DE PROBATIS

SANCTORVM VITIS

Quas tam ex MSS. Codicibus, quam ex editis Authoribus

R. P. Fr. LAVRENTIVS SVRIVS
CARTHVSIÆ COLONIENSIS PROFESSVS

Primum edidit, & in duodecim menſes diſtribuit.

AVGVSTVS

Hac poſtrema editione multis Sanctorum vitis auctus, & notis marginalibus illuſtratus.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus Ioannis Kreps & Hermanni Mylij.

ANNO clɔ Iɔc XVIII.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

INDEX SANCTORVM AVGVSTI,

quorum vitæ, martyria, & acta, partim hoc menſe, partim alijs aliorum menſium Sanctorum vitis inſertæ, continentur.

AVGVSTVS.

I. DE catenis & gladio S. Petri, *ſermo Ioannis Chryſoſtomi, ex Simeone Metaph.* 1
Eleazari ſacerdotis, & ſeptē fratrum Machabæorum, matriſq; eorum vita, *authore Ambroſio lib.2.de vita beata.* 7
De ijſdem, *oratio 20.Gregorij Nazianz.* 9
Eorundem vita, *authore D.Ioanne Chryſoſtomo.* 12
De ijſdem, *D.Bernardi epiſtola 98.* 14
SS.Sophiæ, & filiarum eius, Fidei, Spei & Charitatis martyrium, *ex Simeo. Metaphraſte.* 16
De S.Euſebio Epiſcopo Vercellenſi, *Epiſtola eiuſdem ad presbyteros Italiæ ex antiquo codice.* 19
De eodem & S. Dionyſio Epiſcopo Mediolanenſi, *ex S. Ambroſ.lib.10.epiſtol. 82.* 21
S.Friardi recluſi vita, *authore S.Gregorio Turonenſi, de vitis Patrum, cap.10. ibid.*
S.Felicis Gerundinenſis martyrium, *authore Adone in Martyrologio.* 23
S.Ethelvvoldi VVintonienſis Epiſcopi vita, *compendio deſcripta ex illa, quam VVolſtanus VVintonienſis monachus edidit. ibid.*
SS. Boni presbyteri, Fauſti, Mauri & ſociorum martyrium, *habes in actis S. Stephani Papæ, 2.Auguſti cap. 11.* 27
II. *S. Stephani papæ & martyris acta, *ex Latinis codicibus.* 26
Eadem *ex Simeone Metaphraſte.* 28
S. Theodotæ cum tribus filijs martyrium, *habes in vita S. Anaſtaſiæ virginis, 25.Decemb cap.19.20.30.31.32.& 33.*
III. De reliquijs S.Stephani protomartyris, *epiſtola Auiti presbyteri.* 31
De reuelatione eiuſdem, *epiſtola Luciani presbyteri. ibid.*
*De miraculis eiuſdem *libri duo, authore Euodio Epiſcopo Vralenſi, ſeu potius altero ad Euodium.* 33
*Translatio eiuſdem de Hieroſolymis Conſtantinopolim, *authore incerto.* 42
IV. De S.Valentino Epiſcopo Patauienſi, *ex MSS.Codicibus.* 43
S.Iuſtini presbyteri acta, *habes in geſtis S. Laurentij 10.Auguſti cap. 12.20.22.& 25. vſque ad finem.* 98
S.Tertullini presbyteri martyrium, *habes in actis S.Stepham Papæ 2.Auguſti, cap.7 & 11.* 27
V. †SS. Afræ, Hilariæ, Dignæ, Eunomiæ & Eutropiæ hiſtoria, *ex MSS.Codicibus.* 45
S.Oſuualdi regis Anglorum geſta, *authore Beda lib 3.hiſt.Eccleſ Anglorum.* 48
S.Dominici, Prædicatorij ordinis initiatoris vita, *authore Fr. Theodorico de Appoldia.* 53
* De eiuſdem canonizatione, *litteræ Gregorij Papæ IX.* 83
De S.Caſſiano Epiſcopo, *habetur in vita S. Germani Epiſcopi Antiſiodorenſis 31. Iulij, lib.2.cap.6.& 7.* 367
VI. S.Sixti Papæ martyrium, *quære in geſtis S.Laurentij, 10.Auguſti, cap.6.8.9.13.& 14.* 95
SS.Iuſti & Paſtoris puerorum martyriū, *ex MSS.Codicibus.* 84
*C C. Monachorum cum ſuo Abbate Stephano à Mahometanis in Hiſpania occiſorum martyrium, *ex Fr.Alphonſi Ciaconis cap.13. ibid.*
VII. B.Alberti de monte Drepano Carmelitæ vita, *authore Ioanne Maria Politiano* 85
SS. Donati Epiſcopi & Hilarini monachi vita & martyrium, *per Adonem in Martyrologio.* 90
De S.Victricio Epiſcopo Rothomagenſi, *ex epiſtola S. Paulini Epiſcopi Nolani. ibid.*
VIII. SS. Cyriaci, Largi, Siſinnij, Smaragdi, & ſociorum martyrium, *vide in geſtis S. Marcelli Papæ 16.Ianu per totum.* 249
*S. Marini ſenis martyrium, *ex menologio Græcorum.* 92
*De S.Hormiſda martyre, *ex Theod. hiſt. Eccl.lib.5.cap.38.interprete Ioanne Chriſtophorſono. ibid.*
IX. SS. Secundiani, Marcelliani & Veriani martyrium, *ex MSS.Codicibus. ibid.*
S.Romani martyrium, *quære in geſtis S. Laurentij 10.Auguſti, cap.20.* 97

S.Lau-

X. S.Laurentij archileuitæ gesta & martyrium. 94
XI S. Tiburtij martyrium, *habes in gestis S. Sebastiani, 20. Ianuar. ex MSS. cap. 36. vsq. ad cap. 41. & cap. 43. 44. & 45. Ex Metaphrast. cap. 13. vsq. ad 17. & cap. 19. & 20.*
S. Susannę virginis gesta, & martyrium, *à notarijs Romanæ Ecclesiæ conscripta. 99*
S. Gaugerici Episcopi Cameracensis vita, *incerto authore. 103*
XII. S. Euplij diaconi martyrium, *ex Simeone Metaphraste. 104*
*Idem, *in actis publicis. 105*
SS. Hilariæ & trium sodalium martyrium, *habes in gestis S. Afræ, 5. Augusti, à cap. 2. vsq. ad cap. 9. & à cap. 12. vsq. ad finem. 44*
S. Claræ virginis vita, *incerto authore 106*
†SS. Porcarij Abbatis Lirinensis & quingentorum monachorum martyriū, *ex MSS. Codicibus. 114*
XIII. S. Hyppoliti & Concordię nutricis eius, ac 19. sociorum martyrium, *habes in passione S. Laurentij 10. Augusti, à cap. 15. vsq. ad cap. 26. 96*
S. Cassiani martyris historia, *ex Prudentio prosa reddita ab antiquo scriptore. 116*
S. Radegundis reginæ vita, *authore Fortunato Episcopo & Bandomina monacha. ibid.*
*S. VVigberchti Abbatis Fritzlariensis vita, *authore Lupo Sernato. 125*
XIV. S. VVerenfridi confessoris vita, *ex MS. Codice. 127*
S. Athanasiæ vita, *ex Sim. Metaph. 130*
XV. De ortu, vita & obitu, itemque de inuētione vestis Beatissimæ virginis matris Mariæ, *oratio Simeonis Metaphrastis. 134*
S. Arnulphi Suessionensis Episcopi vita, *authore Lisiardo eius successore. 143*
S. Tharsitij diaconi martyrium, *quære in actis S. Stephani Papæ, 2. Augusti, cap. 13. 27*
XVI. De imagine Domini nostri IESV Christi, missa ad Abagarum, *narratio Constantini Porphyrogeniti Imp. 136*
S. Arsacij, *al. Vrsatij*, confessoris vita, *ex Sozomeni hist. Eccl. li 4. cap. 15. interprete Ioanne Christophorsono. 161*
S. Arnulphi Metensis Episcopi vita, *à quodam eius amico (fortè Iona Abbate) conscripta. ibid.*
De eodem, *ex gestis Metensium Pontificum. 164*
*B. Rochi confessoris vita, *authore Petro Ludouico Maldura. 165*
*S. Hyacinthi ordinis Prędicatorum vita, *authore Leandro Alberto. 170*
S. Serenæ vxoris Diocletiani Augusti gesta, *habes in vita S. Susannæ virginis 11. Augusti, à cap. 12. vsq. ad finem. 102*
XVII. S. Mamantis martyrium, *ex Simeo. Metaphraste. 173*
*De eiusdem translatione, *authore Anonymo Canonico Lingonienſi. 176*
SS. Pauli & Iulianæ martyrium, *ex Sime. Metaphraste. 179*
SS. Liberati abbatis, Bonifacij diaconi, Serui & Rustici subdiaconorum, Rogati & Septimi monachorum, & Maximi pueri passio, *auctore Victore Vticensi. 183*
XVIII. De S. Helena, matre Constantini Magni Imp. *ex Eusebii Cæsariensis lib. 3. de vita Constantini, interprete Ioan. Christophorsono. 184*
De eadem, *ex Theodoreti hist Eccles. lib. 1. cap. 18. 185*
S. Agapiti martyris vita, *ex Adonis martyrologio. 186*
XIX. S. Andreæ ducis exercitus & sociorum martyrium, *ex Sim. Metaph. ibid.*
S. Bertulphi Abbatis Bobiensis vita, *authore Iona. 188*
De S. Mariano recluso, *ex Gregorio Turonensi de gloria confessor. cap. 1. 191*
De S. Ludouico Episcopo Tolosano, *diploma Ioannis XXII. Pont. Max. ibid.*
De eodem, *ex MS. Codice. 193*
B. Magni Auenionensis Episcopi mentio, *habetur in vita S. Agricoli 2. Septem. cap. 4. 13*
S. Iulij senatoris martyrium, *lege in passione S. Eusebii 25. Augusti, cap. 2. 262*
XX. S. Philiberti Abbatis vita, *incerto authore. 194*
S. Bernardi Abbatis Clarauallensis vitę liber 1. *author. VVilhelmo Abbate S. Theodorici Rhemensis, & Burchardo Abbate Balernensi.* liber 2. *authore Bernardo Bonæuallis Abbate.* liber 3. 4. & 5. *authore Gaufrido monacho Clarauallensi, & S. Bernardi notario. 222*
S. Stephani primi regis Hungarorum vita, *conscripta à Chartuitto Episc. 243*
*SS. Leouigildi & Christophori monachorum martyrium, *scriptum à S. Eulogio lib. 2. memor. Sanctor. cap. 1. 249*
XXI. S. Priuati Episcopi Gaualitani martyrium, *ex MSS. Codicib. 250*
S. Cyriacæ martyrium, *vide in gestis S. Laurentii, 10. Augusti, cap. 10. 96*
XXII. S. Symphoriani martyrium, *ex MSS. Codicib. 251*
S Antonini tortoris martyrium, *lege in passione S. Eusebii, 25. August. cap. 3. 263*
De S. Timotheo martyre, *lege historiam S. Sylvest. Papæ, vlt. Decembr. cap. 2. & 3.*
XXIII. De S. Sidonio Aruernorum Episcopo, *ex Gregorii Turonensis historiæ Francorum lib. 2. cap. 21. 22. & 23. 252*
†SS. Claudij, Asterij & Neonis, itemque Donuinæ & Theonillæ martyrium, *ex MS. Codice. 253*
De SS. Timotheo & Apollinare martyribus, *ex Gregorio Turonensi de gloria martyrum, cap. 54. 254*
XIV. S. Bartholomæi Apostoli laudatio, *per Iosephum ex Sim Metaph. ibid.*
S. Audoeni Episcopi Rothomagensis vita, *scripta fortè à Fridegodo eius Diacono. 256*

XXV. SS. Eusebij & sociorum martyrium, *ex Vincentij speculo historiali lib 11 cap. 119.* 262
S. Genesij Arelatensis martyrium, *auctore B. Paulino Nolano Episcopo.* 263
Eiusdem miraculum, *à B. Hilario Arelatensi Episcopo conscriptum.* 264
De eodem, *sermo Eusebii Emisseni Episcopi.* 265
S. Genesij Romani martyrium, *ex MSS. Codicibus.* 266
S. Aredij Abbatis vita, *ex Gregorii Turonensis hist. Francorum, lib. 10 cap. 28.* 267
S. Hunegundis virginis vita, *ab Episcopo quodam conscripta.* 268
S. Ludouici Regis Francorum vita, *excerpta ex illa quam conscripsit Gaufridus de Bello loco, confessarius eius.* 272
*S. Gregorij Episcopi Vltraiectensis vita, *scripta à B. Ludgero Episcopo Monasteriensi.* 277
XXVI. S. Alexandri martyrium, *ex Adonis martyrologio.* 283
S. Victoris martyrium, *authore Lucio Marineo Siculo de rebus Hispaniæ lib. 5. ibid.*
SS. Irenæi & Abundij martyrium, *quære in gestis S. Laurentii martyris, 10. Augusti, cap. 25. & 26.* 98
XXVII. †S. Cætarij Episcopi Arelatensis vitæ liber 1. *authore Cypriano eius discipulo,* * liber 2. *authoribus Mestiano presbytero & Stephano Diacono.* 284
*S. Gebhardi Constantiensis Episcopi vita, *conscripta per Felicem Manilium.* 295
De S. Rufo Episcopo Capuano & martyre, *lege historiam S. Apollinaris 23. Iulii, cap 7. & 8.* 276
S. Syagrij Episcopi Augustodunensis mentio, *habetur in vita S. Germani Episcopi Parisiensis 28. Maii. cap. 65.* 319
XXVIII S. Hermetis præfecti martyrium, *lege in gestis S. Alexandri Papæ 3. Maii. cap. 1. 2. 3. 4. & 12.* 40
S. Augustini Hipponensis Episcopi vita, *authore Possidio Episcopo Calamensi eius discipulo.* 302
De eiusdem translatione *epistola Petri Archiepiscopi Mediolanensis.* 309
S. Iuliani martyrium, *authore S. Gregorio Turonensi Archiepiscopo.* 311
De S. Bibiano, *al. Vituano,* vrbis Santonicæ Episcopo, *ex Gregorij Turonensis de gloria confessorum, cap. 58.* 318
S. Alexandri Episcopi mentio, *habetur in oratione Gregorij presbyt. de Patribus Nicæni concilij, 10. Iuly. cap. 3. & seq.* 159
XXIX. De S. Ioanne Baptista, *ex Sim. Met.* 38
De exportatione ex Antiochia dexteræ S. Ioannis Baptistæ. *ex Sim. Meta.* 324
S. Sabinæ martyrium, *ex Adonis martyrologio.* 327
*S Sauinæ virginis historia, *ex Breuiario Tricassino.* ibid.
S. Mederici Abbatis vita, *ex Vincentij speculi lib. 25. cap. 92.* 328
XXX. S. Fiacrij eremitæ vita, *ex MS. Codic.* 329
SS. Felicis & Adaucti martyrium, *ex MSS. Codicibus.* 330
* B. Agyli Vicecomitis Aurelianensis vita, *ex MSS. Codicibus.* ibid.
S. Bononij Abbatis Locedensis vita, *ex MSS. Codicibus.* 331
Eiusdem miracula, *ab eius æquali conscripta.* 332
XXXI. De zona beatissimæ virginis & matris Mariæ, ac fascijs D.N. IESV Christi, *oratio Germani Archiepiscopi Constantinopolitani, ex Sim. Metaph.* 334
De ijsdem, *oratio S. Euthymy monachi, ex Sim. Metaph.* 336
S. Aidani Episcopi Lindisfarnensis vita, *ex Bedæ lib. 3. hist. Eccl.* 338
S. Paulini Archiepiscopi Treuerensis martyrium, *lege in historia S. Maximi, 18. Nouembris, cap. 15.* 404
SS. Theodoti, Rufinæ & Ammiæ vita & martyrium, *habetur in vita S. Mamantis 17. Augusti ab initio vsq; ad cap. 7.* 173

AVGVSTVS.

SERMO IN ADORATIONEM VENERABILIVM CATENARVM ET GLADII SANCTI ET APOSTOLORVM PRINCIPIS PETRI, AVTHORE S. IOHANNE* Chrysostomo Archiepiscopo Constantinopolitano. Habetur in Simeone Metaphraste.

AN. 439.

*Huius orationis authorem S. Proclum, vel S. Germanum putat Bar. in Martyr. & anno 439.

L

QVICVNQVE diuino Apostolorum summi Petri amore allecti ad eius panegyrim ac diem festum celebrandum parati, & eius diuinis retibus capti, incolumesque seruati, illius Theologiæ lumine illustrati sumus, communem panegyrim hodie celebrantes, ad eiusdem laudum præconia linguam nostram dirigamus. Multis quidem de causis beati Apostoli Petri memoriam die festo & laudatione dignam esse censemus, non minimè autem propter Apostolicæ dignitatis gradum, & Euangelicæ prædicationis cursum ac doctrinam, admonitionesq;, quibus in dispersione gentium versantes Iudæos instruebat: illos enim eò maiore cura & solicitudine prosequebatur, quod ex illis originem duxerat. Quæ omnia cùm ad laudum materiam suppeditandam idonea esse iudicentur atque assumantur, omninò valent ad Apostolum ipsum summo laudationis præconio extollendum. Sanctum enim ac iustum est, eo quod ex his, quæ in lege diuina scripta sunt, eum, qui ad salutem nobis conferendam in mundum venit, tanquam in speculo quodam perspexerit, summis & meritis honoribus Apostolum ipsum prædicari: omnium verò maximè, quod in extremis temporibus Deum ipsum viderit, vnigenitum, inquam, Dei filium secum vnà versantem ac loquentem, & humanæ carnis, qua se induit, spectandæ, mysterijq; cognoscendi facultatem præbentem: in quo & suam Ecclesiam pro diuinæ illius vocis præmio, qua ipsum Dei filium esse prædicauit, ædificaturum se prædixit, & cælorum claues eius in se fidei arrhabonem se illi daturum, & eorum, quæ ab ipso in terris ligata aut soluta fuissent, in cælis sententiam confirmaturum promisit. Adde quod vocanti fratri, & ad Messiam sequendum inuitanti libenter obediuerit, & vocationem illam sequens, ad Christum venerit, & Cephæ appellationem, velut quoddam suæ in ipsum fidei signum atque imaginem acceperit: quodque ex eo tempore totus à magistro suo pendere, & eius amore inflammatus esse cœperit, ob idq; beneuolentiæ ardorem multis in rebus ac sæpe talem ostenderit, qualem nullus alius ex discipulis ostenderat.

1. Augusti. Dies festus S Petri ad vincula.

Matt. 16.

Ioan. 1.

II. Hæc etsi tam magna sunt, vt humanas cogitationes exuperent, & orationis facultate maiora videantur, non tamen talia omninò sunt, vt aditum nobis & viam obstruant. Ad nostram enim vsq; imbecillitatem & humilem captum se demittit omnium Apostolorum summus, non solum propter commiserationem, qua præ cæteris nos homines prosequitur: sed etiam quod Magistrum suum imitatur, qui cum vsque ad serui formam se demiserit, eo ipso discipulos suos edocuit, non elatos, sed modestos esse, & cum humilibus submisse atque humiliter se gerere. Hilaris quidem dies ille festus est, & multo sancti Spiritus lumine illustris, qui eius martyrium nobis repræsentat, hoc est, crucem fixam, & Apostolum prompto animo ad eam ascendentem, manus ad extensionem vltro expansas, & Dominicæ passionis imaginem præ se ferentes, figuram crucifixionis non rectam, sed capite in terram deuoluto: quæ res eius in Magistrum reuerentiam significauit, cum semper summus ille Apostolus Magistro suo reuerentiam & primas, vt par erat, concesserit, suamq; humilitatem illius celsitati subiecerit, atque eo modo humilia & infima magis, quam summa & sublimia optauerit. Nihilo autem hac ipsa hilaritate inferior est hodierna celebritas: quippe quæ eorum causas præmonstrat, quæ postremò Apostolus passus est, & non minus, quam crucis eleuatio, ea, quæ antea passus fuerat, hæc indicat. quare & crux ipsa iucundior illi fuit, atque cæteris omnibus rebus optabilior. Hic enim dies venerandas eius catenas manifestas ostendit, & earum adorationem proponit, quibus Apostolus ipse deuinctus, multiplices eius, qui est malorum omnium origo, nodos ac machinas dissoluit, & quos diabolus adstrictos tenebat, eos ereptos à morte sempiterna liberauit.

Dies festus martyrij S. Petri.

S Petrus crucifixus capite in terram deuoluto.

Nota quæ hic dicit.

III. Hæc pro diei festi argumento habentes, cum crucifixions causam his rebus conciliatam fuisse cognoscamus, & in vno eodemque Apostolo tam hæc, quàm illa facta & coniuncta contemplemur, ob id præsentem celebritatem à sacro martyrij die alienam non existimabimus. Itaque ex vtraque re vnam componentes, orationis laudibus & fidei ardore, quam maximè possumus, hodierno die celebritatem ipsam illustremus, eamque vt omni ex parte insignem & sacram, atque vniuerso mundo lumen conciliantem, & Dei voluntatem in Apostolo suo decorando præ se ferentem, sacris cantibus exornemus: hanc denique vt sancti Spiritus gratiam & lumen in animas illas, quæ sunt idoneæ, conferentem pro viribus nostris laudemus. Ita enim fieri poterit, vt si Apostolicarum

laudum ſumus amatores, illum ipſum, quem honore proſequimur, ad miſericordiam attrahamus, & noſtræ laudationis, quam de illo inſtituimus, adiutorem habeamus. Eius enim linguæ gratiam mihi dari exopto, quam Spiritus ſancti virtus lumen afferens concinnauit, & cæleſti atq; arcanarum rerum doctrina ita repleuit, vt gentium nationes multis in locis diſperſas, in propriam ſagenam magnificentiſſimè concluſerit.

Hoc autem loco, in Apoſtolicarum rerum pelago mentis aciem infigens, totus vertigine ac tenebris repletus, IV.
Eſa. 5. & in me ipſum conuerſus, clariſſimi Eſaiæ verba illa pronuncio: Miſer ego, qui impurus ſum, & labia impura habens, puriſſimas materias tractem, nulla ope mihi ad hæc ipſa rectè aggrediendа ſpem afferente. Quamobrem ad Apoſtolicæ miſericordiæ perfugium recurrens, tenui hac lingua de eius laudibus dicere conabor. Omitto nunc de eius ortu, de patria & parentibus aliquid dicere. Honeſta quidem illa ſunt, & auditu digna: ſed mentem tamen obruerent, neque ſinerent orationem longiorem de his rebus habere, quæ præſtantiſſimæ ſunt, & quarum memoria vtilis eſt ac ſalutaris. Diuinorum profecto ſignorum Apoſtoli huius, & miraculorum multitudo magna extitit: aliaque omnia, quæ Spiritus ſancti gratia in illo habitans effecit, tot tantaque ſunt, vt ſi velim ſingula ſcribere, (Decet enim de ipſo dicere, quod Theologus quidam ſcripſit) noſtrarum orationum vis ſatis eſſe non poſſit, quanuis ad eam rem tractandam audacter ſe ingerat.

Hic Apoſtolus, poſtquam vnigenitus Dei filius ſupra humanam conditionem in paterno ſolio arcano quo- V.
Actor. 5. dam modo conſedit, vnà cum reliquo Apoſtolorum cœtu erat ac viuebat, & communem cum illis Euangelij prædicationem exercebat, ac modò tribunali iudiciisque vnà præſto erat, modò ignominias & verba vnà cum alijs Apoſtolis à Iudæis ipſis patiebatur: neque vnquam ab Apoſtolorum ſocietate aberat, ſed cum illis in ærumnis
for. actus* perferendis communicabat. Liber ille, qui Apoſtolorum * ſcripta continet, multa eius pericula percurrit, in quæ
Actor. 12. Apoſtolus ipſe incidit, & quibus detentus fuit, multorumque miraculorum mentionem facit, quemadmodum
3. admirabili quodam modo claudum illum ſanauerit, & Ananiæ ac Saphiræ mortem ineuitabilem ſeueriſſimè intu-
4. lerit, Tabithamque puellam à mortis ipſius laqueo ereptam vitæ reſtituerit, atque Cornelium Centurionem An-
5. geli præſentia edoctum inſtruxerit, & ad Chriſti fidem traduxerit: quemadmodum per vmbram corporis infirmos
9. homines firmos reddiderit: quot denique ærumnas ſuſtinuerit, quàm ſæpè comprehenſus, & ante tribunalia con-
10. ſtitutus, & pro Chriſto ipſo flagellis verberatus gauiſus fuerit, quod dignus habitus ſit, qui pro nomine Ieſu mul-
5. tas ignominias pateretur. Licet ex eodem libro diſcere, quam libera oratione apud Iudæos ſæpè vſus fuerit: &
Actor. 2. quemadmodum ipſe idiota ex illiterato ore ſermones diuina ſapientia refertos proturetit: vt precibus ſuis terram commouerit, ac turbam, quæ illuc conuenerat, ad Chriſti fidem attraxerit. Hæc, inquam, & quæcunque alia deinceps paſſus eſt & effecit, cùm tam multa ſint, vt facile narrari non poſſint, oratio noſtra ſummatim perſtringens, ad vnum illud periculum enarrandum ſe conferet omnium grauiſſimum, & vitatu difficilimum, nam in eo effugiendo diuino quodam miraculo opus fuit. Quæ res & multam Iudæorum aduerſus Apoſtolum immanitatem, & diuini auxilij celeritatem declarauit.

Herodes ille eius viri progenies, qui primus Hieroſolymorum Rex fuit, cùm è Iudaico ſemine ortum du- VI.
Actor. 12. ceret, & Iudaicum cultum teneret, zelo quodam excitabatur ad patrias inſtitutiones ac leges defendendas, easque diſſolui non patiebatur, quæ Apoſtolorum doctrina tolli ac funditus euerti videbantur. Ille igitur Iudæorum iracundis vocibus inflammatus, vt illis gratum faceret, furorem ac rabiem in Apoſtolos ipſos magis effundens, primum Iacobum fratrem Iohannis gladio interfecit. Quo loco diuinæ literæ eius ferociam atque inhumanitatem eo ipſo ſignificarunt, quod gladio Apoſtolum Iacobum ab eo interfectum dicunt. Poterat enim alio mortis genere
Cæditur S. Iacobus Apoſtolus gladio. Apoſtolum interimere, vel cruciatibus morti ſimilibus ſubijcere. Sed vt Herodis mens feris etiam ipſis immanior, Apoſtoli verò Iacobi animus ad cædem illam ſubeundam æquiſſimus cognoſceretur, inſtar ouis, quæ ad cædem trahitur, gladio interfectus, martyrium perfecte obiit. Ita igitur ſacer Iacobus conſummatus fuit, & martyrij morte
Matth. 20. Apoſtolicum curſum conſignauit, calicem bibens, quem olim Dei ſapientia illi bibendum prædixerat, & proprio ſanguine baptizandum antea ſignificauerat.

Actor. 12. Cvm autem videret gratum eſſet Iudæis, quod faceret, præterea & Petrum ipſum capere aggreſſus eſt. Quem VII.
cum cepiſſet, in carcerem coniecit, & tradidit quatuor quaternionibus militum, qui eum ſeruarent, eò quod eſſent dies Azymorum, volens poſt Paſcha producere eum populo. Omnibus his hiſtoriæ ſcriptor verbis vſus eſt, vt Herodis in effundendo ſanguine ſtudium, eiusque in patranda cæde voluptatem innueret. Nihil enim, quod iuſtum eſſet, ante oculos propoſitum habebat, nihil honeſtum aut laudabile, ſed quæ notationi ſuæ grata eſſe intelligebat, quæq; ad profanã Iudæorum voluntatem alliciendam ſpectabant, ea tantum ab illo dicebantur & fiebant. Quòd enim Apoſtolum ipſum tenuerit, & in carcere cuſtodiendum tradiderit, mortemq; ipſam præſentem conſti-
Herodes ſimilis ſcribis & pontificibus in ne quitiis tuerit, totum hoc eo ſpectabat, vt Iudaicis votis ſatis omninò faceret. Namque putabant illud futurum, vt ſi Petrum Apoſtolum de medio ſuſtuliſſent, facile reliquos Apoſtolos ſuperarent. Ille enim erat, qui contrarias voces emittebat, quique in conciliis, in iudicijs & in ſynagogis cum aduerſarijs certabat, & Ieſu nomen palàm prædicans, inuocato eius nomine, præcipua quædam miracula perficiebat. Licet autem illud conſiderare, quemadmodum & Herodes ipſe ſtuduerit ſimilis eſſe ſcribis & Pontificibus, qui aduerſus Chriſtum inſaniam & ra-
Matth. 26. biem effuderunt. Nam ſicut illi dicebant, nè in die feſto Ieſus comprehenderetur, ne tumultus fieret in populo, vt poſt diem feſtum omninò in crucem acturi: ita & hoc loco poſt Paſcha mortem Petro Herodes inferre conſtituebat. Cum igitur hi, ad quorum gratiam hæc faciebat Herodes, eadem ſenſerint, quæ & illi, quos ſupra diximus, iiſdem & verbis, & operibus aduerſus Apoſtolum vſi ſunt, quibus & aduerſus illius Magiſtrum ſuperiores vſi fuerant.

In quatuor autem quaterniones militum cuſtodiam diſtribuit, non vno in loco, ſed pluribus, & paulùm à VIII.
Actor. 12. ſe diſtantibus, vt cuſtodia ipſa tutior ac munitior foret: vt ſi fortè Apoſtolus ipſe à vinculis effugiſſet, & cuſtodes, qui propiùs manerent, latuiſſet ab aliis deprehendi & capi poſſet. Sed Petrus, inquit, erat in carcere, dormiens inter duos milites, & ligatus catenis duabus: oratio autem fiebat aſſiduè pro ipſo ab Eccleſia. Quænam fuit cauſa, vt tot diebus cuſtodiretur, & non ſtatim, adhuc furore Iudæorum efferueſcente, & Petri Apoſtoli mortem ſitiente, cædes ipſa Principi Apoſtolorum allata fuerit? Scriptoris quidem ſententia hæc eſt, mortem propter dies azy-
Exod. 12. morum prorogatam fuiſſe, quibus Iudæi ſeipſos purgantes, & ab omni turpi atque inhoneſto facinore abducentes, diem feſtum Paſchæ celebrabant, puris manibus ſacrificium, quod in lege ſcriptum erat, contrectantes. Sed erat & alia eius rei cauſa. Cum enim Herodes ipſe infinita rabie contra Petrum Apoſtolum redundaret, pluribus diebus eum detineri voluit, vt diuturniore cruciatu, mœroribus, inquam, ærumnis, catenarum pondere, ac
Quæ paſſus ſit S. Petrus in carcere. morte, quam à fame ipſa inferendam ſperabat, eorum deniq; militum, qui vna dormiebant, inhumanitate grauius affligeretur. Quot n. per illos dies verba temeritatis & minarum plena, quam multa conuicia & contumelias credimus à militibus illis in Apoſtolũ iniectas fuiſſe, partim vt cognatorum Iudæorum dogmata peruertentem, partim vt præceptis regalibus aduerſantẽ? Modò a. vt ſeditioſum, & cauſam tumultus: Modò vt Moſaicis legibus contrarium

con-

conuiciabatur: nonnunquam pugnis & alapis eum percutiebant: neque quisquam illud dubitare potest, quin catenis illis vehementius ac laboriosius Apostolum constringentes, ità coarctauerint, vt ex omnibus his maiorem doloris sensum percipiens, celeriter ab hac vita migraret. Sed omnia illorum studia & facta, inania extiterunt, perinde ac si quis in aqua ipsa literas imprimat, vel aërem verberet. Quo enim diutius in carcere Apostolus detentus est, eo firmior atque constantior effectus fuit, & acerbis illis ærumnis, quibus vndiq; affligebatur, vt quibusdam stimulis, excitatus & erectus: tantum aberat, vt rebus his infirmior fieret ac deficeret, vt custodes illi, Apostoli Petri iucunda & secura hilaritate confusi, in ruborem conuerterentur.

IX. Hæc cùm ità se haberent, preces ab Ecclesia missæ, in cœlos pernetrarunt. Itaque statim Angelus illinc missus est, & in carcerem veniens, illum compleuit lumine, vt Apostolorum summus miracula, quæ fierent, apertè intueretur. Percusso autem eius latere: Surge, inquit, velociter. Ac ne quid absurdi in Apostoli mentem veniret, (quippe quòd satanas etiam ipse interdum in Angelum lucis se transformare, & figuræ ipsius specie sensum subripere soleat) cùm primum verba illa prolata sunt, Surge velociter, catenæ è manibus ipsius deciderunt, vt verba ipsa factis confirmarentur, neque potentiam aliquam ex earum numero, quæ Deo ipsi rebelles extiterunt, neq; quod visum fuerat, inane aliquod spectrum esse crederet: sed verum & cœlestem Angelum, visionem, inquam, veram esse sciret, ac certa fide comprobatam. Hæc cum ita processissent Apostolo, quoniam adhuc metu & tremore detinebatur, non solum re visa dubius atque anceps, verum etiam qua ratione dispositas militum custodias pertransiret: quippe qui multa diligentia & cautione, multisque vigiliis in eo custodiendo vtebantur, propterea Angelus: Indue te, inquit, sandalia tua, & præcingere vestimento tuo, & sequere me. Quoniam, inquit, Regis & Iudæorum timore adhuc detentus es, ac eorum militum vigiliæ, qui circunstantes te custodiunt, horrorem ac stuporem tibi attulerunt, ob idque non his, quæ à me dicuntur, fidem habes: tanto te auxilio ac præsidio munitum esse facio, sicque omnem metum à mente tua excutio, vt & pallio ipso sine timore aliquo, & sandaliis indui possis. O celerrimum Dei auxilium. O Apostoli in Deum fiduciam atque gratiam. O maximas & ex corde ipso prolatas preces, quæ tanquam à funda quadam, ab ipsius Ecclesiæ ore prolatæ, atque in cœlos emissæ, Herodis animum lethaliter vulnerarunt, & Apostolorum principem ab eius manibus incolumem eripuerunt. Proh quanta est Apostolica gratia, & spes firma & vera, quibus diuinum numen propitium, & ad audiendum promptum habens, à mortis laqueo Petrus ipse ereptus est.

Actor. 12.

2. Cor. 11.

Liberatur S. Petrus à vinculis per Angelum.

X. At si quis dubitaret, & à nobis illud quæreret, curnam Apostolum ipsum eius Magister Iesus à Iudaicis manibus non eripuit, quo tempore ab illis comprehendebatur: sed & vinculis, & custodia, diebus aliquot eum vexari, atque affligi permiserit: qui hoc obijcit, is consideret, non ita inimicos ipsos fuisse miraculum illud cognituros, si Apostolum statim, cum comprehenderetur, Dei auxilium eripuisset: quemadmodum cùm eorum manibus detentum, catenis vinctum, & à custodibus cautè seruatum, è mediis atque ineuitabilibus illis retibus liberauit. Tunc enim his, à quibus comprehendebatur, fortasse id veneficio & magicis artibus factum videri potuisset, quo minus ab eis comprehensus esset: itaque Apostoli miraculum irrideri ab illis potuisset. Nunc verò cum & catenis vinctus, & quatuor quaternionibus militum custoditus, & inter duos milites cubans, omnibusque his rebus paratis, quæ mortem condemnatis hominibus afferre solent, ita superno auxilio dignus habitus sit, & contra omnium opinionem admirabilem liberationem assecutus fuerit, tanto hoc admirabilius, & contra opinionem omnium fuit, quanto è mediis malis seruari maius est, quàm illa non attigisse.

Cur nõ statim liberatus sit S. Petrus, cum comprehenderetur.

XI. At Apostolus ipse vel post tanti miraculi potentiam, & Angeli adhortationem nesciebat verum esse, quod fiebat per Angelum: sed videbatur sibi visum videre. Adhuc enim arguebatur humanæ naturæ infirmitas, quodque supra naturam eo modo, qui explicari non potest, efficiebatur, cum naturali ordine ac viribus comparatum, tale perindè, ac si inane aliquod visum esset, æstimabatur. Sed quidnam Angelus ipse? Quoniam illum vidit adhuc animo fluctuantem, visioni fidem non habere, neque quicquam ex ijs, quæ fiebant, re vera factum admirabiliter existimare, primam & secundam militum custodiam ita sine strepitu cum Apostolo pertransiit, vt custodes ipsi eorum transitionem ne senserint quidem, diuino nutu somno ipso illorum palpebras detinente, quo minus factum illud sentire possent. Cum verò ad portam ferream venissent, quæ ad ciuitatem ducebat, illa vltrò aperta est, Deo ipso & hoc loco miraculum faciente, & Apostoli formidinem paulatim subtrahente, vt ad ea, quæ deinceps futura erant, promptior fieret.

Act. 12.

XII. Postea verò, quàm exeuntes processerunt vicum vnum, Angelus quidem ipse auolauit, neque amplius apparuit: Ille verò cum miraculi sensum cepisset, atque considerasset tam ea, quæ prius in carcere mirabiliter effecta fuerant, quam quæ nunc supra naturam prodigiose facta viderat, atque hæc cum illis conferens, & vtraque vicissim comparans, de visione ipsa certior factus fuisset, quòd videlicet non inane aliquod spectrum, sed verum illud fuerat, quippe quod manifesto rerum euentu confirmatum videbat: gratias Deo agens, talem emisit vocem: Nunc scio verè, quòd misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum. Quidnam est, quod dicis, Apostolorum princeps? Nunc te sciuisse ais? Nunc credidisti? Nunc gaudes miraculo? Quonam abijt feruor ille tuus? Quonam auolauit certa illa spes? Quonam effluxit illa tua vehemens confessio? Vbinam sunt claues regni cœlorum? Vbinam appellatio, qua Ecclesiæ firmamentum nominaris? Vbi ardens illud desiderium, & coniunctio ad mortem vsque inseparabilis? Nunquid tantæ fidei argumenta, inania extiterunt? An talis & tam multa spes in ventos dissoluta est? An non sensisti, quæ à Magistro tuo prodigia sunt effecta? Oblitus ne es maritimæ illius fluctuationis, quemadmodum dextera sua te, qui submergebaris, incolumem seruauit? An non aures tuas vocibus illis adhuc habes personantes: Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ille faciet, & maiora his faciet? Nonne scis, quemadmodum è monumento exurgens, custodes ipsos velut mortuos prostrauit, & ea, quibus monumentum signatum fuerat, intacta seruauit? Nonne præsens fuisti, cùm mortuos homines suo iussu exilire fecit? cùm cæcis hominibus videndi facultatem præbuit? cùm tibi per sancti Spiritus aduentum miraculorum potentiam impartiuit? cum in porta speciosa claudum hominem, cùm Æneam, cùm Thabitam, alterum integrum pedibus, & ad currendum velocem, alterum diuturno morbo liberum reddidisti, huius animam, quæ auolauerat, in corpus reduxisti? Cùm tantorum & talium miraculorum particeps effectus fueris, quorum alia videris, alia ipse feceris, cùm denique multam ipsius Dei potentiam expertus fueris, nunc te scire dicis, quod ais: Misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis? Si tot prætentis miraculis adductus non fuisti, vt crederes, quomodo vni huic credes? Si tantorum miraculorum multitudo veritatis confirmationem non attulit, qui poterit vnum hoc fluctuantes cogitationes tuas sedare? Maximè, inquit ille: non enim talia sunt diuinæ potentiæ opera, vt facilè comprehendantur, & fidem afferant: facilis enim comprehensio non solum non auget miracula, sed etiam illa imminuit atque extenuat, & eorum, quæ facile comprehenduntur, formas ex animo delet. Quod verò examinatione & variis cogitationibus sæpè probatum fuerit, plus veritatis, quàm opinionis, ingignit,

Ibidem.

Matt. 16.

Matt. 14.

Iohan. 14.

Matt. 28.

Actor. 3. 5.

eò quod animæ ipſius dubitatio atque infirmitas, ad ea, quæ ſenſum ſuperant, & ardua ſunt, comprehendenda minimè idonea, poſt fluctuationem multam & cogitationum varietatem, demum certam fidem ac veritatem in animos ipſos immittere, atq; altius infigere ſolita eſt.

Act. 12. CVM deindè Apoſtolus ad eam domum acceſſiſſet, in qua fideles homines congregati erant, & ianuam pul- XIII.
ſaſſet, ab ancilla quidem ipſa, cum agnoſceretur, nunciatus ijs eſt, qui intus erant. Sed quod ancilla nunciabat, tam
Nota vnſi- incredibile videbatur, vt inſana eſſe crederetur, & non Apoſtolum, ſed eius Angelum præſentem vidiſſe putaretur.
quemq; ho Cùm verò patefacta ianua Apoſtolus ipſe ad eos ingreſſus eſſet, omnes ſtupuerunt, inſperatam eius liberationem
minẽ ſuum videntes. Tum ille ſtatim narrauit, quemadmodum ab Herode comprehenſus, & in carcere detentus, & ferreis ca-
habere cu- tenis vinctus fuerit, quodq; per Angeli viſionem catenæ ipſæ è manibus cecidiſſent, ipſe verò Angelum ſequens, eo-
ſtodem An- rum, à quibus ſeruabatur, cuſtodias præteriſſet, & portam ſponte patefactam tranſiſſet. Quibus rebus perterrefa-
gelum. cti, & admirabili narratione illa perculſi, apud ſeipſos non amplius eſſe videbantur, gaudio eum admiratione con-
In miracu- iuncto, & duobus his affectibus illos obſidentibus. Tales enim ſunt res, quæ à Deo proficiſcuntur: quippè qui ne-
lis ſuis quid que lætitia nimia homines ipſos diſſolutiores fieri, neque propter miraculum ad nimium ſtuporem labi permittit:
Deus effici- ſed gaudio animum erigit, & ad iucundiorem ſtatum traducit: admiratione autem ac ſtupore cohibet, nè vlterius
at in homi- progrediatur: deniq; vtraq; re hominem ipſum in compoſito ſtatu conſeruat.
nibus.

Hoc loco velim conſideres Apoſtoli mentem ab omni ſuperbia & ambitione alienam, eiusque modeſtiam XIV.
animaduertas: quippe qui miraculo illo non ità elatus eſt, vt ipſum tuba cecinerit, quod fortaſſe alius feciſſet: non
Modeſtia præclara illa facta oſtentans, ſupra tecta prædicauit, non præ lætitia rem ipſam omnibus velut triumphans propala-
S. Petri. uit, aut cum peregrinis & notis hominibus ea communicauit: ſed manu ſilentium indicens, his ſolis, qui in Eccleſia
erant, ſummiſſa voce factum ſignificauit, per quos Iacobo & ijs, qui cum eo erant, rem nunciandam curauit: vt cũ
audiuiſſent, qualibus vinculis præter ſpem ereptus fuerat, magis magisq; ad fidei prædicationem incumberent,
miraculorum ſpe corroborati: quique à Iudaica infidelitate ad Chriſti fidem nuper conuerſi, & diuinæ cognitio-
nis lumine illuminati fuerant, illi eadem opera confirmari, & ſi quam de Dei fide in animo latentem dubitatio-
Herodis nem haberent, ab illa reuocari poſſent, & in bonarum rerum perſeuerantia firmiores eſſent. Sed ô animi excæ-
cæcitas. cationem, quæ Herodis mentem corripiens, totum illum ita oppreſſit, vt obſtinato animo miraculorum, quæ
per Apoſtolum effecta fuerant, potentiam non conſiderauerit. Decebat enim admirabilem Apoſtoli Petri libe-
rationem ex cuſtodibus, ex catenis, deniquè ex foribus ſigillo impreſſo clauſis certa fide proſequi, neque negligen-
tia aliqua factum credere, vt id accideret: ſed animo commoueri, atque erubeſcere, & reſipiſcere: & ſi non apertè
propter Iudæorum in Apoſtolum ipſum furorem atque inſaniam, ſaltem animo miraculum illud prodigioſum ſe-
Milites ſuos cum admirari atque obſtupeſcere, & à cædendis cuſtodibus deſiſtere. Verùm ille, vt eius ferocitas atque inhu-
Herodes manitas magis cognoſceretur, innocentes homines mortis ſententiæ ſubiecit, idque cum illi in Apoſtolo cautius
interficit. cuſtodiendo nihil aberraſſent. Cum enim Herodes ipſe furorem ſuum in Apoſtolum effundere, & ferocem ani-
mum Apoſtolica cæde ſatiare non potuiſſet, quod proximum fuit, in cuſtodes illos, ita vt erat inſanus, mortem
intulit.

QVOD ſi Apoſtolus illos ipſos, qui eius cauſa condemnati fuerant, miraculo aliquo facto à morte non libera- XV.
Cur S. Pe- uit, quæſtio hæc duobus modis ſolui poteſt: Primùm quòd inhumanè ac ferociter cuſtodes illi aduerſus Apoſto-
trus cuſto- lum ſe geſſerant: quippe qui vnà cubantes, verborum plagas vinculis acerbiores infligebant, ac nihilo minùs, quam
des ſuos à Herodes, rabiem ſuam & prauos affectus in beatum Petrum effundebant: deinde verò quòd non ſolùm aduerſus
morte non Apoſtolorum Principem tanta ferocitate abuſi fuerant, (benignitatem enim impetrare potuiſſent, ſi in eum ſo-
liberauerit. lum peccaſſent) ſed etiam contra reliquos Apoſtolos eandem rabiem exercuerant, & multos alios fideles homines
perſecutionum pœnis, & omnigenis cruciatibus ſubiecerant, ac mortis retia vndique eis parauerant. Hac de cauſa
morti addicti ſunt, vt veteris & inſanabilis malitiæ, in qua educati fuerant, pœnas exoluerent. Hoc fuit Petri Apo-
ſtolorum ſummi contrà diabolum illuſtre trophæum, hoc miraculorum omnium, quæ in eundem Apoſtolum à
Deo collata ſunt, maximè admirabile. Quid enim primum in hoc Apoſtolo admirabimur? Eius ne in Chriſtum
Matt. 16. ardentem beneuolentiam? An reuelationem è cœlo à Patre ipſo conceſſam? An quòd cum Magiſtro ſuo mori pa-
Iohan. 21. ratus erat, neque à mortuo auelli poterat? Quid, quòd poſt Chriſti reſurrectionem tertio interrogatus fuit? Qua re
non ſolùm Ieſus Chriſtus ſingularem & ſummum in ſe Petri amorem declarauit, ſed mortis etiam genus iuuentutis
ſenectutisq; nomine præmonſtrauit, & eo ipſo, quod ab alio cingendus eſſet, illum capite ad terram verſo, in cru-
cem tollendum eſſe indicauit.

HIC propter fidei abundantiam cùm reuelationem à Deo & Patre accepiſſet, Filium Dei viui Chriſtum aper- XVI.
tè prædicauit, & duarum naturarum veritatem certa fide teſtatus eſt. Hic Magiſtri deſiderio ac beneuolentia in-
Matt. 16. flammatus, cum Ieſus ipſe longe anteà ſe cruciatus paſſurum indicaſſet: Propitius, inquit, tibi ſis, Domine: non erit
hoc tibi. Quod cùm diceret, quaſi humanum quippiam, non diuinum, ſentiens, reprehenſus, ſilere docebatur. Hic
Luc. 5. è nauigio Magiſtrum aliquando repellebat, cum miraculi magnitudinem obſtupeſceret: quodque illum à ſe repel-
leret, eius rei cauſam eſſe dixit, quod ſe peccatorem agnoſceret. Hic præſens fuit, cùm Chriſtus alia forma in mon-
Matt. 17. te apparuit, & tria tabernacula conſtruere ſe paratum eſſe aiebat, vt Iudæorum ad inferendam cædem paratos ac
ſceleſtos animos vitaret. An non hic cum Chriſto ſe moriturum promiſit, & homicidæ illius auriculam gladio
Matt. 26. amputauit, in omni re fidei ſuæ zelum atque ardorem oſtendens? An non hic eſt, qui ne valdè immiſericors &
durus eſſet, in Magiſtri ſui negationem incidere permiſſus fuit, & fletu multo peccatum purgare? Quid dicam alia?
Miſſam facio timiditatem, fugam, duritiem, & eius in ſepulcrum ingreſſionem, mulierum vnguenta ferentium læ-
Luc. 24. ta nuncia. quemadmodum etiam Chriſtus ipſe illi ſe orſum apparuit, & in mari Tyberiadis miraculum effecit: item
Iohan. 21. alia quæcunque antequam paſſus eſt, & poſt reſurrectionem, tam non credente, quàm credente diſcipulo illo, Ie-
ſus perfecit. Quæ omnia non fruſtra ita diſpenſabantur: ſed (quantum hominis mente comprehendi poteſt) mo-
dò Apoſtoli remiſſum & infirmum animum Chriſto ipſo recreante: modò auſteram & duram eius mentem lenien-
te, & vtraque re illum docente, neque aliquid ſibi, quod humana infirmitate maius ſit, polliceri: neque animo de-
cidere & obſtupeſcentem horrere quo tempore oportebat in cruciatibus perferendis cum Magiſtro communica-
re, & ſeruitutem diſcipulo conuenientem oſtendere. ſed intra mediocritatis fines conſiſtere, vt & ab inconſiderato
feruore, & ab humili atque abiecta timiditate pariter diſtaret.

EGO verò non verebor hoc de illo dicere, quòd teſtis, vt ipſe ait, Chriſti paſſionum agnoſcitur, & eius gloriæ, XVII.
1. Petr. 3. quæ reuelanda eſt, communicator: quoniam ad eos Iudæos, qui diſperſi erant, congruẽtes & diuinas admonitiones
per epiſtolas ſcripſit, quibus charitatem & Chriſtianæ fidei confirmationem ſuggeſſit, Chriſtiq; aduentum omni-
nò futurum ſperari docuit, ac in illis ipſis & ex hoc tabernaculo nos migraturos eſſe prædixit: eaque ratione ad ze-
2. Pet. 2. lum, & diuinorum præceptorum obſeruationem nosipſos magis excitat, facitque vt maiore metu ac terrore af-
ficiamur, diluuij, & eorum angelorum, qui peccauerunt, condemnationis exemplum afferens, quos & in tarta-
2. Pet. 3. rea loca detruſos fuiſſe affirmat: Ad hæc & alterum Chriſti aduentum ſignificat, quo tẽpore cælos tranſituros dicit,
& ele-

& elementa ipsa comburenda dissolutum iri. Hunc vnigenitus Dei filius beatum prædicauit. Hunc Deus ipse ac Pater corona donauit. Hunc paracletus Spiritus sanctum reddidit, & instrumentum quoddam diuinas res spirans effecit. Hunc cælestes Angelorum ordines collaudarunt, & Apostolorum chorus valde admiratus, tanquam os suum, amplexatus est ac celebrauit. Hunc, qui Christo crediderunt, ducem & magistrum sequentes, ad infidelitatis scopulos non offendunt. Hunc ad cælum vsque peruenientem, & valdè illustrem spiritualis Israelis columnam, & animarum in perfidiæ pelago fluctuantium gubernatorem appellamus. Hunc vt vmbræ legis expulsorem valde honoramus. Quique nos ad veritatis lumen traduxit, eum laudibus atque hymnis prosequimur. *Matt. 16.* Petrus os Apostolorũ

XVIII. VERE hic est Apostolorum firmamentum, & sacratus cælorum magister, arcanorum interpres, nutantium confirmator, lapsos erigens, firmos conseruans, pœnitentiæ dux ardentissimus: Petrus denique magnum illud orbis terrarum miraculum, Ecclesiæ iactatio, discipulorum decus, & eorum, qui recte sentiunt, ornamentum, Theologorum pulchritudo, Christi os, mens cælestis, Trinitatis purissimum tabernaculum, lapsorum reconciliator, honestè viuentium ductor, rectè currentium propugnator, omni cælesti & humana laude, omni præconio dignissimus. Cuius si vmbra & lintei morbos profugabant, certe catenæ, quæ venerandum Apostoli corpus attigerunt, quanto propiorem tactum habuerunt, tanto abundantiorem miraculorum vim participarunt: catenæ, inquam, illæ omninò venerandæ ac preciosæ, quæ Apostolicum illud ac beatum corpus colligarunt, quæ manus illas miraculorum effectrices adstrinxerunt, quæ diuina gratia ab ipsis repletæ sunt, ex quibus miracula abundè scaturiunt, quæ ægrotos homines à morbis liberant, quæ homines illos sanctos efficiunt, qui cum fide ad eas accedunt: à quibus animarum maculę mystico quodam modo expurgantur, & morbidæ influentiæ reprimuntur: quæ denique in aëream celsitatem extensæ, & vsque ad cælos ipsos peruenientes, à Dominico illo & diuino solio, tanquam ab ancora quadam, extenduntur. Has catenas potentiarum, quæ à Deo ipso defecerunt, princeps exhorruit, & nunc etiam exhorret, ac multo cum timore illas subterfugiens comprimitur. Has aërea spirituum multitudo metuens ac tremens, iaculisque inde immissis percussa, longius profugatur. Non enim ferre potest Spiritus sancti gratiam, has ipsas catenas obumbrantem, neq; scintillas ex diuino illarum igne exilientes sustinet: sed ab ipsis incenditur atque comburitur. Has composuit Dei Patris Verbum, eiusdem æternitatis & principij particeps, vt eius de Deo confessionis præmium essent. Illas ignitas reddidit carbo ille, ab Esaia antea visus, & ad Deum intuendum efficacissimus. Spiritus sanctus paracletus suo afflatu ignem, è carbone illo exilientem, ad opus perficiendum maximè idoneum reddidit. Nota quæ hic tribuat S. Petro. *Actor. 5.* Catenæ S. Petri venerandæ & earum miræ præconia. Dæmones illas timẽt. *Esa. 6.*

XIX. QVAMOBREM licet ferreæ sit naturæ, diuina tamen gratia & potentia plenæ sunt. Ab his dæmonum praui spiritus illigati enecantur. Ab his princeps mundi huius pertractus, captiuus ducitur, à fidelibus hominibus illuditur, hoc est, ab ijs, qui antea peccatorum laqueis constricti, soluti & liberati sunt, & mortis retibus anteà circundati, ad vitam transierunt. Hæ diuinæ hæreditatis terminos cingentes, & vndique munientes, faciunt nè ab hostibus expugnari possint. Eædem Christianorum vertices coronantes, ab illorum hostium insidiis, qui corporeis oculis non cernuntur, intactos seruant. Nam etsi à malignis hominibus pro tormenti genere aduersus Apostolum sunt adhibitæ, tamen ad eos propellendos, qui malum aliquod inferre volunt, idoneæ sunt effectæ, non magis cruciantes, quàm venerandum illud Apostoli corpus vndique seruantes ac munientes. His catenis Apostolus ornabatur, his exultans ac gestiens se oblectabat, & tanquam regalem aliquem ornatum circumferens, animo exultabat. Has & pœnæ instrumentum cognoscebat, & coronæ multæ conciliatrices existimabat. His & nunc sanctissima, omnique ex parte incorrupta ac pura Christi sponsa Ecclesia, tanquam splendido monili, & aureo quodam ornatu induta, velut corona quadam ex intactis floribus contexta, decorata est, & ad dexteram sui sponsi partem assistit. Has, inquam, catenas & nos copiosissimus Christi populus hodierno die amplexamur. Has reuerentes veneramur & colimus, & pro animarum emendatione habemus. His omnem sensum & membrum admouentes, illarum sanctitate implemur, & per mentis intelligentiam sancti Spiritus gratiam in animos ipsos admittimus. Deceret certè, deceret non solum catenas, quæ manus illas adstrinxerunt, magnopere venerari: sed etiam indicia omnia, ad quæ Apostoli membra accesserunt, singulatim amplecti ac reuereri, & in illis singulis diem festum ac panegyrim celebrare. Ecce quantum iã olim S Ecclesia catenas has venerata sit

XX. CONSENTANEVM autem & illud fuit eius prouidentiæ, & in nos benignitati, pro quibus laborauit, & quotidiè certamina & pugnas subijt, propter quos catenarum pondere adstrictus fuit, & crucis mortem libenter suscepit: consentaneum, inquam, fuit seipsum his, qui per eum Christo crediderunt, distribuere atque impartiri: & veteri quidem Romæ venerandi sui corporis depositionem ac sepulturam largiri: huic autem regali & nouæ vrbi eorum, quæ passus est, symbola atq; insignia relinquere, & sacratissimi corporis loco, suauissimarum catenarum munere vrbem hanc afficere. Quas catenas qui in eandem præclaram vrbem venisse crediderit, non aberrabit, neque aliquid Deo & veritati contrarium crediderit. Verus quidem sermo, & in libris ipsis conscriptus ad nos vsque peruenit, non longè ab Herodis Tetrarchæ regia Petrum Apostolum in carcere, sed in propinquo quodam loco militaribus cohortibus obseruatum. Nam illi metuebant, nè Apostolus ipse ab aliquibus solueretur è vinculis, & miraculum fuisse videretur. Illic igitur seruabatur, vt tum propter regalis palatij vicinitatem, tum ob militum custodias & catenas, quibus ipse erat constrictus, nullam effugiendi facultatem haberet. Quoniam verò multi ex ijs, qui Petri Apostoli opera Christo crediderant, in regia illa erant, atque illic viuebant, & Regis ipsius ministeria obeuntes suam in Christum & eius Apostolum beneuolentiam in animis occultam seruabant, cum admirabili illo modo Apostoli Petri liberatio per Angeli præsentiam allata est, & Apostolus ipse per portam exijt, quæ ad vrbem ducebat, catenas illas in carcere derelictas, ipsi Herodis ministri, quibus diuinæ cognitionis lumen effulserat, clam sustulerunt, & apud seipsos velut thesaurum quendam eas conseruarunt. Quod verò à patre suo, vt dicitur, traditum, & de catenis illis narratum sibi quisque acceperat, posteris suis deinceps tradebat, & tuto in loco catenas illas occultas seruabat, quoad & Iudaica natio bello deuicta, captisque Hierosolymis, ad nihilum redacta est, & superstitiosæ idololatriæ cæcitate & errore sublato, Romanorum sceptra ad Imperatores, qui Christi fidem sequebantur, translata sunt. Quibus Christi & Apostolorum facta omni honore prosequi studentibus, hæc etiam Apostoli Petri catena manifesta facta est, & ab illis ad vrbem hanc regiam translata, in Apostoli Petri sacro templo iure optimo reposita est: quam, vt eius ipsius miraculorum effectricem, & veneramur, & amplectimur: hanc enim videntes illum ipsum mente inspicimus: hanc tangentes, illum à nobis tangi existimamus. S Petrus Romæ sepultus. Nota quẽadmodum S Petri catenæ asseruatæ sint, Vt Constantinopolim translatæ.

XXI. Sed quidnam gladius? Neque enim hic despiciendus est, quoniam & ipse Apostolica manu eductus, totam sancti Spiritus gratiam ac diuitias illinc attraxit. Hoc gladio Petrus, cum Iesus ipse à Iudæis caperetur, Pontificis seruum percussit, & eius aurem amputauit: quare suæ in Magistrum fidei ardorem ostendit, suamque in eum, quam in animo accensam habebat, affectionem & beneuolentiam patefaciens, magnum quiddam effecit, non suis viribus fretus, sed Magistri potentiam spectans: per quam auris illa, quæ abscissa fuerat, homini percusso restituta est, ex hoc ipso furens illa Iudæorum multitudo, sectæ auris curationem repentè factam videns, resipisceret, & à sua De gladio S Petri. *Matt 26.* *Luc. 22.*

Malchus & Iudæi ex curatione auriculæ non conuertebantur.

in Chriſtum rabie deſiſtens, ab eo prodendo abſtineret, ac re ipſa eius ipſius, qui prodebatur, vim illam omnipotentē & diuinitatis magnitudinem cognoſceret: de niquevt Pontifex ipſe à ſeruo illo miraculum factum ediſceret, atq; cognoſceret eum, qui percuſſus fuerat, ita celerem curationem minimè aſſecuturum fuiſſe, niſi verus Deus eſſet ille, qui ab eo quæſitus iudicabatur. Aderat autem Apoſtolo gladius ille, non, vt aliquis diceret, ad proptios vſus, & manuum opera explenda ſumptus, (Quomodo enim hoc feciſſet is, qui Magiſtri ſui præceptis obtemperans, non peram, non zonam, non gladium ferebat, ſed expeditus, & omni vitæ apparatu liber ab his cognoſcebatur, qui eius prædicationem accipiebant?) ſed quoniam tempus illud expectabatur, quo Chriſtus paſſurus etat, & diſcipulorum de Magiſtro cogitationes adhuc fluctuantes vacillabant. Partim enim credebant, partim non credebant: quapropter neq; ſublimius aliquid cogitare poterant, neq; ad humiliorem omninò & abiectum ſenſum deueniebant. Illis autem adhuc imperfectioribus tutum non erat Chriſtum aperte ſignificare, & prædicere, quæ paſſurus eſſet. Cùm igitur eorum timiditatem Dominus Ieſus perſpiceret, manifeſtè, quod futurum erat, non explicauit: ſed eorum, quæ paſſurus erat, mentionem obſcurè fecit, dicens: Et qui non habet gladium, emat.

Luc. 10.

Luc. 22.

VERBA hæc non ſunt illis conſentanea, quæ antea dixerat, cùm non peram, non gladium poſſidendum præ- XXII.
ceperat. Quid eſt igitur, quòd gladios nunc emendos eſſe iubet? Maximè, inquam, ob eam cauſam, quod tunc quidem, cum illis inopiæ ſemina inſereret, vt ad Euangelij curſum conficiendum leuiores & agiles atque expeditos redderet, gladiorum & aliarum rerum poſſeſſionem interdixit: hoc autem loco, tempore illo imminente, quo ſalutaris eius paſſio futura erat, tacito & myſtico quodam modo indicare volebat, non dormiendum, neque animo decidendum: ſed quaſi contra Iudæos armari oporteret, & aduerſus cæſores, tanquam in acie aliqua contraria ſtandum eſſe, & ijs reſiſtendum, qui Deum interficere parati erant, eiusq; ſanguinem ac mortem ſitiebant. Nunc non eſt, inquit, doctrinæ tempus, non curandorum ægrotantium locus, neque miraculorum opportunitas. Armis opus eſt, gladiis & huiuſmodi propugnaculis ad arma illa repellenda, quibus homicidæ ſceleſtiſſimi ad meā cædem vtentur. Hac igitur ratione Petrus gladium attulit, cuius licet feruentem beneuolentiam, & ardens ſtudium Ieſus ipſe cognoſceret, quodque eo gladio aurem illam abſciſſurus erat, non tamen prohibuit nè fieret, vt & eius in Magiſtrū ſuum ardor aperiretur, & curationis opus ad ingratos illos, qui Deum interficere aggrediebantur, redarguendos pa-
tefieret. Quod autem non ad oppugnandum, aut vlciſcendum Dominus Ieſus diſcipulis ſuis gladiorum poſſeſſionem præceperit, ſed ad eorum, quæ paſſurus erat, ſignificationem, licet hoc apertè cognoſcere ex Euangelij verbis, cùm ipſe dicit: Mitte gladium tuum in vaginam: quaſi diceret: Non enim propterea iuſſi vos gladios poſſidere, vt illis ipſis inuaſores vlciſceremini. Non eſt mihi hoc optabile. Nam ſi deceret, & mihi opem ferri vellem, poſſem rogare Patrem meum, & daret mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum. Sed quoniam voluntarie meipſum ijs tradidi, propterea & gladiorum poſſeſſionem ad ea ſignificanda, quæ paſſurus ſum, vobis indicaui. Si enim permiſi paululum te, Petre, gladio vti, ob eas cauſas feci, quas prædixi, & vt diſcipulos ad pericula, ſubeunda promptos efficerem. Sed conuerte gladium in vaginam, quòd mihi fas non eſt gladiis vti ad imminentes cruciatus auertendos. Nam licet antea gladios emendos Dominus præcepiſſet, & diſcipuli ſe duos habere dixiſſent, ſatisque illos eſſe Magiſter ipſe reſpondiſſet, ea re ſignificauit paſſionis ſuæ tempus prope eſſe, quaſi gladijs vtendum eſſet ad inuaſores repellendos.

Cur Dominus Apoſtolis gladios emere iuſſerit.

Matth. 26.

Iohan. 18.

Luc. 22.

Cur S. Petrus gladium ſuum ſecum ſemper attulerit.

ITA igitur gladium Petrus poſſidens, ſecum & in prædicatione afferebat, tum vt ſicubi opus eſſet, illo vteretur, XXIII
tum vel maximè, vt ipſum videns, ad Magiſtri admonitionem memoria tenendam reuocaretur, & eo modo tempus illud, quo Ieſus Crucem paſſus eſt, & ea, quæ poſtea ſecuta ſunt, ſecum cogitaret, inuidiam ſcilicet, odium, inſidias, proditionem, iniuſtum iudicium, iniuſtiorem mortis ſententiam, Crucem, ſepulturam, & reliqua omnia, quæ homicidæ Iudæi facere auſi ſunt. Hæc, cum gladium illum Apoſtolus videret, contemplabatur: hæc aſſiduè animo reuoluebat: hæc ſecum repetens, meditabatur, gladio ipſo memoriam ſuggerente, & ad prædicationem exequendam illum alacriorem efficiente. Hoc gladio & ad omne periculum pro Chriſto ſubeundum armabatur Apoſtolus, & ad pericula omnia ſuſcipienda, tum vel maximè ad ſacras illas catenas induendas, & iniquorum hominum
Vide anti. qui populi deuotionē. carcerem habitandum: deniq; ad crucis martyrium ſubeundum firmior ac promptior effectus eſt. Quamobrem hic gladius, vt res quædam precioſa, & omnino veneranda, Apoſtolicisq; manibus deſeruiēns, ac eas tangens, eodem honore, & veneratione, qua & catenæ ipſæ in regali palatio, vbi Apoſtolo Petro ſacrum templum erectum eſt, velut ſacratus quidam & cæleſtis theſaurus, in intimo loco repoſitus ſeruatur, vt ſcimus: qui fidelibus Imperatoribus & fidelium virorum multitudini ad ſanctitatem proponi ſolet. Cæleſtem enim gratiam confert, variarum curationum copiam ſuppeditat, ſui cultores ſalutariter cuſtodit, ſeque amplectentes erigit, animas ipſorum eleuans. Quod ſi breuis & informis videtur gladius ille, non eſt propterea deſpiciendus. Apoſtolicam enim miraculorum vim & potentiam ſecum continet. Nam hunc Apoſtolus, vt potentis Dei frameam poſſedit, & vt ancipitem gladium cognouit. Sic & aliæ Apoſtolicæ veſtes atque indumenta, multum illa quidem vilia ſunt atq; abiecta: ſed ſi
Apoſtolorum veſtes quales fuerint. quis eorum decorem & magnificentiam, quæ mente comprehenditur, inſpexerit, diuina & cæleſti gratia repleta eſſe, & Apoſtolicis miraculis nihilo inferiora inueniet. Sed perinde valet, cum quis hæc ipſa recordatur, ac ſi Apoſtolum inuocet. Ego & carcerem ipſum, in quo Apoſtolus cuſtoditus eſt, omni præconio dignum cenſeo, quippe qui omni veneratione plenus eſt: dignus enim habitus fuit, qui tantum ſanctitatis domicilium intra ſe acciperet. Ego & ſolum illud, in quo decubuit, & vinctus dormiuit, ſanctitate decorum exiſtimo, & Apoſtolica gratia refertum.

Nota hæc de S. Petri gladio.

SED dubitat aliquis, num hæc ita ſe habeant: neque hæc tanti eſſe credit, vt gratiam illam, quæ in Apoſtolo fu- XXIV
it, participarint. Perſuadeat huic vmbra ipſa, & ſemicinctia: quorum illa quidem ex corporis oppoſitione ad Solis lucem compoſita, & ab Apoſtolorum Principis tactu longè diſtans: hæc autem à Pauli corpore delata, & diuinam ex illo gratiam participantia, pari & miraculorum effectrici potentia repleta ſunt: quodque admirabilius eſt, per ſecundam participationis conſecutionem, & gratiarum translationem, ſibi adhærentibus impartita, eandem miraculorum potentiam, & nihilo minorem abunde ſuppeditant. Conſiderandum igitur eſt: Si quibus gratia impertita eſt, ea talia ſunt: qualisnam is eſt, qui vim illam impertiuit? Ac ſi participantes res, talium miraculorum gratiam præbent: quantum exiſtimare oportet eum eſſe, à quo hæc impertita ſunt? Maius enim eſt id, per quod aliquid fit, quam in quo efficitur: vt cauſa maior eſt eo, cuius eſt cauſa, cùm ſuperiorem & digniorem gradum contineat.

Act. 5.

Actor. 19.

Obſerua has authoris voces.

SI quis autem mihi daret, vt & ſandalia & veſtes, quibus ab Angelo ſe induere iuſſus eſt, ipſe videre poſſem, XXV.
illa certe apertis vlnis exciperem atque amplecterer, & vt cæleſte donum in cordis mei penetralibus conderem. Hunc igitur ſacratum gladium cum ſacris & Apoſtolicis catenis connectentes, Petrum ipſum mente inſpicere nobis videmur: & vtraq; tangentes, Apoſtolum à nobis tangi exiſtimamus, neq; vllo modo ambigimus, eò quod hæc loco ab Apoſtolo ipſo diſiuncta ſint: ſed & hæc, & illum mente formantes, & per fidem ipſam in vnum copulantes, ad eū ipſum, qui per hæc paſſus eſt, totum referimus. Hæc amplectentes, illum videre nos credimus: atq; illum cogitantes, hæc, quæ illius fuerunt, videre nos arbitramur. Itaq; non omninò ipſius gratiarum expertes conſtituti ſumus. Nam etſi in vetere vrbe Roma diuerſatur per corporis ſepulturam, quam vrbs illa ſortita eſt: non tamen à nobiſipſis abeſſe vult, quod pertinet ad illius gladium & catenas. Adeſt enim & apud nos, qui partem hanc vt totum corpus

conti-

continentes, ab eius coniunctione non separamur: sed cum vna eademque sit gratia, quæ per eius corpus, catenas, vestes & gladium miracula operatur: nemo dubitauerit, quin præsens sit in singulis, perfectus atque integer, & iis, qui cum fide accedunt, & hæc amplectuntur, pro diuino eorum desiderio atque ardore mercedem remetiatur. Hic & vnus est, & multis impertitus, non imminuitur: quin etiam totus in se manens, omnem & eandem vim ostendit: stolica Ecclesia prodigia & miracula ingentia perficit. Ita nihil ex iis, quæ in summo illo Apostolo insunt, inane est & actionis expers, nihil gloria & diuinis miraculis vacuum.

XXVI Tv verò ô Petre, Christi & Ecclesiæ petra & firmamentum, summe Apostolorum vertex, qui verus & ardens fuisti Christi discipulus: qui præter cæteros orationis libertate apud eum vsus es, viui Dei filium illum prædicando, cuius manibus regni cælorum claues tibi traditæ sunt, vt quæ à te in terra ligata aut soluta essent, eadem ligarentur & soluerentur in cælis: qui Christum Deum & hominem fuisse clarissima voce prædicasti: qui ex circumcisione, quæ in lege præcipitur, ad præputium diuinæ fidei cognitionem transtulisti: qui propter Christum omnia derelicui Deus cæleste mysterium reuelauit: qui columna quædam es è terra vsque ad cælos extensa, eos ducens, qui ad mansiones illas festinant: qui rudis & insçius artificiosam Græcorum orationem expugnasti: qui diuino Spiritu lo- quens, & verbo tantum gentes ipsas in ea conuertens, quæ voluisti, acerbam illam crucifixionem sustinuisti, vt nullam in re à Magistri cruciatibus distares: qui catenas has instar scelerati alicuius hominis pertulisti, & curationum fontem illas reddidisti: tu, quæso, adesto hodie misertus nostri, & hoc in loco spiritu versare. Adsis huic templo miraculorum promptuario, quod sancta nominis tui appellatione præcipuè honoratur: in quo venerandas catenas tuas, vt thesaurum quendam, reponi voluisti: in quo has ipsas, vt precios issimas res, seruandas esse iudicasti: vbi catenæ ipsæ propositæ, & ab omnibus Christi fidem colentibus inspectæ, miraculorum deriuationes non corporeis oculis, sed mente ipsâ perceptas, abundè à teipso quærentibus suppeditant. His catenis nostrarum animarum vulnera, quæso, liges. His tumores & inflationes, à delictis illatas, reseces, & diuinis medicamentis eas cures. His, veteranti hostiles illorum exuuias conferas. Omnium maximè pium & fidelissimum Imperatorem nostrum, pro telis militaribus, his catenis armes, munias, custodias, victoriis & trophæis corones, hostibus terribilem, & subiectis benignum atque optabilem facias: vt pace fruentes sub eius regno simus, & ab eo gubernati, tranquillam & quietam vitam ducamus, veri Dei nostri gloriam celebrantes, quem tu in omni re gloriosè & magnificè celebrasti: quidoquidem conuenit omnis honor & adoratio æterno Patri, cognato Filio, & eiusdem substantiæ participi Spiritui sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Petrus petræ Ecclesiæ.

Matth. 6. Act. 12.

Inuocat S. Petrum.

Hactenus de catenis Constantinopoli collocatis. Catena verò altera de duabus eiusdem Petri catenis, missa ab Eudocia Romam Eudoxia filia, haud minori veneratione in Vrbe fuit. siquidem, quæ illam accepit, Eudoxia, matri religione non impar, in eius memoriam, & Petri Apostoli qui ea vinctus fuit, erexit Deo basilicam in Exquilino monte. Vbi non illa tantum Hierosolymis à matre Eudoxiæ missa catena recondita est, sed & diuino miraculo huic illa coniuncta dicitur, qua sub Nerone Romæ vinctus Petrus in carcere Mamertino diu detentus est, à Romanis Pontificibus custodita. Habent enim tabulæ Ecclesiasticæ, ambas has catenas simul collatas, eiusdem generis & artis inuentas, sibi inuicem diuino miraculo copulatas, iunctasq; ac simul vnitas ex duabus vnam effectam esse: quarum memoria Kalendis Augusti fuere à Romano Pontifice consecratæ, in earumq; nomen Deo dicta basilica dedicata. Vide Baronium anno 439.

Eudoxia Romæ erigit titulum in honorem vinculorum Petri.

VITA ELEAZARI SACERDOTIS ET SEPTEM FRATRVM MACHABÆORVM, QVIBVS MATER OCTAVA ADDITA fuit, per D. Ambrosium episcopum scripta. Habetur in lib. eius II. de Iacob & vita beata.

A. M. 3887.

I. NEC te Eleazare prætermittam, vtpotè sacerdotum sacerdos, sed tuis iuuandus oratis, qui genere sacerdos, peritus in lege, maturus æui, cùm oblatus esses Antiocho persecutori, nec tentamentis potuisti capi, nec præmiis inflecti, nec suppliciorum acerbitatibus frangi. Denique à blandimentis cœpit, quia iudicabat tormenta sua posse superari. Erubesco, inquit, canitiem tuam, reuereor senectutem, miror prudentiam: Cur abstinendum bonis epulis putes, quas natura largitur? Relaxa istiusmodi peruicaciam, expergiscere aliquando, dum adhuc malo tibi persuadere quam extorquere, ne victus suppliciis, facias quod refutas ratione inuitatus. Ad hæc respondit senex: Nos Antioche non intentione ducimur, sed reuerentia legis tenemur, quæ à suilla carne abstinendum præcipit. Pulcherrimam creaturam iudicans, negare tamen non potes quod potior sit temperantia, quam voluptas: potior legis obedientia, quam præuaricatio. Quod si hoc leue putas, vt carne vescamur suilla: qui in minimis legem contempserit, quomodo in magnis tenebit? Aut si preciosa est creatura huiusmodi, vindicaris: cum eo quod sit pulcherrimum, defraudamur. Abstinentia autem nostra, disciplina est castimoniæ. Discimus enim resecare luxuriam, cupiditates vincere, excludere concupiscentias, delectationibus corporis obuiare. Fortitudinis quoque exercitium est, pœnis pro lege non cedere. Iustitiæ quoque insigne atque prudentiæ, vt quod sequendum elegimus timore Dei, morte proposita reseruemus. Quis escam imperet liberis? Quis autem se ridendum præbeat? Quis autem in hoc seruiat, & non ridebitur? Non sum ita senex, vt mihi non iuueneseat animi fortitudo. Suspensus itaque cum hinc atque inde grauiter verberaretur, nec iam ferrent senilia membra verberum pœnas, lassatis carnificibus atque extensoribus, in terram deflexus, inflexibilem mentem gerebat. Et quidam seu longæuam miseratus ætatem, seu tentamentis circumuenire desiderans, Responde, inquit, tantummodò te manducaturum, nos te escæ eius immunem præstabimus. At ille clamans, Nequaquam, inquit, contingat mihi vt fiam senex incentiuum iuuenilis erroris, qui hucusque eram forma salutaris instituti. His ergo ludibriis vt paululum viuam luctabor, & totius vitæ labores addicam, breuis viatico senectutis? Senectus portus debet esse, non naufragium vitæ superioris. Non te negabo lex patria, non abiurabo vos sancta instituta maiorum, non decolorabo vos infulæ sacerdotales, non te perfidiæ puluere turbabo canities. Quid multa? Immoriendo tormentis factus est cæteris magisterium perseuerantiæ, qui electus erat ad infirmitatis exemplum. Beatus igitur, in quo non potuerunt tormenta rationem vincere. An non beatus, qui potuit virtute animi victor esse pœnarum, pietatisque remigio, seruare integram in tantis fluII. ctibus passionem?

Augusti 1. Ex cap. 16. 2. *Mach.* 6. Attende quantæ sit constantiæ S. Eleazari responsum. Grauiter verberatur. Magisterii perseuerantiæ S. Eleazarus: Ex cap. 14.

POST ipsum statuti sunt pueri septem cum matre. Insultare licet tyranno, qui dum callidè à sene incipiendum putat, magistrum eligit quo discipulos faceret fortiores quorum velut puerilem ætatem præmiis prouocabat ad culpam, arguebat terroribus ad formidinem. At illi non degeneres tanto duci respondent: Quid nos contemnis vel

circumſcribis vt pueros? Sed fides cana eſt, ſed valida diſciplina. Experire certè, ſubiice quibus placet pœnis puerilia viſcera, non inuenies corda puerilia, nec potentiores erunt tormentorum machinæ, quam legitimæ obſeruationis excubiæ. Quem vicit ſenectus, ſuperabit æmula ſenectutis pueritia. Sequimur patrem filii, diſcipuli doctorem. Collige ſuppliciorum inſtrumenta propoſita: meditationem patientiæ, non terrorem inſcitiæ afferunt, dum videntur.

aliis, infantia.

III. Ivssit maximum natu eligi. At ille ridens: Rectè, inquit, naturæ ordinem ſeruas. Sed cur Dei legem temerandam putas? Et pro pietate quidem omnes maximi ſumus, ſed tamen à me inchoatum gaudeo. Quod quæris tyranne, confiteor, nos ſummo Deo ſeruire, & doces quid agere debeamus? Si tu tanta pertinacia vis extorquere veritatem, cur non omni virtute nos eam tenendam putemus? Quid plura? Adhibentur variarum genera pœnarum. Sed vicit pietas immanitatis furorem, excluſa eſt anima, non religio.

Variis ſupplicijs afficitur primogenitus.

IV. Secvndvs acceſſit, necdegener fratris munia piæ confeſſionis impleuit. Et cum detraheretur membrana capitis, reſpondit: Aufertis quidem membranam, ſed habeo galeam ſpiritalem, quam non poteſtis auferre. Et vere hanc galeam nemo auferre poteſt, ſicut poſteà Apoſtolus docuit in eccleſia Domini, quia caput viri Chriſtus eſt, & eius ſumus membra. Rectè puer iſtam diuino ſpiritu doctrinam Apoſtolicam præuidebat. Exuebant immanes beſtiæ corium capitis, pardalicis feritatibus ſæuiebant. At ille deficiens: Quàm dulce eſt, inquit, mori pro religione, quam ſuauis omnis acerbitas mortis pro pietate: quia manet horum remuneratio laborum. Tua ſunt rex grauiora tormenta, tu tuis vehementius torqueris ſuppliciis, quia vides vinci in poteſtate.

1. Cor. 11.

Secundus occiditur.

V. Et hoc defuncto, tertium ſtatui ſibi iuſſit. Et cum eum partim tentaret inſidiis, partim cuperet terrore percellere, reſpondit ad eum: Non faciam voluntatem tuam, non ſuccumbam imperio tuo. Per beatam illam fratrum meorum paſſionem & nobilem vitam, non negabo piam germanitatem. Quæ vis adhibeto ſupplicia, quibus magis vrgeas, hoc proficies aſperitate pœnarum, vt maiora teſtimonia noſtræ germanitatis accipias. Iuſſit itaque ei linguam amputari. At ille exclamans: Victus es, inquit, Antioche, qui organum vocis abſcindi iubes. Confeſſus es te reſpondere non poſſe rationi, maioraque probas linguæ noſtræ flagella, quam tua verbera. Nos enim tua verbera non timemus, tu noſtræ vocis flagella non potes ſuſtinere. Sed hæc pietatis flagella ſunt, tua flagella perfidiæ. Sed etiam lingua ſublata, grauius te ſuo cadens murmure flagellabit. Euadere te putas Antioche, ſi vocem eripias? Et tacentes Deus audit, & magis audit. Ecce aperui os meum, laxaui linguam meam, abſcinde linguam: ſed non abſcindes conſtantiam, non virtutem auferes, non rationem obliterabis, non eripies teſtimonium veritatis, non eripies cordis clamorem, Si lingua amputatur, ſanguis clamabit, & dicetur tibi: Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Audit enim ſanguinis vocem, qui audit internas cogitationes. Tenebræ licet operiant, & parietum ſepta circundent, non dicat impius, quia nullus ſibi teſtis aſſiſtat, explorat vniuerſa, videt omnia Deus: nec eſt aliquod facinus, quod poſſit latere omnium iudicem Deum, qui cognoſcit vniuerſa antequam fiant. Quid verba damus? Loquaciora ſunt vulnera: & ſi vulnera tegantur, & ſi abſcondatur cicatrix, non abſconditur fides: nec tamen plaudas, quod auferendo linguam, confeſſionem laudis eripias. Satis iam Deum ſermone laudaui, nunc paſſione laudemus.

Tertius abſciſſa lingua loquitur.

Gen. 4.

Eccli. 23.

VI. Et hoc peremptо, iuſſit quartum vinciri ad rotam, vt eius vertigine membris omnibus ſolueretur. At ille cum torqueretur immaniter: Diſſoluis, inquit, corporis membra, ſed adiungis gratiam paſſioni, nec eripis ſolatium morti. Eſt enim vox tonitrui in rota, quia in bono & inoffenſo vitæ iſtius curſu, cæleſte reſultat oraculum, ſicut in Iohanne & in Iacob filiis tonitrui reſultabat. Itaque illud quod legi, nunc manifeſtius recognoſco, quia rota intra rotam currit, nec impeditur. Teres enim vita ſine vlla offenſione in quauis paſſione verſatur, & intra hanc quoque rota currit. Currit lex intra gratiam, & obſeruantia legis intra diuinæ curriculum miſericordiæ eſt. Nam quo magis voluitur, plus probatur. Potius eſt hic ab impiis aduerſa tolerare, vt ibi à Domino conſolationem inuenire poſſimus. Et iſte conſummans curſum ſuum, abrupit ſpiritum, animamque victor effudit.

Quarti fratris membra diſſoluuntur in rota

VII. Qvintvs cum ſiſteretur, cæſo prius, eidem iuſſit ignes admoueri, ſubiici incendia. Manabat è vulneribus cruor, & effoſſis vlceribus ſanguis effuſus, ipſos flammarum extinguebat globos. At ille inter ignium crepitus audiebatur, dicens: Gratias tibi Domine, quod dediſti nobis dicere: Tranſibimus per ignem. Et ſicut alibi idem tuus dicit Propheta: Igne nos examinaſti, ſicut igne examinatur argentum. Adſtabo tibi ſicut aurum purgatus incendio: & ſi quid fuit culpæ, ignis exuſſit. Itaque & iſte translatus à corruptela ad incorruptionem, vitam exhalauit.

Quintus, ignis ſupplicio patitur.

Pſal 65. Pſal 16. & 65

VIII. Sexto quoque admota tormenta ſunt. At ille. Noli, inquit, fruſtra errare, & tuæ hoc adſcribere poteſtati, quòd iſta aduerſum nos exerceas. Noſtrorum hoc delictorum eſt precium, vt peccantes puniamur. Et gratias Domino, quòd hic à nobis duplicia peccata exiguntur, vt ibi nobis conſolatio deferatur. Gratias autem & tibi, quod tam durus & immitis es, vt talibus noſtris ſuppliciis Dominus, in quem peccauimus, genti noſtræ propitius fiat. Nos quoque ableuamus ærumnam, dum fidei paſſionibus delectamur. Et iſte duris & aſperis dilaceratus ſupplicijs, appoſitus eſt ad fratres ſuos.

Sextus grauibus tormentis cruciatur.

IX. Svpererat iunior ex fratribus, & iam pudebat Antiochum immaturæ ætati ſe ita fuiſſe ludibrio. Itaque dolis eum deſiderans circumſcribere, pollicebatur honores, diuitias, amicitiam ſuam, conſortium ſecretorum. At verò pia mater monebat filium ſuum, dicens & huic ſicut cæteris: Neſcio quemadmodum in vterum meum introiſtis, neque ego ſpiritum donaui vobis, neque membra formaui, ſed hæc omnipotentis Dei munera ſunt. Putauit Antiochus videns matrem ſolicitam, quod ſaluti eius timeret, ipſi quoque ſuadere cœpit, vt filium ab intentione ſua reuocaret. At illa voce patria dicebat filio: Tu ſolus ſuperes fili, ſumma votorum meorum, tu poſtremus clauſiſti partus meos, tu poſtremus conclude gaudia mea. Miſerere mei, quæ te in vtero tot menſium curriculo portaui, ne vno momento confundas ſenectutem meam, ne decolores tot fratrum tuorum trophæa, nec ſacrum eorum comitatum relinquas, nec conſortium deſeras. Te adhuc iſti expectant triumphi. Adſpice in cælum, vnde hauſiſti ſpiritum, ad patrem omnium: adſpice in terram, quæ tibi ante alimoniam miniſtrauit: adſpice ad fratres, qui collegam requirunt: adſpice ad matrem, quæ tibi lac dedit: redde mercedem pii ſanguinis, noli à fratribus, noli à matre diuelli. Temporales opes ſunt, quas promittit Antiochus: temporales honores; perpetua corona quæ à Deo omnipotente defertur. Vos mihi ſeptem dierum lumina dedit Dominus, ſextum iam diem clauſi, & omnium opera bona valdè. Debes mihi fili, vt quæ in illis ſex laboraui, in te requieſcam ſeptimo, tanquam à ſæculi operibus iam feriata. Itaque proripiens ſe inuenis, ait: Quid ſuſtinetis? Et multa vociferans, quod nequaquam diuelli poſſet à fratrum conſortiis, quorum multo beatiora eſſent funera quam regis imperia, cum vrgeret conuiciis regem, & ipſe acerbis excruciatus tormentorum generibus, vitæ huius munus abſoluit.

Consolatur mater filiũ iuniorem.

Glorioſum eius martyrium.

X. Novissima mater oblata eſt neci. Quis hanc beatam neget, quæ quaſi ſeptem vallata muneribus, inter corpora filiorum nullum ſenſit mortis incurſum? Quis, inquam, dubitet de eius beatitudine, quæ ſeptem turribus circumdata, in paradiſi ſedem caput extulit: quæ ſeptem filiis cincta, ſacratiſſimum Deo chorum, non ſolùm canorum vocibus, ſed etiam paſſionibus, ad concinendas Domini laudes cæleſtibus inuexit altaribus? Quàm bonus fidei

Mater noua lineè pertenditur.

fidei partus, quàm tutus portus iste pietatis, quàm splendida lucerna Ecclesiæ, septeno fulgens lumine, & octauo vtero cunctis luminibus oleum subministrans. De quibus pulchrè dicitur: Date partem illis septem, & illis quidem octo, eo quod in vtroque numero consortium gratiæ consequantur, in lege nutriti, per gratiam coronati, septem tanquam in sabbato, octo tanquam in Euangelio. Pia mater supplemento passionis adiuncta, quæ in talibus filiis integram pietatis formam & parturiuit & peperit. Eccli. 11.

XI. RECVRRVNT in memoriam sermones sanctæ Fœminæ, dicentis ad filios: Ego vos genui, ego vobis succum lactis infudi: nolite nobilitatem vestram perdere. Sic aliæ matres reuocare à martyrio solent filios, non vocare: At ista maternum in hoc ponebat affectum, si filiis vitam magis perpetuam quam temporalem suaderet. Spectabat itaque pia mater filiorum certamina, & quamuis maternorum viscerum compassione quateretur, tamen pietatis studio premebat dolorem. Et offerente Antiocho, cum posset salutem eligere filiorum, malebat periculum: compressisque naturæ gemitibus, pœnas filiis optabat augeri, vt mors citiùs appropinquaret. Videmus conuersa vota matris in filios, ne quem superstitem derelinqueret, sed omnes piæ cohæredes mortis acquireret. Sed nec filij minores tali parente, qui se inuicem cohortabantur, qui dicebant vno studio, & quadam animorum acie: Mortis aduersæ impetum petamus. Tunc enim viuemus, cum fuerimus mortui. Nemo pietatis ordinem derelinquat, nemo se subtrahat prælio triumphali. Non homini, sed Deo nostras animas deuouimus: non homini, sed authori omnium militamus. Talis hæc pugna est, vt ille glorioſius vicerit, qui crudeliùs occisus fuerit. Itaque nemo timuit, nemo trepidauit, nullus ad mortem ex tot fratribus pigrior fuit: sed omnes, tanquam ad immortalitatis viam, ita ad mortem per acerba supplicia cucurrerunt, & mater consona cernens filiorum agmina, tanquàm pia anima sui membra corporis in filijs offerebat, & per artus proprios videbatur sibi subire tormenta. Cadebant filii tormentis exulcerati, mortui super mortuos aduoluebantur, corpora super corpora volutabantur, capita super capita execabantur. Ex cap. 12. Vides quòd sancti viuũt cum faciunt mortui.

XII. REFERTVS erat locus cadaueribus filiorum, non fleuit mater, non lamentata est, non oculos cuiusquam pressit, aut ora morientis clausit, non lauit vulnera, sciens glorioſiores esse, si euiscerati & concreti pariter puluere & sanguine viderentur, quales solent de bello redire victores, qualia solent trophæa ex hostibus reportare. Non superiacienda velamina, non prosequendas exequias, nisi suæ comitatu mortis arbitrata est. Quæ cithara dulciores ederet cantus, quàm morientis filii in tam grauibus suppliciis ediderunt? Erumpebat enim naturæ gemitus, & inuitus. Spectares peremptorum cadauera, sicut fila chordarum audires heptachordum psalterium triumphalibus gemitibus resultare. Non sic illecebrosi cantus sirenum attraherent audientem, illi enim ad naufragium trahunt, isti ad sacrificii victoriam. Nec sic cygnea carmina aures animumque mulcerent. Cygni enim naturæ sorte moriuntur, isti moriebantur amore pietatis. Non sic rauca resonant secreto in nemore columbarum murmura, vt vltima verba morientium cum summa suauitate resonabant. Nec sic luna inter stellas refulget, vt inter filios mater: & cum eos ad martyrium illuminatura deduceret, & cum amplexata victores in medio filiorum iaceret. Fortitudo mattis quãta fuerit.

XIII. O vera mater adamante fortior, melle dulcior, flore fragrantior: ô indissolubile pietatis vinculum, ô verè valida charitas sicut mors dura, sicut inferi zelus deuotionis ac fidei. Nulla tantarum diluuia passionum tuam potuerunt charitatem excludere, nulla inundare eam flumina tantarum acerbitatum. Sicut arca in illo mundi diluuio totius orbis spatijs innocua ferebatur, ita & tu aduersus fluctus tam grauium passionum pietate immobilis restitisti: & cum posses salutem filiorum eligere, noluisti. Cant. 8.

XIV. QVO affectu vos prosequar sanctæ matris pia pignora? Quo penicillo sermonis mei describam formæ vestræ & animarum similitudinem? Stetistis inter exercitus regios, quibus totus fuit orbis terrarum subactus, quos India quoque in extremi maris secreta fugiens declinauit, & soli de rege superbo sine bellico conflictu victoriam reportastis. Viceruntin vobis sola arma pietatis, dedit pœnas tyrannus, & quia vos non potuit vincere, & quia atroci peremptus est morte.

ITEM VITA SS. FRATRVM MACHABÆORVM, PER DIVVM GREGORIVM NAZIANZENVM SCRIPTA. ET EST *Oratio vigesima in ordine Orationum eiusdem.*

I. QVID autem Machabæi? Horum enim præsens est festiuitas, qui licet minus honorantur à plerisque, quòd non Christi certarunt gratia: omnibus tamen veneratione sunt digni, quod ob leges paternas fortiter egerint. Cum enim ante Christi passiones martyrium sustinuerint, quid facturi erant, si post Christum persecutionem pertulissent, ac illius pro nobis mortem imitati fuissent? Qui enim sine hoc exemplo tanta eminuêre virtute, quomodo non generosiores apparuissent, si cum exemplo periclitati fuissent? 1. Augustin. Festiuitas Machabęorũ antiqua.

II. PROINDE licet sermo iste mysticus sit & absconditus, mihi tamen ac omnibus Dei amatoribus admodum credibilis existit, neminem, qui ante Christi aduentum martyrio decessit, id sine Christi fide assecutum esse. Verbum enim, quod postea temporibus propriis libere prædicatum est, iis etiam, qui mente puri fuerunt, antea cognitum extitit: quemadmodum ex multis liquet, qui ante illud honorati fuerunt. Non igitur despiciendi sunt, quod tales ante crucem extiterint: sed propter crucem laudandi, ac honore, qui ex sermonibus prouenit, digni: non vt iis gloria inde augeatur, nam quo pacto eorum gloria crescere posset, quorum res gestæ tam glorioſum quid habuerũt? sed vt glorificentur laude digni, virtutemque æmulentur audientes, memoria, tanquam stimulo, ad similia incitati. Multi ante crucẽ Christi, crucis tormentum experti.

III. CÆTERVM qualesnam hi fuêre? aut vnde, quaue sub initium institutione & disciplina impulsi, ad tantum virtutis & gloriæ fastigium sunt progressi, vt annuis his festiuitatibus ac panegyribus honorarentur? Nam quòd maior quam rerum visibilium de eis opinio in omnium resideat animis, id liber de iis conscriptus, discendi cupidis & studioſis ostendit. Qui etiam docet rationem passionibus imperare, dominamque esse, siue ad virtutem incliner, seu malitiam. Sanè & alios liber ille martyres celebrat, inter quos & horum meminit certaminum. Mihi verò hoc tantum dixisse sufficiat, Eleazarum primitias tulisse inter eos, qui hîc ante Christum sunt passi, quemadmodum post Christum Stephanus. Vir sacerdos, & senex, canus capillis, canus & prudentia, prius quidem pro populo sacrificabat, & orabat, nunc autem semetipsum hostiam obtulit Deo perfectiſſimam. Purgationem plebis vniuersæ, dextrum certaminis proœmium, adhortatioque loquens & tacens. Adduxit autem & filios septem, institutionis suæ indicia, hostiam viuentem, sanctam, beneplacitam Deo, omni legali sacrificio splendidiorem & puriorem. Siquidem legitimum est & iustiſſimum, vt filiorum præclarè gesta patri referantur accepta. Pueri autem illi generosi & magnanimi, generosæ matris germina generosa, glorioſi veritatis certatores, Antiochi temporibus excelsiores, Mosaicæ legis discipuli genuini, patriarum consuetudinum obseruatores diligentes. Numerus apud Hebræos laudabilis, & propter septenariæ quietis mysterium venerabilis, vnum spirantes, ad vnum respi- Annuis festiuitatibus & panegyribus honorabãtur septem Machabæi. Laudat libruũ Machabæorum. Per filios discipulos intellige. Septenarius numerus olim laudabilis.

reſpicientes, vnicũm vitæ iter ſcientes, vt pro Deo mortem ſuſtinerent, non minus animis fratres quam corporibus, inter ſe de morte æmulantes. Proh miraculum, tormenta tanquam theſauros præripientes, ſub magiſtra lege pericula pro aliis ſubeuntes, quæ non magis ingruentia formidabant, quam ceſſantia quærebant, vnum hoc declinantes, ne tyrannus eos punire differret, ac quidam ex eis incoronati diſcederent, inuitique à fratribus ſepararentur, & mala victoria ſuperarent, ac nequaquam in patiendi periculum inciderent. Mater ibi erat animoſa & generoſa, puerorum ſimul ac Dei amatrix, cuius materna viſcera vltra naturæ dilaniabantur rationem. Non quia eam filiorum miſeraretur cruciatus, ſed quod timore angeretur, ne paterentur. Neque magis deſiderabat abeuntes, quam optabat vt reſidui aliis adiicerentur. Et horum quidem rationem habebat maiorem, quam eorum, qui iam deceſſerant. Nam horum certamen anceps erat, at illorum diſſolutio ſecura. Et hos quidem iam Deo conciliauerat, illos autem vt Deus acciperet, curabat.

Maternus affectus erga filiorum ſalutem quantus fuerit.

O anima virilis in corpore muliebri! O ſpecimen admirandum, & magnanimum! O ſactificij illius Abrahamici, niſi fortè maius quid audendum ſit. Ille enim promptè vnum obtulit, licet vnigenitum, & qui ex promiſſione erat, & ad quem promiſſio pertinebat: & quod maius erat, quod non generis ſolùm, ſed & talium ſacrificiorum primitiæ & radix conſtitueretur. At illa totum filiorum populum ſacrificauit Deo, tam matres quam ſacerdotes, victimis in iugulationem promptis exuperans, holocauſtis rationalibus, ſacrificiis ſe vrgentibus. Illa vbera oſtendebat, & filijs enutritionem in memoriam perducebat. Canitiem prætendebat, ſenectutemq; pro ſupplicatione ſubiiciebat: non vt ſalutem quæreret, ſed vt paſſionem moueret: nec mortem, ſed dilationem periculum eſſe cenſebat: Nil eam flectebat, nihil emolliebat, nil audaciam eius minuebat. Non tormentorum inſtrumenta expoſita, non rotæ expeditæ, non catapultæ, non vngularum acies ferrearum, non enſes, quorum acies etiam ſubigebatur, non lebetes feruentes, non ignis incenſus, non tyrannus minans, non populus vrgens, non genus inſpiciens, non membra dilacerata, non carnes dilaniatæ, non ſanguinis riui fluentes, non iuuentus, quæ conſumebatur, non mala præſentia, non quæ expectabantur: ſed & periculi prolongatio, quæ aliis in talibus grauiſſima eſſe ſolet, illis erant leuiſſima: ſpectaculo enim oblectabantur, & paſſionibus ferè moram innectebant. Ita varia tormenta illa, tanquam nullius eſſent momenti, contemnebant. Quin etiam perſecutoris ſermones multiformes, conuiciantes, comminantes, blandientes deſpiciebant. Quid enim ille non tentabat, vt quod ſperabat, aſſequi poſſet? IV.

Sapientia & fortitudo martyrum quanta.

Insvper & puerorum ad tyrannum reſponſiones tanta ſapientia ac generoſitate erant refertæ, vt ſi cuncta aliorum bona in vnum fuiſſent congeſta, patua tamen eſſent, ſi cum illorum fortitudine eſſent collata. Immò fortitudo eorum parua fuiſſet, ſi cum prudentia eorum in ſermonibus comparata eſſet. Quin & ſolis illis contigit, vt ita paterentur, acinterim contra minas perſecutoris & terrores imminentes adeo ſapienter reſponderent. Quibus tamen pueri generoſi, vel parens generoſior nequaquam vincebantur. Cum verò ipſa omnibus ſuperſtes extitiſſet, ac animi dolorem cum amore temperaſſet, pulchram parentationem illis ſeipſam exhibuit. Eos enim ſubſecuta eſt, quos paulò ante præmiſerat: & hoc quonam modo? Sponte ad periculum proceſſit. At cum quali oratione funebri? Pulchri ſanè puerorum ad Tyrannum ſermones exiſtunt, pulchrorumq; pulcherrimi. Et cur non? Cum quibus ſe inſtruebant, & Tyrannum feriebant. At matris longè fuere pulchriores. Primò quidem conſolantes, poſtea verò funebres. Quinam igitur puerorum ſermones fuere? Bonum enim eſt, vt & vos illorum reminiſcamini, vt quemadmodum certaminis habetis exemplum, ita etiam ſermones de martyrii laude in talibus habeatis temporibus. Erant autem aliorum alij, & ſecundum quod vnumquenque vel perſecutoris ſermones, aut periculorum ordo, aut animæ armabat alacritas, & ſi typo effingere licet, tales erant. V.

Nobis, Antioche, ac circunſtantes omnes, vnus Rex Deus eſt, à quo facti ſumus, & ad quem conuertimur: vnuſque legislator Moſes, quem haud prodemus, ſeu offendemus. Non per pericula viri, ob virtutem exantlata, ac miracula multa, etiam ſi alius adhuc Antiochus nobis minaretur, te etiam truculentior. Vna autem nobis ſecuritas eſt, mandati obſeruatio, & vt legem, qua muniti ſumus, haudquaquam præuaricemur. Vna gloria, omnem aliam gloriam præ illa contemnete. Solæ nobis ſunt diuitiæ, quæ ſperantur. Nihil autem terribilius, quam à Deo aliquid timere. Cum his conſiderationibus ſumus inſtructi, ac ita armati. Cum tali tibi iuuentute eſt controuerſia. Dulcis equidem mundus hic eſt, dulce & ſolum patrium, necnon amici & cognati, coætaneique, ac templum iſtud magnum & nomine tam celebre, ac panegyres patriæ, & myſteria, reliquaque cuncta, quibus nos ab alijs differre videmur: non tamen dulciora ſunt Deo, ac periculis, quæ propter honeſtatem ſuſtinentur. Nec tu hoc cenſeas: Alius nobis eſt mundus longè rebus viſibilibus ſublimior & ſtabilior. Patria alia Hieruſalem ſuperna, quam nullus Antiochus obſidebit. Et quia fortis eſt, & inexpugnabilis, nullam timet deſolationem. Cognati verò nobis ſunt inſpiratio, & qui ſecundùm virtutem ſunt nati. Amici autem, Prophetæ, ac Patriarchæ, à quibus nobis & pietatis eſt typus. Coætanei vero, qui hodie nobiſcum periclitantur, & fortitudine ſunt contemporanei. Panegyres autem, Angelorum tripudia, myſteriumque vnum magnum, ac maximum, & à multis abſconditum, Deus: ad quem & hæc reſpiciunt myſteria. Deſine igitur nobis parua & indigna polliceri: non enim honorabimur inhoneſtis, neque lucrabimur damnoſa, quoniam non tam infeliciter negotiamur. Deſine etiam minari: aut contra minabimur: tuam impotentiam, & noſtra argue ſupplicia. Habemus & nos ignem, quo perſecutores puniamus. Exiſtimas tibi certamen eſſe cum gentibus, ac ciuitatibus? necnon regibus effœminatiſſimis? Ex quibus hi quidem vincent, illi autem fortaſſis ſuperabuntur. Verùm nequaquam eis de talibus periculum imminet. Contra Dei legem aciem inſtruis, contra tabulas è Deo inſculptas, contra paterna ratione & tempore honorata, contra ſeptem fratres vnica anima colligatos, ſeptem te trophæis infamaturos. Quos vincere nequaquam magnum eſt, ab illis verò ſuperari turpiſſimum. Illorum genus ſumus & diſcipuli, quos ignis columna, & nubis in via deduxit: quibus mare diuiſum eſt, & fluuius ſubſtitit, & ſol ſtetit, & panis pluuia deſcendit: quorum manuum extenſiones orationis gratia factæ multa milia in fugam conuerterunt: à quibus feræ ſuperabantur, & quos ignis non tangebat, ac à quibus reges generoſitatem admirantes, abſtinebant: Dicemus & aliquid tibi cognitum. Eleazari myſtæ ſumus cuius fortitudo tibi eſt comperta. Prior pater certauit, nunc filij ſuccedunt. Prior abiit ſacerdos, nunc ſubſequentur ſacrificia. Multis nos terres, ſed multo plura ferre ſumus parati. Et quid ô ſuperbiſſime, minis tuis nobis facere poteris? num perſuadebis? At nihil fortius eſt ijs, qui omnia ferre ſunt parati. Cur moramini lictores? cur cunctamini? Cur mandatum tam egregium expectatis? vbi enſes? vbi vincula? celeritatem exopto. Maior ignis accendatur, beſtiæ efferentur, tormenta augeantur, omnia ſint regia & ambitioſa. Ego primogenitus ſum: primum me ſacrifica. Ego nouiſſimus, ordo mutetur. Sed & è medijs quidam inter primos exiſtat, quo æquis partibus inter nos honoremur. Sed parcis. Expectaſne fortuitum quid, aut contrarium? Sæpè ac iterum eundem repetemus ſermonem. Nequaquam immunda comedemus, nec offeremus. Tu prius noſtra veneraberis, quam nos tua colemus. Summa ſermonis: aut crudeliora adhuc excogita tormenta, aut hæc à nobis contemni ſcias. Et hæc quidem ad Tyrannum. VI.

Fides martyrũ quanta

Propter legis obſeruationes paſſi ſunt Machabæi.

At quibus inter ſe adhortabantur? qualiaque de ſeipſis ſpectacula exhibebant? quàm fuere pulchra? quàm ſacra? omnique viſione, ac auditione Dei cultoribus ſuauiora? Ego enim recordatione ſolum voluptate impleor, ac cogi- VII.

Exod. 13. 14. 16. *Ioſ.* 3. 10. *Dan.* 14. 3. 16.

ac cogitatione cum certantibus versor, enarratione que exornor. Amplectebantur se mutuò, & à collis pendebant. Panegyris erat, ac si certaminibus initiarentur. Eamus fratres ad pericula, clamabant, eamus, vrgeamus nos dum excandescit Tyrannus. Nil nos emolliat, vt salute plectamur. Conuiuium nobis propositum est preciosissimum, nequaquam illud negligamus. Pulchrum est fratres cohabitare, conuiuium celebrare, ac vna conglobari. Pulchrius verò pro virtute periclitari. Quòd si possibile esset, corporibus etiam pro legibus certassemus parrijs: sed & mors ista inter laudabilia existit. Verùm quia tempus hoc non admittit, corpora exhibeamus. Etenim si nunc haud morimur, num ideò nunquàm occumbemus? num generationi debitum suum non reddemus? Ex necessitate gloriam faciamus, dissolutionem cauillemur: quod commune est, proprium faciamus, morte vitam comparemus. Nullus igitur è nobis animæ curam gerat, nec pusillanimis existat. Tyrannus postquam in nos incidit, de aliorum transgressione desperet, periculis ordinem ipse statuat, nos nihil in promptitudinis feruore dissentiamus, primusque aliis via existat, nouissimus verò certaminis signaculum. Hoc nobis cunctis pariter infixum sit, quòd cum perpetua domus nostræ laude coronabimur, & quod persecutor nullam è nobis partem accipere poterit: vt quemadmodum de omnibus gloriatur, ita vnica intumescat prauitate. Non minus transmigratione, quam generatione, inter nos fratres appareamus, omnesque tanquam vnus periclitemur, & pro omnibus singuli. Eleazare, suscipe: mater subsequere: Hierusalem mortuos tuos magnificè sepelito. Si sepultura carebimus, posteris nostra referto: sed & amatoribus tuis religiosum vnius veteri sepulchrum ostende.

Fratres Machabæi se mutuo ad ineundum martyrium hortantur.

Ecce magnificam sepulturam.

VIII. Et illi quidem talia dicebant & faciebant, & aprorum instar, dentes inter se acuentes, in ordine ætatis & promptitudine qualitatis confortabantur, voluptatique ac miraculo erant contribulibus suis: terrori autem & stupori persecutoribus, qui cum totam gentem subegissent, adeò septem fratrum vnanimitate sunt superati, vt nec spem meliorem haberent de aliis. At mater generosa, cum illi virtute tot essent ac tales, animal inter legem & magnanimitatem medium, eousque gaudio pariter ac timore perfusa erat, in medioque duarum passionum campo constiterat: gaudii, ob virilitatem, & ea, quæ videbantur: timoris verò, propter ea, quæ imminebant, ac pœnarum immanitatem: & tanquam auis pullos, cum serpens adrepit, aut aliud quid insidiatur, circumuolabat, circumgemebat, supplicabat, simul certabat, & quid non faciebat, quod ad victoriam consequendam deseruiret? sanguinis guttas rapiebat, membrorum detruncationes colligebat, reliquias adorabat, cum vno loquebatur, & hunc offerebat, alium verò præparabat. Omnes autem ita alloquebatur: Eugè filli, eugè optimi mei, eugè in corpore constituti, corpore ferè cassi. Eugè legis ac canitiei meæ defensores, necnon ciuitatis, quæ vos aluit, & ad tantam virtutis gloriam prouexit. Adhuc parum, & vicimus. Fatigantur tortores. Hoc timeo solum: adhuc parum, & ego felicissima inter matres ero, vosque beatissimi inter filios. Sed matris desiderio tenemini? At nequaquam vos derelinquam. Hoc vobis promitto, non enim ita natos odi.

Adorare pro veneratione in sacra scriptura frequentiss. est.

IX. Postquam autem defunctos vidit, ac securitatem ex complemento est assecuta, caput admodum lætè cum magna sustulit constantia, non secus ac ij, qui in Olympiacis vincunt: manibusque extensis, magna & splendida voce, Tibi, inquit, ô pater sancte gratias ago, tibi lex magistra, necnon pater noster Eleazare, qui ante filios tuos decertasti, quod meorum in partu dolorum fructum accepi, quodque mater facta sum omnibus matribus beatior. Nihil mundo reliqui, omnia Deo tradidi, thesaurum meum, spemque meam senilem. Quam magnifice sum honorata, quàm abundè senectutis mercede perfruor, nutrimenti impensam vobis filii remitto, cùm ita vos pro virtute decertasse video. Omnes coronatos conspexi, tanquam benefactores intueor tortores: sed & parum deest, quin me Tyranno obseruatum ordinem gratias habere fatear, quod me vltimam periculis reseruauit, quod sobolem meam decertantem vidi, & cum vnoquoque filio depugnaui. Ita enim secura cum sacrificiis digrediar, non comas dilacerabo, non vestem discindam, non carnem vnguibus secabo non luctum instaurabo, non præficas conuocabo, non in tenebris me occultabo, vt aer mecum fleat, non consolatores expectabo, non panem luctus apponam: talia enim ignobilium sunt matrum, & quæ carnis tantum sunt parentes, quarum filii vitam sine digna aliqua finiunt relatione. Mihi verò nequaquam mortui estis, ô filij chariſſimi, sed copiosum fructum produxistis. Non me reliquistis, sed præcessistis. Non defloruistis, sed solidati estis. Non fera vos rapuit, non vnda absorpsit, non latro iugulauit, non morbus dissoluit, non bellum assumpsit, non aliud quid paruum aut magnum, quod hominibus accidere potest. Flerem equidem, & valdè quidem, si tale quid vobis accidisset. Lachrymis tum ostenderem, quod filiorum amatrix essem, quemadmodum nunc lachrymas repello. Parua hæc adhuc existunt. Verè vos deplorarem, si malè saluati fuissetis, si à tormentis victi essetis, si quis vos superasset, quemadmodum nunc superati sunt persecutores. Iam verò superstitibus vobis laus, gaudium, gloria, tripudia, ac lætitia mihi accrescit. Ego enim post vos immolabor. Cum Phinea collocabimur, cum Anna glorificabimur: præterquam quod ille vnus erat, nos verò tot scorticidæ, non corporum, sed animarum fornicationem confodientes. Et hæc quidem vnum à Deo datum, illumque nuper genitum: ego autem viros septem, eosque voluntarios sacrificaui. Hieremias funebrem mihi suppleat sermonem, non lugens, sed mortem laudans beatam. Super niuem splendetis, super lac coagulati estis, super Sapphirum compositio vestra, Deo, qui vos nasci fecit, ac mihi tribuit. Et quid amplius? Appone & me, ô Tyranne, filiis, si qua apud inimicos gratia est, quo certamen tibi sit venustius. Vtinam & per omnia transeam supplicia, vt cruorem meum sanguini, & carnes meas seniles illorum admisceam carnibus. Amo propter filios tormenta. Quod si hoc denegas, puluis saltem pulueri iungatur, vnumque nos excipiat sepulcrum. Ne inuideas æqualis honoris mortem iis, qui gloria sunt æquales. Valete ô matres, valete ô filii, ita enutrite eos, qui è vobis nascuntur. Pulchrum vobis certandi exemplum præstitimus.

Num. 25.

1. *Reg.* 1.

Thren. 4.

Attende martyrii desiderium in matre.

X. Talia dicebat, ac seipsam filiis adiungebat. Sed quonam modo? Ad rogum accensum, tanquam sponsum adcurrit, huic enim adiudicata fuerat: nec ducentes expectauit, ne corpus sanctum & generosum corpora tangerent polluta. Sic Eleazarus sacerdotio est perfunctus è cælestibus initiatus, & initians. Ac Hierusalem haudquaquam externo, sed proprio emundauit sanguine, diemque nouissimum, mysterium quoquè fecit nouissimum. Ita etiam filij iuuentute sunt defuncti, non quod voluptatibus seruirent, sed quod passiones refrenarent, ac corpora sanctificarent, ad vitamque transferrent impassibilem. Sic mater fœcunditate sua fructum accepit, sic viuentes adornauit, & cum decedentibus quieuit: Quosque mundo genuerat, illos obtulit Deo, ac dolores suos certaminibus annumerauit, partusque consequentiam mortibus manifestam reddidit, à primo quidem filio vsque ad nouissimum, ijs, quæ fuere certaminis. Et quemadmodum in aquarum inundatione contingit, sic & virtutem aliam super aliam ostendit, ad passionemque adeò promptior erat periculis corroborata prioribus, vt tyranno gratum fuerit, quod non plurimorum mater esset: immò confusus, & victus discessit, ac primum tum didicit, quod non omnia armis subigi possent, cum pueros inermes adortus fuisset, qui sola pietate armati essent, & qui omnia potius pati, quam quæ ille iubebat facere, parati erant.

Mater adiudicatur morti.

Obdormit mater cum filiis in Domino.

Vide quàm sit diuersus inter martyres corporalis & spiritualis.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Iudic. 11. Hoc Iephte ſacrificio ſecurius & magnificentius fuit. Nequaquàm enim neceſſitate eſt perſolutum, quemad- XI.
modum ibi promiſſionis feruore ac victoriæ factum eſt deſperatione: verùm oblatio iſta ſpontanea fuit, & quæ ſo-
Dan 6.14. lum mercedem haberet ſperandam. Sed nec Danielis certaminibus hoc fuit ignobilius. Qui cum in cibum datus
Dan. 3. eſſet leonibus, manuum extenſione feras deuicit. Immò nec in Aſſyria pueris poſterius, quos Angelus refrigerabat
in igne, quoniam legem ſeruabant paternam, nec cibum tangere volebant pollutum & prophanum. Quin nec cer-
tamen hoc gloria ſua miraculis illis, quæ poſteà pro Chriſto ſunt exantlata, inferius fuit. Illi enim, quemadmodum
in ſermonis dicebam principio, Chriſti ſequebantur ſanguinem, & Deus talium certaminum ductor erat, qui tan-
tum ac tam admirandum pro nobis obtulit precium. His verò haudquaquam multa, neque talia virtutis fuere ex-
empla. Horum virtutem vniuerſa admirata eſt Iudæa, & tanquàm ipſa coronata eſſet, exultabat ac geſtiebat. Cer-
tamen enim hoc maximum fuit ex ijs, quæ vnquàm in ciuitate illa fuere decertata. Neceſſe enim erat, vt in die illa
lex vel ſolueretur, vel glorificaretur: eratque res tum quaſi ſub nouacula poſita, & ad vniuerſam Hebræorum gen-
tem illorum pertinebant certamina. Sed & Antiochus ita ſtupore eſt percuſſus, vt minas vertetet in admirationem
(tam hominum virtutem & hoſtes quoque admirari norunt) cum ira deferbuiſſet, & res per ſeipſam fuit expenſa,
adeò vt infecto negocio abiret, multis patrem Seleucum, ob honorem genti, necnon magnificentiam templo im-
penſam, laudans, multis quoque Simonem, qui eum adduxerat, inculpans.

Tam ſermone quam opere oſtendere conuenit quod eſt optimum. PROINDE hos nos, ô ſacerdotes, patres, & filij, imitemur. Sacerdotes quidem Eleazari honorem patris ſpiri- XII.
talis, qui tam ſermone, quam opere quod optimum eſſet oſtendit. Mulieres verò generoſæ matris illius gloriam,
quo verè filiorum amatrices eſſe videantur, ac Chriſto fœturam ſuam offerant, nuptiaſque per talia ſanctificent ſa-
crificia. Filij autem, vt ſanctos illos venerentur, ac iuuentutem nequaquam in turpibus conſumant affectibus, ſed
in certaminibus contra paſſiones initis, & vt contra aſſiduum Antiochum generoſe pugnent, qui contra membra
cuncta decertat, illaque multipliciter inſectatur. Cupio enim pugiles habere, qui omnis temporis, omniſque ſint
modi, vniuerſum hominum genus, ac ætatem omnem, quæ vel palàm oppugnatur, vel cui clanculum tenduntur
inſidiæ, illamque veteribus adiuuare narrationibus, adiuuare & nouis, ac vndique apiculæ inſtar vtiliſſima colligere
in aluearij vnius fœturam & ſuauitatem: quo tam per vetuſta quàm noua in nobis glorificetur Deus, qui in filio, &
ſpiritu glorificatur, qui ſuos cognoſcit, & à ſuis cognoſcitur, confeſſus, & confitens, glorificatus, & glorificans in
ipſo Chriſto, cui ſit gloria in ſæculum, Amen.

ITEM ALIA VITA SANCTORVM SEPTEM MACHABÆORVM, PER D. IOHANNEM CHRYSOSTOMVM EPISCOPVM Conſtantinopolitanum ſcripta. Habetur Tomo primo operum eius.

Gaudat præclaram diem ſanctorum Machabæorum. QVAM ſpecioſa & grata ciuitas nobis enituit, & totius anni diebus ſplendidior hodierna præfulget, non I.
de vſitatis ſolis radijs illuminata præclariùs, ſed de lumine martyrum ſupra coruſcum fulgoris micantem illuſtrata ſublimiùs. Multis etenim ſolibus illuſtriores ſunt martyres, & magnis luminaribus clariores. Propterea hodie ſi dici poteſt, cælo ipſo ornatior terra lætatur. Sed in hac comparatione non attendas cinerem ſanctorum corporum, nec fauillam reliquiarum carnis, omniaque oſſa conſumpta temporibus: ſed aperi oculos fidei, & vide eos diuina virtute & gratia ſpiritus ſancti amictos, & diuini luminis claritate radiantes.

Radij ex ſanctorum martyrum corporibus proſilientes, Eccleſiam illuſtrant. Hi ergò ipſi de ſuperno ſolis circulo in terram radij Chriſto emittente iaciuntur, & à corporibus eorum proſilientes coruſca luce fulgoris, ſicut ſpeciem Eccleſiæ gaudentis illuſtrant, ita faciem diaboli inuidentis obcæcant. Nam vt audaces latronum duces, ſiue impij ſepulcrorum effoſſores, ſi fortè dum prædas agunt, aut ſpolia capienda conquirunt, in arma vel ornamenta Imperatoris incurrerint, quamlibet cupidi prædarum: tamen ita agnitis Regis inſignibus deterrentur, vt fugiant neque cominus accedere vel attingere audeant. Vnde ſibi non compendium procedere, ſed periculum prouident imminere, ſi quid inde audeant vſurpare: Ita profecto & dæmones, qui verè latronum & principes & magiſtri ſunt, vbi coronatorum martyrum corpora viderint poſita, longè ilicò à conſpectu eorum pauidi fugiunt & abſiliunt. Non enim ad naturam eorum intendunt, ſed in arcanam dignitatem, & gloriam Chriſti, qui in agone certantium induta corpora martyrum ſuorum, ſicut arma portauit. Huiuſmodi enim armis
2. Cor. 13. non angelus, non archangelus, non vlla alia creaturæ virtus induta eſt, ſed ipſe Dominus virtutum, & Angelorum, ſicut Paulus clamat, dicens: Si experimentum quæritis, præliantis in me Chriſti. Precioſa enim ſunt corpora martyrum, quoniam plagas pro Domino ſuſceperunt. Et quia ſtigmata propter Chriſtum membris ſuis impreſſa ferunt,

Vulnera ſanctorum gemmis longè nobiliora. & ſicut corona regalis vndique decorata fulgores varios emittit: ita & ſanctorum martyrum corpora, ſicut precioſis lapidibus acceptis pro Chriſto vulneribus diſtincta, omni regum diademate precioſiora, & ſpectabilia reddun-
tur. Et illi quidem ſæcularium ſpectaculorum præſides, ſiue arbitri, quos Græci agonothetas vocant, proponentes certamina, magnum muneris ambitum eſſe exiſtimant, quando iuuenes & robuſtos luctatores in ſtadium introduxerint, vnde prima oſtentatione miraculum ſpectatoribus præbeant ſtudio. Hoc verò ſpiritali in agone non ità eſt, ſed omnia è contrario. Agonem enim proponens Chriſtus, non talem, qualem illi terreni agonothetæ, ſed horribilem & plenum timoris. Non enim hominum contra homines luctamen, ſed hominum aduerſus dæmones pugna eſt.

Epheſ. 6. TALE ergò certamen nobis proponens Chriſtus, non iuuenes exercitatos ad luctamina athletas, ſed primæuos II.
adoleſcentulos, & cum ipſis ſenem Eleazarum, ſimulque mulierem anum matrem ſeptem adoleſcentium vult conſiderare. Quid hoc noui eſt? quid paras tinutilem & adhuc teneram, in bellum, in arenam vel prælium ducis ætatem? quis enim ante hanc diem vidit, vel audiuit mulierem in vltima ſenectute poſitam dimicaſſe, & terribilem mortis adijſſe conflictum? Nemo huiuſmodi factum audiuit vnquàm. Sed ego, inquit, admirabile hoc, & nouum, quod neque auditu aliquando perceptum eſt, ipſis operibus demonſtrabo. Non enim talis agonotheta ego ſum, vt certaminis exitum in aliqua certantium virtute conſtituam, ſed ipſe aſſiſto luctantibus, & auxilium præbeo, & manum præbeo athletis meis. Et quod ex proprij arbitrij libertate ſuſcipiunt, de bonæ voluntatis affectu, vt pro legibus meis & nomine meo dimicent, id in victoriam ipſis procedere, mei eſt auxilij.

ERGO cum videris mulierem annis confectam, ſenio tremulam, baculo indigentem induci, & congreſſam III.
prælio paſſionis diſſoluere crudelem tyranni furentis inſaniam, & de incorporeis virtutibus triumphantem, & diabolo præualentem, & facilè vires illius concidentem cum poteſtate maiore: admirare diuini agonothetæ gratiam, obſtupeſce ad intuendam Chriſti virtutem, cuius athletæ non corporis robore, ſed fidei virtute luctantur. Infirma eorũ natura, vel vetus eſt, ſed quæ eos vnxit gratia, potens eſt. Reſoluta ſunt corpora ſenectute, ſed ſolidatę ſunt mentes deſiderio pietatis. Non eſt ſenſibilis hæc pugna, neq; inſenſibile certamen. Noli ergò iſtos athletas extrinſecus conſiderare, ſed ingredere ſenſu rationabili ad interiorem eorum habitudinem: conſpice fidei eorum fortitudinem,

vt intel-

Vt intelligis, quoniam qui contra dæmones pugnat, non robore corporali, neque valida compage membrorum indiget, nec de ætate iuuenili fiduciam sumit: sed & si senex adhuc adolescentulus in flore primæuo agit, & si senex ad extremas ætatis suæ metas peruenerit, animam vero fortem habeat & corroboratam fidem, nihil de ætate, vel modica, vel extrema ab effectu certaminis impeditur. Et quid dico senem & iuuenem, quando etiam mulieres expeditæ ad hæc prælia cucurrerunt, & illustres coronas adeptæ sunt? Nam illi extranei nobis, id est, mundani agones, & ætatis, & formæ, & generis dignitatem requirunt. Vnde & seruis, & mulieribus, & senibus, & pueris ad eos aditus denegatur: isthic vero apud nos omni personæ, omnique ætati, & vtrique sexui indiscreta facultate stadium patet, & agonis adeundi commune ius, & vna libertas est, vt prompta omnibus sine inuidia bonitate, ineffabilem Saluatoris nostri virtutem cognoscas, & Apostolicum sermonem opere confirmari videas. Quia virtus in infirmitate perficitur. Quando enim pueri, & senes supra naturam valent, & internis viribus modos ætatis extendunt, euidenter operantis in ipsis gratia manifestatur. *Non robore corporali indiget, qui contra dæmones pugnat: sed spirituali.* *2. Cor. 12.*

IV. Et vt plenius appareat, quia infirmitas athletarum nostrorum, quæ in exteriori est, clariores faciat esse victores, & senem, & pueros relinquentes, infirmiorem ipsis producamus in medium mulierem, illam anum, & septem puerorum matrem. Nam labores partuum non vel modice huic certamini impedimento sunt: Quid ergo eius prius aut potius mirabimur? Quod ex natura infirmum, aut quod de ætate habuit prælii inutile & immaturum, aut necessariæ compassionis affectum? Mater enim erat, vnde facile eam potuisset in tormentis viscerum suorum vincere materna pietas, nisi diuina pietatis altior virtus virili fide anile pectus armaret. Magna etenim hæc impedimenta sunt ad eum cursum, cuius intentio summa indiget patientia. Ego vero, & aliud his maius habeo dicere, quo & virilem mulieris fortitudinem, & callidam diaboli versutiam consideretis. Quid autem hoc est, diligenter inspicere debetis.

V. Immvndi dæmonis maligna calliditas, non primam eam traxit in agonem, sed post filios eam duxit in prælium. Qua causa hoc? Ob hoc vtique, vt præuenientibus in conspectu eius septem filiorum suppliciis, deiiceret sensum eius, cum virtutem mentis in matre fregisset, varia crudelitate propositis ei spectaculis orbitatis suæ, cum iam eneruatam & consumptam maternis doloribus facile vinceret, & in ruinam mentis impelleret. Ne ergo hoc consideres, quod illara sibi tormenta tolerabant: sed illud magis contemplare, quod mater per singulos eorum duriores sustinebat dolores. Et hoc quod dicitur, bene norunt quæcunque patiendi dolores expertæ sunt mulieres, & matres factæ sunt. Nam sæpe & mater, si videat filium suum febribus æstuare, ita perturbatur, vt ardores illius in sua cupiat membra transferri, & mutata in se si possit ægritudinis vice, transfundere in filium sanitatem suam. Ita omnibus domesticis malis eas, quæ de filiis malis acciderint, ærumnas grauiores existimant. & intolerabiles fiunt, quæ matris sunt. Sicut ergo vera in cunctis matribus talis affectio, ita profecto manifestum est, quia mater illa grauius in suppliciis filiorum puniebatur, quã si ipsa pateretur: & maior erat passio in visceribus matris, quam in corporibus filiorum. Si ergo vnius filij nunciata est ægritudo, auditu solo viscera materna turbantur. Hic autem non vnum tantum filiorum chorum vno tempore pariter interfici videns mater, nec absens per auditum suscipiens passiones eorum: sed præsens oculis hauriens, vulnera omnium, quos pepererat, quid non patiebatur? Quomodo non excidit mente: vnumquenque horum spectans horribilius, & diuersis pœnarum ingeniis cruciari, & per incisiones membrorum tam crudeli, quam lenta morte consumi? Quomodo tam ferali spectaculo non dissilierunt viscera eius, & desumpto corpore anima excussa est? Quomodo non & prima filij passione in ipsos ignes, quibus filius cremabatur, insiluit, vt simile vel deterius filiorum spectaculum compendio mortis euaderet? Nam etsi sapiens esset, sed mater erat: etsi amans Deum, sed carnem portabat: etsi prompta esset fide, attamen fœmineum sexum gerebat: etsi zelo diuinæ pietatis prompta ferueret, sed & maternæ affectionis vinculo memor partuum tenebatur. Si enim nos, qui viri sumus, frequenter cum videmus reum per forum duci refrenato ore in mortis damnationem, & eum trahente carnifice, de solo eius aspectu frangimur, cum tamen sufficientem habemus consolationem ex ipsa conscientiæ securitate, qua ab illius pœna mortis discernimur: facile meti i possumus quid illa pertulerit, quæ non reum aliquem & extraneum, & damnatione commerita duci videbat, sed septem filios simul in vna die non ista morte consumi, sed variis laniatos pœnis videbat interfici. Si enim lapidea quidem fuisset, & si viscera adamante compacta gessisset: ita forte potuisset inconcussa durare, & nihil eorum sentire, quæ & mulierem & matrem perpeti, vis ipsa naturæ pietatisque cogebat. Denique cogita, quomodo admiremur Patriarcham Abraham, quod filium suum offerens Deo, ipse vinxit in apparatu hostiæ manus eius, pedesque constringens, & eum paterna manu immolandum altari imposuit, & sapienter conferens, tunc videbis quanta mulieris huius virtus extiterit. *Attende diaboli calliditatem.* *Maior erat passio matris quam filiorum.* *Genes. 22.*

VI. O amarissimum illud, simul & dulcissimum matris spectaculum: ô amarissimum quidem propter naturam affectionis humanæ, & propter ipsorum faciem tormentorum: dulcissimum vero propter virtutem fidei, qua delectabatur domesticarum spectaculo passionum: quo impiam sacrilegi regis crudelitatem confessio glorioſa vincebat. Vnde fortissima illa mater non frangebatur spectaculo orbitatum suarum, sed confortabatur: quia non profluentem eorum sanguinem adspiciebat, sed magis ad coronas eorum, quæ texebantur in cælis intenta gaudebat. Non videbat ad receptaculum temporale cauari petram sepeliendis, quia prouidebat æterna ædificari tabernacula coronandis. Non considerabat circunstantes populos, quia videbat adstantes angelos. Oblita est dolores partuum suorum, contempsit naturam sexus sui, nec memor etiam senectutis, ipsam quoque naturæ tyrannidem animo superante calcauit: naturæ (inquam) tyrannidem, quæ & bestiarum feritatem subigere consueuit. Sæpe enim difficiles capi beluæ, per amorem tamen suæ sobolis capiuntur. Dum enim natorum suorum dilectionem vitæ suæ præferunt, ita affectu pietatis incautæ in manus incidunt venatorum: qui prius catulos eorum venantur, vt per affectionis captiuitatem perueniant ad capturam parentum. Nullum est animal, nec ita infirmum, quod non pro filiis suis defensandis robur assumat: neque ita mansuetum, quod abreptis catulis non irritetur, & aduersus rapientem quanta potest virtute desæuiat. Sed istam totam ipsam, & per homines rationabiles, & per animalia irrationabilia pari iure porrectam, atque diffusam naturæ tyrannidem fidei virtute dissoluit: & non solum non insiluit capiti sæuientis tyranni, neque lacerauit faciem eius, vt bestia videns catulos suos diripi: sed tantam magnanimitatem fidelis animi omnem Philosophiam supergressam monstrauit, vt immolationem filiorum suorum præpararet hortatu suo, & ingereret persecutori. Et cum adhuc priores punirentur, residuos ad æmulationem eorum exhortantibus verbis in palæstra passionis iungebat. *Pia mater propter filiorum salutẽ, contempsit naturã sexus sui.*

VII. Avdiant hæc vniuersæ matres, & æmulentur virilem mulieris huius fortitudinem, & veram circa filios dilectionem. & secundum illam septem martyrum matrem nutriant filios suos. Non enim educatio filiorum hæc naturæ est, sed educatio matres facit: hæc enim voluntatis. Et vt discas, quia non pariendo tantum, sed magis bene nutriendo fit mater, audi beatissimum Paulum, quomodo honorificet & coronet viduam: non propter partum, sed propter educationem bonam filiorum, dicens enim: Vidua eligatur non minus annorum sexaginta, testimonium habens in operibus bonis, vt horum bonorum laudem consummaret, adiecit: Si filios enutriuit: non dixit, si peperit, Quid ergo æstimabimus illam mulierem pertulisse, si tamen mulierem istam dici oporteat, cum videret in filiorum membris *Attendo quæ vera mater dicatur.* *1 Timot. 5.*

viscera sua cruciari, alterius auulsos à suis manibus digitos super primas ignium spargit & vnius caput clauis configi, alterius capiti cutem detrahi, & tetum corpus extracta pelle nudari, & eum qui talia patiebatur stantem fortiter, insuper & ipsi tyranno pœnas æternas voce libera comminantem? Quomodo mater hæc expectans eleuauit vultum suum, & os aperuit, & linguam mouit in verba, non in verba materni doloris affectu mollia, sed verba virtutis? Quomodo non recessit à carne anima eius? Quo modo? ego dicam. Non enim in terrena præsentia intendebat, sed in futura cælestia præparabatur, in his omnibus filiorum suorum præliis & tormentis vnum timebat, ne cuiquam tyrannus parceret, & inuidia diaboli soluto certamine, triumphantium scinderetur chorus filiorum eius, ne quis eorum sine corona maneret. Et quoniam hoc timebat, minimum eorum, qui iam solus agoni supererat, tantum quod non manibus apprehendens in ignem ipsa incensum impulit: veruntamen pro manibus eum verbis exhortationis impulit, & armauit cum magna trepidatione pietatis, voce patria, obsecrans eum, ne callidi persecutoris sæuioribus crudelitate blanditiis emollitus, euelleretur à fratribus gloriosis, & concertantium immarcescibilem coronam victus amitteret. Nos citra dolorem alienas ærumnas audire non possumus, sed illa proprias & domesticas passiones citra dolorem intuebatur. Hæc non negligenter, neque in ambustione audiamus, sed vnusquisque eorum qui audiunt, in filiis suis totam hanc rem sibi depingat, in corde suo proponens virtutem eorum, quæ dicimus, de suis affectionibus metiatur: quamuis nec ita possit, quia naturales passiones sermo non potest explicare, experimentis autem tantum percipi potest humanæ affectionis expressio.

Obsecrat filium iuniorem mater, vt in fide perseueret

QVAM bene igitur ad eam matrem congruit sermo ille propheticus, vt post septem filiorum coronas dicamus: Tu autem sicut oliua fructifera in domo Dei. Nam Olympiacis spectaculis, cum innumerabiles sæpe conueniant luctatores, vnum tantummodo manet corona victorem: isti vero de septem fratribus septem emicuerunt coronæ. Et quam mihi ostendis regionem ita fertilem, quem nidum tam numerosa prole fœtosum? Nunquid similes habuit parturitiones mater filiorum Zebedæi? Gloriosa quidem & ipsa Apostolorum mater, esse duorum tantum: Septem vero martyres nescio vnquam vnum protulisse vterum & ipsam eis matrem gloriæ sociam in consortio passionis apposita: & quidem non vna, neque simplici adiectione meritorum atque virturum. Nam filij eius septem martyres erant, tantum autem corpus matris appositum est. Corpus quidem erat vnum, septem vero martyrum legio implebatur in matre. In qua dilata est gloria passionis, & corona martyrij, in ea omnium virtus & gloria confluebat: quia per vnumquenque filiorum suorum passa est, & quoniam illos ipsos tales ipsa perfecit: hæc ecclesiam nobis integram martyrum peperit, septem filios enixa sublimiter, quorum neminem peperit terræ, sed omnes cælo, magis autem Regi cælorum, cui omnes eos in vitam peperit æternam.

Psalm. 51.

VIII.

Mater per vnumquenque filiorũ passa est, quos pepe rit in vitam æternam.

ERGO callidus omnis malitiæ machinator diabolus vltimam eam duxit ad certamen, ea causa, quam supra exposui, vt virtute eius fracta, & in spectaculo filiorum per tormenta morientium debil tata, facile postea debellaret affl ctam. Si enim sæpe sanguinis humani fusionem videntes homines, consueuerunt pauore percelli, & non modicæ curationis eguerunt, vt & deficientem vitam resumerent, & labantem animam reuocarent: tantos illa videns sanguinis riuos, non ex aliena, sed de filiorum suorum carne manantes, quod non sustinuit, aut quam perturbationem mente suscepit? Itaque diabolus, vt supra dixi, propter quod eam post filios suos, quasi perfractam orbitatibus, & facile vincendam in vltimum certamen induxerat, id totum in contrarium sibi cecidisse persensit, & muliere per hæc ipsa, quibus vincendam putauerat, vincente confusus est. Maius enim confirmata mater exemplis filiorum, aggressa est certamen. Quamobrem per orbitates suas non fracta est, sed fortior facta est. Non enim iam reliquerat sibi pro quibus angeretur, vel quibus timeret. ne forte infirmitate fraudarentur coronis, sed omnes, sicuti vnum reponens promptuarium, ad supernos præmittens triumphos, & ad inconcussa perennis gloriæ regna, gaudebat, confidens de cætero, & secura cum magnanimi voluntate. Et sicut coronæ quædam preciosissimis lapidibus compositæ eminentem gemmam, ita carnem suam choro filiorum coaptans, ad desiderabilem esum pullos suos, vt aquila subsequens euolauit, magnũ nobis relinquens solatium atque consilium, per id, quod in semetipsa opere passionis probauit, Quod filiis valido sermone persuaserat, vt corroborata anima, & sublimi sensu instructa, audeat omnes ingredi passiones, & omnia siue tormentorum, siue discriminum visib lium dura contemnere. Quis enim vir, quæ mulier, quis senior, aut quis iuuenis, decætero veniam possit accipere, aut excusationem habere fragilitatis carnis, & timiditatis humanæ, si propter Christum sibi pericula videat inferri: quando mulier senectute confecta, & tantorum filiorum mater, & ante tempus gratiæ congressa, sustinuit multis virorum per idem tempus metu mortis inclinatis in sacrilegia perfidiæ, necdum in Domini Saluatoris aduentu extincto peccato, neque morte deuicta, tantis animis & tanta virtute, tantas propter Deum pœnas sustinuisse cernitur, & vicisse cognoscitur, vt euangelicam perfectionem in temporibus legis impleuerit?

IX.

Diabolus propria machinatione confusus cecidit.

Qui cupiditatum ignes vincit, spiritualis martyr est

VNDE hæc ergo omnia cogitantes, & mulieres, & viri, & iuuenes, & senes, exemplum agonis huius, tantorumque in filiis, in matre luctaminum, sicut in tabula, ita in corde vestro describite, assidua vobiscum exercitatione meditamini. Contra omnem spiritualium inimicorum armaturam illius patientiam proponamus ad inuictæ virtutis exemplum, vt isthic æmulantes fortitudinem sanctorum illorum, similiter illic eorum coronam possimus adipisci. Quantam illi patientiam in periculis corporalibus ostenderunt, tantam nos in passionibus irrationalibus continentiam demonstremus: id est, contra iram & auaritiam, vel inanis gloriæ concupiscentiam diuino timore muniti, sensibus repugnantes, & cónsilia diaboli destruentes in nobis. Si enim cupiditatum ignes vicerimus: sicut illi tyrannidis ignem vicerunt, poterimus iuxta ipsos & matrem eorum, pari gloria constituti similes haberi. Potens autem est Deus vt præstet nos omnes per eandem fidem ad parem gloriam peruenire: per charitatem & gratiam DOMINI nostri IESV CHRISTI, per quem & cum quo est Deo patri regnum, gloria, cum spiritu sancto, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

X.

ADHVC DE MACHABÆIS EX D. BERNARDO ABBATE. EST EPISTOLA EIVSDEM SINE TITVLO, XCVIII. IN ordine Epistolarum.

In primitiua Ecclesia timebant sancti noua introducere.

QVOD per fratrem Heselinum tua charitas à mea paruitate quæsiuit, inde iam ad me scripserat Fulco Sparnacensis Abbas. Cui ego nil rescripsi: volens si quam forte super hoc reperissem patrum sententiam, ipsam potius ei transmittere, quam nouum vel nostrum quippiam respondere: qua non facile occurente, iam quod sentio ego sic interim vtrique respondeo, vt quodque forte rationalibus quilibet vestium super eadem quæstiuncula quandoque vel legerit vel audierit, vel certe ipse senserit, mihi vicissim impartiri non negl gat.

I.

II.

QVÆRIS itaque quidnam visum patribus fuerit, vt solis ex omnibus antiquis iustis singulari quodam priuileg'o Machabæis annuam celebritatem pari cum nostris martyribus veneratione decernerent in Ecclesia solenniter exhibendam? Si dixero dignos merito martyrum gloria iudicatos, quibus non impar fuit in martyrio virtus: erit fortita-

sitan solutum,cur ipsos.sed necdum plane cur solos, cum & alios nonnullos ex veteribus pari constet zelo pietatis occubuisse,non tamen pari & tripudio recoli meruisse. Quod si illis non immerito huiuscemodi negatur solennis celebritas,quia nimirum quod præbuit virtus præripuit tempus:cur non eadem fuit in Machabæis consideratio ? Siquidem & ipsi pro tempore non ad cæli mox gaudia, sed ad inferni tenebras descenderunt:ne tunc quippe apparente primogenito ex mortuis,qui aperiret credentibus regna cælorum,agno videlicet de tribu Iuda,qui aperit,& nemo claudit:ad cuius introitum cum omnia authoritate supernis potestatibus diceretur:Tollite portas principes vestras & eleuamini portæ æternales,& introibit rex gloriæ.Proinde si incongruum videtur cum gaudio recolere transitum, qui gaudij non fuit caueatur & in istis.Aut si istos ob suæ virtutis meritum festiuo prosequi fauore placet:cur non itidem deferetur & illis?

§ Machabæi ad tempus ad inferna descenderunt.

III. An dicendum est vtrosque quidem in morte communem habuisse cum martyribus pietatis causam,sed non etiam vtrosque pariter eandem cum illis adeptos fuisse martyrij formam ? Vniuersis nempe tam veteris quam noui testamenti martyribus æque conuenit,pro iustitia occubuisse: sed interest quod isti passi sunt,quia illam tenebant:illi,quia non tenentes reprehendebant.Isti,quod eam non deserent : illi, quod deserentes perituros esse assererent. Et vt breuiter totum in quo differunt,proferamus;hos cultus,illos zelus iustitiæ martyres fecit.Soli ex veteribus Machabæi,quia non solum causam , sed & formam(vt dixi) noui martyrij tenuerunt, iure fortasse in Ecclesia cum nouis Ecclesiæ martyribus eandem consuetæ celebritatis gloriam assecuti sunt. Instar quippe martyrum nostrorum libare & ipsi diis alienis,patriamque deserere legem,immo mandata Dei transgredi cogebantur, renuebant & moriebantur.Non sic Esaias,non sic Zacharias,non denique vel magnus ille Iohannes baptista ita mortuus est:quorum primus terra fertur scissus fuisse,secundus inter templum & altare legitur occisus,tertius in carcere decollatus. Si quæritur à quibus,ab iniustis & impijs,Si qua causa,pro iustitia & pietate,Si quomodo,non tam eas confitendo quam proponendo Proponebant veritatem obedientibus eam: veritas pariebat eis odium, & odium mortem.Licet iniusti & impij,non tam tamen in illis pietatem persequebantur,quam à se repellebãt:nec tam in illorum iustitiam ferebantur, quam propriam tuebantur iniustitiam.Aliud est,aliena inuadere:aliud,defendere sua. Non est idipsum nolle sequi veritatem,& persequi:inuidere credentibus,& increpantibus indignari:obturare os confitentium,& redarguentium stimulos non ferre patienter.Denique misit Herodes,& tenuit Iohannem. Quamobrem ? Quia Christum prædicabat?Quia vir bonus erat & iustus?Immo propter hoc reuerebatur magis illum, & audito eo multa faciebat. Sed quoniam arguebat Herodem Iohannes propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, ideo vinctus,ideo & decollatus est:passus quidem & ipse pro veritate, sed quam zelare videretur,non negare cogeretur.Hinc est quod hæc ipsa tanti martyris passio,multorum etiam longe minorum festiuitatibus minus festiue recolitur. Profecto si tali ratione & ordine passi fuissent Machabæi,ne vlla quidem fieret de eis mentio.Nunc autem quoniam similes illos fecit martyribus Christianis non dissimilis veritatis confessio,merito eos simili prosequitur & veneratio.

§ Machabæi Christianis martyribus in confessione persimiles & gloria.

IV. Nec moueat sanè,quod quemadmodum martyres nominatim & ipsi pro Christo minime passi sunt: quia non interest siue sub lege pro legalibus obseruantiis,siue sub gratia pro mandatis euangelicis quis patiatur. Vterque enim æque pro veritate,ac per hoc pro Christo,qui dixit:Ego sum veritas:pati cognoscitur.Itaque plus contulit Machabæis in hac parte martyrij genus,quam virtus.quando nec hos quidem ex patribus,quos pari constat virtute illo in tempore pro iustitia decertasse, pari etiam honore concelebrat præsens duntaxat Ecclesia, Puto quod arbitretur indignum quantumlibet laudabili morti,quæ Christi mortem præcederet, diem festum impendere, præsertim cum ante illam salutiferam passionem,non festiua gaudia,sed claustra tenebrosa quosque morientes exciperent. Sane Machabæos ideo(vt dictum est)excipiendos iudicauit Ecclesia:quoniam quod eis negabat tempus, contulit martyrij genus. Nec solum ipsos,sed & qui forte vitæ iam in carne manifestatæ mortem sua morte præuenerunt,siue morientes in ipsa, sicut Simeon & Iohannes Baptista:siue etiam pro ipsa,sicut Innocentes:quos alia ratione licet ad inferos & ipsi descenderint,ritu nihilominus solenni veneramur. Et Innocentes quidem, quoniam iniustum profecto fuit innocentiam pro iustitia morientem vlla vel præsenti gloria defraudari,Iohannes quoque sciens quod à diebus suis regnum cælorum vim patitur,vnde & clamat : Agite pœnitentiam , appropinquabit regnum cælorum:simulque videns vitam se protinus secuturam,mortem lætus excepit.Quod vtique ab ipso Domino morituros,sciscitari solicitus fuit,ac certificari meruit. Nam cum per discipulos eum interrogasset:Tu es,inquiens,qui venturus est,an alium expectamus ? post enarrata plura miracula audiuit : Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me.In quo nimirum verbo significauit se Dominus morituru,& tali morte quæ posset Iudæis esse scandalum,gentibus stultitia. Ad hanc vocem sponsi gaudens amicus sponsi alacri animo præcessit,quo & illum in proximo esse venturum,iam dubitare non potuit. Porro qui lætus & tam lætus potuit mori,potuit & lætam sibi memoriam promereri. Sed & senex ille tam plenus virtutum quam dierum,morte iam propinqua vitam baiulans in manibus,aiebat.Nunc dimittis seruum tuum Domine,secundum verbum tuum in pace:quia viderunt oculi mei salutare tuum. Acsi diceret:Securus descendo in carcerem, qui tam præsto meam sentio redemptionem. Et hic ergo,qui cum tam secura iucunditate,& iucunda securitate moritur, merito in Ecclesia celebrari cum gaudio memoratur.Cæterum illa qua ratione mors festiua reputabitur, quam nulla gaudiorum festiuitas comitatur? Aut vnde gaudium sumeret moriturus, qui se & ad infernales descendere tenebras certus erat,nec certi quippiam secum ferebat vnde in proximo de sui liberatore consolaretur?

Festum Machabæorũ celebrat Ecclesia.

Item Innocentum.

V. Inde est quod vnus sanctorum cum audiret,Dispone domui tuæ,quia morieris tu,& non viues:conuertit se ad parietem,& fleuit fletu magno,atque ita impetrauit exosæ mortis aliquam dilationem. Hoc denique & miserabiliter plangebat dicens : In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi. Et paulo post,Non videbo, inquit, Dominum Deum in terra viuentium : non aspiciam hominem vltra,& habitatorem quietis. Hinc & alius quidam: Quis mihi hoc ait tribuat,vt in inferno protegas me,& abscondas me, donec pertranseat furor tuus : & constituas mihi tempus,in quo recorderis mei? Israel quoque ad filios aiebat : Deducetis canos meos cum dolore ad inferos. Quid in his solennis lætitiæ,quid festiuæ celebritatis apparet ? Nostri autem martyres cupiunt dissolui, & esse cum Christo:certi vbicunque est corpus,illò sine mora congregatum ni & aquilas.Mox,inquam,ibi exultant iusti in conspectu Dei & delectantur in lætitia. Ibi ibi benignissime Iesu,ibi statim vt de hoc sæculo nequam sanctus quisque eripitur, adimpletur lætitia cum vultu tuo , vna ibi vox iubilo resonat sempiterno , vox vna exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est, & nos liberati sumus.Nunquid hoc decantare libet at apud inferos sedentibus in tenebris & vmbra mortis : dum non erat qui redimeret,neque qui saluum faceret:quando necdum visitarat nos oriens ex alto , primitiæ scilicet dormientium Christus?

Isa. 38. *Ibidem.* *Iob 14.* *Genes 42.* *Philip 1.* *Luc 1.* *Psal 15.* *Psal 117.* *Psal 123*

Christi primitiæ dormientium.

VI. Merito igitur Ecclesia(quæ gaudere cum gaudentibus,flere cum flentibus nouit) quos pares iudicat ex virtute,discernit tamen ex tempore:nec pari putat prosequendum obsequio,& transitum ad vitam, & descensum ad inferos.Itaque martyrium facit causa , tempus genusque discernunt. Tempus quippe Machabæos à nouis martyribus desiungit,coniungit antiquis:genus vero nouis aggregat,segregat à veteribus. Et hæ quidem in Ecclesia præmissis ex

Rom 12.

Causa facit martyrem , non pœna

cauſis differentiæ obſeruantur. Cæterum apud Deum vniuerſo cœtui ſanctorum commune eſt, quod ſanctus ait Prophetа: Precioſa in conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. Vnde autem precioſam dixerit, exponat nobis. Cum dederit, inquit, dilectis ſuis ſomnum: ecce hæreditas Domini, filij merces, fructus ventris. Nec putemus ſolos martyres eſſe dilectos, cũ recolamus dictum de Lazaro: Lazarus amicus noſter dormit. Deniq; beati mortui qui in Domino moriuntur. Non ſoli qui pro Domino, ſicut martyres, ſed & qui in Domino moriuntur, ſicut Confeſſores, profectò beati ſunt. Duæ proinde res mihi videntur mortem facere precioſam, vita & cauſa: ſed amplius cauſa quam vita. Porro illa erit precioſiſſima, quam & cauſa commendat & vita.

Pſal 115. *Pſal.* 126. *Iohan.*11. *Apoc.*14. Vita & cauſa faciunt mortẽ precioſam.

Horum ſancta corpora Coloniæ Agrippinæ in Eccleſia eiſdem Sanctis Machabæis dedicata, ſuper altari eius maiori in capſa deaurata honorifice aſſeruantur.

ANN.120.

MARTYRIVM SANCTARVM MVLIERVM SOPHIÆ ET EIVS FILIARVM, FIDEI, SPEI, ET CHARITATIS, EX SIMEONE Metaphraſte.

I. AVGVS. Adriani Imperatoris ſuperſtitio.

POSTQVAM fuiſſet ſalutaris prædicatio vbique annunciata, & omnia eſſent repleta cognitione Domini, veluti quædam ſceleris reliquiæ Adrianus Romanorum adminiſtrans Imperium: in falſos deos, qui nominantur, oſtendebat plurimam, ſi vllus alius, ſuperſtitionem, alios quidem alliciens blanditiis, alios autem etiam minis territans. Illo autem tempore mulier quædam pia & religioſa, nomine Sophia, clara genere, Itala natione, cum eſſet viduata marito, cum tribus filiabus ſolis vitam agitabat: Ea cum ſimul cũ virginibus, quæ erant valde honeſtæ, & elegantes animo & corpore: Romæ verſata eſſet, non fuit errore ſeducta, neque ad impij Imperatoris declinauit religionem, factis ipſis pulchrè ſuam oſtendens appellationem, quæ nomen vere ſumpſiſſet à ſuperna ſapientia, & diceretur Sophia. Quæ eſt enim deſuper ſapientia, inquit diuinus Iacobus, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, obediens, plena miſericordia & fructibus bonis. Eo enim, quòd virtutis fructus apud eam agnoſcebatur, adaptauit filiabus ſuis appellationes: & illæ rurſus in ſe oſtendebant eſſe veras, neque habebant aliquid rami, quod diſcreparet aut eſſet alienum à radice.

Re & nomine Sophia, id eſt Sapiẽtia dicebatur. *Iacob.*3.

II. Antiochus præfectus accuſat Sophiam & filias.

CVM autem celebraretur apud omnes & illarum prudentia & virtus, & in Chriſtum religio, non ferens pater inuidiæ, per inuidos oculos cuiuſdam Antiochi: cuius fidei commiſſa fuerat Præfectura Vrbis, ſignificat Imperatori earum pietatem, & eas defert lingua doloſa impius & verbis odij. Protinus ergo ille ira percitus inconſiderata, eos quos ſolent vocare apparitores, mittit ad eas adducendas. Illæ autem cum didiciſſent cauſam eorum aduentus, cumque corporibus eſſent inſeparabiles, magis etiam coniungerentur ſpiritu, nihil oſtendentes filiæ, quod non cum matre conueniret: vt quæ inueniebantur inter ſe fraternè conſentire, & erant veluti corona ſibi æqualis, quæ per ipſas & matrem complebatur, alacriter iuerunt. Poſtquam autem ſederunt pro tribunali Præfecti Vrbis, cum ipſæ eum, qui dixit, non eſſe timendos eos, qui occidunt corpus, & pollicitus eſt à ſe dandam eſſe ſapientiam, Dominum inuocaſſent, & le Crucis figura muniiſſent, omni timore depoſito, ſteterunt cum forti & generoſo animo. Iudex autem, coniectis in eas oculis, cum vultum vidiſſet liberalem, mentemque magnam & præclaram, cui ferebat teſtimonium oculorum & habitus modeſtia, mittens fungi munere Iudicis, conuerſus eſt ad admirationem.

Siſtuntur coram tribunali. *Matth.*10. *Luc.*21. Nota de Crucis figura.

III.

CVM autem matrem prope curaſſet ſiſtendam, & illas ſemouiſſet: Non parua ſunt, inquit, ô mulier: quæ aduerſus te deferuntur. Siquidem non parua res eſt, morum à parentibus traditorum & religionis negatio. Cur ergo Romanorum regionem impleuiſti tumultu & diſſenſione, omnino non eſſe deos, ſed eos eſſe ſolum nomina, quæ rebus ipſis careant, aſſerens? Die ergo quamprimum patriam, genus, nomen & religionem. Illa autem: Primum quidem, inquit, mihi eſt præcipuum nomen, ex Chriſto appellari: Sophia autem, eſt mihi impoſitum nomen à parentibus. Genus duco exiis, qui primos magiſtratus geſſerunt in Italia, in qua etiam ſum nata. Inter omnia vero, vt à me dictum eſt, glorior inuocatione mei Chriſti & Domini, cui fui oblata continuo ab ortu, & cui obtuli fructum mei vteri: propter quem etiam venimus in hanc Romanorum ciuitatem, vt cum rectam fidem vſque ad mortem conſeruauerimus, pulchrum viaticum afferentes, pro Chriſto ſuſceptam decertationem, & tranſeuntes à morte in vitam, hæredes ſimus bonorum, quæ ſunt illic promiſſa.

Præclarum Sophiæ reſponſum.

HORVM verborum libertatem, & cum libertate ſapientiam admiratus eſt impius. Vt qui autem iam primo facto periculo eſſet ſuperatus, tunc quidem diſtulit virginum interrogationem: apud quandam autem mulierem ordinis ſenatorij, nomine Palladiam, iubet eas cum matre ſeruari, imperans, vt eas tertio die produceret ad examinationem. Illæ autem ocio, quod eis datum fuerat, recte vtentes, animum adhibebant matri, quæ eis ſuadebat ea, quibus erat opus. Dicebat enim eis: Ego quidem ô dilectæ filiæ, cum vos ſecundum carnem genuiſſem, omni doctrina & ſacris literis erudij. Quoniam autem tempus vos vocat ad certamen, meorum verborum fructus qualis ſit, in vobis appareat: & diu à vobis meditatam virtutem, quæ vobis breui eſt inferenda, non vincat iniuria: neque erroris imbecillitas re qualibet fortiorem ſuperet veritatem. Mihi eſt ſuſpecta ætas veſtra iuuenilis & tenera, ſed non extimeſcat periculũ: Vobis enim opem feret inuictum Chriſti auxilium. Date ergo meæ ſenectuti, date, vt veſtris certaminibus iuueniliter exultem, firmam & ſtabilem ſeruantes vſque ad finem Chriſti confeſſionem: qui & manu coronabit immortali, & quæ non poſſunt marceſcere, vobis præbebit coronas, poſt quas in ſæcula choros ſimul ducetis, & fruemini deliciis, in quas non cadit interitus: & conſequemini diuitias, quæ non poſſunt ſurripi: &, quæ nunquam deſinit, voluptate potiemini. Eſt ergo prudentium paruis permutare maxima, inſtabilibus permanentia, fluentibus ea, quæ non exinaniuntur. Eſt enim omnium negociorum hoc longe præſtantiſſimum, pauco ſanguine emere regnum cælorum. Et hæc quidem Sophia.

Sophia cõfirmat filias ſuas.

IV.

V.

MATRI autem congruentes filiæ: Tu quidem, inquiunt, ô veneranda mater, nos maternis precibus proſequere, eas nobis præbens bonum tutamen: Dominus autem, qui dixit: Ne ſoliciti ſitis, quomodo aut quid reſpondeatis, quando ducemini ad reges & præſides: is omnino, vt qui ſit verax, non mentietur: vt qui ſit autem potens, promiſſum implebit, præbens nobis ſapientiam, per quam poterimus vere ſtultam ſapientiam & quæ exinanitur, vincere, & aduerſus impietatem aperte trophæum erigere. Cum tres ergo præſtituti dies iam præteriiſſent, ducuntur ſanctæ ad interrogationem. Deinde Iudex cum eſſet callidus, & conſideraſſet quidnam teneratum adoleſcentularum animum maxime remittere & emollire poſſet, eas multis aggreſſus eſt blanditiis: &, Cum videam, inquit, ô puellæ veſtram pulchritudinem, & quæ ex hac forma effluit, voluptatem, non exiſtimo vos ex humana proceſſiſſe natura, ſed è diuiniore aliqua eſſe editas, ad eorum, qui vos cernunt, admirationem. Et ideo in vos paternam oſtendens benevolentiam, rogo vos, chariſſimæ, ne amanti patri velitis omnino eſſe inobedientes: ſed primum quidem cogitate, qua ſit ætate mater veſtra, cuius neceſſe eſt flagelletur ſenectus, ſi vos non parueritis. Deinde animo verſate veſtrã tenerã ætatẽ, floré pulchritudinis & ſpeciem, quæ non poteſt verbis exprimi: quã quantũ admiror, tantum puniam etiam inuitus, ſi vos non parendo moleſtiam afferentes, me ad irã prouocaueritis. Et tũc, proh dolor, male peribitis, quando vos maxime oporteret

*Matth.*10. Blanditur puellis verſipellis iudex. Miſcet minas.

teret gaudere, felices esse, diuitiis, & gloria, & Imperatoria frui beneuolentia, ipsisque temporis & ætatis vos explere deliciis. Sed hæc quidem iudex.

VI. DIXERVNT autem virgines, Sophiæ germina: Nos neque promissa, quæ tu dixisti cupimus: neque minas, nec tormenta curamus. Amamus enim bona, in quo non cadit interitus, & sponsum, qui non perit, humana omnia contemnentes. Quod autem minaris matrem te esse flagris cæsurum, tanquam hoc modo nos territurus propter naturalè inter nos inuicem consensionem, nescis te nobis, & illi annunciare bonorum perfectionem. Quid enim Christianis potest esse iucundius, quam pati pro Christo? Etiamsi non haberemus tales, quæ sperantur, remunerationes, quam non gloriæ præstantiam superat, pati pro eo, qui nos formauit? Quando autem nobis etiam paratum est regnum cœlorum, & diuitiæ, in quas non cadit interitus, & perceptio bonorum æternorum, conari nos traducere à nostra sententia promissione bonorum, quæ sunt ad tempus, est aperta insania. Ne fallaris ergo Iudex. Neque enim assentans trahes, neque puniens nos conuertes: sed tunc maiorem afferes molestiam, si parcens huic, quam tu magnifacis, iuuenituti & pulchritudini, non fis graues illaturus cruciatus. Nos enim damno afficies maiorum bonorum remunerationis. Postquam audiuit Iudex hanc firmam & constantem defensionem statuit eas seperare à se inuicem, & singulatim eas adducere ad examinationem: vt sic quoque eas maiore afficeret molestia, vt eis vteretur imbecillioribus. Cum autem interrogasset de ætate & nominibus vniuscuiusque, & à matre accepisset, vnam quidem vocari Fidem, & iam agere annum duodecimum: alteram autem duobus annis esse priore minorem, quæ vocatur Spes: tertiam autem nominari quidem Charitatem, vno autem anno esse secunda minorem: primam iussit primum produci: & Sacrifica, dixit, Dianæ, ô adolescentula: Non hoc tibi nouum imperamus, sed quod à nobis quoque fit iamdiu.

Constantia virginum.

Præclara vox.

Aetas Fidei Spei & Charitatis sororum.

VII. ILLA autem tanquam eo ipso vellet ostendere, eos frustra ipsas separasse, volentes ex tribus contextam comminuere catenam, vt qui ignorarent esse ei ex alto audaciam & doctrinam, quonam scilicet modo oporteat respondere: O vestram, dicebat, quæ in profundum vsque penetrat, cæcitatem, qui tam misere cæcutientes, aliis etiam vultis esse viæ duces: & cogere vultis, vt procedamus vobiscum ad eandem viam interitus. Quisnam autem homo, si sapiat, persuadebitur à vero quidem Deo recedere, cuius manuum opera sunt cæli & terra, & omnia, quæ sunt in eis: ad opera autem manuum hominum tanquam ad deos, accedere, & iis, quæ sunt mentis expertia, & surda, eliget cultum offerre? Fuerit hoc summus stupor, & tam eorum, qui iubent, quam qui parent, amentia. Fac ergo quod vis, & iis, quibus vis, nos trade malis. Melius est enim prius pati omnia, dum sapimus, quam persuaderi, vt talia faciamus. Quæ dicta fuerant, replent ira Iudicem: & cum non posset persuadere, ad vim faciendam se contulit. Iubet ergo ei adimi vestem, & manibus pone vinctis, eam virgis verberari grauissimis. Cum autem experientia maiorem ostenderet constantiam & vehementiores spiritus, & martyr, non vt quæ virgis cæderetur, sed vt quæ rosis spargeretur, potius esset affecta, ne vibicibus quidem in corpore eius apparentibus, incitabatur magis Iudex ad crudelitatem, & iubet ei mammillas excidi. Tum licebat in ea videre remnouam & prodigiosam. Ei enim pro sanguine fluebant riui lactis. Quod quidem Iudici maiorem adhuc iram accendebat: & supra candentem focum eam iussit imponi. Sed quomodo ille cum esset malus, facile excogitabat supplicia: ita etiam bonus Deus per ea, quæ intentabantur, Sanctam nō cessabat glorificare. Quod hic quoque vsu venit. Nam cum ignis eam apprehendisset, conseruabat illæsam, amissa propria operatione. Deinde rursus quoque illinc sublatam, iubet iniici in sartaginem pice accensam & bitumine. In cuius stans medio, constanti & minime turbato vultu supernum inuocauit auxilium. Et continuo ignis non erat ignis, & ardor mutatus fuit in frigiditatem: adeo vt videretur in roscido prato & in molli herba Sancta requiescere.

Fidei egeregium reponsum

Fides cædi tur virgis acerrime.

Excinduntur eius vbera.

Nihil lædi tur ab igne.

IIX.

Sic ergo omnibus, quæ inferebantur, suppliciis martyrem quidem Christi nihil lædentibus, eos autem, qui adspiciebant, mouentibus ad admirationem, nesciens quidnam ageret maligni ministet germanus, in eam mortis gladio inferendæ pronunciat sententiam. Quod cum esset ei renunciatum, apertum erat, gaudio plenam esse martyrē: Quæ matrem est precata, vt oraret pro filia: & sorores est exhortata, vt non dubitarent mori pro consequendo brauio æternæ vocationis: Scitis, dicens, cui nomen dedimus & cuius sumus signatæ signaculo. In eius ad finem vsque persistere confessione, ne ignauia adductæ dubitemus. Vna mater nos genuit, eadem tres aluit, ab vna sumus educatæ tam corporali alimento, quam spiritali: Sit vnus finis etiam tribus, sororibus sint etiam sororiæ & germanæ voluntates. Sit prima domesticum exemplar iis, quæ eam consequentur. His verbis confirmatæ sorores, cum martyrem alloquentes, extremum ei vale dixissent, rogârunt vt pro se communem precaretur Dominum, vt sine offensione cursum ei parem peragerent, vt pares quoque consequerentur coronas.

Hortatur suas sorores ad constantiam.

IX. GENEROSA autem mater, non illiberaliter, neque pusillo & effœminato animo se gerens, sed perinde ac erubescens aliquid facere, aut dicere, quod esset abiectum & indignum tali filia, erat omnino magni & excelsi animi, hāc solum animo accipiens molestiam, ne videret alias primæ exemplum non assequi, & veniret in periculum, ne vnius solius, & non trium videretur esse mater germana. Quocirca filiam dignis verbis prosequebatur: Ego quidem, ô filia, te genui, dicens, & propter te tuli partus dolores, & te nutriens deduxi ad hanc vsque ætatem: sed nunc accipio mercedem alimentorum, accipio laborum remunerationes, easque multiplicatas. Nam etsi nullus possit parem gratiam referre parentibus, (quomodo enim cum ab iis ipsum, quod sumus, acceperimus?) tu tamen mihi omnia abundanter reddidisti, cum tu me talis filiæ matrem esse ostenderis, & tam magnifice pro Christo decertaueris. Ad quem vade, filia, vade, tuo sanguine pro eo effecta purpurea, quo tuo sponso conspicieris, quo coram ipso sisteris, quouis colore & flore colorata speciosius. Hæc cum illa à sororibus & matre audiuisset, porrecta continuo ceruice, ei caput amputatur: & sustollitur ad Christum, qui est caput omnium.

Matris ad filiam responsum.

Fides capite punitur.

X. IMPIVS autem iudex non ferens ignominiam, ex se partæ victoriæ damnum cogitabat ex aliis reparare: multo autem magis per eas quoque victus apparuit. Continuo ergo accersita ea, quæ erat secunda: Crede mihi, inquit, filia, & cum maximam deam Dianam adoraueris, læta discede. Illa autem, Spes reuera, quæ pudore affici non potest: Quomodo, inquit, credidisti me esse sororem præcedentis, cuius iam feciste periculum: ita tuo sit etiam animo persuasum, fore vt constantia conspiciar eius soror: & nihil esse omnino nec lætum, nec molestum, quod me ab hac traducat constantia. Hæc cum ille audiisset, conuertitur continuo ad puniendum, producere interrogationem, inane esse iudicans & superuacaneum. Veste ergo nudatam, iubet ipsam quoque, sicut primam, crudis boum neruis flagellari. Cum autem par supplicium sustinens: ei quoque parem ostenderet fortitudinem, maior ira Iudici est excitata: & iubet fornacem valde accensam, venerandam excipere martyrem. Sed Deus sororis eius quoque curam gerebat similiter. Idipsum autem nunc quoque accidit, quod in flamma Babylonica: nam ingressam martyrem flamma nequaquam eam tangebat: Propterea ergo Spes emittebat voces, quibus simul & gratias ageret, & supplicaret. Agebat enim gratias, quod in malis illæsa fuisset conseruata: supplicabat autem propter ea, quæ erant futura, vt in omnibus illius nomen glorificaretur, & pudore afficerentur impij.

Rom. 5. Spes erudis neruis cæditur.

Dan. 3 Ignis eam non contingit.

XI. EAM ergo non reueritus impius, quam ipse quoque ignis visus est reuereri, iubet eam ligno suspendi, & ferreis laniari vngulis. Illa autem tunc quoque eandem præ se ferebat animi magnitudinem, quam in malis præcedentibus ostenderat. Quamobrem liberalis quidem gratia illustrabat oculos, membris vero dilaceratis quidam odor suauis aderat. Leniter autem summis labris subridens: Tu quidem, inquit, ô sanguinarie, putas robur meum eneruare suppli-

Vngulis laniatur.

ciis, Ego autem à meo Chriſto confirmata, confido fore, vt te infirmum reddam & imbecillum, & irritos efficiam tuos conatus, qui cum fœmina bellum gerere sis aggreſſus, idque cum sim iuuencula, & ad opem mihi ferendam nihil habeam paratum, niſi quod in Deo vero confido. His ad furorem incitatus, iubet lebetem pice & reſina plenum, & vehementer accenſum Sanctæ ſubiici, Deo autem de more operante, lebes quidem diſſoluebatur tanquam cera à facie ignis: quod vero in ſe habebat incenſum, repente diffuſum, non paucos perdidit ex iis, qui circunſiſtebant, infidelibus. Sed ne ſic quidem potuit ille mente cæcus intelligere, quænam eſſet hæc virtus, quæ faciebat miracula. Vnde etſi in omnibus, quæ fecit, ſuperatus fuiſſet, neſciens tamen quid ageret, in eã mortis per gladium inferendæ, æque atque in eius ſororem, pronunciat ſententiam. Rurſus autem ea quoque in deceſſu preces implorabat maternas: poſtremam autem poſt ipſam ſororem excitabat ad certamina, ſeipſam pulchrum & certum exemplar præbens, & ex eo quod paſſa ſit, orationem faciens fide dignam. Deinde ad iacentes ſororis accedens reliquias, eas amplectebatur: & partim quidem ex eo commota, quod eſſet ſoror, ad lachrymandum attrahebatur à cognatione: partim autem intelligens martyrem eam eſſe, quæ iacebat, reliquias honorabat, tanquam ſanctas, & ad gaudium retrahebatur. Quomodo enim propter Sanctam lachrymaretur, ad quam lubenter pari modo mortis iam tendebat; Suſcipit ergo ipſa quoque mortem gladio, & pulchram viam ingreditur, viam vere beatam, & quæ eſt expetenda quidem omnibus Chriſtianis, ſed quam pauci ineunt.

Condemnatur capitali ſupplicio, Spes.

Honorat ſororis ſanctas reliquias.

XII. Iniqvvs autem Iudex cum ad extremam veniſſet dubitationem, & non poſſet apertam ferre ignominiam, in extrema tamen ſorore adhuc ſpe tenebatur. Eum enim mouebat valde tenera illius ætas, quæ ei exiſtimabatur fore expugnatu facilis. Poſtquam autem adhibuit interrogationes, & mouit verba, quæ poterant perſuadere: Ne te decipiat, inquit Charitas, ætas mea tenera, vt quæ facile poſſit decipi, & à tuis verbis allici. Te enim docebit mox experientia, me eſſe ramum eiuſdem radicis, & fœtum illius vnius vteri, cuius iam duorum germinum & filiarum feciſti periculum. Non enim, quantum in me erit, priores pudore afficiam neque degenerabo ab eadem nobilitate: ſed tantum ſuperabo fortitudine, quanto maiorem habeo experientiam, vt quæ Chriſti auxilium in eis didicerim! Hanc libertatem non tulit ſceleratus: ſed trabi iubet ſuſpendi Charitatem, & omni ex parte extendi loris; adeo vt membrorum compages vehementi illa contentione diuellerentur à naturali ſua compoſitione. Sed Dei virtus, quæ aliarum ſororum curam geſſerat, cum ipſa quoque erat, illam illæſam ſeruans à malis. Accenditur ergo ei quoque fornax ex omnis generis materia, cum is, qui iuſſerat, prius vehementi ira fuiſſet incenſus. Vides, dicit ille martyri, ignem, qui contra te mouetur. Non poteris aliter minas eius effugere, niſi quod imperatur minime tergiuerſans, effectum reddere ſtudueris. Ego autem te vtar etiam benignius. Dic enim ſolum, Magna Diana: & ſtatim ab omni criminatione liberaberis. Illa autem: Abſit, inquit, vt vel ſolo verbo faciam aliquid impium & indecorum, & linguam tali polluam locutione, quæ eſt aliena à pietate in eum, qui creauit.

Charitatis puellæ mira conſtantia

Dirè extenditur loris.

XIII. Qvid deinde? Verbis relictis, fecit, quod ei iubebat ira, & iuſſit eam iaci in ignem: Illa autem non ſolum eos, qui ipſam erant comprehenſuri, ſed propemodum ipſum etiam iuſſum præueniens, in mediam flammam inſiluit, tanquã in aquas calidas & lauacra ſuauiſſima. Protinus ergo flamma quidem diffundebatur, & apprehendebat eos qui circunſtabant. Tetigit autem ignis ipſum quoque Iudicem, tum vt vlciſceretur impietatem: tum vt ipſe minime dubitaret, ſed vteretur ſeipſo teſte diuinæ potentiæ. Sic ergo res quidem impiorum afficiebantur dedecore: glorificabatur autem Deus per ſuam martyrem. Iudici autem male ſe habebat ea pars corporis, quam flamma tetigerat: & mittit quoſdam, qui Sanctam adducerent. Qui autem miſſi fuerant, vident quoſdam candidis indutos veſtibus, eleganti & honeſta ſpecie, qui vel ſola forma poterant adducere in admirationem. Qui etiam ſæpe viſi fuerant cum beata verſari in fornace, & ſimul cum ea preces fundere. Cum autem eis Sanctam conantibus capere ſolutæ eſſent dexteræ, non valentes aliquid amplius facere: Egredere clamabant, ancilla Dei: vocat te Iudex. Quæ etſi ex igne egreſſa eſſet illæſa, cũ ei omnino non nocuiſſet ignis, & impius corpus haberet adhuc ſemiuſtulatum, & ex ipſo poſſet intelligere: craſſam tamen nubem ferens in oculis, erat plane inſipiens. Propterea in eam rurſus alia induxit ſupplicia, & iubet eius membra transfigi terebris. Cum autem martyr habens omnino mentem ad Deum ſublatam, parum aut nihil curaret tormenta, eam morte condemnat. Quod quidem cum audiiſſet adoleſcentula, cuius non erant puſilli & muliebres ſpiritus, & reputaſſet hoc eſſe veluti ſignaculum & firmitatem ſuæ in Deum confeſſionis, magnas Deo egit gratias: Ago tibi gratias, dicens, diuina Trinitas, vna diuinitas, vna gloria, vna potentia, quod te & tuis martyribus meis ſororibus dignam me, quæ ſum minima, reddidiſti. Concede autem, vt mater mea poſt meum deceſſum tandiu ſit in hac miſera vita ſuperſtes, vt tuis ancillis iuſta faciat.

Ipſius ſe habebat ea pars corporis, quam flamma tetigerat: & mittit

Læditur Iudex cũ aduerſariis ab igne.

Dirum ſupplicium.

XIV. Cvm ſic precata eſſet beata Charitas, admirandæ filiæ mater admirabilis pro ea eſt precata, non vt eam videret viuam, & longo tempore viueret, mortem effugiens, & eam ſolam haberet conſolationem & ſpem ſenectutis, cum ab aliis eſſet deſerta filiabus: nihil horum eſt precata, aut voluit: hæc enim iudicabat eſſe matrum illiberalis & puſilli animi, & quæ intuentur ſolum ad id, quod adeſt, & quod videtur: ſed vt conuenienter eius propoſito acciperet conſummationem, & bona facta bonus ſequeretur exitus. Quamobrem ad mortem ei addens animum, & ad finem curſus confirmans: Euge, dicebat, ô filia, O mei vteri re vera felix planta, O quæ honorauiſti parentes, O quæ Deum in tuis glorificaſti membris. Quis non tuam laudabit fortitudinem? Quis non animi robur & conſtantiam? Vade ad commanem Dominum, ad thalamum, in quem non cadit interitus, ad quietem reuera beatam, laborum acceptura remunerationes. Vt viſione apprehendo coronam, quæ dextera Domini porrigitur. Vt video angelos lætantes, & expectantes tuam conſummationem. O quibus ego tribus filiabus honoraui Trinitatem: Qualia dona, quales ei obtuli ſuffitus? Tales preces, talia verba cum egregia mater filiæ præbuiſſet viaticum, proſecuta eſt ad viam deſideratam. Collum itaque porrigens beata, prompto & alacri animo ſubiit mortem pro Chriſto. Cuius corpus mater ſimul cum magna affectione & pietate eſt amplexa: facienſque quod volebat ratio & natura, cum ipſum ſuffiiſſet, & vt decebat martyrem & martyrum amantem, ſplendide & magnifice compoſuiſſet, & ea feciſſet, quæ de more fiunt in rebus huiuſmodi, id quoque in templo deponit ſimul cum ſororibus, quod illa prius præclare excitauerat, rem magnam & theſaurũ, qui conſumi non poteſt, vere amans Chriſti fœmina largita Chriſtianis medelam animæ, medelam corporis. inoffenſam vitę tranſactionem, Deo coniunctionem, & qui poteſt magna bona præbere. Deinde cum tres integri dies interceſſiſſent poſt illius conſummationem, egreſſa hæc egregiarum filiarum mater pro ſacroſanctis filiabus peractura cõmemorationem, accedens ad loculum reliquiarum: Precioſæ, dixit, apud Deum hoſtiæ, conſummata & pulchre litata ſacrificia, accipite veſtram matrem contubernalem in veſtris, quæ habitatis, tabernaculis. Hæc dixit, & ſimul cum his verbis abſceſſit mulier egregia, & ſomno, qui iuſtis congruit, obdormiſt, mater addita filiabus, & communiter rurſus choro ſanctorum. Cum autem piæ conueniſſent fœminæ, ei quoque iuſtis factis, depoſuerunt in communi loculo filiarum. Oportebat enim, quomodo animarum, ita etiam corporum eſſe vnam habitationem: Ad gloriam patris, & filij, & ſpiritus ſancti, vnius diuinitatis: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Conſolatur filiã mater.

Caput amputatur S Charitati

Sepelit filiarum corpora mater Sophia.

S Sophia obdormit in domino

DE

DE S. EVSEBIO EPISCOPO VERCELLENSI, QVEM CONSTANTIVS IMPERATOR IVSSIT ABIRE IN EXILIVM, CVM in Concilio Mediolanensi constanter aduersum Arrianos fidem Catholicam tueretur, nolletque subscribere sententiæ in S. Athanasium ab Arrianis latæ. Ann. 330.

Epistola S. Eusebii Episcopi Vercellensis, dum Schytopoli in Palæstina exularet, ad presbyteros & ad plebes quasdam Italiæ transmissa, qua de statu suo & vita illos commonefacit. Habetur in codice antiquo, Mediolani typis excuso.

I. DILECTISSIMIS fratribus, & satis desideratissimis presbyteris, sed & sanctis in fide consistentibus plebibus, Vercellensibus, Nouariensibus, Hipporegiensibus, necnon etiam Dertonensibus, Eusebius Episcopus in Domino æternam salutem. 1. AVCTOR.

LICET nos multis Dominus noster à vobis corpore separatos foueret bonis, & vestram admodum in aduentu & visitatione plurimorum fratrum nobis præsentiam exhiberet: tamen mœstia ac tristes, & sine lachrymis non eramus: quia longo temporis interuallo vestræ sanctitatis non accipientes scripta, verebamur nè qua vos aut accepisset diabolica subtilitas, aut potestas humana infidelibus subiugâsset. His ergò dum afficimur cogitationibus, & omnem consolationem fratrum, qui ad nos è diuersis veniebant prouinciis, ad dolorem magis absentiæ vestræ, quàm ad lætitiam verteremus: hoc præstare dignatus est Dominus, vt id, de quo eram solicitus, nõ solum literis synceritatis vestræ, sed & præsentia charorum nostrorum, Syri diaconi & Victorini exorcistæ, cognoscere potuerim. Agnoui itaque fratres charissimi, vos vt desiderabam, esse incolumes. Et quasi subito raptum omni longinquitate terrarum, (vt Habaçuc factum est, qui per Angelum portatus fuit vsque ad Danielem) sic me indicaui ad vos peruenisse. Solicitudo veri pastoris. Non solum Diaconi, sed & exorcistæ, lectores, Dan. 14.

acolysti, &c. in ecclesia.

II. DVM autem singulorum literas accipio, dumque sanctos animos vestros & amorem in scriptis vestris percurro miscebantur mihi cum gaudio lachrymæ, & auidus ad legendum animus, occupatione lachrymarum tenebatur. Et erant vtraq; necessaria, vt singuli sensus in hoc complementum desiderij sua dilectionis officia cuperent præuenire. Sic per dies in occupatione hac vobiscum me fabulari iudicans, præteritos labores obliuiscebar. Ita enim vndique circundabant me gaudia, hinc stabilem fidem, hinc dilectionem, hinc fructum porrigentia, vt in tot & tantis constitutus bonis, subitò me (vt superius dixi) non in exilio, sed vobiscum esse iudicarem. Gaudeo itaque, fratres charissimi, de fide vestra: gaudeo de salute, quæ fidem sequitur: gaudeo de fructibus, quòd non solum illic constituti, sed & longè pergitis. Vt enim agricola arbori bonæ inseruit illi, quæ fructuum causa non securim patitur, non ignibus mancipatur: ità & nos vestræ sanctitati non solum seruitium secundum carnem volumus & cupimus exhibere, sed & animas nostras pro vestra salute impendere. Extendistis, vt dixi, firmos cum fructu ramos, & per tam longa terrarum spatia ad me pertingere laborastis. Gaudeo agricola, & libens nostri laboris poma decerpo, quia tantum facere voluistis: nec solum ego, vel qui mecum sunt sanctissimi nostri presbyteri & diaconi, vel cæteri fratres, sed & omnes, qui desiderantes sumus. Replestis enim, vt Apostolus beatissimus dicit, viscera mea, cum complestis mandata diuina: quæ complere Christianos in Episcopum vel ecclesiasticos viros decet, quos in exilio fidei causa nostis laborare. Complestis, quæ oportebat fratres fratribus facere, & patri filios exhibere. Sed cum nos secundũ mandata diuina, vobis volẽtes de terrenis cœlestes, de caducis stabiles, de fragilibus sempiternos fructus facere, cœpimus per necessitatem patientes quotidie seminare: gaudebant de vestris fructibus pauperes, glorificabant Deum, non solum ciuitatis ipsius homines, sed & omnes qui aut videre aut audire potuerunt, quam mecum dilectionem haberetis, ex ipsis fructibus videntes, glorificabant Deum, & omni nos honore cum vestra benedictione nominabant. Philip. 4.

III. VIDENS hoc diabolus, innocentium hostis, iustitiæ inimicus, contrarius fidei, quia in hoc opere benedicebatur Deus, inflammauit aduersum nos Arriomanitas suos (qui iam longo tempore suspirabant) non solum de hoc opere, sed & de sua infidelitate, ad quam nos persuadere non poterant, vt existerent violenti, more hoc, quo semper est vsus, vt quos persuadere non poterat, vi & potestate terrerer. Congregauit itaque suorum multitudinem, qui nos ad officinam infidelitatis suæ rapiunt & eludunt, & totam hanc potestatem traditam sibi ab imperatore dicunt. His ergò multa dicentibus, & de sua potestate gloriantibus, in hoc illis ostẽdere volui, quia nihil erant, *nec poterant, dum tacens vt carnificibus corpus tradidi, quod Dominus dicebat posse in persecutionibus tradi. Quam libero autem fuerim animo, dum ab ipsis patior & recludor, & per quatriduum seruor, & diuersorum increpationes & persuasiones audio, in hoc ostendi, quia nec vnum sermonem dixi. Addere voluerunt ad malitiam suam, vt à me cessarent fratres, id est, presbyteri & diacones: sed & cæteros dicebant se esse prohibituros, nè ad me accederent. Ego nè ab infidelium manibus, vel potius transgressorum, quod deterius est, infidelium, vt Apostolus dicit, manducarem cibum, libellum ad ipsos hoc more feci. Diabolus quibus non potest persuadere, iis vim adnouer. *al. qua pot. 2. Eusebius vexatur ab Arrianis. 1. Cor. 5.

Exemplar libelli facti ad Patrophilum Episcopum Arrianum, à quo ex Ioseph Comitis hospitio extractus dira custodia mancipatus est.

IV. SERVVS Dei Eusebius cum conseruis suis, qui mecum fidei causa laborant, Patrophilo custodi cum suis.

QVA mè vi multorum & furore non solum tractum per terram, sed interdum nudato corpore supinum portastis de hoc hospitio, quod mihi per vestros & agentes in rebus dedistis, è quo nunquam nisi nunc vestra violentia egressus sum. Et Deus scit, & ciuitas nouit, nec vos hic & in futuro negare potestis. Ideò Deo causam reseruo, vt quemadmodum ipse ordinauerit, finem possit accipere. Interim hoc me decreuisse sciatis (vt ratio nunc, & in futuro, & hîc possit stare) in hospitio, quo me clausum tenetis, in quo me post primam portationẽ retrudentes crudelius, ausi fuistis inde eodem modo portare, & in vnam cellam *reficere, non panem manducaturum, neque aquam bibiturum, nisi antè singuli professi fueritis, non solum verbo, sed & manu, vos non prohibituros fratres meos, qui mecum hæc fidei causa libenter patiuntur, de hospitio, quo manent, necessarias escas offerre, neq; eos, qui me dignati fuerint *al. reficere.

S. Eusebius renuit cibũ accipere ab Arrianis, ne videri posset cum illis in cibo communicare. Vide Bar. ann. 356.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

fuerint requirere. Oportuerat quidem exire de corpore, nè tantum ſcelus, quod contra ſus diuinum & publicum cõmiſiſtis, ſæpè ſcire volentibus cogerer dicere. Sed nè quis de infidelibus vos in nobis crudeles appellet, & ignorantes diuina præcepta, putet nos confuſionem potius vitare voluiſſe, quàm Domino parere, ideo hoc voluiſſe præſumere. iterum dico, quod niſi profeſſi & verbo & conſcriptione fueritis, eritis homicidæ prohibẽdo. Nouit hoc omnipotens Deus: nouit & eius vnigenitus, inenarrabiliter de ipſo natus filius, qui ſalutis noſtræ cauſa Deus ſempiternæ virtutis hominem perfectum induit, pati voluit, morte triumphata, tertia die reſurrexit, ad dexteram patris ſedet, venturus iudicare viuos & mortuos. nouit & ſpiritus ſanctus: teſtis eſt eccleſia catholica, quæ ſic confitetur: quia non ego in me reus ero, ſed vos, qui conſeruos meos neceſſaria miniſtraturos prohibere voluiſtis. Et ſi hoc putaueritis vos debere contemnere, non quaſi mortem timentem, ſed nè poſt exceſſum meum dicatis, me voluntaria morte exire voluiſſe, & quandam vobis nebulam excuſationis inueniatis, conuenturum me ſcitote eccleſias, quas clauſus interim literis poſſim pertingere, conuenturum & Dei ſeruos, vt in ipſis concurrentibus, orbis terrarum, quid fides integra, quæ ab vniuerſis catholicis Epiſcopis comprobata eſt, ab Arriomanitis patiatur, quos antè damnauit, poſſit agnoſcere. Item ſubſcripſi ego Euſebius Epiſcopus.

Literis fidẽ ſuam profitetur: & Patrophilum arguit.

ADIVRO te qui has literas legeris per patrem, filium & ſpiritum ſanctum, vt non ſupprimas, ſed aliis legendas V. tradas.

HI ergò vix quarta die ad hunc libellum mitigati, ieiunos ad hoſpitium, in quo manſeramus, reuertere nos cõ- VI. pulerunt. Viderũt interea, quemadmodum nos reuertentes populi cum gaudio ſuſceperunt. Lucernis noſtrũ hoſpitium circundederunt. Cœpimus annuente Domino, iterum egentibus miniſtrare. Non hoc ſuſtinuit ipſorum inhumanitas, & noſtrum amorem in ſuum odium peruiderunt. Vix ferè viginti & quinq; tolerare potuerunt dies. Erumpunt denuo, & cum perdita multorum manu ad noſtrum hoſpitium veniunt, armati fuſtibus, per aliena clauſtra parietem rumpunt, & ad nos violenter perueniunt. Iterum rapiunt, & in arctiori cuſtodia cum ſolo chariſſimo Tegrino presbytero recludunt. Noſtros quoq; fratres, ideſt, presbyteros & diacones, omnes rapiunt & includunt. Poſt triduũ poteſtate ſua per loca diuerſa in exilium mittunt. Alios fratres, qui ad nos venerant viſitandos, in carcere publico mittunt, per plurimos dies recluſos tenent. Aduolantes iterum ad hoſpitium, omnia, quæ aut in ſumptu, aut pauperibus fuerant comparata, * diruunt. Sed quia hoc publicum ipſorum facinus ab omnibus ciuibus notabatur, argumento hoc vſi ſunt, vt aliqua redderent leuiora, & ſe nobis noſtra reddidiſſe iactarent. Sumptus verò apud ſe tenuerunt: & poſt tantum ſcelus quærebant, ſi fieri poſſit, ſic negare, vt nullum de meis ad me venire permitterent, qui eſcas corpori neceſſarias afferrent. Vix ſexta die clamantibus ſibi diuerſis, vnum venire permiſerunt: quantum ad ſe fuit, oſtenderunt homicidæ animos: quem primum (nè à malignitate ceſſarent) quarta die dimiſerunt: Poſtmodum ſexta vix, deficientibus nobis, olim cum victu venire permiſerunt. Hæc itaq; Arriomanitarum opera.

Arrianorũ inhumanitas. Euſebius includitur in cuſtodia cum aliis.

* *al. diripiunt.*

VIDETE, ſanctiſſimi fratres, ſi non eſt perſecutio, dum hæc patimur, qui fidem catholicam cuſtodimus: & altius VII. cogitate, num valdè etiam deterior ſit, quàm illa, quæ fiebat per hos, qui idolis ſeruiebant. Illi mittebant in carcerem, non tamen prohibebant ad ſe venire ſuos. Quantum ergò ſatanas eccleſias vulnerauit per Arriomanitarum crudelitatem? In cuſtodia publica mittunt, qui liberare debent. Violentiam faciunt, qui, vt patiantur iuſtitiæ cauſa, diſcunt. Aliena diripiunt, qui, ſua direpta nè repetant, de diuina lege docentur. Præterea quanta illos inuaſit crudelitas, dum facultatibus temporalibus gaudent? In carcere latronibus clauſis, à quæſtionariis vel à iudicibus non denegatur facultas videndi ſuos: à nobis & noſtri prohibentur, & deuoti fratres nè veniant, non ſolum ab hoſpitio arcentur quo tenemur, ſed nè adeant, carcerum comminatione terrentur. Siccunctos ſubiugauerunt, vt manifeſtiſſimè agnouerim, ab Epiſcopis incipiam, dum honorem quidam timent amittere, ipſos fidem perdidiſſe: dumq; facultates terrenas & immunitates nolunt perdere, cœleſtes theſauros & veram ſecuritatem nullam iudicâſſe. Sic quoq; ducti cæteri, dum Epiſcopos hæc timentes perdere vident, amare cœperunt, quæ ſempet habere non poſſunt.

Arriani crudeliores idololatris.

Matth.5.

Epiſcopi quidam, nè honorem perderent, fidem perdiderunt.

SIC Arriomanitæ diuites terrent, dum his proſcriptionem minãtur: ſic pauperes, dum poteſtatem in carcere re- VIII. cludendi habent. Et quanta inſania eſt? In loco quo tenemur, non ſolum viros, qui nobis ſeruiunt, in carcerẽ mittunt, ſed & puellas ſanctimoniales ſine vllo diuino timore in cuſtodia publica recludunt. Sed vt gauiſi non ſunt ſeniores mali, qui pudicitiam Suſannæ violare quærebant: ita nec hi gaudebunt ſemper, qui Eccleſiam perſecutione varia, & depreſſione nimia ſuæ infidelitati conantur ſubijcere. Dixit enim ſanctus Daniel ad illos: Sic timentes filiæ Iſrael concumbebant vobiſcum. Sed recedat, ſanctiſſimi, humanus timor à veſtris animis, cum habeatis Domini conſolationẽ, qui dicit: Nolite timere illos, qui corpus occidunt, animam autem occidere non poſſunt. Tempus eſt probationis, tempus eſt, vt probati innoteſcant manifeſti. Ideò acceperunt humanum adiutorium, quia diuinum non habent: quod ſi haberent, nunquàm poteſtate terrena innocentium ſibi animas ſubiugarent. Multa de illorum malis, quibus non ſolus ego, ſed plurimi deprimimur, debueramus ſcribere: ſed nè poſſemus hoc facere & ipſorum crudelitatem literis intimare, arctiſſima cuſtodia ſeruamur ab ipſis. Ideò ad nos & alij, & noſtri amici prohibentur accedere. Sed cõceſſit Dominus mihi hanc epiſtolam per chariſſimum noſtrum ad vos Syrum diaconem mittere, quem in poteſtate mittendi habui: quia prouidentia Domini noſtri eo tempore ad videnda lota ſancta acceſſerat, & eum cæteris fratribus inuentus non eſt.

Dan.13. Ibidem. Matth.10.

CÆTERVM vix hanc epiſtolam quomodocunq; conſcripſimus, Deum ſemper poſtulantes, vt cuſtodes in ho- IX. ras refrenaret, & concederet, nè ad vos Diaconus nuncium magis laboris noſtri, quàm qualeſcunq; ſalutationis literas ferret. Propter quod ſatis vos peto, vt cum omni vigilantia cuſtodiatis fidem, ſeruetis concordiam, orationibus incumbatis, noſtrî memores ſine intermiſſione ſitis: vt dignetur Dominus Eccleſiam ſuam liberare, quæ * ſuper vniuerſum orbem laborat, & vt nos qui deprimimur, poſſimus vobiſcum liberati gaudere: quod præſtare dignabitur Dominus, petentibus vobis, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui eſt ſecum benedictus à ſæculis & in omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

* *per, legendum puto.*

ITERVM peto, & vos per miſericordiam Dei rogo, vt vnuſquiſq; in hac epiſtola ſalutationem ſuam nuncupet: X. quia ſingulis, vt ſolebam, faciente neceſſitate, ſcribere non potui. ita in hac vos omnes, fratres, ſed & ſanctæ ſorores, filij & filiæ, omnem ſexum appello, omnem ætatem peto, vt hac contenti ſalutatione, noſtro obſequio etiam hos, qui foris ſunt, & nos dignantur diligere, ſalutare dignemini. Salutãt vos fratres noſtri, qui mecum ſunt, presbyteri & diacones & omnes noſtri: qui vna mecũ ſatis petunt, vt noſtrî memores, omnes veſtros noſtro dignemini obſequio ſalutare. Tranſmiſi prætered literas, quas ad Patrophilum cuſtodem meum feci, vt ex his agnoſcatis, nos Arriomanitarum nec minis poſſe terreri, neq; ipſorum ſerpentina blanda ſubtilitate poſſe ad ipſorum ſocietatem perduci. Diuinitas vos protegat, florenteſq; viuere & hîc & in futuro faciat cum omnibus veſtris, fratres chariſſimi, & ſatis deſideratiſſimi.

DE

DE EODEM S. EVSEBIO VERCELLENSI, ITEMQVE DIONYSIO MEDIOLANENSI EPISCOPO, EX LIB. X. EPIST. LXXXII. AD Vercell. S Ambrosij Episcopi.

I. DIXIMVS quid legis est, dicamus etiam quid rationis: sed prius cognoscamus, non solum hoc Apostolum de Episcopo & presbytero statuisse, sed etiam Patres in concilio Niceni tractatus addidisse, neq; clericum quenquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. Quomodo enim potest consolari viduã, honorare, cohortari ad custodiendam viduitatem, seruandam in arito fidem, quam ipse priori coniugio nõ seruauerit? Aut quid interesset inter populum & sacerdotem, si iisdem adstringeretur legibus? Debet præponderare vita sacerdotis, sicut præponderat gratia. Nam qui alios præceptis suis ligat, debet ipse legitima præcepta in se custodire. Quim resistebam, ne ordinarer? postremò cum cogerer, saltem ordinatio protelaretur: sed non valuit præscriptio, præualuit impressio. Tamen ordinationem meam occidentales Episcopi iudicio, orientales etiam exemplo probarunt & tamen neophytus prohibetur ordinari, nè extollatur superbia: Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis est: si non deest humilitas competens sacerdotio: vbi causa non hæret vitium non imputatur. Bigami nõ admittendi in Clerum. 1. Tim. 3.

II. QVOD si in aliis ecclesiis tanta suppetit ordinandi sacerdotis consideratio, quanta cura expetitur in Vercellensi ecclesia, vbi duo pariter exigi videntur ab Episcopo: monasterij continentia, & disciplina ecclesiæ. Hæc enim primus in occidentis partibus diuersa inter se Eusebius sanctæ memoriæ coniunxit, vt & in ciuitate positus, instituta monachorum teneret: & ecclesiam regeret ieiunij sobrietate. Multum enim adimenti accedit ad sacerdotis gratiam, si ad studium abstinentiæ & normam integritatis iuuentutem adstringat, & versantes intra vrbem, abdicet vsu vrbis & conuersatione. Hinc illi processerunt viri, Elias, Heliseus, Iohannes: qui pelliceis tunicis & caprinis exuuiis induti, inopes atque egentes, angustiis & doloribus afflicti, in solitudinibus errabant, inter alta & condensa montium, inuia rupium, speluncarum horrida foueatum vadosa, quorum conuersatione dignus orbis terrarum non erat. Hinc illi Daniel, Ananias, Azarias, Misael, qui in aula regia pascebantur ieiunio, alebantur tanquam in desertis cibo aspero, potuque obuio, meritoque regij seruuli, Regi præualuerunt, & captiuitatem decusso iugo contempserunt, potestates subegerunt, elementa vicerunt, naturam ignis extinxerunt, euitauerunt flammas: obtuderunt aciem gladij, strinxerunt leonum ora, & vbi infirmiores fieri existimabantur, ibi fortiores reperiebantur: non refugiebant lubidria humana, qui cœlestia sperabant: præmia: non horrebant tenebras carceris, quibus æterni luminis gratia refulgebat. S. Eusebius primus in Occidente monachismum coniunxit clericatui, postquam in Oriente sanctorum Monachorum institutum diligentius perquisisset, in Aegyptum profectus perfunctus legatione Apostolica, qua Alexandriæ aduersus Arrianos concilium habuit. Hebr. 11. Dan. 1. Dan. 3. Dan. 6.

III. HOS secutus Eusebius sanctus, exiuit de terra sua, & de cognatione sua, & domestico ocio peregrinationem prætulit. Pro fide quoque, exilij dura præoptauit atq; elegit, coniuncto sibi sanctæ memoriæ Dionysio, qui post habuit Imperatoris amicitiam exilio voluntario. Itaq; memorabiles viri, circundati armis, vallati exercitu, cum raperentur de ecclesia, maiore triumphabant imperio: quia contumelia terrestri mercabantur mentis fortitudinem, regni potentiam: quibus militaris armorum strepitus extorquere nõ potuit fidem, subegerunt bestialis animi feritatem, quæ nocere sanctis nequiuit. Ira enim Regis, ira leonis, vt in Prouerbiis habes. Confessus est victum se esse, qui rogabat vt mutarent sententiam: sed illi validiorem calamum suum ferreis gladiis arbitrabantur. Eusebius & Dionysius in exilium missi. Prouer. 19.

IV. DENIQ; vulnerata est perfidia, vt occideret: non est vulnerata sanctorum fides, non desiderarunt patrium sepulcrum, quibus reseruabatur cœleste domicilium. Errauerunt toto orbe, vt nihil habentes, & possidentes omnia. Quocunq; missi essent, locus deliciarum putabatur. Neque enim illis quicquam deerat, quibus fides locuples abundabat. Denique locupletabant alios ipsi inopes ad sumptum, opimi ad gratiam: tentabantur, sed non mortificabantur, in ieiuniis, in laboribus, in custodiis, in vigiliis. Euaserunt de infirmitate fortes: non expectabant deliciarum illecebras, quos saginabat fames: non adurebat eos torrida æstas, quos refrigerabat æternæ spes gloriæ. Non frangebant glacialis plagæ frigida, quibus feruenti spiritu vernabat deuotio. Non verebantur vincula hominum, quos Iesus soluerat. Non desiderabant redimi à morte, qui præsumebant à Christo resuscitari. 2. Cor. 6. Sancti pauperes euangelici, alios virtutum diuitiis locupletabat.

V. DENIQ; sanctus Dionysius exegit votis, vt in exilio vitam poneret, nè regressus, confusa institutis & vsu infidelium studia plebis aut cleri inueniret. Meruitq; hanc gratiam, vt pacem Domini tranquillo affectu secum referret. Itaque vt Eusebius sanctus prior leuauit vexillum confessionis, ita beatus Dionysius in exilij locis propriore martyribus titulo vitam exhalauit.

VI. HÆC igitur patientia in sancto Eusebio monasterij coaluit vsu, & durioris obseruationis cõsuetudine hausit laborum tolerantiam. Nanque hæc duo in attentiore Christianorum deuotione præstantiora esse quis ambigat, clericorum officia, & monachorum instituta? Ista ad comitatem & moralitatem disciplina, illa ad abstinentiam assuefacta atque patientiam. Hæc velut in quodam theatro, illa in secreto. Spectatur ista, illa absconditur. Ideo bonus athleta ait: Spectaculum facti sumus huic mundo. Dignus sanè, qui spectaretur ab Angelis, cum luctaretur, vt ad Christi brauium perueniret: cum certaret, vt in terris vitam angelorum instrueret, in cœlo nequitiam angelorum refelleret. Colluctabatur enim nequitiis spiritualibus: meritò mundus eum spectabat, vt mundus imitaretur. Hæc ergò vita in stadio, illa in spelunca. Hæc aduersum confusionem sæculi, illa aduersus carnis appetentiam. Hæc subijciens, illa refugiens corporis voluptates. Hæc gratior, illa tutior. Hæc seipsam regens, illa semetipsam coercens. Vtraque tamen se abnegans, vt fiat Christi: quia perfectis dictum est: Qui vult post me venire: abneget seipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur me. Sequitur ergò Christum, qui potest dicere: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. Obserua quæ hic dicuntur de Clericis & Monachis. 1 Cor 4. Vita monastica tutissima. Matth 16. Galat 2.

Qui plura de hoc sancto viro desiderat, inueniet apud Baronium tomo tertio Annalium per annos singulos, prout gesta sunt, digesta.

VITA BEATI FRIARDI RECLVSI, AVTHORE S. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO, LIBR. DE VITA Patrum cap. 10.

AN. 570.

I. MVLTI varijq; sunt gradus, per quos ad cœlorum regna conscenditur, de quibus, vt opinor, & Dauid dicit, quia ascensus in corde posuit. Accipiuntur ergò hi gradus, diuersorum operum ad cultum diuinum profectus: & nullus in his gressum figere potest, nisi fuerit, sicut sæpè testati sumus, Dei adiutorio prouocatus. Sic enim Psalmographus in illo mediæ perfectionis gradu loquitur, dicens: 1. Aug. Psalm. 83.

dicens: Nisi Dominus ædificauerit domum, inuanum laborant, qui ædificant eam. Quod adiutorium nō modo martyres, verum etiam & illi, quos sacræ vitæ celebrauit authoritas, iugiter inquirentes, ad hoc, quod sitis desiderij spiritalis promebat, alacres peruenerunt. Nam si ad martyrium mens accensa est, huius adiutorij opem poposcit martyr, vt vinceret. Si ieiunij obseruantiam adhibere studuit, vt ab eo confortaretur, afflictus est. Si castitati artus reseruare vo'uit impollutos, vt ab illo muniretur, orauit. Si post ignorantiam pœnitendo conuerti desiderauit, vt ab eo nihilominus subleuaretur, cum lachrymis flagitauit. Et si quid operis boni exercere eorum quispiam est meditatus, vt ab hoc adiutorio iuuaretur, expetiit.

Psalm. 126. Diuinæ gratię auxiliū ad omnia necessariū.

II. PER hos ergò scalæ huius ascensus tam difficiles, tam excelsos, tam arduos, cum sint diuersi, ad vnum tantum Dominū, per ipsius adiutorij opem conscenditur. Idcirco semper ille poscendus, ille quærendus, ille inuocandus erit, vt quod de bono mens concipit, adiutorio suo ipse perficiat. De quo & nobis sine fine oportet dicere: Adiutoriū nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram: sicut & ille beatissimus, de quo nunc nobis futurus est sermo, qui inter diuersas vel tentationes, vel cruces sæculi, semper eius adiutorij munimen expetiit.

Psalm. 123.

III. • FVIT igitur apud insulam Vindunitam vrbis Nanneticæ vir egregiæ sanctitatis Friardus nomine, recluſus: de cuius vita parumper ad ædificationem Ecclesiæ dicere delectat animum, quia ignoro, an ab aliquo sit scripta. Hic ab infantia sua semper Deo deuotus fuit atque pudicus: factus autem vir, semper in Dei laudibus, semper in oratione, semper in vigiliis degebat, victus necessaria propriis manibus exigens à terra: & si in opera inter reliquos properaret, nunquàm ab oratione cessabat: quod vicinis, aut extraneis, vt mos rusticorum habet, ridiculum erat. Quodam verò die cum, reliquis in segete culmos incidentibus, manipulos colligaret, examen mirabilium atq; sæuarum muscarū, quas vulgò vespas vocant, reperiunt. Cumq; acerrimè messores emissis aculeis lacerarent, vndiq; circumeuntes messem, locum illum, in quo hæ adunatæ erant, transiliunt, atq; irridendo beatum Friardum alloquuntur dolosè, dicentes: Veniat benedictus, veniat religiosus, qui orare non desinit, qui Crucem auribus & oculis semper imponit, qui viis itineris sui salutaria vexilla præmittit: ipse metat super examen, ipse * illum sua oratione miteſcat. Tunc quasi ad confusionem Dominicæ virtutis hæc verba suscipiens, prouolutus terræ, orationem fudit ad Dominum: & accedens, facto desuper signo Crucis, ait: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœ'um & terram. Ad hanc eius orationem confestim omnes vespæ se intrà antrum, vndè egressæ fuerant, abdiderūt. Ille verò spectaculum omnium factus, messem statim illæsus collegit. Quod non sine miraculo irridentibus fuit, eo quod Dominus in se sperantem, ad confusionem eorum sic dignatus fuerit roborare.

Exercitia S. Friardi.

Crucis signo & precibus pellit examen vesparum.

IV. DENIQVE post hæc cum in arborem pro quadam necessitate ascendisset, subitò, collisō sub pedibus ramo, ruere cœpit, cadensq; deorsum per singulos, quos percutiebat, ramos. Christi beatissimum nomen inuocabat dicens: Christe omnipotens, salua me. Cumq; peruenisset ad terram, nihil est læsus, sed aiebat semper: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram. His & aliis virtutibus animatus cœpit intùs secreta cordis tacitus cogitare, dicens: Si Crux Christi, & inuocatio nominis eius, atq; adiutorium postulatum ab eo, tantam potentiam habet, vt aspera quæque mundi deuincat, periculosa obruat, tentationum atra depellat, & omnia, quæ sunt sæculi huius, oblectamenta, pro nihilo reputet ac fastidiat: quid mihi & mundo, nisi vt relictis omnibus, quæ eius sunt, in illius vacare solius debeam obsequiis, cuius nominis inuocatione à periculis sum saluatus iniquis? Et egressus ab hospitiolo suo, oblitus parentes & patriam, eremum petiit, nè in sæculo habitanti impedimentum aliquod in oratione mundi solicitudo conferret. Ipse igitur, simul & Abbas Sabaudus, qui quondam Regis Clotarij minister fuerat, pœnitentiam accipientes, Vuindunitensem Nannetici territorij insulam sunt aggressi. Habebant autem secum & Secundellum Diaconum.

Cadit ex arbore illæsus.

Petit eremū, patria parentibusque relictis

V. ABBAS verò, ablata de aratro Domini manu, ab insula discedens, ad monasterium rediit, nec multò post, occultis causis, gladio est peremptus. Sanctus verò Friardus cum Secundello Diacono in supradicta insula stetit immobilis: habebat tamen vterque eorum propriam cellulam, sed procul inter se positam. Cumque strenuè in oratione persisterent, nocte Secundello Diacono apparuit tentator in specie Domini, dicens: Ego sum Christus, quem quotidiè deprecaris: iam enim sanctus es, & nomen tuum libro vitæ cum reliquis sanctis meis ascripsi: Egredere nunc ab hac insula, & vadens fac sanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus, discessit ab insula, nec socio nunciauit: tamen cum infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabantur. Regressus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium cum vana gloria, dicens: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cumque conterritus ille interrogaret, quid hoc sibi vellet, cuncta, quæ gesserat, simpliciter pandit. At senior obstupescens, suspiransque ac lachrymans, ait: Væ nobis, inquantum audio, à tentatore deiusus es: vade, age pœnitentiam, nè vltrà tibi prævaleant eius doli. Quod ille intelligens, & periisse se timens, cum fletu ad pedes eius prosternitur, rogans vt pro se Dominum deprecaretur. Cui, Veni, inquit, & pariter eius omnipentiam pro salute animæ tuæ poscamus: non est enim difficilis Dominus se confitentibus misereri, cum ipse per Prophetam dicat: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Oriantibus autem illis aduenit iterum tentator in simili specie ad Secundellum diaconum, dicens: Nonne præceperam tibi, eò quod oues meæ morbidæ essent, & pastore indigerent, vt egredereris & visitares, atque opem sanitatis eis tribueres? Et ille: In veritate comperi, quòd seductor sis, neque te Deum credo, cuius te speciem mentiris habere. Tamen si Christus es, crucem tuam, quam reliquisti, ipsam ostende, & credam tibi. Cumque non ostenderet, Diacono Crucem Domini in os eius faciente, confusus euanuit. Rursum verò ad eum veniens cum multitudine dæmonum, tanta illum cæde afflixit, vt vix putaretur euadere posse: & discedens, nusquam comparuit. Idem postea Diaconus in summa sanctitate perdurans, die debito defunctus est.

Illusio dæmonis, Secundellum è cellula extrahentis.

Resipiscit Secundellus.

Ezech 18.

Ad signum Crucis fugit dæmon.

VI. BEATVS verò Friardus cum magnis virtutibus effulgeret, quadam vice effractum è vento ab arbore ramum, quem, vt ferunt, ipse inseuerat, collegit compositumque baculum sibi exindè, quem manu gereret, fecit. Post multum verò tempus, iam arefactam virgam in terra plantauit, infusáque aqua sæpius, baculus ille frondes emisit & poma, atque intra duos aut tres annos in magnam arboris proceritatem distentus excreuit. Quod cum grande miraculum populis cernentibus haberetur, & quotidiè ad hanc visendam magna turba conflueret, ita vt etiam ipsam remotionem insulæ virtus prodiret publicaret: sanctus Dei, nè vanæ gloriæ labe subrueret, arborem arrepta secure succidit. Rursusque sanctus alterius arboris ruinam cernens; quæ acta venti violentia, floribus plena corruerat, misericordia motus, orauit, dicens: Nè pereat, quæso, Domine, huius arbusculæ fructus, quæ te iubente florum ornamenta produxit: sed potius à te incrementum reparationis indultum fructuum mereatur adipisci effectum. Et hæc dicens, accepta secure, amputauit arboris columnam super radices, quæ adhuc hærebant, columnamque ipsam in modum sudis fecit acutam, ac eam terræ defixit. Mox ligatis sine radice ramis, & ad pristinum restitutis statum, flores, qui aruerant, virue'unt. Ipso quoque anno hæc arbor fructus cultori suo restituit. Credo ego de misericordia Dei, quod miraculum præsens exigit loqui, quia obtinere potuit hic oratione sua vitam mortuis à Domino impertiri, qui obtinuit arbores aridas in rediuiua viriditate frondescere.

Virga arida crescit in arborem

Cur sanctus arborem succiderit.

Insigne miraculum.

VII. IDEM cum plerunque transitum suum fratribus prædiceret, quadam die tactus à febre, dicit suis: Ite ad Felicem Epiſco-

Episcopum,& nunciate ei discessum meum,dicentes:Frater tuus Friardus dixit: Eccè consummato cursu vitæ huius, de hoc mundo absoluor:& vt certior sis de hoc verbo, die Dominica transitum accipio, & vado ad requiem, quam mihi promisit Rex æternus Deus. Veni,obsecro, vt videam te, priusquam obeam. Cumq; ille occasione nescio qua detineretur,mandatum misit,dicens:Rogo;si fieri potest, vt me modicum expectes, donec moris actionum dissolutis,ad te vsq; perueniã.Reuertentibus verò nunciis,& ista dicentibus,cum iam lectulo decubaret,ait:Surgamus ergò, & sustineamus fratrem nostrum. O virum sanctitate ineffabilem, qui quanquam festinaret dissolui & cum Christo esse,non tamen oblitus charitatem,obtinuit apud Dominum adhuc esse in mundo, vt frattrem cerneret corporali intuitu.Sed nec illum infimi reor fuisse meriti, pro cuius aduentu Dominus huius sancti dilatare dignatus est diem: nã de illius tarditate accepto nuncio,protinus quiescente febre,sanus surrexit à lectulo.Post multum verò tempus adueniente Episcopo,à febre corripitur,ingressumque ad se salutat,& osculatur,dicens:Grandes mihi moras de itinere debito facis,ô sancte sacerdos.Quibus vigilantibus nocte,quæ erat Dominica,manè facto,tradidit spiritum. Eo autem emisso,mox omnis cellula ab odore suauitatis repleta,totã contremuit. Vnde indubitatum est, Angelicam ibi affuisse virtutem,quæ sancti meritum signans,cellulam diuinis faceret aromatibus effragrare. Cuius glorioſum corpus sacerdos ablutum recondidit in tumulo,& Christus animam suscepit in cœlo, relinquentem terrigenis exempla virtutum.

Obitum suum prædicit.

Precibus obtinet dilationem sui obitus.

Abit è vita.

MARTYRIVM S. FELICIS APVD GERVNDAM, Authore Adone in Martyrologio.

ANN 390.

I. IN Hispaniis ciuitate Gerunda,natalis S.Felicis martyris,qui de Scillitana ciuitate oriundus, cum persecutiones in Hispaniis aduersus Christianos agi comperisset, ascensa mercatorum naui, amore martyrij ocyus accurrit:& cum aliquandiu apud Barcinonam, Empurias, & Gerundam verbum Dei prædicans plurimos in fide cõfortasset,& fama eius longè lateq; crebresceret,iubente Daciano,repentè à Ruffino officiali tentus est.Cumq; nomen Christi confidentissime fateretur,primo fustibus cæsus,& in ima carceris trusus:deindè manibus pedibusq; ligatis,negato cibo & potu, in loco squallido proiectus, post hæc etiam catenis grauioribus vinctus, per totas plateas ab indomitis mulis tractus,& penè in frusta discerptus est.

I. AVGVS. Felix it in Hispaniam

Fustibus cæditur.

Dire cruciatur.

II. DEINDE missus in carcerem,nocte ab Angelo visitatus atque sanatus, facto die, ad certamina reuocatur. Tunc vngulis excoriatus,capite inuerso,ab hora tertia vsq; ad vesperam suspensus,nullum penitus sensit dolorem. Deinde in carcerem Ruffinus eum trudi præcepit,vbi per totam noctem splendor copiosus effulsit. Sed & voces Angelorum psallentium auditæ sunt in cælo.Quod cum nunciatum fuisset Ruffino à custodibus, iussit eum, manibus post tergũ ligatis,in maris profundo mergi.Ibi continuò vincula eius dirupta sunt,& angelis ipsius manus tenentibus,super vndas deambulans,ad litus venit. Tunc Ruffinus iussit, iterum cutem eius vngulis detrahi,ac deinde vsq;ad ossa laniari, & tandiù vulnera vulneribus instaurari, vsque dum inuictum Christo spiritum reddidit.Corpus eius Gerundæ in monumento,quod ipse sibi præparauerat,conditum est Nonis Augusti.

Vngulis laniatur.

Crudelissimè lacerat⁹, moritur.

VITA S. ETHELVVOLDI VVINTONIENSIS EPISCOPI: EIVS SANCTI VIRI VITAM SCRIPSIT QVIDEM Vuolstanus Vuintoniensis monachus, eius alumnus, sed Codex MS. quo vsus est fr. Laur. Surius, testabatur esse contractam. Stylum plerunque idem mutauit.

AN. 960.

I. PARENTES S.Etheluuoldus ingenuos & Christianos habuit, Vuentanæ vrbis ciues. Floruerunt autem sub Eduardo seniore Anglorum Rege,mandatorum Dei seduli cultores. Felix eius genitrix, cum eum in vtero ferret, intempesta nocte somnium vidit eiusmodi. Videbatur sibi sedere præ foribus domus suæ,& quoddam sublime vexillum ipsius obtutibus offerri,cuius suprema pars cœlum contingeret:idemq; modeste se submittendo ad terram, suis fimbriis circumplecti ipsam grauidam: rursusque valdè sublimiter sese erigere,& inflexibili firmitate consistens, cœlum, à quo se deposuerat, repetere. Expergefacta mulier,iterum sopore deprimitur,& eccè repente videt ex ore suo exilire & auolare quasi aureã quandam miræ magnitudinis aquilam, quæ volitando cuncta Vuentanæ ciuitatis ædificia auratis alîs obtegeret, & in alta cœlorum se subrigens,ab eius se adspectu subduceret.

I. Avo.

Somnium matris eius.

II. SOLENNI quodam die,cum ex more nutrix illius ad ecclesiam se conferre,precibus illic incubitura,decreuisset, tanta vis imbrium è cœlo prorui,vt extra eius loci limen, vbi puer asseruabatur, pedem efferre non posset. Cumque eo nomine acerbissimè fleret,omnipotentem Dominum deprecatura, caput humiliter deposuit. Et eccè nullam tempestatis molestiam sentiens,subito inuenta est cũ infantulo residere in templo,quò ire constituerat: & quod nulla ratione credere potuisset vt fieret, factum vehementer expauit.

Diuinitus transfertur in templũ nutrix sancti Ethelvuoldi.

III. CVM autem creuisset puer,traditus est sacris literis imbuendus. Erat enim natura agili, & acri ingenio, adeoq; tenaci memoria,vt quicquid didicisset,retineret. Vbi verò adoleuit,& famam eius Rex Ethelstanus percepit, celeriter eum ad se accitum,apud se manere voluit,curauitque eum sacerdotio initiari. Per id tempus Elphegus Episcopus simul ordinauit Dunstanum, Etheluuoldum & Ethelstanum, peractaq; Missarum solennitate, dixit. Hodie coram Deo tribus viris manus imposui, quorum duo ad pontificiam euehentur dignitatem, tertius per lubrica voluptatum blandimenta ad miserabilem deuoluetur vitæ finem. Tum verò Ethelstanus scisitabatur ex sancto antistite,ipsius cognato,num ipse is futurus esset. Cui sic ille respondit:Non erit tibi pars in ordine isto,nec in hac veste diu permansurus es, idq; ita euenit. Nam paulo post ad lubrica sæculi prolapsus est. Etheluuoldus porrò Glasconiam petiit, & sub Abbate Dunstano habitum monasticum induit,vigiliisq; & precibus incumbens,& abstinentia corpus suum edomans, semper ad ardua virtutum culmina adspirauit. Cumque ab omnibus amaretur, & Abbas eum monasterij Decanum constituisset, nulla animi superbia intumuit: sed tantæ humilitatis & subiectionis de se præbuit subditis exempla,vt quotidiano manuum opere hortum coleret, & fratribus ad prandium poma ac diuersi generis legumina præpararet.

S Ethelvuoldus discit literas.

Initiatur sacerdotio.

Accipit habitum mõasticum.

Fit Decan⁹ monasterij.

IV. POSTQVAM autem Rex Edredus eius sanctitatem cognouit,hortante eum matre sua Edgina,locum quendam, quem Abendoniam vocant,ei tradidit, in quo antiquitus exiguum fuerat monasterium, sed tum neglectum ac desolatum cernebatur. Ad instaurandas eius domos præbuit ei Rex de thesauris suis, & mater eius etiam largius munera

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Creatur Abbas.

munera ei donauit. Itaque loci eius Abbas effectus, monachos congregauit, eosque in multa vitæ sanctitate gubernauit. Venit autem Rex quodam die ad monasterium, & mensus est omnia fundamenta monasterij propria manu. Rogante autem eum Abbate, vt cum suis apud ipsos prandium sumeret, Rex annuit, & iussit Abbas omnibus hydromeli (vulgo medonem vocant) abundè bibendum inferri. Hauserunt igitur tota die ministri, & omnibus largiter bibentibus, liquor ille vix ad palmæ mensuram imminutus fuit.

Attende miraculum.

In eo monasterio erat frater quidam Elstanus nomine, vir simplex & magnæ obedientiæ, cui Abbas dederat negotium cibos procurandi monasterij artificibus. Coquebat ille quotidie carnes, & operariis sedulò ministrabat, focum accendens & aquam apportans. Accidit autem, vt quodam die Abbas illum cerneret stantem iuxta cacabum feruentem, simulque adspiceret omnia vasa munda & pauimentum scopis repurgatum. Itaque hilari vultu ait ad eum. O frater mi Elstane, hanc obedientiam tu mihi suffuratus est. Sed si eiusmodi miles es Christi, immitte manum tuam in bullientem aquam, & partem vnam ex imo cacabo mihi impiger extrahe. Ille incunctanter mittens manum, ab imo lebete bullientem partem excepit, aquæ feruorem minimè sentiens. Is postmodum Abbas creatus, etiam Vviltoniæ Episcopus fieri meruit. V.

Magna obedientia Elstani monachi.

• Fvit Etheluuoldus templorum diuersarumque structurarum fabricator egregius. Sed communis hostis solitas suæ malignitatis ei tetendit insidias, vt si quâ posset ratione, eum extingueret. Cum enim quandoque vir Dei in ædificio quodam laboraret, ingens postis super eum cecidit, & in foueam quandam eum detrusit, omnibus ferè costis vnius lateris confractis. Quod si fouea illum non suscepisset, membris omnibus contritus fuisset. Sed virtute præpotentis Dei vir sanctus breui restitutus est. Tandem iubente Edgaro Rege, vir Dei à beato Dunstano Vuintoniensis Episcopus consecratur. Erant tunc in veteri monasterio Canonici moribus valdè deprauatis, elatione, insolentia, luxuria fœdi, ita vt quidam ex iis nollent suo ordine Missas celebrare: repudiatisque vxoribus, quas præter ius fasque sibi copulauerant, alias ducebant, crapulæ & ebrietati perpetuò vacabant. Id minimè ferens Episcopus, annuente Rege Edgaro, expulit eos, & in illorum locum introduxit Abendonienses monachos, iisque ipse se & Abbatem, & Episcopum exhibuit. Misit autem Rex quosdam è suis, qui Clericis præciperent, vt aut quam primum loco renunciarent, aut monasticum habitum susciperent. Illi nimio pauore conterriti, cum vitam monasticam execrarentur, monachis ingredientibus, statim loco cessere. Posteà autem tres ex illis, monachorum habitum complexi sunt. Ad id enim temporis in gente Anglorum non erant monachi, nisi in Glasconia & Abendonia. Porrò Clerici illi, stimulante inuidia & liuore, venenum præsentissimum Episcopo obtulerunt. Quo hausto, statim facie in pallorem mutata, viscera illius cruciabantur. Surrexit ergò à mensa, & in lecto se reponens, dixit tacitus apud se: Vbi nunc est fides tua? vbi sunt cogitationes mentis tuæ? An non vera sunt verba Christi, quibus in Euangelio pollicetur, si mortiferum quid biberint credentes, non eis id nociturum? An non præsens est diuinitate, qui hæc loquitur, etsi corpore absens est? Ille proculdubio virus hoc in te eneruare potest. His dictis, totam illam lethiferam potionem, quam hauserat, fide sua mox inefficacem reddidit, pulsoque dolore, hilari vultu surrexit. Annuente autem Rege Edgaro, de nouo monasterio, quod nunc Hidam vocant, Canonicos expulit, & Abbatem cum monachis in illud introduxit. Is Abbas ab eo constitutus, fuit Ethelgarus, qui posteà Australium Saxonum Episcopus factus, sancto Dunstano in Archiepiscopatu successit. VI.

Consecratur Ethelwoldus Episcopus Vvintoniæ.

Venenum oblatũ hausit, sed nihil lædit.

Marc. 16.

Apvd Vuintoniam quoque monasterium virginum construxit in honorem beatissimæ matris Dei. Locum etiam quendam, quem modo Heli vocant, in fiscum regium redactum, non modico precio emit: monachos illic collocauit: Britnotum præpositum suum, Abbatem eis præfecit, ædificiaque instauranit. Emit quoque à Rege locum Modeshanstede, qui nunc Burg dicitur, basilicamque congruis structuris ornatam, in honorem B. Petri consecrauit: monachos congregauit, Eadulphum eis Abbatem constituit, qui post sanctum Osuualdum, Eboracensis ecclesiæ cathedram adeptus est. Tertium quoque locum precio comparauit, qui propter spineta circunquaquè increscentia, Torneia dicebatur: monachosque illic colligens, Godmannum Abbatem eis dedit. Sicque factum est, consentiente Rege, vt partim Dunstani consilio & actione, partim Etheluuoldi sedula cooperatione, monasteria virorum & fœminarum vbique apud Anglos construerentur. VII.

Construit monasteria

Circ vivit autem vir Dei singula monasteria, mores conformans & instituens, obedientes hortans, vt in bono magis magisque proficerent: stultos & obstinatos, vt à malo recederent, etiam verbetibus adigens. Erat sanè improbis & peruersis terribilis instar leonis, humilibus & morigeris ceu agnum mansuetissimum se exhibebat; ità serpentinæ prudentiæ temperans feruoritatem, vt columbinæ simplicitatis non amitteret lenitatem. Quòd si nonnunquàm zelus rectitudinis eum compelleret disciplinæ iura subditis adhibere, furor ipse non de crudelitate, sed de amore proficiscebatur: atque intus paterna beneuolentia complectebatur, quos foris tanquàm persequens castigabat. Pater erat & pastor monachorum, sanctimonialium & virginum protector peruigil, viduarum consolator, peregrinorum susceptor, ecclesiarum patronus, corrector errantium, recreator pauperum, pupillorum & orphanorum adiutor. VIII.

Visitat monasteria.

Improbis terribilem, morigeris vero mitem se exhibebat.

Accidit quandoque, vt acerba fames vniuersam Britanniam vehementer opprimeret, & multi præ nimia inopia dira clade extinguerentur. Tum ille pecuniam suam omnem in pauperes elargitus est. Deficiente pecunia, tolli iussit ornamenta quæque, & permulta vasa argentea ex ecclesiæ thesauris confringi. Iis in pecunias redactis, cum multò cordis gemitu testabatur, se æquo animo ferre non posse, muta metalla durare integra, hominem verò ad imaginẽ Dei factum, precioso Christi sanguine redemptum, mendicitate & inedia confici. Sustentauit itaque innumeram pauperum multitudinem: qui periculum famis euadere cupientes, ad eum vndiq; confugiebant. Illos ipse in plateis, omni solatio destitutos, refocillabat, singulis necessaria præbens: donec misericordia Dei de cœlo in terram prospiciens, & humano generi solita benignitate subueniens, malum inopiæ temperaret. IX.

In magna fame magna eius liberalitas.

Verum quando, scriptura teste, Dominus quem diligit, corripit, & flagellat omnẽ filium, quem recipit: vir Dei crebro laborabat viscerum doloribus, crurium tumores patiebatur, noctes plerumque insomnes ducens præ doloribus, at nihilo minus interdiu, tãquam nihil molestiæ sentiret, ambulans, non tamẽ sine vultus pallore, memor illius Apostolicæ consolationis, virtutem in infirmitate perfici: & quod idem dicit: Quandò infirmor, tunc potens sum. Libenter itaq; gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Etsi autem permolestis afficeretur doloribus, nunquam tamen carnibus vesci voluit, nisi semel grauissimo compulsus morbo, idq; iubente beato Dunstano Archiepiscopo, & rursus in ea infirmitate, qua decessit. X.

Prou. 3. Hebr. 12. 2. Cor. 11.

Clericvs quidam sancti Episcopi, cui erat sacri chrismatis cura demandata, minus acceperat olei, quàm respondere videbatur, atque illud ipsum in itinere amiserat. Episcopo verò pueros confirmare volente, nec habente Clericonampullam sacri olei, turbatus & anxius repetit iter, quo venerat: & huc illucq; accurate oculos aduertens, reperit ampullam in via iacentem, oleo plenam, cum paulò antè nec media suî parte plena fuisset. Ea igitur accepta, cum timore & gaudio reuersus est. XI.

Confirmatio is sacramentum.

Monachvs quidam furti se crimine obstrinxerat. Mandauit Etheluuoldus, vt qui rem abstulisset, quamprimum eam redderet cum ipsius benedictione: aut in tali eam loco proiiceret, vbi posset inueniri. At induratus ille facere XII.

cere hoc neglexit. Venit ergò Episcopus in domum Capitularem, & ait: Noluit sactilegus pecuniam, quam furatus est, reddere cum benedictione: reddat ergo eam nunc cum omnipotentis Dei maledictione, & sit ligatus non in anima duntaxat, sed etiam in corpore nostra authoritate. Et ecce monachus ille sedens, inuisibiliter ligabatur, brachiis inter se sub cucullo cohærentibus, cum interim reliqua membra suo possent officio fungi. Tandem exiens ille post Episcopũ confessus est facinus suum: sed quod ità esset colligatus, id subticuit. Episcopus blandis verbis ei respondit: Vel nunc saltem benè fecisti, licet serò, confitendo peccatum tuum. Fruere ergò benedictione nostra. Mox illius soluta sunt brachia, Episcopo nesciente. Monacho maledicit, & ille diuinitus punitur.

XIII. MAGNO studio in veteris ecclesiæ instaurationem vir sanctus incumbebat, & fratres sæpè laborabant. Interim accidit, vt frater quidam à summo culmine in terram decideret. Sed mox vt terram attigit, stetit incolumis, nihil quicquam mali ex tanto præcipitio passus. Non læditur ex casu grauissimo monachus.

XIV. NOCTE quadam beatus vir lectioni operam dans, præ nimiis vigiliis obdormiuit, & candela ardens incidit in codicem. Consumpta tandem candela, & Episcopo expergefacto, liber illæsus repertus est. Candela ardet in codice, sed nihil adurit.

XV. CVM S. Dunstanus esset Abbas Glasconiæ, vidit in somnis quandam miræ proceritatis arborem, quæ ramos suos extenderet in Orientem & Occidentem, Septentrionem & Meridiem totius Britanniæ. Eius autem arboris rami innumeris erant onusti cucullis magnis & paruis. In ipso autem arboris summo cacumine vnus erat prægrandis cucullus, qui amplitudine manicarum suarum cæteros protegebat, & ingenti sublimitate alios excedens, ipsũ contingebat cælum. Vir autem Domini Dunstanus attonitus, interrogabat eum, qui hæc illi ostendebat, qui erat angelico capillo, sed canus: Quæso, inquiens, venerande senior, quænam est hæc robusta & præcelsa arbor, cuius rami longè lateq; diffusi, tam innumeros cucullos sustinent? Respondit ille: Arbor, quam vides Abba Dunstane, huius insulæ situm designat. Magnus cucullus, qui est in huius arboris vertice, monachi tui Etheluuoldi est, qui in hoc monasterio Christo religiosè famulatur. Reliqui cuculli, qui ramis inhærent, multitudinem significant monachorum, qui eius eruditione instruentur, & vndique in hac regione ad Dei seruitium congregabuntur, eiusq; ductu venturi sunt ad gloriam regni cælorum, & ad societatem beatorum spirituum cum Christo regnantium. Visio S. Dunstani. Visionis expositio.

XVI. VIDIT etiam ipse Etheluuoldus somnium, idq; quibusdam monachis suis ità enarrauit: Videbar mihi stare ad litus maris, vbi prægrandis quædam nauis visebatur, copiosam piscium multitudinem, præcipuè anguillarum, ab imo vsq; ad summum intrà se retinens. Cumq; mecum tacitus cogitarem, quid sibi vellet hæc visio, repentè audiui vocem dicentem mihi: Etheluuolde, Etheluuolde, hoc tibi mandatum à Deo cœlitus missum est, vt excites hos pisces, quibus hæc nauis plena est, & orationibus tuis efficias, vt sint homines, sicut anteà fuerunt. Cuius iussioni mox ego obtemperans, preces pro illis fudi, & lachrymarum perfusus imbre, dixi cum gemitu: Domine Iesu Christe, cui nihil est impossibile, respice propitius ad animas diabolica fraude deceptas, quæ humanæ rationis sensu destitutæ, instar pecudum in lubrico mundi huius cœno miserabiliter volutantur. Ne, quæso, permittas bone Iesu, vt de eis triumphans, glorietur humani generis inimicus: sed sancti nominis tui virtute redeant ad vitam, vt à somno mortis ereptæ, te verũ & vnicum mundi Saluatorem agnoscant: & deinceps semper ad tranquillum salutis portum confugientes, ab omnibus mundi perturbationibus sint immunes, & sub tua gubernatione permaneant. Tuum est enim, Christe, mortuos reuocare ad vitam, & imaginem tuam, quam creâsti, ad pristinum decorem reformare, qui venisti in hunc mundum peccatores saluos facere, & dira mortis supplicia passus in Cruce, fundere dignatus es sanguinem tuum pretiosum pro salute omnium nostrũm. Cum hæc & his similia compuncto corde & spiritu humilitatis effunderem, eccè quos anteà pisces videram, subitò homines effectos, & à morte excitatos vidi, qui celeriter ad terram properabant, multi sanè numero, quorum non paucos agnoui. Vnus autem ex iis in terram retrorsum cadens, rursus in anguillam versus est: ille videlicet Ethelstanus, qui mecum quòdam presbyter fuerat ordinatus, quem deinceps nemo excitare, nec ad humanam formam reuocare potuit. Cæteri omnes, sublatis in cœlum vocibus, plaudebant manibus, & gratias agebant Deo, quod ineffabili eius clementia, & meæ exiguitatis intercessione, meruissent à morte ad vitam reduci, & humanæ rationi, quam amiserant, restitui. Ego verò gaudens in Domino, & congratulans illis, euigilaui: & hanc visionem vobis filioli idcircò refero, vt & vos cum bonorum operum fructu in sancto proposito perseueretis: quò per gratiam Dei possitis in eorum numero computari, qui mihi, licet indigno, commissi sunt. Visio Etheluuoldi. Exorat apud Dominum pro multis peccatoribus. I. *Tim.* 1. Ethelstani casus horrendus.

XVII. OBIIT sanctus Episcopus Calendis Augusti, anno salutis nongentesimo octogesimoquarto. Episcopatûs sui vicesimoquarto, regnante Ethelredo Rege. Corpus eius subita immutatione fuit renouatum, lacteo candore perfusum, roseoq; rubore venustatum, ita vt quodammodo septennis pueri vultum præ se ferre videretur. Est autem Vuintoniæ in veteris monasterij crypta ad Australem sancti altaris plagam, sicut olim cœlitus ei monstratum fuerat, perquam honorificè tumulatum. Obitus S. Etheluuoldi.

XIIX. ANNO ab obitu suo duodecimo cuidam cæco apparuit, præcipiens, vt iret Vuintoniam, ad ipsius tumbam visum recuperaturus: addiditq; Ea causa te nunc inuiso, & quæ tibi eueatura sunt, prædico, vt tuæ salutis signum, id omnibus testatum efficiat, quod oporteat me eleuari ab eo tumulo, in quo nunc conditus sum. Dicente cæco, se locum tumbæ eius nescire, sanctus respondit: Cum eò veneris, monachum Vulstanum ad te acciri cures: qui vbi verba tua audierit, mox ad meum te adducet sepulcrum, & ibi recuperabis amissum lumen. Fecit ille, vt erat iussus, & integra recuperata sanitate, ad sua reuersus est. Translatum autem est corpus beati viri 4. Idus Decembris, & in choro ecclesiæ repositum, vbi eius meritis vsq; in hodiernum diem multa Deus miracula effecit. Puer quidam paruulus in infantia oculorum lumine orbatus, cum ad sancti sepulchrum esset adductus, mox depulsa est caligo omnis, & oculos eius splendor lucis aperuit. Ad eius tumulum cæcus illuminatur: Item alius.

XIX. FVREM quendam ob multiplices culpas S. Elphegus Episcopus flagellis cæsum, cippo constringi iussit, acrioribus supplicijs cruciandum. Cum ille ergò diu ille iacuisset in pœnis, quadam nocte apparuit ei S. Etheluuoldus, dicẽs: Miser, cur tanto tempore in hoc ligno distineris? Respondit ille: Dignas domine pœnas luo, quia nõ ratiò in furto deprehensus, nolui resipiscere, sed scelus illud iterum atq; iterum repetiui. Dixit ei sanctus: At vel nunc cessa à furtis, abeasq; ab his compedibus absolutus. Confestim ille surgens & exiens, procidit ad pedes S. Elphegi Episcopi, narrauitq; ei ordine rem gestam. Ille verò pro tanti patris honore permisit eum illæsum abire. Soluitur compeditus.

XX. IN Chronicis annotatum legimus, inter profusa conuiuia, quæ tunc in Anglia ab Danorum aduentu exercebãtur, pane & aqua hunc sanctum virum vsum esse. Erat sanè per omnia beatissimæ matri Dei & S. Cuthberto deuotus, cuius sedem post eius obitum nunquam potuit aliquis impunè * dormitando premere, quin tetris imaginibus territus sese abdicaret, increpantibus illis cur sedem Episcopi indignus vsurparet. Orta erat simultas anxia inter illum & Coduuinum Comitem: quæ cum sedari non posset, iratus Episcopus recedendo dixit: per Dominam meam sanctam Mariam malè ei erit. Ab ea autem hora à viscerum torminibus nullam Comes intermissionem habuit, donec ab Episcopo esset benedictionem adeptus. Tandem Dunelmum profectus est, atque illic, quod magnæ videbatur audaciæ, reuulso sepulchri operculo, cum S. Cuthberto quasi cum amico loquebatur: depositoq; apud illum amoris munere, recessit. * *for dominando.* Pœna Comitis.

C ACTA

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ACTA MARTYRII S. STEPHANI ROMANI PONTIFICIS, ET EORVM, QVI VNA CVM ILLO ROMÆ PASsi sunt, prout ea ex Latinis codicibus edidit Cæsar Baronius in annalibus anno 259. & 260.

AN. 250.

2. AVGVS.

Stephanus quid ad clerum.

TEMPORIBVS Valeriani & Gallieni Imperatorum, multi Christianorum, declinantes ipsorum sæuitiam, occultabantur: alij verò se prodentes, martyrij palmam consequebantur. Data enim fuerat lex, vt, quicunq; proderet Christianum occultum, omnes facultates eius acciperet, & honorem militiæ obtineret. Tunc B. Stephanus Episcopus Vrbis, congregato vniuerso Clero, sic eos allocutus est, dicens: Fratres & commilitones mei, audistis præcepta diabolica sæua vulgari: Si quis Christianus à Gentili proditus fuerit, omnes ille facultates eius accipiat. Vos itaq;, fratres, respuite facultates terrenas, vt cœleste regnum accipiatis: nolite timere Principes sæculi, sed orate Dominum Deum cæli, & Iesum Christum Filium eius, qui potest nos eripere de manibus inimicorum & diaboli sæuitia, & suæ gratiæ sociare. Tunc presbyter Bonus respondens ait: Nos non tantum parati sumus facultates terrenas relinquere, sed etiam sanguinem propter nomen Domini nostri Iesu Christi fundere, vt sic eius mereamur adipisci gratiam. Cumq; hæc locuti fuissent, omnes clerici prostrauerunt se ad pedes B. Stephani, atq; dixerunt esse apud Christianos infantes adhuc Gentiles, & alios illis proximos nõdum baptizatos: quos ad se perduci, atq; baptizari petierunt. Iussit itaque B. Stephanus, vt altera die in crypta Nepotiana omnes congregarentur. I.

Nemesius ad Stephanum.

FACTO sequenti die conuentu in eadem crypta, inuenti sunt promiscui sexus viri & mulieres numero cẽtum & octo, quos omnes idem Stephanus in nomine Domini nostri Iesu Christi baptizauit, & signo sacri mysterij consecrauit, obtulitq; pro eis sacrificium, quo participati sunt omnes. Altera autem die ordinauit idẽ Stephanus res Ecclesiæ, committens eas tribus presbyteris, diaconis septem, ac clericis sexdecim, sedensq; docebat omnes de regno Dei & vita æterna: ad quem etiam veniebant Gentiles, vt audirent, & baptizarentur ab eo. Interea dum hæc gerentur, venit Nemesius Tribunus militum habens filiam vnicam, quæ à cunabulis ipsis apertos habens oculos lumen penitus non videbat, & prostrauit se ad pedes Stephani Episcopi, dicens: Obsecro Domine mi Papa, baptiza me & filiam meã, vt & illa illuminetur, & nostras animas eruas de tenebris sempiternis: quia nunc vsq; semper in afflictionibus pro cæcitate filiæ meæ fui. Cui B. Stephanus dixit: Si credideris in toto corde tuo, omnia tibi credenti ministrabuntur. Nemesius dixit: Ego verò ab hac die ex toto corde meo credo, quod Dominus noster Iesus Christus ipse est Deus, qui & aperuit oculos cæci nati: & ego non inuitus, aut hominum persuasione, sed eius vocatione ad tuam aduenio sanctitatẽ. II.

Verus baptizandi ritus

HIS dictis, statim iubet Stephanus eum duci ad Titulum Pastoris: vbi cum catechizasset eum & filiam eius, secundum consuetudinem Christianorum, & indixisset ieiunium vsq; ad vesperum: cum diei hora approquinquasset vespertina, in eodẽ Titulo fontem benedixit, & deponens Nemesium in aquam, dixit: In nomine Patris & Filij & Sp. sancti baptizo te. Et ad filiam Nemesij conuersus: Credis, ait, in Deum Patrem omnipotentem? Respondit, Credo. Et in Iesum Christum Dominum nostrum? Respondit: Credo. Remissionẽ omnium peccatorum? Respondit: Credo. Carnis resurrectionem? Respondit. Credo, Domine. Dumq; leuaretur de aqua, cœpit clamare. Ecce video hominem qui tetigit oculos meos, & lumen splendidum circa eum. Tunc baptizatam filiam, nominauit Lucillam, quam ipse eleuauit de fonte. Tunc etiam cœperunt multi ad vestigia B. Stephani Episcopi prosternere se, & flagitare cũ lacrymis, vt baptizarẽtur ab eo. Baptizauit itaq; eadem die, qua Lucilla illuminata est, promiscui sexus numero sexaginta duos: & deinde multi, qui ẽ cognouissent, ex Gentilibus occurrere beato Stephano viri honesti, petentes baptizari ab eo. Beatus verò Stephanus repletus gratia Sp. sancti, per cryptas martyrum Missas atq; Concilia celebrabat. III.

Asximi cõsulis interitus miserandus

Confessio Nemesij

TVNC Valerianus, comperto quod Nemesius Tribunus cum omni domo sua Christo credidisset, & baptizatus esset, eiusq; filia illuminata esset, cæcitate depulsa: vocauit ad se Glabrionem & Maximũ Consules, ac retulit omnia: initoq; consilio decreuerunt, vt, vbicunq; inuentus esset Nemesius, sine audientia puniretur. Nemesius autem gratia Christi oboratus, circumibat cryptas, & concilia martyrum, & vbicunq; reperisset Christianũ egentem, de suis facultatibus ei ministrabat. Veniens autem quadã die sub noctis silentio, comperit in via Appia ad templum Martis Valerium Maximum sacrificare dæmoniis. Hæc iciens Nemesius, flexis genibus orauit, dicens: Domine Deus creator cæli & terræ, dissipa consilia diaboli, & in nomine Domini nostri Iesu Christi, quem misisti in hunc mundum, contere satanam, vt resiliant hi à laqueis eius, & relinquant manufacta idola, & te Deum creatorem Patrẽ omnipotentem, & Iesum Christum Filium tuũ agnoscant. His dictis, statim Maximus à dæmone corripitur, & magna voce clamans dixit: Nemesius Christianus me incendit, ecce eius oratio me affligit. Eadem hora egressi Gentiles tenuerunt Nemesium. Cumq; teneretur, & contumeliis afficeretur, Maximus Consul suffocatus à dæmone expirauit. IV.

DVXERVNT illi Nemesium ad Valerianum in palatiũ Claudij, ad quem dixit Valerianus: Nemesi, vbi est prudẽtia tua, quã semper nouimus consilio & actib. roboratam? Nunquid nos nescimus, quid sit melius, quidvè deterius? Tu tamẽ fac quod tibi melius est. Nos te hortamur, vt cognita veritate, nõ deseras deos, quos ab incunabulis coluisti: Nemesius dixit cũ lacrymis: Ego quidẽ infelix atq; peccator semper deserui veritatem, & effudi sanguinem innocentem: misit cordiam Christi filij Dei adeptus: cognoui iam creatorem meum (licet sera pœnitudine) Dominum cæli & terræ, & Iesum Christum Filium eius, cuius baptismo sum redemptus, qui aperuit oculos filiæ meæ, quod nullus medicorum potuit facere vnquam, qui etiã oculos nostrorum cordium illuminauit, vt resipiscentes à superstitione idololatriæ, ad verum lumen Christi vnitatis conuerteremur. Hunc timeo, hunc adoro, ipsi cultum meæ seruitutis offero, eiusq; auxilium semper requiro, omniaq; idola manufacta abijcio, quę dæmonia esse cognoui, hominesq; decipere, perdere, & in mortem æternam damnare. Valerianus dixit: Cognoui carmina tua: per quæ homicidium perpetrasti in Consulem Maximum, vt magicis artibus eum interficeres, & Christianos ritus aduersus salutem nostram & Rempublicam nitaris exercere. His dictis, iratus iussit eum priuatæ custodiæ mancipari. Fecit & præsentari Sempronium Creditarium eius, requirens ab eo facultates Nemesij: filiam eius Lucillam cuidam sacrilegæ fœminæ Maximæ nomine fecit deputari custodiæ. V.

ALIA die iussit Sempronium trad Olympio Tribuno, & discuti sub pœnarũ examinatione. Ad quẽ ille: Cognouisti quare nobis es præsentatus? Illo tacente, subiungit Olympius: Audi me Semproni, & fac quod iubent Principes, alias variis pœnis interibis: Offer nobis facultates ex integro Nemesij, & sacrifica diis, & viue feliciter. Sempronius dixit: Si facultates quæris Nemesij Domini mei, cuncta pro Christo tradidi: eius enim fuerũt, & erunt. Si sacrificium me offerre compellis, faciam illud vnum cum Domino meo Nemesio, Christo offerens sacrificium laudis. Tunc iratus Olympius dixit: Extendite eum in catasta, & mactate fustibus. Afferte ante eum tripodem, & Deum Martem, vt sacrificet. Allatum est simulacrum aureum Martis vnà cum tripode. Quod cum vidisset Sempronius, dixit: Cõterat te Dominus Iesus Christus Filius Dei viui, Sensimq; liquefactum simulacrum defluxit. Stupefactus Olympius iussit eum in custodiam domus suæ perduci, dicens: Hac nocte vniuersa tormenta in te experiar. VI.

VENIENS-

VII. VENIENSQ; Olympius ad Exuperiam vxorem suam, dixit ei de simulacro Martis in Christi nomine resoluto. Cui illa ait: Si tanta est virtus Christi, quam tu enarras, melius est nobis relinquere deos, qui nec se nec nos possunt adiuuare, & illum quærere, qui illuminauit Nemesij Tribuni filiam. Tunc Olympius dixit Tertullino domestico suo, vt Sēpronium in honore habeat, & thesauros ab eodem requirat. Sed eadem nocte ipse cū vxore sua Exuperia & filio suo ad Sempronium venit, omnesq; prosternentes se ad pedes eius, dixerunt. Cognouimus virtutem Christi, petimus à te baptismum. Sempronius dixit Olympio. Si pœnitentiam egeris vnà cum vxore tua, & filio tuo, omnia vobis ministrabuntur. Olympius dixit, Modò cognosces quia ex toto corde credo in Dominum, quē tu prædicas. Et statim aperuit cubiculum suum, vbi habebat Lararium, & in eo simulacra aurea, & argentea, & lapidea, dixitq; Sempronio. Ecce in tua sunt potestate: faciam quod iubes. Sempronius ad eum: Hæc omnia idola manu tua confringe: aurea & argentea igne confla, & in necessitates pauperum eroga, & tunc sciam quia ex toto corde credis. Cum hoc faceret Olympius, audita est vox dicentis, Requiescet in te Spiritus meus. Hæc audiens Olympius cum vxore, cœperunt nimium roborari, ac magis Spiritus calore feruere, & ad baptismi mysteria quantocyus properare. Olympius credit in Christum.

VIII. NVNCIAVIT hæc omnia Sempronius Nemesio, qui relaxatus festinans perrexit ad S. Stephanum, & omnia per ordinem pandit. B. Stephanus hæc audiens, gratias retulit Deo omnipotenti, ac Iesu Christo Filio eius, perrexitq; noctu ad domum Olympij. Cum peruenisset, procidit ad vestigia B. Stephani Olympius cū vxore & filio: flagitansq; baptismi sacramentum, ostendit confracta idola vniuersa. Hoc videns B. Stephanus Episcopus dixit: Gratias tibi agimus Domine Iesu Christe, qui dignatus es seruis tuis misericordiam condonare, vt eos erueres à dæmonum erroribus, & congregares velut triticum in horreo tuo. Tunc catechizauit eos Ecclesiastica traditione, & baptizauit quotquot crediderunt in domo Olympij, vna cum ipso Olympio, vxore Exuperia, & filio, quem Theodulum nominauit, obtulitq; sacrificium pro eorum redemptione. Stephanus baptizat Olympium cum suis.

IX. FACTVM est autem post diem tertium, vt audirent hæc omnia Valerianus & Gallienus, & nimio furore succensi dixerunt: Ablata est deorum cultura à superstitione Christianorum. Moxq; Nemesium ac Lucillam absq; aliqua audientia ductos via Appia ad templum Martis, ipsam Lucillam fecit ante patris oculos iugulari, quam pater ad cælestē gloriam martyrio coronatam præeuntem videns, magno gaudio affectus est. ipse vero Nemesius capite truncatur inter viam Latinam & Appiam, octauo Kalēd. Sept. cuius corpus collectum B. Stephanus sepeliuit iuxta locum vbi decollatus est, via Latina non longè ab Vrbe. Martyrium Nemesij & Lucillæ.

X. ALIA verò die Valerianus iussit sibi Sempronium, Olympium, Exuperiam, & Theodulum filium in Tellude ad publicam audientiam voce præconis adduci. Quibus Valerianus. Cur non cōsulitis vobis ipsis, & adoratis deos, quos scimus gubernare Rempublicam, nostramq; salutem? Sempronius respondit: Nos gubernat Christus, qui nos ad hāc perduxit gloriam. Gallienus dixit Olympio: Adhuc differo pœnarum inferre supplicia, quòd tu semper deos adorasti, & alios ad hoc ipsum compellebas. Ad hæc Olympius: Feci, fateor, & me pœnitet, & incessanter lacrymas fundo. Tūc ad Valerianum Gallienus conuersus ait: Si isti mox extincti non fuerint, omnis Vrbs ad sectam ipsorum concurret. Decretaq; in eos sententia, vt igne comburerentur, ad statuam Solis iuxta Amphitheatrum ducti sunt: ibiq; fixis stipitibus, congestis sarmentis, nauium stupa, igne apposito, cremari iussi, cum illi flammis vallati dicerent: Gloria tibi Christe, qui nos dignatus es cum sanctis martyribus congregare. Quorum corpora à clericis noctu sublata, cum hymnis ex more à Stephano Episcopo sepulta sunt pridiè Kalendas Nouembris. Olympij & sociorum martyrium.

XI. POST multos dies Valerianus & Gallienus, vt Stephanus ac Romanæ Ecclesiæ clerici inquirerentur, pœnisq; afficerentur, proposito edicto iusserunt. Tunc accidit, vt duodecim ex Clero Romano tenerentur, nempe Bonus, Faustus, Maurus, Primitiuus, Calumniosus, Ioannes, Exuperius, Cyrillus, Theodorus, Basilius, Castulus, & Honoratus, qui absq; audienti a statim capitibus truncari iubentur: decollatiq; sunt via Latina iuxta Formam aquæductus: quorū corpora collegit Tertullinus, & posuit iuxta corpora Iouini & Basilei, via Latina Kalendis Aug. Hoc audiens Stephanus, vocat ad se Tertullinum, ac de regno Dei & vita æterna eum erudiens baptizauit, & in albis positum presbytero consignauit: cui inter cætera sancta monita præcipue illi mandauit, vt sancta martyrum corpora requireret. Qui post biduum à baptismo suo ductus est ad Valerianum, iussusq; est vt Olympij facultates proderet. Cui Tertullinus: Si facultates Domini mei cupis, æternam vitam consequi poteris, quas ille pro Christo moriens in æterna vita suscepit. Cui Valerianus. Ergo, inquit, facultates Domini tui vitam præstant? Respondit Tertullinus: Regnum perenne est Christi Domini nostri, qui habet potestatem mortis & vitæ. Valerianus ad suos conuersus ait: Videtur hic effectus insanus. Iussitq; illum fustibus cædi, & latera eius facibus inflammari. Post hæc traditur Sapricio Iudici, qui tribunal sibi parari fecit in loco qui dicitur Mamertini: inde post multa ac varia tormenta ductus est, & via Latina, secundo ab Vrbe lapide, decollatus Kal. Aug. Eius reliquias B. Stephanus Papa collegit, ac in crypta arenaria sepeliuit. Inquiritur Stephanus papa.

XII. SEQVENTI die Valerianus misit milites, qui tenerent beatum Stephanum, & eos qui cum eo erant clericos, ductiq; sunt ad Valerianum, qui Stephanum tantum ad se perduci iussit, ac dixit: Tu es qui Rempublicam conaris euertere, & suasionibus tuis populum à deorum cultu recedere suades? Ad quem Stephanus: Ego quidem Rempublicam non euerto, sed populum moneo atq; hortor, vt relictis dæmoniis, quæ in idolis coli solent, Deum verum agnoscāt, & quem misit Iesum Christū. Tunc iussit Valerianus eum duci ad templum Martis, ibiq; sententiam ex tabella recitari. Tunc B. Stephanus ductus extra Vrbem Via Appia, cum peruenisset ad Martis templum, eleuatis in cœlū oculis dixit: Domine Deus Pater, qui destruxisti turrim confusionis in Babylone, destrue locum hunc, in quo diabolus superstitione decipit populos. Tunc facto tonitruo vnà cum fulgure & coruscatione, percussoq; templo, ex parte corruit: cum milites fugientes reliquerunt Stephanum solum, qui vna cum suis perrexit ad proximum cœmeterium Lucillæ, *vbi multis exhortatus est suos ad tolerantiam martyrij. Post hæc obtulit sacrificium Deo omnipotenti. Audiens hæc omnia Valerianus, misit ad eum capiendum milites, inueneruntq; eum sacrificium Deo offerentem. Qui intrepidus & constans perficiens cæpta mysteria, in eodem loco ante altare in sua decollatus est sede, quarto Nonas Aug. Factus est ibi planctus maximus Christianorum, quod tanto pastore essent orbati. Sepelierunt corpus eius cum ipsa sede sanguine eius aspersa in eadem crypta, in loco qui dicitur Cæmeterium Callisti. Stephani papæ martyrium. *al. Lucina

XIII. ALIA autem die milites inuenerunt Tarsicium acoluthum, Christi corporis sacramenta portantem. Discutientibus quid gereret, ille indignum iudicans porcis prodere margaritas, nequaquam voluit detegere sacra sancta mysteria, qui eum tamdiu fustibus & lapidibus mactauerunt, quousq; spiritum exhalaret, reuolutoq; eius corpore, nihil valuerunt de sacris mysteriis reperire. Eadem die collegerunt corpus S. Tarsicij, & sepelierunt eum in cœmeterio Callisti, via Appia, coadunataq; Ecclesia Christianorum ordinauerunt in locum B. Stephani Sixtum natione Græcum, patria Athenienſem, Episcopum, nono Kalend. Sept. Valeriano quartum & Gallieno secundum Consulibus, apud nos autem regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen. De Tarsicio

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

EADEM ACTA, PROVT EA EX LATINIS CODICIBVS IN GRÆCAM LINGVAM VERTIT SIMEON METAPHRASTES, ET EX ILLO rurſum Latinitate donati curauit Aloyſius Lipomanus, quæ ideo ſubiunximus, vt videant Lectores Metaphraſtem non ſua ſed è veteribus collecta edidiſſe.

Premium eorum, qui deferrent Chriſtianos.

IN Vo tempore Valerianus & Gallienus impietatis ſectatores imperabant, Chriſtianorum quamplurimi, I. acerbiſſimos Tyrannos declinantes, latitabant. Non deerant tamen, qui fidei certamen ſubeuntes, martyrij palmam aſſequerentur. Erat enim lex propoſita, vt quicunq; Chriſtianum hominem latitãtem detuliſſet, omnes eius facultates ipſe haberet & quoſcunq; honores in exercitu petiſſet, obtinere poſſet. Illo igitur tempore B. Romanæ vrbis Epiſcopus Stephanus, cum totum clerum congregâſſet, ſic eum affatus eſt: Audiſtis fratres & commilitones mei, crudeliſſimum edictum diaboli, vt ſi quis Chriſtianum deprehenderit, omnes eius facultates ipſe poſſideat. Moneo igitur vos fratres, vt terrenas diuitias contemnatis, quò cœleſtis regni hæreditatem percipere poſſitis: Nolite huius mundi principes extimeſcere: ſed Deum cœli & terræ Dominum, eiuſq; vnigenitum filium Ieſum Chriſtum adorate, illum colite, ad illum confugite, qui poteſt nos omnes eripere de manibus inimicorum noſtrorum, & de diaboli malitia liberatos, ſua gratia corroborare.

Adhortatur ſubditos ſuos ſanctus Pont.

TVNC presbyter quidam, nomine Bonus: Nos, inquit, terrenas noſtras facultates relinquere in animo habemus II. quinimmò ſanguinem ipſum propter Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & eius nominis confeſſionem effundere parati ſumus, vt illum aſſequi digni efficiamur. His dictis, omnes clerici ad beatiſſimi Pontificis pedes proſtrati, ſignificarunt, quod quiſque gentiles domi ſuæ haberet, qui baptizari optarent. Itaq; à pontifice quærebant, num alio, an ad eum illos ducturi eſſent, quo baptizari poſſent. Iuſſit igitur beatiſſimus Epiſcopus, vt poſtero die ad cryptam, quæ appellatur Nepotiana, omnes conuenirent. Cum igitur ad eam cryptam conuenmiſſent, inuenti ſunt illic tam mares, quam fœminæ, centum & octo: ques illo ipſo die Pontifex in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſanctiſſimo baptiſmate & aliis diuinis myſteriis conſecrauit, & vt illis placatum ac propitium Deum redderet, ſacrificium obtulit, ſicque omnes ſacramentorum participes facti ſunt.

Baptizantur homines ioS Sacrificium Miſſæ offertur.

EO autem die, qui deinceps ſecutus eſt, beatus Stephanus ordinauit tres Presbyteros, & ſeptem Diaconos, ac III. exdecim Clericos: & ſedens, omnes illos docebat de Regno Dei, ac de ſempiterna illa vita, quæ futura eſt. Mox concurrerunt populi ex Græcis & reliquis gentibus ad eum venire: qui diuinos ſermones audientes, à Stephano Pontifice baptizabantur. Interea venit quidam Tribunus militum, Nemeſius nomine, cui erat filia vnica, quæ ab incunabulis apertos quidem oculos habuerat, ſed nihil omnino adſpiciebat. Ille ſe ad beati Pontificis pedes proſtrauit, ac dixit: Oro te, Pontifex, vt me & filiam meam baptizes, quò & ipſa illuminetur, & animas noſtras ab æternis tenebris eripias, quoniam ad hanc vſque diem ſemper in ærumnis & doloribus propter huius filiæ meæ cæcitatem verſatus fui. Tunc beatus Epiſcopus: Si credis, inquit, ex toto corde, omnia tibi credenti conceſſa fuerint. Ad hæc Nemeſius Tribunus: Ego ad hanc vſque diem toto animo credidi, & nunc credo Dominum Ieſum Chriſtum Deum eſſe, qui aperuit oculos cæci nati: neque enim humanis conſiliis impulſus, ſed eius ipſius vocatione, ad ſanctitatem tuam veni.

Ioann. 9.

Aqua baptiſmi antiquitus benedicitur.

HIS auditis, ſtatim B. Pontifex hominem illum adduxit ad locum quendam, qui vocatur Titulus Paſtoris: cum- IV. que & ipſum, & eius filiam catechiſmo inſtruxiſſet, quemadmodum Chriſtianæ fidei Canones & ordo poſtulat, iuſſit eos ieiunare vſque ad veſperam. Cum autem veniſſet hora veſpertina, benedixit aquæ in eo loco, quem Paſtoris titulum vocatum fuiſſe diximus: itaque Nemeſium in aquam demiſit, & baptizauit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Cum verò ex piſcina exiiſſet, cœpit ipſius filia clamare: En hominem video, qui tetigit oculos meos, in cuius circuitu magnæ lucis ſplendor apparet. Tunc Stephanus & ipſam Nemeſij filiam baptizauit, quæ Lucilla vocata eſt. Ex hoc tempore multi cœperunt ad pedes beati Pontificis Stephani ſe proſternere, & cum lachrymis baptiſmum ab eo petere. Illo itaque die, quo Lucilla baptizata eſt, mares & fœminæ ſexagintaduo baptizati ſunt. Sicigitur, diuina gratia & ope adiuuante, multi viri Deum metuentes ex gentibus, beatum Pontificem Stephanum adierunt, vt ab illo Chriſti baptiſmum acciperent. Mox ille ſanctiſſimus Pontifex, Spiritus ſancti gratia refertus, cœpit Chriſtianorum multitudinem in vnum locum conuocare, diuinaq; officia celebrabat in martyrum latibulis, quæ cryptæ appellantur: quo tempore Nemeſium patrem Lucillæ ordinauit Diaconum.

Item alij 62.

Nemeſius Tribunus baptizatur

Nemeſius ordinatur Diaconus.

IMPIETATIS verò ſectatores quidam cum hæc audiuiſſent, inſuper & Nemeſium Tribunum cum tota familia V. Chriſti fidem ſectari, baptiſmoq; & fidei lumine adiutum, cæcitatem priſtinam abieciſſe, rem detulerunt ad Glabrionem & Maximum Conſules, homines ſcilicet impietatis valde ſtudioſos. Tunc illi de ea re cõſultantes, præceperunt, vt quocunq; in loco Nemeſius Diaconus inueniri poſſet, omnino grauiſſimis ſuppliciis affligeretur. Cum autem Nemeſius ipſe quodam die per viam Appiam iter faceret, & eſſet prope Martis templum, & * Valerianum ac Maximum impios homines videret, qui vt antea conſueuerant, fœdiſſima dæmonibus ſacrificia offerebant, ità Deum ipſum flexis genibus orauit: Domine Deus creator cœli & terræ, diſſipa conſilia & machinas, quibus diabolus humanas mentes peruertit: diſſipa eas, quæſo, per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti filij tui, quem miſiſti in hunc mundum. Contere ſatanam, vt miſeri & infelices iſti ab eius laqueis, quibus irretiti ſunt, eripiantur, ac humanis manibus fabricata ſimulacra derelinquentes, agnoſcant te omnium rerũ creatorem, Deũ & Patrem omnipotentẽ, & vnicum Filium tuũ Dominum Ieſum Chriſtum. Illa ipſa hora impius Maximus à dæmone correptus, voce magna cœpit clamare: Nemeſius nunc factus Chriſtianus, me incendit. Ecce illius oratio me cruciat. Ex illa igitur hora egreſſi è templo, inſſerunt Nemeſium detineri. Cum verò qui eum tenuerant, verberibus pulſarent, repente Maximus Conſul efflauit animam.

Accuſatur Nemeſius apud conſules *Valerium Maximum.

Precatio Nemeſij.

Maximi Coſ. interitus miſerandus.

ITAQVE Nemeſius ſtatim ductus eſt ad Valerianum in palatium, quod Claudij nomine appellatur. Quem VI. ſic affatus eſt Valerianus: Et vbinam eſt, ô Nemeſi, prudentia illa tua, quam ſemper in te cognouimus, tum in conſiliis ineundis, tum in rebus gerendis firmiſſimam? An ignoramus nos, quid optimum, quidve peſſimum ſit, quippè qui non aliud te adhortamur vt facias, niſi quod vtilitatem tibi afferre poſſit, vt ſcilicet quæ vera ſunt amplectens, deos ipſos non deſeras, quos omni tempore à pueritia coluiſti & veneratus es? Ad hæc Nemeſius Diaconus: Ego, inquit, ſceleſtiſſimus veritatem ipſam dereliqueram, & ſanguinem innocentem effuderam, & ad hoc vſque tempus peccatis oneratus fueram: ſed Chriſti Domini & Dei miſericordia modo adiutus, tandem creatorem meum cognoui, cuius baptiſmo illuminatus ſum, qui & cordis mei oculos aperuit, & corporeis filiæ meæ pupillis lumen reſtituit. Hunc adoro, hunc timeo, huic cultum & preces ſupplex offero, cuius auxilium ſemper implorabo, & ſimulacra omnia, quæ dæmones eſſe cognoui, & ipſa, & eorum cultores auerſor & execror. Tunc ait Valerianus: Nota mihi ſunt venefícia tua, quibus humanas cædes patrare auſus es, quippe qui & Maximum Conſulem tuis

Nemeſij egregia oratio.

præ-

præstigiis de medio sustulisti: quinetiam adhuc contra nostram & Reipublicæ salutem, temerè Christianorum causa talia veneficia exercere non desistis.

VII. His dictis, Valerianus ita percitus, iussit illum in priuato carcere detineri, quem, cum opus fuisset, sistendum præcepit. Iussit etiam Sempronium Nemesij famulum, domino suo fidelissimum, illic præstò esse, à quo eiusdem Nemesij tum facta, tum bona omnia inquirerentur: cuius etiam filiam Lucillam custodiri præcepit apud sceleratam quandam mulierem, nomine Maximam. Postero autem die iussit iniquissimus Valerianus Sempronium tradi cuidam Tribuno, qui vocabatur Olympius, vt torqueretur, & de domino ipsius per eum inquireretur. Illum igitur Olympius his verbis aggressus est: Nouisti ne, qua de causa hîc ante nos constitutus es? Hæc ille ait. Ad quæ Sempronius nihil respondit. Sed nihilominus Olympius: Ausculta, inquit, Semproni, & fac quod iubent Imperatores nostri: sin minus, multis & variis tormentis cruciaberis. Ostendas igitur nobis Nemesij domini tui facultates: deinde verò propitiis deorum nostrorũ nominibus sacrifices. Ad hæc Sempronius: Si facultates domini mei Nemesij requiris, scito illas à me Christo fuisse oblatas: non enim nostra, sed illius erant bona. Quòd verò dicis & me hortaris, vt diis tuis sacrificem, nullo modo faciam: Christo enim sacrifico Dei viuenti filio sacrificium laudis & confessionis, cui & dominus meus Nemesius seipsum obtulit. Cum hæc dixisset Sempronius, furore accensus est Olympius, & satellitibus dixit: Prosternite hominem istum, & virgis percutite. Afferte ante illum Deum Martem ac tripodem, vt vel diis ipsis thura offerat, vel sine intermissione aliqua virgis percutiatur. Allatum igitur *aureum Martis idolum vnà cũ tripode, in conspectu Sempronij locatũ fuit. Quod cũ Sempronius vidisset: Conterat, inquit, te Dominus Iesus Christus Filius Dei viui. Hoc dixit Sempronius, ac repentè idolum illud sic liquefactum est, quasi cera igne admoto. Quod cum vidisset Olympius, stupore perculsus obmutuit: mox verò domi suæ illum custodiri iussit, dicens: Hac nocte omnia tormenta tibi afferam, & miseris modis te consumam. Hæc dixit, & Sempronium custodiendum tradidit Tertullo cuidam, domus suæ gubernatori. Exuperiæ autem coniugi Olympius ipse narrauit, quemadmodum Sempronius Iesu Christi Dei sui nomine inuocato, Martis idolum comminuerat.

Sempronius famulus Nemesij sistitur corã Olympio.

Eius constantia.

*aereum

Destruit idolum Martis.

VIII. Tvnc Exuperia vxor: Si tanta, inquit, est Christi potentia, quantam dicis, satius nobis est de hinc illos ipsos deos relinquere, qui neq; sibi, neque nobis opem ferre possunt. Quærimus igitur virum illum, qui Nemesij tribuni filiæ lumen restituit. Tunc Olympius Tertullo præcepit, vt mitius ageret cum Sempronio, siquidem Nemesij pecuniis inquirendis ipse operam dare vellet. Hoc mandatum executus est Tertullus. Olympius verò cum coniuge Exuperia, & vnico filio Theodulo, illa ipsa nocte venerunt, & ad pedes Sempronij prostrati, dixerunt: Nos paulò ante Christi potentiam cognouimus, verum scilicet Deum illum esse, qui Nemesij tribuni filiæ oculorum lumen dedit. Quamobrem te precamur, vt cures nobis dari salutare baptisma in nomine Iesu Christi, quem tu prædicas. Respondit Sempronius: Si pœnitentiam agitis ex toto corde vestro, benignus est Deus meus, & accipiet vos pœnitentiam agentes. Tunc Olympius: Iamiam, inquit, faciam, vt credas me toto corde Christi Dei fidem sequi. Hæc dixit, & statim cubiculum patefecit, in quo habebat multa & varia idola. Quibus ostensis, En, inquit, Semproni, hæc omnia simulacra in potestate tua sunt: facillis, quicquid lubet. Cui Sempronius: Agè, simulacra ista omnia manibus propriis contere, auroque & argento, ex quibus confecta sunt, igne conflatis, pauperes congrega, & illis hæc distribue. Fecit omnia, quæ Sempronius dixerat, Olympius, nihil prorsus dubitans. Repentè verò audita est vox è cœlo, dicens: In te, Semproni, requieuit spiritus meus. Audierunt vocem illam Olympius & eius vxor, & in fide ipsa facti sunt firmiores, ob idque ad salutare baptisma promptiores. Itaque Sempronium precabantur, petentes vt sigillum Christi acciperent, & per aquam ac Spiritum denuo nascerentur.

Olympius cum vxore credit.

Idola sua conflngit.

Ioann.3.

IX. Omnia hæc Sempronius Nemesio domino suo retulit. Quæ cum Nemesius accepisset, celeriter adiit ad beatissimum Pontificem Stephanum, eique rem omnem exposuit. Ille verò Christo Deo nostro gloriam dedit, & proxima nocte Olympij domum adiit. Quo viso, statim Olympius prostrauit se ad Pontificis pedes vna cum vxore Exuperia, & filio Theodulo. Erexit autem illos sanctissimus Pontifex, atque interrogauit, an crederent in Dominum nostrum Iesum Christum. Cui omnes concordi animo responderunt: Credimus, pater sanctissime, in Patrem, & Filiũ, & Spiritum sanctum. Tunc Pontifex eos baptizauit in nomine sanctæ, consubstantialis & indiuiduæ atque viuificantis Trinitatis. Ostenderunt autem illi & idola, quæ propriis manibus comminuerant. Quade re sanctissimus Pontifex gratias egit Deo, & pro illis sacrificium obtulit benigno & salutis nostræ authori Domino Iesu Christo, eosq; sanctæ oblationis participes fecit. Itaq; tota illa domus gaudio magno & hilaritate repleta est.

Olympius cum suis baptizatur.

X. Tertivs dies præterierat, cum Valerianus & Gallienus Imperatores valdè impij hæc audierunt, qui furore accensi, iusserunt Nemesium & eius filiam Lucillam, indicta causa, torqueri. Sed cum nullis tormentis de sententia moueri possent, illos obtruncari iusserunt. Et quia cupiebant Lucillæ patri persuadere, vt sententiam mutaret, præceperunt Lucillam prius obtruncari. Cum verò & Nemesij propositum stabile atque immobile cognouissent, illum etiam securi percuti iusserunt in loco illo, qui est inter duas vias, Appiam & Latinam, non longè ab Vrbe Roma. Postera die nefarius Valerianus iussit Sempronium, publicè audiendum, sisti. Cui dixit. Quarè non consulis tibiipsi, & diis te subijcis, per quos vniuersa natura regitur & gubernatur? Christus me regit & gubernat, inquit Sempronius, qui & hanc sententiam mihi confirmauit. Tunc iussit Valerianus Sempronium in ignem conijci. Milites igitur cum ignem multum accendissent, sanctum illum virum Sempronium, vinctis post tergа manibus, in mediam flammam conieçerunt. Itaq; beatissimus martyr Sempronius in media flamma positus, spiritum Iesu Christo commendauit. Preciosæ autem ipsius reliquiæ intactæ permanserunt. Venit autem beatus Pontifex Stephanus cum clericis & viris religiosis, sanctiq; Sempronij reliquias collegit, & illas cum Olympij & sociorum, qui prius propter Christum interfecti fuerant, sanctissimis reliquiis collocauit.

Torquetur cum filia, & occiditur Nemesius.

Sempronius in igne reddit spiritũ.

Olympium cum sociis vna cum Sempronio

ad statuam Solis iuxta Amphitheatrum crematum, habetur in Codicibus Latinis.

XI. Post multos dies Valerianus & Gallienus cęperunt beatum Episcopum Stephanum & eius clerum inquirere: quinetiam edicto proposito iusserunt, vt vbicunq; inuenti fuissent, post multa & varia tormenta, morte acerbissima necarentur. Itaq; detenti sunt clerici duodecim, quorũ nomina hæc sunt: Faustus, Maurus, Primitiuus, *Columnius, Ioannes, Exuperantius, Cyrillus, Honoratus, *Theodosius, Basilius, Castulus, *Donatus: qui cum multis cruciatibus torquerentur, neq; adduci possent vt facerent, quod iussi erant, postremò Imperatores iusserunt illos obtruncari in via, [a] quæ appellatur Aquæductus. Quorum venerãda corpora curauit Tertullinus, qui fuerat Olympij seruus, quanuis adhuc esset gentilis, & eorũ reliquias repositi prope corpora sanctorũ [b] Iouini & Basilei, in via Latina Cal. Aug.

12. è clero trucidãtur.

*Calumniosus

*Theodorus

*Bonus, a via Latina iuxta Formam aquæductus, b Iouini.

XII. Hæc cum audiuisset beatus Stephanus Pontifex, iussit ad se accersiri Tertullinum, quem multis hortationibus ad Christianam fidem conuersum, docuit de Regno Dei, & sempiternæ vitæ mysteriis initiauit, sanctissimoq; baptismate purgauit, atque illum adhuc alba veste indutum, ordinauit presbyterum. Quem cum docuisset de salute ac cœlesti Regno sanctus Pontifex: Esto, inquit, tibi frater, hoc onus impositum, vt multorum martyrum reliquias diligenter inquiras. Cum hoc mandatum accepisset Tertullinus, post duos dies quàm presbyter ordinatus est, à Marco Tribuno comprehensus, ad Valerianum ducitur. Cui Valerianus: Agè, inquit, domini tui pecunias huc affer: secus, in tor-

Nota hæc de alba veste baptizatorum.

Tertullinus comprehenditur.

interficieris. Ad hæc Tertullinus respondit: Si pecunias domini mei & tu habere cupis, æternam vitam assequi poteris: nam ille pro Christo moriens, Deo ipsi facultates suas obtulit, in futuro illo æuo eas recepturus. Si ergò & tu verè in Deum credideris, mutaq; ac sensus expertia idola execratus fueris, misericors & clemens Deus te pœnitentiam agẽtem amplectetur. Tunc dixit Valerianus: Ergò domini tui pecuniæ æternam vitam illi afferunt? Maximè, inquit Tertullinus, & non solum æternam vitam, sed perpetuum etiam Regnum conciliant.

Tertullinus immaniter flagellatur.

His auditis, Valerianus ad eos sermonem dirigens, qui aderant: Delirat, inquit, Tertullinus iste. Prosternatur igitur in terram, & multis virgis percutiatur. Itaq; cum B. Tertullinus sine misericordia verberaretur, voce magna dicebat: Gratias ago tibi, Domine Iesu Christe, quod non disiunxisti me à domino meo, & seruo tuo Olympio, qui & me anteceſſit martyrio functus. Cum itaq; inter verbera & plagas hoc diceret, iussit Imperator eius lateribus ignẽ subijci. Cui nefarij atq; impij homines hoc sæpè inculcabant: Tertulline sacrilege, redde pecunias domini tui. Beatus verò Tertullinus constanti animo atq; hilari vultu dicebat Valeriano: Agè, miser, fac celerrime quicquid vis, vt per incendium & flammas istas me sacrificium Deo gratum offerre possim. Tunc iussit Valerianus Tertullinum non amplius verberari, sed tradi Sapritio Vrbis præsidi, cui dixit: Agè, require ab isto pecunias Olympij domini sui: deinde coge illum diis libare: quod nisi fecerit, variis tormentis crucietur. XIII.

Igni aduritur.

Traditur Sapritio præsidi.

Cvm hoc mandatum accepisset Sapritius, statim tribunal sibi parari iussit in eo loco, qui Mamertini domus appellatur: præceptq; adduci ad se martyrem, præcone sic indicente: Adducatur huc sacrilegus Tertullinus. Adductus itaq; fuit Tertullinus, quem Præses interrogauit, quo nomine vocaretur. Cui Tertullinus: Peccator, inquit, sum ego, seruus seruorum Iesu Christi. Tunc Sapritius Præses sic eum affatus est: Considera quæ nunc tibi præcipiũtur, & sine mora facias, quod dico, vt viuas. Eia igitur diis sacrifica, & redde, quæ iubemus, bona Olympij domini tui: sin minus, tormentorum suppliciis consumptus fueris. Ad hæc respondit Tertullinus: Si nosses æternæ vitæ felicitatem, non esses de præsenti sæculo anxius ac solicitus, ea curans quæ à dæmonibus, quos vos colitis, suggeruntur, & tibi & tui similibus æternos cruciatus afferent. His auditis, Sapritius Præses iussit Tertullini faciem lapidibus colliqui. S. verò Tertullinus Deo gratias agens, dixit Præsidi: Tu meum os cõfringi iussisti, & Dominus meus Iesus Christus, quem ego colo, teac diabolum idololatriæ authorem conteret. Tunc præses dixit his, qui præsentes erant: Cur nã demoratur Olympij pecunias reddere? Et ad eum conuersus: Age, inquit, affer pecunias, quas debes, & diis sacrifica, ne capite obtruncatus, vitam amittas: Respondit Tertullinus: Ego in Domino meo Iesu Christo, cui credidi, confirmatus ita sum, & ita illum habere cupio, vt præsentem hanc vitam pro nihilo ducam, cuius nullos certos fines constitutos video. XIV.

Facies eius lapidibus tunditur.

Neruis diu cæditur.

Hæc audiens Sapritius, furore accensus, iussit Tertullinum in ligno extendi, & neruis diu verberari. Cum igitur neruis cæderetur Tertullinus, clamabat: Domine Iesu Christe, nè deseras seruum tuum, qui fidem & spem suam in te collocauit: sed da vires, vt in sancta & recta confessione tua perseuerem, quoniam tu es spes mea, Fili Dei viui. Mox iussit Sapritius Tertullinum in rota suspendi. Dum igitur in rota penderet beatus ille, Spiritus sancti auxilium inuocabat. Cum autem ipsius animum ac propositum ita firmum & stabile vidisset Sapritius, vt moueri non posset, retulit Valeriano Tyranno, Tertullinum nullis minis, nullis adhortationibus, nullis deniq; cruciatibus aut machinis adduci posse, vt vel diis immolet, vel domini sui facultates ac pecunias in medium afferat. Tunc Valerianus sententiã ferens, iussit Tertullinum obtruncari. E rota igitur depositus, ductus est per viam Latinam ad secundum Vrbis lapidẽ, quo in loco fuit capite obtruncatus. Eius autem reliquias B. Stephanus collegit, & sepeliuit in crypta, quæ arenosa dicitur, * pridiè Calendas Augusti. XV.

Suspẽditur in rota.

Capite trũcatur.

* *Cod. kal. Augusti.*

Postero autem die Valerianus misit cohortem, quæ beatum Pontificem Stephanum cum multis clericis, presbyteris ac diaconis comprehenderet. Cum igitur Pontifex & eius clerici cum eo comprehẽsi essent, plurimi Christiani lugentes à longè illos sequebantur. Postea verò quam B. Stephanus iussu Valeriani ante ipsius tribunal stetit: Tu ne, inquit, sceleſtissimus Imperator, es ille Stephanus, qui Rempublicam nostram perturbare ac dissoluere aggressus es, quiq; consiliis & præstigiis tuis suades populo, vt à deorum cultu desciscat? Adhæc sanctus Episcopus Stephanus respondit: Ego Rempublicam non perturbo, sed admoneo & hortor omnes homines, vt derelictis dæmonibus, qui adorantur in istis vestris idolis, ad verum Deum se conuertant. Ergò, inquit, Valerianus tu statim interficiendus es, vt alij exemplo tuo perterrefacti, resipiscant & viuant. His dictis, iussit in templum Martis Stephanum Pontificem duci, atq; illic sentẽtiam de illo pronunciari. Ductus est igitur beatissimus Pontifex à satellitibus extra mœnia & portam Appiã ad templum Martis. Quo in loco Episcopus ipse, omnibus spectantibus, oculos in cœlum erexit, ac dixit: Domine Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui euertisti turrim confusionis apud Babylonem, destrue, quæso, nunc & locum hunc, in quo diaboli superstitio per idolorum cultum exercetur. Cum hæc dixisset Pontifex, repentè facto tonitruo & fulgure maximo, templum Martis magna ex parte corruit. Quod videntes milites, perterrefacti auferunt, ac reliquerunt beatissimum Stephanum cum omnibus Christianis, qui eum secuti fuerant. Itaq; illa ipsa hora B. Stephanus abiit cũ omnibus Christianis, quos secum habebat, ad cœmeterium B. * Lucillæ, vbi multis adhortationibus Christianos consolabatur, ipsos hortans & corroborans, nè Tyrannorum minas & tormenta formidarent, cum Dominus ipse dicat: Nolite timere eos, qui possunt occidere corpus, animam verò non possunt occidere: timete illum, qui potest & animã & corpus perdere in gehennam. His adhortationibus bonus ille pastor proprias oues confirmans, obtulit Christo Deo omnipotenti oblationem. XVI.

Gen.11.

Templum Martis corruit.

* *al. Lucinæ*

Consolatur suas oues S. Stephanus.

Matth.10.

At impius Valerianus, cum & Martis templum euersum fuisse, & Christianorum multitudinem cum Pontifice Stephano esse audiuisset, misit milites longè plures his, quos anteà miserat. Qui cum venissent, inuenerunt beatum Pontificem Stephanum Deo sacrificium offerentem. Illorum autem aduentu sanctus Episcopus nihil perturbatus est, sed tranquillo & quieto animo Christo Deo sacrificium obtulit, atq; ibidem capite obtrũcatus est, quarto Nonas Augusti. Christiani verò, qui erant illic, cum se tali pastore orbatos vidissent, multas lachrymas effuderunt. Eius autẽ venerandum corpus in illa eadem crypta deposuerunt, vbi & eius sanguis effusus fuerat, in via Appia, in qua martyr ille multa cum pace requieuit. XVII.

Occiditur S. Stephanus, in sua sede, ante altare.

Lat. Cod. *Sepelierunt corpus eius cum ipsa sede sanguine eius aspersa in eadem crypta, in loco qui dicitur Cœmeterium Calisti.* XIIX.

* Lat Cod. *acoluthum.*

Eodem die milites idolorum cultores *Diaconum quẽdam inuenerunt, Tharsitium nomine, qui [a] purissimum Christi corpus ferebat. Comprehenderunt igitur illum milites: cumq; curiosius ab eo inquirerent, quidnam secum ferret, & ipse indignum iudicaret, ante porcos margitas proiicere, nulla ratione adduci potuit, vt sanctissimum ac purissimum sacramentum impuris hominibus reuelaret. Virgis igitur & lapidibus eousq; Tharsitium contuderunt, quoad spiritum efflauit. Cum verò eius corpus exanime per terram volutaretur, curiosi & sacrilegi milites neque sub vlnis intrà manicas, neque sub vestibus aliquid inuenire potuerunt. Relicto igitur sic, vt [b] erat, venerando illo Tharsitij corpore, multo cum stupore aufugerunt, & ad Appiæ viæ portam venientes, Christianos multos inuenerunt. Mox Valeriano rem omnem expoſuêre. Illo autem ipso die Christiani venerandum glorioſi martyris Tharsitij corpus in cœmeterio Calisti in via Appia deposuerunt. Post [c] hæc Christianorum Ecclesia in vnum collecta, in sanctissimi Stephani Pontificis & martyris locum, Xistum Romanæ vrbis Episcopum constituerunt nono Calendas

Nam non acoluthis tãtum, sed & laicis olim persecutione vrgente concessum erat acceptam in Ecclesia Eucharistiam domum ferre.

a Notã hæc de vero corpore Christi in Eucharistia b Tharsitius occiditur & à Christian. sepelitur, c Xistus in locũ Stephani constituit.

lendas Septemb. tertio anno Valeriani, & Gallieni secundo: in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria & imperium nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Mendum hic irrepsit tertium.

se vult Baronius anno 160 ponendumque annum Valeriani quartum & Gallieni

Martyrium S. Theodotæ cum tribus filiis, cuius festum incidit in secundum diem Augusti, describitur in vita sanctæ Anastasiæ martyris 25. Decembris, circa medium.

EPISTOLA AVITI PRESBYTERI, DE RELIQVIIS BEATI PROTOMARTYRIS STETHANI.

AN. 415.

I. BEATISSIMO dilectissimoque semper in Domino Papæ Balchonio, atque vniuerso Clero & plebi eccle- 3. AVGVS.
siæ *Vracarensis, Auitus presbyter salutem in Domino æternam. Memores mei esse vos cupio & de pre- *Bracharē-
cor, sicut & ego. inquantum valeo, memoriam vestri habere non cesso, tribulationibus vestris meo do- sis.
lore compatiens, & pro dissidio patriæ nostræ in sanctis locis incessabiles lachrymas fundens: vt aut vobis Dominus restituat libertatem, quos admonere voluit: aut illis tribuat mansuetudinem, quos præualere permisit. Et ego quidem, beatissimi fratres, (teste Domino nostro Iesu Christo loquor) frequenter volui venire ad vos, vt vobiscum vel mala tolerarem, vel bonis frueremur: sed impeditum est desiderium meum, per totas iam Hispanias hoste diffuso. Veritus enim sum, ne & sancta loca relinquens, & ad vos forte non perueniens, vbicunque interceptus, irrationabilis audaciæ pœnas luerem. Sed quoniam misericors Deus meo voto vestroque merito procurare dignatus est indulgentię suæ gratiam, primum vt dilectissimus filius & compresbyter meus Orosius vsque ad has partes ab Africanis Episcopis mitteretur, cuius mihi charitas & consolatio vestram omnium præsentiam reddidit. Deinde, vt in diebus ipsis, quibus iam ipse reditum incredibili desiderio parabat, beatus & vere sanctus, corona gloriæ nostræ in Christo Iesu primus martyr Stephanus, se reuelare & manifestare signis & virtutibus euidentissime sequentibus dignaretur: quem ego tantarum rerum ordinatoris Dei occasione perceptum, dignius duxi charitati vestræ præmittere, vt ipse præsens aduocatus & patronus obsequentium sibi petitionibus dignetur assistere, qui cum pateretur, etiam pro inimicis orare dignatus est. Orosius presbyter. S. Stephanus aduocatus & patronus ipsi obsequentium.

II. ITAQVE beatissimi dilectissimique fratres, memoriam vestri incessabiliter agens, & tam congruentem ordinantis Dei dispositionem videns, promptus fui de presbytero, cui reuelatum fuerat, partem aliquam inuenti corporis promereri, quam festinatò expetitam, secretò que perceptam, ad vos dirigere non distuli. Quamobrem misi vobis per sanctum filium & compresbyterum meum Orosium, reliquias de corpore beati Stephani primi martyris, hoc est, puluerem carnis atque neruorum, & quod fidelius certiusque credendum est, ossa solida, atque manifesta sui sanctitate nouis pigmentis vel odoribus pinguiora. Vt autem nulla possit esse dubitatio, ipsam ad vos subditam scriptis meis sancti presbyteri, cui hæc reuelata sunt, epistolam conscriptionemque transmisi, quam me pro fide veritatis plenius cognoscendæ rogante & expetente, dictauit Græco primum ipse sermone, sed per me postea in Latinum versa est. Quæ & vos sancti & beati fratres, quam veraciter gesta sunt, tam fideliter suscepta habeatis, imploro: Certus sum enim, quia sicut ipse beatus martyr dignatus est nunciare, & pro salute mundi periclitantis se manifestare, auxilio & præsentia tanti patroni, si vos tale pignus digno studio diligatis, tuti ex hoc quietique viuatis. Gratia Domini nostri Iesu Christi & sancti spiritus vobiscum dilectissimi in Domino, Amen. Vide quid præstent Sancti ipsos veneranti-bus.

EPISTOLA LVCIANI PRESBYTERI, DE REVELATIONE BEATI STEPHANI ET ALIORVM SANCTORVM.

I. LVCIANVS misericordia Dei indigens, & omnium hominum minimus, presbyter ecclesiæ Dei, quæ est in villa Caphargamala, in territorio Hierosolymorum, sanctæ Ecclesiæ & omnibus sanctis, qui sunt in Christo Iesu in vniuerso mundo, in Domino salutem.

III. VISIO, quæ apparuit meæ pusillitati à Deo tèr, de reuelatione reliquiarū beati & glorioſi protomartyris Stephani & primi Diaconi Christi, & Nicodemi, qui in Euangelio scriptus est, & Gamalielis, qui in Actibus Apostolorum nominatur, necessarium duxi pandere vestræ in Christo dilectioni, imploratus ac magis iussus à sancto Dei cultore Aurito presbytero, vt secundum fidem consummatam interroganti quasi filius *obaudiens, sicut cognoui, cum omni simplicitate impiger, integre indicarem omnem veritatem. *Iohan. 3. Act. 5. & 22. *obediens.

IV. DIE igitur paraseue, hoc est, sexta feria, tertio Nonas Decembres, consulatu Honorij deciès, & Theodosij sexies Augustorum, aduenientе nocte, dormiente me in cubili meo, in loco *sancto baptisterij, in quo consuetudo mihi erat dormire, & custodire ecclesiastica, quæ erant in ministerio, hora tertia noctis, quæ est prima custodia vigiliarum, quasi in ecstasi *effectus semiuigilans vidi virum senem, longum, leoprebem, hoc est, dignum sacerdotem, canum barbam prolixam habentem, palliatum alba stola, cui inerant gemmulæ aureæ, habentes intrinsecus sanctæ Crucis signum. Et virgam auream in manu tenens, venit & stetit ad dexteram meam, & aurea virga pulsauit me, ter vocans me nomine meo, dicens: Luciane, Luciane, Luciane: & dixit mihi Græco sermone: Vade in ciuitatem quæ dicitur Aelia, quæ est Hierusalem, & dic sancto Iohanni, qui est in ea Episcopus: Quandiu clausi sumus, & non aperis nobis? & maxime, quia temporibus tui sacerdotij oportet nos reuelari? Aperi nobis festinanter monumentum, vbi in negligentia positæ sunt reliquiæ nostræ, vt per nos aperiat Deus & Christus eius & spiritus sanctus ostium clementiæ suæ in hoc mundo: Periclitatur enim sæculum ex multis causis, qui fiunt in eo quotidie. Et non tantum solicitus sum pro me, quantum pro his, qui sunt mecum positi, sancti & multi honoris digni. *Sancti. Visio oblata Luciano. *effectus abest. Sancti molestè ferunt suas negligi reliquias.

V. ET respondi ei dicens: Quis enim es tu domine, & hi qui tecum sunt? Respondit mihi: Ego sum Gamaliel, qui Paulum Apostolum Christi nutriui, & legem docui in Hierusalem. Et qui mecum in Orientali parte monumenti iacet, ipse est dominus Stephanus, qui lapidatus est à Iudæis & principibus sacerdotum in Hierusalem pro Christi fide foris portam, quæ est ad Aquilonem, quæ *ducit ad Cedar. Ibi die ac nocte iacuit proiectus, vt sepulturæ non daretur secundum mandatum impiorum principum, vt à feris consumeretur corpus eius. Ex Domini autem voluntate non tetigit eum vnum ex his, non fera, non auis, non canis. Ego Gamaliel compatiens Christi ministro, & festinans habere mercedem à Domino, & partem cum sancto viro *fidei, misi per noctem quātos poteram religiosos Christianos, & in Christo Iesu fideliter credentes, habitantes Hierusalem in medio Iudæorum: & hortatus sum eos, & necessarias substantias ministraui, ac persuasi illis ire occulte, vt portarent corpus eius meo vehiculo in villam meam, hoc est, in Caphargamalam, quod interpretatur, villa Gamalielis, viginti millia *habens à ciuitate. Et ibi feci illi planctum fieri diebus septuaginta, & poni eum in meo monumento nouo in Orientali theca, & præcepi meis, vt quæcunque necessaria erant pro eius planctu, de meo darent. Hæc citantur à Beda lib. Retract. in Act Apost. cap. 8. *Dicitur ad Cedar. *Dei. Corpus S. Stephani in sepulcro S. Gamalielis primo sepultum. *absens.

Iohan.3. Item S. Nicodemi iuxta eum & S. Abibæ. **exulare fecerunt.* **Anna* **Ledemias.*

Ipſe etiam dominus Nicodemus in alia theca poſitus eſt, qui venit ad Saluatorem Ieſum nocte, & catechizatus eſt ab eo, audiens: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum cælorum. Et iens, baptizatus eſt à Chriſti diſcipulis. Et cognoſcentes Iudæi, amouerunt eum à principatu ſuo, & anathematizauerunt eum, & de ciuitate *exiliauerunt. Tunc ego Gamaliel, quaſi perſecutionem pro Chriſto paſſum, ſuſtuli eum in meum agrum, & alui & veſtiui vſque ad finem vitæ eius, & defunctum honorifice ſepeliui iuxta dominum Stephanum. Similiter & Abibas filius meus dilectiſſimus, qui mecum baptiſmum Chriſti accepit ab eius diſcipulis, viginti annorum exiſtens, ante me mortuus eſt, in tertia theca excelſiori iacet, in qua & ego ipſe poſtea defunctus, ſum applicitus. Mea vero vxor, Ethna * habens nomen, & *Sedemias primogenitus meus, quia noluerunt eſſe Chriſti fidei cultores, in alia villa matris ſuæ ſepulti ſunt, hoc eſt, in Caphartemelia.

Eadem viſio offertur Luciano etiam ſecundo.

INTERROGAVI autem ego humilis Lucianus presbyter, dicens: Vbi vos quæremus? Qui dixit: In medio proaſtio, quod poteſt intelligi, ſuburbano, proximus de villa agri: qui dicitur Delagabri, id eſt, virorum Dei. Et euigilaui, & deprecatus ſum Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, ſi eſt hæc viſio ex te, & non eſt illuſio, fac vt iterum & tertio appareat mihi, quando vis & quomodo vis. Cœpi ergo ieiunare, & ſiccas eſcas ſumere vſque ad aliam paraſceuen. Et iterum dominus Gamaliel eadem ſimilitudine eodemque ſchemate apparuit mihi, ſicut in prima viſione, dicens: Quare neglexiſti ire, & dicere ſancto Epiſcopo Iohanni? Et ego reſpondi: Timui domine mox ire à prima viſione, & hæc nunciare, ne viderer ſeductor eſſe. Deprecatus ſum autem, vt ſi à Domino miſſus fuiſſes ad me, denuo ac tertio appareres mihi, Dixit autem ad me: Acquieſce, acquieſce, acquieſce mihi, & iterum ait mihi: Quoniam requiſiſti de reliquiis ſingulorum, quomodo & vbi poſitæ ſint: appone enſum, & vide diligenter, quæ oſtenduntur tibi. Et dixi: Etiam domine. Et ſtatim attulit quatuor calathos, tres aureos, & vnum argenteum. Tres eorum pleni erant roſis: duo albas roſas, tertius rubicundas habebat, coloris ſanguinei. Quartus vero calathus, qui erat argenteus, plenus erat croco bene olente, & poſuit eos ante me, Et ego dixi ei: Quid ſunt iſti, domine? & dixit mihi: Lipſana noſtra ſunt. Qui rubeas habet roſas, ipſe eſt dominus Stephanus, qui à dextris poſitus eſt ad Orientem ab introitu monumenti. Secundus calathus, dominus Nicodemus eſt, poſitus contra oſtium. *Tertius calathus ille argenteus, eſt Abibas filius meus de vtero teſtimonij, id eſt, iteratus in lege, & immaculatus ex vtero matris ſuæ, exceſſit è mundo: propterea in ſimilitudinem argenti mundiſſimi apparuit. Nunquid non vides crocum, qui in ipſo eſt, ſuauiſſimi eſſe odoris? Et ipſe coniunctus eſt meo calatho in excelſo loco, vbi ambo poſiti ſumus quaſi gemini. Et cum hæc dixiſſet, denuo ex oculis meis euanuit. VI.

Alias **Tertius vero calathus, ipſe eſt meus.*

Quartus autem calathus ille argenteus, Abibas filius eſt meus qui immaculatus, &c.

Tertio videt eadem Lucianus.

CVMQVE expergefactus fuiſſem, gratias egi Deo omnipotenti & conſuetis ieiuniis operam dedi vſque ad tertiam reuelationem. In tertia igitur ſeptimana, eadem die & hora venit ſupradictus vir comminans & fremebundus & dixit mihi: Quare vſque nunc diſſimulaſti, & noluiſti pergere & dicere Epiſcopo Iohanni, quæ tibi dicta ſunt & oſtenſa? Quam excuſationem habebis apud Deum, aut quam veniam pro hoc contemptu ſperabis in die iudicij? Nunquid non vides, quanta ſiccitas eſt & tribulatio in toto mundo, & tu negligenter agis? Nunquid non conſideras, quia multi meliores te ſint per eremum ſancti viri, quos prætereuntes, per te voluimus *innoteſci? Ideo nanque te ex alia in hac villa voluimus eſſe ſacerdotem, vt per te manifeſtaremur. Exurge igitur & vade, & dic illi, vt aperiat nobis & faciat locum orationis, vt interceſſione noſtra miſereatur Dominus populo ſuo. Et cum ad verba eius intremuiſſem, dixi: Non negligens fui, domine mi, ſed præſtolabar tertium aduentum tuum. Nunc vero *ſine craſtina die pergam, omnia, quæ mandaſti mihi dicturus. Et cum indignans aduerſum me ſtaret, videbar mihi quaſi in altero mentis exceſſu deueniſſe Hieroſolymis, & quaſi in conſpectu adſtarem Epiſcopo Iohanni, narrans ei omnem viſionem à quo videbar audire: Si hæc ſic ſe habent, vt dicis, chariſſime, & Dominus tibi reuelauit hæc temporibus noſtris, opottet me colligere de poſſeſſione illa bouem illum maximum aratorem, qui & carro & aratro aptus eſt, & dimittere tibi poſſeſſionem cum omnibus cæteris. Ad quem aio: Vt quid mihi poſſeſſio domine mi, ſi non habeo bouem, per quem regatur & aretur poſſeſſio? Et dixit mihi Epiſcopus: Ita placuit, chariſſime, quoniam ciuitas noſtra vehiculis miniſtratur, & vnum bouem illum maximum ad carrum minus habemus, quem tu diceris in poſſeſſione tua celare. Oportet nanque, vt in ciuitate celeberrima ſit magis, quam in paruula poſſeſſione. Nunquid non tibi ſufficiunt duo reſidui boues minores ad excolendam terram vehiculi tui? Cumque hoc in ecſtaſi, hoc eſt, in exceſſu mentis audiſſem, ſtatim expergefactus, benedixi Dominum, & perrexi ad ciuitatem ad ſanctum Iohannem Epiſcopum. Et cum illi omnia, quæ videram, nunciaſſem, reticui de viſione bouis, expectans quid audirem ab eo. Intellexeram enim, quia S. Stephanus ipſe eſſet bos maximus: quia carri illi, de quibus dicebat, ſanctæ eſſent eccleſiæ: & Sion prima eccleſia, ipſe eſſet carrus maior. Et quia habebat ſanctus Epiſcopus à me petere benedicti Stephani reliquias, ideo de viſione bouis Epiſcopo dicere nolui. VII.

**innoteſcere.* Sanctorum intereſſio. **hinc.*

Aperit viſionē Iohānī Epiſcopo Lucianus: ſed de boue non facit mentionē.

CVMQVE hæc audiſſet Iohannes Epiſcopus, lachrymatus eſt præ gaudio, & dixit: Benedictus Dominus Deus, filius Dei viui. Si hæc, vt dicis, chariſſime, & audiſti, & Deus tibi reuelauit, oportet me inde transferre beatum Stephanum, primum martyrem & Archidiaconum Chriſti, qui primum aduerſum Iudæos Dominica bella bellauit, & Deum in ſua maieſtate, in terris poſitus, in cælo vidit ſtantem, & tanquam angelus in concione hominum apparuit. Hæc autem omnia vt vidi, ita euenerunt, & conſona ſibi apparuerunt vniuerſa. Dixit autem mihi ſanctus Epiſcopus: Vade, fode in aceruo, qui eſt in ipſo agro: & ſi inueneris, nuncia mihi. Et ego dixi ei: Perambulaui agrum, & vidi aceruum minutorum lapidum in medio, vbi arbitratus ſum eos eſſe. Et dixit mihi Papa: Iam dixi tibi: Vade, fode, & ſi inueneris, ſedens, cuſtodi locum, & manda mihi per diaconum, vt veniam ad locum, & ita me dimiſit. Et cum veniſſem in villam, miſi præcones, vt omnes habitatores villæ diluculo conſurgerent, & foderent in aceruo. Eadem vero nocte apparuit ipſe dominus Gamaliel cuidam monacho, nomine *Nugetio, innocenti & ſimplici viro, eadem ſimilitudine, qua mihi apparuit, & dixit ad eum: Vade, dic Luciano presbytero: Vanè laborat in aceruo illo: modo ibi non ſumus: ſed tunc ibi poſiti fuimus, cum lamentarentur nos ſecundum conſuetudinem antiquorum Propter quod ibi aceruus, in teſtimonium planctus, factus eſt Sed quære nos in alia parte, quæ eſt Boran, & loco, qui dicitur Syra lingua Dabatalia, quod interpretatur in Græco ἀνδρῶν ἀγαθῶν, quod nos poſſumus dicere. Virorum fortium. Diluculo vero conſurgens ad hymnos, inueni monachum prædicantem omnibus fratribus. Hymnis deinde dictis, cœpi dicere: Eamus ad aceruum illum, & fodiamus in illo. Tunc quidam dixerunt mihi: Audi primum, quid dicat monachus Nugetius. Et aduocato monacho Nugetio, exquiſiui ab eo, quid eſſet, quod vidiſſet. Ille autem vniuerſa ſigna, quæ videram, domini Gamalielis dixit mihi, & quemadmodum vidiſſet contra Auſtrum agrum ſitum, & monumentum in eo quaſi neglectum & ruinoſum, vbi vidiſſet tres lectos aureos ſtratos, & vnum ex eis altiorem cæteris, in quo erant duo iacentes, vnus ſenex, & vnus iuuenis: & in aliis duobus lectis erant ſinguli. Et reſpondit, qui erat in excelſiori lecto, & dixit mihi: Vade, dic presbytero Luciano, quoniam nos domini loci iſtius fuimus. Si vis magnum & iuſtum inuenire, ipſe ab Orientali plaga poſitus eſt. VIII.

Act.6.&7.

Nugerius monachus viſum videt. **Nygetio.*

Aperit viſionem Luciano preſbytero.

ET hæc audiens à monacho, glorificaui Dominum, quoniam inuentus eſt alius teſtis in reuelatione. Nos igitur iuimus ad aceruum, & fodientes, nihil inuenimus. Conuertimus autem nos ad monumentum illud, vbi monachus IX.

ipſe

ipſa nocte apparuerat: & fodientes, inuenimus tres thecas, ſecundum quod apparuerat mihi in typo calathorum. Inuenimus igitur altiſſimis literis ſcriptum lapidem obrutum, habentem ita: Celiel, quod interpretatur, ſeruus Dei: & Apaan, Dardan, quod interpretatur Nicodemus, & Gamaliel. Hoc interpretatus eſt Papa Iohannes, ſicut audiui ab ipſo ſancto Epiſcopo. Statim ergo renunciaui Epiſcopo, cum eſſet in Lidda, quæ eſt, Dioſpolis, ſynodum agens. Qui aſſumpſit ſecum duos alios Epiſcopos, Eleutherium de Sebaſte, & *Eleutherium de Iericho, & venerunt ad locum. Qui cum aperuiſſent domini Stephani thecam, ſtatim terræmotus factus eſt, & tanta ſuauitas, & fragrantia odoris inde egreſſa eſt, quantam nullus hominum ſe meminit vel audiſſe, vel ſenſiſſe: ita vt putaremus nos in amœnitate paradiſi eſſe poſitos. Multitudo nanque populi aderat nobiſcum, inter quos erant plurimi infirmi variis languoribus. Et ipſa hora mox de odore ſuauitatis eius, ſeptuagintatres animæ curatæ ſunt, ab aliis fugati dæmones, aliarum fons reſtrictus eſt ſanguinis, alij à ſtrumis & furunculis liberati: alij *ſtringio ſanati, alij à tertianis & quartanis: alios febris reliquit, alios morbus regius: alij à cephaleia curati, & hemicrania: nonnulli à viſcerum occulto dolore liberati. Et multas alias curationes ſenſerunt homines, quas enumerare longum eſt. Et oſculantes ſanctas reliquias, iterum clauſerunt. Et tunc cum pſalmis & hymnis portauerunt reliquias beati Stephani in ſanctam eccleſiam Sion, vbi & Archidiaconus fuerat ordinatus: derelinquentes nobis de membris eius paruos articulos: immo maximas reliquias, terram cum puluere, vbi omnis eius caro abſumpta eſt: cætera abſportauerunt.

Inueniũtur ſacræ reliquiæ S. Stephani, &c. *Euthoniũ. Multi ſanctã tur odore ſanctarũ reliquiarum. *ſiringio.

XI. Ex his ergo reliquiis tranſmiſi beatitudini veſtræ: quas cum ſuſceperitis, orate pro exiguitate mea, vt dignus inueniar in conſpectu Domini fultus beatiſſimi martyris Stephani meritis, & veſtris orationibus. Translatæ ſunt autem reliquiæ ipſius martyris *8. Calend. Ianuarij, & tunc in tempore iugis & infinita ſiccitas erat: ſed eadem hora pluuia magna deſcendit, & abundanter inebriata eſt terra, & omnes glorificabant ibi Dominum propter ſanctum eius Stephanum, & propter cæleſtem eius theſaurum miſericordiæ & pietatis, quem periclitanti ſeculo aperiri dignatus eſt IESVS CHRISTVS DOMINVS noſter, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

*7. Dedit Dominus terræ pluuiã in S. Stephani inuentione.

DE MIRACVLIS BEATISSIMI PROTOMARTYRIS STEPHANI, LIBRI DVO EVODII EPISCOPI VZALENSIS DISCIPULI S. AUGUSTINI: ſeu potius alterius ad Euodium, vt videtur Baronio in notis ad Martyrologium.

AN. 423.

I. QVONIAM ſanctus Raphael angelus nos adhortari dignatur, vt opera Dei non tam in abſcondito collocemus, quam potius pro Dei gloria in aperto pandamus monens & dicens, Sacramentum regis bonum eſt abſcondere, opera autem Dei reuelare & confiteri honorificum eſt: quia ſicut cognitis fidem non adhibere infidelitatis eſt, ita inuidentiæ eſt in ædificationem aliorum nolle cognita prædicare. Propterea beatiſſime Papa Euodi iuſſis paternitatis tuæ ſtudioſe obtemperare curaui, non tam fiſus viribus meis, quam adiutus gratia Dei & ſanctis orationibus tuis: vt ea quæ per patronum noſtrum Stephanum primum Martyrem ſuum operatus eſt Chriſtus apud nos, & adhuc operari dignatur, non maliuola taciturnitate ſupprimere quo cæteri fraudarentur, ſed magis pia deuotione narrare quo amici Dei gloria fraternis auribus intimetur: nec ingenio & lingua aliqua quaſi exaggerare præualentes, ſed ipſarum rerum veritatem prout Deus donauerit fideliter explicare cupientes, vt ipſa noſtra narratio non tam verborum pompam audeat quærere, ſed potius mendaciorum fucum ſtudeat declinare, ita vt vbicunque res poſtulauerit, ipſorum quoque hominum verba ſicut ab eis dicta ſunt ſimpliciter ponere non debeamus erubeſcere. Mag s enim placent bonis & religioſis quæcunque dicuntur vera, etiam vitioſis verbis, quam falſa politis & ornatis verbis: Sane non ob hoc nos quiſpiam arbitretur voluiſſe iſta narrate, quaſi aliquid nos gloriæ beato Martyri videamur præſtare, quandoquidem illi nec tacendo demere, nec loquendo quicquam poſſimus conferre. Ipſa quippe virtutum miracula nullo humanæ linguæ præconio indigent, iam vbique perſonantem exerunt tubam, ſed tantum noſtram deuotionem ad fratrum ædificationem pro recipienda obedientiæ mercede cum humilitate volumus demonſtrare, metuentes quoque quod ab ipſo Domino legimus terribiliter dictum eſſe, Si vos tacebitis, lapides clamabunt. Quæſo autem etiam vos omnes, quotquot hæc audire vel legere pie ac religioſe volueritis, vt huius peccatoris vltimi, qui hoc in nomine Domini ſcripſit, ſemper in ſanctis orationibus veſtris meminiſſe dignemini: & ſi quid à nobis ruſticiter profertur, non indignemini: ſed tantum quia veraciter dicitur, delectemini.

Tob. 12.

Luc. 19.

II. CVM igitur adhuc nullus ſaltem rumor eſſe potuiſſet, quo ad nos indignos S. Stephani in Martyrio primi confeſſoris Chriſti reliquiæ venturæ eſſent, non enim hoc fieri poſſe aut in cogitatione habeamus, aut ſuſpicari poteramus: ecce ex anteriori tempore cœpit idem glorioſus quibuſdam apud nos ſanctis animis ſeipſum reuelare. Nam cum quodam loco vel die ſermo ſupradictarum reliquiarum ab his ſeruis Dei fieret qui eaſdem ſibimet de orientis partibus miſſas nobis neſcientibus habebant, affuit in ſermone quædam ſacra famula Dei, quæ vbi hoc audiuit, vt euenire aſſolet, non facile credidit, & apud ſemetipſam tacite dicere cœpit: Et quis ſcit ſi vere ſunt Martyrum reliquiæ? Statim ſequenti nocte per ſomnium ampulla quædam eidem demonſtratur, intra ſe habens ſanguinis quandam aſperſionem & ariſtarum quaſi oſſium ſignificationem. Quam presbyter quidam manu tenens germano eius monacho illa præſente locutus eſt dicens, Vis ſcire quomodo Martyrum probentur reliquiæ? Quo dicto ampullam eius iniecit ori, & mox flamma * ſanguinis per aures eius atque oculos euomi cœpit. Hoc quomodo reipſa manifeſtum ſit dignanter accipite. Ampullam ſicut oculis ſuis vidit ancilla Dei in ſomnij reuelatione, ſic inter manus ſuas accepit poſtea ſacerdos Dei in ipſius rei manifeſtatione, & quod illa quandam dubitationem prius in ſe habuit, eandem nunc in quibuſdam res manifeſtauit. Quod deinde ignis per ampullam aures atque oculos comprehendit, quid aliud tunc præſignauit, niſi quod prædicatio ſanctarum reliquiarum perueniens ad os monachorum, vnum corpus Eccleſiæ per auditum atque viſum claritatis Dei igne ſuccendit, vt omnes merito dicerent, Sicut audiuimus, ita & vidimus? Nec quod ille presbyter apparuit, qui ad os monachi ampullam applicuit, quæ ignem emiſit, inane fuit. Is enim erat qui nuper ex oriente rediens, & de ſanctis reliquiis quas illic viderat in ore ſeruorum Dei verbum ponens quaſi ampullam admouit, & ſancto igne ſuccendit. Sed iam vellem ad euidentiora & manifeſtiora patroni Stephani tranſire miracula, niſi ad rem pertinere æſtimarem, alteram adhuc ſanctitati veſtiæ proferre viſionem. Quam peto vt patienter, & ſicut arbitror, non infructuoſe audire dignemini:

S. Stephanus ſe reuelat.

Hanc eam ampullam putat Baron. in notis ad Martyrol. quæ poſtea per S. Gaudioſum Epiſcopum Neapolim delata eſt, ibique hac ipſa, die dum ſacra Miſſarum ſolemnia

ALIA

peraguntur liqueſcere, velut recens effuſus ſanguis, conſpicitur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Martyres antiqui Felix & Gēnadius.

ALIA autem virgo Sacra ad locum antiquorum Martyrum in ſuburbio ciuitatis conſtitutorum, qui felix & Gennadius nuncupantur, videbatur ſibi iter facere per ſomnium non ea via qua de ciuitate pergi aſſolet, compendioſa aliquantulum de via & flexuoſa. Per hanc videt aduentare innumeros populos gaudentes ſane atque pſallentes, & cæteros luminaria cum grandi celebritate geſtantes, & quaſi quendam candidatum comitantes, eique iteratis vocibus *inclamantes, Confeſſor Chriſti, confeſſor Chriſti. Quem cum ad Eccleſiam perduxiſſent atque ſuper pulpitum eleuaſſent, videt eundem Paruulum ſubito manus extendiſſe, & ore proximo populis dixiſſe: Ecce habetis Martyrem. Mirabile dictu eſt quanta huius quoque viſionis veritas conſecuta eſt. Nec immerito olim per prophetam diuina voce dictum eſt, Ecce dies veniunt dicit Dominus, & dabo de ſpiritu meo ſuper omnem carnem & prophetabunt, & reliqua. Vnde etiam ſtella ad locum ſupradictorum Martyrum ab his qui tunc in agro fuerunt occurriſſe refertur.

*al. inclinante.

Ioel.2. Nam ſi placet ſecundæ viſionis fructum incipiamus oſtendere. Igitur poſt quadraginta ferme dies ex quo iſta reuelata ſunt in loco memoratorum Martyrum noſtrorum, quo illa pergentem ſe viderat, ſuſceptis ibi reliquiis, atque ſacramentis fidelium celebratis, exinde cantantes atque pſallentes cum immenſæ multitudinis choris ad ciuitatem regredi cœpimus, per illam vero viam quæ puellæ monſtrata eſt. Portabantur autem S. Epiſcopi gremio reſidentis vehiculo ſanctæ reliquiæ, velut ille paruulus candidatus qui ab illa fuerat viſus: In ſui quippe corporis portione, Paruulus ille cognoſcitur confeſſor Chriſti. Dubitas an Martyr Paruulus ſit? Nonne propter innocentiam infantulus, propter humilitatem puſillus eſt? Ipſe denique hymnus qui ore vniuerſi populi cantabatur, id eſt, Benedictus qui venit in nomine Domini, quid aliud dum repetita voce cantaretur ſignificaſſe intelligitur, niſi quod illa audiente dicebatur, Confeſſor Chriſti, confeſſor Chriſti? Iam vero ſicut oſtenſum erat puellæ, *itinera cereis luminaribuſque fulgebant. Eandem quoque quam illa per viſionem viderat, nos etiam intrauimus Eccleſiam. Vnum aliquid vltimum de omni viſione iam reſtat, quod puella Confeſſorem illum in pulpitum leuatum fuiſſe conſpexerat, & extenſis manibus dicentem populis audierat. Ecce habetis Martyrem. Hoc quoque qualiter impletum ſit diuina procuratione digneminiacipere. Eodem namque die quo ingreſſæ ſunt Eccleſiam beati Stephani Sanctæ Reliquiæ, in ipſo principio Canonicarum lectionum Epiſtola quoque ad nos delata cuiuſdam S. epiſcopi Seueri nomine Minoricenſis Inſulæ, de pulpito in aures Eccleſiæ cum ingenti fauore recitata eſt. Quæ continebat glorioſi Stephani virtutes quas in inſula memorata per præſentiam reliquiarum ſuarum in ſalutem omnium illic credentium perfecerat Iudæorum, Vnde ex hac recitatione talium factorum ſuorum tanquam extenſione manuum ſuarum acclamantibus & exultantibus fidelibus ipſe dicere videretur, ecce habetis Martyrem. Verum hæc dicta ſunt, vt commendare fratribus aliquo modo poſſemus, quam non vtcunque & temere: ſed diuina dignatione ad nos quantumlibet homines peccatores Reliquiæ videantur peruenisse.

*Ita.

Matth. 21.

Epiſtola Seueri epiſcopi, De glorioſis virtutibus ac miraculis S. Stephani, ſcripta anno 423. V. Kal. Martij. Vide Baron in notis ad Mart.

NVNC ergo ſicut promiſimus ad notiora miracula veniamus. Cum igitur eiuſdem diei veſpere in loco abſidæ ſuper cathedram velatam eſſent Reliquiæ conſtitutæ, mulier quædam nomine Hylara oculis capta, ciuibus nota panaria excitata tanta gloria Martyris, fide & nulla incredulitatis dubitatione fluctuans, Qui enim hæſitat, inquit Apoſtolus Iacobus, æſtimabitur tempeſtati, maris quæ à vento mouetur & circumfertur. Hæc itaque in fide roborata, & in ſpe percipiendi luminis confirmata, ac diuinæ gratiæ amore inflammata, ad locum vbi erant reliquiæ, quo ipſa per ſe impedientibus carnis oculis corpore appropinquare non poterat, ſed lucentibus oculis cordis ſpiritu iam peruenerat: rogauit quandam feminam religioſam, vt ſibi manum daret, vnde lucem ſe recepturam eſſe confideret. Quo cum alienæ manus officio deducta fuiſſet, pallam ſuper Reliquias poſitam manu errabunda comprehendit, ſtatimque vtriſque ſuis luminibus applicauit, atque exinde nondum quidem corpore illuminata, ſed iam luce fidei irradiata diſceſſit. Nam glorioſi Martyris nomen nunc ore, nunc corde precando, etiam Chriſtum Dominum non reticebat. Quæ cum domum ſuam fuiſſet reducta, & intra ipſos domeſticos parietes ad euincendas cæcitatis tenebras, quaſi aduerſus Amalec hoſtem adiuuante Ieſu, continuata oratione pugnabat. Parum aliquid noctis tranſierat, cum ecce mulier oſtij ſui limen egreſſa, paulatim lumen cœpit recipere, ita vt parietes contra poſitos aſpiceret, & ſilices platearum viſu diſcerneret. Statimque filium ſuum appellauit, atque his verbis alloqui cœpit: Fili, nonne iſti parietes de domo infantis villici ſunt? Ecce & ſilices de platea, Et dixit ei filius ſuus, vt quid mentiris? Putans, quod tentando id diceret. non videndo. Iterum leuans oculos ad cælum dixit. Ecce video, inquit, & lunam ſuper theatrum adhuc dimidiam. Dixitque ei filius ſuus, Quare te faciebas non videre? Quaſi nunquam antea mater cæca fuiſſet, ſed potius cæcitatem finxiſſet. Illa autem altera die mane ad Eccleſiam nullo alio comitante, ſed proprio lumine ducente perrexit. Laudes Amici Dei non abſcondit, quid in ſe mirabiliter geſtum fuiſſet congratulantibus, & admirantibus fidelibus enarrauit. Hoc ergo primum notum eſt apud nos in aduentu Sanctarum Reliquiarum.

Lib. 1. I.

Iac.1.

Exod.17.

Mulier cæca viſum recipit.

PER idem tempus quidam ciuitatis tonſor qui Concordius vocabatur pedem cadendo fregerat. Is diu lecto decumbens, variis doloribus cruciabatur. Cum hinc eum paupertatis cogitatio, inde paruulorum ſollicitudo in tanto caſus ſui mœrore poſitum maceraret, ecce quadam nocte ipſo quidem dormiente, ſed non illo dormitante neque obdormiente qui cuſtodit Iſrael, qui puſillum & magnum fecit, & æqualis illi cura eſt pro omnibus, videt per ſomnium perductum ſe in arduum quendam anguſtumque cuiuſdam montis aſcenſum, vnde eſſet nulla ſibi facultas remeandi, nullus exitus euadendi. Ex quo quid aliud demonſtrabatur ei, quam vt ſciret atque intelligeret in anguſtiis preſſurarum ſuarum non humanum, ſed ſolius Dei deberi quærere auxilium; Namque apparuiſſe ſibi ait quandam reuerenti viſu feminam, quæ ſibi ſic afflicto & dolorum amaritudine repleto, ſpeciem ſici traderet, per cuius dulcedinis ſignificationem ſpiritualem gratiæ perciperet ſuauitatem. Vnde etiam fiduciam impetrandi accipiens precibus inſiſtebat, & ſanitatem ab ea petebat. At illa quæ typum proculdubio geſtabat Eccleſiæ, modo, inquit, accede ad ſanctum Stephanum, & faciet te ſanum. Quod dictum facti fides eſt ſubſecuta. Nam cum illa diſcederet, & ipſe poſtea dolens derelinqui ſe diceret, dimittis me & ducis te? ecce videt illam ſicut illi promiſerat accedentem ad ſanctum Stephanum & pro ſe rogantem & dicentem his verbis: Rogo te per ſanctitatem tuam cura illum. Miſerere filiorum eius, libera hominem innocentem de tribulatione ſua. Tum illum qui rogabatur vidit ad ſe atque ad cubiculum in quo iacebat ingredientem amictum veſte candida, ſpecie decora. Quem mox vt agnouit, vt ægrotus medicum, egenus copioſum, ſupplex patronum, his verbis cum lachrymis rogabat dicens, Carus Chriſti amicus cura me. Libera me de tribulatione, miſerere mihi, miſerere filiis meis. Vix precator verba finierat, etiam precum exauditor precibus reſpondebat dicens, ſurge, ſaluus factus es. At ille ſtatim in ſermone iubentis tanquam qui dormiens corpore, ſed ſpiritu vigilans audiſſet, continuo de lecto exiliuit, & ante lectum ſuum firmis greſſibus incedere cœpit, ac ſic verbum illud prophetiæ impleuit: Et claudus ſaliet ſicut ceruus. Deinde mane ſurgit, votaq; ſua Martyribus vbi eædem reliquiæ ſuſceptæ ſunt, reddere properauit. Quo propter itineris lõgitudinem baculo adhuc innitendum eſſe putauit. Vbi poſtquam diu orauit, cereos accendit, baculum dereliquit atq; exinde filiũ paruulum collo ſuſtinens repedauit. Poſt hæc reliquiis in Eccleſiã

II.

Pſal.120. Sap.6.

Pes hominis fractus curatur. Eſa.35.

cum

eum ingenti celebritate collocatis tanquam propoſita ſtatione medicinæ inde cantauimus, Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio templi tui. Quanti ex illo die multitudinis vndique concurſus fieri cœpêre, quanta beneficia fuerunt collata, & quotidie conferantur, quanta miracula demonſtrata, quot cæci illuminati, paralytici curati, quaoti variis morbis paſſionibuſque curati, ſed & mortui reſuſcitati, longum eſt nobis & pene impoſſibile enarrare, cum vnumquodque miraculum ſui generis quandam hiſtoriam habere noſcatur. De quibus tamen omnibus, quæ neque explicare poſſumus, neque penitus reticere debemus pauciora quæque & notiora eligimus, vt neque faſtidientium aures inundemus, neque diligentium ſtudia defraudemus. *Pſalm. 43.*

V. IGITVR in Emblonitурna loci, mulier quædam diu peregrinantis mariti, nec de morte certa, nec de vita ſecura, cum triennij ferme, tempus emenſum eſſet, quod illa diuerſis opinionibus de coniuge exagitata in ancipiti, & dubio vitæ ſuæ ſtatu fuiſſet collocata, fluctuabat ex incerto pendens mulieris animus, & in quod ſe latus ægra proiiceret, ignorabat, dum hinc nuptiæ ſuaderentur, paupertas proponeretur, ſollicitudo ingereretur, fragilitas carnis inſidiaretur: rurſum ex alia parte caſtitas, maritus, fama, religio ante oculos ponerentur, tandem inter huiuſcemodi ſibimet repugnantium cogitationum æſtus, potentiſſimi aduocati Stephani implorare debere patrocinia, non ſine diuina prouidentia eſt à quibuſdam inſtigata atque cohortata. Nam ad eius memoriam ſupplex aduolauit, ibique ſe cum lachrymis ſtrauit. Et dum orat audire meruit. Maritus tuus venit. Propere illa domum rediit, & maritum incolumem inuenit, Ita & coniugij caſtitas cuſtodita, & Amico Dei quanta fuerit animæ pereclitantis cura, cognitum factum * in Dei mirabili gratia. Mulier pro marito ſuo S. Stephanũ inuocãs exauditur. *al. eſt.*

VI. PER idem tempus in noſtra ciuitate quædam domus ruina collapſa hominem oppreſſerat, cui nomen Datiuus eſt. Cuius exinde eiutum corpus & ad vicinam domum translatum, funeris obſequio plangebatur. Proinde ingalis eiuſdem, mariti ſui tanto luctu perculſa, ad memoriam glorioſi Stephani pro vita mariti cum lachrymis ſe proſtratura perrexit. Ibidem dum illa aliquandiu ad aures Amici Dei fide pulſaret, precibus inſiſteret, ecce repente in conſpectu plangentium funeri circumſtantium & nomen venerandi Martyris inuocantium, vir eius in quo iacebat loco, aperire oculos, & corpus mouere, videntibus & admirantibus omnibus qui aderant cœpit: ac deinde poſt aliquantum eiuſdem diei ſpacium emenſum ad viuos rediens ad illum cuius domus erat, dixit: Beatus es frater, quoniam hodie Angelus Domini domum tuam intrauit. Et narrare cœpit, quæ animæ ſuæ reuelata fuiſſent. Dixit enim multitudine mortuorum ſe fuiſſe circumdatum, quorum alios agnouiſſet, alios ignoraſſet. Deinde quodam ingreſſo iuuene, candida veſte, nitente, habitum diaconi præferente, & pietatis imperio iubente ac dicente illis mortuis, recedite, ſtatim illas mortuorum turbas non comparuiſſe. Tum illum ad ſe acceſſiſſe ac ſibi dixiſſe; Redde quod accepiſti. Sed & tertiò vt redderet ſimiliter imperatum ſibi ab eo fuiſſe ſeque reſpondiſſe: Ne ſymbolum iubes vt reddam? Et illo dicente, redde, ſe ex ordine Symbolum reddidiſſe & adieciſſe. Si iubes, & Orationem Dominicam reddo. Atque illo annuente reddidit. Tunc ille ſigno ſalutari coriacentis ſignauit eique dixit. Surge iam ſaluus: Et ſurgens ſicut dictum eſt, & ſaluus effectus eſt. Ex domo collapſa contritus, orãte vxore reuiuiſcit. Symbolum Apoſtolorũ

VII. EODEM tempore venerabilis Epiſcopus noſter, de eiuſdem ſancti reliquiis aliquam partem diſpoſuerat transferre, & in Promontorienſi Eccleſia collocare. Dies enim quo id fieret ſtatutus eſt. Ecce ante diem ferme tertium, quidam Eccleſiæ noſtræ presbyteri duo, quorum vnus maturioris ætatis, Zumurus nomine admonetur, quod ipſe poſtmodum retulit, vt ad epiſcopum mane pergeret, eique diceret ne id perficeret quod de parte reliquiarum facere diſpoſuiſſet. Quod commemoratus presbyter negligenter habuiſſet, nec ad epiſcopum pertuliſſet, ſecunda vice, & grauiter arguitur, & alapa illiſa in facrem verberatur. Alium autem presbyterum Donatum nomine retuliſſe, eo quod in ipſo loco memoriæ eundem epiſcopum noſtrum viderit ſibimet è diuerſo aſtantem & Sacramenta niuei candoris in pallam manibus & collo geſtantem. Quem protinus appellans, conſtanter dixit: Pone hic quod portas. Cumque ab alio in ſiniſtra epiſcopi ſtante presbytero, ſibimet diceretur, & quis alius portabit? Ille reſpondit. Quid ad te? Modo hic quod ab epiſcopo portatur, loco ſuo reponatur. Hoc ſicut reuelatum eſt, ita poſt diem tertium impletum eſt. Namque cum iam præcedente die, vehiculum pararetur, vt cum parte reliquiarum epiſcopus proficiſceretur, repente huiuſce rei fama per ciuitatem diuulgata, immenſa ad Eccleſiam multitudo confluxit. Tumultus magnus, & clamor fieri cœpit, zelus fidei & amor Amici Dei omnes accendit. Circundatur epiſcopus ſtipantibus turbis, rogatur, tenetur, non ante dimittitur, quam ſacramento etiam nihil ſe reliquiarum de ciuitate ablaturum eſſe polliceretur. Quod ita demum illa populi pro zelo fidei tempeſtas placaretur, ſimulque reliquiæ in vnum congregarentur. in eodem memoriæ loco, vbi iam pars fuerat reliquiarum primitus collocata, ibi & alia pars ſimiliter reponeretur. Donatus presbyter per ſomnium ſacramenta portantem epiſcopum, hoc eſt ſacratum reliquiarum portionem compellere ſicut dictum eſt videbatur, vt loco ſuo reponeretur quod ab eodem portabatur. Ideo factum credo, ne vllus diuiſionis locus daretur; maxime quod in Eccleſia hoc agebatur, quæ primitus à Donatiſtarum diuiſione vſurpata, poſtea vſque in hodiernum vnitati Catholicæ eſt reſtituta. Vnde etiam vocabulum ſumpſit, & Eccleſia Reſtituta appellari meruit. Epiſcopus meditans reliquias S. Stephani transferre prohibetur. Eccleſia reſtituta.

IIX. SANE eodem quo hæc agebantur die, iam pars illa Reliquiarum de monaſterij habitaculo prolata cum ingenti celebritate & hymnorum choris reſonante dulci modulatione manibus ſacerdotis ad Eccleſiam portaretur: ecce quidam cæcus apprehendens Capſellam argenteam in qua erat reliquiarum portio memorata, cœpit fortiſſima fide regno cælorum vim facere. Et quia qui vim faciunt, diripiunt illud, continuo lumen recepit. Vnde vniuerſæ Eccleſiæ IX. Chriſtus non modicum gaudium cumulauit. Cæcus tangens capſellam reliquiarum viſum recipit

ITEM cum quidam in cuſtodia publica catenarum nexibus vincti diſtrictius haberentur, & eorum vnus cruciatu pœnæ ac dolore compunctus, ſanctum Stephanum Chriſti charum in auxilium inuocaret: ecce inter lachrymas voceſque eiulantis, ſubito de manibus eius corruêre catenæ. Quo facto cum præpoſito cuſtodiæ ſolutus vltro ſe ipſum ingeſſiſſet, & rem tanti miraculi confeſſus fuiſſet, non eſt auſus cuſtos rurſus ei vincla iniicere, ſed plane ex hoc quaſi cautior & ſollicitior effectus alium pariter vinctum arctius fortiuſque conſtrinxit, quaſi diuinæ potentiæ poſſit eſſe quicquam inſolubile, ignorans quia ſermo Dei non eſt alligatus. Verum cum ille ſimili vinculorum aſperitate compulſus ad eundem tanti miraculi auctorem talibus ſicut ſocius eius vocibus & fletibus ſuppliciter exclamaret, & ipſe quoque exaudiri meruit, & ſimiliter catenis reſolutis opera Dei confitendo enarrauit. *Matth. 11.* Captiuus ſolutur à vinculis. *2. Tim. 2.* Item alius.

X. ALIO autem vincto cum publicis vapore caloris catenarum vulnera intumeſcerent, & grauiſſimum dolorem eidem concitarent, affuit fides, vt Amici Dei opem imploraret. Qui cum ad piſcinalem egreſſus eſſet, ſubito etiam ipſæ catenæ ceciderunt, & omnes quotquot viderunt, Chriſtum, atque eius primum confeſſorem Stephanum magnificare cœperunt. Et alius.

XI. PARALYTICVS territorij Hipponenſis vocabulo, Reſtitutus, faber ferrarius, per plurimũ tẽpus lecto decũbens, non poterat incedere, non linguam in verba reſoluere: tandem beati Stephani fama ad ſe perlata, parentes proprios nutu

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nutu quo poterat hortabatur, vt ad memoriam ſancti Stephani portaretur. Quo facto dum ibidem hyemis multo tempore in tanta frigoris aſperitate ſuper pauimentum *teſſelle iaceret in oratione, quod vtique contrarium huiuſmodi infirmitatibus eſſe ſolet, fere viceſima die per ſomnium nocte apparuiſſe ſibimet indicauit quendam iuuenili forma præditum, ſpecioſæ etiam veſtis habitu decorum, ſeque tunc ab ipſo accerſitum ſibique eſſe iuſſum vt ad locum memoriæ ſuis pedibus accederet, & ex illo cœpiſſe paulatim greſſum & linguam, ad propria officia aliquantulum reuocare. Cumque quartus menſis fuiſſet emenſus, eo quod nondum adhuc plenam receperat ſanitatem, cogitare cœpit ad propria remeare, ſeque tunc admonitum fuiſſe, ſibique dictum eſſe ne feſtinare vellet, ſed adhuc quatuor menſes expectare deberet, quia tunc domum ſuam propriis pedibus repedaret. Quod omnino ſicut promiſſum eſt, ita die & tempore denunciato adimpletum eſt. Nam ſicut & noſtra conſcientia teſtis eſt & ipſe in gloriam Dei confeſſus eſt, & pedibus ſuis ad propria remeauit, & ore proprio, verba diſtinctius pronunciare cœpit.

*teſſellatur.

Paralyticus meruit ſanitatem.

QVIDAM de ciuitate Vticenſi paralyſi pedibus & lingua implicatus lecto detinebatur. Cuius mater ad ſancti Stephani memoriam fide firmiſſima conuolauit, ſecumque poſtquam filij ſui cauſam optimo aduocato commiſit, exinde aliquid pulueris pro ſanctificatione abſtulit, reuertens domum filio iacenti adhibuit. Ex quo mox ille ſanitatis beneficium ſentiens, de lecto ſurrexit, & non ſolum pedibus ſuis ambulare cœpit, ſed etiam per duodecim milia paſſuum proprio greſſu ad beati Martyris memoriam peruenit, gratias in corde ſuo agens, pedum ſanitate percepta, ſed adhuc preces fundens de propria lingua ſoluenda. Proinde exuens ſibi manicam tunicæ ſuæ, eo quod *orarium non haberet, per feneſtellam memoriæ ad interiora loca Sanctarum Reliquiarum manu iniecta mittebat, atque exinde rurſum dexteram reducens ori ſuo admouebat, & linguam contingendo paulatim nodos loquendi gratia fidei perſoluebat. Hoc enim ſæpius faciendo tanquam ſalutares cibos de cæleſti aſſumens cellario ægrotanti ſuo adhibuit membro, vnde arentem linguam refecit, & loquendi officium adiutus Dei gratia idoneum recepit, ac ſic in vtriſque illa ſuppleta eſt prophetia per quam olim dictum eſt, Et *plena erit lingua mutorum. XII.

Item alius puluere ſe pulchri.

* Orarium pro roſario.

*al. planæ.

Eſa. 35.

CÆCVS etiam quidam Piſitanæ ciuitatis, cui vocabulum eſt Donatianus ad ſtationem potentiſſimi medici Stephani aduenit, ibi denique pulſans fidei pietate, die octauo tanquam Dominicæ Reſurrectionis ſacramento, quæ facta eſt à die quidem paſſionis tertio, ſed in dierum numerum poſt ſabbatum octauo. eo die vt dixi per fidem lumen oculorum recepit, quando lucem gentium vniuerſus mundus per Domini Reſurrectionem excepit. Qui cum vota ſua cupiens ſancto Martyri reddere argenteam pro ſua deuotione offerret candelam (nec immerito candelam offerebat qui lumen receperat) is accerſitus à venerabili epiſcopo atque interrogatus vt diceret quid ſibi præſtitum eſt, quare illud donum offerret, aſtante vniuerſa Eccleſia etiam ore confeſſus eſt, quod & corde, & corpore ſpirituali archiatro curante illuminatus redditus eſt. XIII.

Cæcus lumen oculorum recipit

VRI lanius noſtræ ciuitatis nomine Ruſticanus, filium ſuum cum alio homine ſuo, porcos mercatum connumeratis ſolidis miſerat, fere ad ducenta millia paſſuum, cumque complures tranſacti eſſent dies, neque illi adhuc reuerſi fuiſſent, à quodam amico ſuo argui & increpari cœpit, eo quod filium ſuum & hominem ſuum in tam longinquam regionem mittere voluiſſet, quos iam à latronibus occiſos eſſe dicebat. Quo audito, ille quaſi miſerabili luctu perculſus domum flens regreſſus eſt: Lachrymis pro cibo toto paſtus eſt die. Interea cum ſic nox eum oppreſſum mœroris tenebris inueniſſet, ecce per ſomnium videt ſibi apparere quendam decorum iuuenem, cuiuſdam honorij & primarij ciuitatis viri nomine Vzalenſis vultum, habitumque præferentem, eumque hilari facie ſibi dixiſſe: Quid ploras? Reſpondiſſe autem ſe, vt ipſius vtar ſimplicibus verbis; DOMINE meus, per bonitatem tuam ideo ploro, quia audiui quod homo meus & filius meus occiſi ſunt. At ille conſolans eum ait illi: Non ſunt occiſi. Tamen qui ſum ego, inquit; Ille reſpondit, Dominus meus Vzalenſis. Bene, ait ille, dixiſti, quia Vzalenſis ſum, ſed non ſum ille quem putas. Ego enim ſum STEPHANVS. Sane vnde triſtis es de filio tuo & homine tuo, ſcias quod iam huc habent redeuntes faciem. Nam dediſti illis ſolidos viginti quinque, inſuper autem acceperunt pecuniam creditam prope viginti millia folles, & adducunt ſecum porcos numero quadraginta quatuor omnes electos. Venient autem die Romanorum ciuitatis, hora prima. Hæc itaque omnia ſicut per ſomnium vidit, ita poſtea reipſa completa ſunt. Namque & homines incolumes reuerſi, & porci tot numero adducti, & ſumma pecuniæ creditæ eadem inuenta, & dies horaque aduentus illorum prædicta ſine vllo prorſus errore eſt conſecuta. XIV.

S. Stephanus cuidam apparens ſignificat filium eius viuere.

CVIVSDAM mulieris filius paruulus mortuus catechumenus erat. Qui matris portatus manibus cum ingenti eiulatu & miſerabili vociferatione ante ipſam memoriam glorioſi Stephani fuerat proiectus, tradens illi mortuum, vt ab eo reciperet vinum. Cumque ad aures amici Dei pulſaret fide pietatis, perculſa duplici luctu orbitatis, quod & in præſenti vita filium perdidiſſet, & in futura vtpote ſine gratia baptiſmi, ſaluum habere non poſſet, ecce interdiu lamentantis, dolorem miſeræ matris, repente paruulo ſpiritus redditur, vita tribuitur, vox viuenti conceditur. Continuo presbyter accerſitus, baptiſmum paruulo tradit, ſacramenta complentur, atque ita peccatorum lethali catena anima liberata, ſtatim etiam mortalis carnis vinculo exuitur, & ad Dei ſpirituales amplexus ſumma celeritate liberata dimittitur. Ita & non modica conſolatione conceſſa gaudere de redempto filio datur, & paruulo ſalus vera conceditur. Qui profecto ob hoc ad modicum vitam recepit, ne in æternum moreretur. Ob hoc ad tempus mori meruit, vt vita perpetua frueretur. Hæc interim de multis & pene infinitis miracula pauciora decerpſimus, ne in præſenti auditoribus propter feſtiuitatem Martyris de longinquo aduenientibus forſitan oneri eſſe poſſemus. Cæterum quod nobis difficilimum eſt, ſi omnia recordari ac recenſere, vt ſuperius dictum eſt, veliemus librum prolixum faceremus. Ipſas enim notiſſimas clariſſimaſque virtutes ad prædicationem ſui, ſibimet ſufficere exiſtimauimus, quæ non indigent humanæ facultate linguæ, quoniam præualent diuinæ potentiæ: Veruntamen deuotionem noſtram ad ædificationem fratrum in nomine Chriſti ex aliqua parte exhibere voluimus, vt paternæ obedientiæ mercede orationibus veſtris & glorioſi Stephani primi teſtis Chriſti benedictione fauente, diuinam miſericordiam poſſimus impetrare, per Chriſtum Dominum noſtrum, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen. XV.

Miraculũ iſtud narrat D. Auguſt. 22 & 23 de diuerſis. Paruulus catechumenus mortuus ad ſepulchrum S. Stephani reuiuiſcit.

BENE mecum recoli ſanctitas veſtra ſanctiſſimi Patres & fratres, quod cum in conuentu noſtræ huius Vzalenſis Eccleſiæ cum Domini Stephani primi martyris Chriſti miracula fideliter deſcripta, & publica atteſtatione comprobata, ante hoc tempus vobis qui affuiſtis de publico recitarentur, hoc quoque pleniſſimæ gratulationis munus ipſo Amico Dei, vt credimus, procurante dilectioni veſtræ exhibitum; vt poſt recitationem diuinorum operum atque geſtorum, ipſarum et am perſonarum, in quibus illa mirabilia facta, quæcunque in præſenti reperiri potuerunt, demonſtratio perſpicua & profeſſio propria, non ſolum ſcriptis noſtris teſtimonium perhiberent, verum etiam oculis aſpe- Lib. II.

aſpectibuſque veſtris fidem veritatis ingererent. Vnde factum eſt, vt dum ipſæ virtutes Dei veſtris auribus primitùs per lectionem intimarentur, etiam viſibus veſtris oculata fide præſentarentur, vt illud in vobis quod in pſalmo ſcriptum eſt compleretur, Sicut audiuimus, ita & vidimus. Erat namque in tanta re cæleſtis gloriæ ſpectaculum grande. Vbi enim pronunciauerat lector quamlibet hiſtoriam, verbi gratia, primitus de quadam cæca, poſtea illuminata, ſtatim terminato ſermone, hæc eadem perſona requiſita in populo, & inuenta, & in medium omnis Eccleſiæ producta, admirantibus & congratulantibus, videbatur ſola iam ſine vllo comite ac duce ſicut prius ſolebat incedere, ipſaque etiam per ſe gradus Abſidæ conſcendens, vniuerſis eminus conſpicienda aſtabat, & teſtimonium in ſe diuinæ gratiæ, ipſorum ſuorum illuminatione oculorum veluti fidelium teſtium tacita quadam prædicatione proclamabat. Item cùm de paralytico ſanato multis antea cognito * præceſſit lectio: continuò idem, qui ab eiuſmodi infirmitate fuerat curatus, ſimiliter productus è populo propriis gradiens paſſibus, cum totius Eccleſiæ magno gaudio cernebatur, præconia diuinæ laudis quibuſdam conteſtans palpabilibus documentis, ipſis ſanatis ſui corporis integris membris. Dum hæc itaque gererentur, dumque vno eodemque tempore, ſingulis quoque conſcriptis etiam ipſæ res mirabiliter concordi vnitati coirent: profectò putares non tam præterita narrari, quàm potius præſentia demonſtrari. Ita enim quod ſermone proferebatur, ſtatim etiam ipſo præſenti opere cernebatur, vt alio quodam maiori miraculo mirabiliora ipſa miracula redderentur. Quis tam durus ac ferreus, non in lachrymas erupit, non ad pietatem humilitatemque defluxit? Quis vnquam digno præconio loqui poſſit? Fiebat clamor gratulatiouis in auditu lectionis. Rurſus quoque maior exultatio excitabatur in aſpectu viſionis, ac ſic per auditum & viſum penetrabat flamma diuini amoris, omnis tunc cor hominis. Hæc autem quia ſine ſilentio præterire non potui propter eorum qui illo tempore affuerant memoriam renouandam, ſiue eorum quos iſta latebant nequaquam ſcientiam defraudandam. Et quia illa ipſa continuò quæ recitata ſunt ſtatim etiam à religioſis plurimis cum clauſula ſua, capta ſunt atque deſcripta, idcirco ad alia quæ conſecura ſunt rarranda, hinc adiuuante Domino quaſi libelli ſecundi exordium ſumpſimus. Referam igitur vobis chariſſimi adiutorio Domini noſtri Ieſu Chriſti, adhuc Stephani patroni communis mirabilia geſtæ rei multiſque bene notiſſimam in laudem & gloriam Dei memorabilem hiſtoriam.

pſal. 47.

* *al. proceſſit.*

II. CARTHAGINENSIS ciuitatis quædam fuit, nobilis genere, nobilior Chriſti fide, Megetia nomine, diues in ſæculo, ditior in Deo. Cui Chriſtiana mater erat nomine Vitula. Pagani autem erant maritus, & ſocer, & pater. Hæc cum in vtero haberet, quarto menſe conceptus ſui, neſciovnde nauſeando prius ac reijciendo dum frequentius pateretur ſtomachi concuſſionem, oriſque diſtenſionem, & vomitus prouocationem, in prauitatem peſtemque paralyſis cauſa perducta eſt, ita vt excluſis à locis ſuis ipſis cardinibus dentium & arteriarum, nequaquam poſſet dilapſa ora conſtringere, neque peruios atque integros palati motus ac linguæ ad aliquid vel ore emittendum, vel in os recipiendum habere. Remanſerat in femina pia & pudorata, deformis quidam & aduerſandus aſpectus, & ibi vitij macula corpori erat infixa, vbi vtique nequaquam poſſet eſſe celata. Facies quippe erat de qua quidam dixerat, frons hominem præfert, quæ tegi ſine dedecore non poteſt. Cæterorum namque membrorum cùm aliquo vitio officia præpediuntur, nonnulla induſtria ruboris ſubtrahuntur. At verò cum ipſe vultus aliqua fuerit fœditate turpatus, quicquid propter verecundiam tegminis adhibetur, ipſa verecundia magis augetur. Quid ergo faceret nobilis matrona, velamento abſcondens ora vitiata, dum venientibus ſalutatum ad ſe æquè alijs nobilibus feminis, aut oſculum dare, aut ſermonem conferre, ipſius vitæ ſocietas atque immanitas compuliſſet, vt taceam de cibo & potu, quod vix ægrè poterat manducare vel haurire? Namque ingenium induſtriaque medicorum diu multumque circa eam laborantium fruſtra, non ſolum nihil ſalutis ei conferre poterat, verum etiam in deterius cauſa pergebat. Nec immeritò. Ab illo enim conditore, & redemptore omnis naturæ Deo nondum in illa reformabatur, quod non niſi eius virtute formatur, cuius cenſura omne hominis corpus & diſciplina conſtringitur, & medicina laxatur. Tali igitur confecta mœrore ac dolore, nec quorum cunque remediorum aut medicamentorum vllo adiuta leuamine, ferè iam ſexto menſe, tabefactum fuerat delicatæ corpus animuſque puellæ. Ob quam rem etiam illud quod geſtabat à vitali ſpiritu iam deſtituturn, intra ſepta viſcerum retinebat emortuum. Ita cum prius ſub vno paralyſis vitio iam ipſa vita horreret, acceſſit aliud grauius & periculoſius, vnde nec ipſa quidem viuendi poſſibilitas remaneret. Nam ſi puella ſic defecerat ſub vitioſi oris labore, quomodo poſſet viuere cum mortuorum viſcerum collapſione? Septimus menſis inceſſerat, non vultus peſtifera prauitate exuebatur, non aluus onere mortuo exuebatur. Pontius vero Megetia pater, ſocer aût Auitianus, & maritus Aduentius, vtpote adhuc gentilitatis erroribus aſtricti, quicqnid non ſolum per induſtriam medicorum, verum etiam per artes dæmoniorum ac ſuperſtitioſarum figmenta vanitatum, quaſi pro vita intermorientis Megetiæ poterant attentare, fruſtra omnino atque inaniter deſudabant. Sed error infelix quid ſaluti humanæ te crederes poſſe conferre, quam ſtuduiſti ſemper auferre? Refellit te vox veritatis in ſacratiſſimis pſalmis, conteſtans generaliter & breuiter, à quo verè ſit omnis ſalus animæ, corporiſque dicens, Domini eſt ſalus. Soli enim Deo rectè cantatur, Homines & iumenta ſaluos facies Domine. Qui dignatus eſt creare, ipſe prorſus dignatus eſt & ſanare. Proinde illis memoratis perſonis, diu in talibus fruſtra laborantibus, & non corpore ſed corde dormitantibus, ecce Deus ille magiſter qui non dormit neque dormitat qui cuſtodit Iſrael, ipſe Deus, inquam, cui cura eſt pro omnibus, religioſa n Vitulam Megetiæ matrem, fidei calore ſuccendit, atque vt ad Domini Amici ſui Stephanum ſuffragium accurreret, inſpirauit. Quum vbi benedicta femina in ſacratarum Reliquiarum loco de Carthaginenſi vrbe ad Vzalenſem profecta eſt, miſericordiſſimus Dominus & miſerator, excepit, exaudiuit, adiuuit, atque de filia comporem fecit, ac de diabolo aduerſario ſuperato victricem triumphare permiſit. Dici non poteſt quibus illa pia femina Amicum Dei flebilibus vocibus fuerit aggreſſa, & quanta cum miſeratione ante limina glorioſi martyris proſtrata, effuſos ſui cordis dolores expreſſerit, in hæc verba prorumpens: Domine Stephane Chriſti amice, ſubueni matri miſeræ, ad te confugienti, pro ſalute periclitantis filiæ. Hîc te ego planctibus oro, illic te ancilla tua præſentem medicum ſentiat imploro. Scis ipſe qualibus cauſis laboret Megetia, & in quo vitæ diſcrimine ſit conſtituta. Ecce enim ex quanto tempore iacet, miſera toto corpore, & paralyſi diſſoluta, & viſceribus tabefacta. Proximum eſt autem, vt ſeptimo menſe completo, comprehendatur ab octauo. Omnes deſperant de ſalute Megetiæ. Ego quæ ad Chriſtum, & te amicum eius confugi, credo quia talis luctus de filia non imponetur capiti meo. Peto autem & rogo, vt cùm hinc à corona tua reuertens feſtinanter ad ancillam tuam proficiſci cœpero, recreetur anima mea de filia aliquo nuncio bono. His & horum ſimilibus multis affatibus vbi ſatis viſa eſt ſibi idoneum inſtruxiſſe aduocatum ſanctum Stephanum apud iudicem Chriſtum, properè ad reuiſendam filiam, vnam & ſolam ſuam maximam curam, mater parturibunda reuertitur, Oleum tamen ſanctificatum, & orarium vel ſudarium orationem ſuarum, ſudoremque pro ſalute filiæ laborantis teſtimonium, à beati Martyris memoria ſecum pariter reportabat. Ecce igitur in via cum declinandorum æſtuum gratia (nam æſtiuum tempus erat, quo igneus ſol terras vrebat) ſeceſſiſſet, ſubitò adueniente nuncio accepit literas à viro ſuo de Carthagine directas, ſicut precibus ſuis poſtulauerat, in quibus proximè futura liberatio

Omnis ſanitas à Deo

Pſal 35.
Pſal 3.
Pſal. 120.
Sap. 12.

filiæ ſignificita erat. Nam menſem octauum altera die ingreſſura filia, dicebatur, aliquantulum tamen vegetiorem eſſe, & ſua iam partim ſigna præcedere & bono animo illam de filia eſſe debere. Quod totum religioſæ Vitulæ matri non ore humano ſed diuino oraculo nunciabatur. His igitur primis votorum ſuorum releuata mater auſpicijs perniciter aduolauit. Quæ vbi peruenit Carthaginem, ſuamq; natam in ipſo vitæ ſuæ articulo poſitam inuenit, ſtatim ſacrato oleo filiæ membra perunxit, ſudarium quoque amplexendum pectori tradidit. Quo facto, rediuiua Megetia vteri ſui partu exonerata, octaui menſis ingreſſa prægnantibus mulieribus tremenra lumina, ab ipſa mortis regia, rurſus auris eſt vitalibus reſtituta. Sic itaque vna lethali cauſa diſpuncta archiatro cæleſti protinus altera curanda reſtabat. Quod vt iamiamque fieret fida mater Vitula filiam liberatam ad illam vitalis fontis venam vnde ægræ ſuæ hauſtum cæleſte poculum attulerat, ſalubriterque infuderat, ſecum reducere cupiebat. Sed nondum recuperatæ vires Megetiæ, poſt laborem periculoſæ enixionis ſuæ, alterum itineris ſubire laborem minimè permittebant. Interea vir, ſocer, & pater puellæ nihilo adhuc permori, in laudem Dei verique eius Martyris primi de tam miſerabili cauſa vteri, rurſum cœpere ob eiuſdem curandam reliquam valetudinem, id eſt, vitioſi oris prauitatem, illa hominum remedia erroreſque conſulere & longas moras temporum fruſtra conterere. Namque annus integer & aliquot ferè menſes euoluti ſic erant. Tandem fidelis mater Vitula, archiatrum quendam, Felicem nomine, Carthaginenſis ciuitatis fideliſſimum præ cæteris atque amicum domus ſuæ, corrogauit ad ſeipſam, ac ſuper ſalutem ipſius vnicè obteſtando conſtrinxit dicens: Sic vnica filia tua viuat, poteſt ne curari Megetia de paralyſi iſta an non? Tum ille, Fideliter dico filiam tuam de hac cauſa penitus curari non poſſe, quia ſic me voluiſti conſtringere. Ipſa inquit iunctura quaſi carri, vbi oris & maxillarum retinacula quædam continentur, excluſa eſt à locis ſuis: Cui reſpondens mater Vitula, fidei ſuæ ſtabilitate fundata, continuò retulit dicens, Ego non ſic credo in Chriſto meo, quia ſic relinquetur filia mea in hoc tanto paralyſis malo. At ille fidei firmitatem valde admirans in femina, hoc, inquit, omnipotenti Deo licet facere cui credis. Nam nihil ſperes ex nobis. Quibus religioſa Vitula auditis, dimiſſo à ſe archiatro, aſſumens ſecum Megetiam ſuam adijt virum ſuum, & virum filiæ ſuæ, ac pio inflammata dolore, ſic fari exorſa eſt: Acquieuimus, inquit, vobis me ſe è vſque nunc, nec reſiſtere viris mulieres valuimus. Diu veſtras pertulimus voluntates, ex quibus nullus fructus ſalutis filiæ, nullus ceſſit effectus, ita vt ecce per annum & quot excurrunt amplius menſes inter manus medicorum corpus filiæ meæ tantummodo fatigetur, nec omnino, ſicut videtis, aliquid perficiendo ſanetur. Rogo aliquando permittite & nobis, vt faciamus & nos quæ expediunt nobis. Eamus & nos ad medicum noſtrum. Credo in illum, quia qui noluit Megetiam cum ſuo partu mortuo mori, ipſe etiam eam faciet ſano vultu ſuo inter homines conuerſari. His atque huiuſcemodi querimonijs deploratis iuſtis ac veris, nequaquam illi viri tali feminæ virili animo indutæ valuerunt reſiſtere. Maluerunt ſponte cedere quàm quolibet alio iudicante victi diſcedere. Flexis itaque illis in hanc ſententiam matris Vitulæ, marito ſcilicet, ſimulque patre Megetiæ, ſed marito quidem adhuc pagano, patre verò Chriſtiano Catechumeno effecto nomine Pontio, Senatoriæ dignitatis viro, dignum eſt vt cuius fidem in Chriſto cœpimus pronunciare, eius quoque vocabulum iam incipiamus cum debito honore pariter nominare: qui ſanè quemedmodum initiatus Chriſtiano nomine fuerit, quoniam locus videtur exigere, minimè nos pigebit aperire. Quando enim religioſa Vitula, nondum de partus periculo liberata Megetia ad Amicum Dei fuerat profecta, ibi in ſuis precibus etiam de huius viri ſui venerabilis credulitate inſtruxerat, vt ille imbueretur fide ac nomine Chriſtiano. Quod ſanè eidem illa ipſa nocte tali eſt viſione reuelatum. Viſa eſt quippe ſibimet videre iuxta ipſam beati Martyris memoriam duo cerofaria luminoſa pariter igne flammantia, ibidemq; aſſiſtente ſecum atque apparente memorato Pontio viro ſuo, ſibimet dictum fuiſſe: Vitula, melius lucet cerofarium noſtrum. Vnde volo ſcias me † poſſe iam iugulos. Quo viſo, auditoque religioſa Vitula, ſomno expergefacta, & mane facta oratione ſuppleta, hoc ipſum quod in ſomnis viderat quibuſdam ancillis Dei enarrare cœpit. Et prior ipſa ſomnium ſuum interpretata reſpondit, dicens, ad memoratas circumſtantes virgines: Nouerit ſanctitas veſtra quia citò Pontius credit in Chriſto, ſicut confido de Chriſto meo. Nam hoc eſt, quod per ſomnium mihi ſignificauit dicens: Volo ſcias Vitula, quia poſui iam iugulos, non vtique niſi ſub iugo Chriſti. Sic ergo honorabilis Pontius effectus vt dixi primùm Cathechumenus, Chriſtianus ſequenti anno, hiſdem diebus quibus à religioſa Vitula beatus Stephanus pro ſalute mariti æterna fuerat exoratus. Sed vt dicere cœperam conſentientibus ſibimet viris ſuis, mater Vitula cum Megetia ſua pariter de Carthagine profectæ, pariter ad memoriam beati Martyris peruenerunt, ac deinde ante ſacrata ipſius limina proſtratæ, die noctuque flentes & eiulantes, cinere, & cilicio ſqualiens, inde nobiles feminæ homines non erubeſcentes, vt Deo eſſent placentes, ſuſceperunt illud quod dictum in Pſalmis audierant: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panis die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus? Etenim neque iſta de ipſa noſtra religione Chriſtiana pijs & nobilibus feminis deerant ab incredulis improperia, vnde ante Dominum flebilibus vocibus, & amaris vt ſcriptum eſt verbis memorabant, & effundebant ſuper ſe animam ſuam. Dicebatur namque ab inimicis fidei noſtræ, vbi eſt Deus veſter? Inclamabat ergo Vitula mater auribus Amici Dei: Domine Stephane, ecce adduxi Megetiam tuam ad te, quam tu ipſe liberaſti de morte. Nec nos in gaudium inimici feciſti venire, non tradens nos in animas tribulantium nos, qui detrahunt & deſperant de Chriſto Domino noſtro, & de te eius tanto Amico. Fac rogo, fac iterum erubeſcere eos, de tota & de plena Megetiæ tuæ ſalute, ſicut iam feciſti erubeſcere eos de eius vteri periculoſiſſimo labore. Non omnino deficies ad minora, qui præſtitiſti maiora. Quod promiſi eius viro pagano de te, imple propter te. Non confundatur mater in filia, quæ præſumpſit in te, quæ confugit ad te. Certè vt oculus cordis nondum credentium, nobiſque inſultantium ſanetur, os filiæ curetur. Et vt acquitatur ſanitas animæ illorum, præſtetur puellæ ſanitas membrorum ſuorum. Talibus in eiuſmodi ſenſum dictis lachrymabilibus deploratis, ſeptima tranſierat dies, cum ecce nocte intempeſta viſitatur per ſomnum Megetia, videt apparentem ſibi inſignem virum viſu, Diaconi præferentem habitum. Illa enim rogare cœpit, velut quendam medicum ſpiritualem, vt os ſuum inſpiceret, & ſi dignaretur, curaret. Verum ille mox vt os eius inſpexit, vultu eam hilari ſereno que intuitu ait: Equidem adhuc os tuum rectum: ſed ſurſum aſpice, & vide quid voliter ſuper caput tuum. Continuò illa ſuper ſe erigens oculos, vidit ſerpentem quendam teterrimum ſupra ſe pennarum remigio volitantem, atque huc & illuc tortuoſis anfractibus oberrantem. At pauefacta Megetia horribili monſtruoſoque viſu, inſignis illius viri exhortatione firmatur, ad ipſam dicentis, Niſi prius iſtum ſerpentem occideris, ſanari non poteris. Sed noli metuere, forti animo illi congredere, & omnino ſuperabis. Quo audito Megetia fidei ſuæ robore & de tanti adiutorij ſui armata protectione, arrepta in tempore ſibimet velut virga oblata, contra illum draconem teterrimum & tortuoſiſſimum decertauit. Quem & ſi diu exercita, diuque ab reluctante aduerſario delaſſata, ad extremum tamen vbi illum in capite percuſſit, continuò proſtrauit. Quo trepido gaudio expergefacta ſtrato exiliens euigilauit. Cumque ſomnij ſui, quid ratio portenderet cognaret, nec liquidò intelligere valuiſſet: exinde orauit viſitari, confirmarique poposcit, ac deinde ſe quieti permiſit. Ecce denuò

videt

Megetia patrocinio Stephani parit partu ex vteri oli quot menſibus mortuum.

al. *poſuiſſe.*

Megetiæ pacer Pontius fit Chriſtianus.

Pſal. 41.

Viſio Megetiæ.

videt illum decorum habitu iuuenem, niuea veſte fulgentem, ac ſtatim iacenti ſibimet velut manu porrecta, audiuit iubentem pariterque dicentem: Surge, ſic curaris. At verò Megetia vt ante medico homini facere conſueuerat, capite oppoſito, quaſi fouenda ora ſua ei offerebat. Sed ille vtpote ignorantis corrigens factum, reſpondet eidem: vt quid hoc facis? Prius ſunt tibi oculi curandi. Illa retulit dicens, Domine meus, oculos ſanos habeo, ſed vt os meum cures rogo. Et ille: Iam, inquit, tibi dixi, prius ſunt in te oculi curandi. Tunc velut cæleſtis archiatrus ſpiritu cordis ſecreta introſpiciens quaſi cutem medicinalem collyrium impoſuit, oculos ſuperliniuit, atque diſceſſit. Verùm cum mane facto hoc ipſum religioſa Megetia ſomnium ſuum, chariſſimis ſuis, & ſanctiſſimis feminis indicaret, in ipſo ſermone narrationis ſuæ, vltro corde compuncta & cuiuſdam peccati ſui recordatione ſubito ſtimulata, peccatum ſuum confiteri non diſtulit, ſed ſicut ſcriptum eſt, delictum ſuum agnouit, & iniuſtiam ſuam non operuit. Ecce ergo qui illi erant oculi prius curandi, non vtique corporis ſed cordis, quod vt ſpiritualis medicus glorioſus Stephanus pronunciauit illi dicens, prius ſunt tibi oculi curandi. Sanandum quippe erat quod vitioſum latebat in mente, vt ſic demum ſanaretur quod deprauatum cernebatur in corpore. Hinc ille quoque teterrimus ſerpens qui ſuper caput volitabat, quia principalem rationalis animæ mentem obtinebat, conterendus fuerat & vincendus. Dum enim reatus cuiuſque delicti humiliter agnoſcitur, caput colubri pœnitendo quaſſatur, cordis oculus confitendo purgatur. Duodecimo igitur die, ex quo cum ſua ad Amicum Dei venerat matre, dum orat ad locum ſacratæ memoriæ pulſans fidei pietate, non ſolùm affectu cordis, verum etiam motu corporis ipſa oſtiola memoriæ impulſa patefecit, ac vim faciens regno Dei, caput ſuum intromiſit interius, & ſuper cubile ſanctarum Reliquiarum confixit, lachrymiſque ſuis omnia illic lauit, atque rigauit. Verùm ecce illo deſuper miſerante qui appropinquat contritis corde, Megetia famula Dei, quadam ſibi viſibili & attrectabili manu, os ſuum corrigi & compalpari perſenſit. Quæ poſteaquam ab oratione ſurrexit, & circumſtantibus choris virginum ſanctarum, itidemque pro illa & cum illa Deo laudes dicentium, tremens & gaudens hoc ipſum indicauit. Quale tunc quantumque in omnibus membris fecerit gaudium, & flendi ante ipſum Deum excitauerit affectum, vix poterit explicari. Sed antequam geſtæ rei ad finem optatiſſimum veniamus, vbi plenam perfectamque ſalutem religioſæ Megetiæ, Amico Dei curante atque auxiliante in nomine Chriſti, demonſtratum ſumus, quod in medio huius aliud mirabiliter contigerit, nequaquam præterire debemus. Cùm fermè quadraginta diebus circa ſancti Martyris locum orando mater filiaque perſiſterent, ecce repente venientibus literis ſibimet Carthagine directis, quo pater puellæ honorabilis Pontius diceretur corpore ægrotare, ad eundem viſendum de Vzalenſi ciuitate profectæ ſunt. Verum cum in medio itineris æſtuum cauſa, fouendi corporis gratia lauacris vti voluiſſent: adfuit in præſenti quædam domeſtica ab infideli cognita Megetia, & in obuiam miſſa, non tam ad ſalutandum quàm potius ad explorandum. Quæ cum curioſius cuperet benedictæ Megetiæ nuda ora vultuſque conſpicere, intrauit cum ea in obſequium, & vbi quantum voluit in faciem famulæ Dei intendit, prorſus integrum ſibimet apparens os Megetiæ ſanumque conſpexit. Quo viſo, obſtupefacta atque mirata illa domeſtica, quæ aliud quàm ſperabat inuenit, continuò ad quandam iuxta itantem ſacram virginem conuertit ſeſe, & nominatim eam compellans ait. Infans Helpidiana, ſana eſt prorſus Domina Megetia. Sic enim Dei gratia vigebat in Megetia, vt licet eius pleniori cura in corpore ex parte aliqua differretur, perfecta tamen ſanitatis ſpecies reuerberandis incredulorum oculis obijceretur. Quod illa ancilla Dei intelligens magnum myſterium Dei, illi mulierculæ reſpondit dicens: incredduli vel modò credite. Rurſus apud Carthaginem cum benedicta Megetia quadam die cum viro ſuo pagano ſermonem conferret, & inter fabulas dum viro ſuo ore integro vultuque ſe appareret, commotus tali viſione vir eius gratulari cœpit ac dicere: Domina Megetia ſanam te prorſus aſpicio. Verum illa diſſimulando interim tegens, quod diuina virtus in ſe demonſtrabat ſermonis ſui curſum tenebat. Itidemque ille quod videbat tacere non poterat, & ſicut prius eidem reſpondebat. Sana es prorſus, Deo gratias. At illa impleta gaudio, tandem ſubridens, ait marito. Vel modò iam credes Chriſto? Et ille: Quid vis, inquit, faciam patri meo: Nam & ego Chriſtianus fieri volo. Sed vt iam ad terminum quem promiſimus veniamus, dies paſchæ ſanctiſſimus propinquabat, ecce benedicta Megetia à quadam amica nobili femina atq; Ruſtica rogabatur, vt voto ſuo ſoluendo beato Martyri Cypriano in Mappalia ſecum pergeret, & ſolemnitati pariter intereſſet. Quod Megetia facere ſe non poſſe cauſabatur, ſciens quid in ſe Dei potentia infidelium oculis oſtenderet, quid plenè ſalutis cæleſtis gratia reſeruaret. Tamen amicam contriſtare nolens, non penitus negauit, ſed planè ad illum diem quod Deus voluiſſet facturam ſe eſſe promiſit. At vbi illa amica diſceſſit, non deſtitit die noctuque orationi inſtare Megetia. Buccellam ſanè omni die in oleo ſanctificato tinctam prius accipiebat, & ſic cæteros cibos ſumebat. Quadam verò nocte viſitauit in ſomnis ita vt ſe iuxta memoriam beati Stephani ſtantem putaret, ibique iuuenem illum ſpecioſum cerneret, candida luce perfuſum & inſigni equo ſubuectum, lampadeſque quamplures lucentes, ac præcedens ei ſplendidiſſimum apparatum, ſibique ab eodem clara voce dictum. Ad te pertinet iſta lux Megetia, ſuſcipe illam. Poſt quam viſionem expergefacta gaudioque repleta, ſtatim vbi ſe ſanam ſenſit, manus ſuas ad os ſuum faciemque inſpiciendam applicauit, & quaſi præ nimio gaudio ſoli ſibi non credens, ancillas ſuas quæ circa lectum ſuum quieſcebant, clara voce excitauit, & vt ad ſe inſpiciendam atque contemplandam accurrerent, aduocauit. Tum illæ, vt viderunt in Domina ſua donum Dei fuiſſe impletum, votumque omnium eſſe perfectum, omnes pariter in lætitiam exclamauerunt, & in laudem Dei eruperunt: Aduenit etiam ille ab amica præſtitutus ſibimet dies, venitur à diuerſis ad religioſam Megetiam: vt ſic promiſerat ad deſtinatum locum charas ſuas non deſerendo pergere dignaretur. Sed Megetia Dei famula velamento adhuc, ſicut ſolebat ore contecto, ab intimo cubiculo ad amicas ſuas foras egreſſa eſt. Quas vbi de ſe aliquandiu triſtes eſſe permiſit, ſubitò illo à facie velamento ablato, & vultu demonſtrato ait, Ecce vos videte quid in me Deus dignatus eſt perficere, & vna mecum gaudete, & ipſi Domino pro me gratias agite. Quam vbi omnes conſpexêre, gaudentes & Dominum benedicentes, oſculis lambere, & eam complexari cœperunt. Tunc omnes vnà ad Eccleſiam perrexerunt cum ea, & vota ſua Domino perſoluerunt. Peracto autem ſancto paſcha Domini etiam ad Vzalenſem ciuitatem religioſa Vitula, vna cum Megetia ſua alijſque religioſis feminis venit, votaque ſua de ſalute filiæ plena & perfecta Chriſto Domino Chriſtique Amico in conſpectu omnis noſtræ Eccleſiæ congaudentis atque congratulantis hilariter reddidit, feruenter exhibuit, fructuoſeque perſoluit.

Psalm 31.

Megetia à paralyſi oris liberatur.

Megetiæ maritus ad fidem Chriſtianam cõuertitur.

III. DONATVS quidam dicitur homo: ſanè honeſtiſſimi quoque filij nomine Ruſtici perfectorum numerarij cunctis bene notiſſimi pater. Hic in fundo ſuo ſuburbano cum loco & nomine vocitato, probi generis vina quotannis condere & conſeruare conſueuerat. Interea, vt poſſeſſoribus moris eſt, commodorum quæſtuum cauſa, quoſlibet terræ repoſitos fructus tunc malle venales emptoribus publicare, cum votis exoptatorum lucrorum auariora concurrunt pretia temporum, viſum eſt memorato Domino prædij, cum quodam homine ſuo vini ſcilicet guſtatore peritiſſimo apothecam ſuam primitus intrare, ac per ſingula vaſa examinando vina approbare. Quo facto, mox vt deguſtator hauſtum vaſis merum applicuit iudicio labiorum, continuò ſtupefacta in homine ora vultuſque palluêre. Nam præter quod vini teterrimus color, verſandum oculis ex ſe offerebat aſpectum, etiam triſtiſſi-

ſtiſſimus ſapor labijs mœrendum ingerebat guſtum. Verum cùm hoc malum in vno tantum vaſe conſiſtere putaretur, non tam moleſtante damnum iactura patrisfamilias habebatur. At vbi per ſingula vaſa cœptum eſt circuiri, omniumque vaſorum, id eſt, fermè ducentorum numerus examinatus ſimiliter degeneraſſe ac deperiſſe repertus eſt: quis tunc ibidem fuerit poſſeſſoris animus, quis ipſius apothecarij luctus, puto quod ignorare non poſſit omnis compatiens animus humanus. Non enim reuera minimum & contemnendum detrimentum, damnumve contigerat, ſed ducenta vt dixi ferè quæ putabantur vaſa vino ſuauiſſimo pleniſſima, eadem è contrario reperiebantur nec aceti, ſed cuiuſdam corruptiſſimi & feculentiſſimi liquoris ſqualore adimpleta. Quid ageret ita rei labefactæ ſuæ dominus, vindemiæ ſuæ interitum non adhuc in vitibus, ſed quod eſt grauius in ipſa perpeſſus apotheca? Quid inquam ageret, quid tam corrupto nec iam dicendo vino facere potuiſſet? An forſitan qualicunque abiectiſſimo precio vendidiſſet? Sed quis tam fatuus emptor ad rem fatuam acceſſiſſet? An ſaltem effunderet atque proijceret? Sed quis ita oblitus laborum ſuorum eſſet vt qualeſcunque anni fructus, proculcandos hominibus beluiſque facilè exponeret? Tandem fluctuabunda in talibus mœroribus anima diuinæ aſpirationis aura perflata in portum fidiſſimum ſtationemque tutiſſimam velificante deducta eſt gratia. Nam multa ſecum agitanti hæc potior ſententia animo inſedit poſſeſſoris, confugiendum eſſe ad Amicum Dei Stephanum ſanctum, primum Martyrem Chriſti. Proinde iubet illi præguſtatori vini ſui, vt vnam lagunculam ex quolibet vaſorum ſuorum adimpleret, eamque ad beati memoriam benedicendam, diluculò deportaret. atque exinde ſanctificatam continuò referret, tuncque ex illa per omnia vaſa parum quid ſuperfunderet atque diſcederet. O Domine Domine, cui cura eſt pro homine, omnia benignè faciens propter hominem qui per ſanctos tuos olim aquas amaras & infœcundas ligno immiſſo & vaſe ſalis iniecto ſanaſti, ac per teipſum Domine aquam in vnum conuertiſti: ipſe nunc & per Amicum tuum Stephanum ſanctum, reparaſti in ſtatum priſtinum vina perdita, verſa amaritudine in ſuauitatem, nigredine in candorem, mœrore in exultationem. Properè igitur domini ſui iuſſa miniſter ille fideliſ exequitur. Lagenam vt fuerat præceptum, hauſit, perrexit, appoſuit, reportauit, vaſiſque ſingulis permodicum quid contribuit, & abijt. Altera die memor fidei mandatique ſui, ſurgit paterfamilias matutinus, miniſterij conſcium miniſtrumque conuenit, vnà ſecum ad apothecam comitem ducit: inſpiciuntur denuò cuncta per ordinem vaſa. Vinum hauritur, nitor in colore conſpicitur, ſapor in guſtu approbatur, triſtitia in gaudium commutatur, & quid quantumque fides in Chriſto eiuſque glorioſiſſimo amico valeat repetitur cunctiſque audientibus mirantibuſque ſuccreditur. Denique illa probatiſſima vina condigno precio emptoribus diſtribuuntur. Ecce qualiter diuina prouidentia, vtilitatibus hominum deſeruit, & quid tandem Deo pro tantis eius beneficijs exhibetur aut redditur?

Exod. 15. *4. Reg* 2. *Ioan.* 2.

Vina corrupta infuſo vino ad memoriam S. Stephani benedicto, reſtituuntur.

IV. Draco in nubibus apparet *Pſal.* 148.

QVADAM die agebantur nundinæ in noſtra ciuitate, & hora iam meridiana cæli facies ſerena in terram & caliginoſam aëris turbidinem ſubitò eſt commota. Ecce autem deſuper aſpicitur igneus quidam & immenſæ magnitudinis propendens in caput è nubibus draco. Quod non ita inſolitum & nouum debet videri, non ſolum propter notitiam popularem, verum etiam ſcripturæ ſacræ auctoritatem quæ de draconibus ſic memorat dicens: Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyſſi, ignis, grando, nix, glacies ſpiritus tempeſtatis, quæ faciunt verbum eius. Abyſſus namq; dicitur non tantum hic deorſum aquarum inæſtimabilis profunditas, ſed etiam ſurſum iſtius caliginoſi aëris quam ſuſpicimus immenſitas, qui maris ac terræ humore videtur pingueſcere. Cuius impulſu flabiles auræ excitantur, velut lanæ vellera nubes agitantur, fulgura ignita emittuntur. Quæ omnia ne, ſicut inſipienter ſapientes putant, caſu & fortuitu fieri crederentur, ſancta ſcriptura vigilanter præuidit. Et poſteaquam dixit, Ignis grando, nix, glacies, ſpiritus tempeſtatis, continuò ſubiunxit de ipſo vniuerſitatis creatore atque rectore, & ait, quæ faciunt verbum eius. Proinde pendentem ex hac, vt dixi, prouidentia diſpenſationis Dei, & nubibus flammantem draconem tanquam de ſuperiore abyſſo procedentem, atque emicantem, cum aliquandiu huc atque illuc motus aër ferret atque deferret, ac iamiamque præcipitandum ſuper mediam ciuitatem, tremor omnium qui aderant expectantium & ſtupentium cerneret, fugere conuentu publico populariſ turba cœpit, & paſſim quæcunque timor egerat, ſicut quiſque poterat diſcurrebat. Totus denique ipſe diſſolutus, perturbatuſque mercatus. Relicta namque omni negotiatione terrena, pro ſola tantum homines metuebant vita. Quis enim tunc quæreret lucra pecuniæ, in tanto diſcrimine damna deplorans animæ? Aut quis cogitaret vel corporis victum, formidans vitæ ſuæ vltimum occaſum? Quis porrò cuperet veſtem, metu mortis amittens mentem? Magnus etiam concurſus multitudinis ad gremium Eccleſiæ matris, ad miſericordiam protinus conuolauit Dei patris. Ad ipſam Amici Dei ſacraram memoriam in facie proſtrata iacebat diuerſa ætas, diſpar quoque ſexus. Tandem pro cunctorum fletibus oportunè ad Chriſtum Domini Stephani fuſa prece, clementia Dei annuente, horrendus ille draco, paulatim cœpit à conſpectu hominum inter nubium ſepta ſubtrahi atque abſcondi, & qua venti incubuerant redeunte cæli ſerena facie, diſcuti atque propelli, ac ſic reuocatis animis, atque à tanta triſtitia in lætitiam reductis, reddebantur Deo & Amico eius, vberes gratiæ cum ingentibus lachrymis de inopinata gratulatione profuſis. Adhæc accedit etiam aliud quiddam ex hoc ipſo miraculo mirabilius: ne ignara in omnibus fragilitas humana, nihil de diuinis iudicijs & beneficijs euidentius apertiuſque edocta, ita vt dignum fuerat extituſſet grata. Ecce namque altero die procurante diuina diſpenſatione quidam negotiator nunquam noſtræ cognitus regioni, ſubdiaconum noſtrum nomine Sennodum in loco Memblotutano vltrò conuenit, & ad ſe vocauit, & quis iam vel vnde eſſet ab eodem flagitauit. Qui vbi ſe ſubdiaconum Vzalenſis Eccleſiæ memoratus eſt, reſpondit continuò idem ille ignotus homo, ſi tamen ſolum homo, credendum eſt enim quia angelus & homo: Neque enim hoc vel inauditum atque inexpertum eſt ſiue religioni Chriſtianæ ſiue notitiæ humanæ ſanctos angelos terreno habitu & viſibili ſpecie plerunque hominibus apparuiſſe. Dedit ergo ſubdiacono memorato velum varijs pictum coloribus, in quo inerat pictura hæc. In dextera veli parte ipſe S. Stephanus videbatur aſtare, & glorioſam Crucem proprijs repoſitam humeris baiulare, qua Crucis cuſpide portam ciuitatis videbatur pulſare, ex qua profugiens draco teterrimus cernebatur exire Amico Dei videlicet aduentante. Verum ille ſerpens noxius nec in ipſa fuga tutiſſimus, ſub triumphali pede Martyris Chriſti contritus aſpiciebatur & preſſus. Talis itaque pictura vel non omnino abſque myſterio Dei vbi à memorato ſubdiacono: allata pariter atque ſuſpenſa eſt ante ipſam memoriam tanti patroni: omnis ætas omniſque ſexus intueri & mirari cœpit tanquam ſpectaculum grande, quo ſcilicet auctore, quo ve liberatore draco ille extinctus eſt, hoſtiſque deuictus. Geſtæ quippe rei fidem præcedentis diei, commendabat in animis omnium atteſtatio ſequentis diei. Namque illud quod ſtudioſius cernebatur in velo, hoc iam credibilius tenebatur in vero. Concurrebat enim pictura cum gratia, & tam diuinitus pridie geſtum ſalutis beneficium recolebatur quam poſteà in veli imagine aduertebatur. Denique ex ipſa congruentia diei præcedentis atque ſequentis veritatis & imagine rerum & quorundam exemplariorum, tantus in multis ſtupor pariterque amor, admiratio & gratulatio accendebatur: vt à conctis nihil aliud omnino vel diceretur vel affirmaretur niſi hoc vnum, verè quia per Amicum ſuum Deus iſtam liberauerit ciuitatem, & grandem à nobis depulit peſtem. Et reuera Dei fuit ad homines quædam alloquutio in

Pellitur.

velo-

velocitate tacitè significantis admodũ & dicentis, O miseri mortales quale hesterna die draconis eua serit is incendium, vel eius pro vobis aduocati fuerit acceptum suffragium, isto sequenti die istius veli figuratione intelligite atque gaudete. Hinc vestram & præcedentem tentationem & subsequentem liberationem apud vosmetipsos conferte, exinde non dubij sed certi Deo vestro per Amicum meum gratias agite. Ecce draconem de vestra ciuitate cernitis fugatum & expulsum, ecce conterentem caput eius primum Martyrem meum. Ecce Crucis trophæum per quod vicistis inimicum. Hoc ergo modo, ciuitate nostra à tanto periculo primitus liberata, ac postea tali per congruentem picturam veli admonitione instructa & illuminata, gemino miraculo est omnis pia anima in Deo gloria exhilarata.

V. In supradictis miraculis Domini Stephani patroni communis, virtutes sanitatum & visiones somniorum, effectusque eorum mediocritate nostra nos digessisse meminimus: nunc verò euidenter & occultata fide humani habitus corporales apparitiones & demonstrationes in foro, in iudicijs, in luce diei, & conuentu populorum, ordinum dignitates hominibus vigilantibus & videntibus exhibitas per ipsum Amicum Dei, adiuuante Domino cupimus enarrare. Igitur dispensator pecuniæ publicæ Carthaginensis ciuitatis, Florentius nomine, sicut in talibus functionibus fiscalium actionum euenire assolet actoribus earum, vt motus sæpe potestatum sub quibus degunt, & quorum ditioni inseruiunt, incurrant: idem vsque ad periculum capitis offensam iudiciariæ indignationis incurrerat. Qua de re ex præcepto nescio vnde Proconsulis, præcipitanter iussus est rapi, & eius mox obtutibus sisti. Quod cum absque vlla mora officium quod patebat implesset, memoratumque dispensatorem raptum per publicum, sedenti Proconsuli in secretario obtulisset: continuò pallor ingens cœpit discurrere per corda eorum qui aderant & videbant, atque humana miseratione hominem dolebant, eiusque periculum metuebant. Interea viso protinus quem furialiter quærebat, exurgit in voce terribili potestas irata, minaci eundem dispensatorem interrogatione perturbans. At pauefacti hominis fugata mens metu, nec quid diceret inueniebat. Sed ecce Deus ille magister è cœlo prospiciens super filios hominum, miscens seueritati lenitatem, minas transferens in benignitatem, castigando amans, amando consolans, iudex in flagellis, pater in blandimentis, vbique fidelis, nusquam crudelis: ipse ergo Deus Dominus ad liberandum eum hominem angelum suum misit, de quo dictum est: Immittit Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eruet eos. Nam cum dispensator ille vitæ suæ incertus ac dubius sub tanto metu terribilis potestatis inter quæstionarios astaret: repentè pulsatum se à tergo persensit. Statimque paululum ceruice defixa, oculisque furtim retrorsum reductis, videt velut vnum de carnificibus circa se astantem, sibique suggerentem quid ageret, quem rogare deberet, dicentem & admonentem, Inuoca S. Stephanum. Quo viso auditoque Florentius, suæ menti ac sensui redditus, & fuga dudum recreato animo confortatus, glorioſum Stephanum intra semetipsum orare atq; inuocare minimè desistebat. Deinde eleuata parumper facie, ad interrogantem iudicem, oculos intendit in iudicis assessorem. Quem cum noua facie, nouoque vultu micantem, fulgentemque conspiceret, neque illum sibi notissimum, sed alium incognitum atque mirificum iudicis consiliarium cerneret, ita vt cum esset assessoris nota antea in omnibus, & marcida æuo in vultu deformitas & senilis ætas, in illo verò qui ei apparebat, iuuenili decore vultus & candor effulgebat. Hoc viso memoratus Florentius, diu multumque permotus, non iam dubius, sed firmus & certus, glorioſum Stephanum ibi præsentem credebat adesse, ipsumque occultata fede intendere se, & in sua causa iudicem sedere, vel iudici assistere. Nam quo plenius perfectiusque de tali visione ac præsentatione Amici Dei fiduciam caperet, videt Florentius eundem suum suffragatorem, suique iudicis misericordissimum consiliatorem, etiam manu sua sibimet annuentem, & ne quicquam prorsus timeret, per manum dexteram significantem, vultuque hilari sibi arridentem, & spem salutis plenissimam pollicentem. Quid multa? Sentim cœpêre illi furiales impetus iudicis, tumentesque animi ad omnem tranquillitatem leuitatemque deduci: ita vt non formidaret iudicem, sed agnosceret patrem, nec cuius securim capiti suo pertimesceret, nec cuius fauorem propriæ salutis speraret. O Domine Domine, qui veras tuas laudes in sacris tibi Psalmis decantari non arroganter, sed misericorditer iubes: non pro tua iactantia, sed pro nostra tutela, cum dicitur, Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas: sicut consonat etiam Euangelica auctoritas vbi imperio Christi tui dum leuigarentur turbulenti fluctus ac venti, mirantes dixere discipuli. Qualis est hic qui imperat ventis, & mari, & obediunt ei? Verissimumque quod etiam alibi in sermone scripturæ sacræ dicitur de te: Cor regis in manu Domini sicut aqua decurrens, quocumque voluerit illud deterquet eum. Tu enim Domine de consulari irata primitus, & post tranquillata potestate erga dispensatorem, illud nostris temporibus exhibuisti quod in antiqua scripturæ auctoritate prius ferociente & rursum blandiente Regia potestate, circa Hester feminam sanctam ostendisti, & in memoriam posteris legendum sciendumque dedisti. Proinde dispensatorem Florentium, Proconsul non iam vt officialem suum, sed tanquam filium remotis carnificibus non solum ad sese atque ad gremium suum absque vllo timore vicinius iussit accedere, sed & eum cœpit paterna affectione familiarius commonere, ac deinde indulta venia viraque concessa liberum facit de secretario obedere. Qui facto qui astabant & pro hominis periculo pia sollicitudine trepidabant, abeunte absoluto & illæso dispensatore, mixto cum stupore gaudio, modò hæsitabant, modò exultabant, modò inter se mirantes & disquirentes dicebant: Vnde ista tam repentina rerum commutatio atque conuersio, quæ Proconsularem potestatem omni seueritate exutam ad tantam humanitatem lenitatemque perduxit: vt hominem ad vitam ab ipso mortis limine reduxerit? Porrò autem Florentius licet transacto periculo, adhuc tamen ex priore metu aliquantulum animo fractus domum reuersus est. Nulli sanè suorum est in tempore confessus quid acciderit, quid viderit, aut quid euaserit. Verum nocte eadem per somnium videt sibi apparentem illum qui in secretario à se visus fuerat, iuuenili specie vestitum, limine, atq; vltro nominatim compellatus audiuit. Quid est Florenti? Agnoscis me? Ego sum qui in secretario apparui tibi, teq; de morte liberaui. Quem cum Florentius agnouisset ipsumque esse Stephanum intellexisset, vbi eum adorare voluit manumento suppositа ab illo eleuatus est. Expergefactus autem Florentius surgit matutinus, cupiensque grates Deo persoluere, eiusque Amico vota sua reddere, solus ad Vzalensem vrbem proficiscitur. Sed cum viæ sibi incognitæ essent, viator ignarus orabat tacitus intra semetipsum, & eiusdem glorioſi Martyris Christi implorat ducatum. Verùm cum ipse precem funderet, ecce in silentio precantis presbyteri nostræ Ecclesiæ Firmus nomine Florentio aliunde superueniens adiungitur. Quem conspiciens Florentius percunctatus est quo iter ageret. Respondens memoratus presbyter, ad Vzalensem se pergere ciuitatem, vnde etiam se presbyterum esse confessus est. Tunc Florentius animo exhilaratus gratulari plurimum cœpit, omne suum gaudium celare non potuit, sed ab ipso rei gestæ exordio supradicto presbytero, itineris sui comiti adiuncto, quæ secum diuina misericordia per glorioſum amicum suum egerit, ordine indicauit. Deinde finito itinere Florentius vna cum presbytero ad ciuitatem venit, beati Martyris limina humili pietate ingressus, & pauimento prostratus omnipotenti Domino Iesu Christo eiusque beatissimo amico gratias egit. Monasteria quoq; ingressus venerabili episcopo, simulq; seruorum Dei ad se concurrenti choro, omnia hæc enarrauit. Et nos quoque secum per multam gratiarum actionem, in laudes Dei

Dispensator pecuniæ publicæ apud Carthaginem Proconsuli sistitur.

Psal 33.

Suffragio S. Stephani liberatur.

Psal 88.

Matth 8.

Luc. 8.

Prou. 21.

Hest. 15.

al quietus, &c.

& coronæ Martyris Stephani alacriter excitauit ac feruentiſſimè accendit. Hæc dicta ſunt à nobis pauciora de multis quę valuit ſtylus indagare, & legẽda magis cum deſiderio quàm cum faſtidio religioſis pectoribus commendare.

TRANSLATIO CORPORIS SANCTISSIMI PROTOMARTYRIS STEPHANI, de Hieroſolymis in Conſtantinopolim, auctore incerto.

Vide hiſtoriam Eccleſiaſticam Nicephori Callixti li. 4. cap. 9.

FACTVM eſt cum eſſet reconditum corpus S. Stephani primi Martyris Hieroſolymis in ſancta Sion, in diebus Ioannis epiſcopi Hieroſolymitani, vt Alexander quidam Senator poſuiſſet in animo ſuo conſtituere Oratorium domus S. Stephani in eodem Oratorio. Tunc ergo epiſcopus poſuit loculum, & titulum clauis confixit forinſecus menſe Decembrio, die quartadecima, indictione ij. Conſulatu Domini noſtri Imperatoris Conſtan. Auguſti decies. Itaque poſt annos 2. infirmitatem incidens Alexander Senator, teſtamentum fecit Eccleſię ſanctæ & pauperibus atque coniugi ſuæ Iulianæ, adiurans Ioannem epiſcopum per Dominum noſtrum Ieſum poſt obitum meum, inquit, fiat loculus perſicus, & locate me iuxta corpus ſancti protomartyris Stephani, nam & domum eius ædificaui ex mea ſubſtantia. Quo dicto dormiuit in pace. Poſtera verò die veniens epiſcopus vna cum multitudine populi ſuſtulit eum & poſuit iuxta S. Stephanum protomartyrem. I.

Alexander ſepelitur propè S. Stephanum.

POST octo autem annos Iuliana vxor eius cogitans & eſſe bonum exiſtimans, voluit corpus viri, tollere & deferre Byzantium in propriam poſſeſſionem. Et hoc conſiliata profecta eſt ad Cyrillum Hieroſolymitanum epiſcopum, & dixit ei, Quia viri mei corpus volo portare Byzantium in meam poſſeſſionem. Qui dixit ei, Non poſſum hoc facere, & populum conturbare. Tunc Iuliana plorans, abijt in domum ſuam, & faciens literas miſit ad presbyterum ſuum Byzantij poſitum, ſcribens ita: Propria filia tua Iuliana, patri ſuo in Domino ſalutem. Decentes honores offero, & rogo præſtes mihi quo à te ſuſpiciar. Nam non verba blandimentis repleta, ſed cæleſtia myſteria, non ſcientia neque compoſita verbis rhetoricis ſuadelam circumferentia, ſed preces dirigo ad presbyterum meum & Dominum, quoniam vim patior à principibus vt vidua, cauſa nuptiarum. Accelera ergo vt fiant † ſacra, & initiantur à magno Imperatore Conſtantino, Cyrillo epiſcopo Hieroſolymitano, vt veniam & ipſa mariti mei corpus afferam ad poſſeſſionem meam. At ille accipiens ſacram epiſtolam à magno Imperatore Conſtantino, miſit eam Cyrillo epiſcopo Hieroſolymis. Itaq; ſecum epiſcopus legens, & contradicere non valens, adduxit mulierem, & dixit ei. Quomodo poſſumus hoc facere, cum neſciam quis ſit loculus Sancti primi Martyris Stephani, & quis mariti tui? Sed vadens indica mihi, præparans tibi quæ itineris neceſſaria ſunt. Quæ præparatis his quæ itineri neceſſaria ſunt, perrexit ad epiſcopum in Eccleſia. Adueſperante autem die profundius deſcenderunt in oratorium, vbi iacebat lipſanum ſancti, Et aperientes poſitionem, inuenerunt loculos duos. Et dixit epiſcopus mulieri. Non noui quis ſit loculus Sancti protomartyris Stephani, & quis mariti tui. Cui mulier. Ego, inquit, noui quis ſit loculus mariti mei, quoniam ego feci eum. Tunc epiſcopus audiens hæc, iuſſit ei tollere quem noſſet. Et impetu abiens amplexata eſt lipſanum Sancti Stephani, æſtimans mariti ſui eſſe corpus. Et accipiens poſuit illud in lecticam. II.

† fortè *ſcripta, & mittantur.*

Iuliana vxor Alexandri S. Stephani corpus accipit, putans eſſe mariti ſui.

ET valedicens epiſcopo, ibat itinere ſuo gaudens, & per totam noctem hymnus factus eſt in via, & odor vnguenti ſuauitate referti ſpirabat. Porrò ſpiritus immundi clamabant dicentes: Væ nobis, quia protomartyr Stephanus tranſit, dicto nos verberans igne. Mulier autem in vehiculo ſedebat, & pueri ambulabant coram lectica, & formidabant dicentes, Quid eſt quod accidit nobis quia ſpiritus clamãt de S. Stephano? Putas ne ipſius eſt hoc corpus? Multitudo enim angelorum ante lecticam canunt hymnum. Sed quid faciemus Domina noſtra? Forſan non eſt viri tui corpus, ſed S. protomartyris Stephani Tũcilla his auditis, flens tacebat. Præcepitq; pueris ſuis nemini dicere quæ ſibi apparuerant in itinere. Sed ſi quis interrogauerit, inquit, in ciuitate aut in regione cuius ſit hæc lectica, dicite, quia mariti Dominæ noſtræ eſt, & vadit Byzantium. In eadẽ verò nocte, tranſiuimus manſiones tres: Porrò diu quieſcentibus & ſero incedentibus nobis, ſpiritus profunda nocte clamabant dicentes, Tranſit is qui flagellat nos, non poſſumus ferre virtutem Sancti corporis, quia ignis eſt, & acriter nos conſumit, non ſuſtinentes vim Sancti Protomartyris Stephani. Sanitates autem & virtutes fiebant multæ in via. Porrò peruenimus Aſcalonem maritimam, & inuenimus nauim euntem Byzantium, conuocatoq; nauclero, mulier dedit ei quinquaginta aureos dicens, Quia ſecretum habeo tibi ne contradicas mihi. Loculum habeo deportandum Byzantium quem ſaluum ferre procura, & habebis mercedem ab omnipotenti Deo. Qui dixit ei: Nolo contradicere dominæ meę, quia magnus tecum eſt protomartyr Stephanus, & in ipſo eſt vita mea & ſpes mea, quia viderunt oculi mei glorioſiſſima hodie. Veni ergo domina mea, & aſcende nauim. Nauigaturi enim ſumus cum virtute Dei & ſancti corporis. Tunc introeuntibus omnibus in nauim ſoluta eſt à terra vento proſpero. Et veniẽtes in medium pelagi, ſubitò tempeſtas facta eſt, ita vt fluctus exaltarentur ſuper armamenta nauis. Et mari fortiter fluctuante metu detenti adorauerunt omnes ſanctum corpus. Cum autem ploratent & flerent, repentè ſerenitas magna exorta eſt in mari, & apparuit eis S. Stephanus Protomartyr dicens, Ego ſum, nolite timere. Quod eo dicente, ceſſauit ventus, & facta eſt tranquillitas magna. Mane autem facto venimus ad anguſta celantes propter principem Auguſti. Subitò autem terræmotus factus eſt in loco illo ita vt commouerentur fundamenta terræ, donec pertranſiit nauis S. Protomartyris Stephani, & tunc quieuit terra quæ mouebatur: Dæmones autem clamabant aduerſus principem dicentes: Impijſſime princeps quare nõ incendiſti nauim quæ tranſiuit illuc, ſed dimiſiſti illam tranſire contra nos? Ipſa enim nauis fecit terræmotum. Princeps verò hoc audito, miſit dromones quinq; ad comprehendendam nauim. Dromonibus autem peruenientibus ad nauim, angelus exiens de naui percuſſit dromones & ſubmerſit eos. Et factum eſt gaudium magnum in naui, quia Deus erat cum illis. Nauigantibus itaq; nobis tribus diebus, totidemq; noctibus venimus Calcedonem, & dimiſſa eſt nauis in portu. Facientibus autem nobis illic dies quinque, quotquot habebant dæmonia, veniebant circa mare vexati clamantes: Seruus Dei venit, qui lapidatus eſt ab iniquis Iudæis. Sed & gratiam S. Stephani ſpiritus clamabant, væ nobis quia comburit nos acriter. Quò fugiemus minas eius terribiles? Porrò exibant atrociter ab hominibus repulſi, tanquam ab igne combuſti, & quotquot habebant infirmos, ferebant eos extra mare, & omnes ſalui fiebant virtute Sancti Protomartyris præterea inde moti venimus Soſas. Audiens autem penè tota ciuitas currebat tranſiens, Chriſtianis quidem gaudentibus, paganis autem triſtantibus. Et inde profecti, rurſus propter turbam quæ in circuitu erat venimus ciuitatem Taurum. III.

Illud naui imponit.

Tempeſtas ſedatur.

Liberatur nauis ab inſidiantibus dromonibus.

COGNITO autem hoc Euſebius epiſcopus Conſtantinopoleos de corpore Protomartyris Stephani, & quia tota Chriſtianorum multitudo mota erat ad videndam virtutem Sancti corporis, curſim perrexit ad Imperatorem Conſtantinum, & nunciauit ei de corpore S. Stephani. Imperator autem ſciſcitabatur qualiter venerit ab Hieroſolymis corpus, & quis eſſet qui hoc detulerat. Qui adduxerunt ei mulierem dicentes: Domine mi Imperator, hę eſt, quæ attulit corpus Sancti Protomartyris Imperator verò dixit ad eam, Quomodo attuliſti corpus S. Stephani? Dic mihi veritatem. Quæ dixit: Domine Imperator, vir meus ipſe ædificauit Hieroſolymis oratorũ Sancti Stephani, & ipſe vna cum epiſcopo Ioanne recondiuit S. Stephanum. Poſt annos autem aliquot, mortuus eſt vir meus, depoſito teſtamento apud epiſcopum Ioannem dicens: Poſt finem meum ponite me propè primum Martyrem Stephanum. IV.

Et ita

Et ita factum est. Imperator autem dixit, Quomodo ergo illud huc tulisti? Quæ ait: Domine Imperator vim patiens à principibus, sicut vidua, & nolens alteri viro copulari, nunciaui patri meo, quia huc volo venire & afferre viri mei corpus ad possessionem meam Tunc audiens hoc pater meus, accepit sacram epistolam ab imperio vestro, & misit hanc mihi & episcopo, vt tollerem corpus viri mei. Descendens autem noctu cum Cyrillo episcopo, existimaui tollere viri mei corpus, & tuli Sancti Stephani. Dedit autem imperatori sacram epistolam. Imperator autem cum legeret, recognouit suimetipsius manum. Tunc mulier dixit Imperatori, Domine Imperator potestatem habes corporis mei, animæ verò Deus, qui facit mirabilia in cœlo & in terra. Quod si non credis, mitte ad nauim Hebræum, vbi iacet loculus Sancti, in quo etiam titulus est affixus, scriptus Hebraicis literis, & legens eas cognosces certitudinem. Imperator verò vocato Hebræo, adiurauit eum per legem ipsius, dicens: Vade & vide quid scriptum sit: Abiens itaq; Hebræus cum duobus protectoribus, & legens dixit, Magnum spectaculum est hoc, Protectores verò dixerunt. Quod spectaculum? Dic nobis. Hebræus autem dixit: Quia protomartyr Stephanus est, & in ipso vita mea & spes mea, quia viderũt oculi mei glorioſissima hodie. Tunc venientes protectores nunciauerunt Imperatori, qa protomartyr Stephanus est. Qua de re gauisus Imperator, conuocans Eusebium episcopum dixit ei, Vade ad nauim cũ multitudine populi, & ego mittam plaustrum in quo ponẽs loculũ deferes ad palatium. Iuit ergo episcopus, post quem omnis populus cum cereis cucurrit. At verò episcopus descendens in nauim, tulit loculum. Et posito in carruca festinauit in palatium. Mulæ autem incedebant, tractæ violenter ab angelis. Et veniens in locum, qui dicitur Constantinianes, steterunt, & vlterius non valebant transire. Percutiebant ergo animantia. Vna autem earum per angelicam virtutem humana voce locuta est dicens, coram omni populo. Quid percutitis facies nostras? Hic oportet eum recondi in loco hoc. Nolite ergo laborare omnino. Alioquin signa & prodigia habetis videre. Episcopus verò tremefactus & tormentum non sustinens, nunciauit Imperatori omnia quæ contigerant. Audiens autem hoc imperator, tristatus est, & misit alia duodecim animalia vt traherent carrucam. Et ipsa quoque similiter propter vim angelorum non valuerunt trahere carrucam. Tunc episcopus exclamauit, Vnus es Deus omnipotens; qui facis mirabilia solus supra sanctum Protomartyrem Stephanum, qui martyrium passus est pro nomine tuo. Da nobis gratiam & misericordiam, per intercessiones sancti Protomartyris. Tunc episcopus tulit loculum à carruca & locauit eum faciens Oratorium per menses quinque, in quo & posuit loculum cum omni cautela Sanitates autem & virtutes factæ sunt super infirmos in diebus illis, in gloriam patris & filij & Spiritus sancti, cui est honor & Imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Multa trahens plaustrum, loquitur.

Corpus S. Stephani deponitur & oratorium extruitur.

DE S. VALENTINO PATAVIENSI EPISCOPO,

AN. 460.

SCRIPTA QVÆDAM ANTE ANNOS AMPLIVS QVINGENTOS, SED nomen authoris MS. Codices non habent. Stylum F. Laur. Surius hincindè nonnihil expoliuit.

I. NOSTRO æuo, temporibus Calixti Pontificis Maximi, anno Dominicæ incarnationis 1090. *(sic habent duo MS. libri, sed vel in Pontificis nomine mendum est, vel in numero annorum legendum, 1120. aut circiter)* Patauij inuentum est corpus sanctissimum venerandi confessoris Christi & Episcopi Valentini, idque ab eiusdem sedis venerabili antistite Dedalrico. Quod quidem sactum corpus olim eò translatum à Longobardorum gente è castro Magiensi, iussu venerandi Ducis Tassilonis, Dei benignitate propriæ sedi restitutum est. Prima verò translationis eiusmodi fuit occasio. Cùm beatæ memoriæ S. Corbinianus Episcopus Frisingensis Romam aliquandò proficisceretur, captus est à ministris Grimoaldi Longobardorum principis, qui in Alpibus excubabant, perductusque est in Magiense castrum. Vbi cùm maneret sanctissimus vir, accessit ad monumentum S. Valentini, Patauiensis quondàm Episcopi, quod in eodem castro in Alpibus sito, idem beatus antistes Valentinus extruxerat: in quo postquàm gentibus prædicauerat, & multos ab ethnicismo ad Christi religionem traduxerat, post obitum suum humatus, requieuit in pace. Vbi verò iussu Grimoaldi Principis Corbinianus Episcopus dimissus est è custodia, Romam ire perrexit, atque indè prospero cursu ad eundem locum reuersus est. Cumque non mediocriter doleret sancti Pontificis Valentini corpus à propria ecclesia longius semotum, rogauit Tassilonem Ducem, patrem Grimoaldi ducis, vt per ipsum propriæ sedi quandoque vel mortuus restitueretur. Eius verò precibus annuens Tassilo, præcepit, vt corpus beati Valentini à castro Magiensi Patauium, vndè quondàm ab improbis hæreticis, Arriana perfidia infectis, expulsus fuerat, honorificè deportaretur. Itaque hunc in modum translatum est corpus sanctissimi viri à Magiensi castro Patauium, positumque inter duos muros ante fores ecclesiæ beati Stephani protomartyris, vbi Episcopi sedes est.

AVG. 4. Inuenitur corpus S. Valentini Episcopi.

S. Corbinianus Frisingensis Episcopus.

Corpus eius transfertur Patauium.

De literis cum sacro corpore inuentis.

II. IPSO autem sanctissimi Valentini Pontificis inuento corpore nostris temporibus in ecclesia Patauiensi, iuxta illud reperta est tabula plumbea, in qua continebantur scripta strictim, & vt vix possent intelligi, eius sanctissima gesta, tum etiam quis fuerit, quemadmodùm ecclesiæ Patauiensis Episcopatum administrârit, vt expulsus, in locis montanis vitam suam exegerit, vt denique post mortem reductus sit. Quæ quidem scriptura tum vetustate, tum terræ putrefactione dissipata, & ab inuentoribus in vnum collecta, rerum gestarum ordinem ægrè hunc in modum manifestat; Vénit ab Oceano vir humilis, Valentinus nomine, in Norici vrbem Patauium, idque animo apud illos prædicandi Sed quia id hominum genus ferum ac belluinum nimis erat, exiguum apud illos animarum fructum capere potuit. Videns autem terræ eius opportunitatem, & quorundam hominum frugalitatem, regionemque iam albam ad messem, ità intrà se cogitabat: Non debet concionandi munus quisquam sibi vsurpare, nisi ex Apostolicæ auctoritatis iussione, sicut scriptum est: Quomodò prædicabunt, nisi mittantur? Hæc dicens, adijt pontificem Romanum. Qui eum honorificè & reuerenter excepit, libenterque eum audiuit, & Apostolica authoritate eius studium prædicandi confirmauit. Reuersus ergò ille Patauium, tentauit illic prædicare verbum vitæ, sed nihil profecit, nondùm enim tempus miserendi eius aduenerat. Rursùs autem cogitauit adire Romanum pontificem, vt ab eo vel in aliam prouinciam mitteretur, vbi animas Christo lucrifaceret, & suæ quoquè salutis acciperet incrementa. Venit ad Pontificem, interrogatur ab eo, quid ità citò reuerti voluerit, respondet in hunc modum: Domine mi, pater charissime, obstante infelicitate mea, non potui vllum fructum facere. Redij ergò ad te, orans vt ad aliam gentem me mittas, vbi fructum animarum. Christo iubente, colligam, nec minorem animæ meæ profectum percipiam. Respõdit Põtifex: Insta frater opportunè, importunè, & beatus erit fructus laboris tui: si possis tantùm vti cõstantia, donèc frangas feritatẽ diu reluctantis populi. Quòd si verò iam tertiò conando nihil effeceris, authoritate Apostolica licebit tibi ad alias gentes prædicandi causa commigrare. Atque ità imponens ei manum, ordinauit eum Episcopum, dataque benedictione, à se dimisit. Ille celeriter reuersus Patauium, prædicauit verbum salutis & fidem sanctæ

S Valentinus prædicat Patauij. Vide quid tribuat Romano Pontifici. *Rom. 10.*

Ordinatur Episcopus,

Trinitatis. At homines illi videntes eius prædicandi instantiam, vnà cum Arrianis restiterunt ei, nec sine læsione eiecerunt eum è finibus suis. Ille verò, vt erat homo patiens, excusso pulvere pedum in eos, egressus ab vrbe, ad montana se contulit, vbi ex Dei prouidentia ingentem attulit animarum fructum, cum magno suæ salutis augmento: & tandem Deo & hominibus charus, feliciter in Christo defunctus est.

Matth 10 *Luc.* 9

Obitus eius.

Hucusquè in tabula plumbea habetur.

Sequuntur quædam de gestis eius, eodem authore, qui superiora huius historiæ scripsit.

III. Prædicat in Alpibus. Edit miracula.

FVIT itaque beatus Valentinus Episcopus in Alpibus, in locis nemorosis & syluestribus, in quibus ethnici multi, & feri ac belluini homines morabantur, prædicans ac docens verbum Dei, & virtutes multas efficiens, ità vt ab obsessis corporibus dæmones pelleret, sanaret infirmos, & multos malè habentes à diuersis languoribus curaret. Erat enim vir sanæ doctrinæ, & fidei catholicæ regula perfectè imbutus: non palpans vitia hominum, sed pungens: aculeatis sermonibus vtens aduersùs flagitiosos, & tan-quàm clauis quibusdam in altum defixis: abstinens se ab omni fratre ambulante inordinatè. Versutias hæreticorum toto studio declinabat, ità vt nec audire eos, nec in cibo, potu, aut qualibet amicitiæ coniunctione cum eis communicare vellet.

IV. Vitat hæreticorum communionem. Arriana hæresis, tempore S. Valentini erupit.

QVÆ etiam ei partim causa fuit montana expetendi, vt nulla ipsi daretur alicuius cum eis commercij occasio, aut communicandi necessitas offerretur. Arriana perfidia, inter cæteras hæreses per totum orbem peruaserat, & instàr serpentis suo veneno infecerat limites, quos olim doctrina Apostolica ad Christi fidem adduxerat. Nè ergò vir sanctus, & catholicæ religionis firmitate roboratus, hæreticorum, quibus præ multitudine resistere non poterat, tumultuosos clamores audiret, ad montana se contulit: vbi cùm sanæ doctrinæ & veritatis prædicationi vigilanter incumberet, multum Domino populum lucratus est. Audientes enim eum populi multi, qui non modò in montanis, sed etiam vicinis locis & circa Alpes contra Italiam & insubres degebant, sacrum ab eo baptisma percipiebant.

V. Multos Domino lucratur.

QVIDAM etiam ab erroribus, quos ab hæreticis hauserant, resilientes, beati Valentini orthodoxa prædicatione instituti, sanam fidem complectebantur, confitentesque peccata sua, & abstinentes se ab omni opere malo, glorificabant Deum patrem omnipotentem, & filium eius Dominum nostrum Iesum Christum, redemptorem & Saluatorem mundi, & Spiritum sanctum paracletum, illuminatorem & consolatorem animarum, veram & sanctam Trinitatem, diuini nominis & confessionis vnitatem. Non est in hac Deitatis confessione diuisio, non est in personis inæqualitas. Pater æqualis & consubstantialis est filio & spiritui sancto: at tamen alia persona patris, alia filij, alia spiritûs sancti: sed vna Deitas & consempiterna maiestas: quæ cuncta creat, cuncta vegetat, cuncta gubernat.

Docet verâ & catholicâ fidem amplectêdam.

VI. EAM fidem constantissimè prædicabat beatus Valentinus Episcopus, & in hac sanctæ Trinitatis confessione perdurabat. Hac fide multos ab errore diabolicæ prauitatis liberabat, multorumq; animas à præcipitio æternæ damnationis eripiebat. Quos verò subtraxit diabolo, illos adduxit ad Christum: quosque conuertit ad fidem, saluti restituit animarum.

VII. Eius optimæ institutiones.

1. *Cor* 9. *Col.* 4.

DOCEBAT autem eos resistere vitijs, pugnare cum mundi huius prauis cupiditatibus, pristinos errores prorsùs abijcere, cunctis vanitatibus valefacere. Docebat populum Dei rectè credere & benè operari, spernere lenocinia blandientis sæculi, perfectèque ambulare in via Domini, & quæ fide recta comprehenderent, ea bonis operibus complere. Cumque hæc alios doceret, ne quaquàm seipsum neglexit, sed dabat operam, vt posset ipse quoquè dicere cum Apostolo: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, nè fortè alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Erat eius doctrina sale sapientiæ condita, non declinans neque ad dextram, neque ad sinistram, id est, nec aspera nimiùm, nec plus satis remissa. Sic extirpabat vitia, vt virtutes pariter non euelleret, conuenienter illi sententiæ de Domino Saluatore: Linum fumigans non extinguet, & arundinem quassatam non conteret. Linum fumigans extinguere, est peccatores quosque & sceleratos seu criminosos propter fumum fœtoris eorum despicere, & ad reconciliationem diuinæ miserationis per beneuolentiam prædicationis non reuocare. Non extinguere verò, est, nè desperent, per lenitatem ad fiduciam salutis æternæ alliciendo temperare. Arundinem quassatam conterere, est anxias, exacerbatas, & propter iniquitatis suæ instabilitatem afflictas mentes, ad constantiam & fiduciam spei, vitæ æternæ promissionibus non erigere, sed seueritate maledictionis & desperationis conterere. Quod beatus Valentinus prædicator egregius non fecit, sed ità potiùs peccatoribus prædicabat veniam, vt seipsum etiam peccatorem diceret, summum illum verbi Dei præconem Paulum imitatus, qui dicit: Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum: sed ideò misericordiam consecutus sum, vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui crediturì sunt illi in vitam æternam. Ità nimirùm S. Valentinus Episcopus dulcis erat eloquio, pro concione suauis, non multiplex nec profusus nimiùm in verbis, non profundus sensibus, non vafer neq; implicatus sententijs: sed humilis voce, lenis exhortatione, conspicuus bonitate, vniuersa morum honestate præclarus.

Esa 42.

1. Tim. 1.

VIII. Eius multæ preces. *Psalm* 119. *Philip.* 1. *Psalm* 41.

ERAT apud illum in more positum, noctes & dies ruminare psalmos, tota animi attentione hymnos depromere, preces multas fundere, tota compunctione ad Dominum suspirare, & cum Psalmista crebrò ingemiscere & dicere: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: cum Apostolo cupere dissolui, & esse cum Christo: frequentissimè in precibus suspirare ad Dominum, & cum lachrymis atque singultibus dicere: Quandò veniam & apparebo ante faciem Dei? Igitur beatus vir, athleta fortissimus, cùm permultos in fide Christi & catholicæ religionis professione confirmâsset, delegit vitam solitariam, vt tanto securiùs quantò secretius Deo adhæreret, diuinis contemplationibus vacans, & cælesti dulcedini animum intendens fecerat sibi iampridèm oratoriolum seorsùm ab hominum tumultu, in quo crebrò pernoctabat in orationibus, vigilijs & ieiunijs insistebat, sæpissimè lachrymarum imbribus perfusus, ardentissimè ad Deum suspirabat. Diebus verò orationi, lectioni, contemplationi vacabat, eleemosynis, cæterisque, quibus poterat, bonis operibus intentus erat, Deoque soli in secreto cordis sui pura conscientia indefessus militabat.

Eius exercitia.

IX. POST tot vitæ huius labores, post tot bonorum operum sudores, post tantas corporis molestias & vigilias, hæreticorumque vexationes & insidias, Deus omnipotens, cui soli iam longo tempore inhæserat, volens ei reddere mercedem & amplissima præmia, in spiritu ei reuelauit horâ, qua esset abiturus à vita. Tum verò ille præmuniuit se vigilijs & precibus, vt posset lætus audire à veniente iudice: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Cumque labores laboribus, vigilias vigilijs, ieiunia ieiunijs, preces precibus cumularet, alijsque pijs operibus incumbendo, diem vocationis suæ cum ingibus lachrymis expectaret, in grauem morbum incidit, quo etiam extinctus est. Sed licèt magnis afflige retur corporis molestijs attamen scutum patientiæ, & obedientiæ virtutem tenens fortiter, non multùm contristabatur, sed gaudebat potiùs, credens à Domino se diligi: quandoquidem tam acriter ab illo castigaretur. Non erat immemor scripturæ dicentis: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo arguêris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit, & post flagella in hæreditatem patriæ cælestis introducit.

Matth 25.

Credebat se à Domino diligi quandò castigabatur.

Prou 3. *Heb* 12.

Eiusmo-

Eiusmodi sancti spiritûs consolationibus confirmatus vir Dei, non timebat mori, sciens se à Domino celeriter à mortis cruciatu liberatum iri. Vocatis igitur fratribus & commilitonibus suis, indicauit eis propè adesse suum è vita decessum, cunctosque his compellauit sermonibus: Fratres charissimi, confirmate Ecclesiam in fide Christi, conseruate fidem, pacem, vnitatem, spem, charitatem & religionem catholicam: & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum vsque in finem. Deindè cum lachrymis ità precatus est: Domine Deus, Pater Domini mei Iesu Christi, qui per spiritûs sancti gratiam omnes gentes in vnitate fidei congregâsti, collige Ecclesiam tuam vinculo veræ fidei & Christianæ religionis. Libera eam à prauitate hæreticæ peruersitatis: custodi eam à scissura diabolicæ falsitatis. Dòmine Iesu Christe, fili Dei omnipotentis patris, defende & ërue oues tuas de ore luporum, pro quibus fudisti pretiosissimum sanguinem tuum. Prædicit obitũ suum.

X. Hac oratione finita, pariterque exhortatione fidissima, vir sanctus propriis manibus accepit corporis & sanguinis Domini sacramentum, ità dicens: Domine Iesu Christe mundi conditor & redemptor, qui es dux & illuminator animarum nostrarum: obsecro te per mysterium sacratissimæ passionis & resurrectionis tuæ, vt suscipias animam meam, & perducas eam in regnum tuum, quod præparâsti diligentibus te. His dictis, tradidit spiritum in manus Angelorum, ad Christum in paradisum perferendum. Corpus autem eius in Alpibus in ecclesia, quam ipse condiderat, humatum est. Post aliquantam verò temporis, consopita perfidia hæreticorum, à fidelibus Christianis Patauium translatum est, & in ecclesia beari Stephani protomartyris honorificè tumulatum. Cumque multis temporibus clarescceret locus ille signis & virtutibus, quas fecit per illum Deus, oblatæ sunt multæ visiones nostris temporibus viris religiosis de corpore eius, ex diuina voluntate ad locum celebriorem transferendo. Inuentum est ergò corpus sanctissimi viri inter duos muros basilicæ sancti Stephani, & eleuatum cum magno tripudio & populorum conuentu à venerabilibus viris & religiosis Episcopis, collocatumque in maiori ecclesia ad sedem pontificis, vbi etiamnùm plurima fiunt miracula, quæ facit per illum Deus & Dominus noster Iesus Christus. qui in sanctis suis est mirabilis & gloriosus in sæcula sæculorum, Amen. Celebratur autem festum eius in Ecclesia Patauiensi cumprimis solenniter & honorificè pridiè Nonas Augusti, & fit ibi conuentus multorum hominum, quærentium auxilium & defensionem ab illo: percipiuntque multi dignè postulantes, mentis & corporis sospitatem per Christum Iesum Dominum nostrum. Sub mortẽ accipit Eucharistiam. Feliciter obdormit in Domino. Inuentio corporis eius & translatio Festũ eius.

CONVERSIO ET PASSIO SS. MARTYRVM, AFRÆ, HILARIÆ, DIGNÆ, EVNOMIÆ, ET EVTROPIÆ, VT EAM edi curauit Cl. D. Marcus Velserus II.vir Augustanus. An. 300.

I. Apvd prouinciam Rætiam, in ciuitatem Augustam Narcissus Episcopus veniens, tempore, quo persecutio Diocletiani feruebat, nesciens quo intraret profugus, ad mulierem quandam ingressus est, nomine Afram, cum diacono suo Felice. Illa autem, videns honestos viros existimans aduentores impudicos, parat cænam, & omnia, quæ solito more, cum tribus puellis, parare amatoribus consueuerat. Episcopus autem, veniens vt cibum caperet, orare cœpit, & psallere. Afra autem, quia nunquam hæc audierat, stupefacta cœpit inquirere quis esset. Et ediscens hunc esse Christianorum Episcopum, procidit [a] ante pedes eius, dicens: Domine indigna sum valde, & in ista ciuitate nulla me turpior potest inueniri. Cui ait Narcissus episcopus: Saluator noster à turpissimo tactu inquinari non potuit, illius enim tactus omnes sordes diluit, atque mundauit, & sordes non poterant inquinare domini charitatem. Nam & lux de cœlo veniens, & splendor solis, dum circa cloacas, & lutulentas plateas funditur, mundus funditur de cœlo, & mundus leuatur in cœlum. Vnde & tu, filiola, suscipe in te lumen fidei: vt purificata ab omni peccato, possis de meo introitu perpetua charitate gaudere. Dicit ei Afra; ego quidem, quæ plura capillis meis peccata commisi, quomodo possum à tantis sordibus ablui? Respondit Narcissus episcopus: Tantum crede, & baptizare, & salua eris. 5. Aug. Narcissus Episcopus venit Augustam. Ante cibum orat more Christiano. [a] Afra se peccatricẽ fatetur. *Luc.7.*

II. Post hæc Afra conuocans puellas suas, dixit: Iste homo, qui ad nos intrauit, episcopus est Christianorum: & dixit mihi, Si credideris Christo, & baptizata fueris, ab omni poteris emundari peccato. Quid vobis videtur? Respondentes autem Digna, *Eunomia, & † Eutropia dixerunt: Tu nostra domina es, & si sequutæ sumus te ad inquinamenta facinorum, quomodo te non sequemur ad indulgentiam peccatorum? Tu caput nostrum es, quocunque ierit caput, membra necesse est vt sequantur. Interea dum hæc loquerentur, nox initium sumpsit. Incipiens autem [b] hymnos Deo canere cum diacono suo episcopus, totam noctem orando, & psallendo pertransijt, simul habens Afram cum suis puellis consortem. Mane autem facto, episcopus Narcissus cæpit inquiri. Dictumque est Afræ: Vbi sunt, qui ad te introierunt? Illa autem dixit eis. Hospites amatores mei manserunt hic, & abierunt ad sacrificium. Illi autem audientes illos isse ad sacrificium, putabant eos ad Capitolium vel ad templum abiisse. Alijs ergo discedentibus, remansit vnus ex eis, qui diceret: Ego cognoui eos feros ad te venisse, & scio quia Christianierant, nam omni hora signabant frontes suas signo crucis, in qua Christus eorum passus est. Dicit ei Afra: Ad me meretricem haberent intrare, si Christiani essent? Ad me non veniunt nisi qui mei similes sunt. Abijt ille, & nunciauit omnia quæ dixerat, quæque audierat, his qui quærebant eos. His ita gestis, abijt Afra ad matrem suam Hilariam, & dixit: Episcopus Christianorum venit ad me nesciens quo intraret, & per totam noctem, expandens manus suas ad Deum suum, cantans quod nouit, nos fecit simul orare: Circa verò pullorum cantum extinctum est lumen candelæ: & cæpi festinare, vt eam accenderem, & non potui. Tunc dixit mihi diaconus eius: Noli quærere lumen extinguibile, modo tibi ostendetur lux, quæ extingui non potest. Et cum dixisset episcopus: Veni lux mea de cœlo, ostende faciem tuam, & salui erimus, Venit fulgor de cœlo sicut sol, & sicut coruscatio ante tonitruum, & non recessit antequam aurora inciperet, Et dum orationem finisset, iussit nos sibi respondere, & dicere, Amen. Et lux fulgoris illius paulatim receſſit. Post hæc misi me ad pedes eius, & dixi illi: Domine iniuriam tibi grandem feci, quod ad me introisti, sum enim mulier peccatrix. Et ille dixit: quo me Deus meus iussit ingredi, introiui.* *al. Eumẽnia.* † *al. Eutropia.* [b] Tota nocte orat cũ suo Diacono Episcopus. Lux cælitus lapsa diu moratur in ædibus Afræ.

III. Circa diei verò horam tertiam, ostenderunt se mihi, qui eis ante lucem insidiari fuerant, vt exeuntes tenerent eos, & occiderent. Sed cum non exissent, conuenerunt me. Ego verò fasces lini habeo, sub quibus abscondi eos, & timeo, ne scrutentur locum illum. Sed si iubet, domina mater, huc eos transire faciam. Quia promisit mihi Episcopus dicens: Faciam te Christianam, & omnia peccata tua diluentur. Audiens hæc mater eius, gaudio repleta dixit: Præstet Deus, vt & mihi hoc contingat. Cui dixit Afra: Ergo nocte veniente duca eum huc. Respondit mater eius: Etiamsi noluerit, roga eum. Vespere a. facto, rogauit sanctũ Narcissum episcopum Afra, vt iret ad matrẽ eius. Ingresso a. eo domũ, factum est gaudium magnum, ita vt Hilaria per tres horas teneret plantas eius, & diceret. Obsecro te domine, vt & me facias mundari à peccatis meis. Tũc sanctus Narcissus episcopus dixit ei: Beata est fides tua, quæ antequã discceres verbũ veritatis, ipsam veritatem, q̃ per verbũ vix possunt homines agnoscere, in tua mẽte fundasti. Confert se ad ædes Hilariæ S. Narcissus

Verun-

Septimana vna ieiunijs & precibus baptizãdas vacare iubet.

Veruntamen quia video vos capaces eſſe verborum Dei, hodierna die ſimul incipite ieiunare, & per ſeptem dies ieiunantes audite ſermonem veritatis: Octaua autem die purificabimini ab omni peccato, & eritis ab omni pollutione immunes. Dixit ei Hilaria: Si iubes domine, dicimus quid colimus, & ita demum doce nos, quid colere debeamus. Dixit ei Narciſſus epiſcopus: In hoc apparet quia bene poteris ſuſcipere quid colere debeas, ſi quid huc vſque colueris euidenter exponas. Dic ergo culturam tuam.

Impuriſſimæ Veneris cultus imparus.

HILARIA reſpondit: Parentes mei genere Cyprij fuerunt, & inde venerunt cum ſacris Veneris. Et Venus IV. coli non poteſt niſi ab his fœminis, quæ fuerint fornicatæ. Ideo ego denique filiam meam ſacris Veneris conſecraui, quaſi Deæ Veneri ſeruituram, & de opere meretricio placituram, in proſtibulo manere permiſi. Credens quod mihi eſſet propitia Venus, ſi filiam meam diuinis eius *imitationibus occupaſſem. Nam quanto plures amatores habere potuerit mulier, quæ Veneri ſeruit, tanto plus Veneri placere poſſe à ſacerdotibus affirmatur. Audiens hæc vir Dei Narciſſus epiſcopus, ingemuit, & lachrymas fudit, dixitque ad Diaconum ſuum: Surge frater, & demus lamentum ſuper culturam talem. Et rogemus dominum, vt vbi abundauit iniquitas, ſuperabundet & gratia. Factum eſt autem cum oraſſent, apparuit Ægyptius quidam nigrior coruo, nudus, & vulneribus elephantiæ corpore toto plenus, & dare cepit mugitum, dicens: O Sancte Narciſſe epiſcope, quid tibi cum cauſſa mea? Quid tibi cum ancillis meis, quas ego ſemper in mea familia habui? Deus tuus mundas animas, & munda corpora diligit. Iſtæ iam meæ ſunt, alius eſſe non poſſunt. Nunquid ego intro vbi caſtitas regnat? Nunquid locum inuenio, vbi eſt ſpiritus caſtitatis? Hic tu quid intraſti vbi inquinata ſunt corpora, & pollutæ ſunt animæ?

* *fort. initiationibus.*

ad Rom. 5.

Dæmon apparet.

TVNC ſanctus Narciſſus epiſcopus dixit ei: Iubeo tibi immunde ſpiritus vt des mihi reſponſum de eo, quod V. te interrogauero. Dic mihi damnate, Scis Chriſtum Ieſum dominum noſtrum Nazarenum tentum, flagellatum, ſputis in facie illitum, ſpinis coronatum, irriſum, ligatum, felle, & aceto potatum, affixum Cruci, mortuum & ſepultum, die tertio reſurrexiſſe? Scis hoc factum eſſe? Reſpondit dæmon, & dixit: Vtinam mihi hoc neſcire licuiſſet. Nam ex ea hora, qua crucifixus eſt, princeps noſter fugit à facie eius, quia virtutem perſequentis ferre non potuit. Tunc ſaxa illa ſolida ſcindebantur, & monumenta aperta ſunt, & ſurrexerunt ſancti viri, qui viderunt hoc factum, quando princeps noſter, ab eo qui crucifixus eſt, tentus eſt, & catenis religatus. Reſpondit ſanctus Narciſſus, & dixit; Quod nomen eſt principis veſtri? Dicit ei dæmon; Sathan nomen eſt ei: Quod interpretatur initium mortis. Dicit ei Narciſſus epiſcopus: Dic mihi, quid peccauit dominus Ieſus Chriſtus, vt tanta pateretur? Dicit ei dæmon: Nunquam peccauit.

DICIT ei Narciſſus epiſcopus: Et qui nunquam peccauit, quare tanta perpeſſus eſt? Reſpondit dæmon: VI. Non pro ſuis peccatis paſſus eſt, ſed pro alienis. Dicit ei Narciſſus epiſcopus: Ex ore tuo condemnaris immunde ſpiritus. Cum ergo ſcias Dominum meum Ieſum Chriſtum, non pro ſuis, ſed pro alienis peccatis occiſum, diſcede ab his mulieribus, quia etiam pro iſtis paſſus eſt, quæ ad eius fidem, & gratiam confugerunt. Dicit ei dæmon; Quia docet lex, & iubet, vt res alienas non tollat aliquis, tu qui ſanctus es, res meas quare tollis? Quid mihi tollis animas, quas lucratus ſum? Dicit ei Narciſſus epiſcopus; Effractor, & fur, ab initio damnate, & in malitia inueterate, Quia iſtas animas à Deo ſuo tu ſeparaſti, ego te modo furem teneo, & creatori creaturam ſuam reſtituo. Reſpondit ei dæmon: Et ego creatura eius ſum, & me ergo creatori meo reſtitue. Dicit ei Narciſſus: Tu ipſe ex ore tuo hoc confeſſus es, Chriſtum pro peccatis hominum paſſum eſſe: ſi, quomodo pro hominum peccatis paſſus eſt, etiam pro dæmonum impietatibus paſſus eſſet, reſtituerem te creatori tuo: Nunc autem, quia ſic paſſus eſt pro peccatis hominum, vt veſtrum principem religaret, vade tu ad principem tuum. Dicit ei dæmon: Fac pietatem ſuper me, & da mihi vel vnam animam in poteſtatem. Dicit ei Narciſſus epiſcopus: Si dedero tibi animam in poteſtatem, quid de ea facies? Dicit ei dæmon: Interficiam eam, & lucrabor * animam ipſius. Dicit ei Narciſſus epiſcopus; Cras prima luce, dabo tibi poteſtatem hanc, vt facias. Dicit ei dæmon: Dic mihi ante Deum tuum, quia das mihi animam intra corpus incluſam, quam ego lucrer. Dicit ei Narciſſus: Ante Deum meum, dabo tibi animam intra corpus incluſam, manducantis, & bibentis, & dormientis, & iterum vigilantis. Dicit ei dæmon: Modo iube me hic manere iſta nocte. Dicit ei Narciſſus: Si potes nobiſcum manere, mane. Dicit ei dæmon: Si non expandis manus tuas ad cælos, & non pſallis Deo tuo, poſſum hic manere. Dicit ei Narciſſus: Nunquam ſit tibi bene immunde ſpiritus. Non ſolum autem ego, ſed & iſtæ omnes mecum, per totam noctem Deo noſtro flectent genua, & laudes ei nobiſcum canent. Tunc dæmon vlulatum teterrimum diræ vocis emiſit, & nuſquam comparuit.

Exod 20. Argumentatur cum hoſte Narciſſus & eum vincit.

* *animam pro vita intelligit VVelſer.*

Odit dęmõ, nec ferre ſuſtinet preces piorum.

SANCTVS autem epiſcopus fecit poſt ieiunium refici Afram cum matre ſua, & cum puellis ſuis. Quæ tre- VII. mentes pro eo quod audierant, & viderant, eius monitis confortabantur. Ipſe autem cum Felice diacono ſuo non refecit ſe, ſciens ſe iterum mane cum dæmone luctamen habiturum. Tranſijt itaque nox tota orationibus, & pſalmorum canoribus plena. Die autem orto aſſuit dæmon dicens: Memor eſto ſancte epiſcope iuramenti tui, quod dixiſti ante Deum tuum. Da mihi animam, cuius corpus occidam, & animam eius mecum habeam. Reſpondit ſanctus Narciſſus epiſcopus, & dixit. Et tu iura mihi in nomine Dei mei, quia ſtatim interficias quem tibi dedero in poteſtatem, & ſi eum non interficias iubeat te Deus ire in abyſſum. Dixitque ei dæmon: Per ipſum, qui nos cum principe noſtro vicit, iuro ſi non, me iubeat ire in abyſſum: quia ſtatim interficiam eum, quem mihi dederis in poteſtatem. Dixitque ei Narciſſus epiſcopus: Vade iuxta * fluuen fontis alpium Iuliarum, vnde nemo poteſt aquam bibere, non homo, non pecus, non fera aliqua, quia Draco ibi habitat, & de flatu eius, omnes qui ad fontem acceſſerint, moriuntur: hunc interfice, & in tuam poteſtatem redige animam eius. Tunc exclamauit dæmon, dicens: O epiſcopum mendacem. Inſuper me ligauit iuramento, vt amicum meum occidam: quem ſi non occidero, compellet me ire in abyſſum. Tunc dæmon aſſenſit; & occidit draconem: & liberatus eſt fons, ad vſum omnium, vſque in hodiernum diem.

Egregiè il ludit æmoni S. Narciſſus.

* *fort. fontẽ fluminis.*

PER dies autem plurimos docuit eas verbum Dei, ſanctus Narciſſus epiſcopus. Et baptizata eſt Hilaria, cum VIII. filia ſua Afra, & cum puellis ſuis, & cum generatione ſua, & cum omnibus amicis ſuis Fecitque domum Hilariæ eccleſiam. Et ordinauit eis presbyterum Dionyſium, auunculum Afræ. Ipſe autem epiſcopus Narciſſus, perfectis ordine rebus, poſt menſes nouem, ad Hiſpaniam profectus eſt, ad ciuitatem † Gerundam. In qua multum populum Deo acquiſiuit per tres annos. Et ita demum martyrij palmam cum diacono ſuo Felice attigit.

Hodie Girona eſt.

APVD prouinciam Rætiam, in ciuitate Auguſta, cum Chriſtianorum eſſet ſæua perſecutio, & omnes pro IX. Chriſti nomine varijs ſupplicijs afflicti ad ſacrificia traherentur: Contigit Afram, quam notam habebat fama publica, quod eſſet lupunaria, à perſecutribus comprehendi. Quæ cum fuiſſet iudici oblata, dum interrogaſſet iudex, & cognouiſſet, quæ eſſet, & dixit ei: Sacrifica dijs, quia expedit tibi magis viuere, quam inter tormenta deficere. Afra reſpondit: Sufficiunt mihi peccata mea, quæ ignorans Deum, geſſi, Hoc autem quod me iubes facere nunquam factura ſum. Gaius iudex dixit; Accedens ad Capitolium ſacrifica. Afra reſpondit: Capitolium meum Chriſtus eſt, quem habeo ante oculos meos, ipſi quotidie crimina mea, & peccata mea confiteor. Et quia indigna ſum ipſi ſacrificium offerre, me ipſam pro nomine eius cupio ſacrificare, Vt corpus, in quo peccaui,

dum

dum pœnas pertulerit, abluatur. Iudex Gaius dixit: Vt audio meretrix es, Sacrifica, quia aliena es à Deo Christianorum. Afra respondit: Dominus meus Iesus Christus dixit se pro peccatoribus descendisse de cœlo. Nam & euangelia eius testantur, quod meretrix rigauerit lachrymis pedes eius, & indulgentiam acceperit; Et meretrices, & publicanos nunquam despexerit, quos etiam secum manducare permisit. Iudex dixit: Sacrifica, Vt diligaris ab amatoribus tuis, sicut semper dilecta eras ab ipsis, vt inferantur tibi pecuniæ multæ ab eis. Afra respondit, Pecunias execrabiles iam nunquam accipiam, Nam & quas habui quasi sordes abieci, quia non erant de bona conscientia: Nam nolentes accipere aliquos fratres meos pauperes, etiam precibus rogaui, vt à me dignarentur accipere, & pro peccatis meis orarent. Si ergo quæ habui à me abieci, quo modo potest fieri, vt quæram accipere, quæ etiam quasi sordes abieci. Iudex Gaius dixit: Iam te Christus dignam non habet, sine causa vis eum Deum tuum dicere, qui te suam esse non cognoscit. Meretrix enim quæ est, dici Christiana non potest. Afra respondit: Christiana ego quidem dici non mereor, nec vocari, Sed misericordia Dei, qui non de merito, sed de sua pietate iudicat, ipsa me ad hoc nomen admisit. Iudex Gaius dixit: Vnde nosti quia te admisit ad hoc nomen? Afra respondit: In hoc me cognosco à facie Dei non esse proiectam; quia ad gloriosam confessionem sui sancti nominis permittor accedere, per quam me credo omnium scelerum meorum indulgentiam accepturam. Iudex dixit: Hoc fabulæ sunt: Magis sacrifica dijs, per quos salutem consequeris. Afra respondit: Salus mea Christus est, Qui pendens in cruce, latroni confitenti bona paradisi pollicitus est.

Matth. 9. Luc. 7.

Afra omnia sua dat pauperibus.

Attende humilem S. Afræ confessionem:

Luc. 23.

X. Iudex Gaius dixit: Porro sacrifica, ne in conspectu amatorum tuorum, qui tecum turpiter vixerunt, cathomis te cædi iubeam. Afra respondit: Confusio mihi nulla est, nisi de peccatis meis. Iudex dixit: Sacrifica dijs, Quoniam iniuria mihi est tot horas tecum certare: Si vero nolueris, occideris. Afra dixit: Hoc est quod opto, si tamen merear, vt per hanc confessionem digna efficiar requiem inuenire. Iudex Gaius dixit: Sacrifica, Nam torqueri te faciam, & postea viuam incendi præcipiam. Afra respondit: Corpus, in quo peccaui accipiat diuersa tormenta, nam animam meam sacrificijs dæmonum non coinquinabo. Tunc iudex nequissimus dictauit sententiam, dicens: Afram publicam meretricem, quæ se Christianam professa est, & noluit sacrificijs participare, viuam incendi præcipimus. Statim igitur rapta est à ministris, & ducta in insulam Lyci fluminis, ibique eam expoliantes, ad stipitem ligauerunt. Atque illa leuans ad cœlos oculos suos, orauit cum lachrymis, dicens: Domine Deus omnipotens Iesu Christe, Qui non iustos venisti vocare, sed peccatores ad pœnitentiam: Cuius promissio vera, & manifesta est, quia dignatus es dicere, qua hora conuersus fuerit peccator à suis iniquitatibus, eadem hora te non rememoraturum peccatorum eius: Accipe in hac hora passionis meæ pœnitentiam, Et per hunc ignem temporalem, qui corpori meo paratus est ab illo igne æterno me libera, qui animam, & corpus simul exurit.

Iubetur viua ignibus concremari.

Matth. 9. Ezech. 18.

XI. Et ijs dictis expletis, circumdata sarmentis, igne suppositio, vox audita est, dicens: Gratias tibi ago domine Iesu Christe, qui me dignatus es hostiam habere pro nomine tuo, qui pro toto mundo solus hostia oblatus es in cruce, iustus pro iniustis, bonus pro malis, benedictus pro maledictis, mundus à peccato pro peccatoribus vniuersis: Tibi offero sacrificium meum: Qui cum patre & spiritu sancto viuis & regnas Deus in sæcula sæculorum, Amen.

XII. Et hæc dicens emisit spiritum.

Orans emittit spiritum.

Cum autem beata Christi martyr Afra cœli gaudia sic per martyrij palmam intrasset, stabant iuxta ripam fluminis Digna, Eunomia, & Eutropia, quæ fuerunt eius ancillæ, simulque fuerunt in peccato, & simul à sancto Narcisso episcopo baptizatæ. Quæ rogauerunt descendentes de barca vt se transferrent. Cumque eas transtulissent, inuenerunt sanctæ Afræ integrum corpus. Puer autem, qui cum ipsis erat, transnatauit, & nuntiauit matri eius Hilariæ. Et venit nocte cum sacerdotibus Dei, & tulit corpus eius, & posuit secundo milliario de ciuitate Augusta, in memoriam, quam sibi, suisque constituxerat.

Corpus eius nihil læsit ignis.

XIII. Nuntiatum autem est Gaio iudici. Qui misit ad ipsam memoriam, dicens: Ite & tenete eas, & si consenserint ad sacrificandum, cum honore eas adducite ad me, vt remunerem illas censu dignissimo. Si autem videritis eas animo pertinaci obsistere, & nulla ratione ad sacrificandum præbere consensum, implete memoriam cremijs, & siccis spinis, & claudite super eas ipsam memoriam, & ita demum ignem supponite, vt nulla ex eis euadat. Euntes autem ad eas milites, prius blando sermone eas prouocabant, post hæc terroribus impellebant. At vbi videbant omnes simul contemnere sacrificia, repleuerunt memoriam sarmentis, & siccis spinis, & clauserunt super eas, & supposito igne abierunt. Sicque factum est, vt eadem die quando sepulta est Afra, simul etiam mater eius Hilaria, necnon & famulæ eius secundum carnem, sed etiam sorores in Christo, Digna, Eunomia, & Eutropia, simul martyrij coronam acciperent, Et quæ simul vnanimes in Christum Iesum crediderunt, ad eum cum palma martyrij pariter peruenirent.

Eius tres ancillæ, & mater comburuntur.

XIV. Beatus autem Afer, patruus sanctæ Afræ (cuius dies passionis pridie quam ipsius martyris Afræ colitur) credendus est ad exemplum terroris ei alijsque, præpunitus esse. Sed quo genere martyrij non legitur.

S. Afer patruus S. Afræ.

XV. De sancto vero Dionysio ipsius auunculo, quem nouellæ plantationis fidei beatus Narcissus ordinauit presbyterum, & plenius instruxit, Quamuis specialiter scriptis non exprimatur, tamen non est dubitandum, quin ipsius gloriosæ Christi martyris Afræ exequijs, tamquam sacerdos, & pontifex interfuerit, Et pariter cum sorore sua Hilaria, alijsque martyribus, per ignem passionis, palmam victoriæ susceperit.

S. Dionysius auunculus S. Afræ.

XVI. Ipsa quoque die apud eandem vrbem passi sunt alij x x v. pro nomine Christi capitis obtruncatione. Id est, * Quiriacus, [a] Largio, Crescentianus, Eutychianus, Charito, [b] Philadelphus, Petrus: Et fœminæ istæ, [c] Nimmia, Iuliana, [d] Diomeda, Leonide, & Agape, [e] Alij x l i i. quorum nomina Deus scit, Per bonam confessionem benedicentes Dominum, qui glorificat suos. Cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

* *al. Cypriacus.*

[a] *al. Largus.* Eyriam, & Faustam.

[b] *al. Fridalsus.* [c] *al. Memmia, Memmia, Niminia.* [d] *al. Dionedea.* [e] Meister. chron p + c 4 tres alios nominat: Emblesium,

De inuentione Corporis Sanctæ Afræ, & Soc. ex antiquis codicibus.

XVII. Legimvs in libro, qui de vita, & virtutibus Sancti Vdalrici confessoris Christi, est conscriptus, quod idem Dei famulus in ieiunijs & precibus, cum cordis contritione, alijs quoque viris religiosis secum assumptis, se Deo mactare cœpit, supplicans deuotè, quatenus omnipotens Deus, per suam misericordiam, dignaretur sibi manifestare locum, vbi sanctissimæ martyris suæ Afræ corpus esset reconditum. Ergo vt dominus verum comprobaret, quod per os sancti Dauid dixit, Ecce oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum: & in alio loco, voluntatem timentium se faciet; & deprecationem eorum exaudiet: Quadam nocte in visu ei sancta Afra apparuit, & locum collocationis sui corporis in ecclesia demonstrauit. Cryptam etiam in illo loco fieri prohibuit, propter reliquias sanctorum, illic in pace quiescentes, & aduentum iusti iudicis expectantes.

S. Vdalricus vixit sub Henrico Aucupe, & Othone Magno. Obiit An 973.

Psalm. 33.

Psalm. 14.

Post

POST hæc anno Dominicæ incarnationis MLXIV. Embrico Epiſcopus Auguſtenſis, datis ab anteceſſore ſuo quinquaginta talentis, eccleſiam beatæ Afræ à fundamentis deſtruxit, & inuentum eſt corpus eius in lapideo ſarcophago, de quadro miræ magnitudinis, & locatum eſt in eo, vbi adhuc veneratur, loco. Anno autem felicis memoriæ Colonienſis Archiepiſcopus, prælibatum antiſtitem ſupplex rogauerat, vt munus aliquod de cineribus tantæ martyris, ſibi dignaretur impertiri, felicem fore credens ſuam ciuitatem, ſi talibus ditaretur reliquijs. Cuius precibus annuit epiſcopus. Et veniens Auguſtam conuocat prælatos eccleſiarum, & fratres cœnobij ſanctæ Afræ, abſque illorum conſilio, & voluntate quidquam agere, inconſultum fore decernens. Igitur cum magno timore, aperto ſarcophago Chriſti martyris, Corpus eius integrum repertum eſt, & quodam candidiſſimo cæmento obductum. Auferens ergo ſolum articulum pollicis in pede, venerandus Pontifex, teſte clero, & populo, Coloniam cum ſumma direxit reuerentia. Nec mora, clauditur ſarcophagus, & in loco vbi nunc veneratur, vt prædiximus, decenter erigitur.

S. Anno Epiſcopus Coloniensis, articulũ pollicis in pede S. Afræ Coloniam defert.

XVIII.

EVOLVTIS poſt hæc aliquot, annorum curriculis, Henricus Imp. eccleſiam Spiræ conſtruxit, quam in honore beatæ Afræ dedicari fecit. Agebat ergo apud Auguſtanum epiſcopum Hermannum multis precibus, vt aliquid reliquiarum ſanctæ Afræ illo mitteretur. Pro qua re, licet epiſcopus pauore nimio angeretur, tamen Abbatem cœnobij ſanctæ Afræ, & clerum conuocauit, Rogans vt quid agendum eſſet decernerent. Qui dixerunt, Imperatoriæ quidem maieſtati non cõtradicendum; Sed priuſquam ſibi magna portio corporis beatæ Afræ tollatur, mortem ſe velle ſubire in commune profitentur. Ventum eſt denique ad ſepulchrum martyris: Et milites quidem ciuitatis fores eccleſiæ armati cuſtodiunt, & in eccleſia circumquaq; conſiſtentes, diligenter attendunt, ne magna pars corporis tantæ martyris, ab epiſcopo, vel à ſacerdotibus auferatur. Audiens autem epiſcopus à ſenioribus cœnobij, iampridem vnum articulum pollicis in pede ab anteceſſore ſuo ſublatum, decernit alterum articulum in eadem pedis parte auferendum. Modicum itaque reuoluto lapide, quo ſarcophagus clauditur, alter articulus pollicis in pede auferetur, & extemplo lapis reponitur, ferreisque ligaminibus compaginatur. Aſcendens itaq; epiſcopus eminentiorem locum, vniuerſis oſtendit particulam, ſublatam de corpore Chriſti martyris. Et ita omnes æquo animo redierunt ad propria. Cuius pars maior tranſmiſſa eſt Spiram Imperatori, altera remanſit ibi.

Henricus IV Imp. alterum articulum pollicis in pede S. Afræ Spiram tranſfert.

XIX.

A die autem inuentionis corporis beatæ Afræ, quæ eſt VI. Cal. Aug. duabus tantum vicibus reſeratus eſt ſarcophagus: Et nihil amplius inde eſt ſublatum, niſi quantum hic commemorauimus. Quod noſtræ memoriæ tradiderunt ſeniores huius cœnobij, qui & rei geſtæ interfuerunt.

XX.

IPSO quoque tempore in prædicta eccleſiæ ſtructura, Prid. Id. Aug. inuenta ſunt ſanctarum Dignæ, Eunomiæ, & Eutropiæ corpora. Lapis autem ſuperpoſitus tumulo ſanctæ Eunomiæ, dum forte à latomis cæderetur, miri odoris fragrantiam emiſit. Corpuſculum vero ſanctæ Eutropiæ in ſarcophago plumbeo eſt repertum. Cuius pars maxima data eſt ad monaſterium ſancti Stephani protomartyris, quod beatus Vdalricus non longè à ciuitate conſtruxit. Altera verò pars cum reliquijs ſancti Pauli Apoſtoli, in altari ſacelli eiuſdem Apoſtoli, à nobilibus comitibus illic ſepultis conſtructi, & multis villarum reditibus dotati, in dedicatione ipſius eſt recondita. Corpora autem ſanctarum Dignæ & Eunomiæ, in ſingulis locellis de ligno factis, pro tempore ſunt locata.

Inuentio SS Dignæ, Eunomiæ & Eutropiæ

S. Stephan. monaſt. de indè in vrbe receptum Prolato pomærio.

XXI.

POST hæc, euolutis pluſquam ſexaginta annis, temporibus epiſcopi Embriconis, his omnibus, per incuriam tunc viuentium, pene in obliuionem verſis, dum huic loco in regimine præeſſet piæ memoriæ Vdalſcalcus abbas, ipſa martyre Chriſti Digna volente, & dignante manifeſtari, inuenta eſt V. Id. Iulij in arca lignea, quæ adhuc ſuperpoſita eſt tumbæ ſancti Dionyſij, in purpura peroptima, & rara, quæ poſtmodum limbo circumpoſito, ſuper poſtes eccleſiæ ad introitum in feſtis ſuſpenditur. Inuenta eſt autem ſine alicuius ſcripturæ iudicio. Vnde dum nimia triſtitia abbas, conuentuſque percelleretur, conuerſus quidam nomine Gerungus bonæ conuerſationis & famæ, diligenter in ipſa arca perſcrutans rimas & iuncturas, repperit tandem inter parietem arcæ, & pannum qui interius extentus fuit, laminam plumbeam, in qua inſculptum erat:

Altera inuentio S. Dignæ.

XXII.

CORPVS SANCTÆ DIGNÆ MARTYRIS.

QVAM cum magno gaudio detulit ad dominum Abbatem Vdalſcalcum. Quam ille deoſculans, & cum magna fide molaribus ſuis apponens, liberatus eſt à dolore dentium, quo multo tempore laborauit. Poſt hæc, præparato ſarcophago lapideo, eam retro principale altare cum magno honore, & deuotione relocauit. Et cum ea multas alias & pretioſas ſanctorum reliquias recondidit. Et principale altare arcubus illis & tabulis de auratis, vt adhuc cernitur, decorauit.

AN. 620. *GESTA QVAEDAM S. OSVVALDI REGIS ANGLORVM, AVTHORE VENERABILI BEDA PRESBYTERO LIB. III. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ gentis Anglorum.*

AVG. 5. Ex cap. 1.

INTERFECTO in pugna Eduino, ſuſcepit pro illo regnum Deirorum (de qua prouincia ille generis ſui proſapiam & primordia regni habuerat) filius patrui eius Elfrici, vocabulo Oſrichus, qui ad prædicationem Paulini, fidei erat ſacramentis imbutus. Porrò regnum Berniciorum (Nam in has duas prouincias gens Nord Humbrorum antiquitùs diuiſa erat) ſuſcepit filius Edelfridi, qui de illa prouincia generis & regni originem duxerat, nomine Eanfridus. Siquidem tempore toto, quo regnauit Eduinus, filij præfati regis Edelfridi, qui ante eum regnauerat, cum magna nobilium iuuentute apud Scotos ſiue Pictos exulabant: ibique ad doctrinam Scotorum catechizati, & baptiſmatis gratia ſunt recreati. Qui vt mortuo Rege inimico, in patriam ſunt redire permiſſi, accepit primus eorum, quem diximus, Oſrichus regnum Deirorum: ſecundus verò Eanfridus regnum Berniciorum: qui vterque Rex, vt terreni regni inſulas ſortitus eſt, ità ſacramenta regni cæleſtis, quibus initiatus erat, anathematizando perdidit, ac ſe priſcis idololatriæ ſordibus polluendum perdendumque reſtituit. Nec mora: vtrunque Rex Britonum Cedualla impia manu, ſed iuſta vltione, peremit. Et primò quidem proxima æſtate Oſrichum, dum ſe in oppidi municipio temerariè obſediſſet, erumpens ſubitò cum ſuis omnibus, imparatum cum toto exercitu deleuit. Deindè cùm anno integro prouincias Nord Humbrorum, non vt Rex victor poſſideret, ſed quaſi tyrannus ſæuiens diſperderet, ac Tragica cæde dilaceraret, Eanfridum inconſultè ad ſe cum duodecim electis militibus poſtulandæ pacis gratia venientem, ſimili ſorte damnauit. Infauſtus ille annus & omnibus bonis exoſus vſque hodiè permanet, tam propter apoſtaſiam Regum Anglorum, qui fidei ſacramentis ſe exuërant, quàm propter veſanam Britonici Regis tyrannidem. Vndè cunctis placuit Regum tempora computantibus, vt ablata de medio Regum perfidorum memoria, idem annus, ſequentis Regis, id eſt, Oſwaldi viri Deo dilecti, regno aſſignaretur. Quo poſt occaſionem fratris Eanfridi ſuperueniente cum paruo exercitu, ſed fide Chriſti munito, infandus Britonum dux cum immenſis illis copijs, quibus nihil reſiſtere poſſe iactabat, interemptus eſt in loco, qui lingua Anglorum Deniſes burna, id eſt, riuus Deniſi vocatur.

Nota pœnã regum apoſtatarum.

An. 634.

OSTEN-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

II. OSTENDITVR autem vsque hodiè, & in magna veneratione habetur locus ille, vbi venturus ad hanc pugnam Oswaldus, signum sanctæ Crucis erexit, ac flexis genibus Deum deprecatus est, vt in tanta rerum necessitate suis cultoribus cœlesti succurreret auxilio. Deniquè fertur, quia facta citato opere Cruce, ac fouea præparata, in qua statui deberet, ipse fide feruens hanc arripuerit, ac foueæ imposuerit, atque vtraque manu erectam tenuerit, donèc aggesto à militibus puluere, terræ figeretur: & hoc facto, elata in altum voce, cuncto exercitui proclamauerit: Flectamus omnes genua, & Deum omnipotentem viuum ac verum in communi deprecemur, vti nos ab hoste superbo & feroce sua miseratione defendat, scit enim ipse, quia iusta pro salute gentis nostræ bella susceпimus. Fecerunt omnes, vt iusserat. Et sic, incipiente diluculo, in hostem progressi, iuxta meritum suæ fidei victoria potiti sunt. In cuius loco orationis, innumeræ virtutes sanitatum noscuntur esse patratæ, ad indicium videlicet ac memoriam fidei Regis. Nam & vsq; hodiè multi de ipso ligno sacrosanctæ Crucis assulas excidere solent: quas cum in aquas miserint, eisq; languentes homines ac pecudes potauerint, siue aspersérint, mox sanitati restituuntur. Vocatur locus ille lingua Anglorum Heofonfeld, quod dici potest Latinè, cœlestis campus: quod certo vtiquè præsagio futurorum antiquitùs nomen accepit: significans nimirùm quòd cœleste ibidem erigendum trophæum, cœlestis inchoanda victoria, cœlestia vsque hodiè forent miracula celebranda.

Ex cap 2. Signum S. Crucis erigit Oswaldus rex.

Nota hæc de miraculis Crucis.

III. EST autem locus ille iuxta murum illum ad Aquilonem, quo Romani quondàm ob arcendos Barbarorum impetus, totam à mari vsque ad mare præcinxêre Britanniam, vt suprà docuimus. In quo videlicet loco consuetudinem multo iam tempore fecerunt fratres Hagustalensis ecclesiæ, quæ non longè abest, aduenientes omni anno pridiè, quàm posteà idem Rex Oswaldus occisus est, vigilias pro salute animæ eius facere, plurimaque psalmorum laude celebrata, victimam pro eo manè sacræ oblationis offerrè. Qui etiam crescente bona consuetudine, nuperrimè eandem ecclesia constructa atque dedicata, sacratiorem & cunctis honorabiliorem locum omnibus fecêre. Nec immeritò: quia nullum, vt comperimus, fidei Christianæ signum, nulla ecclesia, nullum altare in tota Berniciorum gente erectum est, priusquàm hoc sacræ Crucis vexillum nouus militiæ eductor, dictante fidei deuotione, contra hostem immanissimum pugnaturus, statueret. Nec ab re est vnum è pluribus, quæ ad hanc Crucem patrata sunt, virtutis miraculum narrare. Quidam è fratribus eiusdem Hagustaldensis ecclesiæ, nomine Bothelmus, qui nunc vsque supersest, ante paucos annos, dum incautus fortè noctù in glacie incederet, repentè corruens, brachium contriuit, ac grauissima fracturæ ipsius cœpit molestia fatigari, ità vt nec ad os quidem adducere ipsum brachium vllatenùs, dolore arcente, valeret. Qui cùm die quadam manè audiret, vnum de fratribus ad locum sanctæ Crucis ascendere disposuisse, rogauit vt aliquam sibi partem de illo ligno venerabili rediens afferret: credere se dicens, quia per hoc, donante Domino salutem posset consequi. Fecit ille vt rogatus est, & reuersus ad vesperam, sedentibus iam ad mensam fratribus, obtulit ei aliquid de veteri musco, quo superficies ligni erat obsita. Qui cùm sedens ad mensam non haberet ad manum, vbi oblatum sibi munus reponeret, misit hoc in sinum suum. Et dum iret cubitum, oblitus hoc alicubi deponere, permisit suo in sinu permanere. At medio noctis tempore cùm euigilaret, sensit nescio quid frigidi suo lateri adiacere. Admotaque manu requirendo quid esset, ità sanum brachium manumque reperit, ac si nil vnquàm tanti languoris habuisset.

Preces & sacrificia pro defunctis.

Sanatur brachium Bothelmi virtute S. Crucis.

IV. IDEM ergò Oswaldus mox vbi regnum suscepit, desiderans totam, cui præesse cœpit, gentem fidei Christianæ gratia imbui, cuius experimenta permaxima in expugnandis barbaris iam ceperat, misit ad meiores natu Scotorum, inter quos exulans ipse baptismatis sacramenta cum his, qui secum erant militibus, consequutus erat, petens vt sibi mitteretur Antistes, cuius doctrina ac ministerio gens, quam regebat, Anglorum Dominicæ fidei & dona disceret, & susciperet sacramenta. Neque aliquanto tardiùs, quod petebat, impetrauit. Accepit namque pontificem Aidanum, summæ mansuetudinis & pietatis ac moderaminis virum, habentemque zelum Dei, quamuis non plenè secundùm scientiam. Namque diem Paschæ Dominicum, more suæ gentis, cuius sæpius mentionem fecimus, à quartadecima Luna vsque ad vigesimam obseruare solebat. Hoc etenim ordine septentrionalis Scotorum prouincia, & omnis natio Pictorum, illo adhuc tempore Paschæ Dominicam celebrabat, æstimans se in hac obseruantia sancti ac laudi digni patris Anatolij scripta sequutam. Quod quidem an verum sit, peritus quisque facilimè cognoscit. Porrò gentes Scotorum, quæ in australibus Hyberniæ insulæ partibus morabantur, iamdudùm ad admonitionem Apostolicæ sedis Antistitis, Pascha Canonico ritu obseruare didicerunt. Venienti igitur ad se Episcopo, Rex locum sedis Episcopalis in insula Lindisfarnensi, vbi ipse degebat, tribuit. Qui videlicet locus accedente ac recedente reumate, bis quotidiè instàr insulæ maris circunluitur vndis: bis renudato litore, contiguus terræ redditur. Atque eius admonitionibus humiliter ac libenter in omnibus auscultans, Ecclesiam Christi in regno suo multùm diligenter ædificare ac dilatare curauit. Vbi pulcherrimo sæpè spectaculo contigit, vt euangelizante antistite, qui Anglorum linguam perfectè non nouerat, ipse Rex suis ducibus administris interpres verbi existeret cœlestis: quia nimirùm tam longo exilij sui tempore linguam Scotorum iam plenè didicerat. Exindè cœpere plures per dies illos de Scotorum regione venire in Britanniam, atque illis Anglorum prouincijs, in quibus regnauit Oswaldus, magna deuotione verbum fidei prædicare, & credentibus gratiam Baptismi, quicunque sacerdotali erant gradu præditi, ministrare. Construebantur ergò ecclesiæ per loca: confluebant ad audiendum verbum Dei populi gaudentes: donabantur munere regio possessiones & territoria, ad instituenda monasteria: imbuebantur præceptoribus Scotis paruuli Anglorum vnà cum maioribus, studijs & obseruatione disciplinæ regularis. Nam monachi erant maximè, qui ad prædicandum venerant: monachus & ipse Episcopus Aïdanus, vtpotè de insula, quæ vocatur Hy. destinatus, cuius monasterium in cunctis penè Septentrionalium Scotorum & omnium Pictorum monasterijs non paruo tempore arcem tenebat, regendisque eorum populis præerat: quæ videlicet insula ad ius quidem Britanniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt, iamdudùm monachis Scotorum tradita, eò quòd illis prædicantibus fidem Christi perceperunt.

Ex cap 3.

Abusus in obseruatione festiuitatis Paschæ apud Scotos.

In Anglia conduntur ecclesiæ & monasteria.

V. SIQVIDEM anno incarnationis Dominicæ quingentesimo sexagesimoquinto, quo tempore gubernaculum Romani Imperij post Iustinianum Iustinus minor accepit, venit de Hybernia presbyter & Abbas, habitu & vita monachi insignis, nomine * Columba, Britanniam, prædicaturus verbum Dei prouincijs septentrionalium Pictorum, hoc est, eis, qui a duis atque horrentibus montium iugis, ab Australibus eorum sunt regionibus sequestrati. Namque ipsi Australes Picti, qui intrà eosdem montes habent sedes, multo antè tempore, vt perhibent, relicto errore idololatriæ, fidem veritatis acceperunt, prædicante eis verbum Nyma Episcopo reuerendissimo, & sanctissimo viro de natione Britonum: qui erat Romæ regulariter fidem & mysteria veritatis eductus: cuius sedem Episcopatûs, sancti Martini Episcopi nomine & ecclesia insignem, vbi ipse etiam corpore vnà cum pluribus sanctis requiescit, iam nunc Anglorum gens obtinet: qui locus ad prouinciam Berniciorum pertinens, vulgò vocatur Ad candidam casam, eò quòd ibi ecclesiam de lapide, insolito Britonibus more, fecerit. Venit autem Britanniam Columba, regnante Pictis Bridio filio Meilochon, Rege potentissimo, nono anno regni eius, genteмque illam verbo & exemplo ad fidem Christi conuertit. Vndè & præfatam insulam ab eis in possessionem monasterij faciendi accepit. Neque enim magna est, sed quasi milliarium quinque iuxta æstimationem Anglorum: quam successores eius

Ex cap 4.

* *Columbanus.*

Columbanus multos ad fidem Christi cõuertit.

vſque hodiè tenent: vbi & ipſe ſepultus eſt, cùm eſſet annorum ſeptuaginta ſex, poſt annos circiter triginta & duos, ex quo ipſe Britanniam, prædicaturus, adijt. Fecerat autem priuſquàm in Britanniam veniret, monaſterium nobile in Hybernia, quòd à copia roborum de Armach lingua Scotorum, hoc eſt, campus roborum cognominatur. Ex quo vtroque monaſterio plurima exindè monaſteria per diſcipulos eius, & in Britannia, & in Hybernia propagata ſunt. In quibus omnibus idem monaſterium Inſulanum, in quo ipſe requieſcit corpore, principatum tenet. Habere autem ſolet ipſa inſula rectorem ſemper Abbatem presbyterum, cuius ditioni & omnis prouincia, & ipſi etiam Epiſcopi, ordine inuſitato debeant eſſe ſubiecti, iuxta exemplum primi doctoris illius, qui non Epiſcopus, ſed presbyter extitit & monachus. De cuius vita & verbis nonulla à diſcipulis eius feruntur ſcripta haberi. Verùm qualiſcũque fuerit ipſe, nos hoc de illo certum tenemus, quòd reliquit ſucceſſores magna continentia, ac diuino amore regulariq́ue inſtitutione inſignes: in tempore quidem ſummæ feſtiuitatis dubios circulos ſequentes, vtpotè quibus longè vltra orbem poſitis, nemo ſynodalia Paſchalis obſeruantiæ decreta porrexerat: tantùm ea, quæ in propheticis, euangelicis & Apoſtolicis literis diſcere poterant, pietatis & caſtitatis opera diligenter obſeruantes. Permanſit autem huiuſmodi obſeruantia Paſchalis apud eos tempore non pauco, hoc eſt, vſque ad annum Dominicæ incarnationis ſeptingenteſimum decimumſextum, per annos centum quinquaginta. At nunc veniente ad eos reuerendiſſimo & ſanctiſſimo patre & ſacerdote Egbertho, de natione Anglorum, qui in Hybernia diutiùs exulauerat pro Chriſto, eratq́; doctiſſimus in ſcripturis, & longæua vitæ perfectione eximius, correcti ſunt per eum, & ad verum canonicumq́ue Paſchæ diem tranſlati. Qui tamen & anteà non ſemper in quarta decima cum Iudæis, vt quidam rebantur, ſed in die quidem Dominica, alia tamen, quàm decebat, hebdomada, celebrabant. Sciebant enim, vt Chriſtiani, reſurrectionem Dominicam, quæ prima ſabbathi facta eſt, prima ſabbati ſemper eſſe celebrandam: ſed vt barbari & ruſtici, quandò eadem prima ſabbati, quæ nunc Dominica dies cognominatur, veniret, minimè didicerant. Verùm quia gratia charitatis feruere non amiſerant, huius quoquè notitiam rei ad perfectum percipere meruerunt, iuxta promiſſum Apoſtoli, dicentis: Et ſi quid aliter ſapitis, & hoc quoquè vobis Deus reuelauit.

Permulta monaſteria conduntur in Britãnia & Hybernia.

Egbertus Epiſcopus corrigit errorem Paſchæ.

Phil. 3.

Ex cap 5.

AB hac ergò inſula ab horum collegio monachorum, ad prouinciam Anglorum inſtituendam in Chriſto, VI.
miſſus eſt Aidanus, accepto gradu Epiſcopatûs: quo tempore eidem monaſterio Segenius Abbas & presbyter
præfuit. Vndè inter alia viuendi documenta, ſaluberrimum abſtinentiæ vel continẽtiæ clericis reliquit exemplum.
Cuius doctrinam id maximè commendabat omnibus, quòd non aliter, quàm viuebat cum ſuis, ipſe docebat. Nihil enim huius mundi quærere, nil amare curabat. Cuncta quæ ſibi à Regibus vel diuitibus ſæculi donabantur, mox pauperibus qui occurrerent, erogare gaudebat. Diſcurrere per cuncta & vrbana & ruſtica loca, non equorum dorſo, ſed pedum inceſſu vectus, niſi ſi maior fortè neceſſitas compuliſſet, ſolebat: quatenùs vbicunquè aliquos vel diuites vel pauperes incedens adſpexiſſet, confeſtim ad hos diuertens, vel ad fidei ſuſcipiendæ ſacramentum, ſi infideles eſſent, inuitaret: vel ſi fideles, in ipſa eos fide confortaret, atq; ad eleemoſynas bonorumq́ue operum exequutionem & verbis excitaret & factis. Intantùm autem vita illius à noſtri temporis ſegnitia diſtabat, vt omnes, qui cum eo incedebant, ſiue attonſi, ſiue laici, meditari deberent, id eſt, aut legendis ſcripturis, aut pſalmis diſcendis operam dare. Hoc erat quotidianum opus illius, & omnium qui cum eo erant fratrum, vbicunquè locorum deueniſſent. Et ſi fortè eueniſſet, (quod tamen rarò euénit) vt ad Regis conuiuium vocaretur, intrabat cum vnò clerico aut duobus, & vbi paululùm refici ebatur, accelerabat ocyus ad legendum cum ſuis, ſiue ad orandum, egredi. Cuius exemplis informati tempore illo religioſi quique viri ac fœminæ, conſuetudinem fecerunt per totum annum, excepta remiſſione quinquageſimæ Pachalis, quarta & ſexta ſabbati ieiunium ad nonam vſque horam protelare. Nunquàm diuitibus honoris, ſiue timoris gratia, ſi quæ deliquiſſent, reticebat, ſed aſpera illos inuectione corrigebat. Nullam potentibus ſæculi pecuniam, excepta ſolummodò eſca, ſi quos hoſpitio ſuſcepiſſet, vnquàm dare ſolebat. Sed ea potiùs, quæ ſibi à diuitibus donaria pecuniarum largiebantur, vel in vſus pauperum, vt diximus, diſpergebat, vel ad redemptionem eorum, qui iniuſtè fierant venditi, diſpenſabat. Deniquè multos, quos precio dato redemerat, redemptos, poſtmodùm ſuos diſcipulos fecit atque ad ſacerdotalem vſque gradum erudiendo atque inſtituendo prouexit. Fertur autem, quia cùm de prouincia Scotorum rex Oſwaldus poſtulâſſet Antiſtitem, qui ſibi ſuæq́ue genti verbum fidei miniſtraret, miſſus fuerit primò alius auſterioris animi vir. Qui cùm aliquandiù genti Anglorum prædicans, nil proficeret, nec libenter audiretur à populo, rediërit in patriam, atque in conuentu ſeniorum retulerit, quia nihil prodeſſe docendo genti, ad quã miſſus erat, potuiſſet, eò quòd eſſent homines indomabiles, & duræ ac barbaræ mentis. At illi, vt perhibent, tractatum magnum in concilio, quid eſſet agendum, habere cœperunt, deſiderantes quidem genti, quam petebant, ſalutem eſſe, ſed non recepto, quem miſerant, prædicatore dolentes. Tunc ait Aidanus (nam & ipſe concilio intererat) ad eum, de quo agebatur, ſacerdotem: Videtur mihi, frater, quòd durior iuſto indoctis auditoribus fuiſti, & non eis, iuxta Apoſtolicam diſciplinam, primò lac doctrinæ mollioris porrexiſti, donèc paulatim enutriti verbo Dei, ad capienda perfectiora & ad facienda Dei ſublimiora præcepta ſufficerent. Quo audito, omnium qui conſidebant, ad ipſum ora & oculi conuerſi, diligenter quid diceret, diſcutiebant, & ipſum eſſe dignum Epiſcopatu, ipſum ad erudiendos incredulos & indoctos mitti debere decernunt, qui gratia diſcretionis, quæ virtutum mater eſt, ante omnia probatur imbutus. Sicque illum ordinantes, ad prædicandum miſerunt. Qui vbi tempus accepit, ſicut priùs moderamine diſcretionis, ità poſtmodùm & cæteris virtutibus ornatus apparuit.

Optimi doctoris exemplum.

Multos ſeruos & mancipia, precio redimit & ad ſacerdotium prouehit.

1. *Cor.* 1.

Diſcretio, mater virtutum:

Ex cap 6.

HVIVS igitur reuerendiſſimi Antiſtitis doctrina Rex Oſwaldus cum ea, cui præerat, gente Anglorum inſti- VII.
tutus, non ſolùm incognita progenitoribus ſuis regna cœlorum ſperare didicit, ſed & regna terrarum, pluſquàm
vlli maiorum ſuorum, ab eodem vno omnipotenti Deo, qui fecit cœlum & terram, conſequutus eſt. Deniq; omnes
nationes & prouincias Britanniæ, quæ in quatuor linguas, id eſt, Britonum, Pictorum, Scotorum & Anglorum diuiſæ ſunt, in ditione accepit. Quo regni culmine ſublimatus, nihilominùs, quod mirum dictu eſt, pauperibus & peregrinis ſuper humilis, benignus & largus fuit. Deniquè fertur, quòd tempore quodam, cùm die ſancto Paſchæ cum
præfato Epiſcopo conſediſſet ad prandium, poſitusq́ue eſſet in menſa coram eo diſcus argenteus, regalibus epulis
refertus, iamq́ue eſſent manus ad panem benedicendum miſſuri, intrauit ſubitò miniſter ipſius, cui ſuſcipiendorum
inopum erat cura delegata, & indicauit Regi, quia multitudo pauperum vndecunquè adueniens maxima, per plateas ſederet, poſtulans aliquid eleemoſynæ à Rege. Qui mox dapes ſibimet appoſitas, deferri pauperibus iuſſit: ſed
& diſcum confringi, atque eiſdem minutatim diuidi præcepit. Quo viſo, pontifex, qui aſſidebat, delectatus tali facto pietatis, apprehendit dexteram eius, & ait: Nunquàm inueteraſcat hæc manus. Quod & ità iuxta votum benedictionis eius prouénit. Nam cùm interfecto illo in pugna, manus cum brachio à cætero eſſet corpore reſecta, contigit, vt hactenùs incorrupta perduret. Deniquè in vrbe regia, quæ à Regina quondàm vocabulo Bebba cognominatur, loculo incluſa argenteo, in eccleſia ſancti Petri ſeruatur, ac digno à cunctis honore veneratur. Huius induſtria Regis Deirorum & Berniciorum prouinciæ, quæ eatenùs ab inuicèm diſcordabant, in vnam ſunt pacem & velut vnum compaginatæ in populum. Erat autem nepos Eduini Regis ex ſorore Acha: dignumq́; fuit, vt tantus præceſſor talem haberet de ſua conſanguinitate & religionis hæredem, & regni.

Magna potentia Oſwaldi pij Regis, & magna humilitas.

Benedictio menſæ

Inſignis benignitas in pauperes.

Dextera manus S. Oſwaldi manet incorrupta.

Eo

VIII. Eo tempore gens Occidentalium Saxonum, qui antiquitùs Geuiſſi vocabantur, regnante Gynigilſo, fidem Christi ſuſcepit, prædicante illis verbum Birino Epiſcopo, qui cum conſilio Papæ Honorij venerat in Britanniam, promittens quidem ſe, illo præſente, in intimis vltrà * Anglos partibus, quò nullus doctor præceſſiſſet, ſanctæ fidei ſemina eſſe ſparſurum. Vndè & iuſſu eiuſdem pontificis per Aſterium Genuenſem Epiſcopum in epiſcopatûs conſecratus eſt gradum. Sed in Britanniam perueniens, ac primùm Geuiſſorum gentem ingrediens, cùm omnes ibidèm paganiſſimos inueniret, vtilius eſſe ratus eſt ibi potiùs verbum Dei prædicare, quàm vltrà progrediendo, eos quibus prædicare deberet, inquirere. Itaque euangelizante illo in præfata prouincia, cùm Rex ipſe catechizatus, fonte Baptiſmi cum ſua gente ablueretur, contigit tunc temporis ſanctiſſimum ac victorioſiſſimum Regem Nord-Humbrorum Oſwaldum affuiſſe, eumque de Lauacro exeuntem ſuſcepiſſe. Sicque pulcherrimo prorsùs & Deo digno conſortio, cuius erat filiam accepturus in coniugem, ipſum priùs ſecunda generatione Deo dedicatum, ſibi accepit in filium. Donauerunt ergò Reges ambo eidem Epiſcopo ciuitatem, quæ vocatur Dorcinca, ad faciendam inibi ſedem epiſcopalem: vbi factis dedicatisque eccleſijs, multisque ad Dominum pro eius labore populis aduocatis, migrauit ad Dominum. Sepultus eſt in eadem ciuitate, & poſt annos multos Hedde epiſcopatum agente, translatus indè in Ventam ciuitatem, atque in eccleſia beatorum apoſtolorum Petri & Pauli poſitus eſt.

Ex cap 7.
Birinus Epiſcopus.
* *Anglorũ.*
Aſterius Genuenſis Epiſcopus.
§ Birinus Epiſcopus migrat ad Dominum.

IX. Defvncto autem & Rege, ſucceſſit in regnum filius eius Cenwalch, qui & fidem & ſacramenta regni cœleſtis ſuſcipere renuit, & non multò pòſt etiam regni terreſtris potentiam perdidit. Repudiata enim ſorore Pendam Regis Merciorum, quam duxerat, aliam accepit vxorem: ideoque bello petitus, ac regno priuatus ab illo, ſeceſſit ad Regem Orientalium Anglorum, cui nomen erat Anna: apud quem triennio exulans, fidem cognouit ac ſuſcepit veritatis. Nam & ipſe, apud quem exulabat, Rex erat vir bonus, & bona ac ſancta ſobole felix, vt in ſequentibus docebimus.

X. Cvm verò reſtitutus eſſet in regnum Cenwalch, venit in prouinciam de Hybernia pontifex quidam, nomine Agilbertus, natione quidem Gallus, ſed tamen legendarum gratia ſcripturarum in Hybernia non paruo tempore demoratus: coniunxitque ſe Regi, ſponte miniſterium prædicandi aſſumens. Cuius eruditionem atque induſtriam videns Rex, rogauit eum, accepta ibi ſede Epiſcopali, ſuæ gentis manere pontificem. Qui precibus eius annuens, multis annis eidem genti ſacerdotali iure præfuit. Tandèm Rex, qui Saxonum linguam tantùm nouerat, pertæſus barbaræ loquelæ, ſubinde reduxit in prouinciam alium ſuæ linguæ Epiſcopum, vocabulo Vuini, & ipſum in Gallia ordinatum: diuidensque in duas parochias prouincias, huic in ciuitate Venta, quæ à gente Saxona Vintanceſtir appellatur, ſedem epiſcopalem tribuit. Vndè offenſus grauiter Agilbertus, quòd hoc, ipſo inconſulto, ageret Rex, redijt in Galliam: & accepto epiſcopatu Pariſiacæ ciuitatis, ibidem ſenex & plenus dierum obijt.

Agilbertus Epiſcopus Pariſienſis.

XI. Non multis autem annis, poſt abſceſſum eius à Britannia, tranſactis, pulſus eſt Vuini ab eodem Rege ab Epiſcopatu, qui ſecedens ad Regem Merciorum, vocabulo Vultheri, emit precio ab eo ſedem Londoniæ ciuitatis, eiusque Epiſcopus vſque ad vitæ ſuæ terminum manſit. Sicque prouincia Occidentalium Saxonum tempore non pauco abſque Præſule fuit. Quo etiam tempore Rex præfatus ipſius gentis grauiſſimis regni ſui damnis ſæpiſſimè ab hoſtibus afflictus, tandèm ad memoriam reduxit, quòd eum, quem pridiè perfidia regno depulerit, fides agnita Chriſti in regnum reuocauerit. Intellexitque quòd etiam tunc deſtituta pontifice prouincia, rectè pariter diuino fuerit deſtituta præſidio.

XII. Misit ergò legatarios in Galliam ad Agilbertum, ſubmiſſa illum ſatisfactione deprecans, ad epiſcopatum ſuæ gentis redire. At ille ſe excuſans, & venire non poſſe conteſtans, quia epiſcopatu propriæ ciuitatis ac parochiæ teneretur adſtrictus: nè tamen obnixè petenti nil ferret auxilij, miſit pro ſe illò presbyterum Eleutherium nepotem ſuum, qui ei, ſi vellet, ordinaretur Epiſcopus, dicens, quòd ipſe eum dignum eſſe epiſcopatu iudicaret, Quo honorificè à populo & à Rege ſuſcepto, rogauerunt Theodorum, tunc Archiepiſcopum Dorouernenſis eccleſiæ, ipſum ſibi Antiſtitem conſecrari. Qui conſecratus, in ipſa ciuitate multis annis epiſcopatum Geuiſſorum ex ſynodi ea ſanctione ſolus ſedulo moderamine geſſit.

Eleutherius conſecratur Geuiſſorũ Epiſcopus.

XIII. Regnavit autem Oſwaldus Rex Chriſtianiſſimus Nord-Humbrorum nouẽ annis, annumerato illo anno, quem & feralis impietas Regis Britonum, & apoſtaſia demens Regum Anglorum, deteſtabilem fecerat. Siquidem, vt ſuprà docuimus, vno animo, omniumque conſenſu firmatum eſt, vt nomen & memoria apoſtatarum de catalogo Regum Chriſtianorum prorsùs aboleri deberet, neque aliquis regno eorum annus adnotari. Quo completo annorum curriculo, occiſus eſt, commiſſo graui prælio, ab eadem gente pagana, paganoque Rege Merciorum, à quo & prædeceſſor eius Eduinus peremptus fuerat, in loco, qui lingua Anglorum nuncupatur Maſerfelth, anno ætatis ſuæ trigeſimo octauo, die quinto menſis Auguſti. Cuius quanta fides in Deum, quæ deuotio mentis fuerit, etiam poſt mortem virtutum miraculis claruit. Namque in loco, vbi pro patria dimicans, à paganis interfectus eſt, vſque hodiè ſanitates infirmorum & hominum, & pecorum celebrari non deſinunt. Vndè contigit, vt puluerem ipſum, vbi corpus eius in terram corruit, multi aufcrentes, & in aquam mittentes, ſuis per hoc infirmis multum commodi afferrent. Qui videlicet mos adeò increbuit, vt paulatim ablata exindè terra foſſam ad menſuram ſtaturæ virilis altam reddiderit. Nec mirandum, in loco mortis illius infirmos ſanari, qui ſemper, dum viueret, infirmis & pauperibus conſulere, & eleemoſynas dare, opemque ferre non ceſſabat. Et multa quidem in loco illo, vel de puluere loci illius facta virtutum miracula narrant: ſed nos duo tantùm, quæ à maioribus audiuimus, referre ſatis duximus.

Ex cap 9.
Cæditur S. Oſwaldus Rex A 642.
Miracula poſt obitũ eius.

XIV. Non multo poſt interfectionem eius exacto tempore, contigit vt quidam equo ſedens, iter iuxta locum ageret illum. Cuius equus ſubitò laſſeſcere, conſiſtere, caput in terram declinare, ſpumas ex ore dimittere, & augeſcente dolore nimio, in terram cœpit ruere. Deſiliuit eques, & ſtramine ſubſtrato, cœpit expectare horam, qua aut melioratum reciperet iumentum, aut relinqueret mortuum. At ipſum diù graui dolore vexatum, cùm diuerſas in partes ſe torqueret, repentè volutando deuénit in illud loci, vbi Rex memorabilis occubuit. Nec mora, quieſcente dolore, ceſſabat ab inſanis membrorum motibus, & conſuero equorum more, quaſi poſt laſſitudinem in diuerſum latus viciſſim ſeſe voluebat: ſtatimque exurgens quaſi ſanus, per omnia vireta herbarum auidiùs carpere cœpit. Quo ille viſo, vt vir ſagacis ingenij, intellexit aliquid miræ ſanctitatis huic loco, quo equus eſt curatus, ineſſe. Et poſito ibi ſigno, non multò pòſt aſcendit equum, atque hoſpitium, quò propoſuerat, acceſſit. Quò dum aduenisset, inuénit puellam ibi neptem patrisfamiliàs longo paralyſis morbo grauatam. Et cùm familiares domûs illius de acerba puellæ infirmitate ipſo præſente quererentur, cœpit dicere ille de loco, vbi caballus ſuus eſſet curatus. Quid multa? Imponentes carro, duxerunt ad locum illum, ibidemque depoſuerunt. At illa poſita in loco, obdormiuit paruμpèr, & vbi euigilauit, ſanatam ſe ab illa corporis diſſolutione ſentiens, poſtulata aqua, ipſa lauit faciem, crines compoſuit, caput linteo cooperuit, & cum his, qui ſe adduxerant, ſana pedibus incedendo reuerſa eſt.

Inſigne miraculum.
Paralytica ſanatur.

XV. Eo tempore venit alius quidam de natione Britonum, (vt fertur) iter faciens iuxta ipſum locum, in quo

Vide priſcâ erga reliquias venerationem.

præfata erat pugna completa. Et vidit vnius loci ſpatium cætero campo viridius ac venuſtius: cœpitque ſagaci animo conijcere, quòd nulla eſſet alia cauſa inſolitæ illo in loco viriditatis, niſi quòd ibidem ſanctior cætero erercitu vir aliquis fuiſſet interfectus. Tulit itaque de puluere terræ illius ſecum, illigans in linteo, & cogitans quod futurum erat, quia ad medelam infirmantium idem puluis proficeret: & pergens itinere ſuo, peruenit ad vicum quendam veſperè, intrauitque in domum, in qua vicini cœnantes epulabantur: & ſuſceptus à dominis domûs, reſedit & ipſe cum eis ad conuiuium, appendens linteolum cum puluere, quem attulit, in vno poſte parietis. Cumque diutiùs epulis atque ebrietati vacarent, accenſo grandi igne in medio, contigit, volantibus in altum ſcintillis, culmen domûs, quod erat virgis contextum atque fœno tectum, ſubitaneis flammis impleri. Quod cùm repentè conuiuæ terrore confuſi conſpicerent, fugerunt foràs, nil ardenti domui, & iamiamq; perituræ prodeſſe valentes. Conſumpta ergò domo flammis, poſtis ſolummodò, in quo puluis ille incluſus pendebat, tutus ab ignibus & intactus remanſit. Qua viſa virtute, mirati ſunt valdè: & perquirentes ſubtiliùs, inuenerunt quòd de illo loco aſſumptus erat puluis, vbi Regis Oſwaldi ſanguis erat effuſus. Quibus patefactis ac diffamatis longè lateque miraculis, multi locum frequentare illum, & ſanitatum ibi gratiam capere ſibi ſuisque cœperunt.

Nota rem ſanè mirã.

Excap 11.

• INTER quæ nequaquàm ſilentio prætereundum reor, quid virtutis ac miraculi cœleſtis fuerit oſtenſum, cùm oſſa eius inuenta, atque ad eccleſiam, in qua nunc ſeruantur, tranſlata ſunt. Factum eſt autem hoc per induſtriam Reginæ Merciorum Oſfridæ, quæ erat filia fratris eius Oſwini, qui poſt illum regni apicem tenebat, vt in ſequentibus dicemus. Eſt monaſterium nobile in prouincia Lindiſſi nomine Beardanam, quod eadem Regina cum viro ſuo Adilredo multùm diligebat, venerabatur, excolebat: in quo deſiderabat honoranda patrui ſui oſſa recondere. Cumque veniſſet carrum, in quo eadem oſſa ducebantur, incumbente veſpera, in monaſterium prafatum noluerunt ea, qui erant in monaſterio, libenter excipere: quia etſi ſanctum eum nouerant, tamen quia de alia prouincia ortus fuerat, & ſuper eos regnum acceperat, veteranis eum odijs etiam mortuum inſequebantur. Vndè factum eſt, vt ipſa nocte reliquiæ allatæ, foris permanerent, tentorio tamen maiore ſupra carrum, quo inerant, extenſo. Sed miraculi cœleſtis oſtenſio, quàm reuerenter ea ſuſcipienda à cunctis fidelibus eſſent, patefecit. Nam tota nocte columna lucis, à carro illo ad cœlum vſque porrecta, omnibus penè eiuſdem Lindiſſæ prouinciæ locis conſpicua ſtabat. Vndè manè facto fratres monaſterij illius, qui pridiè abnuerant, diligenter ipſi petere cœperunt, vt apud ſe eædem ſanctæ ac Deo dilectæ reliquiæ conderentur. Tota igitur oſſa intulerunt in thecam, quam in hoc præparauerant, atque in eccleſia iuxta honorem congruum poſuerunt. Et vt regia viri ſancti perſona memoriam haberet æternam, vexillum eius ſuper tumbam ex auro & purpura compoſitum appoſuerunt, ipſamque aquam, in qua lauerunt oſſa, in angulum ſacrarij fuderunt. Ex quo tempore factum eſt, vt ipſa terra, quæ lauacrum venerabile ſuſcepit, ad abigendos ex obſeſſis corporibus dæmones, gratiæ ſalutaris haberet effectum. XVI.

Columna lucis ad oſſa S. Oſwaldi.

Nota vim admirandã terræ, &c.

DENIQVE tempore ſequente, cùm præfata Regina in eodem monaſterio moraretur, venit ad ſalutandam eam Abbatiſſa quædam venerabilis, quæ vſque hodiè ſupereſt, vocabulo Edilhilt, ſoror virorum ſanctorum Edelwini & Aldewini: quorum prior Epiſcopus in Lindiſſi prouincia, ſecundus erat Abbas in monaſterio, quod vocatur Peartaneu, à quo non longè & illa monaſterium habebat. Cùm ergò veniens illuc, loqueretur cum Regina, atq; inter alia, ſermone de Oſwaldo exorto, diceret, quòd & ipſa lucem nocte illa ſupra reliquias eius ad cœlum vſque altam vidiſſet: adiecit Regina, quòd de puluere pauimenti, in quo aqua lauacri illius effuſa eſt, multriam ſanati eſſent infirmi. At illa petijt ſibi portionem pulueris ſalutiferi dari, & accipiens illigatum panno, condidit in capſella, & redijt. XVII.

Petit portionẽ prænominatæ terræ Edilhilt Abbatiſſa ſibi dari.

TRANSACTO autem tempore aliquanto, cùm eſſet in ſuo monaſterio, venit illuc quidam hoſpes, qui ſolebat nocturnis ſæpiùs horis repentè ab immundo ſpiritu grauiſſimè vexari. Qui cùm benignè ſuſceptus, poſt cœnam in lecto membra poſuiſſet, ſubitò à diabolo arreptus, inclamare, dentibus frendere, ſpumare, & diuerſis motibus cœpit membra torquere. Cumque à nullo vel teneri vel ligari potuiſſet, cucurrit miniſter, & pulſans ad oſtium, nunciauit Abbatiſſæ. At illa aperiens ianuam monaſterij, exiuit ipſa cum vna ſanctimonialium fœminarum ad locum virorum: & euocans presbyterum, rogauit ſecum venire ad patientem. Quò venientes, viderunt multos adeſſe: qui vexatum tenere, & motus eius inſanos comprimere conati, nequaquàm valebant. Diccbat presbyter exorciſmum, & quæcunque poterat pro ſedando miſeri furore agebat: ſed nec ipſe, quamuis multum laborans, proficere aliquid valebat. Cumque nil ſalutis furenti ſupereſſe videretur, repentè venit in mentem Abbatiſſæ puluis ille præfatus: ſtatimq; iuſſit ire miniſtram, & capſellam, in qua erat, adducere, & ſecum afferre. Quæ cùm intraret atrium domûs, in cuius interioribus dæmoniosus torquebatur, conticuit ille ſubitò, & quaſi in ſomnum laxatus, depoſuit caput, membra in quietem omnia compoſuit. Cõticuêre omnes, intentiq; ora tenebant, quem res exitum haberet, ſoliciti expectantes. Et poſt aliquantum horæ ſpatium, reſedit qui vexabatur, & grauiter ſuſpirans: Modò, inquit, ſanum ſapio, recipi enim ſenſum animi mei. At illi ſedulò ſciſcitabantur, quomodò hoc contigiſſet. Qui ait: Mox vt virgo hæc cum capſella, quam portabat, appropinquauit atrio domûs huius, diſceſſêre omnes, qui me premebant, ſpiritus maligni, & me relicto, nuſquàm comparuêrunt. Tunc dedit ei Abbatiſſa portiunculam de puluere illo: & ſic data oratione à presbytero, noctem illam quietiſſimam duxit, neq; aliquid ex toto nocturni timoris aut vexationis ab antiquo hoſte pertulit. XIIX.

Puluis, in quem effuſa fuit aqua, qua S. Oſwaldi oſſa ablura fuere, ſanat dæmoniacum.

Excap. 12.

SEQVENTE de hinc tempore fuit in eodem monaſterio puerulus quidam, longo febrium incommodo graiter vexatus. Qui cùm die quadam ſolicitus horam acceſſionis febrium expectaret, ingreſſus ad eum quidam de fratribus, Vis, inquit, mi nate, docea te, quomodò cureris ab huius moleſtia languoris? Surge, ingredere eccleſiam, & accedens ad ſepulchrum Oſwaldi, ibi reſide, & quietus manens, adhære tumbæ: vide nè exeas indè, nec de loco mouearis, donèc hora receſſionis febrium tranſierit. Tunc ipſe intrabo, & educam te indè. Fecit vt ille ſuaſerat: ſedentemque eum ad tumbam ſancti, infirmitas tangere nequaquàm præſumpſit: quia intantùm timens aufugit, vt nec ſecunda die, nec tertia, nec vnquàm exindè eum auderet contingere. Quod ità eſſe geſtum, qui referebat mihi frater indè aduenies, adiecit quòd eo adhuc tempore, quo mecum loquebatur, ſuperesſet in eodem monaſterio iam iuuenis ille, in quo tunc puero factũ erat hoc miraculum ſanitatis. Nec mirandum, preces Regis illius, iam cum Domino regnantis, multum valere apud eum, qui temporalis regni quondàm gubernacula tenens, magis pro æterno regno ſemper laborare ac deprecari ſolebat. Deniq; ferunt, quia à tempore matutinæ laudis ſæpiùs ad diem vſque in orationibus perſtiterit, atque ob crebrum morem orandi, ſiue gratias agendi Domino, ſemper vbicunquè ſederet, ſupinas ſuper genua ſua manus habere ſolitus ſit. Vulgatum eſt hoc, & in conſuetudinem prouerbij verſum, quòd etiam inter verba orationis vitam finierit. Namq; cum armis & hoſtibus circumſeptus, iamiamque videret ſe eſſe perimendam, orauit ad Dominum pro animabus exercitûs ſui. Vndè dicunt in prouerbio: Deus miſerere animabus, dixit Oſwaldus cadens in terram. Oſſa illius translata & condita ſunt in monaſterio, quod diximus. Porrò caput, & manus cum brachijs à corpore præciſas, iuſſit rex, qui occiderat, in ſtipitibus ſuſpendi. Quò poſt annum deueniens cum exercitu ſucceſſor regni eius Oſwinus, abſtulit ea: & caput quidem in cœmeterio Lindisfarnenſis eccleſiæ, in regia verò ciuitate manus cum brachijs condidit. XIX.

Febris pellitur.

S. Oſwaldi crebræ & prolixæ preces.

NEC

XX. Nec solùm inclyti fama viri Britanniæ fines lustrauit vniuersos, sed etiam trans Oceanum longè radium salutiferæ lucis spargens, Germaniæ simul & Hyberniæ partes attigit. Denique reuerendissimus Antistes Acca solet referre, quòd cùm Romam vadens, apud sanctissimum Frisonum gentis Episcopum Willibrordum cum suo Antistite Wilfrido moraretur, crebrò eum audiuit de mirandis reliquijs eiusdem reuerendissimi Regis, quæ in illa prouincia gesta fuerint, narrare. Sed & in Hybernia cùm presbyter adhuc peregrinam pro æterna patria duceret vitam, rumorem sanctitatis eius in ea quoquè insula longè lateque iam percrebuisse ferebat. E quibus vnum, quod inter alia retulit, miraculum præsenti nostræ historiæ inserendum credidimus.

Iste Acca inter 12. apostolos Frisiæ & Saxoniæ annumeratur tertius.

XXI. Tempore, inquit, mortalitatis, quæ Britanniam Hyberniamque lata strage vastauit, percussus est eiusdem clade pestis inter alios scholasticus quidam de genere Scotorum, doctus quidem vir studio literarum, sed erga curam perpetuæ suæ salutationis nil omninò studij & industriæ gerens. Qui cùm se morti proximum videret, timere cœpit & pauere, nè mox mortuus ob merita scelerum ad inferni claustra raperetur. Clamauitque cùm essem in vicino positus, & inter ægra tremens suspiria, flebili voce talia mecum querebatur: Vides, inquit, quia iam crescente corporis molestia, ad articulum subeundæ mortis compellor. Nec dubito me post mortem corporis statim ad perpetuam animæ mortem rapiendum, ac infernalibus subdendum esse tormentis: qui tempore non pauco inter studia diuinæ lectionis vitiorum potiùs implicamentis, quàm diuinis solebam seruire mandatis. Inest autem animo (si mihi pietas superna aliqua viuendi spatia donauerit) vitiosos mores corrigere, atque ad imperium diuinæ voluntatis totam ex integro mentem vitamque transferre. Verùm noui, non hoc esse meriti mei, vt inducias viuendi vel accipiam, vel me accepturum esse confidam, nisi fortè misero mihi & indigno, veniam per auxilium eorum, qui illi fideliter seruierunt, propitiari dignatus fuerit. Audiuimus autem, & fama est celeberrima, quia fuerit in gente vestra Rex mirandæ sanctitatis, vocabulo Oswaldus: cuius excellentia fidei & virtutis, etiam post mortem virtutum frequentium operatione claruerit. Precor igitur, si aliquid reliquiarum illius penès te depositum habeas, asseras mihi, si fortè mihi Dominus per eius merita misereri voluërit. At ego respondi: Habeo quidem de ligno, in quo caput eius occisi à paganis infixum est; & si firmo corde credideris, potest diuina pietas per tanti meritum viri, & huius vitæ spatia longiora concedere, & ingressu te vitæ perennis dignum reddere. Nec moratus ille, integram se in hoc habere fidem respondebat. Tunc benedixi aquam, & assulam roboris præfati immittens, obtuli ægro potandam. Nec mora, meliùs habere cœpit & conualescens ab infirmitate, multo deincèps tempore vixit: totoque ad Deum corde & opere conuersus, omnibus, vbicunquè perueniebat, clementiam pij conditoris, & fidelis eius famuli gloriam prædicabat.

Væ impijs, qui Sanctorum tam illustribus miraculis fidem derogant

VITA BEATISSIMI PATRIS DOMINICI ORDINIS PRÆDICATORII PRIMI INSTITVTORIS, AVTHORE F. THEODORICO DE APPOLDIA DOMINICANO: SED STYLUM PASSIM CORRECTIT F. LAVR. SURIUS.

AN. 1192.

MANDATVM MVNIONIS MAGISTRI ORDINIS Fratrum Prædicatorum, ad F. Theodoricum de Appoldia in quo nihil mutauimus.

Hic Munio fuit 7. Magister Generalis.

DILECTO sibi in Christo Fratri Theodorico de Appoldia, domûs Erphordensis prouinciæ Teutoniæ, Frater Munio, Magister Ordinis, licèt indignus, salutem & augmentum continuum cœlestium gratiarum. In remissionem peccatorum, & in augmentum nihilominus meritorum vobis iniungo, quatenùs dictandi Legendam sancti Dominici patris nostri, secundùm datam vobis gratiam, de qua gero fiduciam in Domino pleniorem, meritum subeatis, vt non in vacuum Dei gratiam videamini accepisse. Hæc inter alia diligentiùs attendes, vt sit veritate firmissima, integritate completa, gratiosa docere. Volo autem, quòd Prior vester, qui pro tempore fuerit, vobis adsit auxilijs, consilijs & solatijs consolationibusque opportunis. Valete & orate pro me. Datum in vrbe veteri, Idibus Aprilis.

Epistola F. Theodorici de Appoldia, ad Nicolaum Magistrum Ordinis, in qua itidem nihil mutauimus.

Is Nicolaus fuit 9 Magister generalis.

PATRI filiorum amabili Nicolao, Magistro fratrum Ordinis Prædicatorum venerabili, F. Theodoricus de Teutoniæ Prouincia, per prosperitatem * prouincialium meritorum pertingere ad æternorum præmia gaudiorum. Libellum, quem de patre diuino Dominico, & Ordine ab ipso instituto compositum, sibi deferri vestra dignatio imperauit, in abiectis quidem schedulis & petijs primùm iam senex conscripsi proprijs manibus, oculisque caligantibus, & compegi: de cuius materia proœmium vos instruet & docebit. Reperto igitur ex Chronicis tempore, quo sancti huius parentes extiterunt, ea, quæ circa ortum & progressum & exitum vitæ ipsius gesta sunt, secundùm decursum temporis disponere curaui: ità tamen, quòd propter conuenientiam materiæ, postmodùm quæ acta sunt, præposui, & quæ antè, post posui subiungendo. Legi sanctorum Patrum Bernardi & Francisci vitas, cum multa integritate editas, elegantiq; stylo compositas, insigni synceraq; deuotione probatas: nostriq; eximij patris præfulgentem & prælucidam valdè dissimiliter scriptam vitam.

* *temporalium*, puto legendum;

Cupiens igitur statum Ordinis nostri plenaria certitudine non carere, posterisque nobilitatem auiti generis intimare, paternæ sanctitatis ingenuitatem, prout potui, verbis simplicibus designaui. Multa de verbo ad verbum, sicut in exemplaribus reperi, posui: quandoquè tamen propter consequentiam aliquid immutaui. Cumque ex ijs, quæ ad manum habebam, exemplaribus omnia consummâssem, allata sunt mihi ad petitionem meam quædam scripta, quæ & precio comparaui, propter quæ opus præteritum, vt illa insererem, penitus dissipaui. Erant enim illa magnæ authoritatis, vtpotè dicta testium iuratorum, quæ Papa Gregorius IX. approbauit, magnorumque meritorum & exemplorum sanctitatis præcipuè expressiua. Præuénit præterea me litera venerabilis patris fratris nostri Munionis, tunc Magistri Ordinis, mihi istum laborem iniungens & studium pro peccatis, Non vt volui, nec vt debui, feci tamen quod potui, vt videtis. Verùm vos reuerendissime pater, quod vestrum est, manum peritam apponite, & de hac informi materia opus, sic vt scitis, perficite glorioſum. Decreueram certè huic operi superaddendo, detrahendo, immutando, ornando, ordinando vlteriorem diligentiam adhibere, si facultas expensarum & opportunitas temporum adfuisset. Quibus deficientibus, destiti, & vt adspicitis, dereliqui. Veruntamen quandiù viuo, his laborem impendere, si requiritur, non recuso, Ignoscite, obsecro, mihi pro nomine Iesu Christi. Expaui & dolui primũ; quòd ad aures vestras mea imperitia pertingere debuit, nec credidi hoc futurum. Spiritus Dei sanctus spiritum vestrum di-

rigat & infundat, vt ſanctitatis in hoc libello deſcriptæ deuotus æmulator efficiaris & executor, & in Ordine, veſtro regimini commiſſo, fidelis inueniamini executor.

Iordani libellus de primis patribus Prædicatorij Ordinis.

SCIENDVM, quòd venerabilis pater noſter beatus Iordanus, ſecundus noſtri Ordinis Magiſter, ſucceſſor S. Dominici digniſſimus, libellum de initio Ordinis compoſuit, in quo primorum patrum & fratrum ſanctorum geſta glorioſa & mirabilia opera conſcripſit, nè in obliuionem venirent patres tam excellentes, eorumque exempla tam eximiæ ſanctitatis. De quo libello prima ſancti Dominici Legenda conſcripta eſt. Poſteà de mandato Iohannis Epiſcopi, qui quartus à ſancto Dominico Magiſter extitit, F. Conſtantinus ſecundam Legendam edidit, multa inſignia ſuperaddens. Succedens ſanctus pater Humbertus, Magiſter Ordinis V. ex prædictis tertiam conflans Legendam, multis ſuperadditis, non modicùm ampliauit. Qui etiam librum, qui Vitas fratrum dicitur, ſua deuotione & diligentia compilauit. Tandèm dilectus pater noſter F. Gerardus, Prior prouincialis Teutoniæ, rediens de generali Capitulo, in Luca celebrato, detulit quædam præclara geſta ſancti Dominici de Bononia, quæ ex ore ſororis Cæciliæ Romanæ, quam beatus Dominicus ad Ordinem receperat, conſcripta ſunt. Quæ ſicut vidit & audiuit, plena fide ſyncerisſimè enarrauit, quæ vſque ad annum Domini milleſimum ducenteſimum nonageſimum, religioſiſſimam & honeſtiſſimam vitam duxit. Præterea dicta illuſtrium virorum, videlicet nouem fratrum, quorum teſtimonia credibilia facta ſunt nimis, authoritate Domini Gregorij IX. approbata, & iam alijs proferenda, patris noſtri eximiam prædicant ſanctitatem. Accedunt ad hæc Reuelationes ſanctorum, quæ ſpernendæ non ſunt: Reuelationesque veterum fideliſſimæ, & omni credulitate digniſſimæ, per quas & Prædicatorum Ordinis authoritas, & Fundatoris eiuſdem inclyta merita declarantur.

Patritio o opuſculi huius.

Libellus iſte plures vitas Patrũ ordinis prædicatorij continet

Ex his omnibus præſentis Opuſculi materia ſumpta, in vnum libellum conſcripta eſt fideliter & compacta: cui authoritatem præſtat geſtorum veritas, ſine qua nulla valet authoritas. Quis verò prædictis patribus authoritatem audeat derogare, quorum hîc ſentẽtiæ, & plerunquè verba de verbo poſita ſunt? Diſtinctus eſt autem hic libellus in octo particulas, & ſubdiſtinctus per capitula, vt quod quærit quis, faciliùs inueniat, & legendo diſtincta, amplius delectetur. Eſt autem ex hoc libellus iſte prolixior, quòd geſta Magiſtri Reginaldi & obitum eius, & quorundam aliorum patrum, & quæ ad commendationem Ordinis ſpectant, pleniùs inſerta continet & aſſcripta. Fateor, hæc omnia ornatiùs & ordinatiùs exprimi poterant & conſcribi, ſed condeſcendendum eſt mihi: quia in his compingendis mihi nullus adfuit, nec propter hunc laborem aliquid, quod regularis obſeruantia exigit, intermiſi. Feci autem hanc ex diuerſis collectam compoſitionem, vt cum quanta gloria & religione Prædicatorum inſtitutus ſit Ordo, & ſanctorum patrum eundem fundantium eximia deuotio & præclara diſcretio poſteris innoteſcat. Nec volo, quòd Legendæ vocabulo cenſeatur, ſed Libellus de vita & obitu & ſancti Dominici miraculis, & de Ordine fratrum, quem inſtituit, nominetur. Pleraque ſicut in prænominatis exemplaribus reperi, de verbo ad verbum hîc poſui, pauca propter continuationem immutans & prolationis decorem. Oro autem & deſidero, vt ad vtilitatem ſint legentium: cupioq; vt omnis pius lector & deuotus auditor, attento ſtudio hæc corrigat & emendet.

PROLOGVS AVTHORIS IN VITAM S. DOMINICI, mutato paſſim ſtylo.

Matth. 20. *Matth.* 22. Homil. 36. in Euangelia. *Luc.* 14. 1. *Cor.* 10. *Eſa.* 53. *Pſalm.* 91. *Exod.* 28. *Zach.* 6.

MVLTIFARIE multisq; modis olim Deus electos ſuos ad æternum inuitans conuiuium, nouiſſimè diebus iſtis, id eſt, ad horam vndecimam, miſit ſeruum ſuum dicere inuitatis vt venirent, quia parata iam ſunt omnia. Seruum hunc, Ordinem Prædicatorum ſanctus Pontifex Gregorius interpretatur, nouiſſimis mittendum temporibus, vt hominum animos de propinquo iudicis aduentu admoneat. Nouum enim quandoquè Prædicatorum Ordinem futurum ſcriptura innuit, quandò ſub finem mundi eum mittendum ità luculenter exprimit: Miſit, inquiens, ſeruum ſuum hora cœnæ. Hora cœnæ, finis eſt mundi. Nos autem ſumus, in quos fines ſęculorum deuenerũt. Miſſus eſt igitur hora cœnæ, id eſt, diebus extremis Ordo nouus: nouus, inquam, pariter & antiquus. Nouus inſtitutione, antiquus authoritate. Nouus, immò nouiſſimus ſpacio, officio primus. Cùm enim primo manè, tũ etiam hora tertia, ſexta & nona, ex denarij conuentione conducti fuerint vineæ cultores, hora reſtat, immò iam adeſt vndecima, qua poſtremi cultores multiplicentur. Hi ſunt Prædicatores, quorum Ordinem horum nouiſſimorum temporum periculis diuina diſpenſatio prouidit: vt appropinquante iudicio illius, cuius in humilitate iudicium ſublatum eſt, teſtium numerus augeretur. Itaque multiplicantur nunc in ſenecta vberi, vt benepatientes annuncient, quoniam rectus Dominus Deus noſter. Hæc ſunt tintinnabula, quibus pontificalis poderis extremitas ornatur. Hi ſunt equi fortes & varij in quadriga nouiſſima, è medio duorum montium æreorum egreſſi, vt perambulent omnem terram. Huius Ordinis primus inſtitutor & pater inclytus fuit beatus Dominicus, cuius vitam virtutibus plenam, Deoque gratiſſimam, obitum quoque & nonnulla miracula, atque ipſius Ordinis in occiduis mundi partibus & occaſu temporis orientis exordium rudi quidem, ſed veraci ſtylo perſtringemus, opitulante nobis gratia Ieſu Chriſti.

Sequebatur hîc alius Prologus, quem omiſimus, nè Lectori tædium adferremus.

Auguſti 5. tametſi obijt 8. Idus Auguſti.

IN nomine patris & filij & ſpiritûs ſancti: Dominicus humilis ſeruus Ieſu Chriſti, ſegregatus in Euangelium Dei, ſobriè & iuſtè & piè conuerſatus, dignus factus in partẽ ſortis ſanctorum in lumine, verè eſt lux mundi. Qui velut ſtella matutina in medio nebulæ coruſcus appárens, innocentiæ, pudicitiæ, verecundiæ, ſimplicitatisque radijs omnes à ſe puerilis ſtultitiæ, laſciuientis adoleſcentiæ, petulantis concupiſcentiæ tenebras depulit: ſtudijsque ſapientiæ, operibus miſericordiæ, & canonicæ religionis perfectione, vt lux ſplendens procedens, inſtàr lunæ plenæ in diebus ſuis & ſe & proximos ſuos illuſtrauit: & tanquàm Sol oriens, atque ad perfectum excreſcens diem, ad celſiſſima Dei dona Prædicatorum Ordinem prouexit. Qui rutilans in virtute ſua, per omnia proſpexit, opaca illuminans, ſterilia fœcundans, frigida calefaciens, & tepida accendens, nunc à claritate in claritatem transfiguratus à ſpiritu Dei, glorioſus ſplendet in patria, qui in hac peregrinatione admirabiliter refulſit in gratia, cùm priùs humiliter ipſo ſuæ natiuitatis ortu fulſiſſet in Hiſpania. Tempus, quo voluit Dominus huius clariſſimi ſideris radios in homines diffundi, ſequentia declarabunt. Præſidente Romæ in cathedra ſancti Petri magno patre, domino Alexandro III. & Friderico Imperatore, huius nominis primo, Imperij habenas moderante, in Hiſpaniæ oppido Callaroga Oxonienſis diœceſis, anno Dominicæ incarnationis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo, fuit vir quidam, Felix nomine, qui ſibi matrimonio iunxit vxorem Iohannam. Erant ij tum ſecundùm ſæculi conditionem ſatis honeſti, tum erga Deum Chriſtiana pietate deuoti. Anteuertente autem illos diuinæ diſpenſationis benignitate, benedictionem cœleſtem in prolis ſanctiſſimæ fœcunditate adepti ſunt. Peperit enim Iohanna marito ſuo duos filios, qui literis imbuti, & vitæ integritate conſpicui, ſacerdotio initiati ſunt. Alter ex ijs in domo quadam hoſpitali miniſterio pauperum ſe mancipans, gratia humilitatis, operibus miſericordiæ, alijsque virtutibus in vita ſua clarus fuit, & vt fertur, poſt obitum miraculis coruſcauit. Alter verò mundo

S. Dominicus Soli & Lunæ rectè cõparatur.

Patria & parentes S. Dominici.

Duo fratres eius viri egregij.

Lib. I. c. 1.

valefa-

velefaciens, vitam monasticam complexus est, & in ea multo tempore Domino laudabiliter seruiens, vir sanctus & contemplationibus diuinis deditus, beato fine quieuit. Nimirùm tales fructus progignit terra bona: quorum alter, dum est in misericordiæ studia intentus, gratia redolet: alter, dum veritatis speculationi addictus est, æternam beatitudinem præguſtat. Adiecit autem adhuc Dominus benedictionis suæ cumulos. Namque sublimioris gratiæ filium paritura mater, antè quàm conciperet, cælesti visione docta est de partu futuro. Vidit namque se vtero gestare catulum, ardentem ore faculam ferentem: egressumque ab vtero, totum mundum flammis ab eius ore prorumpentibus illuminantem. Visitauit deinde Iohannam Dei gratia, & inebrians partûs eius fructum, germinare eam fecit, sacra eius genimina multiplicans. Tandem vbi pariendi tempus aduenit, filium peperit, fratrum decus & matris gaudium, exultantis in Domino, quòd in visione ostensum, suo gremio contineret. Catechizatus ex more infantulus, sacerdotali benedictione sanctificatur, salutariq; chrismatis vnctione consignatur: baptizatur in nomine patris & filij & spiritûs sancti, & nutu eius, cuius est nomen Dominus, Dominicus appellatur. Matri quoque eius spirituali, cuidam nobili fœminæ sacer infans Dominicus in visu apparet, stellam lucidissimam in fronte ferens, cuius immodico splendore totus orbis irradiabatur. Videamus nunc præclarum infantulum. Gignitur à Felice patre, editus in lucem, nutritur, fouetur à Iohanna matre, per gratiam renascitur, accipit Dominici nomine, gratiæ alumnus, diuinitatis amans & cupidus, æternæ felicitatis hæres futurus. Necdùm natus, non dubio signo ostenditur: renatus, nomine insigni cohonestatur: sacro splendore micantis stellæ declaratur, ardentem præ se fert faculam, cuius multo igni totus inflammetur orbis: fit nomine tã celebris, vt aduersarijs sit terror: lumine tam illustris, vt peccatorum tenebras illuminet, & inter cæli astra eximiè refulgeat, feruore charitatis igneus, famosa authoritate grauis, luce scientiæ inclytus. In ipso quoque ortu suo infans beatissimus præclari Ordinis, cuius erat ipse futurus parens & princeps, forma, signifer & vates fuit. Feruens enim prædicatio, cor peccatoris ad agendam pœnitentiam inflammans, ardens catuli facula est: authoritas gratiam concilians, potentiæ nomen est: doctrinæ claritas, alios ad sapientiam perducens, fulgor stellæ est. Nimiùm sanè errat, quisquis hæc ab omni æternitate non credit præordinata, sicut christus hîc præsignata referuntur. Porrò mater puerpera accuratè enutrit filium, lactat & ablactat, & lætabunda sensim ad incrementa perducit. Cumque taceret aliquandò in cunis, examen apum circa os eius volitans, linguam eius diuinæ sapientiæ melle affluituram indicabat. Ablactatus verò à lacte, & auulsus ab vbere, mox cælestis gratiæ cœpit mamilla nutriri. Itaque quamprimùm potuit, infantiæ annos necdùm egressus, exemplo piorum parentum templa crebrò adire, Deumque colere studuit, lectulum quoque in ea ætatis teneritudine sæpiùs reliquit, & eius molliticm declinans, in nuda humo infantilia membra reposuit, quod posteà in diebus suis infatigabiliter obseruauit. Creuit igitur, religiosorum parentum cura religiosè educatus, quem etiam specialiter in pueritiæ annis quidam venerabilis Archipresbyter, eius auunculus, inprimis diligenter instituens, enutriuit. Atque horum prudenti & religioso consilio traditus est sanctus puer Ecclesiastico præcipuè officio imbuendus: adfuitque pijs votis diuina benedictio & promotio, cœpitque esse puer ingeniosus & docilis, vtpotè sortitus animam bonam, vasculum gratiæ, scientiæ receptaculum. Proficiens autem in diuini cultûs institutis venerabilis puer, morabatur in ecclesijs, cum Clericis psalmos promebat, hymnos concinebat, altaria circumibat, sacris mysterijs deuotus assistebat, Christi ministris & sacerdotibus seruiebat, & velut testa recens, animus puerilis per hæc exercitia odore est sanctitatis imbuta, quem ille posteà perpetuo tenore seruauit. Cœpit iam tum manus summi opificis formare sibi ex illo vas electionis, in quod suæ benedictionis chrismata effunderet. Custodiuit electus puer innocentiam, dilexit munditiam, conseruauit disciplinam: pudicus sensibus, verecundus actione fuit. Hæc & alia in altero ætatis septenario, quemadmodùm vnctio spiritûs illi suggerebat, adhuc puerulus obseruabat, nil puerile præ se ferens in homine exteriori. Iam enim senile cor ei inerat, & sub tenello vultu canities animi veneranda latebat. Ab ipsis namque incunabulis tam erat excellenti indole, vt eximium quiddam in eo futurum tam insignis infantia, tamq; sancta pueritia testaretur.

Visio matris eius.

Nascitur S. Dominicus

Psal. 82.

Eius præclara encomia.

II. Cvm viderent autem pij parentes eius continuam & ætatis & gratiæ in sancto puero accessionem, illum studiorum causa Valentiam miserunt. Ibi enim tunc florebat studium generale, vt vocant, abundans tam discipulorum frequentia, quàm præstantia doctrina magistrorum. Itaque prudens adolescens non segnitiem sectatus est, sed in discendas literas, propter quas illuc missus erat, accuratè incubuit, adeò vt gratia diuina illi opitulante, breui spatio multos coætaneos superârit. Contemptis namque rebus ineptis & friuolis, quibus ea ætas diffluit, necessarijs dabat operam, noxiæ sodalitatis, inprimisq; fœminarum viscosa & lubrica contubernia declinans. Cum ludentibus non se miscuit, neque cum ijs, qui in leuitate cordis pro carnis desiderijs ad res curiosas, insanias falsas & inanissima spectacula se conferebant, participem se præbuit. Respuebat mundi blandientis & fallentis gaudia, carnisque spurcitias immaculati affectûs pede calcans, virginitatis decus & florem illibatum Domino conseruauit. Itaque copiosè in eius purum intellectum, animumque sordibus liberum, liberales disciplinæ, quæ puris intellectibus capiuntur, influebant. At verò angelicus adolescens his humanæ sapientiæ disciplinis non nimiùm capiebatur, quippe quòd in eis Christum Dei sapientiam, cui inhiabat, non cerneret. Non enim vllus philosophorum eam sapientiam tradidit, nec aliquis principum huius mundi cognouit. Ne ergò vires florentis iuuentutis vanè consumeret, sed sitim eam qua ardebat, posset extinguere, ad fontem Theologicæ sapientiæ se contulit, hausturus indè, quod auidè appetebat. Inuocans ergò per preces Christum Patris sapientiam, inclinauit cor suum disciplinæ, & sacræ paginæ magistris autem suam: erantque eloquia illa super mel & fauum dulcia pectori eius. His sanè addiscendis pius iuuenis quadriennio tanta animi contentione & studio incubuit, vt penè noctes insomnes duceret, quietisq; tempora vigilijs largiretur. Porrò auditam veritatem pio affectu humiliter complectens, & suauiter animo affigens, etiam opere efficaciter exequi nitebatur. Atque vt è fonte sapientiæ salutaris haustum percipere mereretur, decem annis vino, in quo est luxuria, castitatis amator sibi penitùs voluit interdictum. Mirum perfectò id fuit, nec minùs gratiosum, videre hominem annorum paucitate iuuenem, conuersationis maturitate & morum constantia senem. Iuuenilia fugiebat desideria: sectabatur verò iustitiam: vagosq; cauès discursus, domum matris ecclesiæ & sanctæ quietis tabernacula non reliquit. In templo aut orans, aut studijs intentus, assiduè morabatur. Cùm igitur præcepta Dei tam eximio complecteretur amore, impleuit eum Dominus spiritu sapientiæ & intellectûs, vt ēt difficiles quæstiones facilè penetraret. Et quia toto corde diligebat Deum, qui fecit illum, non potuit non amare & proximum, quem vult Deus diligi in se. Videre erat in illo erga proximorum calamitates & miserias pijssimam commiserationem, & affectum beneuolentiæ & misericordiæ transferri in operis euidentes effectus. Nam cum Valentiæ daret operam literis, omnem ferè Hispaniam immanis oppresserat fames. Deficiebant præ fame & siti pauperes, nec erat qui reficeret: moriebantur miseri & inopes, nec erat qui curaret: clamabant pupilli & viduæ, paruuli & debiles, nec quisquam attendebat. Inter hæc affligebatur spiritus iuuenis Dominici, & compatiebatur misericors anima eius pauperum multitudini. Itaque Euangelici consilij non surdus auditor, imò perfectionis sectator egregius, distraxit libros & omnes res suas, precium que in pauperes expendit. Ità grauissimus Christi iuuenis, obediens verbo Saluatoris, proximorum periculis medebatur, intuentesq; præclaro prouocauit exemplo. Auxit in eo concu-

Mittitur Valentiam studiorum causa.

Admodùm religiosè viuit.

Studet Theologiæ

X. annis vino abstinet.

Commiseratio erga proximos.

Libros & res suas vendit, & precium dat pauperibus.

Pſal. 118. concupiſcentia ſapientiæ, non minuit, opera iuſtitiæ: nec retraxit à perfectione ſtudium ſcientiæ, ſed conſummauit in virtute. Sciebat enim, quemadmodùm oporteret ipſum ſcire. Intelligebat ſuper ſenes, quòd mandata Domini quæſiuiſſet: & beatus planè fuit, opere efficiens, quod cognitione comprehenderat. Agebat autem hæc & alia præclara angelicus iuuenis, necdùm habitu vel conuictu à mundo ſeparatus: imò, vt dicamus quod res eſt, non ille, ſed Dominus & habitans in eo virtus Chriſti, fecit hæc omnia, præueniens eum in benedictionibus dulcedinis, mirificans eximijs eius infantiam ſacramentis, ſanctificans innocentem pueritiam munditiæ rudimentis, adoleſcentiam ſolidiſſimis Philoſophicæ & Theologicæ ſcientiæ fundamentis, morumque ſuauium ornamentis confirmans. Nec ceſſabit miſericordia Dei, donec perficiat & conſummet eum ad extremum vſque diem bonorum operum & virtutum omnium incrementis.

Didacus Oxonien Epiſcopus.

PER id tempus erat vir vitæ venerabilis, Didacus nomine, Eccleſiæ Oxonienſis Epiſcopus, quem & ſacrarum peritia literarum, & generis nobilitas, & inprimis morum inſignis honeſtas ornarent. Is adeò totus amore inhærebat Deo, vt ſeipſum contemnens, & ſola, quæ ſunt Ieſu Chriſti, quærens, in id ſummoperè cura & cogitatione eſſet intentus, quemadmodùm multas Domino animas lucrifaciens, talentum ſibi creditum cum vſura multiplici ad illum reportaret. Quamobrem vbicunque reperire potuit viros vitæ & morum integritate conſpicuos, eos quibus poterat modis ad ſe adiungebat, & in Eccleſia, cui præerat, eccleſiaſticis beneficijs donabat. Porrò ſubditos illos ſuos, quorum eſſet propenſa in virtutem & ſanctitatem voluntas, animus à mundo abhorrens, vt religioſorum hominum inſtitutum complecterentur, & verbis hortabatur, & exemplis inuitabat. Indè adeò accidit, vt canonicis ſuis crebris id adhortationibus perſuadere niteretur, vt ad præſcriptum regulæ beati Auguſtini, in canonicæ religionis obſeruantiam conſentirent. Tanta verò cura & diligentia id egit, vt eorum animos, tametſi non deeſſent qui obluctarentur, ad ſuam voluntatem inclinarit. Ad eius autem notitiam peruenit celebris & odorifera beati Dominici fama, & cùm accuratè de illo eſſet percontatus, remque certam compertiſſet, accerſitum eum fecit in ſua Eccleſia Canonicum regularem, ex hoc ipſo beatum ſe putans, quòd & ſibi de tali filio, & Eccleſiæ ſuæ de miniſtro tam idoneo prouidiſſet. III.

Fit canonicus regularis S. Dominicus.

HABITVM igitur Canonicæ religionis indutus extrinſecus ſeruus Chriſti Dominicus, per Dei gratiam nouum hominem intrinſecus induit, moxque in Dei timore ad totius ſanctitatis ſtudium conuerſus, in ſeipſo priùs exprimere curauit, quod erat alios poſteà docturus. Satagens igitur perfectorum imitari veſtigia, & ad virtutum faſtigia contendere, nouitius Canonicus ſolicitè de antiquis ſemitis inquirebat, vt ſciret quæ eſſet via bona, vt ambularet in ea. Vnde librum illum, qui Collationes Patrum inſcribitur, ſtudioſe legendum ſuſcepit, deditque operam, vt lecta, intelligentia comprehenderet, affectu ſentiret, effectu & re ipſa fortiter exequeretur. Didicit enim ex eo puritatem cordis, contemplationis viam, omniumq; virtutum perfectionem, idque vnctione magiſtra. De huiuſmodi enim liber ille agit. Itaq; abijciens & deſpiciens ſeipſum in cordis humilitate, reuerentiam Canonicis & honorem exhibebat. Inuitatus ad æterni ſponſi nuptias, nouiſſimum tenuit locum, ſe infimum, cæteros ſanctiores exiſtimans. In oratorio verſabatur noctù diuque, orationi ſine intermiſſione, lectioniq; & meditationi aſſiduè vacans. Externa ſolatia paruipendit, euagationes vanas prorſus vitauit, contemplationiq; tempus concilians, extra ſepta monaſterij vix vnquàm viſus eſt. Ita ſanctus Dei inter canonicos illos ceu iubar eximium emicuit, miraq; celeritate de virtute in virtutem progrediens, omnium in ſe amorem & affectus prouocauit. Mirantur omnes tam ſubitam religionis perfectionem, & licèt inuitum, ſuum eum voluntesse Suppriorem. Tum verò quaſi lucerna ſuper candelabrum poſita, & ciuitas ſuper montem, factus eſt omnibus vitæ ſpeculum, ſanctitatis exemplar. Erat in oratione aſſiduus, charitate præcipuus, commiſeratione anxius, contemplatione ſuſpenſus, & ipſis quoq; ſubditis ſuis cum multa humilitate ſubiectus. Vigil ei cor & ſenſus erat ad Deum, nec rarò in precibus pernoctabat: erantq; preces eius feruentes, & cum lachrymis coniunctæ: rugiebat à gemitu cordis ſui, nec continere ſe poterat, quin plangentis vox pijſſima procul etiam audiretur. Macerabat corpus ieiunijs & abſtinentia multa, vix ſuſtentandæ naturæ neceſſaria alimenta percipiens. Vinum, quod decennio non guſtârat, propter afflictam ſtomachi valetudinem, iubente Didaco Epiſcopo, ſumere cogebatur. Quod tamen & exiguum, & aqua dilutum, bibebat. Feruebat in eius pectore vehemens deſiderium ſalutis animarum, eamque vt procurare re ipſa dignus foret, crebris orationibus & votis ſpecialibus à Domino flagitabat. Optabat ſe totum impendere ſaluti proximorum, tunc ſe reuerà Chriſti fore membrum exiſtimans, ſi eius ſe exemplo animabus lucrandis prorſus manciparet. nec fraudatus eſt deſiderio ſuo. Semen enim fratri ſuo defuncto, nempe Chriſto crucifixo, ſuſcitauit, verbum illius diſſeminans, & inſtituens prædicatores. Et eccè grana ſeminis Deus multiplicans, auxit frugum iuſtitiæ incrementa. Plenum erat ſanctiſſimis affectionibus pectus eius, atque erga omnia tum proſpera, tum aduerſa proximorum, mira pietate mouebatur, afflictorum rebus duris cruciabatur, pauperum penuria & miſerorum calamitatibus torquebatur, atque inprimis pereuntium animarum zelo mirè angebatur & mente ſauciabatur. Ita nimirùm inſtàr Prophetæ, Dominicus peccata hominum & afflictorum miſerias contemplans, æſtuabat animo intrinſecus, & flens largiſſimè, latentem commiſerationis affectum per lachrymas prodebat foris. Hanc enim excellentiſſimam charitatis gratiam ſpecialiter habebat à Deo donatam, flendi ſcilicet pro peccatoribus, & miſeris atque afflictis omnibus condolendi. Sed quantum illi angoris & mœroris afferebat erga calamitoſos condolentia, tantum profectus piorum hominum, quibus mirè gratulabatur, ceu quædam pigmenta odorifera eum conſolabantur. Inter hæc quæ ſurſum ſunt, quærens, agebatur in Deum homo diuinus, gloriam ſanctorum contemplans, & ad illam veram patriam anhelans, lugebat profuſe diuturnum ſui exilij incolatum. IV.

Ieiun. 6. Collationes Patrum legit.

Luc. 14.

Vigiliæ, orationes & abſtinentiæ eius quantæ fuerint.

Feruet animarũ zelo.

Thren. 1.

Luget hominũ peccata, & miſeris condolet.

Col. 3.

CVM verò tot tantiſq; virtutum floreret ornamentis angelicus Dominicus, à venerabili Didaco Epiſcopo ſuo, miro diligebatur affectu. Erat enim in animis eorum quædam ſpiritûs ſimilitudo, & chariſmatum conſonantia: ſiquidem pari zelo domûs Dei ad procurandam animarum ſalutem, ſancto eos ſpiritu impellente, ferebantur. Poſtquàm ergò viſum eſt Deo in eis reuelare gratiam ſuam, vt vtriuſque virtus prodiret in publicum: ità eos in miniſterium illud, quod voluit, aſſumpſit, vt ipſi etiam, licet ſancti, diuinæ erga ſe prouidentiæ conſilium ignorarent. Ecce enim Alphonſus Rex Caſtellæ rogauit Didacum Epiſcopum, vt vellet ipſius eſſe legatus apud Marchiam. Profecturus ergò ob Regis negocia conficienda prudens antiſtes, eccleſiæ ſuæ Suppriorem, dilectum Dominicum ſibi comitem adiunxit, vt & ex ſocietate eius ornamentum, & ex ſanctis colloquijs ſolatium haberet. Vbi autem ventum eſt Toloſam, & S. Dominicus cognouit hæreticorum fraudibus ciues deprauatos, ingemiſcens ſpiritu turbatur. Vt verò etiam hoſpitem ſuum hæreticum ſenſit, multa tum affabilitate, tum ratione hominem conuicit erroris, & ad catholicæ fidei veritatem reduxit. Erat hic primus manipulus, quem diabolo ereptum, ad aream Domini reportauit. Expeditis tandèm apud Marchiam regijs negocijs, & per nuncium ad Regem reſponſo remiſſo, Epiſcopus cum ſuis ad Romani Pontificis curiam profectus eſt, expoſitoq; Pontifici ſuo deſiderio, petijt ab Epiſcopi functione abſolui, vt animabus conuertendis ſe poſſet impendere, ſed non impetrauit. O verè felicem præſulem, qui tanta eſſet humilitate præditus, vt cuperet dignitate exui: tamque feruebat ſublimi charitate, vt pro ſalute proximorum & periculis & morti ſe obijcere optaret. At verò diuina prouidentia pro ſuo beneplacito pium Epiſcopi deſiderium aliter V.

Hæreſi Albigenſium Primus manipulus S. Dominici quis fuerit.

Didacus Epiſcopus vult abſolui epiſcopatu, ſed nõ impetrat.

aliter implere constituerat. Est ergò redire compulsus, suis quidem frustratus precibus, sed obedientiæ & charitatis gratia plenus, nec quicquam de salutari proposito remittens. Reuertens autem, Cistertiense cœnobium inuisit, vbi multorum seruorum Dei sancta conuersatione & religionis sublimitate illectus, habitum monasticum accepit, atque indè monachos aliquot secum abduxit, è quibus disceret mores illius instituti, & ordinis disciplinam. Equidem felicem dixerim electum Dei Dominicum, qui tanti pontificis & viri Apostolici meruerit societate & amicitia decorari, à quo dubium non sit, illum sanctitatis exempla & religionis institutiones hausisse. Apud Cistertienses habitum monasticũ induit.

VI. Cvm Montem Pessulanum essent prætergressi, offenderunt duodecim Abbates Cistertiensis Ordinis, contra Albigenses hæreticos ab eodem Pontifice Innocentio missos, ibidem cum Episcopis & alijs Prælatis concilium celebrantes. Ij comperto Didaci aduentu, cum multo gaudio ipsum accersiunt, honorificè accipiunt, consilium ab eo petunt, & libenter parent illi. Erat enim vir iustus & sanctus atq; maturus, & zelator fidei Christianæ: cumque animaduertisset eos nõ rectè ambulantes ad veritatem Euangelij, vt erat miræ circumspectionis & gnarus viarum Dei, dixit ad eos: Non sic, fratres, non sic arbitror procedendum. Mihi enim impossibilem rem moliri videtur, qui solis verbis putat homines istos reduci posse in viam: operibus & exemplis potiùs reuincendi sunt, qui viræ suæ merita iactant impudenter. Dicunt illi: Quid igitur nobis das consilij, pater? Quibus ille: Quod me, inquit, videritis facere, facite. Moxque familiam & equitatum atque apparatum omnem, quem copiosum habebat, à se remisit, statuens in illa regione aliquandiù hærere. Eius verò exemplo cæteri permoti, itidem fecerunt. Et ecce diuinum miraculum, & iucundum spectaculum. Duodecim illos patres coniunxit sibi verbo & exemplo, ipse tertius decimus factus pater patrum & patriarcha, quem tanquàm dominum & magistrum vnanimiter sequebantur. Assumpsit autem & alios virtute & gratia instructos viros, comites laboris & fidelicer ipsi adhęrentes. I quibus præcipuus, omniq; sanctitate conspicuus, vir angelicus Dominicus, illi præ cæteris charus, dictis & factis ceu sidus splendidissimum rutilabat. Hi omnes sine expensis pedites discurrebant, in paupertate voluntaria Christum pauperem prædicantes. Ecce formam Christi, instaurantis Ecclesiam initiò: figuramq; Ordinis Prædicatorum, mox secuturi hoc extremo tempore. Tum verò hæretici inuidia correpti, è diuerso cœperunt importuniùs concionari: sed tam insigne fulgebat in Episcopo Didaco morum decus, vt & incredulorum illorum, & omnium, cum quibus versabatur, sibi vendicaret affectus. Fiebant tunc crebræ conciones ad populum, & disputationes cum hæreticis sub iudicibus deputatis. Nec destitit Deus miraculorum signis Ecclesiam illustrare suam. Permulti quoque catholici libellos conscribebant in fidei defensionem. Scripsit quoq; beatus Dominicus librum fidei suæ, sacris authoritatibus & diuinis rationibus munitum: qui etiam præ cæteris approbatus, ab omnibus receptus est. Idemque ad confutandam hæreticam falsitatem, & Catholicæ fidei confirmandam veritatem, post longam disputationem apud Fanum Iouis habitam, cum libello cuiusdam hæretici in ignem iniectus est. Verùm hæretici libellus, à flammis correptus, mox in cineres redactus est: libellus confessoris Christi Dominici ex igne prosilijt procùl, isque etiam secundò & tertiò in ignem reiectus, scriptoris sui sanctitati & Christianæ fidei veritati præclarum reddebat testimonium. Stupebant omnes: lætabantur pij, impij corde compungebantur. Erant illis in locis nobiles aliquot, qui inopia adacti, filias suas tradebant hæreticis nutriendas & erudiendas, imò verò erroribus pestiferis corrumpendas. Earum exitiale opprobrium miseratus Dei seruus beatus Dominicus, monasterium quoddam, in quod reciperentur, instituit in loco, quem Prulianum vocant: vbi ancillæ Christi perpetuò inclusæ, admirandas constitutiones & obseruantias, arctumq; silentium sectarentur, & laborantes manibus suis, in conscientiæ puritate creatori suo iucundum exhiberent famulatum. Exacto indè in prædicationis labore biennio, memorabilis præsul Didacus, suam volens reuisere ecclesiam, socijs ad prædicandum remanentibus pijssimum Dei sacerdotem Dominicum præfecit, vt ad illum omnia referrentur. Magnum enim aliquid in eo cernebat, quæ illi causa erat illum eximiè diligendi. Valedicens deindè omnibus, multo labore pedibus suis iter agens, tandèm Oxoniam peruenit, vbi correptus morbo, iactura vitæ temporariæ, aditum inuenit in vitam sempiternam, fruiturus deinceps gloria cælesti: latuitque post obitum miraculis, qui in vita sua insignis fuerat operibus sanctis & virtutibus multis. Optima ratio hæreticos in viam reuocandi. Forma Christi instaurantis Ecclesiam, reuocatur. Liber à S. Dominico scribitur contra Albigenses. Is liber ab igne nihil læditur. Obitus Didaci Episcopi.

VII. Constitverat dilectus Deo & hominibus Didacus Episcopus, ad susceptum redire prædicationis ministerium, instituereque de summi Pontificis assensu viros, qui verbis & exemplis hæreticæ prauitati resisterent: tum etiam monasterio illi, quod sanctus Dominicus in Pruliano constituerat, absoluendo quædam subsidia adferre. Sed his alijsque pijs ardens desiderijs, migrauit à corpore, victurus semper in Christo. Eius autem morte comperta, omnes qui in illa regione prædicationis causa remanserant, tanquàm non habentes ducem aut principem, ad propria sunt reuersi. Tum verò confessor Christi verus, beatus Dominicus, eius in Domino filius, in eius successit locum, adiuuabantq; eum meritis & precibus fratres eius, coniuncti patri suo, qui in cælis est, & præliabantur prælium fidei cum lætitia. Similis factus est leoni in operibus suis, erantque arma militiæ eius non carnalia, sed spiritualia. Congregatus † est ad eum cœtus fortis viribus Cruce signatorum, & eorum, qui fugiebant à malis: additiq; sunt illis Catholici omnes, voluntarij in fide Christiana, & facti sunt illis in firmamentum. Ex mandato enim summi Pontificis Innocentij III. contra illos Albigenses hæreticos Crux prædicabatur, eaq; consignabantur fideles. Accessit * ad hæc Christianissimus & fortissimus princeps, dominus Simon, Comes Montis fortis, pater orphanorum, defensor viduarum, pupillorum tutor, pauperum sustentator, protector ecclesiarum, & aduersos hæreticos catholicæ fidei constantissimus propugnator. Is princeps clarissimus cernens Christi athletam Dominicum coram Deo & hominibus innocenter & laudabiliter versari, sanctitatem eius multo & amore complectebatur, & honore ac veneratione prosequebatur. Circumibat enim vir Dei Dominicus vicos & castella & vrbes, prædicans verbum Dei: eratq; vitiorum acerrimus castigator, hæresum oppugnator egregius, fidei zelator strenuus, Catholicorum diligentissimus exhortator. Verba eius instar facularum ardebant. Itaq; inuidia tabescebant hæretici, & fremebant aduersus iustum, irridebantq; simplicem veritatis doctorem, phlegmata, lutum, aliaq; vilia iactantes in eum, & ad dorsum eius paleas alligantes. At ille ibat gaudens & exultans spiritu, quòd dignus habitus esset pro nomine Iesu contumelias pati. Accidit eo tempore, vt celebris disputatio cum hæreticis institueretur: ad quam cùm Episcopus loci cum multa pompa esset iturus, dixit ad eum humilis præco Christi Dominicus: Non sic, mi domine pater, non sic aduersus filios superbiæ est progrediendum: sed humilitatis, patientiæ, religionis, aliarumq; virtutum exemplis reuincendi sunt hostes veritatis, non fastu elationis & ostentatione gloriæ sæcularis. Armemur ergò deuotis precibus, & humilitatis insignia præ nobis ferentes, detractis calceis, contra illos procedamus. Assensit Episcopus consilio pietatis, & omnes à se calceos amouerunt. Cumq; de itinere essent incerti, obuium quendam hæreticum habuêre, quem catholicum putabant. Is promisit quidem se illos rectà perducturum ad locum, sed perfidus in syluam quandam malitiosè eos abduxit, vbi inter vepres & spinas pedes eorum sauciabantur, & tribię sanguine conspergebantur. Tum verò beatus Dominicus cum omni patientia id ferens, & in iucundas Dei laudes erumpens, ad collaudandum Deum & comiter ferendas molestias, illos omnes adhortabatur, ità dicens: Cõfidite in Domino, hi fratres mei, quia de cælo manet nos triumphus & victoria. Iam enim peccata nostra sanguine expiantur. Cernens * autẽ veterator ille miram illorum & iucundam patientiam, optimis beati viri sermonibus compunctus, malignitatem suam confitens, hæresin abiurauit. Venientibus indè illis ad locum, rectis corde orta est lætitia, peruersis verò mœror & ignominia. Quam obrem dissi- Sanctus Dominicus fratribus præficitur domini Didaci loco. † Crux prædicatur cõtra Albigenses. * Simon Comes insignis. Multa ab Albigensibus patitur S. Dominicus. Docet Episcopum loci humiliate reuincendos hæreticos. Magna eius patientia. * Conuertitur hæretica conſiderata Sanctorum illorum patientia.

dissecabantur impij cordibus suis, & stridebant dentibus in seruum Dei, necemque ei molientes, eius occidendi consilia agitabant, vt condemnarent sanguinem innocentem. Dominus autem irridebat eos, nec tradidit eum in manus eorum: imò verò etiam admirandis operibus illustrauit seruum suum. Cùm sic autem prædicando discurreret, crebrò fluuiolum Aregiam pedibus transibat. Accidit autem, vt libri, quos in sinu ferebat, dum se succingeret, in

Libri eius in aquis nihil accipiũt detrimenti.

medias aquas laberentur. Tum ille benedicens Deum, cuidam religiosæ matronæ id indicauit. Tertio die piscator capiendis illic piscibus intentus, cùm se speraret grandem piscem hamo extracturum, libros illos extraxit vsqueadeò inuiolatos, acsi in bibliotheca asseruati fuissent. Quod miraculum ea res mirificè amplificat, quòd nec pannum, nec quicquam munimenti habebant codices, præter beati viri merita. Eos matrona cum ingenti gaudio Tolosam misit seruo Dei. Traiecit quandoq; in ijsdem partibus aquam quandam cum multis alijs euangelizandi causa. Is autem, qui eos transuexerat, importunè denarium ab illo pro naulo exigebat. Respondit ei vir Dei: Seruus Dei sum, & discipulus Iesu Christi. Argentum & aurum non est mihi: mercedem regni cælorum tibi promitto. Quod miser ille vilipendens, instituit acrius, & sanctum vi per cucullum trahens, Aut cucullum, inquit, hic relinques, aut denarium per-

Denarius illi diuinitùs mittitur.

solues. Tum ille sublatis ad cælum oculis, parumper intrà se orauit: moxq; in terram adspiciens, denarium diuino nutu illic iacentem vidit, aitq; homini: Eccè frater, tolle quod petis, & me liberum in pace dimitte. Aliquandò iter facienti seruo Dei adiunctus est socius, conuersationis quidem sanctitate domesticus, sed alterius prorsus linguæ & idiomatis. Dolens itaq; non posse se mutuam ex pijs & diuinis colloquijs captare cõsolationem, à Domino precum suarum instantia, vt alius alium intelligeret, impetrauit. Atq; ità per triduum, quo simul iter capessebant, alternis ser-

Loquitur cu alterius linguæ homine

monibus inuicèm se recreabant, Domino gratias agentes. Reuerà conuenienter omninò dono sancti spiritûs, varijs loquitur linguis lingua placabilis, & doctrina salutaris mundi, clauis fit cæli, & reseratio portę sempiternæ. Benigneque cælitùs misso nautæ precio honoratur, qui cogitatũ suum omnem in Dominum iactârat. Et qui corpus & animã illius immaculata seruauit à carnali cõcupiscentia, illeipse libros eius illæsos custodiuit in vndis. Donũ ergò linguæ, illustrat fidei prædicatorem: solutio precij, cohonestat Christi pauperẽ: integritas codicum, pudicitiæ venustat florẽ.

Psal. 54.

Tolosæ diù pugnat cũ hæreticis

MANSIT apud Tolosanos multo tempore Dei sacerdos Dominicus, vir per omnia Apostolicus, propugnans VIII. veram fidem, & expugnans hæresim tum verbis, tum exemplis, & Ecclesiam confirmans. Insurgebant verò in eum testes iniqui, synagoga satanæ, & fortes quærebant animam eius. Sed cùm ad id vsque amentiæ prouerent, vt etiam cædem ei minarentur, cum multa fiducia ait ad illos: Non sum ego dignus martyrio: nondùm mortem merui istam. Et tamen sitiebat ardore inæstimabili calicem passionis, haud secùs, atque ceruus desiderat ad fontes aquarum. Ita-

Psal. 41.

que transiens per loca, vbi illi structæ ferebantur insidiæ, cantans & alacer ingrediebatur. Ea re in admirationem adducti satellites Antichristi, dicebant ei: An non mortis horrore tu afficeris? Quid acturus eras, si nos te comprehendissemus? Tum ille martyrij amore flagrans, Rogâssem, inquit, vos, nè breui compendio mortem mihi celerem adferretis, aut repentinis me conficeretis vulneribus: sed paulatim singula præcisa membra corporis mei oculis meis contemplanda obijceretis: atque ad extremum euulsis luminibus, sineretis ità mutilatum corpus in suo sanguine volutari, vel prorsus pro vestro arbitratu vita omni priuaretis. Verè beatissimam animam, cuius non solùm perfecta charitas foràs misit timorem mortis, verumetiam in cruciatibus durandi cunctis inauditum suppeditauit desiderium. Nec minùs paratus erat pro salute proximorum ponere animam, Christum in hoc imitari gestiens. Cùm enim quendam hæretica prauitate euersum conaretur ad fidem reducere, dixit ille: Res vitæ degendæ necessarias,

Nota insigne animi fortitudinem.

1. Ioan. 4.

Attende ardentẽ eius charitatem.

quas aliunde non habeo, ab istis accipio: ità fit, vt eis adhærere compellat. Quibus auditis, vir sanctus toto pectore hominem miseratus, seipsum vendere proposuit, vt eius in tanto periculo constituti inopiam subleuaret, & redimeret venundatum sub peccato. Quis dubitet illum reuerà tulisse crucem Christi, qui pro eius amore tam cupido animo morti se exposuit: & pro salute proximi, perpetuæ seruituti incunctanter addici peroptauit? Flagrabat in eius pectore charitas, qua nemo habet maiorem, cupiens ad Dei accedere similitudinem quandam, & conformis effici imagini filij Dei. Satagebat igitur totis vtriusque hominis viribus, votis, gemitibus, vigilijs, ieiunijs, ora-

Magno flagrat martyrij desiderio.

tionibus, concionibus, laboribus diù noctuque, opportunè, importunè insistendo, vt ex Dei benignitate dignus fieret, qui se penitùs impenderet, & superimpendi pro animarum salute, & quandoq; martyrio consummari mereretur. Qua etiam causa vltra mare proficisci decreuerat, si fortassis posset illi tandem obtingere, vt in Dei voluntate moreretur, quod tantoperè desiderabat. At verò omnipotens Deus, qui pia adspirat vota, sic timentium se deprecationem exaudit, & voluntatem clementer facit, vt tamen à sua inscrutabili dispositione non recedat. Occultus itaque omnium moderator, & maximè fidelium custos, & amator electorum suorum, ità sanctum vas electionis suæ in domo sua magna in honorem & vtilitatem constituit, vt ex illo pocula vitalis gratiæ præberet, multorumque saluti

Duplex Martyrium animi & corporis.

sic ille proficeret, vt tamen corona martyrij non frustraretur. Sicut enim discipulus ille, quem diligebat Iesus, Iohannes Euangelista præcipuus, calicem Domini bibit, tametsi sanguinem non fudit, quòd animo mortis ferendæ prompta voluntas non deesset: ità S. Dominicus propter ardentissimum patiendi desiderium, palmam martyrij non amisit. Taceo, quòd quotidiè crucifigebat carnem, & mortificabat membra sua immodica austeritate, spiritum affligebat dolore & commiseratione erga animas iugiter pereuntes. Inerat enim pectori eius mira quædam & penè incredibilis salutis omnium æmulatio. Ea de causa apud nobiles quasdam fœminas hæretica simulatione de-

Zelus ingẽs salutis proximorum.

ceptas, vt eas ad Ecclesiam reduceret, hospitio vsus est: atq; imminente Quadragesima clàm ab illis cilicia accepit, quibus ipse & socius eius inducebantur. Et cùm lectus eis appararetur: Non sic, inquit, sed super asseres cubabimus. Somno verò breui contenti, pro more noctem vigilijs occupabant. Atq; hunc in modum totum illud sacræ Quadragesimæ tempus, rigida pro aliorum peccatis agenda pœnitentia, homo innocens transmisit, soloq; pane & aqua

Multa vitæ austeritate in Quadragesima suscepta, conuertit hæreticas fœminas.

frigida contentus, vsque ad Pascha quotidiano se ieiunio macerauit. Indè verò id consecutum est, vt, Christi gratia suffragante, fœminæ illæ sancti viri meritis adiutæ, erroribus propudiatis, ad catholicæ Ecclesiæ fidem reuerterentur. Cùm in Tolosæ partibus apud castrum, quod Fanum Iouis vocant, prædicaret vir Dei, & aliquandò fidem catholicam egregiè adstruens, hæreticorum perfidiam multis modis confutâsset, absoluta concione, more solito in ecclesia precandi causa remansit. Et eccè nouem matronæ nobiles ex illo castro veniunt, intrant in templum, cadunt ad pedes eius, & dicunt: Serue Dei, adiuua nos. Si vera sunt, quæ hodiè pro concione dixisti, iampridèm mentes nostras necesse est spiritus erroris vt excæcârit. Nam istis, quos tu hæreticos vocas, nos homines bonos appellamus, vsque in præsens credidimus & adhæsimus toto corde: nunc verò prorsus animis fluctuamus. Serue Dei, adiuua nos, & ora Deum tuum, vt notam nobis faciat fidem suam, in qua viuamus, moriamur, & saluæ fiamus. Tum vir Dei stans, & aliquandiù intrà se orans, paulò pòst dixit ad eas: Constantes estote, & expectate intrepidæ. Confido enim in Domino Deo meo, quòd ille, qui neminem vult perire, iam declarabit vobis, cuiusmodi domino hactenùs adhęseritis. Mox q; viderunt è medio sui felem tetertimum prosilire, canis magnitudine, crassis oculis & igneis, lingua oblonga, lata, sanguinolenta, & vsq; ad vmbilicum producta, cauda breui & in sublime erecta, ità vt loci eius turpitudinem, quocunq; se verteret, hominum oculis ostenderet, fœtore intolerabili indè exhalante. Cumq; apud matronas illas sese hora vna hucillucq; agitâsset, ad restim, quæ à campana pendebat, insiliens, & per eam sursum scandens, tandèm disparuit, fœda post se vestigia derelinquens. Conuersus autem ad matronas sanctus Dominicus, ni-

Nota cui domino seruiant hæretici.

mium

mium territas consolabatur, ità dicens: En ex eo, quod coram oculis vestris, Deo volente, apparuit, potestis animaduertere, qualis sit ille, cui hucusque seruijstis. At illæ gratias Deo agentes, ad fidem catholicam integerrimè sese receperunt: & quædam ex eis apud sorores de Pruliano, religionis habitum induerunt. Ità nimirum seruus Christi, Euangelicè se gerens & laborans in omnibus, superiores fœminas exemplo seueriſſimæ pœnitentiæ, has posteriores verbo fideliſſimæ doctrinæ, & diabolicæ impostoræ detectione, ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium reuocauit.

Nouē matronę nobiles ab hæresi resipiscunt.

IX. Decem annis beatus Dominicus in diuersis Narbonensis prouinciæ locis moratus, inprimis verò apud Sonam & Fanum Iouis, hæreticos oppugnando, catholicam fidem promouit: animarumq; saluti parandæ addictus, totus concionandi officio vacabat, multas interim contumelias, multum suî contemptum & abiectionem, multas angustias hilariter perferens propter amorem Domini nostri Iesu Christi. Per id verò tempus dominus Simon, Montis fortis illustris princeps, ferro persequebatur hæreticos, quos Christi confessor Dominicus gladio verbi Dei. Itaque multa inter eos amicitia & familiaritas contracta fuit. Vt enim in eius principis gestis legitur, cùm catholici die quodam cum hæreticis disputâssent, sanctus Dominicus quædam fidei documenta scripsit in chartula, tradiditque eam hæretico, vt de obiectis deliberaret. Ea nocte hæretici confederunt ad ignem: prolata est chartula viri Dei, dictum est ab hæreticis: Mittatur in ignem schedula, vt veritas comprobetur. Mox proiecta in ignem, post aliquantam moram indè nihil læsa prosilijt. Tum vnus obstinatior, Mittatur, inquit, secundò, & patebit veritas. Obtemperatum est illi, sed iterùm charta resilijt. Stupentibus illis, obduratus hæreticus etiam tertiò idem vult fieri: sed nihil chartulæ officit. Tanto autem viso miraculo, non sunt compuncti miseri illi, sed inter se grauissimè prohibuêre, ne quisquam id catholicis indicaret. At tamen miles quidam, qui rei coràm interfuit, fidei ex parte consentiens, insigne miraculum ad catholicorum notitiam perduxit. Venit aliquandò seruus omnipotentis Dei, cum Conuerso quodam Cistertiensis ordinis valdè religioso, ab hæreticorum conflictu ad ecclesiam quandam vespertino tempore, eamq; clausam inuenit. Orant igitur ad ostium, & mox clausis ianuis miro modo se intrà templum conspiciunt introductos. Gratias igitur agentes Deo, totam illam noctem in eius laudibus exegerunt. Concionanti * quandoq; beato viro in quadam parœcia oblatus est dęmoniacus, iampridèm à nequam spiritu vexatus. Orauit pro illo vir sanctus, & curatus est. Alios quoq; diuersis pressos morbis, fusis ad Deum precibus, sanauit. Adductus ad eum fuit quidam multis obsessus dæmonibus. Accepto ergò orario, quod stolam vocant, priùs suum, indè dæmoniaci collum illo cinxit, præcipiens dæmonibus, vt ab hominis infestatione deinceps cessarent. Viro Christianissimo Comite Montis fortis cum Crucesignatis obsidente Tolosam, venerunt peregrini ex Anglia, S Iacobi limina visitaturi. Ij propter excommunicationem vitantes Tolosam, in nauiculam se contulerunt, vt fluuium transirent. Præ multitudine verò hominum, qui erant ferè quadraginta, depressa est nauis, & omnes submersi sunt, ità vt nec capita ab aquis extarent. Obortum in vicina ecclesia S. Dominicus, clamoreq; pereuntium & circumstantis exercitus permotus, festinus eò accurrit: cernensque præsentissimum periculum, commiseratione affectus, toto corpore prosternitur, expansis in Crucis formam manibus, flens acerbissimè clamat ad Dominum, vt suos peregrinos seruet à morte. Paulò pòst surgens ab oratione, conuersus ad fluuium, cum multa in Deum fiducia ità ait: Præcipio vobis, vt omnes ad litus euadatis. Mira res, sed ab illo facta, qui facit mirabilia magna solus. Confestim ad eam vocem omnes, qui tandiù sub aquis pressi latuerant, cunctis cernentibus, qui ad illud triste spectaculum confluxerant, super vndas emerserunt. Mox vndique accurrentes, porrigentesq; eis lanceas & hastas, vniuersos è fluctibus incolumes eduxerunt, clementiam Saluatoris, & almi eius confessoris Dominici merita, laude & prædicatione efferentes.

Decē annis apud Narbonam studet conuertendi hæreticos eorum S. Dominicus.

Chartula viri Dei non potest igne absumi.

O hæreticā pertinaciā Dominicus cum socio clausis ostiis in templum recipitur.

* Multos sanat dæmoniacos.

Homines ferè 40 ne submersos seruat.

X. Vir Dei inclytus, prædicator eximius, gratia Dei plenus, omni virtute conspicuus & perfectus Dominicus, apud homines fama & existimatione sanctissimus habebatur. Inuidebant autem ei hæretici, & illum irridebant, atque eo contumelia afficiebant. Porrò fidelium omnium erga illum deuotio crescebat, & apud Archiepiscopos, Episcopos aliosque ecclesiarum prælatos siue præfectos, qui in illis locis erant, pro suæ excellentia sanctitatis omni dignus honore ducebatur: Fuit sanè à tribus cathedralibus Ecclesijs Episcopi ei oblata dignitas. At ille mâlens humiliari cum mitibus, Christi paupertatem regnis & sedibus antepositi, nec illas cathedras voluit conscendere. Optabat enim liber esse ab omnibus, vt posset omnium seruus esse. Diuitibus & pauperibus, Iudæis & gentilibus, quorum est non parua copia in Hispanijs, amabilem se exhibuit, atque ab omnibus amabatur, præterquàm ab hæreticis & Ecclesiæ hostibus, quos disputationibus conuincebat, & concionibus oppugnabat: nec minùs tamen eos vt resipiscerent, humaniter & benignè adhortabatur.

Tres Episcopatus respuit.

XI. Cvm apud Carcassonam demoraretur in ædibus Episcopi, per Quadragesimam in conciones ardentiùs incubuit, & demandatas sibi Episcopi vices accuratiùs executus est. Itaq; egressus ex Episcopi palatio, ad quoddam venit monasterium, quod Castris vocabatur: vbi ab Abbate inuitatus ad sumendum cibum, intrauit. Sed cum hora edendi protraheretur, pro sua cõsuetudine vir sanctus in Ecclesiam se, oraturus, contulit. Cumq; attentiùs Deo preces funderet, spiritu in Deum sublato, corpus pariter à terra eleuatum est. Vbi cibi capiendi aduenit hora, perquirebatur vbinàm esset, qui fuerat inuitatus: & cùm diuersis in locis quæsitus non inueniretur, vnus ex Clericis, qui Abbati adstabant, illum quæsiturus exijt, & casu in ecclesiam veniens, vidit sanctum virum inter cælum & terram mirabiliter eleuatum. Valdè igitur stupefactus, stabat admirans & expectans, quem exitum esset res tam insolita habitura. Tandem cœpit paulatim corpus se demittere, & ad sensus externos spiritus, à supernis ad se rediens, sese accõmodare. Tum accedens ad virum Dei Clericus ille, Dominè, inquit, hora reficiendi corporis iam præterijt, & dominus meus Abbas vestrum aduentũ sustinet. At vir sanctus, tanquàm è suaui somno expergefactus: Ecce, inquit, præstò sum ego. Posteà Clericus ille, relictis omnibus, eum secutus est. Verè colendam Dei prouidentiam, quæ virum hunc admirabili consilio ad illa loca transmisit, in quibus tanquàm lucerna ardens & lucens in caliginoso loco, frigescentem charitatem in multorum cordibus inflammaret, & tenebrosam hæreticorum vanitatem fidei veritate & doctorinæ Euangelicæ luce perlustraret. Egregium tum fidei catholicæ propugnatorem se præstabat illustris Montis fortis Comes Simon: sed Comes Tolosanus, Regis Aragonum fretus auxilijs, homini acriter resistebat, ità vt non parùm hęretici pręualere viderentur. Porrò Conuersus quidam Cistertiensis illic præsens, ad sanctum Dominicum ait: Magister Dominice, nunquámne finem habitura sunt hæc mala? Vir autem Dei reticens, illo importuniùs instante, tandèm præsente fratre Stephano, ità respondit: Finem certè habebit ista hæc Tolosanorum malitia: sed procùl adhuc abest ille finis. Multus interim fundetur sanguis, & Rex quidam in hoc bello occidetur. Illis formidantibus, nè Rex Franciæ is esset, qui recens Albigense negocium susceperat, beatus vir ait: Alius planè, quàm Franciæ, Rex erit, eiusq; vitã varij belli huius casus extinguent. Proximo anno cæsus est Rex Aragonum, atque vtinam, arma ferens aduersus Ecclesiam, non æternam opperiẽtis mortem: Non dubium, quin hęc ità euentura prophetici spiritûs illustratione sanctus vir & pręuiderit, & prædixerit. nec immeritò quidem. Tota enim illa Quadragesima ieiunans, pane solo & aqua vixit, neque cubauit in lecto suo. Adueniente autem Paschate sancto, & viribus erat robustior, & facie elegantior. Inuisibili enim intùs pastus erat alimento, & sicut adipe & pinguedine diuina suauitas eum repleuerat: è cuius redundantia corpus infirmum confirmabatur, & animi acies purgabatur, vt posset cernere mysteria futurorum. Hæretici quidam apud Tolo-

Orantis corpus à terra eleuatur.

Simon Comes montis fortis egregius fidei catholicæ propugnator;

Eius prophetia de excidio Albigensium. Rex Aragonum, Albigenses defendens cæditur.

† Raimundi de Groſſi vocat Beraldus ann tomo 13 ann 1206 § 12.

Toloſam capti & conuicti, cùm redire nollent ad ſanitatem, iudici ciuili traditi ſunt. Sed in ijs † vnum conſpiciens ſecretorum Dei conſcius Dominicus: Hunc, inquit ad aulæ officiales, reſeruate, nec cum cæteris comburatur. Deindè illum comiter, & blandè compellans: Scio, *inquit, fili, ſcio, tardè quidem, ſed tamen quandoq; fore te virum bonum & ſanctum. Res ſtupenda plane: Dimiſſus ille, viginti ferè annis in hæretica cæcitate permanſit: ſed tandèm ad Eccleſiam rediens, inſtitutum ſiue ordinem Prædicatorum complexus eſt: in quo ſanè & vixit religioſe, & curſum ſuum fideliter abſoluit. Diximus iam crebrò de Comite Montis fortis. Is tanta animi beneuolentia, tanto honore & reuerentia ſanctum Dei virum proſequebatur, vt ab illo voluërit baptizari [a] filiam ſuam, & nuptias filij [b] ſui benedici. Annuentibus [c] etiam hæredibus ſuis, principe digna munificentia dedit ei, & qui eum eſſent ſecuturi, caſtrum inſigne, quod Caſſauuel ſiue Fanum Iouis appellatur: itemq; alia, vndè ſe ſuoſq; ſuſtentare potuiſſet. Porrò [d] Epiſcopus Toloſanus, vir bonus & ſanctus, zelator fidei, ſanctum Dominicum impenſe amans, lætus nouam oriri ſalutem conſentiente collegio ſuo ad libros aliaq́ue neceſſaria comparanda, ſextam decimarum omnium partem ei donauit. Obtulerunt ſe etiam illi duo Toloſani boni viri, frater Thomas homo facundus & gratioſus, & frater Petrus de Salare, qui inſignes ædes, quas Toloſæ habebat, ei largitus eſt. Tum verò, qui cum beato Dominico erant, cœperunt ſe ad religioſorum ſiue monachorum mores accommodare. Nec dùm enim Prædicatorius Ordo inſtitutus erat, ſed quædam iam concepta erant, & de illo inſtituendo deliberabatur. Multa certè multi de hoc ſacro Ordine futuro, Domino eis reuelante, præuiderunt, & congratulantes Eccleſiæ, præſago ſpiritu prædixerunt. Teſte enim ſcriptura, cùm inſigne quippiam facturus eſt Dominus, ſolet electis ſeruis & prophetis ſuis multifariè multiſq́ue modis per ſpiritum ſuum id manifeſtare. Ità de hoc quoq; electorum lectiſſimo inſtituto quædam dignatus eſt mirabiliter præmonſtrare: è quibus nonnulla inſerere operæ precium mihi viſum eſt.

Amos 3

* Aimore liberaliter cum, quę nogerat ſe correcturũ.

[a] Aniciam, quæ poſtea apud S. Antoninum Pariſijs habitum religionis indaut.

[b] Aymerici

[c] Multa ei donantur.

[d] Fulconis Epiſcopi Toloſani liberalitas

Auraſicen Epiſcopi vaticinium de Prædicatoribus.

VENERABILIS igitur Auraſicenſis Epiſcopus, Ordinis albi, vir multæ religionis & magnorum operum, XII. pro ſancto à populo colebatur. Iſq́ue concionandi dexteritate & feruore fidei, non ſolùm in ſua diœceſi, ſed alijs etiam locis ſingulariter excellebat. In quadam autem publica concione ità ait: Ego verbum Dei, vti noui, ità annuncio vobis, ſed breui exiſtent, qui vobis re vera prædicabunt, quippe & miniſterium, & ſcientiam, & nomen, & vitam habituri. Congruum imprimis erat, vt Epiſcopus & concionator feruens, de Prædicatorum Ordine tam præclarè prophetaret. Magnus quoque pater Stephanus, Prior Carthuſiæ Lugdunenſis diœceſis, vix erimia ſanctitate, fratribus ſuis Prædicatorium Ordinem futurum prædixit, peculiariter eos orans, vt eum Ordinem omni amore & reuerentia proſequerentur: quod etiam præſtitum eſt ab illis. Abbas & inſtitutor Florenſis monaſterij, de Prædicatorum Ordine in multis libris & locis ſcripſit. Ipſum autem inſtitutum & habitum deſcribens, monuit fratres ſuos, vt poſt deceſſum ſuum illo exiſtente Ordine, piè & honorificè eius profeſſores exciperent. Itaq́ue venientibus primò ad ipſos fratribus Dominicanis, cum proceſſione & Cruce obuiam exiêrunt. Perpendant iam huius inſtituti fratres, quàm ſolicitè in eo viuere ipſos oporteat, cùm diuina prouidentia voluërit etiam extraneos tantam ei præſtare reuerentiam. Perpendant pariter, qua grauitate, quàm ſublimi functione & ſanctitate præditi fuerint, quorum nimis credibilibus teſtimonijs, Prædicatorij Ordinis dignitas & vtilitas confirmatur. Accedant verò his etiam alia non minùs vera fidelium hominum teſtimonia. Ante Ordinis inſtitutionem monachus quidam fuit honeſtæ vitæ. Is aduerſa correptus valetudine, raptus extra ſe, ſine ſenſu & motu externo triduo permanſit. Indè ab ſe reuerſus nulli explicare voluit, quid vidiſſet. Cùm autem nonnihil temporis iam præterijſſet, videns in eccleſia ſua fratres Dominicanos, accuratè ex eis ſciſcitabatur ipſorum officium, profeſſionem & nomen, abſolutaq́ue concione, ſeorſum eos ducens coram honeſtis viris, dixit eis: Ea, quæ mihi Deus pro ſua benignitate reuelauit, & tamen hactenus ſilentio preſſi, non debeo diutiùs reticere. Olim raptus in ecſtaſin, per triduum vidi Dominam noſtram Dei matrem Mariam, flexis genibus & iunctis manibus filium ſuum pro humano genere deprecantem, vt eius ſuſtineret adhuc pœnitentiam. Ille verò piam matrem crebrò non audiens, tandèm inſiſtenti ſic ait: Mater mea, quid vel poſſum, vel debeo porrò huic mundo facere? Miſi Patriarchas & Prophetas pro illorum ſalute, & parùm ſeſe correxerunt. Veni ego, miſi Apoſtolos meos, ſed & me & illos ſceleratè occiderunt. Miſi martyres, doctores & confeſſores permultos: at nec illis obtemperârunt. Quandò tamen fas non eſt, vt tibi aliquid negem, dabo eis Prædicatores meos, quorum opera illuminentur & ad meliorem frugem ſe recipiant. Quòd ſi verò id illi non fecerint, vlciſcar me de eis, & veniam contra illos. Eo tempore, quo ſuprà diximus duodecim Abbates Ciſtertienſis Ordinis, ad prædicandum contra Albigenſes hæreticos, à Pontifice Innocentio III. miſſos, quidam à morte reuocatus ad vitam, cùm eum vnus ex illis Abbatibus interrogaret, quidnam vidiſſet, reſpondit: Vidi Dominam noſtram Virginem Mariam, tribus diebus continuis flexis genibus coram filio pro populo deprecantem. Cui filius beneficia, quæ mundo ipſe contuliſſet, & maleficia, quæ mundus ipſi reddidiſſet, commemorans, ait: Ecquid porrò facere poſſum tam ingrato? Tum virgo mater: Bone, inquit, fili, non pro illorum malitia, ſed pro manſuetudine tua ages. Victus tandèm matris precibus filius: Vt vis, inquit, ità faciam adhuc clementer cum eis. Mittam eis Prædicatores, qui eos ad agendam pœnitentiam hortentur. Et ſi quidem receſſerint à ſceleribus ſuis, eorum nulla apud me erit recordatio: ſin minùs, non parcam eis. Anno Chriſti milleſimo ducenteſimo decimoquinto, cùm ex omnibus Orbis partibus ad Concilium generale Romam proficiſcerentur Epiſcopi & prælati, venerabili & ſancto viro Fulconi Toloſano Epiſcopo eò contendenti, pijſſimus Chriſti miniſter Dominicus adiunctus eſt: quos ità charitas inter ſe colligârat, & ſpiritus Ieſu moderabatur, vt ſalurem animarum ardentiſſimo zelo ſitirent. Tempus igitur opportunum rati ſe adeptos, quod iampridèm conceptum & deliberatum erat de inſtituendo Ordine Prædicatorum, ſummo Pontifici explicare ſtatuerunt. Cumq́ue ea, qua par erat, humilitate & reuerentia Pontifici ſua vota expoſuiſſent, viſus eſt initiò nonnihil ſe opponere Domini diſpenſator. Proxima nocte videt idem Chriſti Vicarius in ſomnis, Eccleſiam Lateranenſem grauem minitari ruinam. Tremefactus igitur & mœrens, videt ediuerſo virum Dei Dominicum accurrentem, & ſuis humeris totam illam ruinoſam fabricam ſuſtentantem. Eius viſionis nouitatem admirans ſapiens Pontifex, & quid ea ſibi vellet, ſagaciter animaduertens, oblatas ipſi preces hilariter admiſit, & pium propoſitum commendauit. Hortabatur ve ò beatum Dominicum, vt ad ſuos rediret fratres: communicatoque cum eis conſilio, Regulam quandam approbatam deligeret, quam Ordo inchoandus ſectaretur: atque ità ad ipſum rediens, confirmationem Ordinis pro voto reportaret. Abſoluto generali Concilio, reuerſus ad ſuos vir Dei, Pontificis verba eis enarrauit. Illi inuocato ſpiritu ſancto, Regulam beati Auguſtini, concionatoris egregij, ipſi quoque concionatores ſiue prædicatores futuri, vnanimiter elegerunt, adiunctis quibuſdam arctioris vitæ conſtitutionibus. Et ne prædicationis officium impediretur, decreuerunt tum terrenas poſſeſſiones abijcere, & temporarijs redditibus carere. Mox Toloſæ in eccleſia S. Romani, quam felix ille Fulco, eius ciuitatis Epiſcopus, illis attribuerat, extructum eſt monaſterium, & in eo Cellæ ſtudijs accommodæ, ſatiſq́; aptum dormitorium. Erant tunc fratres numero plus minùs ſedecim. Apud [e] Toloſam in Theologia præerat magiſter quidã genere, ſcientia & fama præclarus. Is quodam manè, cùm ante lucem ad prælegendum ſe pararet, leni oppreſſus ſomno, caput ad cathedram pauliſper reclinauit, & dormire cœpit. Videbatur autẽ illi, quòd ſeptem ſtellæ coram ipſo exhiberentur. Admirante illo

Irem aliorũ prælatorũ.

Viſio cuiuſdam boni monachi

Maria Dei mater exoratrix mundi nequam.

Item cuiuſdam à mortuis excitati, viſio.

Romæ cõcilium generale Lateranenſe.

Viſio Innocentij 3.

Monaſteriũ Dominicarum Toloſę extruitur.

[e] Viſio Theologi cuiuſdam.

eam ſtella-

eam rem, subito visæ sunt stellæ in eam molem & splendorem excrescere, vt totam regionem, immò & orbem vniuersum illuminarent. Confestim excitatus à somno, vidit solem ortum, accitisque famulis, qui libros eius ferrent, in scholam ingressus est. Et eccè beatus Dominicus & sex socij eiusdem habitus, ad eum humiliter accedunt, indicant se fratres esse, qui in territorio Tolosano fidelibus Euangelium prædicent aduersus hæreticos: simul etiam exponunt ei, quod velint eius adire scholam, & prælectiones cupidissimè auscultare. Inde multo tempore Magister ille eos septem fratres familiares sibique addictos habuit, & vt discipulos instituit. Rediensq; in memoriam supradictæ visionis, beatum Dominicum & socios eius lucidas illas stellas interpretatus est: cumque eos immenso famæ & scientiæ lumine subitò videret augeri, summa veneratione eos prosecutus est, & multo amore perpetuò complexus.

Lib. II. I. POSTQVAM vir Dei Dominicus ex mandato Pontificis ad fratres suos de diligenda Regula retulit, iterum Romam profectus est, Domino illum comitante, & in omnibus dirigente. Interim verò Innocentius III. Pontifex desiit esse in humanis, & ei succedens Honorius, Apostolicæ sedis dignitatem obtinuit. Egit itaque apud illum seruus Dei, vt contra hostes Ecclesiæ Prædicatorium Ordinem confirmaret. More autem suo nocte in ecclesia orans vir Dei, sedentem ad patris dexteram filium surgere vidit iratum, vt interficeret omnes peccatores terræ, & disperderet omnes operantes iniquitatem. Stabat verò in æthere, adspectu terribilis, & contra mundum in maligno positum, tres lanceas vibrabat: vnam, qua superborum erectas ceruices traijceret: alteram, qua cupidorum viscera configeret: tertiam, qua carnis voluptatibus deditos confoderet. Cumque eius iræ nemo posset resistere, occurrit clementissima mater eius, & pedes illius complectens, rogabat, vt parceret eis, quos suo sanguine redemisset, & institiam misericordia temperaret. Cui filius: An non vides, inquit, quantæ mihi irrogentur iniuriæ? Iustitia mea tot mala amplius non patitur impunita. Contrà mater: Tu qui omnia, inquit, nosti, benè perspectam habes viam, per quam illos ad te reducturus es: Habeo seruum fidelem, quem mittes in mundum, vt verba tua annunciet eis: sicque conuertentur ad te omnium Saluatorem. Habeo etiam alium seruum, quem ei adhibebo adiutorem, vt similiter operetur. Filius dixit: Eccè placatus suscepi faciem tuam: actamen velim videre eos, quos tanto muneri designasti. Obtulit ergo mater filio beatum Dominicum, & ait Dominus: Benè & accurate is faciet, quæ dixisti. Porrò beatus Dominicus socium suum in hac visione diligenter contemplans, ad id vsque tempus ignotum sibi, postera die in ecclesia inuentum agnouit, ruensque in sancta oscula & synceros amplexus, ait: Tu es socius meus: tu mecum pariter curres. Stemus simul, & nullus aduersarius vincet nos. Visionem quoque, quam iam diximus, enarrauit ei, Atque ab eo die fuit illis cor vnum & anima vna in Domino, quod etiam à successoribus suis iusserunt perpetuo obseruari: Huius visionis seriem & notitiam per S. Franciscum accepimus, cui beatus Dominicus ante Ordinis confirmationem, eam patefecit. Ea vero visione animatus certiorque effectus beatus Dominicus, ad Pontificem accedens, quemadmodum ab ipso & fratribus erat conceptus, Ordinis Prædicatorij, & omnium, quæ obtinere voluit, confirmationem impetrauit anno salutis 1216. Sanè si quis magnæ huius rei successum accuratè expenderit, multa admiratione afficietur, quod vir tam humilis atque extreme inops, nullo humano fretus auxilio, apud Apostolicam sublimitatem & illustrissimum Cardinalium collegium, tam arduum negocium tam efficaciter solus expedire, tamque faciliter ad effectum perducere potuerit. Sed reuera non humana industria, sed potens Dei sapientia per humilem seruum suum perfecit hæc omnia, impetrante id matre Dei sanctissimis precibus suis: cuius, oro, potentiam, clementiam & studium paulisper consideremus. Quid illa potentius, quæ omnipotentis iudicis iram; qui iam vt fulgur exacuerat gladium suum: & arripuerat iudicium manus eius, supplici prece retinere potuit, nè effusa eius ira deuoraret impios sicut stipulam, & arderet vsque ad inferni nouissima? Clementiam eius abunde testatur, quod pro perituris tam humiliter, tam benignè, tam instanter interpellauit. Eius clementiam ambiunt peccatores, ne pereant: iusti, vt proficiant. Porrò studium, curam & diligentiam tuam erga nos, ô Domina nostra, in his planè experimur, quòd non modò potentissimi furorem ardentem iudicis intercipis, & pro nobis apud filium clemens intercedis: sed etiam quod omnium salutis ministros egregios exhibuisti filio tuo: nempe viros lectissimos Dominicum & Franciscum, quos tu Virgo mater filio offerens, præclarè commendas: & filius acceptans, veritatis testimonio approbat, & perinde vt agnos à se missos inter lupos, firmissimis præsidijs tuetur ac munit. Benedicamus ergò fratres charissimi patrem cum filio & spiritu sancto, cuius super nos inscrutabile videmus consilium, & benignissimum sentimus affectum. Benedicamus & matrem Dei, cuius precibus placatus filius, misericordiæ memor fuit, cum esset iratus peccatis hominum, relinquens nobis semen diuinum, sine quo sicut Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrha perissemus. Ex eo verò nos enati benedicto semine, mittamus radices deorsum, & faciamus fructum sursum: vt sit in nobis agnitio propriæ vilitatis, & animus incommutabili intentione addictus æternitati. Nos enim sumus semen seruorum eius, cum quo bona permanent: semen cui benedixit Dominus, vt crescat, & hæreditate capiat terram viuentium cum beatis mitibus, & portas possideat inimicorum suorum, id est, dæmonum. Amplectamur amanter, & imitemur constanter tantorum Patrum clarissima exempla & eximias virtutes, vt digni efficiamur, qui cum eorum semine in Dei filijs numeremur. Sed iam ad historiam se nostra recipiat oratio. Cùm in basilica S. Petri beatus Dominicus coram Deo preces funderet pro conseruatione & propagatione Ordinis, quem per ipsum dextera eius plantarat, confestim facta super ipsum manu Domini, vidit beatissimos Apostolos Petrum & Paulum ad se venientes. E quibus Petrus scipionem, Paulus librum ei tradere videbatur, simulque dicere ad eum: Vade, concionare, diuinitus ad id ministerium electus. Mox temporis momento vidit filios suos toto orbe dispersos, binosque & binos verbum Dei populis annunciantes.

Visio S. Dominici terribilis valdè.

Is fuit beatissimus pater Franciscus.

II. ITAQVE Tolosam reuersus, vbi fratres reliquerat, cum illis pariter inuocauit Spiritum sanctum: aitque hoc sibi animo esse constitutum, vt eos omnes, licet paucos etiamnum, per mundum dispergat, tanquam grana multam segetem allatura. Didicerat enim ex Apostolica reuelatione Deum id velle, vt ita dispergerentur. Illi verò omnes mirabantur tam repentinum eius ipsos ita in diuersa loca dimittendi consilium. Porrò illustris Comes Mõtis fortis dominus Simon, & venerabilis Archiepiscopus Narbonensis, & Episcopus Tolosanus, alijque ecclesiarum præfecti & prælati, pro humana industria & prudentia viro Dei sese opponentes, tam paucos fratres ne ita subitò à se ablegaret, eum hortati sunt. Quibus ille Dei spiritu plenus, fidenter respondit: Nolite patres & domini mihi obluctari. Ego enim probè noui, quid faciam. Fratribus autem dixit, vt studiis & prædicationi vacarent, monasteria conderent, nec quicquam formidarent, omnia prospera habituri. Tum illi, quod eum haud vulgariter amarent, perspicuæ sanctitatis eius authoritati promptius obtemperarunt, tanquam Deo per hominem ipsis imperanti, Cogitabant per id tempus Tolosani Comiti Montis fortis arma inferre, idque per reuelationem beatus Dominicus cognouit. Monstrata ei in visione est arbor proceritate sublimis, venustate grata admodum, in cuius ramis permultæ aues commorabantur. Euersa autem est arbor, & degentes in ea volucres auolarunt. Intellexit vir sanctus, amico suo, magno & sublimi principi, è propinquo mortem impendere: vti etiam rei probauit euentus. Anno à Christo nato 1217. assentiente beato Dominico, electus est in Abbatem F. Matthæus, qui cæteros gubernaret.

Cõfirmatur à Pontifice Ordo S. Dominici.

B. Mariæ encomium. *Deut. 32.*

SS. Dominicus & Franciscus quales fuerint. *Esa. 1. Item 37.*

Visio S. Dominici.

Fratres ad diuersa loca amandat.

Alia visio de cæde Comitis Simonis.

Primus idéque postremus Abbas apud Dominicanos.

ret. Sed eius nominis prælatus nemo alius in Prædicatorio Ordine extitit. Qui enim toti Ordini præest, Magister Ordinis: cæteri inferiores prælati Priores & Superiores vocantur. Voluit autem beatus Dominicus hanc Abbatis institutionem fieri, quod decreuisset proficisci ad Saracenos, vt eis verbum Dei prædicaret: perurgente eum charitate Christi, salute proximorum, & desiderio martyrij obeundi. Ea causa aliquandiu barbam nutriuit. Cœpit tum in agro Ecclesiæ electa seminare grana, quæ fructum plurimum, vnde cœlestis pater glorificatur, adferrent: misitque in Hispaniam quatuor fratres, Gnomenicium, Petrum, Michaelem, & Dominicum: in quibus Dominicus hic, quem postremum nominauimus, corpore quidem fuit exiguus, sed sanctitate, scientia & virtute magnificus. Sunt etiam Parisios missi F. Matthæus electus Abbas, cum F. Bernardo, qui in seipsum fuit homo rigidissimus, & carnis suæ castigator seueriſſimus, sanctique Dominici in multis imitator eximius, cuius etiam aliquando itineris comes fuerat. Ij cum literis summi Pontificis Lutetiam sunt missi, vt Prædicatorum institutum confirmatum palàm annunciarent. Adiuncti sunt eis alij duo studij causa, F. Ioannes & F. Laurentius, cui multa de cœnobiorum habitatione & situ, de multorum Fratrum receptione diuinitus reuelata fuerunt: quæ sicut futura prædixit, ita res ipsa confirmauit. Seorsum autem missi sunt & alij tres, putà F. Manes, germanus S. Dominici frater, vir contemplator & sanctus: itemq; F. Michaël Hispanus, & F. Otherius conuersus. Hi omnes Parisijs congregati, conduxerunt domum contra fores Episcopi, in qua primum habitarunt. Anno sequenti, rogante id Pontifice Maximo Honorio, data est eis domus S. Iacobi à magistro Iohanne Decano S. Quintini, & ab Vniuersitate Parisiensi: quam illi ingressi sunt octauo Idus Augusti. Eodem verò anno, quo vir sanctus ita emisit filios suos, ipse Romam profectus est, vbi per eum Deus ad honorem nominis sui, & corroborationem nuper inchoati Ordinis, mira sanè operatus est, sicut sequentia declarabunt.

Attẽde piũ S. Dominici desiderium.

Parisiis obtinent Dominicani domum S. Iacobi.

S. Dominicus Romæ conciona tur. III.

VBI Romam venit vir sanctus, concionandi munus, ad quod diuinitus accitus, & ab Apostolica Sede institutus fuerat, in præcipuo Apostolicæ authoritatis loco cœpit frequenter, humiliter & piè exercere. Diffundebatur gratia in labijs eius, eratque Deus in ore illius, & audiebantur verba eius cupidissime. Sermo enim eius & prædicatio non in persuasibilibus humanæ sapientiæ, vel inanis Philosophiæ verbis erat, sed in animi pietate, & ostensione spiritus & virtutis: cooperabaturque ei Dominus, & sermonem eius sequentibus signis confirmabat. Erat Romæ matrona quædam, ciuis Romana & vidua, * Gutado ea dicebatur, miraq; erga beatum Dominicum deuotione ferebatur. Habebat autem filium vnum paruulum, mala affectum valetudine. Cumque vir Dei in Ecclesia S. Marci concionem habiturus esset, matrona hæc desiderio audiendi verbum Dei ex ore eius, relicto filio, venit ad concionem. Ea finita, domum reuertens, filium exanimem inuenit: sed immodicum dolorem ex eius morte conceptum silentio premens, & tum de Dei virtute, tum de beati Dominici meritis fiduciam concipiens, assumptis antillis suis, tulit filium suum ad Ecclesiam S. Sixti, vbi tum vir sanctus cum fratribus morabatur. Et quia domus illa tunc recipiendis sororibus apparabatur, alij artificum occasione intrabant cum illa. Inuenit autem virum Dei stantem ad fores domus, quam Capitularem vocant, tanquam ibi aliquem expectaret. Vt verò illum vidit, misit filium defunctum ad pedes eius, & prostrata coram illo, cum lachrymis orabat, vt ipsi filium restitueret. Dolens ergò ex animo vicem eius vir misericors, secessit paululùm ab ea, humique se abijciens, breues Deo preces obtulit. Mox surgens, accessit ad mortuum: Crucis in eum signum expressit, manuque eius apprehensa, sanum & incolumem erexit, reddiditque matri eius, præcipiens nè hoc ad vllius notitiam perferret. Illa verò cum ingenti gaudio discedens, beneficium Dei, quod in suscitato filio acceperat, iucunda & glorians in Domino, alijs indicauit, sic vt etiam ad Pontificis aures peruenirent. Qui sanè exultans, & donis Dei gratulans, quæ ipsius tempore extitissent, decreuit vt omni populo id pro concione exponeretur. Sed verus humilitatis cultor Dominicus obstitit, protestans, si id fieret, se mare transmissurum, nec vnquam deinceps in hisce regionibus moraturum. Remisit igitur summus Pontifex decretum suum. At quanto vir Dei profundius sese abijcere nitebatur, tanto præpotens Deus eum sublimius erigere pergebat. Atque ab eo tempore, quod suam gloriam non venaretur, Pontificis & Cardinalium, qui eum etiam antea charum habuerant, affectum & beneuolentiam erga illum longe propensiorem excitauit, vt & impensius eum amarent, & ampliori honore prosequerentur. Omnium etiam aliorum tanta erga illum extitit reuerentia, vt tum magnates & proceres, tum plebeij homines mira illum charitate colerent, atque ceu Angelum Dei sequerentur, beatosque se existimarent, qui vel contingere eum possent, vel quippiam ex rebus eius adipisci. Itaque cucullus & caputiũ eius adeo ab illis conscindebantur, vt vix sufficerent genibus obtegendis. Dumque fratres eos arcere vellent, ne sic vestes eius secarent, vir Dei ait: Sinite illos suæ deuotioni satisfacere. Adeo enim illorum fidei congratulabatur, vt truncato habitu contemptibilis videri, pro nihilo putaret. Adfuerunt in his sancto Patri nostro viri probati, Tancredus, Ottho, Gregorius, Henricus & Albertus: quorum idcirco hic nomina expressimus, quod tanti Patris contubernio ornati, Prædicatorij Ordinis sacra quædam fundamenta, & viui præciosique lapides fuêre. Ita & in scriptis diuinis Maiorum nomina memoriæ causa exprimuntur. In eodem autem loco fratribus instructura laborantibus, architectum quendam conductitium in crypta moles supernè dissoluta contriuit, & sub tanto pondere diu iacentem penitus extinxit. Concurrunt Fratres ad miserabile spectaculum, summo dolore affecti. At pius pater Dominicus & inopinatæ mortis casum vehementer miserans, & filiorum mœrentium afflictionem non ferens, extinctum cadauer è cauerna ad se iussit deportari, fusisq; precibus, mox illum & viuum & incolumem restituit, & tristes filios gaudio & consolatione affecit.

* al. Gutta dona.

Excitat vita sanctum.

Multa eum omnes reuerẽtia prosequuntur.

Primarij eius socij qui fuerint.

Aliũ mortuum reuocat ad vitã.

PER id tempus, contentientibus Cardinalibus, constituerat Honorius Pontifex, omnes sanctimoniales, per IV.
diuersa Vrbis loca dispersas, modò id fieri posset, in vnũ redigere, vt & facilius possent regi, & cautius custodiri. Si
sint enim in vnum collectæ, hauddubiò minus difficilis est earum custodia. Porrò illas ita adunatas decreuerat apud sanctum Sixtum, propter antiqui loci reuerentiam & opportunitatem, collocare. Cernens verò beatum Dominicum per omnia virum religiosum & ad omnes gratiosum, illi pium hoc opus committendum censuit. At ille nihil Pontificis voluntati resistens, id vnum à Pontifice modestissime petiit, quandoquidem tam grande opus ipsius vnius vires sustinere non possent, adiutores idoneos vt ipsi largiretur. Adiuncti sunt igitur ei à Pontifice tres Cardinales, Hugolinus Ostiensis, qui postea fuit Pontifex maximus, Srephanus de Fossa noua, Nicolaus Cardinalis, Tusculanus Episcopus: quorum hac in re exequenda fideli & opera & consilio vsus est. Tentabant ergò summa cum modestia & moderatione, quod Pontifex mandarat: sed inueteratæ libertatis mala consuetudine transuersim actæ, Pontificis voluntati & nunciorum eius persuasionibus siue adhortationibus parére, stulta quadam audacia & muliebri pertinacia, omnes pariter detrectarunt.

Studiũ sanctissimi Pontificis pro reformatione monialium.

ERAT tum in Vrbe insigne quoddam monasterium sanctimonialium, quod sanctæ Mariæ trans Tyberim, di- V.
cebatur, in quo venerabilis & omni honore dignissima eiusdem virginis matris seruabatur imago, quam beatissimus Lucas Euangelista ad vultus eius & habitus similitudinem ad viuum planè creditur depinxisse. Quæ quidem pijssima imago nescio quo casu illi ecclesiæ sublata fuerat, sed illi cælesti miraculo fuit restituta. Eam verò, vt par est, illius

Imago S. Mariæ à B. Luca picta

illius monasterij sorores, & Romani omnes ineffabili studio venerabantur. Ad hunc ergò locum vt beatus Dominicus accessit, Abbatissam & sorores omnes, vna tamen dempta, ad Pontificis voluntatem inflexit: cunctæq; in manus ei obedientiam promiserunt, se inde migraturas, si illa dulcissima imago cum ipsis vellet transferri. Eam conditionem libenter accepit S. Dominicus, illud adijciens, si illa desiderabilis imago, vti olim, ad suam rediret ecclesiam, & ipsæ pariter essent ab hac obedientia absolutæ. His ita gestis, prohibuit eis, nè posthac è monasterio exirent visitatum parentes vel alios quoscunque. Vbi resciuerunt earum cognati & amici, quidnam fecissent, & quibus assensissent, multo furore perciti, ad eas venêre, dureque obiurgarunt, quod ad persuasionem hominis ignoti tam celebri loco derelicto, aliò se transferre vellent. nec à contumeliis sancti viri abstinebant eum sacrilegis linguis hominem nequam & scurram appellantes. Itaque perturbatis illis & fœmineo timore perterritis, non paucæ ex eis rei benè gestæ quadam irrationabili ductæ sunt pœnitentia. Hæc autem omnia vir Dei, licet absens, eo spiritu, quo regebatur, reuelante cognouit. Sustinens autem ad breue tempus, quodam die manè venit ad locum, & post oblatum Missæ sacrificium, concione peracta, dixit ad illas blande & leniter. Filiæ meæ, iam quidem de sanctitatis proposito, perinde atque de maleficio, multum doletis, & vultis à bona via pedem retrahere, & à tergo Domini recedere. Sed cum apud Deum grati illi sint & accepti, qui voluntariè ei sacrificant, & vltrò se ei offerunt: si qua in vobis est timens Deum, & audiens vocem serui eius, sponte, vti conuentum est, huc me accedat, Domino obedientiam oblatura. Tunc Abbatissa cum omnibus aliis, sicut iam ante fecerant, denuò in eius manus voluntariam obedientiam promiserunt. Quæ enim abierant retrò post satanam, sancti patris meritis sunt reuersæ. Deindè vir prudens quosdam conuersos, viros religiosos & solertes adhibuit, qui monasterium perpetuò custodirent, & sororibus necessaria ministrarent: abstulitq; claues omnes, & totius monasterij administrationem in se recipiens, non permisit, vt deinceps vel propinquis, vel alijs sine arbitris loquerentur.

Reformat sanctimoniales, sed ea causa fert contumelias.

VI. POSTEA fidelis Domini seruus & prudens ex consensu trium Cardinalium, quorum regebatur & muniebatur auxilijs, id constituit, vt apud S. Sixtum quarta feria, ipsi quatuor conuenirent, & ibidem Abbatissa, quam diximus, cum monialibus omnibus præsens, administrationem & iura omnia monasterij Cardinalibus & ipsi resignaret, vti etiam factum est. Ecce autem sedente viro sanctissimo cum illis Cardinalibus in media Capitulari domo, Abbatissa verò cum monialibus adstante, vt ea res diuinitus gesta euidenti miraculo declararetur: vir quidam eiulans & comam vellens, voce horribili exclamat: Eheu, eheu. Cunctis exterritis & scisitantibus, quid haberet, respondit: Nepos Stephani Cardinalis ab equo cadens, mortuus est. Dicebatur is Napuleon. Ea re prorsus inopinata & miserabili Stephanus Cardinalis patruus eius attonitus & angustatus, in beatum Dominicum caput reclinauit: alij verò excipientes, sustulerunt eum. At sanctus pater surgens, aquam benedictam in Christi nomine ei adspersit. Porrò frater Tancredus dixit ad virum Dei: Vbi est pietas tua, pater, vbi nunc fides in Dominum? Cur pro salute adolescentis non oras Deum? Tum vir Dei egressus, ibat ad cadauer, miseranda concussione & immodica dissipatione horribiliter deturpatum. Iussit autem illud in quasdam ædes inferri: porrò F. Tancredo & alijs, qui cum ipso erant, dixit, vt pro sacrificio offerendo altare ipsi præpararent. Ibant ergò Cardinales cum suis, & Abbatissa cum sanctimonialibus ad locum, vbi vir beatus erat hostiam salutarem immolaturus. Cùm autem iam adstaret ad aram cum summa, vt solebat, reuerentia, immenso perfusus est lachrymarum imbre, Spiritu sancto flante: cumque corpus Christi purissimis manibus in altum eleuaret, cunctis qui aderant, spectantibus & stupentibus, ipse pariter cubiti vnius altitudine à terra eleuatus est, corpus terrenum & graue animi deuotione & spiritu gratiæ sursum attollente. Oblationis inde ministerio pijssime peracto, vir beatissimus ad corpus defuncti, Domini misericordiã imploraturus, accessit. Sequebantur eum Cardinales cum famulis suis, itemq; Abbatissa cum sororibus suis, cum mœrore & fiducia, quid in sui nominis gloriam Dominus facturus esset, penitus ignorantes. Stans autem vir pijssimus ad corpus extinctum, caput & cætera membra conquassata, ipsosque pedes manu sua contrectauit, suis locis accurate & comiter omnia componendo. Deinde ad preces iuxta feretrum se contulit. Cumque hunc in modum secundò & tertiò fecisset, surgens ab oratione, signo Crucis eum consignauit: stansq; ad caput defuncti, sublatis in cælũ manibus, diuina virtute ipse quoq; plus quàm cubito vno suspensus in aere, magna voce clamauit. Adolescens Napuleon, in nomine Domini nostri Iesu Christi tibi dico, surge. Confestim videntibus cunctis, qui ad tam grande spectaculum confluxerant, sanus, & incolumis surrexit, dixitque ad virum Dei: Pater, da mihi quod edam. Moxque vir pius dedit ei cibum & porum, sanumque & hilarem, nec vllum contriti corporis vestigium habentem reddidit venerabili viro Stephano Cardinali. Iacuerat exanimis à mane vsq; ad horam nonam. Quantum autem possum coniectura assequi, 16. Calendas Martij excitatus est.

Offert Missæ sacrificiũ cum multis lachrymis.

Corpus eius eleuatur.

Tertium vitæ restituit.

VII. AD hoc vsque tempus in Vrbe Fratres Prædicatores apud S. Sixtum manserant, vbi hæc & plura alia admiranda omnipotens Saluator per S. Dominicum operatus est. At Pontifex Honorius, qui virum Dei haud vulgariter amabat, ecclesiam S. Sabinæ eis tradidit incolendam, vbi hodieque Pontificum beneuolentia perseuerant. Eo libros & omnia, quæ hactenus apud sanctum Sixtum habuerant, transtulêre. In ea ecclesia S. Sabinæ beatorum martyrum Alexandri Papæ, Euentii & Theoduli corpora quiescunt. Is Alexander, à beato Petro Apostolo septimus, & huius nominis primus Romanæ sedis Pontifex sub * Adriano principe post vincula, carceres, eculeũ, ignes & vngulas, punctis crebertimis per tota membra peremptus est: Euentius & Theodulus presbyteri, post longam carceris tolerantiam ignibus examinati, ad extremum capite cæsi sunt: eorumque illustribus titulis hic Fratrum Prædicatorum locus ornatur. Extat verò ibidem titulus insignis S. Sabinæ, cuius Cardinalis fuit Hugo Ordinis Prædicatorij, vir doctissimus & comprimis religiosus: cuius doctrina, scriptisq; præclaris hodieque Ecclesia eruditur. In Germaniam etiam Apostolicæ Sedis missus à Latere legatus, cum multa moderatione, prudentia & religione, omni calcata auaritia, suæ legationis functus est munus, ita vt vsque in præsens eius iustitia illic commemoretur. Et nunc quoque eiusdem tituli, nominis, religionis, doctrinæ & pietatis vir paterque venerandus eundem locum cunctis reddit venerabilem.

*Traiano potius legendum.

Hugo Cardinalis.

VIII. AD quem sanè cum se contulissent, vt diximus, Fratres cùm omnibus rebus suis, agente beato patre Dominico, tempus ab illo præstitutum est, quo deberent sorores in ecclesiam sancti Sixti, vbi Fratres hactenus habitauerant, succedere. Anno igitur à nato Saluatore 1219. 12. Calendas Martij, in quem diem tunc inciderat prima Dominica Quadragesimæ, Abbatissa cum sororibus S. Mariæ Transtyberinæ possidendam accepêre ecclesiam sancti Sixti, ibique habitare cœperunt, Domino perpetuò seruituræ. Erat inter illas puella quædam Cæcilia, annos nata decem & septem. Eam ipso portæ ingressu prima ante omnes habitum Ordinis induit ministerio beati viri, in cuius manus tertio obedientiam promisit. Post eam Abbatissa cæteræque sorores & multæ aliæ eum habitum simpliciter susceperê & professionem fecere: quæ omnes erant numero quatuor & quadraginta. Porrò Romani illam insignem beatissimæ matris Dei imaginem, quæ apud Moniales trans Tyberim fuerat, indè tolli nolebant, quod facilior illic eis ad illam contemplandam aditus pateret. Itaque vir sanctus nocte sequenti, duobus Cardinalibus, Nicolao Tusculano Episcopo, & Stephano, cuius nepotem ad vitam reuocârat, comitantibus, & cum permultis alijs, simul etiam magna luminum copia tum præcedente, tum subsequente, nudis pedibus incedentibus, illam

Abbatissa & cæteræ moniales obedientiam promittũt.

Cum multa reuerentia transfertur imago B. Mariæ.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

cunctis optatiſſimam & dulciſſimam virgineæ matris imaginem proprijs humeris reuerentiſſimè deportauit: quam ſanè ſorores nudis pedibus, orantes expectabant, & cum lachrymis, multaque animi exultatione exceperunt: permanetque ea apud illas vſque in hodiernum diem. Hæc eſt imago illa veneranda, quam beatus Gregorius Pontifex ob ſæuientem peſtem profligandam, quodam Paſchali tempore in proceſſione cum litanijs per vrbis circuitum reuerenter deferri iuſſit, cui etiam tota aëris ceſſit infectio, eius præſentiam ferre non ſuſtinens. Mira autem ſucceſſit ſerenitas, & auditæ ſunt voces in aëre iuxta imaginem, ità canentes: Regina cæli lætare, alleluia: quia quem meruiſti portare, alleluia: reſurrexit ſicut dixit, alleluia. & Beatus Gregorius ſubiunxit: Ora pro nobis Deum, alleluia. Repoſita eſt ergò reuerenter admodum per beatum Dominicum & duos Cardinales apud virgines imago Virginis matris, & in ea vultum eius deprecantur omnes diuites plebis, adorantes in matre filium, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

Nota de hac imagine.

Antiphona Regina cæli, cælitus audita.

Primum cœnobium ſanctimonialium S. Dominici Romæ. IX.

PRIMVM hoc ſororum monaſterium author & architectus Prædicatorij Ordinis Dominicus inſtituit, eiusq; Sanctimoniales ſummo ſtudio in diſciplina monaſtica conſeruans, erudiuit, ſæpè pro illarum conſolatione conciones & collationes fratribus audientibus habuit, de Ordinis diſciplina paternè docuit, quippe cui ſingularis gratiæ virtus affatim multa ſuppeteret. Coram illis & in illis per eum virtus altiſſimi miracula multa euidenter declarauit. Concionabatur quandoque vir beatus apud S. Sixtum Dominica ſecunda Quadrageſimæ, aderat etiam populi frequens auditorium: & eccè dæmoniaca quædam, eius concionem interturbans, crebrò dictitabat: Sceleſte, ſceleſte, tuis impoſturis quatuor, quæ meæ erant, mihi abſtuliſti. Meæ, inquam, erant, & tu eas mihi eripuiſti. Populo verò indignè ferente eam concionis interpellationem, ſæpè ei beatus vir dixit: Obmuteſce, obmuteſce. Reſpondit dæmon per os fœminæ obſeſſæ: Non nos hinc eiicies: noſtra eſt hæc, nec indè emigrabimus. Septem ſumus, & hoc pacto in eã ingreſſi ſumus: cœperuntque ſinguli, quomodo in eam intraſſent, diuerſis vocibus enunciare. Creſcente autem populi commotione & tumultu, vir Dei ſublata manu edidit Crucis ſignum, & ait: In nomine Ieſu Chriſti præcipio vobis, vt exeatis, & eam deinceps minime vexetis. Continuò mulier horribili corporis diſtenſione compacta, magnam carbonum molem euomuit, tanta ſanguinis copia ſequente, vt quaſi mortua videretur. Iuſſit autem vir ſanctus eam ex eccleſia educi, & curam eius haberi donec plenius ſanaretur. Reddita ſanitati, Chriſto ſe dicauit, eamque beatus Dominicus dici voluit ſororem Amatam. Vixit ea diu poſtea ſana & incolumis in operibus bonis. Factum eſt hoc inſigne miraculum die octaua ab ingreſſu ſororum in eccleſiam S. Sixti: quæ ſane vt viderunt eam in publica concione tanta authoritate dæmonibus imperantem, ſtupentes timebant valdè. Alio tempore pijſſimus vir de filiarum ſalute ſolicitus, acceſſit ad locum, & è ſorore Conſtantia Rotularia (ſic enim vocant eam, quæ reddit reſponſa aduentantibus) ſciſcitatus eſt, num rectè valerent ſorores Theodora & Thedramia. Reſpondente Conſtantia, febribus illas vexari, & Theodoram iam ex paroxyſmo decumbere, vir miſericors ait ad eam: Abi, & dic eis me iuſſiſſe, ne deinceps febricitent. Fecit illa, vt iuſſa erat, & mox omni morbo expeditæ ſorores, incolumes extitere, alijs ſororibus videntibus, & ad tantum miraculum ſtupentibus. Reuerſa ad virum Dei Conſtantia, (expectabat enim eam) indicauit rem totam. Ille gratias agens Deo, abſceſſit.

Eijcit ſeptẽ dæmones ex vna fœmina, q̃ poſtea ſe Chriſto dicauit.

Duas febricitantes mirè ſanat.

CVM ſic Romæ concionaretur vir ſanctus, tanquam palmes in vite manens, vberes animarum fructus attulit, X. ita vt duo præclara, alterum fratrum prædicatorum, alterum ſororum, monaſteria, plena religioſiſſimis & Deo deuotiſſimis hominibus, inſtituta ſint. Sanctus enim erat, & qui cum eo conuerſabantur, ſancti fiebant. Sic ergò, vt ſemper optarat, fructificans profecit, nec tamen animo eius charitate dilatato ſuffecit. Diffuſa enim erat in corde eius charitas per ſpiritum ſanctum, qui habitabat in eo, & cupiebat omnes eſſe in viſceribus Ieſu Chriſti. Hæc nanque pijſſima affectio, & Deo gratiſſimum deſiderium, ſanctiſſimum pectus eius ſibi vendicarat, vt animas proximorum lucraretur, & ſuo coniungeret creatori. Hoc lachrymis & precibus à Domino contendit: hoc feruentibus concionibus, & perfectiſſimis ſtudijs egit, & præclaris per eum Dominus miraculis compleuit. Optabat impendi & ſuperimpendi pro animarum ſalute, idque exemplo Saluatoris, qui ſeipſum tradidit pro animabus noſtris. Nihil vel tam laborioſum, vel terribile potuit accidere, quod pro ſalute proximi refugeret: nihil tam carum aut adeò pretioſum offerri, quod non charitati poſthaberet, & eius cauſa exponeret. Ea igitur cura & ſolicitudine eum ſtimulante, vt & animas Domino adduceret, & Ordinem ſuum propagaret, ab Vrbe miſit Bononiam fratres Iohannem & Bertrandum, anno Chriſti 1218. Deinde illis adiunxit fratrem Chriſtianum & Conuerſum quendam. Ij Bononiæ degentes, magnas pauperratis anguſtias perpeſſi ſunt.

Rom. 5.

Eximia ſitis animas lucrandi.

Matth. 20.

EODEM anno Romam venit Aurelianenſis Epiſcopus, & cum eo magiſter Reginaldus Decanus, vir per omnia laudabilis, fama celebris, eruditione conſpicuus, qui etiam Pariſiis annis quinque in iure Canonico prælegerat. Is vbi admiſſus, fait in familiare cum quodam Cardinali colloquium, indicauit ei hoc ſe eſſe animi propoſito & voluntate, quòd velit per mundum diſcurrere, & pauper pauperem Chriſtum prædicare. At tamen qua id ratione poſſit aggredi, nondum ſatis animo occurrere. Tum Cardinalis: En, inquit, quemadmodum deſiderat anima tua, nouus exiſtit Ordo, in quo prædicandi munus & voluntariam paupertatem profitentur. Eius verò fundator intrà hanc degit vrbem concionibus vacans. His exhilaratus vir prudens, beatum Dominicum ad ſe acciuit, eiusque ſanctitatis adſpectu delectatus, verborumque comitate & veritate illectus, mox deliberauit eius complecti inſtitutum. Eccè autem quamprimum ſancti propoſiti examinatrix aduerſitas graui eum corporis ægrotatione affligit. Morbo ingraueſcente, natura ſuccumbens deprimitur, & ſalus à medicis deſperatur. Confidens autem in Dei virtute beatus Dominicus, ad preces ſe conuertit. Illo orante, magiſtro Reginaldo vigilanti, & ardore febrium admodum æſtuanti, Regina cæli, Virgo mater apparuit viſibiliter cum duabus ſpecioſiſsimis puellis, dixitque ei: Pete à me quod vis, & dabo tibi. Deliberanti quid peteret, altera ex puellis illis ſuaſit, nè quid peteret, ſed ſe totum beatiſsimæ matris Dei permitteret voluntati. Ille ſalubri parens conſilio, illius ſe penitus ſubiecit arbitrio. Tum mater Dei extendens manum virgineam, ægri oculos, aures, nares, os, manus ſalutari, quam attulerat, vnctione, liniuit, proprias verborum formulas ad ſingulas vnctiones proferens. Porrò ad pedum vnctionem ita dixit: Pedes tuos in præparationem Euangelij pacis perungo, & ad renes dixit: Stringantur renes tui cingulo caſtitatis. Omnem quoq; Prædicatorij Ordinis habitum ei demonſtrans: Hic eſt, inquit, habitus Ordinis tui. Atque ita & ab ægrotantis oculis cæleſtis illa viſio, & à toto corpore morbus omnis ablatus eſt, ſtupentibus medicis, quorum iudicio vita eius deſperata fuerat. Nihil horum latebat beatum Dominicum, quippe cuius meritis & interceſſione Reginaldo contigiſſet ea viſio. Tertio inde die, cum aſſideret Reginaldus beato Dominico, rurſus adfuit clementiſsima virgo, & vt erat pollicita, vnctionem illam in Reginaldo iterauit. Aderat tum religioſus quidam ex Ordine hoſpitali, qui teſtabatur ſe vidiſſe beatiſsimam virginem totum Reginaldi corpus ſua manu perungentem. Illa ſalutaris vnctio corpus eius ab omni concupiſcentia adeò purgauit, vt quemadmodum ipſe falſus eſt, nec primi in eo motus poſtea exciterint. Verùm hæc omnia beatus Dominicus, ab eo adiuratus, non prius reuelare voluit, quam ille è vita exceſſiſſet.

Reginaldo inſigni viro apparet beatiſsima Maria.

Eũ ſanitati reſtituit.

Omnem in eo libidinẽ extinguit.

XI.

ACCEPIT inde Reginaldus habitum, ipſi diuinitus præmonſtratum, à beati Dominici manibus. Prædicatorum XII.

adhuc

adhuc nouello adiunctus Ordini, & factus consors pauperum Christi. Fuit is vir insignis, scientia instructus, gratia præuētus, virtute robustus, sanctitate conspicuus, religione præcipuus, castitate mūdissimus, beatissimæ matris Dei tactu sanctificatus. Qua sit autem pietate efferendus, & quanta veneratione prosequendus huius instituti habitus, qui à matre Domini eidem Reginaldo in visione ostensus fuit, Dominus postea declarare voluit. Nam magister quidam apud Salamancam Hispaniæ vrbem, vbi tum literarum studia florebant, artium præfectus, manè quodam, die Dominico cum multis studiosis ad domū Prædicatorum venit, vt concionem audiret: Subitò autem tanta extitit pluuiæ vis, vt è domo egredi non possent. Suppræfectus igitur siue Supprior domus, cùm eum ad prandium inuitaret, nec retinere posset, induit eum fratris cuiusdam cucullo, ne pluuia vestes eius madefaceret. Eoq; sic induto, coram multis Doctoribus, & studiosis, qui illic aderant, dixit Supprior: Protestor ego hodie, & vos omnes testes esse volo, magistrum Nicolaum habitum nostrum suscepisse. At ille magister ridens & irridens abiit, totoque die illo per plateas & ædes studiosorum discurrens, cum multo risu & cachinno omnibus deridendum propinauit habitum sanctitatis: Sed ecce eadem nocte acerrima eaque perpetua febre corripitur, & mirè cruciatur. Quod cùm & ipsi, & medicis non parum formidinis adferret, tabescebat, sicut ipse ait, anima eius, & valde exterritus, anxias Domino preces fudit. Audiuit verò diuinitus vocem ita dicentem: Putasne me ipsas fratrum Prædicatorum personas duntaxat velle honore & reuerentia affici? Ego verò id te scire velim, me & vestes eorum nolle debita veneratione fraudari. Quas cùm tu contumelia affeceris, nisi per pœnitentiam resipueris, non id feres impunè. Ea vox, vbi non dormientis, sed vigilantis auribus illata est, omnia eius viscera concussa sunt. Vocatis igitur fratribus, habitum, quem irridiculè ludens gestauerat, cum reuerentia multa suscepit & solenniter induit, vt in eo expiaret, quod perperam admiserat. Beatos planè, qui his vestibus multiplicis gratiæ indui meruērunt, quas mulier fortis suis contexit domesticis, vt armis lucis induti, honestè ambulent, nè ab agni nuptijs excludantur. Verè felicem & inclytum Prædicatorum Ordinem, inter Ordines præcipuum, & Angelico Ordini similimum. Laudat enim, benedicit, & prædicat Deum, quæ sunt officia Angelorum. Purgat instar Angelorum immunditiam peccatorum, inuitando reos ad pœnitentiam: illuminat infidelium & insipientium ignorantiam, scientiam salutarem docens, Perficit denique proficientet, excellentiorem eis viam demonstrans. Hæc est huius instituti ordinatissima religio, Deo gratissima professio, ab æterno profecta consilio, quam Virgo mater impetrauit à filio, extremis temporibus in populi salutem instituendam. Quam etiam fouet patrocinijs, attollit beneficijs, illustrat miraculis, tuetur in afflictionibus, conseruat in tentationibus, & à periculis omnibus tam potenter, quàm clementer eripit. Specialis quoq; charitatis argumento, singularisq; gratiæ priuilegio huius sacri Ordinis filijs ipsa habitum tribuit, peculiari eos ornans indumento. Cùm enim initio Canonicorum Regularium vestibus vterentur, nunc beatissimæ virginis vestitu amicti cælitus, præ cæteris gloriantur. Custodi igitur summo studio frater charissime virginea, quibus induēris, vestimenta: maneant candida omni tempore. Sit munditia castitatis in corpore, lumen veritatis in opere, pura synceritas in corde. Intuere & imitare beatissimum patrem tuum Dominicum, munditiæ speculum, virginalis innocentiæ vasculum: pro cuius puritate Virgo mater, ex filij munere, omnem hanc Prædicatorio Ordini impertit sanctitatem.

Reginaldus induit habitum S. Dominici.

Pœna habitum monasticum irridentis.

Is resipiscens, fit monachus, *Prou. 31.*

Eccles. 9.

XIII. Cvm enim beatus vir Romæ apud sanctam Sabinam in Ecclesia fratrum pro consuetudine sua pernoctaret, & iam media nocte oraret, cunctis fratribus quiescentibus, in dormitorium ingressus, in quadam eius parte constitit, Domino preces offerens. Eleuatis autem oculis, vidit ab alia parte tres admiranda pulchritudine virgines, in ijsque mediam forma incomparabili: cuius aliæ latus claudebant vtrinque: & vna quidem ferebat situlam splendidam & elegantem: altera verò aspergillum porrigebat in medio gradienti Reginæ. Transiens ergò Regina cum virginibus per dormitorium, singulos fratres suis in lectis quiescentes conspergebat, eosque Crucis signo consignabat. Vnum solum præterijt, nihil ei huius gratiæ impertiens: vt discant posteri, quam religionis disciplinam, quod pudicitiæ studium velit in nobis extare etiam dormientibus, visitans nos omni tempore misericordiæ mater. Aduertit hoc beatus Dominicus, quid fratri accidisset: surgensque à prece, Reginæ processit obuiam, vbi lampas dormitorij pendebat, ad eiusque prostratus pedes: Obsecro, inquit, Domina mea, Indica seruo tuo, quænam sis. Dicebat hoc, licet eam spiritu cognosceret. Per id tempus antiphona, Salue regina, in cœnobio fratrum & sororum Romæ flexis genibus sine cantu dicebatur. Respondit ei Domina: Ego sum illa misericordiæ Regina, quam quotidiè ad vesperam pijs mentibus inuocatis cumque dicitis, Eia ergo aduocata nostra: prosterno me coram filio, orans illum pro Ordinis huius conseruatione: Tum ille concepta fiducia: Quæ sunt, inquit, ô Domina, virgines speciosissimæ, quæ te comitantur? Respondit illa: Cæcilia & Catharina. Rursus ille: Cur mea Domina, ait, fratrem illum auersata præteriisti? Respondit Domina: Quod non ita, vt decebat, se gereret. Deinde ad reliquos fratres pergens, cùm eos quoque conspersisset, & consignasset, disparuit. Vir Dei autem ad locum redijt, vbi priùs constiterat: & eccè repentè extra se rapitur ante Deum, videtque sedentem Dominum, & à dexteris ei assidentem matrem eius, indutam pallio coloris sapphirini. Circumspiciens verò, vidit ex omni natione spiritalium patrum, qui sacris instituendis religionibus siue monasticis institutis, Christo filios & filias spiritales genuerant, magnam copiam, in conspectu Domini gloriantem. Sed nullum ibi suorum filiorum videns, pudore suffusus & intimo dolore compunctus, acerbissimè fleuit: atque à maiestatis diuinæ gloria exterritus, eminus sterit, non ausus vultui Dei & Virginis excellentiæ appropinquare. Innuit autem ei mater Domini, vt ad ipsam veniret: at ille tremens & pauens, non audebat accedere, donec etiam à Domino esset accersitus. Tum vero accessit corde compunctus, humilis spiritu, totus infusus acerbissimis lachrymis, & ad filij atque matris eius pedes cum summa humilitate se proiecit. Dixitque Dominus Iesus ad eum: Surge, cumque staret coram Domino, ait ad illum: Quid ita misere luges? Ille respondit: Quod coram te omnium monasticorum Ordinum homines adesse conspicio: de meis vero ne vnum quidem. Ait Christus ad eum: Vis videre filios tuos? Respondit ille: Id vel maximè velim. Tunc Christus manum suam ponens super humerum matris, dixit ad eum: Institutum siue Ordinem tuum ego commisi matri meæ. Sed illo instante & cupiente videre filios instituti sui, rursus ait Dominus: Itáne planè eos videre vis? Respondente eo, se id modis omnibus cupere, mater Domini pallium, quo induta erat, expandit coram lachrymabundo Dominico, quod tantæ erat amplitudinis, vt totam cælestem Hierusalem suauiter circumplecti videretur. Atque sub hoc securitatis tegumento & pietatis sinu vidit ille cælestium arcanorum contemplator, fratrum Ordinis sui innumeram multitudinem, singularis cuiusdam protectionis cura & peculiaris amoris brachiis circumplexam. Itaque luctus mutatur in gaudium, lamenta abeunt in iubilum: & ille spiritu exultans, prostratus agit gratias Dei filio & eius matri singulari. Mox ad se redit, & signo ad nocturnas preces fratres excitante, omnes surgunt. Illis precibus absolutis, ad domum Capitularem vir Dei fratres conuocat, prolixè ad eos concionatur, admonet vt ament matrem Dei, cuius erat mirificis consolationibus egregiè recreatus. Postea fratrem illum, quem sanctissima virgo dormientem præterierat, blandè alloquens, illum comperit à culpa prorsus alienum: fatebatur tamen frater, se, cùm euigilasset, nudato corpore fuisse. O quanta nobis indicta est necessitas seruandæ disciplinæ, tuendæ pudicitiæ, quando etiam nescientes & nolentes, illos pijssimos oculos à nobis auertimus, qui clementer in-

Visio B. Dominici.

Antiphona Salue Regina à Dominicanis Romæ singulis diebus dicitur.

Eius alia visio, extra se rapti.

S. Maria protectrix & mater omnium Dominicanorum.

Summo studio etiam dormientes debēt pudicè se gerere

tuentur eos, qui vias ſuas ſemper ſolicite cuſtodiunt. Quanta verò nobis veneratione colenda, quibus laudibus eſferenda eſt beata Dei genetrix, cui à Diuina maieſtate commiſſi ſumus, ſub cuius alis protegimur, cuius manu benedicimur, cuius geatiæ rore perfundimur, cuius interceſſione dilatamur, conſeruamur, & ſalui efficimur? Hæc eſt, quæ beatum Dominicum patrem noſtrum, tanquam ſeruum fideliſſimum filio obtulit, ei ſæpe apparuit, illum blanditer allocuta eſt, ei in extremis adfuit, illum ſcala candidiſſima in cælos venientem cum filio ſuo coronauit.

Bona, eximiæ ſanctitatis fœmina.

SOLEBAT beatus Dominicus viſitare afflictos, inopes conſolari. Erat autem Romæ in turri iuxta portam Lateranenſem quædam ſolitaria fœmina, Bona nomine, magna religione & ſanctitate. Eam morbus grauiſſimus infeſtabat, ità vt ex pectore & vberibus eius ſcaterent vermes innumeri. Sed illa tam horrendam vexationem adeò ſedatè & patienter, tantaque animi gratitudine tulit, vt interdum vermes excidētes colligeret, & in pectus ſuum reponeret. Viſitabat eā ſanctus Dominicus, eius confeſſionē recipiebat, & creb o illi Euchariſtiam porrigebat. Cumq; die quodam tanti ſacramenti eam feciſſet participem, & conſolationis atq; ædificationis verba ei loqueretur, ſedēs ad feneſtellā eius, interalia rogauit eam, vt locum tam immaniter corroſum ipſi oſtenderet. Fecit hoc illa, viditq; vir ſanctus pectus eius vermibus plenum: multaque erga illam commiſeratione affectus, Oro te, inquit, vt pro magno munere largiaris mihi vnum ex his vermibus. Noluit illa, niſi fidem daret vir ſanctus, ſe vermen redditurum. Illo hoc promittente, tulit vermem à pectore, & per feneſtellam ei tradidit. Is ſanè magnus erat, atro capite. Vt verò illum beatus Dominicus accepit, & digitos ſuos vertit, eumque inſpexit, ſubitò verſus eſt in gemmam elegantiſſimam. Ea re perſpecta, non mediocriter admirabantur fratres, qui cum illo erant, dicebantque viro Dei, nè ei gemmam reſtitueret. Illa verò lachrymante & orante, vt ſua gemma ipſi redderetur, vir Dei ſtans promiſſis ſuis, eam feneſtellæ impoſuit: eamque acceptam illa, cernente beato viro & ſociis eius, ad ſuum pectus appoſuit, repente muratam in vermem. Tum verò ſanctus vir, cùm ei benè precatus eſſet, eamque conſignaſſet, ab ea diſceſſit. Illo autem à turri deſcendente, vbera ab eius pectore deciderunt vnà cum vermibus, qui extincti ſunt, pectusque conſolidatum, paulatim integrè reſtitutum eſt, omnisque illius horrendæ putredinis dolor ſopitus eſt. Poſt aliquot dies inuiſit eam vir Dei, planeque incolumem & gaudentem reperit. Illa autem narrabat fratribus, quemadmodū Dei gratia & ſancti viri meritis eo morbo liberata eſſet. Fuit itidem Romæ incluſa quædam apud ædem S. Anaſtaſiæ, Lucia nomine: quam, cùm ad S. Sixtum iret, ſubinde inuiſere ſolebat vir Dei. Eius brachium adeò ſæuiſſimus morbus corroſerat, vt carne & cute exeſis, totum os vſque ad cubitum nudum appareret. Iubente autem viro beato, vt brachium ipſi oſtenderet, illa paruit. At viſo tanto dolore, vir pijſſimus eius miſertus, Cruce eam conſignauit, eique bene precatus, abijt. Confeſtim illa meritis eius pleniſſimè ſanata eſt. Huic rei interfuit F. Bertrandus, & complures alij.

XIV.

Vermis terrimus vertitur in gemmam.

Eius horrendū morbum ſanat b Dominicus.

Alterius brachium conſignans Cruce, mirificè reformat.

VENERABILIS ille magiſter Reginaldus, cuius ſupra meminimus, ſanitate vtriuſque hominis, meritis beatiſſimæ matris Dei, perceptis, licet iam profeſſione eſſet obligatus ordini, at tamen cum bona venia beati Dominici, vt ſuum expleret deſiderium, cum Epiſcopo Aurelianenſi mare tranſit. Indeque reuerſus, Bononiam venit anno partæ ſalutis 1218. 12. Calend. Ianuarij: cœpitque mox totus in conciones incumbere. Erat verò vehementer ignitum eloquium eius, ſermoque eius ceu facula ardens auditorum corda inflammabat, vt vix quiſquam tam ſaxeo eſſet pectore, qui ſe abſconderet à calore eius. Feruebat tum tota Bononia, quod nouus videretur apparuiſſe Elias. Per id tempus multos recepit ad ordinem, ſiue in ſui inſtituti ſodalitatem, auctusque eſt Prædicatorum numerus: multique ad eos diuncti ſunt, quorum prædicationis luce, permulti in Orbe inſtar ſtellarum radiant. Eam lucem futuram Deus antè præmonſtrauit. Priuſquam enim veniſſent Dominicani fratres Bononiam, mulier quædam Deo deuota & chara, contra locum, in quo illi habitaturi erant, & nunc habitant, non rarò flexis genibus adorabat. Cumque eam perinde vt fatuam homines reprehenderent, illa dicebat: Vos potius miſeri & fatui eſtis: qui ſi ſciretis, quinam & qualia hic futura ſint, mecùm pariter adoraretis. Per eos enim, qui hunc locum occupaturi ſunt, totus illuſtrabitur orbis. Habitauerant antea fratres apud eccleſiam de Vaſcarella: ſed paulò poſt aduentum magiſtri Reginaldi, rogante Hugolino Oſtienſi Epiſcopo, qui poſtea factus eſt Pontifex maximus, Bononienſis antiſtes, Eccleſiam ſancti Nicolai illis aſſignauit. Cui as ſacellanus & presbyter Rudolphus, vir bonus & pius, Dominicanorum habitum ſuſcepit.

XV.

Reginaldi feruentes conciones Bononiæ vbi creſcit Ordo Prædicatorum.

Traditur illis eccleſia S Nicolai Epiſcopi.

EVM locum priuſquam fratres Prædicatores eſſent ingreſſi, Deus angelicis concentibus, cæleſtibus luminibus, & mirificis ſplendoribus prophetice ornarat. Ad hoc eorum aſylum, domumq; refugij Clericus quidam, ſatis quidem litteris inſtructus, ſed ſæculi vanitatibus plus ſatis addictus, à Deo admonitus confugit. Vidit is in viſione, in campo tempeſtate valida vndique ſe occupari. Fugit ergò ad domum quandam: ſed cùm eſſet clauſa, pulſat fores, petit intrò admitti. Domina domus reſpondit: Ego luſtitia hic habito: non potes huc ingredi, cum ſis iniuſtus. Dolens ille, alias pulſat ædes, petitque recepi: ſed audit ab hera domus: Ego veritas ſum: non te admitto, non enim liberat veritas ſe non amantem. Vidit tertias ædes: petijt & illic recipi: ſed hera ait: Pax ſum ego, non eſt autem pax impiis, ſed hominibus bonæ voluntatis. Verùm quando apud me ſunt cogitationes pacis, & non afflictionis, ſalutare tibi præbebo conſilium, vltra me degit ſoror mea Miſericordia, quæ ſemper miſeris fert opem. Ad eam accede, & fac quod illa iuſſerit. Eunti illi occurrit Miſericordia, dicitque ei: Si vis ab imminente ſeruari tempeſtate, ito ad ſanctum Nicolaum, vbi fratres Prædicatores morantur. Ibi inuenies ſtabulum pœnitentiæ, præſepe continentiæ, doctrinæ pabulum, aſinum ſimplicitatis cum boue diſcretionis, Mariam illuminantem, Ioſeph proficiſcentem, & Ieſum te ſaluum facientem. Euigilat homo, penſat quid viderit, accommodat ſe ad miſericordiæ conſilium, venit ad fratres, petit obnixè ſe recipi, & impetrat. Erat tunc magnus in fratribus charitatis feruor, erga omne virtutis opus alacritas eximiæ deuotionis, vigilantia perpetua in precibus, ſtrictiſſima eorum obſeruantia, quæ ordo præſcribit, ardens animarum zelus in concionibus & perpetuo audiendis confeſſionibus, conuerſationis decus in ſanctis moribus & exemplis, ſeueritas erga coercenda vitia: nec tunc leuem culpam leuis vltio ſequebatur. Quidam frater ex ijs, quos Conuerſos vocant, tum deprehenſus fuit vilem pannum abſque ſuperioris permiſſu accepiſſe. Eum magnus pater Reginaldus acriter in fratrum conuentu caſtigauit, & pannum coram fratribus exuſſit, Sed miſero illo murmurante, nec ſuam culpam agnoſcente, neque ad pœnitentiam ſubmitterre ſe volente, vir Dei Reginaldus præcepit fratribus, vt eum ad virgarum accipiendam caſtigationem mox aptarent: erectisque in cœlum luminibus, cum lachrymis ait: Domine Ieſu Chriſte, qui famulo tuo Benedicto eam præſtitiſti virtutem, vt à monacho ſuo virgarum ictibus pelleret dæmonem: da, quæſumus, vt huius caſtigationis vi ab anima fratris huius dæmonis tentatio profligetur. Cæcidit autem vir ſanctus tam ſeuerè illum fratrem, vt eius plagis fratres ad lachrymas prouocarentur, neq; id fruſtra. Nam compunctus animo frater, lachrymans dixit: Gratias tibi ago pater: nam reuera à me diabolum expuliſti. Perſpicuè n. ſenſi à renibus meis ſerpentem exire. Is frater poſtea proficiens, bonus & humilis effectus eſt. Alius frater iam fugam meditans, deprehenſus coram magno patre Reginaldo Bononiæ, in domum Capitulatē adductus eſt. Fatebatur a. culpam ſuā, & ad virgarū excipiendos ictus ſe humiliabat.

XVI.

Viſio Clerici cuiuſdā.

Eſaiæ 48. Luc. 2.

Fratrū Dominicanorum magna ſanctitas.

Seueritas Reginaldi in fratrem rebellem

Poſtè

Porrò vir Dei grauiter illum cædens, ait: Abscede satan. vertensque se ad fratres: Orate, inquit, fratres: simul & precibus & verberibus volens abigere dæmonem. Cumque diu sic faceret, exclamauit frater: Audi me pater. Et ille: Quid vis, inquit, fili? Respondit ille: Planè iam recessit diabolus, & ego tibi stabilitatem promitto. Lætabantur fratres, & ille permansit in arrepto instituto constans. Verberibus sanatur frater instabilis.

III. Cvm adhuc exiguus esset fratrum numerus, in Conuentu seu cœnobio Bononiensi quædam tentatio extitit, quibusdam è fratribus diffidentia fractis, inter se conferentibus, ad quæ monastica instituta se transferrent, quòd noua Dominicani instituti plantatio, parùm firmiter constituta videretur. Et duo quidem ex illis literas à Legato, qui tum erat Bononiæ, impetrârunt, vt se possent alìò conferre. Eas verò inter fratres recitante magno Reginaldo, ortus est luctus ingens, & crescebat commotio. Itaque vir Dei Reginaldus ad cælum suspiciens, corde Deum deprecabatur. Mox frater Clarus, vir bonus & magna authoritate, vtpotè qui artium & Iuris Pontificij scholas rexisset, & Ciuilis quoque iuris esset peritus: cœpit consolari fratres, multisque rationibus illorum animos confirmare. Vix sermonem compleuerat, & ecce magister Rolandus, qui tunc Bononiensi scholæ præfuerat, & erat fama celebri, spiritu Dei accensus, è mundo fugiens, solus venit ad fratres: & quia spiritu ebrius erat, nulla salutatione præmissa, simpliciter se petiit in illorum sodalitatem admitti. At magnus Reginaldus præ nimio gaudio vestes alias non expectans, suum sibi detrahens capitium, illo eum induit, pulsataque campana, & fratribus cantantibus, Veni creator spiritus: factus est virorum & mulierum concursus, commouebanturque tum studiosi, tum ciuitas vniuersa. Vix autem cantare poterant fratres præ gaudio & copia lachrymarum. Ita ergò instaurata est pristina deuotio, & omnis error atque tentatio conquieuit: atque illi duo fratres in medium prosilientes, se malè egisse confessi sunt, literisque posthabitis, stabiles se fore promiserunt. Sequenti nocte apparuit Rudolpho, quem suprà diximus, Christus Dominus cum matre sua & S. Nicolao: eiusque capiti manum supponens beatus Nicolaus, Ne timeas, inquit, frater. omnia & tibi & Ordini tuo prospera euenient, Domina nostra vestri curam gerente. Statim autem vidit nauem iuxta vrbem, plenam multis fratribus, dixitque illi beatus Nicolaus: Vides hos fratres? Nihil ergò reformides. Totenim sunt, vt totum orbem impleturi sint. Accepit ex iis consolationem frater, quem non mediocriter perturbarat ea commotio, quam diximus. Delectat valdè horum illustrium virorum commemoratio, perinde vt musica in conuiuio vini, & suauis odor aromatum. Quantus fuerit Reginaldus, & ex iis quæ diximus, & quæ dicturi sumus, cerni licet. Frater Clarus, iuxta nomen suum, bonitate & sanctitate vitæ insignis & constans fuit, & eruditione clarus. Eum crearunt Priorem Prouincialem Romanæ prouinciæ, & Pontifex maximus eum suum pœnitentiarium & capellanum fecerat. Frater Rolandus Cremonensis scholæ Bononiensis quondam moderator, cum apud se perpenderet vanitatem deliciarum & gloriæ, quibus affluebat, corde compunctus, factus est Dominicanus, primusque è fratribus Parisiis in Theologia prælegit, & multis annis Domino in sanctitate seruiuit, fama, scientia & vitæ integritate præclarus. Frater quoque Moneta, qui tunc liberales artes profitens, in omni Gallia Cisalpina celeberrimus habebatur, in concione magni Reginaldi multa vi compunctus, non paucos cum adhuc studiosus esset, ad Dominici institutum adduxit. Postquam autem ipse habitum eius instituti accepit, quam in omni sanctitate excreuerit, quantum in verbo & hæreticis confutandis profecerit, non facile possit scripto explicari. Nimirum hi sunt viri religiosi, patres nostri & fratres, quos magnus pater Reginaldus per verbum Euangelii Domino cum multis aliis Bononiæ acquisiuit.

Tentatio dæmonis de instabilitate. Rolandus vir magnus fit Dominicanus. Eius conuersione fratres confirmantur prius instabiles. F. Clarus, re & nomine. F. Roládus. F. Moneta.

IV. Detinuit, fateor, me scribentem dulcis & odorifera recordatio filiorum, & suspendit interim à commemorandis sancti patris egregiis facinoribus, sed reuertor nunc ad suauissimam radicem, vnde omnis hæc dulcedo germinauit. Interim dum ea quæ retulimus, per venerabilem Reginaldum agerentur Bononiæ, omnipotens Deus per merita beati Dominici diuersis locis multa admiranda operatus est. Cum enim Romæ apud sanctum Sixtum centum fratres cum illo sub Euangelica degerent paupertate, die quodam missi sunt ab eo duo fratres, Iohannes Calaber & Albertus Romanus, vt eleemosynam peterent. Illis à mane vsque ad tertiam frustra laborantibus, & iam reuertentibus occurrit quædam mulier, bene erga fratres affecta, deditque eis panem vnum, dicens: Nolim vos prorsus vacuos redire. Eo accepto pane, quidam vir candidus & pulcher rogauit obnixe, vt darent ipsi eleemosynam. Illi excusant se, quòd non possint dare, cum ipsi egeant. Vrgente illo, dederunt ei panem illum pro Dei amore: isque mox ab eis disparuit. Redeuntibus domum venit obuiam pius pater Dominicus, qui per reuelationem iam didicerat omnia, quæ illis acciderant: dixitque illis iucundo vultu: Iam nihil habetis filii? Illi narrauerunt ei omnia, & quod panem dedissent pauperi. Ait vir sanctus ad eos: Angelus Domini is fuit, & Dominus pascet seruos suos. Eamus oratum. Egressus inde ab ecclesia, iussit fratres ad prandium adesse. Quibusdam dicentibus frustra illos conuenturos, cum nihil esset, quod posset apponi: ille sciens quid facturus esset Deus: Dominus, inquit, pascet seruos suos. Illis præ pusilla fide adhuc hæsitantibus & cunctantibus, vocauit fratrem Rogerum Cellarium, mandans ei, vt fratres ad mensam acciret, à Domino alimoniam habituros. Tandem instructis mensis & scyphis appositis, dato signo ingressi sunt fratres in refectorium, & sanctus vir mensis benedixit. Cunctis sedentibus, legit ad mensas F. Henricus Romanus. Porrò vir Dei Dominicus, iunctis manibus, cœpit orare ad mensam. Et ecce, vt promisit, aderat prouidentia diuina, pastura seruos suos. Duo enim formosissimi adolescentes in medio refectorio apparuêre, panes candidissimos ferentes, & ab infimis incipientes fratribus. singulis singulos apposuêre panes, vnus à dexteris, alter à sinistris. Vbi ad beatum Dominicum ventum fuit, illi quoque panem præbuere, & submissis capitibus, ab eorum oculis ablati sunt. Dixit autem vir Dei: Comedite nunc fratres, comedite panem, vobis missum à Domino. Deinde ait ad illos, qui mensis ministrabant, vt vinum adferrent. Illis dicentibus se nihil vini habere, vir Dei plenus spiritu sancto: Ite, inquit, ad dolium, & de vino in illud à Domino infuso, nobis haurite. Eunt illi inueniunt dolium optimo vino redundans, quod haustum fratribus apportant. dixitque beatus Dominicus. Bibite fratres vinum vobis à Domino donatum. Comederunt itaque & biberunt inde die illo & sequenti. Tertio die post sumptum cibum, quidquid fragmentorum superfuit, iussit beatus Dominicus dari pauperibus, nec quicquam inde voluit reseruari. Postea vir sanctus hortabatur fratres spem suam in Domino collocare, nec in vlla necessitate de illius benignitate diffidere, vsus apud eos concione egregia. Alio quoque tempore Procurator fratrum eiusdem domus, indicauit sancto viro deesse panes. Ille iucundo spiritu benedixit Deum, & exiguum illud, quod supererat, iussit particulatim in mensis apponi. Erant tum in monasterio fratres plus minùs quadraginta. Fratres ad signum datum ingressi refectorium, post benedictionem singuli buccellas sibi appositas cum gaudio frangunt, moxque duo iuuenes eiusdem & formæ & habitus, in refectorium multos panes important, iisque beato viro tacite oblatis, subitò recedunt, nec sciri potuit, quinam fuerint. Tum vir sanctus ad omnes manus extendens, Iamnunc, inquit, fratres comedite. O miram Dei benignitatem, talem se timentibus escam præparantem!

Fratres Dominicani dant panē, cum ipsi egerent. Diuinitùs panes ministrantur fratribus. Iterum panes diuinitus præbentur.

V. In eadem domo vel monasterio vir Dei fratribus palam prædixit, duos ex ipsis corpore, duos animo morituros. Nec mora, vt prædixerat, ita rei declarauit euentus. Frater Gregorius vir pulcherrimus & admodum gratiosus, primo, & F. Albertus, qui pro eleemosynis missus, panem angelo dedit, tertio die perceptis admodum religiosè Sacramentis in Do-

in Domino obdormierunt. Alij duo ab Ordine profugi, perierunt. Frater Iacobus Procurator quandoque graui correptus morbo, illo magis magiſque inualeſcente, & natura ſuccumbente, ad extrema deductus fuit. Aderant fratres, vt Sacra Vnctione & precibus animam emigrantem communirent. Dolebant non mediocriter, quod frater tam neceſſarius ipſis tolleretur, quo neminem haberent notiorem in vrbe. Permotus autem vir Dei filiorum deſolatione, excluſis omnibus & oſtio clauſo, fuſis ſuper eum precibus, iam egredientem ſpiritum potenter retinuit: accitiſque fratribus eum incolumem reddidit, ſuo officio functurum. Dixit hoc palam ipſe frater Iacobus, tanto verius, quanto id in ſeipſo certius expertus erat. Eo procurationis munus exequente, multiplicatorum panum miraculum ſupra memoratum contigit. Admiſit in ſodalitatem ſuam beatus Dominicus iuuenem pulcherrimum, Henricum nomine, genere quidem nobilem, ſed moribus nobiliorem, ciuem Romanum. Id indigne ferentes propinqui eius, eum è cœnobio extrahere nitebantur. Ea re animaduerſa, vir prudens Dominicus, adiunctis eius itineris ſociis, ad aliud cœnobium eum miſit. Iam flumen iuxta viam Numentanam tranſmiſerant, & ecce cognati eius vt eum rapiant, ad alterum fluminis ripam adſunt. Nouitius Deo & beati Dominici meritis ſe commendat, vt ex illorum manibus eripiatur. Mox, iubente Deo, intantum excreſcit aqua, vt eam illi perſecutores equis tranſire non poſſent. Id vbi viderunt, admiratione perculſi abiêrunt, nihil moleſtiæ deinceps iuueni inferentes. Fratres id animaduertentes, redeunt ad fluuium, qui iam ita detumuerat, vt liberum illis tranſeuntibus iter præberet.

S. Dominicus fratrem moribundum reddit incolumem.

F. Henricus nouitius.

Inſigne miraculum.

Die quodam vir ſanctus tardiùs venit ad ſorores, & omnibus ad feneſtram conuocari iuſſis, coram fratribus ita ait: Filiæ meæ, ego ex piſcatione redeo, in qua Domino largiente magnum cepi piſcem. Dicebat hoc de fratre Gandeone, vnico filio Alexandri magnifici viri Romani, quem in ſuam ſodalitatem receperat. Inde cum eis conferens, multam eis conſolationem attulit. Poſtea dicit ad eas: Expedit ſanè, vt parum aliquid ſumamus potus: iuſſitque F. Rogerum Cellarium ſcyphum vino plenum adferre. Eum allatum benedixit vir Dei, primuſque ipſe bibit, inde cæteri fratres, qui erant triginta: nec quicquam de vino imminutum eſt. Tum vir Dei ſororem Nubiam vocans, Abi, inquit, ad Rotulam, præbe ſcyphum hunc ſororibus, vt omnes inde bibant. Tollit illa ſcyphum omninò plenum, vt erat, & ne guttula quidem inde fuſa eſt, licet per multorum manus & diuerſa loca transferretur ſcyphus. Bibit primo Prioriſſa, bibunt ſorores poſt eam, hortante crebro beatiſſimo viro, vt benè bibant. Erant ſorores quatuor ſupra centum. Poſtquam ergò fratres & ſorores omnes ex illo charitatis poculo biberunt, omninò plenum manſit vino. His ita geſtis, vir ſanctus ait: Dominus vult, vt eam ad S. Sabinam, & conſoler filios meos. Prioriſſa autem & ſorores nitebantur eum retinere, quod iam ferè media nox eſſet, nec conſultum videretur, vt inde abiret. Sed ille non acquieuit eis, dicens, Dominum plane velle, vt eat ad fratres, eumque miſſurum cum ipſis Angelum ſuum. Itaque aſſumpto F. Tancredo, qui erat Prior ſiue præfectus fratrum, abſceſſit. Et ecce ad portam iuuenis elegantiſſimus adeſt, manu virgam tenens, tanquam ad iter accinctus, illoſque antecedit. Tum vir ſanctus, ſocios fratres inter ſe, & illum voluit ingredi: ipſe tertio loco ſequebatur. Vbi ad fratrum portam ventum eſt, eam diligenter ſeris obfirmatam cernunt. Mox iuuenis, viæ dux, ad quandam portæ eius partem ſe applicans, eam aperit: primuſque ipſe ingreditur, ſequuntur fratres, demum poſt illos intrat vir ſanctus. Sed iuuene rurſus egreſſo, porta clauſa inuenta eſt. Sciſcitante autem ex beato viro F. Tancredo, quis ille iuuenis fuiſſet, S. Dominicus reſpondit: Angelus Dei fuit, ab illo nobis cuſtodiendis delegatus. Inde cum in eccleſiam, nocturnas preces cum fratribus perſoluturi, intrarent, fratres mirabantur, quinam ianuis clauſis eis aditus patuiſſet. Per id tempus quidam nouitius iuuenis, ciuis Romanus, Iacobus nomine, in eo cœnobio erat. Is importuna diaboli tentatione fractus, plane deliberauerat, ſimulatque fores templi patefactæ eſſent, ab Ordine diſcedere. Fuit hoc diuinitus reuelatum beato Dominico. Itaque humaniſſime admonet adoleſcentem, ne à tam ſancto contubernio ſe reddat alienum. At ille nihil flexus eius verbis & precibus, habitum ſibi detraxit, dicens ſe prorſus decreuiſſe inde abire. Dolens vir mitiſſimus adoleſcentem ea tentationis vi pulſari, Expecta, inquit, parumpèr, fili mi: poſteà facturus, quod tibi viſum erit. Confeſtim ad preces proſternitur vir ſanctus, orat Dominum pro filio in ſuam perniciem ruente. Ibi tum repente licuit cernere, quid iuſti valeat deprecatio, & quàm facile poſſit, quod velit, obtinere. Nec dum preces finierat vir beatus, & adoleſcens totus infuſus lachrymis, ad pedes eius ſe aduoluit, habitum quem reieciſſet, ſibi reddi petit, pollicetur ſe perpetuo in eo conſtituto Domino ſeruiturum. Eum vir pius blande compellat, habitum ei reſtituit, hortatur vt perſeueret. Vixit ille poſtmodum ſui interceſſoris meritis adiutus, multo tempore religioſe & pie. Mane reuerſi ad ſorores fratres, narrant rem geſtam: ipſe quoque vir ſanctus fatetur ita ſe habere, ait diabolum voluiſſe rapere ouem Chriſti, ſed eum liberaſſe illam de manibus eius.

Vinum magno miraculo, dum bibitur, nihil minuitur.

Angelus dux itineris eius.

Aperit ei fores monaſterii

Precibus ſuis impetrat, è monaſterio abire volentem, retinet.

VI.

Ingressvs quandoque beatus Dominicus cum multis fratribus in monaſterium ſororum, de fraudibus & impoſturis dæmonum ad eas concionabatur. Et ecce adeſt ſatan in ſpecie lacerti mire deformis & abominabilis, duo grandia oſtentans capita: diſcurrit iuxta ripam, ad quam ſedebant, caudam & alterum caput celerrime attollit & deponit, facit impetum in ſorores, tanquam in illas inuaſurus. At vir Dei agnoſcens quis eſſet, in eum zelo Dei inflammatus, terribili vultu caput agitans, dicit: Inimice, inimice. Porro ad ſorores ſe vertens: Ne timueritis, inquit: nihil vobis officere poteſt. Sed quibuſdam iam præ nimio terrore fugere volentibus, dixit vir Dei: præcipio tibi humani generis inimice, vt quamprimum te demergas in hanc aquam. Fecit ille, vt erat iuſſus, nec vſquàm apparuit. Quodam tempore ab Hiſpaniis reuertens beatus Dominicus, ſingulis ſororibus ſingula cochlearia, è cupreſſo confecta, attulit. Cumque ad feneſtram ſedens cum multis fratribus, ſermonem haberet ad illas, malus dæmon in paſſeris forma prope terram, ità vt manu capi poſſet, ſupra ſorores in aere volitans, concionem interturbabat. Id vir Dei videns, dixit ad ſororem Maximillam: Surge, & apprehenſum illum adduc ad me. Illa ſine difficultate comprehenſum, per feneſtram tradidit viro Dei. Is verò quamprimum euulſit ei pennas, dicens: Inimice, inimice. Cumque lamentabiliter garrientem plumis omnibus, cunctis ſubridentibus, nudaſſet, proiecit eum: Vade, inquiens, hoſtis humani generis: vola nunc, ſi potes. Strepitum quidem magnum concitabis, ſed damnum irrogare non poteris. Ille per feneſtram intrans, aſcendit ad vas æneum, quod ante altare beatiſſimæ Virginis in catenulis pendebat, in quo erat lampas oleo ardens: ipſaſque catenulas magno impetu concutiens, vas euertit: ſed nec lampas è vaſe decidit, nec læſa quicquam eſt aut extincta, ſed verſa hæſit in aere, os habens deorſum, fundum ſurſum. Sorores ad eum ſtrepitum capitula leuantes, vident lampadem ſine adminiculo in aere mirabiliter hærere, nullo prorſus oleo inde diſtillante, nec furfure, qui in pelui erat ſub lampade pro cuſtodia, diſperſo, ſed cunctis illæſis & integris permanentibus: id quod vir Dei ore prophetico prædixerat. Videns igitur etiam ipſe vir ſanctus quid gereretur, cum fratribus gratias egit Deo: porrò paſſer ille prorſus euanuit, & lampas ſuo loco reſtituta eſt, iubente id beato viro. Cum vir Dei ibidem in oratione vſque ad noctis medium vigilaſſet, & de eccleſia egreſſus ad lumen candelæ in capite Dormitorii ſedens ſcriberet, dæmon ſimiam ſe ſimulans, ridiculos geſtus præ ſe ferebat, contorto vultu coram ipſo inambulans. Tum vir ſanctus manu ei innuit, vt fixo gradu conſiſteret, & candelam accenſam coram ipſo teneret. Fecit ille ſic quidem, at nihilo minus pergebat ludicros exhibere geſtus, cum quadam irriſione coniunctos. Intereà venitur ad candelæ extrema, ſimiæ digitus aduritur, eaque ceu præ dolore ſe torquendo lamentatur,

Dæmonis terriculamenta.

Dæmonem cogit ſe in aquas demergere.

Dæmon in ſpecie paſſeris.

Miraculum in lampade meritis ſancti viri conſeruata.

Dæmon ei apparet in ſpecie ſimię

latur, cum tamen gehennæ ignibus ardens flammam non timeat corpoream. Nutibus verò sanctus coëgit eum sic persistere: mansitque donec index totus combustus est, magis magisque intereà se contorquens & lugens. Fecit hoc beatus Dominicus, vir fortis in fide, vt illudere sibi volenti illuderet: tandemque ferula, quam semper apud se gerebat, eum fortiter percussit, dicens: Recede nequam. Is ictus talem reddebat sonum, qualem solet siccus uter plenus vento. Recedens autem nequissimus spiritus, fœtore post se relicto, declarauit quis esset. Meritò sanè inter Angelicas potestates coronandus est, qui tanta vi compressit & pudefecit diabolicas peruersitates. Hæc & permulta alia tum virtutum exempla, tum miraculorum signa per beatum Patrem Dominicum virtus altissimi Romæ edidit Honorio Pontifice, qui Ordinem Prædicatorum confirmauit, & sanctum virum benigno fauore prosecutus est, omnique honore dignum existimauit. Soror Cæcilia, cum esset annorum septendecim, prima è manibus S. Dominici habitum Ordinis accepit: eaque Bononiam translata, vt illic S. Agnetis monasterium instauraret. ibidem etiamnum viuit in senectute bona & summa vitæ sanctitate. Hæc ea, quæ hic memorata sunt, oculis suis vidit, & auditione accepit, bonaque fide aliis narrauit.

Sanctus illudit sibi illudere volenti dæmoni.

Cæcilia, prima sanctimonialis Dominicana.

VIII. In Hispania beatus Dominicus duo instaurarat cœnobia. Itaque non quæ sua sunt quærens, sed quæ Iesu Christi, eò properauit proficisci. Cum autem in Tolosæ regione cum multis fratribus iter ageret, & die quodam ceu veri Christi pauperes, ad prandium non nisi vnum vini scyphum haberent, atque essent inter eos qui in sæculo delicati admodum fuissent: eorum penuriæ pius vir condolens, iussit parum illud vini, quod habebant, in magnum vas fundi, & aquam abundè multam illi superfusam, fratribus apponi, qui erant simul octo. Biberunt ergò aquam, in vinum valdè bonum mutatam, ad satietatem, Domino gratias agentes. Superfuitque de vino, quod eatenus eis Christi beneficio ministratum. A Tolosa proficiscens Lutetiam vir sanctus, cum ad Rupem Amatoriam venisset, ibidem in ecclesia beatissimæ matris Dei vigilans pernoctauit, & itineris, & pietatis comitem habens F. Bertrandum virum sanctum, qui fuit Prouinciæ primus Prior Prouincialis. Altera luce iter agens, obuios habuit quosdam peregrinos Teutones: qui audientes eum cum socio psalmos & lectiones crebrò recitare, piè admodum se illis adiunxere: & cum ad pagum quendam venissent, inuitarunt sanctos, & more suo laute eos acceperunt, eodem modo diebus quatuor eos tractantes. Quarto autem die ingemiscens beatus vir, dixit ad socium: Reuera, frater, sentio me læsum in conscientia, quod horum peregrinorum carnalia metimus, cum eis spiritalia non seminemus. Si placet ergò, flexis genibus rogemus Dominum, vt det nobis cognitionem sermonis eorum, & vt possimus Germanicè loqui, & Dominum Iesum eis annunciare. Orant igitur, & stupentibus peregrinis, loquuntur Teutonice: idque aliis diebus quatuor quibus cum eis gradiebantur, & de Domino saluatore sermones miscebant. Tandem vbi Aureliam ventum est, Teutones ab eis recesserunt, illorum precibus se humiliter commendantes. Altero die beatus Dominicus dixit fratri: Iam frater ingredimur Lutetiam, & si cognouerint fratres, diuinitùs nos accepisse peritiam alieni sermonis, nos sanctos putabunt, cum simus peccatores: ad sæculares verò si diuulgatum erit, multæ patebimus vanitati. Quamobrem præcipio tibi, ne cuiquam mortalium ante meum obitum id reueles. Ita latuit res, donec sancto viro defuncto, per F. Bertrandum ad aliorum notitiam perlata est. Iste F. Bertrandus vir sanctus fuit, & primus, vt diximus, Prouinciæ Prouincialis Prior, solebatque fere quotidie Missam pro peccatis celebrare. Scisciante autem ex eo F. Benedicto, viro prudente, cur rarò pro defunctis, sæpissime pro peccatis sacrificaret, ille respondit: Vita defuncti, de sua salute certi sunt: nos in periculis fluctuamus. Ait illi F. Benedictus: Si sint duo mendici, alter sanis membris, alter iis carens: vtri potissimum opitulaberis? Respondit: illi sanè, qui se minus iuuare potest. Tum Benedictus: Nimirum, inquit, ii sunt defuncti, quibus nec os est ad confitendum, nec manus ad operandum: sed nostram opem postulant. Viui autem peccatores & os & manus habent, & possunt iis sibi consulere. Sed cum à sententia sua non deduceretur Bertrandus, sequenti nocte quidam terribilis defunctus apparuit ei, & fasce lignorum mire eum compressit, atque decies & eo amplius illa nocte eum excitans perterruit & vexauit. Igitur prodeunte aurora F. Benedictum ad se vocat, narrat totius noctis historiam: inde religiosè & lachrymabundus ad aram accedens, pro defunctis sacrificium obtulit, idemque deinceps sæpius fecit. Hic est, inquam, pater Bertrandus, vir sanctus & reuerendus, cui beatus Dominicus præcepit, vt non sua, sed aliorum peccata ploraret. Nouerat enim illum, ob sua peccata, nimias à se pœnas repetere. Tantæ autem efficaciæ illa beati Dominici iussio apud animum F. Bertrandi fuit, quod ab eo tempore, etiamsi vellet, pro suis culpis flere non potuit ad aliorum lugenda errata, magna ei lachrymarum copia præstò fuit. Alio quodam tempore B. Dominicus iter agens, obuium habuit quendam sanctum Dei hominem, sed alterius linguæ. Dolens ergò non posse se eum alloqui, cælestisque consolationis & fraternæ ædificationis flagrans desiderio, Dominum orat, vt præstet facultatem cum illo viro Dei colloquendi. Præstatur vtriq; copia variis loquendi linguis: & sic triduo spiritalibus colloquiis & diuinis sermonibus vicissim recreati, tandem à se separantur. Alias proficiscente eo cum F. Bertrando, ingens tempestas eis incubuit, quam multa pluuia secuta est. Ruente è cælo imbre & terram inundante, vir beatus illi signum Crucis oppositit. Itaque in tanta aeris intemperie, virtute Crucis protecti, adeò nihil ex pluuia molestiæ tulere, vt nec vestimentorum fimbria madefacta sit. Diuersum verò alias accidit. cum cadente pluuia, & viri beati & sociorum eius vestes maderent. Alijs ergò ob siccandas eas ad ignem remanentibus, beatus Dominicus sancti spiritus igne feruens, more suo in ecclesiam, illic in precibus pernox futurus, se ita madidus recepit. Mane cum aliorum, qui apud focum hæserant, vestimenta etiamnum humecta essent, eius adeò sicca reperta sunt, ac si tota nocte ad ignem iacuissent.

Aqua mutatur in vinum.

Diuinitùs accipit, vt possit loqui Teutonicè.

Vide sancti viri modestiam.

Impetrat donum linguarum.

In multo imbre siccus ambulat cum socio.

IX. Anno reparatæ salutis 1219. Beatus Dominicus Lutetiam veniens, in cœnobio S. Iacobi triginta fratres inuenit. Apud quos ad breue tempus hærens, eis valedixit: & gratiæ Dei eos commendans, profectus est. Inde ad Castellionis castrum vbi accessit, capellanus eum hospitio accepit, cuius nepos è solario cadens, à matre & aliis pro mortuo plangebatur. Eorum vicem dolens vir beatus, cum lachrymis ad preces se prosternit. Exaudit eum Dominus, puer incolumis redditur afflictæ matri, dolor omnis in gaudium mutatur. Tum sacerdos pueri auunculus, magno apparato conuiuio, multos pios homines inuitat. At pueri mater, quartana laborans febre, cæteris anguillas edentibus, eas vitabat. Videns id vir Dei, particulam exiguam anguillæ Cruce consignatam, illi offert cum his verbis: Comede in nomine Saluatoris. Comedit illa, & febris omnis abscedit. Tandem æstate beatus Dominicus Bononiam ingressus est, vbi iam tum apud S. Nicolaum magnus cum F. Reginaldo erat fratrum numerus: qui de aduentu beati viri gauisi, cum ingenti deuotione & reuerentia eum ceu patrem charissimum excéperunt: mansitq; vir Dei in ea vrbe vsq; ad supremum vitæ diem, dempto quòd Romam profectus fuit, & quædam Galliæ Togatæ, quam vulgò Lombardiam vocant, loca visitauit, itemq; Venetias. Diligebat autem verus Iesu Christi imitator Euangelicam paupertatem præ cunctis mundi opibus. Offerebat ei & fratribus, cum Bononiam venisset, Odericus quidam possessiones suas, quæ æstimabantur libris Bononiensibus ampliùs quingentis: sed ille diuitiarum contemptor, prorsus eas recusauit, conscriptamq; inde coram Bononiensi Episcopo chartam, iussit rescindi. Non enim voluit, vt fratres haberent possessiones, sed eleemosynis frugaliter victitarent, contenti vilibus indumentis

Redit ad vitam eius precibus puer extinctus.

Crucis signo pellit quartanam febrem.

Docetur F. Bertrandus pro defunctis Missas celebrare.

Recusat amplas possessiones.

mentis,& paruis atque humilibus ædibus. Abſente eo, F. Rudolphus,procurator Bononienſis cœnobij, paruas& viliſſimas fratrum cellas nonnihil in ſublime euehere cœpit. Reuerſus autem vir Dei,vbi id conſpexit, Procuratorem & alios dolens & gemens reprehendit, erumpenſque in lachrymas: Itane,inquit,tam cito vultis paupertatem abiicere,& magna palatia ſtruere? Ipſoque iubente opus illud,quoad vixit, manſit imperfectum. In afflictionibus vir Dei non ſolum patiens erat,ſed lætabatur etiam: tametſi multa tum cum fratribus victus & veſtitus inopia premeretur,qua ille non mediocriter delectatus fuit. Ordinis canonem & ipſe ſeueriter & integre ſeruauit,& à fratribus inuiolate voluit obſeruari: & ſi qui id non feciſſent, multa quidem manſuetudine & blandis verbis eos puniebat, ira vt nemo turbaretur,etiamſi eſſet grauis ei mulcta irrogata. Occurrit ei quandoque frater à concione reuertenti. Aduertit autem vir ſanctus, ſpiritu edoctus,illum ſecus,quam Canon præſcriberet,viuere. Salutat ergo eum,rogat quo eat,num quid apud ſe habeat,quod nefas ſit habere. Ille ſe cernens deprehenſum, erubeſcit,ferre ſe pecuniam humiliter fatetur. Eam vir religioſiſſimus mox iubet proiici,& fratrem indicta ſatisfactione emendat. ſilentium ſtatis horis ſemper tenuit. à verbis ocioſis penitus abſtinens,ſemper de Deo loquebatur.

Magna eius patientia.

Item eius ſilentium & abſtinentia ab illicitis.

• EODEM anno,quo beatus Dominicus Bononiam venit,F. Reginaldus ab illo Lutetiam miſſus eſt,vt Chriſtum euangelizans,etiam illis aliquid gratiæ ſpiritalis impertiret. Affligebantur ea re non mediocriter fratres, quos Bononiæ Reginaldus collegerat,& paterno affectu conſolatus erat. Paruit beato Dominico Reginaldus venienſque Lutetiam,magno ſpiritus feruore prædicabat Chriſtum Ieſum,idque non verbis duntaxat,ſed etiam factis. Verùm non diu paſſus eſt Dominus eum manere in hac vita. Placita enim erat illi anima eius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Prius tamen dedit ei duos filios egregios,inſignem magiſtrum Iordanum, qui proximus fuit à beato Dominico Magiſter generalis eius Ordinis, & F. Henricum Colonienſem,vtrunque natione Germanum: de quorum meſſabilibus virtutibus malim ſanè humiliter tacere,quàm parum dignè eas commemorare. Et quis tandem gloriam virtutis eorum poterit explicare? Per id tempus F. Matthæus primus & vltimus huius inſtituti Abbas, Prior erat Pariſienſis monaſterij. Is quia nouerat Reginaldum olim Decanum Aurelianenſem, apud homines eximium,celebrem & delicatum fuiſſe, aliquoties ab eo percontabatur non ſine admiratione, an non moleſtus ipſi eſſet tam durus & aſper habitus & modus viuendi. Cui ille reſpondit: Nulla mihi in hoc inſtituto videor merita colligere,quod nimium illud mihi ſemper arriſit. Nimirum cæleſti vnctione vir iuſtus perfruens, iugum durum Euangelicæ paupertatis ſuauiter tulit: & graue onus monaſticæ religionis,ſuauefragrãs vnguenti eius odor admodum tolerabile ei effecit. Iam breue tempus fecerat Pariſiis & morbus eum inuaſit. Languebat corpore, ſpiritu roborabatur. Propinquans verò ad extrema, cum eum admoneret F. Matthæus Prior de ſuprema Vnctione accipienda, quod luctа mortis & dæmonum immineret,ita reſpondit: Ego luctam hanc nihil reformido: immò etiam lætabundus & expeto,& expecto. Mater miſericordiæ, mater Domini mei Ieſu Chriſti me Romæ vnxit, in qua equidem confido,& ad quam cum ingenti deſiderio proficiſcor. At tamen, ne Eccleſiaſticam Vnctionem contemnere videar, placet mihi eam percipere,& oro vt mihi adhibeatur. Ea religioſè percepta, coram fratribus Dominum orantibus,feliciter à corpore migrauit. O verè beatum virum, in die obitus ſui benedictum, qui nec ad mortis acerbitatem, nec ad dæmonum immanitatem expauit: ſed confidens in Domino & ſuauiſſima matre eius, ad illam æternam vitam cum gaudio feſtinauit. Humatum eſt corpus eius in Eccleſia S. Mariæ de Campis, quod fratres nondùm haberent proprium cœmeterium, anno Chriſti 1219. Eo defuncto,Iordanus & Henricus, quos diximus, homines cum primis gratioſi,qui in eius manibus votum nuncuparant, in capite ieiunij Quadrageſimalis, Fratribus cantantibus, Immutemur habitu,veſtibus ſuis reiectis,ſancti Dominici induti ſunt. Hi ſanè duo fontes ſunt lympidiſſimi,qui,vt viſio ſignificarat,de obturato fonte mox ſcaturiêre. Erant corpore virginei& mundiſſimi, doctrina præſtanti,moribus ſuauiſſimis. Hi ſunt duæ oliuæ,pietatis & miſericordiæ viſceribus affluentes,qui gratiſſimo odore totam Eccleſiam adſperſerunt. Hi ſunt candelabra, ſuper quæ, clara & quæ non marceſcit Sapientia, lucem pedibus inſipientium præbuit in hac vita, quæ etiam nunc lucentia coram Domino, augent gaudia ſanctorum.

Reginaldus mittitur Lutetiam.

Sapient. 4.

Iordanus & Henricus egregii viri fiunt Dominicani.

Infirmatur S. Reginaldus.

Inungitur oleo infirmorum.

Migrat ad Dominum.

Sapient. 6.

X.

ILLIS diebus beatiſſimus pater Dominicus,exemplar religionis, & virtutum ſpeculum, Bononiæ degens,ſicut oliua fructifera in domo Dei, virtutum & famæ floribus redolens, verbis & exemplis radians, gratia deuotionis pingueſcens, incomparabiles fructus attulit: & tanquam lignum vitæ in medio paradiſi, inter fratres conſtitutus,Deo gratiſſimam, angelicæ ſimilem, hominibus admirandam, ſolis perfectis vix imitabilem duxit vitam. Cuius excellentiſſimam vitæ ſanctitatem, cum pro dignitate non poſſim,ſimplici oratione vtcunque referre conabor. Fuit vir beatus cum primis humilis,manſuetus,patiens,benignus,tranquillus,pacificus,ſobrius,modeſtus, in cunctis actionibus ſuis valdè maturus,regularis obſeruantiæ prudens & diſcretus inſtitutor, cultor præcipuus,executor ſtrenuus & iuſtus, integrè & perfectiſſimè præ omnibus ſuum inſtitutum ſiue ordinem obſeruans, in nullo ſibi parcens, ſcueritatem communis vitæ conſectans, in omnibus ſemper ad Canonis præſcriptum ſe gerens. In templo, refectorio, in cibo, potu & veſtitu, in ieiuniis, vigiliis & aliis Prædicatorum regulam & inſtitutum exactiſſimè cuſtodiuit,& à fratribus quoque accurate voluit cuſtodiri. Interdùm quidem aliis nonnihil rationabiliter indulſit,& Canonis gratiam fecit: ſibiipſi verò ſupra humanum modum aſper & rigidus, nullum penitus voluit dare laxamentum. Aliis duo pulmenta edentibus,ipſe vno contentus fuit. rara enim & excellens erat in eo virtus abſtinentiæ. F. Rudolphus procurator quandoque etiam aliud ferculum, quod pitantiam vulgò appellant, fratribus apparabat. Id ſentiens vir beatus, clam ad ſe accito dixit: Cur vis enecare fratres, altero hoc edulio apponendo? Dicebat hoc,quod ipſe exigua alimonia contentus eſſet. Cum idem Rudolphus ei annonæ inopiam indicaret, ad eccleſiam eum iuſſit abire, & deprecati Deum. Illo cunte, non ratò ſequebatur vir Dei, obtinuitque precibus ſuis, vt ſemper fratribus ſupperet, vnde commodè ſuſtentarentur. Apponente Rudolpho fratribus exiguum panis, quod ſupererat: (ſic enim iuſſerat vir Dei) eius meritis ita augebatur, vt omnibus abundè ſufficeret. Quodam ieiunii die cum in refectorio fratres panem non haberent, vir ſanctus ſigno dato innuit Procuratori, vt panem eis apponeret. Illo dicente, panem non adeſſe, vir Dei alacri vultu erexit manus ſuas, & laudauit Dominum. Confeſtim in refectorium ingrediebantur duo, totidem caniſtra ferentes, alterum panibus, alterum ficeis ficis plenum, quibus fratres abundè ſunt refecti. Sanctos enim prædicatores, ſpe & pennis contemplationis ad ſublimia ſe ſubrigentes, & neque ſerentes, neque metentes, neque in horrea congregantes, nihil ſolicitos quemadmodum Dominus iubet, quid comedant vel bibant, pater cæleſtis paſcit. Eiuſdem cœnobii Procurator dolens quandoque, retulit ad virum Dei, non niſi duos panes haberi in monaſterio, cum magna eſſet fratrum multitudo. Ille panes iubet in minutas particulas ſcindi,eaſque benedicit: & de Dei benignitate confidens,dicit miniſtro,vt ſingulis fratribus duas vel tres particulas apponat. Facit hoc ille etiam ſecundò & tertiò, & panes augeſcunt: atque abundat plus, fratribus iam ſaturatis, quam fuerat ad menſas illatum. Solebant fratres eius cœnobii propter paupertatem initio aquam plerunque bibere: ſed infirmis vndecunque vinum, quoad fieri potuit, conquirebatur. Eo quandoque exhauſto,frater,qui ægrorum gerebat curam, cum multa commiſeratione id B. Dominico nunciauit. Is ſuo more ilicò ad precandum Dominum ſe contulit, hortans cæteros, vt & ipſi ſic faciant. Porrò cœnobii Prior dixit ægrotorum curatori,

Antiphona Immutemur habitu.

Pſalm. 51.

Geneſ. 2.

Catalogus virtutum S. Dominici.

Apoc. 11.

Precibus obtinet fratribus neceſſarium victum.

Ezech. 1.

Matth. 6.

Panes diuinitùs augentur.

XI.

tori, vt ſubleuaret vas, & quantum liceret, è vino infirmis miniſtraret. Eo iuſſa capeſſente, vas reperit vino plenum haud dubio diuinitus illi infuſo. Item vinũ.

XII. NVLLA beato viro ſolicitudo vel cura fuit veſtitus ſui. Indumenta eius erant ſanè vilia, atque inde in Domino gloriabatur, nec erubuit etiam apud magnos viros vili habitu apparêre. Nam breui quodam & abiecto aliquando ſcapulari, vt vocant, indutus, noluit cucullo ſe tegere apud viros quoſdam primarios. A ſuperfluis omninò abſtinens, hyeme & æſtate ſolam tunicam ſibi ſufficere voluit. Nunquam neque domi, neque foris lecto vſus eſt, ſiue ſanus, ſiue ægrotus eſſet. Humi cubabat, vel in ſcamno, ſtorea aut crate ſtraminea, aut paleis, vel ſacco: atq; ita nocte dormiebat veſtitus, vt interdiu ingrediebatur, niſi quod ſoccos detrahebat pedibus. Semper ad lumbos catenam habebat ferream: quam eo vita functo in eius corpore inuenit F. Rolandus, ablatamque ſibi retinuit, ſed poſteà dono dedit patri Iordano Magiſtro Ordinis, beati Dominici ſanctiſſimo ſucceſſori. Poſt Completorium, vt vocant, & preces à fratribus communiter Domino oblatas, illos voluit ſe ad dormiendum conferre: ipſe in eccleſia, precaturus clam, permanſit. Orabat autem cum ingenti clamore & gemitu, in eumque planctum & motum erumpebat, vt in propinquis locis dormientes excitarentur, & plerunque ad lachrymas permouerentur. Ita orans, vſque ad nocturnas preces pernoctauit, ac nihilo minus cum fratribus eas preces perſoluens, cantabat alacriter, & alta voce. Solebat etiam per vtranque tranſire chori partem, voce iubilante monens & inuitans fratres, vt pſalmodiam altè & diſtinctè depromerent. Poſt abſolutas noctis preces tradens cor ſuum ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, ita in oratione perſtitit, vt nunquam viſus ſit in lecto dormire. At tamen inuentus eſt nonnunquam præ laſſitudine ſedens, vel in aſſere aut terra iacens, obdormiuiſſe. Tam autem erat orationi intentus, vt propter tumultum & ſtrepitum qualemcunque nihil ab intentione reuocaretur: Nocte quadam ante aram ad preces proſtratum malus dæmon interturbare volens, grandem lapidem è tecto eccleſiæ deiecit, idque eo impetu, vt tota eccleſia eius caſu circumſonaret. vſqueadeò autem capiti eius propinquus fuit lapis, vt truens capitium eius contingeret. Sed viro Dei nihil ſe mouente, hoſtis terribili voce eiulans, cum multa ignominia abſceſſit. Cernens autem terroribus ſe illum frangere non poſſe, illudere ei voluit. Oranti enim poſt Completorium in ſpecie fratris Deum obſecrantis ante quoddam altare apparuit. Eum fratrem eſſe exiſtimans vir Dei, ſigno quodam iuſſit ire cubitum. Ille caput inclinans, abiit. Poſtea vir ſanctus monuit fratres, ne quis poſt vltimum ſignum in templo permaneret. At ille fictus & commentitius frater, ſemel atque iterum orare ſe ſimulauit. Acceſſit ergo ad eum vir Dei, & ait: quæ eſt iſta inobedientia, quòd iam tertiò id facis, quod ego vetui, nè quiſquam faceret? Tum ille nequiſſimus cachinnum ſuſtollens, Effeci certè, inquit, vt ſilentium frangeres. Cui vir ſanctus: Noli miſer, ait, lætitia efferri, ex re nihil tibi profutura Ego poſſum ſilentium relaxare & loqui, vbi mihi expedire viſum eſt. Occulto ſanè & iucundo quodam iudicio ſuo nequiſſimi hoſtis inſidias & fraudes electis ſuis Deus facit ad meritum & ſalutem proficere. Vidit nocte quadam beatus Dominicus fratrum illum accuſatorem ceu ferreis manibus tenentem chartam, & ad lumen lampadis eam legentem. Interrogante autem viro beato, quid legeret, reſpondit, ſe peccata fratrum eius legere. Magna ergò authoritate præcepit ei vir ſanctus, vt chartam illuc relinqueret. Fecit id ille virtute Chriſti compulſus. Inuenit autem quædam in ea S. Dominicus, quæ filios ſuos admonuit vt emendarent. En vt capitur iniquus in inſidiis ſuis, & pij ab anguſtijs extrahuntur. Quodam tempore B. Dominicus nocte vigilans, & muros Hieruſalem cuſtodiens, vidit eum, qui circumit, tanquàm leo rugiens, quærens quem deuoret, per omnia monaſterij loca peruagantem, dixitque ad eum: Quid ità hic circumis cruenta beſtia? Ille reſpondit: Propter lucrum, quod hîc facio. Ait ei vir ſanctus: Ecquid lucraris in dormitorio? Reſpondit Dæmon: Somnum neceſſarium eis aufero, quietem interpellando: efficioque vt cunctabundi ſurgant, pigritia eos retinente: hortorque vt à diuinis officiis ſe ſubducant. Prætereà verò ſi mihi id permittatur, nocturnas corporis inquinationes & libidinoſos motus in dormientibus excito. Indè vir Dei de templo interrogauit, quid in tam ſancto lucraretur loco. Reſpondit ille, Id ago, vt tardè huc veniant, citò hinc recedant, ſuique immemores ſint. De refectorio ſciſcitanti viro B. ait. Ecquis non plus, quis non minus? De colloquii loco interrogatus, cachinnatus dixit: Hic locus totus eſt meus. Hîc exiſtit riſus, hîc vani referuntur rumores, & verba inania proferuntur. Poſtremò ad locum Capitulatem à beato patre ductus, cum horrore quodam refugit: Iſte, inquiens, locus mihi tartarus eſt. Si quid enim alibi lucrifeci, eius hic facio iacturam. Hic namque admonentur fratres, hic confitentur, hic accuſantur, hic verberantur, hic abſoluuntur. Qua cauſa locum hunc præ cæteris abominor, planeque deteſtor. Ita miſer ille, cogente illum ſancto viro altiſſimi virtute, malitiæ ſuæ detexit fraudes, vt videant iuſti, & illum irrideant, ſibique à laqueis eius caueant, ne irretiti capiantur.

Strátũ eius.

Catena ferrea ad lumbos.

Vigiliæ & preces eius.

Eccl. 39.

Dæmon ei inſultat, ſed mox retundit.

Dæmon annotat fratrũ peccata.

1. Petr 5.

Dæmones vbique inſidiantur fratribus.

Locũ colloquii monachorum diabolus ſibi vendicat: Capitulatè verò locum odit & deteſtatur.

XII. SVMMVS fuit beatus Dominicus paupertatis amator, in cunctis actionibus & moribus ſuis illam præ ſe ferens, filios & fratres ſuos ad eam conſectandam accuratè inuitans admonitionibus & exemplis. Huius diuinæ & ſingularis diſcipulorum Chriſti virtutis ſtudio poſſeſſiones, quas habebat, abiecit, oblatas recipere noluit, ſtatutoque perpetuo ſeueriter cauit, nè in ipſius Ordine haberentur. In ſtructuris voluit magnos vitari ſumptus. In templis quoque curioſitatem fugit, ſtuduit paupertati. In cultu & ornatu veſtium Eccleſiaſticarum, ſanctitatis & paupertatis voluit ſigna extare potiùs, quam opes oſtentari. Eam ob rem, dum viueret, multum in id incubuit, ne fratres in altaribus Sericis vterentur veſtibus, aut argenteis vel aureis vaſis, demptis calicibus: ſed ſacra indumenta maluit è panno ſimplici haberi. Iniunxit quoque fratribus, & ipſe quoque obſeruauit, vt vilibus induti veſtibus, nunquàm in itinere apud ſe pecuniam ferrent, ſed vbique victitarent eleemoſynis. Poſſeſſionibus ſuum inſtitutum obſcurari omninò noluit, idque in ſua Regula ſcribi mandauit, Scribit vir prudens, ſpinas ſemen in ipſas coniectum ſuffocare. Itaque ne pungens diuitiarum ſolicitudo, & anxius rerum labentium amor, ſanctitatis fructum aut prædicationis ſemen opprimeret, paupertatem Euangelicam, quæ, reiecta ſolicitudine, de craſtino non cogitat, amplexus eſt, mandauitque filiis amplectendam. Dum enim temporalibus curandis plus æquo incumbitur, minor habetur cura ſpiritalium, & plerumque prædicandi miniſterium omittitur Longè hoc abfuit à beatiſſimo patre noſtro Dominico, qui nunquam ſibi curæ eſſe voluit res temporarias: ſed propter Chriſtum & Euangelium, omnia detrimentum fecit, & vt ſtercora reputauit, Chriſti inopia diues effectus. Gaudebat ille inopia & penuria fratrum haud ſecus, atque lætari ſolent homines mundani rerum affluentia. Exultabat, quando nunciabatur ei annonæ defectus, nuditate delectabatur. Indè proculdubio exiſtebat in animo eius abundans gratia, & charitas non ficta. Plerumque tunc fratres inopia preſſi, cum ſancto patre bibebant aquam, modicoque cibo contenti, læti Domino gratias agebant. Animæ enim illorum ſicut adipe & pinguedine cælitùs replebantur. Hæc profectò patrum noſtrorum vita, perfectio Euangelica fuit: nos autem vita viuimus tantum, & non erit tale nomen noſtrum. Beatiſſimus Pater Dominicus non ſemel oſtiatim petiuit eleemoſynam, nec recuſabat vir humilis porrectum ſibi pro Chriſti nomine panem inſtar mendici accipere. Impellebat verò eum ad hoc non cupiditas aut egeſtas, ſed humilitas & charitas. Quandoque ſic mendicanti quidam integrum panem dedit, quem ille, flexis genibus, cum multa deuotione & humilitate, ceu munus à Deo oblatum, recepit.

Vult ſuos fratres vilibus indui veſtibus *Matth.* 13. *Matth.* 6.

2. Cor. 8.

Oſtiatim petit eleemoſynas S. Dominicus.

ANNO

Lib. IV. I.

ANNO Dominicæ incarnationis 1220. à confirmatione inſtituti Dominicani quarto, ſeruus Chriſti Dominicus pro eiuſdem inſtituti ſiue ordinis conſeruatione decreuit, vt Capitula generalia (ſic enim Conuentus patrum celebres vocant) haberentur. Acceperat enim à Sede Apoſtolica plenam poteſtatem de toto Ordine diſponendi, conſtituendi, & corrigendi. Mandauit ergò ipſe primus ordinis generalis Magiſter, inclytus pater Dominicus per literas, vt Lutetiâ quatuor fratres mitterentur Bononiam ob celebrandum Capitulum generale.

Bononiæ primum generale Capitulum celebratur.

Miſſus eſt ergò venerabilis frater Iordanus Teuto cum aliis tribus. Eo tempore Iordanus necdùm tres menſes fecerat in illo inſtituto: ſed erat gratiâ plenus, & ad omne opus bonum paratus & idoneus. In hoc Capitulo ſiue Conuentu, cui beatus Dominicus præſedit, conſilio ſancti ſpiritus & illuſtrium virorum, quos acciuerat, huius Ordinis vel inſtituti locata ſunt fundamenta. Ibi paupertas Euangelica primarius lapis fuit. Abiecerunt enim ſtatutò perpetuo poſſeſſiones & reditus temporarios, etiam illis renunciantes, quæ apud Toloſam habuerant, paupertatem Chriſti Ægyptiorum diuitiis præferentes. Dixitque ad fratres beatus Dominicus: Ego dignus ſum, cui hæc defunctio abrogetur. Inutilis enim ſum & remiſſus: & qui omnes ſanctitate anteibat, multum ſe in omnibus coram illis abiecit. Sed cum ceſſionem eius fratres non ſuſtinerent, ex eorum conſenſu conſtituit, vt deinceps crearentur diffinitores, qui haberent poteſtatem de ipſo & toto Capitulo ſtatuendi & ordinandi, durante eiuſmodi Conuentu ſeu Capitulo, ſalua poſtea manente Magiſtro generali ipſius reuerentia. Ita tum ob extirpandos vitiorum frutices & virtutes plantandas, ſancitum eſt ab illis egregiis patribus, vt quotannis generale Capitulum celebretur. Cum is autem Conuentus ſolutus eſſet, ſiue peractum Capitulum: F. Iordanus perceptabeati Dominici benedictione, ei valedicens, rediit Pariſios: vbi Euangelium ſecundum Lucam tanta dexteritate & gratia fratribus prælegit, vt eius doctrina multum proficerent in ſcientia & notitia veritatis, & pietatis affectu. Erat enim conuerſatio eius ſancta, & vita perfecta: vnde fiebat, vt doctrina & grata & fructuoſa eſſet.

Sancitur, quod ſingulis annis debeat celebrari Capitulum, &c

II.

HACTENVS beatus pater Dominicus authoritate ſedis Apoſtolicæ Ordinem ſuum multo ſtudio gubernarat: at illuſtres patres, qui ad Conuentum generalem Bononiam acciti fuerant, eum vnanimiter ſibi & toti inſtituto præeſſe voluerunt: Creatus igitur ab eis magiſter & rector, erat inter eos tanquam vnus ex illis, niſi quod rigore vitæ primus, abſtinentia, vigiliis, caſtigationibus corporis ſui præcipuus, ſanctitate ſummus, humilitate altiſſimus fuit. Diu noctuque intererat diuinis officiis, menſa fratrum præ omnibus parce vtebatur. Religioſæ inſtitutionis cultor erat, cuſtoſque præcipuus, omnique ſtudio id agebat, vt ſyncere & integre obſeruaretur. Quod ſi nonnunquam, vt ſe habet humana infirmitas, aliquid neglectum eſſet vel omiſſum, non ſinebat inultum abire: ſed eam tamen fratribus corrigendis adhibebat rigoris moderationem, adeoque ſeſe erga illos & ſeuere blandum, & blandè ſeuerum exhibebat, vt & meritas à reis pœnas ſumeret, & illos tamen minimè perturbaret. Si vidiſſet fratrem aliquo delicto præoccupari, tanquam non videns diſſimulabat: oblata verò temporis opportunitate, cum multa mànſuetudine dicebat illi: Frater, non rectè egiſti, rem illicitam perpetrando: ſed da gloriam Deo, & confitere peccatum tuum. Porrò quemadmodum ſe patrem exhibebat verbera correctionis inferendo: ità ſane & matrem in ſpiritu lenitatis ſe declarare nouerat, vbera conſolationis admouendo: eratque conſolatio eius ſuauis & efficax, ità vt quiſquis ad eum veniret animo afflicto, non ſine recreatione abiret. Seipſum & animas fratrum ſuorum ſolicite cuſtodiebat, diligenter curans, vt honeſtè & religioſè in omnibus ſeſe gererent. Et quia ſcriptum, *Eccl. 19.* Amictus corporis, & riſus dentium, & ingreſſus hominis enunciant de illo: ſi quem vidiſſet fratrem, cuius habitus nec ad formam religionis, nec ad paupertatis normam eſſet accommodatus, non tulit, donec eſſet frater ille emendatus. Quotidie fere, niſi multum fuiſſet impeditus, ad fratres concionem habuit vel collationem. Loquebatur autem cum tanta animi deuotione & lachrymarum copia, vt fratres quoque compuncti corde, in lachrymas erumperent. Atque hic ſane parem non habuit, qui ſermone ſuo perinde fratres ad lachrymas & compunctionis gratiam emolliret. Si vidiſſet fratres aliqua oblata occaſione mœſtos & afflictos, totis viſceribus condolebat eis, & orationum ſuarum præſidiis eos tuebatur. Multos ſanè pro ſuorum conſolatione à morte ad vitam reuocauit, & à variis liberauit morbis. Frater quidam Bononiæ infirmis cuſtodiendis deputatus, reliquias carnium non rarò abſque ſuperioris bona venia comedebat. Fecit hoc idem ad veſperam diei cuiuſdam, & arreptus à dæmone, horrendos edidit clamores. Fratribus accurrentibus non defuit pius pater, dolenſque obſeſſi vicem, obiurgauit nequam ſpiritum, quod corpus fratris ſui inuaſiſſet. Dixit autem ſatan: Ingreſſus ſum in eum, quòd ita commeruiſſet, veſcens carnibus ægrotorum contra tua decreta. Reſpondit B. vir: Ego verò abſoluo eum authoritate Dei à peccato, quod fecit: tibique præcipio in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt exeas ab eo, nec porrò moleſtus ei ſis. His dictis, eueſtigio frater curatus eſt.

S. Dominicus creatur primus Magiſter generalis.

In fratribus puniendis moderatio.

Eius quotidianæ ad fratres exhortationes mirè efficaces.

Profligat dæmonem.

III.

Si qua occaſione exeundum eſſet viro ſanctiſſimo, tum per ſe, tum per ſocios fratres proponebat verbum Dei, & aut diſputans, aut conferens, ſiue docens, vel orans, à diuinis eloquiis proferendis non ceſſabat. Quandò autem loquendum vel orandum, vel aliis vacandum erat, dicebat ſociis: Præcedite me: interim cogitemus de Saluatore noſtro. Tum verò audiebant eum ingemiſcentem ad Dominum, medullituſque ſuſpiria trahentem. Nunquam viſus eſt iratus, aut commotus vel turbatus labore itineris, aut quacunque occaſione: ſed ſemper in rebus aduerſis & duris patiens erat, & nudis pedibus iter agebat. Si per pagos aut vrbes eundum eſſet, induebat calceos: inde egreſſus, exuebat. Calceos ferebat in humeris, cucullumq; & alias veſtes, nec volebat in his ferendis alium ſibi vicarium ſubſtituere. Si ad lapidem aut res alias pedem offenderet, nihil motus, dicebat: Hæc eſt pœnitentia, ſicq; alacri vultu ire pergebat. Ita nudis pedibus Româ proficiſcens, vbi venit ad locum quendam acutis lapidibus aſperum & ſcrupuloſum, dixit ſocio: En ego miſer quandoque coactus ſum hic calceos induere. Illo cauſam inquirente, beatus vir reſpondit: Multa pluuia tum extiterat, vnde riui & flumina magna acceperant incrementa. His dictis, iam lætabatur itineris incommoditate, laudanſq; & benedicens Deum, alta voce cantabat hymnos, Aue maris ſtella, &, Veni creator ſpiritus. Cumq; veniſſet ad inundantes aquas, Crucis ſignum contra illas edidit, aitq; ſocio multum formidanti, vt tranſiret. Ille de obedientia patris benè ſperans, itemque de ſigno Crucis ab illo expreſſo, cum eo per pericula tumeſcentis aquæ ſecurè & feliciter penetrauit. Quandò cum ſociis erat in itinere vir Dei, & ad hoſpitium diuertere oportebat, non pro ſuo, ſed illorum arbitratu hoſpitium inquirere conſueuit. Per vrbes & pagos ambulans, vix vnquam à terra oculos attollebat. In itinere conſtitutus, ſi poſſet haberi copia templi, quotidie fere ſacrificium offerebat. Inter ſacrificandum autem multæ ab oculis manabant lachrymæ. Veniens ad hoſpitium, ſi eſſet illic eccleſia, ſemper eò ſe oratum conferebat. Quando extra monaſterium erat, audito primo ſigno nocturnarum precum, ſurgebat, & fratres excitans, cum multa deuotione totum diuinum officium abſoluebat horis & temporibus ſuis, tum nocturnis, tum diurnis, nihil penitus omittens. Perſoluto Completorio, etiam in itinere poſitus cum ſociis, ſilentium non minus ſeruabat, quam ſi eſſet in monaſterio. Manè proficiſcens, & ipſe intra ſilentium ſe tenebat, & fratres idem facere volebat, vſque ad horam tertiam. In paleis dormiebat veſtitus & calceatus, perindè vt incedebat, niſi fortè foccos detraheret. Iter faciens, nihil de continuo ieiunio remittebat à feriis exaltatæ S. Crucis vſq; ad Paſcha. Æſtate quoq; omnia ab Eccleſia indicta ieiunia ſeruauit, ſemperq; ſextis feriis ieiunare voluit. Quicquid eſſet appoſitum, patiêter edebat, niſi quod carnes noluit edere, nec cibos vllos carnibus admixtos vel

Cum ſocio Crucis expreſſo ſigno aquas penetrat.

Horas ſuas Canonicas debitis ſemper temporibus perſoluit.

Abſtinet ſemper a carnibus.

Animi tranquillitas

Nudis pedibus agit iter

Profligat dæmonem.

vel sanguini, vbi id scire potuit. Si parùm & tenuiter esset appositum, gratulabatur in Domino. Ad fratrum monasteria veniens, illis accitis concionabatur, proponens verbum Dei cum multa consolatione. Si illic mora esset facienda, in cibo & mensa fratribus se conformabat, seruabatque Canonem monasticum integrè & perfectissimè, idem à fratribus vt fieret, accuratè insistens. Erat vir sapiens, prudens, sobrius, iustus, patiens, valdè misericors, comis inprimis & affabilis. Aliquando Romam proficiscens, in itinere in grauem incidit morbum, nec tamen ea causa voluit ieiunium soluere, aut carnes edere, aut ferculum lautiùs admittere, præterquam ex pomis aut rapis confectum, quo interdùm est vsus, omnia Canonis monastici ieiunia haud secùs afflicta, quam integra valetudine obseruans. Idem fecit Viterbij & Mediolani morbo vexatus. Remittente se morbi dolore, cum fratribus de Deo miscebat colloquia, aut legebat ex libro, aut ipse sibi legi curabat, laudabatq; Dominum. Ægrotans lætabatur: quemadmodum semper gaudere potiùs solebat in aduersis, quàm secundis & iucundis rebus.

Nec ęgrotus vult soluere ieiunium.

IV. MAGNA in id cura incubuit primus hic prædicatorum dux & parens, vt seipsum exhiberet operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis: ne quod lingua extrinsecùs sonaret, vita reprehensioni obnoxia deturparet. Curauit igitur priùs opere exercere, quod posteà alios docturus esset. Conciones crebrò habuit, non tacebat veritatem, & salutare Dei, vt posset cum Propheta dicere: Iustitiam tuam non abscondi in corde meo. Sermo eius erat ignitus valdè, & qui auditores mirè permoueret. Sub concionibus multæ ex eius oculis distillabant lachrymæ, ità, vt complures corde compuncti flerent. Concionabatur generatim ad omnes, ad populum, ad studiosos, ad sapientes & insipientes. Omnibus se debitorem existimans, non abscondebat à concilio multo veritatem & misericordiam Dei. Monasteria sua inuisens, ad fratres sermones habuit: hortabatur eos, vt summopere curarent salutem animarum, & ad prædicandum aliis promptos, paratosque se exhiberent. Atque vt in eo diuino ministerio liberiùs & expeditiùs versari possent, noluit vt apti & idonei ad conciones faciendas, ad easque deputati, rerum temporalium cura ad alia distraherentur. Et initio quidem decreuerat vir S. vt laici illiterati fratres temporalia administrarent: cæteri fratres orationi, meditationi, prædicationi vacarent. Sed ad eiusmodi administrationem non assensere illi prudentiores aliquot fratres, veriti ne quas ea pareret absurditates. Et quia sine sanctarum notitia scripturarum perfectus prædicator nemo esse potest, hortabatur fratres fideliter vir sanctus, vt semper in noui & veteris Testamenti lectione essent: atque ipse quoque Euangelium secundum Matthæum & Pauli Epistolas apud se ferens, multum in eis lectitabat, vt propemodum memoria retineret. Euangelicam enim & Apostolicam doctrinam & vitam amans & amplectens, philosophica figmenta non magnipendebat. Ad recipiendas peccatorum confessiones paratus & benignus fuit, ad consolandos afflictos omnes humanus & candidus. Optimè nouerat mederi tentatis & perturbatis omnibus, maximè fratribus suis, misericordiæ visceribus affluens, efficacibusque & gratis verbis semper abundans. Sacerdos quidam videns B. Dominicum & fratres eius in conciones feruenter incumbere, nulla terrenorum premi aut angi cura, cæteris posthabitis, non nisi studiis spiritalibus operam dare, eorum vitam pia quadam æmulatione appetiit, beatum se fore existimans, si aliquando posset ad eorum imitationem se componere. Plane igitur apud se statuit, spretis omnibus, ad illos se adiungere, modò noui Testamenti codicem haberet, quem ad concionandum necessarium putabat. Hæc illo cogitante, ecce iuuenis quidam adest, sub veste habens codicem venalem. Interrogatus à presbytero, cuiusmodi sit liber, indicat esse nouum testamentum. Lætatur presbyter, eumque mox sibi comparat. Sed accepto libro, statim adfuit tentatio: hæsitare cœpit, num id propositum suum esset gratum Deo. Variis interim cogitationibus exagitato visum est, ex illo codice diuinum petere oraculum: fusisque Domino precibus, & forinsecùs ad librum expresso Crucis signo, & Dei nomine inuocato, codicem aperit, oculos ad locum primò se ipsi offerentem coniicit, occurrit ille in actibus Apostolicis, vbi B. Petro de Cornelii legatis dicitur: Surge, descende, & vade cum eis, nihil dubitans: quia ego misi illos. Mox igitur tanquam diuino confirmatus oraculo, mundo nuncium remittens, illos secutus est.

2. Tim. 2.

Psalm. 39.

Hortatur fratres ad legenda scripta diuina.

Quidam sacerdos sanctorum patrum conuersatione ædificatus, adiungit se illis

Actor. 10.

V. NON ignorabat sanctus pater noster, piissimum Deum humanas animas æterno amore prosequi. Itaq; totus in eo erat, vt animas omnes illi adiungeret. Inerat ei mira quædam, & penè incredibilis salutis omnium æmulatio, zeloque feruentissimo nitebatur molas iniqui dæmonis conterere, & de illius dentibus eruere prędam. Nec modò Christianorum, sed etiam gentiliũ appetebat salutem, quos etiam per seipsum adire constituerat, vt eis verbum fidei prædicaret. Tantus certè ille animarum zelator fuit, vt vix ea in re parem habere videretur. Nam cum etiam adhuc iuuenis esset ætate, ea charitate plenus fuit, qua maiorè nemo habet. Quædam enim mulier in patria adhuc manenti conquesta fuit, fratrem suum à Saracenis teneri captiuum. Ille mox vendendum se obtulit pro captiui redemptione: vt, sicut Christus pro nobis animam suam posuit, ille pro fratre animam suam offerret. Cupiens etiam peregrè proficisci, & pro salute proximorum exul degere, fratribus suum exposuit desiderium, ad exteras nationes abeundi, ita dicens eis. Cum nostrum constituerimus institutum siue Ordinem, ad gentiles migrabimus, vt eos prędicando adducamus ad Dominum Iesum Christum. Interim exemplo Christi & Apostolorum eius, filios, quos dederat ei Deus, misit in diuersas regiones prędicare pœnitentiam in remissionem peccatorum. Instruxit verò illos, vt spem suam in Domino reponerent, contenti piorum hominum eleemosynis. Egressi itaq; fratres, multam experti sunt penuriam, vias difficiles ambulantes. Contigit, duos ex illis iter agentes, cum iam hora nona abiissent, inter se conferre, vbinam necessarium possent adipisci alimentum. Ieiuni enim erant, & labore defessi: regioq; illa inops & ignota eis erat. Derepente autem ita solicitis adstitit vir quidam magnus in habitu peregrino, aitq; ad illos: Quid inter vos agitatis homines modicæ fidei? Primum quærite regnum Dei & iustitiam eius, & omnia adiicientur vobis. Potuistis credere Deo, vt eius causa omnia relinqueretis: & nunc metuitis nè vos fame confici patiatur? Qui dat iumentis escas ipsorum, non sinet inedia perire filios suos. Et hoc vobis erit signum: Transibitis hunc agrum, & in proxima valle pagum non magnum reperietis: in cuius ecclesiam vbi ingressi eritis, sacerdos vos inuitabit. Sed quidam superueniens miles, vi ab illo tollet vos. Illis autem ita pie concertantibus, patronus ecclesiæ & vos, & sacerdotem, & militem lauto conuiuio excipiet. His dictis disparuit: fratribus autem omnia ita vt dixerat, euenerunt. Reuersi indè Parisios, fratribus qui tum pauci & pauperrimi illic erant, rem gestam indicârunt. bonus pater familias Dominus Iesus propheticum B. Dominici sermonem complens, hodieque seruis suis largiter eleemosynas submistrat. Paucos quidem à principio B. Dominicus fratres habuit, & nihilo minùs ablegauit eos, vt vbiq; concionarentur. Misit verò eos cum multa fiducia, nihil hæsitans, tametsi erant in iis simplices quidam & parum literati. Nouerat placuisse Deo, per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Illis autem propter rei nouitatem & imperitiam se excusantibus, ita dicebat: Ite, & fructum facite: ad hoc enim vocati estis: hortamini eos, vt agant pœnitentiam, propter ea, quæ & vos aliquando, cum adhuc mundi amor vos teneret, perpetrastis. Qui enim conuerterit peccatorem ab errore viæ suæ, liberabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum suorum. addebatq; vir S. Confidite in Domino, & nihil vobis deerit. Dicebat id securus de protectione Dei cæli, cui eos precibus commendabat. Ibant igitur illi, & spiritu humilitatis, zeloq; Dei ducti non mediocrem adferebant fructum. Turbabantur omnes iniqui, quia virtus diuina multiplicabat eos. Sed quos B. Dominicus periculis obiiciebat, dum sic eos mitteret, eos precum suarum clypeo protegebat. Venerunt ex illis fratribus duo in quandam Germaniæ Abbatiam Ordinis Cistertiensis, cui religiosus

Est salutis animarum sitientissimus Dominicus.

1. Iohan. 3.

Matth 6.

Psal. 146.

Duo Dominicani sine pera & pecunia peregrinantes, prouidentia Diuina pascuntur.

Magna S. Dominici fiducia.

1 Cor. 1.

Iacob. 5.

Fratres eius fructum faciunt.

F Iohannes Epiſcopus Bornenſis, quartus S Dominici ſucceſſor in magiſterio.

præerat Abbas, Eberhardus nomine. Ei Dominus dormienti apparuit, dicens: Cras mittam ad te equos meos: tu illorum pedes ferro munies. Euigilans vir ſanctus, commodam ſomni interpretationem adferre non potuit. Altera die venerunt duo illi fratres ad monaſterium, (erat autem in diœceſi Conſtantienſi, & *Salem dicebatur.) Alter horum fratrum fuit vir illuſtris F. Iohannes Germanus, poſtea in Hungaria Bornenſis Epiſcopus, quartus in Magiſterio Ordinis B. Dominici ſucceſſor. Cum autem iis in locis etiamnum incogniti eſſent Dominicani, Abbas Eberhardus rogauit ex iis, cur codices, virgam & habitum varium circumferrent. Reſpondit ei accuratè vir prudens & doctus F. Iohannes: Prædicatores, inquit, ſumus: & decet nos libro ſcientiæ eſſe inſtructos. Et quia Virgo mater virga eſt aromatica, & Crux Chriſti directionis virga eſt, iis nos nitimur: & tanquam quibuſdam ſcipionibus ſuſtentamur. Porrò iuxta Prophetiam Zachariæ, quadriga vltima, è medio duorum montium æreorum egreſſa, equos habens fortes & varios, quadripartitam ſignificat ſancti Euangelii prædicationem: quæ è duobus confecta Teſtamentis, per viros variis ornatos ſcientiis virtutibus & miraculis, itemq; fortes aduerſum dæmonum, mundi & carnis infeſtationes, paratos quoq; ad diſcurrendum prædicando per omnes terras, hoc extremo mundi tempore in totum infertur orbem terrarum. Angelus enim magni conſilij miſit illos. His auditis, Abbas ad eorum pedes procidit, eiſque pia oſcula affigens, Vos, inquit, reuera eſtis equi illi, quos Dominus ad me miſit. Statimq; lotis eorum pedibus, nouos calceos & veſtes iuſſit illis proferri. Sunt autem eius monaſterii fratres vſq; in præſens Prædicatorio ordini addicti.

Cant. 3. Pſalm. 44. Zach. 6.

Dominicani cur equi dicantur.

VI.

Decanus lubrico impetrat continentiam.

Decanus quidam Galliæ, Romam iter habens, B. Dominicum Mutinæ concionantem vidit. A concione eum adit, de ſalute animæ ſuæ cum illo confert, inter alia dolenter commemorat ceu quoddam ineuitabile naufragium, quòd non poſſit carnis libidinem frenare: quæ res cogat eum ceu deſperatum, ab aliis bonis operibus abſtinere. Miſertus eius vir Dei, fide qua plenus erat, eum confirmat, dicens: Abi, deinceps age vitiliter, nihil de Dei immenſa miſericordia deſperans. Ego tibi carnis continentiam impetrabo. Dixit ille, & ita factum eſt. Qui enim antea immundus & lubricus fuerat, caſtus & pudicus effectus eſt. En quantum poteſt deprecatio iuſti. Eo tempore, quo B. Dominicus Bononiæ morabatur, erat ibi Magiſter Conradus Teuto, quem ſuæ ſodalitati adiungi ſummoperè optabant fratres. Interea venerabilis quidam Ciſtertienſis inſtituti Prior illac proficiſcens, pro ſingulari amicitia, quam cum beato viro Romæ contraxerat, eum Bononiæ inuiſit: cumq; pridie Aſſumptionis beatiſſimæ Mariæ de cęleſtibus dulcia inter ſe colloquia haberent, fiducia familiaritatis ait B. Dominicus ad amicum Priorem: Confiteor hoc tibi, Prior, me nunquam quicquam in hac vita poſtulauiſſe à Domino, quod non pro voto impetrarim. Nec tamen id vllus vnquam ex me reſciuit, & tu quoq; illud tacitum habebis, quoad ſuperſtes ero. Ille admirans tam raram in ſancto viro gratiam, ſimul etiam non immemor, quam ardenter cuperent fratres Prædicatores in ſuum contuberniũ perduci magiſtrum Conradum, ait ad eum: Roga ergò Deum, pater, vt tibi largiatur magiſtrum Conradum, quem intantum expetunt fratres habere ſocium. Reſpondit illi vir beatus. Rem, frater, difficilem petis: at tamen ſi velim hac nocte Dominum deprecari, de ſolita eius benignitate nihil ambigo, quin ſit noſtras admiſſurus preces. Abſolutis Completorii precibus, vir Dei præſente Priore illo & vidente, in oratione more ſuo manſit in eccleſia peruigil. Illuceſcente die, fratribus Primæ preces perſoluentibus, & Cantore hymnum, Iam lucis orto ſidere, inchoante, ecce nouum reuera ſidus futurum magiſter Conradus ad pedes B. Dominici aduoluitur, admitti ſe in fratrem inſtanter & humiliter orat & impetrat. Is F. Conradus vita religioſus, in prælectionibus dexter & gratioſus, & obitum ſuum, & locum, in quo eſſet deceſſurus, prædixit. Iamq; morte aduentante, Parthenopoli ſiue Magdeburgi d gens, Priore & fratribus præſentibus, ſuauiter cecinit, Cantate Domino canticum nouum, alleluia. Et cum aliud non proferret, fratres dicebant ſeptem Pſalmos. Tum ille apertis oculis circumſpiciens omnes, dixit: Dominus vobiſcum. Illis reſpondentibus, Et cum ſpiritu tuo, ſubiunxit: Fidelium animæ per miſericordiam Dei requieſcant in pace. Fratres reſpõderunt, Amen, & cœperunt legere Pſalmos quindecim graduum. Vbi ventum eſt ad ea verba Pſalmi centeſimi tricesimi primi. Hæc requies mea in ſæculum ſæculi: ſublato brachio, & in cælum intento digito, ore iucundo & luculenta facie ſpiritum reddidit. Tum verò omnes pro reuerentia Saluatoris proſtrati ſunt, & quidã ex eis tantam ſenſere dulcedinem, quantam nec credere, nec exprimere potuerunt. Illi etiam qui defuncti corpus induerunt, miram odoris fragrantiam percepere, quæ etiam in illorum manibus diu inhæſit. Verè beatus & efficaces patris noſtri preces, quæ talem gratiæ filium, & gloriæ cohæredem impetrare meruerunt. Recepit autem B. Dominicus Bononiæ in ſuum inſtitutum etiam Thomam Apulum, quem propter ſimplicitatem & innocentiam. vſque adeò charum habuit, vt eius ſpecialis filius diceretur. Hunc ſæculares ſocii eius per inſidias è monaſterio extractum, detracto religionis habitu, mundanis veſtibus induerunt. Sed fratribus ad B. Dominicum concurrentibus, & dicentibus filium eius ad ſæculum pertrahi violenter: ille mox ad eccleſiam properat, poſtulaturus opem à Deo. Et ecce ſimulatq; lupi illi rapaces fratri interulam vi induerunt, ille exclamauit: Ah totus exuror: nec potuit quiete frui, donec redditis illi ſanctę religionis indumẽtis, ad cœnobium reduceretur. Is poſtea diu ſuperuixit, & multum vtilis atq; gratioſus fuit. Iuriſperitum quendam Bononienſem amici eius per vim è monaſterio extrahere volebant. Fratres metu affecti, cogitabant nobiles quoſdam, ipſorum patronos, in ſui defenſionem accire: ſed B. Dominicus ait ad eos: Non opus eſt brachio ſæculari vel humano præſidio. Videbo enim Angelos ampliùs ducentos circa eccleſiam, quos Dominus fratribus cuſtodiendis deputauit. Ita illi hoſtes, cæleſti terrore perculſi, receſſerunt.

Nihil vnquam petiit a Deo, quod non obtinuerit.

Mira efficacia precum ſancti viri.

F Conradi felicitſimus obitus.

Precibus S. Dominicus eripit fratrẽ è manibus vicum è cœnobio extrahentiũ.

Item alium.

VII.

Anno poſt natum Saluatorem 1. 21. duo fratres ibant Bononiam ad Conuentum, quem generale Capitulum vocant. Illis verò iunxit ſe quidam ad iter accinctus, curſoris ſpeciem præ ſe ferens, dixitque ad eos: Quo vos iter intenditis? Illis Bononiam dicentibus, vt intereſſent generali Capitulo, ait: Ecquid ibi tractabitur? Reſpondẽrunt fratres: Conſtituetur illic, vt fratres euntes in mundum vniuerſum, prædicent Euangelium omni creaturæ, & annuncient regnum Dei. Tum ille: Mittenturne, inquit, nonnulli in Pannoniam? Fratres dixerunt: Volente Domino, multi mittentur. Tum commentitius ille curſor in aera exiliens, terribili voce clamauit: Inſtitutum veſtrum, noſtra ignominia eſt. & repente ab eorum oculis ſubtractus eſt inſtar fumi. Fratres autem illi poſtquam Bononiam venẽre, narrauerunt omnia patri Dominico, & aliis illic in nomine Domini congregatis. Eodem tempore magiſter Paulus Hungarus, Iuris Canonici publicus profeſſor, ad Prædicatorum ſodalitatem ſe contulit. Peracto autem hoc ſecundo Conuentu generali miſſi ſunt fratres, qui pro monaſterio ſufficerent, in Angliam, quibus præfectus eſt F. Giſilbertus. Miſit etiam B. Dominicus Paulum, quem diximus, in Pannoniam ſecundam, quam Hungariam vocant, cum ſociis, è quibus vnus fuit frater Sadoch, vir magnæ perfectionis. In hoc ipſo Conuentu vel Capitulo generali, venerabili viro Iordano abſenti demandatum fuit miniſterium Prioratus Prouinciæ Galliæ Ciſalpinæ. Per id tempus S. Dominici inſtitutum Pariſiis complexus eſt Dominus Eberhardus Archidiaconus Lingonenſis, vir multa virtute, opere ſtrenuus, conſilio circumſpectus, authoritate magnus. Quanto is celebrius nomen & exiſtimationem obtinuerat, tanto plures ſanctæ paupertatis conſectandæ exemplo ad meliora prouocauit. Amabat impenſe F. Iordanum, & cum eo profectus fuit in Galliam Ciſalpinam, deſiderio videndi B. Dominicum. Porrò per omnes Galliæ & Burgundiæ partes, per quas iter habebant, & in quibus erat notiſſimus F. Eberhardus, Chriſtum egenum & pauperem in corpore ſuo circumferebat. Tandem in morbum incidens Loſannæ, cuius ciuitatis recuſauerat Epiſcopatum, vitam hanc ęrumnis plenam, celeriter quidem, ſed omninò feliciſſimè finiuit. Paulò verò

Eberhardus Archidiaconus recuſans Epiſcopatum fit Dominicanus.

F eliciter obit.

Vide vt dæmones oderint monachos

Mittuntur fratres in Angliam & Hungariã.

ante ſuum deceſſum, cum iam certam de eo medici tuliſſent ſententiam, idque ipſum celarent, dixit ad Prouincialem: Si medicorum iudicio moriturus ſum, cur id mihi ſubticetur? Non audiant ſibi mortem impendere ij, quibus eſt mortis acerbum nomen. Ego verò morte non terreor: nihilque timendum ei, ſi terreſtris hæc domus miſeræ carnis diſſoluatur, qui domum non manufactam, æternam in cælis, felici commutatione expectat. Ita ergò migrauit à vita, corpuſculum illic terræ commendans, ſpiritum creatori. De eo ſic ſcribit magiſter Iordanus: Felicis defunctionis eius hoc mihi laudabile indicium fuit, quod in exitu ſpiritus eius, cum me crederem ad dolorem cordis & turbationem ſpiritus concitandum, quadam e contra deuotione atque iucunda ſum hilaritate perfuſus, vt minimè flendum eum, qui migraſſet ad cælũ, teſtimonio conſcientiæ commoneret. Defuncto autem apud Loſannam F. Eberhardo, F. Iordanus ad Inſubres peruenit, demandatum ipſi per illam prouinciã miniſterium executurus. *2. Cor. 5.*

VIII. INTEREA B. Dominicus in fratrum monaſterio Bononiæ degebat, propediem de hoc ſæculo migraturus. In eius ſanè vtroque homine, id eſt, corpore & animo, tantus inerat decor & puritas, vt omnium in ſe & adſpectum & affectum prouocaret. Erat ſtatura mediocri, corpore gracili, pulchra facie & ſubrubicunda: barbæ & capillorum ſubrufus aliquantùm erat color. A fronte eius & ſuperciliis quidam lucis radii micantes vibrabantur, cunctos ad eius amorem & venerationem permouentes. Vultu erat ſemper hilari & iucundo, niſi ad commiſerationem proximi afflictio eum inflexiſſet. Manus habebat longas & elegantes, vocem egregiam, ſuauem, canoram, & tubæ inſtar. Caluus non fuit, ſed coronam raſam prorſus integram habebat, paucis capillis reſperſam. Ita corporis huius membra finxerat Omnipotens conditor, vt eſſent donorum eius receptacula, & organa ſpiritus eius. Fuit reuera corpuſculum beati viri templum ſpiritus ſancti, quod nunquam fœdauit mortiferi peccati labes vlla, nec inquinauit inſanæ libidinis turpitudo. Verè beata corporis huius membra, in quibus tanta fuit cordis & carnis, in Deum viuum exultantis, conſonantia. Ad omnem enim ſanctitatis perfectionem contendenti, magnus aderat carnis cum ſpiritu conſenſus. Agebatur enim ſpiritu Dei, & carni liberrimè imperabat. In perpetrandis miraculis, in gratia ſanitatum & morbis curandis, quibus donis Chriſtus illuſtres & glorioſos reddit ſanctos ſuos, nulli ſecundus inuenitur. Porrò, quod eſt miraculis excellentius, tanta morum pollebat honeſtate, tanto diuini feruoris impetu ferebatur, vt eum vas honoris & gratiæ, vas omni ornatum lapide precioſo, meritò prædicemus. Inerat ei animi mira quædam & conſtans æquabilitas, niſi eam erga aliquem afflictum miſericordia & condolentia nonnihil interpellaret. Et quia cor gaudens exhilarat faciem, tranquillam eius interioris hominis conſtitutionem externa vultus iucunditas & ſerenitas perſpicuè indicabat. Si quid ſecundum Deum ad rectæ rationis præſcriptum facere conſtituiſſet, id tanta animi conſtantia proſequebatur, vt ne ſermonem quidem vllum, ſemel ab ore matura deliberatione prolatum, irritum fieri pateretur. Etſi autem, vt diximus, ex bono conſcientiæ teſtimonio, multa ſemper eius vultum perfunderet hilaritas, at tamen illa vultus eius lux non cadebat in terram. Iucundus enim erat ſecundum faciem ſanctorum, qua iucunditate fiebat, vt facilè omnium, qui eum adſpicerent, ſibi conciliaret amorem. Vbicunque verſaretur, ſiue in itinere cum ſociis, ſiue in domo cum hoſpite & eius familia, vel apud magnates, principes & prælatos, ſemper ſermonibus vtebatur ad pietatem facientibus & aliorum ædificationem: aderatque ei in promptu copia ſacrorum exemplorum, quibus ad Chriſti amorem & mundi contemptum, auditores inuitarentur. Vbique virum Euangelicum dictis & factis ſe declarabat, omnes largo charitatis ſinu excipiens: & cum omnes diligeret, ipſe quoque ab omnibus diligebatur. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, admodum peculiare ei erat. Affluens multa pietate, totum ſe in proximorum dilectionem & erga afflictos commiſerationem effundebat. Et cum piè erga omnia afficeretur, tamen propter hominum peccata & flagitia, miſerandum in modum præ animi dolore tabeſcebat. Itaque vrbi vel pago propinquans, hominum miſerias commemorans, totus in lachrymas ſoluebatur. Erat & aliud in beato viro, quod eum cunctis faceret amabilem, quòd ſimplici animo ingrediens, nullum vnquam vel verbo, vel opere ſimulationis aut fictionis de ſe veſtigium reliquit.

Elegantia corporis S. Dominici.

Nunquam admiſit peccatum mortiferum.

Prou. 15.

Eius dictorum factorumq; conſtantia.

Iob. 29.

Rom. 12.

Cruciatur hominum peccatis.

IX. IN corpore degens vir ſanctiſſimus, & inter peccatores verſans, cum Deo & Angelis animo degebat: Deique præcepta ſeruans, & conſilia conſectans, totiſque viribus illi ſeruiens, mirificè lucebat in huius mundi horrida caligine, & innoxiam vitam, ſanctiſſimæque conuerſationis exempla in ſeipſo exprimens, dies impertiebatur proximis, noctibus vacabat Deo. In die enim mandauit Dominus miſericordiam ſuam, & nocte canticum eius. Interdiu conciones habebat ad Clerum & populum, nec reuertebatur verbum eius vacuum, ſed multos ab iniquitate auertit. Mirabantur eius doctrinam permulti. Quidam è Clero eum optime concionantem audiens, & de ſcripturis luculenter & efficaciter diſſerentem, quæſiuit ex eo, quorum librorum lectione tantam eruditionem ſibi conflâſſet. Reſpondit ei comiter vir ſanctus: Ego, fili, maiorem dedi operam charitatis lectitando codici, quàm cæteris. Is enim liber docet de omnibus. Erat nimirum eruditus paterfamilias, de theſauro charitatis proferens noua & vetera. Circumibat per vicos, caſtella & vrbes, prædicans verbum Dei, viſitans ægrotos, conſolationem adferens deſolatis, morbos ſanans. Poſt itineris laborem hoſpitium petens, ad fontem aliquem prius ſedare ſolebat ſitim, ne eius, ex labore itineris accenſæ, occaſione largius bibendo notam incurreret: quod in omnibus ſummopere euitabat. Per diem nemo apud ſocios aut proximos, aut fratres humanior & communior, nemo iucundior vel vtilior. Noctibus verò in vigiliis & precibus nemo modis omnibus inſtantior. Ita ad veſperam demorabatur ei fletus, & ad matutinum lætitia. In eccleſiis pernoctans in oratione, modo in genua procumbebat, modò toto corpore proſternebatur, quantùm à corporis fragilitate extorquere potuit. Cumque tandem laſſitudine victus, à ſomno interpellaretur, vel ante altare, vel alio quouis loco, aut certè ad lapidem cum Iacob patriarcha caput inclinans, paululum quieſcebat: rurſuſque euigilans, orationi & ſpiritus feruori ſtudebat. Circumibat tum altaria viſitans, & Sanctorum implorans patrocinia: atque ita ſe gerebat vſque ad noctis medium. Inde fratres dormientes cum ſumma modeſtia inuiſens, ſi quos vidiſſet non opertos, operuit, & Cruce conſignauit: mox ad orationem redibat. Atque iis horis excubias agens in precibus, multas dæmonum infeſtinationes tulit, multos quoque ex eis virtute nominis Chriſti triumphos reportauit. Non paucæ animi illuſtrationes, ſupernæ viſitationes, diuinæque reuelationes, de quibus ſupra dictum eſt, ei tum obtigêre. Deum enim deſideranit anima eius in nocte, & ad eum totis viſceribus ſuſpirans, vigilauit. Atque hæc illi erat vigilandi & orandi creberrima conſuetudo. Et quamuis fratres ad quietem capiendam accuratiùs hortaretur, ipſe tamen vix vnquam in lectulo ſe reponere voluit. Oratio eius munda & accepta fuit in conſpectu Dei, quam cum ſine intermiſſione Domino offerret, nihil non ab illo impetrauit. Sicut enim ipſe faſſus eſt, nunquam quicquam à Domino petijt, quod non pro voto ſit adeptus. Credidit veritati promittenti, quòd quicquid peteret, acciperet: ſicque Dei benignitate largiente, quæcunque petiit, obtinuit. Non autem ſat habuit vir Dei, perpetuis vigilijs carnem maceraſſe ſuam, ſed etiam quamuis innocentem & virgineam, multis verberibus & caſtigationibus attriuit. Singulis enim noctibus ter catena ferrea ſe flagellauit: primo pro ſeipſo, tum propter peccatores in mundo degentes: tertiò pro animabus, pœnas in Purgatorio luentibus. Oculi eius quaſi fontes quidam erant lachrymarum, flebatque vberrime & ſæpiſſime: ita vt lachrymæ eius eſſent ei panes die ac nocte. Die quidem tum præcipue, cum Miſſæ quotidianum offerret ſacrificium: nocte verò, cum præ omnibus indefeſſus vigilaret. Erga Dominici corporis venerabile ſacramentum exi-

Matth. 13.

Pſalm. 29.

Mira precũ inſtantia.

Geneſ. 28.

Multas fert infeſtationes dæmonum.

Matth. 21.

Diuè ſe flagellat.

Copia lachrymarũ.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Deuotio eius erga sacram Eucharistiam.

mia deuotione feruebat, & crucifixi Saluatoris excellentissimam in nos commemorans charitatem & immensam dulcedinem, quasi totus in eius amorem præ nimia deuotione absorptus videbatur. Nec rarò, dum in Missa Christi corpus eleuabatur, mentis est passus excessum, maiestatis diuinæ præsentia delectatus.

Recusat Episcopatũ. *Galat. 6.*

DIVES fide, mundi huius opes respuit, sæculi pompas fastidiuit, humilitatem Christi & Euangelicam paupertatem illis longè anteponens. Electus enim in Cizeranensem Episcopum, prorsus recusauit, dicens se malle è terra exire, quam vlli eiusmodi electioni consentire. Mundus illi crucifixus erat, & ille mundo: quando & ipse mundi contemnebat gloriam, & contemnendam docebat, & mundo huic dediti, illum spernebant, & contemptibilem existimabant. Interrogatus cur in Carcassona diœcesi libentiùs moraretur, quam in Tolosana, respondit: In Tolosana diœcesi multos inuenio, qui me honore afficiunt: in Carcassona omnes me oppugnant. Et verum mundi contemptorem, Christique germanum discipulum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem, confusione contempta. Magnus illi quoque paupertatis amor inerat, & libenter vilibus vtebatur indumentis. Adeò omnem amorem suum in Deum transtulerat, vt non solum à magnis, sed etiam minimis rebus affectus suos cohiberet. Itaque vestes, calceos, libros, cultellos, zonas, aliaque pro corporis vsu necessaria, nolebat habere pretiosa & curiosa, sed humilia, monasticæque professioni & paupertati consentanea. Monebat etiam fratres, nè eiusmodi res appeterent, vel apud se tolerarent, quæ religioni & modestiæ non congruerent. In cibo & potu summa vtebatur temperantia, delicata vitans, simplicibus gaudens: sicque naturæ necessitati faciebat satis, vt nunquam cor eius crapula grauaretur, aut corporis refectio subtilem eius spiritum hebetaret. Ab ipsa ineunte ætate vsque ad supremum vitæ diem carnem in spiritus seruitutem redegit, innocensque & incontaminatum corpus suum vigiliis, inedia, precibus, flagellis, aliisque pœnitentiæ exercitiis castigauit. Quis verò illius virtutes omni ex parte imitari queat, quando etiam illis commemorandis non sufficimus? Tantam in eius animum spiritus sanctus virtutum & charismatum infudit copiam, tanta erat cordis eius synceritas, in sermone veritatis authoritas, in actione charitatis & humilitatis sanctitas, vt humanam consuetudinem excederent, Deumq; eius habitatorem certissimè declararent. Mirari eius exempla possumus, & ex iis pensare nostrorum temporum inertiam. Posse autem quod ille potuit, non humanæ virtutis, sed singularis est gratiæ: nisi cui fortassis miserans Dei benignitas eam gratiam prærogare dignetur. Sed ad id quis idoneus?

Gaudet contemptu sui *Hebr. 12.*

Castigat corpus suũ variis pœnitentiæ exercitiis

BENEDICTVS Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit seruum suum Dominicum omni benedictione cælesti, vt nihil ei defuerit in vlla gratia. Præparauit enim ille cor suum, in mente habens Deum, & quærens eum totis viribus, & eum prouidens in conspectu suo semper. Visus est sæpenumero contemplationi vacans erectis sursum manibus stare suspensus, ita vt vix terram contingere videretur. Vigilabat & orabat plus cæteris. Verberabat ipsus sese, & ab aliis curabat verberari & cædi catena ferrea. Missam celebrans quotidiè domi vel foris, multas fundebat lachrymas, summaque deuotione stabat ad aram: & in itinere dicebat orationem Dominicam, vt intelligerent præsentes cælitus eius pectori infusam gratiam. In precibus horatiis & psalmodiis, quas inprimis reuerenter absoluere solebat, facies eius crebrò visa est lachrymis irrigari. Coram hominibus quidem serenus & hilaris erat, in abscondito autem patrem cælestem illo orante, ceu torrentes quidam lachrymarum erumpebant aboculis: sed eas, ab oratione euocatus, abstergebat. Cauebat diligentissimè, ne delinqueret lingua sua: & tam domi, quam in itinere semper voluit aut de Deo, aut cum Deo colloqui, rarò aliàs loquens: testatiq; sunt viri perfecti, qui multo tempore apud illum vixerant, non fuisse dolum in ore eius, nec ab eo profectum fuisse vnquam verbum ociosum, aut noxium, aut obtrectatorium, vel adulatorium. Si quis ei maledixisset; Ille contra benedicebat, nec omninò vnquam pro maledicto reddidit maledictum, quippe qui non solum maledictis & conuiciis proscindi, sed etiam flagellis cædi & membratim secari pro Christi amore ardentissimè desideraret. Vt autem fratres solis rebus spiritalibus semper essent intenti, vetuit ne negocijs monasterii se immiscerent, aut consiliis temporalium rerum tractandarum: iis tamen exceptis quibus id ex Superiorum voluntate incumbit. Præerat fratribus multa charitatis solicitudine, attendens sibi, & vniuerso gregi. Errata iustè quidem, sed tamen humaniter & clementer castigauit, animoque cruciabatur, illis condolens, quibus meritas irrogabat mulctas, tanta erat eius comitas & affabilitas, vt per eum tum nouitii, tum complures alii, à variis sint tentationibus erepti. Voluntariam etiam, licet permolestam, sibiipsi pœnitentiæ crucem imposuit, vt iter agens, nudis pedibus ingrederetur. Erga proximos & afflictos omnes, maximè peccatores & infideles, multa ei inerat commiseratio, eorumque salutem suis laboribus promouere, & à Deo precibus obtinere ardentissimè cupiebat. Sanctorum patrum monastica instituta vel Ordines religiosè venerabatur, & monasticæ vitæ homines præ cæteris impensius amabat, tanquam ciues sanctorum & domesticos Dei: illorum statum & professionem multa laude & prædicatione efferebat, ceu confratrum suorum. Ob prolixas vigilias edendo & bibendo parcior fuit. Etiam iter faciens, si esset ieiunandum, semper statam horam, puta Nonam, expectauit: sociis tamen vt eam anteuerterent, & bis se reficerent, permisit. Nunquam propter cibum aut potum, aut lectum, siue sanus esset, siue ægrotaret, conquestus est: sed quoad vixit, semper gratias egit. In itinere constitutus, vesperi priusquam se quieti daret, post absolutas Completorii preces, tamdiu in oratione permansit, vt plerumque suo eiulatu socios excitaret. Ordinis & Canonis monastici zelus ei inerat feruentissimus, statutorumque seuerus fuit conseruator. Atque interim fratrum adeò fuit benignus & pius consolator, vt in his non putetur parem habuisse successorem. Inter cætera doctrinæ suæ hortamenta, vitæque præclara exempla, tria præ cæteris à suis voluit solicitiùs obseruari. Primò, vt semper de Deo vel cum Deo loquantur. Secundò, vt iter habentes, non ferant apud se pecuniam. Tertiò, vt nullas vnquam recipiant temporarias possessiones. Hæc enim sunt, quæ cor mundum, & à curis liberum efficiunt, seruumque Christi ad meditanda diuina, tractandaque spiritualia reddunt expeditum. Conemur igitur, fratres, imitari sancti patris admonitiones & exempla pro viribus, simulque gratias agamus piissimo Redemptori, quòd talem nobis ducem præbuerit. Per eum enim nos in huius conuersationis lucem regenerauit. Rogemus etiam patrem misericordiarum, vt illo nos regente spiritu, quo filii Dei aguntur, per terminos, quos posuerunt patres nostri, ad eam beatæ vitæ immortalitatem, ad quam ille felicissimè peruenit, nos quoque recto itinere pertingere valeamus.

Sæpè in oratione suspensus à terra fuit.

Oris sui custos attentissimus.

Vult suos fratres liberos esse a cura temporali.

Monasticæ vitæ homines præ cæteris amat

Tria præcipuè à suis vult obseruari.

Rom. 8.

CVM in omni sanctitate perfectus beatissimus pater Dominicus, cunctis fulgeret virtutibus, etiam prophetiæ gratiam à Domino accepit. Multa enim futura præuidit diuinorum conscius arcanorum: eique Dominus ceu specialiter dilecto diem obitus sui indicauit. Qua enim ratione celaret eum mortem propriam, qui multorum aliorum à corpore migrationem ei reuelauerat? Erant ei lachrymæ eius panes die ac nocte præ desiderio videndi faciem Dei: & audiuit desiderium pauperis Dominus, ponens in conspectu suo lachrymas eius. Oranti enim, & cælestium appetitione vehementer æstuanti iuuenis formosissimus adstitit, aitque ad eum: Veni dilecte mi: veni; ingredere in vera gaudia. O suauem & omni charitatis dulcedine plenam beati viri vocationem: qua non ad caduca & vana, sed ad solida semperque duratura gaudia vocatur. Verè felicem hominem, qui accitus, non petit inducias, tanquam iudicem reformidans: nec venire iussus ad cœnam magnam Agni, moras nexuit, temerè excusãdo: sed

Multa futura prædixit.

Psalm. 41.

sed præcinctos habens lumbos, & lucernas ardentes in manibus suis, pulsanti incunctanter aperuit, venientique Domino multa alacritate obuiam properauit. Gratulans itaque & gratias agens vir Dei de certa expectatione futuræ gloriæ, inuisit quosdam è Clero Bononiæ, admodum ipsi charos & familiares: cumque de contemptu mundi, & vitæ huius præterlabentis vanitate cum eis contulisset, tandem eis valefaciens, dixit: Vos quidem charissimi nunc me sanum videtis: sed ego ante illam celebertimam beatissimæ matris Dei assumptionem, ad Dominum proficiscar. *Luc. 12.* *Prædicit sum è corpore decessum.*

LIB. V.

I. POSTQVAM absolutus fuit secundus generalis Conuentus siue Capitulum, beatus Dominicus Hugolinum Ostiensem Episcopum, qui tum apud Insubres legatus erat Pontificis maximi, pro eius amore & promotione Ordinis sui inuisit. Reuertens autem ab illo sub finem mensis Iulii, Bononiam valdè fessus venit. Erat enim feruentissimus æstus, & laborem itineris permolestum susceperat. Interim non habita eius lassitudinis ratione, cum Priore domus, qui Ventura dicebatur, & cum F. Rudolpho vsque in noctem de statu & rebus Ordinis loquebatur. Illi cubitum ituri, instanter orabant, vt daret membra fessa quieti, & matutinis precibus non interesset. Sed ille precibus eorum non acquiescens, in ecclesiam se contulit, & more suo illic pernoctauit, atque etiam ad matutinas preces venit. Iis absolutis, dixit Priori, se dolere caput. Inde tum cœpit perspicuè laborare morbis, quibus ex hac vita subtractus est. Sed licet illi sua caperent incrementa, mente confirmatus, spiritu Deo indefessus adhærebat, tanta animi tolerantia eas corporis molestias perferens, vt semper iucundus & hilaris appareret, tametsi eum & exhauriret dysenteria, & febris exureret. Sciens autem è propinquo mortis sibi imminere diem, iussit nouitios ad se adduci. Eos præsentes sereno vultu intuens, ad amorem Dei & Ordinis, ad deuotionem & instituti monastici obseruantiam verbis gratissimis inuitabat: moreque suo contentus sacco, etiam tam afflicta valetudine noluit in lectulo iacere. Inde accitis duodecim magis expertis fratribus, Priori domus F. Venturæ, multis sacerdotibus audientibus, omnia peccata sua generaliter est confessus, dixitque eis: En vsque in hanc horam carne incorruptum me Dei misericordia seruauit, illibatamque mihi virginitatis munditiam custodiuit. Quæ vt etiam in vobis inuiolata permaneat, fœminarum omnium suspecta vitate consortia. Ea retenta, seruus Christi vitæ pauperitate gratus Christo, & bonæ famæ odore fructuosus erit proximis. Spiritus seruor semper maneat in vobis, & feruenti spiritu Deo perpetim seruite. Promouendo & propagando huic Ordini sitis intenti: stabiles in sanctitate, perseuerate in monastico instituto & virtutum omnium incremento. Et quia ex diuina reuelatione didicerat se è corpore abiturum, fratribus coram se congregatis, testamentum fecit, quod nulli mutare fas est. testatoris enim morte confirmatum est. Hæc sunt, inquit, fratres & filii charissimi, quæ vobis hæreditario iure possidenda relinquo: Charitas sit in vobis: humilitatem sectamini, paupertati voluntariæ studete. Non erat illic argentum & aurum, aut quæuis terrenæ facultates, vnde testamentum conderet. Quod autem habuit fide locuples, hoc illis legauit: nempe diuitias salutis, thesauros cælestes, & opes nunquam perituras, quibus illum abundasse vita sanctissima testatur, docent exempla, miracula confirmant. Ne autem paupertatem Euangelicam, firmissimum huius instituti fundamentum, inimica Deo carnis sapientia euertat, quanta potuit seueritate prohibuit, ne quis possessiones temporales ordini inuehat, omnipotentis Dei & suam maledictionem ei terribiliter intentans, qui Ordinem Prædicatorum, quem vel maxime ornat paupertatis professio, terrenæ substantiæ puluere ausus fuerit obscurare. *Incidit in morbos.* *Vide sancti viri in seipsum seueritatem.* *Monet fratres fœminarum vitare consortia.* *Testamentum eius morituri.*

II. IN dies ingraueſcente aduersa valetudine, filii de patris salute soliciti, illum ad sanctam Mariam in montem deportârunt, ea spe, quòd propter loci salubritatem posset reualescere. Sed ille magis etiam viribus destitutus, cum sentiret corporis dissolutionem imminere, Priorem ad se vocari iussit. Venit ille, & cum eo viginti fratres, patrem ægrum inuisere cupientes. Quibus ille decumbens concionabatur egregiè. Cumque resciuisset, eius loci præfectum velle ipsum in sua ecclesia humare, cum multa humilitate & mansuetudine dixit: Absit, vt ego alibi sepeliar, quam ad pedes fratrum meorum, moxque charitatis & pacis studiosissimus, cauere volens, ne vel optato fraudaretur sepulcro, vel fortassis contentio ea causa oriretur: Foras me, inquit, efferte, vt in vinea illa sub dio moriens, possim in vestra ecclesia sepeliri. O verè beatum & fidelem patrem, qui incommodam potius & contemptam voluit mortem oppetere, quam à filiis post mortem corpore separari. Itaque fratres eum reportarunt ad monasterium Prædicatorum, sed interim valde metuebant, ne in via animam ageret. Repositus est autem in quodam cubiculo, & administratum ei est extremæ Vnctionis sacramentum. Cumque aliquandiù illic fuisset, F. Adolphus caput eius sustentans, sudorem panno lineo à facie detergebat. Flebant verò fratres, qui aderant, videntes iam in agone versari charissimum patrem, cuius se dolebant consolatione destitui, nunquam in ea consolandi gratia parem habituri. Eos vt vidit vir beatus lachrymis infusos: Nolite, inquit, flere charissimi, nec vos perturbet corporalis hic à vobis discessus. in eo loco, ad quem nunc proficiscor, vtilior vobis ero, quam hic fuerim: vitaque functus, plus aliquid vobis conferam, quam hic à me expectare possetis. Ingens hæc erat morientis fiducia, quando nec mori timuit, nec de vitæ æternæ aditu dubitauit, fidenter pollicens se in illa constitutum, filiis patrocinaturum. Quodam autem fratre ex illo percontante, vbi vellet sepeliri corpus suum, respondit se velle illud condi sub pedibus fratrum suorum. Ita inuitatus ad nuptias, elegit nouissimum locum, cum iam summus paterfamilias ad superiorem, vtpotè amicum honoratum, eum transferret, coram simul discumbentibus in gloria sublimiter euehendum. Conuocans autem ad se Priorem & fratres, dixit eis: Præparate vos. Illis ad commendationem solennitet præparatis, ait: Sustinete adhuc parumpèr. deinde ait Prior ad eum: Tu nosti, pater, quam nos deseras desolatos & mœrentes. Memento nostri, vt ores Dominum pro nobis. Tum ille vir sanctissimus, totus in Deum absorptus, sublatis sursum manibus, dixit: Pater sancte, tu scis, quia libenter perstiti in voluntate tua, & illos, quos dedisti mihi, custodiui. At nunc commendo eos tibi: tu illos serua & custodi. Ego ad te venio pater cælestis. Deinde post paululum ait ad fratres: Incipite iam. Qua verò deuotione, quibus lachrymis & singultibus peractum fuerit commendationis officium, non nescit ille, qui non spernit preces pauperum, & gemitus mœrentium non despicit. Ille interea migrans, labia mouebat ad preces, licet vox minimè sentiretur. In extrema commendatione fratribus pro more dicentibus: Subuenite sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipientes animam eius, offerentes eam in conspectu altissimi: eleuatas tenens in cælum manus, spiritum exhalauit: nec dubium quin Angelicis manibus exceptus, Domino sit præsentatus. Mansit autem corpus exanime in cinere iacens, mœrentium luctu miserabile, fidei pietate amabile, & pro eius sanctitate cunctis venerabile. *Vult sepeliri ad pedes fratrum suorum.* *Administratur ei extrema Vnctio.* *Consolatur fratres, dum ipse cum morte luctatur.* *Luc. 14.* *Commendat Deo Patri filios suos.* *It in cælos vir planè Angelicus.*

III. ADFVIT è corpore abeunti viro sanctissimo beatissima Dei mater cum filio suo, & Angelorum suauiter modulantium frequenti exercitu, spiritum eius in cælos secum abducens, quemadmodum fideles quidam per reuelationem didicerunt. Qua enim hora decessit, venerabilis F. Guuala, Prior Dominicanorum Brixiensium, postea eius vrbis Episcopus, leni oppressus somno, vidit oculis interioribus cælum aperiri, & ab illo submitti duas scalas candidissimas. Vnius cacumen tenebat Christus, alterius sanctissima mater eius. Angeli per vtramque sursum deorsum cursitabant. In earum medio posita erat sedes humi: in qua sedebat quidam similis fratri Prædicatori, ad cælestem Hierusalem proficisci volenti. Scalas sensim attrahebant Christus & mater eius: & sedes vna attollebatur *Visio F. Guualæ.*

cum ſedente, donec pſallentibus Angelis, in cælum illata eſt. Receptis in cælum ſcalis cum ſede & ſeſſore, cælum clauſum eſt, & viſio finem habuit. Veniens poſteà frater ille Bononiam, rem certam cogniturus, comperit, in eandem horam & ſanctiſſimi viri obitum, & ſuam viſionem incidiſſe: nec dubitauit, in Dei gloriam & ſancti Dominici honorem, viſionem illam palam in concione populo indicare. Eodem die, quo è vita abiit beatus vir, duo religioſi fratres Prædicatores, Tancredus & Raon, pariter iter agebant. Vbi ad hoſpitium ventum eſt, Raon abiit ſacrificium oblaturus. Mandauit autem ei Tancredus, vt chariſſimi patris Dominici, Bononiæ ægrotantis, memor eſſet.

Alterius fratris viſio.

Poſtquam ſub ſacrificio ad eum locum venit, quo ſolet haberi viuorum memoria, ſubitò fit extra ſeſe, ſtat immotus ad aram, videt manifeſta ſpiritus viſione ſanctum Dominicum corona aurea ornatum, totumque mirabili ſplendore radiantem, cum duobus reuerendis viris, vtrumque latus eius ſtipantibus, extra Bononiam regia via progredi. Doctus eſt autem à ſpiritu Dei, eodem die, nempè ſexta feria, hora ſexta, beatum Dominicum è corpore in cælos abiiſſe. Hanc autem inſignem viſionem frater ille præ multa humilitate diù reticuit: ſed poſtea à Domino admonitus, quibuſdam fratribus in Dei laudem & beati Dominici honorem enarrauit.

Catena ferrea inuenitur ad lumbos eius.

CVM autem ſacrum beati viri corpus Fratres ad ſepeliendum inuoluerent, inuenerunt ad lumbos eius catenam ferream. Eam F. Rudolphus reuerenter aſſeruans, poſteà Magiſtro Ordinis pro magno munere dedit. Deportatum inde eſt corpus, reuerenter & honorifice obuolutum, in eccleſiam non ſine lachrymis multis: vbi illud fratres cum multa veneratione ambientes, pſalmos & congrua cantica depromebant. Adfuit tum inter eos Albertus Prior monaſterii ſanctæ Catharinæ, quod eſt Bononiæ, vir religioſus & beato Dominico cum primis familiaris & addictus. Is vt vidit fratres carmen lugubre in iubilum mutaſſe, cœpit & ipſe gaudere cum gaudentibus. Enimuerò concepta de ſanctiſſimi Patris beatitudine non inani fiducia, iubilarunt filii Dei, & Dominum laudauerunt pro cunctis, quas viderant, virtutibus, quibus mirificauerat Dominus ſanctum ſuum. IV.

Quidam religioſus pater ad funus S. Dominici diſcit obitū ſuum.

At Prior ille compunctus corde, ruit cum mœrore in pia oſcula & amplexus ſacri corporis, nec inde receſſit, donec mortis ſuæ indubitatum meruit habere reſponſum. Quo accepto, ſurrexit, aitque Priori fratrum iucundo & hilari vultu: Fidelis ſermo & omni acceptione dignus: Magiſter Dominicus me complexans, dixit mihi: Hoc anno ſequeris me ad Chriſtum; quod & factum eſt. Eodem enim anno obiit vir ille iuſtus, ſicut prophetauerat mortuum corpus ſanctum.

PER id tempus Hugolinus Oſtienſis Epiſcopus, cuius crebro ſupra meminimus, Bononiam venit. Venêre cum illo, ceu Apoſtolicæ Sedis legato, etiam multi magni viri & eccleſiarum Prælati. Vbi cognouit autem de obitu S. Dominici, ſuis manibus corpus eius ſanctiſſimum ſepulturæ mandauit. Nouerat enim ſanctam eius in Domino conuerſationem, & haud vulgariter dilexerat viuentem. Interfuerat etiam, quando vir Dei, Stephani Cardinalis nepotem ſuis precibus ad vitam reuocauit. Aderat autem huic ſepulturæ etiam reuerendiſſimus Patriarcha Aquilegienſis, nec pauci Epiſcopi & Abbates, cum aliis prælatis & multa populi turba. Obiit vir ſanctiſſimus octauo Idus Auguſti, humatus Bononiæ iuxta filios ſuos Fratres Prædicatores, quorum primus generalis Magiſter fuit & inſtitutor. Annus autem erat Chriſti milleſimus ducenteſimus viceſimus primus. Sarcophagus eius non quidem ex materia precioſa, ſed tamen pia deuotione & ſolerti ſtudio confectus eſt F. Rudolphi, qui tum Procurator erat, cuius nutu omnia gerebantur. fabricata eſt enim arca lignea, & ſacro corpore in ea condito, clauis obſirmata eſt. Ipſe quoque ſepulcri locus magnis ſaxis, tenaci calce inter ſe coniunctis, vndique cinctus & communitus eſt. Verebantur enim Fratres, ne quid homines impii malo dolo molirentur. Ipſi quoque tumulo impoſitum eſt ingens ſaxum, calce benè munitum & compactum. Dormit itaque vir beatus in ſinu mattis ſuæ, requieſcens in pace: ſuaque eſt ſomnus eius, nec euigilabit, donec tuba nouiſſima excitatus, reſurgat, cum electis Dei in parte dextera collocandus. Portò anima eius vigilat, diſcuſſa tenebrarum caligine, apertis oculis optatiſſimam æternæ lucis contemplans claritatem. Vigilat, miſerorum precibus & ægrorum clamoribus patulas aures exhibens, eorumque calamitatibus nunquam non remedium adferens. Omnipotens enim Dei virtus, & in obitu & poſt obitum eius, multa effecit miracula, hodieque in tota Eccleſia ſua efficere non ceſſat. V.

S. Dominici honorifica ſepultura.

Attende animas ſanctorum vigilare, & non ſecundum Anabaptiſtas dormire.

NIMIRVM iacet pater ſanctiſſimus, vt optarat, inter filios loco humili & depreſſo conditus, nulliſque aromatibus conditus. At Deus bonus, qui facit de tenebris lumen ſplendeſcere, ex hoc obſcuro tumulo iuſſit miraculorum fulgura coruſcare. Clericus quidam honeſtus Bononiæ de morte quidem ſancti viri audierat, ſed neſcio quibus rebus impeditus, ſolenni ſepulturæ eius non potuit intereſſe. Nocte inde ſequenti vidit in ſomnis B. Dominicum in æde ſancti Nicolai, reſidentem in cathedra, gloria & honore mirifice coronatum. Ait ergo ad illum. Tune es magiſter Dominicus, iam vita functus? Reſpondit ille: Non ſum mortuus, fili: quia bonum Dominum habeo, apud quem viuo. Mane abiit Clericus ad eccleſiam Fratrum, & beatum virum eo loco humatum reperit, quo viderat eum in throno ſedentem. Eodem die ad ſancti patris monumentum quidam dæmoniacus adductus eſt, qui vt in templum ingreſſus, clamauit dæmon: Quid mihi vis Dominice? Cumque id crebro repeteret, obſeſſus ad ſepulcrum pertractus, curatus eſt. Eodem anno hyberno tempore odor ſuauiſſimus, idemque copioſiſſimus apud ſepulcrum ſancti viri extitit, & per omnem ædem ſe diffudit. Durauit verò dies non paucos, ſenſeruntque eum F. Ventura Prior, & Fratres alii. Vt cœperunt autem innouari ſigna & mirabilia multiplicari, Chriſtiani fideles videntes verè in loco illo operari Dei virtutē, ſtatuerunt pro reuerentia claudere ſepulcrum, & operire pannis Sericis. Sed id Fratres nō permiſerunt, veritine cupiditatis vel iactantiæ notam incurrerent, ſi aut facerent ſic, aut fieri permitterent. VI.

2. *Cor.* 4.

Viſio Clerici cuiuſdā.

Non ſunt mortui ſancti, ſed viuunt.

Dæmoniaci curatio.

CVIDAM B. Dominicum haud vulgariter amanti Dominus multa de meritis & gloria eius, itemque de Ordine Prædicatorio reuelauit, quæ ſcriptis ad poſterorum notitiam tranſmiſit, inter alia, etſi non verbis iiſdem, tamen eadem ſententia ſic ſcribens: Amicum meum peculiari quodam amore complector, arctioriſque, quantum fas eſt, dilectionis amplexibus ſtringo præ cæteris amabilem virum ſanctum Dominicum. Itaque in eius ſolennitate cum Dominum pro Ordine Prædicatorum deprecarer, Dominum ipſum videre merui, amicum Dominicum mihi in gloria oſtendentem, ſicque dicentem: En quæ ego exigere ſoleo à cunctis populi mei paſtoribus, ijs fidelis ſeruus meus & bonus paſtor Dominicus præclarè ornatus fuit. Cum in vita mortali degeret, nullum vnquam Fratrum ſuorum exacerbauit. non enim potuit de charitatis ſcaturigine amaritudo vlla emanare. Inerat illi tam larga benignitas & ſuauis pietas erga omnes, vt quæ ad corporis neceſſariam refectionem pertinent, non ſat haberet frugaliter ſubminiſtraſſe, ſed etiam pro ratione temporis, quantum potuit, Fratrum commoditati ſtuderet: ne vel adoleſcentior ætas inedia contabeſcens, ollas Ægyptias appeteret, vel confectæ ſenum vires, rebus neceſſariis deſtitutæ, penitus exhaurirentur. Ita omnes multa humanitate fouens, & ad omnes ſe accommodans, omnes tamen anteceſſit, egregio exemplo id docens, laude dignam eſſe modeſtiam, & abſtinentiam ſalutarem. Porrò miſericordiam iudicio ſuperexaltans in corrigendis Fratrum erratis, intra regulares limites ſe continuit iuſte parcens eius clementia, & piè ſæuiens diſciplina. Hæc dilectus dixit ad me de dilecto. Et vidi, & ecce dilectus meus erat veſtitus multicoloribus, & varietate admirabili circumtectus. Habebat amictum candoris niuei, purpurei decoris, coloris viridis. Illa enim qua operitur, veſtis immortalitatis, tincta eſt virgineæ puritatis candore elegantiſſimo, primæ veritatis virore amœniſſimo, qui cæleſtes oblectat & reficit mentes, geminæ charitatis colore purpureo, qua olim & per VII.

Chriſti teſtimonium de S. Dominico.

Exod. 16.

commu-

commiserationem iungebatur proximo, & propter Christum fundendi sanguinem flagrabat desiderio. Et adiecit Dominus loqui ad me de sancto suo, dicens: Quando ridere solebat hic electus meus, ille risus è suauitate spiritus mei proficiscebatur. Risus eius verax erat, talique risu os veracis decebat impleri. Cum orans lachrymans funderet, totius Ecclesiæ causas & angores, speciatim verò filiorum Ordinis sui, in thuribulo deuotionis suæ cum grandi fide meo conspectui repræsentabat. Considerauit accuratè pius pastor vultum pecoris sui, idque adspectu benigno, sancta deuotione, discretione prudenti: Docebat sapientes scientiam suam columbina simplicitate ornare, conuenienter sententiæ Saluatoris. Simpliciores monebat, eam, quæ de sursum est, sapientiam pudicam & modestam, ante omnia quærere & amare. Tentatorum pericula & turbulentas molestias paterna commiseratione in arcano sacri pectoris ferebat, piè eiusmodi consolans, prudenter illis consulens, & eos suis precibus sustentans. Hortabatur iuuenes, vt intra perpetuum silentium se tenerent propter obtinendam sapientiam & custodiam disciplinæ. Ægros & debiles summa fouebat humanitate, eis res necessarias solicitè suppeditans. Itaque eius præsentia lætabantur yniuersi: eiusque suauissimæ conuersationis grata societas, tolerabilem eis reddebat omnem paupertatis inopiam, & totius laboriosæ vitæ asperitatem & duritiam mitigabat. Agamus ergo gratias Domino Deo nostro, & gloriemur in laude eius, qui talem nobis huius peregrinationis ducem ac principem dedit, cuius sanctitas eximia, ipsius summæ veritatis ore probata est. Gloriemur de illo in Domino, Amen. *Iob. 8.* *Matth. 10.* *Iacob. 3.*

LIB. VI. I. ANNO à partu Virginis 1222. beatissimo Dominico iam in cælos translato, habitus est Parisiis tertius conuentus generalis, quem Capitulum vocant, in quo vir vitæ venerabilis F. Iordanus, natione Saxo, Deo volente, totius instituti Dominicani creatus est Magister generalis. Is beatissimo patri Dominico non tam in administratione regiminis, quam in æmulatione iustitiæ & rectitudinis successit, intentionis, feruoris ac religionis paternæ perfectissimum se præbens sectatorem: Deoque dilectus & hominibus, quæsiuit bona genti suæ, & dilatauit gloriam Ordinis sui, amplificans eum prouinciis, cœnobiis & copia optimorum Fratrum. Multi enim generis nobilitate & honoribus conspicui, complures opibus & sacerdotijs seu beneficijs Ecclesiasticis locupletes, pleriq; diuersarum artium & facultatum magistri & Doctores, innumeri delicati adolescentes & literati studiosi, eius mellitis sermonibus compuncti, omnia Christi & Euangelii causa relinquentes, Dominicanorum se instituto addixêre. Crescebant tum filij Dei, & quasi germinantes multiplicati sunt, & roborati nimis, impleuerunt terram. Illud nanque purissimum tritici granum, mortuum in terra latens, sed in cælo viuens, beatissimus pater Dominicus in hanc pulcherrimam & copiosissimam segetem pullulans emersit.

F. Iordanus creatur Magister generalis.

Suis conoidnibus, per multos egregios viros efficit Dominicanos.

II. ERAT profectò tunc tempus acceptabile, diesque salutis, cùm tot illustres viri sua aliorumque procuranda salute odoriferum Domino sacrificium præpararent, & in conspectu eius holocaustum gratissimum offerrent. Erat tum reuera dies immaculatorum, quos dies nouit Dominus, qui spiritu feruentes, Domino seruiebant in sanctitate & iustitia coram ipso. Miserat enim tunc Deus ignem de excelso in ossa eorum, & ardore charitatis illorum pectora vehementer inflammauerat. Diffundebat autem illa se flamma foras in luculenta opera & efficacia exempla. E quibus, cùm sint innumera, pauca quædam annotabimus sanctitatis & perfectionis studia, vt qui hodiè sunt, illis ad meliora prouocentur. Qui per Dei gratiam tum peccatis & mundi voluptatibus nuncium remittentes, ad meliorem frugem se recipiebant, ob mala perpetrata compuncti corde, tota animi contentione ea expiare nitebantur, cordis contriti sacrificium Domino offerentes, peccata sua confessariis exacte & purissimè explicantes, omnes conscientiæ latebras & recessus accuratè explorantes, ne vel parùm aliquid illic hæreret, quod animum pungeret, aut eius munditiam obfuscaret. Nam benè constituta & syncera conscientia non solùm mortiferis, sed etiam minutis culpis affligitur & mordetur. Discutiebantur tum assiduè pectoris arcana, fiebant confessiones quotidiè, idque non semel, sed vesperi, aut manè, & meridiè, quoties aliquid occurreret, quod piam conscientiam perturbaret. Contra omnes dæmonum tentationes viriliter instructi & armati, vel primos sensisse motus, indignum arbitrabantur, eos verò admittere, aut in ijs moram facere, id fœdissimum censebant. Quicquid antea in seculo negotiorum, commodorum, voluptatum experti essent, eius nulla apud eos erat commemoratio, nulla mentio: in hoc vnum solicitè intenti erant, vt sua plangerent peccata, rebus diuinis vacarent, sese intrà se continerent, corpus suum despicerent, & in spiritus redigerent seruitutem, in Deum omnia reijcerent, & illi vni adhærerent. Cumque animaduerterent Ordinis seu instituti sui honestatem & decorem, animoq; & verbis id efferrent, hoc solum querebantur, quod tam tarde ad seruiendum Deo & illud vitæ genus suscipiendum se contulissent. *2 Cor. 6.* *Psal. 36.*

Feruor primorũ Prædicatorum.

Confitebatur exactissimè sua peccata etiam venialia.

III. MAGNA tum cura adhibebatur nouitijs probè instituendis & consolandis, eorumque conseruandæ ac tuendæ valetudini, ne nimietate imodici laboris fracti & debilitati, deinde ad potiora inutiles & inepti redderentur. Et quemadmodum tepidis & remissis quidam admouendi sunt stimuli: ità tum oportebat nimio deuotionis ardore feruentibus, moderationis frenum adhibere: & vt plerique hodie vix excitantur à somno, etiamsi tundas eos: ità tum in diuersos sese angulos abdentes, cum essent inquisiti & in precibus deprehensi, vix compelli poterant, vt somno indulgerent: Pro seruando silentio, quod sacræ religionis quoddam fundamentum est, seuera quædam exercebatur censura, cura religiosa, & studium ingens. Nisi enim grandis vrgeret necessitas, aut ingens periculum immineret, nefas erat silentium frangere. Frater quidam Bononiæ ante altare prostratus post Completorium, vt vocant, Dominum precabatur. Illum malus dæmon pede apprehensum, in mediam ecclesiam pertraxit. Clamante eo, accurrerunt Fratres amplius triginta, qui in templi latibulis delitescentes, orationi vacabant. Videntes autem trahi quidem Fratrem nec tamen trahentem cernentes, conabantur eum retinere, sed frustra. Itaque non mediocriter territi, aquam sacram illi adspergebant: nec id tamen curante dæmone Vnus a. ex senioribus eius retinendi causa illi inhærens, cum illo pariter trahebatur. Multo tandem conatu ad aram sancti Nicolai perductus est: quò accedens venerabilis pater Reginaldus, eius audiuit confessionem: qua absoluta, quamprimum ab ea satanæ vi & infestatione liberatus est. Latuerat enim nescio quid mali in pectore eius, quod per confessionem non reiecerat. Mira quidem virtus puræ confessionis, & prædicanda atque imitanda Fratrum obseruantia regularis. In tanta enim Fratris vexatione, ne vnus quidem extitit, qui silentij legem violaret. Inter illos ergò fuit proculdubiò pax, quando frenabatur lingua loquax. Sicut enim clibani ore obstructo calor intrinsecus conseruetur: ita seruato silentio, gratia sancti spiritus in animo conseruatur. Id illi non ignorantes, ponebant custodiam oris suo, vt non delinquerent in lingua sua. Quid porrò inde consecutum est. Concaluit cor eorum intra ipsos, & in meditatione eorum exarsit ignis ille, vitia consumens, nempe Deus noster. Et hunc quidem silentij cultum sanctus Dominicus diuinitus instituit, & suo exemplo confirmauit: qui sanè nullum vnquam obtrectatorium, nullum adulatorium, nullum pernicioſum verbum de suo passus est ore proficisci. Atque adeo etiam in itinere constitutus vsque in horam Tertiam silentij fuit obseruantissimus, idem volens à sociis custodiri: nec os sibi aperiendum putauit, nisi aut de Deo, aut cum Deo loqueretur.

Nouitios instituendi ratio.

Silentium quoddam religionis fundamentum.

Vis confessionis puræ Silentij arctissima custodia.

Psalm. 38. *Heb. 12.*

IV. PRECES matutinæ, Missæ officium, & omnes preces horariæ, statis horis absoluebãtur solenniter & distincte: ijsque semper intererat beatus Dominicus, diligenter in eam curam incumbens, vt psallerent fratres alacriter & deuotè. Aderant vnà cũ illo viri reuerentissimi, huius instituti Patres primarij, & in vniuersum Fratres omnes. In quorũ

Matth. 18. illic medio ſtabat, qui ſe promiſit congregatis in nomine ſuo non defuturum. Præterea verò raro eccleſiæ vacabant orantibus, raro templa illorum ſine Fratribus viſebantur: vbi ſanè, ſi quæſiti eſſent, crebrius inueniebantur: quippè qui ab illis non diſcederent, die ac nocte in preces intenti. Vidiſſes ibi alios pœnitentiæ gemitus & ſuſpiria, interposque animi dolores Domino offerentes, ſuaque & aliorum peccata nonnunquam etiam non ſine clamore, quem dolor exprimeret, deplorantes: Alios centies, vel ducenties per diem & noctem procumbentes in genua, adorare diuinam maieſtatem non abſque corporis ſui afflictione inde naſcente. Poſt perſolutas ea, qua par eſt, obſeruantia & religione preces Canonicas diurnas, Fratres ceu rem valde optatam Completorium expectabant, atque ad illud haud ſecus atque ad ſolenne quoddam feſtum ſeſe præparantes, mutuis ſe precibus commendabant. Dato autem campana ſigno, ex omnibus monaſterij locis ad eccleſiam properabant. Expleto Completorio, ſalutataque beatiſſima Dei matre, ſingulari Ordinis noſtri patrona, per Antiphonam, Salue regina, Fratres ſe ſubijciebant virgarum ictibus, quos diſciplinas vocant. Deinde domeſticos Dei, patronos ſuos, iam in patria beatos, quorum in oratorijs altaria habebantur, ceu peregrini quidam, non habentes hic manentem ciuitatem, animo & corpore viſitantes, & eos procul adſpicientes, officioſiſſimè ſalutabant. Interim ex eiuſmodi pia Sanctorum commemoratione cogitatio purgabatur, affectus inflammabatur, tranquillabatur conſcientia, animus in Deum erigebatur, & luce gratiæ in eos radiante illorum compungebantur corda, & commotis viſceribus, erumpebant lachrymæ, nec poterant contineri, quin etiam ab illis, qui foris ſtabant, voces plorantium expreſsè audirentur, putarentque illic funus adeſſe, quod ita ab illis plangeretur. Multi ea re compuncti ſunt, vt quidam etiam habitum Ordinis induerent. Nec tamen his exercitijs contenti, in quoslibet monaſterij angulos ſe recipiebant, actusque ſuos ſeuero examine diſcutientes, nodoſis foris corpora ſua dirè lacerabant. Ex ijs autem feruentiſſimæ deuotionis exercitijs ceu ignis inflammati, & inſtar thuris ardentes, alij ſub precibus inter cælum & terram aliquandiu viſi ſunt manere ſuſpenſi, igne ſpiritus molem corpoream ſurſum impellente. Alij pœnitentiæ ardore incenſi, in fauilla & cinere iacentes, dabant geminus, ponentesque in puluere os ſuum, nolebant oculos leuare ad cœlum, donec ardor per lachrymas doloris ebulliens, ipſos irrigaret. Alij præ amoris impatientia quieſcere non valentes, nolebant indulgere ſomno, quouſque gratiam ſentirent novam ipſos calefacientem. Iam perpendat pius quiſque, poſt eiuſmodi exercitia quantum noctis ſpatium, ad capiendam quietem, ſeruis Dei potuerit ſupereſſe. Cum ad matutinas preces ſurgerent, Officium Virginis matris reuerenter, &, vt moris eſt, ſtantes perſoluebant, & ad eius altare deuote accurrebant, ne tantillum tempus orationi ſubtraheretur. Abſolutis Matutinis & Completorio, idem altare triplici nonnunquam ordine ambiebant, vt meritò dici poſſet: Circumdabant eam flores roſarum & lilia conuallium: nempè pœnitentes verecundia rubicundi, & innocentes virginali pudicitia candidi. Poſt matutinas pauci ad lectionum ſtudia, pauciores ad lectum ſe conferebant: plerique in precibus pernoctabant. Aduentante autem luce & ad ſacrificia Miſſarum ſigno dato, vix inueniebatur, qui non ante Miſſam per confeſſionem ſe expiaret. Tum verò ad vnum ſacerdotem accurrebant plurimi, ei ad ſacrificium miniſtrare cupientes: eratq; inter illos pia quædam contentio, quis potiſſimum id miniſterij expleret.

Deflent ſua & aliorum peccata Dominicant.

Diſciplinas accipiunt.

Sanctorum pia inuocatio quid præſtet.

Thren. 3.

Somnus fratrum parciſſimus.

POST tantos diuinis officijs impenſos labores, ad menſam acceſſuris plerunque cibus, panis & potus deerat. V. Attamen Chriſti benignitas ſiue per merita Patrum mirabiliter, ſiue ex eleemoſynis fidelium clementer eis prouidit, ita vt in ipſo ſperantibus & fidentibus nihil deeſſet. Et quanuis menſa Fratrum per ſe ſatis frugalis & ſobria eſſet, attamen non parum illi addebat ornamenti quorundam mira abſtinentia. Alij enim ad dies octo potu prorſus ſibi interdictum volebant: alij cibo appoſito aquam frigidam infundebant: multi, nè notam ſingularitatis contraherent, modò ab hoc, modo ab illo edulio ſibi temperabant, de appoſitis ſibi quippiam ſubtrahentes. Quidam tota Quadrageſima interdiu non bibebant, nec loquebantur niſi interrogati. In conuentu lecturis & ſeruituris multi certatim ſuam offerebant operam, vt ſolent hdiſſimi amici ſuis in prælio congreſſuris. Nimirum tanta fuit in his charitatis officijs deuotio, vt non hominibus, ſed angelis ſeruire viderentur: tantamq; nonnulli ſenſere ſuauitatem, vt præ cordis iubilo etiam ſcutellas clam exoſcularentur. Alacritatem ſanè & promptitudinem eorum in his charitatis miniſterijs nemo facile explicare verbis poterit. In ſubleuandis Fratrum oneribus & neceſſitatibus mira erat omnium commiſeratio, & indefeſſa atque efficax ſermonis & operis conſolatio. In ſuſcipiendis Fratribus à labore venientibus, humaniſſima in eis viſebatur iucunditas, ingerebantque ſe paſſim eorum abluendis pedibus & ſeruitijs impendendis. Atque adeò ſi quis commiſeratione erga infirmos benignior, in hoſpitibus accipiendis hilarior, in eorum lauandis pedibus humilior, in monaſterij ſeruitijs ſedulior eſſe poſſet, is ſe apud Deum beatiorem exiſtimabat. Non rarò ſibiipſis detrahebant tunicas, cucullos, ſcapularia, vt vocant, & vel peregrinis Fratribus, vel alia occaſione indigentibus dabant. Permulti etiam ex Fratribus non contenti habitus monaſtici aſperitate, clam induebant cilicia, carnem edomantes ſuam, & lumbos zonis ferreis ſtringebant.

Mira quorundam abſtinentia.

Multi ciliciis & zonis ferreis carnem ſuam edomant.

INTER id genus corporis caſtigationes & afflictiones, quod longè præſtabilius eſt, etiam veræ virtutes in hoc VI. inſtituto & religione, munda & immaculata atque pura innocentia relucebant. Nam quodam egregio fratre referente compertum eſt, eum ipſum intra breue tempus centum Fratrum generales audiuiſſe confeſſiones, qui integra mente & corpore inuiolato virginitatem conſeruaſſent. Quod ſi vnus ſacerdos in confeſſione tot potuit inuenire homines ſanctos & puros, quantam putabimus in toto Ordine latére ſanctimoniam? Nimirum de florigero Prædicatorij inſtituti horto, Virginis matris manu plantato, hæc lilia colligit flos Virginis & filius Dominus noſter Ieſus Chriſtus. In hunc hortum, regio cultu & opera conſitum, Regina mundi cæli ſtipata proceribus & virginum choris, ſeſe oblectatura proficiſcens, extirpat vitiorum lolium, plantat virtutum omnium germina, ſpargit ſemina, & gratiæ ſtillis irrigat omnia. Hic cum filio ſponſo Eccleſiæ, eiuſq; ſodalibus, delicijs affluens, delectatur amœnitate florum, odorum fragrantia, ſaporum ſuauitate: Flores, accipe mores ſanctos: odores, preces, ſapores: conſolationes ſpirituales. Atq; his in hoc horto refecta virgo ſacratiſſima libenter in illo inambulat, & Dei præſidijs ſeptum circundat & protegit. Nec sũmis duntaxat & præcelſis eius cedris, puta ſancto Dominico, mellifluo Iordano, & Regiualdo doctiſſimo, ſuam voluit exhibere præſentiam: ſed etiam hyſſopum, roſas, lilia, violas & nardum non recuſat coram inuiſere. Hæc indulgentiſſima hortulana in laboribus, in tentationibus, in periculis, in ſupremo vitæ ſpiritu conſtitutis Fratribus viſibiliter apparens, afflictionem, angores, timores omnes abſtulit: in templo, in cellis, in dormitorio, in Completorio, in itinere poſitis, præſentia ſua gaudium & conſolationem attulit: quæ omnia alteri & ocio & operi reſeruantur, vno duntaxat non omiſſo hoc loco, quod quanto magis extraneum, tanto charius amplectendum videtur. Fœmina quædam pia, in Gallia Ciſalpina ſolitarie degens, vbi comperit nouum Dominicanorum inſtitutum enatum, quoſdam eius profeſſores videre cupiuit. Interim duo Fratres Dominicani per eam regionem concionantes proficiſcebantur. eique ad eam diuerrentes, more Ordinis ſacris verbis eam compellabant. Sciſcitante illa, quinam & cuius Ordinis eſſent, reſponderunt ſe noui inſtituti Prædicatorij alumnos eſſe. Videns autem illa formoſos eos & ſic ſatis benè veſtitos iuuenes, contempſit eos, putans quod ea ratione non poſſent huius improbi ſæculi inquinamenta euitare. At nocte proxima Virgo mater commoto vultu ei apparens, ita dixit: Heſterno die non mediocriter me offendiſti. Itane perſuaſum tu habes, non poſſe me ſeruos meos, licet iuuenes

Eximia vitæ puritas & innocentia.

S. Maria aliquando fratribus viſibiliter apparet.

Corripitur diuinitus Sancta fœ.

per

per mundum discurrentes animarum causa, seruare illæsos? Vt autem noueris me illorum specialem curam gerere, en iam ostendam eos tibi, quos heri despexisti. Expansoque pallio, ostendit ei magnam Fratrum turbam, atque in ijs etiam illos, quos ea spreuerat. Tum verò religiosa fœmina corde compuncta Fratres deinceps ex animo charos habuit, & hæc ordine recitauit. Sane pallium Virginis matris, insignis habitus est sacri Prædicatorij Ordinis, quem cum religiosa charitate in vera humilitate gestamus, & sub alis protecti eiusdem sacrosanctæ Virginis, in adiutorio altissimi habitamus. Porrò ab hac die tanta extitit Fratrum omnium erga Virginem matrem deuotio & reuerentia, tantum eius laudandæ & colendæ studium, tam sedulæ, ac feruentes ad eam preces, tam ingens amor, tanta eius patrocinij fiducia, tã auida & insatiabilis eius contemplatio, vt humano sermone non possit explicari. Prouidè habebant in cellulis suis imagines Virginis filium gestantis in vlnis, itemque Saluatoris à Cruce pendentis, quarum intuitu memoria dormitans excitaretur, sensusque exteriores, in vanas res propensi, spiritali robore confirmarentur.

mina, quod temerè cõtempsisset Dominicanos quosdam.

Psalm 90.

Imagines sacræ quid conferant.

VII. QVODAM tempore, cum Fratres cœnobij Bononiensis frequentes adessent, Apostolicæ Sedis legatus, Episcopus Portuensis, Conradus nomine, vir religiosus, professione Cistertiensis monachus, eò aduenit, & apud Fratres honorificè susceptus est. Inerat eius animo scrupulus quidam de instituto Dominicano, quidnam sibi vellet noua ista hæc & inaudita professio vel religio, atque vtrum ex Deo esset, an ex hominibus. Posita cathedra in templo, resedit, petiitque aliquem sibi codicem exhiberi. Oblatus est ei Missalis liber: quem, cùm expressisset Crucis signum, aperuit, & in primæ paginæ suprema parte legit, laudare, benedicere, prædicare. Atque ea re tanquam cælesti quodam oracului exhilaratus, omnem à se hæsitationem reiecit. Deinde quasi totis viscerib⁹ Fratres amplexans, ait: Ego quidem tametsi alterius professionis habitum extrinsecus fero, at vestrum intus animo indutus sum: nec ambigere debetis, quin totus vester sim. Vestri Ordinis sum: vobis me tota deuotione committo. Et reuera congruenter huius instituti viris laudatio, benedictio & prædicatio ceu ex diuino oraculo accommodatur, vtpotè in quorum ore semper resonat Dei laus, quem tota die benedicunt, eiusque virtutem & magnitudinem populis prædicant. Illa enim quatuor sancta animalia, quæ B. Iohannes Apostolus in Apocalypsi ceu Prædicatorum typum describit, non cessant noctes & dies clamare, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Prædicatores enim sancti diuinæ maiestatis gloriam & magnificentiam laudare, benedicere, prædicare non cessant. Admirandi enim feruoris gratiam sanctus spiritus eorum adspirauerat cordibus, vt verbum Dei annunciare, & Christum Iesum prædicare cupidissimè appeterent. Cumque scirent Ordinem suum, potissimum ob habendas conciones, & vt animarum saluti consulerent, Fratres institutum, nonnulli simplici quodam zelo permoti, ad sumendum cibum alacres non accedebant, nisi prius aliquammultis, aut certè vni verbum Dei prædicassent. Prædicabant sanè illi cum Apostolo, non vt ederent, sed vt prædicarent, edebant. Quædam hoc loco referam, quæ de his sanctis Prædicatoribus Dominus voluit reuelare. Fuit ea tempestate in Tuscia in monasterio S. Galgani Cistertiensis Ordinis monachus, Iacobus nomine, multæ & simplicitatis, & gratiæ, & famæ, quippè cui oranti sæpè Dominus appareret. Venerunt ad eum duo Fratres Dominicani, seque suumque Ordinem totum illi obnixè commendarunt. Post preces nocturnas cogitanti illi, quid pro Prædicatoribus oraret, apparuit Dominus, & quasdam illum preces docuit, quas funderet pro eis. Eas ille publicauit, & Romanus Pontifex approbauit, permisitque vt sub sacrificio dici queant. Erat enim monachus ille propter sanctitatem suam Pontifici charus, & ad eius curiam sæpè vocabatur, vir simplex & rectus. Solebat crebrò audire Fratris cuiusdam conciones, viditque, Domino reuelante, beatissimam Dei parentem librum expansum coram illo tenere, vndè ille totam suam depromebat concionem. Alterius quoquè Prædicatoris, argumentum non præmeditatum tractantis, concionem auscultans, vidit sacratissimam Virginem comiter illi adstantem, & quæ diceret, liberaliter suppeditantem. Ex ijs autem Prædicatorum sermonibus multa salus animarum consecuta est: quippè matre Verbi virtute multa verbum euangelizantibus subministrante. Itaque vir sanctus dilexit Ordinem nostrum, Fratresq; sequebatur, optans vt omnes sui Ordinis & alij literati Clerici, Prædicatorum instituto essent adiuncti, ob curandam animarum salutem. Erant tum Fratrum conciones feruentes, assiduæ & voluntariæ. Deus autem, cui placuit per stultitiam prædicationis saluos facere credentes, effectu gratiæ suæ supplebat in eis scientiæ defectum, vt multos lucrarentur, & ad agendam pœnitentiam permouerent. Cùm irent ad habendas conciones, non nisi S. Matthæi Euangelium & septem Canonicas Epistolas secum ferebant. Diuinus enim Pater Dominicus prudenter id statuerat, vt ea apud se haberent, & eorum sermones tum Euangelica tum Apostolica authoritate confirmarentur. Ità simplices filij Dei scientiam principum huius mundi, quæ destruitur & inflat, contemnentes, per charitatem, quæ ædificat, & per scientiam Sanctorum, quæ stultissimos hominum facit, ibant, & fructum adferebant, & fructus eorum manet. Ardebant animi eorum diuini amoris igne: atque inde manantia verba, Auditorum animos inflammabant. Nec solùm ille ardor in sermonibus inerat, sed magis etiam in actione feruescebat. Cùm enim vel in generali, vel prouinciali Conuentu siue Capitulo de mittendis vltra mare vel ad Tartaros, aut certè ad alias barbaras nationes Fratribus mentio fieret, dici non potest, quàm multi humi prostrati, cum multis lachrymis & attentissimis precibus sese offerrent. Flagrabat enim in eis ardens desiderium tum salutis animarum, tum pro Christo martyrii obeundi. Eum ignem amoris sui miserat Dominus in corda Fratrum nostrorum, vt arderet & accenderetur, & tenebrarum huius mundi præclara lux & illustratio esset. Ibant igitur accincti virtutibus, & sancti spiritus flammis ardentes: eratque adspectus eorum, vt carbonum ignis ardentium, & ignito vehementer eloquio Dei compungebant & incendebant frigidos peccatores, pios & Deo deuotos illustrabant, sursumq; flamma amoris eos impellente, erant cæteris mentibus puriores & humilitate sublimiores. Vtinam recalescat ille ignis, &, qui nunc proh dolor est in nubilo, feruoris Sol: vt nos accensos deuoret, sicut ignis cælitus missus absumpsit olim sanctorum Patrum mystica holocausta. O Domine, Domine, perfunde crassa illa tuæ benedictionis aqua, de abscondito sacri ignis loco concepta, iamdudum siccos aut gelidos huius structuræ primarios & dignitate maiores lapides, vt accensa ex eis flamma, renebrosos illuminet, & tepidos rursus accendat, vt, quemadmodum olim, seruiant tibi cum feruore, & tui ardeant amore.

Conradus Episcopus Portuensis.

Non vt ederent prædicabant, sed edebant vt prædicarẽt.

Apoc. 4.

Visio Iacobi monachi.

Conciones fratrum feruentes & assiduæ.

1. Cor. 8.

Prouer. 30.

Ardens desiderij animas lucrandi, & martyrium obeundi.

2. Mach. 1.

Ibidem.

Frag. menta. Lib. VII. I.

CVM beatus Pater Iordanus alijque religiosi Fratres, tanquam stellæ radiantes, vt dictum est, luce concionum suarum & sanctæ conuersationis exemplis peregrinantem in huius mundi tenebris Ecclesiam illustrarent, beatissimus Dominicus iam in regno claritatis æternæ fulgens instar Solis, charitatis igneos de se radios vibrans, beneficiorum spargebat fulgores, & miraculorum fulgura diuina virtute continenter diffundebat, ita vt cordibus fidelium & admirationem & amorem adueheret. Sicut enim in hac mortali vita positus, nulli vnquam charitatis & beneuolentiæ præclusit sinum: ità nunc de fonte pietatis ebrius, omnibus ipsum inuocantibus præstat quod cupiunt, summæ maiestatis potentia fretus. Cuius virtute & beati viri meritis salus ægris, lumen cæcis, surdis auditus, sermonis facultas mutis, gressus claudis restituitur. Item corpora paralysi dissoluta, aridi ate tabescentia, contractis membris monstrosa, putredine diffluente sordida, febribus languida, varijs afflicta morbis sanantur. E quibus pleraq; accurata inquisitione discussa, coram Pontifice Gregorio IX. recitata, & ab illo approbata sunt.

Miracula post obitũ S. Dominici.

Cumq;

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

CVMQVE tota Italia per beati viri merita increbreſcerent tam illuſtria miracula, æquum planè viſum eſt fidelibus, vt corpus eius, hactenus humili loco conditum, ad altiorem honorificè ac reuerenter transferretur. Indignum enim erat, vt eius oſſa humus tegeret, mortalium pedibus ſubſtrata, cuius ſanctiſſima anima in cœlis ſublimiter coronata regnabat. Poſtquam igitur & dies & hora & modus præſtituta fuêre, qui huic rei ſanctiſſimæ exequendæ & inſpiciendæ ſunt idonei iudicati, conuenerunt: nempè Archiepiſcopus Rauennas, & alij complures Epiſcopi, itemque Ordinis Magiſter humaniſſimus Pater Iordanus cum Capituli diffinitoribus. Adfuit etiam Magiſtratus Bononienſis, cum multis eius vrbis aliarumque ciuitatum honoratis viris, cum Fratribus denique tum clericis, tum laicis. Quj omnes ſepulchrum beati viri ambientes, pariter conſtitêre: atque coram illis ſublatum eſt ſaxum monumento impoſitum, ſimulque prodiit è monumento odor ſuauis & delectabilis, vt non tam ſepulchrũ, quam cella aromatica patere videretur. Erat autem is odor ingens, omnium nares totamque eccleſiam complens, planè incognitus & aromata omnia ſuperans, diuerſus ab omni odore naturali. Tum vero magiſter Ordinis alijque Fratres cum multa deuotione & reuerentia è veteri capſa tollentes ſacras reliquias, in noua repoſuerunt, eamque clauſam & obfirmatam, illius clauium Magiſtratu Bononienſi retinente, idem Magiſter & Prouincialis Sephanus coram omnibus in ſepulchrum marmoreum tranſtulerunt. Remanſit autem odor ille gratiſſimus multo deinceps tempore in priori monumento, & in rebus, quæ in illo poſitæ erant, itemque in veſtibus & manibus eorum, qui ſacras reliquias contigerant: & in præſens quoque in ſacris oſſibus mirabiliter ſentitur. Facta eſt hæc translatio anno Chriſti milleſimo ducenteſimo triceſimotertio, Indictione ſexta, Pontificatus Gregorij IX. anno ſexto: ab obitu beati Dominici tertio decimo. Sit per omnia benedictus Deus, Amen. Collocatis verò ſacris reliquijs honeſto loco & venerabili, ſinguli ad ſua ſunt reuerſi, Chriſtum Dominum in eius fideli ſeruo Dominico collaudantes. Tanta autem per id tempus, tum gratia prædicationis, tum operum mirabilium efficacia & per Italiam, & in aliis prouincijs meritis beati viri in eius Fratribus extitit, vt totus Orbis ſtuperet, & in Saluatoris amorem & laudem exardeſceret. Nam F. Iohannes Vincij, vir vtique Deo deuotus, & verbi Dei præco eximius, profeſſione Dominicanus, cœpit tum Bononiæ præclaris fulgere miraculis: idque adeò, vt virtute fidei, diuina gratia efficiente, decem vitafunctos ad vitam reuocarit, aliaque permulta ſtupenda miracula per eum Dominus potenter & benignè effecerit. Porrò eodem anno, quo beatiſſimi Patris Dominici corpus translatum eſt, Gregorius IX. Pontifex Maximus ſpectabiles viros, itemque inquiſitores authoritate Apoſtolica miſit, qui de vita, conuerſatione, deceſſu & miraculis ſancti viri accuratè perquirerent. Illi teſtes teſtes plena fide teſtimonium dicentes audierunt, & dicta eorum ſedes Apoſtolica rata habuit & approbauit. Quibus quod longè præſtantius eſt, etiam ipſius Dei teſtimonium acceſſit. Pater enim, & Verbum, & ſpiritus ſanctus, vnus Deus, qui facit mirabilia magna ſolus teſtificatus in Eccleſia ſignis & prodigijs, verè ſanctum fuiſſe Dominicum fidelem ſeruum ſuum. Itaq; Pontifex, qui iam ante non neſciebat ſanctam eius in Domino conuerſationem, eumq; dum viueret, haud vulgariter charum habuerat, vna cũ Cardinalibus eum cenſuit in Sanctorum album referendum in hac Eccleſia militante, quem non dubitaret cum illis feliciſſimè regnare in Eccleſia triumphante. Itaq; anno à partu Virginis milleſimo ducenteſimò triceſimo tertio Romanus Pontifex, Pater Patrum, præſentibus Archiepiſcopis, Epiſcopis, alijsq; Eccleſiarum Præpoſitis non paucis, itemq; Fratribus & permultis Laicis, fidelem Chriſti ſeruum Dominicum Peruſij in ſanctis numerandum pronunciauit, & eius diem feſtum ab omnibus celebrari voluit. Miſit etiam literas per omnem Eccleſiam, quibus eius in Sanctos relationem, vitæq; integritatem bona fide declarauit.

Eſepulcrò eius profciſcitur ſuauis odor.

Eleuatur corpus eius

F. Iohannes Vincij ſtupendis claret miraculis.

Pſal. 135.

S. Dominicus adſcribitur catalogo Sanctorum.

ANNO ſalutis milleſimo ducenteſimo viceſimoprimo, cum magiſter Paulus, qui tum Iuris Canonici publicus erat Bononiæ profeſſor, ad ſancti Dominici ſodalitatem ſe contuliſſet, eodem anno ab eodem ſanctiſſimo Patre cum aliis quatuor Fratribus miſſus eſt in Hungariam. Qui cum in ciuitatem Laurienſem veniſſent, ad eorum concionem multa hominum frequentia, tanquam ad nouum quoddam & inauditum ſpectaculum confluebat. In ipſa verò concione tres pij pueri ſcholaſtici, ſancti Dominici inſtitutum amplexi ſunt. Sed cum necdum illic locum haberent, indè egreſſi, in Pannoniam profecti ſunt: vbi eadem nocte Fratri Sadoch, qui erat vnus è quatuor, viro magnæ perfectionis, multa dæmonum turba apparuit, alta voce & cum multo eiulatu clamitans: Veniſtis huc priuare nos iure noſtro conuerſique ad illos tres nouitios, dicebant: Eheu per eiuſmodi paruulos nos pudefacitis. Precibus matutinis abſolutis, F. Sadoch hæc ſociis indicauit. Ea tempeſtate duo fratres in eadem Prouincia ad pagum quendam ea venerunt hora, qua ſolet populus Chriſtianus ad audiendam Miſſam conuenire. Ea celebrata, cunctis ad ſua recedentibus, & cuſtode eccleſiam occludente, ſoli Fratres in atrio remanſere, nec erat, qui humanitatis officio proſequi eos vellet. Vidit autem eos quidam piſcator pauper, & licet miſericordia moueretur erga illos, non tamen auſus fuit eos ad ſuas inuitare ædes, quod non haberet, vndè eos reficeret. At nihilominus domum properè abiens, indicat vxori propenſum animum ſuum, dicitque: Vtinam ſuppeteret nobis, vndè duos Fratres alere poſſemus. Non mediocriter torquent animum meum duo peregrini Fratres, qui ſtant in atrio templi, & à nemine inuitantur. Reſpondit mulier: Non habeo, niſi parum milij. Iuſſit autem vir eius, vt marſupium excuteret, in quo præter ſpem omnem duos nummos reperit. Itapue mirificè exhilaratus homo: Abi, inquit, celeriter, & altero nummo panem, altero vinum eme: deinde milium & piſces coquito. Fecit mulier, vt iuſſa erat. Vir autem eius abijt ad templum, & eodem, quo reliquerat, Fratres loco ſtantes inuenit, ſecumque lætus ad ſuas adduxit ædes. Qui poſteaquam in menſa paupere charitatis fercula ſumpſerunt, gratias agentes, abiêre, hoſpiti ſuo vt Dominus retribueret, deprecantes. Itaque reddidit illi Dominus mercedem pro humanitate, quam ijs impenderat, ita vt ab illo die non defuerint ex crumena eius nummi duo, quibus emeret neceſſaria domui ſuæ. Nam ſimulatque duos expendiſſet nummos, mox alios duos ſibi comperit redditos. Locupletatus eſt igitur agris & ædibus, habuitque oues & boues & alia multa. Accepit etiam à Domino hæredem. Poſtquàm autem intantum eius excreuerant opes, vt iam pro illius ſtatu ſufficerent, deinde ea gratia ſubtracta eſt illi. Porrò deinceps & amauit Fratres, & libenter hoſpitio accepit. Creſcente verò Fratrum numero, miſſi ſunt quidam ex ijs à F. Paulo in ciuitatem Furienſem, cuius habitatores palàm ſchiſmatici & hæretici erant. Ibi Fratres illi multa perpeſſi, cum reualuiſſent, multos ab hæreſi ad ſanam fidem, à ſchiſmate ad Eccleſiæ vnitatem reuocarunt. Cumque non eſſent immemores deuotionis & zeli beati Patris Dominici, quodque ille Cumanos adire conſtituiſſet, homines Dei prorſus ignaros, diuino eos ſpiritu permouente, quoſdam ſpectata virtute Fratres ad eos mittere conſtituerunt. Sed illi miris modis & penè ſupra quã credi poſſit, ab ea gente afflicti, atque etiam repulſi, ſine fructu coacti ſunt ad ſuos ſe recipere. At tamen ſancto eos inflammante ſpiritu, & zelo animarum incitante, denuò ad eos profecti, per multa itinerum diſcrimina ad flumen eius regionis, quod Deneper vocant, peruenêre. Sed rurſus crebrò fame, ſiti & multiuaria perſecutione vexati ſunt, alij abducti in captiuitatem, duo interfecti. Qui autem ſuperfuêre, illi incolumes in cœpto concionandi ſtudio conſtanter perſeuerarunt. Et tandem pijſſimus Deus reſpexit labores eorum & conſtantiam, præſtitítque vt barbari homines audirent illos: baptizatusque eſt ante omnes Brutus dux eorum cum quibuſdam è familia ſua. Qui poſt aliquot annos, in veræ fidei confeſſione perſeuerans, obdormiuit in Domino, cùm prius confeſſus eſſet peccata

Fragmenta. Lib. VIII. I.

F. Paulus cum ſ ciis mittitur in Hungariã

Tres pueri ſcolares ordinem amplectuntur quod valdè ægrè tulit dæmon.

Pauperis piſcatoris liberalis animus.

Humanitatis & hoſpitalitatis egregia remuneratio.

Cumania, eſt quædam Tartarorũ regio.

Duo Dominicani pro fide catholica interficiuntur.

Brutus dux Cumaniæ cum alijs credit.

tatã ſua, & more Chriſtiano ſacram percepiſſet communionem à Fratribus, atq; in beatiſſimæ Mariæ ſacello, quod Fratres illic degentes, vt quandoque ibi ſe colligerent, ædificarant, honorificè ſepultus eſt. Deindè verò nobiliorem Ducem Benborch cum mille fere ex familia eius conuerterunt, quem è ſacro baptiſmatis fonte non abſq; magno gaudio ſuſcepit ſereniſſimus Hungariæ Rex. Cumque poſtea ſupremum traheret ſpiritum, dixit ad Fratres, qui illi morienti aderant: Diſcedant à me Cumani omnes, à fide Chriſti alieni. Video enim circa illos dæmones teterrimos. Soli Fratres maneant, & Cumani baptizati. Conſpicio enim apud me Fratres martyrio affectos, qui me expectant, vt ſecum perducant ad gaudia, quæ prædicauerunt. Atque his dictis, cum ingenti lætitia ſpiritum tradidit, humatusque eſt in ſacello memorato. Ità nimirum profecêre Fratres in illis regionibus concionibus ſuis, tum hæreticos, tum gentiles conuertendo, Domino cooperante, & ſermonem ſignis efficacibus confirmante. Infinita enim miracula virtus diuina meritis beati Dominici in compluribus cœnobiis noſtris in Hungaria effecit, quorum certus numerus iniri non poteſt. Item duã Benborchi.

LITTERÆ GREGORII PAPÆ IX. DE CANONIZATIONE B. DOMINICI.

I. GREGORIVS Epiſcopus Seruus ſeruorum Dei. Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & dilectis filiis Abbatibus & Prioribus, Archidiaconis, Decanis, Præpoſitis, Archipresbyteris, & aliis Eccleſiarum Prælatis, ad quos litteræ iſtæ peruenerint: ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Fons Sapientiæ Patris Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cuius natura bonitas, opus miſericordia: redimens & renouans quos creauit, qui vineam quam de Ægypto tranſtulit vſque ad conſummationem ſæculi non relinquit, ſapienter ſigna propter inſtabiles mentes innouat, & mirabilia contra diffidentiam incredulitatis immutat, dum in Eccleſiæ naſcentis exordio poſt obitum Moyſi videlicet finem legis, aſcenſurus equos in Euangeliorum quadrigis, quæ vere ſuut ſanitas arcu ſacri eloquij, quem donec Iudæus infirmetur intenderat, & iuramentis quæ in Patribus nobis diſpoſuerat ſuſcitatis confidentiam Hiericho, gloriam mundi quem prædicationis fremitu obſtupefactis gentibus vicerat calcaturus viam equis ſuis in mari faceret, & in Rahab ſalutem latitudinis gentium ſigno coccineo figurarent. In prima quadrigarum quatuor egredientium in Zachatia de medio duorum montium æreorum protulit equos rufos populorum Principes fortes terræ, qui per obedientiam fidei Deo Abraham Patris credentium in fundamentum noui fœderis adhærentes, ad ducis inſtar, tinctis de Boſra id eſt, tribulationis ãnguſtia veſtibus cuncta ſuæ ſigna militiæ rubricarunt, vt pro futuræ gloriæ gaudio præſentem gladium non timentes effecti martyres, id eſt, teſtes nouæ legis libro confeſſionis voce ſubſcriberent, & forinſecus miraculorum ſignis ad ſtipulationum robur appoſitis, librum & tabernaculum quod Deus & non homo fixit, ac Euangelici vaſa myſterij non brutorum, ſed rationabilium, hoſtiarum ſanguine tingeret, & in vniuerſam ſpacioſi maris faciem ſagena prædicationis expanſa multiplicatam ſuper numerum de cunctis, quæ ſub cœlo ſunt, nationibus Eccleſiam congregarent. Sed quia præſumptio multitudinem & malitia ſubſecuta eſt libertatem, in quadriga ſecunda ſub colore qui lugentibus ac pœnitentibus congruit, equeſtrem cuneum deputauit, qui ad clauſtrale deſertum ductus per ſpiritum ſub noui Iſraelis auriga ſanctiſſimo Benedicto, velut ſub altero Heliſeo filij prophetarum, communis vitæ bonum occaſione multitudinis perditum in iocundæ cohabitationis grata ſocietate reſtituit, & ſic vnitas ſciſſum rete reſtituens ac per opera pietatis ad terram Aquilonis, vnde omne malum panditur proficiſcens, eum fecit in ingreſſis theſauros viuis & contritis corde quieſcere, qui dedignantur in corpore ſubdito peccatis habitare. Poſt quos quaſi lapſum renouaturus exercitum, & redditurus iubilum poſt lamentum, applicitis ad quadrigam tertiam equis albis, Fratribus Ciſtercienſis ordinis & Florenſis, velut tonſarum greges geminæ charitatis fætibus vberes de pœnitentiæ lauacro fecit aſcendere, Sancto Bernhardo ariete ouium in virtute Spiritus qua ex alto indutus extitit, & in abundantia frumenti vallium præeunte, vt tranſeuntes liberati per eum in fortitudine clament ad Dominum, dicant hymnum, & ponant caſtra Dei exercituum ſuper mare. Nouo igitur Iſraele his tribus agminibus turmis totidem quas Philiſtiim fecerant occurrente hora vndecima cum dies iam declinaſſet ad veſperum, & propter iniquitatis abundantiam charitate plurimum frigeſcente vergeret iuſtitiæ radius ad occaſum: quia vineam ad quam Paterfamilias operarios diuerſis temporibus denarij conductos conuentione præmiſerat, & quam ſua dextra plantarat, non ſolum vitiorum vepres & ſpinæ peruaſerat, ſed iam propemodum vulpeculæ demolientes conuertere in alienæ vitis amaritudinem intendebant, aduerſus infeſtiſſimam multitudinem militiam adunare voluit promptiorem, & ſicut in præſentiarum cernimus poſt trium ſignis differentium tyrocinia quadrigarum, in quadriga quarta equos varios & robuſtos Prædicatorum & Minorum Fratrum agmina cum electis Ducibus ſimul in prælium directurus Spiritum Sancti Dominici ſuſcitauit, & ei velut equo ſuæ gloriæ præbens fidei fortitudinem & feruorem Diuinæ prædicationis hinnitum circumdedit collo eius. Qui gerens à pueritia cor ſenile, ac in mortificatione carnis eligens viuere, vitæ requiſiuit auctorem: & Deo deditus, ac in Nazareum ſub Beati Auguſtini Regula conſecratus, ſedulum circa Sancta Samuelis imitatus obſequium, in caſtigatione deſiderij piiſſimum Danielis continuauit affectum. Iuſtitiæ ſemitas & Sanctorum vias ſtrenuus athleta cuſtodiens, & vel ad momentum de tabernaculo Domini de militantis Eccleſiæ magiſterio ac miniſterio non diſcedens, carnem ſpiritui & ſenſualitatem ſubijciens rationi, & factus vnus cum Deo ſpiritus, totus in eum per exceſſum mentis pergere ſtuduit, & ſobriæ compaſſionis ſtudiis à charitate proximi non receſſit: quo ſagittante delicias carnium, & fulgurante mentes lapideas impiorum, omnis hæreticorum ſecta contremuit, omnis Eccleſia fidelium exultauit. Ætate creſcente creuit & gratia: quandoquidem inexplicabile gaudium de zelo concipiens animarum ad eloquia Dei dedit animum, & per Euangelium Chriſti multos generans in conuerſione tam ſtrenua multitudinis Euangelicæ dignitatis officium profitentis nomen & opus in terra meruit obtinere maiorum: Paſtor & Dux inclytus in populo Dei factus, nouum Prædicatorum Ordinem inſtituit meritis, ordinauit exemplis, nec miraculis confirmare deſiit euidentibus & probatis. Nam inter opera ſanctitatis & ſigna virtutis, quibus in carne poſitus claruit diuerſorum curatis languoribus, loquelam mutis, viſum cæcis, ſurdis auditum, greſſum paralyticis, & ſanitate priſtina multarum generibus inualetudinum reſtitutis, apertè patuit, qualis ſpiritus in eiuſdem ſanctiſſimi gleba corporis habitauit. Cum igitur ex multa familiaritate quam nobiſcum in minori conſtitutis officio habuit, argumenta ſanctitatis ipſius ex inſignis vitæ teſtimonio conſtitiſſent, eſſetque poſtmodum de miraculorum veritate dictorum facta nobis per teſtes idoneos plena fides: Nos cum commiſſo nobis grede Domini confidentes eius poſſe ſuffragiis per Dei miſericordiam adiuuari, vt cuius in terris ſolatium gratioſæ familiaritatis habere meruimus,

eius

eius in cœlis potenti patrocinio gaudeamus: ipſum de Fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu, ac omnium tunc apud Sedem Apoſtolicam conſiſtentium Prælatorum, Catalogo Sanctorum aſcribere decreuimus: ſtatuentes firmiter, ac vniuerſitati veſtræ præſentibus iniungentes, vt Nonis Auguſti ante diem quo poſita carnis ſarcina diues meritis penetrauit in ſancta ſimilis ſanctorum factus in gloria, eius natalitia celebretis & faciatis ſolemniter celebrari: quatenus eius precibus Deum quem viuens coluit exoratus gratiam in præſenti ſeculo, & gloriam nobis tribuat in futuro. Nos vero tanti Confeſſoris venerabilem ſepulturam, quæ miraculorum fulgoribus Generalem illuſtrat eccleſiam cupientes dignis Chriſtianæ deuotionis honoribus frequentari, verè pœnitentibus & confeſſis illam in feſtiuitate præfata annis ſingulis cum deuotione ac reuerentia debita viſitantibus, de Omnipotentis miſericordia, & BB. Petri & Pauli Apoſt. eius auctoritate confiſi, annum vnum de iniuncta ſibi pœnitentia miſericorditer relaxamus. Dat. Reate. 3. Idib. Iul. Pont. noſtri anno 8.

De Sixto Papa & martyre quærat Lector infra in geſtis ſancti Laurentij Martyris.

An. 300.

MARTYRIVM SANCTISSIMORVM PVERORVM ET FRATRVM, IVSTI ET PASTORIS, QVOD MVTATO PASSIM STYLO EX ANTIquiſſimis excerpſimus codicibus, quibus ſuffragantur Martyrologia.

6 Aug. Datiani crudelitas.

EO tempore, quo crudeliſſimus Datianus inſtinctu infernalis ſerpentis, & conſilio prouocatus diaboli, vniuerſum rabidus perluſtraret orbem, vt quoſcunque inueniſſet Chriſtianos, per diuerſas regiones diſperſos, varijs tormentorum generibus cruciaret, & ad ſuæ ſacrilegæ religionis cultum reuocaret: contigit eum ad Complutenſem ciuitatem tranſeundi gratia deuenire. Cuius incolæ cùm tremendam eius opinionem intellexiſſent: duo infantes Iuſtus & Paſtor, relictis ſcholæ tabulis, in quibus eorum teneræ ætates literis imbuebantur, iam non ad ſtudium magiſtri vel doctoris iſtius ſeculi ire cœperunt, ſed quaſi probati Chriſti diſcipuli, ad ſpectaculum proprij martyrij alacres cucurrerunt. Cumque ſolicitè cernerent & intento perciperent corde, quid dementis Datiani inquireret furor: nunciatum eſt ei quòd hi duo infantuli eſſent Chriſtiani, & à parentibus Chriſtianis progeniti, ac propterea eos ad id ſpectaculi deueniſſe, vt ſi Chriſtianorum facta fuerit inquiſitio, ipſi ſponte ſeſe offerant puniendos. Cumque hoc crudeliſſimus Datianus intellexiſſet, ſtatim indignationis ira commotus, in audita eorum parte, comprehendi, & eos cruciatu magno cædi præcepit: timèsnè ſi ad interrogandum in eius præſentiam adducerentur, aliorum circumadſtantium ad confeſſionem nominis Chriſti, animos præpararent: & dum eis non præualeret, ipſe ſuam publicè adſpiceret malitiã ab infantibus ſuperari. Comprehenſi igitur ſancti martyres, priuſquam ad ſupplicium traherentur, ſeſe mutuò, cælitus edocti, læti confortabant. Dixit ergò Iuſtus: Noli, frater Paſtor, hanc temporalem pertimeſcere paſſionem, noli propter cædentium flagella, quibus tenerrimum corpus tuum atteratur, à fide te ſubtrahere, noli incumbentem gladium formidare: quia ſi annuente Domino Ieſu Chriſto, extinctis contigerit nobis ad ipſius gloriam properare, digniorem in futuro ſæculo percipiemus fortitudinem, quæ noſtram non minuat paruitatem, ſed ad perfectionem martyrum & Angelorum coronam perducat æternam. Hic tempore exiguo conſtituti, paruam inter homines habuimus vitam, ſed illic in longirudinem dierum, ſi quæ Deo placita ſunt fecerimus, æternæ vitæ percipiemus abundantiam. Cui ſanctiſſimus Paſtor reſpondit: Dignè quidem frater Iuſte, ſic te decet hortari, vt iuſtitiam quam nomini tui inſcriptam portas: ſimul cum tuo fratre Paſtore ſuſcipias. Leue etenim ſit nobis, pro confeſſione Domini noſtri Ieſu Chriſti, corpus noſtrum iugulari & ſanguinem fundi, vt in ſacrario cæleſti, diuinum corpus Chriſti & precioſum ſanguinem eius, nobis liceat adorare. Non nos parentum aut proximorum reuocet pietas, nec noſtræ condoleamus ætati: ſed celeriter ad cælorum culmina properemus, vbi noſtræ infantiæ, & parentum noſtrorum peccatis obtinere veniam mereamur. Aſt vbi illos, qui acciti fuerant violenti carnifices, vidiſſent vnanimiter talia ſibi colloquentes, nunciant Datiano: ſciſcitantes, quid de eis præciperet quos audierant ſic ſeſe mutuo pro nomine Domini conſolantes. Quibus auditis, ſtupefactus Datianus ait: Non ſunt iſti digni noſtris conſpectibus iſti, qui nec infantiæ ſuæ tenerum robur lucrari voluerunt, nec deorum noſtrorum compulſi venerabilem adorare culturam. Statim igitur iubet eos procul à ciuitate gladio trucidari. Cumque producti fuiſſent in campum laudabilem, nulla obſtante macerie, ibi vltionem dignam pro Chriſti nomine ſuſceperunt. Quorum confeſtim animas Saluator apertis cælis, triumphantibus Angelis, & martyrum exultante choro, in cæleſtes ſedes ſuſcepit æterna requie fruituras. Poſt celerem verò profectionem immundiſſimi Datiani, exeuntes Chriſtiani, corpora eorum eodem loco quo paſſi ſunt, honorificè ſepelierunt: & per ſingulorum corpora, vna protegente baſilica, in eorum titulis altaria veneranda ſacrarũt. Quem locum ſanctum tanta Dominus noſter Ieſus Chriſtus potentiæ ſuæ maieſtate repleuit, vt quicunq; pura fide & integra deuotione eorum expetierit veneranda ſuffragia, quacunq; fuerit infirmitate detentus, vel inimicorum infeſtatione depreſſus, ſtatim ipſorum inuicto liberetur auxilio. Vnde oportet nos vnita laudis voce in eorum feſtiuitate pſalmorum cantica reſonare, dicentes: Gaudete iuſti in Domino, rectos decet collaudatio, vt qui pro cælorum regno & nobis omnibus conſeruandis, precioſum ſanguinem effuderunt, dignas & nos in hac die pro eorum martyrio laudes, altiſſimo cum muneribus offeramus, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

I.

Ecce ardẽs deſiderium martyrij in duobus fratribus iſtis.

Magnis afficiuntur cruciatibus

Alter alterũ conhortat.

Parentes propter Chriſtũ relinquendi.

Plectuntur capitali ſupplicio SS martyres

Extruitur baſilica in eorum memoriam.

Pſal. 32.

An. 870.

DE MARTYRIO CC. MONACHORVM ORDINIS S. BENEDICTI, CVM SVO ABBATE STEPHANO à MAHOmetanis in Hiſpania occiſorum, ex Commentarij fr. Aphonſi Ciaconis Dominicani cap. 13.

Auguſt. 6.

ANno Chriſti octingenteſimo ſeptuageſimo ſecundo, qui fuit ſextus Alfonſi Regis tertij, Mahomad eſfero in Catholicos animo, non tam regnandi & ampliandi Imperij cupidine, quam odio in Chriſtianos concepto, immani & crudeli vigeſimo regni ſui anno, dimicaturus aduerſus eos copias quampotuit ampliores coegit, nõ ſolum ex Hiſpania, ſed ex Africa militibus aſcitis. Allabidus namque Almanſus, qui nomine Mahomedis Africam gubernabat, triginta mille milites auxiliares tranſmiſit, imperatorem eorum conſtituens Zapham Regem, nepotem ſuum. Mahomad autem duos potentiſſimos exercitus inſtruxit, alterum qui Legionenſe regnum, alterum qui comitatum Caſtellæ aggrederetur, priori, Albucacenum, poſteriori Almandarium ſtrenuos duces præfecit, copias autem omnes in duos exercitus diuiſit eo conſilio, vt dum alter illorum cum Alfonſo in Prouincia Legionenſi congrederetur, alter libere rerum in comitatu Caſtellæ potiretur, Vrbes & munita quæq; loca occuparet. Verum conſilium imprudens fuit, dum vires, quæ collectæ potentiores, & for-

L.

Mahomad perſequitur Chriſtianos

Bellũ mouet in regnum Legionenſe & Caſtellæ comitatũ.

& formidabiles existunt, dispersæ imbecilliores & superabiles fiunt. Ita enim euenit. Alfonsus celerrime Albucaceno occurrit: prælium confertum: in quo Rex victor, Albucacenus superatus fuit, exercitus hostilis terga vertit, quem Regius magna strage vbique edita, longius insectatus est: non ausus Albucacenus dissipatas copias cum Almandario coniungere, insequente Rege, necvlla consilij, aut respirandi opportunitate relicta, inglorius Cordubam rediit. Mahomedis exercitus in regno Legionensi, superatur.

II. ALMANDARIVS in agro Salmandicensi immoratus excursiones faciens misit Zafam Regem & Memosar cum parte copiarum, vt Castellæ regionem infestarent. Tanto autem odio hi duo Duces in Christianos exardebant, vt conuenirent, & interficiendis illis, qui Christi nomen non abnegarent, & Machometum & eius legem non confiterentur. Et ita illa profectione multos martyrio affecerunt, quorum nomina Deus scit, ob fidei constantiam nolentes abiurare & deserere suum ducem, etiam vitam profundentes. Ad insigne clarissimum Cœnobium sancti Petri à Cardegna acies dirigit Zafa, vbi ducenti monachi degebant sub disciplina Stephani Sanctij Abbatis, viri probi, & religiosi, & institutæ sancti Patris Benedicti sequentes. Erat autem hoc Cœnobium totius Hispaniæ tum venustate, tum numero monachorum celeberrimum: & opulentissimum, quod tot monachos alere poterat. Erat autem huic Tyranno inuisum & exosum genus omne monachorum, vt qui arctius Christianam professionem sequerentur, & alios ad eiusdem obseruantiam firmius continendam, verbo & exemplo hortarentur. Tentat Abbatem, & Monachos Zafa blanditiis, deinde minis: sed ab Abbate Stephano Sanctio confortati monachi, & animati exemplo Sanctorum Iusti & Pastoris, quorum natalitia illo die celebrabat Ecclesia Hispanica, quorum alter tredecim alter septem annorum ætatis, non inquisiti, se vltro obtulerant iudici, & tanta constantia martyrium pertulerunt, esse verecundum, à pueris tenera adeo ætate, grandes superari, insistendum eorum vestigiis, & multorum monachorum, qui Cordubæ necem pro Christo pertulerunt sponte. Omnes igitur in parte claustri congregati vnanimes Christum confessi, & Mahometum, & eius spurcam legem execrantes, Hismaelitarum gladiis ducenti monachi cum Abbate Stephano Sanctio, vno die pro Christi fide tuenda, confossi, & iugulati crudelissime fuêre. Cœnobium euersum, supellex direpta, vestes & vasa sacra sublata. Contigit hoc facinus anno Domini octingentesimo septuagesimo secundo, qui erat sextus Alfonsi Regis tertij cognomento Magni, tribus mensibus & nouem diebus vltra excursis, viginti Mahomadis Cordubensis Regis, octauo Idus Augusti, quarta feria, qua transfigurationis Saluatoris nunc, olim sanctorum martyrum Iusti & Pastoris natalitia celebrabat Ecclesia Hispanica. Martyres isti insignes, sanguine suo effuso, pauimentum sui Cœnobij cruentarunt, subscribentes fidem pro qua patiebantur purpureo liquore victimæ Deo gratissimæ, iacuerunt, quas perfidi illi mactarunt. E corporibus illis immobiles erectæ, quibus structura monasterij S. Petri à Cardegna fortius fulciretur, & pulchrius atque erat assurgeret. Hinc decus Vniuersali Ecclesiæ, Hispanicæ præsertim, totique ordini Benedictino, cuius professores erant, & ornamentum insigne conciliatum. Zafa monasterium S. Petri à Cardegna obsidet. Iustus & Pastor pueri martyres. CC. monachi trucidantur.

III. DISCEDENTE exercitu, fideles circumuicini, continuo accurrerunt, vt viderent, quid Barbari illi, intra monasterium sancti Petri admisissent: reperiunt ipsum demolitum, & sanctos martyres simul in claustro iacentes, diuersis vulneribus confossos, quos accipientes in illa eadem claustri parte, qua fuêre occisi, eadem etiam sepulti. Lapis ingens impositus, ne temporum vnquam iniuria tantæ rei posset memoriam abolere. Deliberatione, maturoque consilio habito Inscriptionem hanc addendam curauêre, prout hodie extat. Sepeliuntur à fidelibus.

ERA DCC. LXXII. IV. F. VIII. ID. AV. ADLISA. EST. KARADIGNA. ET. INTERFECTI SVNT IBI. PER. REGEM ZAPHAM. CC. MONACHI. DE. GREGE. DOMINI. IN. DIE. SANCTORVM. MARTYRVM. IVSTI. ET. PASTORIS.

VITA BEATI ALBERTI DE MONTE DREPANO AN. 1250.

CARMELITÆ, AVTHORE, NI FALLOR, IOHANNE MARIA POLITIANO.

Is enim scripsit beati viri vitam, sed MS. codex eius nomen non habebat: id quod sæpè non sine dolore videmus in eiusmodi libris. Scripsit vero etiam Baptista Mantuanus Vitam eius Carmine Sapphico. Stylum simplicem mutauit Fr. Laurentius Surius in gratiam Lectoris.

I. EA tempestate, qua serenissimus Rex Petrus regnũ Cataloniæ & Siciliæ obtinuit, fuit benedictus quidam, nobili stirpe progenitus, dictus Adalbatibas, quæ est præclara apud Siculos familia. Duxit vero vxorem Iohannam, generis nobilitate ipsi non imparem, in Castro montis Drepani ortam: apud quem montem est monasterium fratrum Ordinis beatissimæ matris Dei, qui Carmelitæ vocantur. Dicitur autem Drepanense monasterium. Porro istorum coniugum erat coram Deo vita integra & mores inculpati. Cumque in matrimonio pariter annos ferme sex & viginti exegissent, nec prolem vllam procreassent, tandem communicato inter se consilio, beatissimæ Mariæ virgini votum mente syncera nuncuparunt, si ipsa pro solita humanitate & benignitate sua eis prolem impetraret masculinam, eam se ipsius Ordini perpetuo consecraturos. Eo voto facto, in ieiunia, preces, eleemosynas incumbunt, vt dicta factis confirment. Nec verò multi præterière dies, & præpotens Deus annuens votis illorum, Iohannæ præstitit, vt è suo marito se sentiret grauidam. Porro Benedictus vir eius, vidit in somnis cereum mirifice radiantem, è suo coniugis vtero prodeuntem: nec dissimilis visio eius coniugi oblata fuit: mutuoque quid vidissent, sibi indicârunt, flexis genibus gratias agentes Deo & sanctissimæ Virgini. dixitque postea Iohanna: Si ea, quæ videre nobis licuit, suum habitura sunt effectum, magnus erit profecto hic puer coram Domino. Vbi deinde partus aduenit tempus filium peperit, cui sacri baptismatis fonte abluto, Alberti nomen impositum, non sine instinctu diuino, cum apud Siculos hactenus vix quisquam ita esset appellatus. AVGV. 7. Votum parentum Alberti. Voti illius effectus.

II. POSTQVAM autem nonnihil creuit puer, liberalium artium studiis est admotus. Ille verò sancti spiritus gratia ornatus, literis bene eruditus, & optimis moribus instructus, parentibus charus, ciuibus acceptus & amabilis fuit. Iam annum octauum attigerat, & quidam præcipuæ nobilitatis viri, cum poscebant sponsum addici puellæ cuidam, quæ regio stemmate nata videretur, Pater eius, illorum tandem flexus precibus, rem ad vxorem Ad studia literarum admouetur puer Albertus.

Religio matris eius

refert, putans eam non alienam fore ab eius rei consensu. At illa posteaquam audiuit maritum talia dicentem, valde obstupescens, ait ad eum: Miror prudentiam tuam vel in animum inducere potuisse, vt ea proponeres, quæ fieri nefas sit. An vero iam prorsus immemor es benignissimi Creatoris tui, qui nos tanto voluit afficere beneficio, intercedente pro nobis sacrosancta Virgine Maria? An non danda nobis opera est, vt Deo & sanctissimæ matri eius persoluamus id, quod polliciti sumus? Albertus filius noster non fœminæ, sed Deo coniungendus est,

Sponsalia eum verbis de futuro matrimonio.

& sacræ religioni copulandus est. His auditis, pater Benedictus, diuino permotus timore, obticuit, nec vllam voluit eius rei deinceps facere mentionem. Non debet autem mirum videri Lectori, quod diximus, Albertum puerum tenellum, sponsum à quibusdam expetitum. Eiusmodi enim matrimonium, per verba de futuro contractum esset, quod apud eius regionis nobiles frequens est.

II. Porro mater Iohanna beatum puerum Albertum in cubiculum accitum, & omnia ei exposuit, tum de conceptione eius, tum de visionibus parentum: simul etiam indicans, quid Domino promisissent. Ille verò cum verba matris probe cepisset, humiliter ei respondit: Ego, mater, non sum mei iuris, sed parentum meorum iugo salutari me sentio contineri. Quid igitur, mea mater, me vis facere? mundo ne seruire, & temporariis perfungi honoribus, vel potius amare Christum, & illi in sacra religione perpetuum exhibere famulatum, vt possim æterna apud illum vita frui? quod quidem vos illi promisistis. Respondit Iohanna mater: Equidem, mi fili, votum, quod nuncupauimus, nolim esse irritum: immo vero toto pectore oratum te velim, vt quod polliciti sumus, exequamur, & dicta factis compensemus. Ait illi Albertus puer: Faciam, mea mater, quod hortaris. Cumque pater venisset domum, & cum vxore ad mensam accumberet, coram illis dixit puer Albertus: Non comedam, nisi mihi bene precemini. Tum illi pio animi affectu dixerunt: Benedicat tibi Deus, & dirigat gressus tuos. Ea percepta Benedictione parentum suorum, obiit ad monasterium Drepanense fratrum Carmelitici instituti, à castro montis Drepani ad duo distans milliaria. Quò cũ peruenisset, petiit sibi donari habitum eius instituti, optans illic apud fratres commorari. At Prior siue præfectus cœnobij, iis pueri sermonibus acceptis, non sine multa admiratione, quod non nesciret generis eius nobilitatem, noluit eum in fratrum sodalitatem admittere. Itaque pius Puer ad parentum ædes mœstus se recepit. Nocte proxima, cum parentes eius sopori se dedissent, beatissima Virgo eis apparuit, seuereque eos obiurgans, minitabunda dixit: Vos id quod mihi polliciti estis, non redditis, & rem alienam apud vos detinetis. Filius vester è vestra quidem, carne genitus est, sed mihi voto perpetuo obligatus. Quod si vos illum famulum meum mihi non reddideritis, breui morte fœdissima vos extinctos sentietis. Ex his nimio illi terrore consternati, expergiscuntur: confestim ad monasterium illud properant, Priori & fratribus, quid viderint & audierint, exponunt: filium votiuum vltro illis exhibent, orant vt intra paucos dies habitu monastico induatur.

Attende prudens & humile pueri responsum.

Puerulus petit monasterium.

Si quid voueris Deo, ne moreris reddere.

III. Is dies postquam aduenit, puta quo vestes erat monasticas accepturus Albertus, nobiles omnes ad tam pium spectaculum confluunt, sanctus puer Albertus ex more sanctum habitum induit: vestes suas, quibus hactenus vsus erat, propriis manibus pauperibus elargitur, vitam mox viuere incipit sanctissimam. Id vero cernens antiquus hostis, arte veteratoria eum à salubri proposito nititur reuocare, in ipsis primis conuersionis initiis, pœnitentiæ studiis incumbentem & precibus inhærentem, sub elegantissimæ mulieris forma aggreditur, & quandam vultu mentientis pietatem, non sine gemitu ita compellat: Me miseram, quidnam factura sum tui amore vsque adeo occupata, sed tuo consortio destituta, cum ego nihil optarem magis, quam te habere maritum? Sed quæso te, ne me tam illustrem & speciosam puellam deseras: nec tibi fas est tam vili & abiecto vti habitu, cum sis nobilis; plane redeundum est ad sæculum. Ego tam decora & amabilis, præcipuæ nobilitatis stirpe progenita, opibus & copiis huius mundi, in quibus est multa vitæ securitas & felicitas, egregiè abundo & affluo. Quid igitur in his sordibus perpetuò decreuisti permanere, cum certum sit, non posse te hoc asperum & acerbum vitæ genus, tantumque pondus proferre? Oro & obsecro, iuuenis formosissime, quem ego præ omnibus vnice diligo, redi ad paternos lares, iungere mihi legibus matrimonij, & omnibus bonis mecum perfruere. Sentiens Christi seruus à Satana eas proficisci suggestiones & persuasiones, signo sanctæ Crucis se communiens, ita ait: Abi serpens tortuose in flammas tuas, meque missum facito. Non enim vera hæc est, quam præ te fers, hominis effigies, sed maledicta est commentitia species tua. Ad has serui Dei voces ille Satan euanuit, nec quicquam mali ex ea visione Albertus perpessus est.

Induit monachi vestes, & suas dat pauperibus.

Diaboli fallacia.

Signo sanctæ crucis fugat dæmonem.

VI. Profitetur palam monachatum.

Asperitas vitæ eius.

Indè anno absoluto, palam se monastica professione obligauit, quam animo iam tum fecerat, quando habitum religiosum suscepit. Fuit porrò vita eius valde seuera & aspera, insignis patientia, multaque de se virtutis exempla præbebat. Feriis secundis, quartis & sextis, egregio cilicio carnem domabat suam, eam assiduis ieiuniis macerabat, in palmitibus, nudo corpori admotis, cubabat, rudi panno degebat corpus, vestes viles ferre non erubescebat. A vino abstinens, aquæ potum illi præferebat, nè vinum blandè ingrediens, luxuriæ fomenta suppeditaret. Sextis feriis pani suo absynthium immiscuit, & vestibus asperis vexabat carnem, ne quas illi aduersus spiritum delectationes parturiret. Ocium semper fugit, in bona opera perpetuò intentus, vt eum malignus hostis semper bonis rebus occupatum inueniret. Castitatis fuit perquam studiosus, obedientiæ sanctæ constanter & integrè addictus. Paupertati & humilitate facilè omnes superabat, doctrinam ecclesiasticam moribus ornatissimis illustrabat. Omne patrimonium suum in pauperes fratres distribuit. Diuina quoque perfusus sapientia, intrinsecus semper cælestibus fruebatur delectationibus. Infideles Iudæos concionum suarum radiis mirifice illustrabat, nec rarò ex illis ad Christi religionem quosdam traduxit.

Multos sua concione conuertit Iudæos

V. Exercitia eius.

Vt verò perfectius opera diuina exequeretur, diem naturalem, hunc in modum distribuebat: A prima noctis hora vsque ad tertiam, vacabat precibus. Inde corpori nonnihil somni indulgens, post somnum reuertebatur ad exercitia, quibus caro castigaretur. Postea ad matutinas preces persoluendas se conferebat, Deumque cum lachrymis orans, ad ortum auroræ, ibat ad offerendum sacrificium. His absolutis, vt esset ad eiusmodi pietatis officia & exercitia aptior atque paratior, à Tertiis vsque ad Vespertinas preces, quippiam suis manibus operabatur. Porrò Horariis siue Canonicis precibus studiosissimè expletis, ad consueta pœnitentiæ studia se conferebat: quæ quidem tam præclara in eo extitêre, vt etiam miraculorum gloria à patre luminum meruerit cohonestari. Porrò ad sacerdotium promouendus eum esset, testabatur se inuitum illo initiari. Non enim fas est, inquit, vt indignus tantum mysterium administret populo, nec ego me talem reperio, qui possim pro dignitate istuc exequi ministerium. Verumenimuerò nihil moti Patres id genus sermonibus eius, compulerunt eum proficisci Messanam, vbi sacerdotii munus cum multa humilitate & deuotione suscepit: moxque in eadem vrbe haud vulgari admiratione digna miracula per eum Dominus perpetrauit.

Inuitus initiatur sacerdotio.

VI. Quodam enim Dominico die, viro Dei media nocte coram altari in ecclesia feruenter orante, lampadis luce templum illustrante, Satan illic adfuit, eum volens à sancto opere auocare. Legebat enim tum Psalterium, &

ad

ad eum vsq; Psalmum peruenerat, cuius initium est, Eripe me de inimicis meis Deus meus. Cernens autem impurus dæmon sancti viri perseuerantiam, conabatur lampadem coram illo extinguere, vt terrore fractus, à cœpto pœnitentiæ labore resilirer. Sed vbi eum vir Dei conspicatus est iuxta lampadem adstare, mox ei adfuit virtus diuina, nec passa est quicquam inde molestiæ ei accidere, lampademq; ex dęmonis impulsu cadętem ita seruauit illæsam, vt nec lumenis, nec olei vllam faceret iacturam. Accidit hoc sub illustrissimo Cataloniæ & Siciliæ rege Iacobo, qui Petro successerat. *Psal.* 58. Lãpas à dæmone euersa, nihil detrimenti accipit.

VIII. Circa annum salutis millesimum ducentesimum & octogesimum Fridericus Dux, nomine Iacobi Regis, quem iam diximus, administrabat Siciliæ regnum. Qui anno Christi millesimo ducentesimo octogesimosexto, aut circiter, in Regem coronatus est. Eius tempore Robertus Rex Neapolitanus Messanam Siciliæ vrbem fortissima presslit obsidione, eo consilio, vt & eam ciuitatem & totum Siciliæ regnum sibi subiugaret. Interim dira fames vexabat vrbem, nec videbatur vllo humano consilio quenquam illi posse mederi. Tum Rex eam iussit flammis exuri, ne in hostis potestatem veniret. Ipse vero fugam meditabatur in castra Cataloniæ & Castiliæ. Itaque conuenêre ciues frequentes, multique nobiles & satrapæ, homines doctissimi, nec pauci comites & barones, bellicæ rei peritissimi. Ij omnes gemebant, & dicebant, melius esse sperare in Domino, quam sperare in principibus, quandoquidem non solet Deus in se sperantes relinquere: visumque est eis, vt ad virum Dei Albertum accederent, rogarent eum, vt præpotenti Deo & sanctissimæ matri eius Preces adhiberet pro populo & ciuitate Messana. Itum est ergo ad eum, & cum esset occupatus offerendo sacrificio, obnixe eum deprecabantur, vt eis apud Dominum ferret opem, ficque dicebant: Iam fame intolerabili perimus, serue Dei, itaque ne desis nobis præsidiis tuis, ad quæ constibus tueantur, & fame pressos releuent, nec vlciscantur nos propter peccata nostra. Has illorum voces & gemitus vt audiuit vir Dei, inter sacrificandum lachrymatus est, & flexis humiliter genibus, sic orauit: Domine Deus vniuersorum, qui non auertis faciem tuam ab illis, qui toto animo & pectore tibi confidunt: respice de excelso cælorum habitaculo super populum hunc tuum ad te clamantem, & effunde in illum misericordiam tuam. Pasce fame laborantes, qui olim in eremo manna pauisti esurientes. Extende brachium dexterum, & protege hanc ciuitatem, vt non modo non diffidat de te, sed certò confidat, sine tuo consilio non posse ipsam saluam consistere: sciatque non in multa exercitus copia spem collocandam, sed in tuo nomine. Succurre Domine miseris, iuua eos, qui pusillo sunt animo, ne lætetur satan perditione tot animarum. Hac oratione completa, mox ingens extitit tronitruum, vnde vox instar tubæ audita est, ita dicens: Exaudiuit Deus preces tuas. Hanc vocem non sine multa admiratione omnes audiêrunt, mirificeque exhilarati, dixêre: Tibi Domine gratias agimus, qui meritis huius sanctissimi patris nostri Alberti admisisti clamores populi tui. Simul autem in vrbis portu visæ sunt tres triremes onustæ, licet hostes vndique & portum & vrbem obsiderent. Eæ triremes virtute & beneficio diuino in ciuitatem penetrârunt, atque ex iis annona & commeatus in oppidum nocte, cunctis lætantibus, importatus est, & pro cuiusque necessitate distributus. Deinde vero nusquam conspectæ sunt illæ triremes: neq; earum patroni cuiquam noti erant. Creditum est à multis, earum gubernatores fuisse Angelos Dei. His vero animaduersis, Rex Siciliæ tanto miraculo non immerito obstupefactus, cum satellitibus suis & populo ad sanctum virum accessit, eique ait: Tibi sancte Pater gratias agimus, quod tam humaniter pro nobis peccatoribus intercedere voluisti: planeque nobis persuademus, tuis sanctis meritis nos hodie liberatos esse. Gratiis actis, cum eius manum essent exosculati, læti abiêrunt. Creuit indè apud populum opinio sanctitatis eius, sentiebantque non posse deinceps ab hostibus vrbem propter eius merita expugnari. Messana obsidetur à Roberto rege Neap. Quam fuerit efficax eius oratio cælitus declaratur. Magno miraculo annona Messanensibus importatur

IX. Per id tempus quidam monachus è cœnobio sancti Saluatoris apud Messanam, apostemate in gutture adeo premebatur, vt medici omnes spem salutis omnem, haud secus atq; extincto, præciderent & auferrent. Vt audiuit autem, Messanæ esse virum Dei Albertum, misit quosdam è Fratribus, qui rogarent, vt ad ipsum in tam præsenti periculo constitutum venire non graueretur. Abiêrunt illi, & cum ad eum peruenissent, ea, quam par erat, reuerentia illi præstita, dixerunt: Frater noster apostematis molestia misere afflictus, orat vt ipsum velis inuisere, & tuis precibus malum, medicorum omnium artem & operam eludens, profligare. Misericordia permotus vir Dei, iuit cum illis, & intrans in cubiculum ægroti, ait: Non debuisti ad me mittere, frater charissime, qui infirmus sum & peccatis obnoxius. Sed quando tamen & salus & morbus diuino parent imperio, bono animo esto, & spem tuam in Deo repone. Deinde cum illum Crucis signo consignasset, eius apprehensa dextera, ait: Confidis, frater, in Domino Iesu & piissima matre eius? Plane, inquit ille, confido, & tuæ sanctitati me commendo incurabili morbo oppressum. Quæ cũ ab illo dicta essent, mox apostematis rupti per os saniem teterrimam reiecit, & pristinæ saluti restitutus est. Ea res sanctatem beati viri vbiq; diuulgauit. Sancti Dei se vilissimos semper reputant peccatores. Signo Crucis sanat apostema exitiale.

X. Perlatvm quandoq; est ad virum Dei, quandam nobilem matronam habere filiam, à dæmone vexatam. Tũ ille ingemiscens, Et quanam, inquit, authoritate hoc facere ausus es impure satan? Statim è fratribus quidam indicauit matronæ illi, virum Dei Albertum adesse. Illa cum ingenti charitatis feruore dixit ad hominem Dei: Spero tuis sãctis meritis diuinitus mihi consolationem adfuturam. Vnica filia mea, diabolica infestatione miserè fatigatur. Quæso vt eam inuisere digneris. Tum vir pius commiseratione affectus, ingreditur ad puellam, eamq; salutans, dicit: Pax tecum impressoq; fronti eius Crucis signo, ab illa in dextera maxilla percutitur. Ille nihil motus, dixit: Præbe mihi alteram, pater omnium superborum. At malus dæmõ sancti viri humilitate pudefactus, atq; eius meritis enervatus, ait: Hei mihi, quantum crucior sanctis meritis tuis, præsentiam tuam ferre non sustinens. Respondit vir Dei: Ille, qui te creauit, & propter scelus tuum è cælis te exturbauit, ex hac nobili puella te compellat exire. Iis autem auditis, puella contremuit, dixitq; vir Dei: Egredere è corpore puellæ, Christi nomini consecrato. Et cum rursus eam Cruce signasset, & aqua benedicta aspersisset, diabolus magno quodam instar tonitrui excitato sono, cum ignominia recessit: sensitq; se puella rectè habere, & tum Deo, tum sancto viro cum gaudio & lachrymis gratias egit. Eius miraculi rumor, ad proceres & prælatos regni allatus est. Eius humilitatem & patientiam dęmon non sustinet. Crucis signo & aqua sacrata pellit dęmonẽ.

XI. Ivvencvla quædam Drepani in partu laborabat diebus sex, idque tanto cum periculo, vt iam ceu morti propinqua, à medicis relinqueretur. Aderat illic vir Dei, quem fœminæ illius mater, licet immodico consternata animi dolore, tamen in Domino confidens, adiunctis sibi cognatis & propinquis, lachrymabunda rogauit, vt filiæ tam desperatè laboranti præsentiam suam, priusquam è corpore abiret, non negaret, addens eam diu illum videre peroptasse. Ait ad eam vir beatus: Vbinam habitas? Illa respondit: Quorsum attinet sciscitari, vbi sint ædes meæ? Veni, quæso, & vide. Abiit igitur cum illa, adiuncto sibi puero suo: venienſque ad ædes, vbi illa decumbebat, dixit: Pax tecum. Illa vero, quod iam sensuum vsu destituta esset, nihil respondit. Tum vir sanctus digitum suum eius oculo apponens, appellauit eam nomine suo, ita dicens: Margareta, cur adeo doloribus occuparis, vt mihi non respondeas? Profer sermonem, vt matri consolationem adferas. His dictis, ventrem eius oleo vnxit, dicens: Sanette Dominus noster Iesus Christus ob merita sanctissimæ matris suæ: & sicut illa absq; damno virginitatis concepit, & sine dolore peperit: sic tu absque vllo mortis periculo edas hanc prolem Domino consecrandam. Dixit, & fœmina Sanat oleo partu periclitantem.

ad ſe rediens,exclamauit:Adiuua me amice Dei:ſimulq; puellam enixa eſt inprimis ſpecioſam,quam poſtea Domino dedicauit.

*fort.octogeſimoquinto:nam teſte Baronio in notis obijt ann 1292.

ANNO Domini milleſimo ducenteſimo * nonageſimoquinto,vir Dei erat in terra ſancta,vbi Iudæus quidam XII. crebro vexabatur morbo comitiali.Adductus vero eſt à parẽtibus ad ſeruum Chriſti Albertum:qui ait ad eos:Ecquid vultis:Reſponderunt illi:Vt filius noſter nobis incolumis reſtituatur: Ait vir Dei:Si vultis credere in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,& matrem eius virginem fuiſſe & in partu & poſt partum, & cætera, quæ ad fidei ſymbolum pertinent,fiet quod petitis. Illi reſponderunt:Si in nomine Ieſu Chriſti filio noſtro reddideris ſanitatem,credemus; & eum,quem prædicas,verum Deum confitebimur. Tum vir Dei, edito ſanctæ Crucis ſigno in hominem comitialem hæc verba pronunciauit. Expellat à te Chriſtus morbos omnes, ſi vera ſunt, quæ ego de illo prædico. Vix ea dixerat,& eueſtigiò homo coram omnibus curatus eſt integerrime,nec vnquam deinceps illo ſe ſenſit morbo infeſtari.Id vbi vidẽte parentes eius,ſacrum baptiſma cum illo à viro Dei perceperunt,&admodum religioſe vixerunt.Filius vero ſecutus eſt virum beatum,&cum vitam vixiſſet cumprimis piam,inDomino tandem feliciter obdormiuit.

Sanat Iudęum comitialẽ, & cum parentibus eum baptizat.

EODEM anno cum vir ſanctus proficiſceretur Agrigentum,flumen quoddam tranſmiſit,quod vulgo Platanum XIII. vocant.Vidit autem iuxta fluuium quoſdam Iudæos tranſeuntes. Erat autem iter anguſtum,quippe inter montes excelſos.Iudæis ergo iter agentibus,& viro Dei ab altera fluminis parte ambulante,ſubito aqua excreſcit vltra modum, arreptoſque Iudæos cogit natare.Illi cernentes in tam præſens ſe coniectos diſcrimen,ad virum beatum, de quo iam auditione acceperant,magnis vocibus clamant:Adiuua nos domine virtute Chriſti tui.Reſpondit ille:Si in eius nomine baptizari vultis,& toto pectore cupitis effici Chriſtiani,ſalus vobis præſto erit:Tum illi:Nos,inquiunt,credimus illis,quæ tu prædicas de Chriſto Nazareno,cupimuſque baptizari. Id illis dicentibus, vir Dei ſuper aquas ambulat, ad eoſq; peruenies,in ipſo flumine baptizat eos.Interim cedebant aquæ,& illis diuiſis,vir ſanctus Iudæos baptiſmo iam expiatos,abſq; vllo detrimento ex illo periculo in terram eduxit.Qui cum ad ſuos reuertiſſent,omnia,quę in via ipſis acciderant,narrauerunt Epiſcopo cum multa exultatione, virum Dei tum apud illum,tum apud alios laude & prædicatione efferentes.

Ambulat ſuper aquas & mirabiliter ſeruat Iudęos, & conuertit.

Viſitat ſuã prouinciã.

EO tempore,quo vir beatus egit Prouincialem Siciliæ,quandoque voluit viſitare prouinciam ſuam. Solebat XIV. autem cum ſcipione ingredi,& ſocium habebat,qui ferret vas fictile, in quo erat panis & aqua,vnde in itinere ſuſtentabantur.Accidit autem quodam tempore illis iter facientibus,& iam ad monaſterium quoddã appropinquantibus, vt ſocij eius negligentia vas illud in terram caderet,& in multas particulas frangeretur. Ea re valde conſternatus frater ille,non audebat ad virum Dei propius accedere.Id ſpiritu cognoſcens vir ſanctus, vocat illum ad ſe,rogat cur ſolito tardius,& remotius ſequatur,& quid habeat,vnde tã mœſtus ſit. Ille rem omnem tremebundus exponit:iubeq; vir beatus,vt particulas omnes contriti vaſis ad ſe apportet. Abit ille,vt vas adferat:& eccè cernit illud ſuæ integritati reſtitutum & aqua plenum. Itaq; incredibili affectus gaudio,fert illud ad virum Dei,& porro cum illo cœptum iter conficit.

Vas fractũ redintegratur.

ALIO tempore cum vir ſanctus quoddam ſui inſtituti & prouinciæ monaſterium viſitaret, & quandoque XV. precandi cauſa cum fratribus eſſet in Choro,ſpiritu didicit, quendam fratrem multa erga ſacratiſſimam Chriſti matrem Mariam animi pietate & deuotione feruere.Sed ei inuidens tortuoſus coluber diabolus, ab ea deuotione eum retraxit, animumque eius,cuiuſdam fœminæ amore inflammauit. Ille vero ſe ſentiens animo ſaucium, poſtpoſuit priſtinam deuotionem, & ſecum ſtatuit cum ea fœmina ſuam explere libidinem. Itaque quodam die loquitur cum ea,aperit illi voluntatem ſuam,illa ſe promptam & paratam offert. Hæc vero non latebant virum Dei.Clam igitur ad locum ſecretum eum vocat,explicat ei omnia,quæ cum muliere perpetrare deliberaſſet. Tum ille à ſancto viro veniam petit,& illo pro eo orante priorem erga Chriſti matrem virgineam ſibi ſenſit reſtitutam deuotionem.

Fratrem lapſum diabolica fraude, ad priſtinũ ſtatum reuocat.

VOLEBAT vir Dei hominum fugere frequentiam alicubi delitere.Itaque iter ingreſſus eſt Meſſanam verſus, XVI. vbi eſt Epiſcopi ſedes,atque apud illam in quoddam tugurium ſeſe abdidit orationis & deuotionis cauſa. Vbi cum dies aliquot manſiſſet,& mortis ſuæ tempus aduentare cognouiſſet,graui correptus morbo, rogauit Dominum,vt ipſum ad ſe euocare dignaretur. Vtebatur autem hac precandi formula: Si proprio filio tuo non ſuam, ſed tuam mandaſti facere voluntatem non mea, Domine,ſed tua voluntas fiat. Ita ergo ille in orandi feruore poſitus,& quaſi mentis ecſtaſim patiens,audiuit vocem eiuſcemodi: Anima tua in ſanctorum Confeſſorum conſortium admittetur,gaudiis perpetuo duraturis fruitura. Quanuis ergo magna eſſet antea vſus precandi aſſiduitate, at nunc porro diutius in ea perſeuerauit.Legebat propheratum oracula,diuina in eis myſteria contemplans,dulceque illi erat cum ſanctiſſima Dei matre miſcere colloquia. Cerniens autem prope adeſſe extremum vitæ ſuæ diem, acciuit ad ſe Fratres,& exemplo ſanctorum patrum mitiſſima voce eos compellans, Cupio, inquit,diſſolui,& eſſe cum Chriſto:addiditque tanquam vaticinans: Hoc ipſo die ſpiritus meus è carnis ergaſtulo liberabitur,& ad Dominum,qui creauit eum,dirigetur. Eodem autem temporis puncto mecum pariter emigrabit ſoror mea. Quæ quidem aberat à loco, in quo tum erat vir ſanctus,ad ducenta & ſexaginta, compertumque eſt poſtea, de eius obitu vera Albertum prædixiſſe. Deinde orante illo & grauiter laborante, Fratres apud illum vigilabant,& precibus ſuis animam eius Deo commendabant. Sub horam autem veſpertinam ſentiens imminere corporis diſſolutionem, vir ſanctus in genua ſe ſubmittit,& coram Fratribus ſic orat: Domine Ieſu Chriſte,qui cuncta creaſti,& omnia pro tua voluntate diſpoſuiſti, conſeruaſque ea ſapientia & prouidentia tua, conſerua animam meam ineffabili miſericordia tua:tuere illam ab hoſte maligno,& perduc eam in conſortium electorum tuorum. Deinde legit Pſalmum: Deus,in nomine tuo ſaluum me fac:cui adiunxit Pſalmum,In te Domine ſperaui.Illo abſoluto,cum dixiſſet ſemel orationem Dominicam,& bis Angelicam ſalutationem,iterum repetiit Pſalmum, In te Domine ſperaui. Inde ad extrema tendens, ſublatis in cælum oculis,animam ſuam Deo & beatiſſimæ Matri eius commendauit,eorum implorans opem:& paulo poſt alta voce dixit:In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. Quibus dictis,à Fratribus anima eius inſtar * nebulæ candidiſſimæ viſa eſt vno volatu ex ore illius recta in cælos contendere.Corpus eius præclaro cilicio indutum,in terra relictum eſt.Ad eius obitum campana,quam ille fieri curarat,per ſe ipſam nullo mouente,inſonuit,& odor ſuauiſſimus,omnia vincens aromata,ab eius corpore manauit,adſtantes omnes mirifice afficiens.Quamobrem etiam omne mortalium genus,non modo Chriſtiani,ſed etiam Iudæi, tantæ rei admiratione permoti,ad illud confluebant.

Latitet in tugurio quodam, vt poſſit vacare Deo.

Prędicit ſuũ & ſororis ſuę obitum.

Pſal.53.

Pſal.30.

Migrat ad Dominum Anno 1292.

*Columbæ, legendum arbitror.

Campana edit ſonum nullo mouente

POSTQVAM autem Fridericus Dux illuſtriſſimus,frater Iacobi Regis Cataloniæ, de eius deceſſu certior XVII. factus eſt,cum nobilibus ſuis venit ad funus, tantique patroni & aduocati orbitate omnes mœrebant & flebant. Quotquot vero illic aderant,ſacrum corpus contingere nitebantur, exibat enim de illo virtus,& ſanabat multos. Veſtes eius, cauſa deuotionis ab omnibus lacerabantur & diripiebantur, ſingulis particulam aliquam inde ſibi vendicare cupientibus, quod multa admiranda per eas Deus efficiat ob merita ſancti viri. Cum q̃ exequiæ celebrarentur, nobilis matrona Renetia de Pallatiis, præ multa deuotione orans ad corpus eius,à capite abſtulit eam partem,quam almutium vocant,accurateq; cuſtodiuit.Quidam enim imponẽtes illud capitibus ſuis,omni oeu-

Miracula ad corporis eius contactum.

Nota de veſtibus eius.

lorum morbo liberantur. Iussit verò Dux Fridericus, vt literati omnes ad ipsum venirent in quibus fuit etiam Episcopus Messanensis Vindericus, & alius quidam Episcopus, complúresque diuersorum ordinum. Venit autem Rex Siciliæ ad Episcopos & alios: simulque omnes adunati, cum communē suum pro tanti viri amissione dolorem testati essent, inter se consultabant, quid faciendum esset. Tum vero Archiepiscopus, sano vsus consilio, triduanum indixit ieiunium omnibus, & vt interim precibus & eleemosynis darent operam, & Missarum offerrentur sacrificia in omnibus Ecclesiis, vt Deus in seruo suo dignaretur sua declarare miracula, id quod re ipsa ita factum est. Nam cum corpus beati viri summa populi deuotione in mediam maiorem ædem deportaretur, & exequiarum Missæ celebrandæ essent, odor longè suauissimus è corpore diffundebatur, cunctis non mediocriter id admirantibus. Multi enim morbidi eo odore sanabātur, ita vt corpus illud, quoddam sanctitatis receptaculum à turbis omnibus pro certo haberetur. Odor suauissimus ex eius corpore multos sanat.

XVIII. INTERIM lis orta est Cleri & populi de Missa celebranda, Clero dicente, defunctorum Missam dicendam esse: Populo contra affirmante, de sancto celebrandum esse sacrificium. Consulebant autem, qui de Clero erant, Ius Pontificium: populus verò ad preces se conferebat. Tandem Archiepiscopus mandauit, vt diuinum expectaretur consilium omnesq; Deum obsecrarent, vt indicaret ipsis, quomodo vellet honorari & ornari sanctum suum. Cunctis igitur in preces incumbentibus, subito apparuêre in aëre duo pueri, albis amicti stolis, iisque auro intextis, dicebantque excelsa voce cantandum esse, Os iusti meditabitur sapientiam. Et his dictis, mox ab omnium oculis ablati sunt. Tum verò tam insigni conspecto miraculo, Archiepiscopus & Rex cæterique omnes statuêre, Officium Confessoris anteponendum esse officio defunctorum. Celebrata est igitur solenniter Missa Confessoris à Clero vniuerso. Ea finita, sub horam nonam corpus ea, qua par erat, deuotione sepulturæ mandârunt. Deinde Rex & alij omnes id planè decreuêre, beatum virum catalogo Sanctorum ab Apostolica Sede inferendum, idq; opera & impensis regni. Ad eius enim sepulchrum properant etiam ex longinquis partibus ægri, claudi, cæci, leprosi, paralytici, & intrà paucos dies curantur. Modus autem curationis, eiusmodi est: Postquam ad viri Dei tumulum tribus aut quatuor diebus ieiuniis & precibus vacarunt, & beati viri patrocinia imploratunt, media nocte lux splendidissima illos ambiuit, in cuius medio cernebatur vir Dei Albertus candida veste indutus, isq; eis vigilantibus ad sepulcrum ipsius integram reformabat sanitatem. Tum illi voce magna laudabant præpotentem Deum, qui talem potestatem & gratiam tribuit fideli seruo suo. Idq; vbi resciit Dux, itemq; Prælati & populus omnis, maiori erga eum deuotione affecti sunt, vsq; in hodiernum diem coruscantibus miraculis in laudem & gloriam Dei, qui est mirabilis in sanctis suis. Obdormiuit autem in Domino vir Dei Albertus anno à partu Virginis millesimo ducentesimo nonagesimosecundo, 7. Idus Augusti. Diuinitus iubetur Clerus pro illo tanquam Confessore cantare Missam. Multi ægri ad sepulchrum eius curantur. *Psalm. 67.*

XIX. EODEM anno innumera hominum turba in regno Siciliæ ad arma cucurrit propter bellum illic enatū. Cumq; vbiq; alij aduersum alios confluerent, multi & nobiles & ignobiles eam castri partem, quam Rex beato Alberto & fratribus dederat, vi occuparunt, & equos suos in templo, vbi humatum erat beati viri corpus, collocârunt. Id cum illi ad dies aliquot facerent, & cum equis suis & exirent & redirent, equi subito extincti sunt, & milites variis correpti morbis, ita vt pauci euaderent. Quidam verò ex iis, qui fugerant, ira incensi, cum suis equis per Ecclesiæ habitacula discurrebant, & beati viri arca, in qua corpus eius conditum erat, cecidit in imum sepulchri. Inde verò extractis arcæ illius partibus, & sancti viri corpore detecto, visum est illud in genua procumbere, tanquam à Domino vindictam petens. Eádem autem hora omnes illi horrenda peste extincti sunt. Id alij, qui foris erant, conspicati, nunquam deinceps illic habitare ausi sunt. Fratres verò ex eo loco recedentes, corpus absportarunt in eū locū, vbi nunc manet. Prior enim locus parum opportunus erat. Tandem tamen communicato inter se cōsilio, partem inferiorem sacri corporis Messanæ reliquerunt, reliqua ad cœnobium Drepanense translata. Nota diuinam vltionem in prophanatores loci sacri. Transfertur sacrum corpus eius.

XX. PUER quidam, orto incendio, in medias flammas cadens, Sancte Alberte, inquit, adiuua me, simul etiam beatissimam Dei matrem inuocans. Exiuit ergo ab igne expers ignis, aitq; se beatissimæ Virginis & sancti Alberti meritis flammas non sensisse. Porro largas eleemosynas pro facultate sua Ordini præstitit. Puer ab incendio liberatur.

XXI. SACERDOS quidam audiens Priorem quendam pro concione dicentem, Albertum sanctum esse, stimulante inuidia, coram populo exclamauit: Tu verò turpiter mentiris, & falsa atq; commentitia sunt, quæ loqueris. Non est enim sanctus ille Albertus, quem tu dicis. Eodem momento viscera & intestina omnia maligni hominis, cunctis adspectantibus in eius genua prolapsa sūt. Accitus autē Chirurgus, ait ad eum: Non mea opera, sed sancti Alberti ope, si credere voles, liberaberis. Iis auditis, sacerdos coram multis lachrymabūdus dixit summo animi cum dolore: O beate Alberte, falsum ego locutus sum, tuæq; sanctitati per mendacium obtrectani. Itaq; propter blasphemiam meam merito hæc patior. Sed si me sanaueris, ieiunabo illo die, qui præcedit diem obitus tui: plusmq; diem, quo è vita abiisti, pro festo habebo. Proximo die Sole illucescente, sentit sacerdos adesse sibi beatum Albertum, & corpus suum oleo perungere. Mox surgit sanus, properat ad monasterium, ostendit omnibus quid esset consecutus beneficij, & deinceps quod promiserat, præstare non omisit. Pœna sanctum virum blasphemia infectantis. Vide vim voti.

XXII. QVÆDAM nobilis matrona tribus annis morbum passa immedicabilem in vbere, tandem beato Alberto votum nuncupauit, se in illius honorem curaturam effici imaginem argenteam, & tres pauperes fratres vestiturā. Nocte proxima in somnis audit sanctum Albertum ceu medicum sibi dicentē Si vis sana fieri, mamillā S. Alberti oleo perunge. Surgit illa, confert se in sacellum beati viri, fusa prece oleo lampadis inungit mamillam, audit sacrificium de S. Alberto, domum repetens, in ipsa via itineris comitibus ostendit mamillam sanissimam, multos & gaudio & admiratione afficit. Oleo Lampadis sacelli sancti viri mulier sanatur.

XXIII. FRATRIBVS monasterij, ob populi deuotionem, beati Alberti commemorationem facientibus, quidam Clerici, malo dæmone instigante, voluêre nocte sequenti imaginem eius abolere & perdere. Iam illis euntibus, paralyticus quidam, quem morbus annis duodecim lecto affixerat, media nocte, quod esset Ecclesiæ vicinus, audit tumultum, dicit vxori vt surgat & inuestiget, quid rei sit: audiens ex ea collectos malos homines, qui velint sancti Alberti imaginem abolere, ait: Vtinam sanus essem, vt possem isthuc impedire, additque: Alberte beate, libera me, staboque promissis meis, omnesque facultates meas cultus tui augmentandi causa expendam. His dictis, obdormit, videtque sanctum Albertum tanquam effigiem parieti affixam, manuque tenentem virgam inprimis luculentam, eaque ipsum tangentem, & dicentem: Sanet te omnipotens Deus. Mox euigilat æger, sentit se incolumem, magno animo progreditur hominibus malignis obuiam, aitque illis: Opera Dei vos conuenit facere, non sataræ. Illi scisciantur quis sit, & qua ratione morbo, omnem medicinam respuente, liberatus sit. Refert ordine omnia, magno illi rimore correpti, resipiscunt, laudantque Deum in sancto suo. Primum tum in S. Alberti honorem sacellum conditum est. Sanatur paralyticus.

XXIV. IN castro Drepanensi quidam taxillarum lusu omnem rem suam perdidit tanto animi dolore, vt pariter à fide deficeret ad desperationem. Et ecce venit ad locum, vbi erant imagines beatissimæ Virginis & S. Alberti. Eas intuens, dicit ad imaginem S. Alberti: Toties inuocaui te, & non me audisti in necessitatibus meis. Quid igitur causæ est, vt te sanctum prædicem, cum nulla ratione me potueris iuuare? Absit, vt posthac pro sancto te habeam. Tu quoque,

Nota insigne miraculum in sacris imaginibus.

Maria, quæ Mater gratiæ diceris, pias aures tuas occlusisti ad preces meas. Inde arrepto gladio, vtramq; imaginem secat, & confestim ex ambabus distillat sanguis bene multus in terram. Vidit id quidam puer, sublataq; voce clamat in sacrilegum. Ille audito clamore exit è templo, sed repente horrendo existente tonitru fulminis ictu totus in puluereres ad fores ecclesiæ redigitur. Reliqua miracula breuitatis studio omisimus.

AN. 350. *VITA ET MARTYRIVM S. DONATI EPISCOPI ET HILARINI MONACHI, PER ADONEM IN MARTYROLOGIO.*

AVGV.7. APVD Tusciam ciuitate Aretio, natale sancti Donati Episcopi & martyris: Qui nutritus à S. Pigmenio presbytero in tirulo beati pastoris eruditus est non solum in diuinis, verumetiam in humanis literis sufficientissime. Cum quo & Iulianus creuit: & subdiaconus ordinatus, reiecto postmodum gradu inutilis factus, ad Imperium adspirauit. Quo tempore beatum Pigmenium Romæ in custodia mancipauit, & sanctos patrem & matrem Donati gladio occidit. Donatus vero lector fuga petiit ciuitatem Aretium, & habitauit cum Hilarino glorioſissimo monacho, seruiens Deo continuis orationibus & ieiuniis. I.

En habes hic ordinem Subdiaconatus, & paulo post etiam Lectoratus,

FACTVMQVE est vt mulier nomine Syranna gentilis, capta oculis, corde vero cæca, cum vnico filio suo *Herculiano nomine, cellam B. Hilarini, cum quo beatus vir habitabat, requireret. Quam [b] in fide Christi instructam, ad beatum Satyrum Episcopum Hilarinus & Donatus perduxerunt. Qui vt fidem ipsius accepit, gratias Deo agens, indixit ei ieiunium, & vt humiliaretur in cilicio & cinere, & sic deinde catechizauit eam, & baptizauit, tam ipsam, quam filium eius. Et mox [c] aperti sunt oculi Syrannæ, cœpitq; clamare: Verè Deus Christus est, qui illuminauit oculos meos. Quod factum audiens *Ampronianus, non multò pòst attulit filium suum dæmoniacum ad B Donatum. Quo orante simul cum Satyro Episcopo & Hilarino, expulsus dæmon puerum sanum reliquit.

*Herculeo. non placet id Baronio in notis ad Martyr hoc die.

*Apronia.

b Catechismus ex consuetudine Ecclesiæ semper Baptismum præcedit. c Cæca & dæmoniacus curantur.

SED & non longo tempore pòst vir quidam Eustasius rector Tusciæ & exactor fisci, dum occupatus alibi teneretur, superuenientibus hostibus, vxor ipsius Euphrosyna pecuniam fisci abscondit, & paucis diebus succedentibus, absente adhuc viro, defuncta est. Rediens autem postmodum vir eius, inuenit vxorem suam mortuam, & pecuniam fisci sibi celari. Qua de re non parum tristis, simul pro requisita pecunia, cum etiam principes curiæ supplicia ipsi meditarentur, fugiens idem Eustasius, venit ad B. Satyrum & Donatum, & indicauit eis anxietatem animi sui. Stans itaque Donatus super sepulchrum vxoris ipsius, magna voce clamauit: Euphrosyna, per Christum crucifixum te coniuro, vt dicas nobis, quid factum sit de pecunia fisci, quia vir tuus pro ea ab exactoribus valde affligitur. Quæ mox de sepulchro respondit: In ingressu domus suffossa latet pecunia, quam quæritis. Recepta est igitur pecunia, liberato Eustasio ab impositione calumniæ. II.

Mortua mulier ad interrogata respondet.

VERVM recepto beato Satyro cum patribus suis, eius loco sacerdotium B. Donatus suscepit. Cumque die quadam Missam celebrâsset populo, & de corpore Christi ac sanguine ipsius populus venerabiliter recrearetur, diaconus quidam nomine Antimus, tradebat sacrum sanguinem Christi, qui subito paganorum impulsu cecidit, & sacrum calicem comminuit. Vnde valde tristis tam ipse, quam populus Christi efficitur. Cuius tristitiam Dominus per B. Donatum ilico releuauit. Nam collecta sunt fragmenta Dominici calicis, & beato viro allata. Quæ flens ille suscipiens, oratione facta, vas in pristinam formam restaurauit. Quo signo perculsi pagani, simul cum Christianis Deitatem Christi confessi sunt, ac circiter septuaginta nouem animæ in Christum credentes perbaptismum saluatæ sunt. Multis ergò signis Dominus glorificans sanctum suum, ad coronam martyrij prouexit. III.

Ecce quã vetusta sit Missæ celebratio.

S. Donatus oratione calicem cõfractum restaurat.

DENIQVE tentus tempore Iuliani Imperatoris à Quadratiano Augustali, simul & cum eo Hilarinus vir Dei, iubetur idolis sacrificare. Cui fideliter reluctanti, iussit Quadratianus os lapidibus contundi: Hilarinum verò monachum in conspectu eius tam diu fustibus cædi, donec spiritum emitteret. Deinde B. Donatum in custodia recludi. Vbi cum innumera miracula Dominus per seruum suum operaretur, misit Quadratianus qui gladio eum percuteret, vij. Idus Augusti. Cuius corpus Christiani iuxta ciuitatem cum veneratione sepeliêrunt. Martyris verè Hilarini ossa in Hostia ciuitate tumulata seruantur.

Corpus sancti cum veneratione sepultum est.

AN. 380. *DES. VICTRICIO EPISCOPO ROTHOMAGENSI, EX EPISTOLA S. PAVLINI EPISCOPI NOLANI, QVAM is scripsit ad illum.*

AVGV.7 NOTVM nobis fecit Titius, tuus charissimus frater & fidelis minister in Domino, non quidem te magis, quam in te Deũ prædicans, quanta Dominus per te lumina in obscuris ante regionibus accendisset: qui educens nubes ab extremo terræ, te quoque in lucem populi sui de extimo orbis eduxit, & clarum fulgur in pluuiam vberem fecit. Sicut terra Zabulon quondam & Nephthalim, via maris trans Iordanem Galileæ, & qui sedebant in regione vmbræ mortis, lucem viderunt magnam: ita & nunc in terra Morinorum, situ orbis extrema, quam barbaris fluctibus fremens tundit Oceanus, gentium populi remotarum, qui sedebant in latebris, via maris arenosa, extra Iordanem, antequam pingue scerent fines deserti, in ea orta sibi per tuam sanctitatem à Domino luce gaudẽtes, corda aspera Christo intrãte posuerunt: vbi quondam deserta syluarum ac litorum pariter *in tota aduenæ barbaria, aut latrones incolæ frequentabant, nunc venerabiles & Angelici sanctorũ chori, vrbes, oppida, insulas, siluas, ecclesiis & monasteriis plebe numerosis, pace consona celebrant. Quod quanquam totius Galliæ populis & vbique gentium Christus operetur, qui totum orbem circumit, quærens dignos se, & per nationes in animas sanctas se transfert, & in viis directionis ostendit se hilariter, & omni prouidentia occurrit amatoribus suis: tamen in remotissimo Neruici litoris tractu, quem tenui antehac spiritu fides veritatis afflauerat, te potissimum in vas electionis excerpsit, in te prima refulsit, clarius inualuit, ardentius & propius apparuit: te, in quo sanctificaret illic nomen suum, & per cuius nomen etiam Solis ab occasu in omnem terram sonus eius exiret, assumpsit. I.

Pſal. 134. *Eſai.* 9. *Matth.* 4.

**for. in totum aduenæ barbari.* *Sap.* 7.

Vrbes sacratis locis nobiles.

DENIQVE nunc Rothomagum, & vicinis ante regionibus tenui nomine peruulgatum, in longinquis etiam prouinciis nominari venerabiliter audimus, & inter vrbes sacratis locis nobiles cum diuina laude numerari haud immerito, cum totã illic, qualis in oriente memoratur Hierusalem, faciem, Apostolorum quoq; præsentia, meritum tuæ sanctitatis adduxerit: qui peregrinam memoriis suis vrbem, affectu sanctorum spirituum, & effectu operum diuinorum, sedibus suis comparant, qui in te ipsum aptissimum sibi diuersorium reperterunt. Iuuat videlicet amicos Dei & principes populi veri Israël, id est, populi appropinquantis sibi in ea vrbe remorari & cooperati tibi, in qua cum Angelis sanctis continua diebus ac noctibus Christi Domini prædicatione mulcentur: inqua, illis per deuotissima fidelium corda famulorum plurimæ virtutes amicæ, gratam requiem & familiare metantur hospitium: vbi quotidiano sapienter psallentium per frequentes Ecclesias & monasteria secreta concentu, II.

Frequentes iam olim Rothomagi ecclesiæ & monasteria.

castissimis

castissimis ouium tuarum & cordibus delectantur & vocibus: & nunc illos intemerata virginitas in sacri corporis templo tenet, vt in visceribus pudicis, requiescente Christo, hospites faciat. Nec minore eosdem voluntate sanctis operibus & pio ministratu inexpugnata noctu diuq; famulantium viduarum patcit in egritas, vel subingatorum Deo coniugum arcana germanitas, quæ orationibus sedulis lærum in operibus suis Christum ad visitationem, non iam maritalis tori, sed fraterni cubilis inuitat, cum ipso sanctisq; eius vicissim mixta, cõcorditer castitatis, spiritibus visitantum immaculato amore confunditur: nunc vero per misericordiæ viscera reficiuntur, & in filiis pietatis atque iustitiæ conquiescunt, te in omnibus eruditionis tuæ filiis diligentes, & in te Christum amantes, ac per hoc virtutes Dei, id est, potentiam in Christo suam in tua potissimum ciuitate, vt consortem te suum testentur, operantes.

III. Gratia illi & gloria, qui opera manuum suarum non omittens, omnem hominem vult saluum fieri, & in agnitionem veritatis venire: & pedibus Euangelij toto orbe discurrens, te quoq; speciosum verbi sui pedem facere, in quo exultaret vt gigas ad currendam viam, & in præparationem Euãgelij pacis suæ vestigio calcare dignatus est: vt per te quoq; superaspidem & basiliscum ambularet, & conculcaret leonem & draconem. Ac nè tam illustris lucerna sub modio taciturnitatis obscura latitaret, sicte Apostolicæ sedis enectu quasi super candelabrum sublime constituit, vt tota domo multorum illuminatione luceres. Sed quibus te itineribus ad viam suæ veritatis adduxit? Carnalibus muniis ad spiritalia suæ virtutis instituens, creauit initio militem, quem postea elegit antistitem: & passus es militare te Cæsari, vt Deo disceres militare: vt dum labore castrensi corporis robur exerces, spiritalibus te præliis roborares, confessioni spiritum firmans, & passioni corpus indurans. Quod diuinæ prouidentiæ circa te fuisse consilium, ingens postea exitus tuus à militia, & ingressus ad fidem, docuit. Cum primo Christi amore succensus, ordinante ipso Domino quandam operis sui pompam, per insignem concilio militari diem progressus in campum es, toto illo, quem iam mente respueras, muniminum bellicorum præcinctus ornatu: cunctisq; mirantibus accuratissimos in te habitus, ac terribiles apparatus, repente obstupefacto conuersus exercitu, ante pedes sacrum eg Tribuni militiæ sacramenta permutans, arma sanguinis abiecisti, vt arma pacis induere es: contemnens armari ferro, quia armabaris Christo. Et illo antiqui serpentis inuidia concitato in furias Tribuno, distractus in verbera & fustibus fractus, nec tamen victus es, quia Crucis ligno innitebatis: geminataq; mox corpori pœna acuto testarum fragmine subitratus es, laniata immanibus plagis membra tunc mollius fluente Christo, cuius tibi gremium lectulus erat, & dextera puluinar. Vnde ad maiorem hostem, necdum vulneribus obductis, incenso potius illorum dolore, quam fracta virtute reparatus, fortior prosiluisti: oblatusq; Comiti, de potentiori inimico gloriosius triumphasti. Nec ausis vltra diaboli satellitibus superata ingerere tormenta, capitalemq; sententiam meditantibus, vt vel fine carnalis tuæ vitę vinci desinerens Dominus noster fortis & potens & inuictus in prælio, conspicuis mirabilibus pectora quamlibet obdurata confudit. Na carnifex, qui in itinere, quo percussorem tuum sacra victima sequebaris, ceruicem tuam insultans minaciter attingendi temeritate violauerat, quasi ictus sui locum præcurrente gladium manu palpans, exsuffis ilico oculis, cæcitate percussus est.

I. Tim. 2. Psal 18. Psal. 90.

Victricius quandoque miles.

Mira S Victricij conuersio.

Dirè ab impio Tribuno cruciatur.

IV. O Christi ineffabilis bonitas, quantum in suos ostendit affectum iniuriam confessoris sui non tulit impunitam, qui suis crucifixoribus rogauit ignosci: contumeliam martyris statim vltus est, qui passionem suam noluit vindicari. Sed ea ipsa ira; pietas est. Idcirco enim vnus cæcatus est, vt plures illuminarentur: & ipse forsitan, qui oculos carnis amiserat, lumina mentis acciperet. Statim deinceps maiore documento, qui ferreis custodiæ ministerium triste curabant, quas ipsi arctius innodatas, & ad ossa depressas vel exiguo, rogantibus vobis, beneficio relaxare noluerant catenas conuersa in conspectu ipsorum prece vestra ad Deum Christum, sponte de manibus abiectis fluere viderunt: nec ausi tenectere, quod Deus soluerat, ad Comitem pauidi cucurrerunt, veritatem Dei pro confessoribus confitentes. Quod auditum religiose & creditum, Comes principi suo cum testimonio militũ retulit. Et vt ipsius quoq; repentina ad clementiam de furore conuersio inter mirabilia Dei numeraretur, factus est in te prædicator Christi, in quo esse deuouerat persecutor. Puto & ipsum, tanquam Saulem aliquando, spiritu sancto Dominus impleuerat: quia & te sicut Dauid suum diligebat: vt sicut ille Rex quondam, dum ad propheras persequendos proficiscitur, affectus est ira & Comes ille respersus gratia Domini, quæ de fidei tuæ abundantia redundabat, qui ad puniendum confessorem venerat, & ipse confessor abscederet. Credidit enim, & quos sæuiens prædamnarat vt reos, laudans emisit vt sanctos: & testimonium perhibuit veritati, qui testes fidei punire cupiebat.

Reius vincula dominus soluuntur.

I. Reg 19. Comes credit & sanctũ Dei emittit liberum.

V. Quid ergo miremur tam potentem te esse meritorum, tam dititem gratiarum, cum hoc tibi fuerit virtutum in Christo rudimentum, quod longorum laborum paucis consummatio est? Dubitemus etiam nunc, an perfectus sis, qui de perfectione cœpisti? & si legitime coronandus sis agone decurso, cum currere cœperis à corona? Quis daret nobis pennas sicut columbæ, & volaremus ad te, & requiescceremus in conspectu sanctitatis tuæ? coram in ore tuo Christum admirantes atq; venerantes; tergeremus capillis pedes illius tuis pedibus, & lachrymis rigaremus, & in illis cicatricibus tuis quasi Dominicæ passionis impressa vestigia lamberemus. Suauiora enim sunt vulnera amici, quam oscula inimici. Væ mihi misero peccatori immunda labia habenti, cui fructus iste non contigit, cum in manu fuerit. Meminisse enim credo dignaris, quia sanctitatem tuam olim Viennæ apud beatum patrem nostrum Martinum videtim, cui te Dominus in ætate impari parem fecit. Ex illo igitur licet breui notitia te attigerim, tamen magna dilectione complexus sum, & quanta tunc licuit copia veneratus sum sanctitatem tuam, & me ac meos, qui te absentes, tamen quia iungente Christo vnum sumus, per me videbant, commendaui in æternum tibi: gaudeoq; nunc, quod hoc saltem mihi gloriari licet, quia faciem tuam in carne viderim: sed lugeo negligentiam infelicitatis meæ, quod occasionem tanti boni ignarus amiserim, & contenebrantibus me illo tempore, non solum peccatis, quibus etiam nunc premor, sed & curis huius sæculi, quibus nunc propitio Deo, liber sum, sacerdotem te tantum, quod in medio erat, viderim, & quod inerat insignius, martyrem, viuum videre nescierim.

Attẽde sanctam huius authoris deuotionem.

Prou. 27.

Congratulatur S Victricio beatus Paulinus.

VI. Memineris, quæso te, nostri in illa die, qua te innumera meritorum tuorum cohorte comitatum, ornamentisque felicibus compium, & infulis pariter atque adoreis coronatum, & niueas sacratorum antistitum vittas, & floridas confessorum purpuras, occurrentium manus afferent Angelorum: teq; ipsum, vt argentum igne examinatum, & aurum in fornace sæculi huius probatum, ipse summus auri sui argentiq; purgator accipiet, & vt preciosam diademati suo margaritam Rex æternus aptabit: nec tuarum tibi tantum præmia se debere virtutum iudex iustus agnoscet, videns innumeros circa te sanctorum vtriusq; sexus greges, quos illi quotidie institutis tuis generas, formulam omnibus perfectæ virtutis & fidei, sicut & Frarer Patchasius,* ostendẽs. In cuius gratia & humanitate quasi quasdam virtutum gratiarumq; tuarum lineas velut speculo reddente, collegimus. Verè tu beatus, tot beatorum parens, tantæ messis sator, centesimum & sexagesimum ac tricesimum fructum Deo fœcunditate tuæ terræ afferens, & mensuram parem de variis partum tuorum fructibus recepturus. Te altissimus inter regni sui maximos nominauit, cui concessit facto æquare sermonem: vt & doctrina tibi vitæ tuæ sit, & vita doctrinæ. Quo fit, vt nemo se audeat excusare discipulus, velut difficultatis imperio, cum prius adstringatur exemplo.

* Codex excusus habet, ostendit, sed mendose, vt arbitror.

a Matt. 13.

De S: Cyriaco *Martyre videat Lector Gesta S. Marcelli Papæ, 16. Ianuarij.*

An. 290.

DE S. MARINO SENE MARTYRE EX MENOLOGIO GRÆCORVM.

Avgv.8. CERTAMEN ſancti Martyris Marini ſenis, qui ſub Diocletiano Imperatore, & præſide Lyſia ex vrbe Anazarbo Chriſti fidem profeſſus, iubente Lyſia flagris cæditur: in carcere concluditur, ad interrogationem poſtero die ductus cum ſacrificare recuſaret, in ligno ſuſpēſus laniatur: poſtremo ſuperatis omnibus tormentis obtruncatur, cuius corpus canibus & feris proiectum Xanthias & Sapritius collectum ſepelierunt extra vrbem Anazarbum, in agro Randano, in laudem & gloriam Patris, Filij, & Spiritus ſancti, Amen.

An. 420.

DE S. HORMISDA MARTYRE, EX THEODORETI HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ LIB. 5. CAP. 38. INTERPRETE IOANNE Chryſtophorſono.

Avgv.8. Hormiſdæ conſtans fidei cōfeſſio

Ex contemptu Dei, cōtemptus Regis oritur.

HORMISDAM quendam, virum in Perſis apprime nobilem, ex genere Achemenidarum oriundū, patre prefecto, cū rex (Perſarū Gororanes filius Iſdigerdis) eū Chriſtianū eſſe accepiſſet, ad ſe adduci, & Deū ſeruatorē pernegare iubet. At Hormiſda: Quod imperas, ô Rex, neq; iuſtū eſt, inquit, neq; vtile. Nā quicunq; didicerit Deū omniū gubernatorē facile cōtēnere, eumq; denegare: multo facilius regem, quippe cū homo ſit, mortalis naturæ particeps, contempturus eſt. Quod ſi qui tuum imperium pernegauerit, ô Rex, grauiſſimo dignus ſit ſupplicio: quanto grauius meretur ille quidem, qui omnium rerum effectorem pernegat? Rex autem, quem oportuerat ſapientiſſimam eius orationem admiratū eſſe, athletam generoſum, diuitiis & honore ſpoliauit: deditque ei mandatum, vt omnibus veſtibus, ſolo ſubligaculo excepto, exutus, camelos, qui erant in exercitu, duceret. Cum verò dies complures iam præteriiſſent, rex q; è tabulato deſpiciens, videret optimū illum virum & radiis ſolis exuſtum, & conſperſum vndique puluere, nobilitate ac ſplendore patris illius in memoriam reuocato, primum iubet eum adduci ad ſe, & induſto linteo veſtiri: deinde arbitratus eius animum partim cruciatu præterito, partim humanitate erga eum iam declarata mollitum eſſe: Nunc demum, inquit, obſtinatione depoſita, filium fabri negato. At ille diuino zelo accenſus, induſium dilacerauit: eoque ad regem proiecto, ſic eum affatur: Si me huius cauſa pietatem deſerturum putas, habeas tibi donum cum impietate. Hac eius fortitudine perſpecta, rex eum è palatio nudum exturbauit.

An. 240.

MARTYRIVM SANCTORVM SECVNDIANI, MARCELLIANI ET VERIANI, VT HABETVR IN MSS. COCIDIBVS, SVFFRAGANTVR Antiquiſs. Martyrologia. Dictionem paulò latiniorem reddidit F. Laur. Surius.

Avgv.9. DECIO Cæſare, & Valeriano præfecto, Chriſtianorum fuit atrox perſecutio. Erat tum rogatus quidam Secundianus nomine, vir eloquentiſſimus, aſſeſſor Valeriani Præfecti, omnium diſciplinarum cognitione inſtructus, ita vt inprimis charus eſſet viris illuſtribus, Cum autem à conſiliis eſſet Valeriano Præfecto, & ei aduerſum ſanctos martyres ſuaſor adeſſet, ita ſecum cogitare cœpit: Quid cauſæ eſt, vt tantopere cupiant Chriſtiani ob Chriſti nomen vitam potius perdere, quam eam tueri? Vtque accuratius ea de re perquireret, & ad veri cognitionem perueniret, cum didiciſſet famam Marcelliani, viri ſapientia præclari, ſed tamen hoſtis Chriſtianorum, acciuit eum ad ædes ſuas, ſumma vtriuſque animi voluptate. Itaque inter ſe philoſophice conferentes, ad illum Virgilij locum deuoluuntur, vbi ille ait. I.

Eclog.4. Magnus ab integro ſæclorum naſcitur ordo:
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.
Tu modo naſcenti puero, quo ferrea primum
Deſinet, ac toto ſurget gens aurea mundo,
Caſta faue Lucina &c.

CVM ergo inter ſe diſquirerent, de quo hæc dixiſſet Poëta, Secundianus ait: Redeamus ad ſimplicis doctrinæ conſolationem. Sciſcitante Marcelliano, quam ille diceret ſimplicis doctrinæ conſultationem, Secundianus reſpondit: Videamus de Chriſtianis, qui tanto ardore Chriſtiani haberi volūt, & præ Chriſti amore, vitæ mortem anteponunt. Marcellianus ait: Equidem ex eorum reſponſis nō ſemel tu didiciſti, qua ſpe & charitate inflammati propter Chriſtum mori cupiāt potius, quam vita hac frui. Secundianus dixit: Dicunt illi reſurrectionem futuram, & iudicium poſt mortem, vitamque immortalem, omnis doloris experrem, omnibus rebus bonis affluentem. Chriſtus vero, quem illi colūt, odit & execratur idola & ſimulacra, quæ nos adoramus. Marcellianus ait. Ecquid verò eſt Chriſtus? Secundianus dixit: Vnctum eum poſſumus dicere. Marcellianus ait: Quī tandem vnctus? Secundianus dixit: A Deo vnctus. Marcellianus ait: Si eſt ergo à Deo vnctus, cur etiam Deum eum eſſe volunt? Secundianus reſpondit: Miror equidem prudentiam tuā. Non te meminiſti legiſſe libros Chriſtianorum, cum ambo daremus literis operam? Eius hiſtoriographi Matthæus & Lucas ſcribunt eum cæcos illuminâſſe, leproſos mundâſſe, mortuos excitâſſe, dæmones quoque ipſos confeſſos eum filium Dei eſſe. Hoc igitur eſt, quod Chriſtianos perurget, vt mortem vita habeant chariorem & antiquiorem. Et ego quoque in hanc plane ſententiam concedo, aut Deum eſſe Chriſtum, aut filium Dei, cui Deus è cœlo loquitur, quem occiſum, Pontij Pilati iuſſu crucifixum, lancea confoſſum, mortuum, ſepultum, inde tertia die rediuiuum, imo & manducantem videre multi, atq; poſt aliquot dies in cœlos aſcendētem. Quando verò de noſtris diis auditum eſt, eos quippiam eiuſmodi feciſſe? quos nos colimus quidem, nec ignoramus tamen vixiſſe turpiter & flagitioſe. Marcellianus dixit: Plane memini me iſthæc omnia legiſſe. Secundianus ait: Vel nunc ergo agnoſcamus, iuſtum eſſe Chriſtianorum amorem, pro Chriſti nomine mori cupientium. II.

Cur Chriſtiani malint pro Chriſto mori quam viuere.

Dij gentiū in vita ſua vixerunt turpiter & flagitioſe.

CVM hæc & his conſimilia inter ſe conferrent, venit ad eos Verianus, amicus eorū, ijſque ſalutatis, ex literis prophanis quæſtionem illis mouit. Ait verò ad eum Secundianus: Heu me miſerum & infelicem, qui ſemper colui idola falſa & muta: quid facturus ſum? qui tam multos ſanctos excruciaui, vt Valeriano gratificarer? Verianus dixit: Forſitan ego amens effectus ſum, qui aliter, atque hactenus, docere videam magiſtrum & amicum principem. Sed ne, quæſo, iſthuc prodere in publicum velitis, quandoquidem huius doctrinæ profeſſores vos perſecuti eſtis. Secundianus ait: Audite me, & credamus Chriſtum Ieſum eſſe Deum, idque vel eorum exemplis permoti III.

qui

qui vsque adeo cupiunt huius vitæ iacturam facere, vt æternam lucrentur. Verianus respondit: Si est aliquid æternum, par est illud nos inquirere. Secundianus dixit: Ego id, dum multorum fundo sanguinem, cognoui.

IV. EADEM hora miserunt ad Tymotheum presbyterum de titulo Pastoris. Eum ad ipsos intrantem salutant: ille respondet, Pax vobis: sperans ad martyrij certamen ineundum accersitum se esse. At verò Secundianus quam primum se abiecit ad pedes eius, ita dicens: Oro te per Christum, quem prædicas, ne mihi moras nectas, sed baptizes me in eius nomine. Idem rogârunt Marcellianus & Verianus. Itaque beatus Timotheus cum eos catechesi instruxisset, baptizauit eos: accitusque beatus [a] Sixtus Episcopus, confirmauit eos. Ab ea autem die cœpêre facultates suas erogare in pauperes. Porro post menses duos Valerianus præfectus de Secundiano inquisiuit, quem didicerat Christiana religione initiatum, & cum illo simul Marcellianum & Verianum scholasticos. Ait autem Valerianus: Equidem Secundianum putaui constantem fore: sed si vera sunt, quæ audio, certè imbecillus est. Scripsit vero ad eum tanquam amicitiæ causa, epistolam eiusmodi: Fratri Secundiano togato Valerianus præfectus: De amicitia nostra solicitus, quod præter morem non ades consiliis nostris, multum admiror. Sed quæso, vt venias ad nos: sunt enim, quæ tecum de republica tractare velimus. Mature fac ad nos accedas. Hanc epistolam vbi legit Secundianus, dixit ad Marcellianum & Verianum: Viri fratres, en tempus nostrum adest. Accingamus nos ad bellum, iam armis fidei communiti, ponamus metum omnem. Ego solus ibo ad Valerianum. Respondêrunt illi: Et nos tecum ibimus, quicquid tandem euenturum sit nobis.

Timotheus presbyter.

Catechesi imbuuntur, baptizãtur, & confirmantur.

[a] Male hic irrepsit nomen Sixti, cum certũ sit hos martyres sub Decio passos, Sixtum vero sub Valeriano sedisse. Vide Baronium ann. 253. §. 29.

V. IVERVNT igitur diluculo omnes tres absq; mora ad Salustij palatium, vbi tum Valerianus erat cum Decio. Sedente autem Valeriano in basilica Asclepij, cum ad eum intraret Secundianus, subito mutatus est vultus eius, vt plane Angelicus videretur. Ait vero ad eum Valerianus: Vir eloquentissime, & artium omnium peritissime, Secundiane, quidnam est isthuc, quod audio de te? Secundianus respondit: Equidem nihil tibi dixi: quid est autem, quod audîsti? Valerianus ait: Didici ex aliis, te mentis inopem esse. Secundianus respondit: Ego vero sapiens effectus sum. Valerianus dixit: Audio te Christianum velle appellari. Secundianus ait: Et tu, si saperes, idem velles. An non memoria tenes, quales & quot domini mei, mundum & opes omnes contempsêre, vt possent vitam adipisci sempiternam? quos ego miser, tuæ obsecundans voluntati, cruciabam & affligebam in meum dedecus & ignominiam æternam: sed credo tamen & spero veniam me impetraturum à Domino meo Iesu Christo quandoquidem ignorans feci. Valerianus dixit: Itane ergo Christianus effectus es? Respondit Secundianus; Et verè Christianus. Subridens Valerianus præfectus, dixit: Noli te vel à nostra, vel Cæsaris amicitia alienum efficere. Secundianus respondit; Sit tibi tua amicitia, quam, certum est, inimicam esse creatori nostro. Valerianus præfectus ait; Num qua tibi à me hactenus irrogata est iniuria? Ego veterem amicitiam tuam non contemno, sed te curatum cupio. Deinde iussit eum in custodia seruari. Cum autem duceretur ad carcerem, Marcellianus & Verianus clamabant; Cur includitis hominem innocentem? Quod si causa nominis Christi id facitis, & nos Christiani sumus. Mox relatum est ad Valerianum præfectum de his duobus. Ille verò iussit eos pariter custodiæ mancipari.

Secundiani constantia.

Marcelliani & Veriani præclara confessio.

VI. INDE ad Decium Cæsarem ingressus, inuenit eum lætissimum, dixitque ei; Suggero pietati tuæ, Secundianum togatum, virum sapientissimum, ad Christianorum consuetudinem accessisse. Respondit Decius: Id prorsus incredibile est, cum ille pœnis hactenus affecerit omnes qui Christi nomen inuocarent. Valerianus ait: Ego illum exanimatum iussi in custodia haberi. Decius Cæsar dixit: Maturius ad me adducatur. Postera ergo luce corã Cæsare exhibitus est, qui sic ait ad eum: Quid ita mutatus est vultus Secundiane? Respondit ille: Puto meliorem & luculentiorem eum esse. Videns autem Cæsar Decius vultum eum Angelicum præ se ferre, subridens ait: Adhibe in consilium priscam sapientiam tuam. Secundianus dixit: Immo stultitiam, Deo inimicam. Decius ait: Quem ergo te profiteris? Secundianus respõdit; Christianum. Decius Cæsar dixit; Faceſſat hæc insania pectoris tui, & viuas. Secundianus respondit; Tu potius recede ab insania tua, & viuas, qui reuera viuens mortuus es. Iratus Decius iussit Secundianum, Marcellianum & Verianum in exilium deportari. Valeriano præfecto sciscitante, quem in locum relegari eos vellet, Decius respondit: Ducantur Centumcellas ad Consularem Promotum, isque compellat eos diis sacrificare.

Itemque Secundiani.

VII. DVCTI sunt ergò eodem die Centumcellas à militibus, & traditi Quarto Promoto consulari. Eo iubente trusi sunt in custodiam, cùm ei mandatum esset, nè eos viuere pateretur, si nollent dijs offerre sacrificia. Deindè iussit sibi apparari tribunal in foro, atq; illic coram se statui simulacrum Saturni in tripode, simulque Secundianum, Marcellianum & Verianum adduci, ijsque ità ceu egregijs Christi athletis præconis voce dici: Introducantur huc in Cæsares contumaces, & erga deos obstreperi & rebelles. Illis introductis Promotus ait: Cur non obtemperâstis edictis principum, & dijs ceruices vestras atque animos submisistis? Secundianus respondit: Nos omnipotentis Dei iussa capessimus, non diaboli. Promotus dixit: Audi me vir sapientissime, & sacrificate dijs. Martyres responderunt: Si digni simus, nosipsos cupimus Deo offerre sacrificium, non dæmonibus sacrificare: cum quibus vos & principes vestri iam æternùm damnati, ad tempus facitis ea, quæ illorum sunt benè grata volũtati. Tum Promotus iussit eos expoliatos fustibus cædi. Illi verò dum verberarentur, clamabant: Gloria tibi Domine quòd meremur admitti in requiem tuam. Indè præcepit eos Promotus erigi, dixitq; eis: Sacrificate dijs: en hîc præstò est simulacrum. In quod cùm illi expuissent, subitò illud corruit, & comminutum est.

Sancti martyres fustibus cæduntur.

VIII. ID cernens Promotus, ira commotus, voluit vt in eculeis suspenderentur, & eorum latera vngulis raderentur. Interim dicebat eis, vt dijs sacrificarent. At illi sursùm erectis luminibus, aiebant: Gratias tibi agimus Domine Iesu Christe. Tum Promotus iussit ad eorum latera flammas admoueri: dumque illi sic torrentur, repentè vnus ex carnificibus extinguitur: alij à dæmonibus arrepti, clamant: Cur nos torquetis sancti Dei? Tulit verò in eos sententiam Promotus, vt capite punirentur, & corpora eorum in mare iactarentur. Ducti sunt igitur in locum quendam sexagesimo secundo milliario ab vrbe Roma, illicq; decollati sunt, & corpora proiecta in mare. Eadem nocte quidam Christi seruus, Deodatus nomine, à maris litore ea abstulit, & mandauit sepulturæ apud eum locum, quo capite cæsi sunt, quinto Idus Augusti, vbi illorum vigent orationes, præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum,

Amen.

In eculeo vngulis laceratur. Flammis latera vruntur. Capite plectuntur.

GESTA

AN. 255.

GESTA PRÆCLARA ILLVSTRISSIMI MARTYRIS ET ARCHILEVITÆ LAVRENTII, QVIBVS CONTINENTVR MVLtorum aliorum certamina, puta, Sixti Papæ, Polychronij, Abdon, Sennes, Hyppolyti &c. Ex his geſtis B. Ambroſius non pauca ad verbum ferè deſcripſit.

Corrigendum cenſet Baron. quod ſub Decio S. Laurentius paſſus dicatur, cum ſub Valeriano, ſicut & Sixtus Papa, cuius fuit Laurentius Diaconus quod ex S. Cypriani epiſtola 82 ad Succeſſum cõſtat. Quæ vero de Polychronio & Abdone & Senne continetur, ſub Decio contigerunt. Vide Baron. in notis ad Martyr. & anno 254. §. 27. Stylum, vbi expedire viſum eſt, modice expoliuit Fr. Laur. Surius.

AVG. 10. Decius Cæſar vincit Perſas.

ORTA tempeſtate ſub Decio, multi Chriſtianorum necati ſunt. Præſidente in Vrbe Galba, pergit Decius ad Perſas, cum illorum bello vrgeretur. Veniens autem ad ciuitatem Ponticam, ſedit in ea, licet bello premeretur. Aſcendit autem in montem Medorum: & cum conflixiſſet cum Perſis, obtinuit victoriam, & è Perſis multos interfecit, occupauitque Babyloniam, Bactrianam, Hyrcaniam & Aſſyriam. Vbi cum multos inueniſſet Chriſtianos, eos ſuppliciis & afflictionibus vexatos necauit. Erat tum Babyloniæ Epiſcopus Polychronius cum presbyteris Parmenio, Elima, Chryſotelo, & Diaconis Luca & Muco. Quos cum comprehendiſſet, protinus iuſſit duci ad ſacrificandum idolis. At Polychronius conſtanter dixit: Nos Domino Ieſu Chriſto noſipſos offerimus: dæmonibus vero nunquam nos ſubmittemus, nec vanis idolis manufactis. Tunc Decius iuſſit eum cum Clero ſuo in cuſtodiã trudi, ædificauitque in ciuitate templum Saturno, eiuſque ſimulachrum ex gypſo fecit, & inaurauit: ſcripſit quoque epiſtolam Valeriano præfecto eiuſmodi: Illuſtri & magnifico viro Turtio Apollonio Valeriano præfecto Decius Cæſar: Veſtro declaramus amori & competẽtiæ, quia beneficio deorum victoria nos proſecuta eſt. Illuſtris itaque & chariſſime, id nobis gratum eſſe cognoſce, vt frequenter deos noſtros placare feſtines ſacrificiis & odoramentis thurificationum, quorum beneficio nos ſemper victores congratulare. Admonemus quoque, vt ſi quos prophanos Chriſtianos inueneris in Vrbe, protinus ad tormenta trahere non differas, ſi nolint diis noſtris humiliari, & ſacrificia offerre: vt poſſimus eos placatos habere, & victores vbique exiſtere, & Romana poſſit libertas augeri. Vale chariſſime.

Polychronius Babyloniæ epiſcopus.

Epiſtola Decij ad Valerianum.

I.

EODEM tempore perfecit templum Babyloniæ Saturno, iuſſitque præſentari ſibi Polychronium Epiſcopum cum diaconis & presbyteris ſuis, eumque ſic appellauit: Tune es Polychronius ſacrilegus, qui neque deos, neque principum præcepta obſeruas? Polychronius verò ne verbum quidem illi reſpondit. Dixit ergò Decius ad Clerum eius: Princeps veſter obmutuit. Reſpondit ei Parmenius presbyter: Non obmutuit pater noſter, ſed præcepto Domini noſtri Ieſu Chriſti, æterni creatoris, conuenienter ſe gerit, ne polluat os ſanctum, quod à creatore noſtro purificatum eſt. ſic enim præcepit Dominus noſter Apoſtolis ſuis: Ne miſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi elidant vos. Iuſtumne tibi videtur, quod ſemel purificatum eſt, ſtercore inquinari? Decius dixit: Itane ergo nos ſtercora ſumus? iratuſque iuſſit eius præcidi linguam. Cumq; eius eſſet præciſa lingua, exclamauit, dicens: Ora pro me beate pater Polychroni: video enim regnantem in te ſpiritum ſanctum, & ſacrum os tuum conſignantẽ, & mihi fauum mellis in os inſtillantem. Decius dixit: Polychroni, ſacrifica diis, & eſto noſter amicus, habeaſq; & nos & templum cõmendatum. Polychronius nihil ei reſpondit. Iratus Decius, iuſſit os eius contundi. At ille in cœlum ſublatis oculis, emiſit ſpiritum. Reliquit autem Decius corpus eius ante templum, & profectus eſt Cordubam. Eadem aũt nocte venerunt duo ſubreguli, qui erãt occulte Chriſtiani, & rapuerunt corpus eius, & ſepeliẽrunt iuxta mœnia portæ vrbis Babyloniæ. Iuſſit autem Decius presbyteros & diaconos, vinctos catenis, ſecum duci. Cum autem ducerentur, cadebant, vincula de collo & manibus eorum.

Parmenius presbyter. *Matt.* 7.

Loquitur præciſa lingua.

Polychronius reddit ſpiritum.

Parmenij conſtantia.

VENIENS vero Decius in ciuitatem Cordubam, cum furore iuſſit ſibi præſentari presbyteros & diaconos, III. eoſq; præſentatos ſic aggreditur: Et vos ſtulti optatis perire? Ecce admoneo vos, vt ſacrificetis diis immortalibus. Reſpondit Parmenius presbyter clara voce: O te miſerum, qui nos manufactis idolis compellis humiliare. At tu infelix humiliare te debebas Chriſto omnium creatori, non diis manufactis. Peribis enim tu pariter cum diis tuis, quos iniuſte colis. Tum Decius præcepit vt oẽs in eculeis ſuſpenderentur: & cum neruis traherẽtur, gratias agebant Deo, dicebantque Parmenio presbytero: Bene precare nobis, dixitque Parmenius presbyter: Det nobis Deus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti conſolationem ſpiritus ſancti, qui regnat in ſæcula ſæculorum. Reſponderunt presbyteri & diaconi omnes clara voce, Amen. Iratus Decius, ait: Hominem ſine lingua loqui, argumentum magicæ artis eſt. Reſpondit Parmenius presbyter: Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui mutum loqui fecit, ipſe mihi peccatori præſtitit, vt poſſim exciſa lingua loqui. Tu vero dum loqueris, obmuteſcis. Tum Decius iuſſit eos ignibus exuri. Cum autem incenderentur, vox cœlitus audita eſt: Venite ad me humiles corde. Decius ait: Nimirũ iſthuc artis magicæ eſt: voluitque vt laminæ ardentes ad latera eorum applicarentur, & vngulis lacerarentur. Deinde iuſſit eos de eculeo deponi, & capite truncari. Cæſis autem eorum capitibus, corpora proiecta ſunt in publicã viam, adhibita cuſtodia, ne quis ea ſepeliret. Audientes autem ſubreguli, viri religioſi, Abdon & Sennes, venerũt noctu, & collegerunt corpora ſanctorum presbyterorum Parmenij, Elimæ & Chryſoteli, & diaconorum Lucæ & Muci, condideruntque ea in prædio ſuo iuxta Cordubam.

Sine lingua crebro loquitur.

Capite cæditur cum ſociis.

Eos ſepeliũt Abdon & Sennes.

Matt. 5.

EODEM tempore Decius curioſè inquiſiuit Chriſtianos, miſitque authoritatem ſuam in vniuerſam Perſidem. Et quia non potuerunt abſcondi lucernæ ardentes ſub modio, poſitæ tunc ſunt ſuper candelabrum, vt lucerent omnibus, qui in domo Dei ſunt. Venerunt enim quidam ad Decium, eique dixerũt. Ecce quibus victor vitam donâſti, corpora cæſa Chriſtianorum colligunt, & in ſuo prædio recondunt: & neque diis fiunt ſupplices, neque tuis iuſſis parent, vt ſacrificia offerant. Decius ait: Quinam ſunt iſti prophani? Dictum eſt: Abdon & Sennes. Confeſtim edixit Decius, vt ipſi præſentarentur. Cumque in eius conſpectum veniſſent, dixit eis: Adeone vos ſtulti effecti eſtis, vt vobis in mentem non veniat, ea cauſa vos traditos eſſe in manus Romanorum & noſtras, quod deos non colitis? Reſpondit Abdon: Imo verò hac cauſa nos potius victores euaſimus, fauente Deo & Domino Ieſu Chriſto, qui regnat in æternum. Decius iratus ait: Neſcitis vitam veſtram eſſe in manu mea? Abdon reſpondit Nos Deo patri & Domino Ieſu Chriſto ſubmittimus nos & humiliamus, qui noſtræ ſalutis cauſa dignatus eſt ad tetras venire, & humiliari. Iuſſit inde Decius arctæ eos cuſtodiæ includi, vinctos catenis. Dixit autem Abdon ad Sennen: Ecce gloria, quam ſemper ſperauimus à Domino.

Abdon & Sennes ſiſtuntur coram Decio.

Mittuntur in carcerem Olympiadis & Maximi certamen. Ieſus Chriſtus, Chriſtianis omnibus diuitiæ ſunt.

EODEM die oblati ſunt Decio Olympiades & Maximus, viri nobiliſſimi & Chriſtiani: quos ille inauditos V. iuſſit fuſtibus cædi, ita dicens: Iſti digni ſunt morte affici, nec audiri debent, qui deos deſerunt, & colunt, hominem mortuum. Maximus dixit: Bene dixiſti, mortuum: ſed cur non etiam dicis eum reſurrexiſſe? Decius ait: Prodite nobis facultates veſtras. Olympiades dixit: Noſtræ opes, noſtræ gemmæ, noſtrum aurũ & argentum Chriſtus eſt. Diſce autem miſer, quia corpora noſtra tibi tradimus contemptis facultatibus terrenis atque perituris. Quod

ſi teipſum

si teipsum bene considerares, supplex fieres Deo creatori tuo, & filio eius Domino Iesu Christo. Honores enim & diuitiæ ad tempus sunt, aliis quidem pro gloria, tibi vero ad pœnas sempiternas. Decius ait ad milites suos: Cædite eos fustibus, quia mentis inopes sunt. Cum autem deficerent qui eos cædebant, Maximus exclamauit: Gloria tibi Dñe Iesu Christe, qui nos dignatus es in seruis tuis numerare. Decius furore percitus, iussit eos plumbatis cædi, præcone dicente: Deos blasphemare nolite. Sed cum cæderentur, magis confortabantur, & vultu alacri dicebant: Fac, q̃ facis: noli cessare: munda q̃ sordidum est. Decius dixit ad milites: Leuate eos à terra, & proponite coram eis lectos ferreos, & linteamina & aquam, vt sacrificent: curaq; eis adhibeatur. vt extendantur in lectis ferreis super prunas, vt sic deficiant, tradiditq, eos Vitellio Anisio vicario, qui dixit ad eos: Non estis nescij, quid iusserit excellentissimus Cæsar Decius: vt qui sacrificant & seruant præcepta principum, honorentur, sintq; amici principũ, & augeantur diuitiis, honoribus & dignitatibus: qui vero nolunt assentiri, diuersis affecti pœnis, spiritũ exhalent, Maximus respondit. Quot vero horarum sunt tormenta vestra? breui sane: & vos spiritum exhalabitis. Nos quidem torm ẽta vestra non modo nõ formidamus, sed appetimus ẽt. Aeterna autem supplicia metuimus, quæ torquebunt vos & patrem vestrum diabolũ. Vitellius Anisius vicarius furore plenus, iussit eorum capita securibus tundi. Quod cum diu fieret, reddiderunt spiritum. Præcepitque Vitellius, vt corpora eorum canibus relinquerentur. Itaque dies quinque ita iacuerunt, sed canes non solum non attigẽre corpora eorum, sed etiam quosdam iuxta ea mugientes dederunt. Post diem quintum Christiani quidam nobiles, cognati Abdon & Sennes, collegerunt ea & sepelierunt in domo sua duodecimo Calendas Aprilis.

Felicitèt abeunt è corpore.

VI. Eodem tempore nunciatũ est Decio Galbam mortuum, & Romã profectus est: quo post menses quatuor venit, secum adducens beatissimos subregulos Abdon & Sennen, catenis vinctos pro nomine Domini nostri Iesu Christi: quos seruarat Decius in suam gloriam, quod nobiles essent, & Romani populi spectaculum. Iussit autem Valerianus publica authoritate omnes Christianos comprehendi & includi. Itaque tenuerunt beatissimum Sixtum Romanum Pontificem cum omni Clero suo, incluseruntque eos in custodia publica: vbi fuere multis diebus. Veniebant autem ad eos multi Christiani, vt sacramenti benedictionem ab eis acciperent, quia tempus persecutionis vrgebat: afferebantque in carcerem filios & propinquos suos, ex paganis conuersos, & baptizabantur à beato Sixto Episcopo. Iussit autem Decius omnem Senatum conuocari, fecitque conuentum in Tellude cum Valeriano præfecto *quinto Calẽdas Augusti. Ibi tum eo mandante, præsentati sunt ei Abdon & Sennes subreguli Christiani, quos de Perside adduxerat, diuersis pœnis maceratos: dixitque Decius ad Senatum: Audiat cœtus vester, Patres conscripti: Dij deæque tradiderunt nobis hostes ferocissimos, inimicos reipublicæ & Imperij Romani. Erant tum Abdon & Sennes ornati auro & lapidibus preciosis, vinctiq; catenis. Eos vt vidit omnis Senatus, admirati sunt in adspectu eorum. Tantam enim gratiam contulit Deus seruis suis, vt dolor potius eorum obtineret animos, quam furor. Iussit vero Decius adduci Claudium pontificem Capitolij, isque tripodem secum attulit. Tum Decius ait ad Abdon & Sennen: Sacrificate diis, & estote subreguli Romanæ libertatis, possideatisque omnia vestra, & fruamini pace Romani Imperij, auctique diuitiis & honoribus, consulatis vobisipsis, Abdon & Sennes responderunt coram omni Senatu: Nos ex meritis peccatores, semel obtulimus Domino Iesu Christo nos ipsos oblationem & sacrificium, porro diis tuis tu sacrifica. Decius dixit: Istis acerrima tormenta parata sunt: iussitque vrsos feroces & leones produci: Dixerunt autẽ Abdon & Sennes: Quid moraris? Fac, quod facturum te putas. Nos securi sumus de Domino Iesu Christo, qui potest omnes cogitationes tuas, & teipsum quoque destruere.

Decius secum adducit Romam Abdon & Sennen.

Sixtus Papa cum Clero in carcerem. includitur.

**sexto.*

Abdõ & Sẽnes certant egregiè.

VII. Altera luce nunciatum est Decio, vrsos & leones omnes in caueis mortuos esse. Iratus Decius, præcepit sibi in amphitheatro editionem munerum parari. Cum autem id factum esset, & ad amphitheatrum venissent, Decius noluit introire, sed Valeriano præfecto dixit: Si non adorauerint deum Solem, ferarum morsibus lacerentur: Valerianus dixit ad Abdon & Sennen: Consulite natalibus vestris, & thura ponite deo Soli. Quod si non feceritis, peribitis morsibus ferarum. Abdon & Sennes responderunt: Iam diximus tibi, nos Dominum Iesum Christum adorare: nec vnquam manufactum simulacrum colemus. Mox ergo nudatos furibundus adduxit ac simulacrum Solis iuxta amphitheatrum, præcepitq; militibus, vt compellerent eos sacrificare. At illi contemnentes, expuerunt in simulacrũ, dixeruntq; Valeriano: Iam fac, q̃ facturus est. Tum Valerianus sub præconis voce iussit, vt plumbatis cæderentur, dicens: Deos blasphemare nolite. Inde præcepit, vt in amphitheatrum introducti, ferarum morsibus consumerentur. Ingressi aũt Abdon & Sennes, dixerunt coram Valeriano: Nomen Domini nostri Iesu Christi, ob q̃ accedimus ad coronam, interdicat tibi immunde spiritus. Expressoque signo Crucis, introierunt in amphitheatrum in conspectu Valeriani, nudi quidem corpore, sed Christum induti. Dixit autem Valerianus: Dimittantur leones duo, & vrsi quatuor. Ij dimissi, venerunt rugientes ad pedes sanctorum, nec inde recedebant, sed potius custodiebant eos. Dixit ergo Valerianus. Hic appáret illorum magica ars. Nemo vero ad illos accedere poterat propter impetum ferarum. Itaq; Valerianus ira inflammatus, præcepit vt gladiatores ad sanctos introirent, & eos interficerent. Cũ ergo eos percussissent, ligatis pedibus, iussu Valeriani extraxerunt eos, & proiecerunt ad Solis simulacrum prope amphitheatrum, vbi in Christianorum exemplum tribus diebus iacuerunt. Post triduum venit quidam Christianus Cyrinus subdiaconus, qui apud amphitheatrum morabatur: colligensque noctu corpora, condidit ea in arca plumbea in domo sua, tertio Calendas Augusti. Latuerunt autem corpora sanctorum Abdon & Sennes vsq; ad tempora Constantini: quo imperante, diuinitus reuelata sunt, & à Christianis leuata, atq; in cœmeterium Pontiani translata.

Cæduntur plumbatis.

Feræ illis mansuescũt

Gladio truncidantur.

VIII. Eodem tẽpore Decius Cæsar & Valerianus præfectus iusserunt sibi Sixtũ Episcopũ cum Clero suo præsentari noctu in Tellude. Itaq; Sixtus apud Athenas natus & doctus, prius quidẽ Philosophus, postea vero Christi discipulus, ita dixit ad Clerũ suum: Fratres & cõmilitones mei, nolite pauescere. Scitis quæ tormẽta passi sint sancti oẽs, vt securi vitæ æternæ obtinerẽt palmã. Ipse Christus Deus & Dñs noster passus est p̃ salute nostra, vt nobis exemplũ relinqueret, dixitq; clara voce: Nemo terroribus frangatur. Dixerunt diaconi Felicissimus & Agapitus: Et nos sine patre nostro quo ibimus? Præsentatus est ergo noctu corã Decio & Valeriano cũ duob⁹ diaconis, dixitq; ei Dec⁹ Cæsar: Scis quamobrẽ cõprehensus sis, nobisq; præsentatus? Sixtus Episcopus respondit: Scio, & probe scio. Decius ait: Si ergo nosti, fac vt oẽs norint, vt & tu viuas, & Clerus tuus augeatur. Sixtus Episcopus respõdit: Reuera ego id & studui, & studeo, vt Clerus meus augeatur. Decius dixit: Ergo sacrifica diis immortalibus, & esto princeps sacerdotum. Beatus Sixtus respondit: Ego semper sacrificaui, & sacrificeo Deo patri omnipotenti, & Dño nostro Iesu Christo filio eius, & spiritui sancto, hostiam puriã & immaculatam. Decius ait: Senectuti tuæ nos consolimus, itaq; consule & tu tibi & Clero tuo. Beatus Sixtus respondit: Vsq; adeo ego consului & mihi & Clero meo, vt de profundo mortis æternæ conem omnes mecum eripere & liberare. Decius ait ad milites suos: Ducite eum ad templũ Martis, vt illi sacrificet. Quod si noluerit, includite eum in priuata custodia Mamertini. Duxerunt ergo eum ad templum Martis, vrgebantq; vt sacrificans se contaminaret. Dixit autem beatus Sixtus Episcopus: O infelices, qui cum lugere deberetis, adoratis idola vana & manufacta, surda & muta, quæ nec sibi, nec aliis prosũt. Sed audite me filij, & liberate animas vestras ab æterno supplicio, neq; reformidetis hæc tormenta, sed illa æterna: agatisque pœnitentiam, quod nescientes vanis idolis sacrificastis. Illi vero iussu Decij duxerunt eum in priuatam custodiam Mamertini cum Felicissimo & Agapito diaconis.

Sixtus Papa cum sociis præsentatur Decio.

1. Pet. 2.

Trãditur custodiæ.

Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 41.

IX. Cvm autem audisset beatus Laurẽtius Archidiaconus beatum Sixtum Episcopum iterum in custodiam reduci, his

his verbis eum appellare cœpit: Quo progrederis ſine filio pater? quo ſacerdos ſancte ſine diacono properas? Tu nunquam ſacrificaſti nec offerre conſueueras ſine miniſtro. Quid in me ergo diſplicuit paternitati tuæ? Nunquid degenerem probaſti? Experire certe, vtrum idoneum miniſtrum elegeris. Cui commiſiſti Dominici ſanguinis *conſecrationem, cui conſummandorum conſortium ſacramentorum credidiſti, huic ſanguinis tui conſortium negas? Vide, nè periclitetur iudicium, dum fortitudo laudatur. Abiectio diſcipuli, detrimentum eſt magiſtri. Quot illuſtres præſtantesq; viri diſcipulorum certaminibus magis, quam ſuis, vincunt? Deniq; Abraham filium obtulit, Petrus Stephanum præmiſit: & tu pater oſtende in filio virtutem tuam, & offer quem eruditi, vt ſecurus iudicij tui, comitatu nobili perueniας ad coronam. Sixtus Epiſcopus reſpondit: Non ego te fili deſero neq; relinquo: ſed maiora tibi debentur pro fide Chriſti certamina. Nos quaſi ſenes, leuioris pugnæ curſum recipimus: te quaſi iuuenem manet glorioſior de Tyranno triumphus. Poſt me venies: flere deſiſte: poſt triduum ſequeris ſacerdotem Leuita. Hic medius numerus decet. Nõ erat tuum ſub magiſtro vincere, quaſi adiutorem quæreres. Quid conſortium paſſionis quæris? Totam hæreditatem tibi dimitto. Quid præſentiam meam requiris? Elias Eliſeum reliquit, ſed virtutem non abſtulit. Accipe facultates Eccleſiæ vel theſauros, & diuide quibus tibi videtur. Atq; ita beatiſſimus Sixtus Epiſcopus tradidit beato Laurentio Archidiacono omnes Eccleſiæ facultates.

*diſpenſationem: ſic enim habet Ambroſij noniſſima editio.

Gen. 22.

Actor. 7.

4. Reg. 2.

S. Laurẽtius Eccleſiæ theſauros confert in pauperes.

X. EA vero accepta poteſtate, beatus Laurentius cœpit per regiones curioſe inquirere, vbinam ſancti Clerici vel pauperes eſſent abſconditi: afferenſq; theſauros, vnicuiq; prout opus erat, ſubminiſtrabat. Veniens autem in Cælium montem, inuenit ibi quandam viduam, quæ fuerat cum viro ſuo annis vndecim, in viduitate autem permanſerat annis triginta duobus. Ea in domo ſua multos habebat Chriſtianos, & preſbyteros & Clericos abſconſos. Id cum audiſſet beatus Laurentius, tulit veſtes & theſauros, & noctu venit ad eam. Dicebatur aũt Cyriaca: cœpitq; beatus Laurentius omnium Chriſtianorum pedes lauare. Cyriaca autem mittens ſe ad pedes eius, dixit: Per Chriſtum te coniuro, vt manus tuas imponas capiti meo. Multas enim pariõr capitis infirmitates. Beatus Laurentius, cum diciſſet, In nomine Domini Ieſu Chriſti, filij Dei omnipotentis, ponam manum meam ſuper caput tuum: edito ſigno Chriſti, impoſuit capiti eius manum ſuam, & manibus eius linteum, quo extergebat pedes ſanctorum: & mox omnis dolor capitis diſceſſit ab illa.

Cyriacam ſanat.

XI. EADEM nocte abiit inde, perquiſiuit vbi congregati eſſent Chriſtiani ſiue in domibus, ſiue in cryptis. Venit autẽ in vicum, qui dicitur Canarius, reperitque multos Chriſtianos in ædibus cuiuſdam Narciſſi Chriſtiani collectos: ingreſſuſq; in eas cum lachrymis, pedes eorum lauit, deditq; eis de theſauris, quos beatus Sixtus Epiſcopus ei tradiderat erogandos. Inuenit autem illic etiam Creſcentionem cæcum, cum lachrymis ipſum regãtem, & dicentem: Pone manum tuam ſuper oculos meos, vt videam faciem tuam. Beatus Laurentius lachrymans dixit: Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui aperuit oculos cæci nati, te illuminet. Impreſſoq; ſigno Chriſti in oculos eius, vidit lumen & beatũ Laurentium, ſicut petiit.

Ioann. 9.

Signo Crucis cæcum illuminat.

XII. EXIENS autem inde beatus Laurentius audiuit in vico Patricij multos Chriſtianos in crypta Nepotiana aduna-tos. Eò accedens cum rebus, quæ eſſent ſanctis neceſſariæ, comperit ibi eſſe homines promiſcui ſexus ferme ſeptuagintatres: intransq; cum lachrymis, pacem omnibus impertiit. Erat illic Iuſtinus preſbyter, à beato Sixto ordinatus, ad cuius pedes ſe miſit beatus Laurentius, & ambo in pauimento volutabantur, atq; inuicem oſculabantur pedes: dixitq; beatus Laurẽtius ad beatiſſimum Iuſtinum: Comple votum meum, & lauentur pedes ſanctorum & veſtri per manus meas. Iuſtinus preſbyter dixit: Hoc Dominicum præceptum eſt. Fiat voluntas Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et accepta pelui, miſit aquam in eam, & lauit omnium virorum pedes: venienſq; ad beatum Iuſtinum, primo oſculabatur pedes eius, deinde lauit. Lotis omnium pedibus, commendauit ſe beato Iuſtino.

Ioann. 13.

Lauat Chriſtianorum pedes.

XIII. EADEM hora illo inde exeunte, beatus Sixtus ducebatur in Telludem, vt audiretur, & cum eo Feliciſſimus & Agapitus. Aderant illic Decius & Valerianus: dixitq; Decius furore plenus ad S. Sixtũ Epiſcopum: Nos quidem conſulimus ſenectuti tuæ: itaq; audi præcepta noſtra, & ſacrifica. Reſpondit beatus Sixtus. Tibiipſi conſule miſer, & noli blaſphemare: ſed age pœnitentiam propter fuſum ſanguinem ſanctorum. Decius furibundus ait ad Valerianum: Hic ſi extinctus non fuerit, non erit vllus euidens timor. Valerianus reſpondit: Capite puniatur. Feliciſſimus & Agapitus dixerunt: O ſi audiretis miſeri monita patris noſtri, tormẽta æterna euaderetis, quæ vos cruciabunt. Valerianus præfectus dixit: Quid ita diu viuunt iſti, qui nobis tormenta minantur? Reducantur ad templum Martis, vt ſacrificent. Quod ſi noluẽrint, eodem loco capite truncẽtur. Ducti ergo ſunt extra muros portæ Appiæ, dixitq; beatus Sixtus: Eccè idola vana, ſurda, muta & lapidea, quibus miſeri ſe inclinant, vt perdant vitam æternam: & ait ad templum Martis: Deſtruat te Chriſtus filius Dei viui. Chriſtianis omnibus dicentibus, Amen, ſubito corruit & comminuta eſt pars quædã tẽpli.

S. Sixtus iterum ſiſtitur cora Decio.

Magna pars templi Martis ad vocem Sixti Epiſcopi, corruit.

PORRO beatus Laurentius exclamauit: Noli me derelinquere pater ſancte, iam enim expendi theſauros, quos tradidiſti mihi. Tunc milites audientes theſauros, tenuerunt beatum Laurentium Archidiaconum: ſanctum vero Sixtum Epiſcopum, & Feliciſſimum atq; Agapitum diaconos, duxerunt ad cliuum Martis ante templum, vbi pariter decollati ſunt octauo Idus Auguſti, & corpora eorum relicta in platea. Noctu autem venerunt Clerici preſbyteri & diaconi, & plurimi è plebe Chriſtiana, atq; eorum corpora colligentes, beatum Sixtum Epiſcopum & martyrẽ ſepeliẽrũt in crypta in cœmeterio Calixti eadem via: ſanctos vero Feliciſſimum & Agapitum martyres in cœmeterio Prętextati, octauo Idus Auguſti.

S. Sixto cum ſociis decollatur.

PORRO milites Decij beatum Laurentium duxerunt ad Parthemium tribunum. Is vero mox indicauit Decio, Laurentium Sixti Archidiaconum, qui haberet theſauros reconditos, in cuſtodia teneri. Gauiſus eſt Decius; & iuſſit ſibi Laurentium præſentari, aitq; illi: Vbi ſunt theſauri Eccleſiæ, quos apud te cognouimus reconditos? Beatus Laurentius ne verbum quidem illi reſpondit. Decius ergo tradidit eum Valeriano præfecto, dicens: Perquire diligenter de theſauris Eccleſiæ, & fac, vt ſacrificet. Quod ſi nolit, diuerſis pœnis eum interfice. Valerianus itaq; tradidit illum Hippolyto cuidam vicario in cuſtodia aſſeruandum: iſq; incluſit eum cum multis aliis. Erat autem quidam gentilis in cuſtodia, qui, cum diu illic manſiſſet, plorando amiſit oculorum lumen. Dixit vero illi beatus Laurentius: Crede in filiũ Dei, Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum, & baptizare, & ille te illuminabit. Reſpondit Lucillus: ſic enim vocabatur: Ego ſemper deſideraui baptizari in nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Beatus Laurentius dixit. Credis toto corde? Reſpondit ille cum lachrymis: Ego credo in Dñm Ieſum Chriſtum, & idola vana reſpuo. Hippolytus interim patienter ſuſtinebat ſermones eorum. Tum beatus Laurentius catechizauit Lucillum, & accepta aqua, dixit ad eum: Omnia in confeſſione lauantur: Tu autem me pronunciante, reſponde, Credo, benedixitq; aquam, & cum expoliaſſet eum, ſudit ſuper caput eius, dicens: Credis in Deum patrem omnipotentem Lucille? Reſpondit ille, Credo. Et in Ieſum Chriſtum filium eius? Reſpondit, Credo. In eum, qui mortuus & ſepultus eſt, & tertia die ſurrexit? Reſpondit, Credo. Et aſcendit in cælum, vnde venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſęculum per ignem? Reſpondit, Credo. Sanctus Laurentius ait: Et is te in corpore & anima illuminet. Reſpondente illo cum lachrymis, Credo, S. Laurentius eum induit linteamine, apertique ſunt oculi eius, & exclamauit: Benedictus Dominus Ieſus Chriſtus, Deus æternus, qui me illuminauit per beatum Laurentium, qui ſemper cæcus fui, & nunc video. Audientes id multi cæci venerunt ad beatum Laurentium flentes, iſque in Hyppoliti cuſtodia imponebat oculis eorum manum ſuam, & illuminabantur.

S. Laurẽtius Decio offertur.

Traditur Hippolyto aſſeruandus.

Atiẽde quo modo in primitiua Eccleſia aqua Baptiſmi benedicebatur.

Lucillus cęcus recipit lumen.

Itẽque plures alij cęci.

CERNENS

XVI. CERNENS id Hippolytus, dixit ad beatum Laurentium: Ostende mihi thesauros Ecclesiæ. B. Laurentius respondit: O Hippolyte, si credis in Deum patrem omnipotentem, & in filium eius Dominum Iesum Christum, & thesauros tibi ostendo, & vitam æternam promitto. Dicit ei Hippolytus: Si dictis facta compensas, faciam quod hortaris. B. Laurentius ait: Audi me, & fac citius, quæ hortatus sum: idola enim muta, surda & vana sunt. Tu saltem baptizare. Deinde more solito catechizauit eum, acceptamq; aquam benedixit, & baptizauit eum. Et cum eum ex aqua eleuaret, dixit Hippolytus: Vidi animas innocentium lætas gaudere: porro ad B. Laurentium lachrymabundus ait: Adiuro te per Dominum Iesum Christum, vt omnis domus mea baptizetur. Et præclare baptizati sunt in domo eius promiscui sexus decem & nouem.

Hyppolytus post catechesin baptizatur.

XVII. ECCE autem mandat Valerianus Hippolyto, vt Laurentium ad palatium adducat. Dixit ergo Hippolytus ad B. Laurentium: Valerianus iubente Decio præcepit, vt te ad illum perducam. B. Laurentius ait: Eamus: & mihi enim, & tibi gloria paratur. Cum venissent ergo ambo simul in conspectum Valeriani, Valerianus dixit ad B. Laurētium: Pone iam pertinaciam, & profer thesauros, quos apud te didicimus repositos. B. Laurentius dixit: Da mihi bidui aut tridui inducias, & proferam tibi thesauros. Dixit autem Valerianus Hippolyto: Tua fide habeat trium dierū inducias. Collegit ergo B. Laurentius cæcos, claudos, debiles & pauperes, & abscondit eos in ædibus Hippolyti. Valerianus vero nunciauit Decio, B. Laurentium, triduanis acceptis induciis, promisisse se thesauros prolaturum. Post triduum præsentauit se B. Laurentius in palatio Salustiano, dixitq; ei Decius coram Valeriano præfecto: Vbi sunt thesauri, quos te exhibiturum pollicitus es? B. Laurentius, collecta multitudine pauperum, introduxit eos in palatium, dicēs clara voce: Ecce isti sunt thesauri æterni, qui nunquam minuuntur, sed crescunt: qui in singulos dispertiuntur, & in omnibus inueniuntur. Valerianus præfectus dixit: Quid per multa vagaris? Sacrifica diis, & abice artes magicas, quibus cōfidis. B. Laurentius dixit: Quid ita premit vos diabolus, vt Christianos iubeatis sacrificare dæmoniis? Vos ipsi iudicate, iustum ne sit nos cervices nostras inclinare dæmonibus potius, quam Deo, visibilium & inuisibilium omnium creatori, & vtrum debeat adorari is, qui fecit, an qui factus est: Decius Cæsar dixit: Quis vel factus est, vel fecit? B. Laurentius ait: Deus & pater Domini nostri Iesu Christi conditor est vniuersæ creaturæ, hominum, volucrum, bestiarum, iumentorum, piscium, cæli & terræ: & tu dicis. Sacrifica lapidibus, & adora rem surdam & mutam?

S. Laurentius exhibet Decio pauperes & debiles, veros thesauros æternos.

XVIII DECIVS Cæsar iratus, iussit eū in conspectu suo nudari & cædi scorpionibus, ipso Decio clamāte: Deos blasphemare noli. B. Laurentius in ipsis tormentis dicebat: Ego quidē gratias ago Deo meo, qui me dignatus est adiūgere seruis suis: tu aūt miser torqueris insania & furore tuo. Decius Cæsar dixit: Eleuate eū à terra, & subducite oculis eius omne genus tormentorū. Allatæ igitur sunt laminæ ferreæ, & lecti, & plumbatæ, & cardui, & dixit ei Decius Cæsar: sacrifica diis, alioqui omni hoc genere tormentorū corpus tuum vexabitur. B. Laurentius dixit: Infelix, has ego epulas semper optaui. Hæc enim tibi quidem tormenta sunt, nobis vero gloria. Decius Cæsar ait, Si ergo hæc vobis gloria sunt, dic nobis, vbi deliteſcant similes tui prophani, vt simul epulemini. B. Laurentius respondit: Illi iam semel dedere nomina sua cęlo, & eorum tu es indignus conspectu. Tum Decius Cæsar iussit B. Laurentium vinctum catenis in palatium Tiberij duci, & illic eius gesta audiri: sibi vero in basilica Iouis tribunal parari, atq; B. Laurentium præsentari, cui & dixit: Indica nobis prophanos oēs, vt ciuitas repurgetur: & tu sacrifica diis, nec velis confidere in thesauris, quos habes absconditos. B. Laurentius ait: Ego vero confido, & securus sum de thesauris. Decius Cæsar dixit: Putas ne thesauris & pecunia te à tormentis redemptum iri? B. Laurentius respondit: Ego Christi famulus securus sum de thesauris cælestibus. Decius Cæsar ira inflammatus, iussit eum nudum fustibus cædi. B. Laurentius cum cæderetur, exclamans, ait ad Decium: Ecce miser, vel modo cognosce, quia triumpho ex thesauris Christi, nec sentio tormenta tua. Decius Cæsar dixit: Augete fustes, & ad latera eius applicate laminas ferreas candentes.

S. Laurentius scorpionibus cæditur.

Mira animi fortitudo.

Cæditur fustibus.

Laminæ ardentes vrūt latera eius.

XIX. TVM vero ait B. Laurentius: Dñe Iesu Christe, Deus de Deo, miserere mihi seruo tuo: quia accusatus, nō te negaui: interrogatus, te Dñm Iesum Christum confessus sum. Decius Cæsar præcepit, vt à terra leuaretur, dixitq; ei: Video in te artē magicam: sed tandem sacrifica. Scio illudere te tormēta arte magica, sed mihi nō illudes. Testor deos deasq;, aut sacrificabis, aut diuersis pœnis te interficiam. B. Laurentius ait: Ego in nomine Dñi nostri Iesu Christi non reformido tormenta tua, quæ ad tempus sunt, Fac, q̄ facis: noli cessare. Decius immani furore percitus, iussit eum plumbatis diutissime cædi. B. Laurētius dixit: Dñe Iesu Christe, qui pro nostra salute dignatus es formam serui suscipere, vt nos à seruitute dæmonum liberares, accipe spiritum meum. Et ecce audita est vox, ipso etiam Decio audiēte: Adhuc multa certamina tibi debentur. Decius furore correptus, dixit clara voce: Viri Romani & cœtus reipublicæ, audistis vt dęmones consolentur sacrilegum, qui nec deos, nec principes vestros timet, nec exquisita tormenta formidat? Extendite eum, & scorpionibus flagellate. B. Laurentius in catasta prostratus, subridens, & gratias agens Deo, dixit: Benedictus es Domine Deus, pater Domini nostri Iesu Christi, qui nobis immerentibus impendisti misericordiam tuam. Et tu Dñe, propter pietatem tuam largire nobis gratiam tuam, vt cognoscant circunstantes, q̄ tu cōsoleris seruos tuos.

Cæditur plumbatis.

Scorpionibus flagellatur.

XX EADEM hora vnus ex militibus, Romanus nomine, credidit Dño Iesu Christo, verbis B. Laurentij permotus, dixitq; ad illū: Video ante te hominē pulcherrimū stantē cum linteo, & extergentē membra tua. Quamobrē adiuro te per Christum, qui tibi misit Angelum suum, nē me derelinquas. Tū Decius furore & dolore percitus, ait ad Valerianū: Arte magica victi sumus, iussitq; B. Laurentium solui à catasta, & eleuari. Porro Romanus vrceum afferens cum aqua, opportunitatem captabat, qua eū efferret B. Laurentio. Cœpit autem animo æstuare Decius, & præcepit B. Laurentiū reddi Hippolyto tantū in palatio. Tum Romanus accessit, & aq̄ offerens, misit se ad pedes B. Laurentij, rogauitq; cū lachrymis, vt baptizaretur. Et acceptam aquam benedixit, & baptizauit eum. Decius id audiens, voluit vt cum fustibus ipsi exhiberetur Romanus. Qui vbi in Decij conspectum venit, etiam non interrogatus, clamauit magna voce: Christianus sum, & iubēte Decio, cadē hora capitalē excepit sententiā: ductusq; extra portā Salariā muros, decollatus est 5. Idus Augusti. Venit autem Iustinus presbyter noctu, collectumq; corpus eius sepeliuit in crypta in agro Verano.

Romanus miles credit, & baptizatur.

Capite damnatur.

XXI. EADEM nocte iussit Decius vna cum Valeriano Præfecto apparari sibi tribunal in thermis Olympiadis, iuxta Salustij palatium: ad easq; noctu veniens, mandauit B. Laurētium sibi offerri. Hippolytus autem mœrore affectus, flere cœpit, cui B. Laurentius ita dixit: Noli flere, sed lætare potius & tace, quandoquidem ego proficiscor ad gloriam. Hippolytus ait. Quare ego non vociferor, Christianus sum, & tecum occumbo? B. Laurentius respondit: Absconde potius Christum in interiori homine: & cum post paululum ego clamauero, audi & veni. Interim iubet Decius omne genus tormentorū exhiberi ad tribunal suū, plūbatas, fustes, laminas, vngues, lectos, batilla, sediq; in thermis pro tribunali. Adducitur aūt nocte ad Deciū & Valerianum B. Laurentius, dicitq; ei Decius Cæsar: Iam facessat perfidia artis magicæ, & edic nobis genus tuū. B. Laurentius respondit: Quod ad genus attinet, Hispanus sum: Romæ autē nutritus & eruditus, atq; à cunabulis Christianus, doctus omnem legē sanctam & diuinā. Decius Cæsar ait: Reuera diuinam, quia nec deos cogitas, nec tormenta formidas. B. Laurentius dixit: In nomine Dñi nostri Iesu Christi tormenta tua non timeo. Decius Cæsar dixit: Sacrifica diis: alioquin nox ista in te suppliciis expendetur. B. Laurētius respondit: Nox mea obscurū non habet, sed omnia in luce clarescunt. Tū iussit Decius os eius lapidibus cōtundi. Ille vero magis cōfirmabatur, & ridens dicebat: Gratias tibi ago Dñe, quia tu es rerum omnium Deus. Cæsar Decius dixit: Afferte lectum ferreum, & in eo cubet Laurentius contumax. Allatus est lectus ferreus instar craticulæ, & in eo nudus extensus B. Laurentius

Adducitur B. Laurentius ad Decium noctu

Præclara vox S. Laurentii.

In craticula allatur.

Pſalm.50. rentius corã Decio & Valeriano,& prunæ ei ſubſtratæ,furciſq; ferreis illum cõpreſſerunt,dixitq; Decius Cæſar ad eum:Sacrifica diis.B.Laurentius reſpondit:Ego me obtuli Deo ſacrificium in odorem ſuauitatis,ſacrificium enim Deo eſt ſpiritus contribulatus.Interea carnifices vrgentes,iactabant carbones ſub cratem,furcis ferreis eum comprimentes. Dixit autem B.Laurentius:Diſce miſer, quod carbones tui mihi refrigerium præſtent, tibi autem ſupplicium æternum:quia ipſe Dominus nouit,quod accuſatus, non negaui:interrogatus, Chriſtum confeſſus ſum: aſſatus,gratias ago. Valerianus præfectus dixit:Vbi ſunt ignes, quos tu diis minabaris? B.Laurentius ait:O veſtram inſaniam:Infelices,non cognoſcetis veſtros carbones mihi non ardorem adferre, ſed refrigerium? Omnes verò, qui illic aderant, mirabantur præcepiſſe Decium, vt viuus aſſaretur. At ille vultu elegantiſſimo dicebat: Gratias ago tibi Domine Ieſu Chriſte, quod me confortare dignatus es, eleuanſque oculos ſuos in Decium: Ecce miſer,aſsâſti vnam partem:verſa aliam,& manduca,gratiaſque agens Deo,dixit: Grãtias ago tibi Domine Ieſu Chriſte,quod merui ianuas tuas ingredi, atque ita reddidit ſpiritum.

Inuicta eius conſtantia

Feliciſſimus eius obitus.

EADEM nocte Decius cum Valeriano inde abiit ad palatium Tiberianum,relicto corpore B.Laurẽtij in craticula.Porro ſummo mane rapuit illud Hippolitus, & è ſuis facultatibus condiuit aromatibus & linteis,ſignificauitq; Iuſtino presbytero,quemadmodum ſuper prunas B. Laurentius egiſſet animam, & Decius atq; Valerianus pudefacti abiiſſent ad Tiberij palatium, & magna crudelitate ſanctum corpus in craticula ſuper carbones reliquiſſent.Itaque B.Iuſtinus presbyter & Hippolytus,plorantes & multum triſtes,tulerunt corpus eius, venienteſque in prædium viduæ Cyriacæ via Tiburtina,ad quam B. Martyr nocte venerat, eique linteum dederat,quo pedes ſanctorum exterſerat,cum ſactum corpus abluiſſent, vſque in veſperam illic depoſuerant illud in crypta via Tyburtina in eodem Cyriacæ viduæ prædio,in agro Verano, quarto Idus Auguſti, ieiunanteſque celebrarunt vigilias noctis triduo cum multa Chriſtianorum frequentia, nec ceſsârunt à luctu & lachrymis. Beatus vero Iuſtinus presbiter obtulit * ſacrificium laudis,& participes eius facti ſunt omnes. XXII.

Sepelitur ſacrum corpus eius a Iuſtino presbytero & Hippolyto.

**Hoc eſt Miſſæ ſacrificium.*

REVERTENS autem Hippolytus. poſt diem tertium venit in domum ſuam,impertiensq; omnibus pacem, etiam ſeruis & ancillis ſuis communicauit de ſacrificio altaris B.Laurentij martyris.Poſitaq; menſa,priuſquam cibum ſumeret,venerunt milites & tenuerunt eum,perduxeruntq; ad Decium Cæſarem.Eo viſo,ſubridens Decius Cæſar, ait:Nunquid & tu magus effectus es, qui corpus Laurentij abſtuliſſe diceris?Reſpõdit Hippolitus: Equidem id feci,non vt magus,ſed vt Chriſtianus. Decius Cæſar furore correptus, iuſſit os eius lapidibus tundi: expoliataq; veſte,qua ceu Chriſtianus vtebatur,ait: Sacrifica diis,obſecundanſq; præceptis noſtris,viue & fruere militiæ ornamentis.Hippolitus dixit:Non me expoliâſti,ſed potius veſtire cœpiſti.Decius Cæſar ait:An non es cultor deorum?Quid ita inſipiens factus es,vt non erubeſcas nuditate tua? Hippolitus reſpondit: Ego verò & ſapiens,& Chriſtianus effectus ſum:nam ignorantia tum laborabam, qñ feci quod tu credis. Decius Cæſar dixit:Sacrifica & viue,ne pereas per tormenta,ſicut Laurentius.Hippolytus ait:Vtinam exemplum fieri merear B.Laurentij martyris.quem tu miſer auſus es ore polluto nominare. Decius dixit: Extendite eum, & fuſtibus cædite. Quod cum diu fieret,ait:Gratias ago Deo meo.Decius dixit: Deridet fuſtes Hippolytus: carduis cædite eum. Cædentes aũt eum, deficiebant:porro Hippolytus magna voce clamabat, glorificans Deum,& dicens:Chriſtianus ſum.Decius Cæſar ait:Leuate eum à terra.Cumq; eſſet leuatus,iuſſit eum habitu militari indui,quo gentilis vſus fuerat,dixitq; ad illũ:Memor eſto militiæ tuæ,& ſis amicus noſter,atq; in cõſpectu noſtro fruere militia priſtina,vt ſẽper cõſueuiſti. XXIII.

\$.Hyppoliti os lapidibus verberatur.

Fuſtibus cæditur primo deinde carduis.

Conſtantia eius.

B.Hippolytus dixit clara voce:Militia mea hæc eſt,vt me cõſtanter Chriſtianum militem declarem. Itaq; cupio celeriter ad palmam cum fructu peruenire. Decius ira feruens,dixit ad Valerianum præfectum:Accipe omnes facultates eius, & eum crudeli examinatione interfice. Eodem die Valerianus in omnes facultates inquirens,inuenit in domo eius omnem familiam Chriſtianam, eoſque in ſuum conſpectum præcepit adduci.Erat in iis etiam nutrix B. Hippolyti Concordia cum marito ſuo. Valerianus præfectus dixit ad eos, præſente Hippolyto: Attendite annos veſtros,ne ſimul pereatis cum Hippolyto domino veſtro.Reſpondit Cõcordia:Nos cum domino noſtro optamus potius pudice mori, quam impudice viuere. Valerianus præfectus ait:Genus ſeruorum nonniſi verberibus emendatur:iuſſitq; Concordiam plumbatis cædi. Ea dum cæderetur, emiſit ſpiritum,præſente Hippolyto,qui exultans,dixit: Gratias tibi ago Domine, quod nutricem meam præmiſiſti ante conſpectum ſanctorũ tuorum. Valerianus præfectus ait ad eum: Adhuc tu confidis magicis artibus,& nec honoras deos,nec præceptis principum obſecundas? Iratuſq; præcepit, vt educerent eum cum familia extra muros portæ Tyburtinæ. Hippolytus vero omnes ſuos confirmabat,ita dicens: Fratres,nolite metuere, ego & vos vnum Dominum habemus.

Concordia nutrix eius cæditur plumbatis, & expirat.

Familia Hippolyti decollatur, Ipſe quoque reddit ſpiritum

IVSSIT autem Valerianus,vt inſpectante Hippolyto,oẽs capite truncarentur,decollatiq; ſunt promiſcui ſexus decem & nouem.Porrò B.Hippolytum voluit pedibus ad colla indomitorum equorum ligatum,per carduos & tribulos raptari. Quod cum fieret,ille migrauit ad Dñm: relictaq; ſunt corpora ſanctorũ in campo iuxta Nymphum,ad latus agri Verani,Idib Aug.Nocte eadem venit Iuſtinus presbyter,collectaq; eorum corpora eodẽ loco ſepeliuit.Cœpit verò curioſe inquirere diebus multis corpus B.Concordiæ martyris,& cum nõ inueniret,mœrore affectus,non ceſſabat lachrymas fundere. Tertiodecimo aũt die ab Hippolyti paſſione,Porphirius miles venit ad cloacarium quendam, ſperans ſe in veſtimentis B.Concordiæ aurum,argentum & gemmas reperturum,dixitque cloacario:Si poſſis tacitum apud te habere, indicarem tibi quiddam non parum tuæ arti quæſtuoſum.Cloacarius reſpõdit:Secretum apud me erit:tu modo dicas veritatẽ.Ait Porphyrius:Ante hos dies iuſſit Valerianus præfectus coram ſe Concordiam quandam è familia Hippolyti Chriſtiani plumbatis interfici, & eius mortuæ corpus proiici in cloacam.Eam ego puto in veſtibus ſuis habere margaritas & aurum. Cum eſſet aũt cloacarius fidelis & occultè Chriſtianus,dixit ad Porphyrium:Demõſtra mihi locũ,& ego nocte quæram eam:atq; vbi inuenero,nunciabo tibi.Dicebatur vero cloacarius ille,Irenæus: venitq; ad Iuſtinum presbyterum, & narrauit ei omnia,quæ feciſſet & indicâſſet Porphyrius. B Iuſtinus presbyter gratias agens Deo omnipotenti & Domino Ieſu Chriſto, flexis genibus,cum lachrymis dixit: Eamus nocte fili ad cloacam. Reſpondit Irenæus: Sine, vt prius accedã ad Porphyrium. B.Iuſtinus presbyter dixit: Vide fili,vt ſacramentum tibi creditum conſerues. Abiit Irenæus ad Porphyrium,iſque indicauit ei locum,venitque cum illo nocte, & inuenit ſacrum corpus incontaminatum: quærentes autem in veſtibus eius,nihil repererunt Fugit ergo Porphyrius: Irenæus vero vocauit ad ſe Abundium Chriſtianum, & cum illo attulit corpus beatæ Concordiæ ad Iuſtinum presbyterum: qui illud ſuſcipiens, gratias egit Deo, & ſepeliuit apud corpora ſanctorum Hippolyti & cæterorum. XXV.

Sanctorum corpora ſepeliuit Iuſtinus presbyter.

Irenæi & Abundii martyrium.

ALTERA die Valerianus id audiens,Irenæum & Abundium cõprehenſos, iuſſit viuos in cloacam demergi: atq; ita necati ſunt 7. Calend.Septemb. Eorum corpora beatus Iuſtinus presbyter inde extracta, ſepulturæ mandauit iuxta corpus beati Laurentij in crypta in agro Verano, viceſimoſeptimo die à paſſione ſanctorum ſupradictorum.Iuſſit vero Decius Cæſar in Amphitheatro editionem munerum apparari:ſedenſq; in carruca aurea cum Valeriano præfecto,deſcendit vt in amphitheatrum introirent,multorumque martyrum funeſtas cædes exhiberent.Ecce aũt exclamat Decius Cæſar, arreptus à dæmonio:O Hippolyte, tanquam captiuũ catenis horridis vinctum me ducis. Valerianus quoque exclamat: O Laurenti,igneis catenis me trahis: eademque hora, præſente XXVI.

Decio,

Decio, expirauit. Decius autem rediens in palatium, triduo perpetuo vexatus à dæmonio, clamabat die ac nocte: Adiuro te Laurenti, vel parum cessa à tormentis. Orto autem luctu magno in palatio, vxor Decij Tryphonia pagana crudelis, videns Decium à dæmone exagitari, iussit sanctos omnes, qui clausi erant, dimitti. Eádem hora mortuus est Decius: Vxor autem eius Tryphonia venit ad beatum Iustinum presbyterum, & cum filia Decij Cyrilla misit se cum lachrymis ad pedes eius, orans, vt baptizarentur. Eas cum gaudio excepit B. Iustinus presbyter, indixitq; illis ieiunium ad septem dies. Die septimo [a] expleto, baptizauit eas: quæ res toto orbe diuulgata est. Altera die Tryphonia orans, reddidit spiritum & corpus eius beatus Iustinus presbyter in ea sepeliuit crypta, in qua humatus est S. Hippolytus, quintodecimo Calend. Nouembris.

Quæ hic habêtur de Decij & Valeriani obitu, non probat Baronius in notis ad Martyrologium.

[a] Tryphonia & Cyrilla baptizantur.

XXVII. Abilla die B. Iustinus accurate perueſtigauit, ſicubi corpora ſanctorum abſcondita eſſent, promiſitq; præmium militibus. Audientes autem milites Tryphoniam Decij vxorem cum filia Cyrilla Chriſto nomen dediſſe, ad ſex & quadraginta venerunt ad beatum Iuſtinum presbyterum cum vxoribus ſuis: proſtratique ad pedes eius petierunt ſe baprizari. Deinde beatus Iuſtinus, collecto omni Clero, perquiſiuit quis in locum beati Sixti ſubſtituendus & ordinandus eſſet. Et ordinauerunt venerabilem virum Dionyſium, eumque conſecrauit Maximus Oſtienſis Epiſcopus. Obtulit autem ei ad baptiſmum Iuſtinus presbyter quadraginta ſex milites, & ab eo baptizati ſunt in nomine ſanctæ Trinitatis. His auditis, Claudius princeps iuſſit comprehendi Cyrillam filiam Decij Cæſaris & milites, ducique eos ad ſacrificandum dæmonibus. Sed illi omnes, contempto eius præcepto, ipſum pariter irriſerunt. Iuſſit ergo eos in cuſtodiam recipi, Cyrillam vero ſibi præſentari, eique dixit: Sic tibi viſum eſt, præcepta & morem clariſſimorum parentum regiamque educationem negligere? Cyrilla reſpondit: Ego Chriſtiana ſum, ancilla Chriſti, reſpuoq; dæmonia, quæ vos perducent ad ſupplicia æterna, cum illis perituros. Claudius dixit: Aſſentire nobis, & ſacrificabis, nubaſq; viro qui reſpondeat natalibus tuis. Cyrilla reſpondit: Ego iam nupſi viro, qui me veram docuit ſapientiam, nempe Domino Ieſu Chriſto, cui ſemel tradita ſum. Claudius ira feruescens, præcepit vt iugularetur. Cumq; necata eſſet gladio, voluit corpus eius in platea canibus relinqui. Collegit autem corpus eius beatus Iuſtinus presbyter, & ſepeliuit cum matre eius, vbi iam ante poſuerat corpus beati Laurentij, quinto Calendas Nouembris.

Milites 46. credunt.

Dionyſius ſuccedit Sixto.

Cyrilla iugulatur.

XXVIII. Eodem tempore iuſſit Claudius exercitum armatum in palatio Saluſtij includi, militeſque baprizatos ſibi præſentari. Præcepitque exercitui, vt educerent eos extra muros portæ Salariæ in ciuitatem Figlinam, vt illic capite plecterentur. Ita decollati ſunt omnes quadraginta ſex pro Chriſti nomine, cum vxoribus ſuis. Corpora illorum Iuſtinus presbyter & Iohannes nocte collegerunt, & ſepelierunt in crypta, multis præſentibus Chriſtianis, in via Salaria, in cliuo cucumeris, octauo Calendas Nouembris: vbi florent orationes eorum vſq; in hodiernum diem, cum aliis centum viginti martyribus: inter quos fuerunt quatuor milites Chriſti, Theodoſius, Lucius, Marcus & Petrus, qui, vt viderunt armatos ad ſe venire milites, rogabant vt ipſi primi ante omnes decollarentur, ea feruentes intentione, vt mallent læti mori pro Chriſto, quam male viuere. Atq; ita profecti ſunt ad Dominum, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

Milites 46. decollantur cum vxoribus 120. Martyres.

Corpus S. Hyppoliti martyris poſt varias translationes requieſcit Coloniæ Agrippinæ in templo S. Vrſulæ.

S. Tiburtij præclara certamina, cuius feſtum in vndecimam diem Auguſti incidit, Lector 20. Ianuarij offendet in geſtis S. Sebaſtiani martyris circa finem.

GESTA ILLVSTRIA S. SVSANNÆ VIRGINIS.

QVIBVS ETIAM QVORVNDAM ALIORVM, PVTA GABINII, CLAVDII, PRÆpedignæ & filiorum eius, & Maximi, martyria ſunt comprehenſa. Putantur à Notario Rom. Eccleſiæ conſcripta. Conſentiunt vetuſtiſſima Martyrologia. Stylum nonnihil expoliuit F. Surius, vbi viſum eſt opportunum.

AN. 290.

I. Emporibvs Diocletiani & Maximiani Auguſtorum fuit quidam presbyter, nomine Gabinius, de vrbe Roma, frater vterinus Caij vrbis Romæ Epiſcopi, doctus in diuinis literis, amator tam diuinæ ſapientiæ, quam mundanarum literarum. Is vero crebro conferebat cum Caio germano ſuo, ſcribebatq; libros cõtra paganos: quippe eruditus omnigenis artium mũdanarum literis. Cumq; nobili ortus eſſet progenie, fama latiſſime cognoſcebatur. Nam & Diocletianum Auguſtum ſanguine attingebat. Caius quoque ſimiliter vulgabatur. Habebat autem idem Gabinius filiam vnicam, eamq; chariſſimam & pulcherrimam, quam ipſe enutriëbat in ſtudiis prophanæ literaturę, ſiue mundanarum literarum: poſteà vero etiam diuinis ab eo literis imbuta, boni ingenij ex illo particeps effecta eſt. Audiens autem Diocletianus puellam & pulchritudine & ſapientia pollentem, miſit ad Gabinium, & petiit eam *Maximino Auguſto [b] filio ſuo coniugem. Miſit autem Claudium conſobrinũ ſuum, virum nobilem, vt omnia pacifice à Gabinio presbytero obtinerer.

AVG. 11.

Gabinij presbyteri eruditio.

*Maximiano.

[b] Filium vocat, vel quia adoptiuus, vt §. 11. vel quia gener, maritus filiæ Valeriæ demortuæ. Vide Baron ann. 294. § 2 3. & 4.

II. Veniens itaque Claudius ad Gabinium, ſic eum appellat: Etiamſi occurrente die feſto me non compuliſſet præceptum dominorum noſtrorum Auguſtorum qui me amanter ad vos dirigere voluërunt: tamen vos non debuiſtis longè recedere ab agnitione ſuauiſſimorum parentum veſtrorum. Quid vero melius poſſis eligere aut optare, quam vt generis tui nobilitatem inſtaures ac repares coniunctione & claritate Auguſtorum? Gabinius presbyter reſpondit: Nos humiles vndenam digni ſumus cognati dici maiorum? Claudius dixit: Sancte frater, nunquid tu non es filius Maximini, cuius & Caius Epiſcopus, veſter frater, cognati famoſiſſimi Senatoris & Conſulis, patrui noſtri & conſobrini Auguſti domini noſtri? Gabinius reſpondit. Ità eſt: at tamen nos extremi his temporibus non ſumus digni tales dici. Claudius ait: Fuere natione communi conſilio ſapientis. Hocigitur præcepit dominus & princeps noſter Diocletianus Auguſtus, vt filiam tuam, quam didicimus omni ſapientia eruditam, filio ſuo *Maximino Auguſto cõiungas, iuſtum eſt enim, vt à firma radice nata virgulta non ſeparentur: quod quidem etiam in votis nobis eſſe hilariter ſperamus. Gabinius presbyter reſpondit: Inducias mihi date, vt animum puellæ charitate obligem, atq; ita, cum ſe ſalutaſſent, diſceſſum eſt.

Sũſannam vult Diocletianus iungi filio ſuo *Maximiano.

III. Gabinivs autem presbyter veniens ad filiam Suſannam, dicit ei: Cupio te ad ſanctum patrem & germanum noſtrum, tuum patruum, Caium Epiſcopum perduci, vt quod tibi contulit ſpiritus ſanctus, non fiat irritum & inane. Eodem tempore rogauit ſanctum Caium Epiſcopum, vt ad ipſum veniret, eique narrauit quicquid geſtum erat: ſimulque intrantes domum, dixerunt puellæ cum lachrymis: Diocletianus Auguſtus direxit ad nos Claudium conſobrinum noſtrum, qui nobis indicauit, ipſum Auguſtam petere te, nobis chariſſimam filiam, Maximino filio ſuo vxorem. Suſanna patri & patruo reſpondit: Vbi eſt nunc ſapientia tua? Certe euanuit. Si non ſcires me Chriſtianam eſſe, ſicut & vos doctores eſtis, poſſes ita loqui. At nunc quare inquinaſti os tuum & aures, pollutos audiendo ſermones, vt ego coniungar crudeli pagano, quem vos propter fidẽ Domini non timuiſtis negare eſſe cognatũ veſtrum?

Mira virtus Suſannæ.

Sed gloria omnipotenti Deo, qui me dignatus est iungere corporibus sanctorum. sic enim credo in Dominum Iesum Christum, me huius contemptu ad martyrij palmam peruenturam. Respondit Gabinius presbyter: Ergo filia, constans esto in fide, quam tenes, vt & nos fructum oblationis mereamur offerre Domino Iesu Christo, ex constantia tua: scio enim pietate propendere in omnes homines, & misericordem esse Dominum Iesum Christum. Susanna dixit & patri & patruo: Domini mei, ego noui ab ore patris mei, semper me ita esse institutam, vt seruandæ castitati studerem, & pudicitiam Domino Iesu Christo exhiberem. In eius ergo timore iam constituta, nunquã amoris studio coinquinabor virili complexu: sed cui me tu pater semel tradidisti, illi seruio, illi confido: nouit enim ille conscientiã meam. Caius Episcopus dixit: Si ergo iam semel oblata es Deo, custodi præcepta eius. Ille enim nobis seruis suis per doctrinam Euangelicam dignatus est declarare vias suas, ita dicens: Cum stabitis ante reges & præsides, nolite præmeditari, qualiter respondeatis. dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis: quia non vos loquimini, sed spiritus sanctus loquitur pro vobis.

Susanna non vult nubere.

Matth. 10.

1. *Cor.* 3. SVSANNA cum lachrymis respondit: Equidem spero in Domino Iesu Christo, quod orationibus vestris templum Dei efficiar, sicut beatus Paulus Apostolus ait: Templum enim Dei sanctũ est, quod estis vos. Nemo vos seducat: Cum hæc inter se tractarẽt, subito venit Claudius ad eos post dies tres, & cum gaudio introiuit in domum Gabinij presbyteri, multis eum militibus pro officio comitantibus: è quibus tamen, nemimem permisit secum ingredi, sed ipse solus intrauit. Itaque gaudium illis attulit aduentu suo, seque coram mutuò amplexi sunt, pacis oscula sibi inuicem præbentes. Dixit verò clarissimus vir Claudius: Non ignorat sanctitas vestra, quæ me lætitia perduxerit ad vos. Caius Episcopus respondit: Etiamsi nulla alia causa ad nos veniendi suppeteret, vel solius tamen generis & consanguinitatis ratio sufficeret, vt mutuo adspectu & cognitione fruamur. Claudius ait: Nouerit ergo sanctitas vestra, dominum nostrum Diocletianum Augustum summopere desiderare, vt vobis possit amicitia & affinitate coniungi. Et ego moneo & rogo sanctitatem vestram, vt obsecundetis voluntati domini & principis totius mundi, eiusque animum gaudio compleatis. Gabinius presbyter respondit: Expone sancto Episcopo Augusti præceptionem. Claudius dixit. Ego verò gaudens & gratulabundus id faciam: aitque, Dominus noster clementissimus Augustus filiam vestram, neptem meam, coniugem expetit Augusto & Cæsari filio suo Maximino, quod multa audierit de eruditione eius. Nihil verò præstabilius nobis putamus, quam vt genus nostrum in imperij affinitatem se insinuet, & tanta sublimitate augeatur. Gabinius presbyter respondit: Nihil nos extraneum vel obscuret, vel impediat. At tamen exploremus simul animum puellæ. IV.

Pudicitia castissimæ virginis Susannæ.

ACCITAM igitur coram illis Susannam, nullo alio præsente, Claudius lachrymãs amplecti voluit, & amanter oscolari: sed illa ait ad eum: Noli contaminare os meum. Nouit enim Dominus meus Iesus Christus, os ancillæ suæ nunquam à viro contactum esse. Claudius respondit: Equidem charitatis affectu volui oscolari te dominam neptem meam. Susanna dixit: Non ob aliud ego recuso oscolum tuum, quam quod os tuum sacrificiis idolorum pollutum est. Claudius ait: Ecquid verò faciam, vt hæc immunditia purgetur os meum? Susanna respondit: Pœnitentiam agere debebis, & baptizari in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Claudius dixit Caio Episcopo: Vos igitur me purificate, si quidem melior est homo mundus, credens in Christum, quam deos colens. Ego diis sacrificia obtuli, quibus & principes nostri flectunt ceruices. Caius Episcopus ait: Frater Claudi, ausculta me: nam bonum est, cuius ego te admoneo. Tu quidem efficere rem istam apud nos cogitâsti, sed Dominus redimere vult per preces puellæ, vt saluum sit genus nostrum. Ipse enim dignatus est dicere in Euangelio: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Nullum sane peccati onus grauius & peius est, quam idolorum cultu pollui hominem, quem Dominus Deus creauit, cuius causa dignatus est ad terras descendere, & nasci ex Virgine, & humiliari, & mori: quem, resurgendo ab inferis, releuauit, cum teneretur constrictus vinculis peccatorum, idolis seruiens: vt erectus, vsque ad cœli terminos eueheretur. V.

Caius Episcopus prædicat Claudio Christum

Matth. 11.

CLAVDIVS hæc omnia cum gaudio suscipiens, dixit Caio Episcopo: Omnia quæ prædicas, faciam vir reuerendissime, modo ne petitio Diocletiani Augusti retardetur. Caius Episcopus ait: Tu frater prius facid, quod nos petimus, & omnia fient tibi bona precanti. Claudius respondit: Explicate mihi omnia, quæ seruare debeam, & faciam quod iubetis. Interim tamẽ, quid expectandum sit Diocletiano Augusto, quamprimum significate, vt sciam quæ ad eum responsa referre oporteat. Caius Episcopus dixit: Vtere mi frater consilio meo, & esto fidelis Deo, & age pœnitentiam propter fusum abs te sanguinem sanctorum, suscipiasque baptismum, & omnia præstabuntur tibi. Sic enim Dominus noster Iesus Christus nos dignatus est admonere: Cum stabitis ante reges & præsides nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Claudius respondit: Cum ergo baptismum percepero, expiabuntur omnia scelera cordis mei? Caius Episcopus dixit: Omnia diluentur facinora tua: tu tantum vide, vt fideliter credas. VI.

Matth. 10. *Luc.* 21.

EADEM hora misit se Susanna ad pedes Caij Episcopi, dicens ei: Domine per Christum te coniuro, ne differas baptizare eum, sed redime eum. Caius Episcopus respondit: Accuratè inquiramus, num toto corde velit credere: Claudius ait: Ego ad vestram pollicitationem credo, si omnia mihi peccata donantur. Caius Episcopus dixit: In nomine Domini Iesu Christi & Dei omnipotentis, omnia tibi peccata relaxantur. Tum abiecit se ad pedes Caij Episcopi, & volutans sese, capitique puluerem aspergens, dixit: Domine Deus, lumen æternum, remitte mihi omnia, quæ feci aduersum sanctos tuos: quia nesciens feci: & idola, quibus sacrificia obtuli miser, inanis & vacuus, ignorans colui. Reple me gratia tua, vt sciant omnes filij mei & vxor, q̃ tu saluos facis omnes sperantes in te. Fecit ergò eum Caius catechumenum, & cum porrexisset ei medicinam, dimisit eum. Ille domum veniens, narrauit omnia vxori suæ, quemadmodum precibus puellæ neptis suæ ad gratiam Domini accessisset. Vxor verò eius Præpedigna id audiens, obstupuit, aitque ad illum: Quis te hortatus est, vt ita faceres? Claudius respondit: Caius Episcopus frater meus, & Gabinius presbyter, & puella virgo, præcipuarin omnibus. VII.

Claudius credit, & petit sibi peccata dimitti.

Medicina pro salutari doctrina & eruditione

EADEM hora Præpedigna ascendit Basternas, venitque ad ædes Gabinij presbyteri, & ad Caium Episcopum sola intrauit. Eam Caius Episcopus videns, gratias egit Deo. Illa autem submisit se ad pedes eius, eosq; tenẽs & exosculãs cum lacrymis, ait: Salua famulum & famulam tuam, & filios meos. Audiens hoc Susanna, exiit è cubiculo suo, & Præpedignam cum gaudio amplexata est. Nocte subsecutus Claudius eum duobus filiis, venit ad domum Gabinij presbyteri, iactansque se ad pedes eius, dixit: Per Dominum Iesum Christum te coniuro, ne me cuncteris cum vxore & liberis baptizare. Fecit ergo Gabinius prebyter pro consuetudine vxorem & filios eius Alexandrum & Cuthiam catechumenos, deditque eis sapientiæ medicinam. Atque eadem hora catechesi eos instruxit, & cum aquam benedixisset pro Dei timore, baptizauit Claudium, ita ei dicens: Credis toto pectore in Deum patrem omnipotentem? Claudius stans super lignea pelui, respondit: Credo. Rursus dixit ei: Et in Iesum Christum Dominum nostrum? Respondit, Credo. Iterum ait: Qui natus est de spiritu sancto ex Maria virgine? Respondit: Credo. Gabinius ait: Et ego famulus Dei & sacerdos, baptizo te in aqua, in remissionem peccatorũ & carnis resurrectionem. Sublatusq; ex pelui, dixit Claudius: Vidi lumẽ sole splendidius, illuminãs me. Itaq; integre credo Dñm Iesum Christum, Deum Dei filium. Eadem hora B. Caius Episcopus liniuit eum chrismate, baptizauitque eius VIII.

Præpedigna credit.

Glaudius baptizatur

Chrismate linitur.

Præpedigna cum filiis baptizatur.

vxorem

vxorem Præpedignam & filios Alexandrum & Cuthiam: quos Gabinius præsbyter è baptismo suscepit. Obtulit verò pro illis sacrificium in eadem domo, & consecrauit corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, & lac, &
IX. mel, & fontem, participauitque cum omnibus mysterium Dei.

A B eadem die cœpit Claudius distrahere omnes facultates suas, Christianisque pauperibus erogare: & inquirens loca abdita & secreta, in quibus Christiani morarentur, pecunias & tegumenta distribuebat. Veniens etiam in custodias, quoscunque ipse religari præcepisset, cum metu & vestimentis ad eos accedens, relaxabat, abijciensque se ad pedes singulorũ, pœnitentiam agebat, & prout suppetebat, cum gaudio illis quotidie nocturnis horis omnia subministrabat. Post mensem autem & dies sedecim perquisiuit de illo Diocletianus Augustus propter puellam Susannam. Renunciatumque est illi, Claudium morbo teneri. Misit ergo Diocletianus ad eum fratrẽ eius Maximum, Comitem rei priuatæ, vt inuiseret illum, & loqueretur cum eo de Susanna puella nepte sua. Is vbi venit ad Claudium, inuenit eum in cilicio orantem: subitoq; ingens eum tremor apprehendit, atq; ad Claudium: Frater amantissime, qui me incredibili amore à cunabulis educâsti, quid causæ est, quod tam tenuis effectus es? Claudius respondit: Si me vis audire, dicam tibi eius rei causam. Maximus eum complexus, ait: Enarra mihi domine laborem corporis tui. Claudius dixit: Ecquidem pœnitentiam ago, quod præceptis principis seruiens, effudi sanguinem innocentium, & Christianos excruciaui, tametsi id ignoras feci. Maximus dixit: Dominus meus Diocletianus princeps eo te direxit, vt Cæsari & Augusto Maximino filiam Gabinij fratris nostri vxorem ascisceres. Hoc igitur ego cum gaudio inquirere cœpi, quandoquidem tantum nobis beneficium offertur, vt genus nostrum possit augeri sublimitate, ne separetur à cognitione communi. Tu verò nunc talia mihi commemoras? Claudius respondit: Ego charissimam dominam & neptem meam, de qua mandata habui à Diocletiano Augusto, accessi & appellaui: sed inueni eam sanctam, præclare sapientem, pulchritudine insignẽ & Deo æterno dicatam, atq; per eam redemptus sum à peccatis meis. Et vt scias Deum omnipotentẽ posse oẽs homines saluare, eamus ad domum fratris nostri & patris Gabinij presbyteri vna nocte, & videbis lumen æternum. Maximus ait: Quicquid mihi dixeris, faciam.

Diocletianus mittit Maximum Comitẽ ad inuisendum Claudium.

X. E A D E M nocte venerunt ad arcus portæ Salariæ iuxta Palatium Salustij, vbi manebat Gabinius presbyter: cui etiam nunciatum est, Claudium & Maximum fratres eius stare præ foribus, eum salutare cupiens. Gabinius presbyter illis mox occurrit, & introduxit in domum suam. Cumque ingressi essent, dixit: Oremus: illisque humi prostratis, ait: Domine Deus, qui dispersa congregas, & congregata respicis, respice in opera manuum tuarum, & illumina omnes in te credentes: quia tu es lumen verum in sæcula sæculorum. Respondernnt omnes, Amen. surgentesque à terra, mutuo se complectuntur & osculantur. Claudius autem cum gaudio osculabatur pedes Gabinij. Id cernens Maximus, admirabatur, orabatque vt Susanna in ipsius conspectum veniret. Ingressus igitur Gabinius in eius cubiculum, vocauit eam. Illa egrediens & Dominum adorans, dixit patri suo: Impertire nobis benedictionem. Ad eius ergo aduentum rursus orauit Gabinius presbyter, ita dicens: Pax nobis donetur à Domino Iesu Christo, qui viuit & regnat cum Deo patre omnipotente in sæcula sæculorum. Omnes responderunt, Amen. Maximus autem cernens in Susanna constantiam humanitatis & verecundiæ, eius apprehensas manus osculabatur. Illa vero id respuebat. Cumque diu præ gaudio flerent, nunciatum est S. Caio Episcopo, qui iuxta habitaculum ecclesiæ, quam ipse condiderat prope Salustij palatium, morabatur.

Maximo cũ Claudio venit ad Gabinium.

Respuit oscula Patrui sui gentilis Susanna.

XI. I L L E, quod speraret ad palmã martyrij se vocari, cito properauit ad Gabinij ædes, easq; cum tanto desiderio ingressus est, vt ad eius conspectum omnes caderent in pauimentũ. Dixit autem ad illos: In nomine Domini animo constantes estote: & subiunxit: Oremus. Domine Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui omnibus ad salutem & vitam æternã misisti Dñm nostrum Iesum Christum, vt nos è mundi tenebris erueres: da nobis seruis tuis constantiam fidei, quia tu regnas in sæcula sæculorum. Omnes vno animo dixerunt, Amen: & sedentes, audiebant verbum à beato Caio Episcopo. Susanna vero nunquam cum eis sedere voluit, sed stans orabat. Caius Episcopus dixit: Gratias ago Deo meo frater Maxime, quod dignatus es nos visitare. Maximus respondit: Ego quidem immeritus veni ad vos, attamen osculabor pedes vestros. Qua enim causa huc venerim, tu melius nôsti. Caius Episcopus dixit: Imo vero tu nobis id enarra. Maximus ait: Diocletianus Augustus parens vester, direxit me ad Claudium Germanum meum, quod audiuisset eum ægritudine teneri. Miserat enim eum ad perendam filiam sancti presbyteri Gabinij, vxorem filio adoptiuo Maximino Cæsari, Ita ego ausus fui venire ad vos. Habes causam aduentus mei. Caius Episcopus dixit: Puella hæc iam Christum habet coniugem à Deo patre omnipotente: quod te scire volumus. Maximus respondit: Quicquid à Deo datur, sempiternum est. Caius Episcopus dixit: Ergo accipe & tu sempiternam vitam. Maximus ait: Et quæ est vita sempiterna? Claudius respondit: Ea, quam ego iam cognoui. Maximus dixit: Verum id quod tu cognouisti, & ego nôsse desidero. Interim tamen non debet familia nostra se abalienare ab Augustorum sublimitate. Caius Episcopus dixit: Nos vero te admonemus, vt credas Dominum Iesum Christum Dei filium sempiternum. Hæc enim sublimitas, quam videmus, temporaria est: ea autem, quam nos prædicamus, æterna est & innoxia & amabilis.

Caius Papa mire feruet desiderio Martyrij.

Susanna Christo desponsa.

Caius fratri suo Maximo Christũ annunciat.

XII. A V D I E N S hæc Maximus, cum gaudio suscepit. Dixit autem ad eum Caius Episcopus: Nôsti frater omnia, quæ dereliquimus, quæ & quanta fuerint, & modo nihil aliud quærimus, quam Dominum nostrum Iesum Christum, per quem viuimus & gloriamur. Maximus respondit: Ne tardetis nunc domini mei: sed quod nôstis expedire mihi sicut vobis, celeriter faciatis. Indixit ergo illi Caius Episcopus ieiunium, insitique eum domum redire. Veniens ille domum, nihil cuiquam aperuit, sed tantum magno tenebatur fratrum Caij Episcopi & Gabinij presbyteri amore, qui etiam in tantum excreuit, vt morte contempta, Dominum confiteretur. Porro consultum est ei ab illis, vt intra quinque dies venundaret facultates suas, & distribueret pauperibus Christianis. Post quinque dies veniens, misit se ad pedes Caij Episcopi, & ait: Adiuro te domine meus, per ipsum, per quem illuminâsti fratrem meum Claudium, ne me differas illuminare. Sensi enim in corde meo compunctionẽ Domini nostri Iesu Christi, quem tu prædicas, idque ab illo die, quo mihi dignatus es sermonem ædificationis impertire. Dixit ei Caius Episcopus: Ergò inclina cor tuum ad inuocandum Dominum Iesum Christum. Maximus respondit: Ego miser & infelix oro sanctimoniam vestram, vt saluetis animam meam, & eruatis me de profundo idolorum & tenebrarum, atque ad veram lucem perducatis. Caius Episcopus dixit: Audi me frater: Credis toto corde, & abrenuntias pompis & angelis satanæ? Maximus respondit: Ego semel abrenũciaui: quia vestro exẽplo viuere volo. Tum Gabinius presbyter catechizauit eum, & omnia Christi sacramenta ei explicauit. Porro sanctus Caius Episcopus, vt habet consuetudo, baptizauit eum, & è pelui elevatum, chrismatis sacramento linuit, obtulitque pro eo sacrificium Domino, & eius omnes sunt participes effecti. Ab eo die cœperunt omnes simul habitare cum gaudio & hymnis. Maximus autem singulis noctibus vendebat facultates suas per quendam amicum togatum, nomine Thrasonem, virum Christianissimum, qui a occulte assidebat in publico, asseruás in corde suo cum reuerentia Christianam religionem, quem ante multos annos Caius Episcopus baptizauerat. Qui etiam gesta sanctorum martyrum colliges, ornabat ea, & omnia sua nocturnis tẽporibus ta pauperes Christianos erogabat, circuiens per vicos & carceres, & custodias.

Caius Maximo indicit ieiunij ante baptismum.

Nota hic ptimo catechesin, inde baptismũ tum confirmationem, postea Eucharistiam, quã omnia sacramenta ornat.

consummantur a Thraso gesta martyrum ornat.

EODEM tempore post dies quindecim diuulgata est fama per Maximianum quendam, hominem paganum adiutorem Comitis rei priuatæ, nomine Arsitium, Diocletiano Augusto adulari volentem, eique dicentem: Sacratissime princeps & semper Auguste, magna exiit fama de famulo vestro Comite rei priuatæ, quòd multis egenis ministret alimoniam. Multi enim, vt habet fama, eius humanitate foueantur. Diocletianus Augustus dixit ad eum: Perquire mihi, vnde has pecunias habeat. Arsitius respondit: Sacratissime semper Auguste victor, si licet loqui, suggero. Diocletianus dixit: Loquere fidenter. Arsitius ait: Facultates suas tranquillo vendundas: idque ea causa facere videtur, quod Christianus est effectus à Caio Episcopo & Gabinio presbytero. Audiens id Diocletianus Augustus, apud se secretum habuit: indicauit tamen Serenæ vxori suæ eò quod filiam Gabinij postulasset vxorem Maximino. Serena vbi audiuit, magis confirmata est, & dedit gloriam Deo, cum esset etiam ipsa occultè Christiana. Ait autem Diocletiano: Quod tibi imperatum fuerit à superna maiestate, fac.

Serena Augusto occulte Christiana.

XIII. AT vero Diocletianus Augustus, contempta vxore sua, vocauit ad se Iulium quendam paganum crudelem, & communicato cum eo consilio, dixit ei: Mitte charissimos meos ad quendam, vt peterent filiam eius vxorem filio meo. Illi autem contemnentes præcepta mea, cum essent mei, Christiani effecti sunt. Iulius respondit: Omnes principum contemptores, etiam si illi iniusta præcepta proponant, puniuntur. Pietas autem vestra & prudentia, quod iustum fuit, imperauit, & illud erat faciendum. Itaque sine retractatione puniantur contemptores. Iussit ergo Diocletianus, vt Iulius mitteret milites, qui omnes comprehenderent, solo Caio Episcopo excepto. Missi illi milites, & comprehenderunt Gabinium presbyterum & Susannam filiam eius. Claudium autem cum vxore Præpedigna & filiis Alexandro & Cuthia, itemque Maximum, in exilium iussit deportari, & flammis concremaros, apud Ostiam in aquas iactari. Porrò Gabinium presbyterum cum filia Susanna custodiæ voluit mancipari.

Multi sancti concremantur.

XIV. POST dies autem quinque & quinquaginta iussit Diocletianus, vt Serena vxor ipsius ad se adduceret Susannam, & eius propositum mutaret. Videns igitur Susanna milites ad se venientes, orauit Dominum, & ait: Domine, ne derelinquas ancillam tuam. Adductam inde ad Serenam Augustam, in eius introitu ipsa Augusta adorauit: Susanna autem prostrauit se in pauimentum, dixitque Serena ad eam: Gaudeat in te Christus Dominus noster. Audiens Susanna Augustam Christum inuocantem, dixit: Gratias ago Deo meo, quia in omni loco ille dominatur. Fuit verò Serena Augusta cum Susanna multis diebus, quibus Susanna non cessabat iugiter, etiam noctibus, hymnis & orationibus vacare, & Deo gratias agere. Imperator autem Diocletianus semper sperans Susannæ persuasuram Serenam, vt in filij Maximini coniugium consentiret, misit quendam familiarem suum Curtium ad Serenam, hæc verba perferentem: Fiat tua industria, vt iungatur puella filio meo Maximino. Serena Curtio dixit: Nisi voluntas adsit, non potest hæc coronæ fieri coniunctio. Ego sanè non animaduerto puellæ animum in filij tui consortium propendere. Interim Susanna diu noctuque lachrymabiliter non desinebat psalmos canere in laudem Domini sui, vti consueuerat etiam Gabinius presbyter, pater illius. Vbi id renunciatum est Diocletiano Augusto, ille multo furore incensus, præcepit Maximino, vt reduceretur Susanna in domum patris sui Gabinij presbyteri, ita dicens: Non polluatur palatium nostrum: sed in paternis ædibus vtere illa pro voto, & sic relinque eam.

Perpetuæ preces Susannæ.

Dan. 13.

XV. DEMISSA est igitur Susanna, & ait Serena Augusta ad eam: Qui quondam priorem illam Susannam famulam suam liberauit, iste quoque liberet, fitque tibi auxiliator, gloriosam pacem tibi tribuens. Deinde Susanna cum duabus fœminis ingressa in domum suam, iactauit se in pauimentum, orauitque Dominum Iesum. Eadem nocte venit Maximinus ad eam, & intrans in cubiculum, vbi Susanna orabat, vidit Angelum Domini supra illam cum multa claritate. Ea re perterritus cursim fugit ad palatium, nec attigit eam: narrauitque omnia patri suo Diocletiano Augusto, qui ait: Non est hoc nisi magicæ artis. Misit inde Curtium, qui in domo eius audiret eam, & ea fierent gesta amplissima. Veniens eo Curtius, magis ac magis pauere cœpit. Diocletianus verò cum vxore sua Serena contendebat de aduentu Christi, & de cultura idolorũ. Sed cum ab ea superatus esset, Susannæ mentionem intulit, aitque ad Augustam: Quid ita egisti, vt non consentiret sapiens & speciosa puella in coniugium filij mei? Serena respondit: illa elegit quod melius est: quod etiam nouit filius tuus dicere, qui lumen æternum apud illam se vidisse commemorat, nec te illud celauit.

Maximini libidinem angelus cercet.

XVI. DIOCLETIANVS Augustus iratus, Macedonio homini sacrilego & pagano præcipiens dixit: Coarcta eam intra domum suam, vt sacrificia ei is offerat occulte tamen, ne manifesto nostra inuidia laboret. Abiit Macedonius, veniensque in regionem Salustij, intrauit in ædes eius, cœpitque vigere eam, vt sacrificaret. Habebat enim apud se statuam auream Iouis, & mensam & tripodem. Quæ vt vidit Susanna, insufflauit, flexisque genibus sic Dominum precata est: Domine non videant oculi mei dæmonum thecas, sed consolare ancillam tuam. Macedonius dixit ad eam: Erige te à terra, & adora Deum Cæsaris. Illa caput suum erigente ad cœlum, repente simulacrum nusquam comparuit, dixitque Macedonius: Auri cupidote seduxit, & impetu suo claram te reddidit. At tamen gratias ago tibi, non enim furata esses simulacrum, nisi deos amares. Susanna consignans pectus suum, Dominus, inquit, misit Angelum suum, qui abstulit Iouem à facie mea, ne polluerentur oculi mei. Eadem hora vnus exseruis Macedonij nunciauit ei, Iouem aureũ in platea ante palatium Salustij iacêre. Tum Macedonius ita commotus, manibus suis eam expoliatam, fustibus cecidit. Susanna autem gaudens, dixit: Gloria tibi Domine. Macedonius ait: Consule tibi, & sacrifica. Illa consignans pectus suum, dixit: Ego Deo meo meipsam cupio sacrificium offerre.

Antiquissima consuetudo Crucem consignandi.

XVII. TVM vero Macedonius rem gestam significauit Diocletiano Augusto, & vt Iouis simulacrum sublatum, & in platea confractum sit. Iussit ergo Diocletianus, vt intra domum suam gladio puniretur. Itaque percussa gladio, reddidit spiritum. Id vbi resciuit Serena Augusta, cum gaudio noctu veniens, collegit corpus sanctæ martyris, & sanguinem eius illic fusum, suo velamine exterst, posuitq; in capsa argentea in palatio suo, vbi diu noctuq; suis vicibus orare non cessabat. Corpus quoq; S. Susannæ ipsa manibus suis obuoluit linteis & aromatibus, posuitq; iuxta corpora sanctorum in cœmeterio Alexandri, in arenario in crypta iuxta S. Alexandrum, tertio lapide Augusti. Ab eodem die beatus Caius Episcopus in eam domum, vbi illa percussa est, ingrediens, sacrificia Domino Deo suo obtulit pro commemoratione beatæ Susannæ. Caij enim Episcopi domus, beati Gabinij presbyteri domui iuncta erat. Atque ex illo tempore Christianorum statio deputata est in duabus ædibus vsque in hodiernum diem.

S. Susanna gladio percussa abit in cælos.

Nota seuerentiã erga reliquias Sanctorum.

Factum est hoc Romæ in regione sexta apud vicum * Mammuri ante Salustij forum regnante in vniuerso mundo Domino nostro Iesu Christo cum patre & Spiritu sancto in sæcula sæculorum,
Amen.

* Mammurini.

VITA

VITA S. GAVGERICI EPISCOPI CAMERACENSIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE, SED FIDELITER CONSCRIPTA. STYLVM NONNVNQVAM elimauit F. Laurentius Surius.

AN. 590.

I. BEATVS Gaugericus *uodio (*Euosio habet codex manuscriptus*) Galliarum oppido diœcesis Treuirēsis, patre Gaudentio, matre Austridiola, etsi pro elati sanguinis fastu nec summis, nec infimis, Christianis tamen & ingenuis atq; orthodoxis, parentibus editus est. Cumq; procedente ætate in Dei rebus iam cresceret, puer traditus est sacrarum literarum studiis: vt futurus pontifex limina sapientium tereret, & cum Maria ad pedes Domini sedens, verba ex ore illius audiret. Contigit interea, Episcopum Treuirensem Magnericum, merito & nomine canonicis sanctionibus obtemperantem, patriam suam circumire, & ad eius castri Ecclesiam pro consuetudine peruenire. Cumq; ex more sacrum perageret ministerium, ex loci illius sacerdote perquisiuit, num rite illic se haberet ordo Ecclesiasticus, qui & quales ipsi essent in Dei seruitio adiutores. Tum ille habemus, inquit, illos & illos in Christi famulatu ministros altaris: in quibus pollet Gaugericus quidam ætate quidem adolescens, sed cæteros sacris studiis & sanctitate antecellens. Sacratum ille literarum eruditioni adhibitus, primis adhuc literis imbuitur: verum tyrocinij sui tempus morum integritate iam in emeritam ætatem transtulisse videtur. Audito enim signo, quo ad laudes Dei horis canonicis inuitamur, ille mente deuotus, relicto domicilio, nec illis etiam, quæ in manibus sunt, absolutis, ad Ecclesiam properat, alios mature anteuertens. Inter lasciuos est continens, inter impudicos verecundia & pudore honestus, suauis eloquio, parcus in victu, vigiliis deditus, eleemosynis largus, in precibus perseuerans, animo virilis, operibus bonis ætatem suam vincere contendens. Cæteris eius coætaneis, vt ea poscit ætas, cibum capientibus, ille velut alter Daniel in aula Babylonica abstinentiæ studet, & prandium cum cœna commutat: quodq; suo corpusculo subtrahit, pauperibus elargitur. Sub noctem, inedia & macerationc attritus, modicum sumēs cibum, sustentato potius, quam nutrito corpusculo, ad similia se studia confert.

Augusti. in S. Gaugerici patria & parentes.

Luc. 10.

Magnericus Treuirensis Episcopus.

Gaugerici adhuc pueri virtutes.

Dan. 1.

II. HIS auditis, venerandus antistes, Nostris, inquit, actutum exhibeatur adspectibus adolescens. Adductus ille, blande ac leniter ab Episcopo compellatus, & præclaræ indolis animus suaui oratione confirmatus est. Deinde suis eum manibus, fusa super eum benedictione, idem Episcopus totondit, regiaq; ac sacerdotali corona Domino perpetuo famulaturum insigniuit. Interim vero interrogauit eum, quam nuper prælectionem à magistro illi reddendam accepisset. Respondit adolescens: Prælectionis eius hoc est exordium: Postula à me, & dabo tibi. Lætatus venerabilis Episcopus, ait: Vbi ad hunc locum fili rediēro, vide vt totum mihi possis Psalterium reddere memoriter. Dixit hoc prouisu, vt rei postea probauit euentus, ad sacros illum volens Ordines promouere. Ille igitur saluberrimo præcepto instructus, vigil & sobrius, studiis & spiritalibus exercitiis instanter operam dedit, & macerando ventrem, tensum tenuem fouit, quodq; alij sub crepantibus fetulis vix longo efficiunt tempore, ille vna duntaxat admonitiuncula incitatus, breui assecutus est, ita vt intra paucos dies totum Dauidicum Psalterium sacræ memoriæ commendaret. Nec enim multo post ad idem castrum beatus antistes reuersus, memor præceptionis suæ, Gaugericum in suos voluit conspectū venire, præsentiq; mandauit, vt quod iussus erat, quamprimum expleret. Paret ille paternæ voluntati, totumq;, Episcopo audiente, psalterium de memoria depromit.

Tonditur à Magnerico Episcopo.

Psalm. 2.

Psalterium breui discit memoriter.

III. TVM vero Episcopus pio eum animo complectens, ne lucerna talis lateret sub modio, sed super candelabrum posita, omnibus in domo Dei agentibus luceret, Diaconum illum ordinauit, gratias agens Deo. Ille Leuitico sublimatus ministerio, facile omnes, qui in Clero erant, virtute & gratia antecedebat. Cumq; in dies semper bonis operibus augeri contenderet, & quodam tempore loca orationis more suo adiret, quendam obuium habuit vtriusq; hominis lepra laborantem, corporis externa superficie luridum & horridum, & gentilissimi fœdis erroribus animo corruptum ac squallidum. Cognoscens autem vir beatus corporis deformitatem à peccatorum putredine profectam, hominem aggreditur, & nihil iam mortale sonans, verbum Dei illi proponit, vt conuersus ad Dominum, tum à peccatis absolui, tum à lepræ fœditate repurgari mereretur. Ille mox, visitante eum gratia Dei, ad viri Dei adhortationem credidit, & diabolo atq; omni idolorum spurcitiei renuncians, Christianum se fore promisit. Itaq; quamprimum eum ad sacerdotem, tanquam Naaman ad Iordanem, adduxit, vndis salutaribus expiandum. Vbi simulatq; baptizatus est, quod peccatis iam vacuus esset, ipsa externa corporis habitudo ostendit, tanta in illo mundicia apparente, vt nunquam lepra infectus fuisse videretur. Eum vero Christi ferens Gaugericus è fonte suis sacris manibus suscepit, & postea literis imbutum, coronæ fratrum religiosorum sociauit. Deinde Episcopus factus, per singulos gradus vsq; ad sacerdotij culmen eum euexit.

Ordinatur Diaconus.

Interna lepra peccatū est.

4. Reg. 5. Leprosus gentilis, dū baptizatur, fit sanus.

IV. INCRESCENTE autem beati viri fama & odore sanctæ existimationis eius longè lateq; sese diffundente, etiam procul degentibus nomen eius cum multa laude innotuit, dicente Domino ciuitatem super montem positam non posse abscondi. Interea diem suum obiit Vedulphus Cameracensis Episcopus, exemptusq; rebus humanis, ad meliora commigrauit. Igitur grex eius pastore destitutus, spiritalis patris solatia & Ecclesiæ orbatæ rectorem expetens, diuino instinctu, comperta iam viri sancti fama, vno animo & pari voluntate tum Clerus, tum populus à Childeberto *Austrasiorum Rege, beatum Gaugericum sibi Episcopum ordinari postularunt. Rex confestim missis literis ad Ægidium Rhemensem Episcopum, voluit populi votis satisfieri, vt bonę existimationis Leuita Christi Gaugericus, Cameracensi Ecclesiæ præsul ordinaretur. Id vbi cognouit antistes Ægidius, cunctis acclamantibus beatum Gaugericum Episcopi honore esse dignissimum, incunctanter illum in Cameracensis Ecclesiæ sede collocauit. Felicem sane populum, sanctumq; Clerum, qui talem à Rege superno defensorem & patronum habere meruerunt.

Matth. 5.

**Francorū.*

Ordinatur Epis. Cameracensis S. Gaugericus.

V. ORDINATVS igitur Episcopus Gaugericus, cū nuisere vellet oues ipsi à Dño commissas, atq; à Clero & populo obuiā festiuè procedente, officiosissime exciperetur, carceris cuiusdā ostiū præterit, vbi duodecim homines noxij ferreis vinculis cōstricti detinebantur. Id percipiēs vir pius, more suo misericordia permotus, multis precibus egit apud *Vualdonem, eius loci Comitem, vt miseros illos ipsi donaret. At ille superbia tumidus, & mūdanæ potētiæ fastu inflatus, beati viri preces contempsit. Sentiens vir Dei ab illo se repulsum; cum humanum auxilium non supperet, totum se ad deprecandum Dominum contulit, orans, vt è carceris squallore erepti illi in ea Ecclesia, quam ipse petebat, sub totius populi cōspectu inuenirentur. Mox diuinitus manicæ ferreæ confringuntur, compedes dissoluuntur, & in Ecclesiam ad quam vir sanctus deducebatur, illi iam nexibus liberi, Angelo eos perducente, celeriter ingrediuntur, in quam intrante etiam beato Gaugerico, Clero populoq; spectante, qui paulo ante vincti fuerant, flexis poplitibus dicunt ei: Nos illi sumus, pater sanctissime, qui ex interiori ergastulo tuis precibus sanctæ matri Ecclesiæ modo sumus restituti. Audiens hoc vir pius, gaudio repletur: & gratias agens Deo, dicit Comiti, qui cum cæteris huic spectaculo admirabundus intererat: Iam vel expertus agnosce, vir generose, potentiorem esse Dei misericordiam, compeditos soluentem, quam tuam seueritatem, hos in vincula conjectos perdere volentem. Deinde salutaribus eos monitis instructor, vt deinceps emendatius viuerent, ad sua quenq; liberos reuerti permisit.

Vualdonem.

Multorū è carcere liberatorum calculo Augustinus Cameracensium ciuitatem miserationis dia.

VI. CONFIRMATVS porro in sede sua, sacris habendis concionibus dabat operam, nec modo pluebat verbis, sed etiam miraculis

Dies Rogationum.

miraculis coruſcabat. Cumq; pro Galliarum conſuetudine litaniæ, id eſt ſupplicationes vel rogationes triduano conuentu fierent, atq; vir ſanctus veneratione pleniſſima ieiuniis, eleemoſynis & pſalmodiis eas excoleret, atq; baſilicas cum ſuo Clero pſallente & Cruces deferente, multo populo proſequente, viſitaret ac circumiret, contigit eum transire obiter carcerem, in quo tres viri tenebantur, iuſſu Vualacharij Tribuni, vinculis implicati. Solita igitur humanitate Tribuno præſenti ſupplices obtulit preces, vt miſeros illos ipſi ad meliorem frugem reuocandos largiretur. Negat ille. Gaugericus ante fores carceris proſternitur, orat aliquantiſper, vt omnipotentis Dei clementia præſtet, quod iudex ſuperbus & ira ebrius recuſat. Surgit inde ab oratione, & protinus vincti nutu præpotentis Dei nexibus ſuis expediuntur. Adhibet tum illis venerandus præſul animarum medicinam, & ſic mente atque corpore abſolutos, & vt poſthac emendationi vitæ ſtudeant admonitos, ad propria remittit.

Tres alios vinctos erpit.

DVM ſic igitur creſcit, & tum publice, tum priuatim diuulgatur beati antiſtitis fama celebris, ad Clotarij Regis VII.
aures pertingit. Is comperta eius ſanctitate, de domo æternitatis ſecum pertractans, in ſalubertimam incidit cogitationem, vt per manus tanti viri eleemoſynæ pauperibus Chriſti diſtribuerentur. Mox igitur illum iubet ad ſe perduci.

Rom. 13. Audiens ille, quid Rex mandaret, cum non eſſet neſcius poteſtatibus ſublimioribus parere nos oportere, ſine mora proſectus eſt ad eum, & quæ ille in pauperum vſus contulerat, liberali manu diſtribuēda ſuſcepit. Interim apud ſe perquirebat, quomodo ea ſic poſſet expendere, vt inde conſolatio præcipua ad inopes rediret, conuenienter illi ſentētię:

Vult inuiſere limina S. Martini Epiſcopi Turonenſis.

Deſudet eleemoſyna in manu tua, donec inuenias iuſtū cui tradas eam. Venit aūt illi in mentē, vt ad beatiſſimi Martini limina properaret, ibiq; pro ſuis & ſuorum erratis, tanti viri interuenientibus meritis, Dñm deprecans, prout dignū videretur, ēt in vſus ſanctorum pauperum daret. Cum ergo itineri ſe dediſſet, prope Turones cæcus quidam triginta annis lumine orbatus, vt audiuit B. Gaugericum tranſire, clamauit obſecrans, vt per ſanctitatis eius preces, à ſole iuſtitiæ Chriſto Domino illuminari mereretur. Itaque vir ſanctus diuinæ miſericordiæ confidens, dextera ſua oculis cæca caligine diu preſſis, ſanctæ Crucis ſignum impreſſit, & cæcitatem omnem ſancta manu deterſit. Tum cæcus gratias agens Deo pro collato ſibi tanto beneficio, domū ſe recepit, multiſq; poſtea & videns & incolumis ſuperuixit annis.

Cæcū ſigno Crucis illuminat.

PORRO beatus Epiſcopus cœpto inſiſtens itineri, ad ſancti Martini ſepulcrum peruenit: ibiq; à fratribus magno VIII.
gaudio acceptus, peracto opere, cuius cauſa eo venerat, ad ſuam Eccleſiam redire ocyus voluit. At tamē viſum eſt illi, poſſeſſiones Eccleſiæ ſuæ, quas ea in Petragericenſi territorio habebat, inuiſere. In illo autem itinere ad monumentū beati Frontonis, deprecaturus Dominum, acceſſit. Interim ſcipionem, quo ſuſtentabatur, retro porrexit miniſtris tenendum. Sed illis ad alia intentis, nemo fuit qui ſcipionem ſeruandum ſuſciperet. Nolens autem pius Dominus fidelis ſerui ſui preces vel illorum incuria, vel ſcipionis cadentis ſtrepitu, etiam ad breue temporis ſpatium impediri, immo vero, cuius ille eſſet meriti, hominibus indicare volens, angelicis, vt equidem ſentio, manibus ſcipionem illum, perinde acſi radicitus terræ infixus eſſet, immotum iuſſit retineri. Abſolutis precibus, vir S. exurgens, vidit ſcipionem ſtantem, tanquam rem mentis compotem, & ad ei præſtanda officia paratam. Gratias ergo agens Deo, qui ſemper & vbiq; adeſt ipſi famulantibus, ad patriam honorifice & proſpere reuerſus eſt.

Vide miraculum in ſcipione.

MORANTE viro Dei apud fanum Martis in diœceſi ſuæ territorio, pro ſanctionis Eccleſiaſticæ ſolicita execuIX.
tione, negociator quidam pueros captiuos, vinculis conſtrictos, per eum locum venundandos duxit. Id vbi comperit ſanctus Epiſcopus, valde eum rogauit, vt pro obtinenda peccatorum ſuorum remiſſione vinctos illos dimitteret, atq; in ſupremo illo ſanè horrendo mundi die, eius operis mercedem æternam expectaret. At mercator ille, auaritiæ mancipiū, obſtinato animo quibus potuit modis ſeſe excuſauit, nec ſancto antiſtiti obſequi voluit. Orat ergo beatus præſul clementiſſimum Deum, vt ipſe ſua immenſa virtute præſtet, q; mercator ille lucris inhians negabat. Abit interea negociator ad hoſpitium ſuum, & ecce nutu diuino ſomno grauiſſimo opprimitur. Id vero cernentes captiui, nexibus diſſolutis, ad Epiſcopum confugiunt. Inde expergefactus mercator, videt non adeſſe vinctos, ſuſpicatur eos beati antiſtitis precibus ſibi ereptos eſſe: propere accedit Eccleſiam, in qua erat vir Dei: inuenit, quos quærebat, ſui liberatione lætantes, & qui prius noluit ſponte obtemperare Gaugerici precibus, diuinæ potentiæ vel inuitus ceſſit.

Vincti alij liberantur.

OBTINVIT cathedram ſuam beatus Epiſcopus ad annos plus minus triginta nouem, virtutibus inſignis, miracuX.
lis celebris, fide integer, operib⁹ bonis perpetuo intentus. Et licet animum inſtar arcus ſemper haberet intenſum, attñ corporis viribus deficiētibus, iam ætate prouectus, plenus dierum in ſenectute bona, in pace ſanctæ Eccleſiæ Dei tertio Idus Auguſti obdormiuit in Domino. Sepultus eſt autem in baſilica, quæ eſt in montis vertice, ab ipſo in honorem S. Medardi conſtructa: qui locus haud procul abeſt Cameraco, olim dæmonum cultui ab idololatris in animatū exitium dedicatus. Sed vir Dei Gaugericus idola exterminauit, lucum ſuccidit, & locum ſpurcitiis addictū, in orationis & ſacrificij ædem mutauit. Et iam locus ille & beati viri memoria eſt venerabilis, & nundinis celeberrimus: præſtanturq; illic vſq; ad præſens beneficia diuina in laudem Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

Obdormit vir ſanctus in Domino

AN. 290. *MARTYRIVM SANCTI EVPLII, EX SIMEONE METAPHRASTE. LATINI MARTYROLOGI EVM DIACONUM fuiſſe teſtantur.*

AVG. 12. ſecundum Latina Martyrologia.

DIOCLETIANO & Maximiano imperantibus, idolorum ſuperſtitio ita per omnes regiones & inſulas I.
celebrabatur, vt idola omnia erigerentur, & Chriſtiani vniuerſi gladio interficerentur. Miſerunt igitur Imperatores ipſi hominem quendam Pentagurum nomine, in fines prouinciæ Siciliæ, vt quemcunque inueniſſet, qui Chriſtum cōfiteretur, eum peſſimis modis interficeret. Itaq; venit Pentagurus in vrbem Catinam. Caluiſianus autem cum in ea Præſidem ageret, iuſſit turbas ipſas quæ in vrbe erant, obuiam prodire, prout conſueuerant his, qui ab Imperatoribus mittebantur. Ingreſſus igitur Pentagurus in eam vrbem, iuſſit Caluiſianum conſtituere tribunal in loco illo, qui dicitur Achillius, & præcones mittere per plateas & vicos vrbis, qui iuberent omnes ad eius nefarium tribunal conuenire.

Pentagurus ab Imperatoribus in Siciliā mittitur ad delendos Chriſtianos.

ITAQVE cum Pētagurus in illa nefaria ſede vna cum Caluiſiano præſideret, vniuerſus populus ſtetit ante tribuII.
nal. Tunc Pentagurus dixit Caluiſiano: Num omnes iſti deorum noſtrorum religionem obſeruant? Maxime, inquit Caluiſianus, omnes iſti, quos vides, religioſiſſime Præſes, deorum noſtrorum religionem obſeruant. His auditis, valde gauiſus eſt. & iuſſit turbas dimitti. Tunc Pentagurus Imperatorum edicta Caluiſiano illi oſtendit, eumque vrbis Præſidem confirmauit, & edicta ipſa ei tradidit, vt Chriſtianos homines inquireret. Tunc ipſe in alias vrbes iter ſuum dirigebat, quas omnes peragrans, ſtudium omne ad Chriſtianos inquirendos adhibebat. Cum hæc ille ageret, interea Caluiſianus à patre ſuo diabolo elatus, & impiis edictis imperatorum confiſus, magnopere intumeſcebat, ingentes ſpiritus & ſuperbiam præ ſe ferens. Vocatis igitur miniſtris: Agite, inquit, vos exite ad vrbis plateas & finitimas regiones, ac ſi quem inueniret s. qui Chriſtum confiteatur, vinctum ad me ducite. Si enim hoc feceritis, vobis annona & victus publice ſuppeditabitur. Ad hæc honores multos à me percipietis.

Caluiſianus vrbi Catinę præficitur.

CVM hæc ille diceret, vnus ex eorum numero qui illic ſtabant: Eſt, inquit, in hac vrbe homo quidam, Euplius III.
nomine

Euplius proditur.

nomine,librum secum habens,quo populos & multitudinem ipsam circumuenit, affirmans magnum esse Deum Christianorum.His auditis,valde pertur batus est Caluisianus, & ait: Adducite vinctum ad me hominem istum,adducite.Statim satellites per vibis plateas Euplium perquirentes,inuenerunt eum in cellula quadam morãtem, & Dei Euangelium docentem.Quem subito comprehensum,manibus post terga colligatis,ad Caluisiani Præsidis tribunal adduxerunt. Tunc impius & nefarius Caluisianus, cum ambas eius manus & pedem alterum ad ipsius genu colligari fecisset: Tune,inquit,es deorum nostrorum desertor, & Imperatorum contemptor,qui neq; ipsorum edictis obtemperas,neq; præpotentes deos adoras? Respondit Euplius: Quinam sunt isti vestri dij,vt eos adorem? Iupiter,inquit Caluisianus,Aesculapius & Diana. Ad hæc Euplius ait:Cæcus es tu,Dominum Iesum Christum non cognoscens, qui cælum & terram effecit,& hominem è terra formauit,quiq; nos Christianos induit veste immortalitatis,precioso videlicet, insigni, sanctissimo, terribili & illustri suo baptismate. Tunc ait Caluisianus.Propterea tam superbe loqueris,quod nondum tormenta expertus es.Ad hæc sanctus Euplius respondit:Tormenta ista tua mihi quidẽ coronæ,tibi vero sunt tenebræ. Adducitur vinctus ad Caluisianũ.

IV. His verbis valde perturbatus Caluisianus,& à patre suo diabolo concitatus,iussit lignum in terra defigi,& in eo virum illum sanctum suspendi,ferreisque pectinibus dilaniari.Quo facto,ille erectis in cælum oculis, sic Deum orauit:Domine Iesu Christe,inbue me veste immortalitatis:fac,quæso, ne istorum tormentis superari valeam.Tunc vox audita est è cælo,quæ dixit:Esto,Eupli,bono & forti animo:vera enim vestis tibi parata est.Hæc ait vox illa.At impius Caluisianus:Etiamne,inquit,ab istis tuis nugis adhuc non destitisti?Quin potius in templa ingredere,& diis sacrifica, vt peccatorum veniam consequaris,& ab inuictis Imperatoribus bona multa percipias. Insuper amicitiam nostram habebis,atq; argenti & auri copiam multam.Ad hæc Euplius respondit:Ex hoc ipso,perditissime homo,minister diaboli & eius consors, intelligere potes,omnes istos auro adduci, vt idola venerentur:cuius rei indicium ac ratio in illo terribili die à teipso exigetur.Caluisianus his verbis accensus, iussit ferreis malleis eius maxillas & crura verberari.At ille cum verberaretur:Insane,inquit,insipiens & mẽtis lumine occæcate, cur mihi tormẽta ista tua inferri iubes,quæ, Dei mei auxilio munitus,tanquam aranearum telas contemno?Si potes igitur,alia tormenta his grauiora excogites: hæc enim tanquam ludibria quædam corpori meo sunt. Ferreis pectinibus laceratur. Malleis ferreis cẽditur, Mira fortitudo eius

V. His auditis,impius Caluisianus iussit beatum Euplium deuinciri,& sanctum Euangelium in eius collo alligari, & tanquam in pompa aliqua sic duci,& in carcerẽ conici.In quem cum B. Euplius ingressus fuisset,præcepit iniquus Caluisianus,carceris fores eius annulo signari,& milites constitui,qui carcerem ipsum diligenter custodirent,ne quis ad eum introire permitteretur,neue panem aut aquam illi daret. At beatus Euplius cum in carcere dies septem & totidem noctes transegisset:ac siti laboraret,erectis in cælum manibus,sic Deum orauit:Domine Iesu Christe,qui es verus Deus noster,qui das escam omni carni,qui per Mosem seruum tuũ aquis filios Israẽlis satiasti,qui ex maxilla quadam olim aquam eduxisti,& Samsonem refrigerasti, qui nos lætos atque hilares effecisti precioso & incorrupto baptismate tuo nos induens:tu,inquam,Domine fac,quæso,vt aquæ fons scaturiat & sitis mea leuetur.vt cognoscant omnes,non esse Deum alium præter te.Compleuit preces Euplius,& repente aquarum copia in carcere scaturiuit.Itaq; martyr ipse Deo gratias agens,bibit,& sanctam,eiusdemque substantiæ consortem,& vitæ omnium effectricem,Trinitatem collaudauit,immensam Dei charitatem psalmis & hymnis concelebrans. Coniicitur in carcerem *Psalm.* 135. *Exod.* 17. *Iudic.* 15. Aquam diuinitus impetrat.

VI. Cvm vero dies septem præteriissent,iussit Caluisianus duci B.Euplium ad secretam eius domum.Caluisiani autem satellites,cum patefacto carcere,illam aquarum copiam repente affluentem vidissent,perterrefacti sunt. Euplius vero,manu extensa,quasi aquam ipsam increpauit,& statim illa euanuit. Viderunt satellites,quod factum fuerat in carcere,& inter se dicebant:Certe magnus est Deus ille, quem colit homo iste.Beatum vero Euplium eductum è carcere,ad secretam Caluasiani Tyranni domum adduxerunt.Qui oculos in beatum Euplium conuertens:Saltem nũc, inquit,diis sacrifica,priusquam gladio caput tuum abscindatur. Tunc illi Euplius: Peruerse & excæcate minister atq; collega diaboli,quisnam est,qui velit lucem relinquere,& in tenebris ambulare?Turbatus est his verbis Caluisianus, & iussit Euplium ligari,eiusque aures ferreis vncis auelli, & ad tribunal duci. Cum igitur illuc ageretur,vniuersus populus,tam eorum, qui Christi fidem sequebantur, quam qui erant infideles, ad eius rei mirabile spectaculum conuenit.Tunc nefarius ille Præses Caluisianus iussit sedem suam locari prope carcerem ante lauacrum,quod erat vicinũ carceri,ad meridem vergens.Illic igitur sedens, iussit beatum Euplium gladio percuti.At ille rogabat Præsidem, vt tãtum tẽporis sibi concederet,quoad Deum orare posset.Aperto igitur sancto illo Dei Euangelio,cœpit Domini nostri Iesu Christi miracula recitare.Ex qua re factum est,vt multi ex ea turba, veritatis lumine sint illustrati.Cumq; beatissimus martyr Deum precaretur,audiuit vocem à cælo demissam,ac dicentem: Esto bono animo,Eupli:beatus es tu: age;veni,& cum iis requiesce,qui ex omnibus sæculis mihi grati extiterunt. Deinceps ex Caluisiani sententia Euplius gladio percussus,martyrium compleuit. Aqua eũ aquam euanuit. Magna eius dicendi libertas. Multos conuertit ad fidem. Gladio interficitur.

VII Qvidam vero homines religiosi,& Christi amatores, pretiosas illius reliquias collectas,in loco quodam insigni reposuerunt,vbi morborum curationes,ad hodiernum vsq; diem efficiuntur.Eius autem martyrium & sancta cõfessio completa est vndecimo die mensis Augusti, Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, impiis & nefariis hominibus:in nobis autem regnante Domino nostro Iesu Christo:Cui sit gloria in sæcula sæculorum,Amen.

EIVSDEM S. EVPLII MARTYRIVM, PROVT ILLVD EX ACTIS PVBLICIS EDIDIT CÆSAR BARONIVS IN ANNALIBVS ANNO 303. AN. 1220.

I. Diocletiani octies & Maximiano septies Consulibus,pridie Idus Augusti,in Catanensium ciuitate cũ esset extra velum Secretarij Euplius diaconus,(qui ab exploratoribus inuẽtus legere Euangelia,& docere Christianos,ab illis tentus est,& perductus cum libro)proclamauit,dicens;Christianus sum,& pro Christi nomine mori desidero.Audiens hæc Caluisianus Consularis dixit : Ingrediatur qui clamauit. Et cum ingressus fuisset Euplius ad Secretarium Iudicis, Euangelia portans,vnus ex amicis Caluisiani, nomine Maximinus,dixit;Non decet tales chartas eum tenere contra regalẽ præceptionem. Caluisianus Consularis dixit ad Euplium;Vnde hæc sunt?de domo tua exierunt?Euplius respondit;Non dabeo domũ;hoc & Dominus meus Iesus Christus nouit.Caluisianus Consularis dixit;Tu ea huc deportasti?Euplius dixit;Per me ea huc deportaui,sicuti & ipse vides;inuenerunt me cum illis.Caluisianus dixit;Lege ea.Euplius aperiens,legit;Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam,quoniam ipsorum est regnum cælorum.Et alio loco;Qui vult venire post me,tollat crucem suam,& sequatur me.Cum hæc & alia legeret, Caluisianus Consularis dixit; Hoc quid vult esse?Euplius dixit;Lex Domini mei,quæ mihi tradita est. Caluisianus Consularis dixit;A quo? Euplius respondit; A Iesu Christo Filio Dei viui.Caluisianus Consularis interlocutus dixit;Quoniam innotuit eius confessio,interrogetur sub tormentis, tradatur tortoribus.Et cum traditus esset,cœpta est secunda cognitio per quæstionem.

II Diocletiano octies & Maximiano septies Coss. prid.Id.Aug.Caluisian. Consularis dixit ad Euplium posito in tormẽtis;Quę per tuã confessionẽ hodie dixisti,qd dicis modo de eis?Euplius libera manu signãs sibi frontẽ,dixit; Quæ tũ dixi,& nũc ea cõfiteor;me esse Christianũ,& diuinas scripturas legere.Caluisian.dixit? Quare apud te hausisti,& Secunda cognitio.

non

non tradidisti has lectiones, quas Imperatores vetuerunt? Respōdit Euplius: Quia Christianus sum, & tradere non licebat: magisque expedit mori, quam tradere. In his vita æterna est: qui tradit, vitam æternam perdit: vt eam non perdam, vitam meam do. Caluisianus interlocutus dixit: Euplius, qui secundum Edictum Principum non tradidit scripturas, sed legit populo, torqueatur.

Gloriosa Euplij confessio

CVMQVE torqueretur, dixit Euplius: Gratias tibi Christe, me custodi, qui propter te hæc patior. Dixit Caluisianus Consularis: Desiste, Eupli, ab insania hac, ideo adora & liberaberis. Euplius dixit: Adoro Christū, detestor dæmonia, fac quod vis, Christianus sum, hæc diu optaui. fac q̄ vis, adde alia, Christianus sum. Postquam diu tortus esset, iussi sunt cessare carnifices, & dixit Caluisianus: Miser, adora deos, Martem cole, Apollinem, & Æsculapium. Dixit Euplius: Patrem & Filium & Spiritū sanctum adoro, sanctam Trinitatem adoro, præter quam nō est Deus, pereant dij qui non fecerunt cœlum & terram, & quæ in eis sunt: Christianus sum. Caluisianus Præfectus dixit. Sacrifica, si vis liberari. Euplius dixit: Sacrifico modo Christo Deo meipsum: quod vltra faciam non habeo: Frustra conaris: Christianus sum. III.

*al. septies. Sententia contra Euplium.

• CALVISIANVS præcepit iterum torqueri acrius. Cumq; torqueretur dixit Euplius: Gratias tibi Christe. Succurre Christe propter te hæc patior Christe, & dixit sæpius *: & deficientibus viribus, dicebat labiis tantum absq; voce hæc, vel alia. Caluisianus intra velum interius ingrediens sententiam dictauit, Et foras egressus, afferens tabellam, legit: Euplium Christianum edicta Principum contemnentem, deos blasphemantem, nec resipiscentem, gladio animaduerti iubeo. Ducite eum. Tunc appensum est ad collum eius Euangelium, cum quo apprehensus fuerat, proclamante hæc præcone: Euplius Christianus, inimicus deorum & Imperatorum. Euplius lætus dicebat semper: Gratias Christo Deo. Et cum ad locum perductus esset, genuflexus prolixius orauit: & iterum gratias agēs, præbuit iugulum, & à carnifice decollatus est. Sublatum est postea corpus eius à Christianis, & conditum aromatibus sepultum est. IV.

De S. Hilaria & sociabus martyribus, videat Lector superius 5. Augusti, historiam S. Afræ martyris.

AN. 1220. VITA S. CLARÆ VIRGINIS, SANCTITATE ET MIRACVLIS CLARISSIMÆ, IVSSV ALEXANDRI PONTIFICIS MAXIMI CONscripta, cum eam in Sanctas retulisset, anno ab eius obitu secundo.

Is est Alexāder IV.

VASI veterata mundi senecta vrgente, fidei caligabat visus, morum nutabat gressus, marcescebat virilium operum fortitudo: quinimo fæces temporum, fæce commutabantur etiam vitiorum, cum amator hominum Deus, ex suæ pietatis arcano sacrorum Ordinum suscitans nouitatem, prouidit per eos & fidei fulcimentum, & reformandis moribus disciplinam. Dixerim certe modernos patres cum viris sequentibus luminaria orbis, viæ ductores, vitæ magistros: in quibus meridianus fulgor mundo ad vesperam consurrexit, vt lumen viderent, qui in tenebris ambulant. Nec decuit infirmioris sexus adiutorium sibi deesse: quem libidinis gurgite interceptum, non minus ad peccandum trahebat voluptas, & magis satis fragilitas impellebat. Suscitauit propterea pius Deus virginem venerabilem Claram, atque in ea clarissimam fœminis lucernam accendit: quam & tu Papa beatissime pater super candelabrum ponens, vt luceat omnibus qui in domo sunt, virtute percogente signorum, Sanctorum Catalogo adscripsisti. Horum Ordinum te patrem colimus, te nutritium scimus, te protectorem amplectimur, te dominum veneramur: quem sic permaximæ nauis regimen vniuersale solicitat, vt paruæ quoque nauiculæ curam singularem & solicitam non excludat. Sane placuit Dominationi vestræ, meæ paruitati iniungere, vt recēsitis actibus S. Claræ, Legendam eius formarem: opus certe, quod mea multum ruditas formidabat, nisi pontificalis authoritas verbum coram posito, iterum atq; iterum repetisset. Igitur me colligens ad mandatū, nec tutus per ea procedere, quæ defectiua legeram, ad socios B. Francisci, atq; ad ipsum collegium virginum Christi perrexi, frequenter illud corde reuoluens, non licuisse antiquitus historiam texere, nisi iis, qui vidissent, aut à videntibus accepissent. Iis, inquam, veritate præuia cum timore Domini plenius instruentibus, aliqua colligens, & plura dimittens, plano stylo transcurri: vt quia magnalia virginis, virgines legere delectabit, rudis intelligentia non inueniat, vbi pro verborū ambitu tenebrescat. Sequantur ergo viri viros Verbi incarnati nouos discipulos. Imitentur fœminę Claram, Dei vestigiū, nouam Capitaneam mulierum. Vobis autem sanctissime pater, sicut in his corrigendi, subtrahendi & addēdi plena manet authoritas: ita mea per omnia subiacet, concordat, flagitatque voluntas. Valere vos faciat Dñs Iesus Christus nunc & in æuum, Amen.

PRO-LOG. AVTORIS.

Vilitas Ordinū monasticorum.

Matt. 5.

Historia hęc ex oculatorum testium relatione conscripta.

AVG. 12. tametsi obiit Augusti 11.

ADMIRABILIS fœmina, Clara vocabulo & virtute de ciuitate Assisij claro satis genere traxit originē. Beato nanq; Francisco primum fuit conciuis in terris, conregnans postmodum in excelsis. [a] Pater eius miles, & tota vtroque parente progenies militaris. Domus abundans, & copiosæ, iuxta morē patriæ, facultates. Mater eius nomine Hortulana, fructiferam in horto Ecclesiæ plantulam paritura, fructibus bonis & ipsa non mediocriter abundabat. Nam [b] quanuis maritali iugo subdita, quanuis curis familiaribus alligata, vacabat tamē pro posse diuinis obsequiis, insistebat operibus pietatis. Vltra mare siquidem cum peregrinantibus deuota transiuit, & loca illa perlustrans, quæ Deus homo sacris vestigiis consecrauerat, tandem cum gaudio remeauit. Item ad S. Michaelem Archangelum causa orationis accessit, & Apostolorum limina deuotius visitauit. Quid plura? Ex fructu arbor cognoscitur, & fructus ex arbore commendatur, Præcessit in radice diuini copia muneris, vt in ramusculo sequeretur abundantia sanctitatis. Prægnans denique mulier, & partui iam vicina, cum ante crucem in Ecclesia Crucifixum attente oraret, vt eam de partus periculo salubriter expediret, vocem audiuit dicētem sibi: Ne paueas mulier: quia quoddam lumē salua parturies, quod ipsum mundum clarius illustrabit. Quo edocta oraculo, natam infantulam sacro baptismate renascentem, Claram vocari iussit, sperans promissi luminis claritatem pro diuinæ beneplacito voluntatis aliqualiter fore complendam. I.

[a] Fauorini nomine, filius Bernardi, nepos Pauli ciuis Assisiatis.

[b] Pietas matris S. Claræ

Oraculum de futura S. Claræ sanctitate.

EDITA mox in lucem paruula Clara, tempestiue satis in vmbra sæculi cœpit clarere sancto lumine, atq; intra teneros annos morum splendere sancta probitate. Docili corde primum ex matris ore fidei rudimenta suscepit, & spiritu interius conflante pariter & formante, vas reuera purissimū, vas innotuit esse gratiarum. Extendebat sancta Clara libenter ad pauperes manum suam, & de abundantia domus suæ supplebat inopias plurimorum. Et vt suum sacrificiū gratius esset Deo, proprio corpusculo delicata subtrahebat cibaria, clamq; per internuncios mittens, reficiebat viscera pupillorum. Sic ab infantia secum miseratione crescente, mentem compassiuam gerebat, miserorum miserias miserantem. Sanctæ orationis studium habebat amicum: vbi sæpius odore bono respersa, paulatim vitam cælibem actitabat. Et quia signacula non habebat, quorum euolutione diceret Orationes Dominicas, congerie lapillorum suas oratiunculas Domino annumerabat: Vbi ergo sancti amoris stimulos primitus sentire cœpit, mundani floris picturam instabilem indicabat contemnendam, & spiritus vnctione prædocta, vilibus rebus precium imponere vilitatis. Sub vestibus nanq; preciosis ac mollibus, ciliciolum gerebat absconditum, mundo exterius florens, Christum interius induens. Denique suis eam nobiliter maritare volentibus, nullatenus acquieuit: sed dissimulato imposterum mortali coniugio, virginitatem suam Domino promittebat. Talia fuerunt in domo II.

Benignitas in pauperes.

Preces eius.

Virginitatis votum nuncupat Deo.

in domo materna delibamenta virtutis, tales primitiæ spiritus, talia præludia sanctitatis. Tantis itaq; redundans vnguentis, velut cellam aromatum, licet clausam, ipsa sua fragrantia manifestat. Ore quidem vicinorum laudari inuicta cœpit, & secretos actus veridica fama prodente, rumor bonitatis eius vulgabatur in populo.

III. Avdiens vero tunc celebre nomen Francisci, qui velut nouus homo, obliteratam in mundo viam perfectionis nouis virtutibus renouabat, mox alloqui eũ desiderat & videre, suadente hocipsum patre spirituũ, cuius iam vrerq;, licet differenter, acceperat primitiua. Nec minus ille tam gratiosæ puellæ celebri fama perflatus, videre hãc & alloqui cupit, si quo modo qui totus inhiabat ad prædam, regnumq; mundi depopulaturus aduenerat, nobile istam prædam, sæculo nequam possit eripere, suoq; Domino vendicare. Visitat ille istam, & sæpius ista illum. visitationum suarum tempora moderantes, quibus diuinum illud studium nec percipi ab homine possit, nec rumore publico detectari. Nam vnica tantũ familiari socia comitante, paternos lares puella egrdiens, clandestinos ad virum Dei frequentabat accessus, cuius sibi verba flammantia, cuius vltra hominem opera videbantur. Hortatur eam pater Franciscus ad mũdi contemptum: speciem sæculi aridam & spem deceptiuam vtuo sermone demonstrat: Instillat auribus eius ea odicia connubia Christi, suadens virginalis pudicitiæ margaritam beato ille sponso, quem amor humanum, fore seruandã. Quid immorer multis? Instante patre sanctissimo, & more fidelissimi paranymphi solerter agente, non trahit in longum virgo consensum. Aperitur ei protinus æternorum intuitus gaudiorum, quorum conspectu mundus ipsi vile fceret, quorum desiderio à semetipsa liqueseeret, quorum amore ad supernas nuptias anhelaret. Cæleſti namq; igne succensa, terrenæ gloriam vanitatis sic ex alto contempsit, vt nihil iam de mundi applausu eius affectibus inhæreret. Carnis quoq; illecebras perhorrescens, iam totum in delicto se nesciturum proponit, soli Deo de corpore suo templum facere cupiens, & magni regis connubia virtute promereri contendens. Extunc Francisci consilio se totam cõmittit. ipsum post Deum statuens suæ directionis auriga: Pendet exinde anima eius ad sacra illius monita, & de bono Iesu calido excipit pectore, quicquid promit ille sermone. Moleste iam fert sæcularis ornatus decorem, & quasi stercus arbitrabatur omnia, quæ foris applaudunt, vt Christum lucrifacere possit.

S. Francisci viam perfectionis instaurat.

Clara & ei ciens leiter uo visitant.

S. Clara verbis S. Francisci mire inflammatur.

Phil. 3.

IV. Protinvs ne speculum illibatæ mentis mundanus puluis vlterius inquinet, aut contagio sæcularis vitæ azymã fermentet ætatem, properat Claram educere pius pater de sæculo tenebroso. Instabat Palmarum dies solennis, cum ad virum Dei puella feruido corde se confert, sciscitans de sua conuersione, quid & qualiter sit agendum. Iubet pater Franciscus, vt in die festo compta & ornata procedat ad palmam cum frequentia populorum, ac nocte sequenti exies extra castra, mundanum gaudium conuertat in luctum Dominicæ passionis. Die itaq; Dominico veniente, in turba dominarum splendore festiuo puella præradians, cum reliquis intrat Ecclesiam. Vbi illud digno præsagio contigit, vt cæteris ad ramos currentibus, dum Clara præ verecundia sua in loco maneret immota, pontifex per gradus descendens, vsq; ad eam accederet, & palmam suis in manibus poneret. Nocte sequenti ad sancti mandatum se præparans, optatam fugam cum honesta societate aggreditur. Cumq; ostio consueto exire non placuit, aliud ostium, quod ligno rum & lapidum pondera obstruebant, miranda sibi fortitudine propriis manibus reserauit. Igitur domo, ciuitate & consanguineis derelictis, ad sanctam Mariam de Portiuncula festinauit: vbi fratres, qui in aula Dei sacras excubias obseruabant, virginem Claram cum luminaribus receperunt. Mox ibi reiectis sordibus Babylonis, mundo libellum repudij tradidit: ibi manu fratrum crines deponens, ornatus varios dereliquit. Nec decuit alibi floriferæ virginitatis Ordinem ad vesperam temporum excitari, quam in eius aula, quæ prima omnium atq; dignissima, sola extitit mater & virgo. Hic locus ille est, in quo noua militia pauperum, duce Francisco, felicia sumebat primordia, vt liquidò videretur, vtraq; religionem mater misericordiæ in suo diuersorio parturire. Cum autem coram altari beatæ Mariæ sanctæ pœnitentiæ susceperet insignia, & quasi ante torum huius Virginis, humilis ancilla Christo nupsisset, statim eam ad Ecclesiam S. Pauli sanctus Franciscus deduxit, donec aliud prouideret altissimus in eodem loco mausoleum.

Fugit. consilio S. Francisci, parentes & patriã.

Tondetur.

Induit habitum monasticum.

V. Ad consanguineos autem rumore volante dilacerato corde, factum & propositum virginis damnant: & conglobati in vnum, currunt ad locum, tentant q̃ obtinere non possunt. Violentiæ impetum, venena consiliorum, blanditias adhibent promissionũ, suadentes ab huiusmodi vilitate discedere, quia nec generi congruat, nec exemplum habeat in contracta. At illa pannos apprehendens altaris, caput denudat attonsum, firmans se nullatenus à Christi seruitio vlterius auellendam. Crescit animus bello crescente suorum, viresq; ministrat amor iniuriis lacessitus. Sic sic per plures dies cum in via Domini obicem pateretur, & sui se opponerent eius proposito sanctitatis, non collapsus est animus, non feruor remissus: sed inter verba & odia ad spem animum tandiu reformat, donec propinqui, retusa fronte, quieſcunt. Paucis interiectis diebus, ad Ecclesiam sancti Angeli de Panso, transiuit: vbi cum non plene mens eius quiesceret, tandem ad Ecclesiam S. Damiani, beati Francisci consilio, commigrauit. Ibi mentis ancoram, quasi in certo figens, non iam pro loci mutatione vlterius fluctuat, non pro arctitudine dubitat, nec pro solitudine reformidat. Hæc est illa Ecclesia, in cuius reparatione Franciscus miro desudauerat studio, cuiusque sacerdoti pecuniam obtulerat pro opere reparando. Hæc est, in qua dum Franciscus oraret, vox ad eum de ligno Crucis dilapsa, insonuit: Francisce, vade, repara domum meam, quæ, vt cernis, tota destruitur. In huius locelli ergastulo, cælestis amore sponsi, virgo se Clara conclusit. In hac se à mundi tempestate celans, corpus, quoad viueret, carcerauit. In huius cauerna maceriæ, columba deargentata nidificans, virginum Christi collegium genuit, monasterium sanctum instituit, pauperum dominarum Ordinem inchoauit. Hic in via pœnitentiæ glebas membrorum texit: hic semina perfectæ institiæ seminat, hic incessu proprio signat vestigia secuturis. In hoc arcto recluſorio per quadraginta duos annos disciplinæ flagellis frangit sui corporis alabastrum, vt domus Ecclesiæ repleatur fragrantia vnguentorum. Vbi quam gloriose conuersata sit, tunc demum aperte narrabitur, si quot & quantæ animæ per eam ad Christum venerint, primo narretur.

Constantia eius abamicis infestata.

Apud S. Damianum se includit. Colligit multas virgines.

VI. Spargitvr enim paulo post opinio sanctitatis virginis Claræ per proximas regiones vt in odorẽ vnguentorũ eius vndiq; mulieres currant: Festinans virgines eius exẽplo Christo seruare, q̃ sunt: maritatæ castius agere fatagunt: nobiles & illustres, amplis contemptis palatiis, arcta sibi monasteria construunt, atq; pro Christo in cinere & cilicio vinere, magnam gloriã ducunt. Concitatur nihilo minus ad incoinquinata certamina iuuenũ impetus, & ad carnis aspernanda ludibria per infirmioris sexus exẽpla prouocatur. Plures deniq; matrimonio iuncti, mutuo cõsensu continentiũ se lege vincientes, viri ad Ordines, vxores ad monasteria transeunt. Mater filiam, filia matrẽ inuitat ad Christum: soror sorores allicit, & amita neptes. Oẽs æmulo feruore Christo seruire desiderant. Omnes vitæ angelicæ, quæ per Claram inclaruit, fieri participes optant. Innumeræ virgines, Claræ rumoribus excitatæ, dum ad claustralẽ viram trãsire non prævalẽt, in patriis domibus sine regula regulariter viuere student. Tanta hic salutis germina virgo Clara suis parturiebat exemplis, vt in ea videretur impleri propheticum illud: Multi filij desertæ magis q̃ eius, quę habet virum.

Ecce quam ingens fructus ab vno exẽplo proficiscitur.

Esa. 54.

VII. Interea ne cælestis huius benedictionis vena, quæ in valle Spoletana scaturiit, breues intra terminos concludatur, sic diuina prouidentia derivatur in amnem, vt flaminis impetus totam Ecclesiæ lætificet ciuitatem. Nam tantarum nouitas, rerum longe lateq; transiuit in orbem, & vbiq; animas cœpit lucrificare Christo.

Psalm. 45.

Clausa manens Clara, toto Clarescere mundo Incipit, & laudum titulis præclara refulget.

Replet fama virtutum eius cameras dominarum illustrium, attingit ducissarum palatia, ipsarum quoq; penetrat penetralia Reginarũ. Flectitur nobilitatis apex ad eius sectanda vestigia, & à superbi sanguinis linea generata, sancta humilitate

humilitate degenerat. Nonnullæ ducum ac Regũ matrimonio dignę, Clarę inuitante præconio, arctam pœnitentiam faciunt, & quæ potentibus nupſerant, Claram ſuo modulo imitantur. Ornantur monaſteriis innumeræ ciuitates: ipſa quoq; campeſtria & montana, huius cœleſtis ædificij fabrica decorantur. Multiplicatur caſtitatis cultus in ſæculo, Clara ſanctiſſima præcedente, & rediuiuus ordo virgineus in medium reuocatus eſt. His beatis floribus, quos Clara parturiit, feliciter hodie vernat Eccleſia, quib⁹ & ipſa fulciri poſtulat, dicẽs: Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. Sed iam ad propoſitum ſtylus redeat, vt, eius conuerſatio qualis fuerit, innoteſcat.

Multa condunturS. Claræ monaſteria

Cant.1.

VIII. Hæc ſui Ordinis lapis primarius ac nobile fundamentum in fundamento ſanctæ humilitatis, virtutum omnium fabricam ab ipſo principio ſtuduit collocare. Beato nanq; Franciſco obedientiam ſanctam promiſit, & à promiſſo nullatenus deuiauit. Triennio verò poſt ſuam conuerſionem, nomen, & officium Abbatiſſæ declinans, humiliter ſubeſſe voluit potius, quam præeſſe, & inter Chriſti ancillas ſeruire libentius, quam ſeruiri. Cogente autem B. Franciſco, ſuſcepit tandem regimen dominatum: de quo in corde ſuo timor, non tumor exoritur: nec libertas, ſed ſeruitus augmentatur. Quo enim iam aliqualis prælationis ſpecie altior cernitur, eò reputatione propria vilior, obſequio promptior, cultu deſpectior reperitur. Nullos iam famularum reſpuit actus, adeo vt plerunq; ſororum manibus aquam infunderet, ſedentibus aſſiſteret, comedentibus miniſtraret. Inuita valde aliquid præcepit: ſpontanea vero facit, magis eligens per ſeipſam facere, quam ſororibus imperare. Infirmarũ ſedilia ipſa lauabat, ipſa tergebat, ſuo illo nobili ſpiritu nec ſordida fugiẽs, nec fœtida perhorreſcens. Pedes famularum deforis reuertentium ſæpius abluit, & ablutis oſcula imprimit. Lauabat ſemel cuiuſdam ſeruientis ſororis pedes: quos dum deoſculari properat, illa tantam humilitatem non ferens, pedem ſubtrahit, dominamque ſuam pede in ore percuſſit. At illa pedem famulæ blande reſumit, & ſub ipſa planta ſtrictum oſculum figit.

Promittit obedientiã S Franciſco

Cogitur eſſe Abbatiſſa

Magna humilitas.

IX. Totam hæreditatem ſuam dat paupertibus

Pavpertati ſpiritus, quæ vera humilitas eſt, & paupertas rerum omnium conueniebat. Primũ in ſuæ conuerſionis initio paternam hæreditatem, quæ ad eam peruenerat, diſtrahi fecit, ſibiq; de precio nihil reſeruans, totum paupertibus erogauit. Hinc ſæculo foris relicto, mente intus dedita, poſt Chriſtum ſine ſacculo exonerata percurrit. Tantum deniq; cum ſancta paupertate fœdus iniit, amoremq; contraxit, vt nihil præter Dñm Ieſum vellet habere, nihil filias ſuas poſſidere permitteret, nihil præter neceſſarium victum & veſtitum à ſororibus recipi, vel in poſterum reſeruari. Nequaquam cœleſtis deſiderij precioſiſſimam margaritam, quam venditis omnibus comparârat, arbitrabatur cum temporali mordaci ſolicitudine poſſidendam inculcat ſuis frequenti ſermone ſororibus, tunc acceptabile illud Deo fore collegium, cum paupertate fuerit opulentum: & tunc perpetuo ſtabile permanſurum, ſi altiſſimæ paupertatis fuerit ſemper turre munitum. Hortatur eas in paupertatis nidulo Chriſto pauperi conformari, quam paupercula mater in arcto præſepio paruulum reclinauit. Hocenim peculiari recordatorio quaſi monili aureo ſuum ſubornabat pectus, ne terrenorum puluis ad interiora tranſiret. Volens denique religionem ſuam intitulari titulo paupertatis, à bonæ memoriæ Innocentio tertio, paupertatis priuilegium poſtulauit. Qui vir magnificus, tanto virginis feruori congratulans, ſingulare dicit eſſe propoſitum, quod nunquam tale priuilegium à ſede Apoſtolica fuerit poſtulatum. Et vt inſolitæ petitioni fauor inſolitus arrideret, Pontifex ipſe cum hilaritate magna petiti priuilegij primam notulam ſua manu conſcripſit. Felicis recordationis dominus Papa Gregorius, vir ſicut ſede digniſſimus, ita & meritis venerandus, paterno affectu ſanctam iſtam arctius diligebat. Cui cum ſuaderet, vt propter euẽtus temporum & pericula ſæculorum aliquas poſſeſſiones aſſentiret habere, quas & ipſe liberaliter offerebat, fortiſſimo animo reſtitit, & nullatenus acquieuit. Ad quam reſpondente Pontifice, Si votum formidas, nos te à voto abſoluimus: Sancte pater, ait, nequaquam à Chriſti ſequela in perpetuum abſolui deſidero. Eleemoſynarum fragmina panumque minutias, quas eleemoſynarij deportabant, valde ſuſcipiebat hilariter, & quaſi mœſta de panibus integris, exultabat potius in fragmentis. Quid multa? Satagebat pauperi Crucifixo paupertate perfectiſſima conformari, vt nulla res peritura amantem ab amato ſecluderet, aut curſum eius cum Domino impediret. Occurrunt ecce duo miranda, quæ paupertatis amatrix meruit operari.

Priuilegiũ paupertatis petit à Papa.

Is fuit Gregorius IX

Notalector.

X. Vnicvs erat in monaſterio panis, cũ iam inſtarent & fames & hora edendi. Diſpẽſatrice vocata, iubet ſancta panem diuidere, partemq; fratribus mittere, partem intus pro ſororibus retinere. De quo retento dimidio iubet quinquaginta fieri, iuxta dominarum numerum, inciſuras, & eis in menſa paupertatis apponere. Cui cum deuota filia reſponderet, neceſſaria hic fore antiqua Chriſti miracula, vt modicum panis quinquaginta reciperet ſectiones: reſpondit mater & dixit: Fac filia ſecura, quod dico. Properat filia matris implere mandata: properat mater ad Chriſtum ſuum pia cum filiabus deſtinare ſuſpiria. Creſcit diuino munere inter frangentis manus patua illa materia, & cuilibet de conuentu ſuo extitit portio copioſa.

Panis exiguus diuinitus augetur.

XI. Die quodam Chriſti ancillis ſic ex toto defecerat oleum, vt nullum adeſſet ſaltem pro debilibus condimẽtum. Accepit domina Clara vaſculum vnum, & humilitatis magiſtra ſuis manibus lauat, ponit vas vacuum ſeorſum, vnde frater eleemoſynarius illud accipiat, & vocatus eſt ipſe frater, vt pro acquirendo oleo vadat. Accelerat deuotus frater, vt ſuccurrat inopiæ tantæ, & ad ſumendum vaſculum currit. Non enim volentis eſt, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Etenim ſolo influente Deo, vas illud plenum oleo reperitur, præueniente S. Claræ oratione fratris obſequium in ſolamen pauperum filiarum. At vero frater prædictus, quaſi fruſtra vocatus fuiſſet, ſubmurmurans, dixit: Deriſorie me iſtæ fœminæ vocauerunt, cum ecce vas plenum exiſtat.

Rom.9.

Vas vacuũ miraculosè oleo impletur.

XII. De miranda carnis maceratione ſilere magis, quam loqui, fortſitan expediret, cum talia fecerit, in quibus audientium ſtupor cum veritate rerum contendit. Non illud magnum, quod ſimpla tunicula & vili mantello de rudi panno, tegebat potius, quam fouebat corpuſculum. Non magnum erat, omni tempore continuare ieiunia, nec vti lectulo ſine pluma. In his enim dum reliquas in ſuo clauſtro habuit ſimiles, laudes fortaſſe non meruit ſingulares. Sed quæ conuentio carnis virgineæ ad veſtẽ porcinam? Procurauerat enim ſibi virgo ſanctiſſima veſtem de corio porci, quam, verſa ad carnem hiſpida tonſura pilorum, ſecreto ſub tunica deferebat. Vtebatur nonnunquam duro cilicio, de pilis equorum nodosè conſerto, quod hincinde chordulis rudibus ſtringebat ad corpus. Hanc veſtem vni de filiabus dum petenti accommodâſſet, illaq; ſe veſtiſſet, tantæ protinus aſperitati ſuccumbens, non tam hilariter petiit, quam celeriter poſt triduum reſignauit. Nuda humus, & interdum ſarmẽta vineariũ erant pro lectulo, lignumque durum præſtabat ſub capite officium puluinaris. Proceſſu verò temporis corium debilitato corpori ſtrauit, & capiti modicam paleam clementer induſit. Poſtquam autem corpus tam ſeuerè tractatum longa cœpit occupare infirmitas, iubente beato Franciſco, ſacco pleno paleis vſa eſt. Porro in ieiuniis tantus erat rigor abſtinentiæ ſuæ, vt de viatico tenui, quod ſumebat, vix corporaliter viueret, niſi eam virtus alia ſuſtentaret. Sanitatis nanq; tempore maiorem Quadrageſimam & Quadrageſimã S. Martini, quotidie in pane & aqua ieiunans, ſolis diebus Dominicis vinum, ſi habebat, guſtabat. Et vt mireris, auditor, quod imitari non potes, tribus diebus in hebdomada, ſecunda videlicet, quarta & ſexta feria, nihil in illis Quadrageſimis ſumebat in cibum. Sic alternatim dies penurioſæ refectionis, & dies acerbæ mortificationis ſibi mutuum ſuccedebãt, vt vigilia perfectæ inediæ, quaſi in feſtum ſolueretur panis & aquę. Non mirum, ſi tanta rigiditas multo tempore obſeruata, Claram infirmitatib⁹ ſubdidit, ſi vires cõſumpſit, ſi vigorẽ corporis eneruauit. Cõpatiebantur propterea ſanctę matri deuotiſſimę filiæ,

Porcino corio carnem affligit.

Item cilicio Duriter cubat.

Mira eius Abſtinentia

Quem nos a duentum dominicũ illę S Martini Quadrageſimam vocãt quæ illis

filiæ,ac mortes illas quas quotidie voluntarie sustinebat,lachrymis deplorabant,prohibuêre tandem beatus Franciscus & Episcopus Assisij,S. Claræ illud trium dierum exitiale ieiunium,præcipientes,vt nullum transeat diem,quin saltem vnciam & dimidiam panis sumat in pastum.Cumque grauis afflictio corporum,afflictionem ex more generet animorum,longè aliter effulgebat in Clara.Seruabat enim in omni sua mortificatione vultus festiuos & hilares,vt vel non sentiret,vel deridere videretur angustias corporales Ex quo liquidò datur intelligi,quod sancta lætitia,quæ interius abundabat exterius redundabat,quoniam flagella corporis,leuigat amor cordis. in festo Martini inchoatur

Amãti Deũ omnia leuia vidẽtur corporalia flagella.

XIII. Qvæ vero sic in carne præmortua,sic erat à mundo penitus aliena,continuè sacris orationibus & diuinis laudibus animum occupabat.Feruentissimam interni desiderij aciem fixerat iàm in lucem, & quæ globum transcenderat terrenorum voluminum,sinum mentis latius expandebat imbribus gratiarum. Longis post Completorium tractibus cum sororibus orat,& lachrymarum profluuia,dum in ipsa erumpunt, in cæteris excitantur. Postquam vero cæteræ fessa membra duris adibant refouere cubilibus,in oratione peruigil & inuicta manebat: vt tunc veras diuini susurri furtiue susciperet,quando sopor cæteras occupasset. Sæpissime ad orationem prostrata in faciem,terram infundit lachrymis, osculisque demulcet: vt semper suum Iesum tenere videatur in manibus,in cuius pedes lachrymæ illæ fluant,& oscula imprimantur. Lachrymanti semel profunda nocte adstitit angelus tenebrarum in forma nigri pueruli,& ipsam monuit,dicens:Ne tantum plores,quoniam cæca fies. Cui cum ilico respõderet: Cæcus non erit, qui Deum videbit:confusus ille discessit.Eadem nocte post matutinum orante Clara,& irriguo solito balneata,monitor fraudulentus accessit:Ne tantum,inquit,fleueris,ne tandiu resolutum cerebrum per nares emunxeris:quoniam adhuc tortum nasum habebis. Quaceleriter respondente: Torturam nullam patitur:qui Domino famulatur,statim elapsus euanuit.Quantã sui *mutationẽ in fornace feruentis orationis accipiat, quantũ sibi in illa fruitione bonitas diuina indulcescat,solita indicia probant. Cum enim ab oratione sancta cum iucunditate redibat,calida verba,& quæ sororum pectora succendebant,de igne altaris Domini reportabat.Mirabantur enim quandam dulcedinem ex eius ore procedere,& clariorem solito faciem apparere.Parauerat certe in dulcedine sua pauperi Deus, & mentem,quam in oratione lux vera repleuerat,exterius corporaliter exemplabat.Sic in mundo labili sponso suo nobili non labiliter iuncta, continue deliciatur in superis: sic in rota versatili virtute stabili fulta, & in vase fictili thesaurum gloriæ claudens,carne in imis,mente permanet in excelsis.Mos erat ei ad matutinum præuenire iuuenculas,quas per signa silenter excitans,prouocabat ad laudes.Sæpe,cæteris dormientibus,lampades accendebat:sæpe campanam propriis manibus ipsa pulsabat.Nullus erat torpori,nullus in suo claustro desidiæ locus:vbi orandi & Domino seruiendi pigritiam aspera inuectio stimulabat. Orationes eius profluuio lachrymarum mixtæ.

Iob.4.

Fallacia dæmonis.

Cõfundit S.Clara dæmonem.

**munitione*

Psal.67.

Animo versatur in cælis.

XIV. Libet hic orationum eius recitare magnalia,sicut veritate fidelissima,sic & veneratione prædigna. Illa tempestate,quam sub Imperatore Friderico in diuersis mundi partibus sustinebat Ecclesia, Vallis Spoletana de calice iræ frequentius imbibebat.Erant in ea pro depopulatione castrorum,pro ciuitatum expugnatione,Imperiali iussu constitutæ acies militum,& Saracenorum sagittariorum examina velut apum. Cumque in Assisium peculiarem Domini ciuitatem hostilis semel furor irrueret,& iam ipsis portis exercitus appropinquaret, Saraceni gens pessima,qui sanguinem sitiunt Cyristianum,& omne nefas impudentius audent, apud sanctum Damianum intra loci terminos immo intra claustrum virginum confluxerunt. Liquescunt domiarum corda timoribus,tremunt formidine verba,& ad matrem referunt fletus suos.Quæ impauida corde,se infirmam ad ostium duci iubet,& ante hostes poni,præcedente eam capsa argentea,intra eburincluſa,in qua Sancta sanctorum deuotissime seruabantur,sacratissimum scilicet corpus Christi.Cumque se totam in oratione coram Domino prostrauisset,Christo suo cum lachrymis ait:Placet,mi Domine,inermes ancillas tuas,quas tuis amoribus innutriui,manibus ecce tradere paganorum? Custodi Domine, precor,has famulas tuas,quas ipsa in præsenti articulo custodire non possum.Mox de nouæ gratiæ propitiatorio vox quasi pueruli ad eius aures insonuit:Ego vos semper custodiam. Mi Domine,ait,& hanc, si placet,protege ciuitatem,quia nos pro tuo amore sustentat.Et Dominus ad eam: Grauamina sustinebit,sed meo munere defendetur. Tunc virgo lachrymosam erigens faciem,flentes confortat,dicens:Fideiubeo vobis filiolæ,quod nihil patiemini mali,tantum in Christo confidite.Nec mora:statim canum illorum repressa pauescit audacia, & per muros,quos ascenderant,celeriter exeuntes, orantis virtute deturbati sunt. Confestim Clara illis, quæ vocem prædictam audierant, studiose interminatur, dicens : Cauete per omnem modum, charissimæ filiæ,ne vocem illam,dum corpus ago,cuiquam referatis. Friderieus Imperator Ecclesiam vexat.

Orat pro conseruatione ciuitatis & sororũ

Præsẽs Christus in assumpta Eucharistia.

Saraceni diuinitus terrentur.

XV. Alio quoque tempore Vitalis de Auersa,virgloriæ cupidus,& in præliis animosus, Imperialem exercitum,cui capitaneus præerat,admouit contra Assisium.Terram itaque nudauit arboribus,adiacentia cuncta vastauit,& sic in ciuitatis obsidione resedit.Firmat verbis minacibus se inde nullatenus recessurum, donec ipsam habuerit ciuitatem. Iamque ad id deuentum erat,vt de ciuitatis periculo in proximo timeretur.Quod cum audisset Clara famula Christi, vehemẽter ingemuit,& sororibus ad se vocatis,ait:Ab ista ciuitate,charissimæ filiæ, multa quotidie bona suscipimus: impium valde est,si non in tempore opportuno ei,prout possumus,succurramus.Iubet afferri cineres,iubet capita nudare sorores. Ac primum suum exopertum caput cinere multo conspersit: deinde super illarum capita cinerem ponit.Pergite,inquit,ad Dominum vestrum,& liberationem ciuitatis totis affectibus postulate. Quid singula narrem? Quid virginum lachrymas,quid preces repetam violentas?Facit misericors Deus sequenti nocte cum tentatione peruentum, vt toto dissoluto exercitu, & superbus homo contra vota discederet,ac terram illam vlterius non vexaret. Nam & ipse dux belli paulopost interemptus est. Rursus obsidetur Assisium

Ciuitatẽ suis & suarũ precibus liberat S.Clara.

XVI. Verum nec illa suæ orationis virtus mirifica debet silentio sepeliri, qua in ipso conuersionis initio vnam animam ad Deum conuertit,conuersam defendit.Habebat nanque sororem,æuo teneram,carne ac puritate germanam: cuius conuersionem desiderans,inter precum primitias, quas Deo plenis affectibus offerebat, hoc postulabat obnixius,vt sicut cum sorore habuerat in seculo cohærentiam animorum,ita iam in Dei seruitio fieret inter eas vnitas voluntatum. Orat igitur instanter patrem misericordiæ, vt relictæ in domo sorori Agneti mundus desipiat,dulcescat Deus,eamque sic à proposito carnalium nuptiarum ad sui amoris copulam transferat, quatenus vna secum in virginitate perpetua sponso gloriæ nubat.Mirandus enim vtrique insederat mutuus amor, qui nouam diuulsionem,licet affectu dissimili,vtrique fecerat dolorosam. Fauet celeriter diuina maiestas egregiæ oratrici: primum illud donum, quod præcipue postulat,quodque magis Deum exhibere delectaret,festinantius elargitur. Nam post sedecim dies à conuersione Claræ,Agnes diuino afflata spiritu,properat ad sororem Claram, eique suæ voluntatis referat arcanum, dicens se velle penitus Domino deseruire. Quam illa gaudenter amplectens:Gratias,inquit,ago Deo dulcissima sor or,quod me de te solicitam exaudiuit.Miram conuersionem satis est miranda defensio subsecuta.Cum enim felices sorores apud ecclesiam sancti Angeli de Panso,Christi vestigiis inhæterent,atque illa,quæ plus de Domino sentiebat, suam erudiret nouitiam & germanam,repente contra puellas noua consanguineorum prælia suscitantur.Audientes enim Agnetem ad Claram transisse,currunt ad locum sequenti die duodecim viri furore succensi,& conceptam malitiam dissimulantes exterius,pacificum prætendunt ingressum.Moxque ad Agnetem conuersi,(Nam de Clara iam antea Orat pro conuersione sororis suæ.

Agnes soror eius se totam Deo consecrat.

Grauis tentatio Agnetis à cognatis.

antea deſperauerant:) Quid tu,inquiunt,ad locum iſtum veniſti?Feſtina quantocyus domum redire nobiſcum.Quæ reſpondente,nolle ſe à ſorore ſua Clara diſcedere,irruit in eam miles vnus animo efferato,& pugnis calcibuſque non parcens,eam per capillos abſtrahere conabatur,cæteris impellentibus,& ſuis brachiis leuantibus eam. At iuuencula dum quaſi à leonibus capta,de manu Domini raperetur,exclamat,dicens:Adiuua me ſoror chariſſima,nec me Chriſto Domino tolli permittas.Cum ergo violenti prædones adoleſcentulam renitentem per deuexum montis abſtraherent,veſtes abrumperent,vias crinium laceratione complerent.Clara cum lachrymis in orationem procumbens, petit ſorori mentis conſtantiam tribui,petit vires hominum diuina potentia ſuperari.Confeſtim vero tanto pondere corpus illius in terra iacentis figi videtur, vt illam plures homines, ſuis conatibus annitentes,ne quaquam valeant vltra quendam riuulum abſportare. Accurrentes etiam aliqui de agris & vineis,auxilium illis præſtare contendunt,ſed corpus illud de terra leuare nullatenus poſſunt.Dumque in ſuo conatu deficiunt,verbo luſorio miraculum extollũt, dicentes: Tota nocte plumbum comedit:ideo ſic ponderat,non eſtimirum.Nam & dominus Monaldus patruus eius, cum in tanta rabie conſtitutus,vellet eam lethaliter pugno percutere,manum,quam leuauit,ſubito dirus dolor inuaſit,eamque vſque ad plura tempora doloris anguſtia cruciauit. Ecce autem poſt longum agonem Clara pergens ad locum,rogat propinquos,à tali conflictu diſcedere, & Agnetem ſeminecem iacentem, ſuæ ſolicitudini commendare.

Inſigne miraculum.

Tondetur à S Franciſco Agnes virgo.

Quibus infecto negocio cum amaro animo recedentibus,Agnes iucunda ſurrexit, & iam cruce Chriſti gaudens,pro quo hac prima pugna certauerat,ſe diuinis ſeruitiis perpetuo mancipauit.Siquidem & beatus Franciſcus manu ſua ipſam totondit,& vna cum ſorore in via Domini erudiuit.Verum quia magnificam eius vitæ perfectionem ſermo breuis explicare non poſſet,intendatur ad Claram.

Mulier à 5 dæmonibus liberata.

MIRVM non eſt,ſi contra malitiam hominum Claræ oratio valeat, quæ etiam dæmones incendebat. Mulier XVII. quædam Fiſanæ diœceſis,deuota ſemel venit ad locum, vt Deo & ſanctæ Claræ gratias ageret, pro eo quod meritis eius à quinque dæmoniis liberata fuiſſet.Fatebantur autem in ſui expulſione dæmonia,quod ipſa orationes S. Claræ incenderent,& ex poſſeſſo vaſculo deturbarent. Non ſine cauſa dominus Papa Gregorius in huius ſanctæ orationibus fidem habebat mirabilem,quarum virtutem ſenſerat efficacem. Sæpe quidem noua, vt aſſolet,emergente difficultate,& cum eſſet Oſtienſis Epiſcopus,& poſtquam ad culmen Apoſtolicum eſſet euectus, ſupplex eidem virgini per epiſtolam factus,poſcit ſuffragium,ſentit auxilium.Rex certe ſicut humilitate conſpicua,ſic toto ſtudio imitanda: quando Chriſti Vicarius à Chriſti ancilla opem eſflagitat,& ſuis ſe virtutibus recommendat.Sciebat ſane,quid poteſt amor,& quam liber aditus puris virginibus pateat ad conſiſtorium maieſtatis.Si enim Rex cælorum ſeipſum ferenter amantibus tribuit,quid eſt,quod deuote orantibus,ſi expedit,non conceditur?

Pontifex eius preces magni pendit.

QVANTVS beatæ Claræ ad altaris Sacramentum fuerit deuotionis affectus,effectus oſtendit.In illa graui infir- XIIX. mitate,quæ eam grabato adſcripſerat,faciebat ſe erigi,& fulcimentis appoſitis ſuſtentari:& ſedens,filabat delicatiſſimos pannos: de quibus vltra quinquaginta paria Corporalium faciens , & ea ſericis vel purpureis thecis includens, per plana & montana Aſſiſij variis eccleſiis deſtinabat. Corpus vero Domini ſuſceptura , calidis primo lachrymis irrigabatur:& accedens cum tremore,non minus formidat in Sacramento latentem, quam cælum terramque regentem.

Reuerentia eius erga Euchariſtiã

SICVT enim in infirmitate, Chriſti ſui memoria memor erat, ſic & Chriſtus eam in ſuis languoribus viſitabat. XIX. In illa natiuitatis hora,quando paruulo nato mundus cum Angelis iubilat,omnes dominæ ad matutinum in oratorium pergunt,& matrem infirmitatibus preſſam,ſolam relinquunt.Cumque de paruulo Ieſu cogitare cœpiſſet,& multum doleret,quod eius laudibus intereſſe non poſſet,ſuſpirans ait: Domine Deus,ecce ſola relicta ſum tibi in loco iſto.Et ecce repente mirabilis ille concentus,qui in Eccleſia S.Franciſci fiebat,ſuis cœpit auribus intonare. Audiebat iubilum fratrum pſallentium,harmonias cantantium attendebat,ipſum percipiebat ſonitum organorum. Nullis tenus tanta erat loci propinquitas, vt hæc attingere poſſet humanitus,niſi vel illa ſolennitas ad eam fuiſſet ampliata diuinitus,vel eius ſupra humanum modum vigoratus auditus.Verum quod totum hoc excellit oraculum,ipſum digna fuit Domini præſepe videre.Mane ad eam venientibus filiabus,dixit Clara: Benedictus Dominus Ieſus Chriſtus, qui me vobis relinquentibus , non reliquit. Audiui reuera per gratiam Chriſti tota illa ſolennia, quæ in Eccleſia ſancti Franciſci hac nocte celebrata ſunt.

Lecto decũbens audit virtute diui na fratres decantare laudes in S. Fracciſci monaſterio

Videt præſepe Domini in ſpiritu.

FAMILIARIS ei planctus Dominicæ paſſionis, quæ ex ſacris vulneribus nunc mirrhatas affectiones exhaurit, XX. nunc dulciora gaudia ſugit. Hanc lachryma Chriſti paſſi vehementer inebriat,& quem cordi ſuo profundius amor impreſſerat,frequenter memoria repræſentat.Docet nouitias Chriſtum plangere Crucifixum , & ſimul quod verbis docet,factis exemplat.Nam ſæpe cum in ſecreto ad talia hortaretur,præueniebat verborum exitum,irriguum lachrymarum.Inter horas diei,Sexta & Nona maiori compunctione afficitur,vt cum immolato Domino immoletur.Nam & ſemel hora Nona orantem in cellula diabolus in maxilla percutiens, oculum ſanguine,genam liuore ſuffundit:Vt autem Crucifixi deliciis abſque intermiſſione paſceret mentem,orationem de quinque plagis Domini frequentius ruminabat.Officium Crucis,prout Crucis amator Franciſcus inſtituerat , didicit, & affectu conſimili frequentauit. Chordulam tredecim nodorum ſcopulis annulatam , ſubtus ad carnem cingebat ſecreto, in memoriale vulnerum Saluatoris.Aduenerat quodam tempore dies ſacratiſſimæ Cœnæ,qua Dominus in finem dilexerat ſuos. Sero appropinquante Domini agonia Clara contriſtata & mœſta, in cellæ ſecretario ſe reclusit. Cumque orantem Dominum orans proſequeretur,& triſtis vſque ad mortem animã triſtitiæ illius hauſiſſet affectum , iam comprehenſionis & totius illuſionis memoria debriata,lecto reſedit. Tota igitur nocte illa & die ſequenti ſic abſorpta, ſic à ſeipſa permanet aliena,vt ſi reuerberatis circa vnum ſemper intenta luminibus,confixa Chriſto,ac prorſus inſenſibilis videretur. Redit quædam familiaris filia ſæpe ad ipſam,ſi forte aliquid velit,& ſemper eodem modo ſe habere reperit. Nocte vero diei ſabbati veniente,deuota filia candelam accendit, præceptum ſancti Franciſci ad matris memoriam ſigno,non verbo,reducit.Præceperat enim ſanctus Franciſcus,ne vllum ſine commeſtione tranſiret diem. Illa igitur aſſiſtente, Clara quaſi aliunde rediens,hoc prorulit verbum:Quæ candelæ neceſſitas?Nunquid non dies eſt? Mater,ait illa,nox abiit , & dies tranſiuit , nexque altera rediit. Cui Clara : Benedictus ſit iſte ſomnus, chariſſima filia : quoniam diu optatus , tandem donatus eſt mihi. Sed caue , ne ſomnum iſtum cuiquam referas , dum vixero ipſa in carne.

Verbis & exẽplis docet,Crucifixi paſſionẽ cõmemorare.

Chordula nodoſa cingit nudam corpus

Raptus eius diuturnus

AMANTI vicem Crucifixus amatus rependit : & quæ circa Crucis myſterium tanto amore ſuccenditur, Crucis XXI. potentia in ſignis & miraculis illuſtratur. Signum enim viuificæ Crucis dum morbidis applicat,morbos ab eis mirabiliter fugat. Tangam ex multis aliqua. Fratrem quendam ,nomine Stephanum , furiæ morbo laborantem, B. Franciſcus ad dominam Claram tranſmiſit , vt ſuper eum faceret ſignum ſanctiſſimæ Crucis. Magnam enim ſciebat eius perfectionem,& magnam in ipſa venerabatur virtutem. Conſignat eum obedientiæ filia patris iuſſu,& in loco,vbi ipſa orare ſolita erat,parumper dormire finit. At ille poſt modicum ſomnium ſolutus,ſanus exurgit,& ad patrem liber abſque fanie redit.Puer quidam annorum trium,nomine Matthiolus,de ciuitate Spoleti, lapillum quendam incaute ſuis intruſerat naribus.Nemo illum ex eius naſo valebat educere,nec ipſe puer proiicere.Periclitatus anguſtia magna,ducitur ad dominã Claram:& dũ ſigno Crucis ab ea eſſet ſignatus,ſtatim proiecto lapide liber efficitur.

Diſce ex his efficaciam ſ Crucis

Furioſus curatur.

Puer lapilli anguſtia liberatur.

Alius

Alius puer de Perusio, totum habens oculum macula coopertum, ad sanctam Dei famulam adductus est. Quæ tacto pueri oculo signum Crucis impressit, & dixit: Ducite eum ad matrem meam, vt ipsa super eum signum Crucis ingemi- net. Mater inquam, eius domina Hortulana, suam secuta plantulam, post filiam [a] ad religionem transierat, & in horto concluso cum virginibus vidua Domino seruiebat. Signo autem Crucis ab ipsa recepto, illico pueri oculus à macula expurgatus, clare & limpide vidit. Asserit ergo Clara, puerum ipsum suæ matris merito liberatum: declinat pondus laudum mater in filiam, se tantæ rei fateturindignam. Vna [b] de sororibus, nomine *Beneuentura, plagam fistulæ sub brachio duodecim fere annis perpessa fuerat, quæ per quinque foramina saniem emittebat. Cui compassa virgo Dei Clara, peculiare illud suum signi salutiferi admouit emplastrum. Statimque ad Crucis designationem, perfectam re- cepit annosi vlceris sanitatem. Alia [c] de numero sororum, Amata vocabulo, tredecim mensibus aggrauata hydropisi, febre insuper & tussi & lateris dolore confecta, iacebat. Super quam domina Clara pietate permota, ad suæ nobilis physicæ recurrit experimentum. Signat eam Cruce, in nomine Christi sui, & statim restituit plenariæ sanitati. Alia Christi [d] ancilla de Perusio nata, vocem per duos annos ita perdiderat, quod vix exterius poterat formare sermonem. Cumque in nocte Assumptionis Dominæ nostræ sibi fuisset in visione monstratum, quod domina Clara liberaret eam, diē c m desiderio expectaret, Qua illucescente, ad matrem festinat, signum Crucis expostulat, vocem mox signa- ta recuperat. Soror quædam nomine Christiana, magno tempore in vna aure surditatem perpessa, multas contra ma- lum illud, frustra tamen, fecerat medicinas, Cuius [e] caput domina Clara clementia signat, aurem contrectat, auditus- que virtutem ilico reparat. Magna [f] erat in monasterio sororum multitudo languentium, diuersis doloribus afflicta- rum: Ingreditur Clara locum ex more cum sua medicina solita, & signo Crucis quinquies facto, quinque statim rele- uat à languore. Ex his profecto patet, in pectore virginis plantatam esse arborem Crucis, cuius dum fructus reficit a- nimam, præbent exterius folia medicinam.

Item alius ab oculorū obtenebra- tione.

[a] Mater ei⁹, sanctimo- nialis effe- cta

[b] Item Soror quædam à fistula. *Beneue- nuta.

[c] Signo Cru- cis pellit hy dropisin, fe brim &c.

[d] Eædē so- rori restituit vocem.

[e] Alteri audi tum.

[f] Quinque languentes curantur.

XXII. Sane quia erat magistra rudium, & quasi in magni Regis palatio præposita puellarum, tanta eas disciplina in- formabat, tantoque fouebat pietatis amore, quod sermo nullus explebit. Docet primo strepitum omnem de mentis hospitio pellere, vt solius Dei penetralibus valeant inhærere. Docet iam carnalium propinquorum amore non affici, domumque patriam, vt Christo placeant obliuisci. Hortatur exactiones contemnere fragilis corporis, carnisque nu- gas imperio restringere rationis. Monstrat insidiosum hostem occultos puris mentibus iniicere laqueos: aliter sanctos, aliter tentare mundanos. Monet ad actiuam, certis horis eas hortans ita operari manibus suis, vt prorinus ad condito- ris desiderium per orationis exercitium recalescant, & torporem negligentiæ deferentes, igne sancti amoris frigus in- deuotionis deponant. Nusquam maior censura silentij, nusquam amplior & color & tenor omnis honesti. Non ibi fluida loquela fluidum loquitur animum, nec verbi leuitas leuem prodit affectum. Ipsa nanque magistra parca in verbis, abunde mentis vota sermonis breuitate coarctat.

Optime in- stituit, sanctimonia- les.

XXIII Provident filiabus per deuotos prædicatores alimoniam verbi Dei, ex qua suam deteriorem non efficit par- tem. Nam tanta in auditu sanctæ prædicationis exul atione perfunditur, tanta sui Iesu familiaritatis dulcedine deli- ciatur, vt prædicante aliquando fratre Philippo de *Adria, speciosissimus quidam puer virgini Claræ assisteret, & per magnam prædicationis partem suis eam gratulationibus oblectaret. Ex cuius apparitionis intuitu illa, quæ de matre videre talia merebatur, suauitatem inexplicabilem sentiebat. Licet autem literata non esset, literatorum tamen gau- debat audire sermonem, rata quod in testa verborum nucleus lateat, quem ipsa attingebat subtilius, & sapidius degu- stabat. Nouit de cuiuslibet sermone loquentis elicere, quod animæ prosit: sciens non minoris esse prudentiæ, de rudi quandoque spina flores decerpere, quam fructum ex arbore nobili manducare. Cum semel dominus Papa Gregorius prohibuisset, ne aliquis frater ad monasteria dominarum sine sua licentia pergeret, dolens pia mater cibum sacræ do- ctrinæ rarius habituras sorores, cum gemitu dixit. Omnes nobis auferat decætero fratres, postquam vitalis nutrimen- ti nobis abstulit præbitores. Et statim omnes fratres ad Ministrum remisit, nolens habere eleemosynarios, qui panem corporalem acquirerent, postquam panis spiritalis eleemosynarios non haberet. Quod cum audiret Papa Grego- rius, statim prohibitum illud in generalis Ministri manibus relaxauit.

*Andrea.

Libēter au- dit literato. rum Con- ciones.

Mirabilis zelus audiē di verbi Dei.

XXIV Non autem venerabilis Abbatissa filiarum suarum solas animas diligit: immo & ipsarum corpusculis miro stu- dio charitatis inseruit. Nam sæpius in frigore noctis propria manu cooperit dormientes, & quas ad rigorem commu- nem seruandum cernit inualidas, remissiori moderamine vult esse contentas. Si quam turbaret tentatio, si quam, vt assolet, inuaderet mœstitudo, secreto vocatam cum lachrymis consolatur. Aliquando se ad pedes prosternit mœren- tium, vt maternis blanditiis alleuiet vim doloris. Cuius beneficiis filiæ non ingratæ, seipsas tota deuotione rependunt. Complectuntur siquidem affectum dilectionis in matre, reuerentur in magistra prælationis offi- cium, sectantur in pædagoga rectitudinis gressum, & in Dei sponsa prærogatiuam mirantur omnimodæ sancti- tatis.

Magna pru dentia in sororibus moderādis.

XXV Quadraginta annis in stadio cucurrerat altissimæ paupertatis, cum ecce iam ad brauium supernæ vocatio- nis, præcedēte languore multiplici, appropinquabat. Vigore siquidem carnis in annis prioribus austeritati pœnitentiæ succumbente, posterior a tempora occupauit infirmitas, vt quæ sana ditata fuerat merito operum, infirma ditaretur meritis passionum. Etenim virtus in infirmitate perficitur. Cuius miranda virtus qualiter fuerit in infirmitate perfecta, hinc maxime liquet, quod in vigintiocto annorum languore diutino non murmur resonat, non querimonia: sed sem- per ab eius ore sanctum colloquium, semper procedit actio gratiarum Licet autem ægritudinum pondere prægraua- ta, festinare videretur ad finem: placuit tamen Deo, ad tempus illud ipsius obitum reseruare, quo ab Ecclesia Romana, cuius erat filia *specialis, dignis valeret honoribus exaltari. Summo nanque Pontifice cum Cardinalibus moram tra- hente Lugduni, cum Clara præ solito vrgeri morbo cœpisset, filiarum mentes ingentis doloris gladius trucidabat. Mox cuidam Christi ancillæ, virgini Deo deuotæ de monasterio S. Pauli, Ordinis S. Benedicti, huiusmodi visio demō- stratur: Videtur sibi vna cum suis sororibus apud S. Damianum dominæ Claræ infirmanti assistere, ac eadem Clara in lecto precioso iacere. Flentibus autem, & cum lachrymis beatæ Claræ præstolantibus exitum, formosa quædam mulier ad lectuli caput apparens, lachrymantibus loquitur: Nolite, inquit, ô filiæ, plorare victuram: quoniam mori non poterit, quousq; Dominus cum suis discipulis veniat. Et eccè post modicum tempus venit Curia Romana Peru- sium. Audito vero eius infirmitatis augmento, properat de Perusio dominus Ostiensis inuisere sponsam Christi, cuius fuerat officio pater, cura nutritius, affectu purissimo semper deuotus amicus. Pascit infirmam Dominici corporis sa- cramento, pascit & reliquas salutaris exhortationis sermonibus. Supplicat illa tanto patri cum lachrymis vt suam & a- liarum dominarum famulas pro Christi nomine habeat commendatas. Verum illud super omnia rogat, vt priuilegiū paupertatis à Domino Papa cum Cardinalibus sibi impetret confirmari Quicquid fidelis ille religionis adiutor verbo promisit, opere adimpleuit. Reuoluto anno, Dominus Papa cum Cardinalibus de Perusio transiuit Assisium, vt de transitu Sanctæ præostensa visio sortiretur effectum. Ipse nanque Summus Pontifex, vltra hominem, citraque Deum existens, personam Domini repræsentat: cui in templo militantis Ecclesiæ familiarius hærent, velut discipuli, domini Cardinales.

*MS codex habet spiri- tualis.

Visio cuiusdam mo- nialis.

Ro Pōtifex Christi per- sonam re- præsentat.

XXVI Accelerat iam diuina prouidentia suum de Clara implere propositum: accelerat Christus pauperem peregri-

nam ſuperni regni palatio ſublimare. Cupit iam illa, & toto deſiderio ſuſpirat liberari de corpore mortis huius, & in æthereis manſionibus Chriſtum videre regnantem, quem fuerat toto corde in terris pauperem paupercula proſecuta. Artubus itaque ſacris veteri morbo detritis, noua cumulatur debilitas, quæ & proximam vocationem ad Dominum indicat, & ſanitatis perpetuæ viam parat. Feſtinat ſanctæ memoriæ dominus Innocentius IV. vna cum Cardinalibus viſitare Chriſti ancillam, & cuius vltra fœminas noſtri temporis probauerat vitam, mortem non dubitat Papali præſentia venerandam. Ingreſſus monaſterium, pergit ad lectulum, & infirmantis ori manum applicat oſculandam. Quã illa grauiſſimè ſuſcipit, & pedem Apoſtolici ſumma cum reuerentia oſculandum expoſcit. Aſcenſo ligneo ſcabello, curialis dominus dignanter pedem accommodat: ſuper quem illa ſurſum & deorſum inculcans oſcula, vultum reuerenter acclinat. Petit exinde à ſummo Pontifice vultu Angelico remiſſionem omnium peccatorum. Qui cum diceret, Vtinam ego tanta venia indigerem: perfectæ abſolutionis manus & amplæ benedictionis gratiam impertire feſtinat. Recedentibus autem omnibus, quia de illa manu prouincialis Miniſtri ſacram receperat hoſtiam, ſubleuatis in cælum oculis, & iunctis ad Deum manibus, cum lachrymis ait ſuis ſororibus: Laudate Dominum filiolæ meæ: quia tale beneficium hodie Chriſtus mihi eſt dignatus tribuere, quod cælum & terra non ſufficeret compenſare. Ipſum hodie recepi altiſſimum, & eius Vicarium videre commerui. Circunſtant matris lectum filiæ quamcitius orphanandæ: quarum animas acerbi doloris gladius pertranſibat. Non ſomnus eas reuocat, non fames ipſas diuellit: ſed lectulorum oblitas & mẽſæ, nocte ac die ſolũ plangere delectabat. Inter quas Agnes virgo deuota lachrymarũ inebriata ſalſugine, ſororẽ efflagitat, ne, ſe relicta, diſcedat. Cui Clara reſpõdit: Placet Deo, ſoror chariſſima, q̃ diſcedã: ſed tu flere deſiſte, quoniã poſt me ad Dominum feſtinè peruenies: & magnam, inquit, conſolationem tibi faciet Dominus, priuſquam moriaris.

Innocẽtius Papa eã inuiſit decũbentem. Oſculatur manũ & pedem Pontificis.

Prædicit Agnetis obitum.

VIDETVR tandem in extremis plurimis laborare diebus, quibus fides gentium & deuotio populorum excreſcit, Cardinalium quoque & Prælatorum viſitatione frequenti, vt vere ſancta, quotidie honoratur. Quod vero eſt auditu mirabile, cum decem & ſeptem diebus nullum cibum ſumere poſſet, tanta eſt à Domino fortitudine vigorata, vt omnes ad ſe venientes, in Chriſti ſeruitio confortaret. Nam cum vir benignus, frater Reinaldus in tantarum infirmitatum longo martyrio ad patientiam hortaretur, libertima ei voce reſpondit: Poſtquam Domini mei Ieſu Chriſti gratiam per illum ſeruum ſuum Franciſcum agnoui, nulla pœna moleſta, nulla pœnitentia grauis, nulla mihi, frater chariſſime, infirmitas dura fuit. Domino autem propitius agente, & iam quaſi ad ianuam ſtante, iubet & vult ſibi ſacerdotes & ſpiritales fratres aſſiſtere, paſſionem Domini & ſancta verba recitare. Inter quos dum apparet [a] frater Iuniperus, egregius Domini iaculator, quia calida ſæpe verba de Domino eructabat, noua hilaritate perfuſa quærit, ſi aliquid noui de Domino haberet ad manum. Qui aperiens os ſuum, de fornace feruidi cordis flammantes verborum ſcintillas emittit, atque in eius parabolis virgo Dei magnum ſolatium ſumit. Lachrymantes tandem ſe vertit ad filias, quibus paupertatem Domini recommendans, beneficia diuina laudando commemorat. Benedicit deuotos deuotaſque ſuas, & omnibus dominabus monaſteriorum pauperum, tam præſentibus, quam futuris, largam benedictionis gratiam imprecatur. Cætera ſine fletu quis referat? Adſtant illi duo B. Franciſci ſocij benedicti: quorum vnus Angelus mœrens ipſe, conſolatur mœrentes, alter Leo, recedentis lectulum oſculatur. Plangunt filiæ deſtitutæ piæ matris receſſu, & quam vltra viſuræ non eſſent, proſequuntur cum lachrymis recedentem. Dolent amariſſime totum earum ſolatium cum illa migrare, ſeque in valle lachrymarum relictas, non iam à ſua magiſtra vlterius conſolandas. Vix à dilaceratione corporum ſolus pudor continet manum, & doloris ignem illud efficit acriorem, quod exteriori planctu nõ ſinitur vaporare. Impetrat clauſtralis cenſura ſilentium, extorquet vis doloris gemitum & ſingultum. Tument lachrymis facies, & nouas adhuc aquas mœrebundi cordis impetus ſubminiſtrat. Ad ſe autem conuerſa virgo ſanctiſſima, ſuam animam ſilenter alloquitur: Vade ſecura, quia bonum habes conductum itineris. Vade, quoniam qui te creauit, ſanctificauit: & cuſtodiens te ſemper, velut mater filium, tenero amore dilexit. Tu, inquit, Domine [b] benedictus ſis, qui me creaſti. Quam cum quædam ex ſororibus interrogaret, cui loqueretur, illa reſpondit: Ego loquor animæ meæ benedictæ. Nec ille glorioſus conductus longe diſtabat. Nam ad quandam filiam ſe conuertens, Vides tu, inquit, ô filia Regem gloriæ, quem ego video? Super aliam quoque facta eſt manus Domini, & corporalibus oculis felicem inter lachrymas excipit viſum. Iaculo quidem profundi doloris confoſſa, verſus portam domus aciem dirigit oculorum: & [c] ecce in veſtibus albis turba ingreditur virginum, quæ omnes aurea ſerta ſuis capitibus deferebant. Graditur inter eas vna præclarior cæteris, ex cuius corona, quæ in ſummo ſui, feneſtrati thuribuli ſpeciem prætendebat, tantus ſplendor irradiat, vt noctem ipſam in diei lucem intra domum conuertat. Procedit ad lectulum, vbi ſponſa filij decubat, & amantiſſime ſe ſuper eam inclinans, amplexum dulciſſimum præſtat: Profertur à virginibus miræ pulchritudinis pallium, ac certatim deſeruientibus cunctis, & Claræ corpus tegitur, & thalamus adornatur. In craſtino igitur beati Laurentij, egreditur anima illa ſanctiſſima, præmio perpetuo laureanda: temploque carnis ſoluto, ſpiritus feliciter migrauit ad aſtra. Benedictus talis exitus de valle miſeriæ, qui introitus ei beatæ factus eſt vitæ. Iam pro tenui viatico menſa lætatur ciuium ſupernorum: iam pro vilitate cinerum, regno beata cælico, æternæ ſtola gloriæ decoratur.

17. diebus nihil cibi capit.

Nota ſanctiſſimæ virginis eximiam ſanctitatem.

[a] Iuniperi feruor.

Talẽ fiduciã præſtat non ſola fides, ſed vitæ optime trãſactæ conſcientia.

[b] Videt Chriſtum ſub mortem.

[c] Viſio cuiuſdã virginis.

Eius felicitſſimus deceſſus.

RVMOR incontinenti de tranſitu virginis totum ſtupendo auditu concutit populum ciuitatis. Confluunt viri, confluunt mulieres ad locum, atque in tanta multitudine gentes inundant, vt ſola videatur ciuitas remanere. Omnes ſanctam omnes Deo charam proclamant, & inter laudum verba nonnulli fletibus manant. Accurrit poteſtas cum caterua militum & multitudine armatorum, ferocque illo ac tota nocte cuſtodias adhibent diligentes, ne forte de precioſo theſauro, qui iacebat in medio, pati contingeret detrimentum. Commouetur die ſequenti curia tota: Chriſti Vicarius cum Cardinalibus accedit ad locum, totaque ciuitas verſus S. Damianum dirigit greſſus ſuos. Ventum erat ad celebrandum diuina, cum fratribus incipientibus officium mortuorum, repente dominus Papa officium de Virginibus, non de mortuis, fieri debere proloquitur: vt prius eam canonizare videretur, quam corpus traditum eſſet ſepulturæ. Reſpondente autem viro eminentiſſimo domino Oſtienſi, moroſius in his fore agendum. Miſſa de mortuis celebratur. Conſidente poſtmodum ſummo Pontifice, Cardinalium quoque & prælatorum cœtu, Oſtienſis Epiſcopus, de vanitate vanitatum ſumpta dicendi materia, vanitatis egregiam contemptricem nobili ſermone commendat. Circundant illico ſanctum funus deuota dignatione presbyteri Cardinales, & circa virginis corpus ſolita officia complẽt. Tandemque nec tutum eſſe cenſetur, nec dignum, vt tam precioſum pignus tam longe diſtet à ciuibus. Leuatur cum hymnis & laudibus, cum tubarum clangore ac iubilatione ſolenni ad S. Gregorium honorifice deportatur. Nam & hic locus ille eſt, vbi S Patris Franciſci corpus primo conditum fuerat: vt qui viam vitæ viuenti parauerat, etiam morienti locum quodam præſagio præpararet. Factus eſt proinde concurſus populorum ad tumulum virginis, laudantiũ Deũ atq; dicentiũ: Vere ſancta, vere glorioſa regnat cũ Angelis, quæ tantũ honorẽ ab hominibus ſumit in terris. Intercede pro nobis ad Chriſtum primiceria pauperum dominarum, quæ innumeros ad pœnitentiam, innumeros conduxiſti ad vitam. Paucis interiectis diebus, Agnes ad Agni nuptias euocata, ſororem Claram ad æternas delicias ſubſecuta eſt: vbi amba Sion filiæ, natura, gratia & regno germanæ, Deo iubilant ſine fine. Et vere conſolationem illam, quã Clara repromiſerat, Agnes, antequam migraret, accepit. Nam ſicut ſorore præuia, de mundo ad Crucem tranſierat: ſic dum Clara ſignis & miraculis rutilaret, Agnes poſt ipſam de luce finibili mature volauit ad Deum: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſeculorum, Amen.

Agnes virgo ſororem ſuam Clarã felici morte ſubſequitur

ILLA

ILLA sunt sanctorum signa mirifica, illa miraculorum testimonia veneranda, quæ in morum sanctitate & operum perfectione consistunt. Iohannes quidem signum fecit nullum, non tamen sunt vel erunt Iohanne, qui signa faciunt sanctiores. Ideoque sufficeret sanctæ virgini Claræ ad testimonium sanctitatis perfectissime suæ vitæ præconium, nisi interdum aliud exposceret partim temporum, partim deuotio populorum. Clara itaque dum viueret, meritis, & iam in abyssum absorpta, perpetuæ claritatis, nihilominus adhuc miraculorum luce per mundi cardines mirifice declaratur. Cogit syncera atque iurata veritas multa conscribere: cogit multitudo quam plura transire. Puer quidam, nomine Iacobinus de Perusio, non tam infirmus, quam dæmonio pessimo videbatur obsessus. Nunc enim in ignem se se desperate proiiciens, nunc in terra collidens, vsque ad dentium fractionem lapides mordens, laniabat miserrime caput suum, & corpus sanguine cruentabat, Ore distorto linguam foris proiiciens, membrorum machinam tam facile glomerabat, vt sæpe crus suum poneret super collum. Singulis diebus per duas vices puerum ipsum prædicta vexabat insania: nec illi duæ personæ obsistere poterant, quin propria exueret vestimenta. Peritorum medicorum iuuamen requiritur, sed nullus qui sciat consulere, inuenitur. Pater eius, Guidolotus nomine, postquam infortunij tanti remedium apud homines nullum inuenit, ad S. Claræ merita se conuertit. O virgo, inquit, sanctissima, & mundo venerabilis Clara, tibi miserum natum deuoueo, à te sanitatem eius tota supplicatione deposco. Festinat ad sepulchrum eius fide plenus, & allatum puerum super tumbam virginis ponens, protinus opem, dum poscit, acquirit. Statim enim puer ab illa infirmitate liber efficitur, & iam vlterius nulla consimili læsione vexatur. Alexandria de Fracto Perusinæ diœcesis, dæmonio nequissimo vexabatur. Quam dæmonium in suam redegerat potestatem, vt faceret per excelsam rupem, quæ in crepidine fluminis eminebat, sicut auiculam volitare: per tenuissimum quoque arboris ramum fluuio Tyberis impendentem, faciebat descendere, atque eam ibidem quasi ludo vacare: suorum quoque merito peccatorum, cum latus sinistrum penitus amisisset, & manum contractam haberet, medicinis sæpe tentatis nihil proficiebat: venit ad tumbam gloriosæ virginis Claræ corde compuncta, eiusque meritis inuocatus, contra suum illud triplex periculum vnius remedij salutarem sumit effectum. Contracta quidē manus extenditur, latus sanitati redditur, possessa à dæmonio liberatur. Altera mulier eiusdem loci, à dæmonio & multis doloribus, eodem tempore ante sepulcrum Sanctæ, munus liberationis accepit. Puerum quendam Francigenam, qui curiam sequebatur, furiæ morbus inuaserat, quæ ipsi & loquelæ abstulerat vsum, & corpus monstrose fecerat inquietum. Detineri ab aliquo minime poterat, sed potius intra manus detinere volentium horribiliter se frangebat. Ligatur funibus lectulo mortuorum, & à compatriotis ad ecclesiam S. Claræ defertur inuitus, ante sepulcrum eius deponitur, & statim pro fide offerentium peroptime liberatur. Valentinus de Spello, caduci morbi ruinæ intantum erat obnoxius, quod sex per diem vicibus indifferenter vbilibet corruebat. Cruris etiam contractione plagatus, liber ambulare non poterat. Ducitur asello vectus ad S. Claræ sepulcrum: vbi duobus diebus & tribus noctibus iacet: die tertio, nullo tangente, crus eius fragore magno personuit, & ab vtraque infirmitate sanatus illico fuit. Iacobellus dictus filius Spoletinæ, duodecim annos cæcitate percussus, ducem itineris sequebatur, nec sine ductore quoquam poterat, nisi in præcipitium, ambulare. Nam & semel à puero parumper dimissus, in præcipitium actus, brachij fracturam cum vulnere capitis reportauit. Hic cum iuxta pontem *Vernij quadam nocte dormiret, apparuit ei domina quædam in somnis, dicens: Iacobelle, quare tu ad me non venis Assisium, vt libereris? Qui mane consurgens, duobus aliis cæcis tremebundus recitat visionem. Respondent illi: Dominam quandam nuper audiuimus in Assisij ciuitate migrasse, cuius sepulcrum per sanitatum munera & per multa miracula manus Domini dicitur honorare. Quo audito, impiger factus concite properat, & nocte hospitatus apud Spoletum, eandem cernit iterum visionem. Ocyus aduolat, totum se præamore luminis ad cursum præcingens. Perueniens autem Assisium, tantas ante virginis mausoleum gentium concurrentium reperit turbas, vt ipse intrare nullatenus posset ad tumbam. Supponit lapidem capiti suo, & cum fide magna, dolens tamen, quod introitum habere non posset, somnum capit præ foribus eius. Et ecce tertio vox ad eum: Benefaciet tibi Dominus, Iacobe, si poteris introire. Euigilans ergo, rogat cum lachrymis turbas, clamans & preces ingeminans, vt ei propter diuinam pietatem viam præstare dignentur. Data sibi via, calceamenta proiicit, vestes exuit, collum corrigia cingit, & sic humiliter sepulcrum contingens, lentum somnum incurrit. Surge inquit ei beata Clara, surge, quia liberatus es. Extemplo surgens, omni cæcitate discussa, omni oculorum caligine relegata, dum clare per Claram videt, luminis claritatem Deum laudando clarificat, & pro tanti munificentia operis ad benedicendum Deum omnes gentes inuitat. Perusinus quidam, vocatus Bonus Iohannes, cum suis ciuibus contra Fulginates perrexerat, Cumque hinc inde concertatio incepisset, grauis ictus lapidis eius manum dura quassatione perfregit. Expendit in medicos pecuniam multam sanitatis amore, sed nullo potest medicinali suffragio intantum iuuari, quin ipsam manum portet inutilem, & ad omne opus penitus impotentem. Dolens itaque illius quasi non suæ dextræ pondus ferre, vsu carere, optat sibi pluries esse truncatam. Audiens vero, quæ per famulam suam Claram Dominus dignabatur ostendere, votum vouēs, ad sepulcrum virginis properat, affert ceream imaginem manus, & super tumbam S. Claræ incumbic. Statim priusquam ecclesiam exeat, manus eius perfecte restituta est sanitati. Petronus quidam de castro Bitone, trium annorum infirmitate consumptus, totus fere diutini languoris tabe deficcatus apparuit. Cuius violentia morbi adeo contractus erat in crutibus, vt curuus semper & ad terram reflexus, vix cum baculo pergere posset. Explorat pater pueri multorū solertiam medicorum, illorum præcipue, qui fractis ossibus medendi peritiam habebāt. Paratus erat omnia bona sua expendere pro recuperanda pueri sanitate. Cumque responderetur ab omnibus, nullius artis ope illi morbo posse succurri, ad nouæ sanctæ suffragia, cuius audiebat magnalia se conuertit. Portatur puer ad locum, vbi preciosa virginis spolia requiescunt, & non diu ante sepulcrum iacens, perfectæ sanitatis gratiam sumit. Confestim nanque rectus & sanus exurgit, ambulans & exiliens, & laudans Deum, & ad S. Claræ laudes populum confluentem inuitat. Erat puer decem annorum in villa S. Quirici Assisinatis diœcesis, claudus ex vtero matris suæ, tibias habebat exiles, pedes in transuersum iactabat, & tottuose deambulans, vix poterat surgere cum cadebat. Mater eius beato Francisco pluries eum deuouerat, nec vllius meliorationis opem acceperat. Audiens vero beatam Claram nouis coruscare miraculis, ad sepulcrum eius puerum deportauit. Post aliquot dies sanatis ossibus tibiarum, ad rectitudinem sunt membra reducta, & quod S. Franciscus multis precibus exoratus, non tribuit, sua discipula Clara virtute diuina concessit. Ciuis Eugubinus, nomine Iacobus de Franco, puerum quinquennem habens, qui debilibus pedibus nunquam ambulauerat, nec poterat ambulare, tanquam ostentum suæ domus, & opprobrium suæ carnis deplorabat. Cubitabat in solo, reptabat in cinere, voluens se quandoque ad scamnum, nec potens erigere: cui natura gradiendi desiderium dederat, negauerat facultatem. Vouent puerum parentes eius meritis S. Claræ, atque vt ipsorum verbo dicatur, volunt esse hominem sanctæ Claræ, si per eam sanitatem fuerit consecutus. Protinus voto emisso, virgo Christi suum hominem sanans liberæ ambulationis officium in oblato sibi puero reparauit. Illico parentes ad virginis tumulum cum puero properantes eum subsilientem & gaudentem Domino obtulerunt. Mulier quædam de castro Menanij, Pleneria nomine, diu contractionem renum perpessa, non nisi baculo sustentata poterat ambulare. Adminiculo tamen baculi non curuum erigebat corpus, sed nutantes vtcunque trahebat gressus. Deferri se fecit quodam die Veneris ad tumulum S. Claræ: vbi preces ad eam deuotissime fundens, celeriter obtinuit, quod fideliter postulauit, Sequenti nanque sab-

Iohan. 10. Sanctiss. Iohannes Baptista nullū vnquam fecit miraculum.

Dæmoniacus puer sanatur.

Item dæmoniacæ duæ.

Item puer furiosus.

Comitialis homo liberatur.

**Cūnarini.*

Ingens motbidorum concursus ad sepulcrū S. Claræ.

Cæcus videt.

Manus incurabilis restituitur.

Puer contractus restituitur.

Item claudus puer.

Item alius.

Item cōtracta fœmina

bato, integra ſanitate obtenta, propriis pedibus eſt reuerſa, quæ fuerat per alios adducta. Tumores gutturis, quos vulgari ſermone ſcrofulas vocant, puella quædam Peruſina cum dolore multo diu portauerat, Viginti quidem glandulæ numerabantur in gutture, vt ipſum puellæ guttur ſatis capite craſſius videretur. Duxit eam ſæpe mater eius ad memoriam virginis Claræ, vbi ipſius ſanctæ beneficium deuotiſſime implorabant. Cumque tota quadam nocte ante ſepulcrum puella iaceret, prorumpente ſudore ſtrumæ illæ mollificari cœperunt, atque de ſuo loco paululum commoueri. Proceſſu vero temporis, per S. Claræ merita ſic euanuerunt, vt nulla penitus veſtigia remanerent. Conſimile malum vna de ſororibus, Andrea nomine, dum adhuc in carne virgo Clara maneret, portabat in gutture ſuo. Mirum certe, quod in medio lapidum ignitorum anima tam frigida latitabat, & inter prudentes virgines deſipiebat imprudens. Hæc ſiquidem nocte quadam guttur ſuum vſque ad præfocationem conſtrinxit, vt globum illum per buccam proiiceret, volens de ſeipſa diuinam ſupergredi voluntatem. Sed hoc incontinenti per ſpiritum Clara cognouit. Curre, inquit vni, curre velociter in inferiorem domum, & ouum calefactum ſorori Andreæ de Ferraria ſorbendum præbe, ſimulque cum illa ad me aſcende. Properans illa, reperit dictam Andream loquela priuatam, propriæ manus iniectione ſuffocationi propinquam. Releuat eam, vt poteſt, & ſecum ducit ad matrem, cui & dixit famula Dei: Miſera, cogitationes tuas Domino confitere, quas & ego bene cognoui. Ecce quod ſanare voluiſti, ſanabit Dominus Ieſus Chriſtus. Sed vitam muta in melius, quoniam de infirmitate alia, quam patieris, non conſurges. Ad cuius verbum ſpiritum compunctionis accepit, & vitam ſatis egregie mutauit in melius. Poſt modicum ergo ſanata de ſcrofulis, de alia infirmitate migrauit. Crudelium luporum feralitas ſæua *Contractam vexare ſolebat: qui in ipſos homines irruentes, humanis ſæpe carnibus paſcebantur. Mulier ergo quædam, nomine Bona, de monte Galliano Aſſiſinatis diœceſis, duos filios habens, vnius, quem lupi rapuerant, vix planctum compleuerat, cum ecce ad ſecundum conſimili ferocitate feſtinant. Stante nanque matre in domo, & aliquid rei familiaris agente, puero deambulanti exterius lupus dentes infigit, ac per ceruicem mordens, cum tali præda ad ſyluam quantocyus tendit. Audientes autem pueri ſtridores homines, qui erant in vineis, ad matrem clamant, dicentes: Vide, ſi filium tuum habes: quoniam ploratus inſuetos paulo ante perſenſimus. Cognoſcens mater filium à lupo direptum, clamores in excelſum leuat, & vlulatibus aëtem complens, virginem Claram inuocat. dicens: Sancta & glorioſa virgo Clara, redde mihi miſerum filium meum. Redde, ait, redde infelici matri natellum. Quod ſi non feceris, meipſam aquis necabo. Currentes itaque vicini poſt lupum, reperiunt infantulum à lupo in ſylua dimiſſum, & canem iuxta puerum eius vulnera delingentem. Ceruici primos iniecerat morſus beſtia fera: dehinc vt prædam leuius ferret, ipſius pueri renibus ſuas impleuerat fauces, & vtrobique non leuis attactus ſigna reliquerat. Voti compos effecta mulier, cum ſuis vicinis ad ſuam properat adiutricem, & pueri varias plagas omnibus videre volentibus monſtrans, Deo & S. Claræ gratias copioſas exoluit. Puella quædam de caſtro *Cannarti, clara die in agro ſedebat: in cuius ſinu mulier altera reclinauerat caput. Et ecce lupus hominum rapax, furtiuos ad prædam concitat greſſus. Quem tamen puella vidit: ſed quia canem credidit, non expauit. Cumque infantula cœpto intenderet ſcrutinio capillorum, efferatur in illam beſtia truculenta, eiuſque vultum ſuo vaſto hiatu concludens, prædam portabat ad ſyluam. Surgit protinus mulier ſtupefacta, & S. Claræ memor, clamores ſuſcitat, dicens: Succurre ſancta Clara, ſuccurre: tibi in hac hora puellam iſtam commendo. Ipſa denique, mirabile dictu, quæ lupi dentibus portabatur, contra lupum inuehitur, dicens: Portabis ne tu latro vlterius, tantæ virgini commendatam? Qua inuectione confuſus, puellam ſtatim in terram molliter poſuit, & quaſi latro deprehenſus, feſtine diſceſſit. XXX.

Puellæ ſtrumoſæ ſanatio.

Item ſtrumoſæ monialis.

Infans è lupi faucibus eripitur

*Ceranarij

RESIDENTE autem in ſede beati Petri clementiſſimo domino Alexandro IV. viro totius ſanctitatis amico, qui & religioſorum tutela, & religionum fit ma columna erat, dum horum mirabilium relatio curreret, & de die in diem fama virtutum virginis latius inſonaret, canonizationem tantæ virginis ipſe iam mundus cum deſiderio expectabat. Dictus itaq; Pō ifex, tantorū turba ſignorū quaſi *re inſolita excitatus, de canonizatione eius vna cū Cardinalibus cœpit habere tractatū Cōmittuntur perſonis ſolēnibus & diſcretis examināda miracula, vitæ quoq; magnalia diſcutiēda tradūtur. Inuenitur Clara, dū viueret, omniū virtutū exercitio clariſſima: inuenitur poſt tranſitum veris & probatis miraculis admiranda. Die n. ad hoc ſtatuta, cum cœtus Cardinaliū conueniſſet, Archiepiſcoporū & Epiſcoporū conuentus adeſſet, Cleri concio ac religioſorum, ſapientum quoq; & potentū plurima multitudo aſſiſteret: ſummo Pontifice illud ſalubre negocium in medium proponente, ac Prælatorum iudicium ſciſcitante, vniuerſi prompro fauore propenſius annuentes. Clatā dicunt clarificandam in terris, quā Deus clarificauit in excelſis. Inſtante vero die migrationis eius ad Dominum, duobus annis ab ipſius tranſitu reuolutis, Prælatorum & totius Cleri multitudine conuocata ſermone quoque præmiſſo, felix Alexander, cui hæcà Domino fuerat gratia reſeruata, cum celebritate permaxima ſanctorum catalogo Claram reuerenter adſcripſit, feſtum eius ſolenniter in tota Eccleſia celebrandum inſtituit, atq; ipſe prius cum tota Curia ſolenniſſime celebrauit. Acta ſunt autem hæc apud Anagniam in eccleſia maiori, anno Dominicæ incarnationis milleſimo ducenteſimo quinquageſimoquinto, Pontificatus Domini Alexandri Papæ IV. anno primo: ad laudem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum.

Item puella *in rem ſolitam.

Aſſcribitur catalogo Sanctorum

AN. 730.

MARTYRIVM EGREGIVM BEATISSIMORVM PORCARII ABBATIS ET QVINGENTORVM MONACHORVM PASSIM IN SACRA

Inſula Lerinenſi, ex fideliſſimis per antiquis manuſcriptis cœnobij Lerinenſis depromptum.

AVG. 12.

EMPORE Caroli qui vt in Chronicis reperitur ob victorias quas fecerat Martellus vocabatur: cum exigētibus peccatorum ſpurcitiis diſponeret dominus affligi genus humanū perſæuitiā paganorū quatenus alios ſaltem perterritos pœnæ timore alios horrore à ſuis erroribus reuocaret, nefandæ gentis exercitus Aggarenorum loca ſuæ habitationis, tanquam de viuariis egrediens in partes Galliarum venit. Quæ videlicet gens crudeliſſima, omni humanitate poſtpoſita, vbique terrarum graſſatur, maritima quæque vltra citraq; peragrando demoliens tandē prouinciā Narbonenſem venit, Vbi deuaſtans omnia ſuo imperio Chriſti abolito nomine intendebat eā ſubiugare: Chriſtiani vero, quia mari & Alpibus cingebātur, exterriti, derelictis ciuitatibus & oppidis ſuis, miſerabile viſu, ad montana confugiebant vt barbarorū manus poſſent effugere, cumq; gens barbara longe, lateq; ſuæ ſedis crudelitatē extenderet, ita in ſolitudinem redegit pene totam regionē vt in heremi vaſtitatem loca prius deſiderabilia conuerſa viderentur, vrbes etiā nobiliſſimas terræ & ſolo coæquans, caſtella depopulans oppida ſubruens, ouiliaq; Domini euertens non minimas Chriſtianorum ſtrages dedit. Num volētes illorum ferocitati reſiſtere Chriſtiani duces extremi armiſque potentes nobiliſſimi viri omnes ſubgladio Sarraceno occubuerunt. I.

ET cum iam nullus pene locus ſupereſſet in terris, nec in mari, quem nefandorum hominum rabies non deuaſtaſſet, ſanctam Lerinenſem inſulam inuadere feſtinant: erat enim in eadem Inſula à longis retro temporibus domus Religionis, quæ retinens maximum examen monachorum, præter cæteras longe lateque diffuſas omni ſanctitate, famaque celeberrima circumquaque rutilabat, eo quippe tempore cœnobio Lerinenſi præerat vir per cuncta laudabilis ſanctus Porcarius Abbas, qui ſanctam congregationem illam in diuino opere inſtruebat verbis & in formabat exemplis, quæ congregatio in tantum ſub beati viri diſciplina ſanctitate profecit: vt omnes prouinciæ Galliarum clerici Epiſcopum, monachi ſibi poſcerent Abbatem in Inſula Lerinenſi. Igitur cum gens Aggarenorū furiens oēm depopulaſſet prouinciam, plurimiſq; pro Chriſti nomine trucidatis, Angelus domini per dies decē præueniens apparuit in ſomnis S. Porcario dicens, Surge velociter & occulta venerandas reliquias, quas in hac ſacra II.

S. Porcarius Abbas Lerinenſis.

Angelus apparet S. Porcario.

ſacra Inſula decreuit dominus per multa tempora obſeruandas. Futurũ eſt enim vt hic locus à feris barbaris violetur & ſanguine Monachorũ conſecretur, qui ipſum ſanctificarunt ſuis orationibus, vigiliis, abſtinẽtiis, & ſacroſancto ſacrificio ſalutari. Cõforta igitur & confirma fratres tuos ne exterriti deficiant à fide & amittant vitã æternã quæ præparata eſt vſq; ad mortẽ legitime certantibus pro ſui nominis cõfeſſione. Euigilans vero B. Porcarius viditpræclarã, perluçidamq; flammã ignis ad cælũ vſq; conſcendere, ex quo perpendens verã eſſe quã viderat viſionẽ gaudio repletus proſternẽs ſe ante Altare B. Petri Apoſt. Lerinenſiũ incolatũ protectoris precibus & lachrymis eius patrociniũ implorabat, quatenus ſuo collegio ſuccurrere dignaretur, & ne ſuo fiduciali patrocinio & promiſſo fraudaretur. Et hoc dicto in terrã corruit. Orat S. Porcarius pro ſuo collegio.

II. VIDENTES itaq; Monachi vitũ Dei in amaritudine & fletu poſitũ proſtratũ erigunt, cauſamq; tanti doloris ſcitcitãtur. S. vero Porcarius Miſſa de Sp. S. deuotiſſime celebrata cõuocatis in capitulo fratribus ait. Annũcio vobis, amantiſſimi, gaudiũ ſempiternũ, hanc n. Inſulam elegit Deus in peculiũ ſpeciale, quã ſanctificauit & electa propagine propagauit, coluit & protexit, & ex vera vita ib. radicata per orbẽ vberes palmites ampliauit, multiplicatiſq; eius tentoriis, fecit ſuos funiculos præ cæteris monaſticis longiores. Nunc v. tanquã pius Paterfamilias ſuã vineã viſitans, quã mirifice plãtauit, Colonos aduocat vt ſtolas ſuas abluãt in ſanguine ſuo, præcinctus ad miniſtrandũ vt faciat illos diſcũbere ad nuptias agni ſponſi. His ab eo prolatis mox nubes lucida apparuit ſuper oẽs qui aderãt & audierunt de nube ſinguli vocẽ clarã dicẽtẽ. Venite benedicti percipite regnũ vobis ab initio præparatũ. Aſtantibus itaq; fratrib⁹ dixit eis B. Porcarius. Viri fratres & patres benedicti, mãſuetus dominus Ieſus Chriſtus, qui propter ſuã miſericordiã dignatus eſt pro nobis pati gratis ſuſcipiens ſeruitutẽ, munditiã & confeſſionem, quã ſibi diuturnis temporibus abſtuliſtis: vt vos triplici munere benedicat immaculatiq; libere ſequamini agnũ ſine macula pronoſtris criminibus immolatũ ad ſuã immarceſſibilẽ gloriã per martyrij palmã vos inuitat Ne paueatis igitur, quinpotius cõfortentur corda veſtra in domino ad ſuſcipiendum martyriũ, vt ad æternam beatitudinẽ peruenire poſſitis ſine fine manſuri. Poſt dies n. decẽ circundabũt nos inimici fidei Chriſtianæ, qui vt audiſtis quãplurimos hinc inde innocentes trucidarũt. Ideo excutite à cordibus veſtris ſordes carnis, vt immaculatos vos offeratis domino Ieſu Chriſto. Tunc v. ſinguli cœperunt præ gaudio lachrymari feruentiſſime ad martyriũ aſpirantes, quibus dicit S. Porcarius, occultemus venerabiles reliquias, ne à ſacrilegis contingantur, q; cum factũ eſſet, iterũ dixit eis, ſunt inter nos vt non ignoratis ſexdecim pueri & triginta ſex adoleſcẽtes, qui ſi ducti fuerint à prophanis dubito ne blanditiis ſiue terroribus ſeducantur, quos cõſulo mittamus ad Italiam, vt ceſſante hac furenti calamitate redeant & reædificent hoc ſacrum Monaſteriũ Lerinenſe & reuerenter colant occultatas reliquias. Quod cũ ab omnibus approbaretur iterũ exhortans dixit eis. Examinate vos ſedulo & ſi quenquam ex vobis cognoueritis formidare martyrium, cedat cũ pueris, ne deficiat in extremis, grandis n. eſt carnis animæq; diſtinctio. Annunciat martyrium fratribus. Vox de cælo ſuper monachos. Occultatur reliquiæ. Mittunt ſexdecim iuuenes & totidem adoleſcẽtes monachos ad Italiam.

IV. CVMQ; ſe ſcrutaſſent, biduo diligenter reperti ſunt quingenti & quinq; qui ſolido animo ad ſuſcipiendum Martyriũ pro Chriſti nomine ſunt accincti. Qui ſe crebris orationibus præparantes feruenti animo ad martyriũ anhelabant. Dum autem ſacramentis Eccleſiaſticis ſe munirent, cognouerunt duos ex ipſis iuuenes plurimum formidare, quorũ vnus Columbus & alter Eleutherius vocabatur, qui diſcedentes à cæteris in quodam antro prope littus Inſulæ latuerunt. Carpens itaq; gens prophana littora Inſulæ Lerinẽſis, frendet & murmurat rugiens contra ſanctos. Interim Eccleſiæ deſtruũtur, cruces confriguntur, altaria & ſacra omnia prophanãtur improbè rapientes monachos innocentes. Quibus ẽt iniecerunt plurima tormẽta vt manifeſtarent quæcumq; abſconderãt precioſa. Cumq; à ſanctis nihil præter viles veſtes, quibus ſe cõtexerant reperiſſent: Diſgregarũt à ſenioribus iuuenes plurima eis promittẽtes, ſi eorũ ritibus conſentirent, & ſi renuerent, eos diuerſis cruciatibus interficerẽt. Tunc mœror fuit ſeniorib⁹ & pauor qui piis inuocationibus & ſuſpiriis Dominũ cui ſeruiebant precabantur: vt iunioribus conſtantiæ ſpiritũ & animi fortitudinem ne deficerẽt largiri dignaretur: barbari autem in ſeniores acerbiſſimis tormentis velut rabidi canes debacchantes adhortabãtur iuuenes ne ſimili pœna occũbere paterentur: ſed mundi gloria ſecũ potirentur, quos etiam cũ ſenioribus cũ poſt blanda & aſpera argumẽta conſtãtes agnouiſſent, variis ſuppliciis ſimul occiderũt. Seruãtes autẽ ex illa ſancta caterua ſacrilegi hoſtes quatuor iuuenes robuſtos corpore & facie venuſtos ducis eorũ nauigio recluſerunt, reliquos oẽs opprobriis inſultãtes, plagis afficiẽtes, lãceis pũgẽtes, gladiis laniãtes, poſtremo geminatis vulneribus confoderũt.

V. COLVMBVS vero & Eleutherius, qui vt ſupra diximus in ſcopuloſa cauerna ſe abſconderant, videntes per foramen obliquum ſociorum animas in aëre ſicut ſtellas fulgentes cũ Angelis gloriantes & ſeſe inuicẽ præſtolantes, dixit Eleutherio Colũbus, nõne vides cũ quanta gloria fratres noſtri qui modo paſſi ſũt nos expectãtes aſcẽdunt ad cęlũ? eamus ergo & nos vt cũ eiſdẽ laureati cõſcendamus ad Dominũ. Eleutherio exire reluctante poſiluit ab antro Colũbus qui illicò martyrũ cateruæ aſſociãdus detrũcatus eſt. Cũq; trucidaſſet gẽs prophana monachos viros innocẽtes & eorũ ſi fuit adhuc ferueret ad malũ, Eccleſias omniaq; ſacra ędificia Lerinẽſis Inſulę fũditus euerterũt ſoloq; æquarũt, lapides & colũnas ſanctuarij miro modo fabricatas cõminuentes in ignominiã Chriſti & fidei catholicæ in mare proiecerũt. Cædunturq; ſancti. Videntur animæ eorũ cælos penetrantes. Excidium monaſterij Lerinenſis.

VI. QVI poſtquam rabies eorũ derelictis omnibus quieuiſſet nauigantes inde peruenerunt ad locum cui nomen Agathon, vbi captiui quatuor illi monachi obtinuerunt vt naturæ ſatisfacerent è nauigio in terrã deſcendere, qui nemotis cõdenſi latebras intrantes per vmbroſa conuallia non ſine diuino nutu aufugerũt, totaq; nocte per ſecreta nemora ambulantes ad locũ qui Ara lucis dicitur peruenerunt. Quo in loco paruũ nauigiũ prope littus maris reperientes & aſcendentes ſacrã Lerienſem Inſulã circa auroram intrauerunt: Cernentes autem rantorũ patrũ venerabilia corpora, tot tantiſque vulneribus confoſſa, & valde lacerata, quis enarrare valeat, quos gemitus, quas lachrymas, quæ ſuſpiria abimis viſceribus emittebant? Mœrebant enim cordibus, cũr vna ſimul cum illis beatiſſimis coronari gloria martyrij nõ meruiſſent, vnde lugubres voces amaroſq; gemitus alter ad alterũ emittere & iterum reuocare non ſinebãt. Eleutherius v. percipiens mœrentiũ voces ab antro proſiliit cognitiſq; fratribus iterũ lachrymæ, iterũ gemitus, incredibile dictu, ſuper occiſorum monachorum crudelem mortem renouantur, pœnitebat enim ſe ad gloriæ palmam cum illis ſicut potuerat cum Columbo non perueniſſe. Sed prouidentia diuina eum ſuperſtitem ſeruari voluit, vt eo ſuperſtite & ſciente poſteriſq; reuelante celebranda ſemper, ſicut dignum eſt, paſſio ſanctorum & feſtiua in æuum coleretur.

VII. CVM v. lux oriente ſole terris reddita eſſet, ecce bauinarum. i. auiũ maritimarum innumerabilis multitudo in aëre ſuper Inſulã expanſis alis obũbrans volitabat, quæ voces quaſi flebiles emittendo in tantorũ patrũ occiſione perſiſtebat, veluti ſi exequias agere voluiſſent, donec ſanctorũ corpora fuêre tumulata. Superſtites miſeri monachi vna cũ viro Dei Eleutherio poſt lacrymas & gemitus perſoluentes exequias modo & honore quo poterant parentãtes, ſuper tã pio flebiliq; exitio fratrũ ſuorũ, ſacrata eorũ corpora, tumulis in Inſula cõdiderũt deinde ſacrã Inſulã cuſtodẽ venerabiliũ talentorũ ſolitariã non ſine lacrymis, vt credi poteſt, relinquẽtes Italiã ad ſocios requirẽdos petierũt: vbi Romæ Sum. Pontifici ſignificarunt ſanctorũ monachorũ necẽ & cœnobij Lerinenſis ruinã Paſſi ſunt autẽ ſancti iſti martyres circa an. Domini triginta ſupra ſeptingẽtos pridiè Non. Aug. Euolutis a. poſt hoc exitiũ aliquibus annorũ curriculis & per potentiã Francorũ expulſis à prouincia barbaris vir Domini Eleutherius euerſũ Lerinenſe Monaſteriũ cũ cæteris monachis ab Italia venientibus procurarũt reſtaurari & in priſtinũ ſtatũ redigi. Veneremur ergo & nos hodie dilectiſſimi, hos martyres patres noſtros qui ad hãc gloriã ieiuniis, vigiliis & orationibus ſacrificioq; ſalutari ſacrã Inſulã extulerũt & ſanctificarũt, vt de ea dici poſſit, ô quã glorioſa dicta ſũt de te ciuitas Dei! & ſanctis operibus ſequẽdo Dominũ celebrẽ per totũ mundũ vbi Chriſtiana religio colitur, reddiderunt, celebremus hũc diẽ puro corde in hymnis & vocibus iucunditatis deprecando Dominũ vt ſuffragantibus nobis meritis ipſorũ præmia æterna in eorum ſocietate fęliciter conſequamur, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen. Aues marinę iuſta per ſoluunt.

De S. Hippolyto martyre, Concordia nutrice eius, atque aliis 19. è familia S. Hippolyti, videat Lector Gesta S. Laurentij martyris 10. Augusti.

ANN. 340.

S. CASSIANI MARTYRIS HISTORIA, A QVODAM ANTIQVO SCRIPTORE EX PRVDENTIO PROSA reddita, cuius quidem Beda venerabilis meminit in prologo in vitam S. Felicis Nolani, sed nomen eius non exprimit, sicut nec peruetustus Codex MS. vnde hæc descripsimus.

Passionem sancti martyris traditione cólimus:

PRVDENTIVS, sicut notum est, vir religiosus fidei dogmata poematis etiam iucunditate commendans, & hoc quoq; ad cultum religionis adiungens, vt anteceſſorum Martyrũ certamina sacra percurreret: adorandam Cassiani martyris passionem sub hoc ordine voluit ad posteritatis memoriam peruenire. Quã ideò visum est communi sermone describere, vt quæ tenẽtur libris, recenſerentur & populis, & scientiæ nota doctorum, auribus quoq; omnium nõ essent ignota fidelium. Cuius ideò in præsenti lectione nomen I. inſertum est, vt passionem sancti martyris Cassiani, quam traditione colimus, tanti quoq; viri commendatã authoritate credamus. Nam licet merita eius virtute prodantur, & Dominus noſter sanctum suum quotidiana eius operatione glorificet: nunquam tamen religiosus vir Prudentius passionis eius ordinem per se voluisset agnosci, nisi fidẽ oportuisset adhiberi. Scripsit ergò sermone competenti, dum apud Cornelij Forum S. Cassianum, venerabili tumulo aduolutus, oraret, erectos ad cœlum oculos suos, in huiusmodi imaginem martyris incidisse, in qua ipse esset laceratus omnibus membris, plagis mille perfossus, minutis rupta cute vulneribus, & circunstantes pueri stylis paruulis mẽbra fodientes. In quo dum miratus esset ad spectu, dixisse custodem: Hospes, non est fabula, quod cernis. Historia est, quæ libris tradita, monstrat vetusti temporis veritatem. Magister hic pueros paruulos literis imbuebas, doctus notis breuibus verba comprehendere. In quem discipulorum suorum ira propterea, quod ad discendum cogebantur, exarsit. Non enim latet, quanuis vtilia sint scientiæ bona, dura tamen semper esse infantiæ.

Cur discipulis exosus fit factus magister Cassianus.

Impius persecutor sanctum martyrem pueris traditlento cruciatu ne. candum.

DVM ergò eodem tempore catholica fides persecutorum tempestate laboraret, B. Cassianus est productus ad II. medium, vtpote qui cum persecutoribus colere impia sacra noluisset. A quo cum esset quæsitum, quid artis, aut quid haberet officij, respondit est, quòd pueros literis erudiret. Statim ergò à persecutore, quẽ spreuerat, ipsis pueris, quos in se exasperauerat castigando, per sententiam animi furentis addictus est, vt ipsi in magistri sanguine, cum corporis eius laceratione, sæuirent. Durus, inquit, discipulorum suorum & seueriſſimus doctor, eorum, quos terruit, feritate crucietur. Statuitur ergò spoliatus vestibus, manibus post tergum ligatis, circunstante armato stylis agmine puerorum: qui quantum dum discerent, doluêre, tantum ea accepta libertate sæuirent. Iraq; in faciem & ad caput magistri tabulæ & buxa cerata franguntur, & præacutis stylis confessor Christi nunc foditur, nunc cæcatur: & aliis summa vulnera, aliis altiora figentibus, dum leuiores manus grauiores fiunt, morte dilata, humili confessor voce precabatur, vt essent viribus fortiores, & annos virtute transcenderent, vt ætatis infirmitatem suppleret sæua crudelitas, & se velocitas amaritate mortis absolueret. Sed illi non contenti sola feritate tortoris, sic magistri sui vulneribus illudebant: Tu armâsti manus noſtras, & ferrum hoc, quod gerimus, tu donâsti. Duriores reddimus, quàm sensimus, plagas, & in te districtionem, accepta libertate, punimus. Tandem pius Deus martyris sui tormenta miseratus, mortis vincula dissoluit, & per venas totius corporis sanguis effusus, piam animam Creatori scutum reddidit & coronam. Per Christum Dominum uoſtrum.

Videtur locus mendosus.

ANN. 570. **Bandonima.*

VITA S. RADEGVNDIS REGINÆ, DVOBVS LIBRIS COMPREHENSA: QVORVN PRIOREM SCRIPSIT FORTVNATVS EPISCOPVS: posteriorem *Bandomina ad Abbatissam Didymiam, supplens ea, quæ à Fortunato erant prætermissa: cuius posterioris stylum, vbi expedire visum fuit, nonnihil elimauit Fr. Laur. Surius. Fuit autem ea Bandomina S. Radegundis æqualis, & monasterij eius monacha vel sanctimonialis,

13. AVGVS

Coronari ex meritis.

REDEMPTORIS noſtri tantum diues est largitas, vt in sexu muliebri celebret fortes victorias, & corpore fragiliores, ipsas reddat fœminas virtute mentis inclytæ gloriosas. Quas habentes nasi ẽdo mollitiem, facit Christus robustas ex fide: vt quæ videntur imbecilles, dum coronantur ex meritis, à quo efficiuntur fortes, laudem sui cumulent creatoris, habẽdo in vasis fictilibus thesauros cœli reconditos. In quarum viscer ibus cum suis diuitiis ipse Rex habitaturus est Christus. Quæ mortificantes se sæculo, despecto terræ cõsortio, defæcato mundi contagio, nou confidentes in lubrico, non stantes in lapsu, quærentes viuere Deo, ad gloriam redẽptoris sunt copulatæ paradiso. In quo est pariter numero, cuius vitæ præsentis, cursum, licet sermone priuato, ferre tentauimus in publicum: vt cuius est vita cum Christo in gloria, memoria relata celebretur in mundo. PROLOGVS FORTVNATI.

*Berthario *for. altitudinem.

BEATISSIMA igitur Radegundis, natione barbara, de regione Turinga, auo Rege Basino, patruo Herminefrido, patre Rege *Berchario: quo *altitudo sæculi tangit Regina de germine, celsa licet origine, multum celsior actione. Quæ cum suis parentibus breui commanens tempore, tempestate barbarica Francorum victoria regione vastata, vice Israelitica exit & migrat de patria. Tunc inter victores, cuius esset præda regalis puella, fit contentio de captiua: & nisi reddita fuisset transacto certamine, in se Reges arma mouissent. Quæ veniens in sortem præcelsi Regis Clotarij, in *Viromandensem ducta, Atheias in villa relexui, inter opera reliqua fit ex barbaris literata, frequenter loquens cum paruulis, si conferret sors temporis, martyr fieri cupiens. Indicabat adolescens iam tunc merita senectutis, obtinens pro parte, quod petiit. Deniq; dum esset in pace florens Ecclesia, ipsa est à domesticis persecutiones perpessa: iamtunc id agens infantula, vt quicquid sibi remansisset in mensa, collectis alijs paruulis, lauans capita singulis, compositis sellulis, porrigens aquam manibus, ipsa inferebat, ipsa miscebat infantulis: hoc etiam præmeditans cũ Samuele paruulo clericõ, facta Cruce lignea, præcedentem subsequens psallendo ad oratorium grauitate matura. Simul Paruuli properabant: ipsa tamen cum sua veste pauimenta nitidans, circa altare verò cum facitergio iacentem puluerem colligens, foris cum reuerentia recondebat potius, quam verrebat. LIB. I. I.

Adhuc puella fert persecutiones, & miram exercet pietatem Facitergiũ, pro sudario

QVAM præparatis expensis, cum voluisset Rex prædictus accipere, Berarcham ab Atheias nocte cum puellis II. elapsa est. Deinde Successionis cum eam direxisset, vt in Reginam eligeret, fugit, euitans pompam regalem, nè sæculo crescc-

lo crescerent. Sed cui debebatur, & humana gloria non mutatur. Nubit ergò terreno principi, nec tamen separatur à cœlesti. At dum sibi accessit sæcularis potestas, magis quàm permitteret dignitas, se plus inclinauit voluntas, subdita semper Deo, sectans monita sacerdotum: plus participata Christo, quàm sociata coniugio. Illo verò sub tempore tentamus patefacere de multis pauca, quæ gesserit. Igitur iuncta principi, timens nè à Deo degradasset, cum mundi gradu proficeret, se cum sua facultate eleemosynæ dedicauit. Nam cum sibi aliquid de tributis accideret, ex omnibus, quæ venissent ad eam, ante dedit decimas, quàm recepit. Deinde quod supererat, monasteriis dispensabat: & quo ire pede non poterat, misso munere circuibat. A cuius munificentia nec ipse se abscondere potuit Eremita. Sic, nè premeretur à sarcina, quod acceperat, erogabat. Apud quam nec egeni vox inaniter sonuit, nec ipsa surda præteriit, sæpè donans indumenta, credens, sub corporis veste, Christi se membra tegere: hoc se reputans perdere, quicquid pauperibus non dedisset.

Clotarius rex eam inuitam ducit vxorem.

Largæ eius eleemosynæ.

II. Adhvc animo tendens ad opus misericordiæ, Atheias domum instruit: quo, lectis cultè compositis, congregatis egenis, fœminas ipsa lauans in thermis, morborum curans putredines, virorum capita diluens, ministerium faciēs, quos anteà lauerat, eisdem sua manu miscebat, vt fessos de sudore, sumpta potio recrearet. Sic deuota fœmina, nata & nupta Regina, palatij domina, pauperibus seruiebat ancilla. In mensa verò subocculte, nè cognosceretur ab aliquo, antepositio cum legumine ferculo, inter epulas Regum, more trium puerorum, faba vel lenticula delectabiliter vescebatur. Decursum verò decantando, etsi sederet in prandio, excusans se Regi aliquo casu, vt Deo redderet debitum, se subducebat conuiuio, quo egressa, Domino psalleret, & curiosè requireret, quali cibo pauperes foris refecissent. Itidem nocturno tempore, cum reclinaret cum principe, rogans se pro humana necessitate velle consurgere, & leuans, egressa cubiculo, tandiu ante secretim orationi incumbebat, iactato cilicio, vt solo calens spiritu, iaceret gelu penetrata, tota carne præmortua: non curans corporis tormentum mens intenta paradiso, leue reputans quod ferret, tantum nè Christo vilesceret. Indè regressa in cubiculum, vix tepefieri poterat vel foco, vel lectulo. De qua Regi dicebatur, habere eum potius iugalem monacham, quàm reginam. Vnde & ipse irritatus, pro bonis erat asperrimus. Sed ipsa pro parte leniens, pro parte tolerabat modestè rixas illatas à coniuge.

Mira humilitas & humanitas.

Dan. 1.

Vide abstinentiam.

Nocturnæ preces eius.

III. Diebvs verò Quadragesimæ satis est scire, qualiter se redegerit inter vestes regias singulariter pœnitentem. Igitur appropinquante ieiunij tempore, ad religiosam monacham, nomine Piam, mittebat, cui ad sanctum propositum illa dirigebat veneranter in linteo sigillatum ciliciū. Quod sancta induens, ad corpus per totam Quadragesimam subter vestem regiam, dulcem portabat in sarcinam. Transactis autem diebus, similiter sigillatum retransmittebat cilicium. Si autem Rex deerat, quis credat, qualiter se orationi diffundebat, qualiter se tanquam præsentis Christi pedibus alligabat, & quasi repleta deliciis, sic longo ieiunio satiabatur & lachrymis? Cui, despecto ventris edulio, tota refectio & tota fames erat in Christo. Illud qua pietate peragebat solicite, vt quæ per oratoria vel loca venerabilia tota nocte perlucerent, candelas suis manibus factas, iugiter ministraret? Pro quarum mora serotina, dum sibi nunciaretur tarde, quod se ad mensam Rex quæreret, circa res Dei dum satagit, rixas habebat à coniuge: ita vt multis vicibus princeps per munera satisfaceret, quod ei per linguam peccasset. Ad cuius opinionem si quis seruorum Dei visus fuisset per se vel per alium vocatus occurrere, videres illam cælestem habere lætitiam. Et hora noctis decursa, cum paucis pergens & intimis per niuem, lutum vel puluerem, aqua calida parata, ipsa lauabat & tergebat veneranda vestigia, ac resistente seruo Dei, ei propinabat in patera. Sequenti die domus curam commendans creditariis, ipsa se totam occupabat circa viri iusti verba, circa salutis instituta, circa despiciendi mundi intuitum, & vitæ cœlestis commercia retentabatur per dies. Quem videns lætificata, remuneratum relaxabat ipsa tristis ad propria.

Tota Quadragesima vtitur cilicio

Ieiunio satiatur & lachrymis.

Seruos Dei mire veneratur.

IV. Illvd quoq; quam prudenter totum pro sua *parte prouidebat in pondere? Quoties quasi mafortem nouum linteum, auro vel gemmis ornatum, more vestiebat de barbaro, à circunstantibus puellis si laudaretur pulcherrimum, indignam se adiudicans tali componi linteolo, mox exuens se vestimento, dirigebat loco sancto, quisquis esset in proximo, & pro palla ponebatur diuino super altario. Qualiter verò si quis pro culpa criminali, vt assolet à Rege deputabatur interficiendus, sanctissima Regina moriebatur, cruciabatur, nè designatus reus moreretur in gladio? Qualiter concursabat per domesticos, fideles seruientes & proceres? Quibus blandimentis mulcebat animum principis, donec mitigata ira Regis, vnde processerat sors mortis, indè curreret vox salutis?

**saluti.*

Anxie intercedit pro morti adiudicatis.

VI. His igitur beatis actibus occupatam, in tantum prouexit diuina clementia, vt etiam adhuc in palatio laicam, Domino largiente, declararentur per eam miracula. Denique in Perona villa post prandium dum ambularet per hortum sanctissima, rei retrusi pro crimine, succurri sibi succlamabant, vociferantes de carcere. Ipsa quid esset interrogat: mentiuntur ministri, quod mendicorum turba quæreret eleemosynam. Credens hoc illa, transmittit quo indigebat inopia. Interea à iudice compelluntur tacere, qui tenebantur in compede. Cum verò nox superueniisset, dum solitum cursum diceret, fractis vinculis soluti, occurrunt Sanctæ de carcere. Quo cognito, reos se viderunt, qui Beatæ mentiti sunt, dum qui rei fuerant, de catenis soluti sunt. Et quoniam frequenter aliqua occasione, diuinitate prosperante, casus cedit ad salutem, vt hæc religiosius viueret, frater interficitur innocenter. Directa igitur à Rege, veniens ad beatum Medardum Nouiomum, supplicat instanter, vt ipsam mutata veste Domino consecraret. Sed mentior dicentis Apostoli, si qua ligata sit coniugi, ne quærat dissolui: differebat Reginam, nè veste tegeret monacham. Adhuc beatum vicum perturbant proceres, & per basilicam grauiter ab altario retrahebant, nè velaret Regi coniunctam, nè videretur sacerdos, quod præsumeret principi subducere Reginam, non publicanam, sed publicam. Quo sanctissima cognito, intrans in secretarium, monachæ veste induitur: procedit ad altarium, & beatissimum Medardum his verbis alloquitur: Si me consecrare distuleris, & plus hominem quam Deum timueris, de manu tua pastor ouium animam requirat. Quo ille contestationis concussas tonitruo, manu superposita, consecrauit diaconam.

Solvuntur compediti diuinitus

Reginæ frater inno center occiditur.

1. Cor. 7.

Fit monacha Regina

VII. Mox indumentum nobile, quo celeberrima die solebat, pompa comitante, Regina procedere, exuta ponit in altare, & oblatis gemmis ornamentis, mensam diuinæ gloriæ tot donis onerat per honorem. Circulum auri ponderatum, fractum dat in opus pauperum. Similiter accedens ad Cellam S. * Nimeris die vno, quo se ornabat felix Regina composite, sermone vt loquar barbaro, * stibionem, camisias, manicas, cofias, fibulas, cuncta auro, quædam etiam gemmis exornata per circulum, sibi profutura sancto tradidit altario. Inde procedens ad Cellam venerabilis Daddonis, die, quo debuit ornari præstanter in sæculo, quicquid induere poterat, censu diuite fœmina, Abbate remunerato, totum dedit cœnobio. * Acquiter sancti Gundulphi, post facti Metis Episcopi, progressa receptaculo, non minori laboratu nobilitauit Sinergium. Hinc felici nauigio Turones appulsa, quæ suppleat eloquentia, quantum officiosam, quàm se monstrauerit munificam, quid egerit circa S. Martini altaria, templi basilicam, flens, lachrymis insatiata: singula iacens per limina? Vbi Missore vocato [*alias misso Reuocato*] vestibus & ornamento, quo se clariori cultu solebat ferre in palatio, sacra composuit altaria. Hinc cum in vicum Condatensem, quo gloriosus vir Martinus, & Christi satis intimus * sanator migrauit à sæculo, ancilla Domini peruenisset, dedit non inferiora, Domini crescens in gratia. Hinc cum in villa Seindas Pictauo territorio, iuxta prædictum vicum decenter accederet, itinere prosperante, qualiter se gessit per singula, quis numeret infinita? Namque in mensa sub fladone siligineum panem absconsum, vel hordeaceum, manducabat occultè, sic vt nemo perciperet. Nam ex illo tempore, quo beato

Eius munera liberaliter ecclesiis donata

** Eumeris*

** scapionē*

** Atq; ter.*

** f. senator.*

Medardo

* *infirmitatem.* Medardo conſecrante velata eſt, vſq; ad * finem, præter legumen & olera, non pomum, non piſcem vel ouum, vel aliud quid edit. Potum verò, præter aquam mulſam atq; pyratium, non bibit: non vini puritatem, non medi decoctionem, ceruiſiæq; turbedinem. Tunc more S. Germani, iubet ſibi molam ſecretiſſimè deferri, ex qua tota Quadrageſima, in quantum quatriduana refectio poſtulauit, ſua manu commoluit. Oblationes [a] etiam ſuis manibus faciens, locis venerabilibus inceſſabiliter diſpenſauit.

Nota mirã abſtinentiã in tanta regina.

[a] Oblationes dicit hoſtias, vt vulgo vocant.

ERGO quia apud ſanctam non minus vſus miſericordiæ, quàm erat concurſus de plebe: nec deeſſent qui peterent, nec deficeret quæ donaret, mirandum, vt omnibus ſatisfaceret, vnde theſauri tot exuli, vnde tot diuitiæ peregrinæ. Quanta expendebat diurna redemptio, quæ ſola ſciebat, quæ petentibus deportabat? Nam præter quotidianam menſam, qua refouebat matriculam, duobus ſemper diebus ſabbati, quinta & ſabbato, balneo parato, ipſa ſuccincta de ſabano, capita lauans egenorum, defricans quicquid erat cruſtæ, ſcabiei, tineæ, nec purulenta faſtidiens, interdum & vermes extrahens. Purgans cutis putredines, ſingulatim capita pectebat ipſa, quæ lauerat. Vlcera ve.ò cicatricum, quæ cutis laxa detexerat, aut vngues exaſperauerant, more Euangelico, oleo ſuperfuſo mulcebat morbi contagium. Mulierum verò deſcendentium in tinam, ipſa cum ſapone à capite vſq; ad plantam membra ſingula diluebat. Egredientibus exindè, ſi cui veterata indumenta ineſſe conſpiceret, tollens raſa, noua reddens, ante pannoſos, faciebat cultos venire ad prandium. Quibus congregatis, miniſterio parato, ipſa aquam ſine mappam ſingulis porrigebat, & inualidis ipſa manus pariter & os tergebat. Hinc tribus ferculis illatis, farcitis deliciis, ſtans ante prandentes ieiuna, præſens conuiuis ipſa incidebat panem, carnem vel quicquid apponeret. Languidis autẽ & cæcis non ceſſabat cibos cum cochleari porrigere. Hoc præſentibus duabus adſpicientibus, ſed ſe ſola ſeruiente, vt noua Martha ſatagebat, donec purulenti fratres læti feruerent conuiuiis. Tunc illa remouens ſe loco, vt ablueret manus, iam bene culto conuiuio, tota gratificabatur, ſi quid audiret fremitus: iubebat tamen, vt ſederent, donec vellent aſſurgere. VIII.

Vide humilitatem & officia ſummæ humanitatis.

*Luc.*10.

*Luc.*10.

VENERABILI vero omni Dominico die hoc habebat in canone vel æſtate, vel hyeme, vt pauperibus collectis, primum merum ſua manu de potu dulci porrigeret, puellæ poſtea committens, vt omnibus illa propinaret: quia ipſa feſtinabat ad orationem recurrere, quô & curſum conſummaret, & ſacerdotibus ad menſam inuitatis occurreret: quos adhuc regali more, ad propria cum redirent, ſine munere non laxaret. Hanc quoq; rem intremiſcendam qua peragebat dulcedine? Cum leproſi venientes ſigno facto ſe proderent, iubebat adminiculæ, vt vnde vel quanti eſſent, pia cura requiteret. Qua ſibi renunciante, menſam parari iuſſit, itemq; cochlearia, cultellos, cannas, potum & calices. Sola ſubſequente, intromittebantur furtim, quo eos nemo perciperet. Ipſa tum mulieres, variis lepræ perfuſas maculis comprehendens in amplexibus, oſculabatur vultus, toto in Deo diligens animo. Deinde menſa poſita, ferens aquã calidam, facies lauabat, manus vngens & vlcera, & curſus adminiſtrabat ipſa, paſcens per ſingulas. Recedentibus præbebat auri vel veſtimenti, vix vna teſte, munuſcula. Miniſtra tamen præſumebat, etſi non ſine blandimentis, ſic appellare ſanctiſſimam: Domina, quis te oſculabitur, quæ ſic leproſos amplecteris? Illa reſpondebat benuole: Verè ſi me non oſculeris, hinc mihi cura nec vlla eſt. IX.

Officioſiſſimè tractat leproſas.

Nota vim S. Crucis.

QVÆ tamen, præſtante Deo, diuerſo fulſit miraculo. Deniq; ſi quis puſtulæ deſperaret de vulnere, offerebat miniſtra ſanctæ folium pampini, mentiens ſibi opus hoc eſſe. Sicq; vix obtento ſignaculo, portabat ad deſperatum: vulneri ſuperpoſitum mox occurrebat remedium. Itidem frigoreticus qui veniſſet, aut languens, dicens in ſomnis ſe vidiſſe, vt pro ſua ſalute fœminæ ſanctæ occurreret: offerebat candelam alicui ex miniſtris. Qua accenſa per noctem, morbus accipiebat mortem, morbidus ſanitatem. Quoties autem cognouit decubantem in lectulo, portans poma peregrina, dulce ſimul & calidum, reficiebat ægrotum: & qui nec decimo iam die aliquid percepiſſet cibi, ipſa mox adminiſtrante, languidus accipiebat cibum pariter & ſalutem. Quod tamen ipſa imperabat, ne quis proferret in fabula. X.

Frigoreticus pro febricitante.

Morbidos ſanat.

TANTA verò congreſſio populatis extitit die, qua ſe ſancta deliberauit recludere, vt quos plateæ non caperent, aſcendentes tecta complerent. Quid autem ſanctiſſima ieiunij, obſequij, humilitatis, charitatis, laboris & cruciatus frequenter indepta ſit, ſi quis cuncta percurreret, ipſam prædicaret non tam confeſſorem, quam martyrem. Ergò venerabilem præter diem Dominicum, fuit ſacratiſſimæ omnibus diebus ieiunium, lenticulæ vel oleris propè ieiuna refectio: non autẽ piſcem, vel pomum, nec ouum habens in edulium. Panis verò deliciarum, ſiliginis fuit aut hordei, quem abſconſum ſub fladone ſumebat, nè quis perciperet. Fuit etiam potio, aqua, mulſum * pyratium, ſed modice libata ſitibunda potatio. Prima Quadrageſima, qua ſe recluſit in cellula, donec fuiſſet tranſacta, panis non ſumpſit cibaria, niſi die Dominico tantum. Radices herbarum aut olera de malua, ſine olei gutta, ſine ſale compoſita ſumebat in cibum: verum ex aqua toto ieiunio nec ſumens duo ſextaria. Hinc tanta ſiti laborabat, vt faucibus deſiccatis, vix pſalmũ diceret arida. Cilicium etiam habens ad corpus pro linteo iugiter, curſum decantans peragebat vigilias: ante ſe cinere ſtrato, ſuperiecto cilicio, vtebatur pro lectulo. Ipſa eam requies fatigabat, cui parũ videbatur hoc ſuſtinere corpuſculum. Non illam aliquando mollis pluma fulciuit, neq; linteaminis nitor inſtruxit. Manicam, qua brachium indueret, non habebat, niſi quod de caliga ſua ſibi duas fecit manicas. Sed ita ſe tractabat, vt hæc nec Abbatiſſa ſentiret. XI.

Nota in tãta fœmina tam raram abſtinentiam

* *piracium.*

Eius aridiſſima ſitis.

Lectus.

Paupertas.

Humilitas.

ADHVC monachabus omnibus ſoporantibus, calceamenta tergens & vngens, tranſmittebat per ſingulas. Aliis Quadrageſimis aliquid relaxans, quinta feria ſumebat, deinde die Dominica. Nam & reliquo tempore, præter dies Paſchales ac ſummæ feſtiuitatis, donec infirmitas permiſit, in cinere & cilicio ſemper vitam duxit auſteram, prius ſe leuans, vt pſalleret, quàm cõgregatio ſurrexiſſet. Nam de officiis monaſterialibus nihil ſibi placuit, niſi prima ſeruiret: & ipſa ſe caſtigabat, ſi bonum feciſſet poſt alteram. Ergò ſuis vicibus ſcopans monaſterij plateas ſimul angulos, quicquid erat fœdum purgans, & ante ſe ſarcinas, quas alius horreret videre, non abhorrebat euehere. Secretum etiam opus purgare non tardans, ſed occupanter ferens fœtores ſtercorum, credebat ſe minorem ſibi, ſi ſe non nobilitaret ſeruitij vilitate: ligna ſupportans brachiis, focum flatibus & forcipibus admouens, calens nec læſa ſe retrahebat. Extra ſuam hebdomadam infirmantibus ſeruiens, ipſa cibos decoquens, ægrotis facies abluens: ipſa calidum porrigens, viſitabat quas fouebat, ieiuna rediens in cellulam. XII.

Quadrageſimis ſcilicet Mariæ virginis & Petri & Aduentus Dominici.

Vilitate ſeruitij ſe ſentit nobilitari.

ILLVD quoq; quis explicet, quanto feruore excitata ad coquinam concurſitabat, ſuam faciens ſeptimanam? Deniquè nulla monacharum de poſticio, niſi illa, quantum ligni opus erat, ſola ferebat in ſarcina. Aquam de puteo trahebat, & diſpenſabat per vaſcula. Olus purgans, legumen lauans, focum ſtatu viuificans, & vt decoqueret eſcas, ſatagebat exæſtuans. Vaſa de foco ipſa leuans, diſcos lauans & inferens. Hinc conſummatis conuiuiis, ipſa vaſcula diluens, purgans, nitidans: de coquina, quicquid erat fæculentum, foras in locum deſignatum ferebat, ima etiam purgamina. Iudè * per ægrotantes inferens neceſſaria, ibat non tepida. Et priuſquam acciperet Arelatenſem regulam, hebdomada ſub tranſacta, ſufficienter ad omnes calidam faciebat aquam, humilitate ſanctiſſima, pedes lauans & oſculãs: & adhuc omnibus proſtrata, deprecabatur veniam negligentia pro commiſſa. Itaq; poſt tot labores quas ſibi pœnas intulerit, & ipſe, qui voce refert, perhorreſcit. XIII.

* *pro ægrotantibus.*

QVADAM vice dum ſibi translatos tres circulos ferreos, diebus Quadrageſimæ collo vel brachiis innexiſſet, & tres XIV.

& tres catenas inserens, circa suum corpus alligasset strictius, inclusit durũ ferrum caro tenera supercrescens. Et transacto ieiunio, cum voluisset sub cute clausas catenas extrahere, nec valeret, caro per dorsum atq; pectus super ferrum catenarum est incisa pet circulum, vt sanguis effusus, adextremum exinaniret corpusculum Itidem vice sub altera iussit fieri laminam in signum Christi aurichalceam. Quam accensam in cellula, locis duobus corporis altius sibi impressit, tota carne depicta. Sic spiritu flammante, membra faciebat arderé. Adhuc aliquid grauius in se ipsa tortor excogitans, vna Quadragesimarum super austerum ieiunium, & sitis torridum cruciatum, adhuc lima cilicij tenera membra setis asperis dissipante, iubet portari aquimanile, ardentibus plenum carbonibus. Hoc, discedentibus reliquis, trepidantibus membris, animus armatur ad pœnam, tractans, quia non essent persecutionis tempora, à se vt fieret martyr. Inter hæc vt refrigeraret tam feruentem animam, incendere deliberat corpus: apponit æra candentia, stridunt membra cremantia, consumitur cutis, & intima, quo ardor attigit, fit fossa. Tacens tegit foramina: sed computrescente carne, riuus sanguinis, quod vox non prodiderat, prodebat in pœna. Sic fœmina pro Christi dulcedine tot amara libenter excepit. Hinc actum est, vt quod ipsa abdiderat, hoc miracula non tacerent.

Vide genus voluntarij martyrij.

Corpus suũ adurit.

Miro feruore spiritus carnem cõcremat.

XV. Itaqve matrona Gislahadi proceris, nomine Bella, sed longa cæcitate miserrima, rogauit se de Francia Pictauos ad sanctæ duci deuote præsentiam. Quam licet tardè exoratam, sibi fecit occurrere per tetræ noctis silentia. Prostrata ad eius genua, vt dignaretur oculos eius signare, vix impetrauit. Quæ mox vt in nomine Christi signum Crucis impressit, cæcitas fugit, lux rediit, & nocturno sub tempore orbæ diu dies illuxit, ità vt tracta cum venisset, nullo ducente recederet. Item puella Fraifledis, inimico instigante dum torqueretur nequiter, sacras inter manus sanctæ, nec data dilatione, curari promeruit. Nec illud prætereatur tempus beatæ, salutem in quo præstitit. Fœmina quædam Leubila, dum vexaretur more ab aduersario grauiter, sequenti die orante sancta, noua Christi curatione, in scapula crepante cute, & verme foras exeunte, sana est reddita publicè, & ipsum vermem calcans pede, liberatam se retulit.

Signo Crucis cæcam sanat

Curat dæmoniacam.

Item alteram.

XVI. Illvd quod gessit in secreto, proferatur in publicum. Monacha quædam toto anno in die gelida frigore, per noctem cremata igni, sex mensibus nec gressum mouens, cum iaceret exanimis, sanctæ de eius infirmitate soror alitera nunciauit: & quia perinanis esset, tepidam fieri præcepit, ipsaque ægrotam facit ad se in cellulam portari, & tepidam deponi. Hinc iubet omnes remoueri, remanente tantum sola simul ægrota cum medica ferè per horas duas. Quantum est corporis forma, à capite vsque ad plantas infirma membra contabuerant. Dehinc quo manus attingebat, fugiebat dolor de languida. Quam duæ deposuerant, exit salubris de tepida. Quæ vinum nec odorabat, accipit, bibit & reficit. Quid plura? Sequenti die, cum iam expectaretur migrare de sæculo, salua processit in publicum.

Restituit monacham penè exanimem.

XVII. Adiiciatvr laudi, quod non deperiit merito. Mulier quædam dum inimici inuasione grauiter laboraret, & vix ad sanctam potuissent hostem rebellem adducere: imperat aduersario, vt se suo cum tumore pauimento prosterneret. Mox ad beatæ sermonem se in terram deiiciens, qui timebatur, extimuit. Cui sancta plena fide dum calcasset in ceruicem, fluxu ventris egressus est. Est in rebus minimis magna gloria Creatoris. Ergò casu cum glomus, quem sancta filauerat, penderet de camera, veniens sorex vt tangeret, antequam filum incideret, mortuus in morsu pependit.

Pellit dæmonem.

XIIX. Inseratvr operi res tam digna miratione. Floreius quidam nomine homo, eiusdem sanctæ pro piscatione in mari dum satageret, oborto ventorũ turbine, fluctuum surgente mole, nec tam natura sentinante, quam vnda superuergente, cum nauis plena submergeretur, in extremitate clamat: Sancta Radegundis, dum tibi cedimus, non subsidamus naufragio: sed obtine apud Deum, vt liberemur de pelago. Quo dicto, mox fugata nube, reddita serenitate, vnda cadente, prora surrexit.

Sentinante, pro, sentinã exhauriẽte.

XIX. Goda puella sæcularis, post Deo monacha seruiens, dum longo sub tempore lecto flebilis decubaret, & impenso multo medicamine plus langueret, facta candela ad mensuram suæ staturæ, Domino miserante, in nomine sanctæ fœminæ, qua hora frigus speraret, lumen accendit ac tenuit. Cuius beneficio antè fugata sunt frigora, quàm esset candela consumpta.

Nota de candela.

XX. Si propter breuitatem multa prætermittimus, plus peccamus. Igitur purgatis velociter reliquis, dilato remedio, carpentarij cuiusdam vxor dum plurimis diebus energumena torqueretur, venerabilis eius Abbatissa ioculariter dicit ad sanctam: Crede mihi, excommunico te, si intrà hoc triduum mulier hæc ab isto purgata non redditur. Dixit plane, sed fecit sanctam mulierem occultè refectionis tempore pœnitentem. Quo nè moremur, quid actum sit, altera die sancta precante, aduersarius rugiens, per aurem egrediens, inuasum vasculum deserit: mulier cum marito sospes redit hospitio.

Sanat obsessam.

XXI. Nec illud prætereatur, quod est actu simillimum. Rogat beatissima de loco suo euelli arborem validam lauri, & ad suam cellulam pro iucunditate transferri. Quo facto, transplantata, non adhærente radice, fit tota foliis arida. Cui Abbatissa ioculariter imputat, nisi exoraret, vt arbor terræ adhæreret, se de cibo suspenderet. Quod non inaniter dictum est. Nam foliis, sancta intercedente, ramis, radice laurus siccata, reuiruit.

Arida arbor reflorescit.

XXII. De monachabus quædam sibi familiarior, cuius ex humore sanguis contexerat oculum, apprehensa herba absynthio, quam sancta circa pectus, vt refrigeraret, habuerat, cum super oculum posuit, dolor & cruor mox effugit, & de viriditate herbæ puritas lucis emicuit.

Curat cuiusdam monialis oculum.

XXIII. Revocatvr memoria, quod tacitum penè præteriit. Anus de rebus agens beatissimæ, cum sibi filij nascerentur, quos vt videret, mox perderet, & cogitaret sepelire mater tristis, dum pareret, exanimem infantem lachrymosi parentes iactant in sanctæ cilicium. Qui saluberrimam vestem mox vt panni nobilis attigit, ad officium vitale rediit infans de funere, & rubens leuat de pallio pallor vicinus ad tumulum.

Ecce tibi cilicij eius miram vim.

XXIV. Qvis numeret mirabilia, quæ Christi misericordis operatur clementia? Anna monacha dum tantum hydropis morbo tumefacta tenderetur, vt salus esset in vltimo, & deputatæ sorores expectarent, quo momento exhalaret spiritum: visa est ei per soporem cum veneranda Abbatissa beata Radegundis in balneum sine liquore nudam iubere descendere. Deinde manu beata visa est oleum ægrotæ super caput effundere, & noua veste contegere. Quo peracto mysterio, euigilanti de sopore, de morbo nihil apparuit, ità vt nec sudaret, & intus aqua consumpta sit. Quo nouo sub miraculo non reliquit in vtero nec morbi vestigium. Nam quæ credebatur præceps deferri ad tumulum, leuatur ad cursum de lectulo: vt olei testimonio odor inesset capitis, & ventris nulla pernicies.

Hydropica curatur admirabiliter

XXV. Proferatvr in medium, quo gratuletur religio. Quadam vice, obumbrante iam noctis crepusculo, inter choraulas & citharas dum circa monasterium à sæcularibus multo fremitu cantaretur, & sancta duabus testibus peroraret diutius, dixit quædam monacha sermone ioculari: Domina, recognoui vnum de meis canticis à saltantibus prædicari. Cui respondit: Grande est, si delectat coniunctam religioni, audire modulationem sæculi. Ad hæc soror pronunciat: Verè domina, duo & tria hic modo mea cantica audiui, quæ tenui. Sancta respondit: Testor Deum, me ni-

Nota, quã fuerit mundo mortua, & Deo intenta.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

me,nihil audiſſe modo ſæculari de cantico. Vnde manifeſtum eſt, vt carne licèt in ſæculo,mente tamen eſſet in cœlo.

PRÆDICETVR in laudem Chriſti,more beati Martini,tempore præſenti antiqui normā miraculi. Cum beatiſſi- XXVI.
ma fœmina recluſa eſſet in cellula, audit fletum de monacha:& ſigno facto, venientem, quid illud eſſet, interrogat. Quæ mortuam ſororem nunciauit infantulam,& frigidam,qua lauaretur,paratam eſſe iam calidam. Condolens ſancta tunc imperat, vt cadauer ipſius ſuam deferret in cellulam. Quod ſibi deportatum excepit manu propria, recluſa poſt ſe mox ianua, iubens longè diſcedere, nè quis ſciret quid ageret. Sed quod occultè geſſit, celari diu non potuit. Inter hæc dum defunctæ exequiæ præparantur, ferè per horas ſeptem mortuum tractat corpuſculum. Sed Chriſto vidente fidem, cui negare non potuit, reddita prorſus ſalute, ſurgit hæc ab oratione, reſurgit illa de funere: & ſe tunc ſubleuat vetula, cum ſurrexit infantula. Quæ tacto iterum ſigno, lætificata reddit viuam, quam flens acceperat mortuam.

Infantulam mortuam excitat.

COMMEMORETVR & illud factum per ſomnium. Tribunus fiſci, cognomento Domolenus, die, qua ſanctiſſi- XXVII.
ma migrauit de ſæculo, dum grauiter ſuffocationis totus languore deficeret, videbatur ipſi, quod ſancta in vicum eius dignabiliter accederet. Currit, ſalutat, interrogat quid ſancta requireret. Tunc ipſa dicit, quod ad eum ibi viſendum peruenerit. Et quia votum plebis erat, vt beati Martini oratorium conderent, apprehendit Tribuni manum beatiſſima, dicens: Hoc loco ſunt confeſſoris venerandæ reliquiæ: per hūc ædificate templum, quod ſibi ducat digniſſimum. Quale Dei myſterium? Fundamentum & pauimentum repertum eſt, quo baſilica facta eſt. Adhuc in ipſo ſopore manum trahit per fauces eius, gulam diu deliniens, inſuper & hoc dicens: Veni, vt tibi melior à Deo ſanitas conferatur, & videbatur ſic rogare: Per meam vitam propter me relaxes illos, quos habes in carcere. Enigilans Tribunus, refert, quod viderat, coniugi, dicens: Verè credo, quod hac hora exiit ſancta de ſæculo. Dirigit ad ciuitatem, vt per hoc vera cognoſceret: tranſmittit ad carcerem, qui ſeptem homines ibi retentos admonitus relaxaret. Redeunte tranſmiſſo, refert eam horam, qua migrauerat iuſta de ſæculo, & triplici myſterio, carcere relaxato, Tribuno ſano reddito, ædificato templo, ſanctæ probauit oraculum. Sed de beatæ virtutibus ſufficiat exiguitas, nè faſtidiatur vbertas: nec reputetur breuiſſimum, vbi de paucis cognoſcitur in miraculis amplitudo. Quæ pietate, parcitate, dilectione, dulcedine, humilitate, honeſtate, fidei feruore ſic vixerit, vt adhuc ipſam poſt obitum glorioſi tranſitus mirabilia proſequantur.

Emigrans à corpore, apparet Tribuno, eiuſque morbum ſanat.

DOMINABVS ſanctis, meritorum gratia decoratis, Didymiæ Abbatiſſæ Bandomina humilima omnium: Iniungi- PRO-
tis mihi, vt opus ſuſcipiam non minus impoſſibile, quam ſit digito cœlum tangere: nempe vt de vita dominæ LOGVS
Radegundis aliquid dicere attentem. Sed iſthuc ab illis exigi oportebat, qui præſtant eloquentia, ita vt quicquid illis BAN-
iniunctum ſit, carmine copioſo & facili vena vbertim explicare queant. Qui enim anguſto ſunt intellectu, necha- DOMI-
bent eloquij copiam affluentem, qua vel alios reficere, vel piæ ſiccitatis poſſint inopiam temperare, ij non ſolum ſua NÆ.
ſponte nihil dicere appetunt, ſed etiam ſi quid eis iniunctum ſit, pertimeſcunt. Id quod equidem in me experior, quæ ſum & animo puſillo, & intelligentia atque eloquentia pertenui. Quam vero vtile eſt, doctos ad dicendum procedere, tam expedit indoctis, tacere. Illi enim de exiguis norunt magnificè diſſerere: hi verò etiam de magnis neſciunt vel pauca proferre. Ita fit, vt quod ab aliis expetitur, id alij reformident. Cum ſim ergo minimarum omnium ego minima, quam ab ipſis incunabulis ante ſua veſtigia peculiarem vernulam familiariter enutriuit, dum impenſi muneris memor, de eius præclaris operibus etſi non omnia, ſaltem nonnulla commemorare aggredior, vt ſui gregis auribus eius celeberrimæ vitæ præconia, etſi non condigno, deuoto tamen eloquio, ſanctiſſimæ veſtræ voluntati me obſecundante, depromantur, veſtris orationibus adiuuari me peto, quæ non tam doctrinæ fiducia, quam deuotione, permouetur. Neq; verò ea, quæ vir Apoſtolicus Fortunatus Epiſcopus de Beatæ vita conſcripſit, iteramus, ſed ea ſcribenda ſuſcipimus, quæ ille ob prolixitatem omiſit. Sic enim ipſe habet in libello ſuo: De beatæ virtutibus ſufficiat exiguitas, nè faſtidiatur vbertas: nec reputetur breuiſſimum, vbi de paucis agnoſcitur in miraculis amplitudo. Itaq; diuina nobis fauente potentia, cui beatā Radegundis placere ſtuduit in ſæculo, vt cum eo regnaret poſt ſæculum, non polito, ſed ruſtico tentamus ſermone ex multis pauca eius geſta annotare.

*Bandonia.

Bandomina à S. Radegunde enutrita.

QVANDOQVIDEM priori libro indicata eſt eius regia origo & dignitas, nullus ignorare poteſt, quemadmodū ſeſe LIB. I.
geſſerit, quando cum terreno principe, eodemq; coniuge, Regē præcelſo Clotario, conuerſabatur. Ex regali e- I.
nim progenie nobile germen erupit: quodq; accepit ex genere, plus fide ornauit. Coniuncta quidem erat terreno principi nobilis Regina, cœleſtis potius, quam terrena: ſed & ipſo coniunctionis breui tempore ità ſe ſub coniugis ſpecie nupta comparauit, vt Chriſto maiori deuotione ſeruiret, & hoc ageret adhuc in laico habitu, quod imitari religioſa mente appeteret, iam animo præuidens futuræ conuerſationis aduentum. In ipſo enim ſæculari habitu iam ad religionis exempla ſe conformabat, & nulla huius mundi compede catenata, in ſeruorum Dei miniſteria ſemper accincta erat, in redimendis captiuis ſolicita, in præſtandis eleemoſynis profuſa: ita vt hoc ſolum ſe poſſidere & proprium habere putaret, quod ab ipſa pauper accepiſſet.

Iuncta Regi, Chriſto eſt deuotiſſima.

Liberalitas in captiuos & egenos.

CVM eſſet adhuc cum Rege, habitu quidem mundano, ſed mente in Chriſtum intenta, [teſte Domino loquor, II.
cui etiam ore tacente pectora confitentur: cui, etiamſi lingua taceat, conſcientia nihil occultat: quia quod audiuimus, dicimus, teſtamur] inuitata ad prandium à *Sifrede matrona, dum iter ageret, pompa comitante, fanum quoddam, quod à Francis colebatur, ab eius itinere milliario vno aberat. Illa audiens coli illud à Francis, iuſſit miniſtris, vt igni iniecto illud comburerent: iniquum cenſens, Deum cœli contemni, & diabolo cultum ac veneratione adhiberi. Vbi id Franci comperiunt, collecta non parua manu ſuorum, cum gladiis, fuſtibus & multo ſatanico fremitu fanum tueri conantur. At ſancta Regina immota perſeuerans, & Chriſtum in pectore geſtans, equum, cui inſidebat, non ante è loco promouit, quam fanum illud profanum, euerſum eſſet, ipſaq; orante, populus inter ſe mutua pace copularetur. Eo impetrato, Reginæ virtutem & conſtantiam omnes admirantes, Dominum benedixerunt.

Fanum dæmonum euertit.

POSTQVAM verò, diuina agente potentia, à Rege terreno pro voto diſceſſit, dum in villa *Suades, quàm Rex ip- III.
ſi dederat, reſideret, primo anno conuerſionis ſuæ vidit in viſu nauem humana ſpecie, per cuius membra omnia homines ſederent: ipſa vero in eius ſederet genu: audiuitq; ab eius ore vocem huiuſcemodi: Modo in genu meo ſedes: ſed poſteà in pectore meo reſidebis, hoc ipſo futuram illius gratiam voce illa ſignificante. Viſionem eam illa ſecretius fidelibus ſuis retulit, obteſtans, nè, ipſa viuente, quiſquam reſcirer. Explicare verò quis poſſit, quàm fuerit in ſermone cauta & circunſpecta, quàm in omni actione deuota? In proſperis & aduerſis, in lætis & triſtibus eodem ſemper animo permanebat: non frangebatur aduerſis rebus, non ſecundis efferebatur. Cum etiamnum in ea, quam diximus, villa hæreret, rumor ad eam peruenit, quod Rex vellet ipſam ad ſe reuocare: quippè qui tanquam magnum paſſus damnum, doleret ſe talem tantam Reginam permiſiſſe à ſuo latere amoueri: diceretq; ipſam quoq; vitam ſibi moleſtam fore, niſi eam ad ſe reduxiſſet. Id illa audiens, nimio terrore conſternata, maiori ſe afficit cruciatu, cilicium aſperrimum tenertimo corpuſculo iniicit, ieiunio ſe macerat, noctibus peruigil totam ſe in preces effundit, paternam deſpicit ſedem, coniugis affectum negligit, mundi huius amorem à ſe prorſus excludit, optat exul fieri, nè ſit à Chriſto peregrina.

Viſio eius.

Animi eius magna æquabilitas.

HABEBAT

IV. HABEBAT tum apud se regium quoddam ornamentum, ex auro fusile, gemmis & margaritis conspicuum, mille solidos appendens. Hoc per nonnam suam Fridouigiam, quam inter fideles proximam habebat & coniunctissimam, venerabili viro Iohanni apud castellum Cainonense incluso transmisit, petens, vt Dominum pro ipsa oraret, nè rursus ad sæculum reuerteretur: tum etiam vt vestem cilicinam ipsi mitteret, qua corpus suum excruciaret: simul etiam certiorem ipsam redderet, si quid spiritu didicisset de ea re, quam ipsa formidaret: hoc etiam addens, si Regis ea esset voluntas, se malle tolli è medio, quam iterum Regi terreno iungi, quando iam in Regis cœlestis esset admissa amplexus. Remisit autem ad eam ille vir Dei pannum cilicinum, vndè ipsa sibi interius & superius effecit indumentum. Porrò totam noctem idem vir sanctus in oratione peruigilans, ex diuino instinctu in crastinum mandauit ei, Regis quidem eam esse voluntatem, sed non permissurum Deum, vt ea fiat: antè enim Regem, Dei iusto iudicio pœnas daturum, quàm eam coniugem recipiat. Id vbi illa cognouit, animo ad tranquillitatem reuocato, ex diuina inspiratione & Christi adiutorio, Pictauis sibi monasterium constituxit, Clotario Rege iubente, vt id fieret. Qua in re acceleranda diligentem ei nauarunt operam, iussu Regis, Apostolicus Episcopus Pientius & Austrapius dux. In illud monasterium sancta Regina, mundi fallacioſa blandimenta respuens, hilariter ingressa est, vt perfectionis sibi ornamenta illic compararet. Magna autem puellarum frequentia, Christo sponso immortali ibidem collecta, Abbatissam constituit: & tam seipsam, quam omnia sua illius permittens potestati, nihil sibi reseruare voluit, vt expedita per Christi vestigia cursitaret: tantoque maiores sibi opes pararet in cœlo, quanto sibi amplius de mundo subtraxisset.

Exhorret rursum terreno Regi associari.

Pictauij sibi constituit monasterium

Fit monacha. & multas sibi adiungit.

V. IBI sane sancta illius conuersatio feruebat studio magnæ humilitatis, charitatis vbertate, castitatis splendore, abstinentiæ pinguedine: adeoque totam illic se cœlesti amori impendit, vt Deum mundo corde complectens, Christum sui habitatorem sentiret. At bonis omnibus inuidens, & humani generis inimicus diabolus, cui ne tum quidem obsequi voluit, cum adhuc in sæculo degeret, eam persequi non cessauit. Vt enim per internuncios iam didicerat, præcelsus Rex Clotarius cum filio Sigeberto Turones venit sub deuotionis prætextu, vt inde facilius Pictauos aditet, ipsam Reginam repetiturus. Quare illa comperta, literas scripsit cum diuina obtestatione ad virum Apostolicum, Germanum Parisiensem Episcopum, qui tum cum Rege erat: easque per Proculum agentem suum, secretius misit cum xenio & eulogiis. Eas literas vbi perlegit vir Deo plenus, cum lachrymis se prostrauit ad pedes Regis apud beati Martini sepulchrum, grauiter eum obtestans, vt literis ei erat indicatum, nè Pictauum adiret. Tum Rex animo [a] commotus, intelligens Reginæ eas esse preces, pœnitentia ducitur, & malis consiliariis conatus suos imputans, seque indignum iudicans, qui talem Reginam diutius apud se haberet, itidem se prostrauit ad pedes beatissimi Germani ante S. Martini limina, orans vt à B. Radegunde veniam ipsi peteret, vt illa condonaret, quod in eam, à malis consiliariis persuasus, peccasset. Et ecce vltio [b] diuina repente illos ipsos malos consultores persequitur. Sicut enim Arrius catholicam fidem oppugnans, intestina sua omnia in cloacam effudit: ita & istis accidit, beatam Reginam infestantibus. Porrò Clotarius Rex, cum non ignoraret Reginam etiam apud ipsum commorantem, semper magis diuinæ, quàm ipsius voluntati paruisse, diuinum iudicium metuens, rogat beatum Germanum, celeriter vt Pictauos proficiscatur. Obtemperat Regi vir Apostolicus Germanus, venit Pictauium, intrat in monasterium, in oratorio beatæ Mariæ ad sanctæ Reginæ pedes se abiicit, Regi veniam precatur. Illa gaudens se è sæculi ereptã faucibus, clementer ignoscit, seq; ad Dei famulatum applicat, iam expedita ad sequendum Christum, cum quo semper iërat, quem semper amauerat.

S. Germanus Episcopus Parisiensis eius contemporaneus.

[a] Clotarius Rex dolet se eam voluisse à monasterio ad se reuocare.

[b] Diuina vltio in eos, qui id consuluerant.

VI. ITAQ; eiusmodi studiis intenta, auctis vigiliis, perindè atq; carceris se fecit sui corporis pernoctando custodem: & cum esset erga alios misericors, in se ipsam seuera & rigida fuit: aliis indulgens & liberalis, sibiipsi dura abstinendo & parca: ità vt non sat haberet corpus affecisse inedia & ieiuniis, nisi etiam de illo triumpharet. Id genus exercitiis occupata, eo casu, qui primo libro indicatus est, meruit eo pertingere, vt vni Deo liberè vacare posset. Atque ab illo tempore fortioribus induta armis, sine cessatione in preces, vigilias, lectionem incubuit. Ipsa cibos ad mensam inferebat: ipsa suis manibus lauit & extersit infirmorum pedes. Non famulæ sibi passa est adhiberi solatium, sed ipsa deuota cursitabat ad præstanda seruitia. Multa se abstinentiæ districtione afflixit, quandiu licuit per aduersam valetudinem. Mente enim Deo intenta, terrenum cibum non requirebat. Lectum permolestum ipsa sibi effecit, quem etiam ante susceptum religiosum habitum non aliquando molli fulciuit pluma, non linteaminis nitor instruxit. Cinis & cilicium loco vestium eius tenera membra domabant. De abstinentiæ & seruitutis eius rigore multa habet primus liber.

Vitæ seueritudo & eximia sanctitas

Attende profundam eius humilitatem.

Item abstinentiam.

VII. INTANTVM autem propter Deum se pauperem fecit, quo cæteris præberet exemplum, vt manicas, quibus brachia indueret, non haberet. Itaq; de caliga sua duas sibi cõfecit manicas. Sed paupertatem suam adeò celabat, vt eam etiam Abbatissa, non sentiret. Quis verò eius patientiam, quis puritatem, quis charitatem, feruorem spiritus, discretionem, benignitatem, zelum sanctum, perpetuam nocte ac die diuinæ legis meditationem dignè poterit explicare? Cessanti illi à psalmorum meditatione vel prædicatione, monacha aderat, quæ coram illa lectitare non desisteret. Denique vsqueadeo ab eius corde & ore laus Dei non recedebat, vt cum quandoq; videret monasterij ostiariam prætereuntem, [dicebatur autem illa quoque Radegundis] velletque eam nomine proprio appellare, pro Radegunde diceret Alleluia Atq; id sanè crebro fecit. Nunquam autem ab eius ore detractio, nunquam mendacium, nunquam maledictum contra qualemcunq; hominem profectum est: & non modo ipsa nemini detraxit, sed neq; detrahentem æquo ferre animo potuit. Pro suis persecutoribus semper orauit, & alios orare docuit. Congregationem, quã in Dei nomine magno pietatis affectu collegit, tanto amore prosecuta est, vt neque parentes Reges, neque maritum Regem se habuisse cogitaret: crebroq; dum ad nos sermonem haberet, ità dicebat. Vos elegi filias: vos mea lumina, vos mea vita; vos mea requies, totaq; felicitas: vos nouella plantatio. Agite mecum in hoc sæculo, vndè gaudeamus in futuro. Plena fide, plenoq; cordis affectu seruiamus Domino in timore. In simplicitate cordis quæramus eum, vt cum fiducia ei possimus dicere: Redde Domine quod promisisti, quia fecimus quod iussisti. Nunquam cuiquam faciendum aliquid imposuit, quod non prior ipsa fecisset.

Item paupertatem.

Virtutum eius catalogus.

Alleluia, vox est, qua laudatur Deus in cælo ab Angelis & sanctis eius.

Hinc aduertis authoritatem & historiæ fidē.

VIII. VNDECVNQVE quispiam Dei seruus aduenisset, solicitè ex eo percontabatur, qua ratione ipse Domino seruiret. & si quid noui ab eo didicisset, quod ipsa non faceret, cum multa alacritate id ipsa primo faciendum suscepit, atq; deinde etiam alias suæ congregationis monachas verbo docuit, quod exemplo suo faciendum ostendebat. Coram illa cessantibus per vices psalmis, nunquam intermittebatur lectio, non die, non nocte, non dum vel paululum corpus reficit. Cum legeretur autem, illa pia solicitudine animarum nostrarum curam gerens, dicebat: Si non intelligitis, quod legitur, cur non solicitè requiritis speculum animarum vestrarum? Quod si pro reuerentia non ausæ essent interrogare, illa materna cura & affectu, quod lectum erat, in salutem animarum suis verbis & prædicatione explicare non cessabat, & sicut apis è diuersis florum generibus mel sibi colligit, ità illa sua inuitatione etiam inuitis studium retinendi extorquebat. Noctibus vel vnius spatio horæ illa somnum captante, semper coram ea legebatur. Cum autem putaret ea, quæ legebat, illam obdormiuisse, & propterea cessaret legere: illa mente Christo intenta, tanquam diceret, Ego dormio, & cor meum vigilat: aiebat legenti: Cur taces? perge legere sine intermissione. Me-

Perpetua psalmodia & lectio.

Sonus breuissimus. Cant. 5.

Curſum, dicit preces horarias.

diis noctibus,quando ſurgendi aderat hora,licet ipſa iam curſum compleuiſſet,&vix ſomnum ſenſiſſet,promptè ſurgebat è ſtrato,parata ad ſeruitium Deo dependendum, idq; animo iucundo, vt poſſet dicere cum fiducia:Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi Domine.Sæpe autem & dormire viſa eſt & ſub ipſo ſopore decantare pſalmum,vt rectè & ex ſententia poſſet dicere:Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.

*Pſalm.*118. *Pſalm.* 18.

EXIMIAM eius erga mortales omnes charitatem quis vnquam poſſit imitari? Elucebant in ea virtutes omnes. IX. modeſtia coniuncta cum verecundia,prudentia cum ſimplicitate,ſeueritas cum manſuetudine,doctrina cum humilitate:denique vita immaculata,vita in quam non caderet reprehenſio,vita ſemper æquabilis.Adeo verò ſe rebus ſuis omnibus nudauit,vt ſi alicui ex ſororibus vinum dari voluiſſet,non eſſet auſa è ſuo cellario promere.Id vbi ſenſit Abbatiſſa,dedit ei vas quoddam octo modiorum,quod illa Felicitati expendendum commendauit. Inde verò à vindemia in vindemiam diebus ſingulis,vbicunq; ſancta iuſſiſſet,Felicitas promebat vinum,nec tamen quicquam eius imminutum fuit,ſed eadem ſemper copia permanſit. Poſtquam nouum aduenit vinum, & cella vinaria plena erat,illa ſeſatisfeciſſe credebat.Citius autem vaſa alia exhauriebantur,quam illud,quod in omnibus ſanctæ parebat voluntati. Dominus Ieſus quinq; panibus & duobus piſcibus quinq; hominum millia pauit:& eius ancilla, vbi aliquem indigere vidit,ex hoc modico toto anno refecit.

Vinum non minuitur.

Matth. 14.

ERAT ſemper de pace ſolicita,de patriæ ſalute curioſa & anxia. Cum mutua inter ſe pace regna gauderent, illa, X. quod Reges omnes diligeret,pro omnium vita Deum precabatur, & nos ſine intermiſſione pro illorum ſalute & ſtabilitate orare docebat.Audiens vero mutuas inter Reges ortas ſimultates & animorum acerbitates,tota contremuit: ſcripſitq; indiſſimiles ad eos literas, quibus hortabatur eos abſtinere ab armis & bellis, pacem confirmare, nè patria periret.Scribebat quoq; eorum proceribus,rogans,vt præcelſis Regibus ſalutaria præberent conſilia, vt eis regnantibus,ſubditi & ditiones eorum florerent. Porrò congregationi ſuæ aſſiduas indicebat vigilias, cum lachrymis ſanctimoniales adhortans,vt ſine intermiſſione pro eis orarent.Quis verò dicendo poſſit conſequi,quo illa ſe tum cruciatu affecerit? Ipſa intercedente, pax inter Reges, belli mitigatio, patriæ ſalus conciliabatur. Cumq; de pace apud Regem cœlorum victoriam obtineret,magis ac magis Deo ſe deuotam exhibebat.& omnium ſeruitiis mancipabat.Nec curæ illi erat cuinam inſeruiret, quæ omnibus ſeruire parata erat, pedes omnium ſuis lauans manibus, ſuis manibus extergens, & ſuauiter deoſculans. Quod ſi verò permiſſum illi eſſet, inſtar Mariæ capillis eos ſuis extergere non cunctabatur.

Reges anxiè hortatur ad pacem.

Omnibus ſeruit.

Luc. 7.

ITAQ; pro tot rectè factis & beneficiis,quæ diuino munere collata ei erant;Dominus virtutum largitor eam mi- XI. raculis clariorem in Francia reddidit.Cum adhuc regnare videretur,vt ſe cæleſti potius regno præpararet, oratorium ſibi condidit,vt quoties à Rege ſe ſubduxiſſet,ſemper illic cœli Dominum inuocaret. In quo ſanè oratorio diuina præſtantur beneficia ad eius nominis inuocationem, quæ ibi aſſiduas ſolebat Domino offerre preces. Poſtquam autem in monaſterio ſe incluſit,matrona Mannieris nomine, oculum ſuum contingere volens, ſordes in eum intulit. Eius vna vox,vnus dolor, vnus clamor diu noctuq; fuit, vt famulæ ſuæ Radegundis meritum ipſam ſanando Dominus declararet Etſi autem illa corpore ibi non eſſet, ad ſui tamen nominis inuocationem benigna adfuit. Diuinitus enim permota fuit matrona illa, vt ad eius oratorium ſe conferret, eamq; inuocans, ſe ſalutem adepturam crederet. Poſtquam ergo fœmina doloris plena, ita vt manibus ſeruulorum ſuorum ſuſtentata, vix ad oratorium illud perduci poſſet,acerrimo affecta dolore,in pauimentum ſe abiecit, cœpitq; clamare: Domina Radegundis,credo te famulam Dei eſſe, cuius voluntas tibi potior & antiquior fuit, quàm hominis:bona domina, domina piiſſima, miſerere mei,ſubueni infelici,ora pro me, vt mihi reddatur oculus:graui enim cruciatu & dolore affligitur anima mea. Tum illa, quæ dolores omnium in ſe tranſtulit, dum in corpore maneret, donec eis mederi poſſet, benignè exaudit ſe inuocantem,& Domino miſerante,ad eius interceſſionem dolor fugit,ſalus reuerſa eſt. Oculum, quem iam perdidiſſe ſe credebat, non niſi dolorem ſentiens, ſanum matrona recepit: quæque tot diebus nec cibum ſumpſerat, nec lumen cæli viderat, pedibus ſuis abſq; vllius adminiculo incolumis domum rediit, Domino vſq; in præſentem diem gratias agens.

Oratorium eius in aula Regis.

Oculum afflictum cuiuſdam matronæ ſanat.

ADIICIATVR & aliud in laudē Chriſti. Vinobiſga,vna ex famulabus eius,auſu temerario in cathedra beatæ Re- XII. ginæ iam defunctæ ſedere non dubitauit. Mox diuino percuſſa iudicio ita arſit,vt cunctis cernentibus, fumus ab ea in ſublime proficiſceretur. Tum illa coram omni populo proclamat, ream ſe confitetur,ſe propterea ardere dicit, quod in beatæ Radegundis ſede reſediſſet. Tribus diebus & noctibus totidem continuum paſſa incendium,vociferans clamabat:Domina Radegundis, peccaui, perperam egi: ignoſce, refrigera membra diro cruciatu ardentia: quæ es larga miſericordia,& bonis operibus illuſtris & glorioſa,quæ miſereris omnium, mei miſerere. Tantam autem eius pœnam cernens omnis populus,pro ea precatur beatam Radegundem, tanquam ſi præſens adeſſet: [vbicunq; enim ex fide inuocatur, adeſt] Bona domina, parce ei, ne tanto cruciatu infelix deficiat. Itaq; ad preces omnium illa beatiſſima benignè condonauit,ignem furentem compeſcuit,ſoſpes miſera ad domum ſuam rediit. Eius vero pœna omnes fecit cautos ac deuotos.

Ecce horrēdum ſuppliciū famulę, in eius defuncta ſede reſidentis. Attende lector, ſanctos in cælo regnantes noſtras audire preces.

COM in villa Sedas eſſet, deuoto ac fideli animo Domino Ieſu inhærens, reliquias ſanctorum omnium habere plena deuotione cupiebat.Et eccè illa orante, aduenit venerabilis presbyter Magnus cum reliquiis beati Andreæ & aliorum permultorum.Is ſuper altare poſitis,illa nocte deuotè vigilans,dū ſe in orationem proſternit, breui ſomno corripitur,vt Dominus eius animi votum illi declararet, qui etiam dixit ad eam: Noueris benedicta,non has modo reliquias,quas Magnus presbyter attulit, ſed etiam omnes illas, quas in villa Atheias congregaſti, pariter hic adeſſe.Illa aperiens oculos,videt virum ſplendidiſſimum,hæc ipſi annunciantem. Itaq; gaudens benedicit Dominum. Quantam illa, poſteaquam in monaſterium ſe contulit, ſanctarum reliquiarum multitudinem precibus fideliſſimis aggregauerit,teſtatur Oriens,Aquilo, Auſter & Occidens confitetur. Vndiq; enim gemmas precioſas, cælo reconditas,& quas paradiſus habet, & muneribus & precibus, vt adipiſceretur, effecit. Apud illas verò ſine intermiſſione meditari pſalmos & hymnos ſibi depromere videbatur. Perlatum eſt ad eam, Mammetis martyris ſacros artus Hieroſolymis quieſcere. Illa inſtar hydropicæ mirè ſitiens, auidè hæc hauriebat. Sicut enim qui hydrope laborant, quanto plus bibunt, tanto maiori ardent ſiti: ità & ipſa rore Dei perfuſa, magis incaluit. Itaque virum venerabilem Reculum presbyterum,qui tum ſæcularis adhuc erat,& hodieque ſupereſt, ad patriarcham Hieroſolymitanum tranſmiſit,petens beati Mammetis pignora ſibi donari. Eius preces vir Dei benignè admittens, orationes populo indixit,cupiens noſſe Dei voluntatem. Tertio die Miſſa celebrata, ad beati martyris ſepulchrum cum omni populo acceſſit,altaque voce & plena fide dixit:Obſecro te confeſſor & martyr Chriſti,ſi vera eſt ancilla Dei beata Radegundis, innoreſcat gentibus potentia tua, permittaſque de pignoribus tuis mentem fidelem accipere, quod poſcit:Oratione completa,cum populus omnis reſpondiſſet. Amen, venit ad ſanctum ſepulchrum, ſemper beatæ fidem pronuncians,contractat ſacra membra,ſcire cupiens, quænam ipſe martyr beatiſſimus dominæ Radegundi donari velit. Tangit manus dextræ ſingulos digitos. Vbi ad minimum ventum eſt, leni attactu è manu amotus eſt, vt beatæ Reginæ deſiderio ſatisfieret. Eum ergò digitum vir Apoſtolicus eo, quo par erat, honore beatæ Radegundi mittit. Ab Hieroſolymis verò Pictauos vſq; in eius honorē ſemper diuinæ laudes promebantur. Quis verò pro dignitate explicet, quam

Studioſiſſimè vndiq; eōquirit ſacras reliquias.

Mittit Reculum presbyterum Hieroſolymam pro reliquiis S. Mammetis.

cet, quam ardenti animo, quam fida deuotione, tantum illa manus expectans, sese abstinẽtiæ manciparit? Postquam autem hoc cœleste donum cum multa animi alacritate accepit, tota hebdomada cum vniuersa congregatione psallentium vigiliis & ieiuniis se accommodauit, Deum benedicens, quod tale munus consequi meruisset. Sic Deus suis fidelibus, quæ postulant, non negat. Ecce quanti fecit regina sanctissima digitũ martyris.

XIV. Crebro autem & suauiter & quasi ænigmatice dicere illa solebat, nemine intelligente, quid sibi iis vellet verbis: Cui animæ suæ salus curæ est, summopere timere debet, si miracula per ipsum fiant. Sed quanto illa studiosius ea vitare volebat, tanto magis virtutum & miraculorum author Deus eam sibi in omnibus fidelem declarabat: adeo vt morbidi omnes, quocunq; essent affecti morbo, si eam inuocarent, sanarentur. Leo vir illustris, ad synodum euocatus à viris Apostolicis Leontio & Eusebio Episcopis, cum iter ageret, oculis eius magna incidit caligo, sanguinis nube eos obtegente, ità vt nisi famuli eum ducerent, viam prorsus non videret. Ingressus ergo in beatæ Radegundis monasterium, vbi filias suas ei deuotè tradidit Domino seruituras, ad oratorium beatissimæ Mariæ virginis se contulit, & post oblatas preces, fide plenus, super sanctæ cilicium se prostrauit, eamq; inuocans, tam diu illic permansit, donec dolor abscederet, dissipataq; caligine, sanguis concretus in venas, vnde manarat, se reciperet. Ita qui aliorum sustentatus manibus eo aduenerat, oculis sanis abscessit: & qui de cilicio beatæ lumen receperat, lætus atq; incolumis ad Synodum ire perrexit. Isthuc autem, ipso referente, vniuersa deinde synodus cognouit, & cum reuertisset, suo ore nobis quoq; enarrauit. Deuotione itaq; incitante, dominæ Radegundis basilicæ fundamenta iecit, & in fabricæ vsus contum est solidos largitus. Cæcus sanatur, in eius cilicio orãs.

XV. Ecqvis verò certum illorum numerum inire queat, qui aduersa correpti valetudine, ad eius inuocationem curati sunt? Quis autem vnquam eam videns, terrestrem hominem credidit? Equidem per Deum cœli fidenter & verè dico, omnium oculis ità semper animum eius in vultu illius resplenduisse, vt non immeritò extrinsecus cerni liceret, quid intrinsecus illa gereret. Post congregatas autem Sanctorum reliquias tanto complebatur gaudio spiritali, ac si ipsum Dominum è sublimi sede maiestatis descendentem visibiliter apud se haberet: quem tamen licet corporeis non cerneret oculis, animo sedulis precibus intento contemplabatur. Et quia Dominus non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia, & qui toto corde, tota anima, tota mente illum inquirunt, sicut hæc beata fecit, pro sua benignitate & clementia illi inspirauit, quippe qui in eius pectore perpetuum haberet domicilium, vt instar beatæ Helenæ, sapientia & timore Dei atq; operibus bonis plenæ, lignum illud salutare perquireret, à quo precium mundi pro nostra salute pependit, vt nos è potestate satanæ eriperet. Quo reperto, ambabus beata Helena plaudens manibus, flexis humi genibus Dominum adorauit, atq; ex mortui resurrectione declarato, exclamans dixit: In veritate tu es Christus filius Dei, qui in mundum veniſti, tuos captiuos, quos creasti, precioso sanguine redimere. Quod igitur fecit sancta Helena in Oriente, hoc fecit beata Radegundis in Gallijs. Sed quia sine consilio nihil facere voluit, quandiu vixit in hoc mundo, literis ad Sigebertum excellentissimum Regem datis, petiit ab eo, vt cum eius bona venia liceret ipsi pro totius patriæ salute & regni eius stabilimento, lignum salutaris Crucis Domini ab Imperatore expetere. Illo clementissimè sanctæ Reginæ precibus annuente, deuotione plena cum multo desiderio ad Imperatorem non munera misit, quippe quæ caula amoris Christi pauperem se fecerat: sed Sanctos ingiter implorans, nuncios suos ablegauit, Sanctorumq; suffragijs, quod optabat, adepta est. Imperator enim & beatum lignum Crucis Domini, auro & gemmis ornatum, multasq; Sanctorum reliquias, quas Oriens obtinebat, ei per legatos transmisit, vna cum Euangeliis, auro gemmisq; decoratis. Innumeri curantur. Ab Imperatore petit & obtinet lignum S. Crucis & reliquias Sanctorum.

XVI. Vt autem salus mundi in Pictauorum vrbem cum sanctorum reliquijs aduenit, lociq; antistes cum omni populo deuotè ea vellet excipere, inimicus humani generis per satellites suos egit, vt precium mundi repelleretur, nec illud intrà vrbem vellent recipere, aliud pro alio Iudaico more asserentes. Quid sanè egerint, non est nostrum commemorare: ipsi viderint. Dominus nouit, quinam rei sint. At beata Radegundis feruens spiritu, animo certans, ad clementissimum Regem scripsit, orans vt in ciuitatem lignum Dominicum recipi iuberet. Interim donec eius nuncij à Rege redirent, Turonico suo virorum monasterio, quod ipsa condiderat, cum psalmodijs & canticis sacerdotum Crucem Domini & Sanctorum pignora cõmendauit. Vbi tamen non minorem iniuriam sancta Crux perpessa est stimulante inuidia, quam Dominus ipse, cum ante præsidem & iudices iniquos maligna omnia patienter pertulit, nè id quod creauerat, periret. Id verò sancta fœmina animaduertens, magnis sese cruciatibus dedit, ieiuniis, vigiliis, profusioni lachrymarum se addicens cum tota congregatione sua, donec respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, adspirauitq; eam mentem Regi, vt in populo faceret iudicium & iustitiam. Misit enim deuotus Rex virum illustrem Iustinum ad virum Apostolicum Euphronium Episcopum, præcipiens vt cum honore condigno gloriosam Domini Crucem & Sanctorum reliquias in monasterium dominæ Radegundis inferret. Quod vt factum est, exultauit mirificè beata illa cum omni congregatione, tale sibi donum cælitus collatum, quod propitium Deum effecturum esset suæ congregationi, quam in Dei seruitium collegisset: nimirum spiritu præsentiens, post decessum suum quam esset exigua monasterij eius futura facultas licet ipsa cum cœli Rege gloriaretur. Vt ergò illi subueniret, instar optimi prouisoris & pastoris boni, nè oues vsquequaque discreret, precium mundi de pignore Christi, è longinqua regione expetitum, in loci eius honorem & populi salutem suo in monasterio reliquit: vbi diuina agente virtute, cæcis redditur lux, aures surdorum patescunt, mutorum linguis suum restituitur officium, claudi ambulant, dæmones profligantur. Quid multa? Quisquis morbo laborans, quicunq, tandem ille sit morbus, ex fide eo accedit, per sanctæ Crucis virtutem recedit incolumis. Pro quo ineffabili dono, quod in hanc vrbem beata intulit, quisquis ex fide viuit, eius nomini benedicit. Is fuit antecessor Gregorij Turonensis Episc. Multa miracula efficit signum S. Crucis.

XVII. Porrò clarissimis Regibus, & serenissimæ Reginæ Brunechildi, quos haud vulgariter dilexit, atq; etiam sacrosanctis ecclesijs & eorum Episcopis cum diuina obtestatione suum commendauit monasterium. Pro cœlesti autem hoc munere misit supradictum presbyterum cum aliis, gratias vt agerent Imperatori. Quibus redeuntibus, mare fluctibus cœpit agitari, ità vt multis illi obiecti periculis, eiusmodi procellas & tempestates nunquam se vidisse faterentur. Quadraginta diebus & noctibus in medio mari in summum vitæ discrimen coniecti, cum vitam planè desperarent, & mors eis ob oculos versaretur, inter se mutuo conciliati, pelago illos iamiamq; absorbere cupiente, voces in cœlum dabant, ità dicentes: Domina Radegundis, subueni seruis tuis, vt qui tibi obediuimus, sine subsidio non pereamus. Libera nos de præsentissimo submersionis periculo. Vbicunq; ex fide inuocaris, misereri soles: adiuua ergò et iam tuos, nè pereamus. Ad has voces in medio mari columba ad eos veniens, nauem ter circunuolauit. Cumq; tertio id faceret in nomine sacrosanctæ Trinitatis, quam beata Radegũdis semper in suo habuit pectore, famulus eius Benesarus manum extendens, è cauda eius tres extraxit pennas: quas mari intingens, tempestatem sedauit. Ità ad sui nominis inuocationem beata Radegundis in columbæ specie apparens, suos ex ipsis mortis faucibus reduxit ad vitam. Facta ergo tranquillitate in mari, illi alta voce exclamabant: Aduenisti bona domina, pietate plena, vt tuos captiuos eriperes, nè fluctibus absorberentur. Nec illi soli liberati sunt, sed etiam alij omnes meritis beatæ illius. Eas pennas ad nos attulere ij ipsi à tanto periculo educti, & per loca sancta piè distribuerunt. Gratias agit Imperatori pro accepta parte sanctæ Crucis. Ecce etiam in corpore manens & absens, dũ inuocatur, opitulatur S. Radegundis.

XIIX. Ita qvè, vt diximus, vbicunq; inuocatur beata Radegundis, benigne exaudit. Si febricitans, quispiam, aut pu-

Dæmon vinificam Crucem & sanctorum reliquias exhorret.

Nota de cā dela accēſa

ſtula vexatus, aut alia quauis afflictus infirmitate, in longinqua poſitus regione, ob itineris prolixitatem ad eam venire non potuit, candela in eius nomine accenſa, omnem febrem depulit. Quanto amore congregationem ſuam

Vult vt mēſæ diſcumbentibus ſemper lectio adhibeatur.

proſecuta ſit, nemo vel centum linguis explicare queat. Inſtituit ipſa, vt menſæ illis aſſidentibus, ſemper lectio adhiberetur: nè ſolæ fauces haurirent cibum, ſed aures etiam ſuſciperent Dei verbum. Quicquid aut aliis præcepit faciendum, aut ipſa fecit: ſemper cauſa Chriſti id egit. Ira etiam quicquid vetuit alias facere, aut ſibiipſi interdixit, non niſi Dei impellente zelo id fecit, nihil ſecundum carnem aut faciens, aut ſapiens. Et quia nunquam ab opere Dei otioſa eſſe voluit, inſiſtebat orationi, lectioni, eleemoſynis & prædicationi ſine intermiſſione, vt nè qua poſſet ignorantiæ prætextu ſe tueri. Tanta in ea fuit diuinæ gratiæ largitas, vt humilitatis magiſtrum Dominum Ieſum, qui à cœleſti ſolio in terras deſcendit, imitando, eum ſpiritu ſecuta ſit, quocunque iuiſſet. Cum ſanctimoniales omnes cubitum irent, illa pernoctans in oratione, & ſancta dextera ſua Crucis ſignum exprimens, totam ſeruabat congregationem. Cum aliquando ita Crucis ſignum ederet, ſoror quædam vidit ſupra murum innumeras dæmonum cateruas caprina ſpecie: qui mox omnes fuga dilapſi, nuſquam apparuêre. Stabat quandoque nocte ante cellulam ſuam, corde & ore preces Canonicas depromens: cumque nocturna auis, hominibus inuiſa, in medio monaſterio ab arbore clamitans, ei infeſta eſſet vlulatu ſuo, vna exadſtantibus dixit ad eam: Domina, ſi iubes, tuis verbis abigam auem hanc, Illa reſpondit: Si noxia eſt, abi, & eiice eam in nomine Domini; interim verò Crucis ſignum in eam edidit. Venit illa ad auem, & dixit: In nomine Domini Dei noſtri Ieſu Chriſti iubet domina Radegundis, ſi non es miſſa à Domino, vt hinc recedas, nec auſa ſis edere hîc clamores. Aufugit mox auis haud aliter, quàm ſi ipſius ore Dei verba illa prolata fuiſſent. Et meritò quidem illi obediebant aues & beſtiæ, quæ ſemper diuinis præceptis obtemperaſſet.

Crucis ſigno dæmones abigit.

Aues & beſtiæ ei obediunt.

QVANDO inualetudinis cauſa nonnunquam membra quieti dare volebat, ſpiritu vigilans ait, tanquam admonens qui pſalmum diceret: Agè, dic. Vnde dubium non eſt, quod aut ſpecialiter cum Sanctis tum pſalleret, aut certe minime dormiret. Mente ad Chriſtum erecta, non raro, etiam dormiens, de futuro iudicio & æternis præmiis loquebatur: & expergiſcens, dicebat nobis: Colligite, colligite Dominicum triticum. Reuera enim dico vobis, non diu vobis præſto erit hæc colligendi opportunitas. Attendite quod dico, Colligite. Quæſituræ enim eſtis hoc tempus, reuerà verè quæſituræ eſtis dies iſtos cum ingenti deſiderio, nec aderunt vobis. Quod quidem etſi tum præignauia oſcitanter accepimus, at nunc tamen euenſſe comperimus, quod illa dicebat. Impletum eſt in nobis illud vaticinium: Emittam famem in terram: famem, inquit, non panis & ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Dei. Etſi enim non deſunt prædicationes, quas ipſa inſtituit, at tamen deſideratur illa inceſſabilis vox, optata adhortatio, dulcis affectus. Qualem enim vultum, Deus plaſmator bone, qualem faciem, qualem perſonam in ea amiſimus? Quis vnquàm poſſit eſſe ſatis ad iſthuc explicandum? Eius meminiſſe, ſupplicij inſtar eſt. Nos planè humiles deſideramus eius doctrinam, formam, vultum, perſonam, eruditionem, pietatem, benignitatem, dulcedinem: quæ quidem præ cæteris illi videbatur ſpecialiter à Domino indita. Quam ſancta erat vita illius, tam ſyncerus & ſuauis adſpectus. XIX.

Dormiens concionatur.

Amos 6.

Viſio eius.

ANNO vno ante obitum ſuum vidit in viſione locum ſibi præparatum. Venit ad eam iuuenis prædiues, idemque formoſiſſimus. Qui cum comiter eam attingeret & blandè compellaret, illa zelo permota pudicitiæ, eius blanditias reſpuebat. Tum ille ait ad eam: Quid adeo mei ardens deſiderio cum tot lachrymis me rogas, me gemebunda requiris, me profuſis precibus expetis mea cauſa tam duriter te habes, tam multo cruciatu te afficis, cum ego tibi nunquam non adſim? Tu gemma nobilis, nouerisne in diademate capitis mei eſſe è gemmis primariis vnam. Nulli dubium eſt ab illo viſitatam eſſe, cui ſe toro pectore addixerat: indicatamq; ei adhuc in corpore manenti gloriam illam, qua eſſet fruitura in cœlis. Eam viſionem duabus benè fidelibus ſecretò cum obteſtatione reuelauit, grauiter interdicens, nè ipſa ſuperſtite vlli aperirent. Sunt multa alia, nec ea vulgaria, quæ tamen præterimus prolixitatis vitandæ cauſa. Sanè quoties eius amoris, nutricationis, charitatis, prædicationis, omnis ſanctæ conuerſationis recordamur, dolore torquemur, mœrenteſque diducti oculis requirimus tantam pietatem & humanitatem, & non conſpicimus. O duram ſanè conditionem noſtram, in quam infelices incidimus! O piiſſima domina, debebas obtinere à cæli Domino, vt te antecederent oues tuæ, quas collegeras: & tu inſtar boni paſtoris gregem ſubſequens, eum Domino exhiberes. XX.

Multa ſigna fecit quæ non ſunt conſcripta.

SED veniamus nunc ad eius feliciſſimam à corpore emigrationem, quam ſine profuſis lachrymis referre non poſſumus. Fluunt lachrymæ ab ipſis intimis medullis, gemituſq; prorumpunt, nec tamen vlla percipitur inde conſolatio. Sed ſi ſic lachrymis indulgeamus, vt interim de eius fideli deuotione minus dicamus, maiori ſanè culpæ nos obnoxias reddimus. Vſque ad diem illum, quo hinc exceſſit, nunquam quicquam de curſu, quem ſuſceperat, imminuere voluit, memoria retinens, non qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, eum ſaluum fore. Vbi iam ad vitæ finem peruenit ſanctum eius corpuſculum, longa pro Chriſti amore ducens martyria, & multiplices perpeſſum cruciatus, omnes ſanctimoniales lugentes & flentes, eius lectulo aſſiſtebant: eiulanteſque ac duris pugnis atque lapidibus pectora verberantes, voces ad cœlum dabant, clamantes & dicentes: Domine, nè permittas nos tam graui damno affici. Lumen noſtrum tollis à nobis: cur nos in tenebris relinquis? Et quia illa, quicquid facere conſtituiſſet, id die natalitio Saluatoris facere ſolebat, eius quoque beatus deceſſus ità euenit. Quarta feria manè Idibus Auguſti clauſi ſunt eius oculi, & noſtri obſcurati. Væ nobis, quia peccauimus: afflictum eſt dolore cor noſtrum. Flemus & plangimus, quod te diutius, vita noſtra, habere non meruimus. Eo ipſo manè, quo nobis tantum mali accidit, vna voce, vno planctu, vno clamore cœlos penetrante, lapidicidæ, qui in monte operabantur, in aëre audierunt loquentes, & vnum quidem dicentem cæteris: Quid facitis? dimittite eam adhuc, hæ enim voces ad noſtras vſque aures pertingunt. Angeli verò eam ducentes, reſponderunt: Iam factum eſt: quid iterum faciemus? Eam iam paradiſus recipit, vt glorietur cum Domino. Credimus non deſeruturam eam illas, quas ei placere voluit. Flenda ergò nobis iam non eſt, ſed reuerenda. Amiſimus quidem in præſenti ſæculo dominam & matrem, ſed ad regnum Chriſti præmiſimus interceſſorem. Magnum illa gaudium excitauit in cœlis, intolerabilem nobis dolorem in terris reliquit. XXI.

Feliciſſima regina ad ſponſum regem Chriſtum feliciter proficiſcitur.

An. 590.

1. Ioan. 4.

Matth. 10. & 24.

MIGRANTE ſancta eius anima è ſæculo ad Chriſtum, Epiſcopus Pictauenſis non erat domi. Abiit ergò nuncius ad virum Apoſtolicum, dominum Gregorium Turonenſem Epiſcopum. Ille mox aduenit, & quantum ſuis ipſe conſpexit oculis, antequam eam ſepeliret, eius virtutes in libro miraculorum inſeruit. Veniens autem ille ad locum, vbi ſanctum iacebat corpus, ſicut ipſe poſt ſacramentum lachrymans dicebat, in forma humana vultum vidit Angelicum. Facies enim illius inſtar roſæ & lilij nitebat. Vnde haud ſecus ille contremuit & extimuit, atque ſi ipſam Domini Ieſu ſanctiſſimam matrem ſibi adſtantem videret. Expectabatur interim vir deuotus & Deo plenus Pictauorum antiſtes, vt eam quo par erat honore ſepulturæ mandaret. Sanctimoniales omnes apud eius totum ſtabant pſallentes: ſi verò pſallentium voces vel paululum reticerent, mox planctus audiebatur intolerabilis. Triduo expectatus præſul, qui tum ſuam diœceſin viſitabat, cum non veniret, is quem diximus, vir Apoſtolicus Gregorius, de eius humanitate præſidens, [Perfecta enim charitas foràs mittit timorem] in baſilica S. Mariæ, vbi ſacra eius monaſterij virginum corpora conduntur, eam inprimis honorificè tumulauit. Cumque corpus eius ſub muro cum pſalmo- XXII.

Gregorius Turonēſis Epiſcopus ſepelit eam. De gloria Confeſſ. cap. 106.

psalmodiis deportaretur, quandoquidem instituerat illa, vt nulla viuens extra monasterij fores egrederetur, tota congregatio in muro lamentans, ità vt planctus eius superaret psallentium voces, pro psalmo lacrymas, pro cantico mugitum, pro alleluia gemitum reddebat. Orabant supernè, vt sub turre nonnihil quiesceret feretrum, in quo beatæ corpus portabatur, grauiter ferentes eius absentiam. Ibi tum, vt Dominus fidelem famulam suam declararet, corpore eius in medio populi deposito, cæcus quidam lumen recepit: qui multorum annorum passus cæcitatem, vbi ad corpus accessit, ità sanatus est, vt nunquam luminibus orbatus fuisse videretur. Viuit hodieq; clarè videns. Gæcus ad feretrum eius illuminatur.

XXIII. CVM iam humata esset à Gregorio Episcopo, operculum tumulo eius non est ab illo impositum, donec rediret Pictauensis antistes. Itaq; liberè cereos ad eã adferebant omnes, sepulcrũ circunstantes, & singulæ suis cereis nomina sua inscripserant, dabantq; cereos omnes per ordinem vni è famulis. Et ecce existit contentio in populo, aliis dicentibus cereos illos in eius sanctam sepulcrum mittendos esse, aliis id negantibus. Interim è pueri cereos tenentis brachio vnus exiliens, & populum omnem transcendens, in sepulcrum ad pedes beatæ se demisit, litem omnem eo ipso dirimens. Inspecto cereo, inuentum est nomen Caluæ in eo scriptum. Ea re perspecta, Episcopus & plebs omnis, beatæ Radegundis virtutem admirantes, Dominum benedixerunt. Nomen Caluæ cereo mirabiliter inscribitur.

XXIV. QVÆ verò post eius decessum eo in loco declaratæ sint virtutes & edita miracula, quot dæmoniaci liberati, quot pulsis febribus curati, quis vel numerare sufficiat? A Burgundia cum Episcopo quodãm venit Pictauium eius Abbas, Abbo nomine. Is magno illic dolore dentium vexatus, nocte & die clamores edebat, mortem aduentare cupiens, vt posset tanto leuari cruciatu. Incidit autem eius animo, Deo inspirante, vt se curaret in sanctæ Radegundis basilicam perduci. Ingressus iatrò, cum fide se ante sepulcrum humi prosternit, mortem præ oculis habens, operimentum siue pallam tumuli mordicus apprehendit, & qui septem diebus nec cibum sumpserat, nec somnum capere poterat, ab illo morsu somno corripitur, doloreq; fugiente, sanus abit ad hospitium. Multi hoc posteà ab eius ore acceperunt, cum ille palam testaretur, se dominæ Radegundis virtute ab ipso mortis aditu reuocatum. Infinita eius post obitum miracula. Abbas quidam liberatur dentiũ dolore acerrimo.

XXV. HABET hoc consuetudo, vt in feriis beati Hilarij Episcopi reliqua monasteria circum adiacentia, in mediam vsque noctem illic vigilias celebrent: à media verò nocte singuli Abbates cum suis fratribus ad sua reuertantur monasteria, nocturnas preces persoluturi. Itaq; cum in beati antistitis basilica vigilarent, toto illo noctis spatio energumeni clamabant. In iis duas fœminas dire exagitabat malus dæmon, vnam præsertim, ad cuius fremitum tota basilica tremebat. Abscedẽte autem inde venerabili Arnegisilo, Abbate basilicæ beatæ Reginæ Radegundis, & cum suis monachis ad suam basilicam redeunte, fœminæ illæ clamabant post eos, & ingressæ in basilicam, vociferantes orabant, vt domina Radegundis ipsis parceret. Cum ergò matutinæ preces dicerentur, altera sanata est, quam dæmon ter quinis occupauerat annis: altera ad Tertiam ante basilicæ fores liberata: nec posteà eis nequissimus spiritus nocere potuit. Duæ dæmoniacæ purgantur.

XXVI. QVAM larga est & diues misericordia Dei, vt suos faciat trepidare, & loca sanctorum inquirere? Virtutum largitor per suos fideles dispensatim suam declarat potentiam. Alij enim liberati sunt in basilica sancti viri, alij in basilica dominæ Radegundis: vt quorum erat par gratia, virtus quoque indissimilis ostenderetur. Quisquis etiam vsque ad vitæ desperationem male habet, si pallam inferiorem altaris in aquæ calicem intingat, potumque illum hauriat, mox somnus ei accedit, morbus abscedit, Christo largiente. Multæ illic quotidie fiunt virtutes & miracula in Christi nomine. Nos sane fideli deuotione & debita sedulitate veneramur eam in terris, cuius animam confidimus, gaudemus & gloriamur præfulgere in cœlis: illo præstante, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen. Nota insigne miraculum.

VITA S. VVIGBERCHTI ABBATIS FRITZLARIENSIS, SCRIPTA A LVPO SERVATO (QVI VIXIT ANNO DCCCXXX.) AD Bunonem Abbatem Hirsfeldensem: edita ex MS. Cod. Bibliothecæ Moguntinæ Societatis Iesu à R. P. Ioanne Busæo, eiusdem Societatis Sacerdote. AN. 730.

Reuerendissimis, Abbati Bunoni, cunctisq; Fratribus eius, Lupus plurimam sospitatem.

PRÆFATIO AVTORIS. CVNCTANTI mihi viribusque propriis diffidenti, vt vitam S. Vvigberchti stylo coner prosequi, vestra, Dilecti Patres, extorsit instantia. Et æquum fuerat, vt in obstinatissima negatione persisterem, quando ad id, quod me imparem tantæ materiæ tenuitas deficit ingenij, accessit, vt hoc opus à vobis eo potissimum tempore, quo essem occupatissimus, peteretur, ni me charitas remotis grauissimis necessitatibus meis, vt vestræ voluntati morem gererem, compulisset: siquidem hic qui pareat, suis neglectis, interdũ fraternis prospicit commodis. Igitur succubui vestro imperio. Cæterum diuinæ erit clementiæ, & intercessionis Beati viri, cuius gesta ex aliqua parte contingere statui, vt digna memoria digno sermone scribantur, &, quæ clarissima sunt qualitate, suis sensibus incultis deformata non horreant. Nec verò cuiquam hæc ideo iudicẽtur infirma, quod octingentesimo trigesimo sexto anno Dominicæ Incarnationis, Indictione autem quartadecima præsens Opusculum cudens ante nonaginta annos acta repetere videar, cum profectò, si vel leuiter est eruditus, non ignoret Salustium Crispum, Titumque Liuium non pauca, quæ illorum ætatem longe præcesserant, partim auditu, partim lectione comperta narrasse. Et, vt ad nostros veniam, Hieronymum Pauli sui vitam, quæ certe remotissima fuerat, litteris illustrasse, & antistitem Ambrosium virginis Agnes Passionem, cui profecto contemporalis non fuerat, editam reliquisse. Neque noua hæc est, & quæ sola deprecationis egeat, maiorum negligentia, scilicet tanti viri facta non esse mandata memoriæ, cum non ab his modo, qui haud longe ante nos vixerunt, verum ab eis etiam, qui quàm longissime præcesserunt, grauissima quædam suppressa cognoscamus. Proinde cur mihi fides derogetur, non video, cum, si culpa fuit hactenus virtutes huius eximij viri litterali non comprehensas officio, hac profecto me exuo, nihilque, præterquam firmissime vobis comperta, mihiq; quodammodo assignata, legere volentibus præbeo. Id autem à periti beneuolentia Lectoris obtinuerim, vt sicubi latini sermonis lenitas hominum locorumve nominibus Germanicæ linguæ vernaculis asperatur, modicè ferat, ac meminerit, non carmen me scribere, vbi Poetica licentia nonnunquam nomina mutilantur, atq; ad sonoritatem Romani dirigantur eloquij, vel penitus immutantur, sed historiam, quæ se obscurari colorum obliquitatibus renuit. Verum iam propositum ordiamur. Auctor hæc scripsit an Christi 836. 13. AVGVS.

I. INDIGENAS Britanniæ, qui Angli Saxones appellantur, ab eis, qui Germaniæ Septemtrionalem tractum incolunt, Saxonibus originem ducere, documentis approbatur. Namque Britanorum quondam Rex Wrtigernus frequenti bellorum incendio, suis pene copiis interceptis, à Germania consensu popularium suorum contrahenda curauit auxilia, accersitique ab eo Saxonum exercitus, traiecto mari, quod Galliæ, Britãniæque prætenditur littoribus, consisten- Saxones qualiter facti sint in Cambriæ Britanniæ.

di loco in Orientali parte Insulæ à præfato Rege accepto, prælium mox cum aduersariis conseruêtunt, & eos fuga impunè fuderunt. Quod vbi suis, ac simul vbertatem insulæ nunciarunt, validior manus armatorum illuc denuo missa est, ac sedes à Britannis ea cõditione sortiti sunt, vt illi quidem tuendæ patriæ sollertius inuigilarent: indigenæ autẽ stipẽdia militãtibus penderẽt. Hac occasione magnã partẽ Insulæ Saxonũ vis breui spatio tẽporis propriæditioni subegit.

§ Vvigberchtus Fuit genere nobilis, & Anglosaxo.

Ab horum posteris, postquam se Christianæ religioni submiserant, B Wigberchtus, ab Anglis Saxonibus clarã II. trahens originem, natalium sæculatem nobilitatem merito virtutum longè transcendit. Ab annis etenim puerilibus adeò probitate morum enituit, vti iam tum palam emineret, fore, vt tanta indoles magnum quiddam, supraq; communem prorsus mensuram diuinitus, vt contigit, sortiretur, atq; studiosè sactis litteris institutus ardentissimum amorem, nec minorem sanè venerationem longe lateq; grauitate sibi peperit singulari.

§. Bonifacij Archiepisc Moguntin. laudes. Fit Martyr in Frisia.

Dvmq; felix illius vbertim spargeretur opinio ad clarissimi viri Bonifacij aures vsq; nutu diuino peruenit. Hic Bo III. nifacius tantæ sanctitatis extitit, vt eum consensus omnium, non in Germania modo, vbi in agro Dominico, incertum studiosius an felicius, laborauit: verum etiam in Gallia, & in aliis partibus orbis, maiorum per omnia gloriæ coæquandum, & constantissime credat, & liberrime fateatur. Fuit enim fidei Christianæ cum propugnator acerrimus, tũ propagator vigilantissimus, nesciens aucupari fauorem Principum fœdissimis adulationibus, nec honorem, seu rigorem Ecclesiasticum mortiferis compendiis, ac male dulcoratis refrigeriis eneruare. Ita, postquam se totum Deo deuouerat, desudantem, nouamq; gentem Fresonum Ecclesiæ gremio conscisscentem, inuictissimum Christi militem gladio violare non verita rabies barbarorum, martyrij coronam fecit referri de prælio. Sed vt à quo paululum deflexit, ad propositum reuertatur oratio.

§. Vigbert⁹ à Bonifacio vocatur in auxilium prædicationis.

Idem Bonifacius, cũ induxisset in animũ incredulis aperire viã salutis, quiq; aberrassent, in eã, cooperãte Deo, re IV. ducere, nõ multo post quam in Germaniã venerat B. Wigberchtum, futurũ in prædicatione solatio, diligenti arcessẽdũ curauit industria. Atq; ille S. Bonifacio, imò Deo parens vocanti, quo tempore Dux Francorũ [a] Carolus rerum potiebatur, iniit consortium sancti propositi. Quem B Bonifacius, vt [b] par fuit, & excepit gratissimè, & germana sibi charitate fœderatum summa veneratione suspexit, quippe, quod, vt natu maior, ille studiis flagrasset ante diuinis.

a Carolus Martellus.

Nãq; multo post ad [c] amplissimum Pontificalis gradum dignitatis Moguntiaci diuina gratia prouectus Wig- V. berchtum sacerdotem secundi ordinis cœnobio suo, cui nomen est gentili Germanorum lingua Frideslar, Magistrum præfecit, vti monasticæ illic religionis normam, statumq; componeret. Ibi cum Megingo suo, qui postea culmen Episcopale subiit, diu conuersatus est, & laxam antehac ac fluidam fratrum cõuersationem ad normam suæ vitæ coerçuit. Qui procul dubio sanctarum Scripturarum regebatur auctoritate.

b S. Vvigbert⁹ senior S Bonifacio.

Cvmq; sacræ professionis illic studiũ longo imbibissent vsu discipuli, curamq; Magisterij quam plures æmulan- VI. do Magistrum concepissent: haudquaquam passus B. Bonifacius tanti viri lumen vnius loci tenebras præuia Christi gratia dispulisse, monitu paterno ad alterum compulit migrare monasterium, quod Ordorff nominatur. Atq; ibi successu simili desudans, quæ perperam gerebantur, correxit, ac ipse absq; diuerticulo carpens arctam viam, quæ infatigabiles quosq; ducit ad vitam, cæteruam post se fratrum prospere traxit. Instructus enim Saluatoris exemplo docenda prius implebat, quaq; gradiendum moneret, præcedere consueuerat.

c S Vvigbert⁹ Fit Abbas Fritzlariæ.

Transit ad Ordorff Actor. 1.

Itaq; non frustra illic tritis aliquot annis, cũ præterid, quod senio grauabatur, ancipiti morbo subinde labora- VII. ret, nihil citra S. Bonifacij gerere volens auctoritatẽ, enixissimis ab eo precibus, intima tamen humilitate conditis, obtinuit, vt ad prius reuertens cœnobiũ, in eo, quod superesset vitæ iã quasi feriatus exigeret. Vbi gratulantiũ fratrum receptus frequentia, veluti repuerascens, atq; iuuenescens rudimenta denuò sanctitatis, & arctissimi certamina propositi diligenter aggressus, non emeritam ætatem, non tot superatos labores metiri consensit: verũ, oblitus præteritorũ secundũ Apostoli studijs intendit æternæ beatitudinis, quorũ adipiscendæ dignitati nihil par in hac vita valet expẽdi. Et quãuis corpus illius morbo, sicut diximus, vrgeretur, nõ patiebatur animus huic lautioris indulgentia cibi abstinentiæ fræna relaxare. Non quod, si qui remissius consulant sibi, dum infirmantur, hos arbitraretur culpandos, sed quod sponte à licitis temperando ad promerendum Deum non parum quemlibet progredi suo Vas electionis confirmauit exemplo. Sicq; obseruandissimus charitatis fratrum se contemperabat societati, vt verbis tamẽ manibus obstinatissime abstineret, ac sacræ legis meditationem nunquam mente deponeret.

Reuertitur in Fritzlar

Philip. 3.

Abstinentia eius à cibis. Et à vanilo quio.

Hæc vero semper B. Wigberchto illi solẽnis fuerat cõsuetudo, vt cũ à fideli aliquo rogatus confessionem audi- VIII. tũ pergeret, nec vitare cõgressus cõmeantiũ posset, non temere cũ aliquo sermonẽ conferret, salutationibusve vacaret, (quæ profecto, vt eleganter quidam sentit, nonnunquã ex occasione itineris, non studio funduntur obtinendæ cuiusquam salutis,) sed hinc speciale præceptum Domini retinens seria salutis monita largiturus morari festinaret impatiens. Ac sicubi conuentum hominum offenderat, qui salutaribus indigeret consiliis, continuo posthabitis temporalibus, quæ ad animæ perpetuam salutem conducerent, ad medium deducebat, & variis alliciens legis diuinæ sensibus auditores, vt scientissimus omnino medicus, animæ passionibus medebatur occultis.

Ægrorum cõfessiones excipit.

Illvd etiã haudquaquã prætericrim silẽtio, vnde cõstantissima fama fideliũ, nec accita se suggerit. Namq; dum IX. quondã ẽ diuinã de more faceret, incertũ quo casu, vinũ, sine quo sanguis Domini non cõficitur, defuit. Hic ille festinus Ecclesiã egressus, & forte pendentẽ in vite botrũ conspicatus vellit: atq; in calicẽ continuò liquorẽ manibus puris expressit. Quibus demum explicitis vnum reperit granum attritu illæsum, quod mox ante Ecclesiam panxit, & euestigiò ad conceptum officium peragendum concessit. Eo finito, quidam sollicitior frater, qui, quod paulo ante gesserat, obseruasset, ex eo humiliter facti rationem quæsiuit. Tunc ille se deprehensum animaduertens. Si, inquit, opera mea Domino curæ sunt, intra nouem annorum curriculum hic nimirum declarare dignabitur. Nec fidem huiusmodi, qui credebatur euentus, non est consecutus: siquidem tot ex eo grano vitium propagines emerserunt, vt breui occupato immodico terræ spacio, nixæq; adminiculis suo lapsu sedentibus gratissimæ porticus tecta præberent.

Vaticinatur de vite ab se ex vua plantata.

Obiit anno Christi 747 teste Lamb. Schafnab.

Perseveravit autem B. Wigberchtus in præfato monasterio diuinis ministrans præceptis, obliquosq; sem- X. per auersatus mores, quoad illum diuina vocatio vinculis carnalibus liberaret, sic grauiori præcedente languore ad præsentis vitæ metas perueniens diem obiit, consorsq; Sanctorum effectus est.

Vervm hora exitus illius admirationis plena res obtigit. Circumstantibus fratribus visa est auis quædam, specie XI. pulcherrima, supra eius corpusculum ter aduolasse, nusquamq; posthac cõparuisse. Quam fecisse indicium vitæ illius mundissimæ cunctis haud dubiè constitit.

Auis super corpus eius apparuit.

Est autem situm corpus illius ante Ecclesiam in conditorio nullius ambitionis, ibiq; per aliquot annos quieuit, XII. vbi, vix fuerit credibile, quot quantisq; hunc vitum diuina pietas illustrauerit signis. Quæ licet incuria litteris allegata nõ teneantur, passim tamen vulgata necdum obsoleuêre. Atq; ideò breuitati studens horum quædam narrabo meaq; plane sic fert opinio, longe digniora miracula semper esse, quæ Deus ad memoriam Sanctorum egentibus indulgere dignatur, quam quæ illum per eos, quanquam syncere viuentes, adhuc tamen grauatos mole corporis frequenter gessisse veraces nobis literæ produnt. Adhuc tentari proterant, ac quantulumcumq; reformidare lapsum. De his totius iam casus expertibus hoc felicius, quo solidius asseruntur. In illis fauores non sine discrimine tolerantur humani. In his, cum eduntur, titulus eorum sanctitatis ne suspicione quidem vanæ gloriæ obscurari potest.

Miracula Sanctorum defunctorũ esse digniora, quam viventium.

Philip. 3.

Vervm, vt quod polliciti sumus, iam exequamur: effera Saxonum gens proprium transgressa limitem in finiti- XIII.

morum

morum se agros effuderat,& indigenas non satis fidentes propriis viribus in oppidum,cui Burib urch nomen est, formidine sui compulerat. Qui concluſi, iudicantes adhuc infirmum tenui murorum interstitio salutem tueri,ossa beati viri ad sui munimẽtum in oppidum transferenda curarunt:præsertim,quod verererentur,ne Saxonum insania violandi sepulcri sumeret copiam:nec tamen ea translatio facile volentibus constitit. Metu Saxonũ corpus eius effoditur,& transfertur in Buriburch.

XIV. NAMQVE comitante immani multitudine,cum in vallem non adeo depressam ventum esset, quæ ex aduersum est oppido,ibique sacros cineres,paululum quieturi deposuissent,ac mox,quo cæperant,cõtendere præpararent,mirabile dictu grauatæ sunt,quas hactenus detulerant,reliquiæ,nec eas fuit loco moueri facultas. Hinc consternati,satiusque sibi ducentes extrema illic experiri,quam in ancipiti patronum relinquere : tandem instantissimis precibus, Domini sententiam flectentes,obtinuerunt,ac feretro summa releuato facilitate,voto potiti sunt. Immobiles reliquiæ. Precibus impetrãt,vt moueantur.

XV. FVIT hoc etiam insigne miraculum,quod,dum flumen Adranam traiicerent,amplissimam reuerentiam crucibus ac vexillis,nec non cereis,ac laudibus congruis beati viri reliquiis exhibentes matronæ cuidam rei nouitate attonitæ candela è manibus excidit,ac penitus in fluuium mersa est.Certatim vero pluribus annitentibus recepta , quod secundum contrariam elementorum naturam fidem videatur excedere,haud obscurius,ac prius flammarum repeta est globum effundere.Verũ enimuero,nos,qui iuxta naturã fieri,quicquid Dei fiat voluntate,indubitanter cõfitemur,sic non cessisse ignem aquæ videmus credibile,quemadmodũ igni in illis tribus pueris humana nõ cessit natura. Candela in fluuium demersa non extinguitur *Dan.3.*

XVI. PERLATIS autem in oppidũ beati viri pretiosis reliquiis infesto Saxones agmine subsecuti cæperunt oppidanos lacessere,eosque summa vi munitione detrudere. At illi facta eruptione S. Vvichberchti suffragantibus meritis proſperrime congressi sunt,ac superiores inuenti, plerosque aduersatiorum armis fuderunt, profligaueruntque, multos plagis tardantes debilitarunt,omnes postremo salutem sibi coëgerunt fugæ præsidio quærere. Meritis S. Vigberti hostis vincitur

XVII. QVA repulsa Saxones irritatiores facti,& ignominiam fugæ repetito certamine sarcire cupientes,ac victos prius victores ad vnum delere:ipsa nocte,cui tam crudelis negotij dies elucere sperabatur,incredibili repente perculsi formidine,fusa cælitus clarissima luce ambiri conspicantur Ecclesiam,cuius memoria iam supra facta est,& per illius culmen insignem quendam lineamentis quidem humani corporis circumscriptum , at valentiam dignitatemque mortalium longe præstantem,albis etiam vestibus amictum , hac & illac deambulare.Diuino itaque nutu,& huius visionis exterriti maiestate,relictis impedimentis,& omnibus aliis necessariis,vitæ tantum consulere festinantes,ad fugam se denuo contulere. Saxones visione perterriti iterum fugantur.

XIIX. MANE igitur oppidum egressi,qui clausi hostium impetum morabantur,obiectu murorum,vt eos abiisse,imò velut nudos cunctis vulgo dimissis effugisse compererunt,diuinæ munificentiæ gratulantes aduersariorum spolia viritim partiti sunt,inopinumque gaudium reuexerunt.

XIX. NEQVE ita multo post,cum iidem Saxones reuertissent,instauraturi male toties experta certamina,vnus eorum capit ignem,fomenta subiicit,Ecclesiam cõflagrare iam dictam molitur.Sed casso infectoq; nisu,diuina virtute per intercessionẽ S. Vvigberchti repulsus conatibus vere sacrilegis digna tetulit præmia,paralysi,scilicet,perenni mulctatus. Saxones repetunt puguam. Incendens Ecclesiam paralysi punitur.

XX EANDEM etiam domum quidam ex illis expoliare conatus, defracta ianua irrupit,crucisque [a] argenteam laminam affabre inauratam rapuit,prophanisque manibus nequaquam efferre cunctatus est. At confestim diuina vltio insecuta ita hunc reddidit impotem sui,vt brutum magis animal,quam hominem duceres.Sic cum lamina circa Ecclesiam repertus oberrans,quod sciens male sublegerat,iuste nesciens reddidit.Sanctorum quoq; [b] reliquiæ,quas iidem asportauerant,in villa Gesmari,quæ non longe abest,repertæ sunt integræ. [a] Crucis aurea lamina tolli nequit [b] Nec sãctorũ reliquiæ.

XXI. NEC illud transierim,quod sæpe dicti Saxones adhibito igni,& multiplici fomite amica sane igni materia frequenter inculcatam domum illius Ecclesiæ comburere conati sunt:sed inter uentu B.Vvigberchti delusa est illorũ insania.Siquidem tantum abfuit effectus ab eorum molitione , vt præter in subiecta fomenta nil ignis ille valuerit, quem furens manus adhibuerat barbarorum.Videres lignorum simplicem materiam neprorsus alumine oblitã velut amoliri à se ignis potentiã,& cui prius esset obnoxia,Dei voluntate vim resistendi inditã sibi ostentare mirantibus. Saxones sæpius conati incendere domum Ecclesiæ,frustra.

XXII. SAXONVM post discessum pars haud exigua Hassonum,(Hassones quippe dicuntur,qui incolunt ipsum pagum) mundatum Ecclesiam conuenere,sordere illam quam grauissime ferentes , propterea quod Saxones equorum in ea præsepia fecerant,nihilque religioni detulerant. Verum introgressi nihil penitus,quod esset verrendum inueniunt. Ita sordium squalorem diuina virtus deterserat,nulla vsquam vestigia immunditiæ totius resederant. Hassones qui sint.

XXIII HÆC obtigerunt circa Ecclesiam,antequam monumentum illius diu mansisse monstrauimus. Cæterum, postquam in oppidum ossa illius trãspositа sunt,vt vnguentum pretiosissimum,quando est agitatum,gratissimos late spargit odores,ita viri huius motæ reliquiæ vbertim miraculorum spirauêre fragrantiam. Aperuit nimirum verus arbiter & intimus,labefacta iam humana conditione,membrorum compagẽ,cui quondam hæc regens B. Vvigberchti paruerit spiritus,dignatus eum frequenter intra biduum,triduumve collocatione nouem signorum.Ibi surdi olim auditu donati sunt,cæci lucis commercia consecuti,certam dæmoniaci medelam,manci exoptabilem manuum nacti sunt vsum paralytici membrorum regimen dissuetum. Hinc liquet Fritzlariæ quædam iã narrata accidisse. Miracula nouem aliquando intra biduum facta.

XXIV AT interiectis aliquot annis Albuino Præsuli Fritislarensis eiusdem oppidi per quietem aliquis obseruatus,qui se diuinitus missum diceret ad monasteriũ,cui est vocabulum Herolfesfeldt,quo & ossa beati viri transferri præcepit.Id memoratus Episcopus Lullo Moguntiacensis Ecclesiæ Pontifici reuelauit, isque rem ad magnum Carolum detulit,ac eius assensum protinus impetrauit.Ita Lullo iubente suffraganeus eius Albuinus tribus monachis præfati cœnobij *Ernusto scilicet,Baturicho & Vvolffo nocte sacros B.Vvigberchti cineres tradidit clam perferendos ad monasterium:Siquidem [c] id facere interdiu veritus est,ne tanti viri populus amore deuinctus fratres memoratos cæca seditione conuexaret,vel quibuslibet iniurijs incesseret,viribusque superior sibi tam insignis thesauri priuilegium vendicaret. Non quod venerabilis Præsul Vvigberchto diffideret,qui profecto suas ferentes reliquias tueri poterat intercessione, sed [d] quod perquam scitè perpenderit,quanquam manifeste Deus faueret,consideratione humani consilij , vtpote iusti,nullatenus posthabendam.Plenum est quippe Christianæ deuotionis , quamdiu habet homo,quod faciat,non tentare Dominum Deum suum.Quod si cui hæc exauctorari posse videatur assertio , illud ei obuertemus exponendum,cum Israheliticum populum Pharao dimisisset,non duxerit eum Dominus per viam terræ Philistiim ? videlicet, ne forte pæniteret populum,si videret aduersum se bella consurgere.Quem plane locum aliter transire sano nequaquam poterit intellectu,nisi in nostram concedens,imo maiorum sententiam ibi ostendi fateatur fieri debere omnia,quæ consilio recto fieri possunt:ad euitanda,quæ aduersa sunt,etiam cum Deus apertissime adiutor est. Saxones visionem perterriti iterum fugantur. Monaster. Hirsfeldense. Carolus Magnus. *Ernesto. [c] Clam trãsfertur corpus ad monasterium Hirsfeldense. [d] Homo tenetur facere quod in se est.

XXV. ERGO præfati fratres munus amplissimum sibi ab Episcopo traditum monasterio Herolfesfeldi celeres inuexerunt,& à reliquis Dei seruis illic exceptum magnifice principe loco est in Ecclesia conditum. Atque Lullus annuente Magno Carolo monumentum illius,quo more per Gallias,Germaniamque cæterorum Sanctorum visuntur, auro & argento,nec non reliquis congruentibus metallis exornandum curauit,& id opus ad Idus Augusti compleuit.Vbi postea diuina exuberante gratia magna & admirabilia signa claruêre.Ex quibus , cum sint pene innumerabilia,hic pauca quædam subiungam,quorum consideratione metiatur cætera quisquis volet. Lullus Archiepiscopus exornat aram. Miracula facta in Hirsfeld.

XXVI QVIDAM ægrotus eousque vt in carruca in morem lecticæ instructa perduceretur ad memoratum cœnobium,ibi meritis beati Confessoris opitulantibus,non vtcunque reualuit,sed incolumitatem certissimam est adeptus Ægrotus sanatur.

atque monastico hic habitu sumpto, obeundis cœnobij muneribus, nequaquam se imparem gauisus est. Huic nomen Huntheri fuit.

ALIVS quoque, vocabulo Burckuuart, viribus propemodum totius corporis destitutus ante limina S. Vvigberchti non paruo tempore iacuit. Et tandem succurrentibus eius efficacissimis precibus plena sospitate donatus est. Namque diu oblito gradiendi officio recepto, etiam Romam oratum perrexit. Sed ne gratiam quidem fugandorum nequam spirituum huic suo probatissimo famulo Dominus denegauit. XXVII

Item paralyticus.

HAC enim recenti memoria quidam correptus acerbissimo dæmone, Sigebraht vocabulo, ferreis manicis vinctus miserabiliter attractus est, & interuentu S. Vvichberti inimici violentia liberatus. XXIII

Dæmoniacus liberatur.

SIC alter, Beratgar dictus, & maligno spiritu in belluinam mutatus ex homine rabiem, apud sancti huius memoriam eadem horribili passione curatus est. XXIX.

Item alius.

ALIQVIS præterea oriundo Aquitanus, cui nomen erat Ramnulpho, ab ineunte mutus ætate, surdusque, & pene ad faciem pecoris in aluum pronus, huc perductus, maximo, rarissimoque miraculo affatum repente obstructarumque aurium sortitus apertionem, etiam secundum prærogatiuam hominis ad intuendum cælum erectus est. Ita triplici enim hac debilitate conflictatus, totidem se humani vsus compendia subito meruisse miratus est. XXX.

Mutus, surdus & curatus curatur.

HÆC inchoata vt voluistis quam absoluta oratione direxi; qua neque commentitium aliquid extrinsecus addidi. Et quæ vestra sollertia suggessi, inserenda, seruato tramite veritatis expressi, quæ beatus confessor Christi Vvichberchtus vtinam pio prosequatur fauore, ac vobis, qui ministrastis materiam, vna mecum, qui hanc in aliquam redegi formam, intercessionis vicem compensare dignetur. XXXI.

AN.690.

VITA SANCTISSIMI CONFESSORIS CHRISTI VVERENFRIDI, QVI FVIT EX APOSTOLICIS VIRIS, MISSIS EX Anglia, ad conuertendos Hollandos, Frisones, Geldrienses, Saxones, &c. ex antiquissimo MS. codice ecclesiæ Traiectensis, de quo etiam in vita S. Suuiberti prima Martii, Cap. 6, & 14.

14. AVG.

CVM dominus & Saluator noster Sol iustitiæ, suæ claritatis radios vbique per mundum vellet clarificare, longe lateque stellas per orbem eiusdem claritatis oriri fecit innumeras, quæ luce virtutum æternæ noctis effugarent tenebras. Sole etenim absente, solent stellæ terram irradiare: ita doctores sancti, qui sunt stellæ firmamenti, quasi sole perenni non vbique præsente, genus humanum sanctæ prædicationis perlustrant lumine. Quorum perplurimos Hybernia siue Scotia mundo protulit, nonnullos Britannia eique adiacens Northumbria procreare meruit. Inter quos summus pater Vuilibrordus & lucifer inter stellas exoritur clarissimus, & meritorum luce clarior cæteris in orbe procreatur, cuius radiis non modica pars mundi perlustratam se esse lætatur, quia gentem Francorum sanctæ eruditionis dono sublimauit: Frisonumque feritatem diuino cultu prædicando mancipauit. Ille vero cum postpositis omnibus peregre proficisci sibi proposuit: beatus Vuerenfridus, qui in eisdem partibus Anglorum oriundus extitit, non solum sanctum Vuilbrordum cum exemplis, verumetiam studuit sequi vestigiis. Spernens autem patriam parentesque amore diuino, vtpote pij patris eruditus exemplo, se prædestinauit in hac peregrinatione peregrinari, qua citius æternæ patriæ particeps postmodum mereretur fieri. I.

Doctores sancti stellæ dicuntur *Dan.*12.

S. Vuerēfridus beati Vuilibrordi socius & vitæ sanctæ imitator.

SANCTVS autem Vuilibrordus Deo prædestinante, sedis Episcopalis in Traiecto gubernans cathedram, multisque tanti viri sanctitatem prospiciens esse profuturam, quendam suæ Diœcesis locum Elste vocatum, paulo ante à Carolo sibi traditum, commendauit, eique sanctæ prædicationis cura regendum. Est enim quædam insula valde populosa Batue nuncupata, quæ Rheni fluminis vndique alueo circuncingitur, cuius in medio locus idem supradictus situs esse cognoscitur. Hunc igitur vir vitæ venerabilis, vt suus pastor decreuerat, diuina secum comitante gratia regendum susceperat, nil tamen ambiens terreni honoris, sed potius pij patris obtemperans præceptis. Quid plura? Res inibi quæ ad Ecclesiam attinet propere constituitur, antiqui erroris cultus omnino deiicitur, locus sanctorum patrociniis oppidò dicatur, plebs sancta prædicatione sanctificatur, fit Deus per tanti viri meritum populo placabilis sibique populus esse meretur acceptabilis, iuxta illud quod scriptum est: Et ipsi populus eius erunt, & ipse Deus cum eis erit eorum Deus. II.

S. Vvilibrordus primus Episcopus Vltraiectēsis.

S. Vuerēfridus in Elste ad prædicādum mittitur

*Apoc.*21.

SANCTVS autem Vuerenfridus, vtpote prudens dispensator quem constituit Dominus suus super familiam suam: gregi Dominico Euangelici dogmatis affatim administrans alimoniam, quod verbis edocuit, operibus adimpleuit: quod salutari admonitione præmonuit, moribus & exemplis ostendit. Fuit etenim vltra vires fandi bonorum operū exhibitione præditus, consolatione prouidus, humilitate nulli cōparandus, susceptione pauperū cunctis imitādus, mitis in animo, dulcis in eloquio, pernox in vigiliis, efficax in ieiuniis, solūmodo fide viuens, quia iustus ex fide vivit: incultus in habitu, placidus in vultu, sedulus in oratione, studiosus in sacra lectione, iugi legis Dei meditatione deditus, castitate præcipuus, omniumq; morū honestate perspicuus, desperantiū reformator, dolentiū consolator: Quia dolentibus condoluit, infirmantibus congemuit, iuxta vocem doctoris gentium, dicentis: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Sic igitur recto calle per huius mundialis naufragij circulum suæ professionis duxit remigium, vt id delicijs spiritalibus honestatum ad æternæ quietis perduceret feliciter portum. Quid in tantis morabor? Sed adhuc vel pauca de multis, causa compendij, memorabor. In hoc enim viro satis dictum puto, quod mundum cum suis illecebris despectui habuit. omnino, non nisi cælestia cogitauit, quæ Deo sunt placita inhianter perscrutari non cessauit, sæculo nudus, fide ditatus, corporaliter tantundem constitutus in terris, spiritualiter procul dubio versabatur in cælis, vt ait Apostolus: Nostra autem conuersatio in cælis est. Nec satis sancto viro videbatur, si ibidem duntaxat illius patriæ plebem Domino lucraretur, sed Ecclesiam in villa Vuestetuoert nominata constructam, quæ in ipsa Rheni fluminis ripa sita esse cognoscitur, à supradicto pontifice sub cura regendi suscepit gubernandam. III.

*Luc.*12. Attende quantæ sanctitatis fuerit vir iste. *Heb.*10. 2.*Cor.*22.

* *f. tantummodo.*

Cura ecclesiæ in Vuestertoert illi cōcreditur.

BEATVS enim vir die noctuque secum tacite reuoluens quid sanctis doctoribus scriptura veritatis promittat, dicens: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Nec mora, vir per omnia Deo deuotus, cælesti thomphæa viriliter armatus, Ecclesiasticæ rei destructa reædificat, pessundata strenue restaurat, & restaurata deifice gubernat, spirituali vomere corda plebis euidenter exarat, insuper & Euangelicæ lucis semina non parce seminat: quia qui parce seminat, parce & metet. Seminauit in benedictione, vt perennis gaudij messem meteret in remuneratione. Seminauit in spiritu, quatenus de spiritu cælestis regni commercium collegisset in futuro. Messem vero Dominici segetis superni roris fluentis incessanter irri- IV.

*Dan.*12.

2.*Cor.*9.

Matth. 13.

irrigauit irriguis, & exinde fructum modo centesimum, modo sexagesimum Domini sui transuexit ad horreum. Quicquid terrenæ facultatis vel aliorum largitione, vel proprię operationis labore suscęperat, nil vltra naturalem vsum sibi poposcerat, sed per manus pauperum ad supernι Regis studiosę transmisit ærarium, vbi fures non effodiunt nec furantur, nec erugo nec tinea demolitur, illicque cor suum indissociabiliter defixerat, quoniam illò tota mentis intentione tetenderat. Ecce quam vberes fuę prædicationis fructus collegerit, qui semina bonæ operationis præmisit.

V. Hæc & his similia dum vir sanctus per singula plene peregit, vtrorumque locorum regimen in Christo firmiter stabiliuit, suæ resolutionis imminebat tempus, vt peracto temporalis militiæ congressu, Christi Regis castra mererętur intrare coronandus. Ille autem ad Dominum suum cum duplicato talento iam sibi credito lætus redire non trepidat, cui specialiter Dominica voce dictum fuisse nemo nostrum dubitat: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Vir igitur sanctus in villa Vuesteruoert supradicta vi febrium corporaliter attactus, adoptabili dierum iam numero prouectus, cœpit carne langueścere. quia tunc segius in fide confortabat, eisque mox se migraturum esse de carne reuelabat. Nec longo post interuallo facto, sancta rum exequiarum more peracto, totius colluuionis immunis, meritorum trophæo insignis, ex huius carnis migrauit ergastulo, sine fine feliciter gauisurus in Domino. Quis ambigat omnium illorum lamenta grauiter ingruere? Quis adstantium gemitum vel fletum potuit sustinere? Erat illis itaque iure lamentandus, qui modo nobis est suppliciter venerandus. Egrediente quidem sancta de mole carnis anima, circunstantes tam miri odoris inuaserat fragrantia, vt cunctis manifestissime declararetur, quod tanti viri spiritus per manus Angelorum ad cælestem aulam deduceretur. Laborat ardentissimis febribus. Prædicit mortę suã. Feliciter obit mortę, cum odoris suauissimi fragrantia,

VI. Mox vt terram huiuscemodi rumor pertonuit, plebs illuc vniuersa dolens affluxit, totaque Batua gemens atque mœrens per profunda supradicti fluminis stagna ruit illuc vndique confluentes, corpus exanime circunstetêre dolentium, sed non eadem voluntas omnium. Insulanensis enim multitudo sanctum corpus ad Elste depromit debere deferri, ibique loco proprio terram terræ commendari. Nobis, inquit, viuus extitit pastor, noster & erit apud Deum perpetuus intercessor. Quod nobiscum carne viuens inchoauit, nunc regnans in Christo adimplere debebit. Ad hæc aduersa pars altera populi: Recte etenim, inquit, hic requieścit corpore, vbi ipse spiritum voluit relaxare. Sit vobis satis eum habuisse carne viuum, quem habere gaudemus & modò carne mortuum. Quod vobiscum conuersans eruditis diendo peregit, nobiscum & nunc requieścens regnando cælitus adimplebit. Fit altercatio populi de sepultura eius.

VII. His etenim verbis populo satis diu inter se altercante, quidam presbyterorum consilio meliores, in hanc vocem prorupêre: Legimus, inquiunt, de arca testamenti Domini quondam in captiuitatem ducta, quod ipsi qui eam captiuauerant, super nouum plaustrum eandem imponerent, binasque vaccas, domi reclusis illarum vitulis, e i dem plaustro subiugarent, vt ab eis plaustrũ cũ arca traheretur, & ad propria nutu diuino deduceretur: quod & factum est. Fiat & inde huiuscemodi rei approbatio: sanctum corpus deferatur ad nauem ilico, & si nauis ipsa, nullo vestrùm remigante, amnem vltro transierit manifestum erit nobis omnibus quid ipse voluerit. Nec minus exinde plaustrum nouum cum duabus vaccis, quæ domi lactabant vitulos, præparentur, vt in eo gleba sancta collocata, quocunque deducenda sit, deducatur. Ad hæc protinus omnes assensere. Nec mora: nauim quantocyus præparant, feretrum cum hymnis & psalmodiis ad litus deportant, nauim deponunt, in medio, neminem intrare permittunt. Res admodum cunctis admiranda, nauis eadem tam recto itinere amnem transmeans, se ad littus alterum applicuit, vt ipsam Angeli co remige ductam esse cunctis parenter innotuit. Mox vt hæc circunstantes adspexêre, omnes vna voce Dominum collaudauêre, qui eis per tale miraculum dignatus est serui sui meritum ostendere. Tunc proculdubio supradictæ rei exemplum assequitur: plaustrum nouum cum vaccis duabus, vt supra dictum est, citius acquiritur. & sanctum corpus in eo reuerenter supponitur. Quid multa? Vaccæ quidem, quæ nunquam iuga sustinuêre, tam priuate vehiculum subiêre, quasi semper in eo solitæ essent operę, vitulorum prorsus immemores, per deuia nequaquam errantes, per rectam semitam iter tetenderunt, sanctumque corpus vsque ad Elste perduxerunt. cum Angelorum, vt credendum est, comitatu atque populorum Deum collaudantium concursu. Illuc quoque, vt dignum fuit, cum omni veneratione tantæ preciositatis thesaurus commendatur sepulturæ. Ibi enim per tanti patris intercessiones multæ miraculorum declarantur à Domino virtutes, quas prior ætas adhuc fide recens obliuioni tradidit, sed mox fide maturior, vix pauca de multis memoriæ commendare curauit, quæ in sequentibus lectio recitabit. 1. Reg. 6. Corpus eius naui exponitur, quæ sine remige ad alterum littus transmeauit. Item plaustro, quod duæ vaccæ ad locũ Elste sponte tulerunt. Thesaurus corporis sancti Elste sepelitur.

IX. Fvit quidam vir in partibus Aquitaniæ Ancelinus nomine, qui prorsus omnium membrorum officio destitutus, solo aspiramine vixit anhelus. Ille autem cum quodam vespere miserabiliter, vt contractus, stratu suo collocaretur, ei per nocturnam visionem nominatim dicitur: Anceline vis sanus effici? Si sanari curabis, ostendam tibi quo ituri illo peruenieris eiusque suppliciter interuentum inuocaueris, per ipsius meritum ad optimæ sanitatis restitueris. Post hæc expergefactus à somno fit attonitus in animo, nomen loci secum retinuit, sed viam per quam iturus esset, minime sapuit: fidem adhibuit visioni, quia lætus efficitur ex promissione remedij. Nec moram pergendi diu distulit, quia se in longum morandi pœnituit: sui itineris vehiculum præparauit, Christoque duce, quo sibi eundum erat citius peruenire non tardauit. Cumque illo peruenit debilis, promissam sibi sanitatem confestim promeruit hilaris. Post vbi naturali membrorum sospitate corroboratur, sua sponte iugi seruitio beati Vuerenfridi mancipatur, nam se deuouit illuc omni tempore sub eius famulatu perseuerate. Ast non multo post transacto dierum circulo, destinauit ad patriam redire cum gaudio. Cum autem sanus sua subierat, mox ita fit contractus, vt antea fuerat: fit mente perculsus, sui conscius propositi, se pœnitet redeundi, pudet facti. Mœrens ac debilis iterum remeauit, vnde gaudens ac incolumis reuauit. Nec opus est morandi: iter remeando ad patriam debilis efficitur, terque pœnitens remeando per sancti viri clementiam sanitati restituitur. Tandemque victus, vult potius exulare quam cum suis domi debilis habitare. Sicque sua perfruens sospitate, permansit ibidem vsque ad finem vitæ suæ. Paralyticus ad eius sepulcrum sanatur. Rursus incidit paralysim vorti fragus. Iam tertio curatur, & vota Domino soluit.

IX Nec hoc silendum est, quod quædam mulier in vico Leona nuncupato debilem neruis omnino contractis infantem habuit, quem si sanaretur sancti Vuerenfridi se seruitio dare spopondit. Nec mora, surrexit propere, tetendit ad Ecclesiam pergere, secum contractum deferens inter brachia filium, vt eum offerret Domino, sicut promiserat offerendum. Cum autem concito cursu properauerat, in medio campi paruulus ab amplexu matris ad terram decidebat, & consolidatis neruorum compagibus, ilico sanatur diuinitus, atque post casum excipitur sanus, qui ad terram ruit antea debilis. Mater vero gaudens excipit paruulum, & quem prius gemebunda deuouerat infirmum, iam iocunda pergens ad ecclesiam, sancti patris obtulit famulatui sanum. Item alius puer contractus curatur.

X. Alio quoque tempore in pago Felua vocabulum continente, quendam virum tantæ asperitatis lepra discolorauit, vt vix alicui præ scabie nimia, vultus illius appareret, labes insuper ipsam oculorum excęcauit aciem, quod ille nequaquam visu agnoscere potuit aliquem, quia tanta miseria cruciatus solummodo sibi superfuit anhelitus. Contigit autem

autem illum quadam nocte viſionem ſibi videre, per quam obſtupefactus à ſuo cecidit ſtramine, ſeque in modum crucis proſtrauit, clamans ac vociferans, clamando Kyrieeleiſon ſæpe iterauit. Eo clamore ſui parentes expergefacti, cœperunt interrogare quid euenisſet illi, quod plus ſolito impatiens eſſet. At ille viſionem bene recolens, cuncta quæ viderat eis per ordinem retulit, ita dicens: Viſum eſt mihi per quendam locorum ire debere, quem cœnoſa palus circuncinxit vndique, & nullatenus patuit via tranſeundi, per quam inde abire potui. Hic dum admodum anxiarer mentis expers, obuiauit mihi ſacerdos venerabilis adſpectu, ſacerdotalique venerabiliter indutus habitu, quaſi proceſſurus eſſet ad Miſſarum ſolennia, præparatoque ponte ſupra paludem me tranſduxit incolumem, & ait: Eſtne tibi cura ſanari? Scito me Vuerenfridum appellari, & per me mereris à lepra curari. Cum autem celebrabitur ſolennitas Archangeli Michaelis, tu ad Elſt peruenire debebis, ibique dum diuina à pontifice Miſſarum celebrantur ſolennia, tu mundaberis à labe mortifera. His auditis, parentes ſui ſolito lætiores effecti ſunt, & eum ſicut ipſe voluerat ad Elſte perduxerunt. Nec diu viſio promiſſionem diſtulit. Nam vt pontifex qui tunc temporis illic præfuit, ſub eodē die, quem prædixerat, Miſſarum libamina Domino libauerat, ita euanuit ab illo peſtis torrida, vt in eo veneniferi coloris non comparuerit macula. Ipſe vero non ſolum ſe à lepra mundatum eſſe perſenſit, ſed etiam amiſſam oculorum lucem percipere meruit. Huius ſtupendi miraculi declaratio, non vnius vel duorum affirmatur teſtimonio, verumetiam totius populi, qui tunc ad eccleſiam confluxerat, manifeſtiſſima declaratio verum eſſe demonſtrat. Hæc & multa alia miracula, quæ perlongum eſt cuncta narrare per ſingula, Dominus noſter Ieſus Chriſtus dignatus eſt ibidem oſtendere, quatenus per hæc miraculorum beneficia, quantæ dignitatis ſeruus ſuus apud ſe haberetur, nobis omnibus aperte monſtraretur. Qua de re ſummopere credendum eſt, quod poſſit ſuis meritis vulnera peccatorum ſanare, qui totidem modis corporum languores dignatus eſt ſubueniendo medicare: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

Apparet S. Vuerenfridus vni leproſo in ſomnis & iubet eum ſuum viſitare ſepulcrum.

Curatur idē à ſua lepra & cæcitate.

Multa quotidie ad eius ſepulcrum fiunt miracula.

AN. 850. *VITA ET INSTITVTIO SANCTÆ MATRIS NOSTRÆ ATHANASIÆ, EIVSQVE MIRACVLA, A QVODAM VIRO PIO NARRATA, QVI PARTIM ea vidit partim à mulieribus ipſius matris familiaribus audiuit. Ex Simeone Metaphraſte.*

14. AVG.

APoſtoli Pauli præceptum eſt, vt Sanctorum memoriis communicemus. Eorum vero vitam atque I.
inſtitutionem conſcribere, & ea legentibus communem vtilitatem proponere, illud certe laudabile eſt ac ſalutare. Beatæ igitur fœminæ Athanaſiæ vitam conſcribere conabimur, pauca quædam eorum, quæ ad illam pertinent, oratione percurrentes: ne temporis diuturnitate res ipſæ obliuioni traditæ, plurimis hominibus damnum afferant.

S. Athanaſiæ parētes & patria.

Hæc fœmina laude digna, & immortalitatis nomine prædita, quæ vitam ipſam bene tranſegit. Deique vniuerſorum Domini optimam ancillam ſe præbuit patre Niceta, matre vero Irene, orta eſt, parentibus ſane genere præſtantibus, & Deum valde timentibus, qui domum in inſula Aegina poſſidebant: è quibus genita, & ad vitam humanam promota, vtiliſſimum quoddam ſanctiſſimi Spiritus vas extitit. Illa cum eſſet annos ſeptem nata, breui tempore Pſalterium edidicit, & diuinis literis prompto animo operam nauabat. II.

Septennis Pſalterium ediſcit.

Cvm igitur quodam die ſederet, & ſola telam texeret, vidit ſtellam quandam valde ſplendidam ad ſuum vſque pectus deſcendere, ſeque ab illa multum illuſtrari, ac ſtellam ipſam poſtea ex oculis ſuis euaneſcere. Ex ea igitur re cū eius anima multo lumine illuſtrata eſſet, omnino vitæ huius vanitatem odiſſe cœpit. Cumque ſibi propoſuiſſet ad monaſticam inſtitutionem ſe conferre, eius parentes inuitam & nimium recuſantem, multam ei violentiam adhibentes, cum viro collocarunt: quo cum ſexdecim ſolos dies habitauit, ac repente vidua remanſit. Cum enim Mauriſij barbari homines in illas regiones irrupiſſent, atque Athanaſiæ vir ad prælium egreſſus eſſet, iudiciis illis, quæ Deus nouit, factum eſt vt gladio interficeretur.

Viſio eius.

Inuita nubit.

Maritus eius cæditur.

Cvm igitur multum temporis præteriiſſet, & Athanaſia ſecum ipſa certaret, & ad monaſticam vitam mentem dirigeret, regale quoddam edictum repente prolatum eſt, vt mulieres, quæ nuptæ non erant, ſeu viduæ, iis viris, qui eſſent ex natione, collocarentur. Ex eo igitur factum eſt, vt Athanaſia non antea monaſticam vitam aggredi poſſet, quam eius parentes eam ad alterum virum ducendum impulerint. Quæ res quanuis facta ſit, illa tamen, vt conſueuerat, propriam ſalutem curabat, pſalmorum cantibus & diuinis lectionibus diligenter vacans, neque vllarum bonarum rerum aut ſtudiorum mutationem accipiens: ſed manſuetudine ornata, cordis humilitate ſanctiſſime fulgebat, ita vt ab hominibus, qui bonos ipſius mores audiuiſſent, laudatiſſima illa fœmina dilecta valde fuerit. Eleemoſynæ vero tantopere ſtudebat, vt quæ domi habebat, quanuis plurima illa eſſent, ad copioſam tamen manus ipſius diſtributionem minime ſufficerent. Omnes enim Monachos, qui vndique peregre veniebant, benigne accipiens, viduis pupillis & omnibus indigentibus abunde ſuppeditabat, quæ vitæ ſunt neceſſaria. III.

Cogitur ad alteras tranſire nuptias

Facit multas eleemoſynas,

Cvm vero aliquando fames eſſet, omneſque inopia permerentur, illa non ſolum iis, qui eiuſdem fidei homines erant, nutrimenta copioſe largiebatur: ſed alienis etiam, qui Atthingani appellabantur, fame tunc oppreſſis, & ad eam accedentibus, miſericordia commota, victum impertiebat. Illud enim Domini præceptum obſeruabat: Eſtote miſericordes, vt pater veſter cæleſtis: qui facit ſolem ſuum oriri ſuper malos & bonos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Neque ſolum nutrimenta illis tribuebat, verum etiam veſtibus eos fouebat, & aliis donis conſolabatur. Dominicis vero & feſtis diebus vicinas omnes amanter ad ſe congregans, diuina ſcripta illis legebat, eorum mentem aperiens, & ad Domini timorem ac deſiderium diuino quodam modo illas erigens. IV.

Luc. 6.
Matth. 5.

Eius elemoſynæ ſpirituales.

Cvm igitur in his, quæ Dei ſunt, ita proficeret, & virtutibus ipſis, vt campus multis floribus abundaret, coniugi ſuo perſuaſit poſt aliquot annos conuictus, quem cum illo habuerat, vt admonitionibus ſuis cedens, mundo & his omnibus, quæ in eo ſunt, renunciaret, & ad ſacram monachorum inſtitutionem ſe conferret. In qua cum ſanctè verſatus eſſet, & in ea excelluiſſet, poſtea dormiuit in Domino. Beata igitur illa fœmina, libertatis tempus nacta, ſe totam per omne tempus Deo ipſi dedicauit. Nam cum & alias mulieres valde religioſas inueniſſet, quæ & idem propoſitum habebant, & ſpiritu ipſo ardentes erant, illis concordi animo adhærens, quamprimum ex huius mundi confuſione ſe remouit. Cumque omnia, quæ poſſidebat pauperibus diſtribuiſſet, vna cum moribus & mundi habitum mutauit cum illis ipſis honeſtis mulieribus, quas ſupra diximus. Itaque cum quodam in loco quietam vitam ducere cœpiſſent, cuiuſdam viri ſancti & virtute præditi adhortatione, qui & eas totondit, poſt tres aut quatuor annos Athanaſia earum mulierum, quæ cum illa erant, principatum etiam inuita ſuſcepit, prima quidem ab illis nominata, ſed omnium nouiſſimam, quod ad mentis ſenſum pertinet, ſeipſam exiſtimans, vt illud Domini præceptum ſeruaret: Qui vult in vobis eſſe primus, ſit omnium nouiſſimus & vltimus. V.

Maritus eius fit monachus.

Athanaſia fit præfecta monachorum.

Matth. 20.

Multa eius humilitas.

Sed quænam oratio, aut quæ lingua humilitatis & ſummiſſionis, qua fœmina illa excellebat, celſitatem explicare poſſet? Neque enim vnquam paſſa eſt, ab aliqua earum mulierum, quæ cum ipſa erant, miniſterium ſibi præberi, vel V

vel aquam in manus dari per totum vitæ suæ tempus: quemadmodũ quæ cum ea vixerant, post sanctum eius obitum, omnes illius regionis homines de ea re certiores fecerunt. Illa enim se indignam putabat, quæ vna cum ipsis versaretur: tantum abest, vt sibi tanquam præsidenti, ab illis ministrari vellet. Cum etiam abstinentia multum valeret, paulum panis & aquæ post nonæ horæ tempus gustabat, caseo & pisce omnino abstinens: quæ in solo die festo Paschæ, Deo gratias agens, gustare solita erat. Sanctæ vero Quadragesimæ diebus post biduum sumens cibum, crudis tantum oleribus contenta erat, in illis sanctis diebus omnino potum non gustans. Cumque dormiret, non in latus, sed in vnum quendam lapidem, ad id ipsum accommodatum, se se inclinans, parum somni capiebat. Neque solum in sancta & magna Quadragesima, sed etiam in sanctorum Apostolorum, & sacratissimi Dei natalis Christi Saluatoris nostri temporibus, eandem exercitationis & vitę regulam seruabat. Eius vero stratum, ex magnis lapidibus in solo ipso compositum, parua quadam & aspera veste desuper tegebatur: quo loco in ipso quietis tempore cubans, lachrymis per singulas noctes, vt Propheta dixit, stratum suum rigabat. Cum enim diuinus amor intus abunde ipsam accenderet atque inflammaret, lachrymæ ipsæ tum in psalmis canendis, tum in precibus ad Deum mittendis ita copiose profundebantur, vt fontem potius vidisses aquis destitutum, quam sanctos & assidue Christum spectantes eius oculos, lachrymarum expertes esse.

Magna abstinentia.

Lectus eius. *Psal. 6.*

Copia lachrymarum.

VIII. INDVMENTVM illi erat interius quidem asperum, ipsius carnem asperitate affligens, exterius vero tegumentum pannis constabat ex ouium lana contextis. At interior illa vestis ignota erat: exterior autem corpus contegens, ab hominibus celebatur. Ad hæc vigilabat se colligens, & Dauidis psalmos meditans, singulisque sessionibus orationem animo valde sobrio atque attento ad Deum fundens. Die autem modò secum modò cum aliis, quæ cum illa erant, psalmorum versus recitans, dabat operam, ne vllo tempore aut hora, eius os aut mens à Dei gloria celebranda vacaret, vt sacrorum carminum author Dauid cecinit: Benedicã Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.

Vestes. Vigiliæ. Preces.

Psal. 33.

IIX. Ex quo autem die monasticam vitam fœmina illa ingressa est, ad illud vsque tempus, quo ad Deum migrauit, nullos omnino fructus degustauit. Cumque multas ærumnas pateretur, & sororibus præesset, earumque curam haberet, ob animi summissionem, qua excellebat, nulli vnquam increpationem adhibuit, neque contumelioſum aliquid ex eius ore honestissimo, ne aduersus minimum quidem aliquem, aut magnum, seruum, aut liberum hominem profectum est: præsertim cum sæpius audiret, diabolica tentatione illa omnia se facere. Omnes igitur mansueto animo, & recto corde perferebat, ad futuram illam mercedem semper animum attentum habens. Cum vero quatuor anni præterissent, iis, quæ cũ illa erant, persuasit, vt è loco in quo manebãt, exurgerent, & ad priuatũ & omnino remotũ monte

Mansuetudo & patientia.

IX. secederent, in quo possent solitariã vitam degentes, Deo ipsi operã dare, & ab omni humana consuetudine separari.

CVM igitur quæcunque ad proprios vsus possidebant, ea omnia pauperibus distribuissent, ardenti animo ad id, quod sibi proposuerant, se præparabant. Adierunt igitur virum quendam virtute præditum, & Dei amantissimum, Matthiam nomine, presbyterij honore decoratum, & eorum, qui se in vita monastica exercebant, outili præsidentem. Ille cum vitæ honestæ esset studiosus, & earum mentis ardentem affectum vidisset, beatæ Athanasiæ dixit: Tuum quidem & earum, quæ tecum sunt, bonum est & valde laudabile propositum: sed quoniam vos video ita exercitatione affectas, vt infirmissimæ sitis, moneo ne durissimis vitę legibus vosipsas tradatis. Itaque si meum consilium suscipitis, vos in quendam locum perducam, in quo poteritis ita, vt decet, versantes, bene vobisipsis consulere. Habebitis etiam me infirmitati vestræ opitulantem, vobisque toto animo & omnibus viribus ea, quibus indigetis, ministrantem. Hæc cum dixisset, sanctæ mulieri, & iis, quæ cum illa erant, persuasit, vt eum promptissimo animo sequerentur. Cum vero prope locum accessissent, eum beata illa mulier contemplata, valde hilaris cœpit dicere: Hunc ego locum iampridem mentis lumine contemplabar, &, vt opinor, hic in posterum viuemus, vitæque finem excipiemus.

Quærit cũ suis monialibus locum solitarium, vt liberius Deo vacet.

X. ERAT in loco illo sanctum protomartyris Stephani templum, tum gloria, tum vetustate clarissimum. Beatus igitur ille Matthias, nutu eius Episcopi, qui regioni præsidebat, illic mulieres illas collocauit, omnemque curam eis adhibuit. Insuper virtutis exercitationi valde studebat, continentiæ, inquam, & vigiliis multis, cum per totam noctem & psalterium recitaret, & preces quamplurimas ad Deum funderet, dormiensque non supra latus, sed sedens, somnum, quantum satis esset, caperet. Tanta etiam erat illius viri compunctio, tum in psalmis canendis, tum in offerendo diuino & incruento sacrificio, vt qui eum videbant, multam ex ea re vtilitatem perciperent. Veste autem aspera contentus erat: quam cum vnicam ferret, carnem ipsam horribiliter domabat. Cum vero Iohannis Apostoli, qui recubuit super pectus Domini, esset valde studiosus, & eius die festo ac memoria instante, incruenti sacrificij ministerium celebraturus esset, maxima compunctione affectus, vni ex iis, qui præsentes erant: Num, inquit, aliquis est dignus hodierno die, qui Ephesum proficiscatur, & sanctum Apostolum Iohannem contempletur? Cumque hæc dixisset, fontes lachrymarum ex oculis emittens, gemitum è corde proferebat. Res igitur oblata est, eius fide & in discipulum Domini charitate digna. Nam ab initio sacræ illius mysteriorum celebrationis, quoad res diuina completa est, sanctissimum Apostolum Iohannem in ara illa sancta secum vna stantem videbat: neque solus ipse eum cernebat, sed duo etiam alij, qui vna præsentes erant, cum incruentum sacrificium celebrabatur. Ad tertium igitur vsque diem permansit ita

Matthias egregius monachus, locũ eis aptè prouidit:

Dies festus S. Iohannis Euãgelistæ:

S. Iohannes adest sacrificãti Matthiæ.

XI. compunctione illa se oblectans, vt humani cibi particeps fieri non posset.

AD hunc beatum Matthiam accessit homo quidam, totius corporis compages remissas & dissolutas habens: cuius misericordia commotus vir ille, chlamyde, qua indutus erat, seipsum exuit, & in eius humeros eam imposuit. Quo facto, eius compages cum stridorem magnum emisissent, statim homo ille sanus factus est. Cuidam vero alij faciem habenti, diabolo authore, peruersam, honoratæ manus suæ signaculo curationem attulit. Quinetiam vetulæ mulieri, impuro spiritu detentæ, & ad beatum illum virum Matthiam accedenti, illius precantis perseuerantia factum est, vt Deus ipse paucis diebus sanitatem conferret. Alia quædam mulier, habitu monastico induta, impuro spiritu vexabatur, & ad monasterium accessit. Cum igitur ille ingressus, eam solam vidisset in ecclesia prauo spiritu laborantem, misericordia commotus, in cælum manus erexit: cumque, quantum satis esset, orauisset, & ad eam conuersus esset, ter Crucis signaculum ipsi adhibuit. Quo pacto, prauus ille dæmon aufugit, & fœmina illa sana deinceps permansit. Hæc nos perstrinximus, vt vitæ, quem vir ille tenebat, præstantiam declararemus, & signorum gratiam à Deo illi concessam, omnibus manifestam faceremus.

Sanat paralyticum.

Item diuersos homines malo spiritu vexatos.

XII. SED nescio quomodo factum sit, vt cum sanctus ille homo, & Deo ipsi dicatus, nauem conscendisset, & ad regiam ac magnam vrbem nauigaret, indicijs illis, quæ solus Deus nouit, acciderit, vt vna cum sociis nauigationis fluctibus marinis suffocaretur. Quamobrem & illius sancti corporis expertes facti sumus, neque sacras illas & beatas reliquias repositas habemus, quæ nos maxime iuuare possent. Omnino enim Sanctus quemadmodum, cum in corpore erat, curationes abunde conferebat, multo magis, postquam excessit, his, qui eius reliquias attigissent, easdem afferre posset. Huius ministerio alius quidam presbyter succesſit, eunuchus natura, qui vocabatur Ignatius. Ille cum iisdem motibus, quibus & is, quem supra diximus, excelleret, sancte admodum & Domino Deo gratus migrauit: cuius sepulcrum fulgoribus quibusdam dæmonum turmas prosternit, & curationes affert. Sed ad narrationis ordinem reuertamur, sanctæ matris nostræ Athanasiæ facta perstringentes.

Ecce quid antiquitas senserit de reliquiis.

Multa fiunt miracula ad tumulum S. Ignatij monachi.

Hæc igitur beata fœmina cum multam [illegible] humilitatem, magnamque & singularem mansuetudinẽ in se haberet,

Visio S. Athanasiæ.

haberet,sæpè Deum precans,atque in cælum intuens,stupore atq; excessu quodam implebatur: nubem autem lucidam,Solis radios emittentem videbat,& in eius medio virum speciosum,formaq; ita effulgentem,vt eius species singularis existeret.Cumq; hoc sæpè vidisset,& eius viri adspectum obstupesceret,secum ipsa dicebat: Ecquisnam virum hunc tam multo decore atq; ornatu repleuit?Et quænam virtus ita splendidum ac speciosum effecit?Cum hæc cogitaret ac diceret,sibi visa est vocem hanc audire: Virum hunc,cuius speciem tu admiraris,humilitas & mansuetudo ita splendidum reddiderunt:quæ cum & ipsa mirum in modum imiteris,te quoq; illustrem futurã manifesto scias.Quotidiè igitur hæccontemplans,ita duabus virtutibus se ornauit,vt in illa iræ aut superbiæ ne vestigium quidem vllum appareret.Quæ vero ad earum virtutum celsitatem ascenderat,quæq; cælestem visionem puro cordis lumine inspexerat,mirum non est,si admirabilibus signis Deus eam ornauit.

Mansuetudinis & humilitatis est studiosissima.

ETENIM cum quodam die ipsa sederet,& Deo operam daret,ad eam venit homo quidam oculos multum dolens eamq; rogans,vt pro ipso Deum precaretur.Illa verò humilitatem suam ostendens,quasi eum consolaretur: Et mihi,inquit,huiusmodi morbus molestiam attulit,feras igitur,& Dominus te curare poterit.Ille verò cum nequaquã discederet,sed curationis se compotem fieri cum fide multa postularet,beata illa mulier manum suam super ipsius oculos imponens:Ille,inquit,Christus,qui cæcum natum curauit,det tibi,frater, perfectam istius morbi curationem. Hæc cum ille audisset,& firma fide accepisset,statim illo ipso tempore optatam sanitatem assecutus est. XV.

Iohan.9. Cæcum sanat.

POSTEA verò, quam Athanasia prope templum illud protomartyris Stephani supradictum,alia tria templa ædificauit,celeberrimæ Dominæ nostræ & Deigenitricis Mariæ, Iohannis præcursoris, & Nicolai illius diuini præconis,necessitate postulante,ad regiam Vrbem profecta fuit,ibiq; in monasterio sex vel septem annos morata est.Quod molestè ferens:Exul,inquit,facta sum è templo illius,quæ Deum peperit:quo derelicto, en hic moror. Cui igitur diuina quædam visio illi oblata esset,ausa est iis,quæ cum illa versabantur, dicere: Tempus iam instat, vt ad eum locum abeamus,vbi olim nos sedebamus.Vidi enim in mentis excessu templi Dominæ & sanctissimæ Mariæ, quæ Deum genuit,fores patefactas,nosque illuc introire iussas.Cumque hæc dixisset,ex vibe illa regia migrauit,& Dei verè pretiosum illud vas ad desideratum locum venit,qui vocatur Timia,nomine ipso ab honore deducto; decebat enim honestum locum illum eius præsentia honorari,& appellationem veram,ac factis ipsis comprobatam,habere, vt à quodã perspicacissimo viro ac patre multis annis antea præuisum fuerat. Hic quem dixi, Iohannitius fuit ille laudatus & insignis vir,cuius gloria per totum orbem terrarum celebratur.Hic,inquam,diuinus vir,cum per eum locum transiret, prophetico spiritu pronunciauit, decere locum illum honorari quorundam sanctorum corporum collocatione. Id quod postea factum fuit. XVI.

Ædificat tria templa

Iohannitius vir sanctissimus.

CVM igitur beata mulier eo peruenisset,& paucos quosdam dies illic vixisset,grauissimo quodam morbo correpta est,& duodecim diebus, antequam è vita discederet, de ea re mysterio quodam edocta fuit. Vidit enim viros duos,albis vestibus indutos,ad se venientes,& paginam quandam ei tradentes,in qua hæc scripta erant:En libertas tua hæc est:sume hanc,& lætare.Beata verò mulier cum ad se redisset,& vnam è sororibus ad se vocasset, singulatim ei omnia narrauit.Totis igitur illis duodecim diebus mansit assiduè contemplationi dans operam,neque cibi, neque potus particeps fiebat, nihilque aliud,nisi hoc dicebat:Psallite,sorores meæ,psallite,& Deum assiduè laudate, vt propitius sit peccatis nostris.Cum igitur duodecimus dies venisset,sancta mulier alias,quæ cum illa erant, affata: Succurrite,inquit,quæso infirmitati meæ,& in ædem sacram ingressæ,versus, qui mihi dicendi essent, vos Deo reddite: non enim possum amplius psalterium complere,cum omnino vis mea deficiat. Illæ vero cum clamore & lachrymis respondentes:Ad quemnam,inquiunt,psalmum ipsa peruenisti,& vndenam,quod reliquum est,nos incipiemus? Illa sensim respondens:Nonagesimum,inquit,psalmum in ore habeo:sed infirmior facta vlterius progredi non possum. Illæ cum hæc audiuissent,ad ædem sacram ingressæ,reliquos psalmos compleuerunt.Cumque exiissent,in faciem cecidерunt,& vlulatum magnum emittentes,sibi preces à sancta muliere impartiri postularunt.Illa vero omnibus quidem pariter bene precata est:Marinam autem & Euphrasiam vlnis suis honoratis amplexa.En,inquit,sorores meæ dilectæ,ex hoc ipso die à nobis separamur:sed in futuro illo seculo rursus nos Deus coniunget:det autem vobis pacem, charitatem & concordiam,& impleat vos omnibus bonis suis.Hæc & alia cum dixisset,eius facies instar luminis effulsit,ita vt qui ad eam videndam eo venerant admiratione & stupore afficerentur. XVII.

Visio alia S. Athanasiæ

Moribũdæ facies instar luminis fulget.

QVONIAM vero dies festus aderat,quo sanctissimæ Deigenitricis Assumptio celebratur, omnes sic admonens: Videte,inquit,ne quid eorum,quæ ad diem festum pertinent,infectum prætermittatis: itaque & psalmorum ordinem,& ministerium in ipsos egentes pro viribus diligenter exequamini: deinde post diuinum rei sacræ ministerium humile hoc corpus meum terræ mandetis.Hæc cum præcepisset,& duas sorores,quas supra diximus,amplexata esset, in pace dormiuit ac requieuit:ita vt qui eam viderunt, communi somno requieuisse crederent.nam ore atque oculis clausis,minime illi opus fuit,qui hæc honeste componeret.At sorores,ad sanctas eius reliquias se abiicientes,& suam orbitatem deplorantes: Quoniam,inquiunt,nunc abiisti, matet nostra sancta,& immortalitatis cognomen habens?Quomodo nos ita orbas dereliquisti,è nostro conspectu euanescens?Vbinam posthac angelicam faciem tuam adspiciemus?Vbi vocem illam tuam audiemus,qua nostra corda exhilarentur,& ad bonorum operum studia excitentur?Extinctum est nostræ spei fomentum. Tu nunc dormis,& nos in segnitia velut mortuæ,iacemus.Nam amplius te nobiscum vna versantem habebimus:elegit enim te Dominus,& ad mansiones illas æternas vocauit. XIX.

Dies festus Assumptionis beatæ virginis.

Migrat ad Dominum

CVM hæc & his similia lamentatæ fuissent,& consuetum officij canonem in ea compleuissent, post mysteriorum tempus,sacrum illud corpus in loculis repositum,in terra congruenter condiderunt.Quæ vero mulier in eius locum successit,prope sepulcrum permanens,neque nocte, neque die illinc discedebat, lachrymans,& beata illa fœmina se orbatam lugens.Cui Athanasia in somnis apparens:Esto,inquit,bono animo,& certo fore scito,vt,completis quadraginta diebus post meum obitum,recipiam quod à Deo ipso receptura sum. Hæc igitur cum in somnis vidisset, experrecta dubitabat,quidnam hoc visum,& sanctæ mulieris verbum significaret. Cumque quadragesimus dies venisset,quæque sorores monasterium habitabant,id oblitæ(vt sæpe vsu euenire solet)post duos dies illum quadragesimum diem futurum existimarent,eius diei vespere sorori,quæ supradicta est,Athanasia beata illa fœmina se offerés: Cur,inquit,ita quadragesimos dies meos neglexisti,neque quæ ad pauperum distributionem,neque ea, quæ ad amicos benigne accipiendos pertinent,præparasti?Hoc viso illa perculsa,& ad se rediens,ac diligenter dies numerans,cognouit tempus illud vesperam esse quadragesimi diei,quo sacra psalmorum cantio celebrari deberet. XX.

Quadragesimus dies defunctorũ ijs olim obseruatus.

CVM igitur dies illuxisset,& diuinum officium celebrari cœpisset,duæ,quæ illius sacri & monastici chori principem locum tenebant,quarumque cordis oculos Deus aperuerat,vt horribile illud visum animaduerterent,duos quosdam viros contemplatæ sunt specie terribiles, habitu effulgentes, & beatam Athanasiam mediam habentes: quam cum duxissent, & ante sacram aram constituissent, purpuramque preciosis lapidibus ac margaritis ornatam protulissent,regali habitu eam induerunt,& corona, crucem & ante & retro habente,caput eius cinxerunt: cumque virgam gemmis ornatam in manus ei dedissent,eam ad diuinam aram perduxerunt.Hæc igitur visio cum quadragesimo die contigisset,loculus,in quo sanctæ mulieris reliquiæ infra terram iacebant,stridorem emittere cœpit:idque assiduè per totum anni tempus faciebat.

Visio de gloria S. Athanasiæ.

CVM vero anniuersarius dies,quo sancta illa,mulier obierat,iam venisset.ecce viri duo adstiterunt,& cum ipsis XXI.

misera quædam mulier, prauis spiritibus vexata: qui spiritus supra sanctæ illius mulieris reliquias debacchantes, redarguti sunt. Manibus igitur tegumentum illud, quod supra sanctæ Athanasiæ reliquias impositum fuerat, amouentes, arcam è monumento extraxerunt. Quo facto, mulier illa spiritu malo agitata, curationis statim compos facta est. Sacri verò illi viri arcam illam inspicientes, eam viderunt vndique suauissimi odoris vnguento diffluentem. Cùm igitur diligenter eam patefecissent, Athanasiam inuenerunt ità decorè positam, vt recens mortua fuisse videretur: nam & eius oculi luminis speciem præ se ferebant, & labra, & totum illud beatum corpus sanum, integrum & intactum videbatur, teneris adhuc carnibus, & manibus in rectum protensis, neq; alia ex parte impeditis. Cùm illud igitur venerati essent, & lachrymas effudissent, arcam muniêrunt, & in omnium conspectu ponendam esse, sanctè iudicârunt. Dæmoniaca sanatur. Nota rem admirandâ de eius sacro corpore

XXII. POSTEA verò quàm in aliam arcam translata fuit, in qua & nunc beata illa reposita est, monachæ ipsæ veste priore illam exuentes, alia quadam sericis filis contexta, & colore cæruleo eam induere cupiebant: sed minimè Athanasia sancta eis obtemperabat, manus ipsas tenens pectori adhærentes, & vestem illam renuens. Vna igitur è choro illo, quæ omnibus virtutibus effulgebat, & sancti Spiritûs vas quoddam erat valdè pretiosum, flexis genibus sic eam precata est: Quemadmodùm quo tempore nobiscum versabaris, obedientiam sine aliquo discrimine præstitisti: ità & nunc libenter nobis obedire velis, & humilem tunicam tibi oblatam te indui patiaris. Hæc illa cùm, perindè ac si viueret, audiuisset, manus statim relaxauit, & tunicam, quam diximus, accepit, ac deindè ad sanctam illam arcam se reclinauit. Viuũt Sancti, & norunt res nostras.

XXIII. OPERÆPRETIVM verò est pauca quædam, quæ posteà facta sunt, miracula commemorare, & ita orationi finem imponere. Cùm non multi dies præterijssent, puella quædam, annos ferè duodecim nata, impuro spiritu detenta, cadens & spumam emittens, ad sacræ mulieris sepulcrum adducta est: cumque illic quadraginta dies permansisset, diuina ope adiuta, sana redijt. Alius quidam puer, annos ferè octo natus, in manu ipsa dæmonem habebat. Hunc vt passerem quendam nigrum ad manum suam venientem, & illic sedentem videbat, à quo & manus ipsa commouebatur. Quarè miserabiliter afflictus puer ille, cùm totos septem dies apud diuinas sanctæ mulieris reliquias permansisset, sanctissimi Spiritûs ope curatus est. Puella quædam ad eius sepulcrum à dæmone liberatur.

XXIV. ALIVS quidam conditione seruus, fide verò liber, occulto dæmone vexatus, & insuper aqua intercute totum corpus, instàr vtris, tumefactum habens, ad monasterium illud venit, & sanitatis compos fieri supplex postulabat. Illi ergò beata Athanasia in somnis apparens: Expecta, inquit, frater, paululùm, & ego tibi, diuina ope adiuuante, curationem afferam, partem enim quandam mei corporis ad te mittam, qua morbo isto liberaberis. Audiuit hæc vir ille, & fuit bono animo: & post mensem vnum nocte quadam in mentis stuporem incidens, seipsum vidit vndiq; à templi tecto aqua defluente madefieri, & omnibus candelis extinctis, ad sanctas beatæ mulieris reliquias confugere: stridoreque magno ex arcula emisso, vocem ad se venientem audire sibi videbatur, quæ ità diceret: Aperi cirò os tuum, aperi. Quod cùm ille fecisset, hilaris, quod missum fuit, excepit, simulq; sanitatem recuperauit. Cùm verò dies illuxisset, omnibus, quæ in monasterio erant, curationem suam clara voce prædicabat. Cumq; omnes concursu magno illuc venissent, & causam eius rei edíscere cupiuissent, tum ille donum, quod acceperat, è sinu protulit, vnguem videlicet magni digiti è sanctæ mulieris pede missum, ac patuo quodam panno inuolutum. Abijt igitur vir ille sanus, diuinam gratiam, & sanctæ mulieris gloriam celebrans. Dæmon à puero depellitur.

XXV. ALIQVANDO cùm eius sancta memoria celebraretur, & multus populi concursus factus esset, mulier quædam, nomine Theodota, manum arefactam habens, curationem assequi supplex poscebat. Vna igitur è sororibus, cùm eam apprehendisset, & maxillæ sanctæ mulieris, quæ in arca erat, admouisset, sanam atque integram Dei ope illinc extulit. Alia verò quædam mulier cùm occulto spiritu vexaretur, & multos dies illic permansisset, re infecta ac tristis domum suam reuersa est. Vidit autem sanctam fœminam talia sibi dicentem: Tu fraudem viro tuo fecisti, & animam tuam in grauem mortem iniecisti. Vade igitur, & erratum tuum proferas, & ego mali dæmonis vexatione te liberabo. Hæc cùm mulier audiuisset, & ea, quæ audiuerat, fecisset, diuina ope adiuta, sanata est. Alia quædam mulier infantem puerum mammam sugentem ferens, cui tum dexter oculus extinctus, tum manus & pes torpens, & motionis expers erat, ad sanctæ illius sanitatis datricem arcam eum adduxit. Post paucos verò dies illum sanum receptum, in propriam domum gaudens retulit. Manus aridа restituitur. Dæmoniaca iubetur à S Athanasia confiteri peccatum suum, & ità sanatur.

XXVI. ALIA quædam tam malè oculorum morbo laborans, vt ei tanquàm poma aliqua oculi penderent, ad eius arcam accessit, & capite supra sanctas reliquias impositio, sanitatem assequi precibus postulabat. Cùm igitur duobus aut tribus diebus permansisset, Dei ope adiuuante, sana facta est, eius oculis ad priorem statum restitutis. Puer verò duodecim ferè annos natus, cùm manus & pedes torpentes haberet, ad eius sepulcrum accessit. Cumque nondùm pauci dies præterijssent, diuina visione puer ille dignus factus, & proprijs pedibus inambulans, domum suam reuersus est. Quod miraculum per beatam mulierem editum omnes obstupescebant. Collum puellæ cuiusdam, quæ Maria vocabatur, & in monasterio habitabat, graui morbo laborabat. Cui beata Athanasia in somnis apparens: Aspera, inquit, tunicam meam accipias, & morbo admoueas. Id cùm illa è somno excitata fecisset, statim curationem ipsam admirabiliter assecuta est. Alia miracula.

XXVII. MARINA verò, cuius suprà mentio facta est, multo tempore graui morbo ex ventre laborauerat. Cùm igitur lauri folium sumpsisset ex ijs, quæ tunc super arcam illam posita erant, & supra morbi locum tribus diebus reliquisset, perfectam sanitatem accepit. Hæc, quantùm vobis religiosis monumentum esse possint, mediocriter à nobis dicta sunt. Singulatim enim omnia persequi, non solùm supra vires meas est, sed neq; ijs facile erit, qui & vita meliore sunt, q̃ ego, & orationem vitę parem habent. Ego verò cùm ingenio sim valdè tenui, & sublimioris orationis omninò expers, prouinciam hanc suscepi, non vana secutus figmenta, sed quæ tum ipse proprijs oculis vidi, tum à sanctis mulieribus, cùm hæc dicerent, audiui, è quibus fuit & felicissima mater nostra. Quæ omnes cùm per totam vitam rebus gestis excelluerint, & Athanasiæ beatæ mulieris facta cuncta benè nouerint, illis ego credidi. Earum autem vitam, & optimam maximæq; vtilitatis conciliatricem institutionem, alijs suo tempore scribendam prætermittamus. Item Marina sanatur à ventris sui doloribus. Fides huius historiæ.

XXIIX. TV verò beata, & immortalitatis appellatione prædita, diuinorumque Angelorum contubernalis Athanasia, quæ propter Christum benè paupertatem exercuisti, & diuinis muneribus dites facta es: quæ assiduè lugens, consolationem istam tibi comparâsti: & mansuetudine oblectata, mansuetorum terram recepisti: & in fame & siti vitam ducens, perennes delicias inuenisti: misericordemq; animam habens, à Deo ipso misericordiam magnoperè consecuta es: tu, quæ corde puro splendorem sancti Spiritûs excipiens, & in animo pacem habens, eiusdem sancti Spiritûs diuersorium, &, vt summatim dicam, omnium bonorum thesaurus, ob idq; maximo lumine digna facta es, cum sanctorum turmis simul versans, & cum iustorum choreis hilaris vnà chorum ducens: sis nostri memor, qui factis tuis lætamur: cura sororum gregem, quem proprijs laboribus congregâsti: respice vitam nostram, multis huius mundi fluctuationibus agitatam: vt per tuas preces sanctè viuentes, & laqueis diaboli fortiores redditi, tecum vnà sempiternis bonis digni efficiamur, gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi: Cum quo patri simul cum sancto Spiritu sit gloria, honor & adoratio nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Author inuocat S Athanasiam.

M ORA-

ANN. 57. *ORATIO, QVÆ TRACTAT A VENERANDO ORTV ET EDVCATIONE SANCTISSIMÆ NOSTRÆ DEIPARÆ, ET ORTV CHRISTI Dei noſtri, & quæcunque contigerunt ad viuificum eius deceſſum. Et præterea quomodò in apertum prolata ſit preciosa eius veſtis: Et quemadmodùm hæ magnæ opes fuere Chriſtianis reconditæ: Authore Simeone Metaphraſte, qui grauiſſimorum Patrum vtitur teſtimonijs.*

15. AVG. PORTEBAT reuera Virginem, ſicut ipſa Dei ad homines venturi inuenta eſt dignum & Deo conueniens habitaculum, ità nunc illam ad encomij argumentum nobis propoſitum, dignam linguam eſſe conſecutam, quæ res eius eleganter narraret, & conuenientem ei laudem afferret. Sed quoniam quo hoc eſt maius, eo difficiliùs explicari poteſt, pro viribus ſaltem alacri animo danda eſt opera, vt texamus eius laudationem. Scit enim ipſa quoque, filii cedens legibus, gratum habere id, quod ſit pro I.

De quibus dicturus ſit Author. viribus. Dicendum eſt ergò, & diligenter narrandum, & vndè orta ſit, & quos parentes habuerit, deque educatione eius, & fine vitæ: quinetiam quæcunque illi contigerunt ex diuina prouidentia, & arcanis rationibus. Quòd ſi oratio alia quoque comprehendit, & neceſſariò perſequitur, non eſt à ratione alienum, quod factum eſt: omnia enim ad eam referuntur, eiuſque ſunt gloria & encomia. Quorum narratio non erit nobis abſque fidedignis teſtibus, nec ſumetur ex perſonis quibuslibet: ſed quam viri, quibus iure credendum eſt, & qui ſimul cum doctrina egregiam quoque vitam attulerunt, diligenter compoſuerunt: Gregorius, inquam, Nyſſenus, Athanaſius Alexandrinus, Dionyſius Areopagita, & multi alij, qui nec ſunt vulgaris, vt diximus, eruditionis, & ſunt vita admirabiles: Et, quod maius eſt, quàm ipſum quoque diuinum refert Euangelium.

Quibus teſtibus vſurus.

Ex Gregorio Niſſeno. IAM enim diuinus Gregorius in oratione, quæ de ortu Chriſti ab ipſo eſt compoſita, hæc de ea tractat: Audi II.

1. *Reg.* 1. diui, dicens, arcanam quandam & occultam hiſtoriam, de ea hæc narrantem: Erat inſignis in accurata vitæ, quæ eſt ex lege, inſtitutione, & inter optimos apprimè notus, pater Virginis. Conſenuerat autem ſine liberis, quòd non erat eius coniunx apta ad procreandos filios. Erat verò ex lege quidam honor matribus, quem non adipiſcebantur, quæ carebant filijs. Imitatur ergò ea quoque illa, quæ narratur de matre Samuelis. Et cùm fuiſſet intrà templa ſanctorum, fit ſupplex Deo, rogans, ne excideret ab ea, quæ eſt ex lege, benedictione, cùm in legem nihil peccaret: fieret autem mater, & Deo conſecraret id, quod pareret. Cùm nutu autem diuino confirmata eſſet ad gratiam, quam petierat, poſtquàm peperit puellam, eam quidem nominauit Mariam: vt vel ipſum nomen ſignificaret, à Deo datam eſſe gratiam. Cùm verò iam creuiſſet puella, vt non ampliùs opùs haberet ſugere mamillam, eam Deo tradidit, & promiſſum impleuit, & ad templum adduxit. Sacerdotes autem interim quidem, ad ſimilitudinem Samuelis, inter ſanctos educabant puellam.

Naſcitur S. Maria. Offertur templo.

Gen. 3. CVM verò creuiſſet, conſilium ceperunt, quidnam ſacro illi corpori facientes, in Deum non peccarent. Eam III.
enim legi naturæ ſubiungere, & eam dare in ſeruitutem ei, qui illam duceret, videbatur abſurdiſſimum. Exiſtimatum eſt plane ſacrilegium, ſi diuini donarij homo fieret dominus: quandoquidem à lege eſt conſtitutum, vt maritus eſſet dominus coniugis. Vt autem in templis verſarentur mulieres cum ſacerdotibus, & inter ſanctos viderentur, neq; lege permittebatur, nec res erat honeſta. Eis verò de his conſultantibus, à Deo datur conſilium, vt eam quidam de tribu viro nomine deſponſationis: Is autem talis eſſet, qui ad virginitatis aptus eſſet cuſtodiam. Inuentus eſt itaque Ioſeph, qualem quærebat ratio, ex eadem tribu, ex qua erat virgo: & ex conſilio ſacerdotum ſibi deſpondet Virginem. Coniunctio autem proceſſerat vſque ad deſponſationem. Tunc virgini à Gabriele aperitur myſterium. Erant autem verba myſterij benedictio. Aue gratia plena, inquit, Dominus tecum. Contraria illi primæ voci, quæ facta eſt mulieri, nunc verba fiunt Virgini. Illa doloribus in partu condemnata fuit propter peccatum: In hac autem per lætitiam expellitur triſtitia. In illa partum præceſſerunt dolores: Hìc verò lætitia eſt obſtetrix partûs. Ne timeas, inquit. Quoniam enim omni mulieri metum affert partûs expectatio, metum expellit dulcis partûs promiſſio. In vtero concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum.

Deſpõdetur S. Ioſephò. *Luc.* 1. *Gen.* 3.

Studium virginitatis. QVID autem Maria? Audi puram vocem Virginis. Angelus partum annunciat, & illa adhæret virginitati, non IV.
corrumpi, iudicans eſſe præſtantius, quàm apparitionem Angeli. Et neq; poteſt Angelo non credere, neq; diſcedit ab ijs, quæ ſtatuerat. Eſt, inquit, mihi prohibita cum viro conſuetudo. Quomodò erit mihi hoc, quoniam virum non cognoſco? Hæc vox Mariæ, eſt demonſtratio eorum, quæ arcanè & occultè narrantur. Si enim eam Ioſeph acceperat in matrimonium, quemadmodùm ei viſum eſt alienum, quod partum ei antè ſignificaret, ſi ipſa omninò expectabat fieri mater lege naturæ? Quandoquidem carnem, quæ Deo fuerat conſecrata, veluti quoddam ſanctum donarium, intactum conſeruari oportebat: propterea, Etſi ſis Angelus, inquit, etſi de cælo venias, etiam ſi ſit ſuper hominem id, quod apparet, non poteſt tamen fieri, vt virum cognoſcam. Quomodò ergò ero mater abſq; viro? Nam Ioſeph quidem noui ſponſum, virum autem non cognoſco. Quid ergò paranymphus Gabriel, qualem thalamum parat puro & impolluto matrimonio? Spiritus, inquit, ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. O beatam illam carnem, quæ propter inſignem puritatem, animæ bonæ ad ſe attraxit. In alijs enim omnibus vix anima pura ſancti Spiritûs aduentum acceperit: hìc autem fit caro ſpiritûs receptaculum. Quinetiam virtus Domini obumbrabit tibi. Quid hæc per arcana ſignificat oratio? Chriſtus Dei virtus, & Dei ſapientia, inquit Apoſtolus. Altiſſimi ergò Dei virtus, quæ eſt Chriſtus, per aduentum ſancti Spiritûs formatur in Virginitate. Quomodò enim vmbra corporum conformatur figuræ eorum, quæ præcedunt: ità etiam character & ſigna, quibus filij Dei cognoſcitur diuinitas, apparebunt in eius, qui paritur, virtute, vt qui imago & ſignaculum & adumbratio, & ſplendor primi exemplaris, per admirabiles oſtendatur operationes. Et hæc quidem diuinus Gregorius. Alia autem & ſacrum Euangelium, & alij viri pij, ac Dei amantes, quos nominauimus, & quorum nominatim non meminimus, verè docent.

Satis hinc liquet S. Mariã vouiſſe virginitatem. Virtute & operatione Spiritûs ſancti, cõcepit Maria Dei filium. *1. Cor.* 1.

Fides & prudentia S. Mariæ. HÆC ergò poſtquàm Virgo audiuit, ſtatim mente illuſtrata à ſpiritu, qui ei inhabitabat, lubenter accepit V.
promiſſum: & Eccè ancilla Domini, ait Angelo, Fiat mihi ſecundùm verbum tuum: ſimul & ad Angeli vocem ea vtens, qua par eſt, cautione, & poſtquàm fide digna viſa eſſent ea, quæ dicta fuerant, noluit ampliùs eſſe incredula: ſed illo quidem euaſit primæ matris deceptionem, hoc autem vitauit Zachariæ incredulitatem, quæ vltrà, quàm deceret, proceſſit.

Luc 1. *Ibidem.* Iuuauit Elisabetham. ATQVE Angelus quidem ab ea receſſit. Conſecuta eſt autem paulopòſt & Mariæ cum ſtudio ad montana ad- VI.
uentus, & eius in domum Zachariæ ingreſſus. Magno enim ſtudio contendit gratulari Eliſabethæ, vt quę ab Angelo didiciſſet nouam eius conceptionem. Accedit ergò, & benignè ſalutat. Fit autem ſalutatio dulcis exultatio infantis, qui erat in vtero Eliſabethæ. Iam enim ex ventre ſciebat ſeruus Dominum, qui erat in vtero: & cùm ſenſiſſet eius in mundum aduentum, mirandum in modum lætabatur. Hoc enim apertè ſignificabat illa exultatio. Non te autem lateat Eliſabethæ reuerentia & ſubmiſſio, cum prædictione admirabili. Virginis enim aduentum admiratur,

ratur, quippè qui eius superatet conditionem: Vndè hoc mihi, dicens: sicut etiam illius filius de Domini aduentu in tempore baptismi. Iam verò hanc quoque matrem & dominam suam nominat, sed etiam benedictam dicit in mulieribus, & eum, qui in vtero gestabatur, fructum ventris vocat admirabiliter, vt qui cum viri semine nihil habuisset commune. *Matth.3.* Auide matris & Iohānis filij eius humilitatē.

VII. CVIVSMODI verò est illa quoque rursus admirabilis Mariæ prædictio, fore vt celebraretur ab omnibus generationibus? Non enim se beatam prædicat vana mota arrogantia, neque lingua communi hæc loquitur: sed diuino spiritu seruiens, & id quod sit in æternum, diuinans. Magnificat autem Deum Maria, se & credere ostendens propter vocem Elisabethæ: Beata enim, inquit, quæ credidit fore, vt ea perficiantur, quæ ei dicta sunt à Domino: & se ei tam magnæ rei inseruire. Sed hæc quidem sic habent. In domo autem Elisabethæ circa tres menses habitauit Maria. Deindè sic, inquit, reuersa est in domum suam. Sic enim me docet Euangelium. Quid autem sibi voluit Mariæ hæc mansio? Fortasse quidem, vt eius rei admirabilis videret exitum, de qua non mediocri tenebatur admiratione. Est autem in more positum, vt virgines secedant, cùm, quæ fert vterum, est paritura. Oportet enim hoc quoq; considerare. Ea de causa cùm iam instaret tempus, vt pareret Elisabeth, etsi te vera esset prægnans, recedit tamen, tanquàm virgo, & in domum suam reuertitur. Postquàm autem reuersa est, nusquàm quidem alibi, sed domi deinceps degebat, donec cognouit iam tempus adesse partûs. *Luc. 2.* Cur S. Maria tribus mensibus apud Elisabeth manserit.

VIII. CÆTERVM Iosephum tumens virginis vterus (nesciebat enim id esse opus sancti Spiritûs) in dubias induxit cogitationes, & ideò eam clanculùm dimittere habebat in animo: Vt qui esset iustus, inquit, & eam nollet traducere: adeò iustus, vt non solùm nollet punire, etiam si hoc lex iuberet: sed neq; rem vellet propalare, & in publicum proferre. Hoc enim sibi vult illud, traducere. Cùm hæc autem, inquit, cogitàsset, venit Angelus, prompte soluens dubitationem. Nihil enim probri nec contumeliæ eam subire oportebat, quæ ab omni probro & dedecore erat longè purissima. Qualis autem fuit vox Angeli ad Iosephum? Ioseph fili Dauid, ne timeas accipere Mariam vxorem tuam. Filium Dauid illum vocans, quidnam vult aliud, quàm ei reuocare in memoriam, vndenàm sit Christus processurus? Dicendo autem, Ne timeas, ostendit eum timuisse, ne Deum offenderet, si adulteram domi suæ haberet. Ea de causa, Vxorem tuam, purè nominat, tollens suspicionem. Neq; enim si ei omninò fuisset allatum vitium, vxor illius diceretur. Quòd autem vxorem hîc dicat sponsam, tibi persuadeat scriptura, quæ ante matrimonium generos vocat sponsos. Quomodò verò præcipit accipere eam, quæ iam erat accepta, & quæ intùs manebat? Clarum est, quòd in animo suo iam dimissa fuerat, & erat extra fores. Visus est ergò ille eam Angeli voce Iosepho modò tradere, qui etiam eam posteà in Cruce tradidit discipulo. Quod enim (ait) in ea est genitum ex spiritu sancto est. Ex redundanti quadam copia soluit eius angorem. Non solùm, inquit, virgo est intacta à coitu illegitimo, sed etiam natura est præstantior, & hominem superat conceptio. Quamobrem non est solùm soluendus metus, sed etiam oportet esse plenum lætitia. Tua sunt hæc magnalia, ô Virgo: & te glorificans, qui potens est, fecit dispensationem rerum admirabilium & supernaturalium. *Matth.1.* *Leuit.20.* *Matth.1.* Sponsas scriptura vocat vxores *Iohan.19.* Instruit Iosephum Angelus Domini.

IX. VERVM enimuerò quomodò exitum habuit prophetia, quæ non defecturum Principem ex Iuda, neq; ducem ex femoribus illius, donèc venerit, cui est repositum: ipsum autem esse expectationem gentium, (de Christo videl. hoc dicit) explicare aggredimur. Tunc enim ille aduenit, quandò deinceps defecerant Iudaici principes, & Romanis erant sceptris subiecti. Simul enim & Christus nascitur, & fit illa prima descriptio: cùm Romani scil. dominatum obtinerent in gentem Iudæorum, & eos suo subiunxissent Imperio. Antipater enim pater Herodis, qui posteà princeps fuit in Iudæa, vxorem duxit ex Arabia, Cyprim nomine: quæ eum patrem effecit quatuor filiorum, quorum erat hic vnus Herodes. Satiùs est autem, vt quàm apertissimè possumus, rem declaremus. Cùm enim Hyrcanus frater Aristobuli, post interemptum Aristobulum Pontificem, qui etiam diadema regium sibi imposuerat, vinctus à Pompeio duce Romanorum cum filijs Romam turpiter esset transmissus (quo tempore constitutum quoq; est, vt Iudæi tributa penderent) cumq; posteà Hyrcanus ipse creatus Pontifex ab eodem Pompeio, à Parthis fuisset postremò captus, & Antipater dolo fuisset interemptus, qui erat pater Herodis, qui fuit posteà Rex Iudææ, & nemo esset, qui res Iudæorum obtineret, hic Herodes Antipatri filius, cùm dedisset plurimas Romanis pecunias, & fœdus cum eis iniuisset, obtinet imperium. Quænam autem huius rei data sit ei occasio, dicemus quàm fieri potest breuissimè. *Gen.49.* *Luc.2.* Quomodo Herodes obtinuerit regnum Iudæorum.

X. CVM Augustus Cæsar in Ægyptum cum maximis copijs iret, ad bellum, inquam, Cleopatræ, (Erant enim in eius potestate res Ægypti, vt quæ genus traheret ex Prolemæis, sicut etiam videtur Iosepho) accedit ad eum hic Herodes, & exercitus & impensas ei suppeditando, non mediocri fungens apud eum munere. Cùm autem & Cleopatra & Ægyptus essent in manibus Augusti, qui iam duodecim annos imperauerat, ipse Romam reuertens, memor, vt est consentaneum, officij, quo in eum vsus fuerat Herodes, senatusconsulto Iudææ eum Regem elegit, ei quoque impositio diademate. Qui cùm venisset Hierosolyma, quoniam sciebat Iudæos non esse benè in eum affectos, sed quòd esset alienigena, & alioqui asper & difficilis, eius ægrè ferre imperium, eorum quidem nonnullos occidit, plurimis autem malefecit, ciuitatemque & Dei templum stolidè & improbè redegit in seruiturem. Ille ergò malè vtens potestate, quiddam insigniter sceleratum adijcit, & quod erat sui vitij apertum indicium. Tribuum enim & familiarum, quæ erant in Iudæa, publicas scripturas à tempore Esdræ, rem faciens inuidia plenam & insania, igni tradit. Scopus autem erat improbissimus: nempe, ne notum esset Iudæis, ex quanam ij sunt tribu, & quinam ex eis sunt indigenæ, & quinam ex ijs, quos ipse solebat appellare γηώρας, id est, aduenas. Præter alia autem, cùm sacerdotalem vestem in quodam vase reposuisset, viris indignis, pecunijs (proh dolor) emptum mandabat Pontificatum. Et hæc quidem iste. Augustus capit Ægyptum & Cleopatrā. Herodes scripturas publicas Iudæorum exuit.

XI. CVM autem Cæsar Augustus quadragesimum secundum sui Imperij ageret annum, exit ab eo edictum, vt fiat descriptio vniuersi orbis terræ. Abijt itaque vnusquisque in suam ciuitatem, vt ibi describeretur. Oportebat enim in descensu eius, qui regnat in cælis, terræ quoque principes conferre munera. Quoniam autem edictum, scil. descriptionis, vnumquemq; in suam compellebat patriam, Ioseph quoq; ei parens, ex Galilæa, ex ciuitate, inquam, Nazareth, venit in Iudæam, in Bethleem ciuitatem, quæ est ciuitas Dauid. Causa verò erat, eò quòd esset (inquit) de domo & familia Dauid, hoc est, cognatione. Venit aût ad descriptionem cum hac ex mulieribus maximè admirabili Maria, quæ erat grauida. Etenim Galilæa quidem est quædam regio Palæstinæ: Nazareth aût est ciuitas Galilææ. Rursus autem Iudæa est quædam, quæ sic dicitur, regio: Bethleem verò ciuitas Iudææ. Atq; Christum quidem omnes Prophetæ, non ex Nazareth venturum dicebant, sed ex Bethleem, & fore, vt illic pareretur. Ecce enim tibi euestigiò, proposita est prophetia: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquàm es minima in principibus Iuda. Et quæ sequuntur deinceps, tibi declaret Euangelium. Quoniam ergò manifestum erat omnibus, Christum venturũ éx Bethleem: idcircò Iosephũ & Mariam: qui, etsi ciues essent Bethleemitæ, ea terra dimissa, (quod multis sæpè accidit, vt dimissis ijs quæ ipsos tulerunt, mâlint in aliena habitare ciuitate) ipsi quoq; habitabant in Nazareth: compellebat, vt dictum est, eos vel inuitos in Bethleem edictum, Deo admirabiliter & præter opinionẽ hæc dispensante & versante. *Luc.2.* Orbis ab Augusto describitur. *Ibidem.* *Mich.5.* *Matth.2.* Ioseph & Maria ciues erant Bethleemitæ.

XII. CVM illic ergò fuissent propter descriptionem, Impleti sunt, inquit, dies vt virgo pareret: & parit filium suum primogenitum: & fascijs inuoluit eum, qui nullis potest terminis circunscribi: & propterea quòd non esset eis locus in di-

Chriſti paupertas.

in diuerſorio, (O tuam ineffabilẽ, Chriſte, propter me paupertatem) in præſepi reclinat eum, qui omne alimentum ſuppeditat: eum, qui nequaquàm capi poteſt, ea, quæ ipſum arcana ratione ceperat. Cùm enim multi ex multis locis ad deſcriptionem confluerent, (vt eſt conſentaneum) & loca ſcil. præoccuparent, & ex eo eos, qui poſtremi veniebant, in magnas abducerent anguſtias, illum ſic cum alijs loco egentem, præſepe ſuſcipit: illum, inquam, qui paupertatem elegit ab initio, & eam honorauit in ſeipſo. Sed paſtores quoque, inquit, erant in hac regione, agentes in nocte cuſtodias. Ad quos Dei quoq; aduenit Angelus, & eos Domini gloria circumfulſit. Cùm autem exterriti fuiſſent ſpectaculo: Timuerunt enim, inquit, timore magno: Angelus timorem, vt qui non decenter eos inuaſiſſet, expellit: Nolite timere, dicens: Eccè enim annuncio vobis gaudium magnum, quod erit vniuerſo populo, non Iudæis ſolis, ſed omnibus. Adijce adhuc apertiorem gaudij ſignificationem: Quoniam, inquit, natus eſt vobis hodiè Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus, in ciuitate Dauid. Vt autem à Deo profecta & vera vox iudicaretur, eius ſtatim ſequitur confirmatio. Repentè enim cum Angelo laus quoque auditur à multitudine Angelici exercitûs, dicentis: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Luc. 2. Paſtoribus primò manifeſtatur Chriſti natiuitas.

XIII. • QVÆNAM verò erant ea, quæ tu admirabilis conſeruabas Maria, & in tuo corde conferebas? Num omninò id, quod tibi dixerat Angelus, & quæcunque rurſus dixerunt paſtores? Hæc ipſa in tuo corde componens, & cum illo ipſo conferens, videbas omnia ad vnum conuenire, quòd Deus re vera ſit is, qui eſt ex te natus, & te fecit miraculum, quod cælo & terra non capitur. Qui etiam ſuſcipit circumciſionem, confirmans ſuam cum Iudæis cognationem, nè illis occaſionem præberet eum negandi. Circumciditur autem octauo die, ſeu die Dominico, quo fuit etiam reſurrectio: Et Ieſus nominatur. Significat verò hoc ſalutem populi. Quod etiam Virgini prædicit Angelus ante conceptionem: Et vocabis, inquiens, nomen eius Ieſum. Idemq; Ioſepho poſteà, atque ſubiungit: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Deindè etiam rurſus expectat tempus purificationis. Poſtquàm enim impleti ſunt, inquit, dies purgationis eius ſecundùm legem Moyſi, (mplementum autem dierum, erat dies quadrageſimus) tuleruut infantem Ieſum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini: Quia omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur: & vt darent hoſtiam, ſecundùm quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

Luc. 2.

Luc. 1.
Matth. 1.
Luc. 2.
Exod. 13.
Num. 8.

XIV. SED fatiùs fortaſſe fuerit id ſoluere, quod videtur repugnare inter Euangeliſtas. Matthæus namq; dicit Ieſum, poſtquàm natus eſſet, profectum in Ægyptum: hic autem, diuinus ſcil. Lucas, ipſum poſt quadraginta dies veniſſe Hieroſolymam. Sed nihil dicunt, quod inter ſe diſcrepet, neq; quod rei obſtet conſequentiæ. Cùm enim, poſtquàm natus eſſet, ſecundus annus præterijſſet, Chriſtus abducitur in Ægyptum. Lucas ergò ea, quæ interim facta ſunt, & quæ prætermiſit Matthæus, circumciſionem ſcilicet tractat & purificationem. Et eccè, dicens, homo erat in Hieruſalem, cui nomen Simeon, & homo erat iuſtus, & ſpiritus Domini erat in ipſo. Quinetiam venit, inquit, in ſpiritu in templum, & ei vlnas præbuit ad eum ſuſcipiendum. Quodnam eſt autem ſalutare, quod ſenex ſuis vidit oculis? Ipſe, qui deſiderabatur, Ieſus. Hoc enim nomen quoque ſignificat. Paratum verò fuerat eius myſterium omninò ad ſalutem, non ſolis Iudæis, ſed mundo etiam vniuerſo. Hoc enim ſibi vult illud, Omnium populorum: ſicut etiam illud, Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam populi tui Iſraël. Vide verò, quàm accuratè loquitur Euangeliſta. Erant autem, inquit, Ioſeph & mater eius admirantes propter ea, quæ de ipſo dicebantur. Matrem quidem dicens, vt quæ verè eſſet, & ab ipſa vocans habitudine: illum autem nudo nomine, vt qui videretur quidem pater, non eſſet autem reuera. Ea quoq; ratione ambobus quidem benedixit Simeon: relicto autem Ioſeph, alloquitur Mariam ſolam, vt quæ fuiſſet miniſtra diuini conſilij: Ecce enim, inquit, hic poſitus eſt in ruinam & reſurrectionem multorum, & in ſignum, cui contradicetur. Quomodò autem à te, ſtudioſe auditor, accipitur illud, Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius? Quidnã ergò exiſtimare oportet hũc eſſe gladium? Num dubitationem, offenſionem, tentationẽ, quæ in tempore Crucis tuam, ô Virgo, peruaſerunt animã? Te ergò ipſam quoque etiamſi deſuper Domini pulchrè res didiciſti, attinget aliquid? Conuenientius eſt autem, quòd dolorem ipſum gladij nomine ſignificauerit. qui quidem tempore paſſionis eam inuaſit. Nam id quod dicitur. Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes, ad diſcipulos magis, quàm ad eam pertinere videtur: nempe quòd poſt tentationes & dubitationes, quæ cor eorum conCuſſerunt, non multum temporis interceſſit, & velox quædam illuxit à Deo curatio, eorum animos replens tranquillitate, & ad fidem ſuam confitmans magnitudine reſurrectionis.

Matth. 2. Ieſus in Ægyptum ducitur cùm eſſet duorũ annorum.

Ibidem. Cur ſoli Mariæ loquatur Simeon: Quis gladius penetrarit animam S. Mariæ.

Matth. 2. SED id, quod cœpit, perſequatur oratio, & rurſus accipiat ea, quæ prætermiſit. Cùm enim, inquit, natus eſſet Ieſus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis Regis, Vides? Et tempus nobis Euangeliſta, & locum, & authoritatem ſimiliter ſignificat. Authoritatem quidem, vt eum ab altero Hero de diſcernat ac diſtinguat, qui Iohannem interfecerat. Ille enim erat Tetrarcha, hic autem Rex. Locum verò & tempus, nos tranſmittens ad prophetias. Quarum alteram quidem prædixit Michæas: Et tu Bethleem, dicens, terra Iuda, nequaquàm es minima in principibus Iuda. Alteram verò Iacob Patriarcha: Non deficiet enim, inquit, princeps ex Iuda, & dux de femoribus eius. Quomodò autem Magis venit in mentem, vt tantum iter conficerent, & venirent ad adorandum infantem, qui erat adhuc in faſcijs: idq; cùm eſſet eius mater pauper & nullius nominis, & quæ nihil habebat præter ſolum tugurium? Nunquid planum eſt, Deum eorum animos ad hoc mouiſſe? Vide enim eorum quoq; claram fuiſſe virtutem, non ſolùm eò quòd venerint, ſed etiam quòd audacter & liberè loquantur. Ne enim exiſtimarentur fuiſſe ſuppoſiti, & viæ ducem oſtendunt: Vidimus enim, dicentes, eius ſtellam: Et viæ magnitudinem, In Oriente ſcilicet. Deinde etiam addunt inſignem fiduciam, cùm dicunt: Et venimus ad eum adorandum. Neq; iræ populi, neq; Regis tyrannidis vllam ducunt rationem. Quæ cùm audiſſet Herodes, conturbatus eſt, inquit. De imperio enim eum metus ceperat. Et ideò ad ſe quoq; congregat pontifices & ſcribas populi, & eos diligenter interrogat, vbinam Chriſtus naſceretur.

Matth. 2. Magorum virtus.

Matth. 14.
Mich. 5.
Matth. 2.
Gen. 49.

Audito nomine Regis timet de regno priuandum, Herodes.

XV. CONSIDERA autem admirabilem rerum diſpenſationem, & quemadmodùm veritas etiam ſuorum inimicorum vtitur auxilio. Cùm enim interrogarentur Iudæi, vbinam Chriſtus naſceretur, ij, In Bethleem Iudæ, vt res ſe habebat, dixerunt: & ſtatim teſtem adduxerunt propheram, qui & Bethleem magnifacit, & ex ea ducem exiturum, & populum Iſraëliticum ab eo eſſe paſcendum prædicit. Sic ij, qui erant re vera inimici, neceſſe habebant vel inuiti aperire prophetiam, etſi non omnem. Quod enim deinceps ſequitur, reticuerunt, quod eſt: Egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis. Cur ſic fecerunt? quòd Regi loquerentur ad gratiam. Ille autem quid facit? Clanculum vocat Magos, diligenter perſcrutatur ſtultus tempus ſtellæ, quæ apparuit eis, iam aggrediens de medio tollere id, quod natum fuerat. Quod quidem non ſolùm erat amentiæ, ſed etiam inſaniæ. Cuiuſmodi enim erant ea, quæ clàm cum Magis vocatis loquitur? Ite, & diligenter inquirite de puero: poſtquàm autem inueneritis, renunciate mihi, vt ego quoque veniens, eum adorem. Euidens & aperta inſania. Si enim vera quidem ſunt verba, & non inſidioſa, cur cum eis latenter congrederis? Sin autem vis aliquid ſiniſtrum celare & doloſum, quomodò ne hoc quidem potuiſti perſpicere, quòd ſic à Magis deprehenderis malignè & ſceleratè gerere, quòd quæras latere? Hinc cùm ſtella eis rurſus apparuiſſet, eis dux efficitur, ſicut ab initio. Abſconſa enim erat, poſtquàm apparuerat ad Orientem: vt cùm illi ducem perdidiſſent, neceſſariò Iudæos interrogarent, & ſic res euaderet manifeſta omnibus. Poſtquàm verò vel ipſos inimicos habuêre magiſtros eis rurſus apparet.

Fallacia Iudæorum.

Herodis dolus & euidens inſania.

Mich. 5.

XVI. VIDE autem, à quàm multis ſit eius rei fides. Nam nunc quidem ſtella, nunc populus Iudæorum, deinde ét inſidiæ. XVII.

stellæ, & prætereà prophetia, docent id, quod quærebatur. Deindè cùm eos rursus stella accepisset ex Hierosolymis, postquàm cum Rege collocuti essent, deducit in Bethleem, non simpliciter vadens, sed eos trahens, & diu cum meridie: vt vel ex eo notum esset omnibus, eam non esse stellam vnam è multis, neque omninò similis cum alijs ordinis. Ideò enim vadens ex Hierusalem, non priùs consistit, donèc ad ipsum venerit præsepe. Postquàm autem steterit supra puerum, statim constitit. Et propterea quòd nunc quidem absconderetur, nunc autem appareret, & deindè cùm apparuisset, rursus staret, ostendebat se esse maioris virtutis, quàm quæ in stellam caderet, & eis faciebat accessionem fidei. Certè longè maxima afficiuntur lætitia, quòd & inuenissent id, quod quærebatur, & iter non frustrà confecissent, & quòd fœtus esset diuinus, & quòd fuissent nuncij veritatis. Quæ quidem omnia sunt illius admirabilis puellæ encomia propter Deum, qui ex ipsa natus est: & eorum magnitudine illam, vt præcipuam, eximunt à mulieribus. Postquàm autem fuerunt intrà domum, viderunt, inquit, infantem cum Maria matre eius. Quid autem magnum viderunt, quòd eum adorârunt, cum omnia essent eiusmodi, vt nihil posset esse vilius? speluncámne, præsepe, fascias: an matrem, quæ tanta erat simplicitate? Quid ergò eos tanta affecit admiratione, vt non solùm adorarent, sed etiam dona offerrent, eaque huiusmodi, quæ ipsum esse Deum & Regem significarent? Hoc enim sibi volunt, nempe Regem quidem aurum, thus verò Deum, myrrha autem præsignificabat mortem, quam pro me erat subiturus. Quidnam ergò eos mouit? Illud, quod etiam effecit, vt domo excitarentur, & tantum iter conficerent: stella omninò, & quæ eorum animis inerat à Deo illuminatio.

Stella in meridie lucens ducebat magos ad præsepe Domini.

Matth. 2.

Munera Magorum quid significarint.

XVIII. Sed quid consentaneum erat animo versare matrem, hæc cernentem? Cuiusnam filij esset mater, ad quem viri tam insignes sic accesserant, stella duce vtentes: qui eum adorabant in fascijs & dona offerebant, tanquàm ei se conciliare studentes, & sibi aliquid magnum, quod hinc erat secuturum, procurantes. Vel quantùm eam gaudere par erat ac quantum illustrari, quantæque spei fructum iam percipere non ex his solùm, sed ex illis etiam, quæ præcesserant, admirabilia colligente? Hæc puer ille dat ei proœmia: sic opponit humilibus ea, quæ sunt illustria: ne solam videns speluncam, & tugurium, & præsepe, & viles fascias, parua, vt consequens videbatur, opinaretur, & distraheretur cogitationibus: sed vt & hæc magna considerans, rursus in altum extolleretur, & propter hunc nouum partum se posset beatam ducere. Quod enim ab initio consueuit Dominus facere, vt quæ sunt vilia & humilia, extollat præter opinionem: sicut econtrà, vt ea, quæ sunt superba, deprimat: hoc quidem certè videret etiam facere in seipso.

Gauisa est Maria ex visitatione Magorum.

XIX. Sed cur Magis est imperatum, ne rursus redirent ad Herodem? Et quorsum illa abiecta & minùs decora in Ægyptũ fuga Christi, perindè ac si non posset aliter esse saluus? Futurũ est enim, inquit, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Num vt per hæc parua & humana, & cerneretur ipse carnem sumpsisse, & dispensationis illius crederetur magnitudo? Maximè: propterea nec primò statuit in omnibus facere miracula. Quæ enim ab initio facta sunt, propter matrem omninò facta sunt, propter Ioseph, propter pastores, propter Magos. Qua de causa Magis quoq; datum est responsum, ne reuerterentur ad Herodem, vt & doctores citò mitterentur in Persarum regionem, & Tyranni furor interrumperetur, sciteq; se ea aggredi, quæ effici non possent. Quòd si non euasit melior, non in eum, qui hæc prouidit, & qui hæc eo fecit consilio: sed in summam illius insaniam culpa est conferenda. Prætereà vt tu quoque, qui ex Christo viuere elegisti, non paruas ad philosophiam ex eo inuenias occasiones: nempe vt & statim ab initio expectes tentationes, & sis paratus aduersus insidias. Iubetur autem assumere puerum & matrem eius, & fugere in Ægyptum. Non sicut prius. Nam tunc quidem dicit, Vxorem tuam: nunc verò hanc vocat matrem, cum esset egressus partus, & mota suspicio. Fugæ autem causa, est metus insidiarum. Vide ergò rursus cum magnis & suspiciendis coniungi humilia, & cum iucundis ea, quæ sunt molesta. Post illam per stellam deductionem, post illorum tanquàm Regi, vel potiùs tanquàm Deo exhibitam adorationem, & donorum oblationem, in eo fuit metus mortis, & fuga occulta. Et de quo prius renunciatum fuerat, fore vt saluum faceret populum, ne se quidem videtur posse saluum facere. Quæ quidem quomodò rursus animum Virginis affecerunt? Et quid consentaneum est eam interea cogitâsse? Sic etiam in omnibus sanctis consequenter inuenies, cum ijs, quæ sunt ex animi sententia, misceri quoque molesta. Verumenimuerò sic quidem Christus venit in Ægyptum.

Matth. 2. Matth. 1.

Ibidem.

Cur Dominus fugerit in Ægyptũ

Sanctis in hac vita permixtim iucunda & molesta occurrunt.

XX. Herodes autem cùm à scopo aberrâsset, in infantes, qui nullam fecerant iniuriam, tota ira erumpit, eo modo eos vlciscens, qui illum illuserant: vel potiùs propter suam in Christum insaniam, quam concepit ob metum regni, communiter aduersus omnem irruit naturam, & interficit omnes infantes, qui erant in Bethleem, in hac vniuersa cæde infantium existimans se & vnum illum omninò assecuturum, & vt ille solutus esset à metu, omnes lugere procurans immisericorditer: quod vel in rebus inanimatis abstinuisset facere alius, & teneras plantas adspiciens, misericordia ductus, eas noluisset excindere. Sed videte vos, qui imperium amatis, & estis à vana superati gloria, in quantam ea insaniam adigat amatores, & quonàm eos ferri persuadet, & quænam eos cogit facere. Hanc autem infantium cædem Hieremias quoq; multis antè annis prænunciat, & prædicit tragœdiam, & introducit Rachelem flentẽ suos filios, & consolationem minimè admittentem. Quo circà non ignorante scil. Deo hæc fiebant, sed & sciente, & valente quidem arcere, permittentem autem arcanis quibusdam rationibus. Sed Herodes quidem percipiens eorum, quæ fecit, fructus conuenientes, diuinitùs immissa plaga, toto corpore sauciatur, & verè malus malè perit, eius regno in quatuor partes diuiso: Archelao quidem imperium obtinente in Iudæa, Herode autem, & Philippo, & Lysania, illo quidem Galilææ, hoc verò Iturææ & Trachonitidis, postremo autem, tetrarchatum sortito Abilinæ.

Matth. 2.

Herodes miserè perit.

Luc. 3.

XXI. Postquam autem excessit Herodes ex humanis, Angelus rursus in somnis Iosepho apparet in Ægypto, & iubet infantem accipere, & proficisci in terram Israël. Quàm multæ, ô Christi mater, fuerunt tibi casuum inæqualitates? quàm multæ rerum mutationes? Ecce enim rursus quidem fuisti soluta ab exilio, & ad propriam reuerteris regionem, & eum, qui tibi malè facere aggressus fuerat, ipsa potiùs eum vidisti malè perijsse. Cùm domum autem venisses, rursus inuenis malorum successionem, & vides filium Tyranni, qui fuit tui filij (proh dolor) insidiator, pro eo regnantem. Sed rogauerit quispiam ex studiosis, quomodò Archelaus Iudææ imperabat. Pontio Pilato tunc præsidente? Num quòd nuper decessisset Herodes, & nondùm in multa regnum esset diuisum, illius filius interea habebat imperium? Non est autem Euangelistæ superuacanea patris quoque adiectio. Pro Herode enim, inquit, patre eius: vt scilicet eum à fratre distingueret, vt qui ipse quoque Herodes vocaretur similiter.

Matth. 2.

Post exiliũ Archelai, procuratores à Cæsare præfecti sũt Judęę anno ætatis Domini 15.

XXII. Venit ergo Ioseph Nazareth, vt qui in somnis responsum accepisset, (ità enim diuinus ait Matthæus) simul & periculum fugiens, & volens habitare in patria. Vt autem posset magis confidere, responsum accipit ab Angelo. Atqui non dicit Lucas, illum venisse ex responso: sed cùm omnem implessent purificationem, statuisse rursus reuerti Nazareth. Quomodò ergò est à nobis soluenda controuersia? Quòd tempus, quod fuit ante descensum in Ægyptum, narrans Lucas (neque enim ante purificationem eos illuc duxisset, vt nihil omninò fieret contra legem) hæc dicit. Erat enim omninò purificandus, deindè venturus Nazareth, & tunc descensurus in Ægyptum. Deindè cùm sic ex Ægypto redijssent, iubetur rursus in Nazareth venire. Anteà enim, nullo accepto responso, vt illuc venirent, sed cùm lubenter habitarent, vt diximus, in patria, sua sponte hoc faciebant. Cùm enim ascensus non fuisset propter aliam causam, quàm propter descriptionem, & nusquàm stare possent, eo impleto, propter quod venerant, descende-

Matth. 2. Luc. 2.

Reuertitur puer Iesus ex Ægypto.

ſcenderunt in Nazareth. Angelus certè, qui poſteà eos reddebat quieti, domi reſtituit. Nec hoc ab re, ſed cùm
prophetia hocipſum multis ante annis ſignificâſſet. Vt enim, inquit, impleretur, quod dictum fuerat à Prophetis,
Luc.2. Nazarenus vocabitur. Puer autem, vt ait Lucas, creſcebat & inualeſcebat, ſpiritu repletus ſapientiæ, & gratia Dei
Ibidem. erat in ipſo. Hæc accipienda ſunt, vt dicta ſint, quòd attinet ad humanitatem.

CVM autem eſſet natus annos duodecim, aſcendit quidem ſimul cum parentibus Hieruſalem, feſtum Paſchæ XXIII.
celebraturus. Cùm verò illud finem accepiſſet, ipſi quidem reuerſi ſunt: Ieſus autem manet eos latens. Et illi quidem quærebant, hic verò tres dies latuit. Deindè eis fit manifeſtus, in templo quidem ſedens, ſimul autem audiens
Doctores, & cum illis diſſerens, & in reſponſis auditores afficiens admiratione. In hoc enim implebatur, quod de
Ibidem. illo ſcriptum eſt, Quòd puer confortabatur ſpiritu, & proficiebat ſapientia & gratia apud Deum & homines, eò quòd multis talis eſſe declararetur. Latet autem parentes, ne ab eis prohiberetur diſſerere cum iuriſperitis: vt qui ſcirent eum non didiciſſe literas, & caurent, nè laberetur in ſermone: aut fortaſſe cauens, nè videretur parentes habere contemptui, eò quòd non parentibus pareret iubentibus ea, quæ ſunt hominibus conſequentia. Vide autem,
Modeſtia pueri Jeſu. quemadmodùm ea facit, quæ puero conueniunt. Non enim docet legiſperitos, etiamſi eſſet ſuppeditator ſapientiæ, ſed audit & interrogat: vtrunque cum magna ſapientia. Sed cur non primò, nec ſecundò, ſed tertiò inuenitur, qui quæritur à parentibus? Hinc fortaſſe ſepulturam, & quæ poſt tres dies futura erat, reſurrectionem præſignificans. Tunc enim, cùm ſepulcro contectus eſſet, apparet.

SED quomodò rurſus mater admirabilis, à maternis victa viſceribus, & cum magna affectione vocat filium, & XXIV.
tanquàm reprehendens, adducit eam, quæ cum dolore fiebat, inquiſitionem? Eccè, dicens, pater tuus & ego, dolentes quærebamus te. Et ideò cùm illa dixiſſet de patre, tanquàm de eo, qui videbatur, Chriſtus veluti corrigens id, quod dictum fuerat, dicit de eo, qui eſt verè pater, ei veritatem reuocans in memoriam, & prouidens, vt non humi ſerpat, ſed in altum extollatur: Neſcitis, dicens, quod me oportet eſſe in ijs, quæ ſunt patris mei? Sic ſe oſtendit
Obedientia Ieſu erga parentes. Deum eſſe natura, ſiquidem filius eiuſdem eſt naturæ cum patre. Quoniam autem illud templum patris erat, in ijs, quæ ſunt patris, ille verſabatur. Quod verbum nondùm manifeſtum illis erat. Ille autem deſcendit cum eis in Nazareth, & manſit eis ſubiectus, ex ſe docens honorare parentes, & quod ipſe iuſſerat, hoc primus implens: honorare autem omninò poſt Deum, illiſq; eſſe præferendum Dei cultum. Ideò enim eis relictis, in templo remanſerat, oſtendens Dei amorem naturali & paterno validiorum eſſe debere.

SED mihi rurſus vide mulierum ſapientiſſimam Mariam, matrem eius, qui eſt verè ſapientia & arcana cognitio. XXV.
Luc.2. Conſeruabat enim, inquit, omnia verba hæc in corde ſuo: ſicut etiam priùs in aduentu paſtorum, & ijs, quæ illi viſa & audita narrabant. Et tunc Lucas ſimiliter hæc omnia dixit Mariam conſeruare. Non enim ei, tanquàm alicui infanti attendebat, ſed quæ dicebantur, plurimi faciebat: & nihil erat ex ijs, quæ ab ipſo dicebantur & fiebant, quod non ea magno ſtudio dignum duceret, & corde diligenter celaret, diuinarum quarundam rerum & arcanarum ea eſſe ſemina, eaſq; illis præmonſtrari rectè iudicans.

POST hæc baptiſma, poſt quod miracula quoque: Sed (vt diuinus dicit Iohannes) id quod primùm fecit) in XXVI.
Iohan. 2. nuptijs, inquam, aquæ in vinum mutationem) fecit matre præſente. Illa quidem certè prima admonet vinum deeſſe, filio præbens occaſionem & materiam faciendi miraculum. Is autem quamuis ægrè ferre videatur, & ideò recuſare: facit tamen ea, quæ à matre ſuggerebantur, honorans omninò vt matrem, & veluti ei reddens mercedem, quòd
S Mariæ erga filiũ reuerentia. ipſum in aluo geſtauerit. Vide autem hîc quoque Dei matris inſignem moderationem & prudentiam. Nec enim iubet audacter, tanquàm mater filio, vt faciat miraculum: ſed eum ſolummodò admonet, idque cum quadam magna reuerentia & ſubmiſſione, & quantùm ſufficeret ad ſuam declarandam voluntatem. Quid enim eſt, quod dicit
Filij erga matrem beneuolentia. filio? Vinũ non habent. Nam etſi ea illum eſſe ſuum cognoſcebat filium, non ignorabat tamen eum eſſe ſuum quoque effectorem. Et ideò ſimul quidem volens oſtendere, cuiuſnam eſſet mater, & ſimul etiam referre gratiam ijs, qui inuitauerant, prudenter ei ſuggerit miraculi effectionem. Deindè etiam miniſtris: Quodcunque dixerit, inquit, vobis, facite, hoc dicens de filio: iam enim veniebat ad notitiam virtutis filij, vt quæ vidiſſet multa admirabilia, quæ etiam paulatim in corde conferebat, vt rectè cognouimus ex ijs, quæ præceſſerunt.

QVONIAM autem non aliò ſpectat argumentum propoſitum, quàm ſolùm ad oſtendenda Virginis magnalia, XXVII.
erit hoc quoq; vnum ex ijs, quæ illius ſunt bona & præclara, ſi oſtenderimus eam fuiſſe perpetuò verſatam cum filio, & ei ſemper aſſediſſe, & nec in tempore quidem rerum aduerſarum, nec in paſſione fuiſſe ab eo ſeparatam, quandò & diſcipuli, & amici, & omnes noti, alij quidem ipſo omninò relicto, ſe in pedes coniecerunt: alij verò, cùm paululum expectâſſent, negauerunt. Itaque quoniam hæc ità ſe habent, alijs relictis, nos ea dicamus. Cùm enim tempus
Luc.23. iam adeſſet paſſionis, & ille ſeipſum traderet, & ſtaret in medio eorum, qui in eum cædem ſpirabant, & iam abduceretur ad Pilatum, & ante Caipham ſiſteretur, & ad Herodem mitteretur examinandus, & tandèm in eum ferretur
S Maria filio patienti conſtantiſſime adhæret. ſententia, & Cruce condemnaretur, mater, ſicut in alijs ſuperabat mulierem, ità etiam hîc quoq; videtur pluſquàm
Marc.15. mulier, quæ ab illo minimè recedit, ſed propiùs ſequebatur, nihil timens, quod eſſet formidabile: non quòd tantùm maternis vinceretur viſceribus, quàm quòd potiùs diuino induceretur iudicio, adeò vt alias quoq; duas mulieres, duas, inquam, Marias, vt docet Euangelium, ad hoc adhortata ſit, & vt ſecum verſarentur, perſuaſerit: vt quæ eſſent forti & generoſo animo, & vellent adhærere huic ſponſo, qui non videtur, & tamen cùm non cernatur, appropinquat. Erant enim, inquit, mulieres quoque, quæ cõſequebantur à Galilæa, & miniſtrabant ei. Ea ratione videntur ne abfuiſſe quidem à tempore myſteriorum: ſed cum duodecim quidem minimè accubuiſſe, fuiſſe tamẽ eius domûs conſequenter participes. Nam diſcipulos quidem, cùm myſteria & humilitatis ſummæ traderet doctrinam, vnà habuit accumbentes: matrem autem iuſſit curam gerere mulierum, quæ miniſtrabant, tanquàm per eam ipſas benignè accipiens, & adimplens officium humanitatis, & ſimul cum eis veſcens, & ſic pro miniſterio eis referens gratiam.

SIC autem vnà quoque ingreſſa eſt in atrium Annæ & Caiphæ, cernens vnumquodque eorum, quæ gerebantur: & apud eum quidem manens, dum iudicaretur: vnà autem proficiens, dum abduceretur ad mortem, eorumque, qui ibant, egreſſus & ingreſſus conſiderans, & omnium ora attendens, vt ſciret, quænam in eum ferretur ſententia: quinam verò erant ij qui ei aſſentiebantur, aut qui reprehendebant. Nulli enim obſcurum eſt, eam hæc vidiſſe omnia, quandoquidem in Cruce quoq; vnà aderat, quandò ab ipſo Crucifixo filio fuit commendata diſcipulo.
Iohan.19 Quantus fuerit matris erga filium affectus. Et ideò licet conſiderare, cuiuſmodi illa eſſet, quæ hæc difficilia cernebat & moleſta, illuſiones, flagella, alapas, purpuræ amictum, coronæ impoſitionem, contumelioſam traductionem. Oportet quoque conſiderare, quemnam haberet animum, ſiue ex filio eam ſimpliciter iudices, naturalem ferentem vim paſſionis: ſiue quòd eum cognoſceret homine ſuperiorem, admirans ſummam eius tolerantiam: aut potiùs vtrunque, adeò vt & naturali flecteretur affectione, & miraculo afficeretur.

Vt affecta fuerit ſub Cruce. POSTQVAM autem ſcelerati venerunt in locum Caluariæ, & fixa quidem fuit Crux, in ea verò pendebat eius XXIX.
filius, quomodò erat animo affecta, eum videns ſic patientem? Quomodò videbat eum nudatum veſtibus, qui cælum tegit nubibus? Quomodò habentem puras carnes clauîs confixas? Quomodò non in eius potiùs carnes tela immittebantur? vt etiam hinc finem acciperet, quod dixerat admirabilis Simeon. Tuam quoq; ipſius animam pertranſibit.

transibit gladius. Quomodò sanguinis guttis effluentibus non acerbiores lachrymarum aquæductus fluebant ex illius oculis? Quomodò illum tulit videre in Cruce distensum, ipsam, & eos qui aderant, adspicientem adspectu benignissimo? Quid verò irrisiones, quid impia transeuntium scommata, ingratorum subsannationes, probra eorum qui circumstabant? Quæ quidem omnia eam transuerberabant profundius, quàm vlli clani. Et innumerabilibus quidem plagis sauciabatur: stimulis autem confodiebatur innumerabilibus. Hoc verò erat ei omnium molestissimum, quòd ad illum quidem accedere, & eum alloqui sitiebat, repellabatur autem a multitudine canum eam circundantium. Sic enim diuinus ille pater eos priùs nominauit. *Luc. 2.* Eius immẽsi dolores. *Psalm. 21.*

XXX. POSTQVAM autem quæcunque volebant, impleta fuerunt à Dei parricidis, & non expectabant ampliùs, fore vt ab eis euaderet: cùm proximi quidem amici effugissent, aut potiùs (vt dicam cum Propheta) à longè starent, ipse autem esset clauis confixus, custodia ab eis omninò negligebatur: tunc verisimile est, Deiparam, sibi data facultate, ad eum accessisse, & intemeratos quidem eius pedes, & impressas eis plagas lubenter esse deosculatam, & sanguine miscentem lachrymas, oculos & genas attriuisse, cum maximo autem animi motu eum adspicientem dixisse: Quid hæc sunt, ô Domine & Deus? sunt ne hæ remunerationes tuæ inexplicabilis in homines clementiæ? Eone hæc retributio tuæ benignitatis? Ij ne, quos tu affecisti beneficio, tales tibi gratias retulêre? Te purpura induunt irrisionis, quos tanquàm filios pater ornâsti stola gloriæ, & tanquàm aquila nidum tegens, alis expansis suscepisti, & in dorso tuo portâsti. Contumeliæ coronam tibi imposuerunt, quos bonæ voluntatis armis ipse coronâsti, & vt aduersùs inimicos caput tollerent, confirmâsti. Clauis tibi dolores asserunt, qui à laboribus Ægyptiacæ seruitutis, & ab innumerabilibus afflictionibus sunt liberati. Arundine tuum caput feriunt, quibus mare virga percussum cessit fugientibus. Sed loquere aliquid modicum ad tuam matrem recreandam: non fero enim dolores, quæ te peperi sine dolore. Vbi te videbo posteà? Quod erit mihi solatium? Quis meî curam geret, ac defendet? *Psalm. 37.* *Deut. 32.*

XXXI. CVM eam vidisset tam acerbe affectam, & stantem propè dilectum discipulum, illud (sicut erat consentaneum) est omninò elocutus, quod diuinum narrat Euangelium, Eam enim primùm adspiciens: Mulier, inquit, ecce filius tuus, ostendens discipulum Sic vel cruci affixus, curam gerebat matris, & eam commendauit dilecto discipulo, nos docens, non negligere parentes vsque ad extremum spiritum: quanquàm priùs videbatur etiam repellere, vt quæ non in tempore ei esset molesta. Quid enim mihi & tibi (in nuptijs inquit) mulier? Et posteà, Quæ est mater mea? Hic autem apertam ostendit dilectionem, & discipulo quidem eam commendat, sic consolans: illum autem magis honorans commendatione, & quòd valdè eum diligeret, hoc vtens testimonio, (Quid enim aliud faciens, aut dicens, illum tali honore est dignatus) simul quoquè quòd permansisset, ei referens gratias. Deindè cùm etiam adspexisset discipulum: Eccè, inquit, mater tua. Hoc autem erat coniungentis ad dilectionem, & simul etiam ostendentis amborum authoritatem. Ab eo ergò tempore, inquit, discipulus eam accepit in propria, intelligens quorsùm tenderet oratio, & Domini voluntati syncere inseruiens. *Iohan. 19.* Patentum perpetua cura habenda *Iohan. 2.* *Matth. 12.* Iohannes Deiparam in spiritualem recipit matrem *Iohan. 19.*

XXXII POSTQVAM autem finem acceperunt omnia: Sitio, inquit Saluator. Qui verò erant veloces ad malum, & ingratorum ingratissimi, ei acetum felle commixtum, qui aqua (prohdolor) in sitis æstu in terra arida sunt potari: & qui melle saturati fuerunt, fel porrigunt: Quorum vua, vua fellis: & ita, draconum domus. Sed quomodò rursùs illam hæc videntem, oportebat cruciari animo? Quandò autem mortuum quoquè vidit, quomodò tulit? quomodo non etiam ipsam vnà abrupit animam? Quomodò sustinuit videns inimicos, qui ne post mortem quidem adhuc erant reconciliati filio: sed cædem adhuc in eum spirabant, & gladio eius latus confodiebant? Sed hæc quidem diuinum narrat Euangelium. Dicuntur autem hæc quoquè à linguis, quæ plurimi faciunt veritatem, quòd cùm hæc noua & admirabilia percepta essent oculis Deiparæ, & post mortem filij, perindè ac si viueret, ex eius latere aqua & sanguis scaturiret, illatum quidem hausit reuerenter & diligenter. *Deut. 32.* *Iohan. 19.*

XXXIII DEINDE ea sic se totam dedit parandæ sepulturæ, & quemadmodùm diuinum illud corpus è ligno deponeretur, & aptum monumentum consequeretur. Cùm autem non posset hæc per se efficere, eius mentem mouet omninò eius filius, vt scrutaretur in loco Caluariæ. Quod cùm factum esset, concedit vt eius scopus facilè succederet. Inuenitur enim quoddam monumentum recentissimum & pulcherrimum, & elegans locus, in quo erat situs, illo quidem nequaquàm dignus: Quid enim omninò ex rebus terrenis? sed non indignus eius, quæ quærebat, desiderio. Atque erat quidem sepulcrum planè, vt dixi, nouum & omninò intactum, vt in quo nullum adhuc esset sepultum: nè, si alia posita fuissent corpora, dubitaretur quodnam resurrexisset: & locus in optimo aëre positus, & in horti speciem ornatus. Postquàm autem sciscitata intellexit, non solùm esse amicum horti dominum, sed etiam discipulum, verùm occultum, (hoc enim docet Euangelium) vt qui Dei timeret parricidas, venit ad eum Virgo, & verbis ei suadet accommodatis, vt in suo monumento, tanquàm in aliquo armario, magnam vim opum reponat, & sic domum custodientem apud se vitam habeat. Finem enim, inquit, acceperunt res aduersariorum, & maximè probrosam hi mortem Magistro attulerunt, nulla quantumuis magna, iniuria & ignominia in eum priùs prætermissa. Cæterùm nunc quoquè in ligno iacet mortuus & nudus, mihi & creatæ naturæ horrendum spectaculum, vt quê potiùs irrideant, quàm eius misereantur. Da ergò mihi gratiam, & communi, inquam, huic magistro. Audacter pete illius corpus, vt deponatur, & mandetur sepulturæ, si non etiam post mortem sit illis Iesus inuisus. Sic nobis omnibus magnam afferes consolationem, qui in omnem redacti sumus egestatem, & quorum nemo monetur misericordia. Amici enim mei & propinqui mei, ex aduerso appropinquauerunt & steterunt, & proximi mei à longè steterunt. Ex me non possum quicquam facere, vt vides, cùm sim sola & hospita, & cum vno solo ex discipulis attenta sim Crucifixo. Sic mihi sistes dolorem, sic reprimes lachrymas. *Luc. 23.* Cur in sepulcro nouo sepultus sit Dominus. *Iohan. 19.* Cura virginis Mariæ de sepultura filij Iesu. *Psalm. 37.*

XXXIV CVM Ioseph Deipara talibus verbis inflexisset & incitâsset, emittit ad Pilatum. Ille autem expulsa omni timiditate, & ab illo, qui mortuis vitam inspirat, mortua audacia inspiratus, audacter (inquit Marcus) ingreditur ad Pilatum, & ijs vsus, quibus opùs erat, verbis, petitum accipit diuinum illud corpus, & cui nihil potest exæquari, ostendens animum, Iudæ tanquàm ex diametro contrarium. Nam ille quidem cùm haberet, tradidit ijs, qui erant interfecturi: hic autem ab ijs, qui interfecerant, petijt & accepit. Verumenimuerò rursùs persequatur oratio, quomodò mater se haberet. Dicunt enim ij, qui de his rebus tractârunt, eam ab initio vsque ad finem se fortiter & constanter gessisse, honestè quidem, & non indecorè vtentem motu animi: factis tamen ostendentem se esse matrem, sed omninò matrem illius, qui amico mortuo & ostendit amorem, & motum animi certis finibus continuit. Mortuum itaque videns filium ea, motu animi vsa est, vt oportuit. Quinetiam in eo à Cruce deponendo maternis manibus inseruijt, & clauos, qui extrahebantur, suo sinu accepit, & membra illius amplexa est, partim quidem vlnis stringens, partim autem suis quoquè lachrymis plagas emundans, deindè etiam tota toti corpori circumfusa. Eccè tibi ab omni sæculo præfinitum mysterium ad finem vsque venit, ô Domine, placida voce dicit: Et Iosepho in manu tradens sindonem: Tibi autem, inquit, deinceps erit curæ, vt in hac eum honestè componas, myrrhaque pulchrè condias, & ei iusta facias. *Marc. 15.* S. Maria vt erga filij mortem se gesserit.

XXXVI CVM sic ergò nouo monumẽto diuinum corpus tradidissent, Ioseph, & qui cum eo erat Nicodemus, & alij, qui cum eis aderant, ipsi quidem statim recedunt à sepulcro: mater autem sola remansit sepulcro adhærens, minimè

dormientibus oculis perſeuerans. Nam etſi Mariam Magdalenam Matthæus ex aduerſo cum altera ſignificauit
Matth. 27. aſſedisſe, ſolùm tamen ad videndum veniſſe innuit, neque auſas eſſe accedere eo tempore, quo mandabatur ſepultura. Cerrè namque eis ſuccurrit, vt recederent propter metum Iudæorum, & aduentum cuſtodiæ. Inquit enim ipſe Matthæus: Veſpere autem ſabbati, quæ lucescit in prima ſabbati, venit Maria Magdalene & altera Maria videre
Matth. 28. ſepulcrum. Non dixiſſet autem veniſſe, quæ remanſiſſent, niſi eæ quoque ſimiliter vt cæteri, receſſiſſent à monumento. Atque alii quidem alteram, quæ dicitur, Mariam, quam ipſe dixit, qui præceſſit, & Marcus clare aperit, dicēs:
Marc. 15. Maria autem Magdalene, & Maria Ioſeph, adſpiciebant vbi ponerent: alij verò Mariam, quæ appellata eſt Iacobi, exiſtimárunt eſſe Deiperam, non rectè, neque accuratè veritatē coniectantes. Vbiquè enim in Euangeliis ipſa poſt
Matth. 2. arcanum illum ortum apertè & propriè nominatur Mater, & hanc omninò maximè notam habet appellationem.
Iohan. 2. Accepit, inquit, infantem, & matrem eius. Et rursùs: Erat mater Ieſu illic. Et, Dicit mater eius miniſtris. Et, Deſcen-
Ibidem dit in Capharnaum ipſe, & mater eius. Et, Mater tua, & fratres tui ſteterunt foris. Quinetiam, Steterunt ad Crucem
Matth. 12. Ieſu mater eius, & ſoror matris eius. Habes, ſi vis, etiam Lucam in Actibus ſuffragantem ijs, quæ ſunt propoſita:
Act. 1. Hi omnes erant perſeuerantes in oratione cum mulieribus, & Maria matre Ieſu. Et in ſumma difficilimè inueniri poteſt, eam eſſe aliter nominatam, aut ex patre, aut ex aliqua alia cognationis habitudine, vt diximus. Quocircà nulla ex his illa eſt.

NAM aliæ quidem tota nocte ad ſepulchrum ingreſſæ ſunt & egreſſæ, & ea, quæ fiebāt, Apoſtolis nunciārunt. XXXVI
S. Maria perpetuo aſſidet ſepulchro filij. Quamobrē nec eis cōtigit videre plura miracula reſurrectionis. Illa autē, q̄ indiuulſa aſſidebat ſepulchro, omnia vidit apertè, & non ſtatim, ſed poſteà protulit in lucem, & renunciauit. Nam quomodò ſimul terræmotū, & Angeli in momento temporis deſcenſum, & lapidis reuolutionem, & cuſtodum profundum ſoporem, & expergefactionem, & quorundam in vrbem reuerſionem, potuiſſent abeuntes mulieres, & rursùs reuertentes, integrè perſpicere? Sed clarum eſt, hæc fuiſſe materni & ardentis amoris, quæ perpetuò aſſidens, & acriore ſpiritu vigilans, omnia perfectè vidit, vt ſe habebant, quòd ne tantillùm quidem, vt diximus, à ſepulchro receſſerit, donèc ipſam viuificam vidit
Marc. reſurrectionem. Nam lapis quidem reuolutus, & Angelus ei inſidens, ab alijs quoque viſus eſt mulieribus. Quandò
S. Maria prima videt reſurgentem filium. autem, & quemadmodùm hæc facta ſunt, illæ quidem omninò neſciebant: ipſa verò ſola, vt quæ aſſideret, omnia accuratè perſpexit. Videntur ergò ei primæ eſſe datæ boni nuncij reſurrectionis, & quoād eius fieri potuit, ab ea conſpectus fuiſſe ſplendor filij. Sed ſic quidem Dei mater & ipſa clariùs adſpicit filij reſurrectionem, & eius prædicatores de ea magis confirmat, quàm eæ, quæ vnguenta attulerunt: etiamſi, dum loquerentur de Domini reſurrectione, nullam eius mentionem fecerint, cauentes fortaſſe maternum afferre teſtimonium, nè videretur ſuſpectum, & propter coniunctionem fides ei minùs haberetur. Sed Deipara, cùm filij reſurrectionem & viſu, & internis oculis ſic accepiſſet, poſteà habitauit cum dilecto diſcipulo, expectans tempus Chriſti aſſumptionis.

POSTQVAM autem finem accipere oportebat, quæcunque ad carnis ſuſceptæ pertinebant œconomiam, XXXVII.
& ità in cœlum extolli, quod aſſumptum fuerat, amicis apparens Saluator, (Non enim ſæpè poſt reſurrectionem ſpectabilem ſe illis præbebat) & multa alia cum eis diſſerit, & boni ſpiritūs aduentum annunciat. Deindè etiam cùm
Luc. 24. eduxiſſet parùm extra ciuitatem, & illos, vt eum decebat, impertijſſet benedictione, videntibus ipſis in cœlum extollitur. Sed ne ea res ipſis afferret moleſtiam, & dolorem eis procrearet magiſtri priuatio; eius quoque curam geſſit
Actor. 1. bonus paſtor. Ad eos mittit Angelos, qui & illius aſcenſum explicarent, & eos ineffabili & admirabili implerent conſolatione. Cùm autem adorâſſent, rursùs domum læti ſunt reuerſi, ſimul quidem agentes in ſuperiore cœnaculo, ſicut conſtitutum fuerat, & paracleti expectantes aduentum. Erant autem in oratione vnanimiter perſeue-
Ibidem. rantes, ſicut etiam Lucas Euangeliſta narrat. Cùm enim nominatim Chriſti enumerâſſet diſcipulos, deinde ſubiungit: Et hi omnes perſeuerabant vnanimiter in oratione & precatione, cum mulieribus, & Maria matre Ieſu, & cum fratribus eius. Semper enim ipſa quoque cum eis conuerſabatur, à rebus pulcherrimis & honeſtiſſimis nunquàm omninò deſiſtens.

Actor. 2. POSQVAM autem in tempore Pentecoſtes Apoſtoli impleti diuina gratia paracleti, ad Euangelij doctrinam XXXVIII.
alius aliò mittebantur, & iam prædicatio fidei annunciabatur, Virginem, vtpotè dilecto diſcipulo & virgini commendatam, quæ erat in Sion eius domus, eam habebat illic degentem: Cui tanquàm matri Deo honorab omnibus exhibebatur. Cùm verò & mortis eam participem fieri neceſſe foret, (cur enim hoc paſſura non eſſet, quamuis Dei filius ex ea genitus re vera eſſet homo?) cùm, inquam, ætate prouecta ad multam ſenectutem peruenisſet, & peregrinationis tempus præſens eſſet, per Angelum, ſe migraturam eſſe, à filio edocta eſt, ſicut & anteà, quo tempore in eius
Eius obitus ab Angelo nunciatur. ventrem ingreſſurus erat, nunciatum illi fuerat. Cùm igitur exceſſus ſui myſterium didiciſſet, eam rem lætitiæ tantæ, quanta verbis explicari non poteſt, materiam iudicans? (Quid enim illi ſuauius euenire poterat, quàm cum filio ſuo eſſe, & vnà regnare?) ſtatim iuſſit plurima lumina domum afferri: Idque factum eſt. Tota verò domus mundata eſt. Lectus item, & thalamus ornabatur: & conuocabantur quotquot erant cognati & vicini, vt cum ea lætitiæ fierent participes. Deinde parata erant omnia ad exceſſum. Significat itaque ijs, qui conuenerant, id quod ei filius
Vide Baronium ann. 48 §. 13. per Angelum nunciauerat. Oſtendit autem brauium, quod ſibi ab eo datum fuerat. Id verò erat ramus palmæ, vt
Iohan. 12. linguæ aſſuefactæ vera loqui de eo dixerant: ſignum victoriæ mortis, & vitæ imago immortalis: Sicut etiam Hebræorum pueri id eius faciebant filio, inſpirati diuinitùs. Illi enim appropinquanti ad paſſionem, ij ramos palmarū offerebant, eum futurum victorem mortis antè ſignificantes. Cùm autem iam adeſſet tempus exceſsûs, illa quidem veræ vitæ mater in Sion iacebat in grabato: aderat verò is, qui eam domo exceperat, Iohannes. Aderant etiam, quicunque erant electi in Hieruſalem, amicæque & cognatæ ſimul adſtabant. Virgo ergò ad Iohannem adſpiciens
Duas tunicas teſtamenti loco dat propinquis virginibus. virginem, cùm pauca cū eo eſſet locuta, deindè, Duas, inquit, tunicas quas toto vitæ tempore habui tegumentum mei corporis, eas dari iubeo hiſce duabus mulieribus. Hæc illa quidem dixit: Qui aderant verò, videntes ſigna deceſsûs, ex oculis multas fundebant lachrymas. Quis enim tali priuari muliere tuliſſet ſine dolore? Deindè è cœlo quidem deſcendit eius filius, illius diuinam aſſumpturus animam: Per [a] nubem autem ſuos congregat diſcipulos, vt venerandum eius corpus mandarent ſepulturæ.

[a] Apoſtoli adſunt migranti Virgini ſanctiſſimæ. Vide Baronium anno 48. § 14.

POSTQVAM verò vidit eos Deipara, cognouit autem cauſam, propter quam omnes ſtatim accerſiti fue- XXXIX.
rant, & vniuſcuiuſque audijt petitiones, eos quidem, vt par erat, impertijt benedictionibus. Cùm verò omnibus dixiſſet verba, quæ in deceſſu dici ſolent: Vos, inquit, valete filij: meum autem hinc deceſſum nè luctu, ſed lætitia potiùs proſequamini: quandoquidem vobis eſt perſuaſum, nos tranſire ad gaudium: & videte, vt corpus meum mandetis ſepulturæ in hac figura, in qua ego me compoſuero. Hæc eſt enim, inquit, mea voluntas. Accerſit autem Petrum, deinde alios: & cùm lucernas ipſi accendiſſent, illa in ſpiritu exultans, diductis labris: Benedico tibi, inquit, datori omnis benedictionis, cauſæ luminis, qui meum ventrem inhabitâſti. Benedico tuæ charitati, qua nos dilexiſti, Domine: & magnifica verba tua, quæ nobis data ſunt in veritate: & credo mihi affutura, qua dixiſti. Cùm ſic
[1] Dominus acſus venit ad matrem, è corpore migraturam, dixiſſet, ſe reclinat in lecto, & manibus in altum ſublatis, cùm nulli reprehenſioni affine ſuum corpus in honeſtam

& de-

& decoram figuram composuisset, & os venerandum aperuisset, (etenim videbat iam Dominum ad ipsam venientem cum multitudine Angelorum) tota impletur gaudio & voluptate. Et cùm rursùs dixisset, Fiat mihi, Domine, secundùm verbum tuum: emittit tanquàm in somno spiritum, & eum in amicis deponit alij manibus. Ne autem videatur esse inane, quod dictum est de congregatione Apostolorum, quæ facta est in dormitione Virginis, satiùs fuerit ea summatim addere, quæ à Dionysio Areopagita dicuntur in tertio libro. Et caput quidem, Quæ ut vis orationis, & debeato Hierotheo, de pietate & de Theologica inscriptum est conscriptione. Dicuntur autem ea cuidam Timotheo Ephesi Episcopo. Ea verò sunt in hoc capite sic ad verbum posita.

Felicissimè illa obdormiit.

De diuinis Nominibus c. p. 3

XL. QVANDO QVIDEM apud ipsos quoquè nostros à Deo afflatos sacrorum Principes, quandò nos quoquè, vt ipse nósti, & multi ex nostris sacris fratribus ad videndum corpus, quod vitæ principium dedit, & Deum suscepit, conuénimus, (aderat autem Dei quoquè frater Iacobus, & Petrus, qui erat Theologorum suprema & antiquissima summitas) visúmque est, vt post illud spectaculum, omnes sacrorum principes hymnum canerent, & laudarent, prout poterat vnusquisque, infinitam bonitatem diuinarum virium: post Theologos ille, vt scis, vicit omnes alios mystas sacrorum, vt qui planè excederet, & à se omninò abduceretur, & in ea, quam hymnis celebrabat, afficeretur societate & communicatione, & ab omnibus, à quibus audiebatur & videbatur, & cognoscebatur, & non cognoscebatur, iudicaretur esse à Deo afflatus & diuinus scriptor hymnorum. Et quid tibi amplius dixerim de ijs, quæ illic de Deo diuinè dicta sunt? Etenim nisi sum mei quoque oblitus, scio multos àte audijsse quasdam partes illorum Deo afflantium hymnorum. Sed hæc quidem facer Dionysius. Nobis autem pergat oratio ad ea, quæ deincèps sequuntur.

S. Petrus Theologorum suprema & antiquissima summitas.

XLI. CVM autem in orbem sanctum Virginis corpus circumdedissent Apostolorum chorus, & quicquid erat electum ex viris mulieribus, & hymnis honorabant, qui illud deducebant, & omnia membra reuerenter simul & amanter amplectebantur, non solùm suum ostendentes desiderium, sed vel ex tactu credentes percipere vtilitatem. Fidem autem consecuta quoquè est operum demonstratio. Cæcis oculi illuminabantur, surdis aures aperiebantur, claudis bases pedum confirmabantur, & quodlibet morborum & ægritudinum genus facilè dissoluebatur. Cur non dico, quæ sunt perfectiora? Aër quidem & cœlum ascensu spiritûs sanctificabatur: terra autem similiter depositione sacri corporis. Cæterùm nec æquæ quidem natura erat expers benedictionis: sed ipsa quoquè lauacro puriſsimi corporis fuit particeps sanctificationis. Neque enim illud habebat opùs purgationibus, (quis enim hoc diceret, nisi emotæ mentis?) sed suo contactu potiùs sanctificabat id, quod attingebatur. Deindè quid? Mundis sindonibus mundum corpus inuolatum, rursùs in lecto ponitur. Deindè cum lucernis & vnguentis, intelligentibus quidem desuper laudantibus virtutibus, Apostolis autem & diuinis patribus Deo digna cantica canentibus, diuina arca ex Sion vecta Apostolicis manibus & humeris, ad Gethsemane sacrum prædium exportatur, Angelis, vt est consentaneum, præcurrentibus, circumcursantibus, sequentibus, Angelicis pennis adumbrantibus, longè, inquam, splendidiore & venerabiliore facta deductione, quàm propter translationem veteris illius arcæ testamenti Domini, vt sacra narrant eloquia.

Miracula ad sacratissimum corpus eius.

Honorificentissimũ funus eius.

2. *Reg.* 6. 3. *Reg.* 8.

XLII. ACCIDIT huic pulchræ & diuinæ rei graue quidem quid & odiosum, non tamen silentio, sed memoriæ mandatum: & ad gloriam quidem & laudem piorum, dedecus autem improborum, qui infidelitatis malum semper sectantur. Cùm hoc sacrum & impollutum corpus in Gethsemane efferretur, vbi sepulcro tradi Deipara ipsa præceperat, Iudæis, qui semper fuerunt repleti inuidia, ne in hoc quidem succurrit tacere, sed ad eius, quod fiebat, splendorem claudere oculos, & ad eis innatum motum animi erumpere. Qui erat ergò alijs insanior & imprudentior, is cùm venerandum portaretur grabatum, in id irruit plenus inconsiderato impetu & furore. Eius autem scopus erat, hunc sacrum lectum in terram allidere, & tali afficere iniuria, vt qui esset vir insigni audacia. Non neglexit autem diuina iustitia: sed manus, quæ grabatum apprehenderant, ex vlnis protinùs fuerunt abscissæ. Verùm quæ in parta gaudio totum orbem terratum repleuerat, non erat vlli omninò in morte futura causa molestiæ. Cumque qui passus fuerat, esset quidem improbus, non tamen omninò eius improbitas videretur insanabilis, ex his quæ erat passus, iustam eorum, quæ malè senserat, petijt pœnitentiam. Et [a] quoniam carebat manibus, nec eas poterat ad preces extendere, emittit lachrymas ex oculis, & sic petit curationem. Disciplinam autem, vide, simul & medicationem. Statim enim ij quidem, qui lectum ferebant, constiterunt: accedit verò is, qui passus fuerat sectionem: & quæ amputatæ fuerat, partibus vlnis applicatis, (hoc autem iusserat Petrus) statim consecuta est manuum curatio.

Vltio diuina in sacrilegum Iudæum, Vide Baronium anno 48 § 14.

[a] Is iterùm post actam pœnitentiam sanatur.

XLIII. HINC ad sacratissimam abducitur Gethsemane, & illic sanctissimum quidem corpus mandatur sepulturæ. Quidni enim, cùm etiam qui erat Deus, eius filius, more hominum sepelitur? Per ipsum autem ad cœlestia & diuina transmittitur tabernacula. Quod [b] dicimus confirmat Iuuenalis diuinus Hierosolymorum Episcopus. Fuit autem hic vir sanctus, & à Deo inspiratus, qui ab antiqua & vera traditione narrationem dicens ad se sic fuisse deductam, ait: Quòd tres totos dies ad sepulchrum sancti permanserunt Apostoli, diuinas hymnodias ex alto audientes: Deindè post tertium diem, cùm vnus ex Apostolis tardiùs venisset ad exequias, vel quòd ità contigisset, vel quòd diuinum ità prouidisset consilium, vt nota esset omnibus translatio admirabilis, tunc & ipse quidem accessit, &, vt est consentaneum, magnum ex eo cepit dolorem, quòd tanti boni mansisset expers, idque omninò tolerare non poterat. Sacer itaque ordo Apostolorum non iustum esse iudicans, vt ipse quoquè viuificum illud corpus non videret & amplecteretur, iubet statim aperiri sepulcrum. Et illud quidem fuit apertum: thesaurus [c] autem nequaquàm erat in eo: sed solæ erant vestes, in quibus fuerat conditus, quomodò etiam eius filij in resurrectione. Quas cùm ipse esset amplexus, & qui cum eo aderant, & repleti essent inexplicabili odore & gratia, rursùs quidem claudunt sepulcrum. Miraculum autem posteris filius à patre accipiens deincèps tradit: Atque viuifici quidem corporis diuinæ sepulturæ ità se habet narratio. Siquidem quod ex ea natum erat, totam eam Verbum ad se transtulit, & voluit eam apud se & esse, & perpetuò simul viuere. Verumenimuerò pro eius impolluto corpore suam vestem, boni nostri magnam semper ducens rationem, veluti quandam dat huic ciuitati hæreditatem. Quemadmodùm autem hoc factum sit, & quomodò beatum illud donum ad nos venerit, & sacrosancto hoc thesauro ditata sit Constantinopolis, iam declarabit oratio.

Sepelitur corpus sanctissimum Virginis.

[b] S. Iuuenalis de eius sepultura & sublati corporis testimonium.

[c] Corpus eius in cœlos assumptũ.

Tunica eius thesaurus sacrosanctus, vt venerit Cõstantinopolim.

XLIV. LEO ille magnus, qui illo tempore optimè Romanorum administrabat imperium, duos sub se habebat, qui curam gerebant exercitûs: quorum vni quidem erat nomen Galbius, alteri autem Candidus, fratres genere, fratres virtute, & vt semèl dicam, in cæteris quidem valdè insignes & paucis similes: sed vnum eis deerat, idque maximum. Siquidem non rectam habere fidem, est laborare in rebus maximis & præcipuis: Arrianæ enim pestis erant participes, cùm ex paterna forte traditione malum hoc, tanquàm quædam hæreditas ad eos venisset. Dicebantur enim fuisse proximi genere Ardaburio & Aspari, qui illis temporibus in regia obtinuêre tyrannidem: quos cum Arrio sensisse, aperte arguit veritas. Verumenimuerò Galbium & Candidum, qui alioqui se rectè gerebant, & Deo placebant, non siuit diuina gratia non esse illuminatos in eo, quod est præcipuum salutis: sed eos ab errore traducit ad veritatem, adeò constanter & stabiliter, vt non solùm rectè se haberent, & tuti essent,

Circa ann. Dom 460.

Galbius & Candidus ab errore Arriano redeunt ad fidem catholicam.

quòd

quòd attinet ad pietatem: ſed etiam alios, quos nôſſent non recto pede ingredi ad veritatem, ſtuderent pro viribus eſſi cere, vt eiuſdem eſſent ſecum ſententiæ. Ij cùm piè eſſent affecti, magno quoquè & excelſo animo ſe dedunt miſericordiæ exercendæ in pauperes, vt qui pro agnitione veritatis ſatagerent Chriſto reddere gratias. Caſtiſſima ergò mater illius magni Dei & Saluatoris noſtri, ſacroſanctum theſaurum, nempe ſuam veſtem, volens ſuæ largiri ciuitati, vt hoc fiat, per dilectos illos viros prouidet quodam modo diuiniore. Modus autem ità habet:

XLV. IMMITTIT eis deſiderium adorandi ſancta loca, quæ ſunt Hieroſolymis. Quod planè & ab illis factum eſt. Cumque Leoni & Verinæ rem aperuiſſent, comitatum non exiguum eorum familiarium & amicorum ſecum adduxerunt. Cùm autem iter ingreſſi eſſent, & iam veniſſent Palæſtinam, viam, quæ ducit in Galilæam, præferunt maritimæ, pluris facientes contemplari Nazareth & Capernaum, quàm maritimis frui delectationibus. Ex quibus illa quidem fuit ſacrum Deiparæ habitaculum, & in ea multo tempore vidit Deum Verbum ex ſe genitum: Hæc autè, eius filij charum & conſuetum diuerſorium. Cùm hîc ergò fuiſſent, vt diximus, quoniam non permittebat tempus, vt vlterius progrederentur, (Iam enim erat veſpera, & nox obſcura: prouiſum autem omninò hoc quoquè fuerat diuinitùs) vicus quidem eos excipiebat, isque paruus. In eo autem habitabant & alij non pauci, & muliercula quoquè quædam inſignis caſtitate, & planè honeſtiſſima & moderatiſſima: quæ propter profundum quidem ſenium & canos honorata, ſed propter magnum virtutum ornamentum longè honoratior erat. Apud eam autem veſtis, diuinus fuerat hic theſaurus reconditus. Quomodò verò fuiſſet illa tantæ rei cuſtos, niſi & virtutũ fuiſſet ornata pulchritudine, & animi puritate? Quanquàm enim Hebræa quidem erat illa mulier, (eſt namque amica veritas) illius tamen animam locum dixiſſes, qui eſt in præſentia quidem obſcurus, aptus eſt autem ad lumen excipiendum, & valdè accommodatus. Diuinum verò erat in hoc quoquè apertè conſilium, vt res apud eam mulierem recondita, quæ ſic affecta erat, vt eam totis viribus celare ſtuderet, poſteà in lucem prolata, maiorem fidem haberet.

Inuiſunt ſacra loca paſſionis Dominicę Hieroſolymis.

Tunica Mariæ Virginis apud anum ludæam recondita.

XLVI. VIDE ergò, quàm eleganter proceſſerit diuinum conſilium. Nam apud eam venientes, excipiuntur hoſpitio Galbius & Candidus ſapientes, eos ſic diuina deducente gratia. Erat verò propter id ſolùm, quod in ea latebat, domus admirabilis: alioqui autem nihil habebat magni, ſed erat planè vilis & abiecta. Cùm eos autem tempus vocaret ad cœnam, vbi accũbuiſſent, vident interiùs aliam domunculam: quæ multo quidem lucernarum lumine illuſtrabatur, multis verò ſuffitibus & vnguentis ſuauè ſpirabat: in ea autem ſitam magnam ægrotorum multitudinem. Ex quo diuinum quidem quippiam ſuſpicabantur eſſe & venerabile, rei tamen veritatem omninò excogitare non poterant. Inuitant itaque ad conuiuium egregiam illam aniculam, cupientes ex ea aliquid ſcire eius, quod deſiderabãt, illa autem hoc recuſabat, cauſans religionem, & quòd non fas ſit ei, cùm ſit Hebræa, veſci cum Chriſtianis. Illi verò, cùm propter magnam ſitim cognitionis eius, quod erat propoſitum, nihil de propenſo ſuo ſtudio remitterent, eam adhuc inuitant ardentiùs, & illius non parendi pertinaciæ obijciunt aliud validiùs: Quid, dicentes, obſtat, ſi cùm tu acceperis cibos, quibus pro more veſceris, nobiſcum quidem colloquaris, ſola autem tuis alimentis vtaris? His itaq; paret mulier, & congreditur.

Domũcula in qua latebat eius tunica ſuauiſſimum ſpirabat odorem.

XLVII. POSTQVAM autem comediſſent, apud eam viri illi precibus egérunt, vt eis id ſignificare non recuſaret, quænam eſſent ea, quæ fiebant in domo interiori. Exiſtimabant enim eſſe aliquid legale, & ex vmbratilibus illis & veteribus. Illa autem ea quidem dicit, quæ fiebant: cauſam verò, quamobrèm ea fierent, minimè perſuadetur vt aperiat. Videtis enim, inquit, ô viri diuiniſſimi, ægrotorum multitudinem. Etenim cùm Deo ità videatur, in hoc quidem loco dæmones expelluntur: cæcis autem vt liberè videant, claudis vt ambulent, ſurdis vt audiant, & mutis vt loquãtur, efficitur mirabiliter: & alij morbi, & corporum mutilationes, quæ medicorum artibus nullo ſint modo medicabiles, curantur facilè. Illi autem (Non enim erant imprudentibus hominibus ſimiles, neq; quod interrogare oportebat, ipſi præ ſimplicitate prætermittebant) Vndenàm verò, rogabant, principium cepit locus talia operandi? Illa verò, Apud nos, inquit, Hebræos à patribus tradita habetur narratio, quòd Deus in hoc loco viſus ſit cuidam ex patribus: ex quo factum eſt, vt loco hæc ſeruaretur gratia. Hæc cùm ea diceret, illi ei corde minimè aſſentiebantur: ſed videbatur eis muliercula, ſicut res erat, probabilium verborum pulchra ſpecie celare veritatem. Ipſi ergò eam quidem adhuc rogabant vehementiùs, vt eis rem, vt ſe habebat, aperiret, reſpiciens, ſi nihil aliud, laborem ſaltem tanti itineris: qui nulla alia de cauſa erat ſuſceptus, niſi vt viderent ſancta loca, & audirent ea, quæ à pijs & ſanctis dicuntur hominibus. Illa autem ne ſic quidem cedebat, ſed manebat, vt ſtatuerat, apertum religionis exiſtimans eſſe dedecus, ſi aperiretur veritas, & dicens ſe nihil ſcire ampliùs, quàm quòd locus ſit plenus diuina gratia.

Multa miracula fiant apud illam ſanctiſſimã veſtem.

XLVIII. CVM autem illi pulchrè ſenſiſſent eam optimè quidem ſcire, vitare autem, ne eam ſcire eſſet apertum, & ideò præ ſe ferre ignorationem, euadunt auidiores inueniendi eius, quod quærebatur, & ſicut Cleophas & ille alius diſcipulus, corde cœperunt ardere. Eos enim Virgo beatiſſima incitabat, volens Byzantinis diuinum hunc & ſacroſanctum largiri theſaurum. Omnem ergò ſtatim mouebant lapidem, vt mulier remittens immobilem hanc occultationem, eis id quod tacuerat, in apertum proferret. Quinetiam iuriſiurandi neceſſitatem adhibeant, eiusque adeò validi, vt animum quantumuis inexpugnabilem ſuo poſſent loco mouere. Cùm ſic eam omni ex parte adſtrinxiſſent, & tanquàm ineuitabilia ei vincula impoſuiſſent, vix tandèm perſuadent, vt eis rem aperiat. Cùm itaque ex alto, & cum lachrymis ſuſpirâſſet, & in terram fixiſſet oculos, perindè ac ſi eam puderet enunciare: O viri, inquit, nunquàm in hodiernum vſque diem, diuinum hoc myſterium viro euaſit manifeſtum Quæ enim in genere meo me præceſſerunt, iureiurando adhibito, vni mulieri, eique virgini, ità tradiderunt, vt ſingulis ætatibus ea res ſic traderetur, ſed quoniam video vos eſſe viros reuerendos & pios: & alioqui (nam hoc quoquè vobis ſignificabo) ad me vſque redactæ ſunt mei generis fœminæ, nec vlla ſupereſt alia poſt me virgo, cuius fidei à me credi poſſit cognitio myſterij, rem modò vobis aperiam. Exiſtimo enim fore, vt quod à nobis dicetur, apud vos conſeruetur. Mariæ illius Deiparæ (hoc n. eſt nobis ab alto traditum) hîc cuſtodita ſita eſt veſtis. Obſtupuerunt viri illi, cùm ſolùm rei audiſſent principium. Deinde adijciens mulier: Etenim hæc, inquit, Deipara vitam finiens, duabus mulieribus virginibus duas ſuas veſtes donauit loco benedictionis Ex quibus vna fuit ex mei generis Maioribus, quæ id accepit, quod donatum fuerat, & in arca depoſuit: & omninò iuſſit ijs, qui erant ſui generis, vt eſſet virgo vnaquæque, quæ eam acciperet. Eſt ergò arca recondita in interiore domo, quam nunc videtis: & quæ in ea eſt veſtis, eſt cauſa omnium, quæ fiunt, miraculorum. Hæc, ô viri, eſt veta narratio eius, quod à vobis quæritur: Et videte, vt ad vos vſque ſolùm deducta ſit cognitio, & nemo ſciat ex ijs omnibus, qui ſunt Hieroſolymis.

Luc. 24.

Nota, non niſi fœminas, eaſque virgines, aſſeruaſſe veſtem matris Dei

Indicat prænominatas anus his viris theſaurũ Mariæ virginis.

XLIX. CVM hæc audiſſent, adhuc maior metus viros ſubijt & lætitia. Metus quidem, propter magnitudinem eorum, quæ audita fuerant: lætitia autem, quòd eſſent participes talium ſacramentorum. Quid ergò deinceps conſequitur? Viri ſeipſos humi deijciunt, & pedes illius prehenſantes: Nulli quidem, inquiunt, ex ijs, qui ſunt Hieroſolymis, notum erit id, quod nobis dictum eſt: nè dubites domina: dominam enim iam te vocamus, quæ ſis talibus dignata myſterijs: ipſam tibi huius rei teſtem citamus Deiparam. Vnum autem aliud concede nobis rogantibus: Rogamus verò, vt dormiamus in eo loco, in quo hic diuinus reconditus eſt theſaurus. Cùm hoc autem ſtatim conceſſiſſet mulier, ſtragulæ quidem veſtes portatæ ſunt in eum locum: Illi verò non ſe ſomno dederunt, ſed cùm nocturnum accepiſſent ſilentium, totam noctem perſeuerabant in oratione, & cum lachrymis agebant gratias

Dei-

Deiparæ, quòd talibus auditionibus & spectaculis digni essent habiti. Cùm autem eos, qui ægrotabant, vidissent somno oppressos, metiuntur ex omni parte ambitum arcæ, in qua erat diuinum repositum indumentum: ipsamque ligni speciem & habitudinem, ex quo erat arca, accuratè admodùm & diligenter considerant. Deindè mane egressi, & honestam salutárunt mulierem, & cùm rogâssent, vt audacter iuberet, si quid sibi opùs esset Hierosolymis: se enim rursùs ad ipsam venturos per eandem viam: inièrunt iter versùs Hierusalem, cùm illa dixisset, se nullo alio egére, nisi eorum precibus, & vt eos rursùs lætos viderer & alacres. Videantia quam deuotionem ergo sacras reliquias

L. CVM fuissent itaque Hierosolymis Galbius & Candidus, & partim quidem Deo preces fudissent, partim autem pauperibus & egentibus liberaliori dextera eleemosynam erogâssent, secretè vocant quosdam fabros lignarios, quibus iubent, vt eis construant arcam & forma, & figura, & magnitudine illi, quam viderant, similem: mandantes præterea, vt formaretur etiam ex ligno veteri, quò nihil in ea cerneretur, quod non esset omni ex parte simile prædictæ. Excogitant deindè aliquid aliud idoneum ad celandum id, quod erat futurum. Comparant sibi auratum operculum, vt eo arca tegeretur. Postquàm autem & precatio, & erogatio eis satis benè habere visa fuit, eo accepto, quod fuerat fabrefactum, redeunt in vicum sani & alacres: aromatibusque & suffitibus aptis ad sacrificium, venerandam donant mulierem. Et illa quidem rursùs viros, tanquàm sibi familiares, iucundè accipit. Illi autem rursùs ab ea petunt, quòd priùs, vt scilicet in sacro habitaculo totam noctem transigerent. Illa verò rursùs quoquè permittit, nihil omninò suspicans. Qui ingressi, summo ocio vtebantur precibus ad inculpatam, & ab omni reprehensione alienam Dei matrem, eas tanquàm sacram hostiam lachrymis pinguefacientes: Non ignoramus nos serui tui, dicentes, ô diuinissima, & in primis illustris Domina, quænam olim Oziæ euenerint, qui ausus est tangere arcam, quæ erat secundùm legem. Quomodò ergò nos, qui sumus multis obnoxij peccatis, te non iubente, ausi fuerimus diuinã hanc arcam omninò tangere, intrà quam est talis thesaurus repositus: & non solùm tangere profanis manibus, sed etiam eam aliò transferre? Annue ergò voluntati nostrarum animarum, ô boni filij bona mater. Ad tuam enim ciuitatem est translatio, quæ est omnium aliarum Regina, & te semper magno studio statuit honorare. Ad eam nos hoc diuinum donum exportare statuimus, ad eius tutelam & gloriam, quæ nunquàm extinguatur. Hæc tota nocte dicentes in oratione, & solum lachrymis made facientes, repentè implentur fiducia, fiducia, inquam, contemperata reuerentia. Deindè ad diuinam accedunt arcam, simul læto & tremente animo, & cum omnes, qui illic erant, efficeret somnus nullo sensu præditos. (O beatas manus, ô furtum, in quod nulla potest omninò cadere reprehensio) hanc accipiunt eis quoquè omninò hac in re fauente gratia. Et eam quidem sic tollunt: apponunt autem, quam Hierosolymis ad eius similitudinem fabricati fuerant, cùm ei etiam imposuissent operculum. Quod quidem erat aureum, vt diximus. 2. Par. 26. Priscorum Christianorum erga reliquias reuerentia. Galbius & Candidus clam secum absportant sacram vestem.

LI. CVM primùm autem illuxisset, sanctam mulierem quidem iubent valere, & rogant, vt non cesset pro eis orare, & eorum facere commemorationem. Deindè ei quoquè digito ostendunt operculum, quasi veram illam tegeret & primam arcam, quod mulieri quoquè visum est ab illis allatum esse honoris gratia. Et cùm præterea ijs, qui fuerant inuenti, pauperibus suppeditassent, quæ erant necessaria, valdè læti protinùs iter ingressi sunt, domum reuersuri. Postquàm autem venissent Byzantium, non honestum esse statuerunt, ijs, qui illo tempore erant, Imperatoribus mysterium priùs communicare, quàm Patriarchæ. Eos enim subibat timor, nè quod ipsi suum esse bonum statuerant, eo ab illis priuarentur. Cùm ergò multa consultâssent, eis hæc visa est optima sententia, latenter eos ad hoc quoquè monente Deipara. Erat eis prædium apud muros ciuitatis, propinquum marini sinùs cornui. (Huic loco nomen erat Blacchernæ) in eo extruunt quidem domum oratoriam. Cùm autem eis magnæ esset curæ, vt laterent, Petri Apostolorum principis & Marci domum nominant. Cùm in eo certè sacrum illum thesaurum posuissent, omne statim studium adhibuerunt, vt in templo esset perpetua hymnodia, perpetuus odor aromatum, & assiduus splendor luminum. Et sic quidem longo tempore hoc diuinum mysterium, fuit semper re vera mysterium. Galbius & Candidus clam secum absportant sacram vestem. Hymnodia, suffitus, lumina antiquitùs in templis.

LII. QVONIAM autem ei, quæ per ipsum honorabatur, & cuius erat ille amictus, visum est, tantum bonum ad solos duos testes non debere contrahi, & tanquàm profundo aliquo contegi silentio, & communes diuitias esse eorum tantùm proprias, & communi epulo eos se solos explere: mouet ipsos ad id, quod tacuerant, proferendum in lucem: & accedentes, annunciant ijs, qui tunc erant, Imperatoribus, & aperiunt quale sit miraculum, & declarant quemadmodùm sit allatum. Eos autem, cùm audijssent, magnum inuasit gaudium: & protinùs fit publicum, quod fuerat occultum. Et beati quidem inter omnes reputantur Galbius & Candidus propter tale ministerium, & publicis honorantur honoribus: Diuina autem ædes in eo loco regijs impensis Deiparæ ædificatur: & capsa ex argento & auro constructa, sacrum illum thesaurum excipit: plurimis alijs muneribus & donis domus honoratur. Leo verò & Verina (ij enim tunc imperabant, quorum tempore hoc quoquè magnum & reuelatur mysterium, & ad regiam vrbem exportatur) cùm pulchre & piè imperâssent, & Galbius & Candidus, qui hoc ministerium pulcherrimè obiêrunt, transferuntur posteà ad senectuti non obnoxiam vitæ conditionem. In capsa argentea & aurea reponitur vestis S. Mariæ.

LIII. CVM ergò hæc sacra arca nobis contineat, non quasdam tabulas, manu Mosaica politas, sed vestem planè diuinam, & summe venerandam, quæ non solùm intemeratum & ab omni labe alienum corpus texit: sed in qua (vt audacter dicam) cùm esset infans, Deus verbum fuit inuolutus & auctus: adeò vt ea sæpe conspersa sit guttis lactis venerabilis, quo nutritus fuit is, qui est omnium alimentum & vita: ad eam quidem vere laudandam nulla sufficit oratio: sola autem gratiarum actione res est prosequenda: & ipsi Deiparæ sunt agendæ gratiæ, & eius filio communi Saluatori & Regi, qui omnia ad nostram vtilitatem & salutem dispensat: Ei gloria & potentia nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Vestis plaenè diuina & venerãda.

VITA S. ARNVLPHI SVESSIONENSIS EPISCOPI, AN. 1050.

AVTHORE LISIARDO EIVS SVCCESSORE EPISCOPO: CVIVS SERMO per F. Laur. Surium passim nonnihil expolitus est: modestè tamen propter authoris reuerentiam.

PROLOG. VENERABILI & charissimo patri & domino Radulpho, Dei gratia sanctæ Rhemensis ecclesiæ Archiepiscopo, omnium Episcoporum infimus Lisiardus salutem, & omnium bonorum plenitudinem. Frequens & celeber te videndi & audiendi vsus multis patefecit, & in ijs etiam mihi, scientiæ tuæ pelagus immensum, eximiam prudentiam, & in omnibus moderationem & discretionem, amorem quoq; & studium prouehendæ sanctæ Ecclesiæ, atq; in corrigendis, disciplinæ renorẽ. Itaq; tot virtutũ tuarum adminiculis fretus, veridicorũ etiam testium multiplici ac diuturna relatione informatus, rerum quoq; magnitudine incitatus, ausus fui impertus opusculum conscribendũ suscipere, quod doctis scriptoribus meritò seruari oporteret: non tamẽ elationis typho, sed vtilitatis causa permotus, vt meæ exiguitatis opera vtcunq; in publicũ proferrẽtur magna operá Dei, quæ sapientes & docti hactenùs à profundo silentio & hominũ obliuione vindicare neglexerũt. Cùm a. ad hæc pro virib. exaranda animum intenderẽ, palpitabã (fateor) p̃ pauore: sed cũ accuratiùs pensitarẽ, illum timorẽ meum fore Typhus, ꝙ superbia & fastu. frequenter est apud S. Augustinum.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

fore vtilitati fraternæ obstaculo, referebam animum ad tuæ moderationis contemplationem, sciens proculdubiò facilè veniam patére temeritati, quæ accidit germanæ charitati inseruire cupienti. Det itaque tua Paternitas veniam præsumptori, qui hoc conatu per omnia tuo studuit seruire decori. Det tua authoritas gratiam & pondus isthæc propalaati, nè pro sua vilitate rubore afficiatur. De veritate horum, quæ dicturi sumus, nulla cuiusquam mens ambigat: quippe cùm ea tam diligenter inquisita, & ad liquidum comperta sint ab ijs, qui interfuerunt, vt certò constet, omnia esse verissima. Et quia mihi perplacet ante omnia te in id intentum esse, vt Ecclesia prouehatur, quicquid in his minùs comptè prolatum erit, tuæ tuorumque sapientiæ curæ sit, vt nobili Rhemensis eloquij acumine elimetur, quod mea socordia mansit impolitum. Vitæ igitur sanctitatem & virtutum opera, quæ Christus Dominus modernis temporibus militi suo Arnulpho largitus est, vel aliqua ex parte narraturus, omnium bonorum artificem inuoco Spiritum paracletum, vt ad ea referenda benignus repleat os meum laude sua, qui, vt ea efficeret, huius serui sui præcordia sua luce illustrauit.

AVG. 15. Patria & parentes S. Arnulphi

* *Mansvvende.*

PER id tempus, quo Flandriæ regio, Balduini Comitis & Adelæ coniugis eius, regimine ornabatur, regnum I. Francorum moderante Henrico filio Roberti, & apud Anglos regnante Eduardo pio Rege, fuit vir nobilis, Fulbertus nomine, in pago Brabantiæ apud fluuium Scaldem in villa, quam vocant Thidengem, qui non solùm genere, sed etiam mundanarum rerum copia locuples, inter cæteros conterraneos & animo & carne modis omnibus eminebat. Porrò nobilium more, digno matrimonio inito, ex nobilissima coniuge * Meinsinde filium elegantem sustulit. Is iam adultus, & armis gestandis aptissimus, ex hac luce est subtractus. Eius verò mors grauissimum parenti vtrique omnique familiæ dolorem attulit, ità vt toto anno illum plangerent sine intermissione. Iam menses aliquot in illo dolore consumpti erant, cùm eccè in somnis apparet illi matronæ vir speciosus, & multa luce splendidus, ità dicens ad eam: Quid ità teipsam mœrore afficis, & tristitia deprimis propter filium, tam vtiliter mortuum? Quem si vitalem spiritum ex te accepisse nôsses, non immeritò lugeres à te factum & conditum. At nunc, quandò eum supernus conditor incomprehenso quidem, sed tamen æquissimo iudicio ex hac vitæ sustulit, quo pacto lugere ausa es? Quòd si vitæ illi spatia suppeditássent, prædo lubricus reuerà fuisset. Nullum igitur propter eius obitum deincèps tuo cordi patiaris inesse dolorem: immò verò summoperè exultes, quòd in vtero gestes puerum, qui superna prædestinatione magnus est futurus. Quem vbi in lucem protuleris, Christophorum vocari curabis: quandoquidem reuerà in hoc ille destinatus est, vt verbis & factis suo in pectore Christum ferat. Et vt certò nóueris hæc ita diuinitùs præfinita, abi ad ecclesiam, & eo loco, quo soles orare, fodi iubeas. Humo fossa, inuenies lapidem, in quo grandibus literis insculpta cernes, quæ tibi filij tui & nomen & meritum prodant. Matrona tantæ laudis percepto oraculo, summo manè euigilans, cum ingenti stupore & mirabili gaudio visionem narrauit marito: atque vt cœlestium verborum probaret idem, assumpsit famulos, & abiens ad ecclesiam, eo loco, vbi preces facere solita erat, fodere cœpit: & eccè lapidem quadratum inuenit, in eoque profundè Christophori nomen exaratum. Eo reperto, maiori est affecta lætitia, & secura iam de prolis sanctitate, quam antè ne sciërat se concepisse, alacriter expectabat diuinæ operationis munus tam præclarum. Indè † opportuno tempore peperit filium diuinitùs promissum, cum multo gaudio patris & propinquorum, eumque è sacro fonte susciendum direxerunt pro more ad Arnulphum Aldenardensem, virum diuitijs & potentia insignem. Is hilariter excipiens infantem, festinauit impertiri illi factum regenerationis lauacrum. Porrò præ nimio propinquitatis amore & fastu quodam, non permisit eum Christophorum vocari, sed voluit à se Arnulphum dici. Etsi autem non accepit nomen Christophori, at virtus tamen Christum ferendi, in dies in illo excreuit. Cùm enim studiosè & accuratè satis nutriretur, die quodam superuenit peregrinus, multa canitie conspersus: qui infantulo benedicens, & quasi balba locutione alludens, ait ad nutricem eius: Hunc paruulum magno studio & summa munditia enutrito: Christus enim Dominus cor eius inhabitaturus, virtutem operum suorum per eum populo suo annunciare decreuit. Tantis igitur ac talibus auspicijs, agente Deo, merita illius & futura gloria declarabantur ac propalabantur, & antè, quàm faceret opera Domini, iam qui facturus erat, diuini fauoris laude & laudabili fama anticipabatur.

Visio matris eius.

Multi dispensatione diuina ex hoc sæculo rapiuntur, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut fictio deciperet animã illorum vt sap. 4 dicitur

† S. Arnulphi ortus.

Eremitæ de eo vaticinium.

ADVLTVS verò cœpit esse blandùs alloquio, acutus ingenio, promptus obsequio, opere alacer, efficax & II. fortissimus membrorum robore. Tanta sanè virium excellentia & corporis agilitate eminebat, vt quatuor aut quinque coætaneorum vires excederet, ità vt omnes eum fortem Arnulphum nominarent. Et pater quidem ac mater cupiebant illum tradere studio literarum, sed propinqui summoperè illis resistebant, maximè verò supradictus Aldenardensis Arnulphus, ex paterno sanguine cognatus. Eius enim materna prosapia ex Comitum genere deriuabatur, nempe Ducis Louanienſis & Comitis Namureensis, Losnensis, Dusacensis atque Montensis. Tanta nobilitate ornatus Arnulphus Christophorus, (Sic enim eum mater ex diuina sponsione mâluit appellare) quicquid in se habuit elegantiæ & splendoris, totum appetijt in Dei famulatum redigere. Optabant verò propinqui eius in bellicis rebus illum habere tyronem potiùs, quàm gradibus ecclesiasticis accommodatum. Ità factum est, vt sæcularis militiæ cingulum cum multa cognatorum exultatione acciperet, spiritalia arma postmodùm vtiliter correpturus. Itaque pro voto amicorum & nobilium consuetudine militiæ arreptis signis, pietatis opera exercere studuit, pius in subditos, erga pauperes profusus, in iudicijs rectus simul & misericors, auscultandis diuinis officijs maximoperè intentus, in amandis paribus mirè gratus, in Dei timore firmus, erga parentes honorandos valdè solicitus, & apud omnes, qui illum nouerant, gratiosus & charus.

Militiæ dat operam.

Eius virtutes.

Eccl. 39. AD ostendendam corporalem eius fortitudinem licèt plura suppetant, nos tamen non nisi duo succinctè ex- III. pediemus. Cùm enim opera Domini vniuersa sint bona valdè, illius quoque roboris seu virtutis cognitio, materia erit laudis Dei, qui eam illi contulit: simul etiam accedet ad cumulum gloriæ sancti huius, qui ea non ad mundi vanitates & insanias falsas, cùm posset, abusus est: sed contemptor eius, & quæ ex illa comparatur, mundanæ gloriæ, totus ad Dominum conuersus est. Enimuerò in sanctis etiam corporalia Dei dona prædicantur, nobilitas commendatur, opulentia extollitur: non quòd hæc beatitudinem illis contulerint, sed quòd eorum contemptu, quibus ad malum potenter abuti poterant, sed noluerunt, glorioſiores & illustriores euaserint. In aula igitur Imperatoris apud Traiectum frequens erat conuentus sæcularium, mundano fastu tumentium, & in ijs Comes Flandriæ, inter præcipuos summus. Is cùm exoccupatus quibusdam hora opportuna occurreret, vt iuuenilis feruor assolet pro captando inani fauore mira facilitate agi, exurgit hinc inde militaris cohors, iactandisque lanceis non sine virium attenuatione alius alium vincere summopere contendebat. Inter hos conatus animosi & audaces arcus frangunt, & Imperatorijs militibus, in hoc conflictu fere superioribus, dum Flandrenses nihil egregium, quod celebris eorum virtutis quoddam esset probamentum siue documentum, efficiunt, parùm absunt ab opprobrio & ignominia. Aderat tum in comitatu Flandrensium vir egregius Arnulphus, qui ætate quidem iuuenis, sed senili prudentia & grauitate pollens, nulla instàr, illorum leuitate mouebatur. Quidam igitur virtutis eius, cui nulla in Germanorum regno comparari poterat, conscij, ipsum adeant, & vt ludicro certamini apponat manum, non tam rogant, quàm cogunt. Adduntur precibus præcepta maiorum & senioruṁ: quibus ille coactus, in se, etsi ipsi nihil profutura, non tamen

Ecclesiastes 39.

Grauitas eius inter sodales lecta.

tamen cuiquam nocitura, obediéntiam pertinaciter negare, friuolum ducens, lignum, quod in vertice mali positum, velum continet, afferri curauit. Allato ligno, quod lanceis multo & longius & crassius esset, ille cunctis stupentibus assurgit, & molem illam atque pondus potiùs, quàm lanceam, vi multa concutiens, procùl conijcit. Mox strepitus & clamor omnium in laudem viri exiſtit, & Flandrenſibus eo in ludo ſine vllo periculo victoria cedit. Nam iuxta illud Poëtæ:

Ludus enim genuit trepidum certamen & iram:
Ira truces inimicitias & funebre bellum.

Eiuſmodi in aulis Regis fiebant conflictationes, ioco quidem initiò ſuſceptæ, ſed perſæpè in luctum & homicidia deſinentes. Quod idem profectò leuibus hominibus & mutuo tumore inflatis facilè etiam hîc euenire potuiſſet, ſi non hunc ludum vir virtutis Arnulphus diremiſſet.

IV. Cvm ſeniore ſuo Arnulpho Aldenardenſi quandoquè, vt crebrò ſolebat, proficiſcens, ad iter arctiſſimum peruenit, vbi plauſtrum fœno onuſtum viæ anguſtias occupans, omnem tranſitum prohibebat. Itaque ſocijs eius aliò ſe conferentibus, ſolus cum armigero ſuo manſit illic, partemque fœni in terram abijcientes, & aliam cum plauſtro manu ſuſtollens, in eum locum, quem vepres & ſpinæ obſidebant, & iter anguſtum efficiebant, longiuſculè tranſpoſuit, atque ità viæ obſtacula iter agentibus, non minùs facilè, quàm benignè, amouit. Mouet loco fœni plauſtrum.

V. Omnia ille militiæ exercitia & ſtudia percurrit, Imperatorijs atque Regijs bellis interfuit, Flandriæ & Brabantiæ lites & rixas compeſcuit: rectis & probis omnibus vbiquè charus & amabilis, prauis & improbis terribilis & inuiſus. Nam vt erat validus & formidabilis ad exercendam vindictam: ità ediuersò pro cauſarum ratione & merito, pro loco & tempore, mitis erat & profuſus ad clementiam. Sed cùm tot & tanta virtutum germina, quæ diuina in illo gratia ſeminauerat, non poſſent vberes proferre fructus, neque ſeſe diffundere, terrena militia illum retardante, ſalutari apud ſe conſilio ſtatuit laborem & curas militiæ in aliquid melius commutare, vndè illa poſſet ſtipendia expectare, quæ vitæ & laudis nullum ſentirent finem. Itaque conuocatis duobus armigeris ſuis, iubet quamprimùm omnia armorum genera expediri, vt cum eximio ornatu & pompa, Francorum Regis aulam poſſit adire. Parent armigeri imperanti, præparant equos, arma componunt, omniaque ſtrenuo milite digna comparant. Tum Arnulphus matri valedicens, (iam enim pater obierat) arripit iter versùs Franciam: & neglecta Regis Philippi aula, feſtinus expetit eccleſiam almi confeſſoris Medardi, quæ eſt ſita apud muros vrbis Sueſſionenſis. Erat tunc in illo monaſterio præclara monachorum congregatio, quorum honeſta celebrabatur inſtitutio, digna Deo immolans laudum ſacrificia ſub Abbate Reinhaldo. Eius loci fratres prudentes, & tum diuina, tum humana ſolertia præditi, coram Deo & hominibus cum Apoſtolo bona prouidentes, (Neque enim eſſe poterant moribus inculti, qui totius Franciæ & Romanæ atque Rhemenſis curiæ crebra viſitatione afficerentur) Arnulphum deuotione præcipua ad Chriſtum properantem, ità vt par erat excipiunt, atque militiæ cingulum reſpuentem, armaque cum veſtibus cultiſſimis, quas attulerat, eccleſiæ conferentem, tondent, & tonſum habitu regulari & Crucis Chriſti mortificatione induunt. Iam verò monachum effectum, & re vera huic mundo crucifixum, literis erudiunt, legibus & præceptis Dominicis informant, cunctisq; monaſticis ſanctionibus imbuunt: quæ ille omnia in interioris hominis cella adeò recondidit, vt ſemina verbi Dei nec ſecus viam, nec in petroſa, nec inter ſpinas cecidiſſe, ſequens eius via prodiderit. Qnam fuerit initis, & clemens. Inſigne monaſterium S. Medardi. *Rom.* 12. Tõdetur S. Arnulphus & fit monachus. *Matth.* 13.

VI. Iam annuum curſum in regulari tramite exegerat, & propter eius animi deuotionem & obedientiæ probationem, iniungitur ei cura eleemoſynæ præſtandæ, & alendorum pauperum ſolicitudo. Dignum planè erat, vt ei cura egenorum demandaretur, qui miſericordia viſceribus affluereț, & liberalis per omnia haberetur. Huius miniſterij cauſa cùm quadam die prædium illi charitati deputatum ſolus inuiſeret, canes omnes pagi adiacentis in eum ſubitò inſiliêrunt, dentibus rabidis illum dilacerare cupientes. Quibus ille manu extenſa innuit, vt ipſum ſequerentur. Parent canes, & rabiem in obſequium mutantes, ei ſe comites placidos præbent: & quandiù illic manſit, cum illo manſerunt, tandemque illo reuertente rediêrunt, nec aliquem, eo præſente, morſu vel latratu inſectati ſunt. Cœpit intereà multa ſe carnis mortificatione conſtringere vigilijs & ieiunijs operam dare, in preces prolixas cum lachrymis incumbere, atque in omnibus probabilem ſe exhibere. Atque vt funditùs riſum omnem & lætitiæ mundanæ motus comprimeret, aſperrimo & nodoſo tribuli ramo corpus ſub veſte cinxit, membra viriliter lacerans, & mentem ad cœleſtia dirigens, at nihilo minùs vultum hilarem & iucundum omnibus exhibens. Quodam die in conuentu fratrum quippiam prolocuturus, non potuit more Francorum exactè verbum exprimere. Dixit ergò ei Abbas, vt ad horam ſileret, nè vtilitas cauſæ differretur, ſi latiùs indè tractatum eſſet. Quod ſilendi mandatum ille corde ſimplici & veræ obedientiæ zelo per menſes aliquot obſeruauit, nulli verbum proferens, nulli reddens reſponſum, donèc à fratribus nunciatum eſt Abbati, eum prorsùs obmutuiſſe. Abbas ergò eum ad ſe vocans, perquirensque cur ſic perpetuò taceret, audit ab eo, diuturni cauſam ſilentij fuiſſe, quòd ipſe eum tacere iuſſiſſet. Admirans Abbas renouatam in eo Pauli eremitæ ſimplicitatem, gratulansque ei, quòd tanto eſſet erga obedientiam præſtandam feruore, præcepit, vt ædificationis cauſa interdùm fratribus officium mutuæ collocutionis exhiberet. Rabidos canes mirè ſedat. Corpus durè caſtigat. Mira obedientiæ ſimplicitas.

VII. In illo monaſterio per id tempus monachus erat Ereboldus, cauſa amoris Dei incluſus vel ſolitariè degens. Is è Flandria ortus, duram & aſperam agebat pœnitentiam, diuinæ contemplationi perpetuò inhærens. Ei autem Arnulphus ſolicitè inſeruiebat: non quòd deeſſet famulantium copia, ſed vt ex eius longa conſuetudine & familiaritate, religioſè viuendi ab illo exempla hauriret. Cùm autem poſt multos continentiæ agones ille ad vitæ mortalis finem tenderet, viribus corporis admodùm cœpit deſtitui, & multo angore premi & vrgeri. Rogauit ergò amicabilem Arnulphum, ipſi indefeſsè miniſtrantem, vt parùm lectis adferret, quo imbecille corpus vel ad punctum refocillaret. Arnulphus ocyùs id exequi volens, tulit panem vnum ex ijs, qui erant pauperibus deſtinati, emit lac, & obtulit ſeruo Dei. Sumpſit ille, ſed parùm indè profecit. Nam & morbus & ætas grauiter illum premebant: immò verò diſpenſatio cœleſtis ad requiem capeſſendam prolixioribus flagellis adaptabat. Flagellat enim Dominus omnem filium, quem recipit. Orauit ergò eum Chriſti miles Arnulphus, vt poſt obitum ſuum, quo in loco & ſtatu anima eius eſſet, ipſi reuelaret. Ille verò, quod fidei calore eum petere nouerat, ſe facturum fideliter promiſit. Cumque à ſæculo emigraſſet, iuxta promiſſionem ſeruo Dei Arnulpho iucundam de ſe præbuit viſionem, alacrem & gaudentem, beatæque requiei ſe compotem blandiſſimè demonſtrans. Ait autem ad eum Arnulphus: Quid agis, pater, & quomodò habes? Pœnam ne aliquam culpæ alicuius pertuliſti? Ille reſpondit: Lactis illius cauſa, quod tu mihi miniſtrâſti, & ego comedi, nonnihil pœnarum perpeſſus ſum, quòd illud lac pauperum ſubſtantiâ comparaſſes. Sed tum hoc, tum cætera peccata omnia mihi remiſſa ſunt, & nunc fruor gaudijs beatorum. Hac viſione venerabilis Arnulphus admodùm inflammatus eſt ad diuinæ ſeruitutis ſtudium & cultum, nec deincèps ceſſauit à precibus, donèc impetraret quod optabat, vt poſſet eandem ſecretæ conuerſationis rationem ſectari, & ità incluſus degere. Eo autem potitus deſiderio, factus eſt Chriſti bonus odor in omni loco, & eius exemplo prouocati multi in propinquis & longinquis locis monaſticam conuerſationem certatim expetebant. Eodem enim tempore Theo- *Prouer.* 3. *Heb.* 3. Ereboldus vir ſanctiſſimus. S. Arnulphus degit incluſus.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Theobaldus nobilis adoleſcens, eius exemplo incitatus, clàm fugiens ſodales ſuos, exul & inops Domino militauit, & laborum præmia atque coronam breui aſſecutus, victoriam, qua nunc fruitur, multorum mentibus affixit. Et quis, oro, audiens Arnulphum, nuperr præpotentem militem ac valdè celebrem, mundi pompam teſpuiſſe, non continuò mundi à ſe amorem omnem abijciat? Quis ſatis mirari poſſet, hominem genere nobilem, amicis præpotentibus fultum, ſtatura pre cæteris, vultu decorum, cui mundus applaudèret, cui omnis mundi gloria faueret, tam ſubitò conuerſum, vt à ſummis diuitijs ad infimam paupertatem deductus, Chriſti amore ſeipſum planè contemneret & abijceret? Mulri ſanè Brabantia & Flandria tam Clerici, quàm laici, ad ſacrum beati Medardi monaſterium aduolarunt, quò dilhoc ordo monaſticus floreret, & venerandi alumni eius Arnulphi iam inclusi amor eos mirificè attraheret.

Mirus eius conuerſio.

Multi eius exemplo conuertuntur.

VIII. Iste verò de virtute in virtutem quotidiè proficiſcens, & quæ hactenus egiſſet, pro nihilo ducens, cellulæ angustias, intrà quam ſeſe incluſerat, delicias paradiſi æſtimabat, continuamque corporis afflictionem non dolorem putabat aut triſtitiam, ſed gloriam & voluptatem. Quamobrem cellam egrediens, foris ſub dio foſſam effecit, atque in ea reſidens, ſtillicidia à tecto eccleſiæ ſuper caput & collum eius decidentia excepit: nec mutauit illam foſſæ habitationem & ſeſſionem etiam pluuia & niue cadente, frigus atque gelu minimè declinans: ſed ad omnem cœli iniuriam & incommoditatem perſeueranter orans & pſaliens, gemens & plorans, atque interdùm lectioni vacans, perdurabat. Tribus etiam annis & mentibus ſex nulli mortalium vllum locutus eſt verbum, intrà perpetuum ſeſe ſilentium continens, & cœleſtium contemplatione atque aſſidua veri Dei delectatus meditatione, quam ſolus ſedens & legens, ex diuinorum copia librorum vbertim hauriebat. Cuius inſtantia proficiens, & diuinæ gratiæ auxilio præcedente multùm abundans, non mediocriter ſapiens euadebat, prudenter intelligens & efficaciter capiens diuinæ ſcripturæ mentem & ſententiam, tanto Deo propinquior, quanto ab humanis rebus remotior. Dedit quoquè operam, vt ſcribendi peritiam obtineret: libroſque componendi non contemnendam adeptus eſt gratiam. De cibo verò & potu quid referam, cùm diuturnis ille ieunijs plùs delectaretur, quàm delicatis ferculis. Panis ex hordeo ſemitritо & rarò & parcè in cibum ſumebatur, alius nunquàm: aqua ſqualiens erat potus, nec ea tamen quotidiè apponebatur, neque appoſita ſic capiebatur, vt ſufficeret.

Vide doctrinam vitæ.

Diuturnum ſilentium.

Mira abſtinentia.

IX. Interea defungitur Abbas Reinaldus, & inſtigante ambitionis ſpiritu, Pontius quidam pſeudomachus, gradu comparatiuo, non ſecundùm Grammaticam, ſed iuxta Simoniacam à Rege Francorum Philippo nomen & ſedem Abbatis adipiſcitur. Is Pontius nimium profusè & dapsilitèr victitans, omnem loci ſubſtantiam breui exhauſit, Eccleſiæ ornamenta, quæ iam præcipua erant, in vſus militum ipſum ſtipantium expendit, & penè omnia, quæ ad domûs Dei decorem pertinerent, veſanus profudit. Quid plura? Fame & inedia fratres premente, diuinæ laudis officia in eccleſia defecêre, atque illa tam famoſa beati Medardi baſilica, ad tempus facta eſt opprobrium vicinis ſuis. Fratres ergò ſanioris conſilij, in vnum congregati, inter ſe conferunt, quid remedij tantæ pernicieі adhibendum ſit. Repenunt conſultum fore, vt aſſumpto Epiſcopo Sueſſionenſi cum loci primarijs, à regia maieſtate petant, vt cœnobij priſca nobilitate conſpicui, at nunc per Pontium deſtructi, clementer miſereatur, precioſorum martyrum confeſſorumque corpora illic quieſcentia reuereatur, nibeatque vt electo Pontio, non Abbate, ſed tyranno, dignus pater & paſtor omni Dominico prouideatur. Iràergò faciunt, & facilè Regis animum ad clementiam inflectentes, communi conſilio fratrum, fauente Clero & populo, eligunt ſibi Abbatem Chriſti ſeruum Arnulphum. Mox antiſtes Theobaldus cum fratrum caterua abit ad incluſum, & præmiſſa oratione ſolenni, appellat eum, rogans & obſecrans, monens & imperans, vt vocis fratrum acquieſcat, Abbatisque miniſterium locumque in Chriſti nomine ſuſcipiat. At ille, qui iam triennij & ſex menſium ſilentium tenuerat, nimium expaueſcens, arrepta tabella, tale reſponſum ſcribit: Rogo vos, patres chariſſimi, parcite mihi, & me peccatorum mole prægrauatum, ſinite aliquem Deo offerre pœnitentiæ fructum: nec me hominem inſulſum, vllo modo cogatis ad tale onus ſuſcipiendum. Quòd ſi modo non vultis cedere precibus meis, inducias vel vſque manè mihi detis, vt poſſim hac in re explorare Dei voluntatem. Eo reſponſo perlecto, Epiſcopus cum Clero aduertit eum quippiam animo callidè verſare: datis tamen indutijs, cuſtodes, ne noctu fugiat, in cellæ circuitu diſponunt. Verùm ille altis ſuſpiritijs crebriſque gemitibus noctem trahens pernigil, vbi aduertit cuſtodes optato ſopore correptos, ſcalam aſcendit & per murum aufugit. Cùm autem fugiendo erraret, nec ſciret quò fugeret, tandem peruéniti in pagum iuxta * pontem Laudunenſem, atque illic in pauperis cuiuſdam hoſpitium ingreſſus, quieuit. Hora autem cœnæ aqua deficiente, illic non iuſſus arripit amphoram: currens ad puteum, haurit aquam, infert in domum, omnibus inſeruit, ſed mutus omninò perſeuerat. Sub veſperam redit homo ab vrbe Sueſſionenſi, atque inter cœnandum commemorat, vt vulgò referente perceperat, multum rumorem multamque turbationem extitiſſe in populis ob diſceſſum cuiuſdam ſerui Dei, quem dicerent aufugiſſe, nè fieret Abbas S. Medardi. Permulti interim ablegantur in regiones, vt ſanctum virum quærant per ſyluas & montes, edicto etiam propoſito, ne quis reſiciatur, donec vir Dei repertus ſit.

Interpretatus cum lupo graditur.

Inuitus cõpellitur eſſe Abbas.

Optimi Abbatis exemplum.

Arnulphus eligitur Abbas.

Ecce modeſtiam.

Aufugit clàm noctu, nè fiat Abbas *Montem.

Hæc vbi audiuit heros reuerendus, toto animo ſatagit euitare quærentium manus. Itaque prima noctis X. hora ſurgens è ſtrato, abit ad pagi eius eccleſiam, & ante ianuam proſtratus, clamat ad Deum cum multo ploratu, eius maieſtatem deprecans, ne onus regiminis, quo ſe prorsùs indignum cenſebat, vllo modo ſibi patiatur imponi. Cumque diù multumque id orâſſet, putaretque preces ſuas à Deo exauditas, deliberauit fugere ad remota deſerti loca. Et ecce ſubitò lupus ingens ab improuiſo aduenies, illi ſe itineris comitem adiungit. Ille ratus ex lupi comitatu ſe facilius ad auia loca peruenturum, illum præeuntem ſequitur. Ità duce lupo, vel potiùs authore Deo, nocte redit ad vrbem Sueſſionenſem, ſedensque in cliuo ei propinquo, orto ſole, vbi eſſet agnouit. Animo ergò anxius & mœrore confectus, eminùs videt foſſam in rupe, in qua lapides quadrabantur: atque in eam, illic latitaturus, deſcendit. Aduenientes autem agricolæ & lapidicidæ, vt viderunt hominem in veſte humili & nihil loquentem, renunciauerunt in ciuitatem. Quale verò gaudium, quanta celebritas mox in vrbe extiterit, non putamus fieri poſſe, vel ab vllo homine referatur. Iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus laudabant nomen Domini, quòd non eſſet paſſus eos fruſtrati inuentione patris optati. Exeunt monachi cum Clericis, nobiles cum vrbanis, & ligatum fugitiuum ſuum per trahunt ad beati Medardi eccleſiam, inuito demandantes munus locumque Abbatis. Vix tandem ille ora reſoluens, Reuerà, ait, niſi diuinis nutibus reſiſtere formidarem, quod imponitis prorsùs abnuerem. Conſenſit itaque vel inuitus, ſicque illi cœnobio præfectus, ſancti Ordinis inſtaurator longe optimus, ſtuduit praua corrigere, vitia funditùs extirpare, mores fratrum ſuaui ſermone, exemplo præeunte, aſſidue componere, & quicquid monaſticæ regulæ aduerſabatur, ocyùs profligare. Credi vix poſſit, quàm breui tempore totius cœnobij ſtatus ad primæ integritatis & honeſtatis formam reductus ſit. Ornamenta eccleſiæ reuocata ſunt, vita monaſtica & regularis obſeruantia reſtituta & redintegrata, conducibilia quæque reparata, abſona & noxia diſſipata. Gaudebat ijs in locis nobilitas omnis, quòd celebre illud & regale monaſterium priſtino honore & cultu non diù caruiſſet. Exultabat illa regio, quòd magni cœli ſenatoris eximijque martyris Sebaſtiani, aliorumque martyrum & confeſſorum pignora, à diuerſis Regibus & Epiſcopis illic congregata, congruis laudum ſolennijs diutiùs non priuarentur.

Sebaſtiani reliquiæ in monaſterio S. Medardi prope Sueſſionenſem ciuitatem.

H. ABB.

XI. LABORES & fatigationes, quas in eo regimine pertulit, commemorare par est, vt rectoribus optimum imitandi specimen proponatur. Godefridus Florinensis, vir non minùs superbus, quàm potens, & qui nec Deum nec hominem vereretur, prædium quoddam, in pago Sambrico situm, ecclesiæ S. Medardi fratribus multis annis eripuerat, & in suos vsus vtilitatemque praua voluntate conuerterat. Et quia potestas eius omnibus terrori erat, nemo antistitum coràm illum appellare ausus erat, eiusque intolerabilem malitiam non ignorantes, nullo modo canonicè illum tentare volebant. Fratres igitur vnanimiter orant Abbatem & procuratorem suum vigilantissimum Arnulphum, vt charitatis studio laborem suscipiat virum illum præpotentem adeundi, vt res ecclesiæ ipsorum ablatas restituat, grauiter admonendi. Assentit fraternis precibus, feruens zelo domûs Dei, vir beatus, iubetque parari itineri opportuna. Etsi autem ille mundi gloriam & fastum summoperè deuitaret, at tamen quidam familiares eius, quorum adhuc erat infirma mens, peroptabant, vt pomposè ageret, delicatè se gereret, instàr aliorum Franciæ Abbatum ambitiosè conuiuaretur, & viueret deliciosè: humilitatem sancti viri, quam ille perpetuò sectabatur, ignominiæ loco ducentes. Itaque asellum eius, quo solebat iter facere, clàm debilitàrunt, vt illo amoto, spumanti equo deincèps sublimis veheretur. Indicârunt autem illi, vt caballum comparari iuberet, cuius opera vteretur. Ille hoc audiens, cùm pro obfirmatæ humilitatis constantia ab equestri vectione abhorreret, cum paucis discipulis adit stabulum, in quo asinus iacebat debilis, aitque placida voce, & affectu placidiori: Omnipotens Deus benè scit, quo animo hoc iter aggredi velim: non vtiquè iactantiæ supercilio, sed studio Deo obsequendi, & fratrum vtilitati consulendi. Et quia postquàm sæcularem militiam valere iussi, deliberatum mihi est equi tergo minimè insidere, idque non pro aliqua vanitate, sed Domini mei Iesu Christi imitatione: si iam placet illi, vt abeam, placeat oro, vt sanetur pes huius asselli: vt humili gestatus vehiculo, seruitium eius lætus exequar. Hæc dicens simul signum Crucis contra asellum edidit, & recessit. Mox asinus restitutus, surrexit, totusque sospes & alacer, famuli Dei vectionem & suscepit, & perfecit. Vbi autem ventum est in conspectum superbissimi illius & opulenti Godefridi, non dici potest, quàm benignè & comiter eum exceperit, quàm propenso amore illi obediërit. Nam simulatquè eum allocutus est vir sanctus, ilicò detumuit fastus eius, & deposuit sese illa ferox & elata ceruix, redditaque est ecclesiæ prisca hæreditas: & qui hactenùs fuerat ecclesiæ deuastator, deincèps factus est deuotus conseruator.

Mundi fastum semper vitat.

Non vult equo vehi.

Signo Crucis & prece sanat asellũ suum.

Recuperat monasterij res, dũ ab homine potente occupatas.

XII. MVLIER quædam nobilis, nomine Hasplendis, charitatis causa ad virum Dei profecta, conquerebatur suum quendam domesticum esse lunaticum, & menstruis casibus persæpè dirè torqueri. Ille fragmen panis quo vesci ipse solebat, benedixit, deditq; ei, dicens: Mox vt domum rediëris, aliquid huius panis ante omnem cibum eum sumere compellere, & Deo iubente, passio, qua laborat, curabitur. Fecit illa, vt docta erat, sed malignus inuasor non permisit, vt eius panis quicquam contingeret, haud secùs, atquè ignis, eius tactum pertimescens. Sed diuturna fame tandèm compulsus, sumpsit ex eo, & sanatus est. Habebat seruus Dei ante fores cellæ suæ quasdam arbusculas: quarum poma eius iussu, ægroti edentes, mox pulsis languoribus erigebantur. Ad infirmos etiam longiùs positos crebrò transmisit panem vel vinum, sua benedictione conditum: eoque gustato, illi confestim melius habebant.

Nota vim panis benedicti.

Multos sanat mirabiliter.

XIII. EA, quam diximus paulò suprà, matrona nobilis Hasplendis, crebrò virum Dei inuisens, indicauit ei, in supradicto prædio manere hominem quendam, qui præ nimia morbi acerbitate omnem edendi facultatem & vsum amisisset, & miseram vitam squallenti edulio ducens, in pœnis tabesceret. Is verò ità precatus erat hanc fœminam. Quæso mea domina, vbi ad hominem Dei accesseris, significes ei, certa visione crebrò monitum me esse, si de pane eius percipere merear, statim edendi panis vsum me recuperaturum: oresque illius humanitatem, vt mittat ad me optatam sui panis benedictionem, Hæc vt audiuit vir sanctus, pro eximia miseratione homini compatiens, cum lachrymis Deo preces libat, & hora refectionis suæ panis appositi partem profusiùs benedicès, per ministrum dat fœminæ illi, ad ægrotum deportandam. Ex quo pane mox vt infirmus quippiam in os intulit, non solùm redijt edendi facultas, sed etiam auiditas accessit, ità vt in dies robur corporis instauraretur, quod longa fame atritrum videbatur. Inuisit indè aliud monasterij prædium Vinceredium, ad Mosam flumen situm: vbi cùm paucis diebus fuisset, quædam eius ruris mulier, iam decem annis cæca, accessit ad monachos, itineris eius socios, & ait: Ante complures dies meam mihi calamitatem deploranti apparuit quædam in somnis visio, certissimè, promittens, si aquam manuum suarum ablutione sanctificatam, ad diluendos oculos meos hic homo Deo charus mihi largiri velit, illius meritis Dominum amissum diù oculorum lumen ilicò, mihi restituturum. Precor igitur, vt vos illo manus lauante, aquam seruetis, vt possim absolui tenebris tam diuturnæ cæcitatis. Cùm ergo seruus Dei manus ablueret, illi aquam luminibus orbatæ offerunt, eodemque temporis puncto, quo eam oculis admouit suis visum mulier recepit. Sed vbi vir Dei id comperit, non tulit æquo animo, celeriter indè abscedens, vt pro tantæ virtutis signo populares applausus declinaret.

Pane benedicto sanat hominem.

Aqua, qua manus ablui, cæca curatur.

XIV. NON longè ab vrbe Suessionensi degebat vir nobilis, militiæ actibus implicatus, Guido nomine. Eius vxor Ermegardis, pietatis cultrix erat. Ambo autem & diuitijs & bonis operibus abundabant. Porrò Guido in grauem incidens morbum, dormiendi & manducandi facultate amissa, à suis desperabatur, & tanquàm mortuus ab amicis plangebatur. Eodem tempore coniunx eius, vicini partûs doloribus & angustijs premebatur, duplicique attrita timore, hinc suam, indè mariti mortem formidabat. In tot malis hoc vnum sibi credidit superesse remedium, si suos & mariti casus orationibus sancti Arnulphi commendaret. Mittens itaque ad eum domesticum Clericum, & suum & viri periculum lachrymabunda ei exponit. Ille futurorum mirè præscius, cùm priùs orâsset, ità ait Clerico illi: Abi frater, & charissimæ sorori nostræ hæc responsa accuratè & celeriter reporta. Duæ tibi imminent graues angustiæ, quas propitio Domino feliciter superabis: sed his tertia accedet, quam tu quidem ignoras, sed ea tanto erit grauior, quanto ab omni remedio alienior. Maritus enim tuus reualescet, & firma incolumitate gaudebit. Tu quoquè pariendi periculum euades, & hac nocte ante nocturni officij datum signum, paries filium gratulabunda At tertia calamitas, quæ tibi ne in mentem quidem adhuc venit, & prolixiores est dolores allatura, eiusmodi erit: Albricus frater tuus, Codiciati castri dominus, coniugis suæ Anelinæ consilio iam proditus est, & nisi citò & caute sibi prospexerit, turrimq; suam & totum castellum diligenter communiërit, crâs ante vesperam ab hostibus capietur, exturbabitur, & damno irreparabili afficietur. Mitte ergò ocyùs soror mea, & tam vxoris malitiam quàm hostium insidias iam ingruentes, fratri tuo denuncia. His dictis, nuncius ab eo recedens, celeriter properat ad dominam: refert mandata sancti viri: matronæ animus vno eodemque tempore & gaudio & pauore afficitur: mittit propere nuncium ad fratrem, perspicue indicat vxoris eius machinas, & hostium illa duce conatus atque molitiones. Albricus his acceptis, credit quidem sorori, sed tamen coniungi perneganti maiorem commodat fidem. Itaque dum sibi non cauet, castellum non munit, diluculo ab hostibus, inuaditur, expellitur, & ante vesperam alterius diei eius castri possessione nudatur. Eadem autem nocte Ermegardis è partu laborans, antequàm in beati Medardi Ecclesia nocturnæ synaxis primum signum ederetur, filium enixa est. Eccè autem sequenti die deprehenditur infans absque oculis esse editus in lucem. Ecquid verò tum facerent obstetrices? Valdè animis consternatæ plangunt, clàm

Eius vaticinium.

Albricus vir nobilis, negligens sancti viri prophetiã, in magnas incidit calamitates.

clàm mussitabundæ condolent, & modis omnibus dant operam, nè mater filij cæcitatem resciscat. Euolutis sex diebus, ex ancillarum murmure animaduertit matrona quippiam puero accidisse, quod fateri non auderent. Accersit pedissequas, sciscitatur num pueri res omnes saluæ sint. Præ pauore non audent illæ indicare puerum cæcum natum, nè noui doloris accessio illi interitum adferat: sed rem salutarem comminiscuntur, aiunt se idcircò conturbari, quòd infans ille, vti par erat, ante baptismum non sit oblatus serui Dei Arnulphi obtutibus. Matrona illis assentitur, mittit infantulum ad hominem Dei, orans & postulans, vt suis eum manibus tangat & benedicat. Pàret ille maternis votis, perque feneſtram ad se recipit infantem, fundit super eum preces, tangit illum & benedicit, saliua oris sui linit oculorum sedes, mox oculi cæci patescunt, & in ipsius serui Dei ora primos suos vibrant radios. Redditur indè eis, qui eum attulerant: ab illis ad matrem deportatur, exultantibus quòd recèns nato, noui essent collati oculi. Tum verò magna admiratio inuadit matrem, cui contigisset scire filium priùs illuminatum, quàm cognouisset cæcum natum. Ipsa quoquè, vt vir Dei promiserat, à partûs angoribus citò & integrè absoluta, viri incolumitatem paulò pòst conspexit. Hæc autem omnia ità, vt diximus, gesta esse, ipsemet testatur, olim quidem cæcus natus. & à viro Dei curatus, nunc verò homo perfectæ ætatis & Archidiaconus Petrus, vno capitulo quatuor miracula complexus, ante prouisam Albrici proditionem, coniugis eius operà structam, Guidonis sanationem, puerperæ liberationem, & quòd ijs præstantius est, nouos oculos oratione serui Dei potiùs, quàm naturæ debito, impetratos.

Cæcus puer videt.

XV. Est illud quoquè commemorare operæ precium, vndè aduertatur, quàm subtiliter & promptè ille quadam Dei prærogatiua futura præuiderit. Coniuges illi, quos iam diximus, iampridèm filiam genuerant vultu decoram, quæ per id tempus nubiles habens annos, ab illis militi cuidam natalibus non impari fuerat desponsata. At illa, vt se habet puellaris lasciuia, quendam alium, rebus & genere inferiorem, plùs diligens, recusabat sponsum à parentibus delectum, crebrò iurans, quòd seipsam interficeret, nisi cupitis amplexibus potiretur. Ea incommoditate parentes affecti, virum Dei Arnulphum consulunt, scire cupientes, quid in ea afflictione ipsis faciendum foret. Ille auditis eorum querimonijs, opportunum quidem & planè diuinum eis responsum dedit: Canonum, inquit, authoritate cauetur, nè puella cui non vult iungatur. Ideoq; præcipio vobis, vt puellam ei quem amat, collocetis matrimonio. Vt enim ob vestræ religionis meritum nobis ostensum est, paulò pòst videbitis eam illum sponsum ardenter expetere, cuius à se coniugium tam studiosè iam conatur amouere. Permittatis filiæ vestræ sua hac in re vti voluntate: & ità fiet, vt res ad vestram cedat honestatem. Credunt illi verbis sancti viri, nuptias optatas honesto apparatu celebrant, sinuntq; filiam dilecti viri frui contubernio. Ille verò, cùm in id valdè esset intentus, vt posset miles celebris & famosus haberi, atque ea causa nunquàm vellet abesse, vbi milites inter se congrederentur, dum auidiùs fertur in arma, ab armatis perimitur, & ex noua sponsa breui efficit viduam. Ità iuxta viri Dei sermonem puella se contulit ad amorem prioris sponsi, eiq; coniuncta, alterius iacturam moderatè tulit.

Puellæ non sunt collo candæ viris quos nolùt

XVI. In eodem beati Medardi monasterio erat crypta versùs Orientem, cuius anniuersarius dedicationis dies solenniter quotannis agebatur. Illo autem die prisca loci nobilitas esum rhombi piscis requirebat. Eam autem consuetudinem nouus Abbas ignorabat, donèc ipsa solennitas iam præ foribus esset, & Abbati nihil prorsùs indè cogitanti, alijsq; curis occupato, quandam necessitatem repentinò imponeret. Eius enim diei hora tertia ex œconomo perquirunt fratres, num rhombus præstò sit. Illo negante, & verba eorum admirante, stomachabundi dixère, se Missarum celebrationem minimè inchoaturos, donèc rhombus in culinam esset illatus. His auditis, quidam è senioribus adeunt Abbatem nihil tale suspicantem, exponunt fratrum sententiam. Ille, vt vir sagacissimus, tam puerile fratrum propositum cognoscens, & parumpèr apud se tacitus deliberans, tandèm respondit: Si hunc morem pridèm perspectum habuissemus, licuisset per ocium illum piscem inquirere. At nunc quandò de improuisò eum discimus, potest Dei omnipotentia eum largiri nobis, vt fratribus tollamus scandalum, & sancta celebritas alacriter peragatur. Et nunc ocyus abeat minister cum puero ad pontem Axonæ, & rhombum illic cómparet, coquinæque fratrum repræsentet. Porrò ad seniores conuersus, ait: Ite charissimi, nunciate fratribus, non defuturum illis rhombum, & vt solennitatem Domini hilariter peragant: simul autem indicate eis, siue ego viuam, siue moriar, definitum hoc esse, vt viginti annis hoc die careant rhombi ferculis. Qui autem missus erat, præter omnem spem rhombum inuenit, emit, mensis fratrum coctum curat inferri. Sed fratres, qui huic rei interfuêre, sub diuini nominis obtestatione asserebant, deincèps per annos triginta piscem eiusmodi illo die nullo modo potuisse inueniri. Mirum sanè, quòd tam præsens ei aderat spiritus Dei, vt quicquid diceret, veritatis constantia firmaretur.

Pœnitet diuinitùs fratrũ importunitas.

XVII. Sed quia ratum hoc est inter mortales, nihil esse ex omni parte beatum, erat tum temporis in illo monasterio Odo monachus, honestatis vsurpator, virtutis deprauator. Is Arnulpho viro Dei mirè inuidebat, putabatque se illo digniorem loci eius administratione. Itaque perpetuò ille animo voluebat, qua ratione posset eum ab Abbatis functione amouere. Indicauit autem per internuncios Regi Francorum Philippo, vt contra hostes arma sumpturus, Abbatem S. Medardi secùm in militiam proficisci iuberet. Annuit Rex consilijs Odonis, & cùm exercitum promouisset, missis legatis, monuit dominum Arnulphum, vt cum armato milite secùm in expeditionem iret. At ille, qui quondam in sæculo strenuè se in militia gessisset, & militare cingulum in Dei famulatum commutâsset, vehementer ab ea re abhorrescens, prorsùs recusauit id genus officij Regi præstare. Egóne, inquit, relicta causa Dei, rursùm militibus stipabor, cum militib. rursùs arma tractabo? Grande profectò id nefas fuerit. Malim sanè Abbatis & loco & nomine perpetuò caruisse, quàm sub huius dignitatis prætextu iterùm sæculo inseruire. Id vbi comperit Philippus Rex, à malis consiliarijs deprauatus, misit legatos, qui dicerent Abbatiam magnis opibus & possessionibus instructam, militibus, qui Regis essent beneficiarij, circumfultam, qui antiquitùs consueuissent cum Abbate Regiæ expeditioni adesse. Faceret ergò, quod mos haberet antiquus, aut loco cederet, quò Regis iussa compleantur. His auditis, vir eximius cellam repetit, sese in ea includit, pro nihilo ducens illud culmen honoris: deincèps longè & meliùs & feruentius in summæ maiestatis famulatu sese exercet.

Odo, sancti viri æmulus.

Quid non molitur fraudis ambitio?

Mauult Abbatis carere dignitate, quam ire in bellum cũ Rege.

XVIII. Verum quando illa nobilis animi ingenita prudentia nequaquam ferre potuit, vt grex eximius absque spirituali rectore, diu fluctuaret, conuocatis ad se præstantioris ingenij & sanioris consilij fratribus, salubri vsus consilio, elegit sibi successorem virum non minus dignum Geraldum, scientia scripturarum egregie instructum, & omni honestate conspicuum. Eo Abbate ocyus instituto, derepente aduolat supradictus ille Pontius, vesanus monastici Ordinis temerator, ducens secum Reginã *Bertradam, quæ authoritate regia Geraldum expelleret, & Pontium contra fas in sancti loci administrationem intruderet. Id vbi resciuit Christi seruus Arnulphus, è cella egreditur, reginam furibundam blanditer appellat, submisse rogat, vt licet regina sit, memor tamen muliebris conditionis, memor diuinorum iudiciorum, contra leges Ecclesiasticas venire formidet, ab iniuria tanti viri verecunde sibi temperet. Cum autem ea præ regio fastu & tumore viri sancti monita non admitteret, prophetico spiritu dixit ei: Crede si lubet, ô regina, fratri Arnulpho, immò potius crede spiritui sancto. Nam si tu fratrem Geraldum hinc eieceris, Deo vindice, tu quoque ante obitum tuum à regno extruderis, contemptaque & ærumnosa morieris. Eam viri Dei prophetiam, luce clarius est, completam esse, quando omnes norunt, reginam illam post annos

Frater Geraldus in ejus locum substituitur

*al. Bertã.

Prædicit reginæ temeratiæ futuram calamitatem

nos aliquot regis animum adeò offendisse, vt conciliari prorsùs nollet: amotamque à regni consortio, & in pagum Pontinum translatam, post diuturnam calamitatem illic plebeio more defunctam & sepultam. Geraldus autem ab ea pulsus, dedit locum iræ, abijtque in Aquitaniam: vbi à duce humaniter acceptus, in sylua maiori illustre cœnobium construxit: in quo ad finem vitæ Deo seruiuit, & tandèm feliciter in Domino obdormiuit. Eius & vita & mors virtutum signis effulsit. Idem Geraldus cõstruit monasterium in quo feliciter finiuit vitam.

XIX. ARNVLPHVS ergò amica Cellæ inclusione potitus, perindè ac situm primò inciperet, quotidianis sese ieiunijs alacriter macerabat, vigilijs affligebat, orationi assiduè vacans, & magna animi contentione diuinæ contemplationi insistens. Ità ergò se comparans, & eiusmodi virtutum studijs & exercitijs in dies excrescens, magnam à Domino consecutus est gratiam, & in Francorum regno fama eius longè lateq; diffusa est, adeò vt totius regni nobiles, eius benedictionibus frui peroptarent, & omnes in dignitate positi, eius colloquium ardenter expeterent, tum de pace Ecclesiæ, tum de animarum salute ab illo consilia petentes. Felicem se credebat, quisquis vel sermonem eius audire potuisset. Fama verò sanctitatis eius etiam per omnes prouincias dimanabat, ad eius colloquium diuersæ & ætatis & dignitatis personas vndiquè aduocabat. Opportunum equidem reor hoc loco commemorare, quæ signa & miracula ediderit, quæ propheticè enunciârit. Exercitia S. Arnulphi inclusi. Multi ad eum confluunt.

XX. PER hos dies venit ad eum maritus sororis eius, ex quo post mutua de animæ salute colloquia scisciabatur, viuerétne ipsorum quondàm sodalis & commilito Israël, & quidnam ageret. Illo respondente, sospitem eum esse & rectè valere, atque in omnibus prosperè agere, vir Dei propheticus plenus spiritu, ait: Non est ità, vt dicis. namque ille & corpore & animo mortuus est. Hesterno enim die cum multa præda rediens domum, sub vesperam in scamno apud focum in concubinæ suæ gremium caput deposuit, & repentina morte extinctus perijt. O mortem sanè horrendam, ô crudeles exactores, à quibus infelix eius anima æternis cruciatibus punienda, in tartarum abducta est. Hæc audiens affinis eius valdè perterritus est, & priusquàm domum rediret, omnia sic comperit Israël accidisse, vt vir Dei nunciârat. Horrenda mors nobilis cuiusdã.

XXI. ALIO tempore venit ad eum soror eius Adzela. Ea ad fenestram cellulæ eius sedente, & quo pacto vitam animæ inter tot mundi procellas seruare posset inquirente, hora meridiana minister piscem frixum attulit, (erat enim dies celeberrimus) & coram illo posuit in fenestra. Ait ergò soror eius: iam mihi, sancte frater, recedendum est. cibo enim allato, te refici par est. Respondit vir Dei: Huius cibi causa ego, mea soror, te non patior hinc abire. Non enim licebit mihi ex hoc pisce edere. Est enim veneno ab infesto nobis hoste infectus, vt mihi exitium adferat. Sed spiritui sancto agamus gratias, qui suo instinctu docuit nos, nè sumpto toxico, inimico gaudium adferamus. Mox ad se coruum vocat, quam micis quibusdam collectis in fenestra pascebat: imperat ei, vt rostro correptum piscem, in eum locum transferat, vbi à nullo possit mortalium inueniri. Hæsitat aliquantispèr coruus, tandèm mordicùs apprehensum absportat. Porrò vir sanctus terribiliter interdicit sorori hæc cernenti, nè, ipso viuente, cuiquam reuelet. Piscem veneno infectũ, cælitùs cognoscit.

XXII. HABVIT eadem ipsa filium adolescentem, quem cuidam homini potenti commendârat, vt ab illo arma acciperet. Interrogauit ergò eam vir Dei, vbi esset filius eius, & quid ageret. Respondit illa, missum eum esse saluum & incolumem ad quendam potentem consanguineum, vt apud eum sit, donèc militiæ ornamenta accipiat. Vir sanctus ait: Vanam de eo coniecturam fecisti nupèr in initio Quadragesimæ, quòd moriturus non esset, quandoquidem calceus in altum proiectus, trabem excessisset. Illo enim in loco ægrotans, tali die, taliq; hora mortuus & sepultus est. Tum illa suprà, quàm dici possit, admirans, cùm multo pauore discessit, & antè, quàm domum rediret, nuncius mortui filij ipsam anteuertit, & locum, & diem, & horam obitûs eius eodem modo exponens, quo antè fecerat vir Domini Arnulphus, diuinitùs edoctus. Mortem absentis matri eius indicat.

XXIII SOLENNE martyrium clarissimi Leuitæ Laurentij annua celebritate festiuè agebatur, & populi frequentia campos & plateas in circuitu monasterij B. Medardi compleuerat: cùm eccè quædam mulier cum filio annorum tredecim, ab ipso ortu prorsùs muto irrumpit ad fenestram cellæ serui Dei, & cum multo animi mœrore orat, vt filij sui misereatur. Iungit ille dolorem dolori, & lachrymas lachrymis eius, & fusa oratione, acceptum per fenestram puerum, signo sanctæ Crucis cum diuini nominis inuocatione consignat: idem signum labris eius imprimit, digitis linguam contrectat, eumque interrogat: Quod est nomen tuum? Ille confestim lingua soluta, planè & apertè respondet: Iohannes: & sic deincèps inoffensè verba formans, loquendi beneficium accipit. Ea res mox innotescit multitudini, & magnis vocibus præ fidei ardore Dei laudes promunt. Sed cùm in illis laudibus etiam viri sancti nomen celebrarent, ille molestissimè ferens, ait: Valdè erratis, qui Christi opera mihi peccatori adscribitis. Quod Dominus fecit, Domino tribuatis, & illustri martyri Laurentio, cuius hodiè sacra solennitas celebratur. Animam enim lædit meam, quisquis tale opus meæ credit esse virtutis. Sic laudes hominum cauens, & summoperè intùs puram seruans humilitatem, factus est apud Deum meritis glorioſus, & apud homines laude dignus. Mutus puer Cruce ab eo consignatus loquitur. Atteude profundam eius humilitatem.

XXIV ADOLESCENS quidam infestissima dæmonum obsidione correptus, vinculis & catenis colligatus, non potuit domari: sed quotquot contingere poterat, morsibus lacerabat. Tandèm à multis vtcunque superatus & constrictus, cum multa vi pertractus est ad S. Medardi ecclesiam, vbi viro Dei indicatum est de eo. Qui miseratus pessime captiuum, iussit eum ad se adduci. Cumque propiùs accessisset, mox vt vir Dei illum vidit, signum Crucis edidit, dicens illis, qui eum trahebant: Dissoluite illum. Illis respondentibus, se id nullo pacto facere audere, ne fortè ab illo perimerentur: vir Dei ait: Iam dixi vobis, Dissoluite eum, nihil metuentes. Tum illi ægrè sanè manus apponunt, hominemq; à vinculis absoluunt. Ille solutus, mox pronus corruit in terram, & adorauit. Iam enim, postquàm Christi seruum viderat, & ab eo fuerat consignatus, vis inimici in illo facta quieuit. Vir autem sanctus iussit eum à terra surgere, & ad cellæ fenestram se adiungere. Illo propiùs assistente, vir Dei ait ad eum: Dic mihi, fili, quandò & qua ratione tibi hæc accidit inimici infestatio? Respondit ille: Charissime pater, fuit mihi quidam consobrinus eleganti corporis forma & insigni robore. Eius animum cuiusdam viculi homuncionēs offenderant, ità vt adunatis sodalium & amicorum turbis, in eum viculum irruere, & eius habitatoribus trucidatis, iniuriam suam crudeliter vindicare tentaret. Sed cùm viculus ille vndiquè sylua cingeretur, & vallo esset munitus, atq; eius incolæ viriliter resisterent, consobrinus meus nihil effecit: immò etiam lancea vulneratus, viscеribus patefactis, citò extinctus est. Eum mortuum miser ego apprehendi, & scapulis meis eius talos imponens, per medium saltum traxi extra cædis locum. Nox tetra tum erat: & eccè circumsistunt me ante & retrò malorum dæmonum turbæ innumerabiles, vlulantes & sibilantes, subinde etiam cachinnantes. Itaque timor & tremor horrendus me inuadit, & quædam aduersaria vis me medullitùs concutit. Cumque ignorarem quid facerem, tandem mortuum cadauer nescio quem in locum abieci, moxque sensu perdito, emotaque mente, talis effectus sum, qualem me iam tua cernit beatitudo. Famulus Dei ait: Vis agere pœnitentiam, quòd tanto facinori tuam operam commodâsti? Ille respondit: Et pro hoc, & alijs omnibus, quibus Deum offendi, volo, sancte pater, dignam Deo offerre pœnitentiam, & deinceps pro viribus ab omni malo abstinere. Tum vir Dei, irrogata illi pœnitentiæ mulcta, sanum & incolumem sanaque mēte præditum, à se dimisit, non solùm legione dæmonum, sed etiam humani sanguinis hauriendi innata crudelitate liberatum. Nisi enim hac ratione impeditus esset, omnes eius viculi incolas in consobrini vltionem iugulâsset. Eiicit dæmonem ab obsesso qui diuinitùs puniebatur ob vindictæ capiendæ cupiditatē. Eundem conuertit vir sanctus & saluum dimittit.

EA tempeſtate ſæuus rumor vrbem Sueſſionum, eiuſq; ſuburbana & villas adiacentes quorundam rumigerulorum opera perturbârat, in vulgus ſpargentium hoſtilem Danorum aduentum, affirmantiumque gentem illam, totam Franciam breui occupaturam & vaſtaturam, non ſenibus, non infantibus, non eccleſijs vllo modo parcituram. Is rumor infauſtus intantùm creuit, vt Theobaldus Epiſcopus Sueſſionenſis virum Dei Arnulphum, tanquàm diuinorum ſecretorum conſcium, hac de re ſolicitè conſuleret, & multum anxius rogaret, à Domino ſibi reuelari, vt peteret, num è propinquo tanta calamitas immineret. Chriſti ſeruus ſimul atquè audiuit hos rumores, pro vanis habuit: ne tamen leuitatis argueretur, ſpatium petijt vſque in craſtinum, quô per alta noctis ſilentia ſupernam maieſtatem prolixiùs precaretur, aliquod eius rei manifeſtum indicium ſibi exhiberi. Manè redit ſolicitus Epiſcopus ad modernam ſpiritalis teſtamenti arcam, reperitque ab Arnulpho de reipſi heſterno die expoſita cœleſte oraculum. Tum vir Dei, vt erat à Domino edoctus, Nè paueas, inquit, venerande præſul: donèc enim nos ambo hoc mortale geremus corpus, neque Dani, neq; quæuis aliæ barbaræ gentes regnum Franciæ vaſtabunt. XXV.

Cœleſti reuelatione diſcit falſum rumorẽ ſparſum.

Hoc loco in MS. exemplari ſequuntur quinquagintaquinque verſus heroici rhythmici, quibus eadem de falſo aduentitiorum Danorum rumore hiſtoria repetitur: quos breuitatis ſtudio omiſimus.

INTERÈA Theobaldus Sueſſionum antiſtes, Deo iubente, è vita exceſſit: in cuius locum quidam vir nobilis Heruaſius, pro quadam Palatini ſeruitij compenſatione fratrem ſuum Vrſionem curauit ſubrogandum. Erat ille Vrſio habitu quidem monachus, & à puero literis eruditus, ſed ad eiuſmodi munus parùm idoneus. Vitæ eius ſocordia & ignauia, & cathedræ Sueſſionenſis non canonica vſurpatio, non diù pòſt peruênit ad aures Gregorij Pontificis Romani: qui mox datis literis ad Hugonem Dienſem Epiſcopum, & nunc apud Gallias Legatum, admonuit, vt vita & promotio Vrſionis canonicè diſcuteretur, & quicquid in ijs pugnaret cum ſacris canonibus, ſynodali ſententia reſcinderetur. Itaque Hugo, fauente & opitulante Theobaldo Comite, in Meldenſi vrbe, quæ eſt ad Matronam fluuium, indicit ſynodum, & ex decreto Pontificis Gregorij, permiſſa Vrſioni ſe purgandi facultate, cùm ille legitimè citatus, & canonicè dilatus, ſe præſentare contemneret, iudicio Epiſcoporum reus eſt pronunciatus, & etiam condemnatus. Facta proindè Clero & plebi Sueſſionenſi idem præſtolanti noui antiſtitis eligendi copia, pars ſanioris conſilij eligunt ſanctæ religionis cultorem eximium Arnulphum, & vt is quamprimùm ipſis donetur, inſtanter poſtulant. Ità facta & conſcripta concordi electione, Hugo Legatus mox è Concilio mittit quoſdam ad S. Medardi cœnobium, per epiſtolam monens & mandans, vt Arnulphus è cella exeat, & ocyùs ſe conferat ad Meldenſem ſynodum: nî in faciat, anathemate ſe plexum nôrit. Pâret iubenti Legato, quamuis ægrè, Arnulphus: venit in Concilium poſtquàm aſſedit, confeſtim relegitur petitio Cleri & populi Sueſſionenſis, Arnulphum ſibi Epiſcopum eligentis. Indè vox exiſtit Epiſcoporum, Arnulphum omni ſanctitate ornatum, ſibi collegam dari poſcentium. Mox trahitur, & nec ad momentum excuſandi dato ſpatio, infula ei imponitur, ſimulque in conſpectum Epiſcoporum adducitur. Afflicto autem & mœrenti, Hugo Legatus in virtute ſanctæ obedientiæ præcipit, vt deincèps Chriſti Eccleſiæ in Pontificali officio ſeruiat. Hoc ille mandato conſtrictus, ceſſit eorum voluntati, & deſignato conſecrationis loco & tempore, ad monaſterium S. Medardi redijt, vt itineri neceſſaria præpararet. Quibus copioſè paratis, non ſuo typho, ſed fidelium voto, profectus eſt cum quatuor monachis, & electis è Clero, venitq; in Campaniam ad caſtrum, quod Virtutes appellant. XXVI.

Gregorius 7

S. Arnulphus eligitur Sueſſionũ antiſtes. An. 1080.

PORRO Comes Theobaldus, eius cognito aduentu, cum magno militum & nobilium comitatu hilariter eum excepit, & officioſè in ædes introduxit. Hora autem veſpertina in quodam remotiori cubiculo vir Dei ſecretiùs reſidebat, aderatq; ei Comes iam dictus cum perpaucis nobilibus, de animæ ſalute ex illo ſciſcitans: cum ſubitò mutato vultu, & quaſi ſpiritu incitante, Vocate mihi, ait, duos illos fratres noſtros. Euerolphum & Oſtermarum. Eſt enim, quod illis dictum velim. Confeſtim vocantur, & veniunt: cumq; ſtarent ante illum, ait Oſtermaro: Poſtquàm Deo miſerante ſæcularis militiæ factum reliqui, pro viribus operam dedi, nè vlli ex fratribus iniuriam aut quamlibet contumeliam irrogarem: quodque ego ſolicitè obſeruaui, à cunctis mihi adhærentibus ſolicitiùs obſeruandum curaui. Noui enim pœnam diuino ore conſtitutam in eum, qui vnum è puſillis ſcandalizet. Quæ cùm ſint veriſſima, qua fronte auſus es frater Oſtermare fratrem Euerolphum afficere contumelia, & neque timori diuino, neque noſtro pudori deferre? Abi igitur, & reuertere ad monaſterium tuum, poſt tantam enim ſtoliditatem non patior te ſocium itineris mei. Volo enim comites meos eſſe placidos, mites, beneuolos, in mutua officia paratos, non refractarios & non *ſubditos. His ille frater ſupra modum conſternatus, tremula voce reſpondit: Vbinam ego, domine pater, aut refractarius fui, aut alicui contumeliam feci? Ego ſanè eius non memini. Vir Dei ait: Nónne aures meæ erant ad os tuum, quandò dixiſti fratri Euerolpho, mâlle te, vt caput eius mergeretur in latrinam, quàm tuus caballus ſoliteo maiori annona fraudaretur? Crede mihi, nunquam id auſus fuiſſes dicere, ſi noſtræ gratiæ vlla tibi cura fuiſſet. Tum verò omnes, qui aderant, mirè obſtupuerunt, quomodò ille rem occultam & quaſi tacitè prolatam, tàm perſpicuè ſcire poſſet. Longo enim interuallo diſtabant illud cubiculum, in quo ſedebat vir ſanctus, & equorum ſtabulum: neque dictum hoc erat, niſi cùm equis annona diſtribueretur. Tandèm frater ad viri Dei pedes aduoluitur, & cum illo pariter cæteri fratres, ſuppliciter illi veniam petentes. Quibus ait vir ſanctus: Ignoſcat illi Deus: mihi verò non erit poſthàc huius itineris comes. At ille præ nimio mœrore plorans, Eheu, inquit, ſancte pater, quînam ego ſolus à te regrediar, aut qua ratione huius repulſæ meæ dedecus ferre potero? Putabunt omnes nefarium aliquod facinus me perpetrâſſe, & ea cauſa à te reiectum. Parce, obſecro, pudori meo, & dona mihi veniam, nè me perpetuus mœror occupet. Tum vir pius eius dolorem miſeratus, & fratrum precibus ſe accommodans, ait: Tu quidem ob hanc tuam ſtoliditatem prorsùs domum redibis: ſed nos per Dei gratiam aliquod eiuſmodi negocium expediendum tibi demandabimus, vt nulla poſſis è reditu ignominia notari. Sed tamen rem, quam tibi mandaturi ſumus, apud te taciam habebis, nec vlli pandes, niſi cui eam volumus indicatam. A nobis ergò recedens, Pariſios venies, & Reginam Bertradam noſtro nomine ſalutabis, lætumque ei nuncium afferes, quòd in vtero habeat filium, quem in ſacro fonte vocatura ſit Ludouicum, poſt patris obitum regni Francorum Regem futurum. Illa verò vix tibi credet, quandoquidem infans necdùm vitalem habet motum: ſed tu illi dicas, vt fidenter credat, poſt breue tempus certo experimento rei veritatem compertura. His frater ille valdè exhilaratus, Pariſios proficiſcitur, Reginæq; iucundum affert nuncium. Illa præ ſtupore palleſcit, Regemque Philippum venationi intentum, per celeres nuncios euocat. Venit Rex, auditaque tam fauſta relatione, quòd tandiù optata prole eſſet potiturus, & gaudio & mœrore afficitur, atque inter vtrunque fluctuat. Gaudet quidem, ſi ità ſe res habeat: metuit verò, nè ſit inanis promiſſio. Tandèm in regio pectore vincit fiducia, prudenterque apud ſe ſtatuit, non poſſe eſſe ſuperuacaneum, quod tantus vir Dei propherâſſet. Nouerat enim multimoda experientia, cuius ſanctitatis & veritatis eſſet, qui iſthuc fore prædixerat. Paucis indè euolutis diebus ſenſit mater palpitantem fœtum, & cũ gaudio XXVII.

Nota vitæ innocentiam.

Matth. 18.

**for. ſubdolos.*

Abſens nouit, quid alibi geratur

Ablegat à ſe refractarium fratrẽ.

Prædicit reginæ naſciturum ex ipſa Ludouicum.

gaudio illius expectans natiuitatem, præ amore prolis contempsit partûs dolores. Tandèm editum filiolum in Paschæ priuilegio Episcoporum manibus obtulit ad baptismum, & iuxta beati viri vaticinium, Ludouici nomen ei curauit imponi. Atque is est Ludouicus, qui modò regni Francorum habenas moderatur, bella intestina pro viribus compescit, hostilia fortiter exagitat: quantùm quidem in ipso est, pacis est studiosus, in armis strenuus, in verbis cautus, prudens consilio, in bello imperterritus, bonorum amans, eius, quæ rem decet, probitatis & integritatis cultor. Cui tamen, si quid regiæ perfectionis deest, non tam illi, quàm regni proceribus, id imputandum est. Verum his obiter commemoratis, ad Arnulphi res gestas explicandas reuertamur. Ludouicus rex laudatur.

XXIX. CONFECTO tandèm itinere, peruenit, ad Hugonem Legatum, qui sanè eius inopinato aduentu & lætatus est, & perturbatus. Lætatus quidem, quòd talem virum exciperet: perturbatus verò, quòd ad eum consecrandum nulli Episcopi adessent. Interim tamen totum Dei committens, repentino nuncio exhilaratur, & anxietas omnis abscedit. Nam postridiè veniunt ad eum tres Episcopi, nulla quidem necessitate eos cogente, sed tacito instinctu, vt ipsi palàm asserebant, ad Legatum inuisendum eos permouente. Atq; ita omnibus patuit diuini consilij arcanum, & quòd diuinæ maiestatis voluntate decretum esset, vt Arnulphus Episcopus consecraretur. Itaque proximo die Dominico consecratus est Episcopus decimoquarto Calendas Ianuarij, & multa omnium gratulatione & lætitia ad sedem Suessionensem dimissus est. Nec latuit Viennenses eius fama præclara, collectíque in vnum, mutuò se hortabantur, vt illum vi caperent, suaq; vrbis Archiepiscopum crearent. Vacabat enim tum Viennensis sedes. Sed vbi rumor ille spargi cœpit, vir Dei è finibus eorum properè excessit, ad eam excolendam vineam, animasque pascendas festinans, quæ eius curæ specialiter commissæ erant. Cõsecratur Episcopus S. Arnulphus Viennenses cupiũt eum habere suũ Archiepiscopum.

XXX. CONSTITVERAT autem vir sanctus Cluniacum, monachorum deuotione conspicuum cœnobium, clàm perlustrare: sed fama virtutis comes, non permisit eum latere. Namque Abbas Hugo vir cum primis religiosus, eius comperto aduentu, collecto monachorum exercitu, admodùm honorificè ei obuiam processit, & cum multa veneratione eum excepit, non tam propter Episcopatum, quàm superioris vitæ merita, ipsi non ignota. Sedulus autem explorator eum illic manentem obsedit, non ex curiositate, sed sanctæ charitatis feruore, è scripturis quæ dubiones ei proponens, earumque solutiones ab ore eius eliciens: vt hac ratione posset cognoscere, vtrùm promptus esset ad proferenda de thesauro suo noua & vetera, ne commissa illi ecclesia, minùs, quàm par esset, spirituali doctrina aleretur. Denique id indè consecutum est, vt quem pius Abbas Hugo zelo charitatis idiotam & agrestem esse anteà pertimuerat, eum doctrinæ fructibus abundare, & oratoris facundia non mediocriter pollere, non sine multo gaudio expertus sit. Libet autem eius Hugonis vel breuissimam hoc loco historiam inserere: Fuit corpore & animo castissimus, eleemosynis & orationi iugiter intentus & addictus, monasticæ disciplinæ custos & promotor instantissimus, perfectorum monachorum & personarum ecclesiastico cultui idonearum nutritor perpetuus, sanctæ Ecclesiæ procurator & propagator mirè feruens. Constituit vir sanctus Cluniacum, monachorum deuotione conspicuum cœnobium, clàm perlustrare. Visitat deuotionis causa cœnobium Cluniacense. Hugonis Abbatis Cluniacen. virtutes.

XXXI. OCCVPABAT tum sedem Suessionum ille non matris ecclesiæ electione, sed palatij iure Episcopus Vrsio, Geruasij regij dapiferi germanus frater, vtebaturq; interim rebus Episcopi, fretus Regis fauore, quem ei frater conciliârat, Venienti ergò Arnulpho Episcopo, & Suessionum vrbem ingredi volenti, fit obuius Geruasius cum turba armatorum, monetque eum, ne in ciuitatem intret, nisi mori velit. Et vir Dei constanter respondet: Apostolus Iohannes dicit, perfectam charitatem foràs mittere timorem. Et quia mihi viuere Christus est, & mori lucrum, obedientiam præcepto Apostolico mihi iniunctam implere conabor, ne si non obediam, à Domino merear reprobari. Habeat me Dominus Deus aut martyrem, si interficior: aut confessorem, si euado. Charitas enim Christi vrget nos. Ità dicens, animal cui insidebat, vrget calcaribus, vt ocyùs se in vrbem recipiat. Sed Geruasius iniecta manu in frenum iumenti, illud cum sessore retrahit, cogitq; retrocedere. Tum vir Dei statim cessit obsistenti: atque ità, quantum licuit, obedientiæ mandatum impleuit, sedemque, quam non concupierat, tranquillo animo interim deseruit, pietate eam excolens, quam videbatur corpore reliquisse. Verumenimuerò cùm sedes non faciat Episcopum, sed Episcopus sedem, & virtus maiestatis per loca non scindatur: in quodam castello eiusdem diœcesis, quod Vlciacum vocant, fouente illum Comite Theobaldo, mansionem & sedem sibi constituit: vbi conuenientibus ecclesiarum prælatis & senioribus è Clero, accurrentibus etiam promiscuis populorum turbis, pœnitentiam confessis, & lapsis reparationem multa auiditate fideliter ac strenue procurabat. Aduolant populorum cateruæ, sanantur ægroti, aduentantibus frequens prædicatio impenditur, animarum & corporum vlcera curantur, Ecclesiæ passim consecrantur, diuinæ laudis officia sacrosancta egregiè instaurantur. Lætantur omnes Ecclesiæ reformatum decus & venustatem, quæ Vrsionis incuria non mediocrem iacturam fecerat. 1. Iohan. 1. In præsens vitæ discrimen se conijcit obedientiæ studio. Mutat sedẽ quia nõ sedes Episcopum, sed Episcopus sedem facit.

XXXII. COMMORANTE viro Dei in illo castello, Euerolphus monachus & presbyter, sancto Episcopo valdè deuotus & impensè charus, in morbum incidit grauissimum: cumq; se moriturum crederet, rogauit Episcopum, vt sacri olei Vnctionem ipsi impertiret. Episcopus verò ait ad eum: Intempestiua sunt, quæ postulas: quibus ego ea causa non annuo, quòd sciam contraria dispositioni diuinæ. Non enim ego te aut vngam, aut sepeliam: sed tu me alio & loco & tempore vnctioni & sepulturæ sacris officijs prosequeris. illo dicente, fieri id non posse, cùm Episcopi vel Abbates Episcopum debeant sepelire, vir Dei respondit: Scias certissimè ad me vngendum & tumulandum nullum adfuturum antistitem vel Abbatem: sed tuæ charitatis ministerio, quicquid eius est, circa me completum iri. Sic locutus, manum ægroto imponit, & pulso morbo, reddit incolumem. Sanat moribundum. Mira in sancto viro futurorum præuotio.

XXXIII. MVLTIS ad eum turbis confluentibus, quarum ille morbis curandis sedulam nauabat operam, quodam die è loco superiori per fenestram prospiciens, videt in platea hominem sub planca, quam ferebat, mire sudantem: mox ait ad circumstantes: Plancam istam rapuit hic homo. Aiunt illi: Vnde hoc scire potuisti domine? Respondet vir Dei: Pro comperto habeo raptu eam partam esse. nam dæmon author rapinæ, collo eius insidens, eum misere premit. Mox vnus ex illis, celeri cursu abit ad hominem, ac scisciatur vnde habeat plancam, quam ità anhelus baiulet. Ille fatetur apud pagum Nantolium in quadam se congressione adfuisse, & eam ad se plancam rapuisse. His auditis, festinus reuertitur ad eos, qui illum miserant, nunciatque ipsis stupentibus vera dixisse Episcopum. Videt dæmonẽ prementem furem.

XXXIV. QVODAM tempore cuiusdam pagi Ecclesiam dedicaturus, ait ad famulos suos: Tali, quæso, itinere ad eam Ecclesiam nos perducatis, vt populus nesciat, quà venturi simus. Nonnihil quoque alimentorum vobiscum feratis, vt fessa ex itinere corpora possimus vel paululùm recreare. Itaque iter longinquum & deuium arripitur, nec tamen potest ardor populi compesci. Breui temporis spatio grandis ad eum multitudo confluit. Id cernens vir Dei, in Dei laudes erumpens, ait familiaribus suis: Quicquid escarum habetis, proferte, vt post laborem vires reparemus. Confestim exhibentur quinque panes monastici, quos vulgò crudas micas vocant, & totidem vini mensuræ, vt habet censura monastica: stratisque in herba tapetibus, vir Domini residet, profusa illum turba vndique ambiente: benedicit panes illos, paucos quidem numero, sed numeri mysterio multos, iubet omnibus præsentibus ex illis distribui, vinum quoque ad satietatem porrigi. Accidit tum res admiratione digna. Namque * panes illi & vinum tam abundè omnibus suffecêre, vt se benè refectos & abundè satiatos faterentur. Et tamen præter Episcopum & comites eius, illi, qui manducârunt amplius septingenti fuêre. * Miro modo pauci panes satiant hominibus amplius septingentis.

ROBERTVS Flandriæ Comes infeſtus fuerat quibuſdam gentis ſuæ primarijs & ditioribus viris: qui pertæſi XXXIII
onerum, quibus ab illo premebantur, inter ſe tractabant, vt illo profligato, humaniorem ſibi principem adſciſcerẽt,
Sæuit in ſuos proceres Robertus Flãdriæ Comes. nempè Balduinum Comitem Montis Caſtrorum. Id vbi reſciuit Robertus, ſummo conatu intercipit illos ceu proditores, atque alios ex ijs proſcribit, alios perimit, nonnullos rebus & honoribus nudatos, iubet in exilium proficiſci. Inter eos etiam Arnulphus Morinorum Archidiaconus & eccleſiæ S. Audomari Præpoſitus, omni dignitate ſua priuatus, multo tempore vixit profugus: ſed tandèm ad ſe rediens, Gregorium Romanum Pontificem adit, qua calumnia gradu & honore ſuo ſpoliatus ſit, lachrymabundus ei exponit. Tantam verò eius calamitatem miſeratus Pontifex, literis ſuis ferocem & truculentum Roberti animum ſtatuit lenire, vt illis, quos ſuſpectos habebat, aut planè ignoſceret, aut certè facultatem ſeſe purgandi non negaret. Sed cùm nemo poſſet inueniri, qui Pontificis literas tam offenſo principi exhibere auſus eſſet, res diù protracta eſt. Tandèm animo ſuccurrit conſtantia ſanctitatis & feruor charitatis Arnulphi Sueſſionum antiſtitis, cuius tum in curia Pontificis celebris fama innotuit, & quòd is proculdubiò incunctanter oblaturus eſſet Roberto Comiti ſcripta Pontificis. Tum verò animatus Pontifex, Arnulpho diploma mittit, mandans ei, vt literas interceſſorias, & perſonas, de quibus agebatur, ad Robertum Comitem ſecùm adducat, illiſq; vel veniam, vel ſaltem ſe purgandi copiam obtineat pro ſedis Apoſtolicæ honore.
Inſula ciuitas Frandriæ Gallicanæ. Ità ille vir pietate fortis, gemina inſtigante iuſtitia, obedientiæ & fraternæ condolentiæ, cum quibuſdam ex illis venit ad Inſulam ciuitatem, atq; illic reperto Comiti obtulit ſacras Pontificis literas. Quæ cùm legerentur, illi, quorum res agebatur, clàm ſe ſubmittentes, eius tenuêre pedes. Sed ô furorem, & rabiem, ô fellis acerbam commotionem, quæ tum in fronte, oculis & toto Comitis vultu viſebatur: quandò ſenſit eos quos oderat, ſuos apprehendiſſe pedes. Ecquid verò illa ferocitas in ſancti viri præſentia faceret? Adfuit continuò gratia Dei, & tum ſanctitatis eius
Flectitur eius præſentia Comes inexorabilis. contemplatione, tum pro Apoſtolicæ Sedis reuerentia, ſalus, vita, res & facultates illis donatæ ſunt. Laude dignis, laudabiliora ſuccedunt.

EODEM enim tempore quibuſdam Flandriæ locis quotidianæ fiebant cædes, & inſatiabilis graſſabatur ſangui- XXXV.
nis humani fundendi libido, qua totius regionis pax & quies perturbabatur. Itaque permulti nobiles magnis precibus vix obtinuerunt à viro Dei, vt loca, in quibus atrocior ſæuiebat crudelitas, adiret, & Flandrorum indociles cruentoſq; animos, ad pacem & concordiam vtcunque permoueret. Itaq; ſatanicam illam rabiem, qua Brugenſes, Furnenſes, & Aldenburgenſes in mutuas cædes ferebantur, vir Domini verbo mellitæ prædicationis & paternæ adhortationis inſtantia, propemodùm ad manſuetudinem redegit, hominumque illorum crudeles animos ad concordiam, licet immenſo labore, reuocauit. Et vt paucis multa expediam, quod mille argenti libris impetrari non
Sedat atroces ſimultates. potuiſſet, id gratia Dei per ſeruum ſuum in illa regione efficere dignata eſt.

PER id quoque tempus Rogerus Comes Porcenſis, miſſa ad beatum Anulphum fida legatione, ſummope- XXXVI.
Vocatur à Rogero Comite ad dedicandam Eccleſiam ſuam. rè rogauit, vt veniret ad dedicandam Eccleſiam, quam in caſtro, quod Caluum montem appellant, ipſe condiderat in Rhemenſi territorio: pollicens ſe multa in eius eccleſiæ vſus collaturum, modò ſanctus præſul velit conſecrationis explere miniſterium. Vt autem more comparatum eſt, Cleri conſilio dies dedicationis ſtatutus eſt, & per loca oportuna publica voce populis denunciatus. Nec verò dici ſatis poteſt, quanta populi frequentia eò aduenerit. Venit autem etiam ex pago Cauniaco mulier, quindecim annis cæca, quæ, impetrante Comitiſſa, ſe ad beati viri veſtigia proſtrauit, clamans & dicens: Serue Dei: miſerere mei, & digitis ſacræ dextræ tuæ oculos meos continge. credo enim tuis meritis me curatum iri. Aderant ibi nobiles & illuſtres perſonæ, à Comite Rogero inuitatæ, in quibus erat Ingelrannus Archidiaconus, poſteà Laudunenſis Epiſcopus, Rudolphus viridis, poſteà Rhemorum Archiepiſcopus, nonnulli item Abbates & proceres: ad quorum præſentiam vir Domini pro ſua modeſtia nonnihil verecundatus, ſubmiſſè ait ad fœminam: Quid tibi, mea ſoror, contactus noſter prodeſſe valebit? Illa fidei calore
Signo Crucis & manus ſuæ cõtactu reſtituit cæcæ viſum. ſuccenſa: Permultùm, inquit, tuus mihi tactus proderit: tantùm velis, quæſo, digitos tuos in oculorum meorum caruernulas in Chriſti nomine immittere. Hac voce ille victus, & quaſi vim patiens, ſigno ſanctæ Crucis edito, digitos miſit in oculorum eius loculos, ità dicens: Fiat tibi ſecundùm fidem tuam. Mox illa, apertis oculis, clarè vidit. Ea re Clerus multùm exhilaratus, in præpotentis Dei laudem cantauit, Te Deum laudamus.

CVM adhuc militiæ actibus implicatus eſſet vir Dei Arnulphus, ſodalem habuit Gericum militem: qui, illo XXXVII.
Gericꝰ eius commilito homo flagitioſus. ſe ſæculo abdicante, totum ſe rapinis addixit, & nec Deum timens, nec homines, viduas & pupillos perpetuò oppreſſit. Eam illius flagitioſam vitam vbi comperit vir Dei, Chriſtum deprecabatur, vt aliqua occaſione cogeret eum corrigere peſſimos mores ſuos, & Dei timorem cogitare. Intereà Gericus mundi proſperitate florens, Iuditham, ipſi nobilitate parem, ducit vxorem, procreat liberos, & annis permultis cum tota domo ſua mira felicitate potitur. At poſteà morte tolluntur filij, & intrà paucos annos nec vnus manet ſuperſtes. Illum quoque vehemens corripit morbus, qui eum ad menſes quadraginta ſic lecto affixit, vt quotidiè mors illi ob oculos verſaretur. Portò cognati, cernentes eum prole carere, eius terras & beneficia ſibi cupiunt vendicare, vxorem eius Iuditham omni dote
Efficacia precum ſancti viri Gericus diuinus. priuare, & à tota matiti hæreditate extrudere. At illa ſentiens omni ſe ſolatio deſtitutam, conuerſa ad Dominum, eius opem implorat: & recordata ſerui Dei Arnulphi, cum multo gemitu ait ad maritum moribundum: Chariſſime coniunx, ecce mortui ſunt filij tui, & cognati inhiant facultatibus tuis, & iam ſermonem malignum ſibi fiumauerunt, vt te ſepulto, me turpiter eijciant, nec coniugem me tuam agnoſcant. Quæſo igitur, audi conſilium te impenſe amantis coniugis tuæ, & animo promittas Deo, te curaturum, vt hac nocte lectica veharis ad Arnulphum fidelem ſeruum eius, & tuum quondam ſodalem & amicum. ſpero enim ita fore, vt pater miſericordiarum & do-
Venit ad S. Arnulphũ, olim ſodalem ſuum. lores tuos, & meum mœrorem reſpiciat. His auditis, ille parumper cogitans, Sapienter, inquit, iſthuc conſulis, & ego optimo conſilio libenter parens, polliceor me ità ocyus facturum. Mox igitur lectica equeſtri vehitur Sueſſiones, & vbi viro Dei in ſua Cella commoranti eius aduentus innotuit, lætabatur ille adeſſe hominem, cuius olim in militia ſodalitate amanter vſus eſſet, iubetque illum ad ſe perduci, aitque ad eum, amiciſſimè illum obiurgans: Frater Gerice, tu miles optimus tuis, peſſimus tibi, qui tandiù irritâſti præpotentem Deum, in rapinas incumbens. Crede mihi, parum abfuiſti ab interitu, nimis diù in faucibus Leuiathan hæſiſti: ſed gratias ago Domino Ieſu Chriſto, quòd non deſpexit lachrymas meas, teque hac ægritudine impediuit, ne plùs ſatis rapinis incraſſatus fieres eſca tartarico draconi. Noueris ergò diuturnis precibus à Domino me impetrâſſe, vt hic morbus te corripe-
Vide quomodò ſancti viri orẽt pro malis. 1. Pet. 5. ret, vt vel inuitus ceſſares ab opprimendis pupillis & viduis, & rapinis conſectandis. En quanto te immenſæ miſericordiæ ſuæ beneficio affecit Deus, vt agnoſcas te nequiter egiſſe, & tot flagitiorum infamia celebris, dentes leonis poſſes euadere. Sed dices fortaſſis: Cuiuſnam leonis? Audi Petrum Apoſtolum, imò Chriſtum in Petro loquentem: Aduerſarius veſter diabolus, tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Huius leonis rictus ſola Dei benignitate euaſiſti. Iam porrò da operam, vt ab eius [illegible]nide prorſus libereris. Reſpondit Gericus: Equidem, mi pater, eo voto eaq; deliberatione ad tuam ſanctitatem properaui, vt ad præſcriptum conſilij tui, mea deinceps vita componatur: nec aliud faciam, quàm quod tibi viſum erit. Tantùm pro mea miſeria & calamitate Dominum inſtanter ora, vt poſſim corporis adipiſci ſanitatem. nam quod ad animæ ſalutem attiner, ſanctè polliceor, me poſthac nihil ſcientem admiſſurum contra leges diuinas. Deindè Iudithæ vxor eius lachrymabunda in has prorupit voces: Serue

Dei, au-

Dei, audi etiam meos casus, & fer opem miseræ ac destitutæ. Vir Dei respondit: Dum audio voces tuas, agnosco necessitatem tuam: sed promitto tibi in Christi nomine, aduentum ad me vestrum, non fore inanem & infructuosum vobis. Itaq; certò noueris, respexisse Dominum contritionem tuam, eumq; te exhilaraturum propter fidelem operam, quam nauâsti marito tuo in doloribus eius. Is enim, quia iniquitati nuncium remisit, iam perfectè curabitur, & tu ex illo filium concipies Lambertum, iubente Deo, hac ipsa hora anno euoluto nasciturum. Is in paternam hæreditatem succedet, tuamque nutriet & fouebit senectutem: nec morieris, donec videas sobolem illius. Volo igitur & hortor, Gerice charissime, vt deinceps viam iustitiæ insistas, Ecclesiam Dei & sacrum Clerum honores, pauperibus nihil auferas, imò etiam ablata restituas, eleemosynas largas assiduè præstes, decimas tuas nunquàm apud te retineas, agros tuos colas, principi tuo & æqualibus fidem serues & veritatem, ex iustis possessionum tuarum redditibus viram sustentes, colonis tuis humanum & clementem te præbeas, pro collatis beneficijs Deo perpetim gratias agas, diuinis officijs quotidiè interesse coneris. Ità tibi facienti aderit gratia Dei, dabitque pacem rebus tuis, & bono fine potieris. Qui verò lectica huc apportatus es, Deo fauente, eques hinc recedes benè sanus. O diuinæ bonitatis incomprehensam benignitatem & clementiam, fidelem seruum suum tot virtutum donis ornantem, vt & conuersatio eius in cælis sit, & vitæ meritum etiam alijs prosit. Quantùm enim licet intelligi, Gericus iste ob suam peruersitatem mortuus fuisset, nisi eum assiduæ beati Arnulphi preces conseruâssent. Denique propitio Deo, recessit sanus: domum reuersus, anno elapso, eodem die filium ex coniuge suscepit, qui ei hæres successit, matremque humaniter sustentauit, eousque, vt erat à viro Dei prædictum, in corpore manentem, donec ex legitimo matrimonio ipsius filios procreatos videret.

Prædicit afflictæ matronæ, ipsâ filium paritutam, &c.

Optimę institutiones nobilium.

Reuixit Gericus spiritualiter mortuus per S. Arnulphi preces.

XXXI. Qvo tempore vir Dei inter Flandros pacem componere nitebatur, in pagum Turhult venit, agente dæmone, contentionum & rixarum flammis ardentem. Hortante autem sancto viro propinquos eius, cuius sanguis fusus erat, vt pacem amplecterentur, & satanæ incendia sopirent, adolescens quidam Herradus, Herradi presbyteri filius, malebat surda aure pacis consilia contemnere, quàm vel se, vel alios ad pacis studium accommodare. Ea causa ex atrio ecclesiæ, in quo stabat Episcopus, exire voluit, ne salutares eius admonitiones audiret: dictumque est Episcopo, abire illum, qui permaxima pars esset turbæ huius. Confestim illum sequitur sanctus Episcopus vsque ad Comitis stationem, atque ibi in humum se abijciens coram illo, humiliter orabat, vt pacem non respueret. At ille iuuenili arrogantia tumidus, noluit illic consistere, sed veritus, ne ab alijs detineretur, celeriter aufugit. Ecce autem fugientem arripit malignus spiritus, ita vt amentia affectus, seipsum dentibus & vnguibus laceraret. Id conspicati amici & affines eius, vinctum pertrahunt ad virum Dei, plurimùm obsecrantes, vt superbo & fatuo ignoscat, & iniuriam illatam voluntaria obliuione conterat. Vir Dei respondit: Iniuriam pro veritate irrogatam libens amplector, sed cordis eius duritia me dolore afficit. Stergò vultis, vt pro eius liberatione Dominum exorem, fidem certam detis, vos omnes, velit nolit ille, pacem firmam conseruaturos: & si quas ille rixas aut seditiones excitârit, neminem è vobis suppetias ei laturum. Omnes vna voce dixerunt: Anathema erit inter nos, quisquis illi opem tulerit, nisi in ijs, ad quæ tu nos hortaris. Illa promissione flexus Episcopus, aquam cum exorcismis consecrauit: qua adolescens ille conspersus, mox malo dæmone liberatus est, & mentis benè compos effectus, pacem & concordiam sanctè coluit.

Ista pagus Flandriæ primus, dista tribus miliaribus à Brugis.

Eximia sanctè tanti viri humilitas & charitas.

Aqua benedicta sanat dæmoniacum.

XXXII. Accidit in eodem pago Turholtensi aliud quiddam non minùs admirandum. Miles quidam Aldenburgensis, Vuilhelmus nomine, statura & cognomine Longus, filium adultum habuit, in rapinis plùs satis præcipitem & propensum. Is cùm vellet aliquandò cuiusdam res diripere, ab illo interfectus est. Eius cædem pater Vuilhelmus vlcisci volens, percussori struebat insidias, sed frustrà, donec circa S. Iohannis ferias ad nundinas Turholtenses eum venientem, vt vestem sibi compararet, in ceruice gladio percussit, & exanguem, non tamen mortuum, in corbem quandam abiecit. Mox verò fit tumultus in nundinis, existit clamor & indignatio in populis, quòd violata esset pax, principis priuilegio communita. Curritur ad Comitem, qui præsens tum aderat in domo sua Turholtensi, dicitur ei, magnum ipsum ignominia affectum, pace maiorum eius legibus sancita, cuiusdam audacia violata. Procedit in publicum Robertus Comes stomachabundus, iubet quamprimùm percussorem & percussum sibi exhiberi. Interim audit à militibus suis, Vuilhelmum Longum id facinus designâsse, vt filij necem vindicaret. Tum verò Comes nonnihil mitescens, ait: Vuilhelmus domesticus miles meus valde errauit, qui cædem filij post conciliatam olim sancti Arnulphi Episcopi operà pacem, vlcisci voluit. Cumq; ante illum adducti essent Vuilhelmus, & ab eo percussus, cexuix hominis percussi non gladio incisa, sed rubri fili vestigia præ se ferre videbatur. Ait ergo Comes ad Vuilhelmum: Equidem miror temeritatem, sed non paulò plùs imbecillitatem tuam. Si enim filij mortem vlcisci volebas, cur te non puduit tam molliter ferire, vt manûs fœmineæ potiùs, quàm virilis roboris vestigia in huius ceruice appareant? Agnosce igitur nutu Dei id ità euenisse, qui, vt merita sancti serui sui declararet, non permisit illam ceruicem vulnerari, quæ tanti Pontificis ministerio vltrò fuit pacis addicta.

Vult vlcisci necem filij Vuilhelmus miles.

Ecce quomodo vulnus hominis cæsi, diuinitùs sit curatum.

tum Comes tribuat meritis sancti

XL. In parœcia Gistellensi est quædã terræ vena nigerrima, interdùm rubra, quæ crebris paludibus intermixta, non facilè poterat adiri. Atq; in ijs locis moratur genus hominum atrocissimũ, qui omnem gentis huius ferocitatem, innata eis audacia animi, superare videntur. Ad ea ergò loca vir Dñi pertractus, vt eorum sęuitiam nonnihil moderaretur ac comprimeret, à quadã fœmina compellatur, cum lachrymis & singultu ità dicente: Serue Dei, miserere mei, & ne recuses venire in tugurium pauperratis meæ, visurus multiplicem materiam doloris & calamitatis meæ. Iacebant enim in lectulis quinque filij eius, vno eodemque languore affecti, nec poterant mutuam sibi vlla in re operam præstare, aut aliquid ferre subsidij. Ait ergò mulier: Vide serue Dei, quanta sit miseria mea, quis me dolor obtineat, quo animi mœrore occuper. Seruio sola quinque viris, propero ab alio ad alium, & tamen non possum satisfacere ministrando. Tum vir sanctus præ multa commiseratione ingemiscens, orauit Dominum: deindè aquam conseerans, totam domum & ægrotos illos conspersit, ait; ad eos: In nomine Domini nostri Iesu Christi properè facessat morbus iste, & vos quamprimùm reualescentes, matris vestræ vsqueadeò afflictæ ministerio non egeatis. Derepentè adest virtus Saluatoris, & omnes prorsus incolumes è lectis surgunt.

In pagoGistellensi fuit occisa S. Godoleua martyr, vt habetur 6. die Iulij.

XLI. Folcardvs quidem Gistellensis homo, alacer & robustus, sed non tam vtilis, quàm arrogans & superbus, beatum præsulem contemnendum putauit, nec adire voluit, de pace concilianda loquentem. Cùm ergò viri Dei conspectum fugeret, mox vltori spiritui traditus est, & ab illo miserè discerptus ac dilaceratus, ità vt ab amicis & propinquis vix posset coërceri. At tamen non sua fide, sed aliorum precibus per beatum Pontificem dæmone purgatus, didicit ex ea vexatione, quo erga sanctum virum amore & reuerentia vti debuisset.

Purgat ob scissum

XLII. Apvd castrum Furnense habitabat vidua quædam nobilis & opulenta, nomine Euregarda: cuius maritum & filium hostes atrociter peremerant, & propter eam cædem magnas inimicitias susceperant. Earum autem amoliendarum causa accersitus sanctus præsul Arnulphus, vti semper consueuerat, vbi de pace & concordia esset agendum, sponte prompteque eò properabat. Venit ergò asello vectus ad domum illius viduæ, quam illa Apostolica perstingebat vox, Vidua, quæ in delicijs est, viuens mortua est: sed ea nullo pacto ferre voluit, vt ad ipsam ingredere-

In hac ciuitate Furnensi seruatur media pars corporis S. Vuil-

tur upon-

frartis eius S. Vuilhaldi.

1. *Tim.* 5. tur: ponteque pensili adducto & suspenso, aditu eum prohibuit, ne posset efficere quod volebat. At ille tamen non destitit admonere, arguere, obsecrare, vt mariti & filij percussoribus veniam daret pro animarum eorum refrigerio, & quos immani odio persequebatur, eos ad amicitiæ fœdus admitteret. Illa verò nec preces, nec admonitiones eius audiens, tumenti animo Christi seruum contemptim irrisit, & contumelioſe à se repulit: sed non impunè. Nam cùm ab ea Præsul gemebundus recederet, diuina eam animaduersio terribiliter persecuta est. Post paululùm enim, cæli serenitate manente, quidam leuis turbo domum eius concussit & euertit, eamque repentina morte oppressit. Accidit tum res sane multa admiratione digna. In eadem enim domo aderant famuli & ancillæ, aderant porci, canes, magnus columbarum grex, anseres, gallinæ: & tamen illis omnibus saluis & illæsis, sola procax mulier interijt.

Vidua procax terribiliter à Deo punitur.

Funditus extincta, docuit non dogmata ficta.
Quæ monuit sanctus, vindictæ pondere tantus.
Fœmina sic fortis, iustè fit filia mortis.

Oda S. Arnulphi soror. XLIII. HABVIT venerandus antistes sororem Odam, quæ ab infantia sacris eruditionibus instituta, in virginitate voluit permanere. Eam iam grandæua & Deo sacrata permanens, magno Hierosolymæ, toties in scripturis memoratæ, pia deuotione inuisendæ desiderio accensa est. Cumque eo peruenisset, per nuncios, quos habere poterat, sæpe obsecrauit fratrem suum beatum Arnulphum, vt à Domino impetraret, ne priùs alter eorum moreretur, quàm mutuo conspectu potirentur. Cùm ergò vir sanctus postremò Aldenburgi maneret, & obitum suum cælitus didicisset, quidam nuncius aduenies, ait sororem eius iam redeuntem superâsse Alpes, & valde accelerare iter, vt possit ipsius conspectu frui. Tum vir sanctus ait: Oda soror nostra & germana in Domino, quantumuis properet, frustrà id nititur consequi, quod fieri non potest. Videat & contempletur actus nostros, diuinique timoris studium: nam faciem nostram in corpore deinceps nunquam visura est. Illa interim pudicissima fœmina mire festinans, quandò Aldenburgum est ingressa, iam octo diebus vir sanctus sepulcro tenebatur: sicque tanto conatu frustrata, virili animo ad illam se visionem extendit, quæ nullo dierum numero finitur. Nos quidem tantam futurorum præscientiam in beato viro admiramur.

Prophetica sancti viri vox.

Ecclesia Aldenburgi à B. Vrsmaro extructa.

In nocte natiuitatis Dominicæ subuertitur Aldenburgum.

Nota miraculum.

AMABANT medullitùs virum Dei omnes eius loci incolæ, & summopere cupiebant illum apud se perpetuò retinere. Itaque modis omnibus disquirunt, quonam loco honestè apud ipsos possit residere. Erat Aldenburgi ecclesia, in B. Petri & omnium Apostolorum honorem antiquitùs fundata, diuinis miraculis celebris. Eam ergò laicorum dominio priùs expeditam & liberam, per manus Radbodi Tornacensis Episcopi conferunt viro Dei Arnulpho, vt illic sibi habitationem paret, & futuri monasterij fundamenta primaq; initia inchoët. Habet seniorum traditio, eam Ecclesiam sub Dagoberto Rege Francorum à beato Vrsmaro conditam, quam etiam diuina maiestas multis reuelationibus & miraculorum signis celebrò illustrauit. Ibi enim cæci receperunt visum, claudi & contracti erecti sunt, mutis instaurata loquela, surdis auditus reformatus est. Porrò anno Dominicæ incarnationis millesimo octogesimoprimo sancta Dominici natalis nocte vehemens ventus existens, turres vrbium & tecta domorum & permulta ecclesiarum ædificia concussit, fregit, euertit, campanarium ecclesiæ S. Petri à suis cardinibus euulsum, in rectum turris, in qua fuerat, ad orientem impulit, ità vt sex noctes & dies sic pendulum cerneretur, tanquàm esset ruiturum. Mane loci incolæ celeriter conuocant architectos, proponunt præmia, si possint illud in suum locum reuocare. Multa illi promittunt, restes præparant, multa inter se ligamina colligant: & ecce dum populus illorum molitiones sustinet, quibus sperabatur campanarium restitutum iri, pridie Calendas Ianuarij ante noctis medium sub ignis specie quædam à cælo virtus aduenies, campanarium quidem in suas sedes firmissime reposuit, templum verò intùs & foris miro lumine compleuit. Hæc quidem ego referre ausus non essem, nisi testes ampliùs mille ea se vidisse affirmâssent.

XLIV.

Marc. 16. Morbidos vt curârit. SOLEBAT vir sanctus, Catholicæ fidei propugnator, ægrotis ad ipsum remedij causa accedentibus, mox edito signo Crucis, manum imponere, & verba Dominica proferre, tertiò sic dicens: Super ægros manus imponent, & benè habebunt, quibus prolatis, fugiebant morbi, sanitas redibat. Id verò non ignorans quædam mulier Aldenburgensis, cùm nimijs premeretur doloribus, venit ad eum, & cum lachrymis questa est, quid pateretur. Episcopus ergò manum ei imponens, ait: Secundùm fidem tuam fiat tibi. simulque ei benedixit, mox dolor omnis abscessit. XLV.

Redit ad cathedralem suam residentiam. EVM locum, quem paulò supra diximus canonica traditione illi donatum, fratribus quibusdam ex ijs, qui ei aderant, commendauit repurgandum & instaurandum, atque vt monastica ibi posset vita institui, commodis ædificijs instruendum. Porrò ipse ad sedem Suessionensem se recepit, vbi sanè ab omnibus cupidè acceptus, & multo fauore & studio tractatus est. Peruenit autem ad eius notitiam Regis Philippi in quibusdã culpanda vita, & perpetua dissimulatio eorum, quæ eum coërcere oporteret, indiscreta quoque Episcoporum & Abbatum promotio. Itaque magno afficiebatur tædio propter ea mala, quæ passim fiebant, nullo rempublicam moderante gubernatore, & illaquoq; nobili Rhemorum moderatione tepescente, propter metropolitani iuris ereptionem: ità vt consultius putarent homines pij abdere se in solitudinem, quàm multorum contentiones & tumultus excitare. Illam ergò compunctionis nutricem, illam vigiliarum & psalmodiæ regulam, illam quietis & diuinæ contemplationis amicam inclusionem repetijt vir beatus, eligens abiectus esse in domo Dei sui, magis quàm abire, stare, sedere in qualibet diuinæ legis transgressione. Nouerat enim potentes potenter tormenta passuros. eam ob rem declinauit à malis, vt totis viribus faceret bona, essetq; paratus & peruigil ad confestim aperiendum Domino pulsanti. In ea autem inclusione vitam vixit valde arduam, & virtutum studijs addictus, fame & siti, ieiunijs multis, frigore & nuditate se afflixit, semper occupans mentem suam scientia Dei, & charitate non ficta, verbo veritatis, in virtute Dei, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto.

Impensè dolet plerasque non rectè fieri.

Sap. 6.
Psal. 36.
Luc. 12.
2. *Cor.* 6.

XLVI.

Redit in Flandriam. RVRSVS autem emergentibus quibusdam rebus importunis, nobiliores quique Aldenburgenses cum Euerolpho presbytero statuerunt ire ad virum Dei, & omnem mouere lapidem, vt eum reducerent in Flandriam, rebus illis & causis finem modumque impositurum. Annuit eorum votis vir sanctus, & quidem libens, crebroque ait ad illos: Quòd ego nunc, filioli, in Flandriam proficiscor, non tam vestræ est voluntatis, quàm dispositionis diuinæ.

Atrebatum situm est in Artesia. Diuinitùs ei reuelatur obitus suus. Cùm autem Atrebatum venissent, vidit vir Dei non longè ab vrbe agellum virentem, in quo se ait parumper velle quiescere. Celeriter ergò ab equis desiliunt comites, & stratis humi vestibus, quietis captandæ locum ei parant. Post breuem quietem surgit ille, solito alacriùs sanctum nomen Domini benedicit, eiusque alacritatis causam exponens, ait: Noueritis charissimi, me posthac nunquàm in Franciam reuersurum. Nam sub hoc breui spatio, quo coram vobis dormitaui, ostendit mihi Dominus, vbi Aldenburgum venero, me paulò pòst moriturum, & in S. Petri ecclesia locum sepulturæ, à Domino destinatum, habiturum. Eæ voces multo stupore & gemitu eos, qui aderant, compleuerunt: at tamen illo præsente nulli fas erat aut immodico mœrore contrahi, aut inepta lætitia dissolui. Tantum enim illi homini Dei & authoritatis & gratiæ inerat, vt illum videre & alloqui omnes appeterent, cùm tamen illum aliqua re offendisse, grandis piaculi loco haberent.

XLVII.

MENSIS Iulij die decimooctauo incolumis & virtutũ fama celebris venit Aldenburgum, & septem diebus illic benè XLVIII.

benè sanus euangelizauit regnum Dei. Inde verò acri morbo correptus, decubuit vno & viginti diebus. Cumque iam in extremis positus videretur, suggesserunt fratres, vt sacris officijs se curaret et præmuniri, ne sine ijs è vita exiret. Quibus ille mitissima voce respondit: Non vos isthuc solicitos habeat, charissimi filij: satis enim ex Dei benignitate sentio, quid vel quandò mihi expediat. Noui tempus & horam, & eius vos opportune commonefaciam. Vicesimo inde die, postquàm decubuit, qui tum erat sexta feria, sub noctis medium cella, in qua iacebat, mirabili tremore & horrifico fragore tertiò concussa est, ita vt à fundamento euerti videretur, & monachi cum famulis, qui apud illum excubabant, intolerabili perculsi timore, cellæque ruinam formidantes, aufugere percuperent. At illos vir Dei blandis verbis consolans, hortabatur vt se quieti darent, certi nihil ipsos incommodi passuros. Ait autem ad eum Euerolphus presbyter: Domine mi, terra contremiscit, cella colliditur, ostium iam tertiò à me diligenter obseratum patescit, turbarum murmure locus circumsonat: & quinam inter tot terrores nos possimus somnum capere? Respondit vir Dei: Ne paueas, dilecte frater. sunt enim hæc omnia diuinæ maiestatis signa. Porrò post paulùm dicam tibi, quæ vis cellam quassauerit & hunc terræmotum effecerit.

Cella eius decubentis multo fragore concutitur.

XLIX. PROXIMO inde sabbato, sentiens mortem imminere, dixit fratribus: Parate iam funeri necessaria. nam sub noctis initium decedam, vti mihi Dominus, cui pro viribus seruire conatus sum, hesterna nocte reuelauit, cùm illic terræmotus & aëris concussio fragorem cellæ excitaret. Sub prima enim quassatione beatus Petrus Apostolus ad me venit, significans mihi peccata remissa, & vitæ ianuam patere. Aderat illi beatorum frequens cœtus, diuinas continenter modulantium. Sub altera quassatione cum multis Angelicis spiritibus sanctus Michaël me inuisit, pollicens, se duce, me ad beatam vitam ingressurum. Tertia concussione adfuit Domina nostra, vera misericordiæ mater, multis stipata sanctarum virginum agminibus, benignissima voce me certiorem efficiens de anima mea inter Assumptionis eius gaudia in cælos transferenda. Sed vos omnes obtestor, fratres mei, per Christi misericordiam, ne, dum hîc sum, cuiquam ista referatis.

Sancti illi morituro apparent.

L. VICESIMO & primo die ægrotationis suæ, qui erat sabbati dies & vigilia Assumptionis glorioſę Dominę nostrę Deigenitricis semperq; Virginis Mariæ, vocatis ad se discipulis cum ecclesiæ vicinæ Clericis, sacro oleo voluit inungi, dans confessionem coram omnibus, & omnium preces humiliter expetens. Ait autem ad illos: Ciàs de resurrectione Domini gaudium erit in cælis, & de assumpta Regina mundi, lętitia sanctis Angelis duplicabitur. Christo largiente, tertia quoq; materia aderit, vnde gaudia illa triplicentur. Itaq; prohibeo vobis, ne die castrino mihi sepulcrũ fodiatis, sed in secundam feriam id differatis. Ita enim cælitùs definitum est, vt in die S. Arnulphi Metensis Episcopi, huius peccatoris Arnulphi corpus terræ reddatur. Multa proinde prædixit tã de regni statu, quàm de Episcoporum & principum casibus futuris: quæ omnia ęcta euenerunt. Sub horam autem vespertinam corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi summa cum deuotione percepit, omnibusq; bene precatus, orabat vt sibi quoq; omnes bene precarentur: sicq; ad requiem adspirans, sanctæ Crucis signo se consignauit, & in ipso Dominicæ noctis ingressu de lectulo se subrigens, in pauimento, cinere & cilicio strato, feliciter obdormiuit, & in regionem viuorum, Domino coniungendus, ingressus est, decimo octauo Calendas Septembris, anno Christi millesimo octogesimo septimo. Postquàm obitus eius populis innotuit, mirum dictu, quanta alacritate & deuotione plebs vndiq; confluens, omnia in circuitu compleuerit, Clericis psalmos concinentibus, alijs pauperum refectionem apparantibus, nonnullis luminaria comportantibus, plerisque omnibus exultantibus, quòd tantis exequijs interesse meruissent.

Accipit extremã Vnctionem ab Euerolpho presbytero. Eius sub morte prædictiones. Eucharistiã percipit. Obitus eius anno 1087.

LI. CVMQVE beati viri corpus pro more compositum, & pontificali habitu ornatum, in templum illatum esset, veritus frater Euerolphus, ne inter tot promiscuas turbas rapax quispiam aureum annulum à manu eius abstraheret, abstulit illum. Hora autem sepulturæ adueniente, cùm vellet annulum digito rursus adiungere, frigida manus & contracti digiti adorigebant, vt id efficere non posset. Ea re amor erga illum fidelium indoluit, orabantq; cum gemitu, ne Dominus sineret illud sacrum corpus suo cultu carere. Et ecce illis pie conquerentibus, manus dextera à pectore se erigit, digitos disp licat & diducit, & annulum digito inserendi magnam præbet opportunitatem. Inde inserto annulo, ad pristinum sese locum retrahit, & digitos, vt anteà, intrà volam contrahit. Nemo sane vnquàm possit scripto explicare, quantus amor, quantaq; lætitia per omnium mentes peruaserit, cùm cernerent hominem Dei, corpore mortuum, viuentis sensum exhibere, & ipsi inseruientium affectu tam pie moueri. Contemplandum certè hîc est, & fideli mente retinendum, quantis laboribus & corporis macerationibus hic Christi seruus eam meruerit virtutis efficaciam, vt etiam membra defuncti gloria miraculorum polleant. Nimirùm non gulæ & ventri seruiendo, non opibus aut honoribus aucupandis tale munus à Christo accepit, sed corpus mortificando, mandatis diuinis inuigilando, veræ charitati inhærendo, & in via iustitiæ quotidianis augmentis crescendo & perseuerando. Cùm enim cubile cordis eius, corpore edomito, præclare esset repurgatum, placuit spiritui sancto glorificare glorificantem se, sibiq; puram exhibere seruitutem, apud omnes gratiosum, amabilem & laude dignum efficere. Simul autem prudens lector obseruet, quàm verax fuerit viri Dei vaticinium, quo multis annis ante prædixerat, funeri eius curando nullum Episcopum vel Abbatẽ adfuturum, sed per Euerolphum monachum & presbyterum id curatum iri. Talis enim occupatio vicinos Abbates, duos Gandauenses, & vnum Bergensem detinuit, vt quamuis solicite inuitati, & adesse peroptantes, nullo pacto id possent consequi. Vnde est id admiratione dignum, quòd sanctus præsul tanta fuit rerum futurarum prouidentia, tanta sancti spiritus illustratione præditus, vt haud aliter res dueniret, quàm ipse prædixisset. Celebratis porrò Missarum solennijs, à multis quoq; in pauperes distributis largissimis eleemosynis, quo die S. Arnulphi Metensium Episcopi feriæ celebrantur, eodem in ecclesia beati Petri Apostoli, huius sancti viri corpus apud Aldenburgenses humatum est in eius basilicæ parte Aquilonari. Posteà rogatus Regemarus, sancti Bertini monachus, eiusdem epitaphium composuit:

Præclarum & illustre miraculum. Non nescient sancti res nostras.

Aldenburgũ olim ciuitas distãs vno miliari à Gistella.

S. Arnulphi Epitaphium.

Miles in hoc mundo, modò puluis in hoc monumento,
Militiam mundi spreuit amore Dei.
Cuius tutela, qua viuitur absque querela,
Primùm deuotus Suessionis monachus,
Et mox angustæ deuotior incola cellæ,
Et per pauperiem, frigus & esuriem.
Atque per insomnes in fletibus & prece noctes,
Virtutum studijs extulit & meritis.
Abba dein factus & præsul, vtrunque coactus,
Quæ digne subijt, digniùs excoluit.
Huc veniens demùm, Domino donante, supremum.
Claudens morte diem, transijt ad requiem.
Transitus eius ei prouenit fine diei,
Quam sequitur celebris, orbe colente, dies:

Quæ

Qua cæli Dominam de mundi valle Mariam.
Intulit aſtricolis cælica turma choris.
Præſulis Arnulphi quo feſta dies celebratur,
Præſulis Arnulphi corpus humo tegitur.

Nota mirã vim pulueris, apud eũ ſepulcrum collecti.

POSTQVAM vir beatus humanis rebus exemptus eſt, multa ad eius exuuias diuinitùs ſunt miracula declarata, multi morbi & languores curati. Nunc verò ab Oriente & Occidente permulti aſſiduè confluunt, & puluerem eius tumulo propinquum colligentes, ad ſuos morbidos eum adſportant, atque indè ſalutare remedium illi celeriter obtinent. In calce libelli mihi meus cudendus eſt apologeticus, vt quorum relatu hæc didicerim, quibúſve vrgentibus hæc ſcribenda ſuſcipere auſus fuerim, omnibus perſpicuum fiat. Primus ex ijs fuit is, quem ſæpè diximus, Euerolphus, in eius ſeruitio perſeuerans: qui cùm præſens res eius certiùs cognouiſſet, mecum Aldenburgi manens ad dies aliquot, cuncta, quæ nouerat, mihi in cera exaranti, ordine enarrauit. Alter Arnulphus, ſancti viri ex ſorore nepos, & primus Abbas Aldenburgenſis, quæ ceris impreſſeram, mihi adiumento fuit, vt ea atramento in chartis conſcribetem. Tertia denique, ſoror eius Adzela, quæ illi fuit familiarior, multa de eo nobis indicauit. LII.

Arnulphus primus Abbas Aldenburgenſis, ordinis S. Benedicti.

AN. 944. # CONSTANTINI, COGNOMENTO PORPHYROGENITI, IN CHRISTO ROMANORVM IMPERATORIS, NARRATIO, COLLECTA ex Hiſtoriis, De non manufacta Chriſti Dei noſtri Imagine, miſſa ad Abagarum, & ex Edeſſa tranſlata in hanc beatiſſimam vrbium reginam Conſtantinopolim.

Huic narrationi, vt hoc loco in Simeone Metaphraſte annotauit reuerentiſſimus Veronæ Epiſcopus Aloyſius Lipomanus, minimè dubia fides habenda eſt: tum quòd apud Græcos, vt ex eorum Minæis conſtat, celebratur feſtum exportationis ipſius Imaginis ex Edeſſa ciuitate ad vrbem Conſtantinopolitanam tempore Romani Imperatoris: cuius filij fuere duo, præſens ſcilicet author Conſtantinus, & Romanus: qui etiam, dum pater viueret, appellabantur & ipſi Imperatores: tum quòd & Euagrius in Eccleſiaſtica ſua Hiſtoria, & ſecunda Nicena Synodus, ipſam Euagrii Hiſtoriam & alios ſuper hoc in V. Actione allegando, abundè tractant. Hæc Aloyſius. Videat etiam Lector Adriani I. Pontificis Maximi epiſtolam tertiam, quæ ſcripta ad Carolum Magnum, habetur Tomo tertio Conciliorum poſtremæ editionis, cap. 18.

16. AVG. NON ſolùm comprehendi non poterat patri coæternum Dei verbum: ſed eius quoque plurima, vel omnia potiùs eius opera teguntur eadem caligine incomprehenſibilitatis: neque ea ſolùm, quæ conſtituit, hoc vniuerſum architectans: ſed ea etiam, quæ, in aſſumpta per œconomiam maſſa noſtri corporis nobiſcum verſatus, fecit per primam illam & vnicam potentiam ſuæ diuinitatis. Vndè oportet omninò eum, qui ſeipſum non ignorat, & quæ ſunt ſupra ipſum, ſe neſcire cognoſcit, non gloriari in immenſum, neq; ſtolidè ingredi per inane, nec contendere ſe omnia ſcire, neq; ignorare, quæ ipſe non comprehendat. De hac igitur expreſſa forma eius, qui fuit Deus & homo, quæ impreſſa fuit ſine pictura admirabili eius qui fecit voluntate, in contexta veſte, quæ eam ſuſcepit, & tunc quidem miſſa fuit ad Abagarum ad eius curationem: nunc autem Edeſſa ad hanc vrbium reginam, certo omninò Dei conſilio & prouidentia ad eius ſalutem & cuſtodiam eſt translata, vt ex ijs, quæ ſunt pulchra & honeſta, nihil ei deeſſet, cùm debeat omnes vincere in omnibus: exiſtimo oportere eum, qui eſt pius & iuſtus auditor & ſpectator, ſingulorum quidem hiſtoriam ſingulatim vt ſciat, poſtulare, & antiquæ narrationis velle certam & non dubiam accipere ſententiam: Cauſam autem, quomodò ex gutta humida abſque coloribus & arte picturæ, impreſſa fuit forma vultûs in panno ex lino contexto, & cur quod eſt contextum ex materia, in quam tam facilè cadit interitus, interitum tempore non accepit, & quæcunque alia ſis, qui res aggreditur naturaliter, ſolet diligenter perſcrutari, relinquere Dei ſapientiæ, ad quam non poteſt accedi: vt qui ſciat, quòd ſi quis accuratè omnia contenderit apprehendere, exturbatus in perfectam ignorationem, & præcipitatus in profundum incõprehenſibilitatis, veniet in periculum, nè in ijs quæ ſunt præcipua, patiatur iacturam, pauca nolens concedere. Quotquot ergò in fide recti, & ardentiore zelo huc conueniſtis, agitè adeſte, & narrabo vobis ea, quæ qua oportuit perſcrutatus examinatione, & non ſine labore verſatus in inquirenda veritate, tam ex ijs, qui hiſtorias conſcripſere, quàm ex ijs, qui illinc ad nos venêre, quæ tanquàm in arcanis dicebant apud eos conſeruari, memoria exactè potui cognoſcere. I.

Imago Chriſti, Edeſſa Conſtantinopolim translata.

Veſtis vultus Domini non patitur interitum.

Pſal. 71. CVM Dominus & Deus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus ad genus noſtrum erigendum apud nos verſaretur, erat, vt dicit Propheta, multitudo pacis in terra, & fuerat diſſipatus multorum principatus, & adminiſtratio, cùm tanquàm ab vna zona, Romano Imperio cinctus eſſet vniuerſus orbis terræ, & ſubiectus eſſet vni gubernatori. Ideò erat omnium cum omnibus ſecura congreſſio: neque ſibi videbantur homines terram habitare diuiſam, ſed vt quæ ab vno Domino poſſideretur, & eſſet tota vnius opificis: & collum primo illi ſeruo inclinantes, pacem inter ſe agitabant. Quamobrem qui tunc quoque erat Edeſſæ Toparcha Abagarus, erat Ægypti Præſidi notus & amicus, & alterius ad alterum veniebant vtrinque miniſtri. Quocircà illo quoque tempore, quo Dominus noſter & Deus paternam implens voluntatem, ſalutarem doctrinam proponebat hominibus, & per inſignia miracula, ad fidem in eum habendam conuertebat homines: accidit vt quidã ex miniſtris Abagari, nomine Ananias, in Ægyptum vadens per Palæſtinam, in Chriſtum incideret, & eum procùl contemplaretur, verbis ab errore attrahentem multitudinem, & quæ omnem ſuperabant opinionem, facientem miracula. Poſtquàm ergò iter ſuum confeciſſet in Ægyptũ, & ijs, quæ mandata fuerant, tractatis rediret, cùm recordaretur dominum ſuũ diuturno articulari morbo tyrannicè vexari, & nigra lepra conſumi, & duplicem calamitatem, vel multiplicem potiùs morbum ſentire, quòd & articulorum affligeretur doloribus, & lepræ malis cruciaretur, (aderat autem pudor quoque deformitatis, propter quam ab hominibus non erat adſpectabilis: & neque ſolummodò erat ferè ſemper in lecto, ſed amicos etiam, qui veniebant ad eum adſpiciendum, præ pudore celabat) propterea hæc laborauit ſcire diligentiùs, vt poſſet certè renunciare domino ſuo, quô ille quoque fortè per eum ſanitatem conſequeretur. Inuenit ergo rurſus Dominum in eiſdem locis mortuos excitantem, cæcis viſum donantem, claudos ad ingrediendum integros efficientem, ſanoſque & firmos reddentem omnes, qui aliqua laborabant infirmitate. II.

Abagarus toparcha.

Nigra is le pra labo rat.

Narrat Ananias ſeruus Abagro miracula Chriſti.

POSTQVAM ergò perſuaſum habuit, & apertè cognouit hæc fieri à Domino, ea Abagaro reuerſus ſignificauit: & pluribus ea, quæ viderat & audierat, edocuit. Quamobrẽ vt qui rem in tranſitu comparaſſet maiorem, quàm quæ ei commiſſa fuerat, & vt qui bona afferret nuncia, benigniſſimè fuit exceptus, & habitus fuit vnus ex maximè beneuolis. Et quoniam qui alicuius rei deſiderio tenetur, tanquàm rapinam exiſtimat, ſi quod promiſſum fuerit, differatur, re, quæ narratur, & ipſe ipſa hominem excitante: vehementiq; ſtudio incitatur ad venandum id, quod ſignificatum fue- III.

tum fuerit: idcirco Abagarus est excitatus, vt literis eum accerseret, qui talia dicebatur posse curare. Et protinus scripsit ad Dominum eam, quæ vbiq; circunfertur, epistolam: Abagarus Toparcha Edessæ, Iesu Saluatori, qui bonus exortus est medicus in ciuitate Hierosolymorum, salutem. Auditione accepi de te, & de tuis curationibus, vt qua ãte fiant sine medicamentis & herbis: &, vt fertur, cæcos facis videre, claudos ambulare, leprosos mundas, immundos spiritus & dæmones expellis, & eos curas, qui diuturno fuêre morbo vexati, & mortuos excitas. Cum hæc autem omnia de te audiuissem, duorum alterum mihi venit in mentem vt cogitarem, vel te esse Deum, & cum è cælo descenderis, hæc facere: vel te esse filium Dei. Propterea ergo ad te scribens rogaui, ne graueris ad me venire, & morbum, quo laboro, curare. Etenim audio Iudæos aduersus te murmurare, & velle tibi malefacere. Est autem mihi ciuitas minima, & honesta, quę vtriq; nobis sufficiet, vt in pace in ea habitemus. Quoniam ergo Ananias & suæ in dominum beneuolentiæ aperta præbuerat indicia, & viam recte sciebat, & pingendi artem callebat, per eum ad Iesum talem misit epistolam, mandans ei, vt si literis Christo persuadere non posset, vt ad ipsum veniret, eius quidem certe formæ similitudinem accurate descriptam ad eum afferret, vt in vmbra saltem disceret, non solum per auditum, sed etiam per visum, qualis sit hic magnorum opifex miraculorum.

Abagari ad Christum Epistola. Vide Baronium anno 31. § 57. & seqq.

IV. Cvm autem qui missus fuerat, peruenisset in Iudæam, inuenit Christum sub dio differentem cum populo, qui confluxerat, & prodigiose facientem insignia miracula. Cum vero propter multitudinem eorum, qui propter diuersa, quibus opus habebant, venerant, non posset Ananias Iesu appropinquare, in quandam petram, quę parum eminebat à terra, non procul à loco, in quo Iesus versabatur, ascendit & assedit. Et cum ei fuit manifestus Iesus, quem populus abscondebat, cæteroq; supereminuit, statim in illum quidem oculos, in chartam autem manum defigebat, & eius qui cernebatur, describebat similitudinem. Hæc autem cognouit Iesus spiritu, & cum Thomã accersiuisset: Vade, inquit, in illum locum, & hominem, qui sedet supra petram, & meam formam describit, adduc ad me, afferentem etiam, quam habet ad me epistolam, vt id impleam, quod præcepit is, qui misit. Vadens ergo Thomas, & agnoscens Ananiam ex eo, quod audierat quid eum esset inuenturus facientem, duxit ad Iesum. Priusquam autem ab eo acciperet epistolam, dixit ei Christus causam cur à se venisset, & quid contineret epistola. Deinde cum eam accepisset, & perlegisset, alteram epistolam rescripsit ad Abagarum his verbis: Beatus es, ô Abagare, qui in me credidisti, cum me, nõ videris. De me enim scriptum est, q̃ qui me viderunt, in me non credunt: & qui non viderunt, ipsi credent & viuent: Quod autem ad me scripsisti, vt ad te veniam, oportet me hic omnia implere, propter quæ huc sum missus. Et postquã impleuero, assumi ad eum, qui misit me, patrem. Postquam autem fuero assumptus, mittam ad te vnum ex meis discipulis, qui tuum morbum curabit, & vitam æternam & pacem tibi præbebit: & tuæ ciuitati cauebit, vt nullus eam possit superare inimicus..

Vult Ananias depingere Christi effigiẽ sed impeditur.

Christi Epistola ad Abagarum.

V. Cvm Ananiæ Christus eam tradidisset epistolam, quoniam videbat eum solicitum, vt alterum domini sui exequeretur mandatum, nempe vt ad eum deferret illius formæ similitudinem, cum aqua faciem abluisset, deinde humorem, qui ex ea descendebat, in dato ei mantili abstersisset, diuinè prouidit, & supra rationem, vt eius figura in eo imprimeretur, & cum eam tradidisset Ananiæ, iussit reddi Abagaro, vt & eius solaretur desiderium & morbum reprimeret. Postquam ergo cum his reuertens Ananias, peruenit ad ciuitatem Hieropolitanorum, quæ Saracenorum quidem voce dicitur Membich, Syrorum autem Mabuc, cumq; extra eam ciuitatem diuertisset adolescens, in cumulo tegularum, qui illic iacebat, sacrum illum pannum occultauit. Circa mediam vero noctem visus est ignis plurimus illum locum in orbem circundare, adeo vt intra ciuitatem viderentur omnia circuncirca ardere, & de se iam timentes, exirent, vt inquirerent de eo, quod videbatur, incendio. Illic autem inuentum comprehenderunt adolescentem, vt qui hoc admisisset facinus, & de re eum sunt sciscitati, & quisnam ipse esset, & quo iret, & vnde veniret, sunt percontati.

Christus suam imaginem imprimit mantili.

VI. Cvm vero dubius animi esset adolescens propter alienam criminationem, tunc declarauit, vndenam esset, & vnde veniret, & quid afferret: & significauit se deposuisse in tegulis id, quod afferebat, vnde etiam visa est flamma accendi. Statim autem volentes illi scire veritatem eorum, quæ dicebantur, cum locum essent perscrutati, inuenerunt non solum id, quod ab adolescente Anania illic erat repositum, sed etiam in vna, quæ prope erat, tegula, diuinam aliam expressam effigiem, admirabiliter & supra quam posset consequi intelligentia, cum quę descripta non fuerat forma, in testa ex contexta tela descripta fuisset. Quod cum vidissent, pleni stupore & admiratione, propterea quod ardens ignis nusquam esset inuentus, sed ex claritate, quæ erat in forma, flamma visa esset emitti, tegulam quidem, quæ in se diuinam expressam habebat effigiem, apud se detinuerunt, tanquam aliquem sacrum & pretiosum thesaurum: vt qui ex eo quod viderant, coniecissent diuinam, quæ in ea erat, operationem primum autem exemplar & eius ministrum veriti retinere, miserunt ad Abagarum. Et nunc conseruatur, & in honore habetur apud eius oppidi habitatores. forma quæ est in tegula, non descriptæ formæ non descripta, & non manufactæ non manufacta. Ananias autem cum confecisset iter sibi propositum, aperuit domino ea, quæ interim facta sunt, ei etiam redditis salutaribus, quæ afferebat, symbolis.

In tegula miro modo Christi imago expressa cernitur.

VII. Et hoc quidem est, quod dicitur à pluribus, quod neque remotum est à probabilitate, neque bonis eget testibus. Cæterum hoc quoque exponam, ne quis suspicetur, me, dum ego id ignorarem, tenuisse alterum. Neque omnino est mirum, in tanto tempore sæpè errare historiam. Nam in eo, quod est hac in re præcipuum, omnes consentiunt, & confitentur ex facie Domitica admirabiliter in linteo fuisse formam expressam: in nonnulla autem rei circumstantia, seu in tempore differunt, quod quidem nihil lædit veritatem, seu prius factum sit, seu posterius. Sic autem habet alterum quoque, quod dicitur: Cum inquiunt, esset Christus iturus ad salutarem passionem, quando humanam ostendens imbecillitatem, visus est animo anxius, & orans, quo tempore eius quoque sudorem tanquam guttas sanguinis distillasse significat Euangelium, tunc dicunt eum, cum accepisset à quodam ex discipulis hoc, quod nunc videtur, frustum linteï, stillantes imbres in eo absterfisse, & statim fuisse expressam hanc, quæ videtur, diuinæ illius formæ effigiem. Quod cum apud Thomam deposuisset, postquam ascendit in cælos, per Thaddæum iussit mitti ad Abagarum, implens id, quod erat ei literis pollicitus. Postquam ergo assumptus esset in cælos Dominus noster Iesus Christus, dans Thomas Thaddæo non manu descriptam Domini nostri faciei effigiem, misit ad Abagarum. *Luc. 22.*

VIII. Cvm ergo Thaddæus peruenisset Edessam, mansit primum apud quendam, qui illic erat, Iudæum, cui nomen erat Tobias. Et ante sermones ex factis volens Christi discipulus seipsum notum reddere Abagaro, eos, qui erant ægroti illius ciuitatis, curauit sola Christi inuocatione. Quamobrem cum fama cito peruasisset, (quod quidem solet euenire in iis, quæ sunt eiusmodi: Res enim, quæ sunt admirabiles & præter opinionem, multos habent, qui eas renuncient) peruenit etiam ad Abagarum, per quendam ex eius proceribus, qui vocabatur Abdu, illic scilicet esse Christi Apostolum. Cum itaque statim apud se cogitasset ex ea spe, quæ in ipso habitabat, hunc illum esse, quem Iesus literis suis pollicitus est se ad eum missurum: & cum de Thaddæo ipso didicisset perfectius, iussit, vt ad se adduceretur. Veniens ergo Tobias, significauit hæc Apostolo. Ille vero cum dixisset se in virtute ad

Thaddæus venit ad Abagarum. Anno 43.

Vocat ad se Apostolum Abagarus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Lux ex vultu Apoſtoli exiliebat propter Chriſti Effigiem.

cum eſſe miſſum, deinceps venit ad Abagarum. Cum autem eſſet ante conſpectum eius appariturus, in ſua fronte, tanquam in columna, appenſa ea Domini Ieſu, quam diximus, ſimilitudine, ſic ingreſſus eſt ad Abagarum. Is vero cum ipſum procul vidiſſet venientẽ, viſus eſt videre lucem maiorem, quam vt eam ferre poſſet adſpectus, radioſque emittentem, quæ ex eius vultu exiliebat. Prodibat autem ab effigie, quæ erat ei impoſita. Quamobrem inſigni luminis ſplendore obſtupefactus, & veluti eorum, quæ ſibi acciderant, oblitus, & diuturnæ membrorum paralyſis, è lecto exiliit, & reſoluta membra coegit ei currere obuiam. Eiq; idem accidit, ſed alio modo, quod iis, qui in monte Thabor reſplendentẽ formã Domini viderant. Cum ergò ab Apoſtolo eam accepiſſet effigiem, & capiti, labris & oculis eã impoſuiſſet, & nec alias quidẽ partes corporis eo cõtactu priuâſſet, ilico cognouit omnia mẽbra mirandum in modum roborari, vt quæ mutationem in melius ſuſciperẽt, lepramq; expurgatam, & fugientem, etiamſi in fronte eius aliquæ adhuc paruæ reſtarent reliquiæ. Cum autem verbum veritatis ab Apoſtolo didiciſſet apertius, & de Chriſti, quæ opinionem ſuperant, miraculis, diuiniſque paſſionibus, & ſepultura, & reſurrectione à mortuis, & aſſumptionem in cœlos perfectè audîſſet, & confeſſus fuiſſet Chriſtum verum eſſe Deum, eum rogauit de forma in linteo impreſſa, quando quidem propius adſtans, cognouit eam non conſiſtere per colores materiales: & ſtupebat eam, quæ in ipſa erat, virtutem, quæ fecit, vt admirabiliter è lecto ſurgeret, & connumeraretur inter ſanos. Adhæc Thadæus declarauit tempus angoris animi, & eam, quæ ex ſudore ſine colore facta eſt, transformationem, & vt ad ipſum veniret, iuſſu Domini, & alia quæcunque præcedens narrauit hiſtoria.

Matth 17.

Imaginis contactu lepra curatur.

Credit in Chriſtum Abagarus.

Rogat baptizari.

Abagarus cum multis baptizatur.

Antiquiſſimus imaginum vſus & cultus.

Chriſti imago abſconditur, ne ab impio rege deſtruatur.

Chroſroe obſidet Edeſſam. circa ann. 626.

Periclitatur ciuitas ex obſidione.

Viſio offertur Eulalio Epiſcopo de Chriſti effigie.

Vide admirabiles effectus huius venerandæ imaginis.

Postquam ergò & ex his, & ex impoſitione manuum Thadæi in nomine Ieſu Chriſti ea, quæ dolorem afferebant, receſſerunt, & quæ erãt diſſoluta, quodammodo cõſtringebantur, & deformitas diſpergebatur, & omnia redibant ad ſanitatem: Abagarus in maximam omni ex parte adductus admirationem: Reuera, inquit, verus es & germanus Ieſu filij Dei diſcipulus, qui curabat ſine medicamentis & herbis: Et ego tanta in eum ſum deuinctus charitate & fide, vt niſi ego vererer ſummam Romanorum potentiam, qui non permittunt iis, qui ſunt ſubiecti eorum imperio, contra ſe inuicem arma capere, fortiter aduerſus Iudæos, qui crucifixerunt Dominum, arma mouiſſem, & eos ſubegiſſem. Nunc autem quoniam didici eius paſſionem fuiſſe voluntariam, & perſuaſum habeo, quòd niſi voluiſſet, ingrati in eum nullam habuiſſent poteſtatem, nihil quæro amplius. Rogo autem, vt diuinum quoque conſeque r baptiſmum, & cum tota domo Domino Chriſto reddar familiaris. Cum itaque multa prius effeciſſet miracula Domini Apoſtolus, & omnes curâſſet à morbis ſuis, inter quos is erat etiam, qui primus de eo famam retulit ad barbarum, quem liberauit à podagra, adduxit Abagarum ad diuinam piſcinam: & cum in eo ea feciſſet, quæ ſunt de more, baptizauit eum, & vxoxem, & filios, & omnes, qui erant in eius domo. Et egreſſus eſt ex diuina hac aqua expiationis totus mundus & ſanus, repentè deletis iis quoque paruis lepræ reliquiis, quæ erant in eius fronte. Hinc factum eſt, vt omnibus modis colens & adorans hanc formæ Domini effigiem, hoc quoque aliis adiecerit Toparcha. X.

A veteribus Edeſſæ habitatoribus imago cuiuſdam Dei inſignis ex diis gentilium, poſita erat ante portam publicam ciuitatis, quam neceſſe erat adorare omnem, qui volebat ingredi ciuitatem, & quaſdam preces reddere conſtitutas, & ſic intrare vrbis vias & vicos. Hanc ergò cùm tunc diruiſſet Abagarus, & omnino deleuiſſet, in eo loco, vbi ea erat poſita, hanc non manu factam Domini noſtri Ieſu Chriſti imaginem, cum in tabula conglutinaſſet, & hoc, quod nunc videtur, orâſſet, poſuit, hæc verba in auro inſcribens: Chriſte Deus, qui in te ſperat, â ſpe non excidit. Et ſtatuit, vt quicunque per illam portam erat tranſiturus, pro illa veteri inutili columna, eum quem par erat cultum, & honorem qui debetur, & adorationẽ tribueret longe admirabili & miraculorũ effectrici Chriſti imagini, & ſic ingrederetur ciuitatem Edeſſæ. Itaque conſeruatum eſt hoc huius viri pietatis expreſſum monimentum, & Deo dedicatum donarium, donec in hoc vitæ incolatu manſit Abagarus, & eius filius, qui regni ſimul & pietatis paternæ fuit ſucceſſor. Cæterum eorum filius & inops, fuit quidem ſucceſſor paterni & auiti imperij: non fuit autem hæres etiam pietatis: ſed in pietatem calcibus, vt ita dicam, inſultauit, & ad dæmones & idola transfugit. Quamobrem dæmones quoque veluti remunerans, voluit, quoniam eius auus idolicam illam deleuit imaginem, eandem afferre condemnationem Domini imagini. Sed quod captabat, minime eſt aſſecutus vir fraudulentus. Nam cum hoc præſciuiſſet loci Epiſcopus, ea, qua ipſi licuit, vſus eſt prouidentia. Et quoniam locus, in quo ſita erat imago, ſeruabat figuram hæmiſphærij, ſpeciem cylindri referentis, accenſa ante imaginem lucerna, & impoſita tegula, cum calce & coctis lateribus obſtruxiſſet loci ambitum, redegit murum in planam ſuperficiem. Cum igitur non videretur diuina forma, deſtitit ille impius à conatu. Ideo autem, vt arbitror, ſtatutum eſt à ſacerdote, vt ante imaginem poneretur tegula, ne aliqua putrefactio, quæ fit ex ſitu ædificij, & ex humore calcis, ineſſet in linteo imaginis receptaculo, & ex diuturnitate temporis aliquid damni acciperet. XI.

Fluxit itaque interim multum temporis, & ex hominum effluxit memoria ſacræ huius imaginis in columna erectio, ac eiuſdem abſconſio. Poſtquam autem ſuo tempore Choſroë Rex Perſarum, Aſiæ ciuitates diripiens, venit etiam Edeſſam, & ante eam caſtrametatus, omnem mouit machinam, & omne comparauit inſtrumentum aptum ad oppugnandam ciuitatem, fabricatus eſt namque omnia, quæ pertinent ad emittenda tela, conquaſſandos muros, & confringendas portas) in tantum periculum adducti Edeſſeni, ipſi quoque excogitabant, quæ poterant, ad ſui defenſionem. Miſerunt autem legatos quoq; ad petendum auxilium à ducibus Romani exercitus. Illion verò, qui tunc præerat Romanis copiis, & per ſe vexabatur ab hoſtibus, non poterat Edeſſenis mittere auxilium: Literis autem addebat animum, epiſtolam Domini reuocans in memoriam, & veram, quæ eſt in ipſa prolata, ſententiam, per quã dicitur & creditur, fore vt conſeruetur non direpta ciuitas. Perſæ añt cum aperta inuaſione occultas quoque moliebantur inſidias. Et cum procul cœpiſſent fodere, cogitabant per cuniculos ingredi ciuitatem. Cum verò perinde ac quidam vrinatores ſub terra eſſent intra muros, ex tali cauſa cõtingit, vt manifeſtæ fierent inſidiæ ijs, qui erant intra vrbẽ. In illa enim vrbis parte habitabat faber æris intra muros, cuius vaſa ænea in domo ſublimia ſonitum emiſerunt, Perſis ſub terra pulſantibus, & puluerẽ effodientibus. Cum ergo plane eſſent inopes conſilij, & eſſent ad extremam redacti deſperationem Edeſſeni ciues, ad Deum confugiunt, & cum dolore cordis & lachrymis ipſum exquirunt. Noctu autem apparet Epiſcopo (Erat verò is Eulalius) mulier quædam honeſta & moderata, præſtantior, quam vt homo eſſet, ei conſulens, vt Chriſti nõ manufactam acciperet imaginem, & cum ea faceret ſupplicationem: foreque dixit, vt Dominus omnino ſua oſtendat miracula. Epiſcopus autem dicebat ſe omnino ignorare, an ſit apud ipſos, an apud alios ea imago. Tunc dicit ei, quę in muliebri apparebat habitu: Supra portam ciuitatis, in hoc loco, hoc modo abſconſa fuit hæc imago. XII.

Mane ergo Epiſcopus euidenti viſione fretus, ad locum veniens cum precibus, & perſcrutans, inuenit hanc diuinam integram & incorruptam imaginem, & lucernam, quæ totannis non fuerat extincta: & in tegula ante lucernam impoſita ad eius cuſtodiam, aliam expreſſam ſimilitudinem ſimilitudinis, quæ in hodiernum diem conſeruatur Edeſſæ. Cum ergo ſumpſiſſet in manus hanc diuinam Chriſti, qui eſt Deus & homo, effigiem, meliori ſpe concepta, venit ad eum locum, in quo Perſę fodientes, ex æris ſonitu deprehenſi fuerant. Et cum cœpiſſent ciues fodere intrinſecus, vbi ſibi inuicem appropinquârunt, ex illa lucerna oleũ inſtillantes in ignem, qui fuerat eis paratus XIII.

ratus aduersus inimicos, & immisissent contra Persas, qui erant in cuniculo, omnes perdiderunt. Et cum hinc liberati essent ab insidiis, eadem vti sunt experientia aduersus machinas, quæ erant extra muros, & eas repente combusserunt, & multos consumpserunt ex iis, qui erant in eis, hostibus. Iam autem efficaciti fidentiores, lapides quoque è muris emiserunt, à quibus ducem quendam exercitus hostium contigit interimi, & alios multos cum eo. Nec id solum, sed etiam ea, quæ extrinsecus à Persis accensa fuit, pyra aduersus eos, qui erant intus, quam olearum & multarum aliarū, quas immiserant, arborum alebat infinita materia, effecit diuinæ imaginis auxiliū ferentis virtus, vt contra ipsos esset, qui accenderant. Postquã enim ex alto Eulalius eam è muro suis explicasset manibus & obiret ciuitatem, repente cum peruenit ad hunc locum, ventus vehemens excitatus, aduersus eos, qui hunc rogum accendebant, flammam conuertit: quæ eos persecuta fuit & exussit, sicut olim Chaldæos. *Dan. 3.*

Magna vis sacræ imaginis.

XIII. Non sunt hæc miracula nullis approbata testibus, aut oratione composita ad aures oblectandas, aut à nobis ficta deceptio: sed tres simul Patriarchæ, Iob Alexandrinus, Christophorus Antiochenus, & Basilius Hierosolymitanus hæc scripserunt, & hæc ita se habere significarunt Theophilo Imperatori, qui sacras imagines iniuria affecerat: quando multis ostendentes, quam sint sacræ & venerandæ imagines, de hoc quoque tractarunt. Licet autem ei, qui velit, ipsam prolixam legere epistolam; & id discere. Sed Euagrij quoq; Ecclesiasticam si quis diligenter legerit historiam, sciet omnino, quænam de hac sacra imagine narret in quarto libro. Scribit enim, quod cum aliis de causis Chosroë, tum ob eam potissimum rationem exercitum duxerit, vt aperte ostenderet esse falsum, quod à Christianis de Edessa iactabatur ciuitate, eam non posse expugnari ac diripi. Qui cum magnam lignorum struem & pene infinitam, breui multa manu militum coëgisset, & ea circuncirca fixisset aduersus muros ciuitatis: deinde terram in medium eorum iniecisset, & alium murum ei exaduerso ædificasset, fuit altior muris Edessæ. Et sic ex superioribus locis, & supra modum dexteris, erat mox tela emissurus aduersus eos, qui pericula adibant pro ciuitatis defensione. Quod quidem cum viderent Edesseni, aperte veluti montem excitari aduersus mœnia, per quem tanquam ex plano, credebant hostes esse ingressuros ciuitatem, etsi plane essent perplexi, & nescirent quid agerent, machinantes tamen ipsi quoque, quæ poterant, aggrediebantur ducere fossam ante murum illum recenter factum, vt si possent attingere vallos, qui erant ante aggerem, terram in fossam attraherent, & sic magnus ille murus, tanquam somnio effictus, cito pessundaretur & defluueret. Postquam autem absoluta quidem esset fossa, ignem vero in ligna immittentes, à scopo aberrarent, nec posset ignis, propterea quod terra esset constipata, & ligna adhuc viridia, aliquid apprehendere, cum hanc sacram Imaginem in illam recenter ductam fossam tulissent, & ex ea aquam sanctificassent, eaque rogum & ligna adspersissent, effecerunt, vt ignis esset efficax. Et fidei eorum, qui hæc fecerunt, opem ferente diuina virtute, facta est aqua igni tanquam oleum, & accendit flammam, & consumpsit quicquid apprehendit. Tunc ergo rex Persarum desperans fore vt vrbs caperetur, cum didicisset vindemam haberent auxilium, processit ad ineũdam cum eis conuentionẽ: & percusso fœdere pacis, reuersus est in suam regionem.

Videat lector 2 Nicenæ Synodi actionem 5.

Init pacem Rex Persarum cum Edessenis.

XIV. Erat autem ipse quoq; haud ita longo post tempore beneficium assecuturus ab hac sacra imagine, quæ hostes eius beneficio affecerat, & suos de medio sustulerat. Eius enim filia, quam dæmoniacus inuaserat spiritus, & excesserat à statu, qui est secundum naturam, assidue clamabat ab eo vexata: Nisi venerit Edessa imago non manu facta, id, quod in ea habitat, non esse egressurum. Quod cum Rex audiisset, & quæ in obsidione euenerãt, considerasset, (neq; enim eum latuit, quæ repente extitit virtus admirabilis, & audacia Edessenorum) scribit statim ad Præsidem ciuitatis, & ad Metropolitanum Eulalium, & ad commune ciuitatis, vt statim ad eum mitteretur diuina & maximæ virtutis effigies: adiiciens etiam causam, nempe filiæ calamitatem, & omnino rogans & instans, ne frustraretur petitione. Illi autem Persicos mores suspectos habentes, & timentes, ne Rex persarum vellet eorum vires dolo surripere, & cauentes, nè eam in cuius erant tutela, & quæ eos beneficio afficiebat, perderent, nec eo prætextu initam pacem soluerent, capiunt consilium prudens & eis vtile. Cum itaque omnino æqualem, &, quoad eius fieri potuit, similem non depictæ depictam effinxissent imaginem, mittunt ad eum, qui petierat. Postquam autem fuerunt intra fines Persidis, qui afferebant imaginem, statim per filiam Regis exclamauit dæmon, se statim exiturum, & mutaturum esse habitationẽ propter eius, qui venit, potentiam, si modo reuertatur, quæ accersita fuit, imago, & non appropinquet regiæ, neque ciuitati Persarum. Quod à Rege magnopere contendebat, & ab eo supplex petebat. Cum Rex autem esset pollicitus, egresso è puella dæmone, & Regis filia sanitati restituta, Chosroë, siue implere volens dæmonis petitionem, & confirmare quod erat pollicitus, siue eius, qui veniebat, extimescens potentiam propter malos & scelestos suos mores, misit qui iuberent, vt hæc imago reuerteretur in suam ciuitatem, è qua exierat, adiectis à se missis donis ad eos, qui eã miserant. Erant ergo apud Edessenos hæ pretiosæ opes, thesaurus, qui non potest exinaniri, imago illa primaria, & nõ depicta, quæ semper ab eis honorabatur, & eos vicissim custodiebat.

Choſroe rex Persarum petit sibi mitti Saluatoris imaginem.

Ecce mirã imaginis vim.

XV. Postquam autem ad hanc vrbium reginam vndique confluxerunt, quæ sunt optima & pulcherrima, eratque Dei voluntas, hanc quoque sacram imaginem hic recondi cum aliis thesauris: Romanus, qui erat Romanorum dominus imperij, studium adhibet, vt per ipsum ciuitatum regina hanc consequatur. Diuersis vero temporibus mittẽs Edessam, petebat, vt ea cum Epistola, quam Dominus sua manu scripserat, ad eum mitteretur; & promittebat, se contra eis daturum in permutatione Saracenos, numero ducentos, & argenti signati duodecim millia. Edesseni autem dicebant sibi non conducere, suæ ciuitatis custodem & conservatricem argento & hominibus mortalibus permutare. Cum autem ille sæpe petendo instaret, illi vero sæpe preces reiicerent, tandem sexies millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo anno ab origine mundi, misit *Ameras Edessenus, rogans vt, scripta cautione per aureum signaculum, quod haberet firmitatem, fide uberet Imperator, non esse Romanorum exercitus hostiliter inuasuros quatuor ciuitates: dico autem Rhocam, quam vox barbara vocat Edessam, *Charam, Sarotze & Samosata; neque ex eorum agris prædas esse acturos, aut eos, qui in illis habitant, redacturos in captiuitatem; tradẽdos autem esse sibi ducentos Saracenos ex contributionibus cum ea, quæ prius fuit promissa, quantitate pecuniæ. Quod si faceret, sciret se ad eum esse missurum illam, quæ quærebatur, imaginem & Christi epistolam. Imperator vero, eius boni desiderio concedens omnia, quæ fuerant proposita, cum dedisset ea, quæ petebantur, misit Abramium Deo charum Samosati Episcopum, qui illo tempore hic agebat, ad diuinam illam suscipiendam Imaginem, & Christi Dei nostri Epistolam. Aduertens autem & qui misit, & qui erat minister, ne in ea tradenda callide deciperetur, & pro non descripta & vera, traderetur ea, quæ tunc fuit descripta propter Persicum casum, has ambas cum alia, quæ celebratur in Ecclesia Nestorianorum, quæ ipsa quoq;, vt est verisimile, sumpta fuerat ex prima, quæsitas accepit ad fidem faciendam. Quæ rursus sunt redditæ, retenta sola principali & vera. Sed hoc quidem postea.

Romanus, Imperator Romanorum offert Edessenis multa pro Christi effigie.

*Amiras.

*Charran.

XVI. Tvnc autem excitabatur magnus tumultus à fidelibus, qui erant Edessæ, vt qui non sinerent à se auferri, quæ erant præciosissima, & propugnacula eius, quæ ipsos tulerat, ciuitatis: donec præfectus Saracenorum, aliis quidem persuasis, aliis vero coactis, aliis vero etiam minis mortis territis, effecit, vt ea traderetur. Cum autem tonitrua & fulgura cum pluuia vehementissima, diuina prouidentia subito erupissent, dum Edessa esset exitura Imago, & Christi Epistola, rursus mouebantur ij, qui ea prius retinebant, & affirmabant Deum iis, quæ fiebant, significare, diuina voluntate non fieri rerum sanctissimarum ex eo loco translationem. Sed cum præfectus Saracenorum, penes quem erat

Vide priscorum Christianorum deuotionẽ erga sacras imagines

Diuersos excitant tu-

multi Edeſſeni in trãſlatione S. Imaginis.

vniuerſa poteſtas, ſtatueret ſtandum eſſe conuentis, & implendum eſſe promiſſum, egreditur è ciuitate effigies prætioſiſſima, & epiſtola à Deo ſcripta, & huc afferebatur. Et vitam quidem conficientes ij, qui ea ferebant, peruenerant ad Euphratem: & rurſus tumultus excitatur nullo priorũ minor, Edeſſenis dicentibus, quod niſi diuinitus oſtenſum fuerit ſignum aliquod, nullo modo dimittent id, quo continetur eorum ſecuritas. Datur ergo eis ſignum, cum eſſent infideles, & tentarent. Nauis enim, cum qua erat eis propoſitum tranſmittere Euphratem, cum adhuc eſſet in portu in partibus Meſopotamiæ, vbi eam ſolum ingreſſi ſunt Epiſcopi, diuinam Imaginem afferentes & Epiſtolam, cum ſeditioſi tempeſtate adhuc retinerentur, repente ſine remigibus, ſine eo, qui gubernaret aut traheret, appulit in terram, quæ erat ex aduerſo, gubernata ſola diuina voluntate. Quod quidem omnes, qui conuenerant, ſtupore impleuit & admiratione, & perſuaſit, vt non inuiti concederent emiſſionem. Hinc perueniunt Samoſata miniſtri eorum, quæ ferebantur. Erant autem Samoſatorum & Edeſſæ Pontifex, & eius primus presbyter, & alij quidam religioſi Chriſtiani, cum quibus vna erat etiam miniſter * Ameræ, qui Romam reuertabatur. Hic cum aliquot dies eſſent morati, multis illic factis miraculis, rurſus iter ſunt ingreſſi. Et rurſus in via innumerabilia fiebant miracula à ſacra Imagine & Chriſti Epiſtola. Cæci enim, ex improuiſo adſpiciebant: & claudi reddebantur, ſani & membris integri, ſaltabant, qui longo tempore in lecto decubuerãt: & ſani fiebant, quibus erant manus aridæ: & (vt ſemel dicam) fugabatur omnis morbus & infirmitas: & qui ſani erant, Deum glorificabant, & laudabant eius admirabilia.

Mota miraculum.

*Amira. Innumera miracula Imaginis & Epiſtolæ Chriſti.

XVI. Cvm autem multum tam viæ confeciſſent, veniunt etiam ad ſanctiſſimæ Deiparæ monaſterium, quod vocatur Euſebij monaſterium: quod quidem eſt in loco, qui dicitur Optimatum. In templo vero huius monaſterij, quo par fuit honore reponitur capſa, quæ miraculorum effectricem tegebat imaginem: & multi, qui acceſſerunt pura & ſyncera affectione, curati ſunt à ſuis morbis. Quo etiam venit quidam vexatus à dæmone: quo tanquam inſtrumento vtens malus ſpiritus, & multa per ipſum eloquens, quæ pertinebant ad laudem Imaginis & Epiſtolæ. (Nam olim quoque, Nouimus quis ſit ſanctus Iſaël, dicebant, qui erant earundem cum illo partium) tandem hæc quoque eſt quaſi vaticinatus: Accipe, dicens, ô Conſtantinopolis gloriam & lætitiam, & tu Conſtantine Porphyrogenite tuum imperium. His dictis, fuit homo curatus, & ſtatim liberatus à vexatione dæmonis. Horum autem verborum fuêre multi teſtes. Nam cum Imperator miſſet obuiam ei, quod deſiderabat, magiſtratus & primos totius ſenatus: & multi ex ſatellitibus ſimul cum eis exiuiſſent, accidit vt magiſtri & patricij cum inferioribus ordinibus ea audirent, & de ipſis ferrent teſtimonium. Et quoniam quæ dicta fuerant, ciito euenerunt, iure eſt dubitandum, vndenam præſcientia acceſſerit ad dæmonem. Non enim creduntur eam ex ſe habere, cum à diuina gloria exciderint, & pro luce dicti fuerint tenebræ. Sed clarum eſt, quod quomodo diuina virtus vſa eſt Balaamo, miniſtro eius, quæ tunc fuit, prædictionis, & alias alius ſæpe ea re indignis, ſapienti quodam & ſolerti conſilio: ita nunc quoque virtus, quæ erat in diuina effigie, vſa eſt dæmone. Et ideo per eum præſignificauit, quæ mox erant euentura. Sed cum hoc quidem ſic eueniſſet, eius meminiſſe interim non fuit fortaſſe alienum. Pergemus autem ad ea, quæ ſequuntur, narranda.

Marc. 1. Luc. 4. Vaticinium obſeſſi a dæmone.

Num. 23. & 24.

XVII. Decimoqvinto menſis Auguſti, Imperatoribus de more feſtum celebrantibus ſemper virginis & Dei matris Mariæ in venerabili templo, quod eſt in Blachernis, circa crepuſculum illuc peruenerunt miniſtri harum rerum prætioſarum. Et repoſita eſt in ſuperiore oratorio diuini huius templi arca, quæ intus habebat Imaginem & Epiſtolã. Quo venientes Imperatores, eam extra reuerenter adorauerunt. Deinde cum honorifice magno comitatu & multis lampadibus ad regiam eam portaſſent triremem, cum ea venerunt in regiam: & in templo, quod illic eſt, & nominatur Pharos. propterea fortaſſe, quòd, ſicut veſtis ſplendida, id ſit egregie ornatum, eam repoſuerunt, die ſequenti, qui erat menſis ſextus decimus, pie & reuerenter ſalutantes eam rurſus, & adorantes. Illinc ſacerdotes, & iuuenes Imperatores (ſenex enim domi manſerat propter corporis infirmitatem) cum pſalmis & hymnis & copioſo lumine, per deſcenſum ad mare, ea in triremi regia rurſus impoſita, prope vrbem remigantes, vt quodammodo vrbem conſeruaret per ipſum in mari ingreſſum, appulerunt extra murum ciuitatis, qui eſt ad Occidentem. Quo in loco egreſſi è naue, pedibus ingredientes Imperatores, & totus ſenatus, & ſacrorum Antiſtes cum tota Eccleſiæ congregatione, eo quo par fuit comitatu proſecuti, tanquam aliam arcam, vel potius ſupra eam, vas deducebant, quod illa ſanctiſſima & prætioſa cuſtodiebat: Et cum qui erant extra muros tranſmiſiſſent vſq; ad portam auream, deinde ingreſſi ciuitatem cum pſalmodijs, & hymnis ſublimibus, & canticis ſpiritalibus, & infinito lumine lampadum publicam celebrantes deductionem, iter faciebant per mediam ciuitatem, ſanctificationis & roboris per hoc eſſe participem ciuitatem credentes, illæſamq; & inexpugnabilem eſſe in æternum conſeruandam.

Feſtum Aſſumptionis ſanctiſſimæ Mariæ Virginis.

Diuina imago Conſtãtinopolim defertur in templum Pharos,

Obſerua quam honorifice Saluatoris Imago habeatur.

XIX. Octosa autem turba concurrente ad ſpectaculum, homo quidam paraliticus & imbecillus, & qui iam longo tempore ſuis innitebatur famulis, ſurrexit, vt videret diuinam imaginem tranſeuntem, qui ſimulatque eam adſpexit, præter opinionem ſanus effectus, cum cognouiſſet eſſe confirmatas & corroboratas baſes ſuorum pedum, accurrit ambulans ipſis pedibus, & exoſculatus eſt capſam imaginis, & Deum magnificauit, narrans quod in ſe factum fuerat miraculum. Quem cum vidiſſent omnes, qui ſimul aderant, & verba eius audiuiſſent, emiſerũt gloriam Deo vniuerſorum, qui ſemper facit admirabilia. Tam multæ autem lachrymæ præ gaudio ſunt profuſæ, & tam multæ ad Deum preces & gratiarum actiones factæ ſunt ab vniuerſa ciuitate, diuina Imagine & veneranda Epiſtola tranſeunte per mediam ciuitatẽ, vt verbis explicari nequeant, vtpote quod quæ vidit oculus, non poſſit conſequi oratio. Res enim, quæ ſunt excellentes, pulchrius eſt videre, quam audire: ſolentq; e talia relinquere à tergo orationem. Cum ergo ad fotũ, quod eſt anto Auguſtium, veniſſent duces huius celebritatis, & à via recta parum declinaſſent ad ſiniſtram, veniunt ad clariſſimum templum ſanctæ Sophiæ: & intra adytorum propitiatorium reponunt prætioſam Imaginem & Epiſtolam. Cum hic autem adoraſſet tota Eccleſiæ congregatio, & vt par eſt, honoraſſet, illinc rurſus egreſſi ſunt cum ſancto onere, qui peragebant proceſſionem: & cum veniſſent in regiam, in atrio, quod cognominatur Triclion, ſuper thronum imperatorium, in quo conſueuerunt reſpondere de rebus magnis, tunc diuinam collocant Imaginem, cathedram omnino ſanctificari imperatoriam, & ſimul iuſtitiam & benignitatem eis plane largiri, qui in ea ſedebant, non immerito credentes. Intenſa autem de more facta oratione, poſt eam impletam hinc ſublata fuit diuina Imago, & in prædicto Phari templo, in dextera parte, quæ vergit ad Orientem, conſeruata fuit & repoſita ad gloriam fidelium ad cuſtodiam Imperatorum, & ad tutelam totius ciuitatis, & ſtatus Chriſtianorum. Sed ô diuina a ſimilitudo eius, quæ mutari non poteſt, patris ſimilitudinis, O character characteris paternæ ſubſtantiæ. Ouenerandum & omni honore dignum ſignaculum primariæ pulchritudinis Chriſti Dei noſtri, (tecum enim loquor tãquam cum re animata) conſerua & cuſtodi ſemper eum, qui pie & moderate nobis imperat, & tui aduentus memoriam luculente celebrat. Quem cum tua benignitate ad auitam & paternam ſedem extuliſti conſerua eius germen ad generis ſucceſſionem, & ſceptrorum perpetuitatem: Statum pacificum præbe Reipublicæ. Concede, vt hæc regina ciuitatum maneat inexpugnabilis: & vt nos placentes archetypo tuo Chriſto Deo noſtro, admittamur in eius regnum cæleſte, eum glorificantes & celebrantes: Quoniam eum decet gloria & adoratio, in ſæcula ſæculorum, Amen.

Sancta Imago Saluatoris Conſtantinopoli aſſeruatur.

a Authoris oratio.

Poſtea vrbs Conſtantinopolitana à Catholica communione diſciſſa & ab hoſtibus ſæpius capta Dei prouidentia factum eſt, vt eadem imago veneranda fuerit Romam perlata, vbi hactenus colitus in titulo S. Sabinæ.

Vide Baron anno 944.

DE S.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

DE S. ARSACIO CONFESSORE, QVEM LATINA MARTYROLOGIA VRSATIVM VOCANT: EX SOZOMENI HISTORIA ECCLESIASTICA, Lib. 4. cap. 15. interprete Ioanne Christophorsono Anglo.

AN. 310.

I. CIVITAS (*Nicomedia*) tam exiguo temporis momento terræmotu concussa est, vt qui cuperent aliò confugere nō possent: sed prima periculi aggressione, quo quisq; stetit loco, in eo magna ex parte aut seruatus est, aut periit. Est præterea multis in ore, Arsacium hanc ante vidisse calamitatem, quàm acciderit. Qui genere Persa fuit, & ex milite, qui Imperatoris leones nutriebat, insignis confessor regnante Licinio factus, relictaque militia, in arce Nicomediæ, intra murum monasticam disciplinam exercens, habitauit. Quo in loco diuina visio ei oblata, iussit ex vrbe egredi, quō vitaret cladē, quæ esset eam posteà occupatura. Qua re confecta, mature ad Ecclesiam profectus, dat mandatum Clericis, vt Deo preces supplices sedulo adhibeant, vt orationes ad eum placandum faciant, quod clades, quam vrbi minatus fuerat, ab ea depelli posset. Vbi autem illis frustra persuadere conatus est, & pro ludibrio habitus, simul vt calamitatem eos nec opinantes oppressuram præsignauerat, ad arcem reuertitur, & humi in faciem proiectus, Deum precatus est.

16. AVG.

Arsacius ex milite fit monachus.

Diuinitus ei reuelatur futura clades.

II. INTERÆA temporis vrbe terræmotu concussa, complures obtriti perierunt: qui autem supererant, in agros & solitudinem profugerunt. Siquidem velut in ciuitate opulenta & ampla, singulis in ædibus ignis accensus fuit; in focis, furnis & caminis balneorum, & eorum, qui eas exercent artes, quibus igni opus sit: adeo vt tectis ædium terræmotu disturbatis, flamma eorum materiem occuparet, ligniſque aridis, vt est verisimile, admixtis, & rebus oleo & pinguedine perfusis, quæ facilè incendi solent, affatim nutrita cresceret: atque in omnes partes serpens, ac tandem velut in vnum confluens, efficeret, vt tota vrbs instar vnius (pene dixerim) rogi videretur. Et quoniam in hac clade ad ædes accedi non posset, qui incolumes ex terræmotu euaserant, ad arcem procurrerunt. Arsacius autem in turri, quæ steterat inconcussa, pronus decumbens, sicut se, cum orare cœpisset, extenderat, mortuus repertus est. Fama verò est eum à Deo precibus contendisse, vt ante cladem mortem oppeteret: moriq; maluisse, quam calamitatem oculis cernere vrbis illius, in qua primum Christum cognouerat, & Ecclesiastica disciplina imbutus fuerat.

Terræmotus Nicomediæ multos opprimit.

Arsacius mortuus repertus.

III. SED quoniam ad hunc virum nostra delapsa est oratio, intelligendum est, eum præ amore, quo Deus illum complexus est, potuisse dæmones abigere, & homines iisdem agitatos, illis purgare. Nam cum quidam vexatus dæmonio, per forum gladio stricto curreret, omnesque fugerent ab eo, & tumultus vrbem occuparet: Arsacius factus illis obuiam, Christum nominauit, verbo hominem deiecit, eum extemplò dæmone purgauit, & ad sanam mentem reduxit. Edita sunt etiam ab illo multa alia opera, quæ supra facultatem humanam artemque putanda sunt. Quorum hoc vnum fuit: Erat fortè draco, vel aliud serpentis genus, quod viatores, qui illac transirent, ante flatu suo peremit, quam oculis eorum cerneretur, nam in quodam specu propter viam oblituit. Ad quem locum accedens Arsacius, orauit: serpens autem sua sponte egreditur è specu, & capite bis ad tetram allisō, se ipse interfecit. Atque ista commemorarunt hi, qui dicebant se ab illis audiuisse, qui ipsum Arsacium oculis adspexissent.

Profligat dæmones.

Draconem interficit precibus.

VITA S. ARNVLPHI METENSIS EPISCOPI, A QVODAM EIVS FAMILIARI AMICO CONSCRIPTA. PVTO AVTEM EAM ESSE, CVIVS meminit Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum Lib. 6 cap. 5. & Stylum, vbi visum est, modicè expoliuit Fr. Laur. Surius.

AN. 610.

BARONIVS ANNO 615. IONAM ABBATEM VOCAT.

PRÆFAT. IO omnipotentis Dei nomine, & Christi Iesu Domini nostri, filij eius, vitam & actus sanctissimi antistitis Arnulphi, adiuuante nos spiritu sancto, qui in eo requieuit, scribere aggrediar, eius ope fretus, qui ait: Aperi os tuum, & ego implebo illud. Neque enim reticenda sunt, quæ diuulgata, alios bonæ actionis exemplum præbent, eorumque sectatoribus id proculdubio conferunt, vt sint cum sanctis ciues patriæ cœlestis.

AVGV. 16 quo die eius festum celebratur propter translationem illius.

I. BEATVS igitur Arnulphus Episcopus, Francorum prosapia ortus, altus sanè & nobilis parentibus, atque rebus sæculi opulentissimus fuit: sed nobilior postea & sublimior in Christi fide permansit. Huius ergo res memorabiles & laude dignas, nonnullas ab eius familiaribus didici, pleraſque per memetipsum cognoui. Et quidem operæprecium mihi videtur, ab ipsius natali die scribendi initium sumere. Erat peregrinus quidam seruus Dei, Stephanus nomine, qui ab Italiæ partibus veniens, in loco vicino morabatur. Ei cum reuelata fuissent natiuitatis eius exordia, aliquantisper apud se reticens, tandem tanquam cœleste editurus oraculum, præsaga voce ait: Scitote omnes & attendite, quod puer iste iam natus, summis honoribus perfuncturus, & apud Deum & apud homines magnus erit. Quod ita postmodum certus rerum probauit euentus. Deinde cum esset præclara indole, & plenus gratia Dei, oportuno tempore litterarum studiis imbuendus, traditus est præceptori. Apud quem inter cæteros contubernales suos sagaci ingenio & memoria capaci gratiosus & amabilis extitit: Christoque in ipso habitante, cunctis quidem fuit subditus, sed fide & charitate omnes anteceſſit.

Psalm. 80.

Eremitæ prophetia.

§ Arnulphus adhibetur literis

II. CVMQVE iam bene edoctus, ad robustam peruenisset ætatem, Gundolpho sub regulo, siue palatij rectori vel magistro, regioque consiliario, in bonis actibus exercitandus oblatus est. Quem ille per multa deinceps experimenta probatum, Theodeberti Regis ministeriis applicauit. Ecquis verò illius in armis & bellicis rebus strenuitatem satis enarrare queat, quando ille sæpe aduersarum gentium phalanges suo ferro abegit? Itaque Christo Præsule, demum effectus est omnium summus, qui dudum penè omnium infimus videbatur: ita vt sex prouinciæ, quas nunc totidem curant Regis domestici, sub illius administratione, eius solius arbitrio regerentur. Fuit autem sedulus in oratione, in ieiuniis, in misericordia pauperibus exhibenda: & sicut scriptum est, reddebat Deo, quæ Dei sunt, & quæ sunt Cæsaris, Cæsari. Potrò amicis & parentibus ipsum cogentibus vix cedens, & inclyta & nobilissima gente, Deo sic volente, duxit vxorem, puellam præclaris moribus ornatam. Præstititque illi Deus speciale munus, ceu duarum gemmarum splendidum decus, vt ex eadem egregia fo mina duorum filiorum gaudia susciperet. Inter hæc diuersis in palatio honoribus & ministerio primus floruit: sed iugis eius meditatio circa monasteria & loca sancta versabatur.

Degit in aula regis.

Magnis honoribus potitur.

Matth. 22.

Ducit vxorem.

III. PER id tempus erat in Regis ministerio Romaricus, vir egregius, qui eius cognito desiderio, sancto & familiari ei affectu iungebatur. Itaque communicato inter se consilio iuxta præceptum Domini, dicentis: Vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cœlo: relictis omnibus, ad * Lirinense monasterium propter Christum peregre proficisci statuunt. Sed hac in re vtriusque desiderio altissimi voluntas obstitit. Neq; enim fas esse censuit omnipotens Deus, vt hi duo viri, qui postmodum ceu lampades

Matth. 19.

* *Lerinum.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Matt. 5. duæ fulſerunt in ſeculo, ſub modio occultarentur, dicente ſcriptura. Nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio: ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt. Cum ergo iis, quæ diximus, bonis ſtudiis tanquam auriga potens & ſtrenuus inuigilaret, forte euenit, vt vrbs Metenſis præſule careret. Tum vna vox populorum Arnulphum, Regis domeſticum & conſiliarium, dignum eſſe Epiſcopatu acclamat. Ille cernens Deo ſic viſum eſſe compulſus, cum lachrymis eam vrbem gubernandam ſuſcepit: ita Pontificalem ferens infulam, vt quauis nolens, cogeretur etiam curam & ſolicitudinem, qua tenentur Regis domeſtici, itemque palatij primatum ſiue magiſterium retinere.

Creatur Metenſis Epiſcopus.

Benignitas eius in pauperes. Humilitas. Abſtinctia.

IV. Mox autem tanta illi acceſſit, tamq; profuſa in pauperes munificentia, vt fama perferente, etiam de longinquis regionibus & ciuitatibus innumera pauperum multitudo ad S. Arnulphum antiſtitem refocillanda feſtinaret. Erat ille iugiter ſolicitus & bonis operibus, præſertim ſuſcipiendis monachis & peregrinis, deuotiſſime intentus: ita vt quos hoſpitio recepiſſet, eorum ſuis manibus ablueret pedes, illoſq; veſtitos & cibo potuq; refectos deducens, moxalios refocillandos exciperet. Porro abſtinctiæ eius modum explicare quis poſſit, cum præſertim ille interdum poſt triduana vel prolixiora ieiunia pane hordeaceo & aquæ potu victitarit? Indutus quoq; licet clam, cilicio, eius perpetuo vſu exeſis & maceratis membris, geminum addebat vigiliarum & inediæ cruciatum.

* alias *Vogaſo.*

V. Mvlta eius miracula extant, ſed ego non niſi pauca commemorabo. In locis * Voſago propinquis eſt prædiũ ſancti Stephani. In eo cum eſſet vir ſanctus, quædam mulier. Bertila nomine, nequiter à dæmonio arrepta, cum vitæ ſuę diſcrimine ſæpe fortiter quatiebatur. Accidit tum, vt coram ſancto præſule baccharetur. At ille ductus pietate, quę erat ſemper in eo eximia, Heu miſerrimum, inquit, humanum genus, quid adeo præualuit inimicus, vt vbi Chriſtus debuit habitare, ibi infelix ille ſuum habeat domicilium? Nocte proxima iubet mulierem eſſe in vigiliis: cumq; pro ea Dominum oratet, mox dæmonium abſceſſit, clamans & eiulans. Lætantur omnes. Epiſcopus fœminam iubet abire incolumem & hilarem, quam paulo ante inimicus diuexarat.

Dæmoniacam purgat

Dies rogationum. Alia dæmoniaca curatur Item alia.

VI. Eo tempore, quo triduanum ieiunium Eccleſia vniuerſalis celebrare conſueuit, vir ſanctus extra ciuitatem cum Crucibus atq; promiſcua plebe, orandi gratia iuxta morem proceſſit: & eccè è media hominum frequentia, fœmina à dæmone arrepta, clamare incipit. Eam vt vidit Epiſcopus, Crucis vexillo iniecto, quamprimũ eam ab hoſte liberauit.

VII. Alio tempore intra vrbem precandi ſtudio ad baſilicam ſanctæ Crucis acceſſit, ibiq; puellam miſere à dæmone exagitatam inuenit. Motus ergo miſericordia, ait Archidiacono ſuo: Hac nocte, frater, pro hac miſera orationum vigilias celebremus, & cras diluculo huc pariter reuertamur. Poſtridiè reuerſi, puellam à dæmone liberatam conſpicũt. Ita factum eſt, vt eius ſanctitas etiam abſentes & procul poſitos curaret.

In vtroque homine leprosus mundatur,

VIII. Temporibvs Dagoberti Regis, cum in eius palatio eſſet vir ſanctus, quidam leproſus clamauit ad eum, victũ & veſtitum ab illo petens. Ille mox iubet eum duci in hoſpitium: vbi cum ſuo more humaniter eum tractaret, ſciſcitabatur ex eo, (erat autem barbarus) num ſacra baptiſmatis vnda ablutus eſſet. Ille confeſtim reſpondet: Nequaquam domine mi: Quis enim mihi infelici, & à populis excluſo & abiecto, baptiſmi gratiam conferret? Ait ad eum vir Dei: Nè timeas, frater. Fieri enim poteſt, modo tu credas in Chriſtũ, vt & corporis & animi fruaris ſoſpitate. Poſtquam ergo à ſancto viro percepit baptiſmi ſacramentum, celeriter ab eius corpore lepra diſceſſit, fuitq; deinceps in vtroq; homine ſanus, qui prius in vtroq; fuerat contaminatus.

Mos planè barbarus.

IX. Profectvs quandoq; cum eodem Rege in Turingiam, incidit in nobilem quendam Noddilonem puerum, parentem eius, ipſi valde charum, ſupremis lachrymis proſequentem. Erat enim & ſanguine & amicitia ei admodum coniunctus. Rege autem ocyus ex illo pago abire properante, nihil aliud homini afflicto conſilij aderat, niſi vt more gentilium, languentis præfecto capite, cadauer flammis exureret. Sed, vt credimus, omnipotentis Dei nutu & voluntate factum eſt, vt ſanctus Arnulphus Epiſcopus à manſionibus necdum eſſet egreſſus. Eo comperto, Noddilo celeri gradu ad eum abit, & infelicitatem ſuam ſingultibus potius, quam verbis, ei exponit. Itaq; vir egregius propere venit ad ægrotantis lectulum, & illic humi proſtratus, orat diutiſſime: inde ſemiuiuum hominem ſuo more ita alloquitur: Pœniteat te, inquit, fili, ſi quid forte feciſti mali, vt duplicem accipias medicinã. Ille hominem Dei veniſſe exultãs, vix verbis exprimit, quod animo voluebat: quippe qui iam ſupremum penè ſpiritum traheret: Quid plura? Calida affertur aqua, & propriis manibus vir ſanctus ægroti faciem, manus & pedes ingenti ſtudio abluit, & oleo benedicto corpus eius perungit. Et ecce eodem die, tanquam nullam perpeſſus infirmitatem, cum cæteris lætus & incolumis è villa profectus eſt.

Semiuiuum reſtituit.

* al. *Notto.*

X. Alio quoque tempore ab eo perpetratum miraculum, ſilentio premendum non eſt. * Noddo quidam, homo ſceleſtus, cibo bene fartus, & vino æſtuans, cum complicibus ſuis non verebatur obtrectare ſancto Epiſcopo, dicens illum non Dei eſſe cultorem, ſed hominem potius voluptati addictum, ad cuius lectum non ſolum Rex, ſed etiam Regina, tanquam conſilium captantes, nocturnis horis properarent. Cum ergo cubitum iuiſſet cum ſocio detractore, iubente Domino, omnia illorum veſtimenta flamma corripuit. Itaque exiliens, magnis vocibus aquam expetit, Sed aqua iniecta, flammam diuinitus immiſſam nõ extinxit. Ardebant acriter circa nates & verenda interulę illorum nec poterant ardentes veſtes exuere. Quid multa? Cum non poſſent aliud, foras exiliunt, & inſtar porcorum in luto ſeſe vociferantes volutant: ſed magis magiſq; in eorum membra genitalia ignis ſæuit. Impletum eſt in illis, vt reor, q̃ in Pſalmo habetur: Detrahentem occulte proximo ſuo, hunc perſequebar. Iuſto igitur Dei iudicio illis in locis pœnas luerunt, de quibus illi ſanctum virum ſua obtrectatione infamare voluêre. Nec diu poſt Noddo ille in eiuſmodi flagitiis deprehenſus eſt, vt regia animaduerſione iure illi vita adempta ſit: & ne ſolus moreretur, filius eius mox eadem ſententia punitus eſt.

Vltio cælestis in eius obtrectatores.

Pſal. 100.

Pietas Regis Clotarij

XI. Per id tempus, cum iam pene theſauros omnes in pauperum vſus erogaſſet, adhuc ei ſupererat diſcus argenteus librarum ſeptuagintaduarum. Eum Hugo quidam, primus inter proceres, datis alimoniis & iis, quę pauperibus eſſent neceſſaria comparauit. Sed non eſt paſſus omnipotẽs Deus, vt homo laicus eo frueretur, qui beati protomartyris honori iam olim conſecratus eſſet. Illo enim Hugone repentina morte ſublato, diſcus ad Clotarium Regem allatus eſt: qui cum comperiſſet eum à S. Arnulpho Epiſcopo alendorum pauperum cauſa venundatum fuiſſe, mox admirabili inſtinctu ceu diuinitus impulſus, iubet eum, adiunctis centum aureis, celeriter ad ſanctum Pontificem Metim referri. Ita factum eſt, vt & matriculatij & cæteri pauperes Chriſti haberent alimenta, & res ſanctorum, quibus ſemel data fuerat, abſq; vllo diſpendio reſtitueretur.

Vosagus siue Vogasus est eremus in Lotaringia sanctorũ anachoretarum celebritas.

Pſal. 45.

XII. Cvm autem id genus permultæ virtutes per eum in populo crebreſcerent, remotiora à vulgi ſtrepitu & frago- ribus loca expetiit, quibus crebro ceu ergaſtulo incluſus, ſoli Deo ſacris offerendis precibus ſtudioſiſſime vacaret conuenienter illi diuinæ admonitioni: Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus. Ità ſæpius in villa Dodimiaca, quæ eſt apud Voſagum: interdum Calciaci non longe ab vrbe in cellulam retruſus, cælum diurnis nocturniſque precibus pulſabat. Sed cum in his athleta Chriſti contra diabolum ſanctiſſime & fortiſſime dimicaret, conſcientiæ religione permotus, ne plebs ipſi à Domino credita, illo ſic remoto, æternæ vitæ pabula minus acciperet: intentiſſimè cœpit principem flagitare, vt præſulem ſucceſſorem ipſi daret: mittenſque epiſtolas per internuncios, ſe eo munere indignum, ſe peccatorem aſſeuerabat, orans vt talem eligerent pontificem, qui verbo prædicationis in populo ſeminando

do esset magis aptus & idoneus. Iis literis relectis, Clotarius Rex non modicis correptus angoribus,& omni se consilio destitutum queritans,si sanctus Episcopus à palatij frequentia abesset,inter cætera sic illi rescribit: Quod scribis,domine & pater,vt tuo loco alium eligamus Episcopum,id quidem nos nulla ratione facere ausi sumus,& rursus: Quantum deuotione tua,quam ex admonitione diuina esse confidimus,gauisi sumus,dum scribis te à Domino admonitum: tantum rursus doloris sensimus,quod præter spem tuo conspectu carere debeamus. Imo verò, domine & pater,si qualibet impellente deuotione,ob exercenda bona opera aliò te cõferre deliberâsti, petimus, vt nos sine pace & communione tua, pro Dei amore nequaquam relinquas.

XIII. Mvlta sane Clotarius Rex virum sanctum fide & amore prosequebatur, adeo vt etiam tum,cum iam Dagobertum filium suum ad principatus culmen euexisset, illi & regnum gubernandum, & ipsum Dagobertum erudiendum tradidit. Quem ille acceptum, tam præclare & sapienter instituit, vt in gente * Sicambrorum nullus ei Rex similis fuisse feratur. Sed cum insuperabili desiderio vir beatus ad eremum adspiraret, Rex Dagobertus,vt erat prudens,suspicatus se eum minis absterriturũ,ne illius consiliis & solatiis destitueretur,ait ad eum: Charissimi filij tui ob admissum facinus caput amputabo, si nobiscum nolis permanere. At vir sanctus ei respondit: Filij mei vita in manu Dei est. Tu verò compos vitæ non eris, si insontium vitam perdere volueris. Tum iratus Rex, ensem manu corripit. At beatus Episcopus Regis morituri iram paruipendens, constanter ait: Quid facis miserrime? Itane mala pro bonis vis reddere? En habes me paratum. Exerce arma tua in sanguinem meum, quantum collibitum est animo tuo. Ego pro illius mandatis mori non dubito, qui & vitam mihi dedit, & pro me mortuus est. Tum verò vnus è proceribus dixit: Noli bone Rex contra ipsum impium agere. An non vides sanctum virum obeundi martyrij cupidum esse? Cur non pertimescis Christi seruum iniuria afficere? His verbis, iubente Deo, Regis ira nonnihil repressa est. Interea Regina adest, & ambo agnoscentes culpam suam, simul ad pedes sancti præsulis corruunt, orantque cum lachrymis, vt ipsorum misereatur, aiuntque ad illum: Abi domine ad eremum pro arbitratu tuo: tantummodo te placatum habeamus, quem iniuria affecimus.

Clotarius rex quanti eum fecerit *for.* * *franc.*

Constantia sancti viri.

Rex vir. Dei veniam rogat.

XIV. Itaqve vir sanctus, data illis venia, à palatio egreditur: & ecce præ foribus conspicit claudorum, cæcorum, omnis generis pauperum, viduarum & orphanorum innumeram prope multitudinem, lamentabili voce dicentium: Cur nos miseros sancte pastor derelinquis? Quisnã deinceps nostri miserebitur? quis nobis victũ & vestitum præbebit? Te amoto, oẽs moriemur, fame & nuditate consumpti. Obsecramus per Christum, ne nos derelinquas. Tum ille lachrymans, blanda voce ait ad eos: Deus vobis pastorem dabit, qui vos pascat in multa misericordia. Faciem vero meam non diu visuri estis. Vos autem primum quærite regnum Dei, sicut Christus docet, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Sitis inuicem humani, benigni, misericordes, vt post huius paupertatis & miseriæ angustias, in futura vita cum Christo felices regnare mereamini. Lazarus mendicus in sinum Abrahæ ab Angelis portatus est. Et vos ergo quærite Dominum, & hic & in æternum viuet anima vestra. His dictis, statim ad orationum pergit certamina. Postea non multo interiecto tempore viro iusto, iugi intentione id expetenti, sanctus Goericus, cognomento * Abbo, successor eligitur, Domino id agente, vt sancto sanctus substitueretur. Id vbi percepit vir egregius Romaricus, à partibus * Vogasi egressus, ad beatum Arnulphum venit, & vtroque in id consentiente, in vasta eremo aptum illi locum præparauit.

Matt. 6. Luc. 16. Psalm 68.

Goericus electus surrogatur * *Abdo* * *Vosagi.*

XV. Sed quid proxima ab eius aduentu nocte à beato Antistite miraculi intra vrbem perpetratum sit, silere non debeo. Casu accidit, vt Regis promptuarium vorax ignis vexaret, & inde erumpens excelsissima flamma, domos vndique vicinas minaciter lamberet. Repente existit eiulatus & clamor totius ciuitatis ad tam præsens exitium. Quod nos audientes, celeri gressu imus ad domum beati viri, pro suo more perpetuo psalmodiæ melos promentis. Illico apprehensa manu eius, Romaricus ait: Egredere, domine, en adsunt præ foribus equi nostri, ne, quod absit te in hac vrbe ignis absumat. Respondet vir sanctus: Nequaquam, charissime: imo verò perducite me illuc, vt videamus immane hoc, quod grassatur incendium. Me verò ponatis iuxta illud. Si vult Deus vt ardeam, habet me in manu sancta. Tum nos apprehensis eius sanctis manibus, ad larem venimus, & mox illo iubente in orationem prostrati, capitulo dicto, surreximus omnes. Ille verò manum eleuans, contra ingentes flammas signum Crucis expressit. Confestim miro modo tanquam cælitus percussus, nihil alibi nocens, intra parietes in semetipsum totus cõtortus ignis interiit: nosq; iam deinceps securi, pro depulso periculo gratias agentes Deo, dictis matutinis, ad lectulos nostros remeauimus: vbi tum vni ex fratribus talis apparuit visio. Intuens cœlum, vidit instar flammæ ignis, Crucis signum depictum, factaque est vox de cœlo à cruce latere, ita dicens: Cernis hoc signum? Hac nocte Arnulphus Episcopus per illud totam hanc ciuitatem ab incendio liberauit. Mirantibus nobis omnibus virtutem quam vidimus in imagine prostrato, frater ille visionem hanc enarrauit.

Hic habes ætatem authoris huius.

Signo Crucis comprimit ingentes flammas.

XVI. Postea verò beatus Arnulphus, relictis cunctis sæculi rebus, & bene atque integrè in pauperes erogatis, securus iam de thesauro in cœlis recondito, cum pauci fluxissent dies, pauper quidem in sæculo propter Christum effectus, sed diues Domini virtute, ceu nouus Elias ad eremum properans, inter bestias & feras syluestres, exiguis constructis domiciliis, quotidiana meditatione laudes Deo deprompsit. Assciscitis enim nõnullis monachis, atque etiam leprosis, suis manibus fidissimam operam & seruitutem eis iugiter impendebat, calceamenta à pedibus detrahens, eaque detergens, capita & pedes illorum crebro abluens, lectos illorum quotidie studiosissime componens, à coquinæ etiam seruitio non abhorrens, idem & Episcopus & cocus, sæpe ipse esuriens, suos contubernales pascebat. Lectus verò eius, vilis in oculis hominum, elegantissimus in obtutibus Angelorum, spretis mollibus & pretiosis operimentis, ciliciis ornabatur.

Abiit in eremum.

Vide tanti viri humilitatem.

Lectus eius

XVII. In his igitur & aliis bonis innumeris vitam Angelicam agens, Deo volente athletam suum ad destinatum vocare brauium, ad extremum cœpit vrgeri diem. Quo comperto, præsto illi fuit vir religiosissimus Romaricus cum cæteris monachis, felicem eius corpore egressum præstolaturus. Eum igitur electus Dei & sacratissimus antistes alloquens: Bone vir, inquit, & Deo amabilis, ora Christum pro me. Iam enim adest dies, in quo iudici meo præsentabor. Quid faciam? Nil equidem gessi in hoc sæculo, omnibus sceleribus & peccatis vallatus coarctor: quorum vt veniam merear, quæso, Dominum pro me depreceris. Dixit hoc vir sanctus conuenienter illi sententiæ scripturæ diuinæ: Iustus in primordio sermonis, accusator est sui. Iam aderat hora, vt illa sancta anima manibus sanctorum Angelorum ad Christum deferretur. Ea igitur è corpore abeunte, fit proculdubio gaudium magnum supernis Virtutibus in cœlo, & ingens nascitur luctus pauperibus Christi & monachis in terris. Adest iuxta morem sacrosanctum Euangelium, quod lector inter psallentium luctus & canticus recitet. Porrò vir egregius Romaricus eius sanctissimum corpus quo potuit honore in castello sepulturæ mandauit. Inde anni ferme exactis spatiis, vir lectissimus successor eius Goericus Episcopus, communicato cum aliis consilio, collecta Cleri & populi multa frequentia, accitis quoque duobus Episcopis, abiit in eremum: atque illic reuerenter excubias pariter agentes, sancta membra in feretro reponunt, & cum gaudio ad vrbem ea transferunt, suaui interim odore è sacris illis membris emergente, & omnium illorum nares implente.

Sancti Dei se reputant maximos esse peccatores

Prouer. 18.

Obitus eius.

Transfertur eius sacrum corpus.

XIIX. In illo itinere quæ facta sint miracula, vt potero iam exponam. Cum ventũ esset ad quendã riuũ, cuius ripæ scissa

Miraculũ. ſciſſa tellure, euntibus lubricum præbebant tranſitum; poſteriores feretri portitores caſu corruũt: ſed, vt reor, Angeli, ſtatim eum caſum excipiunt. Priores enim ſine vllo gradiendi impedimento, feretro in aërem ſublato, perguntlibero & expedite: ſurgenteſq; illi, qui lapſi fuerant, cum ea loca humiliora euaſiſſent, ad collegas ſeſe adiungunt.

XIX. Hvic miraculo mox aliud acceſſit. Homo quidam in pago Caluomontenſi, Cunita nomine, inceſtus fuit. Eũ vir ſanctus ſæpe admonuerat: ſed cum ad pœnitentiæ emendationem perducere non poſſet, prius exceſſit è vita, quã ille ſe corrigeret, In eius villa oratorium erat: itaque opportunum illis iter agentibus videbatur, vt manſio illic pararetur, vel eo præcipue nomine, quod ſanctum corpus oporteret in Eccleſia vigiliis honorari. Vt ergo ventum eſt ad fines telluris hominis inceſti, derepente figuntur greſſus feretrum portantium, ita vt nulla illis facultas ſuppeteret ſacra membra vlterius transferendi. Anguntur animis ſacerdotes & populus omnis, q; neſcirent, ad quam manſionem diuerterẽt, præſertim die iam ad veſperam inclinante: Tum vero Noddo dux, qui cum aliis exierat, ait: Cernitis virum ſanctum nolle in inceſti huius terram ingredi? Eſt autem, licet procul, villa mea, ad quam peruenire non poterimus ante ſolis occaſum. Deeſt ibi quoque potus & res aliæ, quibus tantam multitudinem poſſim reficere. In vno tantum vt audio, vaſculo parum cereuiſiæ habetur. His auditis, vniuerſus populus iter eo intendit, tantaq; omnes celeritate ferũtur, vt ij, qui feretrum geſtabant, portari ſe potius, quam portare, ſibi viderentur, & adhuc luce diei manente, ad deſtinatum peruenirent locum. Ait autem Noddo ad illos: Nunc hac nocte paſcat vos beatus Arnulphus, quod enim deeſt nobis, illo intercedente poteſt ſuppetere. Et ecce quam primum exiguus ille potus in tantam copiam excreſcit, vt abunde ſatiatis omnibus, etiam altera luce ſupereſſet.

Res mira, non vult ſanctus Dei in viri inceſti loco quieſcere.

Inſigne miraculum.

XX. Inde iam tum multa proſperitate & lætitia ad vrbem peruenitũt, mox ciuitas omnis cum Crucibus & cereis, ingentique gaudio & admiratione obuiam procedit, paſtoremq; ſuum, quem pridem ceu fugitiuum amiſerat, in cœlo iam regnantem recipit, & ſacrum corpus illius in baſilica ſanctorum Apoſtolorum cum reuerentia & ingenti exultatione ſepulturæ tradunt. Ab ipſa autem ſepultura, quid apud Chriſtum in eremo ſibi comparaſſet, ſuis ciuibus per miracula illico declarauit. Nam mulier quædam, Iulia nomine: luminibus olim orbata, ad ſepulcrum eius acceſſit, illicq; cum fide proſtrata orans, abſq; mora lumen multis annis optatum recuperauit, cernenſq; iam viam, quam ſine aliena manu ingredi antea non poterat, abſq; duce rediit ad diuerſorum.

Videantiquam Chriſtianorum erga ſacras reliquias deuotionẽ.

Cæca videt.

XXI. Alivd miraculum nuper ex viro religioſo Aringiſilo Abbate cognoui. Mulier quędam, Ceuerella nomine, in ſuburbano Mediomatricum degens, auſa fuit die Dominico operari. Itaq; celeriter diuinitus caſtigata, vtraq; manu contracta eſt. Illa in magnas conjecta anguſtias, ad Aringiſilum Abbatem venit: eoque iubente, ad ſepulcrum beati antiſtitis cum fide propere abit. Sed cum oſtia obſerata inueniſſet, ante valuas ſanctæ baſilicæ ſe proſternit, orans cum lachrymis ſanctum Epiſcopum, vt ipſam ſanet. Mox digiti palmis fortiter affixi, laxato rigore, ad priſtinum reuocantur ſtatum, abitq; ad propria mulier læta & incolumis, quæ triſtis & contracta aduenerat.

Punitur diuinitus fœmina ob violatum Dominicũ diem.

Claudus ambulat.

XXII. Per idem tempus Ciaro homunculus pedibus contractis, gemino ſuffultus ſcipione, vix pedetentim, idq; cum ingenti iniuria, ingrediebatur. Is ad monumentum ſancti viri cum ſe in preces proſtrauiſſet, laxatis neruis, ſurrexit ſanus & hilaris, & ad domicilium ſuum firmo gradu reuerſus eſt, qui eò baculis ſuſtentatus acceſſerat. Hæc nos pauca è plurimis huius beati viri miraculis & operibus bonis, pro noſtra facultate in ſcripta retulimus. Quod ſi vero bona omnia, quæ ille geſſit, ſtylo exarare vellemus, vaſtum opus & ingens lectori exhiberemus. Voluimus autem è multis ſaltem aliqua narrare, ne lectori & auditori faſtidium pareremus: freti auxilio omnipotẽtis Dei & redemptoris noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſæcula, Amen.

Item de eodem beato Epiſcopo ex Geſtis Metenſium Pontificum. Antiquus MS. codex non habet nomen authoris: ſed non dubito eſſe Paulum Diaconum, qui eo loco, quem ſupra annotauimus, ſe teſtatur de Epiſcopis Metenſibus ſcripſiſſe. Itaque hic nihil de ſtylo mutauimus.

Pappolus Epiſcopus Metenſis.

I. Post Pappolum Epiſcopum ad regimen Eccleſiæ (*Metenſis*) beatiſſimus Arnulphus viceſimus nonus aſſcitus eſt, vir per omnia lumine ſanctitatis & ſplendore generis clarus. Qui ex nobiliſſimo fortiſſimoq; Francorum ſtemmate ortus, ita Dei Eccleſiæ præfuit, vt & palatij moderator exſteret. Hic deniq; & in corpore permanens ſimul & poſt vitæ exitum multa admiranda patrauit. Quæ ſi quis noſſe deſiderat, libellum, qui de eius ſpecialiter actibus conſcriptus eſt, legat. Vnum tamen eius admirabile factum referam, quod ſatis miratus ſum, quo ordine præterierit is: qui eius contexuit vitam. Hic denique, cum pœnitentiam pro aliquibus exceſſibus ageret, contigit, vt per Moſellæ fluminis pontem tranſiret. Cumq; ſubterfluentium aquarum profundos nec viſu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiæ ſpei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illam aquarum profunditatem proiecit: Tunc, inquiens, me putabo culparum nexibus abſolutum, quando iſtum, quem proiicio, recepero annulum.

S. Arnulphi Pœnitentia

II. Post aliquot vero annos, cum ad Epiſcopatus aſcendiſſet officium: ei die quadam piſcator quidam piſcem attulit, quem ille ſibi, quia carnibus abſtinebat ad refectionem veſpertinam iuſſit præparari. Cumq; eius miniſter officij more ſolito eum exenteraſſet, eundem annulum intra ipſius piſcis inteſtinum reperit. Ille factum admiratus, ſed rem neſciens, beato Arnulpho detulit. Quem ille vt vidit, ſtatim recognouit, ac Deo omnipotenti, iam de remiſſione peccatorum fidus, gratias retulit: ac deinceps non remiſſius vitam duxit, ſed maiori ſe potius abſtinentia coarctauit. Nec diſſimiliter pater hic venerabilis, quàm olim Gedeon ille ſignum à Domino poposcit. Ille etenim indicium per vellus in area poſitum capere voluit, vtrum in bello victoriam de inimicis habere potuiſſet: iſte annulum in profundiſſimum fluminis gurgitem proiiciens, experiri cupit, vtrum de inimicis iam victoriam cepiſſet. Fortes quidem erant, quos ille deuicerat: ſed hi, quos iſte ſuperauerat, fortiores. Hæc ego non à qualibet mediocri perſona didici, ſed ipſo totius veritatis aſſertore, præcelſo Rege Carolo referente, cognoui: qui de eiuſdem B. Arnulphi deſcendens proſapia, eius generationis linea trinepos extabat.

Non veſcitur carnibus.

Miri quidam. *Iudic. 6.*

Hęcnõ obſcurè produnt Paulũ Diaconum authorem, quippe Caroloadmodum familiarem.

III. Nam venerandus iſte vir, vt ad ſuperiora redeam, iuuentutis ſuæ tempore legitimi matrimonij copula tres filios procreauit, id eſt, *Anchiſum, Vualachiſum, & Clodulphum. Cuius Anchiſi nomen ab Anchiſe patre Aeneæ, quia Troia in Italiam olim venerat, creditur eſſe deductum. Nam gens Francorum, ſicut à veteribus eſt traditum, à Troiana proſapia trahit exordium. Cum igitur hos tres, de quibus præmiſimus, venerabilis Arnulphus filios haberet, quoniam erat miſericors, & ad pietatis opera ſemper intentus, prædictis filiis ſuis cœpit ſuadere, vt ei aſſenſum præberent, quatenus omnes ſuas facultates ad vſus pauperum diſperriret: Tunc vnus filius id eſt, Clodulphus ſe hoc poſſe facere, id eſt, vt portionem ſibi debitam, patri largiretur, omnimodis deſiderauit. At vero alter filius, id eſt Anchiſus fidens de Chriſti pietate ſibi plura condonari, ad omnia, quæ pater vellet, ſe libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias filio, & prædicit ei, plura ipſum, quàm reliquerat, habiturum. Inſuper benedixit eum, cunctamq; progeniem naſcituram in poſterum, factumq; eſt ita. Nam & plures Anchiſo, quam reliquerat, diuitiæ acceſſerunt, & ita in eo paterna eſt conſtabilita benedictio: vt de eius progenie tam ſtrenui forteſq; viri naſcerentur, quod non immerito ad eius proſapiam Francorum ſit regnum translatum.

*Hunc alij Anſegiſum vocant.

Vide Paulum Æmilium.

Er vt

IV. Et vt agnoscere hoc possis, paucis animaduertere docebo. Anchisus genuit Pipinum, quo nihil vnquam potuit esse audacius. Pipinus genuit Carolum, viris omninò fortissimis conferendum, qui inter cætera & magna bella, quæ gessit, ita præcipuè Saracenos detriuit, vt vsque hodie gens illa truculenta & perfida, Francorum animam formidet. Hic porro genuit Pipinum, sapientia nihilominus & fortitudine satis clarum: qui inter reliqua, quæ patrauit, Vascones, iam dudum Franconum ditioni rebelles, cum Vuaifario principe felicitate mira debellauit & subdidit. Huius item filius, magnus rex Carolus extitit, qui Francorum regnum, sicut nunquam antea fuit, dilatauit. Denique inter plura & miranda, quæ gessit, Longobardorum gentem, bis iam à patre deuictam, altero eorum rege, cui Desiderius nomen erat, capto: alteroque, qui dicebatur Adalgisus, & cum genitore regnabat suo, Constantinopolim pulso, vniuersam sine graui prælio suæ subdidit ditioni, & quod raro fieri assolet, clementi moderamine victoriam temperauit. Romanos præterea, ipsamque vrbem Romuleam, iam pridem eius præsentiam desiderantem, quæ aliquando mundi totius domina fuerat, & tunc à Longobardis depressa gemebat, duris angustiis eximens, suis addidit sceptris, cunctaq; nihilominus Italia miti dominatione potitus est. De quo viro nescias, virtutem in eo bellicam, an sapientiæ claritatem omniumque liberalium artium magis admireris peritiam.

S. Arnulphi posteritas.

Carolus Magnus. Res à Longobardis ereptas Romanæ ecclesiæ, restituit Adriano Papæ Vide Eginhardum & alios.

V. Hic ex Hildegarde coniuge quatuor filios & quinque filias procreauit. Habuit tamen ante legale connubium ex Himmiltruda nobili puella filium, nomine Pipinum. Natorum sanè eius, quos ei Hildegardis peperit, ista atque auo æquiuocus. Tertius Ludouicus, qui cum Clotario, qui biennis occubuit, vno partu est genitus. Ex quibus iam, Deo fauente, minor Pipinus regnum Italiæ, Ludouicus Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegarde, Rex excellentissimus Carolus Fastradam duxit vxorem.

VI. Porro Hildegardis apud vrbem Metensem in beati Arnulphi oratorio requiescit. Pro eo denique, quod à beato Arnulpho iam dicti Reges originem ducerent, suorum ibi charorum defuncta corpora posuére. Nam ibi humatæ sunt duæ Regis Pipini filiæ, quarum vna Rothaidis, altera Adelhaidis appellata est. Ibi quoque & iunioris Regis Caroli duæ nihilominus natæ sunt tumulatæ, scilicet Adelhaidis & Hildegardis: quæ Hildegardis materno nuncupata nomine, matrem morientem citius subsecuta est.

VITA B. ROCHI CONFESSORIS, AVTHORE PETRO LVDOVICO MALDVRA. An. 1510.

I. Rochvm patre Ioanne, matre verò Libera nomine genitum constat. Is patriam habuit Montempessulanum, quæ olim Agatha, siue Agathopolis appellabatur Narbonensis Galliæ oppidū nō ignobile, cui aliisq; nonnullis pater ipse non tyrannorum more: sed iustitia, integritate, prudentia, diuino timore, suorumq; omnium beneuolentia & gratia imperauit. Qui tametsi militarem disciplinam per omnem fere ætatem exercuit, & in ea versatus est: sæculi tamen huius mollitiem illecebrasq; veluti caduca paruiq; momenti aspernatus, omni fide & charitate Deum coluit, non ignarus homini Deum timēti nihil vspiam deesse fortunasq; omnes ad eum vndiq; confluere, omniaq; pro votis illi cedere. Quapropter Deum immortalē in rebus omnibus agendis auspicem sibi proposuit. Is vxorē infæcundā ac sterilē ad senectam vsque perductam, ignarus quo pacto prolem ex ea cōpararet quam mirum in modum optabat (Quoniam omnibus à natura insitum est, posteros ex nobis quibus perpetuari censemus appetere) adhortatur vt immortalem Deum ac Virginem Saluatoris genitricem supplex adeat, oretque sibi filium dari omnibus vtilem ac fructuosum, Deo gratum; cuius gloriam non tueatur modo, verum augere ac illustrare contendat. Coniunx verò obsequentissima, oculis in cœlum erectis Dei ac Virginis opem his verbis implorat. Te rerum omnium parens, teq; mundi Regina virgo mortalium spes vnica, afflictorum omnium iucundum ac dulce refugium, cuius ope cuncti mortales vtimur, seruos tibi deditos in te ac tua erga omnes pietate & miseratione sperantes ne deseras obsecro, votisque nostris, si modo Christianæ Reipublicæ conducat, annuito. Optamus enim filium, non vt patrimonium augeat, fortunas conquirat, res humanas pro libidine misceat, sed vt illas pauperibus eroget, tibi deseruiat laudem & gloriam tuæ maiestatis prædicet, pro te ac nominis tui amplitudine cruciatus omnes mortemq; subire non dubitet. His dictis, mulieri visum est Deum ac Virginem eius annuisse votis. Domum itaque reuersa virum conuenit remq; omnem aperit. Honestum consortium, diuinumque coniugium ineunt, ac filium gignunt.

16. Aug. Parentes S. Rochi.

Steriles filium sibi dari à B. Virg. ne postulant.

III. Erat annus hic ab incarnatione verbi Millesimus ducēteſimus nonageſimus quintus. Olimpiadis verò Quingenteſimę nonę decimæ annus secūdus. Quo Rochus ille fœlix & diuinarum rerum peritissimus in lucem emersit. Cuius nominis interpretationes cæteris relinquamus, cū multæ variæq; ab eruditis viris describantur. Hoc vnum tñ fateri audeo, virum fuisse omnibus sceleribus exutum: virtutibusq; refertū. Nec mirum cuipiam videatur hunc Deo aspirante genitum. Nam quis neget mulieri diuini spiritus auram ingeri posse: & ab ipso Deo quædam sobolis principia infundi, ac Deum cum homine charitatis communionem habere. Ex qua quidem gratiæ sequuntur, quarum auxiliis hominem hoc pacto generari non absurdum videtur, Nec mirum hoc huscemodi existimes, vt quæ fabulis prodita sunt: apud Phryges de Atti, apud Bithinidas de Herodoto, de Endimione apud Archadas, & apud Romanos de Numa. Quos omnes cum immortalibus consortium habuisse fabulantur, diuinitatemque, inquiunt, sapientum congressus minimè adseruari. Vana hæc & agentibus propria, ea enim tempestate dæmones, diuina tamen permissione, pro arbitrio agebant. Nos verò, qui sacrosanctam Ecclesiam initamur, si Rochum genitum arbitramur, vbi Ioannem Baptistam ex Helizabeth & Zacharia à senio iam confectis, diuino afflatu, eorum bonitate & erga Deum fide genitum fuisse credimus. Mater itaque miræ pulchritudinis puerum, & rubra cruce in pectore signatum, conspicata obstupuit, summaque voluptate affecta est, existimans eum Deo fore gratissimum: illumque propriis vberibus educare decreuit. Qui sicut miraculo conceptus ac genitus, sic bonitatis ac sanctimoniæ signa præsagiaque, sanctissimus infans præse tulit. Nam cum in B. Virginis memoriā Mercurij & Veneris diebus semel t ātum veseretur, puer quoq; vt & ipse honorem Deo reddere & inediæ corpus tenella ætate disponeret, iisdem diebus semel tantum lac ex vberibus hausit. Cumq; ad quintum ætatis annum peruenisset, ab Apostolo Paulo edoctus, vt corpus castigaret & in seruitutem redigeret, cibo potuq; parcissime vtebatur. Duodecimum vero agens annum delitias omnes & magnificos apparatus, impensas, amplioresque sumptus prorsus abiecit: in pauperes & egenos liberalitatem complecti maluit. Exteros præterea & peregrinos æque ac proprios ciues dilexit: hilari facie, sermone fere diuino, humanitate, dignitate, animique splendore cæteris omnibus id ætatis prælatus eundem se mortalibus præstitit. Pauperes vero præ cæteris obseruare, solari iuuareque pro viri

Nascitur B. Rochus.

B Rochus crucem rubram in pectore habuit.

Inedia B. Rochi ad huc pueri.

sua proposuit. Si quid vero temporis illi supererat, non ad voluptates & delitias animo declinabat, sed ad summi Dei cultum, eiusque vires & amplitudinem inquirendo. Quantum ætate poterat summopere fretus ingenio: tantum profeciſſe cunctis visus est, vt magnum & singulare nomen atque gloriam adeptus sit.

Ioannis patris ad B. Rochū oratio.

IOANNES interim pater ætate morboque grauatus mortem subueritus Rochum accersiri iubet, quem in III.
hunc modum allocutus est Tempus adest, mi fili, quo sæculi huius tempestates, procellas, fluctuationesque defera-
ram: & meorum operum præmia consequar. Cum Deo quoque immortali, si me hoc munere dignabitur, locum
habeam. Verum cum te præ cæteris omnibus diligam, & in te vno exornando, curas omnes cogitationesque defi-
xerim, quædam tibi commemoranda existimaui, quæ ad bene viuendum conducere visa sunt. Te itaque per supe-
ros oro ac obtestor vt mea hæc præceptanos despicias. Deum igitur inprimis colito & saluatoris nostri tormenta
cruciatusq; sæpissime reminiscitor, quibus nos saluos esse voluit, humanumque genus omni scelerum ac vitiorum
labe deprauatum, perditumque insonti cruore ab imis Acherontis penetralibus, æternæq; noctis in lucem reuo-
cauit. Pupillis item & viduis idque genus omnibus, alieno suorumq; præsidio destitutis opem ferto. Auaritiæ prę-
terea tenacitatem, flagitiorum omnium pernitiosissimam, quam nemo sapiens vnquam secutus est, caueto. Nam
si fortunas quibus abundamus pauperibus erogaueris, si virgines parentibus atq; opibus destitutas viro locaue-
ris, si mulieres obscœne prostitutas, ab errore subtractas coniugio deuinxeris, si denig; clementiam obseruaueris,
scito te hominibus ac ipsi Deo gratum fore; si hospitalitatem celebraueris, si morbo grauatos adire & manibus tra-
ctare non indignum putaueris, cuncti mortales Dei consortio te dignum iudicabunt.

Parentes B. Rochi moriuntur antequam ipse 20. annum impleuerit.

ROCHVS obtemperaturum se patri promittit, qui paulò pòst è vita migrauit. Iustis itaque exequiis patricio IV.
more solemni pompa peractis, dum sanctus hic adolescens in lachrymis adhuc esset, patrisque funeribus angere-
tur priusquam vicesimum exegisset annum, matrem squalore, mœroreque confectam amisit. Eorumque igitur
quæ pater monuerat non oblitus, non inertiæ aut socordiæ, non luxui aut vitiis deditus, non lasciuiis aut nequi-
tiis perfundari passus est. Verum Lucæ doctrinam imitatus, qui inquit: Vendite quæ possidetis. Eleemosynam da-
te, sacculosque vobis facite quæ non veterescunt, thesaurum indeficientem in cœlis deponite, quem fur non ap-
propriat, neque tinea corrumpit. Hæreditarias opes egenis clam impartitur, Christi dogmata imitatus, qui vetuit
huiusmodi distributiones in propatulo fieri, ne suam quisque distributor in hoc sæculo ex ea gloria mercedem
caperet, Sanxitque dexteram sinistræ manus negotia in pauperum elargitionibus ignorare. Exhausto[a] igitur ad
Dei & Virginis honorem ac laudem peculio, paternisque monitis, quantum ei per ætatem licuit studiose peractis,
patriæ se parum prodesse ratus, principatu se abdicauit, patruoq; oppidis quæ à patre susceperat præfecto ac sum-
ma reipublicæ tradita, ipse[b] in Italiam proficisci statuit. Breui quadam coccinea veste indutus, viliq; pallio supra-
posito, pileo, pera, & baculo sumptis, pedibusque perone munitis, nullo comitante Romam versus iter dirigit,
superatisque Alpium iugis, & anfractibus Italiam ingressus ad oppidum appulit, quod accolæ Aquampenden-
tem nominant. Idem enim sæuissima peste vexabatur.

Matth. 6.

[a] Abdicat se principatu.

[b] In Italiam proficiscitur.

Pauperibus peste infectis inseruire conatur.

QVA re intellecta Rochus ad Hospitale confestim se contulit, vt pauperibus ægrotantibus inseruiret, euo- V.
catoque Vincentio hospitalis Magistro; eum sic alloquitur: Sentio locum hunc peste laborantibus refertum, teq;
vnum esse qui à cæteris destitutus solus his inseruias. Quod cum ita sit vt me tibi socium adiungas oro, quo facilius
eos curemus. Iuuabo te donec vita supererit. Cui Vincentius: Etsi, mi hospes, non vulgaris tua est erga proximum
charitas & in Deum fides, tua tamen ætas adeo tenella & formæ tuæ præstantia laborem hunc assiduum, immen-
sumque fœtorem minime patietur. Adhæc Rochus nonne in sacris codicibus legitur, diuino fretis præsidio nihil
esse difficile, si modo actiones nostras ad eius cultum nulla mortali spe pellecti tendimus, cuius amore huc acces-
Matth. 25. simus. Scriptum est enim: Quodcunque vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſſe existimo. Negat Vincentius Ro-
chum id sine maximo vitæ discrimine experiri posse. Peste grauatos omnes esse, plurimosque dietim extingui,
neminem autem euadere, Deum ipse testatur. Cur, inquit, huic tanto periculo te obijcias, mortique exponas?
Quot hic sint lacrymę, quot clamores quot vlulatus difficile dictu est. Contra nihil voluptatis, nihil ocij, nihil de-
nique quietis est. At Rochus: Nonne scriptum est; Vbi maius est periculum, ibi & præmium longe maius esse ne-
cesse est. Non enim vnusquisque ciuica, vallagij, murali, obsidionalive corona donabatur. Sed qui ciuem Roma-
num ab hoste seruasset, aut vallum transilijsset, murum primus conscendisset, seu ciuitatem obsidione liberasset,
quæ omnia, vt magna & ardua, ita & immortali gratia merito prisca illa ætas decorare consueuit. Si igitur hac vana
& immortali gloria plecti, non opes modo ac vires, verùm vitam animamque effundere non dubitarunt, cur nos
2. ad Tim. 2 qui Christum imitamur vitæ parcamus? præsertim cum in sacris literis habeamus. Non coronari, nec supernos la-
res ingredi, locumve in cœlo definitum habere, vbi perpetuo æuo fruantur, nisi eos qui legitime certauerint: & a-
Admittitur ad ægrotos. nimam suam odio habuerint. Fac igitur obsecro vt ægrotos adeam. Tum Vincentius hunc hominem quasi à Deo
missum existimans, veritus ne si eum repelleret, Deum ipsum ad iracundiam excitaret, suisque ægrotis boni ali-
quid adimeret, censebat enim hunc diuinum hominem illis auxilio & saluti fore. Quapropter eum ad valetudi-
Ægrotos omnes pestē liberat. narios ducit, Quorum omnium dextras tangit, signoq; Crucis communitos peste liberat, ac dum ciuitatem lustrat
idem sedulus agit, qua ex re stupor omnes inuadit. At peste soluti, Deum ciuisq; nomen ad astra tollunt, hunc vero
è cœlo missum, diuinitusque in tanta mortalium clade donatum arbitrantur. Ciuibus itaq; & incolis, quos in pri-
stinam valetudinem reduxerat, Rochus iubet, ne eius nomen prodant, oppidoque illo relicto confestim Cese-
nam (Togatæ Galliæ vrbem) eodem morbo correptam profectus, eam incolumem reddit.

Romam vadit.

QVIBVS confectis Romam longis itineribus contendit, quam supra cæteras Italiæ vrbes infectam conta- VI.
minatamq; persenserat. Quo delatus ad Britonicum quendam Cardinalem, bonitate & moribus patem diuertit,
qui apud Pontificem maximum summæ auctoritatis erat, & habebant cuncti eum Deum gratissimū, & sanctimo-
niæ specimen esse prædicabant. Cui Rochus errata sua confiteri voluit, Eucharistiamque ex ipsius optimi viri ma-
nibus sumpsit. Qui cum faciem Rochi intueretur: & ex ea diuinum quoddam lumen emicare conspexisset, obstu-
puit, maximaque illum veneratione prosequebatur, orauitq; vt vrbem peste pene obrutam liberaret. Vrbem, in-
quam, Christi sedem, quondam orbis terrarum caput, sanctorum hominum domicilium, bonarum artium ac li-
beralium disciplinarum olim nutricem, ac diui Petri tempestate innocentium virorum hospitium, nec immeritò
mundi caput appellatam. At Rochus mortalium, inquit, Reuerēde pater, salus, morsq; à diuino rerum opifice pē-
det. Ille n. voluptatibus, nequitiis, cæteris q; sceleribus implicitos, & ad peccandū procliues damnat. Ille virtuti-
bus morumq; integritati ac iustitiæ deditos protegere ac fouere non desistit: Ille ægrotos liberat, mortuosque ad
vitam reducit. Eum ita q; orabo qui neminem ad ipsum confugientem repellit, crucisq; patibulo suffixis manibus
omnes euocat, illos amplexurus, qui ad eum cogitationes conuerterint. Erectis tum ad cœlum oculis Deum orat:
Etsi, clementissime parens, Cardinalis huius sanctissimi preces, multo plus ponderis apud te nostra oratione ha-
bent, tamen vt gloriæ suæ splendor, nominisq; amplitudo clarius eluceat, preces meas ad te profundere non du-
bitaui. Patiare vrbem hanc sacrosanctæ Ecclesiæ sedem, pietate atque clementia tua ab hac fœdissima contagione
liberari, virumque hunc sanctissimum in crucis tuæ signo ab omni periculo seruari. Qua ratione habita Rochus

Cruce

Cruce Cardinalis fontem signat, ita vt eius impressio cutem penetrârit, acsi cauterio crux fuisset inusta. Domum itaq; Cardinalis egressus à quam plurimis postulatur, quid sibi crux illa significet. Quibus ille; vir quidam diuinus me; vt à peste seruaret, cruce hac muniuit, Laudabant nonnulli, Alij quamplures Cardinalem, vt crucem deponeret, quæ faciem dehonestabat, hortabantur. Pudore ductus Cardinalis demum reuersus, Rochum orat vt crucem ei demat, ne omnibus ludibrio sit. Ad quem Rochus; Nemo seruorum est, Reuerēde pater, qui domini sui militis aut Imperatoris insignia ferre non glorietur, Quapropter Andreas & Petrus Apostoli cruci suffigi, non modo non turpe, sed etiam gloriosum putauêre, & illam tam acerbam mortem pati volnêre, vt Christum præceptorem imitari viderentur. Franciscus item, paulo supra ætatem nostram vir sanctissimus, stigmata susciperè, in Victoriæ & gloriæ signum, non est veritus. Cur tu igitur hoc contemnis, In quo Dei filius, vt te & ceteros saluaret, summo dedecore clauis affixus hastaque confossus est? Ferto igitur vitæ, salutisque vexillum, Quo gratiam consequari. Legitur enim; Qui ad vitam vult ingredi, crucem tollat, eumque sequatur qui sibimet non pepercit. Quibus dictis Cardinalis confestim acquieuit, crucemque gestare statuit, & Rochum in Pontificem deduxit, illumque esse edocuit, qui ei crucem impostorum veniam deposcit. Pontifex hominem conspicatus, veniam non indigere inquit, diuinumq; esse hominem affir- eius oculis radij quidam profundi videbantur, qui nos in admirationem ac stuporem deduxere, ad Rochumque conuersus, qua patria quibusue parentibus ortus esset, interrogat. Rochus vero, siue vt Pontificem contemplaretur, cui cœlestis regni claues, potestasq; soluendi ac dissoluendi concessa est, super qua petra omnis Ecclesia constructa est: Aut forte veritus ne, si patriam parentesve ediceret, omnibus cognitus ab instituto detraheretur, subticuit, impetrataq; à summo Pontifice venia, Cardinalem secutus est, cuius contubernio triennio vsus.

Cardinalē, impresso fronti eius crucis signo, à peste præseruat.

Matth. 16.

VII. Cvm è vita Cardinalis decessisset, Rochus Romæ amplius morari noluit, vrbemq; egressus, & oppida quæque finitima circuit, & peste interceptos diuinæ crucis impressione saluat. Rochi virtute summum Deum colebant laudabantque, qui scilicet tantum homini tribuisset, vt mortuos ab inferis pene reuocaret. Qui cum omnem fere Togatam Galliam morbo correptam liberasset, in Transpadanam vrbem truci pestilentia vexatam se contulit, & ad hospitale quoddam diuertit, in quo vt benigne susceptus, ita ægrotantes pro more ad vnum videt, signat, saluat. Labore igitur somnoque grauatus lectulo se prosternit, ac dum quiesceret amœnissimam vocem insomnis audit. Rochi, qui itinera, algorem, inediam, ingentesque labores perpessus es, dolorem quoque ac tormenta & corporis cruciatus meo intuitu te pati necesse est, cuius vocis dulcedine expergefactus, aucta febre (tanquam gladio sinistra ex coxa transfixa) se grauatum sensit, ita, vt eum ardore doloreque nullam quietem comparare, nec voci quidem temperare posset, oculis ad cœlum directis inquit; Et si antea, dulcissime Iesu me seruum tuum esse existimauerim, Nunc vero, cum me tormentorum tuorum parte donaueris, & me illis dignum feceris, carum me tibi ac iucundum esse compertum habeo. Cuius amore dulcia hæc mihi videntur, pro quo mortem quoque non subterfugio. His dictis rursum clamare occepit. Infirmi vero, qui affatim eo ducebantur, omnes in Rochum conclamant, orantque vt sileat, ac dolores, qui clamore non tolluntur, patienter, vti ceteri, ferat. At sanctus ille charitate ardens, ne ceteris impedimento esset, Hospitale exiit, seque ante fores humi prostrauit, pertranseuntes autem hospitem obiurgabant, iubebantque illum introduci, existimantes id hospitis incuria factum: negat hospes eum cum ceteris morari velle, ne illorum quietem perturbaret. Qui[a] de re insanus ac demens ab omnibus habitus, ex vrbe propellitur.

Apud Cardinalē triennio degit.

Varios peste infectos sanat,

B. Rochus peste inficitur.

Egreditur hospitale, ne alios infirmos suo clamore turbet

VIII. Tvm Rochus. Deo comite, baculo innixus, vt potuit, ad nemus vrbi vicinum prorepsit. Cum[b] vero grauissimo dolore premeretur ad arborum cornum quandam constitit, ibique aliquantisper conquieuit. Mox[c] in proximum quoddam tugurium se recipit. Rursus in hunc modum precatur: Quantum maiestati tuæ debeam, mitissime Iesu, qui seruum tuum experiri noluisti, eumque meritis excruciari tormentis non ignoro: Quoniam ægrotis fortasse non ea charitate, vti amor in me tuus expostulat, opem tulerit. Imbecillitati nostræ tua clementia ignoscas, obsecro, nam quis mortalium est, qui pro meritis tibi valeat inseruire. Itaque ne destituas me, Iesu clementissime, ne vè solum hic inter ferarum sæuitiam omni destitutum præsidio cadere patiaris, Deus autem admirabilis, qui seruos suos nunquam deserit, Nubeculam è cœlo confestim demittit, quæ ad tugurij ostium delapsa aquæ fontem sub ipsis Rochi pedibus profudit, qua scaturigine mirum in modum oblectatus, abluto corpore & aliquantulum refrigerato, dolorem illum acerbissimum aliqua ex parte leniisse visus est, quem quidem fontem ad hæc nostra tempora seruatum intuemur.

[a] Quasi insanus ex vrbe pellitur.
[b] Diuertit ad nemus vrbi vicinū.
[c] Ibi tuguriū quoddam ingreditur.

Aqua cœlitus sibi delata dolorē lenit.

IX. Vervm ne potum modo, sed & cibum ei tribuisse videretur, ne inedia periret, & gratum sibi esse illum ostenderet, ceteris quoque tolerandi exemplum præberet, mirum quoddam, & antea inauditum, potentiæ suæ testimonium tulit. Rus enim quodpiam huic nemori vicinum, frequentibus ædificiis, maximo sumptu erectis erat, Quo primores illius ciuitatis confugerant, quos inter Gothardus familia non ignobili, vir opulentissimus erat; Hic seruos quamplures habuit, canesq; ad venandum aptos, Ex quibus vnus ad mensam heri audacius progressus, cum Gothardus discubuisset, panem præter consuetudinem ex eius manu rapuit, indeq; profugiens ad Rochum defert: herus hoc parui fecit, familiaritati, necessitative tribuens. Verum, cum sequenti die in prandio & cœna idem fecisset, ira concitus Gothardus, seruos, quasi cibum non præbentes, conuiciis prosequitur. At illi: cibum huic ceterisque canibus, here, viuit Deus, præstamus, inquiunt, & quid sibi hoc velit ignoramus. Quod cum audiuisset, si denuo canis id molitetur, illum sequi statuit, venit paulo post, panemque, vti cœperat, rapuit: Gothardus vero confestim cibo relicto illum fugientem sequutus est, qui panem ad Rochi tugurium detulit, eique reclinato capite panem porrexit, quem Rochus accipiens benedixit. At Gothardus, qui illum continenter obseruauerat, stupore compressus inquit, inextricabiles sunt viæ tuæ, Iesu admirabilis, infinita potestas tua, singularis bonitas, & in homines tibi seruientes immensa pietas; Qui esurientes bonis imples, diuites vero, qui opibus magis quam tibi inseruiunt, egenos reddis. Quique Heliæ, coruo ministrante, cibum præbuisti. Accensus igitur diuino ardore Gothardus protinus ad Rochi tugurio[ū] peruenit, illumq; humi prostratum interrogat, Quisnam esset, aut quid mali pateretur. Tum Rochus eum obsecrabat, vt procul absistat, se enim peste vexari nunciat.

Panis B Rocho per canem defertur.

Gothardus Rochum sequutus canem inuenit.

3. *Reg.* 17.

X. Gothardvs domum reuertens secum sic animo volutat, Heu me miserum & infœlicem diuinoq; lumine orbatum! canis hic meus, cui ingenium natura negauit, & brutis annumerauit, cuius vitam, mortemque idem existimarilicet, miselli huius ægrotantis commisereſcens, tanta industria, tantoque artificio ei cibum quæsiuit, inuenit, attulit: At ego, qui diuitiis abundo, cui à natura ingenium tributum est, & commiserendi vis, non ignarus bonum nullum apud Deum immortalem absque præmio dimitti, operumque meorum mercedem exspecto; Patiárne sanctum hunc hominem solum inter feras & vepres, ab omnibus derelictum, interire? Auertat Deus tantum crudelitatis aut sæuitię in me contineri. Ad Rochum itaque extemplo reuersus, his verbis eum allocutus est. Sentio me, Beatissime vir, Deū teque simul iniuria affecisse, crudelitatemq; in te exercuisse, Reuersus itaque tecū in hoc tugurio mansurus sum, nec domum rediturus, priusquam bonam valetudinem adeptus fueris, tuus hic aduentus, Rochus inquit, eo mihi gratior quo diui-

B. Rochum accedit eū illo mansurus.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

diuina prudentia potius quam humano conſilio factum exiſtimo; Quæ hominum corda rore ſui ſpiritus perfundit, quæ futura omnia ab æterno prouidit, quæ bonum nullum ſine ampliſſimo munere prætermittit, malum aũt nullum quod non puniat, & iuſtitiam clementiæ immixtam, omni ſeueritatis rigore omiſſo, complexa eſt: neque adeo in bonos pietatis ſuę oculos defixit, vt malos deſeruiſſe videatur: eis autẽ quos elegit vitam rectam oſtendit. quemadmodum in te feciſſe coniicio. Qua ex re mihi perſpicuum eſt, poſteaquam rubore ac timore omiſſo, illi inſeruire deſideras, te gratum illi eſſe. Perge itaq;, vt cœpiſti, quo felicitatem conſequaris, quam Deum tibi promiſiſſe videre mihi videor. Hæc & quam plura alia dum diuini homines fabulantur, tantũ huiuſmodi ſermones protraxêre, vt fame premi inciperent. Admiratiq; ſunt mirum in modum, canem, vt conſueuerat panem non attuliſſe. Gothardus itaque Rochum alloquitur. Quo pacto, mi pater, cibum tibi comparabo? Cui Rochus: Futura nequaquam quærenda ſunt: modo ſpem noſtram in eum locauerimus, qui recto iure omnia regit, qui neceſſariis in rebus nunquam defuit, in ſuperfluis verò nunquam abundaſſe viſus eſt: tamen primi parentis errore mortalibus iniunctum eſt, vt labore ſudoreq; ſibi victum acquirant. Tu itaq; baculum, peram, pileum, palliumque ſumito, & circumuicina loca perluſtrato, ac panem oſtiatim mendicato. Nullum equidem parer (Gothardus inquit) laborem ſubterfugio modo Deo immortali tibique complaceam, verum omnes, qui hæc loca incolunt, me norũt, nec ſibi vnquam perſuadebunt, me, aut tantę ſanctitatis eſſe, aut in tantam incidiſſe miſeriam, vt mendicare debeã. Sequere Chriſtũ & Apoſtolos, Rochus inquit, qui quamuis Dei filius eſſet, cuius verbo cuncta ex nihilo creata ſunt, tamen à mortalibus victum quærere Deus & homo nõ erubuit. Qui verò eum ſequebantur, relictis omnibus, mendicare ſibi glorioſum exiſtimauerunt. His motus Gothardus lætus Placentiã profectus eſt: hic dum quaſdam domos percurrit, & panem petit, cum illum ditiſſimũ eſſe cuncti non ignorarẽt, ab omnibus ludibrio eſt habitus. Ad amici tandem cuiuſdam oſtiũ declinat, quo familiariſſime vtebatur; Cum verò ab eo cognitus fuiſſet, ira concitus amicus Gothardum quibus potuit conuitiis & contumeliis impetit, ac ſi patrimonium optimus vir ille, quod erat ampliſſimum, profuſiſſime contriuiſſet. Cur, inquiens, panem canibus parcius nõ exhibuiſti, quem ſi moderate illis tribuiſſes, hac miſeria careres, ac domi te ſine familiæ tuæ dedecore cõtineres, ſi verò tantillum prudentiæ aut ſapientiæ in te fuiſſet, domi potius inedia mori, quam tuorũ iniuria mendicare debueras. Verum poſtquã ad hanc inopiam, egeſtatemq;, tua culpa, tuis erroribus prolapſus es: Viue miſer, abi hinc ſcelerate, abi familiæ tuæ dedecus, malleo ſecuriq; dignus. Receſſit igitur Gothardus, iniuriæ contumeliæq; impatiẽs. Querebatur enim amicum, cui plurimum fidebat, nullum erga eum beneuolentiæ ſignũ oſtendiſſe. Tota de hinc vrbe perluſtrata cum duobus vix panibus ad Rochum regreditur, & illi rem omnem aperit. Tum Rochus, amicus ille tuus, qui Dei ſeruum deſpexit, peſte ſaucius dolore ingenti vexatur, è vitaq; hac luce migrabit: illorum tamen ignorantiæ commiſereſcendum eſt. Quapropter ciuitatem viſere ægrotoſque in Dei virtute ſanare ſtatui; tu interim hoſpitiolum, tuguriumque hoc noſtrum obſeruabis.

Placentiam vadit panẽ B Rocho & ſibi mendicaturus.

Atrociter ab amico excipitur.

Pœna Gothardum conuitiis excipientis

Sequenti autem luce Rochus nondum liber, ſumpto baculo, illique innixus Placentiam, vt potuit, proficiſcitur, hoſpitale pro more viſitat, ægrotos hilari facie, amœniſſimis verbis conſolatur, tangit, & ſigno Crucis liberat: per vrbem autem progreſſus, eo morbo laborantes, in Deoque ſperantes, ad priſtinam valetudinem reduxit. Sole autem ad occaſum inclinato, tugurium repetere conſtituit: ſolus itaque per ſyluam incedit, bruta quoque aduerſa valetudine vexata, ad Rochi pedes prouoluta, ſanitatem poſcebant; Quamplures præterea eum extra vrbem rerum magnitudine moti ſecuti ſunt, vocemque de cœlo miſſam audiuêre clamantem: Roche, Roche, orationem tuam exaudiuimus, ſanitatemque tibi donauimus. In patriam igitur Deo adiuuante reuertere pœnitentiam acturus, vt ſanctorum numero aſſcribaris. Obſtupuerũt cunctorum animi, quod nouũ & inauditum nomen audiuiſſent. Ex his vnus Deo acceptus arbitratus Rochum illum eſſe. Qui infirmos ſanabat: certior tamen fieri cupiens ſyluam ingreſſus ad Rochi tugurium ſe contulit, ibiq; eo inuento, Salue, inquit, Roche ſanctiſſime, cum perſpectum habeam Deum tui miſertum, ſanitatem, bonamque valetudinem tibi reddidiſſe & te in patriam reuocaſſe, priuſquam hinc diſcederes, te viſere volui, & quia Deo te gratiſſimum eſſe percepimus, vrbem hanc noſtram, & nos omnes ac fortunas noſtras, tibi cõmendamus, & tuo auxilio fouendas tradimus. Rochus, qui nemini adhuc nomen ſuum prodiderat: quis te, inquit, nomen hoc meum eſſe edocuit? ille rem, vt acta eſt, enarrat. Rochus primo autumans neminem, præter ſe, vocem illam audiuiſſe, hunc quoq; intellexiſſe didicit. Genibus ad terram flexis hunc orat, ne mortalium cuipiam aperiat eum Rochum eſſe, vt ignotus libere & ſine animi moleſtia in patriam redeat; Ille ſe facturum promittit.

B. Rochus Placentiam profectus multos à peſte liberat.

Voce de cælo curatur.

XI.

Gothardus autem, paulo ante peſte Rochum ſanctum ſaucium vix ambulare potuiſſe, mox liberum & incolumem euaſiſſe conſpicatus, diuino munere id factum exiſtimans, maiori veneratione illum eſt proſecutus. Ad quam conuerſus Rochus, quibus poteſt rationibus hortatur, vt in ſyluis vitam degeret, & Deo inſeruiret: qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortãdo, qui præeſt in ſolicitudine: ſacculum item contexat qui tineas non formidet, talemque ſe ſuperis præbeat, vt eum cœleſti conſortio dignũ illi exiſtiment. Cum verò ad mortem ambo peruenerint, vti in hac fluctuoſa rerum ambage, ærumnarum laborumq; ſocij extitiſſent, ita tum vna diuino lumine fruerẽtur. Quo, inquit, viſo, mi Gotharde, nihil vlterius quæritur, nihil appetitur, cum in eo ſint omnia, quæ ad perfectam diuinitatis maieſtatem concurrunt, ita vt nullam ſocietatem reddat. Verum innixus aliquando ſpectantes: quo magis illud intuentur, eo magis videre cupiunt, iuxta illud ſacrum: Spiritus meus ſuper mel dulcis, & qui me edunt adhuc eſuriunt, & qui me bibunt adhuc ſitiunt. Eya igitur, mi Gotharde, illum ſequere, qui ex nihilo creauit omnia, qui nos omnes non amat ſolum, ſed fouet & complectitur, qui non fortunas noſtras, non vxores, non liberos, non denique mortalium rerum quicquam, verum cordis ardorẽ eius amore & charitate accenſum, non ſuo, ſed noſtro commodo, optimi parentis more, requirit. Cui Gothardus: Diue pater, inquit, ſcito me omnia facturum, ſi modo tecum peregrinari paſſus fueris, itineriſq; comitem me tibi adiunxeris, aut ſaltem vna mecum hic aliquantiſper immoratus fueris, quo diſciplina iſta tua imbut⁹, facilius eremi incõmoda ſufferam. Quod cum Rochus intellexiſſet, non parum huic viro, iam ad bene beate recteq; viuendum inclinato ſe profuturũ ratus, mutato conſilio morã dierum aliquot, ſub veteri ſolitoque tugurio, cum Gothardo traxit. Quo tempore Rochus diuinarum rerum peritiſſimus, Pauli Eremitæ dogmata, Hieronymi, Antonij, cæterorumque qui in eremo vitam contriuêre inſtituta Gothardum edocet.

Eccleſ. 24.

XII.

B Rochus perſuadet Gothardo vt in ſyluis permaneat.

In patriam redit.

Quibus peractis relicto in ſylua Gothardo Rochus Deo comite longis itineribus in Galliam delatus eſt, Quæ armorum ſtrepitu, bellorumque turbine vexabatur. In patriam itaque iter dirigens ad oppidum quoddam peruenit, quod Rochus patruo, vti iam diximus donauerat, præfectum que eius loco ſuffecerat. is in templum promore conceſſit, qui à lictoribus comprehenſus (exploratorem enim illum arbitrabantur) in vincula coniectus ad principem deducitur. A quo quiſnam eſſet interrogatus, Ieſu Chriſti ſeruum & peregrinum eſſe, inquit, orauitque, vt voce ſua proſe qui eum fineret. Princeps Rochum ob habitum & ſqualorem, haud quaquam agnoſcebat, illumq; in carcerem ceterorum omnium maxime tenebroſum, belli ſuſpicione: formidineq; compreſſus, detrudi iuſſit, & cuſtodibus imperauit, vt illum diligenter obſeruarent. Qua ex re Rochus Deum immortalem ad genus ærumnia-

XIII.

Capitur.

rumnarum, quod grauissimum videbatur, vt illum elegisse arbitratus est, illi gratias habens, quod omni cruciatus genere eum dignum fecerit. Carcerem itaq; ingressus, tenebrarum fœtoris, ac scorpionum socij, ad terram, reclinato genu, Deum ac Virginem orat, ne illum deserant, virtutem præstent, quo facilius cætera incommoda patiatur. Hic igitur maximis laboribus, maxima vitæ austeritate, vigiliis, verberibus corpus cædendo, tanta abstinentia, vt coctum aliquid sumere luxuriam putaret, tantum deniq; corpus contriuerat, vt vix squalida membra humi colligeret. Quinquennium ibi consumpsit. Quinquēnium in carcere hæsit.

XIV. Qvo exacto se ad extremum vitę deuenisse ratus, carceris custodes, vt sacerdotem quempiam ad eum introducat, exorat. Deductus igitur sacerdos, carcerem lumen necvnde acceptantem, splēdore perspicuum, ingreditur qua de re mirum in modum obstupuit. Rochū deinde, intuens, & faciem ipsius diuinum quidpiam spirare, fulgoremq; oculorum demiratus, Semianimus factus, verbum vix eloqui ausus est, & quid vellet, Rochum postulauit. Tunc ille ad sacerdotis pedes prouolutus, delictorum veniam implorat, rogatq; Eucharistiam sibi dari. Sacerdos lachrymans ad principem se confert, ac monet quàm modestissime, graui iniuria Deum affectum esse, ꝙ sanctissimum hominem, omni prorsus scelere alienum, quinquennio iam in carcere tenuerit: vitæ austeritatem, hominis patientiam, lumina præterea in carcere visa narrauit, Quæ omnia sanctitatis indicia sunt. Hac re passim per oppidum vulgata ducti pietate oppidani, videndi hominis desiderio tenebantur, & se ad carcerem cateruatim conferunt. At Rochus, morbo correptus, cum aliquantisper quieti se dedisset, Dei nuncius ei in somnis visus est, sic inquiens: Tempus est, mi Roche, vt tuam hanc sanctissimam animam in patris sinu collocem. Quamobrem, si quid pro te aut mortalibus quicpiam optandū proposuisti, antequam è vita migres, à Deo optimo maximoq; petito, fiet enim quodcunq; optaueris. Tum Rochus: Parēs, inquit, mitissime, qui populū tuum ab Ægyptiorum manibus, sinus Arabici pelago liberasti, qui Loth in te sperantem ex vrbibus nequissimis cathaclysmo eripuisti, qui Ionam seruasti, qui nullum in te sperantem reijcis, neminem frustraris, omnes in te confidentes, & auxilium implorantes, qui nomen aut patrocinium nostrū inuocauerint, à sæuissima peste seruare, protegere, ac tueri nō dedigneris, nec id nostris meritis: sed miserationis & clementiæ tuæ magnitudo orationi meæ concedat: hanc præterea miseram & sontem animam tua pietate maiestatis tuæ conspectu dignabere. Quamuis nihil vnquam in hac vita egerim, vt tanto munere dignum me fuisse existimem, pietatis tñ & clementiæ tuæ vim erga me, benignissime Iesu ostendito. Qua oratione habita, Deum optimū maximum, clementissimū (cuius esse obiectumq; illud beatificum viuens adhuc in cœlum raptus conspicatus) optatis suis annuisse cognouit. Quæ munera etsi rerum omnium opifex suapte potentia mortalibus elargiri potest, maiestatis tñ suæ munificentiam, clementiamq; sanctorum suorum meritis ita expoſcentibus, velut instrumentis quibusdam, in nobis exercet, voluit enim Deus suo nomine dæmonia eijcere, serpentes tollere, super ægros manus imponētes ad pristinam valetudinem reducere. Exorata igitur diuinæ amplitudinis claritate, Rochus humi deiectus, oculis ad cœlum reuolutus, artubusque modestissimè compositis animam superis reddit. Carcer illuminatur. S Rocho prædicitur hora mortis. Orat pro peste infīciendis. B. Roch9 in cœlum raptus fuit.

XV. Tvm verò, qui ad carcerem cōuenerunt, lucernas ingentes intus per quasdam rimulas lucescere inspiciunt, id ad carceris custodem deferunt: qui confestim, reclusis foribus, beatissimum corpus solo prostratum: ad caput & pedes lucernas ardere cōperit: ad latus vero tabella his literis inscripta inuenta est. Peste laborantes ad Rochi patrocinium confugientes contagionem illam truculentissimā euasuros. Quod vbi ad principē delatum est, magnitudine rei commotus, sanctissimum corpus summa pompa ad templum deferri iubet, quam & ipse præsentia sua exornauit. Principis vero mater cum Rochi nomē in tabula compertum legeret. Filium his verbis alloquitur: Hic nepos tuus est ex fratre genitus, quo defuncto hic benigne tibi imperium concessit, & in Italiam externasque regiones profectus est, vt verò certiores reddamur, corpus adeamus, in cuius pectore si crucē comperiemus, hunc illum esse scito. Qua cruce inuenta mater principem obiurgare occepit, eius crudelitatem detestata, cuius causa vir sanctissimus immerita morte & familiæ suæ dedecore extinctus est; ex quo plangor & vlulatus fit. Oppidani olim principis sui cadauer, sanctissimumq; corpus, lachrymis humectant, osculaq; defigunt, iustisq; rite exequiis, princeps magno impendio ei templum erexit, Diem solemnem, quo D. Rochus obiit, imperat sextodecimo, sc. Calend. Sept. Anno Christi M.CCC.XXVII. Olimpiadis verò quingentesimæ vicesimæ septimæ, anno secundo, quo solemne statutumq; sacrum ad hæc vsq; tempora ab incolis celebratur. Cuius sanctissimi viri merita atq; opesupra septimum & octogesimum annum Italos latuēre, & eius corpus iam Venetiis ornatissimo templo reseruatur, religioseque colitur. Moritur. Agnoscitur mortuus. Ei templū erigitur.

XVI. Anno verò M.CCCCXIIII. Calend. verò Iulias quintodecimo, Christi fideles & Romanæ Ecclesiæ prælati; quo Græcorum hæresin tollerent, omnes in vrbem Cōstantiam Germaniæ celeberrimam, in vnum conuenēre. vrbem illam pestis sæuissima inuasit, ita vt oēs de fuga consulerent: Arbitrati. n. sunt id dæmonum opera factum, quo Dei Ecclesiam, Petriq; nauiculam, si naufragare non possent, illam saltē turbare ac agitare conarētur. At Deus clementissimus nolens rempublicam Christianam perdere, dum prælati mortē formidantes ad vnum oēs vrbem relinquere statuissent, adolescens quidam Germanus, Christianam religionem labefactati timēs, diuino numine afflatus, supra ætatem audacius, patres sic alloquitur: Etsi Deus omniū cōditor sacrosanctam Romanā Ecclesiam, Christianamq; rempublicā, & vrbem hanc saluare pōt, voluit tñ sanctis suis præcipua quædam elargiri, quibus intercessoribus mortales vota & optata consequantur. Audio. n. Rochum quendam à Gallis summa in veneratione habitum, cuius meritis omnes ad eum confugientes, peste liberantur. Vobis itaq; consilium do, patres optimi, vt ad illum confugiamus omnes, corpusq; nostrum inedia castigemus, & sub Rochi vexillo, signoq; supplicationes per vrbem facite: ac illum orate, vt apud Deum, cuius rem agimus, precibus instet, vt vrbi sua miseratione salutem præstare non dedignetur. Adolescentis consiliū patres omnes approbauere: & solemni pompa Rochi imaginem, omni comitante populo, per vrbem deferūt, supplicationes pro more agunt, corporaq; ieiuniis & verberibus castigant. Quibus peractis difficile dictu est, quam breui pestis illa euanuerit. Quapropter ciues & incolæ, omnisque conuentus, luctum & mœrorem in gaudium conuertunt, & sanctum virum maximo honore Germani quoq; prosecuti sunt. Fœliciter itaq; Christianis rebus compositis, soluto conuentu, Itali ad nos Rochi nomen detulēre, ad quos tandem longo postliminio reuersum basilicas, sacella, templave in eius nomen construendi materiam præbuit. Ad quæ confugientes, imagines, statuas, vororum argumenta, & sanctissimi viri opera intuentur. Quæ si scriptis mandare velimus, difficilius profecto nobis esset principium, quum exitū reperire. Quapropter consultò missa faciemus illa, ne, si incuria nostra tantorum operum merita minus laudauerimus, illi gloriæ partem subtraxisse videamur. Hunc itaque omnes imitemur, hunc piis orationibus prosequamur, vt Deo simul & illi seruientes, eius supplicationibus diuinæ clementiæ munera consequamur, Amen.

AN. 1240.

VITA S. HYACINTHI CONFESSORIS ORDINIS FRATRVM PRÆDICATORVM, SCRIPTA PER LEANDRVM ALBERTVM eiusdem Ordinis.

16. AVG. S. Hyacinti originem duxit ex Comitibus de Odrouons.

HYACYNTHVS ex oppido Poloniæ Saxo nobili stemate originem duxit. Is quidem ætatis suæ initio bonis præceptoribus traditus est erudiendus, & tantum profecit, vt breui condiscipulos ac coætaneos in literaria palæstra plures superauerit: Erat ei sanguinis vinculo coniunctus Iuo [a] Cracouiensis Antistes virvenerandus, cuius iussu sacris initiatus, canonicatum in Ecclesia Cracouiensi accepit. Quod vbi fecit prudentissimus Antistes perpendens sacerdotes sine literis esse cæteris ludibrio & sibi ipsis opprobrio, ne tanti iuuenis animus vilisceret, aut in delitiis constitutus obrueretur segnitia, eum duxit in Theologia instituendum, vt procedente ætate, quod sibi ex officio incumbebat, peragere posset. O vtinam nostris temporibus, omnes sancti eius antistitis vestigia sequerentur. Non enim tantarum literarum penuria apud sacris initiatos esset. Quinimo & sese & alios plene de sacra scriptura instruere possent. Exaudiens Iuo Hyacinthũ in Theologia multum profecisse, continuo ad se reuocauit, & visa eius doctrina cum modestia, ac morum honestate coniuncta, qua præ aliis pollebat, vltra quam dici potest eum amare cœpit. Quin ea die anxius erat & solicitus, qua illum videre non poterat. I.

a Iuo patruus S. Hyacinthi, eum Canonicũ Cracouiẽs. facit.

Iuo S. Hyacinthũ secum Romam ducit.

FORTE ea tempestate Iuonem Romam persoluendi voti gratia petere oportebat, qui inter cæteros Hyacinthum seligens secum duxit. Iisdem diebus Romæ D. Parens Dominicus coram Iuone ac pluribus aliis venerandis viris Neapoleonem suis precibus à morte ad vitam reuocauit. Qua re tanta admiratione Iuo captus fuit, vt protinus sanctum patrem colere ac obseruare cœperit & eius familiaritate plurimum vti. Tunc enim parens Dominicus Romæ agebat, flagitans ab Honorio Pont. Max. ordinem à se inchoatum Prædicatorum approbari atque diplomatibus Apostolicis ornari. Quod & assecutus est Dei beneficio, & parentis eius beatissimæ Virginis interuentu. Igitur Iuo sancti viri captus dulci consuetudine, enixe B. Patrem rogabat, vt dignaretur fratres aliquos Poloniam mittere, quorum gratia & exemplo, per Prouinciam cœnobia extruerentur. Pater vero Dominicus se ei morem gesturum dictitabat libenti animo, si fratrum copia suppeteret. Quare se angi plurimum affirmabat, eo quod eius petitioni ac voto satisfacere non posset: tamen ipse iuuenes probos proferret, si quos ipse haberet, quos sanctæ conuersationis vestimenta oblectarent, & eos imbutos sanctis moribus penes se & nutritos breui admodum tempore illuc pro desiderio mitteret, quo fieret, vt voti compos esset. Porro præclarus Antistes, consilio illius vsus, ex omni familia sua tres iuuenes morum honestate pollentes delegit, videlicet Hyacinthum, de quo verba facturi sumus, Ceslaum, & Hermannum Theutonicum, iuuenes vtiq; raros, & tanta prouincia dignos, credidit q; viro sanctissimo Dominico, vt sub eius magisterio erudirentur in his, quæ ad Dei cultum & religionis augmentum attinerent. Quos B. Pater lætabundus suscipiens toga prædicatoria induit, ac secum per annum distinuit, vt lenitate, charitate, paupertate, ac cæteris virtutibus ornatos post annum Poloniam, iuxta sancti Antistitis votum, mitteret. II.

S. Dominicus excitat Neapoleonem à morte suis.

S. Hyacinthus, Ceslaus & Hermannus habitum ordinis Prædicatorij à S. Dominico suscipiunt. Anno 1216.

IGITVR eo tempore elapso, cum satis in sancto proposito confirmati viderentur, inque sancta conuersatione plenissime eruditi, efflagitante Iuone, placuit viro Dei Dominico Hyacinthum, Ceslaum cum Hermãno Conuerso Poloniam mittere. Qui accepta sancti viri benedictione, in nomine Domini nostri Iesu Christi iter arripuêre. Contigit eos per Germaniam transire, & in Frizascensi vrbe concionari cum tanto consensu & populi fauore, vt protinus compellerentur ibidem à populo cœnobium construere, & illud amplissima sacerdotum, & sacris initiatorum multitudine repleri. Id factum intra mensium sex spatium, quod pene miraculo ascribi potest. Quos cum ingenti gaudio per eos receptos moribus & ordinis nostri institutis imbuere. Dein relicto ibi Hermanno Conuerso Cracouiam, vt Patris Dominici iussa complerent, petierunt. III.

Mittuntur in Poloniã.

Cœnobiũ fratrum Prædicatorum in Carinthia in ciuitate Frizacensi extruunt, vbi Hermannus remanet.

VBI cum summa omnium lætitia, & plausu populi, tum cleri, excepti, in ædem sanctissimæ Trinitatis, iuxta literarum Apostolicarum tenorem, & vota sancti Antistitis Iuonis, collocati sunt. Cœpit demum omnis ciuitas, seu nouitate rei (vt fit) seu magis sanctissimis moribus & doctrina viri Dei Hyacinthi, & Ceslai capta, ingens cœnobium ponere, veluti præsagiens, quod futurum erat, videlicet plurimos ad sanctum religionis apicem peruenturos. Quod rei postmodum euentus plenissime docuit. Erectis ædibus vt ibidem inhabitari posset, cœpit Hyacinthus vitam aspertimam, ac prorsus durissimam agere. Quippe à [b] parente Dominico viuendi formulam acceperat. Erat animo pariter & corpore mundus, corde lenis, puritate nitidus, & mira præditus charitate. Sed vt vnico verbo omnia explicem, Hyacinthi vita omniũ virtutũ exemplar fuit. Atqui tãta charitate præfulsit, vt alienas calamitates ceu suas defleret, & ad Deum Optimum Maximum pro illis preces emitteret. Templo pro cubiculo vtebatur, nec certum locum ad quiescendum habebat, sed aliquando lassa membra, vbi se inueniebat, in terram collidebat, quieti aliquantulum vacans. Noctibus singulis funibus nodosis corpus tundebat. Sextam feriam, & beatissimæ Virginis Mariæ, ac Apostolorum vigilias, duntaxat pane & aqua celebrabat. Desidiæ ac inertiæ hostis acerrimus. Quippe aut litteris, aut concionibus, vel audiendis sordidorum hominum improbis gestis pro impunitate à Domino suorum criminum impetranda, vel orationibus operam dabat. Visebat libenter ægrotos, ac suis dulcissimis colloquiis subleuabat. Verum de moribus hactenus. IV.

Parochia SS. Trinitatis Cracouiæ conuertitur in cõuẽtũ fratrũ Prædicatorum Anno 1217.

b Formula vitæ S. Hyacinthi.

QVVM aliquã in vigilia Assumptionis beatissimæ Mariæ ante aram positus ingenti cum affectu tantam celebritatem diei meditaretur, & totus lachrymis perfusus anhelaret ad illam felicẽ ac cœlestem domum, vt perfrui tantis gaudiis aliquando posset, è vestigio conspexit è cœlo prolabi lucem ingentem super aram, cuius in medio Reginam cœli sibi dicentem collocatam vidit: Macte virtutis esto, Hyacinthe & lætare, eò, quòd tuæ à filio meo, & à me exaudiuntur preces. Quod enim petendum duxeris, me interueniente consequêre. Continuoque in cœlum sese recepit. Cuius in recessu tanto concentu, ac tam dulci harmonia Hyacinthi aures oppleræ sunt, vt vix enarrari posset. Exinde tantam in Deum fiduciam sumpsit, vt minime se in cassum aliquid ab eo petere posse arbitraretur. Huius rei seriem semotis arbitris Floriano & Godino sociis narrauit, affirmans Dei matrẽ præcipuam patronãe esse fratrum Prædicatorũ. V.

B. Maria virgo apparet S. Hyacintho.

Beata Maria Virgo singularis Prædicatorum patrona

ALIQVANDO contigit ipsum iter habere Pronium, eiusmodi enim loci nomen est. Erat autem medium intersecans iter flumen, quod phesallo traiiciebatur. Tum fortè intumuerant aquæ. In citeriore igitur amnis ripa consistens animaduertit in vlteriore turbam virorũ ac fœminarum, quasi quendam in medio tenentem. Admirabatur plurimum sane, & quid subesset causæ nesciebat. Igitur transmisso amne comperit, multitudinem illam adolescentem quendam aquis obrutum deplorantem. Ast vt animaduertit vita functi matrem Hyacinthum adesse, missis cæteris, ad pedes eius prouoluta supplex efflagitabat, vt ad vitam filium reuocaret. Hyacinthus vero sciscitabatur, qua hora filius naufragio periisset: vt cognouit, quod pridie periisset, & tunc primum ex aquis eductus fuisset, habuit orationem ad Deum. Et ad matrem conuersus ait: Bono esto mulier animo. Et adolescentis apprehendens manum, Petre, inquit, (id enim illi nomen erat) Christus Dominus noster, cuius gloriam prædico, intercedente beata Virgine matre te ad VI.

Petrum de Prolchuo

vitam

vitam reducat. Nec mora, qui fuerat mortuus, reuixit, coram toto illo virorum ac mulierum cœu. Et matri * Falisflauæ mulieri nobilissimæ reddidit incolumem. * a. Falislauæ. in Istula submersũ resuscitat sanctus Hyacinthus anno 1221.

VII. PRANDETA nobili genere matrem habuerat paralyticam, quæ nulla medicorum ope sanari potuit. Is vero ingentem pecuniam medicis exoluerat, vt mater eo morbo liberaretur, sed nihil profecerat. Cupiens autem filius matri solatium aliquando præbere, nihil omittebat, quod speraret ei posse prodesse. Fortè audierat Hyacinthum virum Dei morbos ægrotantibus depellere, quod vbi cognouit, non negligens, solicitus de matre, Cracouiam deduxit, sanctoque viro obtulit, impense rogans sibi sospitem illam reddi, dicens: Hyacinthe ecce matrem, filiam tuam, sic paralysi dissolutam, vt nec recte etiam loqui valeat, quæso, vt pristinæ sospitati restituas, quod humano adminiculo haudquaquam fieri posse hactenus expertus sum. Tunc vir Dei misericordia motus, inquit: Filia, Dominus noster Iesus Christus te à morbo liberet, quo premeris, & vsum tibi linguæ restituat. His dictis continuo sospes facta est, & linguæ vsum cum cæteris membris integrum recepit. Iudkam de Kolezilicz paralyticã sanat. Anno 1222

VIII. MVLIER grauissime ægrotans, & iam desperata salute, precibus obtinuit ad se deduci virum sanctum Hyacinthum cui vim morbi, quo capta erat, aperiens rogabat, vt se manu tangeret, sperans se illico sic sospitem reddi posse. Vt erat Hyacinthus ad commiserationem pronus, ægrotanti opem ferre cupiens, prius oratione ad Deum emissa, manu illius caput contingens, mox eam incolumem dimisit. Aliam agonizantem sanat, eodem anno.

IX. PORRO vir Dei Christi vestigia sequi cupiens, posteaquam sub Iuonis Antistitis venerandi votis feciſſe animaduerterat, Ceslaum in Bohemiam misit, vt sacrum verbum euangelizaret. Qui [a] imperata propere perficiens in Praga vrbe cum Hieronymo socio ita egit, vt post non multos dies cœnobium cum æde diuo Clementi dicata, pro partibus Prædicatoriis ædificaretur. Deinde [b] Vratislauiam petentes in honorem diui Adalberti cœnobium aliud extruxêre, quo Ceslaus miris coruscans prodigiis in Domino quieuit. Hyacinthus vero in Orientalem progrediens plagam, vitæ verbum indefesse disseminando, quod apprime callebat, peruenit Visogradum Musouiæ vrbem. Prætefluebat siquidem vrbem amnis. Ad quem cum deuenisset cum sociis, nec transmittì posset absque lintre, nec lintris copia esset, admonuit socios, vt diuinam opem precibus expoſcerent. Cum [c] igitur aliquantulum orasset, extenso pallio super aquas primus omnium intrepidus supergrediens, cohortatus est socios, vt idem fidenter facerent. Sicque super pallio, veluti super naui, amnem transmisere illæsi. Quod vbi in vrbe vulgatum est, accurrunt ciues rem admirantes, & virum Dei ingenti cum honore in vrbem introducunt. Illinc exiens adiit [d] Chion, habens itineris comites Godinum, Florianum, & Benedictum, viros nostræ religionis toga indutos. Ibique per quadriennium permansit, docendoque, & concionando miris coruscauit prodigiis. Quo factum est, vt templum erigeret [e] beatissimæ Virgini Mariæ, quo possent patres Prædicatores inhabitare. Eo itaque temporis interstitio immensam sacerdotum ac laicorum cateruam sanctæ conuersationis toga induit. Initio vero quinti anni Cracouiam repetiit, dimisso Chion viro venerando Godino. Sed diuertens per Gadofriam, & verba vitæ disseminans, verbaque miraculis confirmans, plurimos ad sanctæ conuersationis habitum sumẽdum impulit. Quapropter [f] ædibus cœptis extrui, relicto ibi Benedicto, tandem Cracouiam cum Floriano peruenit. Ceslaus mittitur à S. Hyacintho in Bohemiã Anno 1222. a Pragę cœnobium S. Clementis accipit; [quod modo collegiũ est Societatis Iesu] ibique Hieronymum relinquit. b Vratislauiam proficiscitur, ibi cœnobium

S. Adalberti construxit, & moritur c S. Hyacinthus cum sociis Istulam fluuium prope Visogradum vrbem superiecto pallio transit. d Kioviam Russorum metropolim adit S. Hyacinthus. e Ibi monasterium in honorem B. Mariæ Virginis ædificat f Gedani cœnobium incipiens ibi Benedictum relinquit.

X. POSTEAQVAM Cracouiam reuersus est, Clementia mulier cordata nobilis genere, nobiliorque moribus ex vico * Coseler (vt vulgari eorum vtar vocabulo) forte Hyacinthum virum venerabilem, relaxandi parumper animi gratia, ad suburbanam villam inuitauerat. Cognouerat eum vigiliis & ieiuniis nimis attritum, vt refocillatione corporis non modica indigeret. Annuit Hyacinthus & die dicta ad locum constitutum irruens, segetes passim grandine tactas offendit. Fortè proxima erat messis. Porro XIII. Kal. Aug. hoc accidit. Igitur ad Clementiam tristis ea de causa peruenit. Quæ prolapsa ad pedes sancti viri, deflebat propriam, & aliorũ calamitatem. Vt vero vulgatum est per vicum, adueniſſe virum Dei, missis omnibus, prouoluti ad pedes eius flentes, vt se tanta calamitate adiuuaret, eum obsecrabant, atque obtestabantur. At vir Dei in fletum & ipse prorumpens, illorum miseratus sortem, iussit eam nocte illos insomnem ducere, Deumque precibus fatigare, quod & sese facturum spopondit. Qui dicto famuli Dei audientes, postquam illuxit, segetes obtritas pridie à grandine, quantum ad suos agros pertinebat, in priorem restitutas inuenerunt statum, ac si nullam grandinis vim passæ fuissent, finitimorum vero prout grandine obrutæ fuerãt iacentibus. Qui animaduertentes diuinam clementiam, Deo & sancto viro gratias maximas egerunt. *al Koscziellecz. Segetes grandine percussas restituit Anno 1238.

XI. ALIQVANDO venit * Felix Grusonia nobilis mulier sterilis (porro annos viginti cum conitige egerat nec filium tulerat) cum fletu rogans vt Deum precaretur, ne perpetuò sterilis esset, sed vt Deus illi filium elargiretur, ne opprobrio tam diu marito foret. Coniunx enim angebatur carens filiis, cum abundaret diuitiis de hærede sollicitus. Ait vir venerandus: Vade, inquit, filia, & pedem referas domum, nec verearis quia filium habebis, quo viri insignes originem ducent, tam præstantes diuitiis & viribus, quam in Ecclesia præsidentes. Haud falsus vates fuit. Quippe & filium tulit, & viro sancto gratias immensas agens portauit, ex quo ingens virorum præstantissimorum caterua deriuauit. *al. Fœlicia Gruszouska. Matrona sterilis S. Hyacintho prædicente filio à Deo donatur Anno 1240

XII. ACCIDIT aliqñ quendam locum concionandi gratia petere (cui castro nomen est) & ad pedẽ montis peruenies offendit * Vistolanam mulierem cordatam in bigam duos natos cæcos educentem, quos luce orbatos ante VII. annos pepererat. Quæ vt virũ Dei Hyacinthum adesse cognouit, mox è biga descendens, humiq; ad eius genua prouoluta, filiis ante pedes eius positis lachrymans, inquit: Eya vir Dei, En ego infelix luce priuatos iam septem annos hos natos enixa sum, fortunæ ludibrium. Quamobrem rogo teque obtestor, ne patiaris hac calamitate me deinceps vexari. Hoc efficies si fueris Deum precatus. Te enim rogante non dubito fore, vt filij mei lucem consequantur. Porro Hyacinthus mulieris verba exaudiens deflens præsentem eius sortem maxima fultus in Deum fiducia cæcos retigit dicens: Dominus noster Iesus Christus, qui cœcum natum illuminauit, ipse vobis beneficium oculorum impendat. Simulac signo crucis illos muniuit, è vestigio videntes dimisit. * al. Vitoslauskam. Duos cęcos natos illuminat Ann. 1244.

XIII. * PRIBISLABA nobilis matrona & vidua, ex vico vulgo dicto * Scenita, Filium Vislaum vnicum sibi Cracouiam ad sanctum virum præmisit vt exinde ad se educeret. Functa legatione Vislao Hyacinthus inquit: præcede fili, præcede. Ego. n. mox te subsequar. Igitur adolescens viri Dei dicto audiens progreditur. Forte itineris medio præterfluit Fluuium vulgo dictum Raba, quod ea nocte, siue imbribus, siue niuium resolutione, vltra consuetudinẽ ad summum excreuerat. Qui adnitens transire non aquarum vim formidans, cum armigero ex equo aquarum vi dejicitur, obruitur aquis, vix armigero euadente: mater vero prodente puero filij miserandam sortem audiens, illico pluribus matronis sociata, ad amnem accurrit deplorans suam ac filij ingentem fortunam. Hyacinthus iter cœptũ prosequens facile amnem cum Clemente socio traiecit, totus admirabũdus, vnde tot matronarum caterua illuc clamantium aduenisset. Ast Pribislaba Hyacinthum adesse iam animaduertens, concito gradu ad pedes eius prouolura: Heus, inquit, Hyacinthe tua causa filium amisi vnicum, quo me vertam misera, quæ coniuge & filio simul orbata sum. Igitur senectutis meæ vnica spes, vnicum præreptũ est solatium. Obtecro obtestorq; te, ne me in tanta calamitate positam deseras. Ast Hyacinthus vir Dei lachrymans paululum è via degrediens, flexis genibus Deum impense rogauit, vt infelici matri * vulg. Przybislauska. * vulg. Serniky.

opem ferret. Eo itaque ab oratione ſurgente, Ecce contra aquarum impetum adoleſcentis cadauer ad amnis ripam applicuit. Et eo ab aquis educto occurrens cum omni multitudine, mater ad pedes Hyacinthi inclamare cœpit. Reddidiſti, vir ſancte, mortuum, & viuum reſtitue. At vir Dei ad corpus accedens: Fili, inquit, Vislae, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui omnia viuunt, ipſe te viuificet. Vix verba finierat, & ecce mortuus reuixit.

Submerſũ vitæ reſtituit S Hyacinthus anno 1157.

IGITVR Hyacinthus vir venerandus poſt labores maximos quos pertulerat vinea Domini Sabaoth, poſt ingentia ſigna per ipſum edita, diuina tandem dulcedine illectus toto mentis deſiderio exæſtuabat, cupiens hac mole carnis ſolui, & eſſe cum Chriſto. Quare in oratione poſitus, deuotiſſime efflagitabat votum ſuum expleri à patre miſericordiarum. Exaudiuit quippe eum Dñs, & ſibi vitæ terminum intimauit. Quare die poſtero, qui fuit dies D. Dominici feſtus, in ægritudinem incidit, qua cognouit vitæ ſuæ finem adueniſſe. Inualeſcente itaq; vi morbi, in vigilia Aſſumptionis beatiſſimæ Virginis Mariæ, iuſſit acciri quotquot aderant ſeniores in cœnobio Cracouienſi, ſicq; è grabato verba fecit: Ego, filij chariſſimi, Dño me vocante, die craſtina vos deſeram. Igitur quæ ex ore parentis Dominici audiui, tanquam hæreditario vobis iure relinquo. Primum vt cordis lenitatem, animiq; manſuetudinẽ ſeruetis, dilectionem, ac mutuum amorem amplectimini, ſequaminiq; paupertatem. Hoc.n. teſtamentum eſt æternæ hæreditatis. His dictis conticuit. Poſtero die deuote officio reddito (quas canonicas horas appellant) fultus Eccleſiæ ſacramentis, aſtantibus omnibus fratribus, ſtantibuſq;, & ad Deum porrigentibus preces, erectis in cœlum luminibus, prorumpenſq; cum lachrymis in illum pſalmum: In te, Domine, ſperaui, non confundar in æternum, cum dixiſſet: In manus tuas Domine cõmendo ſpiritum meum, mox ſpiritũ efflauit Et deductus eſt ante Deum ſanctorum miniſterio Angelorũ, quorum conſuetudine adhuc in humanis agens ſæpe recreari ſolebat, quo æterno æuo frui cum ſanctis omnibus licet. Vita functus eſt ſanctiſſimus pater Hyacinthus anno Domini 1257. Idibus Septemb. hora ferme nona. Tantus autem omnes, qui aderant, luctus inuaſit, vt ex iis nonnulli præ dolore parum animi compotes clamorem extollerent. XIV.

Moritur anno ætatis 71.

POSTQVAM illius mortem fama vulgauit, incredibilis repente ciues plebemq; Cracouienſem oẽm adeo luctus occupauit, vt nullus à lachrymis temperauerit. Concurrunt, & vndique virorum ac mulierũ agmina, & ad ſancti viri corpus confluunt viſendi vel tangendi gratia. Funus eius Prandeta Cracouienſis Antiſtes, vir venerabilis, cum omni multitudine ciuium, & plebis ingenti cum luctu celebrauit. Ea ipſa die adoleſcens equo euectus in campo S. Floriani (ſic eum locum vocant) Zaglichæ filius, incaute agitans equum, in terram prolapſus mortem obiit. Vt vero Zaglicha & Florentia eius parentes intellexêre, filij accepto cadauere, maximo cũ luctu multitudineq; ciuiũ comitante & conlachrymante ad ſepulchrum detulerunt Hyacinthi, expoſcentes precibus eius à Deo ſibi filium viuum reſtitui. Nec mora, poſt horæ ſpatium adoleſcens mortuus repente reuixit, incolumis, abſq; vllo vulneris ſtigmate, aſſerens in cœlum ſe cum Hyacintho fuiſſe deductũm. Pro reſtituto ad vitam filio parentes Deo & beato Hyacintho gratias immenſas agentes, domum ſunt regreſſi cum ingenti gaudio. XV.

Zegota mortuus ad ſepulchrum S. Hyacinthi excitatur.

VENERANDVS Antiſtes Prandeta celebrato ſancti viri funere, templum D. Stanislai ingreſſus eſt. Ibiq; ante aram beatiſſimæ Virginis Mariæ procumbens, feſſus labore, aliquantulum leui admodum ſomno captus eſt. Putauit ſe iuuenes quoſdam videre tunicis albiſſimis indutos, binos chorum ingredi, duosq; præclariſſimos viros ſubſequẽtes, alterum pontificali thyara præditum, prædicatoria toga alterum indutũ candore ſcapulare & tunica immenſo fulgentibus, duabuſq; redimitum coronis, & rei inſolitæ proceſſum admiranti ſibi dixiſſe Pontificẽ: Sum Stanislaus Antiſtes, & quem mecum cernis fratrem, Hyacinthus eſt ex ordine Prædicatorum, corona doctoratus, & altera corona virginitatis ornatus, quem hac gaudebunda beatiſſimorum ſocietate ſpirituum, in illam perpetuam ac felicem vitam, qua frui licebit, Deo æterno deduco: moxq; Stanislaum incepiſſe dulci ad alta voce illud eulogium, Lux perpetua lucebit ſanctis tuis, domine, & ſanctis illis ſpiritibus proſequentibus, cum magno fulgore ſcandiſſe cœlum cum beato Hyacintho. Quo pacto euigilans *Prandeta, ad cœnobium Prædicatorum accedens, ſerum viſionis coram fratrum, ſacerdotum, ac ciuium immenſa multitudine non ſine lachrymis narrauit. XVI.

Ioan Prandeta ex Biataczeva Epiſcopus Cracouienſis viſio de B Hyacintho.

*al. Prandota.

*BONISLAVA nobilis fœmina, in monaſterio vulgo dicto †Zeuuezrenugh, quo vltra annos quadraginta Deo famulata fuerat, apprime ſanctũ virum colens, ipſa die orans, leui capta ſomno, vidit è cœlo ſupra Prædicatorias ædes ingens lumen deſcendere magno ſanctorum ſpirituum agmine circumfuſum, illos beatiſſimam Virginem pulchertimam ſequentem, ſecum quendam præclara Prædicatorum toga inſignitum ducentem. Porro Boniſlaua (vt fit) facta perquirendi auidior, quinam eſſet tantus ille comitatus, Virginem illam ſpecioſiſſimam percuncta eſt, quænam eſſet: Reſpondit ille, ſe miſericordiæ matrem eſſe, & illũ Prædicatorum veſtimentis indutum eſſe Hyacinthum, quem in cœlũ deduceret. His vero dictis cœpit pſallere beata parens dulci ac ſuauiſſima voce: Ibo ad montẽ myrrhæ, & ad colles Libani, ſanctis illis ſpiritibus proſequentibus cum B. Hyacintho. Qui cum immenſo lumine cœlum ingredi viſi ſunt ad illam æternam dulcedinem perfruendam. XVII.

*al. Branisl. laua.

†al. Zuierziniecz.

Branislauæ monachæ viſio.

EREMI cultor, nomine acre Bonus, captus deſiderio viſendi Hyacinthi ſepulchrum (fortè fama cognouerat miracula, & ingentia meritis eius edita prodigia) ex montibus Pannoniæ Cracouiã petiit. Templũ ingreſſus, quo ſancti viri corpus iacet, obtinuit à præſidente cœnobij, poſſe ad eius pernoctare ſepulchrũ. Igitur orationi miro quodã mẽtis ardore inſiſtens, tres radios mira claritate è cœlo emitti, ac ſuper tumulũ Hyacinthi aperte vidit, vnũ ad caput, alterum ad pedes, tertium in medium iaci. His aũt viſis illico Hieronymũ & Florianũ ædituos accuiit, vt lucẽ è cœlo intuerentur demiſſam. Continuo venêre illi, & diuinã cernẽtes lucẽ, in terram procidẽtes venerati ſunt, & Deo gratias egerũt. XVIII

Bonieremitæ viſio.

ALIA quidem multa ad eius tumulum prodigia contigerunt. Nam & Margarithæ vſus linguæ, manuumq; paralyſi diſſolutarum, reſtitutus eſt. Emiſſo [a] voto filius vnicus militis cuiuſdã hydropicus, & humano adminiculo deſtitutus, deſperata ẽt vita, priſtinæ ſanitati è veſtigio reſtitutus eſt, deductuſq; à patre ad B. viri ſepulchrũ, vti pater ipſe promiſerat, gratias illi egit. Alius ſimiliter [b] febribus correptus voto emiſſo liberatur. Mortuũ ex crapula filium [c] Andreæ, inuocato S. viri patrocinio, matri viuum reddidit. Agatha Comitis Zegothæ arcis Cracouienſ. Præfecti coniunx pro pediſſequa, cuius pene vita deſperata erat, febribus grauiſſime laborans Hyacinthum rogauit, promittens ſepulchrum eius ſe muneribus donaturam. Non multò pòſt aſtitẽre duo viri Prædicatorũ habitu induti circa cubile puellæ febribus [d] exæſtuantis, quorum ſenior puellæ ait: In me reſpice, tum enim Hyacinthus pro ſanitate tibi reſtituenda, à domina tua inuocatus, itaq; in Chriſti Ieſu nomine ſurge & Deo gratias age. Ilicoque puella incolumis, euaneſcente Hyacintho cum ſocio, ſurrexit. Emiſſo voto à nobili quadã matrona pro [e] filio morti appropinquãti, è veſtigio ſoſpes regreſſus eſt. Longum eſſet, ſi vel ẽ cuncta complecti. Sed hæc ad teſtandam viri clariſſimi ſanctitatẽ ſufficere poſſunt.

Paralytica curatur anno 1257.

[a] Item Suientoslai filius hydropicus.

[b] Ioannes item febricitans.

[c] Andreæ de Iacubocze filius ex crapula mortuus reſuſcitatur anno 1262

[d] Puella febricitans ſanitati reſtituitur

[e] Nicolaus filius Boguslauæ agonizans ſanatur anno 1273.

*Corpus S Hyacinthi à P R. fr. Thoma de Syczouu ſecundùm priore prouinciali prouinciæ Polo nia fratrum ordinis Prædicatorum anno 1543 inuentum eſt, & à reuerendiſſimo D. Petro de Gamradis Archiepiſcopo Gneſnenſi & Epiſcopo Cracouienſi eleuatum & in ſacello in honorẽ eius extructo collocatũ. Poſtea ſub r.p.fr. Melchiore Moſticenſi quartùm Prouinciæ Poloniæ prouinciali auctо ſacello, ſancta hæ reliquiæ in ſuperius eiuſdem ſacelli altare alabaſtrinũ translatæ ſunt à reuerendiſſimo D. Petro Myſkouuskis Epiſcopo Cracouienſi anno 1583. Porrò Clemens Papa VII. anno 1527. fratribus ordinis Prædicatorum regni Poloniæ facultatem conceſſit, vt feſtum B. Hyacinthi die poſt aſſumptionem Beatiſſimæ Mariæ Virginis, & officium, ac Miſſam celebrare, imagines ẽt & altaria erigere, in omnibus Eccleſiis prædicti ordinis, in Beati honorem poſſent. Quam facultatem idem Pontifex anno 1530 ad omnes Polonici Regni cathedrales eccleſias extẽdit.

donec

donec ad actum canonizationis deueniretur. Deinceps Paulus III. Pontifex Maximus anno 1552. concessit dicti ordinis fratribus in Regno Poloniæ, singulis quintis feriis, quibus festum propriũ non occurreret, officium de S. Hyacintho recitare, ac si iam esset canonizatus: corpus etiam eius & ossa exhumare, & in superiore loco collocare, quod & tum factum monuimus. Tandem Clemens Papa VIII. anno 1594. in Sanctorum numerum referens eum canonizauit hac prolata sententia. Ad honorem sanctæ & individuæ Trinitatis, exaltationẽ fidei Catholicæ, ac Christianæ religionis augmentum, auctoritate eiusdem Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & nostra, de fratrum nostrorum consilio decernimus, & definimus bonæ memoriæ Hyacinthum Polonum ordinis fratrum Prædicatorum sanctum esse, ac sanctorum catalogo asscribendum; ipsumq; catalogo huiusmodi asscribimus, statuentes, vt ab vniuersali Ecclesia anno quolibet in die decima sexta Augusti festum ipsius, & officium, sicut pro vno confessore non Pontifice, deuotè, & solenniter celebretur. Insuper eadem authoritate omnibus, verè pœnitentibus, & confessis, qui annis singulis eodem die festo ad sepulchrum eiusdem deuotè accesserint, easdem indulgentias concedimus, quæ cæteris dicti ordinis Sanctorum Ecclesiis concessæ sunt.

Qui plura de S. Hyacintho desiderat, inuenit apud r. p. fr. Seuerinum Cracouium ordinis fratrum Prædicatorum Theologum, qui ad longũ omnia eius miracula & totũ canonizationis processum quatuor libris cõplexus est: ex quo et, quæ hic annotauimus, desumpta sunt.

Sic verò multiplicatus est numerus factorum S. Hyacinthi, vt Camillus Balllianus in compendiũ omnia redigens dixerit, quod Hyacinthus 76. iam morituros perfectam sanitatem restituit, 134. graui valetudine pressos curauit, 336. magno capitis dolore affectos liberauit, 22. vehementi dolore dentium afflictos sanauit, 50. oculorũ doloribus laborantibus, ex quibus nonnulli cæci erant, lumen reddidit, 33. gutturis, colli, linguæ, & oris doloribus oppressos ad sanitatem reduxit, tribus surdis auditum restituit, 42. pectoris, stomachi, & intestinorum doloribus languentes adiuuit, 83. pedum & manuum languoribus detentes liberauit, 48. febribus vexatos sanos effecit, ab octo cæliacos dolores pepulit, 29. ex elephãtico morbo eripuit, 18. à morbo comitali vindicauit, duobus tabe affectis sanitatem dedit, sex paralyticis & membris dissolutis vires restituit, duos aqua intercute tumescentes curauit, duas steriles matronas prole donauit, 33. parturientibus matronis & inpartu periclitantibus subuenit, 40. totius corporis doloribus quassatis opem tulit, 55. diuersis casibus agitatis succurrit, nouem animalia rationis expertia debilitata atq; vitio alio affecta in pristinum statũ restituit, 38. extant apparitiones & visiones diuersæ, quibus ægri & morientes sunt ab eo recreati & subleuati 98. Christianos varijs de causis afflictos, non semel solum, sed sæpissimè, voto facto, voti compotes effecit. Hæc ex Balliano fr. Abraham Bzouius concione 8. in S. Hyacinthum.

MARTYRIVM S. MARTYRIS MAMANTIS: EX SIMEONE METAPHRASTE. AN. 270.

I. MAMAS magnus & insignis martyr Christi, patriam quidem habuit Paphlagoniam: erat autem clarus & pietate, & genere. Nam erat ei quidem pater Theodotus, mater verò Rufina, religione quidem ambo fideles, genere autem insignes, vt qui orti essent ex patriciis, & qui non solum in filiis, sed etiam in omnibus, qui erant sui generis, conseruarent nobilitatem. Hi, cum esset vehemens eorum amor in Christum, & nec possent quidem internũ continere desiderium: sed & liberè proficerentur pietatem, & multos ad eam excitarent, accusantur apud Alexandrum, qui tunc erat legatus ciuitatis Gangræ, & cui mandatum fuerat ab Imperatore, vt deorum quidem cultum omni studio augeret & extolleret: qui inuenirentur autem, Christianos multis subijceret suppliciis. Quod si in sua perseuerarent religione, etiam morti tradere t. AVGV. 17. secundum Latinos. S. Mamantis parentes & patria.

II. ALEXANDER ergo diuinum Theodotum, productum ante suum tribunal, cogebat sacrificare simulacris. Sed ille ne autem quidem præbebat iis, quæ dicebantur. Legatus autem, cum esset paratus eum punire, prohibebatur à dignitate parentum. Non enim ei permittebatur contumelia afficere filios patriciorum, nisi Imperator permitteret. Eũ itaq; mittit in Cappadociæ Cæsaream ad Faustum Præsidem. Ille autem, qui quo erat in impietate ardentior, eo erat sæuior, cum accepisset Theodotum, eum statim coniicit in carcerem. Eius vero coniunx, etsi esset grauida, maritum tamen est secuta, & cum Theodoto ingrediente carcerem, vna quoq; est ingressa. Interim autem dum simul degerent, Theodotus & sciens carnis imbecillitatem, & non ignorans Tyranni sæuitiam, statuit ad Deum confugere: quem precabatur, vt ipse potius moreretur cum vxore, quam aliquid accideret eorum mente indignum, dum non possent sustinere vehementiam suppliciorum. Deum itaque rogabat, dicens: Dñe Deus virtutum, dilecti filij tui pater, tibi benedico, & te glorifico, quod vel in carcere habitare propter nomen tuum sum condemnatus. Sed te rogo, Domine, suscipe animam meam in his vinculis, qui meam nõstri imbecillitatem: ne aliquando in me glorietur inimicus. Hæc ergò is est precatus. Qui verò finxit singulatim corda nostra, qui intelligit omnia opera nostra, mente ante opera suscepta, post finem orationis, ei morte affert è vestigio. Atq; sic quidẽ excessit Theodotus, corpore mortuo relicto in custodia. Coniiciuntur parentes eius in carcerem. Nota preces sancti Theodoti. *Psalm.* 32. Feliciter obit pater eius.

III. CONIVNX autem eius Ruffina, non ferens afflictionem carceris, cum ipsa quoque intempestiuè peperisset filium, vtpotè quod magna illa afflictio effecisset, vt pateret præter naturam, distrahebatur multis ac variis animi perturbationibus. Eam grauiter angebat mors mariti, premebant gratissimæ de infante solicitudines, & Præsidis crudelitas efficiebat, vt extrema timeret & contremisceret: & tamen à nullo horum vincebatur: sed Deo quidem infantem commendat & dedicat: ipsa autem assidens mariti reliquiis, & partim quidem miserabiliter deflens solitudinem, partim autem non sustinens coniugi relictam esse superstitem, in lachrymis & suspiriis hæc dicebat Deo: Qui finxisti hominem, & ex eius latere Euam es fabricatus, concede vt ego quoque eadem via ingrediar, qua maritus & liberata ab his rebus caducis & fluxis, transeam ad ea, quæ sunt apud te tabernacula & mansiones, quæ sunt æternæ, & in quas non cadit interitus. Hæc Deũ precata est Ruffina, & voti facta cõpos, perinde ac preces consequẽs, ipsa quoq; decedit *Gen.* 2. Obiit Ruffina mater S. Mamantis.

IV. EA ergò beatum illud ad Deum iter ingrediente, solus infans iacebat viuus inter parentum reliquias. Protinus autem quæ iam diuina visio in habitu & figura adolescentis, apparet cuidam mulieri claræ & genere & opibus, neque minus pietate ac religione: vocabatur autem * Ammia: & ei iubet, vt petat quidem à Præside corpora sanctorum qui dormierunt in carcere: tollat autem infantem quoque, qui iacet inter eos, & eum sibi adoptet in filium, & magnam eius curam gerat. Illa verò (carebat enim liberis, & erat vidua) sicut ei mandauit somnium, ad Præsidem cito accedens, habuit eum facile annuentem eius petitioni. Nam eum quoque morem gerentem effecit diuina gratia. Statim enim reddidit, quæ Ammiæ iussa fuerant. Quamobrem cum & sanctorum corpora & infantem exportâsset, illa quidem splendide simul & magnificè in suo horto sepelit: infantem autem sibi educat in filium, & non secus, atque si ipsa eum peperisset, eum alebat & erudiebat, atque adeo maiorem, quam si fuisset mater eius, curam gerebat. *Amya.* Mamas adoptatur à vidua opulenta.

V. PERACTVS autem iam erat annus, ex quo fuerat adoptatus: & quo magis puer crescebat, eo magis procedente tempore, simul quoque crescebat in eum amor Ammiæ. Dum enim videbat, tanquam fructum sui veteri, & existimabat se eum habiturum, qui ipsam pulchre in senectute aleret. Iam secundũ annum infans attingebat, & lingua tenera Amiam vocat mammam. Hoc autem lingua Romanorum significat matrem. Itaque prima infantis balbuties, proprium nomen ei tribuit, & Mamas vocabatur ab omnibus, & de cætero agnoscebatur. Cum fuisset autem quinque annos natus, eum commendat Ammia magistris literarum. Ille verò mouebatur earum vehementi amore, & in doctrina ac disciplinis erat lõge suis æqualibus superior: eratque eius animus totus intẽtus, & plane defixus in eruditione. Adhibetur scholæ.

VI. ROMANORVM autem sceptra tunc tenebat Imperator Aurelianus, qui cogebat omnes sacrificare dæmonibus, non solum viros & mulieres, sed etiam pueros. Maxime autem ei curæ erant pueri. Existimabat enim se facilè eos esse inducturum propter ætatis teneritatem. Sed alij quidem pueri re vera cedebant voluntati Imperatoris: qui autem cum Mamante ventitabant ad ludum literarium, imitabantur ipsi quoque canam pueri prudẽtiam, & nec verba quidem

dem audire neceſſe habebant. Quotidie enim docebantur honeſto illo pulchri Mamantis ſpectaculo & exemplo ſolum verum agnoſcere Deum vniuerſi opificem, & ei rationale animorum offerre ſacrificium: eos autem, qui ab impiis & coluntur & adorãtur dij, nugas exiſtimare, & plenos probro & dedecore. Fauſti autem Cæſareæ Præſidis ſucceſſor creatus Democritus, vir valde ſpirans impietatem, & accenſus vehementi eius æmulatione, cum primũ aſcendit Cæſaream, bonum Mamantem ad eum ſtatim deferunt, quod non ſolum ipſe deos non coleret, ſed ſuos quoque æquales & condiſcipulos ad errorem ſuum omnes induceret. Mamas autem iam quintumdecimum agebat annum ætatis: & honeſta matrona (hoc enim erat Amiæ epithetum) morte priuatus, fit ſucceſſor & hæres eius facultatum.

Mamas puer ſiſtitur ad tribunal.

DEMOCRITVS ergo cum hæc audiſſet de Mamante, fuit protinus efferatus in puerum. Et cum effeciſſet, vt ad VII. ſuum tribunal ſiſteretur, primum quidem interrogat, an eſſet Chriſtianus: deinde, an ille eſſet, qui neque ipſe diis ſacrificat, & perſuadet condiſcipulis, ne pareant Imperatori. Ille autem maiorem, quam ætas patiebatur, præ ſe ferens animi conſtantiam, & nihil conturbatus: Ego, inquit, veſtram valde condemno canitiem, quod tanta circunfuſi ſitis erroris caligine, vt nec poſſitis quidem adſpicere ad radios veritatis: ſed vero & viuo Deo relicto, acceſſiſtis ad dæmones inanimos & ſurdos. Nam ego quidem à meo Chriſto nunquam recedam, & quoſcunque potero ad eum adducam. Admiratus eſt Democritus pueri dicendi libertatem: & ſtatim ab initio deſperans ſe poſſe eum inducere, ſimul & minatus eſt adoleſcenti, & iis qui eum circunſtabant, iuſſit ducere puerum ad aram Serapidis, vt vel inuitus Deo ſacrificaret. Ille autem nihil à minis effœminate affectus & illiberaliter: At non licet, inquit, tibi me punire, qui ſum educatus à matre maxima & clariſſima, & luculentam ab ea accepi hæreditatem, & maximas diuitias, adiiciens nomen Ammiæ. Cum hæc autem audiſſet Democritus & ab iis, qui circunſtabant, de beata matrona & Mamante accuratè omnia didiciſſet, & cognouiſſet ſe non poſſe eum punire, ferreis vinctum vinculis Ægas eum mittit ad Imperatorem, omnia vt ſe habent, ſignificans literis Imperatori.

Egregium eius reſponſum.

Offertur Imperatori, & ab eo variis modis tẽtatur.

ILLE autem cum literas accepiſſet, & eas perlegiſſet, puerum variè aggreditur: & cum eum in ſuum conſpectum VIII. adduxiſſet, nunc quidem minabatur, & magnum terrorem intendebat: nunc autem promiſſis inuitabat, & ei proponebat munera & honores, & dicebat: Si ad magnum accedens Serapidem, ei ſacrificaueris, ô pulcher puer, eris nobiſcum in palatio: & primum quidem aleris regaliter, deinde te multi mirabuntur & laudabunt, beatuſque eris de cætero, & cui poſſit inuideri. Hoc autem faciebat Aurelianus, & hæc duo ſimul, nempe & minas proferebat, & promiſſa, vt vel minis eum terreret, & extremum ei metum afferret, aut promiſſis eius ſolidam frangeret conſtantiam, & in ſumma eum molliret, eiuſque oculos præſtringeret, & adduceret ad impietatem. Hæc autem magis acuebant alacro & promptum ſtudium adoleſcentis: &, Abſit, reſpõdit, O Imperator, vt has, quæ à vobis honorantur, ſtatuas in honore habeam, aut earum vllam ducam rationẽ, quæ ſunt ſurdæ & inanimæ, & quæ arguunt, quã ſitis graſſi & nullo ſenſu prædíti, quòd ea colere & in honore habere omnino ſuſtinetis. Deſine ergo minas intentare terribiles, vt tibi videntur, & maxima polliceri. Nam puniens quidem, benefacies: benefaciens aũt, damno afficies maximo. Pro Chriſto.n. mori, eſt mihi quouis honore & lucro præſtantius. His vehementer irritatus Aurelianus, iubet corpus pueri cædi flagris. Atque adoleſcenti quidem prudentia cano cædebatur tenerum & modo florens corpus: Ille verò proinde afficiebatur, atque ſi pateretur in ſomnis.

Cæditur flagris.

Conſtantia eius eximia.

CVM autem Imperator eo ipſo tempore, quo torquebatur puer, ei adularetur, & eum omni ratione conaretur IX. emollire, dicebat enim. Dic vel ſolis labris te ſacrificaturum: & ſtatim liberaberis ab omni ſupplicio: Non ego inquit Mamas, ô Imperator, ſolum mihi verum Deũ & Regem Chriſtum, neq; labris, nec corde negauerim, etiamſi præſentibus longe grauiora excogitaueris. Quinetiam magnas tibi habeo gratias, ꝙ me per hæc tormenta ei, quẽ deſidero, concilies: & opto ſolum, ne manus defatigentur tortoribus, quæ iam, vt vides, mihi magna bona procurãt: ſed robuſtę potius reddantur & valentes. Aurelianus aũt poſtquam vidit eum tam parum curare verbera, iubet ei nudatum corpus totum torreri lucernis ignis: vt cum carnes paulatim eliquarentur & diutius verſaretur in tormento, & dolores ſentiret grauiores. Et hoc quidẽ deductum eſt ad effectum, & admotæ ſunt lucernæ corpori martyris. Sed & ignis reuerebatur athletam, & in milites ſpirabat vehementius. Atq; martyr quidẽ ſine dolore admittebat lucernas: illæ aũt magis vrebant animum perſecutoris. Nam cum ne minimum quidem corpus martyris attingerent, eo illi maiorem flammam excitabant inſaniæ. Deinde iubet martyrem verberari lapidibus. Ille autem perinde erat affectus, atque ſi adſpergeretur roſis, & ſpe futuri lætabatur.

Ignibus torretur, ſed non ſentit.

Verberatur lapidibus.

CVM itaq; valde animi dubius eſſet omni ex parte Aurelianus, & nullũ ſupplicij genus poſſet excogitare, quod X. cor Mamantis attingeret, iubet globum plumbeũ eius collo alligari: & ſic in mediũ mare ductum martyrem, proijci in profundum. Et iuſſus quidem deductus eſt ad effectũ: ſed ne tunc quidem, ô Mama, Deus tui eſt oblitus. Angelis.n. ſuis mandat de te, vt te cuſtodiant. Et ſtatim Angelus in forma humana in orbem circumiens, terrorẽ quidem affert iis, qui ipſum ducebant, & eos vertit in fugam: iubet aũt martyrem venire in montem, qui eſt Cæſareæ, & illic degere. Cum fuiſſet ergo in monte, & totos quadraginta dies manſiſſet ieiunus, fit hic alius Moſes. Ei in manus nouum traditur teſtamentum, quod non tunc quidem primum eſſe cœperat, ſed iam fuerat datum patribus. Et quod tunc deerat Moſi, hoc nunc adimpletur in martyre. Nam Moſes quidem ſolummodo è cœlo accepit tabulas: ad hunc autem & vox, & virga ab alto deſcendit. Cum autem virgam accepiſſet, & vt vox ſignificabat, ea terram diſſecuiſſet, quomodo prius mare Moſes, accipit Euangelium editum è terræ viſceribus.

Pſalm. 90. Angelus eum liberat

Manet 40 dies ieiunus

Exod. 31.

QVID opus eſt ea dicere, quæ ſunt poſtea conſecuta? Non amplius nobis martyr Moſes, ſed fit alius Paulus præ- XI. dicans Euangelium. Cum quoddam aũt templũ conſtruxiſſet, in quo orare cõſueuerat, quoniam oportebat eum, ſicut Paulus, operari manibus, diuina virtute ad ſe ducit oẽs feras: & lac mulgens fœminarũ, quæcunq; id ſc. præbent pocentũ hominibus, efficiebat caſeũ. & eius quidem parũ ſibi relinquebat & reponebat: reliquũ aũt, deſcendẽs Cæſaream, diſtribuebat egentibus. Quoniã aũt magnus Mamas fama & ſermone multorũ celebrabatur, Alexander quidã alius, non is, quẽ prius diximus, tunc creatus præſes Cappadociæ, vir crudelis, ſi vllus alius, & contendens in impietate à nemine ſuperari, cum de eo omnia intellexiſſet, mittit quoſdã equites ad eum quærendũ, vt cum inueniſſent, ad eum adducerẽt. cum illorum itaq; aduentũ præſciuiſſet martyr, fit eis obuiam. Illi aũt poſtq̃ ſimul conueniſſent, neq; ſcirent hunc eſſe illum, rogabant eum, vbinam, & in quo loco eſſet Mamas. Ille vero: Vos quidem, inquit, ô amici, oportet nunc ex equis deſcendere, vt eamus ad cœnam: poſtea autem oſtendam vobis Mamantem. Hi ergò ab eo hoſpitio accepti, caſeum & panem lubenter comederunt: his enim egregius eos accepit Mamas, dominus conuiuij.

I. Cor. 4. Nota rem mirã.

Excipit ſuos hoſtes hoſpitio S. Mamas.

INTERIM autem ad martyrem accedunt, vt conſueuerant, fœminæ animantes, vt vnaquæque ſuo lacte mulge- XII. retur. Quod cum vidiſſent equites, eos inuaſit ſtupor & timor, & cœna relicta, confugiunt ad martyrem. Ille verò cum metum eis ademiſſet, & eos bono & fidenti animo eſſe iuſſiſſet, deinde vellet etiam eorum animos à cura liberare, dixit ſe quidem verè eum eſſe, qui quærebatur, Mamantem, ne amplius eum quærerent. Eos ergo dimittit, pollicitus ſeipſum quoque mox venturum. Deinde cum equites protinus receſſiſſent, (tali enim viro credebant, neque in eo poterant vllum ſuſpicari mendacium) cum vnum ex iis, qui erant in monte, leonibus, martyr nutu ad ſe vocâſſet, iubet eum, poſtquam ipſe ingreſſus fuerit ſtadium, curſim pergere ad Græcos & Iudæos, qui lingua maledica nomini vnigenito detrahunt, & id maledictis inceſſunt, & eis afferre interitum. Hæc cùm iuſſiſſet feræ, à monte

Feræ & leones obediũt ſancto Dei.

è monte proficiscitur: & accedit ad equites, qui eum expectabant ad portã ciuitatis. Cum ij itaque eum assumpsissent, ducunt ad Alexandrum. Ille autem protinus. Tu nec es, inquit, ille, qui es magia insignis? Martyr autem Mamas prudenter dicit: Ego sum Christi seruus: qui eis quidem, qui credunt in ipsum, & faciunt eius voluntatem, dat salutem: magos autem & incantatores, & eos, qui adorant idola, igni tradit æterno. Sed quanam de causa me accersiisti? Quod nec possum quidem, inquit Præses, perspicere, quibusnam vrens præstigiis & incantationibus, viribus inexpugnabilia & fera animalia inducis, vt cum eis degas, & apud eas versetis: imperes autem propemodum, tanquam ratione præditis. Respondens autem martyr: Qui seruit, inquit, Deo meo, qui solus viuit, & est verus, ne vel parum quidem sustinuerit versari & vitam agere cum idololatris & malefícis. Quamobrẽ ego mihi duco esse præstantius, versari simul cum feris, quam vobiscum habitare. Nam illæ quidem non nostris inducuntur, vt putas, incantationibus, & ideo mihi redduntur cicures & domesticæ: neq; enim scio, quid sibi velit vel solum nomen incantationis: sed etsi sint prudentiæ expertes & rationis, sciunt tamen ipsæ quoq; meum reuereri Dominum, & in honore habere eius famulos. Vos vero estis longe, quam ipsæ, minus participes rationis, quod cum illas habeatis exemplar honorandi Domini, ne sic quidem intelligitis.

Sistitur coram Alexãdro Præside

Præclarum eius responsum.

XIII. Præses autem cum aduersus hæc ne posset quidem contradicere, conabatur aperte vim afferre. Cur autem cò, aiebat, processisti stultitiæ & audaciæ, vt insurgas quidem aduersus Imperatorum constitutiones, impudenter autem nos quoq; afficias contumeliis? Sed torméta te vel inuitum omnino ea, quæ oportet, docuerint. Et statim iubet eum suspensum valde cædi. Ille autem, etsi adeo acerbe laceraretur, perinde erat affectus, atq; si nullum dolorem sentiret penitus. Neq; enim tortores adspexit effœminatè, nec se mollem præbuit in tormento, non humile & illiberale aliquid est locutus: sed recta in cælum suos defixerat oculos, & consolationem expectabat à superis. Cum vero Præses suppliciorũ & dolorum acerbitatẽ, intenderet & instaret, vt martyr laniaretur vehemẽtius, vox quædã diuina, quæ extitit è superis, ei quidẽ leuat magnam partẽ doloris: confirmat aũt & corroborat id, quod laborabat, & reddit eum quibuslibet tormentis superiorem. Eam cum multi audissent ex fidelibus, firmiores & constantiores euaserunt in pietate. Alexander autem postquam vidit generosum Mamantem nihilifacere ferreas illas vngulas, quibus laniabatur, corde magis lacerabatur ab insania: & ipsum quidem illinc deducit: accendit autem fornacẽ ignis, vt athleta in eum iaceretur. Atq; iam quidem accẽdebatur fornax ignis: Præses vero, quoniam tunc erat occupatus in aliis, satius esse putauit, parumper martyrem tradere in custodiam. Quadam enim spe ducebatur, quod si ei tempus daretur, vt apud se esset, & consideraret accuratius, fore vt & experientia malorum, quæ præcesserant, & metu futuræ fornacis, accederet mollior ad secundas interrogationes, & nõ parum priorem suam mutaret sententiam. Atq; ille quidem vir generosus coniicitur in carcerem: ad quadraginta autem Christianos, qui in eo prius detinebantur, ibi inuentos liberat à vinculis: & cum carceris claues & vectes labefactâsset, sola precatione, & totas portas aperuisset, eis quidem cõcedit, vt sine labore exeant, relinquitur autem ille solus in custodia, in qua Angeli præsentia excitabatur & confirmabatur ad futura certamina.

Suspẽsus dire cæditur.

Cœlesti voce cõfirmatur.

Ducitur in custodiam.

Liberat inde 40. Christianos.

XIV. Interea ergo iam accensa erat fornax: & Præses, abiectis aliis curis, rursus producit martyrem ad tribunal, & dicit: Tanta omnino nostra in rebus maxime necessariis occupatio, & diuturna in illis mora, præbuerunt tempus ineundi consilij, quod esset tibi vtile. Sin minus, tu vides, quam sit alta fornax: nihil tamẽ dicam, donec incõsiderata hæc tua constãtia effecerit, vt te multum deplores. Ille autem vir egregius: Iam tibi, ô Præses, prius meam aperui sententiam: cur de iisdem rebus tibi rursus exhibes negocium? Cum inceperis, finem impone: ne differas ea, quæ mihi es minatus. Præses autem eum protinus immittit in fornacem. Sed qui pueris, qui erat in Assyria, fornacem aliquando rore adsperfit Deus, is hic quoq; aderat, auferens ignis operationem. Martyr autem versabatur in flamma, tanquam in prato florido. Toto certe tempore, quo in igne est moratus, canebat hymnos ad Deum. Atq; tres quidem dies eum tenuit fornax. Deinde cum flamma cessasset, & essent in cinerem dissoluti carbones, iubet Præses lictoribus, vt efferant, si quid sit reliquum ex ossibus martyris. Illi autem cum venissent ad fornacem illius vocem apertissime audiunt Deum laudantem. Illi vero protinus reuersi, Præsidi renunciant rem illam admirabilem. Ille vero: Per magnum, inquit, Serapionem, & alios omnes deos, hoc est aperte incantatio & præstigiæ. Et multa alia nugatus est aduersus veritatem: adeo erat attonitæ & plane emotæ mentis. Populus autem, quicũq;, inquam, paululum poterant intueri ad veritatem, cum nec ignis vestigium, neq; vllam fuliginem adspexissent ferre athletam, illius Deum laudabant, & ei soli adscribebant miraculum.

Mittitur in fornacem. *Dan. 3.*

In eo tres dies manet illæsus.

XV. Stolidvs autem Præses, postquã ex fornace rursus adstitit martyr sanus & saluus ante illius tribunal, cum nec eius quidem pilum ignis attigisset, longas in eum effudit nugas, eum insimulans magiæ & veneficij, & hæc vocans dæmoniaca. Ille autem ne responso quidem eum est dignatus. Et Præses quidem eum deduxit ad certamẽ, futurum, vt putabat, cœnam bestiis. Ille autem sequebatur subridens. Et in martyrem quidem immissus fuit pardus, & sæuus visus. Sed visus quidem eum reuerenter adorabat, & ad eius pedes procumbebat. Dixisses, si vidisses, eum amplecti illius vestigia. Pardus autem lenis & mansuetus, in eius humeros citra vllam insiliens molestiam, lingua abstergebat eius sudorem, & eum demulcebat, perinde ac eum deliniens, & egre ferens ea, quæ patiebatur. Et quæ à Præside quidem immissæ sunt bestiæ, sic, vt videtis, meum tractarunt athletam. Sed non sic leo, qui ab illo signum accepit, quem ipse armauit aduersus impios, vt prius diximus. Nam dentibus stridens, & iram spirans, propere descendit de monte: & cum conturbasset theatrum, & in partes disse cassset, ex eis quidem multos discerpsit dentibus & vnguibus. Quo quidem tempore innumerabilis multitudo infidelium, intelligentes virtutem diuinam, quæ erat in martyre, eius Deum magnifice extollebant. Hæc, quæ vel ipsos poterãt mollire lapides, reddebant Præsidem duriorem: & leonem rursus in ipsum immittit. Ille autem, quantum qui præcesserat, efferatus fuerat in impium theatrum, & eis quauis morte vitam effecerat acerbiorem, tantum hic accessit mitis & mansuetus martyrem: adeo vt multis videretur immissus esse à Præside ad eum consolandum, non autem ad puniendum.

Ferç illũ reuerentur.

XVI. Cvm itaq; spem omnem abiecisset impudens ille præses, rogat quẽdam ex iis, qui ei parebant, vt in præclari huius martyris viscera ferreum adigat tridentem. Et ille quidem eum ambabus manibus torquet in Martyrem. Martyr autem sanguine manantia fert intestina, adeo vt quædam mulier ex iis, quæ beneuolæ erant martyribus, quam primum accurrens, cratere guttas sanguinis susceperit: & lætus ingreditur per medium theatrum: magnam enim à vinculis securitatem præbebat ei finis, qui mox expectabatur: & egreditur lætus è ciuitate, onere, quod gestabat, sibi placens, dum internam naturæ compositionem in manibus suauissime circunferebat, vt qui gauderet, quòd ea oblata esset hostia ei, qui formauerat, & grato animo reddita esset ei, qui dederat. Cũ ergo duo stadia peruasisset, & Christo agonothetæ visum esset eum satis laborasse, recumbit in quadam spelunca, & adspicit ad eas, quæ illic sunt, coronas. Vox aũt desuper existit, vocans athletam ad æterna illa tabernacula & præmia, ad eum qui illic est splendorem, & delicias, ad quas transit protinus, ab illis exceptus secundo mensis Septembris. Quæ detur omnibus nobis consequi gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, Cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, honor & potentia, nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Grauiter vulneratur S. Mamas.

Reddit spiritum.

Walafridus Strabo vitam S. Mamantis scripsit carmine, quam inueniet Lector in tomo 6. antiquarum lectionum Henrici Canisii.

Aliam etiam præcedentis vitæ versionem, per Reinaldum Lingonensem Episcopum è Græco redditam edidit Ioannes à Bosco in Bibliotheca Floriacesi, ex MSS. Bibliotheca Cælestinorũ Ternensiũ. Vnde ēt sumpta sunt, quæ sequũtur, de eiusdē S. Martyris reliquiarũ trãslatione.

DE TRANSLATIONIBVS RELIQVIARVM S. MAMANTIS MARTYRIS, AVTHORE ANONYMO CANONICO Lingonensi.

AN. 1205.

I.

VONIAM fragilitas conditionis humanæ præteritorum memoriam diu viuere non permittit, à Domino datus est in remedium, literarum vsus: per quas & præterita viuant, & posteriorum oculis quasi præsentialiter facta, fideliter præsententur. Antiquorum enim exempla, sunt illi carbones desolatorij, per quos & viciorum rubigo consumitur in mentibus auditorum, & fidelis deuotio ad agendum vel patiendum similia si opus fuerit, feruentius inflammatur. Quis enim tam saxeum pectus habet, quod non faciat aliquantulum emolliri, cum subit in mentem fides patriarcharum, Prophetarum audacia, admiranda Petri & Apostolorum potentia, constantia Martyrum, patientia Confessorum, tenera Virginum fortitudo, sicut dicit Apostolus. Quæcumq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus. Ego autem minimus Sacerdotum, qui nec dignus sum vocari Sacerdos, quia sæpius & in multis offendi, & extra legis semitam frequentius ambulaui: pandere proposuerã Caritati vestræ, qualiter beati Mamantis Martyris Caput Lingonas est allatũ, sed vereor ne imputetur mihi ad præsumptionem, si opus aggredior quod vltra me esse non dubito. Nouit tamẽ Dominus, quia ad hoc adstrictus sum quasi ex maioris imperio. Vnde & confido in Domino, quod vires quas imperitia denegat, Obedientiæ virtus & Caritas ministrabit. Veniam autem postulo, si aliquantulum altius exordiar. Quædam enim in Legenda B. Martyris omissa sunt, forte per negligentiam Prædecessorum: quæ & Martyri cedent ad gloriam, & vtilitati proderunt auditorum scita. Nam cum Nobilis illa mulier Amia nomine, ad suggestionem Angeli, infantulũ de carcere sustulisset: vbi ambo parentes eius pro fide Christi catenati decesserant; Et cũ faceret eũ deferri ad Ecclesiam, vt baptismi susciperet sacramentum: multis adstantibus, Sacerdos qui eum regenerare venerat, quęsiuit in publico, Quo nomine censebitur puer iste? Respondit puer, qui necdum vsum linguæ nouerat, Mamas est nomen meum. Cunctis autem stupẽtibus, & Sacerdote iterum hoc idem interrogante: secundo & tertio aperta voce dixit puer, Mamas est nomen meum. Intelligentes itaq; factum esse à Domino, q̃ erat mirabile in oculis omnium: non præsumpserunt mutare nomen, sed gratias in communi referebant Domino, quia nec ante nec post, in tota Græcia inuentus est aliquis, qui hoc nomine censeretur. A miraculo redeamus ad propositum, sed vt sequentia facilius elucescant, prius dicendum est breuiter, quomodo huius beati Martyris notitia, Dño procurante in Burgundiam venit.

Sanctorum exemplа ad quid conducant *Rom.15.*

S. Mamas infãs baptizãdus nomen suum edicit.

Ecclesia Lingonẽsis primũ fundata in honore S. Ioannis Euangelistæ. *ad Rom.10.*

II.

FIDELIS enim narrat antiquitas, quod Ecclesia Lingonensis, à principio sui in honore Beati Ioannis Euangelistæ fundata fuit: sed Dominus qui Apostolum suum per Euangelicæ prædicationis gratiam ita videbat sublimatum, quod In omnem terram sonus eius exiuerat, & in fines orbis terræ verba eius cognita fuerant: non derogauit quidem Apostolo, sed Martyris sui gloriam sic voluit reuelare, vt non tantum in Græcia notus esset: imo ēt in Burgundia celebertimus haberetur. Quod [a] factum fuisse dicunt hoc modo. Nobilis quidam de Galliæ partibus cuius nomen inuidia vetustatis, de medio sustulit: à Ierosolymitanis partibus rediens, Constantinopolim venit. Vbi moram faciens, audiuit de beato Martyre, quomodo in ore totius populi frequentius resonabat, & quomodo præ cæteris Martyribus venerabatur à cunctis: ita vt etiam [b] META Martyr, id est, Magnus Martyr, Antonomastice diceretur. Quippe cum in totosanctorum catalogo, non inueniatur aliquis, qui in ætate tam tenera, pro Christi nomine tot & tanta sustinuerit genera tormentorum. Cœpit ergo vir ille anxius in animo voluere, si quomodo de Reliquiis huius Martyris aliquid habere posset, quod secum quasi pro viatico deferret in via, contra omnia pericula tutamentũ. Nec faudatus est à desiderio suo, quia per Dei gratiã, [c] obtinere meruit partẽ ossis eius, qui vulgo Oschia colli dicitur, quæ caput humeris continuare solet. Quem thesaurum, diligens super aurum & topazion: reposuit diligenter in pera serica, & collo suo propter reuerentiam suspendit, & sic exultans & gaudens, repatriandi iter arripuit. Tandemque post multa terrarum spatia, transuolatis etiam Alpibus, ad fines Lingonicos applicuit. Et cum iam esset prope Ciuitatem, in loco qui dicitur, Magnum Pratum, necesse habuit ire ad requisita naturæ, & secedens paulùm à comitatu suo, sicut semper consueuerat, sustulit à collo suo reliquias dependentes: ne iniuria fieret sacris pignoribus, si in turpitudinis loco ea secum haberet: & ramusculo cuiusdam arboris suspendit, statimque cum vellet resumere depositum, iturus viam suam, nullomodo potuit rehabere. Quid faceret? quo se verteret? suspirans & gemens, reuocauit socios abeuntes, qui reuersi, totis viribus nitebantur filum sericum manibus aut ferro disrumpere, sed in vanum laborabant: Quælibet enim iuga boum appositа, non possent illud auellere. Quoniam nihil potest mortalis infirmitas, contra Dei potentiam & virtutem. Stupentes igitur & dolentes, ascenderunt in Ciuitatem: & Episcopo loci, cuius nomen nouit Deus, rei gestæ seriem ex ordine narrauerunt. Episcopus vero exultãs in Domino, & gratias agens: cõuocatis Senioribus & vniuerso populo Ciuitatis exposuit diligenter quod audierat: & indicto ieiunio, cum cereis, crucibus & thuribulis, comitante Clero & innumerabili vtriusq; sexus multitudine, perrexit ad locum, Psalmos Dauidicos humiliter decantando. Videns aũt reliquias, præcepit omnes vnanimiter secũ flexis genibus in oratione prosterni: vt Dominus, sicut Arcã fœderis non permisit remanere in templo Dagon, sed de terra Philistim reduci fecit eam in terram Israël: & sicut Crucem filij sui, tulit de fano Cosdroë, & per manum serui sui Heraclij reportauit in Hierusalem: ita faceret hæc sancta in ciuitatem portari. Et statim surgens ab oratione, voluit tollere vasculum in quo erant: sed nec ipse nec alij omnes qui aderant, clerici simul & Laici, temptantes pariter ac successiue, si fortè alius alio potentior esset, modicũ quo dependebat filum, aliquomodo rumpere vel auellere potuerunt. Vnde mirantes & tundentes pectora sua, rursus ad orationis suffragium humiliter prosternuntur, Vota vouentes Domino, quod huius sancti Thesaurum mirabilem, auro & lapidibus pretiosis honorifice decorarent. Quodque natale eius, singulis annis deuotissime celebrarent: & quod diem natalis eius, vigiliis & orationibus solenniter præuenirent. Sed nec sic aliquatenus habere potuerunt. Quid facerent: flebant omnes & Dei misericordiam precabantur. Et cum sic iam fere totum diem duxissent in vesperum: confusi ac de impetratione diffidentes, recedere disponebant. Licet enim difficile sit vt multorum orationes non impetrent, tamen non iudicabant se exauditione dignos, nec propter hoc mui murabant contra Dominum: sed totum sibi ac sceleribus suis potius imputabant. Tandem Dominus, qui licet aliquando desiderantibus tardare videatur, numquam tamen obliuiscitur misereri, suscitauit spiritum cuiusdam senioris, qui iocundus adspectu & gratiosa canitie venerandus, prosiluit in medium, dicens Episcopo: Pater euidentibus patet indiciis, quod sanctus iste maximi meriti est apud Deum: Vnum superest, vt promittamus, & petitio nostra debito gaudebit affectu. Quod scilicet Ecclesia Lingonensis, huius sancti nomine tituletur. Nec timeas, quia non indignabitur sanctus Euangelista Ioannes, si filius eius, quem verbo prædicationis suæ Domino genuit, pro eo honoretur. Hac voce tamquam de cælo missa, omnes pariter confortati, iterum prosternũtur oraturi cum lachry-

a S. Mamas Magno Martyre, dictus.

b Os colli S. Mamantis obtinet nobilis quidã Gallus.

Hæret arbori, ad quam illud idem nobilis suspenderat.

1 Reg 5.

cum lachrymis. Episcopus etiam prostratus ante, reliquias, titulũ suæ Ecclesiæ deuotus sancto Martyri obtulit, statimq; oratione vix completa, sponte ceciderunt inter manus eius reliquiæ. Quanta fuerit exultatio tunc Cleri & Populi, quantæ iubilationis voces ab vtroq; sexu in cælum sonuerint: non est meum euoluere, etiam si linguis hominum loquar & Angelorum. Hoc solum dixisse sufficiat, quod in hymnis & confessionibus reuertentes benedicebant Dominum: qui tanta coram eis mirabilia fecit. O quam preciosa est in conspectu Domini mors sanctorum eius! Puerulus iste, qui elegit abiectus esse cum feris in monte Domini magis, quam deliciari in tabernaculis peccatorum, qui solus in abditis latuit, ne leui saltem famine inter impios vitam macularet: tandem à ministris scelerum tentus, dum ludibriis & verberibus afflictus, carnem vt putabatur miserabiliter exuit: nunc Principibus imperat, colla Ducum & Magnatum suæ habet subdita potestati. Quæ ergo Regum purpura, quæ Nobilitas sanguinis, quæ copia auri vel argenti, potuit eum tanta gloria sublimare? Sed hæc est merces Domini, quam dilectis suis tribuit, post somnum mortis. Si enim Martyrum suorum ossibus quæ nihil sentiunt, nihil intelligunt, tantam in terra voluit reuerentiam exhiberi: quid tribuit animabus eorum quæ in cælo exultant cum Angelis, & stolis albis amictæ, sequuntur agnum quocumq; ierit? Quid etiam tribuet eis in die iudicij, cum resumptis corporibus, vtraq; stola gaudebunt, Deum facie ad faciem videbunt, cognoscent sicut & cogniti sunt, cognitum diligent, dilectum laudabunt: vt in ipsa laude & dilectione, siue fastigio delectentur? Hęc sunt quæ nec oculos vidit, nec auris audiuit, &c. Hæc intelligens in spiritu Dauid, exclamans ait: Quid enim mihi est in cælo? quasi diceret. Quam glorioſum quam inappretiabile? Et à te quid volui super terram? Quasi, quam vile & despectabile, nullius precij, nullius momenti? Qui sic credit, qui sic sperat: non est de vita solicitus, sed mortis articulum securus exspectat.

Lingonẽsis Basilica in honorem S. Mamantis titulatur.

1. ad Cor. 2.

Psalm. 72.

III. Procedente tempore, assumptus est ad regimen Vrbis Lingonicæ Reinaldus Episcopus piæ recordationis: qui Decimus sedit ante Venerabilem Guillelmum, qui nunc est Electus noster. Vir ille spectabilis quidem genere fuit, sed Nobilitatem generis, honestas morum & multiplex literarum scientia illustrabat. Non solum enim liberalibus studiis eruditus fuit: sed vtriusq; Testamenti paginis, sufficienter instructus. Ipsa enim eius opera testimonium perhibent veritati. Nam cum ipse teneret Comitatum Tornodorensem, & Comitatum Barri super Sequanam, pro suis nepotibus qui adhuc erant paruuli, propter quasdam discordias sicut dicitur, Rex Francorum qui tunc erat, ipsum tenuit in Nouiomensi ciuitate, in turre iuxta portam. Vbi non fractus aduersitate, sed gaudens, quia intelligebat, quod filium quem diligit flagellat Deus, fecit hymnum & modulatis vocibus decantauit, cum pueris, in Ramis palmarum, scilicet: Gloria laus. Ipse idem vitam beati Martyris transtulit de Græco in Latinum, quam etiam postmodum versibus Heroïcis, dicitur exarasse. De eodem Antiphonas & Responsoria mirabili modulatione composuit. In quibus componẽdis, quantum habuit deuotionis ardorem, ipsa modulationis suauitas manifeste declarat. Cumq; videret Patroni sui vitã & merita, in partibus istis penitus ignorari: nõ passus inerti hoc tolerare animo cœpit anxius secum voluere, & Dominum lachrymis & gemitibus exorare, vt viam & actus eius dirigeret. Tandemq; nacta occasione, vt eum adoraret in loco vbi steterunt pedes eius: annuente spiritu sancto, iter peregrinationis deuotus arripuit. Et vt breuius transeam veniens Constantinopolim, animæ suæ inuenit desiderium: per fidelis enim & diuersos edoctus interpretes, nunc verbum ex verbo, nunc sensum ex sensu diligenter expliciut. Interim autem, cum multos haberet secum milites in armis, & vernaculos expeditos, in negotiis Imperij strenuus & fidelis inuentus, ab Imperatore & Satraphis eius plurimum amabatur. Vnde & cum Imperator vellet eum honorare muneribus super omnes diuitias petiit brachium Beati Martyris, quod in capella Imperatoris honorifice seruabatur. Quod tandem, ad instantiam & interuentum omnium curialium, qui eum diligebant, vix potuit impetrare. Laudans ergo Dominum, qui prosperum iter ei fecerat, ad Ecclesiam suam festine, redit. Vbi cum quanta exultatione à maioribus & minoribus totius prouinciæ receptus fuerit, quia dicere non sufficerem: potius silere decreui. Primum enim & maximum erat omnibus gaudium, de thesauro incomparabili quasi cælitus sibi misso. Secundum vero nec minimum, de pastore sibi reddito: quem Diuina gratia ita faciebat cunctis amabilem, vt quilibet de populo suo, eum tanquam patrem proprium affectuose diligeret. Erat enim mitis adspectu, humilis habitu, blandus alloquio, egenis misericors, afflictis compatiens, mœstorum consolator, pigros exhortans, superbis resistens. Ipsum nec scientia tumidum, nec generositas faciebat elatum. Erubescant Nobiles nostri temporis, qui cum ex se quidem vacui sint gloriantur in sanguine alieno. Qui magistri fieri appetunt, anteq̃ discipuli fuerint. Tardi ad audiendum, veloces ad loquendum, prompti ad contumelias, pigri ad studium, proni ad iram. Erubescant ergo qui tales sunt, & confundantur in seipsis, inclinentur ad humilitatem studij, informentur ad mores, obediant senioribus, ne subito præoccupati, cum tempus aduenerit, tamquam indigni ab honoribus repellantur, sed potius tanquam vere humiles, tamquam benemeriti, mereantur assumi.

Reinaldus Lingonẽsis Episcopus quinus, Guillelmus Episcopus Lingonẽsis. Reinaldus caput hymnum Gloria laus &c. fecit.

ad Hebr. 12.

Brachium S. Mamantis impetrat Reinaldus ab Imperatore.

Nobiles Clericos, iuniores præsertim carpit

IV. Qvintvs ab illo sedit Lingonis bonæ memoriæ Godefridus Episcopus, de cuius commendatione taceo, quia multi adhuc extant ex vobis, qui viderunt eum, & mores eius, & religionem, & vitam, plenius cognouerũt. Quod vero ad gloriam nostri Martyris attinet, non silebo. Cum capta esset à Gentilibus Edissa* ciuitas, quæ vulgo Roaïs dicitur: idem Episcopus cum Ludouico tunc Rege, Patre huius Illustris Philippi, qui nunc regnat in Francia, transmarinandi assumpsit propositum. Ad quod perficiendum vt sufficientes haberet expensas, multa vasa aurea & argentea de Ecclesia Lingonensi tulit, sub certa promissione restitutionis. Inter cætera, dum aurum ac lapides preciosos quibus brachium beati Mamantis decoratum erat, tolli faceret, contigit, procurante Domino, quod instrumentum aurifabri, os nudum brachij aliquantulum vulnerauit: statimq; sanguis largissimus cœpit effluere, Omnesque qui aderant, de tanto miraculo stupefacti, receptum sanguinem, in vase Alabastrino, quod adhuc penes nos est, deuotissime posuerunt: trementes & veniam postulantes, ne forte sanctum Martyrem super hoc offendissent. Huius facti testis est ipse sanguis, qui apud nos quasi fere recens monstratur vsq; in hodiernum diem. Cur hoc fecerit Deus, vel ad gloriam Martyris ampliandam, vel quia displiceret ei quod sanctæ reliquiæ sic dehonestari videbantur: non volui discutere somniando. Melius est enim in talibus pie dubitare, quam temere definire. Transire vero decreueram sub silentio, sed non potui: quoddam mirabile, quod in illa ciuitate Edissa contigit, cum à gentibus capta esset, Erant in ea Sanctimoniales viuentes sub regula, deuotæ virginis Domino consecratæ, quæ cum audissent quia capta erat ciuitas timuerunt valde, ne virginitatis suæ propositum perderent, ne impiorum libidine fœdarentur. Habito ergo inter se forti concilio, singulæ sibi singulos oculos eruentes, nasos etiam cum superiori labro sibi viriliter abscinderunt, vt sic detruncatæ magis iudicarentur abominabiles, quam ad libidinem appetendæ. Audiant virgines nostræ, & non appetant videri ab hominibus, sed abscondant facies suas propter Angelos Domini. Intelligãt veli sui mysterium: quia posuit Dominus signum in facies earum, vt nullum præter ipsum amatorem admittant.

Godefridus Lingon. Antistes.

*Edessa. Ætas Authoris.

Sanguis è brachio S. Mamantis manat

Virginum velatarum mira constantia.

V. Si nimis euagatus sum, ignoscite quæso, sustinete modicum quid insipientiæ meæ: festinus enim accedo ad rem propter quam incepi. Cum capta esset Constantinopolis, exultabant victores Latini capta præda, sicut qui inuenerant spolia multa. Sed cæca cupiditas quæ facile persuadet, ita manus eorum victrices victas tenuit: vt non solum Ecclesias violarent, immo et vascula in quibus sanctorum reliquiæ quiescebant, impudenter effringerent.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

gerent. Aurum inde & argentum & gemmas, turpiter euellentes, ipsas vero reliquias pro nihilo reputabant. Quo audito, seniores exercitus doluerunt valde, timentes ne talis victoria eis in exitium verteretur: Habito igitur consilio, Legatus qui vicem Apostolici gerebat, cum Archiepiscopis & Episcopis, sub districti anathematis interminatione præcepit, ne quis sibi retineret reliquias, sed oēs in manu bonæ memoriæ Guarneri tunc Trecensis Episcopi libere resignarent. Inter quas, inuentum est caput glorioſi Martyris, nudum quidem, nisi quod circulus argenteus ipsi capiti circunductus erat, & supra in modum Crucis extensus, totum comprehendebat: in quo erat scritum antiquis literis Græcis, quæ adhuc ibi apparent. ΑΓΙΟΣ ΜΑΜΑΣ, quod interpretatur, sanctus Mamas. Quod cum per Dei gratiam cognouisset Gnalo de Domna Petra, vir honestæ vitæ & boni testimonij, dilectus Deo & hominibus, in exercitu Latinorum non minimus, vt postmodum claruit (quia in Episcopum *Dimicensem vnanimiter est assumptus) tanquam deuotus filius & vtile membrum Ecclesiæ Lingonensis, vt matrem suā tantis posset honorare pignorib⁹, cœpit laborare modis omnibus, vt reliquias illas haberet: sed viuente dicto Episcopo, nul latenus obtinere potuit, quia idem, vt dicitur, Episcopus ad hoc adspirabat, vt in propria persona rediens, thesaurum illum Ecclesiæ nostræ præsentaret. Quia tenetrimè diligebat illum qui tunc sedebat Lingonis, Hilduinum Episcopum, cuius animæ propicietur Deus. Illo Trecensi Episcopo viam vniuersæ carnis ingresso, sperans ꝙ desiderabat effectui facilius mancipari: venit ad V.P. Magistrum Petrum Capuensem Tituli S. Marci Presbyterū Cardinalem, qui in partibus illis, tunc temporis Legationis officio fungebatur, Cuius genibus prouolutus, supplicans cum lachrymis, animæ suæ desiderium humiliter explicauit. Ad hanc vocem, exultauit Legatus in Dño, quia venerat opportunitas, ꝙ dicti Gnalonis, quem propter honestatem suam tenere diligebat, poterat exaudire petitionem. Statimq; moram non sustinens, ne distraheretur quod quærebat, accessit ad hospitium defuncti Episcopi, & caput reuerenter absconditum inueniens, ad domum suam cum honore debito reportauit. Et vt omnem super hoc dubitationis scrupulum amputaret, Multos Clericos Græcos & Monachos euocauit, qui legētes literas in argento, asserebant caput esse Martyris glorioſi. Ad cuius rei maiorem certitudinem, misit idem Legatus quemdam presbyterum, & quemdam clericum suum cum dicto Gnalone, ad monasterium ꝙ de nouo fabricatum erat sumptibus Hysachij Imperatoris, Constantinopolitani, in honore B. Mamantis. Cuius Abbas & Monachi cum caput ꝓlatum vidissent, lachrymantes ceciderunt in facies suas, & cum gemitu clamauerunt. Ecce caput Patroni nostri, ꝙ quidam Calogerus, id est bonus Senex Monachus, cum multis aliis sanctorum reliquiis, de terra in qua B. Martyr passus est, Constantinopolim detulit, & dum cogitaret secum, vbi posset eas honorificè collocare: respōsum est ei in somnis; in Ecclesia quam de nouo fabricat Hisachius Imperator B. Martyri, repone: ne te oporteat vlterius laborare. Hoc eiulantes dicebant Abbas & Monachi, & rogabant dictum Gnalonem, vt innumeram super hoc acciperet pecuniam, vel alterius rei commutationem, vel, si mallet toto tempore vitæ suæ, totius monasterij haberet Dominatum, dummodo restitueret eis, quod peccatis suis exigentibus amisisse dolebant. Quod hæc ita vera sint, testatur Auctenticum ipsius Legati transmissum ad nos, cum priuilegiis nostris honestè repositum.

Caput S. Mamantis inuenitur.

*Damascen sem.

Hilduinus Lingonēsis Episcopus

Caput S Mamantis agnoscitur à monachis Monasterij S. Mamātis Constantinopoli.

INTERIM venerabilis Gnalo, thesaurum sibi creditum diligenter custodiens, locum in quo seruabatur, nō solum lampade, sed etiam cereo singulis noctibus honorabat: suspiriis & gemitibus incessanter exorans, vt ei Beatissimus Martyr certius aperiret, vtrum esset vere caput eius, ꝙ habebat, necne. Hoc enim agebat vis amoris eius in eo, vt iam habitum se nō habere timeret. Sicut B. Maria Magdalena Dominum videns, adhuc sublatum plorabat. Vnde frequenter cum lachrymis audebat dicere. Nisi signum mihi ostenderis, nunq̄ te in patriam meam portare curabo. Hoc frequenter iterans: cum quadam nocte aliis occupatus, tardius solito ante reliquias ad orationem venisset, & cereum non inueniret accensum: turbatus in seipso, supplicabat attentius, ne sibi imputaretur ad culpam, quod per negligentiam acciderat seruulorum. Non multum post, lectum ascendit: Necdum ab ore eius orationis verba discesserant, & subitò cecidit in eum horor quidam: & factus est quasi in ectasi semiuigilans, & vidit ante se, iuuenem pulcherrimum in veste splendida, tenētem in manibus caput quod habebat. Qui ait illi, quid dubitas modicæ fidei? Qui incredulus est, non prosperabitur via eius. Respice, & absq; dubio firmiter teneas: quia hoc ipsum est caput meū, quod pro Christi nomine mihi abscissum fuit. His dictis, euanuit ab oculis eius. Ille aūt exultans in Domino, & gratias agens: his & aliis euidentibus argumentis certioratus de voto suo, cum multiplici gratiarum actione à Legato recedēs, cœpit disponere de rebus & reditibus suis, quos Constantinopoli ampliores habebat, vt cum thesauro desiderabili repatriare posset. Sed Dominus qui eum super pauca fidelem inuenerat, super maiora volens constituere, ad Dymicensis Ecclesiæ regimen interim assumi fecit, Propter quod, & via eius ferè per triennium elongata est. Non tamen propositum recessit ab animo: sed quamcitius potuit, sumpta occasione quod Dominum Papam & Apostolorum limina visitaret, nauem ascendit. Et prosperante vento, eleuatis velis duxit in altum. Et cum multis iam diebus nauigāsset, ingrauatum est mare, & surrexit tempestas, qualis ante visa non fuerat: & naui pene dissoluta, cum omnes qui ibi erant, etiam nautæ, desperarent, nec in viribus suis nec in arte confiderent: sed solius Dei misericordiam precarentur. Insurrexit venerabilis Episcopus Gnalo, clamans cum lachrymis. O B. Mames, vbi est virtus tua? Patieris ne caput tuum submergi in fluctibus, vt de cætero non videatur ab hominibus, nec vllatenus honoretur? Exurge, quare obdormis Domine? Exurge & precare pro nobis Dominum, vt per merita tua ab his periculis eruamur. Vix orationem compleuerat, & statim aura datur grata, & tranquillitas magna facta est, ita vt mirarentur omnes, & laudarent Dñm, qui Martyri suo tantam gloriam dedit: Et sic exultantes, optatum portum cum gaudio tenuerunt. Quid pluribus immoror. Per multos labores, per multa pericula: & cum multis tribulationibus, tandem dictus Episcopus ad castrum quod Domna Petra dicitur venit. Vbi depositò capite, cum quadam die fortuito absens esset: per antiqui hostis inuidiam, eadem villa graui cœpit incēdio deuastari. Tunc omnes eiusdem castri, à minimo vsq; ad maximum, iam non in viribus suis, nec in hominum auxilio confidentes: cum impetu venerunt ad quemdam presbyterum nomine Guillelmum, vna voce clamantes, Domne quare cito non profers caput beati Martyris, quod apud te depositum audiuimus à Domno Episcopo? Credimus enim, quod per ipsum liberabimur ab hac peste: sicut olim Carthanensis ciuitas, per velum beatæ Agathæ fuit ab incendio liberata. Mira dicturus sum, sed tota regio hoc clamat, & ipse Episcopus constanter asserit, ꝙ statim monstrato capite, vim virtutis suæ oblitus est ignis, vt mirabiliter videres flammam cum vento confligere, qui vtiq; contrarius erat. Ita quod præter spem omnium, in domo lignea per seipsum cessauit ignis: vt omnibus manifestè clarescceret, quod Dominus eis per Martyrem suum tanta beneficia contulisset.

Ioan.20.

Visione cō probatur esse caput S. Mamantis.

Tempestas magna sedatur.

Incendium extinguitur.

DEINDE idem Episcopus venit Lingonas, vbi cum quanto honore, cum quanta reuerentia, cum quantis muneribus receperit eum & reliquias amplexatus fuerit, bonæ memoriæ qui nuper in fata concessit [a] Robertus Episcopus, transeundum censui: quia quilibet vestrūm hoc vidit; & memoriter tenere potest. Sed illud non taceo, quod cum multi de diœcesi, ad honorandum caput Patroni sui deuotius conuenirent: constituti sunt duo boni testimonij Sacerdotes, ad seruandas & ostendendas reliquias, & beneficia fidelium colligenda. Contigit autem quadam die, quod illi duo absentes erant, & peregrinorum instante turba, quidam alius Sacerdos inuitatus vt caput glorioſi Martyris peregrinis ostenderet, impudenter accessit. Et sicut legitur in libro Regum de Oſan, cuius manus

VII.

Gnalo adfert caput S. Mamantis Lingonas.

[a] Robertus Episcopus Lingonēsis.

manus aruit, quia arcam Domini indebito modo tetigerat: ita manus Sacerdotis dextera sic arida facta est; quod nec ex ea quippiam operis facere poterat, nec ad os suum sine violentia subleuare, & sic doluit per aliquot dies. Tandem in se reuersus cognouit & iniuriam fecerat Martyri, qui in eadem nocte, miseris amplexibus concubinæ suæ, fuerat maculatus. Et accedens humiliter ad * Confessorem suum, culpam suam nude & aperte detexit. Postmodum vero peracta parte pœnitentiæ, cum lachrymis & debita reuerentia, accessit ad caput: & eodem manum suam tangi & signari fecit, quæ statim [a] per Dei gratiam sanata est, & debito officio restituta. Deus nouit, quia non mentior. Nam qui vidit, testimonium perhibet veritati, & scimus quia verum est testimonium eius. Attendat diligens lector, quia quater ad nos missæ sunt eiusdem Martyris Reliquiæ: & ex ipsa missione intelligat, qualiter instruit nos Dominus, & quid agere debeamus ostendit. Primo missa est oschia colli, iuxta quod mediantibus arteriis transit quod cogitatum est in corde: vt modulante lingua in vocem prorumpat. Secundo brachium per quod operatio intelligitur. Tertio os longum, quod de tibia vel de fæmore esse videtur: de quo qualiter venit ad nos, sub silentio pertransiui: quia non multum auctenticum, licet sub multorum nobilium & bonorum virorum testimonio, fuerit allatum. Quarto & vltimo, venit caput. Quasi diceret, si cogitatione, locutione & opere, quæ per oschiam & brachium significantur, rectas facitis semitas Dei nostri, quod ad tibiam pertinet: peruenire poteritis ad caput vestrum, Iesum Christum Dominum nostrum, cuius anno incarnationis millesimo ducentesimo nono facta sunt hæc, eodem præstante, qui viuit & regnat per omnia sæcula, Amen.

1. *Reg.* 6 imò occisus est. Sacerdos indecenter attingens caput. Mamantis punitur

* *Confessarium.*

a Iterum sanatur

MARTYRIVM SS. PAVLI ET IVLIANÆ, QVI APVD VRBEM PTOLEMAIDEM ILLVD SVSCEPERVNT, EX SIMEONE Metaphraste.

An. 260.

I. AVRELIANVS Imperator per totum orbem tetrarum contra Christianos edictum proposuit, vt omnes idolis sacrificarent: qui vero id facere noluissent, vita pessime priuarentur. Ille igitur cum in Isauriam venisset in vrbem Ptolemaidem se contulit, vt omnes Christianos cogeret idolis sacra facere. Cum vero beatissimus Paulus vna cum sorore sua Iuliana Imperatorem in vrbem ingredientem vidisset, Christi signo frontem notauit, & ad sororem conuersus: Esto, inquit, bono animo, soror mea, neque timeas, dico enim tibi, magnam quandam tentationem Christianis imminere.

Avgv. 17.

Vide anti quissimum moré Crucé se signandi.

II. VIDIT Aurelianus, cum Paulus Christi signo frontem notauit, & misit qui illum corriperent. Quem cum in media turba stare iussisset: Misertime, inquit, homo, quidnam tibi proposuisti, vt, me in vrbem ingrediente, frontem signare auderes? An ignoras edictum contra Christianos propositum? Respondit Paulus: Audiui equidem edictum tuum, sed nemo vnquam poterit tantum timorem nobis iniicere, vt Christum verum Deum abnegemus, tua enim tormenta breuia sunt, neque eos lædere possunt, qui Deum metuunt. At Dei tormenta, sempiterna illa sunt. Eodem modo voluptas & gloria, quam Deus Christianorum generi largitur, æterna est. Quis igitur tã amens est, vt viuentem Deum derelinquat, & surda atq; muta ista vestra idola colere velit, cum ipse author nostræ salutis Iesus Christus dixerit: Quicunq; negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cælis est.

Matth. 10.

III. CERNIS, inquit, Aurelianus, quandiu te nugantem passus sum ac sustinui? Accede iam, & diis sacrifica, ne pessimo mortis genere consumaris. At Paulus: Ego nullum alium Deum cognoui, nisi Dominum Iesum Christum, quem colui semper inde vsq; à patribus meis puro corde atq; animo. Tum Aurelianus dixit: Suspendite hominem istum, & acriter torquete, donec venerit Dns ipsius, & eum liberet. Suspenderunt igitur illum carnifices, & cruciatibus affligere cœperunt. Cumq; affligeretur, voce magna Deum inuocans, dicebat: Domine Iesu Christe, vera Dei veri & Patris progenies, cuius ortum nemo comprehendere potest, non Angeli, non Archangeli, non Throni, non Dominationes, non Principatus, non Potestates, non Virtutes, non Cherubini, aut Seraphini, nisi Pater solus: tu, inquam, afferas opem mihi humili & abiecto seruo tuo, & ex manibus Aureliani me liberes. Deus autem protinus ita cruciatus illos leues effecit, vt beatus Paulus nihil sentiret.

Paulus suspensus cruciatur.

Non sentit pœnas.

IV. SANCTA verò Christi sponsa Iuliana, cum fratrem suum ita cruciari vidisset, cucurrit ad tribunal, & voce magna clamans: Aureliane, inquit, Tyranne, cur ita crudeliter fratrem meum innocentem crucias? Tum Aurelianus: Detegite mox istius mulieris caput, & eius genas vehemẽter percutite, ne sic temere loquatur; istum vero nefarium hominem constanter cruciate, eo quòd Christi, quem dicit, patrocinium & adiumentum se habere ait. Risit Iuliana, &, Miror, inquit, quomodo Imperator cum sis, deliras, neq; potentiam Christi cognoscis, quemadmodum scilicet tormenta his hominibus, qui eum inuocant, leuiora efficit. Aurelianus ad suos conuersus, dixit: Muliercula ista ex mea clementia maiorem in modum elata est. Itaq; illam torue intuens: Accede, inquit, & diis immola, non enim manus meas te euasuram confidere debes. Ad hæc Iuliana: Ego neq; tua torméta extimesco, neq; minas tuas ad me pertinere arbitror: est enim Deus in cælis, qui poterit eripere nos de iniquis manibus tuis. Quæcunq; igitur habes torquendi instrumenta, mihi admoueas, vt ex his ipsis Dei & Saluatoris Iesu Christi opem mihi præsentem esse cognoscas.

Iulianæ cõstantia.

V. HÆC dixit Iuliana. Cui Aurelianus: Video, inquit, pulchritudinem tuam talem esse, vt illius rationem habens, te perdere nolim. Te igitur adhortor, vt diis sacrifices, quo legitimam mihi vxorem te deligere possim, & mecum vna regnes, Imperio meo omni tempore fruens. Quinetiam fratri tuo iniuriam cõpensabo, & faciam, vt amplissimum dignitatis gradum apud me habeat. Erexit Iuliana oculos suos in cælum, & Crucis signo cum frontem notasset, risit. Cui Aurelianus: Cur, inquit, Iuliana, multam benignitatem meam contemnens, risisti? Non, inquit illa, contempsi benignitatem tuam: sed rideo, gaudens, quod sponsus meus cælestis, qui vult omnes homines saluos fieri, sedet in solio sancto suo, eiusq; diuinitatis pulchritudinem contemplor: qui etiam me hortatur, vt certamina ipsa libenter sustineam, te vero nugacem & futilem hominem contemnam: quippe qui, cum te Imperatorem appellari facias, & ligna & lapides adoras. Audiens hæc Aurelianus, bili percitus: Suspédite, inquit, mulierẽ istam, eamq; cõstanter cruciate, vt intelligat se ante Imperatoris tribunal cõsistere. Cœperant iam carnifices illã cruciare, cum Paulus eius frater eam intuens: Nè timeas, inquit, soror, Tyranni cruciatus, neq; ipsius minas formides. Sustineamus paulisper, vt perpetuò requiescere possimus: Infligite huic, inquit Aurelianus, cruciatus assiduos, eumq; inculcate, ne superba & stulta verba effutiat. Audiens hæc Iuliana, iterũ risit, & ait: Aureliane Tyranne atq; inique, Dominus Iesus Christus facit, vt neq; labores, neq; tormenta hæc sentiam. Tunc Aurelianus: Quamuis, inquit, multas nugas effundas, & simules te cruciatus non sentire, faciam tamen, vt diutius crucieris, & doloribus succumbas. Non finet, inquit illa, Christus ipse, me vnquam à te superari. Ille est, qui mihi opem affert, & nunc, & semper ad finem vsq; opitulabitur, quo ipsius potentiam, & nostram Christianorum patientiam cognoscere possis. Te vero ipse Deus meus æterno igni puniet: exiget enim à te animas, quas perdidisti.

1. *Tim.* 2.

Iuliana quoque suspenditur torquetur.

Nec ipsi sentiunt tortores.

VI. HIS verbis magis exarsit Aurelianus, & iussit lebetem afferri, ac picem in eum conici, atque ignem multum

inii-

Mittũtur in feruentem picem. *Dan.3.*

infra lebetem accendi,ita vt nemo propius accedere poſſet. Iuſſit autem in illum coniici Paulum & Iulianam. Qui cum fuiſſent coniecti, oculos in cælum erigentes, ac tanquam vno eodemque ore precantes, hæc dicebant: Domine Deus patrum noſtrorum, Abraham, Iſaac & Iacob, qui deſcendiſti in fornacem ignis ad Sidrach, Miſach & Abdenago in Babylonis regione, neque illos igne lædi permiſiſti: tu, Domine Ieſu Chriſte,lux illa immenſa, Patris myſterium & gloria,Deique altiſſimi dextera, qui homo factus propter peccata noſtra, inter homines verſatus es,da ſalutem animabus,quas inimicus diabolus miſerrime deceptas & corruptas, vſque ad infimam tartareæ ſedis voraginem detrudere conatur:quemadmodum Aurelianus iſte,ipſius diaboli diſcipulus,nunc facit. Hæc cum illi precantes dixiſſent,pix efferueſcens,in gelidã aq̃ conuerſa eſt,ita vt q̃ præſentes erant,Dei potentiã admirarentur.

Pix frigeſcit,in aquã mutata.

Dei virtutẽ Aurelianus magicis adſcribit artibus. VII.

NIHILOMINVS tamen Aurelianus proprio furore oppreſſus,Deo gloriam non reddebat, ſed magicis artibus ea fieri exiſtimabat. Iuſſit poſtea è lebete illos extrahi,in quibus nec picis odor aliquis inerat: quin etiam neque in lebete ipſo picis aliquid inuentum eſt,ſed tantum frigida aqua. Tunc Aurelianus,Exiſtimatis ne,inquit,eos,qui præſentes ſunt,à vobis circunueniri,& adduci,vt putent auxilium à Deo veſtro vobis allatum, & non magicis potius artibus hæc facta eſſe? Non ita,per deos ipſos,res ſe habebit:faciam enim,vt cruciatibus affecti, igne conſumamini, niſi diis ipſis victimas obtuleritis. Ad hæc Paulus reſpondit. Minime nos poſſumus viuentem Dominum Deum relinquere,cæli & terræ creatorem,qui nos è tenebris eripuit,& à manibus tuis eoſdem liberauit. Nunquam igitur,Aureliane Imperator,nobis perſuadere poteris,vt lapidibus & ſtatuis veſtris,voce,auditu & anima carentibus,cultum præbeamus. Itaq; decæterò tormenta,quæcunq; vis,nobis admoueas,vt Dei noſtri vim cognoſcas.

Ignitas ſedes imponũtur martyres. VIII.

IVSSIT Aurelianus duas ferreas ſedes illuc afferri,& è balneis publicis carbones congeri,& ſedes illas vehementer ſuccendi:ſuum vero abdomine illitos martyres ipſos ſupra candentes ſedes imponi. Quod cum mox factum eſſet:Iam,inquit Aurelianus,artibus veſtris omnibus ſuperatis,poteſtis diſcere,quiſnam ſit Aurelianus Imperator. Veniat nunc Chriſtus veſter,ſi poteſt,& vobis laborantibus opem afferat. Reſpondit ſtatim Aureliano Iuliana:Nobiſcũ hoc in loco Chriſtus eſt,nobis opem affert,neq; ſinit ab igne nos tangi. Tu vero illum non vides,cum eius viſione indignus ſis. Moneo te,Aureliane,vt inſaniam iſtam omittas,& ad Chriſtum accedas,nam ſi ei credere volueris,te reſipiſcentem amplectetur,cum benignus ſit ac miſericors,& humana peccata condonet. Quod ſi non credideris,æterno igne punieris.

Vide inſaniã Tyranni qua iubet carnifices decollari. IX.

MAGIS iratus eſt Aurelianus,& iuſſit carnifices capite truncari, quaſi pecunias à Chriſtianis accepiſſent, vt illis parcerent. Cũ vero ad mortem deducerentur carnifices, hortabatur eos Paulus his verbis:Nolite timere,neq; enim in æternum moriemini,ſed ſanctorum participes futuri eſtis,& cæleſtis regni hæredes. Hæc cum audiſſent carnifices,cõſtiterunt,ita Deum orantes:Domine Ieſu Chriſte,quem Paulus & Iuliana prædicant,adeſto nobis,& in confeſſione tua fac nos perfectos eſſe:quoniam nihil mali fecimus,& morimur. Hæc cum dixiſſent,obtruncati ſunt. Eorum alter, Quadratus:alter,Acacius dicebatur.

X.

His igitur martyrio conſummatis,iuſſit Aurelianus alios carnifices ignem afferre, & ſupra carbones ſal adſpergere,vt ignis ipſe vehementer accenderetur. Tum Iuliana:Aureliane,inquit, Tyranne & nefarie,cur teipſum affligis? Video enim te cruciari,&omnibus modis furore detentum affligi,denique vt ſerpentem aliquem exibilantem,venenum contra nos effundere:ſed nihil tamen proficies,cum Deus ipſe nos corroboret,vt prauas tuas cogitationes ſuſtinere poſſimus. Itaq; cum aduerſus nos nihil efficere potueris,magis erubeſces, & à nobiſipſis abſtinebis. Aurelianus iuſſit illos exolui,& in carcerem detrudi,atque ligna quædam maximi ponderis in eorum ceruices imponi,pedes etiã compedibus ligari,catenis manus deuinciri,& ferreos clauos ſterni:vt illis configerentur, neque Chriſtianorum aliquem permitti ad eos ingredi,ne cibus afferretur. Illos igitur carnifices in carcerem duxerunt, quæque ab Aureliano iuſſi fuerant,eis fecerunt. Cum vero media nocte martyres Deum precarentur, lux quædam magna effulſit in carcere, & Angelus coram illis ſtetit,eiſque dixit:Paule & Iuliana ſerui Dei altiſſimi, ſurgite & Deum orate. Hæc dixit Angelus, & ad eos acceſſit: ac ſtatim inſtrumenta,quibus eorum colla conſtricta erant, tetigit, ſtatimque tam illa,quam reliqua ferrea & lignea vincula confracta,de iuſtorum martyrum corporibus exciderunt: duæ autem ſedes pannis ſtratæ,& menſa coram ipſis illico appoſita eſt, omnigenis ferculis plena: eiſque Angelus dixit: Venite, requieſcite,& cibum ſumite,quem miſit vobis Ieſus Chriſtus. Paulus & Iuliana ea re lætati, diſcubuerunt. Cumque panem ipſum in manus ſumpſiſſent,& oculos in cælum erexiſſet,Deo ipſi gratias egerunt,& cibi participes facti ſunt. Viderunt carceris cuſtodes lucem illam magnam:cumq; ad eos repente introiuiſſent,quod factum fuerat didicerunt, ipſos inſuper comedentes,& hilares factos viderunt. Itaq; cum illis recumbentes & ipſi comederunt, Deoq; laudem & gloriam dederunt,qui talem gratiam filiis hominum contuliſſet,ita vt pleriq; ex ipſis Deo crediderint,& Chriſtiani euaſerint.

Ducũtur in carcerem & peſſime habentur. A vinculis abſoluuntur. Cœna illis diuinitus præparatur.

TERTIO poſt die Aurelianus,cum in tribunali ſediſſet, iuſſit ſanctos martyres Paulum & Iulianam illuc duci, quibus ait:An nondum torméta ipſa vos docuerunt,vt ab iſta inſania veſtra diſcedatis,&deos adeuntes,illis victimas offeratis? Hæc,inquit Paulus,ſtultitia mihi ſit,& omnibus,qui Deum ipſum diligunt. Quod enim ſtultum eſt Dei,ſapientius eſt hominibus:& ſapientia hominum,ſtultitia eſt apud Deum. Deſipiens profecto & inſanus eſſem, ſi à Deo ipſo deficiens,dæmones veſtros colerem. Denuo Aurelianus bilipercitus, iuſſit illos in ligno ſuſpendi,& cruciari. At illi Deum orantes,hæc dicebant:Domine Ieſu Chriſte,fili Dei viuentis,lux Chriſtianorum,& fides, quæ neq; concuti,neq; ab aduerſariis expugnari,aut diſſolui poteſt;oſtende faciem tuam,&nobis opem feras,neq; nos deſtituas propter ſanctum nomen tuum. Cum igitur carnifices diutius illos cruciarent, & Chriſtus eorum cruciatus ſubleuaret; nihil omnino martyres tormenta illa ſentiebant. XI.

I. *Cor.*1.

In ligno ſuſpenſi cruciantur.

VNVS vero è carnificibus,nomine Stratonicus,cum ſtaret ab ſiniſtrum Iulianæ latus,& tormenta in eam inferret,eius pulchritudine captus,manus ab ea continebat. Cuius ſenſum atque animum cum beata & ſancta Iuliana cognoſceret,ſiniſtrum pedem extendit,& calce illum verbetans: Stratonice, inquit, fac quod iuſſus es à Tyranno Aureliano, neque manus à me contineas mihi parcens:ego enim habeo Regem meum Dominum Ieſum Chriſtum, Deum æternum, & animæ meæ curatorem, qui corporeis laboribus me ſubleuat,atque ita præſentes cruciatus non ſentio. Hæc cum Stratonicus audiuiſſet,ſtatim enſem,quem manu tenebrat,abiecit: cumque ad tribunal Aureliani cucurriſſet,clamans:Aureliane, inquit, Tyranne & temeratie,curnam hæc facinora contra Chriſtianos patrare audes? Quidnam homines Deo ſeruientes commiſerunt, vt ita crudeliter & immaniter eos cruciet? An quia Chriſtum omnium dominatorem venerantur? Hæc cum audiret Aurelianus, ita obſtupuit,vt hora vna mutus remanſerit. Tandem reſpondens: Tu ne etiam, inquit, Stratonice, iſtorum ſtultitiæ atque inſaniæ particeps factus es? An Iulianæ pulchritudo te decepit, & eius iucundis ſermonibus allectus es? Stratonicus cum in cælum oculos erexiſſet, dein Paulum ac Iulianam in ligno ſuſpenſos circunſpexiſſet, Crucis ſigno munitus,illorum adſpectus tales vidit,quales Angelorum Dei facies eſſe ſolent. Mox accurrit, & deorum aram calcibus conculcauit,eamque euertens,ait:En & ego Chriſtianus ſum,facias licet,quicquid libet. Furore accenſus Aurelianus, iuſſit eius caput abſcindi. Cumque ſententiam Imperator tuliſſet,venit ad eum locum in quo martyrium obiturus erat: vbi cum genua inclinaſſet,ita orauit. Domine Ieſu Chriſte, quem Paulus & Iuliana confitentes,inuicti permanent XII.

Stratonicus carnifex fit chriſtianus.

Crucis ſigno munitur.

à diuinitate tua seruati, & Aureliani tyrannidem confundentes: tu, quæso, & animam meam accipe in cæleste regnum tuum, meam, inquam, animam, qui breuissimæ horæ spatio nomen tuum confessus sum, præsente Aureliano tyranno. His dictis, ille caput extendit, & à carnifice obtruncatus est. Venerunt autem Christiani, & eius reliquias collegerunt. Capite plectitur.

XIII. PAVLVS verò & Iuliana cruciatus fortiter sustinebant. Tunc Aurelianus Iulianam affatus: O sceleſta, inquit, & impia mulierecula, quomodò in tormentis existens, carnificem decipere potuisti, eique mortis causam afferre? Non ego, inquit Iuliana, illum decepi, vel mortis causam attuli: sed qui me assumpsit Iesus Christus, ille ipse & hunc dignum fecit, ac vocauit: nisi enim dignus fuisset, nunquam ad martyrij palmam peruenire potuisset. Illum igitur in regno cælorum requiescentem adspicies: te verò in gehennæ flamma puniri senties. Tunc quidem pectus tuum infelix percuties, cum inferiorem hominem, teipso apud Christum præstantiorem videbis, & dolore affectus, clamabis, Dei misericordiam implorans, quam tamen impetrare non poteris. Posthæc iussit Aurelianus illos è ligno detractos, in carcerem interiorem concludi, & omnes veneficos ac præstigiatores vocari, qui feras omnes, quascunque haberent, acerbissimas, hoc est, viperas, aspides, cerastes ac dracones, afferrent, vt vnà cum Paulo & Iuliana in carcere concluderentur. Cum igitur feras attulissent, quemadmodum à Tyranno iussi fuerant, simul cum Paulo & Iuliana eas concluserunt. Serpebant autem feræ illæ, & ad pedes beatorum martyrum assidebant, intentis quidem oculis eorum facies adspicientes, sed nihil tamen nocentes. Paulus autem & Iuliana sedebant psallentes, & Deum collaudantes. De hac reproborum pœnitentia & dolore lege cap. 5. libri Sapientiæ. Nihil lædunturà viperis &c. Paulus & Iuliana.

XIV. MANSERVNT autem serpentes illæ tres dies & tres noctes cum martyribus clausæ. Tertio autem die misit Aurelianus sub noctis tempus, vt disceret, an à serpentibus consumpti essent. Venerunt, qui missi fuerant ad eum locum: cumque ad ianuam accessissent, eos, psalmos canentes & Deum laudantes, audiuerunt. Cum verò accuratiùs scire vellent, quo pacto res se haberet, ascenderunt in locum quendam superiorem. Vndè per fenestram speculati, viderunt Paulum sedentem simul cum sorore sua Iuliana, & Angelum Dei stantem in conspectu ferarum, neque permittentem feras accedere. Cucurrerunt igitur illi, & Aureliano omnia, quæ viderant, nunciarunt. Surrexit Aurelianus diluculo, & sedit pro tribunali, & iussit veneficos feras suas illinc euocare, & martyres duci ad tribunal. Accesserunt venefici ad ianuam, & feras eo modo, quo solebant, vocare cœperunt. Cum verò feræ ipsæ illis non obedirent, ianuam patefecerunt, & feræ vno impetu omnes exiêrunt, & quoscunque infideles homines prope ianuam inuenerunt, statim interfecêre, & ad deserta loca aufugerunt. Multi infideles à feris perimûtur.

XV. CARCERIS autem custodes Paulum & Iulianam ad Aureliani tribunal duxerunt. Tyrannus igitur eos intuens, ac ridens: Beatum, inquit, me hodiè existimo, quòd vestra consuetudine fruor. fortasse enim magnum aliquid à vobis lucrifaciam: & per deos ipsos, si quidē mihi verum dixeritis, multa & magna dona à me percipietis, & regni mei potestas penes vos erit. Nunquid vos Deum Apollinem præsentem, & vobis opitulantem, vt audiui à quibusdam speculatoribus, vidistis? Nos, inquit Paulus, nullum Apollinem cognouimus: nam sumus ex eorum numero, quibus Deus salutem dedit. Tua verò anima ad mortem vsq; perdita est. non enim sapis, neq; resipiscere vis: quinimò multus tyrannidis tuæ furor ad blasphemiā te conuertit, quippè qui Angelum, quem misit Dominus Iesus Christus ad obturanda ora serpentum, quæ tua est arrogantia & temeritas, Apollinē fuisse dicis. Tunc iratus Aurelianus, iussit plumbeis glebis Pauli maxillas contundi, atq; illi dici: Ne ita insipienter & arroganter loquaris, cum scias te Imperatori assistere. Imperator eorum liberationem Apollini adscribit.

XVI. IVSSIT postea è tribunali Paulum abduci, & Iulianam eius sororem coram sisti, quam his verbis aggressus est: Quæso, animæ meæ domina Iuliana, quæso, inquam, & te hortor, ne fratris tui insaniam imiteris. Video te puellam prudentissimam, multa sapientia refertam. Obtempera consiliis meis, & columnas aureas per totum terrarum orbem, tuo nomine inscriptas, erigam. Tunc illi Iuliana: Minimè inquit, me decipies, Aureliane tyranne & impie. Non circumuenies Dei altissimi seruam. Ne mihi æternam mortem suggeras. Vis ne me priuare Dei gloria & cælesti regno, quo tu indignus es & alienus? Iussit Aurelianus Iulianam semoueri, & Paulum reduci: cui dixit: En, Paule, soror tua promisit mihi se diis sacrificaturam: quæ idcirco mihi vxor erit, totiusque regni mei domina. Fac igitur & tu quod dico, & sinas tibi persuaderi, vt diis sacrifices. Ad hæc Paulus: Verè, inquit, mentitus es, idque tuo malo: sed nihil alienum fecisti à patris tui diaboli disciplina, cum id facias, quod ille solet: neque enim aliquem subripere potestis, nisi mendacia confingendo. Sed frustrà laboras. namque nos non decipies: ne si totius quidem orbis terrarum imperium nobis pollicereris. Minimè, inquam, nos circumuenire poteris. Iuliana fortiter tyrannidis blandimenta contemnit.

XVII. QVOVSQVE tandem, inquit Aurelianus, iniuriam nobis facis? An non erubescis, nugator & insipiens? Per deos ipsos ego vos omnium generum tormentis affligam, & nemo è manibus meis auferre poterit. Iussit igitur ignem afferri, & quatuordecim virgas ferreas, easq; in ignem coniici, & valde accendi: tum Pauli manus & pedes ligari, ferreumq; vectem inter manus & pedes iniici, & in terram defigi, ac sic virgis ignitis binis per vices Paulum percuti: Iulianam verò iussit in lupanari constitui. Itaq; multi è turba illa, quæ circumstabat, scelesti & nefarii homines, certatim contendebant, quis ad eam primus ingrederetur. Erant enim velut equi hinnientes, eius puellæ forma incitati. Cum verò in eo loco, in quo Aurelianus iusserat, constituta esset, statim Angelus Domini descendit de cælo, & dixit: Ne timeas, Iuliana: Dominus enim Iesus Christus, quem tu colis, misit me, vt te protegam, & sanctum nomen eius notum faciam omnibus timentibus eum. Cum verò multi ad virginem accederēt, & eius pulchritudine frui vellent, Angelus excussit è pedibus suis puluerem, & in eorum oculos iniecit, ita vt eos excæcarit. Quapropter neq; amplius cernebant, vbi essent, aut quo irent, neq, ad illam accedere poterant. Id cum turbæ vidissent, quod admirabiliter factum fuerat, vno animo clamabant: Magnus est Deus Pauli & Iulianæ, qui vbiq; eos seruat & protegit, qui illum timent. Qui autem excæcati fuerant, flexis genibus supplices eius opem implorabant, dicentes: Iuliana, serua Dei altissimi, peccauimus quidem contra te, cum stulte atq; insipienter nos gesserimus: sed tu da, quæsumus, nobis veniam, vt Dei serua: & precare Christum tuum, vt nobis visum restituat. Eorum misericordia commota Iuliana, paululum aquæ accepit: & cum oculos in cælum extulisset, Deum inuocauit, ita dicens: Domine Iesu Christe, author omnium salutis, exaudi me, & nunc etiam ostende miracula & prodigia, quæ facis propter nos filios hominum. Restitue his viris facultatem videndi, vt sanctum & glorioſum nomen tuum celebretur. Hæc cum dixisset, aquam supra turbas illas infudit, & omnes, qui excæcati fuerant, visum receperunt. Tum illi ad terram prostrati, gratias Deo reddebant, pœnitentiam agentes. Cumque peccata sua confessi essent, Christiani facti sunt. Sæuissima tormenta Paulo admouentur. Iuliana ducitur in lupanar. Angelus tuetur Iuliānam. Cæcos Iuliana illuminat.

XVIII PAVLVS verò, de quo dicebamus, cum à carnificibus cruciatetur, virgis illis ferreis diutius percussus vociferabatur, hæc dicens: Aureliane tyranne & nefarie, quidnam mali commisi, vt sic crudeliter & impiè me crucies? Verùm me quidem à tormentis Dominus meus Iesus Christus subleuat: te verò manet hæreditas æterni illius ignis, qui paratus est tibi, & diabolo hæc aduersus nos suggerenti. Et vbinam, inquit Aurelianus, Paule, est Iuliana soror tua, quam ais esse temperantem & virginem? En illa ad lupanar ducta est. Num putas adhuc esse virginem? Ad hæc Paulus: Scio, inquit, illum ipsum Deum, qui semper à tuis prauis cogitationibus me liberauit, sororis etiam meæ propugnatorem fuisse, & intactam ab omni labe conseruasse. Misit enim Angelum suum è cælo, vt eam custodiret. En vt sine macula, & virginitatem puram habens, reuertitur, vt videat vincula mea. Miserat enim Aurelianus, vt Iuliana S Paulus absens, nouit quid suæ sorori Iuliānæ cōtigerit

Iuliana duceretur. Quæ cum veniſſet ad tribunal, & Paulus eam vidiſſet, multo gaudio plenus riſit. Aurelianus verò: Num, inquit, Iuliana, amatores tui pulchritudine tua ſatiati ſunt? At illa dixit: Mea pulchritudo, meum ornamentum & decus Chriſtus eſt, qui miſit Angelum ſuum, & me abiectam atque humilem ſeruam protexit: quoniam fidem & ſpem meam in illo fixam habeo. Quapropter gratias illi ago, & ſanctum eius nomen collaudo, quod ipſe eſt, qui facit mirabilia ſolus, & non eſt alius Deus præter ipſum. *Pſal. 71.*

XIX. Mittuntur in foueam igne ardentem.

IVSSIT deinceps Aurelianus Paulum exolui, & foueam quandam effodi, tam longam, quanta eſt trium hominum ſtatura: tum ligna & ignem afferri, atque in fouea illa ſuccendi. Fecerunt carnifices, quod iuſſum fuerat, admodum ſtudioſe: nam & foueam ſtatim effoderunt, & ignem vehementer accenderunt. Itaque Aurelianus iuſſit Paulum & Iulianam in ignem illum coniici. Sancti verò martyres Deum collaudantes, Saluatorem ac Dominum Ieſum Chriſtum inuocabant ad opem ſibi ferendam. Cum autem ad eum locum veniſſent, ſua membra Crucis Chriſti ligno munierunt, & ſponte ſe in ignem coniecerunt. Erant autem in igne illo Deum laudantes, & eius gloriam prædicantes. Ecce autem Angelus Domini deſcendit de cælo, & fumum vna cum igne foràs excuſſit, neq; permiſit ſanctos martyres vel paululum ab igne perturbari. Stabant itaque in fouea illa rectis corporibus, diuinas laudes proferentes in hanc ſententiam: Benedictus es Domine Deus Rex ſæculorum, qui memor fuiſti humilitatis noſtræ, & præſentia tua ignis flammam extinxiſti propter bonitatem tuam, quæ facit, vt peccata noſtra non recorderis. Tu nos indignos, ſaluos atque incolumes eripuiſti à cogitationibus tyranni Aureliani, qui ſuo Imperio ita intumeſcit, quaſi futurus ſit immortalis. Hæc cum martyres precarentur, multi ex Græcis, Dei potentiam contemplantes, animo compuncti, ab idolorum ſuperſtitione defecerunt, & Chriſti fidem ſecuti ſunt: multi etiam carnifices, qui eos verberauerant, cum Dei tanta in illos beneficia collata vidiſſent, mutato conſilio, Chriſti fidem amplexi ſunt.

Nihil vruntur.

Multi credunt in Chriſtum.

XX. Vox cœlitùs ad Aurelianum facta.

PERLATA verò ſunt hæc omnia ad Aurelianum, qui iuſſit illos, ita vt erant, in fouea lapidibus obrui. Sed ecce repente tonitrui ſonitus cum multis fulguribus, & nubes huc atq; illuc agitatæ, & ignis plenæ, vſque ad Aureliani conſpectum deuenerunt, & ignem illum in terram effuderunt, voxq; hæc è cælo ad eum demiſſa eſt: Aureliane, ingredere in abyſſum gehennæ ignis, paratam tibi & patri tuo diabolo. Hæc cum facta eſſent, miſit Aurelianus, & iuſſit athletas & Chriſti martyres ex fouea illa extrahi, & in carcerem coniici. Itaque ſancti martyres Dei gloriam laudabant in omnibus his, quæ Deus ipſe mirabiliter illorum cauſa fecerat. Septimo die poſtea diluculo Aurelianus ſedit in tribunali, & iuſſit ſacerdotes afferre quotcunque idola habebant argento & auro confecta, ac preciosis lapidibus ornata. Quæ ſacerdotes ipſi mox in conſpectu Aureliani conſtituerunt, cum ſtrauiſſent ſub eius pedibus purpuram regalem. Tum Aurelianus: Vocate, inquit, Paulum & Iulianam. Quos cum vidiſſet ante tribunal conſiſtentes, animo & vultu valde irato illis minatus, dixit: Ite nunc, & diis ſacrificate: nolim enim exiſtimetis, manus meas vos euaſuros. Subriſit Paulus, & ait: Nunquam, Tyranne, Deum noſtrum derelinquemus, qui cælum & terram effecit. Ne putes amplius, idolis tuis cultum nos allaturos. Tum Aurelianus: Violenta, inquit, morte dignus es. Idolàne tibi hæc videntur? Neque intelligis, quæ vis in illis ſit?

XXI. Iouis fœdæ libidines

AD hæc Paulus: Iupiter iſte, quem tu Deum eſſe dicis, homo quidam fuit fugitiuorum filius, qui artem magicam benè edoctus fuerat: cumque præter cæteros homines eſſet incontinentiſſimus, & libidini maximè deditus, ac quorundam pulcherrimas vxores atque filias adamaſſet, ſe continere non potuit, quin cum illis commiſceretur. Qui modò in taurum mutatus, modò aui ſimilis, aquilæ ſcilicet, ac cygno, mulieres nonnullas ex iam dictis circumuenit, & à mente alienatas in eam miſeriam impulit, vt ipſum, tanquam deum, colerent. Ad hæc & alias mulieres per formæ mutationem & præſtigias decepit, in aurum commutatus. Et nè alia eius libidinoſa facinora hoc loco narrem, (Scio te ad iracundiam concitari: ſed licet iraſcaris, dicam tamen nihil veritus) iſte, qui prope Iouem poſitus eſt, & Apollo dicitur, an non ex adulterio genitus eſt è muliere quadam, quæ Latona dicebatur, quæque illum peperit inter duas arbores, qui & ipſe opera nefaria commiſit, patrem Iouem imitatus? Eodem modo & Dionyſius veſter ille deus, an non & ipſe ex adulterio genitus eſt ex Semele Cadmi filia? Nugator, inquit Aurelianus, & ſceleſte, an non ex Iunone deorum matre Bacchus genitus eſt? Riſit Paulus, & ait: Eſt ne deus, qui ex muliere genitus incipiat eſſe deus, aut qui vxorem habeat? Tunc Aurelianus: Quouſque, inquit, multas nugas effundens diis maledices? an non & veſter Chriſtus, quem vos Chriſtiani Deum cæleſtem eſſe dicitis, ex muliere genitus eſt? Reſpondit Paulus: Non es tu dignus, qui Dei myſterium audias. Verum ne oratione tua multos eorum, qui præſentes ſunt, circumuenias, neceſſe eſt aperire id, quod quæris.

Apollo ex Iouis adulterio natus.

XXII. *Gen. 1.* Myſterium redemptionis noſtræ, per ordinem aperit S. Paulus martyr. *Luc. 1.* *Ibidem.* *Hebr. 12.* *Exod. 33.* *Actor. 10.* *Pſal. 106.* *Actor. 1.*

INITIO Deus ipſe cum cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt, effeciſſet, hominem effinxit ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. purum enim à malitia, innocentem, iuſtum, pietate præditum creauit illum Deus, & in paradiſo deliciarum pleno eum collocauit. Pater autem veſter diabolus non ferens tantam hominis felicitatem, Euam ſeduxit, & per illam, Adam ad diuini præcepti tranſgreſſionem impulit. Quo factum eſt, vt & Adam ipſe tanquam tranſgreſſor è paradiſo expulſus ſit, & genus omne humanum morti & peccati pœnæ obnoxium euaſerit. Quamobrem cæleſtis Pater & omnipotens Deus miſericordia motus, humano generi ſubuenire volens, miſit filium ſuum, vt humanam carnem ſuſciperet, & Adam ſolueret, eoſque qui ab iniuſto detinebantur. Ipſe igitur Deus, Verbum Dei, ac Patris filius, ante ſæcula omnia eſt ſapientia ipſius, & potentia & dextera: qui per Archangelum Gabrielem annunciatus fuit ſanctæ illi Virgini, puræ atque honeſtiſſimæ, ex prophetico & regio genere originem ducenti. In cuius vtero Deus ipſe, hoc eſt, cæleſte Verbum, quod oculis corporeis non cernitur, habitans, ſuſcepit corpus, cum Gabriel ita Mariam ipſam affatus eſſet: Aue gratia plena: Dominus tecum. & paulò pòſt, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideoque quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Genitus igitur fuit Deus & cæleſte Verbum per Virginem, omni labe puriſſimam, corpore, tanquam veſte quadam, indutus propter humanæ ſalutis diſpenſationem. Nemo enim poterat Deum verum, ita vt eſt, præſentem videre, cum Deus ipſe ſit ignis conſumens, neque homo aliquis viuens Dei faciem videre poſſit. Huius igitur diſpenſationis cauſa Deus noſter, quòd ad carnem pertinet, genitus fuit, & vt infans lacte nutritus eſt, cum eſſet tamen diuinitate perfectus. Inſuper factus eſt puer, & iuuenis, cumque hominibus, vt homo, conuerſatus eſt annos triginta tres, vrbes, regiones, & caſtella orbis terrarum pertranſiens, & benefaciens omnibus, ac liberans eos, qui à diabolo vexabantur. Poſteà in ligno Crucis ſuffixus eſt, vt ſalutem daret mundo, qui perierat diaboli violentia & fallacia. Idem corpore mortuus eſt. Cumque ad inferos deſcendiſſet vna cum ſancta anima illa ſua, contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit: atque in caliginoſa inferorum penetralia ingreſſus, eripuit eos, qui vinculis detinebantur, & ex carcere diaboli illos in ſuperiorem regionem eduxit. Quod totum ipſius benignitati acceptum refertur. Cum verò ita poſt tres dies à mortuis reſurrexiſſet, apparuit ſuis Diſcipulis atque Apoſtolis, & aliis multis, qui verè in eum crediderant: & cum aliquoties comediſſet & bibiſſet cum Apoſtolis per dies quadraginta, ſic poſtea in cælum aſſumptus eſt, & ſedet ad dexteram patris cum corpore illo, quod ipſe Deus Verbum ſibi copulauit. Nunc igitur diabolus dolore affligitur. illum enim Chriſtus ipſe Chriſtianorum pedibus conculcari fecit, qui per ſanctum ipſius nomen ingrediuntur in regnum cælorum: à quo

regno

regno tu alienus es. habes enim sortem & partem, æternam ignis gehennam, hæreditatem diaboli patris tui percipiens.

XXIII His auditis, Aurelianus præ furore vultu mutatus est, & dentibus stridere cœpit, exardescens in illum, cui & respondens: Multas, inquit, nugas te modò effundentem passus sum, patientiam in te, nugax & sceleste, audiendo retinens. Tu verò quamdiu perges me contemnere, & diis maledicere? Nunc igitur nisi diis immolaueritis, pessimis modis vos perdam, ita vt nemo possit è manibus meis vos eripere. Tum Paulus & Iuliana concordi animo & magna voce clamantes: Nos, inquiunt, Christiani sumus, & in Christo ipso spes nostras collocatas habemus: dæmones non adoramus, idolis tuis non seruimus, tormenta tua non timemus. Excogita igitur quoscunq; vis cruciatus. fidem enim in Deo habemus, fore vt à nobis superaris, quemadmodum pater tuus diabolus à Christo superatus fuit, qui nos etiam robustos facit, & prauas artes tuas expugnat. Hæc cum audisset Aurelianus, iussit lignum quoddam magnum afferri. Quod cum allatum fuisset, fecit Paulum in eo alligari. Carnifices verò eius manus colligârunt. Tunc Aurelianus præcepit accensas lampades afferri, & in eius faciem iniici, præconeita vociferante: Ne in orbis terrarum dominos contumelios us sis, neve in deos ipsos maledicta conijcias. Paulus igne aduritur.

XXIV Iuliana cum fratrem suum igne comburi spectaret, summa voce clamauit: O tyranne & sceleste, quid mali frater meus commisit, vt ita crudeliter eum crucies? Iussit Aurelianus & Iulianam in ligno alligari, & accensas faces in os eius, & in totum corpus adhiberi: cui & dixit: Impudentissima mulier, erubesce, quemadmodum mulieres decet. Tum Iuliana ridens: Vere, inquit, Aureliane, te admonentem acceptum habeo, eo quod dixisti, Cum sis mulier, erubesce: reuereor enim, & erubesco Christum Dei viuentis filium, qui est ante faciem meam, neque illum possum derelinquere, & dæmones colere. Furore accensus est Aurelianus, cum se ab illis irrisum videret. Itaque iussit carnifices ignem per totum corpus illorum circumferre. Quod cum illi mox fecissent, tota ciuitas, quæ sanctorum martyrum spectaculo intererat, voce magna clamabat: Imperator Aureliane, iniustè iudicas, iniustè illos crucias. Si nolunt diis sacrificare, sententiam contra illos feras. Tum Aurelianus, cum metueret, ne populus seditionem aduersus ipsum concitaret, sententiam tulit, vt eorum capita truncarentur, & corpora canibus ac feris & volucribus cæli proiicerentur. Item Iuliana. Capitali supplicio condemnâtur.

XXV. Itaqve decimoseptimo die mensis Augusti exiêrunt simul lætantes, atque versum hunc psalmi concinentes: Saluasti nos, Domine, ab affligentibus nos, & odientes nos confudisti. Cum verò ad locum martyrii venissent extra vrbem, Paulus rogauit carnificem, vt Iulianam prius, quam ipsum, securi percuteret. Iuliana verò, cum faciem suam Christi signo munisset, admodum læta collum extendit, eamque spiculator securi percussit. Paulus igitur cum sororem Christi martyrio perfunctam vidisset, oculos in cælum erexit, & Deo gratias egit, ac Crucis signo se itidem muniens, collum suum extendit: quem & spiculator mox obtruncauit. *Psal.* 43. Nota quam frequens apud priscos Crucis consignatio.

XXVI Erant illorum corpora extra vrbem iacentia, cum è loco illo ea tollere Christiani prohiberentur. Milites enim, ita vt iusserat Aurelianus, obseruabant, ne quis reliquias illas auferret. Veniebant autem in eum locum lupi, canes & volucres, & circa sanctorum martyrum corpora sedentes, illa custodiebant: cumque muscas & eiusmodi animalia supra corpora illa sedentia viderent, aues ipsæ alis ea expellebant, non permittentes, vt in sanctis illis corporibus insiderent. Itaque septem dies & septem noctes feræ ac volucres cæli circa martyrum reliquias consederunt. Cæterum nunciata sunt omnia hæc à militibus Aureliano. Qui cum ea audiuisset: O furorem, inquit, pessimum Christianorum istorum, quos ne mortuos quidem superare potuimus. Misit igitur, & milites ipsos noctu illinc abduxit: neque enim volebat de die eos illinc remouere, ne à Christianis irriderentur. Cum verò dies illuxisset, exierunt Christiani, & martyrum corpora curantes, sumptuose in pace condiderunt, regnante Domino nostro Iesu Christo: Cum quo patri simul & sancto spiritui sit gloria, honor & imperium nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Corpora eorum à feris illæsa conseruantur.

PASSIO BEATISSIMORVM SEPTEM MARTYRVM, QVI APVD CARTHAGINEM PASSI SVNT SVB HVNERICO REGE, AVTHORE VICTORE Episcopo Vticensi. Sunt autem hi martyres, Liberatus Abbas, Bonifacius Diaconus, Seruus & Rusticus subdiaconi, Rogatus & Septimus monachi, & Maximus puer monachus.

AN. 479.

I. Prædicaturvs triumphos martyrum beatorum, ad enarranda quæ gesta sunt, auxilium exposco diuinum: vt qui illis præstitit superandi victoriam, mihi indigno & immerito quantulacunq; verborum porrigat ornamenta. Tunc etenim valebo, quæ desiderata sunt, indicare, si ipsi dignentur pro me Domino supplicare. Septimus namq; agebatur annus crudelissimi atq; impiissimi Hunerici, & ecce antiquus hostis, veternosus vtiq; anguis, trisulcæ linguæ venena vibrans, Cirila quodam Arriomanitarum Episcopo, ministro vsus est, subuertens & obtinens animum Regis cruenti, vt ita suaderet non posse eum pacatum atq; longæuum obtinere regnum, nisi nomen perderet innocentum. Qui tamen Dei iudicio post non multos dies turpissima morte præuentus, scatens vermibus, expirauit. Infectari cœpit ore cruento omnem Catholicorum multitudinem, quæ per totam prouinciam Africanam in modum, sicut prædictum est Abrahæ patriarchæ, arenæ maris fuerat multiplicata: vt eam rebaptizationis sauciaret machæra, atque stolam illam singularis & puri baptismatis, quam Christo vino carnis suæ purificans, prælo exprimens Crucis, fecerat dealbatam, tetræ nigredinis turparet illuuie sordidulenta. AVG. 17. secundum Martyrologia. Vltio diuina in Arrianum Cirilã. *Gen.* 22. *Gen.* 49.

II. Accipiens quoque tyrannus, vt erat ducibilis & ferus, serpentinam suggestionem, feralibus edictis vno tempore totam cœpit Africam commouere. Primò sacerdotum & ministrorum copiosissimam & maximam turbam, in longinquis & extremis regionibus exilio crudeli detrusit. Quibus bis acutum genus fumenti, quod iumentis solis edere concessum est, nequaquam industria molari contritum, sed manente furfuris cortice loricatum, pro miseratione dare præcepit. Post verò, crescente impietatis insania, etiam hoc auferri crudelissimus imperauit. Post modicum quoque temporis vniuersas simul ecclesias, præiudicatis venerabilibus portis, cæmentis ingentibus claudi mandauit. Vniuersa namque monasteria virorum vel puellarum sanctarum, gentibus, id est, Mauris cum habitatoribus donare præcepit. Vnus fuit omnibus eiulatus, vnus pro Christo moriendi integer & plenus affectus. Patria currebant flumina lachrymarum, quia permiserat Dominus cibari eos pane lachrymarum, & potari eos in lachrymis mensurarum, aut forsitan sine mensura. Etsi reperta est exiens de arca, inhians cadaueribus mortuis, pars aliqua pereuntium coruorum, maior est tamen in nomine Trinitatis numerus felicium columbarum. Quanti nobiles & optimi viri, ampli & læti cæspitis domini, terram cum cælo commutauerunt, & simul corpus cum substantia tradiderunt: atque delicatæ & nobilissimæ fœminæ, contra verecundiam naturæ, spectante vulgo, virgis cæsæ, variisq; Sœuitia Hunerici in Clerum. Monasteria omnia largitur Mauris cum habitatoribꝰ. *Psal.* 79. *Gen.* 8. Multi martyres.

variisque tormentis cruciatæ, victricia trophæa portârunt. Quanti infantuli irridentes edicta feralia, antè mundum contempserunt, quàm illecebrosam eius semitam introirent.

Psal. 132. Septẽ è monasterio fratres trahuntur Carthaginem.

III. Tvnc apprehensi sunt & septem fratres, quantum pertinet ad concordiam Dominicæ seruitutis, in monasterio habitantes in vnum: quia bonum est & iucundum, habitare fratres in vnum: Id est, Bonifacius diaconus, Seruus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Liberatus Abbas, Rogatus monachus, Septimus monachus, & Maximus monachus, in numero scilicet Machabæorum germanorum. Quos vna mater Ecclesia catholica genuerat, & per viscera fontis æterni salubriter pepererat, de territorio Capsensis ciuitatis, cui præfuit S. Vindemialis sacerdos egregius, & Christi fidelis antistes. Quibus attractis ad vrbem Carthaginensem, primo eis illecebrosis blandimentis serpens voluit sibilare, promittens honores caducos, & diuitias ingentium voluptatum, necnon & regis amicitias, vel alia multa, quæ solent insipientium animas, aucupante diabolo, visco mundiali captare. Sed hæc omnia milites Dei, acsi contagia, respuerunt, clamantes vno ore: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Nec poterit in nobis, adiuuante Domino, iterari, quod in sancto Euangelio semel præceptum est dari: quia qui semel lotus est, non habet necesse iterum lauari, quia mundus est totus. Facite quod vultis, inferte pœnas corporibus nostris. Melius est temporalia ad modicum sufferre supplicia, quàm æterna pendere & subire tormenta. Habete quæ promittitis, cum ipsis diuitiis post paululum perituri. Nobis verò nullus de postibus frontium valebit euellere, quod in vno baptismate artifex Trinitatis dignatus est titulare.

Tentantur blandimentis. Respuunt. *Ephes.* 4. *Iohan.* 13.

Trahuntur in carcerem

IV. Qvid multa? Dum tali constantia diuinitus munirentur, iussi sunt carcerali custodiæ mancipari. Et ita crudeliùs onerati ferri ponderibus, tenebrosis deputati sunt locis, vbi nulla miseratio arriderer lenitatis. Sed populus ille memoratæ vrbis, in Domino semper fidelis, dato munere carcerariis, die ac nocte Christi martyres frequentabat, & ita ab eis doctrina & virtute fidei roborabatur, vt talia etiam ipsi pro Christi nomine plena delectatione perferre cuperent, & capulo persequentis facilia supponerent colla. Hoc autem tyrannicas peruenit ad aures. Qui ebrietate furoris accensus, iubet eos adhuc inauditis supplicijs adigi, & maioribus vinculis onerari, nauimque imperat lignorum aridorum manipulis adimpleri, atque in eadem omnibus alligatis, in medio pelago igne supposito concremari. Eductisque illis de custodia, multitudo populi Dei, bellatores Trinitatis quasi agnos innocuos ad victimam deducebat, & rigentium pondera catenarum quasi quædam monilia peruidebat: quia non fuerunt illa vincula, sed potius ornamenta. Incedebant itaque cum fiducia ad supplicium, quasi ad epulas concurrentes, vna voce, per ambitus platearum Domino decantantes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Votiua nobis hæc dies est, & omni festiuitate festiuior. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, quando pro fide Domini Dei nostri perferimus præparatum supplicium, ne amittamus acquisitæ fidei indumentum. Sed & populis publica voce clamabant: Ne timeatis, ô populi Dei, neque formidetis minas atque terrores præsentium tribulationum: sed potiùs moriamur pro Christo, quomodo ipse mortuus est pro nobis, redimens nos precio sui sanguinis salutaris. Vnum tamen vehementi conatu, qui inter eos infantulus videbatur, nomine Maximum, cupiebant authores malorum à sanctorum consortio separare, dicentes: Infantule, quid festinas ad mortem? dimitte eos, insaniunt. & audi consilium nostrum, vt possis inuenire vitæ remedium, & tanti regis adire palatium. Tunc ille ætate quidem puerili, senili tamen maturitate clamabat: Nemo me separat à sancto patre meo Liberato Abbate, & fratribus meis, qui me in monasterio nutriêrunt. Cum ipsis fum in timore Dei conuersatus, cum ipsis desidero passionem suscipere. cum quibus credo me & futuram gloriam inuenire. Nolite putare, quia potestis seducere pueritiam meam. Simul nos Dominus septem voluit congregare, simul dignabitur omnes vno martyrio coronare. Quomodò nemo perire potuit de septenario illo numero felicium Machabæorum, ita etiam septenus noster congregationis numerus, nullum inuenier detrimentum. Nam si negauero eum, & ipse negabit me: quoniam ab ipso dictum est: Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui est in cælis. Et qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cælis.

Eunt ad mortem incuriosissimis animis. *1. ad Cor.* 6. Monachi pueri mira constantia. *2. Mach.* 2. *Matth.* 10.

Ignis diuinitus extinguitur Crudeliter trucidãtur Elicit mox eorum corpora mare. * *expauit* Ecce veteré morem tumulandi Christianorum corpora, præcedente videlicet clero, & cum hymnis solennibus

V. Perdvcti itaque cum festinatione ad nauale supplicium pro voluntate infandi regis, vel crudelium ministrorum, extensis manibus & pedibus, clauati feruntur potius, quam ligati. Qui dum ignis fuisset lignis iniectus, statim imperio diuino, videntibus cunctis, extinctus est. Et dum sæpius renouatur nutrientibus pabulis, iterùm atque iterum extinguebatur rogus globo flammarum. Et cum exinde magis tyrannus furore simul esset & rubore repletus, iussit eos remorum vectibus enecari, & ita singulos in modum canum cerebris comminutis extingui. Qui tali generi mortis, debitum spiritum feliciter Domino reddiderunt. Nec expauerunt lignis quatientibus mortificari, quibus semper fuit spes omnis in ligno. Sed cum in mari venerabilia corpora iactarentur, ilicò (quod contra naturam est æquoris) eadem hora illæsa corpora pelagus litori reddere maturauit: nec ausum fuit, vt moris est, triduana dilatione in profundo retinere, ne præcepto Dominico minimè paruisset. Ad quod miraculi genus & ipse tyrannus, licet impœnitens, vt fertur, * expirauit. Gaudens autem quæ aderat multitudo, corpora sanctorum martyrum diligenti tradidit sepulturæ, præeunte clero venerabili Carthaginensis ecclesiæ. Vbi etiam & prædicandi diacones, tertiò iam confessores effecti, Salutaris & Muritta, geruli reliquiarum affuerunt. Humatæ sunt igitur cum hymnis solennibus ipsanæ beatæ sanctorum, in monasterio Biguæ, continuo basilicæ, quæ dicitur * Celebrinæ. Et sic in eo confessione Trinitatis beatissimi martyres passi sunt, & speciosum cursum certaminis sui, coronante Domino, perfecerunt: Cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

mnis solennibus Qui contra hoc faciunt hodie, ipsi se hæreticos esse produnt: * *Celerina.*

An. 290. DE S. HELENA, MATRE CONSTANTINI MAGNI IMPERATORIS, EX EVSEBII CÆSAREENSIS EPIscopi De vita eiusdem Constantini, Lib. 3 interprete Iohanne Chriphorsono Angliæ Episcopo.

Aug. 18. Cap. 41.

Helena mater Constantini, cum Deo omnium gubernatori debitum piæ mentis & affectionis munus impertire in animo haberet, & pro filio suo, tanto & tam præclaro Imperatore, proque liberis eius Cæsaribus, Deo charissimis, suis nepotibus, gratias per preces esse agendas putaret: ætate iam ingraueſcente, singulari quodam consilio & prouida animi cogitatione, vereque regia, adducta, properè instar adolescentulæ venit, tum sacrosanctam terram oculis lustratura, tum gentes Orientem incolentes, plebemque pariter ac populi multitudinem conspectura. Ac posteaquam in locis, in quibus Seruatoris erant impressa vestigia, debitam venerationem adhibuerat, idque conuenienter prophetico sermoni, dicenti: Adora-

Grandæua S. Helena visitat terrã sanctam.

Adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius: pietatis ſuæ monimenta, quibus poſt ſe relictis, poſteris hominibus prodeſſet, ſtatim fabricare aggreditur. *Pſal. 131.*

II. NAM Deo, quem adorauerat, duo dicauit templa: quorum alterum ædificauit in monte, vbi aſcenderat: alterum, ad obſcurum illud antrum natiuitatis eius. Etenim nobiſcum Deus in terris naſci (locus autem illius natiuitatis, proprio nomine apud Hebræos Bethleem appellatur) pro nobis ſuſtinuit: ac propterea Imperatrix ſanctiſſima, Dei paræ partum eximiis monimentis exornare, & ſacrum illud antrum variis cuiuſque generis inſignibus illuſtrare ſtuduit. Imperator autem paulò poſt eundem locum ornamentis regalibus honorare, & monimentis ex auro & argento, variiſque aulæis matris ſuæ magnificentiam adaugere cœpit. Rurſus eius mater, quo omnium noſtri Seruatoris in cælos aſcenſionis memoriam celebraret, excelſa quædam ædificia in monte Oliuarum extruere parat. Ac primum in ſummo totius montis vertice ſanctuarium eccleſiæ Dei erexit: templumque inferius etiam exædificauit in eoipſo antro, in quo, vt vera & ſacrata Dei reſtantur eloquia, diſcipuli & Apoſtoli à Seruatore omnium, arcanis myſteriis initiati fuerunt. Imperator quoque ibidem variis monimentis & inſignibus regem magnum Deum veneratus eſt. Iſta igitur duo templa, memoria perpetua celebranda, auguſta & eximia, in duobus obſcuris quaſi antris & myſticis, Helena Auguſta, pii Imperatoris pia mater, ſuæ piæ mentis tanquam indicia, Deo Seruatori fundauit, filio ſuo ei opem per regiam ſuam potentiam & authoritatem porrigente. Itaque illa, neq; adeò multò poſt, præmia digna laboribus reportauit. Nam cum iam planè grandis eſſet, inque omnium bonorum affluentia omne vitæ ſuæ tempus ad extremam vſque ſenectutem obiiſſet, & tum verbis, tum rebus ipſis veros pietatis fructus, quo præcepta Seruatoris præſcribunt, extuliſſet, atque ita vitam ſuam florentem & expertem cuiuſque moleſtiæ, valenti corporis ſimul & animæ virtute tranſegiſſet: deinceps eximium pietatis ſuæ exitum, & præclaram rectè factorum à Deo remunerationem, etiam in hac vita conſecuta eſt.

Cap. 41. Duo illic templa condit. Vide ſtudium ornandi templa. Imperatori ſuam fert opem.

III. PORRO autem dum regiarum opum magnificentia inſtructa, omnem Orientem peragrat, cum vniuerſo populo, quaſque ciuitates incolenti, ſimul: tum priuatim ſingulis eorum, qui ad ipſam accedebant, infinita munera largita eſt. Infinita etiam ordinibus militaribus, quaſi plena manu diſtribuit. Quæ verò pauperibus, omnibus rebus nudatis, omniq; ope & auxilio deſtitutis diſpertierit, vix enumerari poſſunt: quippe in alios grandem pecuniarum vim conferre, aliis corporis integumenta prolixè & largiter ſuppeditare, vinculis eripere alios, alios tum laboribus in metallis effodiendis afflictatos, tum fraude & iniuria oppreſſos liberare, denique ab exilio alios in patriam reuocare dignata eſt.

Cap. 43. Mira eius liberalitas & beneficentia. Eximia humanitas.

IV. QVÆ quidem, licet eiuſmodi rebus eſſet inſigniter nobilitata, alia tamen in Deum pietatis munera minimè neglexit. Nam vbique cernebatur in eccleſiam Dei intrare, templaque ſplendidis exornare monimentis: inque ædes ſacras vel in minimis vrbibus extructas, ſuam benignitatem oſtendere licebat: præterea eam & decoro eximioque apparatu admirabilem, videre ſæpè verſari cum multitudine, & verum cultum erga Deum omnibus piis vitæ officiis declarare.

Cap. 44. Ornat templa vbique.

V. DEMVM verò, cum naturam ſatietate viuendi expleuiſſet, & ad meliorem ſtatum euocaretur, octogeſimumque ferè ætatis ſuæ annum confeciſſet, & ad extremum vitæ exitum propè veniſſet: decreuit ſecum, ſtatuitque coram Imperatore filio ſuo, vnico principe mundi potentiſſimo, huiuſque liberis Cæſaribus, nepotibus ſuis, teſtamentum ſuum facere: & ſingulatim nepotibus ſuas, quæ ſibi in toto orbe terrarum ſuppeterent, facultates diſpertire. Quibus rebus ad hunc modum conſtitutis, ſuo filio, tanto tamque eximio Imperatore, ipſi præſtò aſſiſtente, ſedulò inſeruiente, & manus illius tenente, finem ita viuendi fecit, vt beatiſſima quidem iure optimo non mori prudentibus videretur, ſed vitam caducam & fragilem cum cæleſti & æterna reuera commutare. Animus igitur corporis compagibus ſolutus, ad immortalem & Angelicam naturam, atque adeò ad ipſum Seruatorem aſſumptus eſt.

Cap. 45. Condit teſtamentum. Obit feliciter.

VI. EIVS autem tabernaculum, ſplendidis eſt exequiis decoratum. Nam maxima ſatellitum turba ad ciuitatem, quæ principem locum tenet imperii, deportatum fuit, ibique regali ſepulchro conditum. Sic igitur Imperatoris mater diem ſuum obiit: quæ quidem eſt immortali planè memoria celebranda, non modo propter pia vitæ officia, ſed etiam propter eximium illud & admirabile germen ab ipſa editum, Conſtantinum dico: quem quidem cùm ob cæteras res omnes, tum ob pietatem in parentem & procreatricem ſuam, beatum iudicare par eſt: qui illam, cùm iam antea pietate minimè eſſet imbuta, ita piam reddidit, vt à primo tempore ætatis, ab ipſo communis omnium Seruatoris ore inſtituta fuiſſe videretur. ita etiam honore regio exornauit, vt cum apud omnes gentes, tum apud eos, qui aliquo gradu militari collocati eſſent, Auguſta & Imperatrix nuncuparetur, aureaque numiſmata eius imprimerentur effigie. Iam verò theſauro regio pro arbitratu vtendi, proque animi ſententia, & vt ſibi commodiſſimum fore putaret, ſingula liberè diſpenſandi, filius liberam ei fecit poteſtatem, quo etiam in his omnibus eam & ſplendore eximiam, & amplitudine admirabilem efficeret. Quare inter ea, quæ ad eius memoriam illuſtrandam faciant, iſta etiam non ſine cauſa repetita ſunt: quæ dum propter ſingularem pietatis præſtantiam in matre colenda exercebat, præcepta etiam diuina, quæ honorem parentibus decenter impertiendum tradunt, accuratè expleuit. *Cap. 46. Humatur Romæ. Vide Baronium an. 326. Vide Baronium anno 315. Exod. 20.*

ITEM DE EADEM S. HELENA, EX THEODORETI HISTORIÆ Eccleſiaſticæ lib. 1. cap. 18. eodem interprete.

VII. ILLVSTRISSIMA illa, & maxima digna admiratione Imperatrix Helena, aliud facinus, quod poſterorum memoriæ meritò commendari debet, obiit. Nam mulieres, quæ toto vitæ tempore virginitatem excolebant, primum omnes in vnum congregari, & ſedibus præparatis accumbere iuſſit. Deinde illa ipſa ancillæ munus exequi, apponere cibaria, pocula illis porrigere, fundere vinum, & gutturnium cum malluuio afferre, aquam denique earum manibus, dum lauant, miniſtrare non dedignata eſt. Quas res, atque his ſimiles hiſce, cùm confeciſſet, rediit ad filium: atque non multò poſt læto animo ac tranquillo, vbi filio de pia viuendi ratione plurima præceperat, & eum benedictionibus, quæ ab exeuntibus è vita dari ſolent, muniuerat, hinc ad alteram vitam demigrauit. Cui poſt mortem talis tributus eſt honos, qualis ei, quæ Deum omnium moderatorem tam aſſiduo atque adeò ardenti ſtudio coluerat, meritò tribuendus erat. *Seruit officioſiſſimè ſacris virginibus. Helenæ obitus.*

De eius translatione vide 7. Februarii.

Quomodo ab eadem beatiſſima Imperatrice inuenta ſit Crux & claui Saluatoris noſtri, Lector videre poteſt in S. Crucis inuentione, de qua agitur die Maii 3.

An. 270.

VITA SANCTI AGAPITI, MARTYRIS PER ADONEM COLLECTA, IN MARTYROLOGIO

Aug. 18.

APvd Prænestinam vrbem miliario ab vrbe trigesimotertio, natale sancti Agapiti martyris, sub Aureliano Imperatore, Præside Antiocho. I.

Neruis crudis cæditur S. Agapitus.

Cvm esset annorum quindecim, & amore Christi martyrio ferueret, iussu Imperatoris tentus, & primò neruis crudis diù cæsus est, Deindè Præsidi, vt impelleretur sacrificare, traditur. Qui in dirissimo carcere eum reclusit, & per quatuor dies cibum omnem negauit. Indè de carcere exhibitus est Præsidi, qui prunas ardentes super caput eius iussit imponi. Et cum gratias Deo martyr ageret, flagellis est cæsus, & nudus suspensus capite deorsum verso, acri subter fumo facto. Et cum diceret Præsidi, Sapientia tua & vanitas in fumo laborat: iterùm flagellis cæditur à quatuor sibi inuicem succedentibus. Deindè bullientem aquam super ventrem eius ministri diaboli effuderunt, & maxillas eius confregerunt. II.

Prunis ardentibus caput eius exuritur

Grauissimè cruciatur.

Interea Iudex de tribunali suo cadens, collectus à ministris in lecto reclinatur, & sentiens Dei virtutem in martyre, post modicum tristem animam emisit. III.

Vindicta diuina in pessimum Iudicem.

De beato verò Agapito renunciatum est Imperatori. Qui beatum virum iussit leonibus subiici. Sed mansuetæ factæ feræ, pedibus martyris ad lambendum se inclinauerunt. Hoc videntes sceleris ministri, tulerunt de medio sanctum martyrem, & venerunt contra ciuitatem Prænestinam, vbi sunt duæ columnæ, & ibi eum gladio percusserunt quintodecimo calendas Septembris. IV.

Obiicitur martyr leonibus.

Capite plectitur.

Corpvs eius noctu sublatum est à Christianis, & positum miliario primo à ciuitate in agro, in sarcophago nouo, nutu diuino ibi inuento. V.

Nutu Dei præparatur ei sarcophagus.

An. 290.

MARTYRIVM S. ANDREÆ, DVCIS EXERCITVS ET SOCIORVM, EX SIMEONE METAPHRASTE.

Aug. 19

IMperatore Maximiano, homine valdè impio, persecutio quædam magna contra Christianos commota est, præcipuè autem in regionibus Syriæ. Erat tempore illo Antiochus quidam, superstitioni plurimùm deditus, militares ordines sub imperio suo regens: qui propter idolorum insaniam, contra pios homines furorem acrem spirabat. Sub eo viro, quem Antiochum nominatum diximus, multi Tribuni militares eiusdem erroris participes numerabantur. Inter quos velut rosa florebat inter spinas, & inter graueolentes odores fragrans aliquis vapor, fidelissimus Dei seruus & martyr Andreas: qui latuerat quidem antea, sed postea manifestè apparuit. Hic propter ardentem zelum atque pietatem, magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi opem assecutus, aduersantium bellorum hostes superabat, & multis egregiis ac strenuis facinoribus excellebat. I.

Multa præclara facinora & victoriæ S. Andreæ.

Tempore illo accidit, vt Persicarum copiarum pars quædam fines transilirent, & bellum aduersus Antiochum suscitaret. Quoniam igitur repentina hostium incursio & eorum multitudo non mediocriter ipsum perturbauit, Andreæ tunc Tribuni militarem peritiam & strenuitatem recordatus, illum ad consactos ordines accersiri iussit, hortans eum, vt forti animo esset. Vtens autem his sermonibus: Tuæ, inquit, fortitudinis facinora quæque aduersus hostes, & mihi, & ei, qui sceptra Imperii tenet, maximè nota sunt, & admodum manifesta: quapropter & dignitatis istius gradum sortitus es. Itaque magnum hoc & repentinum bellum fortitudini tuæ committo, vt per præsentis certaminis occasionem, ad gloriam tuam superiorem maior cumulus accedat. Hos cum audisset sermones optimus Christi miles Andreas, non copiis, non armis aut curribus, sed solo præpotente Deo fretus, magnum illum Gedeonem æmulatus est, & paucos quosdam milites ad eiusmodi aciem assumpsit. Eos enim solos, quos manifestè cælestis gratia ei designauit, secum habens, oppositis hostibus prælium intulit. II.

Bellum aduersus Persas demandatur

Iudic. 7.

Iam verò cùm esset congressurus cum hostibus, eorum ingentem multitudinem diuinæ cognitionis argumentum suis militibus proposuit: nondum enim Christi Dei nostri fide donati fuerant. Hæc igitur illis enarrabat: Præsens opportunitas, cælestis & diuinæ cognitionis conciliatrix nobis erit: statim enim cognoscetis, quòd dii gentium verè dæmonia sunt, quodque verus Deus ille est, quem ego colo, qui cælum & terram effecit. Ipse igitur, cum omnia possit, opem affert iis, qui eum inuocant, eosque fortes in bello efficit, & hostium cohortes facit terga vertere. En igitur, vt videtis, hostes ipsi è regione nobis sunt oppositi, copiis innumerabiles, & nobis validiores. Sed agitè errorem idolorum omittentes, mecum vnà Deum, qui verè Deus est, inuocate, ac statim videbitis hostes ipsos, velut fumum quendam aut puluerem, coram vobis deficientes. Hæc ille dicebat. Cui milites credentes, & cum multa fiducia irruentes, oppositas phalanges in fugam conuerterunt, & illustrem de hostibus ipsis victoriam deportârunt. Milites autem illos eius prælii victores, reique admirabilis supra omnium opinionem testes, sanctus vir Dei Andreas, vt electos Christi viros, perfectè, quantum in illo erat confirmauit, & ad Dei cognitionem adduxit. III.

Psal. 95.

Insignis victoria diuinitus ei collata.

Ea re putatisne parùm aduersarium diabolum conturbatum, qui victoriam illam contra se trophæum quoddam erectum cogitauit, neque aliquid aliud eam rem fuisse, nisi propriæ potestatis casum, existimauit? Cæterùm maximus Dei Athleta, ad stadium progredi paratus, quasi pignora quædam cælestia, præstantia dona ab ipso Deo percipiebat, cum & eiiciendorum dæmonum miraculis abundaret. Multos igitur in singulos dies impuris spiritibus perturbatos liberabat, sicque lethale vulnus diabolo inflige bat, & inuidum & superbum hostem maximè subiiciebat. Cùm verò quæ ad bellum pertinebant, viro sancto ex sententia processissent, & aduersus Persas trophæum statuisset, venit cum suis militibus in vrbem Antiochiam. Statim autem illum milites quidam ex iis, qui cum ipso fuerant, inuidia & liuore incitati, cùm bonum illud non voluntariè delegissent, apud Antiochum detulerunt, quod Deum Dux confiteretur & celebraret, qui in Cruce suffixus fuerat. Ea res màximam iram Antiocho attulit, & misit quosdam ex ordine militari, qui ab eo discerent, quod verum erat, & planum facerent. Cumque per eos, qui missi fuerant, rem ita se habere certò audiuisset, apud eum per internuncios partim assentationibus, partim minis, partim admonitionibus vsus est: commemoransque suum in Christianos odium & acerbitatem, per ipsos internuncios ei dicebat: Cum noueris, quemadmodum & qualibus tormentis sustulerim Eutychium Polyeucti filium, & multos eorum, qui vna cum illo Christi fidem secuti sunt, ac quemadmodum neminem ipsorum misericordia prosecutus fuerim, tu quo nunc consilio, aut qua spe hominis in Cruce suffixi mentionem proponis? IV.

Multos sanat dæmoniacos.

Accusatur à quibusdam militibus apud Antiochum.

Ad hæc Andreas respondit: Maximè istis verbis, quæ dicit, constantiam meam Antiochus corroborat. Nam si omnes, quos nominatim protulit, grauibus tormentis ab illo subiecti, victores ipsius extiterunt, & Christo Deo coronati athletæ adstiterunt, quare non & ego studere debeo amicus, vel potiùs Domini mei Iesu Christi seruus, omni V.

omni tempore permanere, vt eadem, quæ illi, consequar præmia? Has voces per eos, qui celeriter, quæ dicebantur, excipiebant, & literis mandabant, à sancto viro prolatas accepit Antiochus ille arrogans, à Dei pietate abhorrens, eumque vinctum ad se duci iussit, & omnibus audientibus interrogari, & apertè fateri, num Imperatoris edicto, an suo Deo, parere vellet. Ille autem præsentibus hominibus, Angelis, & tota spectabili & creata natura, distincte, apertè & confidenter Christum confessus est. Itaque superbissimus Præses acerbissimum supplicium aduersus illum excogitabat, & ironia quadam vtens: Quoniam, inquit, multum laboris Andreas in bellis perpessus est, & victoriis non paucis coronatus fuit, remissionis & requiei viam ac rationem ipsi excogitauimus. Iussit igitur æreum lectum componi: qui cum valde accensus fuisset, sanctum virum Andream supra illum poni iussit. At ille præsenti & alacri animo in lectum illum, tanquam in molle aliquod stratum, insiliuit, & in illo decubuit, statimq; vehementem cruciatum sensit, cùm totum eius corpus combureretur, & vndiq; ignis ardore feruesceret. Mox verò propter eximiũ fidei suæ feruorem, requiem & recreationem habuit, cùm ignis ipse relaxatus esset. Duxit etiam nefarius ille Iudex quósdam ex eorum militum numero, qui vnà cum ipso strenuè in bello se gesserant, & verè in Deum crediderant, ipsorumque manus in lignis, quadratam figuram habentibus, suffigi iussit: ridensque ab eis quæsiuit, num eares esset illis voluptati. Repente illi animo valdè prompto sibi eam rem iucundissimam esse affirmarunt, hæc addentes: Vtinam Christi simus imitatores, qui propter nos in ligno Crucis suffixus fuit. Deinceps ad diuinum Andream Tyrannus interrogationes suas conuertens, periculum faciebat, num talem cruciatum expertus, sententiam mutasset, & à Christianorum fide animum auertisset. Sed cùm is respondisset se coronam illam, quam, qui ad finem vsque patientiam retinent, adipiscuntur, à Deo expectare, neq; vnquam ab ijs, quæ rectè & firmiter statuta sunt, se deceſſurum, iussit tyrannus Andream è loco illo eductum, in carcere diligenter custodiri, verbo quidem, quòd martyri tempus dare vellet, vt rem suam melius consideraret, & sententiam mutare posset: re autem vera hoc faciebat, vt ipse interea scire posset, quænam esset super Andrea, cæterisque militibus Christianis, Imperatoris sententia.

Præclara eius confessio.

Iucũdo animo insilit in ignitũ lectum æreũ.

Sociorum militum cruciatus.

Mittitur in custodiam.

VI. STATIM igitur ad Maximianum literas misit, & rem illam significauit. Maximianus cùm de Andrea & ijs, qui cùm illo erant, certior factus est per eas literas, quas suprà diximus, existimans non parum perturbationis & tumultus ad eum peruenturum, si tam insignem & clarum Ducem exercitus, totque & tantos viros, qui cum ipso erant, milites optimos gladio percuti iuberet, rescripsit ad Antiochum, vt artificio aliquo aut versuria viros latenter ad id, quod vellet, perficiendum alliceret, neque rerum nouandarum, aut seditionis occasionem toto exercitui præberet. Hæc scripsit Imperator, illud considerans, quòd si, cùm aliquibus obscuris hominibus, quorum crimina sint incerta, pœnam iudex inferre vult, ad illorum causam defendendam plerique propensi sunt, eo magis in hoc viro id fieret, qui & dignitatis gradum tenebat, & non vulgares labores, multorum virorum testimoniis comprobatos, pertulerat, ac ordini militum non contemnendo præerat. Quamobrem in suis ad Antiochum literis adiunxit: Placet mihi, huiusmodi viros à carcere liberari, quasi ante actarum rerum venia ijs concessa: paulò autem postea nisi resipuerint, tanquàm ob aliud crimen delatos, illos ipsos grauiter puniri.

Iniquũ Maximiani Imperatoris consilium.

VII. ANTIOCHVS igitur cùm has literas à Maximiano accepisset, fecit quod Imperator iusserat, & insignem Dei seruum Andream, & omnes qui cum ipso erant, ex vinculis eduxit, & libero ac securo animo vitam degere permisit. At sanctus Dei minister Andreas, eiusmodi fallaciæ inuentum diuinitus sibi patefactum cognouit: & eos, qui cum ipso laborauerant, eiusque admonitionibus ad diuinam cognitionem perducti fuerant, secum habens, in Ciliciam ad Tarsum metropolim se contulit: iamdudùm enim propositum habuerat, per Petrum, qui tempore illo religiosè & sanctè præsidebat iamdictæ metropoli, & multis egregiè factis præstabat, Deoq; ipsi gratus erat, ad salutarem baptismum perduci. Nam etsi fuerat ab initio, vt suprà dictum est, fidelissimus Dei minister, & eius donis refertus, nondum tamen diuini baptismatis particeps factus erat. Antiochus cùm Andreæ, & eorum qui cum ipso erant, discessionem cognouisset, furore accensus, consiliarios suos, & quibus vti consueuerat, accersiuit, quæque Andreas fecerat, cum illis communicauit, & literas misit ad Seleucum, qui in Ciliciæ administratione, quòd ad militare opus pertinebat, eius vicarius erat. Literæ autem illæ ità se habebant: Puto te audiuisse de Andrea, qui olim dux fuit in exercitu maximorum Imperatorum, quòd nunc non solum seipsum amentiæ tradidit, sed plurimos etiã militum, quos secum habebat, concitatos, ad eam sententiam impulit, vt regalibus & diuinis edictis aduersarentur. Quoniam verò cognouimus clàm hinc ipsum discessisse, & in Cilicum prouincia nunc existere, æquitati tuæ placeat regiæ voluntati obtemperanti, & Andream, & eos qui cum ipso sunt, persequi, ac detentos & vinctos, nostris manibus tradere. Quod si aduersati fuerint, aut fugere iam cœperint, militaribus gladijs confice.

Dimittũtur martyres p summam fraudem.

VIII. SELEVCVS cùm eiusmodi literas accepisset, expeditos & probatissimos milites, quos Romani Ordinarios appellant, quamplurimos secum habens, (erat enim & ipse contra Christi seruos nimio furore percitus) ad Tarsensium vrbem properauit, cùm sanctorum hominum cateruam illic esse didicisset. Andreas verò sanctus vir, cùm id præcognouisset, petijt à beato Petro Episcopo sanctissimum baptisma. Quod multo cum desiderio & certandi ardore suscepit vnà cum fidelissimis militibus, quos secum habebat. Erat autem cum Petro Episcopo & Nonnus Episcopus Beroææ. Post hæc Andreas celeritate vsus, exijt in locum, qui dicitur Taxanite, non metu id faciens, sed vt præceptum Domini seruaret, quod ità definit: Cum persecuti vos fuerint, ex vnà ciuitate fugite in aliam. Seleucus vero cum audiuisset diuinum illum virum ex ea vrbe migrauisse, solicitudine & confusione quadam affectus, & prætristitia vultum mutatum habens, intento cursu & ipsum, & eius socios insequebatur. Porrò Andreas, cùm & è loco Taxanite discessisset, totum montem Taurum peragrauit vsque ad fines eius regionis, quæ Tamalme dicitur. Cum venisset autem ad castellum, quod dicitur Orchesum, in Armeniorum prouincia situm prope Melitinensium illustrem metropolim, peruenit inde ad Chausorij & Charauatinensium regiones. Id cum nesciret Seleucus neque rationem aliquam inire posset, qua sciret, per quam viam sanctus ille vir iter fecisset, venit accurrens ad eum homo quidam, Martinus nomine, qui significauit, Andream ad Taurum montem peruenisse, & per eum ad alia loca transisse. Tum persecutor ille, cùm id didicisset, celeriter venit ad locum, qui dicitur Capsurius. Celebertimus autem martyr vnà cum fidelissimis illis militibus secum versantibus, properauit ad eam regionem, quæ dicitur Androcaloni, & in Tauri montis angustias se deiecit. Causam verò quare angustiæ vocentur, eius loci figura declarat. Duo enim montis iuga vicissim sibi opposita, ac paulatim coëuntia, fere inter se copulantur: sed flumine præterfluente distincta, angustias quasdam efficiunt, quæ fere inuiæ sunt: hiatum verò præcipitem inter se habent, magnum illum quidem, & vel ijs, qui ipsum adspiciunt, terribilem. Hac de causa eius loci situs, talem appellationem accepit.

Baptizãtur à Petro Tarsensi Episcopo.

Matth. 10. Fugiunt, nõ metu, sed certa ratione.

Tauri mõtis angustiæ.

IX. MAGNVS ergo & celebertimus martyr, cùm ex diuina prædictione loca illa suo & eorum omnium, qui cum ipso erant, martyrio præfinita esse cognouisset. (Oportebat enim eum, qui diuinum cursum conficiebat, & per angustam & arctam viam ambulabat, ad cæleste Dei regnum ingredi) vlterius progredi destitit. Tunc Seleucus venit, & vidit loca, in quibus viri illi à Deo ducti constiterant: in eos autem exercitum, quem secum habebat, immisit. Id cum sensisset Dei minister, & se & socios suos ad preces exercitans, ait: O amici & commilitones, ac filij mei,

Veniunt Tarsũ, illiciæ baptismi suscipiendi gratia.

nunc eſt tempus acceptabile, nunc dies ſalutis: perſtemus in Dei amore, reſiſtamus animo æquo & forti, quemadmodum præcepit nobis Deus: manus noſtras non ad vlciſcendos perſecutores, ſed ad Deum precandum, eiq; gratias agendum erigamus: quòd nobis conceſſerit, vt ad horam hanc venire poterimus, quo partem & ſortem cum omnibus ijs, qui ſanctitate prædití ſunt, aſſequamur. Supplices ab illo poſtulemus, quod martyrum primus celeberrimus Stephanus, cùm lapidibus obrueretur, à Deo petiuit, dicentes & nos: Domine Ieſu Chriſte, accipe ſpiritus ſeruorum tuorum, quos in manus tuas commendamus. *Actor. 7.*

Orat S. Andreas pro ipſos inuocaturis

Cùm verò in medio ipſorum conſtitiſſet, manibus atque oculis in cælum erectis, Deum orauit, hæc dicens: X. Domine Deus, qui magnus es & omnipotens, accipe mei peccatoris & indigni ſerui tui preces, eorumque omnium, qui mecum ſunt, & fidem tuam immobilem ſeruauerunt: omnibusque his, qui neceſſitatis tempore noſtra, qui ſumus indigni, nomina inuocauerint, præſta petitiones illas, quæ ad ſalutem pertinent; quique ad locum hunc confugerint, eos protege, & à malo ac neceſſitate libera, largiens ipſis ſanitatem animæ & corporis: & quo loco humilis ſanguis noſter effuſus fuerit, fiat illic curationum fons, & ſpirituum impurorum redargutio ac liberatio, vt terribilis & ſancti, benedictique nominis tui, vnigeniti etiam Filij tui Chriſti Dei noſtri ſanctiſſimi, & vitam dantis Spiritus ſancti gloria celebretur in ſæcula ſæculorum, Amen. Completis his precibus, adſtiterunt ſtatim perſecutores, feris immitibus crudeliores. Ipſi verò, tanquam agni ſimplices ad immolandum ducti, manſuete & leniter ſeipſos illorum manibus tradiderunt, communem omnium Dominum imitantes.

Cæduntur ſancti martyres Nota rem miſam.

PROFANI igitur illi & nefarij perſecutores, ferociter & cum quodam (vt ità dicam) dentium ſtridore ac fremitu irruentes, ſtrictis gladijs beatiſſimos viros interfecerunt, & illorum multo ſanguine præterlabentem fluuium imXI. pleuerunt. Statim autem, quemadmodum ſanctus martyr precibus ſuis poſtulauerat, locus, in quem venerandus ſanguis ille defluxerat, fons quidam effectus eſt, omnigenarum ægrotationum ſanitatem afferens: qui fons ad hodiernum vſque diem gratijs redundat, & curationem ſingulis accommodatam largitur. Quamobrem non ad eos ſolùm, qui propè, & in eo loco ac finitima regione ſunt: ſed ad ipſos etiam, qui longè abſunt, & ab illis locis multum diſtant, huius viri ſancti fama celeriter peruenit: quæ facit, vt omnes tam parui, quàm mediocres & ſummi viri, concurſu magno illuc proficiſcantur, & miracula, quæ illic fiunt, glorioſe celebrent. Curſum igitur martyrij ſui beatiſſimus Andreas cum tota ſua forti & à Deo electa phalange perfecit decimono die menſis Auguſti, die Dominica, hora ſecunda.

Reliquiæ eorum reuerenter habentur.

PETRVS verò, Tarſenſis vrbis Epiſcopus, qui diuino baptiſmatis lauacro eum purgauit, Nonnus Epiſcopus XII. Beræenſium, Theodulus & Syneſius Diaconi, Marinus & Nicolaus, Euſebius & Lamyrion Lectores, cum Andreas ipſe, & ij qui cum eo erant, certamen perpeſſuri eſſent, è longinquo ſequebantur, cupientes eorum finem cognoſcere, quem & cognouerunt, communem, inquam, illorum omnium in Domino conſummationem: quorum & venerandas reliquias repoſuerunt, congruentem venerationem adhibentes. Viderunt & fontem illum venerandum, & multorum miraculorum effectorem, ex iuſti & magni martyris defluente ſanguine ſcaturientem: qui fons cùm primum ſcaturijt, repente curationum gratiam emiſit: ſtatim enim vnum ex Lectoribus, quos diximus, Lamyrionem, à ſpiritu quodam prauo & impuro perturbatum, neque ad illum vſque diem liberatum, inprimis curauit, qui cum alijs Lectoribus ſanus rediit. Idcirco illi Deum hymnis celebrarunt, qui verè in ſanctis ſuis glorioſus efficitur. Cæterum in Ciliciam amplius redire noluerunt, quoniam Petrum Tarſenſis vrbis Epiſcopum, qui martyrem Andream cum ſocijs, vt dictum eſt, baptiſmate purgauerat, Seleucus capere ſtudebat. Abierunt igitur, diuina prouidentia ducti, in Iſauriam, laudantes, ſimul & benedicentes Domino Ieſu Chriſto: Cum quo patri ſimul & ſancto ſpiritui ſit gloria nunc & ſemper, & in ſecula ſæculorum, Amen.

AN. 606 VITA S. BERTVLPHI ABBATIS BOBIENSIS,

AVTORE IONA ILLO, QVI ETIAM VITAM S. COLVMbani Abbatis conſcripſit: ſed ſtylum F. Laur. Surius ferè mutauit in gratiam Lectoris.

AVG 19. VAM præclara ſint monimenta iuſtorum, per temporum viciſſitudines docti homines ſtuduêre, ad I. poſteritatis notitiam perferre. Ità ergò & nos, quæ noſtris ſunt geſta temporibus, nequaquam debemus ſilentio premere, & negligentia atque deſidia prætermittere. Sicut enim nobis præcedentium exempla, vberiora adferunt religionis ſtudia & incitamenta: ita ijs, qui poſt nos futuri ſunt, eorum patrum, qui noſtra ætate fuere, res geſtæ ad conſectandas virtutes calcar addent. Et nos quidem dum alijs imitanda proponimus, nobis quoque crebro commemoranda apponimus. Quis igitur quantusq; fuerit venerabilis Bertulphus, Bobienſis cœnobij Abbas, non debemus committere, vt taciti præteriiſſe videamur. Et primò quidem dicendum eſt, qualis eius fuerit in ſæculo conuerſatio. Genere ſanè nobilis fuit, at tamen gentilis, ſanguine coniunctus beato Arnulpho Metenſi Epiſcopo: quem cùm poſt mundi huius honores, pompasque & infulas, ad religionis cultum & ſtudia anhelare conſpiceret, conatus eſt etiam ipſe, calcatis rebus caducis & terrenis, cæleſtibus inhiare. Poſthabito itaque patre, neglecto natali ſolo, ſpretis ſæculi pompis, conuenienter voci Euangelicæ, amiſſis omnibus ſuis facultatibus nudus, crucem tulit ſuam, ſeque ſibimetipſi abnegando, ſecutus eſt Chriſtum, adiungens ſe ad eum, quem diximus, Arnulphum præſulem. *Matth. 10. Luc. 7.*

Genus S. Bertulphi.

Fit monachus Luxouienſis.

CVM autem apud eum aliquandiu manſiſſet, ad venerabilem virum Euſtaſium Luxouiẽſem Abbatem ſe con- II. tulit, atque illic monaſticæ regulæ & religioni ſubditus diu permanſit, omnibus charus & gratus. Adueniente autem eò beato Attala ex Auſoniæ partibus, cum bona pace & voluntate venerabilis Euſtaſij, ei ſe adiunxit. Erat enim ei cum Euſtaſio cor vnum & anima vna, nec quicquam diſcordiæ interceſſit, vt qui ſibi mutuo ſubiecti eſſent.

Abit ad monaſterium Bobienſe.

Abiit ergò cum venerabili Attala, Auſoniæque finibus receptus, in Bobienſi cœnobio ſub eius obedientia permanſit. Cùm autem rerum omnium conditor beatum patrem Attalam ex his ſæculi ærumnis ad cæleſtia regna euexiſſet, omnis concio monachorum, vocibus animisque coniunctis, paterni honoris ſucceſſorem Bertulphum acclamauit, quippe qui annis tredecim, omni ſtudio & diligentia plebem ſalutaribus monitis inſtituere non omiſiſſet.

Fit Abbas.

SED hic memoriæ tradendum eſt, quid hiſce annis ille fecerit. Cùm enim bonitate, diſciplina & ſcientia inſtrü- III. ctus, optimis moribus plebem imbueret, antiquus ſerpens mentem eius cœpit rebus aduerſis infeſtare. Excitauit n. quendam, *Procum nomine, Cleronenſis vrbis pontificem, vt aduersùs eum primates linguis, pontifices verò prauis muneribus commoueret. Cumq; is iunctum ſibi gauderet Regem, illum adijt animo perſuadendi, quod optabat. Regnabat enim eo tempore *Auriouualdus Longobardus. Sed cum nihil aliud à Rege reſponſi tuliſſet, niſi vt Eccleſiaſtico iure probaret, cœnobia procul ab vrbibus poſita, Epiſcoporum debere parêre dominio, ille omnes, quos potuit, in ſuam ſententiam petraxit.

*Proclum.

*Arioaldus

GVMQVE

IV. CVMQVE hæc agerentur, quidam ex aula Bertulpho indicauit, quid rerum gereretur. Misit ergò Bertulphus quosdam ad Regem explorandi causa, quibus Auriouualdus Rex ait: Non est meum, sacerdotum causas discernere, sed synodalis examinatio ad purum debet cuncta excutere. Illis scisciantibus, num Episcoporum velit fauere consilijs, ita respondit: Nequaquam ego illis fauebo, qui Dei famulo vellent creare molestias. Cernens ergò Bertulphus ita se gerere, quamuis barbarum & Arrianæ sectæ addictum, regem, poscit vt publico supplemento fultus, Romam ad sedem Apostolicam peruenire queat. Nota respõsum quamuis barbari regis.

V. REGIO igitur subsidio Romam veniens Bertulphus Abbas, cuius obsequio ego interfui, Honorium Papam accessit: cumque ei causam aduentus sui patefecisset, ille de industria quærit, quæ sit regularis consuetudinis disciplina. Postquam ille omnia alacri animo Pontifici explicauit, placuit beato Honorio, vt regularis series religionisq; cultus, humilitatis indicia teneret. Porrò aliquandiu quotidianis colloquiis Bertulphum roborare nitebatur, vt cœpti itineris laborem non abijceret, & Arrianæ pestis perfidiam Euangelico mucrone feriret. Erat enim venerabilis præsul Honorius sagax animo, vigens consilio, doctrina clarus, comitate & humilitate pollens: lætabaturque è gentibus socium se inuenisse, qui suauis esset eloquio: nec prorsus ferrè sustinuit, vt citò ab eius consortio separaretur. Cùm autem æstus vehemens longa quiescendi spatia præberet, optatum illi munus impertijt, priuilegijs sedis Apostolicæ eum afficiens, ne quis Episcoporum in eius monasterio quodlibet sibi dominij ius vendicaret. Illud peroptatum munus adepti, ad nostros remeare studuimus. Vbi autem confecto itineris spatio, Tuscana arua & Appennina rura attigimus, & prope castrum Bismantum venimus, tanta vis febrium Bertulphum oppressit, vt omninò moriturus crederetur. Æger enim ab Vrbe excesserat. Omnes itaque mœror occupauit, non tam ob iter prolixum, quàm laborem ægroti patris: nullaque nobis de eius sospitate spe relicta, tenso tentorio in locis asperis, admodum nos premente tristitia, commorati sumus. Erat tum Vigilia passionis beatorum Petri & Pauli Apostolorum. Venit ad Papam Honorium. Honorij Papæ encomium. Bobiense cœnobium eximitur. Incidit in grauissimã febrim sanctus Bertulphus.

VI. ATRA inde nocte irruente, ille inter ignes febrium me accersiuit, curque mens curis dedita esset, sciscitatus est. Me autem respondente, omnia iam rectè esse constituta, ille ait: Et tu hic apud stratum meum tota nocte, donec illucescat, excubato. Me igitur vsque ad intempestam noctem vigilantem tantus sopor oppressit, vt sursum caput attollere non valerem: omnesque qui circa tentorium ad sarcinas vel equos excubabant simili sunt sopore correpti. In tanto igitur omnium silentio beatus Apostolorum princeps Petrus aduenit, & supra stratum ægri patris stans, Surge, inquit, & sospes abi ad sodales. Illo inquirente, quis esset, Petrum se esse respondit, cuius tum sacra toto orbe solennia celebrarentur. His dictis, abscessit. At Bertulphus timore perculsus, anxio & trepido corde sciscitabatur, quid rei esset, putabat enim & audiuisse me vocem, & visionem vidisse. Vt autem comperit me nihil neque vidisse, neque audisse. Non cernis, inquit, fuluam lucem, qua Petrus Apostolus proficiscitur? Me respondente, nequaquam eam me videre, siluit. Tum verò ego animi dubius, quid rei secum versaret, vix tandem precibus obtinere potui, vt mihi panderet veritatem: quam ille planè reticuisset, si me audiuisse & vidisse nouisset. Sacra Apostolorũ solennitas toto orbe celebratur.

VII. CVM quodam tempore, expleto psallendi officio, vnà cum fratribus hora diei secunda è beati Petri ecclesia egrederetur, obuium habuit hominem, Viatorem nomine, dæmonis rabie plenum. Eo viso, sublatis ad cælum oculis, conditorem rogauit, vt suis votis faueret, hominemque plenum malo dæmone, flexus precibus suis curaret. Exaudiuit precantem Dominus, & vis rabida dæmonis profligata est, nec prorsus ausus est satan Dei imaginem contaminare: sed miserabiliter hominem discerpens, fugit ab eo. Protinus autem salus consecuta est, & homo sospes ab ecclesia cum fratribus egressus, permauensque incolumis, gratias persoluit creatori, quod famulo suo tam facilè fauendo, eiusq; orationibus obtemperando, ipsius abstulisset cruciatus. Interiecto inde tempore, alius sæua dæmonis infestatione vexatus infantulus, (Dominicus is dicebatur, filius Vrbani cuiusdam) ad eum salutis causa productus est. Diu ergò ille dæmonem increpans, coëgit ab homine exire. Dæmoniacum purgat. Item aliũ.

VIII. ALIO tempore quidam multa lepra perfusus, qui nulla vnquam medicorum opera se salutem consecuturum speraret, ad venerabilem virum Bertulphum venit, orans, vt precibus ipsius posset Dei misericordiam experiri. Eum vt aspexit vir fiducia plenus, indoluit hominem tam graui vltioni subiacere: imperauitque, vt apud ipsum donec curatus esset, permaneret. Itaque mens virtutum conscia, cælos penetrans, suis precibus conditorem omnium excitauit: peractoque biduano ieiunio, oleo perfudit lepra obsitum: moxque didicere membra post viscerum putredinem redire ad sanitatem, pristinumq; recuperare decorem. Ità nanque sanus ille effectus est, vt nec vestigium lepræ in eius corpore appareret. Sic nimirum præpotens Deus propenso fauore opitulatur famulis suis, vt multo virtutum vigore roborati, calcent fluxa & labentia, semperq; suspirent ad cælestia. Sanat leprosum.

IX. PLEROSQVE verò monachos itidem experti sumus virtutes patrare, putamusq; nos facturos operæ precium, si ex ijs nonnullas his interseramus. Cum tempore quodam Blidulphus presbyter ab Attala Ticinum missus esset, & in medio eius vrbis via ambularet, obuium habuit Ariouualdum, Ducem Longobardorum, hominem genere nobilissimum, Agilulphi genetum, Adulualdi cognatum, sectæ Arrianæ studiosum, qui post Adulualdi obitum regnum Longobardorum obtinuit. Is ergò vt vidit Blidulphum, De Columbani, inquit, monachis est iste, qui nobis salutantibus non dignatur ità, vt par est, respondere. Cumque iam haud procul abesset, irridiculè salutauit eum. Respondit Blidulphus: Precarer equidem salutem tibi, nisi tu seductoribus tuis & doctrinis à veritate alienis faueres: diceresque eos sacerdotes, qui per mendacium hoc sibi nomen vsurpant. Præstaret verò, ineffabilem Trinitatem in vna Deitate confiteri: non tres potestates, sed tres personas: nec vnam trium nominum personam, sed tres in vnitate patris & filij & Spiritus sancti personas, vna potestate, voluntate, essentia. Hæc ille paulisper audiens, & inde progrediens, querebatur se non habere eius crudelitatis administros, qui cæca noctis caligine reuertentem illum monachum fustibus vel sudibus cæsum enecarent. Tum vero vnus cæteris vesanior, ait se ad id facinus perpetrandum paratum, modo ipse iubeat. At ille: Si hoc, inquit, feceris, postera luce ego te muneribus afficiam. Progreditur ergo, & alium sui similem adiungit sibi sceleris socium, viamque petris impeditam in tenebris obsidet. Remeat inde per eandem viam monachus & presbyter, reuertens à cœna, ad quam à quodam Christiano inuitatus fuerat, & nec opinato in satellites incidit, percussusque interijt, cerebro & omni corporis compage fustibus & sudibus con usa, nec tamen vllo è populo id sentiente. Erat enim abditus locus, nec clamare ille poterat, & loco & ictibus præpeditus. Diu ergo exanime, vt putabant, cadauer cædentes, memorato illi sceleris authori patratum facinus nunciant. Cumque Iustus presbyter, qui Blidulphum inuitauerat, euentum rei nescius, timeret nè in Arrianorum manus ille incideret, arrepto baculo & pane, abit post eum, reperitque iacentem, & tanquam somno pressum excitare conatur. Tum ille tanquam è lecto surgit incolumis, vix plagarum vestigijs apparentibus: abeuntque pariter ad hospitium: vbi inquirenti Iusto, quid ei accidisset, respondit nihil sibi vnquàm euenisse suauius, nec dulciori somno se potitum esse. Illo rursus interrogante, num quos sentiat membrorum dolores, respondet se nunquam rectius habuisse, prorsusque nescite quippiam ipsi aduersi accidisse. Expeditis inde rebus necessarijs, ad monasterium redijt. Porro is, qui se vltro ad hoc designandum facinus obtulerat, mox post discessum monachi à Ticino, arripitur à dæmonio, & diuersarum pœnarum incendijs flagellatur. Facinus quoque suum exitiabiliter confitetur, clamatque ad omnes. Si quis aliquid eiusmodi, quale ego feci, Bobiensibus monachis intulerit, pari vltione plectatur: & qui Arrianorum persuasionibus fidem commodat, Blidulphus presbyter & monachus. Præclara Blidulphi de Trinitate fides. Dire cæditur Blidulphus. Diuinitus mire curatus. Vltio diuina in eius percussorẽ.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

talem iuſti iudicis iram experiatur. Id vbi conſpexit miſer * Arioualdus; puta flagitium illud diuinitus manifeſtatum, confuſus & metuens, ne quid ſimile ipſi accideret, illum, qui tam dirè torquebatur, cum ſocijs ad beatum Attalam miſit, orans pro ſe, vt admiſſum crimen condonet, affirmansque ſe paratiſſimum ad præſtanda illis officia, ſi eius dona recipere velint. Videns autem beatus Attala membri ſui iniurias diuinitus vltas, rogat vt cuncti pro peſtifero orent, vt vis aduerſæ poteſtatis à miſero homine pellatur. Porrò impij hæretici munera nunquam ſe acceptu-rum reſpondet. Cunctorum ergò orationibus Dominus placatus, ad tempus homini pepercit. Statim enim reualeſcens, ſoſpes abiit, at tamen lucis vſura non diu fruiturus. Nam ſedens in hoſpitio ſuo, cùm ab aliis obiurgaretur, quod id feciſſet, inſultantis voce reſpondit: Etſi verò id ſponte feciſſem, quid tum poſtea? Mox correptus febrium ardoribus, inter pœnas incendij & calamitates vita priuatus eſt. Eum ſanè haudquaquam iuxta aliorum ſepulcra humare auſi fuêre, ſed procul ab hominibus in quodam loco omnium oculis expoſito, vt prætereuntes dicerent: Hic iacet ille miſer, qui in Bobienſes monachos ſua pertulantia crudelitatem exercuit.

* Tertonã.

EODEM tempore alius monachus, Meroueus nomine, à beato Attala* Dertonam vrbem miſſus, & cauſa eius negotij, propter quod venerat, longius ab vrbe progreſſus, ad quandam villam Yræ fluuio adiacentem acceſſit: vbi fanum quoddam arboribus conſitum videns, allatum ignem ei admouit, congeſtis in modum pyræ lignis. Id verò cernentes fani cultores, Meroueum apprehenſum, diuque fuſtibus cæſum & ictibus contuſum, in flumen illud demergere conantur. Sed vnda monachum non auſa fuit ſuſcipere, licet ille eius rei, quam geſſerat, nomine moti paratus eſſet. Cernentes ergò illi non poſſe eum mergi, quem Domini clementia ſeruaret, manè inter ſe communicato conſilio, ſuper vndas eum proſternunt, materiamque ſuper eum coaceruant, vt immani pondere deprimeretur. Cumque id ſcelus ſe iam confeciſſe putarent, relicto, vt putabant, cadauere, ad litus redeunt. Illis abeuntibus, Meroueus nihil moleſtiæ ſentiens, incolumis à fluuio ſurgit, diruptis nexibus, ſoſpes Dertonam ingreditur, ac poſteà ad monaſterium redit. Eccè autem repentè diuina vltio in eius aduerſarios animaduertit. Quotquot enim in eo fuêre contubernio, diuerſis ſunt calamitatibus affecti: alij cæcitate, alij ignis aduſtione, quidam publica contractione, plerique omnium membrorum debilitate: ità vt diuerſi diuerſas ſentirent pœnas. At vbi compererunt Meroueum ſoſpitem ad Bobienſe monaſterium reuertiſſe, quidam ex ijs eò adducti ſunt: & perpaucis quidem pœnitentiæ medicina remedium attulit, reliqui omnes ea vltione periêre.

X.

Meronẽus monachus non poteſt ſubmergi.

Puniuntur diuinitus eius perſecutores.

ITA ſane mirificum famulis ſuis Deus munus impertit, cùm poſt damna corporis, & poſt irrogatas iniurias, & in præſenti vita adiutorio ſuo eos roborat, & in futura poſt certamina coronando glorificat, quos hic propter nomen ſuum illatam iniuriam ſponte excipere ſentit. Vidimus nos in eodem Bobienſi monaſterio etiam aliorum monachorum felicem vitam, felicioremq; exitum, qui multa virtutum de ſe exempla præbuêre, è quibus nos aliqua ſaltem referemus, vt viuentibus, eorumque vitam imitari cupientibus, vberior adhortatio accedat. Monachus quidam, Agibodus nomine, qui beati Attalæ tempore monialium monaſterium gubernarat, in extremis angoribus poſitus, ſui exitus expectabat horam. Cumque iam fratres adſtarent, qui animæ è mundo emigranti ſuprema officia perſoluerent, atque de more ad pſallendi munus ſeſe præpararent: elapſa è corpore anima, vidit æternam lucem ſibi paratam, ſolemque miro fulgore micantem. Cum autem ea viſione ſtuperet, diceretque ſe nunquam talem ſolem vidiſſe, vel claritatem, quæ ei poſſet æquiparari, vnus è cælicolis accedens, ſciſcitatur quid ſic attonita intueatur. Illa reſpondet: Solem micantem ſe intueri, cui nunquam alium ſimilem viderit. Ait cælicola: Noueris te hodie venturam ad nos, & in hac admirabili luce habitaturam, ſeptiesque vincente Solis lumen, iuſtorum choris inſerendam. Reuerſa igitur, vale dic fratrum collegio, atque ità porro redibis ad nos. Reuerſa igitur anima in corpus, Agibodus fratribus vltimum vale dixit. Quodam autem è fratribus percontante, quandiu in eo ancipiti exitu moratus eſſet, ei indicauit quid vidiſſet, & quanta ipſi eſſet claritas promiſſa, quodque eadem hora obiturus ſit, poſtquam viaticum percepetit, & fratribus valedixerit. Sumpto inde ſacratiſſimo Domini corpore, omnibus oſculo præbito, orat vt charitatis officia corpori impendant. Itaque promiſſionem cæleſtem mox finis proſecutus eſt, felicemque obtinuit exitum, magno ſui deſiderio ſuperſtitibus derelicto. Hunc enim ſanctorum remunerator poſteris voluit exemplo eſſe, vt qui eius coronam ante exitum promiſſam cognouiſſent, eius puritatis & religionis in omnibus imitatores ſe præberent. Fuerat is à puero ſub diſciplina regulari eruditus, ſub Columbano à ſeculo conuerſus, ſimplex, & omni bonitate inter fratres conſpicuus, obedientia & religione pollens, denique iuxta Pauli ſententiam, malitia omninò parυulus. Quid enim ſibi vult, quòd clementiſſimus Deus exeunti de mundo monſtrare voluit, qualis poſteà futurus eſſet, niſi vt oſtendat eos, qui ſimili ſimplicitate viuant, & obedientiæ ac mortificationi voluntarie ſubijciantur, ſimilem expectare remunerationem, & æterni luminis eſſe claritate potituros?

XI.

Agibodo reuelatur futura ipſi beatitudo.

Virtutes Agibodi monachi

1. Cor. 14.

VIDIMVS & alium, huic obedientia, pietate & manſuetudine ſimilem Thedoaldum, feliciter ex hac vita abeuntem, & ſumma animi exultatione ad æterna gaudia properantem. Cùm enim lætus in ſuo ſtrato decumberet, rogat vt fratres omnes ad ipſum veniant; ijsque omnibus ſupremum vale dicens, ſe eadem hora ait è corpore egreſſurum. Qua autem ratione exitum ſuum cognouerit, nobis haudquaquam voluit indicare. Cumque iam omnibus valedixiſſet, viaticum popoſcit. Quo accepto, antiphonam ipſe impoſuit, ita dicens: Ibunt ſancti de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Abſolutaque antiphonæ melodia, lætus & ſumma hilaritate refertus, animam reddidit creatori: vt nobis, qui præſentes eramus, aperte liceret intelligere, eum de gloria cæleſti & promiſſo præmio vſq; adeò exultaſſe.

XII.

Theoaldi monachi beatus obitus.

Pſal. 83.

ALIVS monachus ſub Abbate Bertulpho, nomine Baudacharius, cùm tempore vindemiæ deputatus eſſet vineæ cuſtodiendæ, ne ea ab auibus & beſtijs aliqua iniuria vel detrimento afficeretur: euenit vt triginta fratres eiuſdem vineæ tuendæ cauſa eò aduenirent. Ille ergò charitate plenus orat, vt illic poſt laborem feſſa membra reficiant, cùm nihil aliud haberet, quàm parùm panis, quem in ſuos vſus ſecum attulerat. Obiurgante autem eum Præpoſito, dicenteque ne quid tale attentaret, quandoquidem panes conficere non poſſet: ille ait: Largæ mecum dapes ſunt, quibus poſſint etiam plures ſatiari. Præpoſito ſciſcitante, quænam illæ ſint dapes, reſpondet anatem ſibi à Domino datam. Tum verò Præpoſitus: Fac, inquit, ſicut dixiſti. Diuiſit itaq; anatem triginta fratribus, atque adeò illi exatiati ſunt, vt dicerent ſe nunquam ità cibo expletos fuiſſe. Auxit enim fides, quod dapibus deerat.

XIII.

Anate Baudacharius monachus reficit 30. fratres.

LEOPARDVS quoq; monachus alio tempore vineæ tuendæ deputatus, inuenit vulpeculam botrum voratem: quam obiurgans, minis intentatis iuſſit, ne amplius vineam attingeret. Sed cum ille abijſſet, furax beſtiola redijt ad carpendas vuas; quas vbi contra illius prohibitionem guſtauit, hærente in ore cibo vetito, extincta eſt: moxque Leopardus monachus vineam ſtudio circumiens, repetit vulpem mortuam, in ore prohibitos tenentem cibos.

XIV.

Vulpes ex vetito cibo edens, moritur.

ALIO tempore, eodem Leopardo cum Meroueo, cuius ſupra fecimus mentionem, ſepta vineæ ex Abbatis imperio defendente, arborem ſecuri ſuccciderunt, & ramis ſepem denſarunt. Dumque arborem totam ramis nudaſſent, inter ſe ſtatuerunt humi proſtrati Dominum rogare, vt ipſe vires ſuppeditet, quibus poſſit arboris truncum integrum ad ſepem abſportare. Inde ab oratione ſurgentes, inuocato ſanctiſſimo nomine omnipotentis Dei, truncum corripiunt, & in locum deſtinatum perferre conantur. Et ecce quem vix multi eò pertrahere potuiſſent, duo homines

XV.

mines fide armati, leui motu portant. Posteà verò multi fratres simul collecti, eundem truncum mouere volentes, leuare nequibant: atque ita omnipotentis virtutem agnouerunt, quam duo illi fratres nulli indicare voluerunt, sed secreto alij alijs patefecerunt. At nos fortassis rodet quispiam & carpet, quòd hæc inserere hoc loco voluimus: sed nos tamen, quæ ad Dei gloriam faciunt, silere nequiuimus. Ille verò dijudicet, recipiendáne sint, vel reijcienda hæc Dei dona, qui talia non abnuit, nec abijcienda sentit, quæ fidei canon admittit. Trunc ûja gérem duo fratres facile asportant.

DE S. MARIANO RECLVSO. EX DIVO GREGORIO TVRONENSI, DE GLORIA CONFESSORUM, cap. 81.

I. VIT in Termí termino Marianus eremita, cui non erat alter cibus, nisi poma agrestia: & si ei aliquoties à quibusdam mel delatum fuisset, aut si ipse reperire potuisset in syluis, hoc ei erat cibus. Qui cum plerunque visitaretur à plurimis, quodam tempore à quærentibus non poterat inueniri. Inuestigantes autem eum viri, qui venerant, deprehenso vestigio, inuenerunt locum, in quo flexo genu aquam hausit à fluuio: & exindè progressi reperiunt eum sub vna arbore malo iacentem mortuum. Vndè celebre ferebatur in populo, eum præcipitatum ex arbore, spiritum exhalasse: sed euidenter non est cognitum, quoniam à nullo refertur visum. Tunc viri, qui aduenerant, eleuantes eum, attulerunt ad vicum Euannensem. Quem ablutum, dignisq; indutum vestibus, sepelierunt in Ecclesia. Festa verò obitus eius per singulos celebrantes annos, atque conuenientes populi, crebrò ab infirmitatibus sanabantur. Augusti 19. Vide mirã sancti viri abstinentiam. Nota consuetudinem abluendi corpora mortuorũ.

II. QVIDAM autem de vicinis annonas diu infectas aqua, ac germine producto conflatas facto igne super vimina contexta coquere parat ad pocula facienda. Accedens autem vnus vicinorum eius, ait: Quid tu, ô homo, detineris in opere? An ignoras quòd solennitas est beati Mariani? Qui cum furore respondit: Putas, ô tu, qui hæc loqueris, quia homo elisus ex arbore propter compendia gulæ, angelorum sit relatus consortio, & vt sanctus debeat adorari? Melius est, crede mihi, opus necessarium in domo exercere, quam talem sanctum excolere. Quod ille audiens, discessit, & cum reliquis ad basilicam sancti abiit, relicto domi vicino in opere laborante. Nec mora flante vento apprehenditur domus incendio, exuritur omnis, nec quicquàm de substantia restat hominis. Exinde eleuati globi flammarum super hospitiola, quæ circumlocata erant, huius hominis aream, sepes, tuguriola vel porcorum, vel pecudum, ac reliqua quæ ad eum pertinebant, flamma percussit, nec quicquam remansit huic misero, quod non fuerit igni succensum. Quod si euenisse quis fortuitò putat, admiretur, quod nulli vicinorum circummanentium nocuit. Quid nunc agis, ô cruda rusticitas, quæ semper in Deum, & eius amicos murmuras, vt tibi exindè damnum acquiras? Discc ex hoc loco sanctos venerari, & illis non detrahere.

III. ALTERIVS autem hominis boues malitia furis abstulerat, qui apprehenso vestigio, & eo inter infusos aquaviarum tramites, ad profundas luti voragines perdito, ad sancti recurrit sepulcrum, fusaque oratione, dum de basilica fuisset egressus, aduertit hominem per aggerem publicum venientem, qui boues illos ante se cum caballo exitinere lasso prosequens adducebat, errauerat enim à via, & quasi amens factus, in illam partem, de qua egressus fuerat, mente turbata redibat. Cognoscit vir ille boues, quos perdiderat, eosque recipiens, hominem absque calumnia redire permisit, quia cognouit hoc sibi per virtutem sancti Mariani præstitum, cùm in illa hora repererit perditũ, qua eius adiuit plenus fide sepulcrum. Quæ postquam gesta sunt, diligentiore cura confessorem Dei cœpit excolere Biturigæ. Aliud miraculum.

DE S. LVDOVICO EPISCOPO TOLOSANO ET CONFESSORE, DIPLOMA IOHANNIS XXII. Pontificis Maximi. AN. 1280.

I. IOHANNES Episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus, vniuersis Archiepiscopis & Episcopis, ac dilectis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis & alijs ecclesiarum rectoribus per vniuersum orbem constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem. Sol orrens mundo in altissimis Dei, Deus Dei filius, ex paterno vtero ante Luciferum genitus, Deus Verbum, qui rerum in principio fundans terram in sapientia, cælos prudentia stabiliuit: adornando cælos sideribus, germinantibus cunctis terram: quique in fine temporum pro humani generis salute nostram assumendo naturam, texit nube nostræ carnis fragilis semetipsum: nunc hora instante nouissima, illuminando per cuncta respiciens, opus produxit mirabile, charitate gloriæ suæ plenum, bonitatem suam monstrans magnificè, sponsamque suam sanctam matrem Ecclesiam reddens nouitate tam claræ tobolis lætabundam. Nam qui facit mirabilia magna solus, dilectum suum, confessorem eximium, beatum videlicet Ludouicum, puritate candidum, charitate feruida rubicundum, electum ex millibus, produxit nouiter vt exemplar præfulgidum, cunctis fidelibus imitandum, eius vitæ singularis excellentiam signis probans, & prodigiis coruscantibus, crebris miraculis manifestans. Augusti 19. *Prou. 3.* *Psal. 135.*

II. IGITVR lætentur cæli & exultet terra, iucundetur pariter totus orbis. Nam qui effulsit in templo, dum viueret, in medio nebulæ suæ carnis vt matutina stella ac luna plena solari lumine, veluti vt sol refulgens, in sua formosus stola, in virtute multa repentinè ad summa graditur, regalibus dignus aspectibus, vt candens lilium, ac odoris suauissimi rosa rubens. Huic cæli præstant hospitium: cæli ciues vt sibi conformem & comparem, ad suum hunc consortium admittunt in supernis: Christus hunc reficit, idem ipse prandium & conuiua. Hic felix sanctus ex regali prosapia, patre videlicet claræ memoriæ Carolo Rege Siciliæ: matre verò, charissima in Christo filia nostra, Maria Siciliæ Regina ex Hungaria, originem suam trahens, altum sui generis recusauit sapere, humilia semper diligens & amplectens. Sciebat nanque, quod excelsus Dominus, alta de longinquo prospiciens, humilia è vicino contemplatur. Quanquam autem singula præclara opera lucidæ vitæ suæ verbis paucis enarrari non possent, aliqua tamen de quamplurimis ad vtilitatem legentium referemus: vt ex his Deum patrem glorificent, & in his reperiant viuendi regulam, quam sequantur. *Eccle. 50.* Genus & parentes S. Ludouici. *Psal. 137.*

III. SANCTVS iste, sicut probatum est testimonijs fide dignis, in ætate existens tenera, sub magistri religiosa diligentia cum suis fratribus tenebatur. Ipse tamen ibi maturis intendendo moribus, sub tenello pectore gestare se senilem animum ostendebat. Ductus in Cataloniam, cum duobus è suis fratribus datus obses pro liberatione antè dicti Regis, tam feruenter dedicauit se studio, quod infra septennium, quo etiam ibi obses fuit, sub instructione fratrũ Minorum, quos secum habebat in socios, in primitiuis scientijs & sacra pagina sic profecit, quòd vir Dei pollens ingenio, Obses mittitur in Hispaniam. Multũ profecit in litteris.

ingenio, de prædictis ſcientijs non ſolùm publicè ac priuatè ſubtiliter diſputare valeret, ſed & ſolenniter Clero & populo proponere verbum Dei: vt putaretur ſcientia hæc infuſa ſibi magis diuinitus, quam humanitus acquiſita.

Eccleſ. 35. In orationibus ſedulus & deuotus, mentem ad Deum eleuatam tenuit: profecto ſciens, quod oratio humilitantis ſe nubes penetrans, pro exauditionis ſuffragio Deum adit. In tempore nanque dicto, ſacramentali confeſſione præmiſſa, Miſſas audiebat deuotè. In magnis verò feſtiuitatibus, cum præparatione multa corpus ſumebat Dominicum. IV.

Quotidè ſacrificat: Studium caſtitatis. Factus autem ſacerdos, diebus ſingulis celebrabat. Audientiæ verbi Dei inſiſtebat attente. Pro paſtu verò animæ, in ſcripturis deuotus ſtudens, habebat ad hoc pro ſolatio ſanctos libros. Caſtitatis autem amor à puero affecerat eius mentem adeò, quod ob ipſius fidam cuſtodiam, mulierum conſortia fugiebat omninò, intantum quòd niſi forſan cum matre & ſororibus, ſolus cum ſola nullo vnquàm tempore loquebatur. Mulierem nanque amariorem nouerat eſſe morte. *Eccleſ. 7.* Verba etiam inhoneſta horrebat audire, ac loquentes talia grauiter arguebat: attendens prudenter, quod corrumpunt mala colloquia bonos mores. *1. Cor. 15.* Fratres nihilominus duo, & interdum quatuor, in ſua iacebant camera, in ſuæ teſtimonium nitidæ puritatis. *1. Cor. 9.* Cum Apoſtolo Paulo, ſobrietate cibi & potus, corpus ſuum caſtigabat aſſiduè, ſeque frequenter manu ſua, quandoque autem alicuius fratris conſocij, cum catenis ferreis diſciplinans, veſtiendo pro camiſia rude ſtamen, & deferendo ad nudum pro cingulo chordam groſſam, ipſam carnem in ſeruitutem redigebat. *Catenis ferreis ſe cædit.* Summo etiam ſtudio terrena cuncta calcare ſtuduit ex deſiderio æternorum. *1. Iohan. 5.* Conſiderans etiam ſanctus iſte, quòd mundus totus ſit poſitus in maligno, quodque cum concupiſcentia ſua tranſit, ipſum fugiendo deſeruit totaliter & contempſit. *1. Iohan. 2.* Nam rediens de Catalonia cum Rege prædicto, votum, quod de intrando Ordinem fratrum Minorum in obſidione fecerat, in conuentu eorundem fratrum de MontePeſſulano, voluit adimplere. Sed videns, quòd timore dicti Regis ipſum fratres recipere non audebant, votum ipſum ſolenniter iterauit.

Pſal. 75. Et quia vouentibus præceptum nouerat de reddendo, ſuadenti felicis recordationis Papæ Bonifacio prædeceſſori noſtro, quòd aſſenſum præberet prouiſioni de ſe factæ eccleſiæ Toloſanæ, nullatenus conſenſit, quoadusq; votum dictum, quod fecerat, compleuiſſet. V. *Is fuit Bonifacius VIII.* Cuius deuotioni annuente prædeceſſore noſtro prædicto, habitum Ordinis prædicti ſuſcipiens, in præſentia bonæ memoriæ Iohannis Epiſcopi Portuenſis, tunc eiuſdem Ordinis generalis Miniſtri, expreſſam profeſſionem flexis genibus in manibus * ſuis fecit: ſicque prouiſioni prædictæ ſuum præbendo aſſenſum, mandatis Apoſtolicis obediuit. *Fit monachus Franciſcanus.* Et quanquam de iuſſu prædeceſſoris eiuſdem, dictum habitum velatum portauerit vſq; ad feſtum beatæ Agathæ tunc vicinum, in dicto tamen feſto in præſentia duorum Cardinalium recepit publicè: ac ſic ex tunc portauit continuè, atque ipſo die ad ſanctum Petrum patenter detulit prædicando. Miranda res, & alias inſueta. Vir nanque virtutum poſitus in ſublimi, iuri primogenituræ renunciauit & regno, regalis ſolij ſpreta pompa, pro regno corruptibili, æternum ac plenum deliciis regnum mercans.

*f. r. * eius* *Item Epiſcopus Toloſanus.*

Benignitas eius in pauperes. Mira verò compaſſione ad pauperes ferebatur, quibus largas tam priuatas, quàm publicas eleemoſynas faciebat. VI. Vnde iam factus Epiſcopus Toloſanus, per vnum ſuum familiarem ſecretarium mandauit inquiri de ſuorum quantitate reddituum, quantumque ſibi ſufficeret pro moderatis expenſis faciendis & rationabilibus: volens quòd totum reſiduum in ſuſtentandis pauperibus poneretur, quanquam prælatus tam magnus eſſet, & filius tanti Regis. Cùm iret Pariſios pauperem quendam nudum reperit: cui multum compatiens, abſconditè cappam contulit, quam portabat, ſibique fecit aliam ſecretè apportari. *Iob. 5.* In hoc etiam Chriſti imitatione, nihilominus humilitas vera fulſit. *Inſignis humanitas* Attendit nanque, quòd Deus, qui mœrentes ſoſpitate erigit, ponit humiles in ſublimi. *Matth. 11.* Ipſe enim viginti quinque pauperes in domo ſua reficiebat quotidiè, aquam in manibus fundebat, manuque ſua ipſis fercula apponebat ac panes ſcindebat, eiſdem etiam genu flexo, in ipſis Chriſto ſeruire, & ipſum recipere ſe delectans. Hoſpitalia pauperum aliquoties viſitabat. Sciens denique quòd qui veſtiuntur mollibus, in hoc à Domino non laudantur, poſt Diaconatus ſumptum ordinem, ſemper veſte humili vſus fuit. Poſt ingreſſum verò prædicti Ordinis, vili habitu ac bruno colore in tapetijs, cortinis & lecti coopertorijs vtebatur.

Officiũ boni Epiſcopi. Pontificatvs etiam officium exercebat cum diligentia ſeruus hic Chriſti fidelis & prudens, Miſſas dicendo aſſiduè deuotiſſimè Ordines celebrando, Clericos, quibus de beneficiis prouidere volebat, examinando de virtutibus, & vitijs & articulis fidei, vita, & moribus diligenter. VII. Iudæos & gentiles, zelo feruens Dei, inducebat ſedule ad baptiſmum, ac quoſdam eorundem ſacro de fonte leuauit. Demùm glorioſus iſte ſanctus, curſu vitæ conſummato, feliciter ad Deum fontem viuum, quem auidè ſitiërat, migraturus, infirmitate decumbens vltima deuotiſſime ſumpſit corpus Dominicum, quanuis debilis, de lecto exiliens in occurſum Domini Saluatoris. *In infirmitate ſumit ſacramenta eccleſiaſtica.* Cruce autem ſibi data per quendam ex ſociis, deoſculabatur illam, genuflexus in lecto, vt potuit, ac in oratione deuota & ſilentio poſtmodum diu manſit. In Cruce nanque Domini noſtri Ieſu Chriſti, & non in alio didicerat gloriari. Tandem glorioſam reſolutus in mortem, qui hic viuus ambulauit in innocentia in medio domus ſuæ, ad Deum ſuum contemplandum in gaudio, facie reuelata in ſua innocentia eſt ingreſſus. *Felicisimi eius obitus. Anno 1297.* Verùm quia decebat multum diuinæ magnitudinem bonitatis, quod illum, quem in terris, ipſum præclaris adornando virtutibus, ſuæ imagini fecerat tam conformem, ſecum oſtenderet regnare in cælis virtutis ſuæ teſtimonijs: quædam per eum miracula operari dignatus eſt, quæ ad ſancti huius declarandam gloriam, præſentibus duximus annotanda.

Miracula poſt eius obitum. Qvædam nanque duorum annorum puella, quæ vi febris, quam paſſa fuit duobus menſibus, expirauit: facto VIII. voto per patrem ſancto iſti, quod ipſi imaginem de cera offeret, ſi vitam à Deo filiæ ſuæ impetraret, reſuſcitata, vbera matris ſuxit. *Tres mortui reuiuiſcunt.* Quidam etiam quinque annorum puer, vehementia febris continuæ vita functus, facto voto per patrem, eſt vitæ priſtinæ reſtitutus, nec dictæ febris in eo apparuit vllum ſignum. Quædam puella annorum ſeptem, quæ per ſeptimanas tres febrem paſſa continuam, expirauit, facto ad dictum ſanctum voto per ſuos, ſpiritum recuperauit, & reuixit.

Item duo alij. Qvædam denique mulier, quæ duas conceperat filias, vna illarum in ventre mortua, ex caſu dictæ matris de aſino, & in eius ventre ex mora diutina putrefacta, cœpit puerperio laborare. IX. Cumq; dictus partus iam putridus per fruſtra fuiſſet extractus, & alia filia mortua, iam educta eſſet obſtetricum miniſterio violenter, & proiecta in ſtabulo ſuper fimum: emiſſo ad ipſum ſanctum voto, quòd ſi partus ille reſurgeret, vnam ſibi ceræ imaginem præſentaret, puella palpitare cœpit, & baptizata, ſeptem menſibus ſuperuixit. Quidam etiam puer ætatis annorum ſeptem, dum ſub lecto, in quo cum ſuis iacebat parentibus, repertus mortuus, rigidus & frigidus aliquo tempore permanſiſſet, facto per parentes ad hunc ſanctum voto, fuit diuinitus ſuſcitatus.

Mulier mortua reuiuiſcit. Mvlieri cuidam, quæ propter vehementem infirmitatem diem extremum clauſerat, emiſſo per ſuos ad ſanctum iſtum voto, eius meritis reddita fuit vita. X. *Surda audit* Quædam puella nobilis, quæ ex caſu ad terram de nutricis brachijs, per octo menſes paſſa fuerat ſurditatem, facto voto ad prædictum ſanctum per patrem, à dicta ſurditate ad plenum extitit liberata. *Mutus loquitur* Quidam nanque, cum poſt febrem continuam perdidiſſet loquelam, & ſic mutus per menſem integrum permanſiſſet, adductus ad ſepulcrum ſancti huius, fuit ibidem loquelæ, finita Miſſa, reſtitutus.

Mvlier quædam, quæ ſubitò muta & impotens de vno brachio facta fuit, hac infirmitate ſibi per menſem XI.
durante, emiſſo voto per * matrem, ſtatim ad ſanitatem priſtinam eſt reducta. Quædam etiam mulier, dum ex partu

** patrem.*

quodam

quodam violento de puero mortuo, & in eius vtero transuersato, contracta in manibus & pedibus & femoribus biennio permansisset: facto voto ad sanctum præfatum, quòd si curaretur, scoparet in tota vita ecclesiam, in qua iacet, dormire cœpit, & expergefacta, à morbo prædicto penitus est curata. Vir quidam passus annis sex guttam in manu & brachio, ventre ac humero, facto voto, quòd eius limina visitaret, statim fuit sanitatis beneficium consecutus. Quidam deniq; presbyter passus guttam in latere, quæ ipsum afflixit grauiter diebus septem, facto voto ad memoratum sanctum, diligentius eius tumulum visitando, recepit continuo sanitatem. Multi alii à suis infirmitatibus curantur.

XII. QVÆDAM mulier, quæ per octo annos morbo epilentico quasi quotidiè grauabatur, emisso voto, quòd sepulcrum eius, si curam reciperet, annis singulis visitaret, curam recepit, sicque extunc de morbo ipso penitus nihil sensit. Monialis quædam, quæ post febrem longam, quam passa fuerat, dolorem incurrebat in omnibus membris eius, intantum quòd in duodecim diebus nisi alieno adiutorio de lecto non poterat se mouere: portato sibi pedali panno, qui quondam sancti huius dicebatur fuisse, ac sibi applicato ad carnem, sana & incolumis est effecta. Cùm homo quidam, qui miraculis istius sancti detrahere nitebatur, reuersationem faciei & oculorum turpiter incurrisset, sicque manens per dies sex, huic sancto cum deuotione, qua poterat, se deouuisset, ad sepulcrum eius veniens, & offerens caput cereum, antequàm exiret ecclesiam, perfectè reperit se curatum. Comitialis fœmina sanatur. Nota quid conferant etiam viles panni sanctorum.

XIII. Hæc sunt mirabilia opera solius altissimi, quibus & alijs quamplurib⁹ mirificare voluit sanctum istum, ac toti mundo reddere venerandum. Laudetur igitur magnificè Deus noster, cuius dextera huic Episcopo confert stelliferum regni diadema. Applaudant & isti pariter cæli ciues, quorum cœtibus sanctus hic sole splendidior est inserpit, quorum vitis germinat dulcem vuam, cuius liquor cælos lætificans, abundè funditur in calice summi Regis. Lætetur insuper ciuitas Tolosana, tanto ditata præsule, quem apud Deum aduocatum habet sedulum & patronum: Verè felix es ô tu Marsilia, facta diuinorum aromatum tam sancti corporis apotheca. Sed & fratrum Minorum Ordo conspicuus, nouæ laudis canticum promere non desistat, in aula cælesti tam præclarum alumnum diuinis festiuè conspectibus repræsentans. Tolosanæ ciuitatis Patronus S. Ludouicus Episcopus.

XIV. CÆTERVM quia conuenit, vt quem Dominus in cælo magnificat, mundus colat, nos de sanctitate vitæ ac veritate miraculorum ipsius, inquiri fecimus diligenter. Et quia post inquisitionem solertem, & studiosam examinationem & discussionem solennem, supplicatione deuota & humili prælatorum omnium, tunc apud sedem Apostolicam existentium, cum instantia requisiti, de fratrum nostrorum consilio & assensu, de omnipotentis Dei virtute confisi, authoritate quoq; beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, & nostra, ipsum septimo die Aprilis sanctorum Confessorum catalogo duximus adscribendum. Ideoq; vniuersitatem vestram monemus & exhortamur attentè, per Apostolica scripta vobis præcipiendo mandantes, quatenus quartodecimo Calendarum Septembrium festum eiusdem Episcopi & confessoris deuotè celebretis solenniter, & faciatis à vestris subditis deuotione congrua celebrari: vt pia eius intercessione hic à noxijs protegi, & in futuro sempiterna gaudia consequi valeatis. In Sanctos refertur.

XV. ET vt ad mirabile eius sepulcrum ardentius & affluentius Christiani populi confluat multitudo, ac celebrius eiusdem confessoris colatur festiuitas: omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui cum reuerentia illuc in eodem festo annuatim accesserint, ipsius suffragia petituri, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius authoritate confisi, duos annos, & duas quadragenas: accedentibus verò ad prædictum sepulcrum annis singulis infra eiusdem festi octauam, vnum annum & quadraginta dies de iniunctis sibi pœnitentijs misericorditer relaxamus. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ approbationis, confirmationis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Datum Auinione 7. Idus April. Pontificatûs nostri an. primo. Indulgẽtiæ concessæ S. Ludouici festum celebrantibus.

DE EODEM BEATO LVDOVICO QVÆDAM EX EGREGIO MS. CODICE, PER F. Laurentium Surium mutato stylo descripta.

I. LVDOVICVS Christi confessor, clarissimo stemmate prognatus, patrem habuit Carolum Siciliæ Regem, & matrem Mariam Regis Hungarorum filiam. Cum adhuc paruulus esset, tanta Dei in illo emicuit gratia, vt post habitis eius ætatis ineptijs, diuino sese cultui manciparet? Vbi decimum quartum ætatis annum attigit, vt tanquàm lapis electus quadraretur, patris redimendi causa ductus est obses in Cataloniam cum alijs quibusdam: cumque omnes militari custodia tenerentur, ipse eorum animos salutaribus adhortationibus erigebat & consolabatur. Oblato verò in eo exilio magna opportunitate, toto septennio se in fratrum Minorum, quos semper apud se comites habebat, tradidit disciplinam, vt ab eis literis institueretur: in quibus sanè intrà illud tempus tantas fecit progressiones, vt & promptus esset ad eloquendum, & benè idoneus ad concionandũ, & admirabilis in disputationibus de rebus Theologicis suscipiendis. Pro sola verò animi pietate & deuotione, non ex vllo debito vel obligatione, quotidiè Ecclesiasticum persoluebat officium, eo ritu, quo solent fratres Minores. Legebat etiam extensis brachijs officium Dominicæ passionis, vt crucifixo Saluatori posset saltem aliqua ex parte conformari. In vigilijs, ieiunijs, pauperibus exhibendis ministerijs sedulum se præbebat: crebro percipiebat sactosanctam Eucharistiam, sæpius apud se statuebat sæculo valefacere. S. Ludouicus Episcopus Regis Siciliæ filius. Preces eius quotidianæ

II. TANDEM pace inter patrem eius & Aragoniæ Regem confecta, eo tempore, quo celebrabantur nuptiæ sororis eius, quæ pacis causa agebantur, præsentibus duobus Regibus, & totidem Apostolicæ sedis Legatis, palàm accepta tonsura Clericorum in magna prælatorum frequentia publicè insignem habuit concionem die solenni omnium sanctorum. Inde Romam cum patre & fratribus profectus, & à Pontifice Bonifacio honorifice exceptus, subdiaconus ordinatus est. At verò curiæ strepitum fugiens, Neapolim se contulit, atque illic Diaconus & presbyter effectus est. Porro quodam in loco fratrum Minorum se habitationi adiunxit, vt studiosè posset sacræ lectioni dare operam, & studiosius in pias preces incumbere, Palam accipit Clerici tonsuram. Fit Subdiaconus Item Diaconus & sacerdos.

III. INTEREA sede Tolosana vacante, prudens pontifex Bonifacius animum adiecit ad præficiendum illi Ludouicum, virum eximium, tametsi ille absens prorsus id ignoraret, nec quicquam eiusmodi appeteret. Vbi autem comperit, quid Pontifex ea de re mandasset, prorsus assentiri noluit, nisi prius ea occasione permissum ei esset & habitum fratrum Minorum induere, & in manibus Ministri generalis sancti Francisci institutum solenniter profiteri. Id posteaquam fecit, inuitus tandem in Episcopi cathedra se collocari sustinuit: in qua sanè quanto se vidit sublimiorem, tanto arbitratus est viliorem atque abiectiorem. Nec deinceps pati voluit alijs se vestibus indui, quam suscepti Ordinis vili habitu & cingulo nodoso. Iam enim oblitus erat se Regis filium, nesciebat se Episcopum: solum cogitabat se fratrem esse instituti Minorum. Canes venaticos, rapaces volucres, histriones & leuitates omnes à suis ædibus arcebat, vt personis Ecclesiasticis ipsi assistentibus posset tanto expeditius diuina promere eloquia, & sanctæ vitæ de se exempla præbere. Inter omnia diuina charismata præcipuè in eo relucebat eximia humilitas, haud aliter atque carbunculus in aureo ornamento. Annis singulis die Cœnæ Dominicæ duodecim pauperum abluebat manus, cibum potumque illis apponebat, ac deinde in genua se submittens, eorum itidem lauabat pedes. In quibus officijs tametsi præ se ferre videretur seruilem personam, at nihilominus honorificans ministerium suum, Fit Minorita. Fit Episcopus Tolosanus. Singularis eius humilitas.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Eccleſiaſtica beneficia quibus contulerit.

pontificiam ſeruabat authoritatem. Erga miſeros enim & calamitoſos humanum & manſuetum ſe exhibebat dulctus miſericordia: erga ſuperbos & tumidos peccatores iuſtitiæ ſeueritate vtebatur. Itaque in illorum, quibus conferre debebat beneficia Eccleſiaſtica, mores & ſcientiam accuratè inquirebat, nullaque habita ratione conditionis, precum aut fauoris, ijs prouidebat. Clericos quoq; peccantes, abſq; reſpectu perſonarum regulari ſubdebat diſciplinæ: cumq; id expedire cerneret, etiam beneficiis priuabat. Ratus omninò dies illi abiit, quo non Miſſam celebraret.

Carnem domat.

Et quia ſicut eſca corporea citò corrumpitur, niſi ſalis acrimonia ſeruetur, ſic vitæ ſanctimonia facile labaſcit, IV. niſi pœnitentiæ auſteritate fulciatur: vir Dei victus parſimonia, aſperitate veſtium, vigiliis, ieiuniis, curis & laboribus carnem domabat, & cogebat ſpiritui parere. Nodoſa enim reſte cingebat nudam carnem, & ſtamine aſpero vtebatur pro interula. Vrgentibus eccleſiæ ipſius cauſis, vt aliò proficiſceretur, diuerſas Italia & Galliæ perambulans regiones, & vbique verbum Dei prædicans, venit Lutetiam Pariſiorum: atque inde proficiſcēs, ſupetatis Pyrenæis montibus, Hiſpaniam adit, peragrataq; Catalonia, reuerſus eſt in Prouinciam. Ad eius conciones audiendas tanta auiditate accurrebant homines, vt propter turbas ſeſe inuicem comprimentes, quidam in mortis diſcrimen adducerentur. Diuina tandem diſpenſante clemētia, cùm breui expleſſet tempora multa, ſanctus antiſtes in eo loco, qui Brimonia, dicitur, annos natus trigintatres, ardentium vi febrium correptus, anno ſalutis 1297. 14. Calendas Septembris feliciter migrauit ad Dominum. Corpus eius Maſſiliæ humatum eſt in eccleſia fratrum Minorum: vbi, mirificante Domino ſanctum ſuum, cæcis, ſurdis, claudis, mutis, paralyticis, hydropicis, cæterisq; morbidis præſtantur remedia ab eo, qui ſolus facit mirabilia, viuens & regnans per infinita ſæcula, Amen.

Abit è vita in iuuenili ætate.

Miracula ad ſepulcrū eius.

Pſal 71.

VITA SANCTI PHILIBERTI ABBATIS, SCRIPTA AD ABBATEM COSCHINVM ET FRATRES GEMMETICENSIS cœnobij. Stylum mutauit F. Laur. Surius.

AN. 640.

AVG. 20.

CVm priſca Patrum geſta commemoramus, ad noſmetipſos nos reuocamus, & velut in ſpeculo noſtros, Præfatio. contemplamur vultus. Vt verò ſitiens potum, & famelicus panem appetit: ità ego diuinam imploro opem, vt præſtet mihi ſynceram animi deuotionem, & oris facundiam: vti nè temeritati adſcribatur id, quod ego patris ſpiritualis Coſchini Abbatis, fratrumque omnium Gemmetici monaſterij iuſſu & voluntate ſuſcepi, cupientium mea opera habere monumentum aliquod rerum à patre noſtro Philiberto geſtarum. Quibus vt morem gererem, pauca excerpſi è multis, quæ ad animarum ædificationem faciant: vt nec lectoribus oneri, nec auditoribus faſtidio ſint, ſatisfiatque piorum precibus, quando quidem fortis eſt vt mors

Cant. 8.

dilectio. Sufficiant autem, quæſo, pauca è pluribus, conuenienter illi ſententiæ: Cui pauca non ſufficiunt, multa nil proderunt.

I. TAQVE beatus Philibertus, Heliſano territorio ortus, ſæcularis literaturæ minimè rudis, pro gentis illius more planè ſtrenuus, in vico Iulij eſt educatus, ea potiſſimum ratione, quod patrem eius Philibandem, fauore regio laicæ functionis miniſterio abſolutum, eius loci ciues ſibi Epiſcopum expetiiſſent. Qui cum iampridem cognouiſſet adoleſcentem Philibertum bona ac liberali eſſe indole, eum Regi Dagoberto commendauit, quem inter Francorum Reges conſtat fuiſſe fortiſſimum. At verò Philibertus nobilitate cōſpicuus, in Audoëni optimatis familiaritatem admiſſus eſt: qui ſanè, aureo licet balteo cinctus, Deum impenſè amabat, & inter alios aulæ proceres cumprimis illuſtris habebatur: clariſſimisque vitæ meritis inſignis, Rothomagenſis eccleſiæ factus Epiſcopus, virtutum ſignis modò egregie coruſcat in terris.

Venit ad aulā Dagoberti regis

Audoenus poſtea Rothomagēſis Epiſcopus

II. VBI verò Philibertus adoleſcens viceſimum ætatis explenit annum, diuina præcepta audiens, apud ſe deliberauit Chriſti fieri diſcipulus, facultatibus omnibus derelictis. Nec tamen ſuo voluit viuere arbitratu, ſciens non debere illum præeſſe aliis, qui ſubeſſe non didicerit: nec à ſubditis exigere obedientiam, qui eam ſuperioribus non exhibuerit. Dedit ergò operam, vt alicubi reperire poſſet Dei ſeruum eximia religione probatiſſimum. Comperit autem eiuſmodi eſſe Aglium, Rasbacenſis cœnobii præfectum: quod Cœnobium ſanctus Audoënus cum ſociis quibuſdam in ſuo fundo condiderat, & hunc Aglium virum Dei, e Luxouienſi monaſterio accitum, huic ſuo cœnobio Patrem conſtituerat. Rebus igitur omnibus, quas habere poterat, in pauperes erogatis, ità vt nihil quicquam inde amicis aut parentibus impartiret, ſed haud ſecus, atque regia negocia ipſi credita, caute & religioſe diſpenſaret, ad cœnobium Rasbacenſe ſe contulit: atque illic à beato Aglio amanter exceptus, capitis comam depoſuit, Chriſtiq; iugum ſuaue & onus leue ſuſtulit, atque adeo in omni religione & ſanctitate excreuit, vt etiam perfecti viri in eo cernerent, quod merito imitarentur.

Aglius primus Abbas Rasbacēſis

Fit monachus Philibertus apud Rasbacēſes

III. IVSSVS autem in prima menſa ſedere, omnibus miniſtrare ſtuduit, vt ipſa eius refectio, in fraterna ſeruitia & officia mutaretur: abſolutoque prandio vel cœna, à menſa minime ſatur abiret. Cumque antiquus hoſtis, eius inuidens abſtinentiæ, pulſaret animum eius, vt largioribus epulis indulgeret, volente Deo, fraus eius detecta eſt, nequiſſimo dæmone illi in ſomnis oſtenſo. Cùm enim nocte quadam cibo refectus eſſet, improbus ille ventrem eius palpans: Modo, inquit, hic bene, modo hic bene. Tum vero Chriſti miles agnoſcens ignita hoſtis iacula, Cruce ſe conſignat, ſtatuitque repetere priſtinum abſtinendi rigorem, & diuinum aduerſus fallacis dæmonis machinas auxilium implorare. Nocturnis horis illo ad eccleſiam abeunte, tortuoſus coluber tribus modis eum voluit impedire. Prima nocte, ſumpta viſi ſpecie, intra eccleſiam eum terrere cùm vellet, & alia nocte candelabri ferro confodere niteretur, atque tertia nocte transuerſim in eccleſiæ foribus ſtans, eum aditu arcere conaretur, cuncta hæc machinamenta virtute Chriſti Philibertus diſſoluit, Crucis expreſſo ſigno.

Abſtinentiam eius ſua fraude diabolus nititur impedire.

Virtus ſigni Crucis.

IV. POSTQVAM autem beatus Aglius obdormiuit in Domino, fratrum vnanimi conſenſu Philibertus in eius locum ſubrogatus eſt. Quem tum videre licebat humilitate pollentem, hoſpitalitatis ſtudioſum, abſtinentiæ deditum, prudentia eximium, charitate feruentem, zelo Dei inflammatum, domum ipſi creditam ſtrenue gubernantem, nullius perſonam accipientem, vitia reperta radicitus extirpantem. At verò quidam è fratribus, maligno ſpiritu eos impellente, excitata rebellione aduerſus ſanctum virum, eum non dubitarunt ex eccleſia extrahere. Sed vltrix manus præpetentis Dei, non paſſa eſt impune id abire. Vnus enim ex eis, fulminis ictu interijt, alius inſtar Arrii in ſterquilinium viſcera effudit, indignamque vitam digna morte finiuit. Quæres cæteris metum attulit, ità vt veniam ab illo petentes, in priſtinum honoris gradum eum reuocarent, & deinceps amanter ei obedirent.

Creatur Abbas.

Vltio diuina in rebelles monachos.

V. SED quia perfecti viri ſemper ad meliora contendunt, ſacerdos Chriſti ſanctorum luſtrauit cœnobia, vt poſſet aliquid haurire emolumenti ex illorū perſpecta ſanctitate. Itaq; inuiſit Luxonienſe, Bobienſe, & alia S. Columbani inſtitutum complexa monaſteria: nec ea duntaxat, ſed quæcunq; in Gallia, Italia, Burgundia extabant, ſolerti animi induſtria, inſtàr apis prudentiſſimæ, optima quæque colligens viuendi inſtituta & exempla. Legebat ſtudioſe

Multa perluſtrat monaſteria.

Baſilij

Basilij præclaras constitutiones; Macarij regulam; Benedicti decreta, Columba ni instituta sanctissima: atque ita onustus virtutum aromatibus, sectatoribus suis egregia de se exempla præbebat.

VI. Quando autem visum fuit omnipotenti Deo, lucernam tantam ponere super candelabrum, vt longè lateque eius se lumen & virtutum radij diffunderent, eam illi volnntatem adspirauit, vt sua opera monasterium extruendum curaret. Itaque à Rege Francorum Clodoueo, & eius coniuge Batilde locum in pago Rothomagensi supplici prece obtinuit, quem antiquitus Gemmeticum appellabant, atque illic egregium cœnobium ædificauit. Congrue sane locus ille Gemmeticus est dictus, quippe qui instar gemmarum, multiuario sit decore conspicuus. Videas illic arborum comas syluestrium, multigenos arborum fructus, solum fertile, prata virentia, hortorum flores suaueolentes, botris grauidas vites, humum vndique cinctam aquis, pascua pecorum vbertima, loca venationi apta, auium cantu circunsonantia. Sequana fluuius illic cernitur latè ambiens, & deinde suo pergens cursu, vno duntaxat commeantibus aditu relicto. Ibi mare nunc increscens eructat: nunc in sinum suum reuolutum, nauium fert compendia, commercia plurimorum. Nihil illic deest: quicquid vehiculis pedestribus & equestribus, plaustris & ratibus subministratur, abunde suppetit. Illic castrum condidere antiqui: ibi stant in acie illustria castra Dei: ibi præsiderio paradisi suspirantes gemunt, quibus postea opus nõ erit in flammis vltricibus nihil profuturos edere gemitus. Ibi denique almus sacerdos Philibertus multiplici est laude & prædicatione efferendus, qui instar Patriarchæ Iacob in animabus septuaginta demigrauit in hanc eremum, addito grege septemplici propter septiformem gratiam spiritus sancti. Ibi enim eius prudentia construxit mœnia quadrata, turrita mole surgentia, claustra excipiendis aduentantibus mirè opportuna. Intus domus alma fulget, habitatoribus digna. Ab Euro surgit ecclesia Crucis effigie, cuius verticem obtinet beatissima virgo Maria, Altare est ante faciem lectuli cum dente sanctissimi patris Philiberti, pictum gemmarum luminibus, auro argentoque comptum. Ab vtroque latere Iohannis, & Columbani aræ dant gloriam Deo. Adhærent verò à Borea Dionysij martyris & Germani confessoris ædiculæ. In dextra domus parte sacellum nobile extat S. Petri, à latere habens S. Martini oratorium. Ad Austrum est sancti viri cellula, è petris habens margines. Saxis cinguntur claustra camerata. Is decor cunctorum animos oblectans, eum inundantibus aquis geminus vergit ad Austrum. Habet autem ipsa domus in longum pedes ducentos nonaginta: in latum, quinquaginta. Singulis legere volentibus lucem transmittunt fenestræ vitreæ. Subtus habet geminas ædes: alteras condendis vinis, alteras cibis apparandis accommodatas.

Cõdit Gemmeticũ cœnobium.

Situs amœnus eius loci.

Cap. 46.

VII. In hunc locum conueniunt, Deo digne seruire cupientes, nihil sibi ceu proprium vendicantes, nullo compendio indigentes. Sperantes enim in Domino non deficient omni bono, vereque completur in eis illud scripturæ diuinæ: Pax multa diligentibus legem tuam Domine, & non est illis scandalum. Mira illic fulget charitas, multa abstinentia, summa humilitas, præcipua castitas. Habent illic & suum è marinis belluis solatium vel compendium: quod mirum sanè est, & à sæculo inauditum. Vncis enim, retibusque & ratibus capiunt pisces maris, longos pedes quinquaginta: ex quibus non solùm escas sibi parant fratres, sed etiam pinguedine illorum fouent lucernas. Faciũt hoc merita sancti Philiberti, & multorum aliorum illic quiescentium sanctorum fratrum: qui fideliter Domino seruierunt, & tempore pacis cum Christo Cruci affixi sua voluntate martyrium obiere, & cum Christo corpore mortui, expectant iudicii diem, magnorum certaminum coronas recepturi. Et hæc quidem de situ loci breuiter diximus: nunc ad gestorum ordinem reuertamur.

Psal. 33. *Psal.* 118.

Nota de marinis pisces.

VIII. Cvm ergò vir Domini eo in loco præclaris meritis & virtutibus augeretur, & quicquid sibi abstinentiæ studio subtraheret, in pauperes & hospites conferret: quodam die laborantibus fratribus panis defuit. Tum verò ille confirmans eorum animos, aiebat scriptum esse & promissum, non afflicturum Dominum fame animam iusti. Eccè autem repentè adest Francus quidam, septem panes & sex farinæ sata adferens, idque ea hora, qua corpora reficere cogebat necessitas. Ea re corroborati fratres, & sibiipsis inde satis accepêre alimoniæ, & aduentantibus hilariter obtulerunt. Porro deinceps nunquam eius loci habitatoribus frumenta necessaria defuêre. Volebat vir Dei cuiusdam negocij expediendi causa (erat autem illud monasterij sui negocium) mittere ad Ebroinum Francorum principem: sed cum eum competisset acri febre prostratum, in virtute Christi negotium obedientiæ illi demandans, solo verbo ait ad eum. Abi, & reuertere, & desine hac febri laborare. Mox ille surgit incolumis, & sine mora exequitur, quod erat iussus à sancto viro: cuius sermo & causam obtinuit, quam volebat, ab Ebroino, & morbum abegit à fratre.

Prov. 10.

Panis fratribus eo carentibus præter spẽ offertur.

Verbo curat febricitantem.

IX. Incidera t quandoque discordia quædam, cuius causa propere Lutetiam se contulit. Sed malignus dæmon, qui, vt supra diximus, semper ei infestus esse conabatur, eius felicibus actibus inuidens, quò lites procaces sereret, vnum è ciuibus incitauit, vt chirothecas beati viri surriperet. Abbatis igitur chirothecis, cũ eas postero die vir sanctus non inueniret, suo more sedato animo id tulit. Sed infelix ille fur percussus à Domino, magnis cœpit clamare vocibus se arderenec quicquã aliud eloqui potuit, sed extensis manibus palam omnibus indicabat sinum suum, in quem chirothecas abdiderat: atque paulò post vita functus est. Homines autem eius ciuitatis secuti virum Dei, ad monasterium eius chirothecas apportârunt.

Pœna furis improbi.

X. Quadam nocte in basilica S. Petri illo vigilante & psallente, quidam monachus intrinsecus vigilans, subitò vidit oculos eius instàr lampadarum spiritus sancti gratia splendentes. Habebat verò etiam gratiam lachrymarum, ita vt in preces incumbentis oculi, repentè multo lachrymatum imbre manarent: atque summoperè id illi curę erat, vt non ante ad sumendum cibum accederet, quàm illius pectus compunctionis gratia Christus visitâsset.

Gratia lachrymarũ in S. Philiberto.

XI. Qvidam monachus ad extrema perductus, loquendi facultatem omnem amisit. Ingressus ad eum vir beatus, blanditer hortabatur, vt si quod haberet occultum facinus, cuius eum nondum pœnituisset, quodque pœnitentia non expiasset, manum ipsius stringeret. Quod vbi ille fecit, vir Dei in beatissimæ Mariæ virginis ecclesiam ingressus, Dominum deprecabatur, vt ægroto restitueret loquelam, ne malus dæmon animam illius propter absconditum peccatum in tartarum deportaret. Surgenti inde illi ab oratione, frater quidam nunciat posse loqui fratrem illum, cupereque sua peccata confiteri. Itaque confessus est, & accepta pœnitentia, animam reddidit, vt neque vir sanctus de Domini misericordia diffideret, nec æger in desperatione à corpore exiret.

Fratri muto redditur loquela.

XII. Die quodam fratribus fruges metentibus, & manipulis sparsim per agrum iacentibus, sæua orta tempestas est, & furentes extitêre ventorum turbines. Ne igitur suo labore frustrarentur fratres, extensis brachijs vir sanctus clamauit ad Dominum Iesum. Vt autem ab oratione se erexit, cælesti virtute horrida tempestas in duas distracta partes, profligata est. Atq; ita reddita serenitate, monachi Deo laudes gratesq; egerunt.

Sedat tempestatem.

XIII. Dies erat Dominicus, & vir Dei confecto itinere festinabat ad cœnobium, vt solennitatem celebraret. Vbi ad Sequanam ventum est, cum fratribus ingressus est in nauiculam, equis in pascuis derelictis. Porrò quidam Regis forestarius conspecto equo, cui vir sanctus insederat, illum abegit. Postquam autem cubitum iuit, repente exurgens, videt totam domum suam flammis exitialibus conflagrare. Cum vero vxor eius flammas non videret, & eum anxium cerneret, subito etiam ipsa vidit, quod prius non viderat, cœpitque percontari, num quid è rebus seruorum Dei per fraudem sibi vendicasset. Illo rem, vt erat, exponente, ambo pariter nullam sibi dedêre requiem, donec & equus esset redditus, & accepta pœnitentia veniam impetrâssent. Monachus quidam, cui erat pro more ægrotorum cura

Vltio cœlestis in raptorem.

Liberatur æger a sua infirmitate:

cura demandata, cùm aduerſa laborare valetudine videretur, vir Dei, vbi id reſciuit, ait ad eum: Habeto fidem, & ægrotis ſeruiens, liber eſto ab hac infirmitate. Simulatq; audiuit iuſſionem patris monachus, morbo abſolutus, ad fratrum male habentium miniſteria ſe contulit.

Nauiculam precibus à Deo obtinet.

XIV. PROFICISCEBATVR quandoque vir ſanctus apud Iſaram fluuium, & cum Romanorum attigiſſet portum, non inuento illic nauigio, ad ſupplices preces ſe proſtrauit. Surgens indè à terra, cernit nauiculam à Domino miſſam. In eam cum multa Dei laude ingreſſus, cum ſociis flumen tranſmiſit. Quædam religioſa fœmina in villa Pinuerno virum Dei in ſuo excepit domicilio, orans, vt in cellarium ingreſſus, vas vinarium benediceret: ſimulque cibo ſumpto, ea nocte apud ipſam permaneret. Aſſenſit vir beatus, & pro eius honore cunctis eius domus tum hoſpitibus, tum habitatoribus, largiter ex illo vino bibentibus, poſtquam mature ille inde receſſit, fœmina in cellarium deſcendit; idemque vas adeò inuenit plenum vino, vt nihil inde hauſtum fuiſſe videretur. Cellarius viri Dei è puſtula adeò laborabat, vt iam mori cerneretur. Venit ad eum vir ſanctus, benedictionem ei impertit, vulnus ilicò in ſeipſo tabeſcit, & citra vlla medicæ artis fomenta, homo totus ſit ſanus. Nauigante illo in Sequana, ex immodica tempeſtate ſummum nauibus periculum imminere videbatur. Orat vir Dei, & eccè, cæteris nauibus remanentibus, ea ſola, quæ illum vehebat, ad litus appellitur.

Vinum dſi bibitur, nihil minuitur.

Cellarius ſanatur à puſtula.

Multi nobiles fiunt monachi.

XV. Solebat vir pius ob animarum curandam ſalutem, fratres è monaſterio ablegare, vt ſuis exhortationibus homines inſtituerent. Itaque confluebant ad eum viri nobiles & potentes, propriaque calcata voluntate, Chriſti ſeruitio ſe mancipabant. Cumque in monaſterio fratrum numerus increuiſſet, aliud cœnobium condidit, quod Pauliacum vocant, decimo milliario à Gemmetico: atque in eo habitare voluit ſanctas fœminas, quibus præfecit matrem prudentiſſimam, illuſtri familia ortam Auſtrebertham. Multa quoque alia eius exemplo conſtructa ſunt monaſteria in Neuſtria. Longum eſt enarrare per ordinem ſingula, quantumq; eius opinio creuerit, vt etiam Abbates alij ſua monaſteria relinquerent, vel probatiſſimos monachos ſuos ad eum ablegarent, vt multo tempore apud eum degentes, eius vitam & conuerſationem diſcerent, ſicque ad ſuos reuerſi, rectius illis conſulere poſſent. Eos omnes vir ſanctus & in fide vera probè inſtituebat vel confirmabat, & vt mutuam ſynceramque inter ſe charitatem retinerent, admonebat. Multa tum ei pecunia à Rege & fidelibus offerebatur: cuius ille decimam partem indè ſepties detraxit. Cumque id anno integro feciſſet, ſemper plus ei pecuniæ acceſſiſſe comperit, quàm ipſe indè abſtraxiſſet. Eas verò decimas captiuis redimendis & alendis pauperibus aſſignabat, idque adeò liberaliter, vt etiam monachos ſuos cum onuſtis nauibus in regiones tranſmarinas mitteret, qui illic captiuorum greges redimerent. Si qua etiam pro fratrum vtilitate vellet opera fieri, plus mercedis ſolebat dare, quàm ſeculares homines conſueuiſſent. Atque ita lætante vicino populo, iuſtos labores dignis compenſabat præmijs.

Condit monaſterium virginum

Humanitas eius erga captiuos & pauperes.

Ebroinus taxatur.

XVI. PORRO autem cum peſtifer ille Ebroinus, qui ob nimiam crudelitatem à Francorum gente Palatino fuerat honore nudatus, & in Luxouienſi cœnobio tonſus, poſteà vilis apoſtata factus, malignitatis eum impellente ſpiritu, multa rabie ferri cœpiſſet in nobiles Chriſti ſacerdotes & Francos, multisq; ei conſentientibus, contra Dei mandatum priſtinum recuperaſſet honorem, S. Philibertus ad eum profectus, apoſtatam eum appellauit, aſſerens, nullum hominem Chriſtianum cum ipſo communicare debere. Fecit hoc vir Dei, quod ſperaret ſe ferro trucidatum, ad martyrij palmam peruenturum. Sed Dominus eum multorum profectui ſeruauit, qui eius opera vocandi erant ad regna cœlorum.

Eum ſeuerè coercuit Philibertus

XVII. AT vero diabolus inſtar rapacis lupi ſæuiens, & animarum greges immaniſſimis dentibus lacerare volens, quoſdam in beatum virum Rothomagenſes clericos inflammauit: qui vt inter eum & beatum Audoënum Rothomagenſem præſulem diſcordiam ſererent, apud illum Epiſcopum virum Dei falſo detulerunt, tantumque efficere potuerunt, vt Philibertum, quem antea præcipue charum habuerat, iuſſerit in cuſtodiam duci. Sed ecce dum vir Dei in illo ergaſtulo pſalmos Dauidicos concinit, veſpertiliones, qui illic magno numero congregati erant, diuina virtute ſuauiſſimum de ſe reddunt odorem. Inde è carcere literis Audoëni dimiſſus, ad Anſoaldum virum nobilem, Pictauorum Epiſcopum, monaſterij conſtruendi cauſa profectus eſt, quòd eorum hominum, qui eius prædicationibus conuertebantur, multitudinem locus vnus capere non poſſet.

Falſo delatus, ducitur in carcerē

Multa futura prædicit.

XVIII. PER id tempus ſæculari potentia plus ſatis florebat Anſoaldus. Itaque vir Dei illum ſecreto reprehendit, multaque ei futura prædixit, quæ poſtea rei probauit euentus. Cernens autem electus Dei ſacerdos Anſoaldus virū beatum etiam prophetico pollere ſpiritu, & eximia ſanctitate conſpicuum eſſe, totum ſe illius conſiliis commendauit, & ſub eius religionis diſciplinam, pontificiam cœpit potentiam inclinare. Cumq; eum vellet ſecum in vrbe retinere, ille vero ſemper eremi vaſtitatem appeteret, in maris inſula Herio cœnobium conſtruxerunt, Anſoaldus ope & liberalitate, Philibertus religione, opere, doctrina & monachorum frequentia. In quem locum de Gemmetico fato mella commigrârunt cum animarum examine: atque eundem locum Anſoaldus vir Apoſtolicus, magnis muneribus ditauit ex rebus propriis, facta etiam villarum commutatione cum eccleſia Pictauenſi.

Monaſterium in Herio inſula:

XIX. INTEREA cum S. Philibertus nec cum Ebroino communionem iungere, nec in Neuſtriam redire vellet, ſanctusq; Audoënus loco illius alium vellet conſtituere Abbatem, ſed monachi fortiſſimi, abſq; permiſſu rectoris ſui, nec minis & terroribus, nec blanditiis poſſent ad conſentiendū permoueri vt aliū Abbatem admitterent, & fidem Philiberto dātam infringerent: Crodobertus miſer homunculus, cuius filium olim in ſæculo Philibertus è ſacro fonte ſuſceperat, quique poſtea factus monachus, ei obedientiam promiſerat: contra iuſtitiæ præſcriptum, eius monaſterij regendi curam ſuſcepit. Sed eodem die diuinitus percuſſus, tanta doloris acerbitate afflictus eſt, vt ex eius viuentis corpore oſſa exciderent, & miſerabilem vitam miſerrima morte finiret. Succedens autem ei ex beati Audoëni voluntate Ragentrannus Archidiaconus Abrincatinæ eccleſiæ eſt præfectus: atque eodem tempore Ebroinus apoſtata interfectus eſt. Tum verò ſanctus ſpiritus beati Audoëni pectus ſua charitate inflammans, id effecit, vt is legatos ſuos mitteret ad Philibertum, qui eum hortarentur redire, vt mutua inter ipſos poſſet concordia ſarciri. Ità ergò recuperauit Philibertus cœnobium ſuum: gratulante Neuſtria vniuerſa præſentia tanti viri, & monachorū agmine obuiam illi procedente cum laudibus & ſacris reliquiis, eumq; intrà ſuum monaſterium reducente. Cùm autem duo illi eximii ſacerdotes, Audoënus & Philibertus, in mutuos veniſſent conſpectus, veniā à ſe inuicem precabantur, colla manusque viciſſim oſculabantur, & tanto inter ſe amoris ardore copulati ſunt, vt nulla vnquàm poſteà inter ipſos diſſenſio interceſſerit. Octauus tum erat annus, quod à ſuo monaſterio abfuerat, iamque noni anni initia agebantur: quod quidem ità fore ipſe antea prædixerat. Nam cum infelix quidam Diaconus monaſterii Crucem furto abſtuliſſet, idq; demum noni diei initio fuiſſet deprehenſum, vir Dei quibuſdam ſecreto ait, tot annis monaſterium illud paſtore cariturum, quot diebus Crucem amiſiſſet.

Horrenda vindicta in vſurpatorē functionis eius.

Pollet ſpiritu prophetico.

XX. VT autem firma inter Audoënum & ipſum charitas permaneret, conuenit inter eos, vt vbicunque viſum eſſet, Philibertus degeret, atque aliis ſuis monaſteriis rectores præficeret, quandoquidem longo interuallo alia ab aliis diſtabant. Manente autem eo in Gemmetico cœnobio, Anſoaldus præſul eius inuiſendi cauſa eò aduenit. Illisque pariter conſedentibus nuncius allatus eſt, quendam monachum à maligno ſpiritu vexari. Cumq; ſimul abiiſſent ad eam domum in qua æger iacebat, & pro eo Dominum orâſſent, mox fugit ſatan, & homo rediit ad ſanitatem.

Dæmon à fratre depellitur.

EODEM

XXI. EODEM tempore Watratto palatij princeps, in Caltino territorio oppidum donauit S. Philiberto, vt in eo virginum monasterium construeret. Villare id appellant: vbi hodieque viget sacra religio. Vir Dei profectus Pictauium, cum multo gaudio ab Ansoaldo Episcopo exceptus est: abiitque ad Quinciacum monasterium, egregio constructum loco: quod monasterium monachis ille impleuit, cùm prius veteres indè eliminâsset errores: atque illic Christus per seruos suos assiduè laudatur. Voluit autem, id aliis consulentibus, Aichadrum, virum sane idoneum & electum discipulum suum, Gemmetici monasterij administrationem suo loco suscipere. Etsi autem fratres dolerent se destitutos patris Philiberti præsentia corporali, tamen eius per gratiam præsentis voluntati obtemperantes, Aichadro obedientiam promiserunt. Quinciacũ monasterium.

XXII. AD eos visitandos vir Dei Philibertus veniens, sedulò hortabatur, vt semper religionem opere seruarent. Deinde commendans eos Domino, cùm eis esset benè precatus, in insulam Herio est reuersus: Quinciaco autem monasterio vnum è suis monachis præposuit. Manente autem eo in insula, quidam frater acerrimo dentium dolore cruciabatur: cui, ex fide eam petenti, oblata est aqua, qua beati viri pedes abluti erant: qua simulatque locum dolentem attigit, repentè dirus ille dolor, Christi virtute profligatus, abscessit. Frater quidam eodem loco febre afflictus, ad sancti patris mensam accessit. Cumque vir Dei paululum olei cum panis fragmine ei porrexisset, adiuncto præcepto nè deinceps eo modo laboraret: vbi ille panis oleatam bucellam comedit, euestigio se sensit diuinitus curatum. Alius quoque frater, dum in culinæ ministerio sedulò versatur, casu cortuit, & brachio è sua iunctura moto, cum dolore surgit: & iam pene deficiens, aduenientem virum Dei orat, vt brachii afflictum locum Cruce consignet. Ille pietate motus, sub casula, qua erat indutus, signum Crucis contra brachium ægri exprimit, & dolore abeunte, brachium restituitur. Vide quid præstet Deus sanctis suis. Quidam frater liberatur à febribus. Crucis signi magna vis.

XXIII AMBVLANTI aliquando in monasterio viro Dei, cellarius monasterij Sidonius, indicauit ei non suppetere ipsis oleum, quo posset foueri lumen, ex more in ecclesia ardens. Interrogatus autem, num vel parum aliquid supersit, respondit non nisi olei libram dimidiam restare, quam in hospitum & ipsius vsum seruasset. Iubet ergò vir sanctus, vt id olei mittat in lampades, fore promittens, vt mox accipiat tantam olei copiam, quæ toto anno sufficiat. Indè in vesperam inclinante die, nuncius venit à portu maris, indicans ab vrbe Burdegalensi adesse nauim, quæ habeat quadraginta olei modios, ab amicis eius viro Dei missos. Atque ità cum prophetiæ spiritu fœcundauit eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus eius. Alio quoque tempore cum eiusmodi liquore lucernæ fratrum indigerent beato viro Dominum instanter orante, vt ipsius munere fratrum inopia suppleretur: manè annunciauit ei monachus, magnum piscem mortuum eiecisse in litus. Ex illo pisce fratres triginta modios pinguedinis ad lucernas fouendas extraxêre. *Psal.* 44. E piscis pinguedine fouent lucernas.

XXIV ACCIDIT quandoque, vt nautæ Britones eius monasterij iumentum furtim auferrent. Sed cum vellent indè abire, mare intumescens, præsens eis cœpit periculum minitari. Itaque quidam ex illis sanæ mentis, animaduertentes ob suum facinus in discrimen se conijci, cum diligenter inquisissent, repererunt pellem & carnes bouis. Reuersi ergò vento impellente, ad monasterij insulam, ablata restituerunt, fidem dederunt, nihil se eiusmodi quandoque facturos: & ità impetrata venia pariter & benedictione, ad sua cum pace abiêrunt. Coguntur fures restituere ablata.

XXV. ALIO tempore Pictauense territorium magna annonæ caritate infestante, vir Dei pro fratrum necessitate solicitus, attentè in preces incubuit. Mane inueniunt fratres magnam vim piscium, qui simul erant ducenti triginta & septem, mari recedente, in litore hæsisse. Ij pisces toto anno non solùm fratribus solatio fuêre, sed etiam permultis monasterijs & pauperibus præbuêre alimoniam. Hærebant quandoque ad litus naues Britannicæ, vento eas retardante, & interim nautæ ex fame in discrimen adducebantur. Humanitate permotus vir Dei, iubet eis duo animalia & farinam atque panes dari. simulque cum fratribus orans pro eis Dominum, optatum eis ventum impetrauit, cuius secundo flatu altera luce profecti sunt. Sedebat quodam die cum fratribus, & prophetico repletus spiritu: Plane, inquit, fratres, gratias agamus Domino Iesu Christo. Propediem enim aderunt nobis è partibus transmarinis opportuna solatia. Non multo pòst aduentat quædam Scotorum nauis, diuersis onusta mercibus, fratribus vestes & calceos abunde suppeditans. Multos pisces non sine miraculo fratribus mare præbet. Eius prophetia.

XXVI NOSTRA quidem facultas tanta non est, vt eius facta omnia commemorare possimus. Ille hoc potest, qui numerat multitudinem stellarum. Erat hoc in illo præclarum, vt quicquid aliis faciendum prædicaret, id ipse prius re ipsa præstaret. Erat multa in eo pietas, insignis humanitas & misericordia, prompta concionandi facultas, magna ingenii & intellectus perspicacia, in ieiunando discretio, in colloquiis amabilis affabilitas, multus animi vigor, egregia hospitalitas. Erat redemptor captiuorum mœrentium consolator, ædificator ecclesiarum. Permulti quoq; eius exemplis incitati, eum imitari nitebantur. Mendacium haud secus atque virus exitiale vitabat. Castitatem, sobrietatem, in omni opere bono perfectionem illius quis explicet? Semper in ore eius Christus, semper in eius pectore spiritus sanctus versabatur. Tandem flentibus populis, lætantibus Angelis, anima eximii sacerdotis tertiodecimo Calendas Septembris, è mundi huius ludibrijs migrauit ad Christum, perceptura à Domino palmam gloriæ sempiternæ: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen. *Psal.* 146. Catalogus virtutum eius.

VITA S. BERNHARDI ABBATIS SANCTITATE ET DOCTRINA EXIMII, V. LIBRIS COMprehensa. AN. 1120.

LIBER I. AVTHORE WILHELMO ABBATE SANCTI THEODORICI RHEMENSIS.

Prologus.

SCRIPTVRVS serui tui vitam ad honorem nominis tui, prout tu dederis, Domine Deus, ipsius, per quẽ Ecclesiam nostri temporis in antiquum Apostolicæ gratiæ & virtutis decus voluisti reflorere, eum inuoco adiutorem, quem iam olim habeo incentorem ad amorem tuum. Quis enim de amore tuo quantulumcunq; spiraculum vitæ habens, & videns testimonium gloriæ & honoris tui tam præclarum, & tam fidele, temporibus nostris mundo insolitum effulsisse, non agat & satagat, non det operam quantamcunque potuerit, ne lumen à te accensum, tuorum quempiam lateat: sed quantùm humano fieri stylo potest, quod melius ipse tamen per virturem operum facis, manifestatũ & exaltatũ luceat omnibus, qui in domo tua sunt? In quo cùm ego iam olim vellem, prout possem, qualecunque ministerium agere vicis meæ, seu timore, seu verecundia prohibitus sum vsque adhuc: modò quidem supra me iudicans esse dignitatem materiæ, & dignioribus opificibus reseruandam: modò etiam post obitum eius, quasi superuicturus ei, melius hoc & competentius deliberans actitandum: cùm iam homo non grauaretur laudibus, & tutius id fieret, cùm iam securus esset à conturbatione hominum & contradictione linguarum. At ille vigens & valens, quanto infirmior corpore, tanto fortior fit & potens, AVG. 20.

non ceſſans agere digna memoriæ,& magna maioribus ſemper accumulans,quæ ipſo tacente ſcriptorem requirãt. Ego verò iam delibor, vrgentibus infirmitatibus & moleſtiis corporis huius, & membris meis omnibus incipientibus habere reſponſum vicinæ mortis,ſentio inſtare tempus reſolutionis meæ: plurimumque timeo, nè ſerò me pœniteat tandiu diſtuliſſe, quod,priuſquàm pereffluam, velim omni modè peregiſſe. Sed & fratrum quorundam pia beneuolentia plurimum ad hoc me impellit & cohortatur: qui cùm viro Dei iugiter aſſiſtunt, omnia eius nouerunt: ingerentes quædam diligenti inquiſitione inueſtigata, plura etiam, quibus, cùm fierent,interfuerunt,& viderunt & audiêrunt. Qui cùm multa ſuggerant & præclara, quæ per ſeruum ſuum Deus, ipſis præſentibus, operatur, & nota eorum religio & ſchola magiſterij ab omni me liberet ſuſpicione falſi: adhuc etiam ad teſtimonium ſibi aſſciſcunt probabilium authoritatem perſonarum, Epiſcoporum, clericorum, monachorum: quibus fidem non adhibere nulli fidelium licet, quanquam id ſuperfluè dixerim, cùm totus ea nouerit mundus, & virtutes eius narret omnis Eccleſia ſanctorum. Quapropter attendens diuinæ laudis mirificam materiam omnibus ſe offerentem, neminem verò ſuſcipientem, diſſimulantibus eis, qui melius hoc ac dignius poterant: ſuſcepi in ea agere ipſe, quæ potero, non vanitate de ſe confidentis, ſed præſumptione diligentis. Metiens tamen memetipſum in memetipſo,& meipſum comparans mihi, nequaquam totam vitam viri Dei ſuſcepi digerendam: ſed ex parte, experimenta ſcilicet aliqua viuentis & loquentis in eo Chriſti, opera quædam exterioris cum hominibus conuerſationis eius, quæ de ipſo viderunt, quibus hoc datum eſt,& nos quoque ex parte vidimus & audiuimus, & manus noſtræ contrectauerunt. *Gal.2.* Cum enim hoc ipſum ex parte magna de ſeipſo ſentiendum ſit, quod de eo qui dicit: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chriſtus, & alibi: An, inquit,experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? non inuiſibilem illam vitam viuentis & loquentis in eo Chriſti enarrare propoſui: ſed exteriora quædam vitæ ipſius experimenta, de puritate interioris ſanctitatis & inuiſibilis conſcientiæ, per opera exterioris hominis, ad ſenſus hominis exteriores micantia: quæ ſicut omnibus ſcire, ſic etiam quibuslibet vtcunque ſcribere in promptu eſt: præſertim cum nec ipſa quaſi accuratius digerenda, ſed ſaltem in vnum congerenda & reponenda ſuſceperim, nec edenda viuente ipſo, ſicut nec ſcribuntur ipſo ſciente. Confido autem in Domino, quoniam poſt nos & poſt obitum eius exurgent, qui melius ac dignius perficient,quod nos conati ſumus: qui etiam exteriora interioribus comparare poterunt,& preciоſam in conſpectu Domini mortem eius, vitæ ſimilem continuare ſcribendo, & de vita mortem, & de morte vitam commendare. Iam ergò,iuuante Domino,propoſitum aggrediamur.

2.Cor.12.

Parentes S. Bernardi.

Luc.3.

BERNARDVS ergò Burgundiæ oppido oriundus fuit, parentibus claris ſecundum dignitatem ſæculi, ſed dignioribus ac nobilioribus ſecundum Chriſtianæ religionis pietatem. Pater eius Teſſelmus, vir antiquæ & legitimæ militiæ fuit, cultor Dei,iuſtitiæ tenax. Euangelicam nanque ſecundum inſtituta præcurſoris Domini,militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calumniam, contentus ſtipendiis ſuis, quibus ad omne opus bonum abundabat. & ſic conſilio & armis ſeruiebat dominis ſuis temporalibus, vt etiam Domino Deo ſuo negligeret reddere, quod debebat. Mater Aleth, ex caſtro, cui nomen Mons Barrus, & ipſa in ordine ſuo Apoſtolicam regulam tenens, ſubdita viro, ſub eo ſecundum timorem Dei domum ſuam regebat, operibus miſericordiæ inſiſtens, & filios enutriens in omni diſciplina. Septem quippe liberos genuit, non tam viro ſuo, quàm Deo: ſex mares, fœminam vnam: mares omnes monachos futuros, & fœminam ſanctimonialem. Deo nanque, vt dictum eſt,non ſæculo generans, ſingulos mox vt partu ediderat, ipſa manibus propriis Domino offerebat. Propter quod etiam alienis vberibus nutriendos committere illuſtris fœmina refugiebat, quaſi cum lacte materno, materni quodammodò boni infundens eis naturam. Cùm autem creuiſſent, quandiu ſub manu eius erant, eremo magis, quam curiæ, nutriebat, non patiens delicatioribus aſſueſcere cibis, ſed groſſioribus & communibus aſſuefaciens, & ſic eos præparans & inſtituens, Domino inſpirante, quaſi continuò ad eremum tranſmittendos. Hæc cum in ordine generandorum filiorum, tertium Bernardum haberet in vtero,ſomnium vidit præſagium futurorum, catellum ſcilicet candidum totum, in dorſo rufum & latrantem, ſe in vtero habere. Super quo territa vehementer, cùm religioſum quendam virum conſuluiſſet, continuò ille ſpiritum prophetiæ concipiens, quo Dauid de ſanctis prædicatoribus Domino dixit, Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipſo: trepidanti & anxiæ reſpondit, Nè timeas: benè res agitur. Optimi catuli mater eris,& qui domus Dei cuſtos futurus, magnos pro ea contra inimicos fidei editurus eſt latratus. Erit enim egregius prædicator, & tanquàm bonus canis, gratia linguæ medicinalis, in multis multos morbos curaturus eſt animarum. Quo reſponſo mulier pia & fidelis quaſi à Deo ſuſcepto, læta efficitur, & iam tunc in amorem nondum nati tota transfunditur, cogitans eum ſacris literis erudiendum tradere, ſecundum modum viſionis & interpretationis, qua ei de illo tam ſublimia deitatis dona promittebantur. Quod & factum eſt. Mox enim,vt felici partu edidit, non modo obtulit Deo, ſicut de aliis agere conſueuerat: ſed ſicut legitur de ſancta Anna matre Samuelis, quæ peritum à Domino & acceptum filium, in tabernaculo eius deſtinauit perpetuò ſeruiturum: ſic & ipſa eum in Eccleſia Dei acceptabile obtulit munus. Vnde & quo citius id potuit fieri,in eccleſia Caſtellionis, quæ poſtmodum, ipſius Bernardi ope,à ſeculari conuerſatione in ordinem regularium canonicorum ſublimata cognoſcitur,magiſtris literarum tradens erudiendum: egit quicquid potuit, vt in eis proficeret. Puer autem & gratia plenus, & ingenio naturali pollens,citò in hoc, matris deſiderium impleuit. Nam in literarum quidem ſtudio ſupra ætatem & præ coætaneis ſuis proficiebat: ſed in rebus ſæcularibus iam mortificationem futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat quippe ſimpliciſſimus in ſæcularibus, amans habitare ſecum, & publicum fugitans, nitè charitatiuus, parentibus obediens & ſubditus, omnibus benignus & gratus: & domi ſimplex & quietus, foris rarus, & vltrà, quam credi poſſit verecundus, & nuſquam multum loqui amans, Deo deuotus, vt puram ſibi pueritiam ſuam conſeruaret: literarum etiam ſtudio deditus, per quas in ſcripturis Deum diſceret & cognoſceret. In quo quantum in breui profecerit,& quàm perſpicacem in diſcernendo induerit ſenſum,ex eo,quod ſubiungimus,aduerti poteſt.

Lib. I.

I

Adhibetur literis

Virtutes eius adhuc pueri.

II.

CVM adhuc puerulus graui capitis dolore vexaretur,decidit in lectum. Adducta autem ad eum eſt mulier cuia, quaſi dolorem mitigatura carminibus. Quam cum ille appropinquantem ſentiret cum carminalibus inſtrumentis, quibus hominibus de vulgo illudere conſueuerat, cum indignatione magna exclamans, à ſe repulit & abiecit. Nec defuit miſericordia diuina bono zelo ſancti pueri: ſed continuò ſenſit virtutem, & in ipſo impetu ſpiritus ſurgens,ab omni dolore ſe liberatum eſſe cognouit. Ex quo cùm non parum in fide proficeret, adiecit ei Dominus apparere,vt olim puero Samueli in Silo,& manifeſtare illi gloriam ſuam. Aderat nanque ſolennis illa nox natiuitatis Dominicæ, & ad ſolennes vigilias omnes, vt moris eſt, parabantur. Cumque celebranda nocturni officij hora aliquantiſper protelaretur,contigit, ſedentem expectantemque Bernardum cum cæteris,inclinato capite paululum ſoporari. Affuit illico puero ſuo ſe reuelans pueri Ieſu ſancta natiuitas,teneræ fidei ſuggerens incrementa, & diuinæ in eo inchoans myſteria contemplationis. Apparuit enim ei velut denuò procedens ſponſus de thalamo ſuo: apparuit ei quaſi iterum ante oculos naſcens ex vtero matris virginis verbum infans,ſpecioſus forma præ filiis hominũ & puerulus ſancti in ſe rapiens minime puerilis affectus. Perſuaſum eſt autem animo eius,& nobis nunnunquã dicere conſueuit,quod eam credat fuiſſe horam Dominicæ natiuitatis. Sed facile eſt aduertere his, qui eius auditorium frequen-

Repellit puerulus fœminam carminibus sedentem.

1.*Reg.*3.

Viſio eius.

Pſal. 18.

*Pſal.*44.

Vide,nobilis matrona vt ſuas educet proles

Viſio matris eius.

Pſal. 67.

Prophetia de eo.

1.*Reg.*1.

Omnes fratres S. Bernardi monachi fuere, & ſoror, monialis

frequentauerunt, in quanta benedictione ea hora præuenerit eum Dominus, cum vsque hodie in his, quæ ad illud pertinent sacramentum, sicut ipse quoque fatetur, & sensus ei profundior, & sermo copiosior suppetere videatur. Vnde & postmodum in laudem eiusdem genitricis & geniti, & sanctæ eius natiuitatis, insigne edidit opusculum, inter initia operum suorum seu tractatuum, quos postmodum plures inuenitur edidisse, sumpta materia ex eo Euangelii loco, vbi legitur: Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, & cætera, quæ ibi sequuntur. Neque illud tacendum, quod ab ipsis iam puerilibus annis, si quos poterat nummos habere, clandestinas eleemosynas faciens, & verecundiæ suæ morem gerebat, & pro ætate, immò supra ætatem, pietatis opera sectabatur. Cum autem post hoc aliquanto tempore deuoluto, proficiens ætate & gratia apud Deum & homines, puer Bernardus de pueritia transiret in adolescentiam, mater eius liberis feliciter & fideliter educatis, & vias sæculi ingredientibus, quasi peractis omnibus, quæ sua erant, feliciter migrauit ad Dominum. De qua nequaquam prætereundum est, quòd cum multo tempore vixisset cum viro suo honestè & iustè secundum iustitias & honestates sæculi huius, & legem fidemque coniugii, & per aliquot ante obitum suum annos, in eo ad quod filios suos nutrire videbatur, prout potuit, & licuit mulieri sub viri potestate constitutæ, nec habenti proprii corporis potestatem. omnes ipsa præuenit. Etenim in domo sua & in professione coniugali, & in medio sæculi, eremiticam seu monasticam vitam non paruo tempore visa est æmulari, in victus parcitate, in vilitate vestitus; delicias & pompas sæculi à se abdicando, ab actibus & curis sæcularibus, inquantum poterat, se subtrahendo, insistendo ieiuniis, vigiliis & orationibus, & quod minus professionis assumptæ habebat, eleemosynis & diuersis operibus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens, ad extrema deuénit, & perficienda in futuro in eo, in quo profecit, de sæculo migrauit. Obdormiuit autem psallentibus clericis, qui conuenerant, & ipsa pariter psallens: vt in extremis quoque, cum iam vox eius audiri non posset, adhuc moueri labia viderentur, & palpitans lingua Dominum confiteri. Demùm inter litaniæ supplicationes cùm diceretur, Per passionem & Crucem tuam libera eam Domine: eleuans manum suam, signauit se, & emisit spiritum, ita vt manum non posset deponere, quam leuauit.

Luc. 1. Benignitas pueri in egenos.

Obitus matris eius.

Mater eius in medio mundo vitã agit monasticam.

III. Ex hoc Bernardus suo iam more, suo iure victitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens suauissimis ornatus moribus, acri ingenio præditus, & acceptabili pollens eloquio, magnæ spei adolescens prædicabatur. Cui tanquam ingredienti sæculum, plures se viæ sæculi ipsius offerre cœperunt, & omnes assurgere prosperitates vitæ huius, & magnæ spes vndique arridere. Obsidebant autem benignum iuuenis animum, sodalium dissimiles mores, & amicitiæ procellosæ, similem sibi facere gestientes: quæ si ei dulcescere perstitissent, necesse erat amarescere illi, quod in hac vita dulcius cordi eius insederat, castitatis amorem. Cui præcipuè inuidens coluber tortuosus, spargebat laqueos tentationum, ac variis occursibus calcaneo eius insidiabatur. Vndè cùm aliquando matrona quædam, pulchritudine, diuitiis, cultu & aliis huiusmodi irritamentis concupiscentiæ & peccati præcellens, in secretiori domus cubiculo eum aggressa, pertraheret ad peccatum, ille eam lenibus verbis demulcens, donec è manibus eius & amplexibus elaberetur, fugit & euasit, & in medio ignis non est æstuatus. Altera autem vice, cum curiosius adspiciendo, defixos in quandam oculos aliquandiù tenuisset, continuò ad se reuersus, & de semetipso erubescens apud semetipsum, in seipsum vltor seueriissimus exarsit. Stagno siquidem gelidarum aquarum, quod in proximo erat, collotenus insiliens, tamdiù inibi permansit, donec penè exanguis effectus, per virtutem gratiæ cooperantis, etiam à calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit: induens illum castitatis affectum, quem induerat, qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne quidem cogitarem de virgine. Circa idem tempus, instinctu dæmonis, in lectum dormientis iniecta est puella nuda. Quam ille sentiens, cum omni pace & silentio partem ei lectuli, quam occupauerat, cessit, & in latus alterum se conuertit, atque dormiuit. Misera verò illa aliquandiù iacuit, sustinens & expectans, & deinde palpans & stimulans, demùm etiam vnguibus eum lacerans & cruentans. Nouissimè cùm immobilis ille persisteret, illa, licet impudentissima esset, erubuit, & horrore ingenti atque admiratione perfusa, relicto eo, surgens aufugit. Contigit item, vt cum sociis aliquot apud matronam aliquam Bernardus hospitaretur. Considerans autem mulier adolescentem decorum adspectu, capta est laqueo oculorum suorum, & in concupiscentiam eius exarsit. Cumque tanquàm honoratiori omnium seorsum fecisset ei lectulum præparari, surgens ipsa de nocte, impudenter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiens, nec consilii inops, clamare cœpit: Latrones, latrones. Ad quam vocem fugit mulier. familia omnis exurgit, lucerna accenditur, latro quæritur, sed minimè inuenitur. Ad lectulos singuli redeunt, & fit silentium, fiunt tenebræ sicut prius: pausant cæteri, sed non illa misera requiescit. Exurgit denuò, & Bernardi lectulum petit: sed denuò ille proclamat: Latrones, latrones. Quæritur iterùm latro, latet iterùm, nec ab eo, qui solus nouerat, publicatur. Vsque tertiò improba mulier sic repulsa, vix tandem, siue metu, siue desperatione victa, cessauit. Cum autem die sequenti iteragerent, arguentes Bernardum socii, curnam totiès vna voce latrones somniauerit, perquirebant. Quibus ille: Veraciter, inquit, latro aderat: quia quod mihi pretiosius est in hac vita, castitatem videlicet, hospita nitebatur mihi auferre, * incomparabilem vtique thesaurum. Inter hæc tamen cogitans & perpendens, quod vulgò dicitur, Non est tutum diù cohabitare serpenti, fugam meditari cœpit. Videbat enim mundum istum & principem eius, exteriùs sibi multa offerentem, multa promittentem, & magnas res, spes maiores, sed fallaces omnes, & vanitates vanitatum: veritatem verò ipsam interiùs iugiter audiebat clamantem, & dicentem: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Perfectiùs verò relinquere deliberans, cœpit inquirere & inuestigare, vbi certiùs & puriùs inueniret requiem animæ suæ sub iugo Christi. Inquirenti autem, prima, quæ animo eius insideret, occurrit Cistertii innouatæ monasticæ religionis noua plantatio, messis multa, sed operariis indigens: cum vix adhuc aliquis conuersionis gratia declinaret illuc, ob nimiam vitæ ipsius & paupertatis austeritatem. Quæramen cum animum verè Deum quærentem minimè terrerent, posthabita omni hæsitatione ac timore, illuc vertit intentionem: posse se æstimans omninò ibi delitescere, & abscondi in abscondito faciei Dei ab omni conturbatione hominum: maximeque ad effugium vanitatis, seu de sæculari generositate, seu de acrioris ingenii gratia, seu fortè de alicuius nomine sanctitatis. Vbi verò de conuersione tractantem fratres eius & qui carnaliter eum diligebant, persenserunt, id omnibus modis agere cœperunt, vt animum eius ad studium possent diuertere literarum, & amore scientiæ sæcularis, sæculo arctius implicarent. Qua nimirum suggestione, sicut fateri solet, propemodùm retardati fuerant gressus eius: sed matris sanctæ memoria, importunè animo iuuenis instabat, ita vt sæpius sibi occurrentem videre videretur, conquerentem & improperantem, quia non ad huiusmodi nugacitatem tam tenerè educauerat, & non in hac spe erudierat eũ. Demùm cùm aliquandò ad fratres pergeret, in obsidione castri, quod Granceium dicitur, cũ Duce Burgundię constitutos, cœpit in huiusmodi cogitatione vehementiùs anxiari: inuentaq; in itinere medio ecclesia quadã, diuertit: & ingressus, orauit cum multo imbre lachrymarum, expandens manus in cælum, & effundens sicut aquã cor suum ante conspectum Domini Dei sui. Ibi ergò firmatum est cor eius. Nec verò surda aure percepit vocem dicentis: Qui audit, dicat: Veni: Siquidẽ ab illa hora sicut ignis, qui combusit syluam, & sicut flamma cõburens montes hinc indè viciniora quæq; corripiens, postmodũ in vltetiora progreditur:

Mundus blanditur S. Bernardo.

Insidiatur pudicitiæ eius.

Seuerissimè punit in seipso incautum feminæ adspectum.

Iob. 32.

Eius eximia castitas.

Attẽde eius prudentiam in depellendo à se mulierem inhonestam.

* *irreparabilem.*

Matth. 11.

Cistertiensis cœnobii origo & rigor.

Carnales eius amici, nituntur eũ ad huius sæculi amorẽ pertrahere.

Apoc. 22.

Psal. 82.

ſicut ignis, quem Dominus miſerat in cor ſeruí ſui, volens vt arderet, primo quinque fratres eius aggreditur, ſolo minimo ad conuerſionem minus habili, ſeniori patri ad ſolatium derelicto. Deinde cognatos, & notos, & ſocios, & amicos, etiam de quibuſcunque poterat eſſe ſpes conuerſionis. Primùm omnium Galdricus auunculus eius abſque dilatione aut hæſitatione, pedibus, vt aiunt, iuit in ſententiam nepotis, & conſenſum conuerſionis, vir honeſtus & potens in ſæculo, & in ſæcularis militiæ gloria nominatus, dominus caſtri in territorio Heduenſi, quod Tuillium dicitur. Continuo etiam Bartholomæus occurrens, iunior cæteris fratribus, & necdum miles, ſine difficultate eadem hora ſalutaribus monitis dedit aſſenſum. Porrò Andreas Bernardo etiam ipſe iunior, nouus eo tempore miles, verbum fratris difficilius admittebat, donec ſubitò exclamauit: Video matrem meam. Viſibiliter ſiquidem ei præſens apparuit, ſerena facie ſubridens & congratulans propoſito filiorum. Ipſe etiam continuò manus dedit, & de tyrone ſæculi, factus eſt miles Chriſti. Nec ſolus vidit Andreas tantorum matrem filiorum lætantem, ſed confeſſus eſt & Bernardus, eandem ſimiliter ſe vidiſſe. Guido primogenitus fratrum, coniugio iam alligatus erat, vir magnus, & magnopere in ſæculo radicatus. Hic primum paululum hæſitans, ſed continuò rem perpendens & recogitans, conuerſioni conſenſit, ſi tamen coniunx annueret. Verùm id quidem de iuuencula nobili, & paruulas filias nutrienti, penè impoſſibile videbatur. At Bernardus de miſericordia Domini ſpem concipiens certiorem, incunctanter ei ſpopondit, aut conſenſuram fœminam, aut celeriter morituram. Demùm cùm omnimodis illa renueret, & vir eius magnanimus, immò ea iam præuentus virtute fidei, in qua poſtmodum excellenter emicuit, virile conſilium, Domino inſpirante, concepit: vt abiiciens quicquid habere videbatur in ſæculo, vitam inſtitueret ruſticanam, laborare ſcilicet manibus propriis, vndè ſuam ſuſtentaret & vxoris vitam, quam inuitam dimittere non licebat. Interim ſuperuenit Bernardus, qui vndique alios atque alios colligebat diſcurrens. Nec mora: flagellatur prædicta vxor Guidonis infirmitate graui. Et agnoſcens, quia graue ſibi eſſet contra ſtimulum calcitrare, accerſito Bernardo, veniam deprecatur, & prior ipſa conuerſionis petit aſſenſum. Denique iuxta morem Eccleſiaſticum ſeparata à viro, interueniente parili voto caſtitatis, in cœtum ſanctimonialium tranſit fœminarum, religioſe vſque hodiè ſeruiens Deo. Secundus natu poſt Guidonem, Gerardus erat, miles in armis ſtrenuus, & magnæ prudentiæ, & benignitatis eximiæ, & qui ab omnibus diligebatur. Qui cæteris, vt dictum eſt, primo auditu & prima die acquieſcentibus, vt eſt mos ſapientiæ ſæcularis, leuitatem reputans, obſtinato animo ſalubre conſilium & fratris monita repellebat. Tum Bernardus, fide iam igneus, & fraternæ charitatis zelo mitum exaſperatus in modum: Scio, inquit, ſcio: quia ſola vexatio dabit intellectum auditui. Digitumque lateri eius apponens, Veniet, inquit, dies, & citò veniet, cum lancea lateri huic infixa, peruium faciet iter ad cor tuum conſilio ſalutis tuæ, quod aſpernaris: & timebis quidem, ſed minimè morieris. Sic dictum, ſicque factum eſt. Pauciſſimis interpoſitis diebus, circunuallatus ab inimicis, captus & vulneratus, iuxta verbum fratris, lanceam geſtans ipſi lateri, eidemque infixam loco, trahebatur, & mortem quaſi iam præſentem metuens, clamabat: Monachus ſum, monachus ſum Ciſtertienſis, Nihilominus tamen captus & recluſus in cuſtodia eſt. Vocatus eſt Bernardus per celerem nuncium, & acquieuit aliquatenus, vt veniret: Sciebam, inquit, & prædixeram, quòd foret ei durum contra ſtimulum calcitrare: nec tamen ad mortem ei vulnus hoc, ſed ad vitam. Et factum eſt ita. Siquidem de vulnere præter ſpem citò conualuit: propoſitum verò ſeu votum, quod vouerat, non mutauit. Cumque iam liber ab amore ſæculi, hoſtilibus adhuc vinculis teneretur, & hoc ſolum eſſet, quod conuerſionis eius propoſitum retardaret, in hoc etiam citò affuit ei miſericordia Dei. Venit frater eius, laborans vt erui poſſet, ſed non profecit. Demum cum nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerem, clamauit: Scito frater Gerarde, quia ituri ſumus in proximo, & monaſterium intraturi. Tu verò, quandoquidem exire non licet, hic monachus eſto: ſciens, quod vis & non potes, pro facto reputari. Cumque Gerardus magis ac magis anxiaretur, paucis interpoſitis diebus, audiuit vocem in ſomnis, dicentem ſibi: Hodiè liberaberis. Per contanti modum, dictum eſt: Pater tuus & alius quidam te liberabunt. Erat autem ſacrum Quadrageſimæ tempus. Circa veſpertinam itaque diei horam cogitans quod audierat, compedes ſuas tetigit: & ecce ferrum ex parte crepuit in manu eius, vt minus iam teneretur, & aliquatenùs incedere poſſet. Sed quid ageret? Erat oſtium obſeratum, & pro foribus paupetum multitudo. Surrexit tamen, & non tam ſpe euadendi, quàm tædio iacendi, ſe curioſitate tentandi, accedens ad oſtium ſubterraneæ domus, in qua vinctus & clauſus erat, mox vt peſſulum tetigit, ſera tota inter manus eius collapſa eſt, & oſtium domus apertum. Exiens pedetentim, ſicut homo compeditus, ad eccleſiam, vbi adhuc veſpertina celebrabantur officia, pertendebat. Porrò mendici, qui pro foribus domus adſtabant, videntes quod fiebat, diuinitus exterriti, in fugam conuerſi ſunt, nihil clamantes. Cumque iam appropinquaret eccleſiæ, egrediens quidam de familia domus captiuitatis ſuæ, germanus illius, à quo cuſtodiebatur, videnſque eum ad eccleſiam properantem: Tardè, inquit, Gerarde veniſti. Expaueſcente illo: Feſtina, ait: adhuc ſupereſt, quod audias. Oculi quippe eius tenebantur, nec prorſus, quid ageretur, agnoſcebat. Sed ad altiores gradus eccleſiæ cum data manu Gerardum ſubleuaſſet, introeunte illo eccleſiam, tunc demum, quid ageretur, agnouit: & conatus eum retinere, non potuit. Hoc ergò modo Gerardus à captiuitate amoris ſæculi huius, captiuitate filiorum ſæculi liberatus, votum quod vouit, fideliter perſoluit. In quo potiſſimum notum fecit Dominus, à quanta perfectione ſanctæ conuerſationis gratiam iſte Dei famulus cepe-rit, qui in eius ſpiritu, qui fecit quæ ventura ſunt, quod erat futurum, videre potuit quaſi iam factum. Præſentialiter quippè in latere fratris eius lancea apparebat, quando digitum in loco applicuit vulneris mox futuri, ſicut ipſe poſtmodum confeſſus eſt nobis. Cum autem cæteri, vt diximus, fratres prima die in eodem eſſent cum Bernardo ſpiritu congregati, manè intrantibus eis eccleſiam, Apoſtolicum illud legebatur capitulum: Fidelis eſt Deus, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipſe perficiet vſque in diem Ieſu Chriſti. Quod deuotus iuuenis haud ſecus accepit, quam ſi de cælo ſonuiſſet. Exultans itaque iam ſpiritualis pater regeneratorum in Chriſto fratrum ſuorum, & manum Domini intelligens ſecum operantem, cœpit ex hoc palam vbique prædicationi inſiſtere, & quoſcunque poterat, aggregare: cœpit nouum induere hominem, & cum quibus de literis ſæculi, ſeu de ſæculo ipſo agere ſolebat, de ſeriis & conuerſione tractare: oſtendens gaudia mundi fugitiua, vitæ miſerias, & celerem mortem, vitam, poſt mortem temporalem, ſiue in bonis, ſiue in malis perpetuam fore. Quid multa? Quotquot ad hoc præordinati erant, operante in eis gratia Dei & verbo virtutis eius, & oratione & inſtantia ſerui eius, primò cunctati, & deindè compuncti, alter poſt alterum credebant & conſentiebant. Adiunctus eſt etiam ei dominus Hugo Matiſconenſis, nobilitate & probitate morum, poſſeſſionibus & diuitiis ſæculi ampliatus. Qui hodie meritò religionis ſuæ & ſanctitatis potius, quàm nobilitatis ſeu diuitiarum gratia, raptus à Pontiniacenſi cœnobio, quod ipſe ædificauit, Antiſiodorenſi eccleſiæ præeſt merito & honore Pontificis. Hic audiens de conuerſione ſocii & amici chariſſimi, flebat quaſi perditum, quem ſæculo mortuum audiebat. Vbi autem primo data eſt vtrique facultas mutui colloquii, poſt diſſimiles lachrymas & gemitus diſſimilium dolorum, verba verbis cœperunt conferri, & res rebus comparari. Cumque inter ipſa verba familiaris amicitiæ Hugoni infunderetur ſpiritus veritatis, aliam iam faciem habere cœperunt verba mutuæ collocutionis. Datis itaque dextris in ſodalitium nouæ vitæ, longè dignius veriuſque facti ſunt cor vnum & anima vna in Chriſto, quam in ſæculo antè fue-

Galdricum auunculum conuertit

Item Bartholomæum fratrem ſuum.

Item Andream.

Item Guidonem primogenitũ fratrem.

Vxor Guidonis Chriſto ſe conſecrat.

Prædicit S. Bernardus Gerardo euentura.

Caſtigatur Gerardus, ad vitæ emendationem.

Magno miraculo Gerardus frater eius liberatur è carcere.

Gerardus ſe monachum fore pollicetur.

Phil. 1.

Multos adhortatur ad mundi contemptum & vitam monaſticam.

Hugo Antiſiodorenſis Epiſcopus

Hugo vir nobilis & opulentus cõuertitur.

fuerant. Post paucos autem dies nunciatur Bernardo, subuersum Hugonem ab aliis sociis, à proposito resilire. Opportunitate ergò inuenta, quod magnus quidam Episcoporum conuentus illis in partibus haberetur, festinat vt reuocet pereuntem, iterumque parturiat. Obseruantes autem prædicti sodales & subuersores Hugonis, viso eo, prædam ambiunt suam, & omnem ei loquendi adimunt facultatem, omnem aditum intercludunt. At ille cum loqui ei non posset, clamabat pro eo ad Dominum. Quo orante cum lachrymis, subita & vehemens inundatio pluuiæ mox erupit. Consederant autem in campo, eo quod aer serenus esset, & nil tale sperarent. Dispersi ergò omnes ad repentinum imbrem, vicum proximum petunt. At Bernardus Hugonem tenens: Mecum, ait, sustinebis huius pluuiæ guttas. Cumque soli remansissent, non fuerunt soli, sed Dominus fuit cum eis, reddens eis continuò & aeris & animi serenitatem. Ibi renouatum est fœdus, & propositum confirmatum, quod non potuit deinceps violari. Videbat ista peccator, & irascebatur: dentibus suis fremebat & tabescebat: iustus autem confidens in Domino, glorioſe de sæculo triumphabat. Iamque eo publicè & priuatim prædicante, matres filios abscondebant, vxores detinebant maritos, amici amicos auertebant: quia voci eius spiritus sanctus tantæ dabat vocem virtutis, vt vix aliquem aliquis teneret affectus. Crescente siquidem eorum numero, qui in hanc conuersionis vnanimitatem consenserant, sicut de primitiuis Ecclesiæ filiis legitur, Multitudinis eorum erat cor vnum & anima vna in Domino, & habitabant vnanimiter simul, nec quisquam aliorum audebat se coniungere eis. Erat enim Castellioni domus vna propria & communis omnium, vbi conueniebant & cohabitabant & colloquebantur: quam vix ingredi aliquis audebat, qui non esset de cœtu eorum. Sed & si quis intrabat, videns & audiens, quæ ibi gerebantur, sicut de Christianis Corinthiis Apostolus dicit, omnibus quodammodò prophetantibus, conuincebatur ab omnibus, diiudicabatur ab omnibus, & adorans Dominum, & confitens quòd verè Deus esset in eis, aut ipse vnanimitati eorum adhærebat, aut recedens flebat semetipsum, illos autem beatificabat. Hoc enim illis temporibus & in illis partibus erat inauditum, vt alicuius adhuc in sæculo commorantis conuersio præsciretur. Ipsi verò quasi mensibus sex post primum propositum in habitu sæculari stabant, vt perindè plures congregarentur, dum quorundam negocia per id temporis expediebantur. Cum autem iam suspecta inciperet esse multitudo, ne quem de numero eorum subriperet is, qui tentat, placuit Deo super hoc, quod futurum esset, reuelare. Adspiciebat enim quidam in visione noctis, & videbat quasi eos omnes consedisse in domo vna, & per ordinem singulos quasi communicare de cibo quodam miri candoris & saporis. Quem cæteris omnibus optimè suscipientibus, & cum gaudio magno, duos ex omni numero illo notabat à cibi illius salutaris participatione vacuos remansisse. Alter namque eorum nec sumebat: alter quidem sumere videbatur, sed tanquam minus cautè sumeret, spargebatur. vtrunque verò posteà probauit euentus. Alter enim, priusquam ventum esset ad rem, conuersus retrorsum, in sæculum rediit: alter cum cæteris cœpit quidem opus bonum, sed non bono fine concluſit. Vidi ego eum in sæculo posteà vagum & profugum à facie Domini, sicut Cain, quantum animaduertere potui, hominem humilimum, & miserabilis confusionis, & nimiæ pusillanimitatis. Qui tamen in vltimis Clarauallem rediit, infirmitate corporis & inopia cogente, cum homo benè natus, ab omnibus cognatis & amicis proiiceretur: ibique proprietati renuncians, sed non omninò propriæ voluntati, obiit non quidem intùs, vt frater & domesticus: sed foris, misericordiam postulans, sicut pauper & mendicus. Iam verò aduenientè die reddendi voti, & complendi desiderii, egressus est de domo paterna Bernardus, pater fratrum suorum, cum fratribus suis, filiis suis spiritualibus, quos verbo vitæ Christo regenerauerat. Cumque exirent de mansione Guidonis primogeniti, quæ Fontanæ dicebatur, Guido videns * Niuardum fratrem suum minimum in platea puerum cum pueris aliis: Eia, inquit, frater Niuarde, ad te solum respicit omnis terra possessionis nostræ. Ad quod puer non pueriliter motus: Vobis ergò, inquit, cælum, & mihi terra? Non ex æquo diuisio hæc facta est. Quo dicto, abeuntibus illis, tunc quidem domi cum patre remansit: sed modico post euoluto tempore, fratres secutus, nec à patre, nec à propinquis seu amicis potuit detineri. Supererat de domo illa Deo dicata pater senior, cum filia, de quibus etiam suo loco dicemus. Eo tempore nouellus & pusillus grex Cistertiensis, sub Abbate degens viro venerabili Stephano, cum iam grauiter ei esse tædio inciperet paucitas sua, & omnis spes posteritatis decideret, in quam sanctæ illius paupertatis hæreditas transfunderetur, venerantibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed refugientibus austeritatem: repente diuina hac visitatione tam læta, tam insperata, tam subita lætificatus est, vt in die illa responsum hoc à spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur: Lætare sterilis, quæ non pariebas: erumpe & clama, quæ non partutiebas: quia multi filii desertæ magis, quam eius quæ habet virum: de quibus postmodum visura es filios filiorum vsque in multas generationes. Nam anno priore vni ex eisdem Cistertiensibus primis fratribus in extremo iam posito, apparuit innumera hominum multitudo, prope basilicam, ad fontem lauans vestimenta sua: & in ipsa visione dictum est ei, quia fons Ennon vocaretur. Quod cùm indicasset Abbati, intellexit protinus vir magnificus diuinam consolationem: & multum quidem iam tunc de promissione, sed plurimum posteà de exhibitione lætatus, egit gratias Deo per Iesum Christum: qui cum eo & spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Resilit à proposito.

à B. Bernardo admonitus resipiscit.

Psal. 111.

Act. 4. & 5.

Visio vnius ex sociis S. Bernardi.

Gen. 4.

* Vuinardum

Niuardus sequitur ad monasterium fratres suos.

Esa. 54.

Visio fratris Cistertiensis.

IV. Anno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo tertiodecimo, à constitutione domus Cistertiensis quintodecimo, seruus Dei Bernardus annos natus circiter vigintitres, Cistertium ingressus cum sociis fermè triginta, sub Abbate Stephano suaui iugo Christi collum submisit. Ab illa autem die dedit Dominus benedictionem, & vinea illa Domini Sabaoth dedit fructum suum, extendens palmites suos vsque ad mare, & vltra mare propagines eius. Quia verò ex prædictis sociis eius, vxorati aliqui fuerant, & vxores quoque cum viris idem votum sacræ conuersationis inierant: per ipsius solicitudinem ædificatum eis cœnobium sanctimonialium fœminarum, quod Villetum dicitur, in Lingonensi parochia, Domino cooperante, magnificè satis excreuit, vsque hodiè religionis opinione celeberrimum, & personis ac possessionibus dilatatum: sed & propagatum iam per loca alia, & non cessans adhuc ampliorem facere fructum. Hæc quidem fuêre viri Dei conuersionis sancta principia. Conuersationis autem eius insignia, quomodo vitam Angelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto, qui non viuat de spiritu, de quo ille vixit. Solius quippè donantis & accipientis est nosse, quantum mox in conuersionis exordio præuenerit eum Dominus in benedictionibus dulcedinis suæ, & quanta repleuerit gratia electionis, quomodo ab vbertate domus suæ inebriauerit eum. Ingressus est autem domum illam pauperem spiritu, & eo adhuc tempore absconditam & penè nullam, intentione ibidem moriendi à cordibus & memoria hominum; & spe delitescendi & latendi, tanquam vas perditum, Domino aliter disponente, & eum sibi in vas electionis præparante: & non solum ad ordinem monasticum confortandum ac dilatandum, sed ad portandum nomen suum coram gentibus & regibus, & vsque ad extremum terræ. Ipse verò de se nil tale æstimans aut cogitans, potius ad custodiam * oris sui & propositi constantiam, hoc semper in corde, frequenter etiam in ore habebat: Bernarde, Bernarde, ad quid venisti? Et sicut de Domino legitur, quia cœpit Iesus facere & docere, à prima die ingressus sui in cellam nouitiorum, ipse cœpit agere in semetipso, quod erat alios docturos. Postmodum enim, cum iam Clarævallis Abbas ordinatus esset, aduentantibus nouitiis & festinantibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem & dicentem: Si ad ea, quæ intus sunt, festinatis: hic foris dimittite corpora, quæ de sæculo attulistis. Soli spiritus ingre-

S. Bernardus cum 30. sociis fit monachus Cistertiensis. A. 1113.

Sanctimonialium cœnobium extruitur.

* cordis.

Actor. 1.

Ingressuri monasterium

debent foris relinquere ſua corpora.

ingrediantur: caro non prodeſt quicquam. Quod tamen nouitiis, ad nouitatem verbi perterritis, parcens teneritudini eorum, clementiùs exponendo, dicebat carnalem concupiſcentiam foris dimittendam. Ipſe autem cum nouitius eſſet, in nullo ſibi parcens, inſtabat omnimodis mortificare non ſolum concupiſcentias carnis, quæ per ſenſus corporis fiunt, ſed & ſenſus per quos fiunt. Cùm enim iam interiore ſenſu illuminati amoris dulciùs ac frequentiùs ſentire inciperet deſurſum ſpirantem ſibi ſuauitatem, ſenſui illi interiori timens à ſenſibus corporis, vix tantum eis permittebat, quantum ſufficeret ad exterioris cum hominibus conuerſationis ſocietatem. Quod cùm continui vſus inſtantia in conſuetudinem mitteret, conſuetudo ei ipſa quodammodò vertebatur in naturam: totuſque abſorptus in ſpiritum, ſæpè totâ in Deum directa intentione ſpirituali, totâ occupata memoria, videns non videbat, audiens non audiebat: nil ſapiebat guſtanti: vix aliquid ſenſu aliquo corporis ſentiebat. Iam quippe annum integrum exegerat in cella nouitiorum, cùm exiens inde, ignoraret, vtrum adhuc deſuper celata eſſet domus ipſa. Multo tempore frequentauerat intrans domum eccleſiæ, cum in eius capite vnam tantum eſſe feneſtram arbitraretur. Curioſitatis enim ſenſu mortificato, nil huiuſmodi aduertebat: vel ſi fortè aliquandò eum contingebat videre, memoria, vt dictum eſt, alibi occupata, non ſentiebat. Sine memoria quippe ſenſus ſentientis nullus eſt. Natura quoque in eo non diſſentiebat à gratia. Naturaliter enim iam ab initio hoc erat homo iſte, quod legitur: Puer eram ingenioſus, & ſortitus ſum animam bonam: & cum magis eſſem bonus, venit ad corpus coinquinatum. Ad contemplanda quippe ſpiritualia quæq; ſeu diuina, cum gratia ſpirituali, naturali quadam virtute pollebat ingenii. ſortituſque in hoc etiam erat animam bonam, ſenſualitatem non curioſe laſciuam, nec ſuperbè rebellem: ſed congaudentem ſpiritualibus ſtudiis, & in eis, quæ ad Deum ſunt, ſponte ſubditam ſpiritui & ſeruientem. Corpus etiam nullius vnquam contaminatum conſenſu flagitii, etſi neglectum minus curaretur, quam oportebat, ad ſeruiendum ſpiritui in ſeruitio Dei aptiſſimum inſtrumentum: Sed cum caro in eo ex dono præuenientis gratiæ, & adiutorio ſubſequentis naturæ, & vſu bono ſpiritualis diſciplinæ, vix iam aliquid concupiſceret aduerſus ſpiritum, hoc eſt, quod ſpiritum læderet: ſpiritus ſupra vires, ſupra virtutem carnis ac ſanguinis, tanta aduerſus carnem concupiſcebat, vt infirmum animal cadens ſub onere, vſque in hanc diem non adiiciat vt reſurgat. Quid enim dicam de ſomno, qui in cæteris hominibus ſolet eſſe refectio laborum, & ſenſuum aut mentium recreatio? extunc vſque hodie vigilat vltra poſſibilitatem humanam. Aliquandò dormit, ſed ſomno tenuiſſimo, & qui nulli hominum, præter ipſum, qualemcunque refectionem conferre poſſet. Nullum enim tempus magis ſe perdere conqueri ſolet, quam quo dormit: idoneam ſatis reputans comparationem mortis & ſomni: vt ſic dormientes videantur mortui apud homines, quomodò apud Deum mortui dormientes. Vndè etiam ſi quem forte religioſum in dormiendo ſeu durius ſtertentem audierit, ſeu minus compoſitè viderit iacentem, patienter vix ferre poteſt, ſed carnaliter eum ſeu ſæculariter dormire cauſatur. In ipſo namque tenuem victum tenuis ſomnus comitatur. In neutro enim vllam indulget corpori ſuo ſatietatem, niſi quòd in vtroque ſumpſiſſe aliquid, ſatei eſt. Quantum enim ad vigilias, vigiliarum ei modus eſt, non totam noctem ducere inſomnem. Porrò ad comedendum vſque hodie vix aliquando voluptate trahitur appetitus. ſed ſolo timore defectus. Etenim comeſturus, priuſquàm comedat, ſola cibi memoria fatur eſt. Sic accedit ad ſumendum cibum, quaſi ad tormentum. A primo ſiquidem conuerſionis ſuæ anno, ſeu egreſſionis de cella nouitiorum, natura eius cum teneræ nimis ſemper & delicatæ complexionis fuiſſet, ieiuniis multis & vigiliis, frigore & labore, durioribus & continuis exercitiis attrita, corrupto ſtomacho, crudum continuò per os ſolet reiicere, quod ingeritur. Quod ſi quid naturali decoctione digeſtum tranſfunditur ad inferiora, ibi nihilominus partibus illis corporis non minoribus infirmitatum incommodis obſeſſis, non niſi cum gratii tormento egreditur. Si quid autem reſiduum eſt, ipſum eſt alimentum corporis eius qualecunque, non tam ad vitam ſuſtentandam, quam ad differendam mortem. Semper autem poſt cibum quaſi penſare ſolitus eſt, quantum comederit. Si aliquando ad modicum menſuram ſolitam exceſſiſſe ſe deprehenderit, impunè abire non patitur. Sed & vſus parſimoniæ ſic ei in naturam verſus eſt, vt etſi aliquando corporalis ſibi cuiuslibet refectionis plus aliquid ſolito velit indulgere, non poſſit. Sic autem ab initio fuit inter nouitios nouitius, monachus inter monachos, ſpiritu validus, corpore infirmus, nil indulgentiæ circa corporis quietem ſeu refectionem, nil remiſſionis de communi labore vel opere ſibi fieri aliquandò acquieſcens. Cæteros namque, ſanctos eſſe arbitrabatur & perfectos: ſe verò, ſicut nouitium & incipientem, nequaquam emeritorum perfectorumque indulgentiis & remiſſionibus indigere, ſed feruore nouitio, & ordinis diſtrictione, & rigore diſciplinæ. Propter quod communis vitæ ſeu conuerſationis feruentiſſimus æmulator, cùm opus manuum aliquod fratres actitarent, quod ſeu minor vſus ei, ſeu imperitia denegabat: fodiendo, ſeu ligna cædendo, & propriis humeris deportando, vel quibuslibet laboribus æque laborioſis illud redimebat. Vbi verò vires deficiebant, adviliora quæque opera confugiens, laborem humilitate compenſabat, & mirum in modum is, qui tantam in contemplatione rerum ſpiritualium ac diuinarum acceperat gratiam, circa talia non ſolum occupari patiebatur, ſed & plurimum delectabatur. Sed mortificata, vt dictum eſt, ſenſualitate, cuius ſeu corioſitate, ſeu infirmitate, in huiuſmodi laborum corporalium diſtractionibus, perfectorum etiam quorumque mentes ſæpè neceſſe eſt, etſi non intentione, certè memoria & cogitatione, ab interiore vnitate ſpiritus aliquam pati diſſolutionem: ipſe priuilegio maioris gratiæ, in virtute ſpiritus ſimul & totus quodammodo exterius laborabat, & totus interius Deo vacabat: in altero paſcens conſcientiam, in altero deuotionem. Laboris ergò tempore, & ſemper intus orabat ſeu meditabatur, abſque intermiſſione exterioris laboris: & exteriùs laborabat, abſque iactura interioris ſuauitatis. Nam vſque hodie quicquid in ſcripturis valet, quicquid in eis ſpiritualiter ſentit, maxime in ſyluis & in agris meditando & orando ſe confitetur accepiſſe, & in hoc nullos aliquando ſe magiſtros habuiſſe, niſi quercus & fagos, ioco illo ſuo gratioſo inter amicos dicere ſolet. Quantum verò in ſcripturis valeat, palam omnibus eſt, qui vel loquentem eum audire, vel aliqua, quæ ſcripſit, legere potuerunt. Meſſis tempore fratribus ad ſecandum cum feruore & gaudio ſancti ſpiritus occupatis, cum ipſe quaſi impotens & neſcius laboris ipſius, ſedere ſibi & requieſcere haberetur: admodum contriſtatus, ad orationem confugit, cum magnis lachrymis poſtulans à Deo donari ſibi gratiam metendi. Nec fefellit ſimplicitas fidei, deſiderium religioſi. Continuò namque, quod petiit, impetrauit. Et ex illo die in labore præ cæteris peritum ſe eſſe cum quadam iucunditate gratulatur, tantò in hoc opere deuotior, quanto ſe in hoc ipſo facultatem ex ſolo Dei dono reminiſcitur accepiſſe. Feriatus autem ab huiuſmodi labore vel opere, iugiter aut orabat, aut legebat, aut meditabatur. Ad orandum ſi ſe ſolitudo offerret, vtebatur: ſin autem, vbicunque ſeu apud ſe, ſeu in turba eſſet, ſolitudinem cordis ipſe ſibi efficiens, vbique ſolus erat. Canonicas autem ſcripturas ſimpliciter ac ſeriatim libentiùs ac ſæpiùs legebat, nec vllis magis, quam ipſarum verbis eas intelligere ſe dicebat: & quicquid in eis diuinæ ſibi elucebat veritatis aut virtutis, in primæ ſibi originis ſuæ fonte magis, quam in decurrentibus expoſitionum riuis ſapere teſtabatur. Sanctos tamen & orthodoxos earum expoſitores humiliter legens, nequaquam ſenſibus eorum ſuos ſenſus æquabat, ſed ſubiiciebat formandos: & veſtigiis eorum fideliter adhærens, ſæpe de fonte, vnde illi hauſerant, & ipſe bibebat. Inde eſt, quod plenus ſpiritu, quo omnis ſacra ſcriptura diuinitus eſt inſpirata, tam confidenter & vtiliter ea vſque hodie, ſicut Apoſtolus dicit, vtitur ad docendum, ad arguendum,

Conſuetudo altera eſt natura.

Adhuc nouitius, mirè eſt totus Deo intentus.

Celata, pro Teſtudinata

Sap. 8.

Naturæ eius bonitas.

Mirus feruor ſpiritus.

Vigiliæ ſupra vires humanas.

Cibũ haud aliter atque tormentum accipit.

Spiritu robuſtus, corpore infirmus.

Eximia eius perfectio.

Quercus & fagos habet magiſtros.

Monachorum eſt aliquando vacare corporalibus operibus.

Diuinitus præſtatur ei peritia meendi

Legit reuerenter ſeripturas.

1. Tim. 3.

dum, ad corripiendum, ad erudiendum: & dum prædicat verbum Dei, quicquid de ea affert in medium, sic patens & placens efficit, & circa id, vndè agitur, efficax ad monendum, vt inirentur omnes, tam sæculari, quàm spirituali prædicti doctrina, in verbis gratiæ, quæ procedunt de ore eius. Magna dei veritate docet verbum Dei.

V. CVM autem placuit ei, qui eum segregauit à sæculo, & vocauit, vt ampliore gratia reuelaret in eo gloriam suam, & multos filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum: misit in cor abbatis Stephani, ad ædificandum domum Claræuallis mittere fratres eius, & cum eis alios viros religiosos. Quibus abeuntibus, ipsum etiam dominum Bernardum præfecit Abbatem, mirantibus sanè illis, tanquam maturis & strenuis, tam in religione, quam in sæculo viris: & timentibus ei, tum pro tenetioris ætate iuuentutis, tum pro corporis infirmitate, & minore vsu exterioris occupationis. Erat autem Clarauallis locus in territorio Lingonensi, non longè à fluuio Alba, antiqua spelunca latronum: & antiquitùs dicebatur vallis absynthialis, seu propter abundantis ibi absynthii copiam, seu propter amaritudinem doloris, incidentium ibi in manus latronum. Ibi ergò in loco horroris & vastæ solitudinis consederunt viri illi virtutis facturi de spelunca latronum, templum Dei & domum orationis. Vbi simpliciter aliquanto tempore Deo seruierunt in paupertate spiritus, in fame & siti, in frigore & nuditate, in vigiliis & angustiis multis. Pulmentaria sæpius ex foliis fagi conficiebant. Panis instar prophetici illius, ex hordeo & milio & vicia: ita vt aliquando religiosus vir quidam appositum sibi in hospitio, plorans vbertim, clam absportauerit, quasi pro miraculo omnibus ostendendum, quòd inde viuerent homines, & tales homines. At virum Dei minus ista mouebant. Summa ei solicitudo de salute multorum, quæ à prima die conuersionis suæ vsque ad hoc tempus, tam singulariter sacrum illud pectus noscitur possidere, vt erga omnes animas maternum videatur gerere affectum. Erat ergò vehemens in præcordiis eius, sancti desiderii & sanctæ humilitatis conflictus. Modò enim seipsum deiiciens, fatebatur indignum per quem fructus aliquis proueniret: modo oblitus sui, æstuabat flagrantissimo ardore, vt nullam nisi ex multorum salute consolationem posse admittere videretur. Sane fiduciam charitas pariebat: sed eandem castigabat humilitas. Contigit autem inter hæc, vt aliquando temperius solito surgeret ad vigilias. Quibus peractis, cum vsque ad matutinas laudes supereesset interuallum, egressus foras, & loca vicina circumiens, orabat Deum, vt acceptum haberet obsequium suum & fratrum suorum: & in eo, quod diximus, spiritualis fructus desiderio constitutus, subitò stans in ipsa oratione, modice intercluſis oculis, vidit vndique ex vicinis montibus tam infinitam diuersi habitus & diuersæ conditionis hominum multitudinem in inferiorem vallem descendere, vt vallis ipsa capere non posset. Quod quid significauerit, iam manifestum est. Hac ergò vir Domini visione magnificè consolatur. Exhortatus est etiam fratres suos, commonens eos, de misericordia Dei nunquam desperare. Fit Abbas Claræuallis. Clarauallis quid loci fuerit. Summam penuriam patitur cum suis in Claraualle. Conflictus in eo charitatis & humilitatis. Visio eius.

VI. CVM verò ante instantem hyemem Gerardus frater eius, cellerarius domus, apud eum duriùs quereretur, ad necessaria domus & fratrum, multa deesse, nec habere se, vnde ea coemeret, & vrgente necessitate, iam nullam reciperet verborum consolationem: res autem in promptu non esset, quæ daretur: Vir Dei, quantum ad præsentes interim angustias sufficere posset, inquisiuit. Ille verò vndecim libras respondit. Tunc dimittens eum, ad orationem confugit. Post paululum verò rediens Gerardus, mulierem quandam de Castellione, foris esse, & velle ei loqui nunciauit. Ad quam cum egrederetur, procidens ad pedes eius eadem mulier, duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum suffragia implorans viro suo periculosè ægrotanti. Quam breuiter allocutus, dimisit à se: Vade, inquiens, sanum inuenies virum tuum. Illa verò abiens in domum suam, sicut audierat, sic inuenit. Abbas verò consolans pusillanimitatem cellerarii sui, ad sustinendum Dominum de cætero reddidit fortiorem. Nec tamen semel ei hoc contigisse, certum est: sed sæpe, cum huiusmodi necessitas instaret, repente vnde non sperabatur, auxilium ei à Domino affuisse. Propter quod viri prudentes, intelligentes manum Domini esse cum eo, teneritudinem mentis eius, à deliciis paradisi nuper egressæ, rerum exteriorum solicitudine grauare cauebant, eas ipsi intra semetipsos, vt poterant, digerentes, & tantummodò de interioribus conscientiis suis, & causa animarum suarum eum consulentes. In quo tamen pene hoc eis contigit, quod filiis Israel legimus olim de Moyse contigisse, cum diu conuersatus cum Domino in monte Sina, & de caligine nubis regrederetur & descenderet ad populum, & ex colloquio Domini facies eius cornuta appareret & terribilis, adeò vt fugeret populus ab eo. Egressus enim vir ille sanctus à facie Domini, qua in solitudine Cistertii, & sublimioris altitudine contemplationis in silentio aliquandiù fruitus erat, quasi de cælo afferens inter homines miraculum quoddam conquisitæ ibi apud Deum plusquam humanæ puritatis, homines quos regere, & inter quos conuersati veniebat, pene omnes à se absterruit. Siquando namque de spiritalibus & ædificatione animarum sermonem ad eos habebat, loquebatur hominibus lingua Angelorum, & vix intelligebatur. Maxime autem in his, quæ ad mores hominum pertinebant, ex abundantia cordis sui tam sublimia eis proponebat, tam perfecta exigebat ab eis, vt durus videretur sermo: intantum non capiebant, quæ dicebantur. Rursum cum singulatim audiret eos confitentes sibi, & semetipsos accusantes super diuersis illusionibus cogitationum communium humanarum, quas nullus in carne viuens homo penitus vitare potest: hoc potissimum fuit, in quo luci illi ad tenebras illas conuentio esse non potuit, scilicet quòd homines inueniebat, quos in hac parte Angelos æstimabat. Angelicam enim magna ex parte degustans puritatem, & ex conscientia iam olim acceptæ gratiæ à Deo singularis simplicitatis, præiudicans vniuersæ conditioni humanæ fragilitatis, in tentationes seu inquinationes cogitationum harum nullum religiosum virum posse incidere, vel si incideret, verè religiosum esse non æstimabat. Sed viri verè religiosi & pie prudentes, & in prædicatione sermonum eius venerabantur etiam quæ non capiebant, & in confessionibus suis, licet ad nouum stuperent auditum, eò quòd seminarium quoddam desperationis præferre videretur infirmis, tamen iuxta sententiam sancti Iob, nefas putabant contradicere sermonibus sancti: non excusantes, sed accusantes infirmitatem suam in conspectu hominis Dei, in quo nemo viuens iustificari potest in conspectu Dei. Vnde factum est, vt fieret magistra magistrii pia humilitas discipulorum. Cum enim ad nutum arguentis humiliarentur, qui arguebantur: cœpit etiam spirituali magistro aduersus fratres humiles & subiectos zelus suus esse suspectus, intantùm, vt ipse iam potius accusaret ignorantiam suam, & deflere necessitatem, quòd silere non liceret, cum nesciret loqui: quod non tam alta ad homines, quam indigna hominibus loquendo, læderet conscientias auditorum: quod tam scrupulosè perfectionem à fratribus simplicibus exigebat, in quo se nondum inueniret ipse perfectum. Cogitabat namque, eos multo meliora & viciniora saluti suæ in silentio suo meditari, quàm ab ipso audirent: deuotius & efficacius salutem suam operari, quam ex eius exemplo acciperent: ex prædicatione verò eius scandalizari potius, quam aliquid concipere ædificationis. Cumque super hoc vehementius conturbaretur & contristaretur, & diuersæ cogitationes ascenderent in cor eius, post multos cogitationum fluctus & cruciatus cordis, decreuit ab exterioribus omnibus ad interiora sua recolligere se, ibique in solitudine cordis & secreto silentii continere, & præstolari Dominum, donec quocunque modo misericordiæ suæ super hoc ei suam reuelaret voluntatem. Nec distulit misericordia Dei auxilium in tempore opportuno. Paucis siquidem diebus euolutis vidit

Exod. 34.

Tanta facundia claruit, vt linguâ crederetur loqui Angelica.

Eius summa vitæ perfectio, principio fratribus onerosa fuit.

Iob. 6.

Psal. 142.

Humilitas fratrum fecit, vt temperet zelum suum.

Thren. 3.

Viſio eius. vidit inviſu noctis puerum, claritate quadam diuina adſtantem ſibi, & magnâ authoritate præcipientem fiduciali-
ter loqui, quicquid ei ſuggereretur in apertione oris ſui: quoniam non ipſe eſſet, qui loqueretur, ſed ſpiritus ſan-
ctus, qui loqueretur in eo. Et extunc manifeſtiùs in eo & per eum loquens ſpiritus ſanctus, & ſermonem potentio-
rem ei, & ſenſum in ſcripturis abundantiorem ſuggerens, in apertione oris ſui apud auditores quoque gratiam ei
addidit & authoritatem, & intellectum ſuper egenum & pauperem, & peccatorem pœnitentem, & veniam poſtu-
lantem. Cumque iam aliquatenus didiciſſet inter homines conuerſari, & humana agere ac tolerare, iamque in-
ter fratres ſuos quaſi vnus ex eis & cum eis inciperet frui fructibus conuerſionis ſuæ, pater quoque, qui ſolus domi
Pater eius fit mona chus. remanſit, veniens ad filios ſuos, appoſitus eſt ad eos. Qui cum aliquod tempus ibi feciſſet, obiit in ſenectute bo-
nâ. Soror quoque eorum, in ſæculo nupta, & ſæculo dedita, cum in diuitiis & deliciis ſæculi periclitaretur, tan-
dem aliquando inſpirauit ei Deus, vt fratres ſuos viſitaret. Cumque veniſſet quaſi viſura fratrem ſuum venera-
En vt ſe gerit erga ſo rorem, cum pom pa ipſũ inuiſentem. bilem, & adeſſet cum comitatu ſuperbo & apparatu, ille deteſtans & execrans eam, tanquam rete diaboli ad ca-
piendas animas, nullatenus acquieſcere voluit exire ad videndum eam. Quod audiens illa, confuſa & com-
punctа vehementer cum nullus ei fratrum ſuorum occurrere dignaretur, cum à fratre ſuo Andrea, quem ad por-
tam inuenerat monaſterii, publicè ob veſtium apparatum, ſtercus inuolutum argueretur, tota in lachrymis re-
ſoluta: etſi peccatrix ſum, inquit, pro talibus Chriſtus mortuus eſt. Quia enim peccatrix ſum, idcircò conſilio-
um & colloquium bonorum requiro. Etſi deſpicit frater meus carnem meam, ne deſpiciat ſeruus Dei animam mea-
am. Veniat, & præcipiat: & quicquid præceperit, facere parata ſum. Hanc ergò promiſſionem tenens, exiit ad
eam cum fratribus ſuis frater eius. Et quia eam à viro ſeparare non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam
in cultu veſtium, & in omnibus ſæculi pompis & curioſitatibus interdixit, & formam vitæ matris ſuæ, in qua multo
Sororis eius admiranda conuerſio & cõuerſatio. tempore vixit cum viro, ei indixit, & ſic eam à ſe dimiſit. Illa verò obedientiſſimè parens præcepto, rediit ad pro-
pria, mutata repentè ſecundum omnipotentiam dexteræ excelſi. Stupebant omnes adoleſcentulam nobilem, de-
licatam, ſubita mutatione in habitu & victu, in medio ſæculi viram ducere eremiticam, & inſtare vigiliis, ieiuniis
& orationibus, atque ab omni ſæculo prorſus ſe facere alienam. Biennio poſtea ſic vixit cum viro ſuo: illo ſanè,
ſecundo maximè anno, dante Deo honorem, nec temerare vlterius præſumente templum ſpiritus ſancti: qui etiam
tandem virtute eius victus perſeuerantiæ, liberam à ſe dimittens iuxta rium Eccleſiæ, facultatem ei conceſſit ſer-
Fit Mona cha ſoror eius. uiendi Deo, cui ſe probauit. Illa verò optata libertate potita, monaſterium Villeium, cuius ſupra meminimus, ad-
iens, cum ſanctimonialibus inibi Deo ſeruientibus, reliquum vitæ ſuæ Deo vouit: vbi tantam ei gratiam Dominus
contulit ſanctitatis, vt non minus animo, quam carne, illorum probaretur virorum Dei eſſe germana.

CVM autem miſſus nouiter Clarauallem Bernardus, ordinandus eſſet in miniſterium, ad quod aſſumptus e- VII.
Vuilhelmus inſignis epiſcopus Catalaunenſis rat, & ſedes Lingonenſis vacaret, ad quam ordinatio ipſa reſpiciebat: quærentibus fratribus, quò eum deducerent
ordinandum, citò ſe obtulit bona fama venerabilis Catalaunenſium Epiſcopi, optimatiſſimi illius magiſtri Vuilhel-
mi de Capellis, illucque eum tranſmittendum eſſe diffinitum eſt. Sicque factum eſt. Abiit autem Catalaunum,
aſſumpto ſecum Elbodone, monacho quodam Ciſtertienſi. Intrauit ergò prædicti Epiſcopi domum iuuenis exeſi
corporis & moribundi, habitu quoque deſpicabilis, ſubſequente monacho ſeniore, & magnitudine & robore cor-
poris eleganti, aliis ridentibus, aliis irridentibus, aliis rem, ſicut erat interpretando venerantibus. Cum autem
quæreretur, quis eorum eſſet Abbas, Epiſcopus primus oculos in eum apertos habens, agnouit ſeruum Dei, & ſu-
ſcepit eum ſicut ſeruum Dei. Cum enim primo in priuato colloquio omni melius locutione prudentiam inuenis
magis magiſque proderet verecundia loquendi, intellexit vir ſapiens diuinam viſitationem in aduentu hoſpitis ſui.
Humanitas eius & hoſpitalitas quanta fuerit. Nec defuit hoſpitalitatis pia inſtantia, donec vſque ad familiarem fiduciam & libertatem loquendi producto col-
loquio ad alterutrum, iam melius eum commendaret conſcientia ſua, quàm verba vlla. Quid multa? Ex illa die
& ex illa hora facti ſunt cor vnum & anima vna in Domino, intantum, vt ſæpè alter alterum hoſpitem deinceps ha-
beret, & propria eſſet domus Epiſcopi, Clarauallis: Clarauallenſium verò efficeretur non ſola domus Epiſcopi, ſed
& per ipſum tota ciuitas Catalaunenſis: quinetiam & Rhemenſis prouincia, & Gallia tota per eum in deuotionem
excitata eſt & reuerentiam viri Dei, ita vt huius temporis præſenſiſſe in eo gratiam videatur homo tantæ authorita-
tis, ſic affectus erga ignotum monachum, & monachum tantæ humilitatis. Modico verò poſt tempore tranſacto,
cum eouſque infirmitas Abbatis ingraueſceret, vt iam non niſi mors eius, aut omni morte grauior vita ſperaretur,
ab Epiſcopo viſitatus eſt. Cumque viſo eo Epiſcopus ſe non ſolum vitæ eius, ſed & ſanitatis ſpem habere diceret,
ſi conſilio eius acquieſcens, ſecundum infirmitatis ſuæ modum aliquam corpori ſuo curam pateretur impendi: ille
Vide iuſi gnem epiſcopi humi litatem & charitatem. verò à rigore vel vſu conſuetudinis ſuæ minus facilè flecti poſſet, profectus Epiſcopus ad Capitulum Ciſtertienſe,
ibi coram pauculis Abbatibus, qui conuenerant, pontificali humilitate & ſacerdotali charitate toto corpore
in terram proſtratus, petiit & obtinuit, vt toto anno vno in obedientiam ſibi traderetur. Quid enim tantæ hu-
militati in tanta poſſet authoritate negari? Reuerſus itaque Clarauallem, extra clauſtrum & terminos mo-
naſterii domunculam vnam ei fieri præcepit, ordinans & mandans in cibo vel potu, ſiue aliquo huiuſmodi,
circa eum nullam ei ibi teneri ordinis diſtrictionem, nullam de tota curâ domus ad eum referri ſolicitudinem:
ſed ſibi eum ibi viuere ſecundùm modum ab eo præſtitutum. Eodem tempore & ego Clarauallem, ipſumque frequentare cœpi. Quem cum ibi cum quodam Abbate altero viſitarem, inueni eum in ſuo illo tugurio, quale leproſis in compitis publicis fieri ſolet. Inueni autem ex præcepto, vt dictum eſt, Epiſcopi & Abbatum, feriatum ab omni ſolicitudine domus, tam interiori quam exteriori, vacantem & Deo & ſibi, & quaſi in
Affectus ſcriptoris vitæ eius erga ſanctam religionem. deliciis paradiſi exultantem. Ingreſſuſque regium illud cubiculum, cum conſiderarem habitationem & habita-
torem, tanta mihi (Deum teſtor) domus ipſa incutiebat reuerentiam ſui, acſi ingrederer ad altare Dei: tantaque
ſum affectus ſuauitate circa hominem illum, tantoque deſiderio in paupertate illa & ſimplicitate cohabitandi ei, vt
ſi optio illa die mihi data fuiſſet, nil tam optaſſem, quam ibi cum eo ſemper manere ad ſeruiendum ei. Cumque &
ipſe viciſſim nos cum gaudio ſuſcepiſſet, & quæreremus quid ageret, quomodò ibi viueret, modo illo ſuo gratio-
ſo arridens nobis: Optimè, ait. Ego, cui hactenus homines rationales obediebant, iuſto Dei iudicio, irrationabili
Diſcant huius exemplo ſuperbi monachi ſub eſſe ſimpli ciorib⁹ prælatis. cuidam beſtiæ datus ſum ad obediendum. Dicebat enim de quodam homine ruſticano & vano, nil prorſus ſci-
ente, ipſumque ab infirmitate, qua laborat, curaturum ſe iactante: cui ad obediendum ab Epiſcopo & Ab-
batibus & fratribus ſuis traditus erat. Ibique cum eo manducantes, cum arbitraremur hominem tam infir-
mum, tantæque prouidentiæ commiſſum, ſicut oportebat, procurandum, & videremus ei, agente medico ſuo
illo, offerri cibos, quos ſanus quis vix præ anguſtia famis attingeret: videbamus & tabeſcebamus, vix regulari
ſilentio nos cohibente, quin in illum, quaſi in ſacrilegum & homicidam, ira & contumeliis inſurgeremus. Ipſe
Summa eius patientia & mortificatio. autem, in quem hæc fiebant, indifferenter cuncta ſumens, æquè omnia approbabat: ſicut qui ſenſu ipſo corrupto
& penè emortuo, ſapore nil diſcernebat. Nam & ſagimen crudum, per errorem ſibi oblatum, pro butyro multis
diebus noſcitur comediſſe: oleum bibiſſe, tanquam aquam: & multa talia contingebant ei. Solam quippè aquam
ſibi ſapere dicebat, eo quod cum eam ſumerer, fauces & guttur ei refrigerabat. Sic ergo tunc eum inueni, & ſic habi-
tabat in illa ſolitudine ſua vir ille Dei. Sed non erat ſolus, cum quo erat Deus, & cuſtodia & conſolatio ſanctorum

Ange-

Angelorum. Quod etiam manifestis indiciis monstratum est. Nocte enim quadam solito attentius orando, effuderat super se animam suam: cum tenuiter soporatus, voces audiuit tanquam transeuntis multitudinis copiosæ. Euigilans autem, & voces eas dem plenius audiens, cellam quoque, in qua iacebat, egreditur, & persequitur abeuntes. Haud procul aberat locus densis adhuc spinarum vepriumque frutetis abundans: sed nunc longe mutatus ab illo. Super hunc aliquandiu stabant velut alternantes chori, hincinde dispositi, & vir sanctus audiebat & delectabatur. Cuius tamen mysterium visionis non prius agnouit, quam translatis post aliquot annos ædificiis monasterij, eodem in loco positum oratorium cerneret, vbi voces illas audisset. Mansi autem ego indignus paucis diebus cum eo, & quocunque oculos vertebam, mirans videbar quasi cælos mihi videre nouos, & terram nouam, & antiquorum Ægyptiorum monachorum, patrum nostrorum, antiquas semitas, & in eis nostri temporis hominum recentia vestigia. Erat enim tunc temporis videre Claræuallis aurea sæcula, cum viri virtutis, olim diuites in sæculo & honorati, tunc in paupertate Christi gloriantes Ecclesiam Dei plantarent in sanguine suo, in labore & ærumnis, in fame & siti, in frigore & nuditate, in persecutionibus & contumeliis & angustiis multis, præparantes Claræualli eam, quam habet hodie sufficientiam & pacem. Neque enim se tam sibi, quam Christo & fratribus, ibidem Deo seruituris, viuere æstimantes, pro nihilo habebant, quicquid sibi deesset: dum relinquerent post se, quod illis sufficeret, & ad sub sidium necessitatis, & ad aliquam conscientiã voluntariæ pro Christo paupertatis: primaq; facie ab introeuntibus Claraualle, per descensum mõtis Deus in domibus eius cognosceretur, cum in simplicitate & humilitate ædificiorum, humilitatem & simplicitatẽ habitantium pauperum Christi vallis muta loqueretur. Denique in valle illa plena hominibus, in qua nemini licebat esse otiosum, omnibus laborantibus, & singulis circa iniuncta occupatis, media die mediæ noctis silentium à superuenientibus inueniebatur, præter laborum sonitus, vel si fratres in laude Dei occuparentur. Porro silentij ipsius ordo & fama tantam etiam apud sæculares homines superuenientes sui faciebat reuerentiam, vt & ipsi non dicam praua vel otiosa, sed & aliquid etiam, quod ad rem attineret, ibi loqui vererentur. Loci vero illius solitudo inter opaca syluarum, & vicinorum hincinde montium angustias, in quo serui Dei latebant, speluncam illam sancti Benedicti patris nostri quodammodo repræsentabat, in qua aliquando à pastoribus inuentus est: vt cuius imitabantur vitam, habitationis eius ac solitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippe etiam in multitudine, solitarij ibi erant. Vallem nanque illam plenam hominibus, vt dictum est, ratione ordinis charitas ordinata singulis solitariam faciebat: quia sicut homo inordinatus, etiam cum solus est, ipse sibi turba est: sic ibi vnitate spiritûs & regularis lege silentij in multitudine hominum ordinata, solitudinem cordis sui singulis ordo ipse defendebat. Domibus & habitaculis simplicibus, victus inhabitantium persimilis erat. Panis non tam furfureus, quam terreus videbatur, duris fratrum laboribus vix de terra deserti illius sterili productus: cætera quoque cibaria vix erant aliquid saporis habentia, præterquam fames seu amor Dei faciebat. Sed & ipsum nouitij feruoris simplicitas sibi tollebat, cum quasi venenum arbitrantes, quicquid comedentem vtcunque delectabat, recusarent dona Dei propter gratiam, quam in eis sentiebant. Cum enim circa omne genus carnalis tolerantiæ cum adiutorio gratiæ Dei, studium spiritualis patris in eis hoc effecisset, vt plurima, quæ homini in carne constituto impossibilia prius videbantur, iam non solum constanter peragerent & sine murmuratione, sed etiam cum ingenti delectatione: ipsa delectatio aliam in eis peperierat murmurationem, & eo periculosiorem, quo eam æstimabant quasi remotiorem à carne, spiritui propinquiorem, persuasum quippe habentes, & quasi cum testimonio conscientiæ suæ memoriæ fideliter commendatum, inimicam esse animæ omnem delectationem carnis: quicquid carnem cum qualibet delectatione nutrire videretur, fugiendum arbitrabantur. Quasi enim per aliam viam reduci se putabant in regionem suam, cum præ dulcedine amoris interioris, amara æquè ac dulcia delectabiliter edendo, delectabilius viuere in eremo sibi viderentur, quam prius vixissent in sæculo. Cumque in hoc suspectam aliquatenus haberent spiritualis patris quotidianam correptionem, quasi carni eorum plus quam spiritui deferentem, aliquando ad iudicium Episcopi, qui tunc forte aderat, res delata est. Super quo vir ille potens in verbo, sermonem ad eos aggressus, ad eum finem perduxit, vt omnem hominem, qui quæcunque dona Dei recusaret propter gratiam Dei, inimicum esse gratiæ Dei, & spiritui sancto resistere pronunciaret. Adducta siquidem historia de Elisæo propheta, & filiis prophetarum, cum eo in desertis locis vitam eremiticam ducentibus, quomodo aliquando cum ad horam refectionis ventum esset, amaritudo quædam mortis in olla decoctionis eorum inuenta, per virtutem Dei & ministerium prophetæ per infusionem farinulæ dulcorata est: Olla, inquit, olla illa prophetica, olla vestra est, nil in se, nisi amaritudinem habens: farinula vero, amaritudinem in dulcedinem conuertens, gratia Dei operans est in vobis. Sumite ergo securi & cum gratiarum actione id, quod cum naturaliter minus aptum fuerit visibus humanis, ad hoc per gratiam Dei vestris est visibus aptatum, vt vtamini & comedatis. In quo si inobedientes & increduli permanetis, resistitis Spiritui sancto & gratiæ eius ingrati estis.

Visio eius.

Præclara initia Claraualensis monasterij.

Magnum silentium fratrum.

Victus pertenuis & horridus fratrum.

4. *Reg.* 4.

4. *Reg.* 4.

IIX. Hæc ergo fuit in tempore illo sub Abbate Bernardo & magisterio eius in clarissima & charissima valle illa spiritualium schola studiorum: hic feruor regularis disciplinæ, omnia eo faciente & ordinante, & tabernaculum Deo in terris ædificante secundum exemplar, quod ei in monte ostensum est, cum in solitudine Cistertiensi cum Deo in nube habitaret. Et vtinam post rudimenta primæ eius conuersationis cum hominibus, postquam didicit aliquatenus & consueuit homo cum hominibus esse, & intelligere super egenum & pauperem, compatiendo infirmitatibus hominum: vtinam se circa semetipsum talem exhibuisset, qualem circa cæteros, tam benignum, tam discretum, tam solicitum. Sed continuo, cum ab annuæ illius obedientiæ vinculo solutus, & sui iuris effectus est, velut arcus distentus, ad pristinum rigorem, & sicut torrens detentus & dimissus, ad prioris cursus consuetudinem reuersus est: quasi repetens à semetipso pœnas diutinæ illius quietis, & damna laboris intermissi. Videres hominem imbecillem & adhuc languidum, conari & aggredi quæcunque vellet, minus considerare quid posset, & solicitum pro omnibus, circa se negligentem, omnino in omnibus aliis obedientissimum, sed de seipso vix aliquando seu charitati, seu potestati obedientem. Semper enim priora sua nulla reputans, maiora moliebatur, & ad non parcendum corpori, ad studiis spiritalibus robur addendum: corpus suum, variis infirmitatibus per se attenuatum, ieiuniis insuper & vigiliis sine intermissione atterendo. Orabat stans die noctuque, donec deficeret, donec genua eius infirmata à ieiunio, & pedes eius à labore inflati, corpus sustinere non possent. Multo tempore & quam diu occultum esse potuit, cilicio ad carnem vsus est: vbi vero sciri aduertit, continuo illud abijciens, ad communia se conuertit. Cibus eius, cum pane lac, vel aqua decoctionis leguminum, vel pultes erant, quales infantibus fieri solent. Cætera vel infirmitas eius non recipiebat, vel parsimoniæ studio ipse recusabat. Vino si quando vtebatur, raro & minus modico, cum magis aquam & infirmitati suæ, & appetitui competere testaretur. Sic autem affectus & confectus, à communi fratrum labore, seu diurno, seu nocturno, vix se aliquando patiebatur esse excusatum, seu ab occupationibus & laboribus ministerij sui. Videbant eum & conuersationem eius homines medici, & mirabantur, tantamque vim eum in seipso causabantur inferre naturæ, acsi agnus ad aratrum alligatus, arare cogeretur. Nam cum crebra illa ex corruptione stomachi per os eius indigestæ cruditatis eruptio alijs inciperet esse molestior, maxime autem in choro psallentium, non tamen ilico collectas fratrum deseruit: sed iuxta locum stationis suæ procurato ac defosso in terra receptaculo doloris illius, sic aliquandiu, prout potuit, necessitatem illam transegit. At vbi nec hoc permisit intolerantia rei, tunc demum collectas deserere, & seorsum habitare

Eius preces perpetuæ.

Cibus eius.

Multam naturæ suæ vim infert.

Propter stomachi cru-

Recè quid facit amor Dei: sed tamen nudiscretus hic fuit fratrũ zelus.

Magna virtutis feueritas in B. Bernardo

ditatem nimiam, cogitur abesse à fratrum cõuentu.

habitare compulsus est, nisi quantum collocutionis siue consolationis gratia, siue disciplinæ claustralis necessitate, conuentui eum fratrum aliquando interesse oportebat. Et hæc fuit tristis illa necessitas, qua primo sancta illa fraternitas, sanctæ illius paternitatis iugi consortio carere coacta est. In quo dolemus quidem & plangimus infirmitatis eius tristem effectum, sed sancti desiderij & spiritualis feruoris affectum veneramur: quanquam nec infirmitatis eius effectus vsquequaque plangendus sit & dolendus. Quid enim, si voluit sapientia Dei per infirma potius illius hominis tot tantaque confundere fortia mundi huius? Quid vero aliquando pro qualibet infirmitate eius remansit infectum,

Multi eius labores pro Ecclesia & fructus ingentes.

quod per eum secundum datam gratiam fieri oporteret? Quis enim nostra ætate, quantumuis robusti corporis & accuratæ valetudinis, tanta aliquando fecit, quanta iste moribundus & languidus, ad honorem Dei & sanctæ Ecclesiæ vtilitatem? Quantum postea numerum hominum verbo & exemplo traxit de sæculo, non solum ad conuersionem, sed & ad perfectionem? Quantas per totum Christianum orbem constituit domos seu ciuitates refugij: vt quicunque peccauerint ad mortem, & æternæ mortis rei iudicati fuerint, reminiscantur & conuertantur ad Dominum, & confugiant ad eas, & saluentur in ei? Quæ schismata Ecclesiæ non sedauit? quas non confudit hæreses? & quam pacem inter

Non debet in sanctis viris reprehendi temerè feruor nimius.

dissidentes ecclesias & populos non restituit? Et hæc quidem communia sunt. Cæterum quæ bona innumeris hominibus singulatim præstitit, pro causa, pro persona, pro tempore, pro loco, quis enumeret? Porro si nimietas in eo reprehenditur sancti feruoris, habet certe apud pias mentes excessus iste reuerentiam suam: quia quicunque spiritu Dei aguntur, multum verentur reprehendere in seruo Dei nimiam istam nimietatem. Habet & facilem apud homines excusationem, cum vix audeat eum quisquam condemnare, quem Deus iustificat, tam multa, tam sublimia cum eo & per eum operando. Felix cui soli reputatur ad culpam, quod cæteri sibi præsumere solent ad gloriam. Fuerat autem bono iuueni suspecta iuuentus sua, (beatus quippe, qui semper est pauidus) vnde fuerat ei studium, tantam virtutum

Prouer. 28.

plenitudinem, quam habebat ex gratia, aliqua etiam laboris sui conscientia cumulare. Sed & vita eius, quæ omnibus proponebatur imitanda, frugalis continentiæ exemplo carere non debuit. In quo seruus Dei etsi nimietate excesserit, piis certe mentibus non de nimietate, sed de feruore exemplum reliquit. Quid autem in hoc eum nitimur excusare, in

Iob 9.

quo ipse, qui veretur omnia opera sua, non confunditur vsque hodie se accusare, sacrilegum arguens semetipsum, quod seruituti Dei & fratrum abstulerit corpus suum, dum indiscreto feruore imbecille illud reddiderit ac penè inutile? Sed conualuit de infirmitate, & infirmus, fortior & potens factus est. Virtus namque Dei, vehementius in infirmitate eius refulgens, extunc vsque hodie digniorem quandam apud homines ei effecit reuerentiam, & in reuerentia authoritatem, & in authoritate obedientiam. Iam enim tunc ad opus & virtutem prædicationis diuinitus aptaba-

Heb. 11.

Ad prædicationem diuinitus ordinatur vt patet cap. 1. huius vitæ. Est reformator ordinis.

tur, ad quod, sicut supra dictum est, ex vtero matris suæ, cum testimonio diuinæ reuelationis, olim fuerat præsignatus. Nec tunc tantummodo, sed & omni tempore conuersionis, & subiectionis, & prælationis suæ, ipso ordinante, quo & agente, congruo ordine ad hoc instituebatur, ignorans quid de se fieret: cum non solum monastico, sed & omni Ecclesiastico ordini in hoc præparabatur. Et primum quidem circa resuscitandum in monastico ordine antiquæ religionis feruorem, primitias iuuentutis suæ dedicauit, exemplo & verbo conuentui fratrum intra septa monasterij ad hoc omni studio vacans. Postmodum autem, cum ad alium vitæ & conuersationis ordinem infirmitate corporis cogeretur, & sicut dictum est, necessitas infirmitatis & ordo necessitatis, à communi eum conuersatione conuentus plus solito sequestraret, hæc prima cœpit esse occasio, vt quasi hominibus de sæculo expositus, quorum iam ad eum multitudo magna confluebat, ipse etiam præsentiam suam liberius eis ac liberalius accommodans, verbum prædicaret. Cumque & longius aliquandò à monasterio pro causis Ecclesiæ communibus obedientia traheretur, & quocunque veniret, vndecunque locuturus, de Deo silere non posset, & agere quæ Dei sunt, non cessaret: sic in breui innotuit apud

Multi ad eũ sæculares confluunt

homines, vt Ecclesia Dei tam vtili membro in corpore suo reperto vti, ad quodcunque oportebat, non dissimularet. Sed & licet à primo flore ineuntis ætatis fructibus spiritus semper abundauerit, ab hoc tamen tempore copiosius ei addita est, sicut Apostolus dicit, manifestatio spiritus ad vtilitatem: sermo scilicet fœcundior sapientiæ & scientiæ cum gratia prophetiæ, & operationes virtutum, & diuersarum opitulationes sanitatum. Quorum quædam, quæ certa nar-

1. *Cor.* 12.

ratione didici, qua fide à fidelibus mihi viris assignata sunt, eadem & ipse legentibus resigno.

PRIMVM ergo signum hoc fuit, quod in manu serui sui mundo celebre Christus effecit. Cum aliquantos iam in

Miracula eius.

Claraualle explêsset annos, contigit Iosbertum quendam nobilem virum de castello proximo, cui Firmitas nomen est, ægrotare. Cumque ingrauescente subito ægritudine obmutesceret, & iam mori incipiens, sine viatico hinc abiret: cœperunt omnes eo magis dolore affligi, tam ipsius ægri filius alter Iosbertus, quam propinqui cæteri & amici, omnisque familia, quod sine confessione peccatorum & communionis sacræ perceptione moreretur, vir honestus secundum sæculum & magnifice honoratus. Erat autem cognatus viri Dei secundum carnem. Cumque ad eum cucurrisset nuncius, rediens à monasterio trium Fontium, quod in parochia Catalaunensi primum omnium ipse fundauit, diuertit ad

Mutus restituitur, dum pro eo sacrificium offert vir sanctus.

ecclesiam quandam, & pro eodem infirmo obtulit hostiam salutarem. Eadem autem hora in se rediens homo, locutus est, & peccata sua cum lachrymis fatebatur. Sed vt diligenter probatum est, vbi sanctus vir sacrificium consummauit, ille quoque obmutuit, vt prius. Cum autem desideratus Christi seruus adesset cum Gerardo fratre suo & auunculo Galdrico, ab amicis ipsius obnixius rogabatur, vt pro eo oraret. Compassus autem tanto dolori, & confortatus in Domino, & bonitate & potentia virtutis eius, sancto sibi spiritu reuelante, cur hoc sibi accidisset, cum omni fiducia eis respondit: Scitis quanta mala fecerit homo iste, & quanta abstulerit. Reddat ablata, & consuetudines prauas super pauperes vsurpatas, abneget tam ipse, quam filius & familia sua, & Christiano more morietur. Obstupuêre omnes ad tantæ fiduciæ promissionem, eo quod ignota adhuc hominibus gratia erat diuinitus collata viro Dei. Maxime vero turbati & territi sunt qui venerant cum eo, frater & auunculus. Quid plura? Factum est quod præcepit, & continuo

Pueri cuiusdam sanat manum aridam.

secutum est etiam quod promisit. Solutum est vinculum linguæ eius, confessus est cum gemitu & lachrymis peccata sua, cum magna deuotione deosculans manus eius: & accepto viatico communionis sacræ, rursus peractis omnibus, quæ facere eum oportebat, sequenti nocte in spe misericordiæ Dei expirauit. Reuertebatur etiam aliquando à pratis, & obuiam habuit mulierem, paruulum filium in brachiis deportantem, quem de longe attulerat ad eum, ab vtero matris habentem manum aridam, & brachium tortum. Motus autem lachrymis matris & precibus, iussit puerum deponi: factaque oratione, continuo signans puerum, & brachium, & manum eius, dixit mulieri, vt vocaret filium suum. Vocauit illa infantem, & occurrit, & vtroque brachio amplexatus matrem suam, sanus factus est ex ea hora: Erant autem huius beati fratres & filiæ spirituales mirantes super his, quæ audiebant & videbant de eo. Nec ta-

Increpatur à suis auunculo & fratre, nè sese extollat & superbiat.

men more carnalium, in gloriam eleuabantur humanam: sed iuuenili eius ætati & nouæ adhuc conuersationi, spirituali solicitudine metuebant. In quo nimirum zelo Galdricus auunculus eius & Guido primogenitus fratrum, cæteros anteibant, vt ipsos geminos tanquam stimulos carnis suæ, ne gratiarum magnitudo eum extolleret, accepisse diuinitus videretur. Neque enim parcebant, verbis durioribus exagitantes teneram verecundiam eius, calumniantes etiam bene gesta, signa omnia annihilantes, & hominem mansuetissimum nihilque contradicentem, frequenter vsque ad lachrymas improperiis & opprobriis affligentes. Narrare solet venerabilis Episcopus Lingonensis Godefridus,

sancti

sancti viri & propinquus sanguine, & in conuersione socius, & extunc per omnia indiuiduus comes, primo miraculo, quod per manus eius fieri vidit, prædictum germanum eius affuisse Guidonem. Erat enim eis transitus per castrum Nantonis in territorio Senonum & iuuenis quidam, cuius pedem fistula occupauerat, prædicti patris tactum & benedictionem cum multa supplicatione petebat. Signatus autem, statim conualuit: & post pauciss imos dies regressi per eundem locum, sanum atque incolumem inuenerunt: Cæterum sæpe dictus beati viri frater, ne ipso quidem poterat compesci miraculo, quo minus increpareret eum, & præsumptionis argueret, quod acquieuerit tangere hominem: tanta siquidem charitate pro eo solicitus fuit.

Liberat a-uunculum à febre,

CIRCA idem tempus accidit, vt auunculus eius Galdricus, qui & ipse zelo simili eius mansuetudinem, sicut prædiximus, duris increpationibus obruebat, grauissimis febribus laboraret. Demum ingraues cente morbo, ipsa doloris magnitudine superatus, Abbatem humili supplicatione compellit, vt sui misereatur, & opem sibi ferat, quam cæteris consueuit. At ille, cuius spiritus super mel dulcis, primum leniter breuiterque commemorans crebras super huiusmodi obiurgationes ipsius, & imponens ei, ne forte hæc diceret tentans eum: persistenti tamen manum imponit, & febrem abscedere iubet. Nec mora: ad imperium eius reliquit eum febris, expertum in semetipso, quod in cæteris arguebat. Et is quidem Galdricus, cum in Claraualle aliquot iam perageret annos feruens spiritu, & totius boni æmulator, ex luce migrauit. Qui ante fere vnam horam mortis, turbatus ad momentum, & toto corpore terribiliter motus infremuit: sed ad pristinam statim serenitatem reuersus, deinceps vultu placidissimo exspirauit. Noluit autem Dominus solicitum Abbatis animum huius rei cognitione fraudari. Siquidem post aliquot dies idem Galdricus apparens ei in visu noctis, cum omnia erga se prospera esse scisciranti responderet, & in magna se gratularetur felicitate locatum, demum interrogatus est, quid sibi voluerit tam acerba illa in morte, tamque repentina commotio. Dicebat autem, quod duo spiritus nequam velut in puteum horrendæ profunditatis eum præcipitare parassent: vnde territus, ita contremuit: sed beato Petro accelerante e reptus, nihil sensit deinceps læsionis. Longum est cuncta enarrare, quæ super his, qui de hac vita discesserant, & eorum felicitate, seu etiam necessitate, diuina ei gratia reuelare ab ipsis initiis consueuit. Vnum tamen dicam, quod ob fratrum commonitionem aliquoties etiam ipse commemorare solebat. Frater quidam bonæ intentionis, sed durioris erga cæteros fratres conuersationis, & minus compatiens, quam deberet, in monasterio defunctus est. Post paucos autem dies viro Dei apparuit vultu lugubri & habitu miserabili, significans non ad votum cuncta sibi succedere. Interrogatus quid sibi esset, quatuor lacertis sese traditum querebatur. Ad quod verbum continuo impulsus est, & quasi præcipitanter expulsus à facie viri Dei. Qui grauius ingemiscens, post tergum eius clamauit: Præcipio tibi in nomine Domini, vt qualiter tecum agatur, post paucos dies mihi iterum innotescas. Et conuersus ad orationem pro eo, & oblationem hostiæ salutaris, aliquos fratres etiam, quorum ampliorem nouerat sanctitatem, eidem similiter subuenire monebat. Nec vero destitit, donec post aliquot dies, sicut præceperat, per aliam reuelationem cognita eius liberatione, meruit consolari. Vir reuerentissimus Hunbertus, Igniacen s postea cœnobij ædificator, & primus pater, in Charaualle tam acriter morbo epilepsiæ laborabat, vt septies corruens vna die, demum etiam cerebro turbato, vix multorum manibus fratrum colligatus, in lectulo teneretur. Aduenies autem venerabilis Abbas, & sic inueniens virum, quem pro sua sanctitate speciali venerabatur affectu repletus est zelo, & ait: Quid facimus? Eamus, oremus. Vt autem ingressus oratorium genua flexit, prædictus vir inter manus tenentium obdormiuit. Qui sequenti die Dominica de manu eius sacramenta suscipiens, perfectam adeptus est sospitatem, vt nihil tale vnquam deinceps pateretur. Circa hoc tempus in regno Galliæ & finitimis regionibus fames inualuit: seruorum suorum horrea, Domini benedictio cumulauit. Siquidem vsque ad annum illum nunquam eis laboris sui annona sufficerat: sed tunc post messem collectam, diligenter omnibus supputatis, vix vsque ad Pascha sibi sufficere æstimabant. Cum autem emere vellent, sumptus non inuenerunt, quod longe carius solito venderetur. Itaque à tempore Quadragesimali pauperum ad eos maxima multitudo confluxit: Quibus erogantes fideliter, quod habebant, Domino benedicente, ex modica illa annona vsque ad messem, ipsi pariter, & qui superueniebant, pauperes sustentabantur. Virum pauperem, non longe à monasterio habitantem, vxor adultera maleficiis cruciabat. Sicut enim in ira & furore fuerat comminata, ita egerat per malignas incantationes, vt miser homo consumptis carnibus nec posset mori, nec viuere permitteretur. Sæpius denique & vocis vsum, & sensum omnem corporis amittebat, iterumque redibat, non ad vitam, sed ad mortem prolixiorem crudeliter reuocatus. Adducitur tandem homo ad virum Dei in monasterio demorantem, & ei tragœdia miserabilis explicatur. Qui vehementer indignans, antiqui hostis malitiam tantum sibi in Christianum vsurpasse, vocans duos è fratribus ante sanctum altare hominem deportari, ibique superposito capiti eius vasculo Eucharistiam continente, in ipsius sacramenti virtute à læsione Christiani iubet dæmonem prohiberi: Factum est, vt præcepit, & miserum hominem post tantos cruciatus fides perfecta perfectæ reddidit sanitati.

Galdrici auunculi & Bernardi obitus.

Nota pœnã fratris defuncti, erga alios, dum viueret, seuerioris.

Precibus liberat fratrẽ à pœna sui purgatorij.

Frumẽtum frattũ diuinitus auge-tur.

Eucharistia asseruata, pellit dæmonem.

ERAT Robertus, eius sancti viri monachus, & secundum carnem propinquus: qui in adolescentia sua quorundam persuasione deceptus, Cluniacum sese contulerat. Venerabilis autem Pater, postquam aliquandiu dissimulauit, eundem fratrem statuit per epistolam reuocare. Quo dictante, venerabilis Gulielmus, Rieuallis postea monasterij primus Abbas, in membrana scribens, eandem excipiebat epistolam. Erant enim ambo pariter sub dio sedentes, ad dictandum quippe secretius, septa monasterij egressi fuerant. Subito autem inopinatus imber erupit, & is, qui scribebat, sicut ipso referente didicimus, chartam reponere voluit. Ad quem pater sanctus: Opus, inquit, Dei est: scribere ne timeas. Scripsit ergo epistolam in medio imbre sine imbre. Cumque vndique plueret, chartam expositam virtus charitatis operuit: & quæ dictabat epistolam, schedulam quoque pariter conseruabat. Et hæc quidem epistola, ob tam grande miraculum, in codice epistolarum eius à fratribus non immerito prima est ordinata. Agebatur solennitas quædam præcipua, & frater aliquis, quem pro secreta culpa ab altaris sacra communione suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens ad manum eius cum cæteris, nimium præsumptuosus, accessit. Intuitus autem eum, quia causa latens erat, repellere hominem nolebat: sed intimo corde orabat Deum, vt de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret. Itaque sumens homo Eucharistiam, non poterat ad interiora trajicere: & diu multumque conatus, cum nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clausam ore seruabat. Expleta denique hora orationis Sexta, patrem sanctum traxit ad partem: cuius pedibus aduolutus, cum multis lachrymis ei, quod patiebatur, aperuit, & aperto ore, ipsam quoque Eucharistiam ostendebat. Increpans autem eum confitentem absoluit, & extunc sine difficultate recepit Dominica sacramenta. In minimis etiam rebus magna per eum nouimus contigisse. Venerat aliquando * Fusniacum, quæ est Abbatia vna de primis, quam ipse ædificauit, in Laudunensi territorio sita. Cumque ibidem oratorij dedicatio pararetur, ita illud occupauerat muscarum incredibilis multitudo, vt earum sonitus improbusque discursus grauem nimis introeuntibus molestiam generaret. Nullo ergo succurrente remedio, dixit sanctus: Excommunico eas: & mane omnes mortuas inuenerunt. Cumque pauimentum omne operuissent, palis eicientes eas, ita demum basilicam mundauerunt. Hoc autem tam notum & tam celebre fuit, vt inter vicinos quoque, quorum ad dedicationem magna multitudo conuenit, muscarum Fuscinacensium maledictio in parabolam

Scribitur Epistola eius in imbre sine imbre.

Eucharistiã temere percipiens, gluttire eam nõ potest.

*Fuscinacũ

Muscas excõmunicat, & omnes moriuntur.

*for.vlulabat.

vertereſur. In eo quoque monaſterio, cui Charus locus eſt nomen, puerum quendam, qui inceſſabiliter flebat & *vigilabat, vir ſanctus oſculo ſanauit. Cum enim per multos dies ſine intermiſſione plorans, nullam reciperet conſolationem, quod genus morbi medici non ignorant, miſerabiliter deficiens tabeſcebat. Quem ſe orſum alloquens Pater ſanctus, monebat vt ſuorum confeſſionem faceret delictorum. Facta autem confeſſione, ſubito vultum ſerenans, petiit à beato Patre oſculum ſibi dari. Acceptoque ex ore ſancti oſculo, in omni pace protinus quieuit, & lachrymarum fonte ſiccato, lætus & incolumis regreſſus eſt in patriam ſuam. Exeunte aliquando Abbate poſt fratres reliquos ad laborem, filium claudum ei quidam pater obtulit, ſupplicans, vt ei manum imponere dignaretur. Intumuerant enim mirum in modum genua eius. Excuſabat autem ſe vir Dei, dicens ſe non eſſe illius meriti, à quo talia beneficia deberent poſtulari. Claudis reddere greſſum, Apoſtolicæ eſſe, non ſuæ, virtutis. Victus tandem patris inſtantia, ſignauit puerũ ac dimiſit. Qui ex ea hora conualuit, & infra paucos dies, omni tumore depoſito, ab eodem iterũ patre multa gratiarum actione reductus, incolumis oblatus eſt viro Dei. Diuertit aliquando nobilium cohors militum Clarauallem, vt ſanctum viderent Abbatem. Prope autem erat ſacrum Quadrageſimæ tempus: Et illi omnes fere iuuenes, dediti militiæ ſæculari, circumibant quærentes execrabiles illas nundinas, quas vulgo torneas vocant. Cœpit itaque ab eis petere paucos illos, qui ante Quadrageſimam ſupererant dies, ne armis interim vterentur. Quibus obſtinato animo eius acquieſcere monitis renuentibus: Confido, ait, in Domino, quoniam ipſe mihi dabit inducias, quas negatis. Et accerſito fratre, iubet eis ceruiſiam propinari, benedicens eam, & dicens, vt potionem biberent animarum. Bibetunt ergo pariter, quidam tamen inuiti præ amore ſæculi, metuentes eum, quem poſtea experti ſunt, diuinæ virtutis effectum. Vt enim egreſſi ſunt fores monaſterij, mutuis ſeſe cœperunt inflammare ſermonibus, quia cor eorum erat ardens in eis. Inſpirante ergo Deo, & currente velociter verbo eius, eadem hora reuerſi, & conuerſi à vitiis ſuis ſpirituali militiæ dextras dederant. Quorum quidam adhuc militant Deo: quidam vero regnant cum eo, vinculis carnis abſoluti. Quid autem mirum, quod deuotis hunc hominem colit obſequiis maior ætas, in cuius deuotione diuina virtus ipſam quoque infantiam excitat, expertem adhuc rationis & deuotionis ignaram? Norunt multi illuſtrem iuuenem Vualtherum de monte mirabili, cuius patruus frater Vualtherus inter eos, quos prædiximus, milites ſacram in Claraualle militiam eſt profeſſus. Hunc ergo Vualtherum minorem, cum adhuc infantulus eſſet, & necdum ab ortu ſuo menſem tertium expleuiſſet, mater ſua benedicendum obtulit viro Dei, gratulabunda & exultans, quod in domo ſua mereretur habere tam ſanctum virum. Cumque vir Dei, ſicut ſemper in omni loco facere conſueuerat, de ſalute & ædificatione animarum ad circumpoſitos loqueretur: prædicti mater infantis, tenens eum in gremio, ſedebat ſecus pedes eius. Accidit autem, vt inter loquendum manum aliquando protenderet, & apprehendere eam conaretur infantulus. Aduertitur autem conatus paruuli, cum ſæpius id feciſſet, & mirantibus vniuerſis, datur ei facultas, vt manum poſſit apprehendere, quam optauit. Tum vero mirum in modum cum reuerentia alteram manum ſuam ſupponens, altera tenens eam detulit ad os ſuum, & oſculatus eſt eam. Neque id ſemel tantum, ſed toties faciebat, quoties beatam manum tenere permiſſus eſt.

Oſculo ſanat miſerabilẽ puerũ

Curat claudũ puerum.

Aliquot nobiles repente conuerſi, fiunt eius monachi.

Sancta conſuetudo ei⁹.

Infantulus admodum reuerenter oſculatur manũ eius.

INFIRMABATVR aliquando homo Dei, & velut riuulus quidam phlegmatis inceſſanter ab eius ore fluebat, vn XII.
de exhauſto corpore vſque quaque deficiens, paulo minus ad extrema deuenit. Conuenerunt itaque filij & amici eius, velut ad exequias tanti patris, & ego ipſe inter cæteros adfui, quod me quoque eius dignatio in amicorum numero reputaret. Cumque extremum ſpiritum iam trahere videretur, in exceſſu mentis ſuæ ante tribunal Domini ſibi viſus eſt præſentari. Adfuit autem & ſatan ex aduerſo, improbis eum accuſationibus pulſans. Vbi vero ille omnia fuit proſecutus, & vir Dei eſſet pro ſua parte dicendum, nihil territus aut turbatus, ait: Fateor, non ſum dignus ego, nec proprijs poſſum meritis regnum obtinere cælorum. Cæterum duplici iure illud obtinens Dominus meus, hæreditate ſcilicet patris, & merito paſſionis: altero ipſe contentus, alterum mihi donat: ex cuius dono iure illud mihi vendicans, non confundor. In hoc verbo confuſus inimicus, contentus ille ſolutus, & homo Dei in ſe reuerſus eſt. Rurſus autem velut in litore quodam poſitus, videbatur ſibi nauem, quæ ſe tranſueheret, expectare. Cumque applicuiſſet nauis ad litus, feſtinabat ingredi: & illa cedens, impingebat in aquam. Vſque tertio ita faciens, tandem relicto eo, nauis ibat, & non reuertebatur. Intellexit autem protinus, necdum tempus ſuæ nauigationis adeſſe: adhuc tamen creſcebat dolor, eò vtique magis moleſtus, quò minus eum ſpes imminentis exitus ſolabatur. Contigit autem adueſperaſcente iam die, vt cæteris fratribus iuxta conſuetudinem accedentibus ad lectionem collationum, ſolus Abbas cum duobus fratribus ſibi aſſiſtentibus remaneret in diuerſorio, in quo iacebat. Cumque vehementius affligeretur, vt ſupra vires dolor accreſceret, aduocans alterum è duobus, iubet citius oratum ire. Excuſantem denique, & dicentem, Non ſum ego talis orator: obedientiæ authoritate compellit. Itum eſt & oratum ad altaria, quæ in eadem baſilica erant tria: primum in honore beatæ Dei genitricis, duo circunpoſita in honore beati Laurentij martyris, & beati Benedicti Abbatis. Eadem hora adfuit viro Dei prædicta beata virgo, duobus iſtis ſtipata miniſtris, beato ſcilicet Laurentio, & beato Benedicto. Aderant autem in ea ſuauitate & ſerenitate, quæ eos decebant: & tam manifeſte, vt ex ipſo introitu cellulæ, perſonas diſcerneret ſingulorum. Imponenteſque ei manus, & loca doloris attactu piiſſimo lenientes, omnem protinus ægritudinem depulerunt. Siccatus eſt enim ilico phlegmatis riuus, & dolor omnis abſceſſit. Cum autem & ego ægrotarem aliquando in domo noſtra, & me iam nimium fatigaſſet & attriuiſſet in longum nimium ſe protendens ægritudo, audiens hoc, miſit ad me fratrem ſuum, virum bonæ memoriæ Gerardum, mandans me venire ad Clarauallem, ſpondens me ibi cito aut curandum, aut moriturum. Ego vero quaſi diuinitus accepta vel oblata facultate, ſeu apud eum moriendi, ſeu aliquandiu cum eo viuendi: quorum quid tunc maluerim, ignoro: profectus ſum ſtatim illuc, quanuis cum labore nimio & dolore. Vbi factum eſt mihi, quod promiſſum fuerat: & fateor, ſicut volui. Reddita mihi quippe ſanitas eſt à magna & periculoſa infirmitate: ſed ſenſim & paulatim vires corporis redierunt. Deus enim bone, quid mihi boni contulit infirmitas illa, feriæ illæ, vocatio illa? Nam cooperabatur neceſſitati meæ toto illo tempore infirmitatis meæ apud eum infirmitas eius, qua & ipſe tunc temporis detinebatur. Infirmi ergo ambo, tota die de ſpirituali phyſica animæ conferebamus, de medicamentis virtutum, contra languores vitiorum. Itaque tunc mihi diſſeruit de Cantico Canticorum, quantum tempus infirmitatis meæ permiſit, moraliter tantum, intermiſſis altioribus myſteriis ſcripturæ illius: quia ſic volebam, & ſic petieram ab eo. Singuliſque diebus, quæcunque ſuper hoc audiebam, ne mihi effugerent, ſcripto alligabam, inquantum mihi Deus donabat, & memoria me iuuabat. In quo cum benigne & ſine inuidia exponeret mihi & communicaret ſententias intelligentiæ, & ſenſus experientiæ ſuæ, & multa docere niteretur inexpertum, quæ non niſi experiendo diſcuntur: etſi intelligere non poteram adhuc, quæ apponebantur mihi, plus tamen ſolito intelligere me faciebat, quicquid ad ea intelligenda deeſſet mihi. Sed de his hucuſque dixiſſe ſufficiat. Cum autem inſtante Dominica, quæ Septuageſima nominatur, veſpera ipſa ſabbathi, Dominicam ipſam præcedentis, iam tantum conualuiſſem vt valuiſſem de lecto ſurgere per me, & intrare poſſem & exire, cœpi diſponere de reditu noſtro ad fratres. Quod ipſe auditum omnino prohibuit, & vſque ad Dominicam Quinquageſimæ omnem mihi ſpem reditus & conatum interdixit. Acquieui facile, cum quod præcipiebatur, voluntas non abnueret, & infirmitas requirere videretur. Cum autem vltra Dominicam illam Septuageſimæ à carnibus, quibus

Infirmatur vſque ad mortem S. Bernardus.

In ſpiritu raptus, accuſantem ipſum diabolum mire pudefacit

Apparet ei beata Virgo cũ SS. Laurentio & Benedicto & ſanat eũ.

Author huius hiſtoriæ curatur ab eo.

Eidem ab eo inſtruitur in rebus diuinis.

quibus vsque ad diem illam ipso præcipiente,& necessitate infirmitatis cogente,vescebar,vellem abstinere, & hoc ipsum prohibuit. Super quo cum nec prohibenti acquiescerem,nec rogantem auditem,nec obeditem præcipienti, sic vespere illo sabbati ab inuicem discessimus:ille tacitus ad completorium,ego ad lectum. Et ecce infirmitatis meæ rabies rediuiua,quasi resumptis viribus omnibus, cum tanta me vehementia & ferocitate inuadens corripuit,tantaque me malignitate tota nocte illa deuastando cruciauit supra vires,supra virtutem,vt de vita desperans, vix saltem vsque ad diem,vt vel semel adhuc loquerer viro Dei,crederem me victurum. Cumque in dolore illo totam noctem duxissem,summo mane accersitus ille aduenit:non tamen afferens,quem solebat,vultum compatientis, sed quasi arguentis. Subridens tamen:Quid,inquit,hodie comedetis? Ego vero,qui,hoc ipso tacente, hesternam inobedientiam certissime interpretabar causam esse nocturnæ illius afflictionis meæ:Quicquid,inquam,præcipietis:Quiescite ergo,ait. non moriemini modo:& abiit. Et quid dicam? Confestim & omnis dolor abiit:nisi quod fatigatus nocturno dolore illo meo,tota ipsa die vix de lecto surgere valui. Quis enim,aut qualis fuit ille dolor? non recolo similem me aliquando fuisse perpessum. In crastino autem sanus factus sum,& vires recepi,& paucis interpositis diebus,cum benedictione & gratia bona boni hospitis mei,ad propria reuersus sum.

Abbas Vuilbelmus, & sancti viri nō obtemperat voluntati in morbum recidit.

XIII. CVMQVE dilectus Deo & hominibus Bernardus, in illa valle sua, & vicinis ciuitatibus & regionibus,quas aliquoties eum inuisere domesticæ curæ ratio cogebat, tantis floreret virtutibus & miraculis, cœpit etiam seu communibus ecclesiæ necessitatibus,seu charitate fratrum,seu obedientia maiorum,ad remotas pertrahi regiones,paces desperatas inter dissidentes Ecclesias & principes sæculi reformare,causas humano sensui & consilio interminabiles,auxilio Dei pacifice terminare, & virtute potius fidei, quam spiritu huius mundi de multis huiusmodi impossibilibus possibilia faciendo,quasi montes transferendo,in oculis omnium mirabilis & venerabilis magis ac magis apparere. Maxime vero intantum in eo enitescere cœpit virtus prædicationis, vt dura etiam corda auditorum sæpe ad conuersionem emolliret,& vix aliquando vacuus domum rediret. Postmodum vero feliciter proficiente,& viu sermonis,& exẽplo conuersationis,rete verbi Dei in manu piscatoris Dei,tam copiosas piscium rationabilium multitudines cœpit concludere,vt de singulis eius capturis nauicula domus illius impleri posse videretur. Vnde factum est, vt in breui maiori miraculo,præ omnibus,quæ in hac vita gessit,miraculis,per vnum hominem languidum & semineccm,tantummodo loqui valentem,obscura vsque ad illud tempus illa vallis,& re & nomine Clarauallis efficeretur, diuinæ cuiusdam claritatis lumen,quasi de summo quodam apice virtutum, diffundens in deuexa terrarum. & extunc apud vallem illam,quæ prius dicebatur Vallis Absynthialis & amara,cœperunt montes stillare dulcedinem. Quæ vacua fuit & sterilis ab omni bono,cœpit abundare frumento,& de rore cæli & benedictione Dei,intantum pinguescere omnia deserta eius,& multiplicata gente magnificare lætitiam, vt impletum in ea videatur,quod olim per prophetam dictum est ad ciuitatem Hierusalem: Adhuc,inquit,dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est locus:fac locum,vt habitemus. Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? Ego sterilis,& non parturiens:& istos quis enutriuit? Iam enim de locis angustioribus vallis illius,domus claustralis habitationis, non sine diuinis quibusdam reuelationibus, translatæ in locum planiorem & spatiosum magnificatæ & amplificatæ sunt,& adhuc multitudini inhabitantium angustus est. Iam domus Ordinis illius,filiæ domus ipsius,citra & vltra Alpes & maria,deserta plurima impleuerunt,& adhuc sunt,& quotidie confluunt,quibus locus quærendus est. Et petuntur vndique fratres,& mittuntur,cum beatos se æstimant reges gentium,& præsules ecclesiarum, ciuitates & regiones quæcunque de domo illa & disciplina viri Dei contubernium aliquod se gaudent adipisci. Quid dico? Vltra homines vsque ad barbaras nationes,in quibus naturalis feritas naturam quodammodo exuit humanam,religio hæc profecta est,vbi per eam bestiæ syluæ, homines fiunt:& cum hominibus assuetæ conuersari,discunt cantare Domino canticum nouum. Quapropter piscator Dei,præcipiente Domino,non cessat laxare retia in capturam,& aliis abeuntibus,aliis succedentibus in locum eorum,nunquam minuitur sanctæ illius congregationis plenitudo. Hoc vsque nunc egerunt,& quotidie agunt mirę eius capturæ,Catalaunensis,Rhemensis,Parisiensis, Moguntinensis,Leodiensis, & aliarum nonnullarum ciuitatum: Flandriæ quoque, Germaniæ,Italiæ,Aquitaniæ,& aliarum regionum,quascunque quacunque necessitate contigit aliquando, seu adhuc vsque hodie contingit virum Dei visitare. Cooperante siquidem gratia spiritussancti,quocunque vadit,plenius redit,& sua eum plenitudo vbique comitatur. Nec dimittit suos,quos à se transmittit,sed vbicunque sunt,& ipse semper paterna solicitudine cum eis est. Et sicut ad locum,vnde exeunt, flumina reuertuntur:sic ad ipsum quotidie seu læta,seu tristia filiorum suorum. Sæpe etiam sine omni relatione carnis & sanguinis,paternæ eius solicitudini diuinitus innotescit,quid circa aliquos eorum longe à se distantes agatur: si quid eis prouidendum, si quid in eis emendandum sit:tentationes & excessus eorum,infirmitates & obitus, & quarumlibet sæcularium tribulationum incursus. Nam & pro absentium fratrum certis necessitatibus,præsentibus circa se fratribus sæpe orationem indicit: nonnunquam etiam morientes in aliis locis,ad ipsum per visionem accessisse noscuntur,benedictionem eius & licentiam postulantes:nimirum agente hoc obedientia missorum, & charitate mittentis. Veneram aliquando ad eum,& dum loquerer ei,vidi & audiui,quod silere non debeo: Aderat monachus quidam Fusniacensis, continuo ad suos rediturus. Cumque responso accepto super his,pro quibus venerat,iam ab eo egrederetur,in spiritu & virtute Eliæ reuocans eum propheta Dei,& nomine fratris cuiusdam de domo illa præmisso,de occultis quibusdam, me audiente,mandauit ei,vt corrigenda corrigeret:sin autem,iudicium Dei super se in proximo expectaret. Stupefactus ille, quis ei hæc dixerit,requisiuit. Quisquis,inquit,dixerit mihi:tu vade,& dic,quæ ego dico tibi,ne, si dissimulaueris,te quoque inuoluat par pœna peccati. Mirabar super hoc:sed miranti mihi, in simili causa mirabiliora de eo narrata sunt. Guido nanque frater eius,maior natu inter fratres suos,cuius grauitatis & veritatis fuerit vir,omnes sciunt,qui scire eum potuerunt. Hic,cum simul alicubi essemus,& de huiusmodi loqueremur,& quærerem ego ab eo,sicut iucundæ ad amicos collocutionis esse solebat: Fabulæ,inquit, sunt,quæ audi is. Cumque suo more & solito studio fraternas virtutes deprimeret,mihi tamen nollet esse molestus: Quæ,inquit,nescio,non dico vobis:sed vnum narrabo,quod scio & expertus sum,multa ei in oratione reuelari. Deinde narrauit mihi, quomodo,cum primo melliflua illa spiritualium apum aluearia,noua de se examina circunquaque proferre,nouasque ex eis domos ordinis sui ædificare cœpissent; petente & agente domino Gulielmo Episcopo in Episcopatu Catalaunensi eam,quæ trium Fontium dicitur, construxerunt. Ad quam cum Abbatem cum monachis emisisset dominum Rogerium,virum nobilem secundum seculum, sed nobiliorem sanctitate,& viros quosdam similis formæ cum eo:spiritualis pater filios,quos emisit,non dimisit,sed paterna solicitudine & pia affectione cum eis erat. Vnde cum die quadam simul soli essent Abbas & ipse frater eius, cuius hoc relatione didici,& de fratribus ipsis ad alterutrum loquerentur:subito altius solito suspirans, durius aliquid solito de eis corde suo sibi respondente: Vade,inquit fratri suo, ora pro eis: & quicquid ostenderit tibi Deus,refer ad me. Ipse enim grauissima valetudine ea hora laborans, in lectulo tenebatur. Ad quod ille vehementer expauescens: Absit,inquit. non sum,qui hoc modo nouerim orare,qui hoc merear impetrare. Perseuerante tamen eo in sententia, itum est & oratum. Ille igitur per singulos,in quantum præualuit,pro singulis fudit ad Deum animam suam: tantaque per singulos in orando perfusus est suauitate conscientiæ,tantaque impetrandi fiducia,& omni gratia spiritualis

Multum crescit opinio sanctitatis eius. Vis concionum eius.

Amos 9.

Esaiæ 48.

Mirum in modum sub illo augescit numerus monachorum & cœnobiorũ

Eccle. 1.

Si homo in corpore degens, ita nouit res absentium: quanto magis sancti in cælis?

Nouit occulta peccata absentiũ.

Guidonis, de fratre suo Bernardo narratio

Abbas Rogerius qualis fuerit.

consolationis,vt in omnibus certa fide exauditum se exultaret spiritus eius, exceptis duobus, in quibus oratio titubauit,hæsitauit deuotio,fiducia defecit. Quod cum retulisset ad eum,à quo missus erat,ille statim pronunciauit de illis duobus,quod postea probauit euentus. Abbas autem Rogerius & aliqui,qui cum eo erant, ipsi fuerunt,quos vir Dei aliquando de Catalaunensi traxit ciuitate,de quibus vel in quibus etiam tunc simile quid factum fuerat. Cum enim gratia Episcopi Catalaunum frequentaret,rediens aliquando traxit secum multitudinem copiosam nobilium & literatorum,clericorum & laicorum. Quibus adhuc in domo hospitum demorantibus, dum nouellas plantationes cælestibus irrigaret eloquiis,superuenit portarius monachus,nuncians Stephanum de Vitreio magistrum eorum, adesse ad renunciandum sæculo,& cum eis commorandum. Quis alius de talis viri aduentu non exultasset vehementer,cum vallis illa huiusmodi frumento non multum adhuc abundaret? Ipse vero,reuelante sibi Spiritu sancto insidias spiritualis nequitiæ,tacitus aliquantulum ingemiscens,erupit in vocem audientibus vniuersis: Malignus,ait, spiritus huc eum adduxit. Solus venit,solus reuertetur. Obstupuêre omnes, qui prius,audito eius aduentu,non se poterant capere præ lætitia. Veruntamen ne pusillos adhuc scandalizaret filios suos,suscepit hominem, & de perseuerantia aliisque virtutum studiis studiose commonuit, & sciens & præuidens omnia promittentem, nihil acturum, cum vere Deum quærentibus & perseueraturis,in cellam nouitiorum probandum intromisit. Sed de omnibus, quæ prædixerat,nihil cecidit in terram. Vidit idem Stephanus,sicut confessus est,cum in cella nouitiorum adhuc demoraretur,Mautulum quendam puerum ab oratorio se extrahentem. Vbi sex ferme mensibus degens,nouissime tamen defecit,& vt de eo dictum fuerat,sicut solus venerat,sic solus recessit. Frustrata est autem versutia inimici,& quem nouitiorum parauerat in ruinam,de ipsius ruina ipsi confirmati sunt. Priusquam à Catalauno recedamus,cum aliquando pater sanctus inde rediret,frigore & vento tam ipse,quam qui cum ipso erant,grauiter laborabant. Cumque præcedentibus multis,qui tunc forte in comitatu eius erant,nec præ angustia frigoris ad eum attendentibus, pene solus ipse sequeretur: contigit equum vnius è duobus,qui cum eo erant, incaute dimissum euadere,& excurrere per planitiem late patentem. Quem cum apprehendere non possent,& intemperies aëris ad hoc non permitteret, vacare diutius: Oremus, inquit, Flexisque genibus in oratione cum fratre,qui cum eo erat,vix adhuc Dominicam poterant orationem expleuisse,cum ecce equus ille cum omni mansuetudine rediens,substitit ante pedes ipsius, & redditus est sessori suo. Et vt à Catalauno ad Rhemensem ciuitatem pertranseamus,contigit tali tempore quando,dissentientibus Archiepiscopo & populo Rhemensi,ad conciliandos eos adesse virum Dei. Cumque in palatio eiusdem ciuitatis cum Iosleuo Suessionensi Episcopo consedisset,& magna Cleri plebisque frequentia repleta domo,de pace tractaretur: Ecce misera mulier coram omnibus filium suum plenum,vt putabatur,dæmone ei offerens, misericordiam precabatur. Siquidem iam ipso die insurgens in matrem suam,pene eam occiderat,& mutus effectus, & surdus,& cæcus,apertis oculis non videbat,& stupentibus in eo sensibus omnibus,etiam sine intellectu permanebat. Compassus vero miseræ matri,quam maxime sensus doloris filius excruciabat,misero adolescenti blandiens,& piis manibus caput eius & faciem demulcens,alloqui eum cœpit. & quomodo in matrem suam manus mittere præsumpsisset,sciscitari. Ille vero ad se reuersus,peccatum suum continuo recognouit,& deinceps emendationem promittens, incolumis restitutus est matri suæ. In monasterio quoque,quod Alpense dicitur,inter cæteros,qui curam requirebant,infirmos,venit ad eum mulier,quæ caduco morbo laborabat. Hæc in ipsa hora cum staret coram eo,à repentino impetu mali illius corruit. Sed apprehensa manu eius,continuo erexit eam: nec tantum in hora illa,sed perfectè omnino curata est ab infirmitate sua.

Prædicit futura de duobus fratribus.

Nota propheticam gratiam.

Ecce tibi insidias sacanæ.

Ingens vis precũ eius.

Discordiarum conciliator. S. Bernardus

En quam facile curat tam miserũ hominem.

Epileptica celerrime sanat.

XIV.

Dvcissa Lotaringiæ fœmina quidem secundum sæculum nobilis,sed ignobiliter nimis victitans,cum vidisset aliquando in somnis illum hominem Dei,serpentes septem horribiles de vtero eius,manibus propriis extrahentem, postmodum ad religiose viuendum commonitione & doctrina eius conuersa vsque hodie se esse, de qua septem dæmonia eiecerit gloriatur. Noui clericum quendam,Nicolaum nomine,sæculo pene desperabiliter deditum, sed per eum de sæculo liberatum: qui cum in Claraualle monasticæ conuersationis habitum & ordinem suscepit,videns eos, qui de sæculi illuc naufragio confugerant,naufragij sui damna continuis lachrymis redimere, idemque ipse facere volens,nec valens præ duritia cordis sui: rogabat eum cum magno cordis dolore,vt sibi impetraret à Domino gratiam lachrymarum. Orauit,tantamque ei & tam continuam impetrauit compunctionem cordis cum gratia lachrymarum, vt vix aliquando inueniretur vultus eius in diuersa mutari,vel oculi sine lachrymis, cum iret per viam,vel cum quoli-bet loqueretur. Tot sunt & tantæ,quas in hunc modum de eo audiuimus & vidimus,virtutes & sanitates, & circa diuersas hominum necessitates diuersæ opitulationes,vt si omnes velim vel verbo vel scripto pronunciare, timeam ne fastidiosis incredulitatem,vel incredulis fastidium inueniantur generare. Aliquanta siquidem adhuc narrare volenti, plura se offerunt,non solum de præterito,sed & de præsenti,quæ vsque hodie non desinit operari. In omnibus autem operibus suis quam purus sit ei oculus intentionis manifeste denunciat corpus lucidæ operationis. Summos quippe honores Ecclesiasticos,& sæcularium principum fauores,quasi dignum eum prosequentes,non iactanter respuendo, sed religiose & rationabiliter declinando,quid in omni operatione sua semper quæsierit,quid ambierit,manifeste declarat. Mediolani,Rhemis,Clero eligente,populo acclamante, in Archiepiscopum nominatus est: Catalauni,Lingonis in Episcopum: & idipsum in multis iam aliis ciuitatibus actum fuisset,si consensus eius aliqua spes esse potuisset. Cumque dignus esset vt cogeretur,nescio quo iudicio Dei & singularis reuerentia sanctitatis, iam olim apud omnes obtinuit,ne aliquando ad aliquid contra voluntatem suam cogatur. Sed cum hoc modo huius mundi modò fugit honorem, omnium honorum non effugit authoritatem. Dignus in conscientiis omnium est,qui in timore & amore Dei timeatur & ametur: quo præsente,vbicunque fuerit,nil contra iustitiam audeatur: cui, vbicunque aliquid loquitur vel agit pro iustitia,ab omnibus obediatur. Et hac fultus authoritate, vbicunque necessarium est in Ecclesia Dei, cum obedientiæ vel charitatis vrget necessitas,nullam refugit incommoditatem laboris sui. Cuius enim voluntati tantum detulit,cuius consilio sic se humiliauit omnis tam secularis quam Ecclesiasticæ dignitatis altitudo: Reges superbi,principes & tyranni, milites sæculi huius & raptores, sic eum timent & reuerentur, vt videatur in eis impletum,quod in Euangelio Dominus legitur dixisse discipulis suis: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones,& super omnem virtutem inimici,& nihil vobis nocebit. Porro inter spirituales,& vbi spiritualia spiritualiter examinantur,longe rei alia authoritas est. Sicut enim dicitur per prophetam de sanctis animalibus, quia cum fieret vox super firmamentum,quod imminebat capiti eorum,stabant & submittebant alas suas: sic hodie vbique terrarum spirituales quique,loquente eo seu tractante,stant, cedendo præcedenti, & sensibus eius seu intelligentiis submittunt sensus suos omnes & intelligentias suas. Testantur hoc scripta eius,quæ vel ipse scripsit,vel alij scripserũt, sicut ex ore eius exceperunt. Tanta ergo virum illum sanctum vsque hodie & apud Deum & homines commendant sactarum insignia virtutum,testimonia circunuallant sanctitatis, charismata sancti Spiritus illustrant,quodque maius his omnibus & difficillimum est in humanis rebus, hæc ei omnia sine inuidia adesse videntur. Compescit autem ab eo inuidiam,quod omni inuidia maior est,inquantum nequitia cordis humani hoc sæpe cessat homini inuidere, quo non potest adspirare. Sed & ipse omnem inuidiam, aut mortificat exemplo humilitatis, aut mutat in melius

Gratiam lachrymarũ impetrat cuidã fratri

Multos episcopus recusat.

Magna eius apud omnes authoritas

Luc 10.

Ezech.1.

pronoca-

prouocatione charitatis, aut si nequior aut durior est: obruit pondere authoritatis. Quis enim tam affectuosæ peritiæ hodie inuenitur ad fouendam charitatem, vbi est: ad prouocandam, vbi non est? tam, ad quoscunque potest, beneficus, ad omnes beneuolus, tantam habens gratiam ad amicos, patientiam ad inimicos? Si tamen vllum aliquando habere potuit inimicum, qui nulli aliquandò voluit inimicari. Sicut enim amicitia non nisi duorum est, nec nisi inter duos amicos haberi potest: sic nec inimicitia, nisi duorum inimicorum est. Qui enim odit dilgentem se, non tã inimicus, quam iniquus est. Sed qui omnem hominem diligens, nullum aliquando inimicum habet virtute sua: nonnunquam est tamen quod patiatur, inimicante sibi gratis iniquitate aliena. Charitas autem, quæ totum eum possidet, patiens est, benigna est, sapientia vincens malitiam, patientia impatientiam, superbiam humilitate.

Qui diligẽtem se odit, non inimicus sed inimicus dicendus est. 1. Cor. 13.

Ea, quæ sequuntur, ad calcem primi Libri, eius authore defuncto, adscripsit Burchardus Abbas Balernensis.

PRÆSCRIPTVM opus, quod de vita sanctissimi viri Bernardi Clarævallis Abbatis, à venerabili Vuilhelmo, prideñ sancti Theodorici Abbate, sed tunc iam monacho Signiacensis cœnobij, ad quod desiderio solitudinis & quietis sese contulerat, conscriptum est, vsque ad tempus schismatis, aduersus Innocentium Papam à Petro Leonis conflati, digestum esse cognoscitur. Fuit autem præfato fideli viro specialis causa scribendi, amicitia & familiaritas, quibus viro Dei multo tempore coniunctus erat. Vnde & tantam apud illum inuenerat gratiam, vt vix alter magis inueniretur intimus ad secreta communicanda mutuæ dilectionis, ad spiritualium mysteriorum conferenda sacrosancta colloquia. Cuius familiaritatis gratia ex eo præcipue vsque modo prodit ad manifestationem: quia plures epistolas idem sanctus scripsit ad illum, in quibus, quantum sentiat de illo, liquet manifeste legentibus illas. Scripsit etiam ad ipsum librum Apologeticum, & alterum De gratia & libero arbitrio. Fuit tamen eidem Vuilhelmo, speciali valentior, generalis causa scribendi, videlicet vtilitas totius Ecclesiæ Dei, nè cum absconditur vas plenum thesauro desiderabili, ipse quoque thesaurus pariter abscondatur. Vnde non immerito conqueritur, qui exponi desiderat, dicens: Thesaurus inuisus, & sapientia abscondita, quæ vtilitas in vtrisque? Exponit iste diuitias salutis, thesaurum desiderabilem, nè lateat cum gleba, quod gleba non est, sed preciosissima margarita. Accidit tamen ei contra desiderium suum: quia, sicut ipse in præfatione sua veretur se denunciauit, præoccupatus morte, non expleuit, quantum animo concepérat stylo mandandum. Itaque qui accedit ad lectionem operis huius, facile satis intelliget, à quo perfectione pius puer & religiosus Bernardus, velut alter Benedictus, primordia conuersionis fuerit aggressus: qui & in vtero matris sanctificationem visus est accepisse, de quia concepta sunt præsagia futuræ sanctitatis illius, vitæ pariter & doctrinæ. Sicut refertur de illo, nunquam suxit vbera nutricis, nisi matris: vt cum lacte piæ matris pietatem sugeret, non errorem. Sunt infantes, qui pendentes ad vbera matrum vultu turbulento & totis oculis præfigurant, quales sint futuri. Sunt & alij, qui lactentes, lactantium mammas pugnis & capitibus quasi furiosi contundunt. At infans Bernardus bonæ indolis, exhibuit semper signa pietatis. De matris vtero exierunt cum illo indicia bonitatis, facies gratiosa, vultus placabilis, oculi columbini. Quicquid fuit illi ad indicium bonitatis ex dono naturæ, per donum gratiæ transiit in virtutem. Infans, nondum fans lingua fari videbatur gratia iam accepta. Auulsus à lacte, & transiens iam in puerum, iam aliquid maturum prætendebat, puerilia iura transcendens. Quid agere cœperit etiam adolescens, in præscripto narratur opere, ac deinceps vsq, ad vltimum perfectionis depingitur diligenter, quantum, sicut iam dictum est, licuit optimo pictori, sed præoccupato.

Ecclesiast. 20. Dominus Vuilhelmus primi libri author vitam defungitur, quæ restant à posteris conscribenda relinquens.

Multi literati, rhetores, philosophi, facti monachi in Claraualle. *Gen. 28.*

Nota humilitatem primorum monachorum Clarauall. lens.

Liber II. Authore Bernardo Bonæuallis Abbate.

PRÆFAT. VIRORVM illustrium gesta nonnulli Scriptorum laudibus attollentes, verbis ea solennibus celebrarunt, quantum excellentis ingenij & disertæ linguæ potuêre conamina. Cumq; tractator & opus, iunctis complexibus pari sunt fœdere coniugati, & ad propositum thema, vt dictum est, ordinandum, ingenium & eloquentia conuenerunt, prospere actum est, & ad quietum tranquillumque portum directo cursu materia dignè ordinateque dispositа appulit. Vbi verò sublimitas negocij sub imperito artifice naufraga elidi tur scopulis, & succumbente sensus habetudine, tractatoris lassatur præsumptio, serò de correctione initur consilium: quia quæ in multos effusa sunt, nec reuocari possunt, nec corrigi, & dissonantiam scripti & operum venustius esset abradi, quàm emendari. Hæc ego mecum reputans & reuoluens, omnino timeo nè sicut ipse multorum imprudentiæ soleo indignari, qui cum scientia & facundia careant, ad scribendum præcipites, cum se vehementer emunxerint, eliciunt sanguinem: ita & ego, si, quod supra me est, aggrediar, meipsum derisioni exponam. Quis enim ego sum, qui ad scribenda gesta sanctissimi viri Bernardi Clarævallis Abbatis adspirem, qui nostris temporibus singulari religione floruit & doctrina, cuius odor exinanitus vniuersam repleuit Ecclesiam, cuius gratia, cooperante Domino, signis & miraculis declaratur? Quot in monasterium eius literatos viros, quot rhetores, quot philosophos sæculi huius scholæ miserunt ad conuersationem theoricam & mores diuinos? Quæ non ibi floruit disciplina, vbi erant examina magistrorum, & egregij viri, exercitato intellectu insignes: qui adinuicem diuinis studiis inhærentes, multis gratiarum authoramentis inuicem seipsos edocent & accendunt? Quorum vnanimis vniuersitas cantat canticum graduum, & ascendens cum Iacob, in summitate scalæ in decore suo Deum videt, radiante corona perspicuum. Debuerant vtique viri illi, quibus nihil in aliqua gratia deest, hunc laborem assumere, & eorum esset, venerabili patri inscalpere monimenta, vt esset eorum studio delectabilis pagina, quam quasi viuentem traderent legendam discipulis, & perpes foret consolatio, secus positis reliquiis sacri corporis & sermonis. Sed extrema æmulari, & quæ homines lateant, Clarævallis consueuit humilitas: & proferre in publicum aliqua sui indicia, viri illi nobiles erubescunt, & quietiores eos facit contemptus & abiectio, quàm quælibet oblatio dignitatis, in qua sibi professio humilitatis periclitari videtur. Ob huiusmodi causas sese intra silentij cardines retinentes, magis in sacco eremi, quam in serico palatij delectantur: nec iam in stylo, sed in cruce gloriam quærunt. In hoc ergò, sicut & in cæteris eiusmodi, negociorum suorum sarcinas aliis libenter imponunt. Et nunc sublato venerabilis memoriæ domino Vuilhelmo, qui eiusdem viri sancti & glorioſa primordia feliciter & deuote conscripsit, ad meam exiguitatem huius operis deuenit petitio, & impoſuit mihi dilectæ Ecclesiæ charitas, vt coquam pulmentum filiis prophetarum. In quo si colocyntidas miscuero negligens, superiecta, vt confido, farinula amaritudinem condiet Eliseus: & excessus insipientiæ, obedientiæ bonitas condonabit.

4. Reg. 4.

Lud. II. IN EA tempestate Honorius Papa, cuius adhuc institutа nitent & redolent, viâ vniuersæ carnis ingressus est. Nec mora, in electione dissidentibus Cardinal. & diuisa Ecclesia, plures numero, & seniores cõsilio, vita probabiles, viri virtutũ, presbyteri, diaçones, Episcopi, Innocentiũ elegerunt, cuius vita & fama & ætas & sciẽtia digna sũmo sacerdotio habebatur.

Obitus Honorij Papæ II.

Innocenti⁹ substituitur An. 1130. Petrus Leonis Antipapa.

batur. At verò pars altera, infames ausus violentia, non ratione, corroborans, Petrum Leonis, ad hunc apicem adspirantem, fraudulentis machinationibus seorsum & præcipitanter nominauit Anacletum, & cæteris renitentibus ordinauit. Qui verò in parte catholica erant, electum suum solenniter ordinatum collocarunt in cathedra, & per loca illa, in quibus sessiones habent ex antiqua consuetudine Romani Pontifices, circumduxere, & pro tempore honor debitus Apostolicæ affuit dignitati. Ex tunc sanè circa Lateranense Palatium morabantur, nec erat eis iam tuta in domibus propriis mansio, cum eos acerrime Petri satellites infestarent. Ibi etiam diu resistere non valentes, per confœderatos sibi quosdam ex nobilibus Romanis, ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt. Sed nec in eis perseuerauit fidelitas: nam in breui aut fortitudine temeratiæ multitudinis, aut precio corrupti sunt. Nam Petro tam propria generis virtute, quam adhærentium sibi affinitate, multitudo tanta erat, vt fere eum tota ciuitas sequeretur, vel pecuniis, vel commodis obligata. Congregauerat sane opes innumeras in exactionibus curiæ, & in legationum negociationibus, quas ad expectandas nundinas reseruârat. Insuper ex *paterna census ampla congerie, eatenus sigillata, modo distributa in populum, ad fas, ad nefas venalem plebem armauerat. Quibus erogatis, donaria Regum in ornamentis ecclesiæ ab ipsis euulsit altaribus: & cum calices frangere, & Crucifixos aureos membratim diuidere ipsi prophani Christiani vel timerent, vel erubescerent, quæsiti sunt Iudæi, qui ad derisionem religionis nostræ, sacra vasa & imagines Deo dicatas, audacter comminuerent. Igitur quisque pro modo suo secundum maius & minus conducti ad scelus, sacramentis generalibus publicè Petro vendiderunt assensum, & in omnem sanguinem manus exposuerunt & arma, & quotidianis congressibus partem, quæ cum Innocentio erat, maledictis insectabantur & gladiis. Habuere igitur serui Dei consilium, & qui vi humana tueri se *poterant, cedere elegerunt. Et prouocatis clam nauigiis, de ore Leonis & de manu bestiæ per Tyberim in mare Tyrrhenum elapsi, prosperis ventis carbasa impellentibus, citò in portu Pisano feliciter appulerunt. Audito tantorum virorum aduentu, & cognita causa, propter quam de vrbe exierant, gratulata est Pisa, quod ad se Romani nominis gloria transferretur, & illis perpetuæ sibi infamiæ insculpentibus notam, sibi nominis æterni & perennis famæ inscriptio pararetur. Occurrunt ergò honorati & consules, & domini Papæ pedibus aduoluti, gratias agunt, quod eos tanto dignos iudicasset honore, vt eorum eligeret vrbem, quam propria dignaretur illustrare præsentia. Tua est, inquiunt, ciuitas, nos populus tuus: nostris stipendiis famulamur tibi: immo in vsus tuos respublica, quicquid apud se repositum habet, exponet. Nihil duplicitatis inuenies in Pisanis: non modo adhærebunt, modo resilient: modo iurabunt, modo iuramenta dissoluent. Non inhiat populus iste rapinis domesticis & cædibus intestinis. Non est gens nostra domi audax, nec extra meticulosa. Nos nec serui sumus, nec domini: sed conciues & fratres, honore inuicem præuenientes, non seditiosis ausibus alterutrum prouocantes. Domi mansuetudine vtimur: fortitudinem nostram sæpè extranei experiuntur. Nos, Pœnis subactis, & Balearibus insulis subiugatis, terra marique de piratis & dyscolis triumphantes, Reges eorum captiuos in vinculis Pisam induximus: de quorum spoliis & varia supellectili hodiè in aduentu tuo ornantur compita & plateæ, & lætabunda ciuitas coronatur. Post huiusmodi verba populo obuiam procedente, præ innumerabili multitudine vix patebat aduenientibus via: sed pedetentim procedentes, desideratam sui copiam prospicientibus per fenestras matronis & virginibus & paruulis Cardinales præbebant, & porrectis hinc inde benedictionibus, vsque ad beatæ Mariæ canonicam, dominus Papa cum comitatu suo glorioso deductus, & honorificè susceptus est. Præmissi, antequam de vrbe egrederetur, à domino Papa in Gallias fuerant nuncij, qui dissensionis & schismatis à Petro facti ordinem Gallicanæ intimarent ecclesiæ, & hortarentur Episcopos, vt in vltionem præsumptionis huius accingerentur, & damnata parte schismatica, subscriberent vnitati. Necdum vero ad plenum tenor operis innotuerat Episcopis, nec priuatim quisquam commodare præsumpsit consensum, donec collecto Stampis generali conuentu, in commune decernerent, quid reciperent, quid damnarent. Neque enim Francia, cæteris regionibus procliuibus ad schismata, aliquando Guiberti vel Burdini susceptione fœdata est, nec malignorum acquieuit erroribus, nec fabricata est idolum in Ecclesia, nec venerata in Petri cathedra monstrum. Nec enim talibus in causis principalia aliquando terruerunt edicta, aut generalibus vtilitatibus priuata commoda prætulerunt. nec declinantes in partem, personis detulere, sed causis. Sed si quid oportuit, fortiter persecutionibus obuiarunt, nec damna, nec exilia formidarunt. Conuocato igitur ad Stampas concilio, Abbas sanctus Clarauallensis Bernardus, specialiter ab ipso Rege & præcipuis quibusque Pontificibus accersitus, sicut postea fatebatur, non mediocriter pauidus & tremebundus aduenit, periculum quippe & pondus negocij non ignorans. In itinere tamen consolatus est eum Deus, ostendens ei in visu noctis, Ecclesiam magnam concorditer in Dei laudibus concinentem, vnde sperauit pacem sine dubio prouenturam. Vbi verò ad locum ventum est, celebrato prius ieiunio, & precibus ad Deum fusis, cum de eodem verbo tractaturi Rex & Episcopi principesque consedissent, omnium vnum consilium fuit, vna sententia, vt negocium Dei famulo imponeretur, & ex ore eius causa tota penderet. Quod ille, timens licet & tremens, monitis tamen fidelium virorum acquiescens, suscepit: & diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam & famam prioris electi, aperuit os suum, & spiritus sanctus impleuit illud. Vnus ergò omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus summum Pontificem Innocentium nominauit, & ratum esse omnes pariter acclamauerunt. Et decantatis ex more laudibus Deo, obedientiam deinceps polliciti, electioni Innocentij omnes pariter subscripserunt. Interea dominus Papa, multis in Pisis & in Tuscia, & in aliis prouinciis potestatiuè dispositis, vale faciens Pisanis & gratias agens, in Prouinciam nauigio delatus est: & Burgundiam transiens, Aurelianum peruenit. Vbi occurrentibus Episcopis, à Rege piissimo Francorum Ludouico alacriter & honorifice susceptus est. Inde à Gaufredo Carnotensi Episcopo magnarum virtutum viro, Carnotum deducitur: vbi etiam Anglorum glorioſus Rex Henricus cum maximo ei Episcoporum & procerum comitatu occurrit. Hunc quoque Regem venerabilis Abbas ad eum præmissus adduxit: quem vix persuasit Innocentium recipere, ab Episcopis Angliæ penitus dissuasum. Cum enim omnimodis recalcitraret & detrectaret, ait: Quid times? Times peccatum incurrere, si obedias Innocentio? Cogita, inquit, quomodo de aliis peccatis respondeas Deo: istud mihi relinque: in me sit hoc peccatum. Ad hoc verbum persuasus Rex ille tam potens, etiam extra regnum suum domino Papæ occurrit vsque Carnotum. Multa ibi dicta & facta sunt, multaque ibi sæcularia & ecclesiastica negocia definita. Reuersi de Germania legati domini Papæ tam Episcoporum quam Regis consensum & literas detulerunt, & deprecationem publicam, vt ad eos transiens, suam eis desideratam exhiberet præsentiam. Facile enim persuasi sunt recipere eum, quem iam cæteri recepissent. Sed detinuit eum dilectio & deuotio ecclesiæ Gallicanæ, & singuli & omnes visitationem Apostolicam expetebant. Perlustrata igitur Francia, Rhemis conuocauit concilium: in quo multis ad honorem Dei dispositis, Regem Ludouicum, viuente patre, pro Philippo fratre coronauit in Regem, & vnxit. In omnibus dominus Papa Abbatem à se separari non patiebatur: sed cum Cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed & priuatim, quotquot habebant negocia, virum Dei secretius consulebant. Ipse verò audita referebat ad curiam, & oppressis patrocinia exhibebat. Igitur soluto concilio, Leodium dominus Papa Romanorum Regi occurrit, & honorifice quidem susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidem importune idem Rex institit, tempus se habere reputans opportunum, Episcopo-

*paterni.

*fort.non

Pisani Pænos & Baleares insulas subigunt.

Francia omnium olim regionum Christianissima.

Synodus Stampensis in Galliis.

Visio S Bernardi.

Vide quàm sit vir sanctissimus.

Innocẽtius Papa honorificè suscipitur in Gallis

Item à Rege Angliæ. Item S Bernardi.

Item à Germanis Concilium Rhemense, præsente Papa.

An. 1131.

piscoporum sibi restitui inuestituras, quas ab eius prædecessore Imperatore Henrico per maximos quidem labores & pericula multa, Romana Ecclesia vendicârat. Ad quod verbum expauere, & expalluere Romani, grauius se apud Leodium arbitrari periculum offendisse, quam declinauerant Romæ. Nec consilium suppetebat, donec murum se opposuit Abbas sanctus. Audacter enim resistens Regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira authoritate compescuit. Rediens autem à Leodio, Clarauallem dominus Papa per semetipsum voluit visitare. Vbi à pauperibus Christi, non purpura & byssо ornatis, nec cum deauratis Euangelus occurrentibus, sed pannosis agminibus scopulosam baiulantibus Crucem, non tumultuantium classicorum tonitruo, non clamosa iubilatione, sed suppressa modulatione affectuosissimè susceptus est. Flebant Episcopi, flebat ipse summus Pontifex, & omnes mirabantur congregationis illius grauitatem, quod in tam solenni gaudio omnium oculi humi defixi, nusquam vagabunda curiositate circunferrentur: complosis palpebris ipsi neminem viderent, & ab omnibus viderentur. Nihil in ecclesia illa vidit Romanus, quod cuperet: nulla ibi suppellex eorum solicitauit adspectum: nihil in oratorio nisi nudos viderunt parietes. Solis moribus poterat inhiare ambitio: nec damnosa poterat esse fratribus huiusmodi præda, cum minui non posset absportata religio. Gaudebant omnes in Domino, & solennitas non cibis, sed virtutibus agebatur. Panis ibi opicus, pro simila: pro careno, sapa: pro rhombis, olera: pro quibuslibet deliciis, legumina ponebantur. Si fortè piscis inuentus est, domino Papæ appositus est, & adspecta, non vsu, in commune profecit. Inuidit diabolus, & seruorum Dei gloriam, quos tanti hospitis nobilitauit præsentia, ferre non valens, dum in choro alacriter psallerent & deuote, præsentibus etiam nonnullis ex Cardinalibus, qui in auditu & adspectu eorum delectabantur, aliquantos fratrum horribili pauore turbauit. Nam & vnus præ cæteris occupatus, blasphema quædam verba locutus: Discite, inquiens, ego sum Christus: & alij plures territi & tremebundi, ad beati patris vestigia confugerunt. At ille conuersus ad cæteros: Orate, inquit: ac deinceps sub silentio ipsos, qui turbati videbantur, eduxit atq; compescuit: vt nequissimus ille, qui conuentum pieratis transferre conabatur in theatrum, & scholam innocentiæ in derisum, non, vt putabat, æstimationem religiosorum hominum corrumpere posset, sed se proderet, & conatus suos experiretur infirmos. Tanta siquidem celeritate omnia sunt sedata, vt personas illas, quæ prope adstabant, omnino latuerit quod acciderat, & malignus hostis velociter increpatus, non modo scandalum eis, quod parabat, inferre nequiuerit, sed nec ad illorum notitiam rem perferre factumq; est ex eo, vt diligenti solicitudine & ampliori custodia se fratres munirent, & merito, & numero, & possessionibus deinceps cresceret Clarauallis: & multiplicatis conuentibus, ferè per omnem latitudinem loci illius dilataretur religio, ipse etiam Abbas sanctus amplius solito miraculis clareret & signis.

Imperator cõpescit S. Bernardus.

Papa venit in Clarauallem.

Attende inuidiam diaboli, qui vt leo rugiens temper quærit perturbare gregem Domini.

II. Longas in Galliis facere moras dominus Papa non potuit: sed sicut inter se & Regem Lotarium condixerant, Romam ei occurrit, & vi exercitus in Lateranense palatium deductus est. Multi etiam ex nobilibus Romanis, fideles Ecclesiæ, eum honorificè susceperunt. Verum Petrus Leonis, non ponens Deum adiutorem suum, sed confœderatorum stipatus * malitia, in editioribus turribus manens, Lotarij ludificauit virtutem: & interdicens suis congressus publicos, nec sibi securitatis suæ fecit periculum, nec causas conflictus hostibus dedit: sed tamen liberum eorum discursum machinis superioribus & obstaculis variis impediuit. Vitauit etiam obstinatissimè Imperatoris colloquium, nec minis, nec blandimentis flexus est, nec de statu suo consilium cuiuslibet personæ admisit. Relicto igitur Romæ Innocentio, alias Imperator digreditur. Petrus verò post eius discessum crebros mouens per vrbem discursus, fidelium cædibus inhiabat. Intelligens igitur Innocentius Romam sibi infructuosam eo tempore, ad horam cessit, nè præsentia sua illius bestiæ rabiem efferaret: Et rursus Pisas reuertitur, ibique aggregatis totius Occidentis Episcopis, aliisque religiosis viris, magnæ gloriæ synodus celebratur. Affuit per omnia & consiliis & iudiciis, & diffinitionibus omnibus sanctus Abbas, impendebaturque ei reuerentia ab omnibus, & exsudabant ante limina eius sacerdotes: non quod fastus, sed quod multitudo communem prohiberet accessum: & aliis egredientibus, alij introibant, ità vt videretur vir humilis, & nihil sibi de his honoribus arrogans, non esse in parte solicitudinis, sed in plenitudine potestatis. Actiones concilij longum est prosequi: summa tamen in excõmunicatione Petri, & irregressibili * factorum eius delectione constitit, & vsque hodie hæc sententia perseuerat. Soluto concilio, ad Mediolanenses reconciliandos dominus Papa Abbatem Claræuallis, quem multis supplicationibus expetierant, & Guidonem Pisanum, & Matthæum Albanensem Episcopum à latere suo direxit, qui schisma per Anselmum in eadem vrbe factum abluerent. Abbas ergò cum prædictis viris, quos à domino Papa collegas acceperat, addidit consortio & communi consilio virum venerabilem Gaufredum Carnotensem Episcopum, cuius innocentiam & synceritatem in multis probauerat. Et visum est Cardinalibus bonum, vt tanto adiutore negocium tanti ponderis fulciretur. Transcenso itaque Appennino, vbi audierunt Mediolanenses, Abbatem desideratum finis finibus propinquare, longè à ciuitate milliaribus septem omnis ei populus obuiat: nobiles, ignobiles, equites, pedites, mediocres, pauperes, quasi de ciuitate migrarent, proprios lares deserunt, & distinctis agminibus, incredibili reuerentia suscipiunt. Omnes pariter delectantur adspectu: felices se iudicant, qui eius possent frui auditu. Deosculabantur pedes eius vniuersi: & licet hæc ille molestè acciperet, nulla poterat pronos & deuotos ratione compescere, nulla interdictione repellere. Vellicabant etiam pilos, quos poterant, de indumentis eius, & ad morborum remedia de pannorum laciniis aliquid detrahebant: omnia sancta, quæ ille tetigisset, iudicantes, & se eorum tactu vel vsu sanctificari. Præcedentes itaque & subsequentes, lætabundis acclamationibus applaudebant Abbati, & diu inter agminum spissamẽta detentum, tandem solenni reddidere hospitio. Et cum tractatum esset in publico de negocio, propter quod tam vir Dei, quam Cardinales aduenerant, oblita fortitudinis suæ ciuitas, omni feritate deposita, se ità Abbati substrauit, vt obedientiæ eorum non incongruè ille posset aptari poëtæ versiculus: Iussa sequi, tam velle mihi, quam posse, necesse est. Pacatis omnibus reconciliata ecclesia, * formatis inter plebes concordiæ pactionibus, alia cœperunt nasci negocia, & insanienti diabolo, & in quibusdam obsessis corporibus debacchanti oppositum est vexillum Christi, & increpante viro Dei de possessis atrijs, superueniente eminentiori virtute, territa & tremebunda diffugêre dæmonia. Eccè noua legatio, non Romanum pragma circunferens, sed diuinis legibus fidei pragma allegans, prolatis in medium literis, sanguine Christi, conscriptis, & bullа Crucis impressis: quæ figura authoritate sua terrestria & inferna sibi subdit & curuat. Inaudita est nostris temporibus tanta populi fides, tanta in homine virtus: inter quos religiosa erat contentio, cum signorum gloriam Abbas credulitati eorum, illi vero sanctitati Abbatis ascriberent, & hoc de eo indubitanter sentirent, vt quicquid à Domino peteret, impetraret. Adducunt ergò ad eum nihil hæsitantes mulierem omnibus notam, quam septem annis immundus vexauerat spiritus: & postulant supplices, vt in nomine Domini dæmoni imperet fugam, & mulieri restituat sospitatem. Quæ populi fides non minimam verecundiam viro Dei ingerebat, & humilitate magistra conscius sibi, inconsueta experiri non præsumebat: & instante petitione populi, erubescebat, si charitati postulantium obstinatius resisteret: & videbatur ei, quod offenderet Deum, & omnipotentiam eius diffidentia obnubilare videretur, si à fide populi fides propria dissentiret. Aestuabat igitur secum, & licet signa non fidelibus fieri oportere assereret, ausus tamen suos Spiritui sancto committit: & orationi incumbens, cælitus à lapsa virtute, satanam in spiritu fortitudinis increpat & fugat, mulierem reddit

Innocentium Papã Imperator reducit in vrbem. Ann. 1133.

* militiæ.

Petri Leonis pertinacia.

Crudelitas eius.

Concilium Pisanum præsente Pontifice. Ann 1134.

* fautorum

Mediolanẽsium erga S. Bernardũ mirum studium & reuerentia.

* formatis

Mediolanẽses conciliãtur per eum

Fugat dæmones ab obsessis Mediolani

Attẽde ignitam eius charitatem 1. Cor. 14.

Sanat dæmoniacam, admiranda populi gratulatione & applausu.

reddit incolumem & quietam. Lætabantur qui aderant, & leuantes manus ad sidera, Deo, qui de excelso eos visitauit, gratias agunt. Auditum est verbum, & percrebuit fama, & repente totam perculit vrbem, per ecclesias, per prætoria, per compita omnia. Conueniunt vndique, de viro Dei sermo habetur vbique: dicitur publicè, nihil ei impossibile esse, quod à Domino postulet, & preces eius apertas Dei aures credunt, & dicunt, & prædicant, & affirmant. Nec possunt adspectu eius vel auditu vllo modo satiari: itruunt alij in præsentiam eius: alij, donec exeat, præ foribus præstolantur. Cessatum est ab officiis & artibus: tota ciuitas in hoc spectaculum suspensa est. Concurrunt, postulant benedici: & tetigisse eum, singulis salutare videtur. Tertia die ad ecclesiam sancti Ambrosij, diuina celebraturus mysteria seruus Dei procedit. Vbi expectante innumera populi multitudine, inter ipsarum Missarum solennia, dum clericis cernentibus ipse secus altare sederet, paruulam ei puellam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus, orant vt miserè subueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita supplicatione adstantium, intuitus personam dentibus frendentem & stridentem, vt etiam intuentibus esset horrori: compassus est ætati, & vehementiæ anxietatis illius condoluit. Patenam igitur calicis, in quo diuina celebraturus erat mysteria, postulat: in

Aqua digitis suis infusa curat puellam dæmoniacam.

quam digitis superfuso latice, intra se orans & de Domini virtute confidens, ori puellæ salubrem potum applicat, & corpori eius stillam medicinalem infundit. Nec mora: quasi vreretur satanas, infusionis illius virtutem ferre non potuit: sed vrgente intrinsecus Crucis antidoto, festinanter egrediens, vomitu sordidissimo tremebundus erupit. Sic persona purgata, diabolo profugo & confuso, laudes debitas canit ecclesia, & post acclamationes lætabundas alacer populus ibidem, donec diuina compleantur mysteria, immobilis perseuerat. Sub adspectu itaque omnium incolumis puella à suis domum reducitur, & vix tandem à populo dimissus, ad hospitium vir Dei reuertitur. Nescio quo

Esaiæ 34.

Nota in scismate licentiam dæmonum & sæuitiam apud Mediolanenses.

Dei iudicio, ea tempestate in Mediolano, iuxta illud Esaiæ verbum, pilosi clamabant, alter ad alterum, & occurrebãt onocentauris dæmonia, & effrenatis discursibus plurimos infestabant, nec erat, qui insolentiæ eorum resisteret, cum diu sub Anselmi schismate, qui Petri fautor extiterat, sacerdotes gementes, virgines squalidæ, sanctificationes maledictæ, altare pollutum, iram Dei in populum prouocassent. At verò in viri Dei aduentu, abdicatis indè Anselmi præstigiis, & ad Sedis Apostolicæ obedientiam sub Innocentio reuocata ecclesia, impedita illa dæmonum licentia, quotidie ad preces viri Dei diffugiebat diabolus, & si quando resistere conabatur, in ipso conflictu succumbens, gloriosius pellebatur.

INTER eos ergo, qui vexabantur, mulier grandæua, ciuis Mediolanensis, & honorata quondam matrona, vs. III.
que ad ecclesiam beati Ambrosij, post beatum virum à multis tracta est. In cuius pectore pluribus annis diabolus sederat, & iam ità suffocauerat eam, vt visu & auditu & verbo priuata, frendens dentibus, & linguam in modum promoscidis elephantinæ protendens, monstrum, non fœmina, videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis, flatus fœtidus, inhabitatoris satanæ colluuia testabantur. Hanc cum adspexisset vir Dei, nouit inhærentem ei & inuisceratum diabolum, nec facile egressurum de domo, quam tanto possederat tempore. Conuersus igitur ad populum, cuius innumera aderat multitudo, orare iubet attentius, & Clericis ac monachis, secum iuxta altare consistentibus, mulierem ibidem iubet constitui & teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica, non naturali virtute, recalcitrans, non sine aliorum iniuria ipsum Abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuetè ille contempsit, & in eius expulsionem, non indignatione iræ, sed pacifica & humili supplicatione, Deum inuocat adiutorem, & ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quoties tamen eandem hostiam signat, toties ad mulierem conuersus, eodem signo

Non fert signum Crucis improbus dæmon

Crucis edito, spiritum nequam fortis athleta impugnat. Nam & ille malignus, quoties aduersus eum signum Crucis intenditur, percussum se indicans, acrius sæuit: & recalcitrans contra stimulum, quidnam toleret, prodit inuitus. Expleta autem oratione Dominica, efficacius hostem aggreditur vir beatus. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, & mulieris capiti superponens, talia loquebatur: Adest, inique spiritus, iudex tuus, adest summa potestas: iam resiste, si potes. Adest ille, qui pro nostra salute passurus: Nunc, inquit, princeps huius mundi eijcietur foras. Hic illud corpus, quod de corpore Virginis sumptum est, quod in stipite Crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod videntibus discipulis ascendit in cœlum. In huius ergo maiestatis terribili potestate tibi spiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & vltra manere non valens, atrocius afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus, habens: rediens sanctus pater ad altare, fractionem hostiæ salutaris ritè compleuit, diffundendamque in populo pacem ministro dedit: & confestim pax & salus integra reddita est mulieri, & Iniquus ille vitifica mysteria quantæ sint

De corporali Christi præsentia in Eucharistia, habes hic exemplum memorabile.

Dæmoniaca restituitur sanitati.

efficaciæ & virtutis, non confessione, sed fuga coactus, ostendit. Fugato diabolo, mulier, quam in tantorum sartagine tormentorum carnifex pestilens tanto tempore frixerat, mentis suæ compos effecta, redditis cum ratione sensibus, reuoluta intra fauces lingua, confessa Deum, gratias egit, & intuita curatorem suum, pedibus eius aduoluta est. Ingens per ecclesiam attollitur clamor: omnis ætas iubilat Deo: personant æramenta: benedicitur ab omnibus Deus: excedit veneratio modum, & seruum Dei supra hominem, si dici fas est, liquefacta charitate ciuitas veneratur. Audiebantur hæc, quæ Mediolani fiebant, & per totam Italiam viri Dei discurrebat opinio, & diuulgabatur vbique, quod surrexisset propheta magnus, potens in opere, & sermone: qui inuocato nomine Christi, & infirmos curaret, & obsessos à dæmonibus liberaret. Maxima quidem ei erat in curationibus ægritudinum gratia, sed in

En quanti facit religiosa plebs Mediolanensis panem & aquam à viro Dei benedicta.

dæmonibus eliminandis frequentior operatio erat: quia copiosior vexatorum numerus ad experta subsidia currebat, & maiorum operatio virtutum, minores obscurabat effectus. Iam verò præ frequentia populi, qui à manè vsque ad vesperam foribus assidebat, oppressiones vulgi propter corporis imbecillitatem non ferens, ad fenestras domus procedens, se eis conspiciendum præbebat, & eleuata manu benedicebat eis: panes quoque & aquam deuehebant secum, quibus benedictioni eius suppositis, domum, ea pro beneficiis sacramentalibus referebant. Ex vicinis sanè castellis, & vicis, & vrbibus multi ad virum Dei confluxerant, & communia tam aduenarum quàm ciuium in Mediolano studia erant, prosequi sanctum, expetere beneficium, audire verbum, videre signum: & doctrina ac miraculis vltra, quam credibile est, delectabantur. Aderat inter eos quidam ex suburbanis, qui puerum dæmoniacum illuc adduxerat. Qui repente coram omnibus, ad signum Crucis quod vir Dei edidit, de baiuli sui brachiis ruit, & elisus humi, quasi mortuus sine vllo sensu immobilis visus est: neque vox, neque halitus erat in eo: tantum circa præcordia exiguus ei supererat vapor. Dant ei cæteri locum, vt posset procedere & admitti ad virum Dei semineci pueri

Nota quibus rebus crucietur diabolus, & eius administri hæretici.

baiulus, & attonita multitudo, tam miserabilis casus præstolabatur euentum. Ingressus igitur ad virum Dei homo est, & puerum stupidum, nec aliquid sentientem ante pedes Abbatis exposuit, & ait: Puer iste, domine pater, quem ante pedes tuos posui, iam triennio est vexatus à dæmone acerrimè, & quoties vel ecclesiam ingreditur, vel salibus exorcizatis adspergitur, vel signum ei Crucis imponitur, vel Euangelium audire compellitur, vel diuinis interest sacramentis, offenditur habitator eius diabolus, & torquetur atrocius. Dumque modò cum cæteris ego pro foribus expectarem, signum sanctæ Crucis figurante te, & extendente in populos manum, sacramentalium signorum virtute exacerbatus diabolus, vehementius solito totus ad pueri vexationem se contulit, & sicut vides, totum corpus eius occupans, fetè etiam ei vitalem spiritum intercluſit. Sed & ipſe puer, cum audita esset apud nos gratiæ, quam

tiæ,quam à Deo accepisti,opinio:ex aliorum curationibus suam sperans salutem, rogauit me, vt ad te eum adducerem. Obsecro igitur per misericordiam Dei, vt & laboribus meis,qui in eius custodia operam damnosam & periculosam impendo,& illius miseriæ,quæ tanta est, quantam ipse oculis probas, pio & consueto affectu subuenias, & rabiem dæmonis non vsquequaque procedere patiaris.Flebat igitur,& lachrymis ora perfusus,præsentes quoque commouit, vt omnes pariter supplicarent. Tunc vir Dei,confidere eos in Dei misericordia iubens, baculo arundineo, cui innitebatur,collum pueri leniter tangit.Sed & frater eius Gerardus, volens experiri, quæ à rustico dicta fuerant, latenter dorso eius signum Crucis impressit. Cumque prius sine motu & sensu,necvdens, nec audiens, ante pedes Abbatis diu extensus pauimento hæsisset, ad tactum baculi & ad signum Crucis infremuit, & turbatus ingemuit.Iubet igitur Abbas super proprium lectum eum poni. At ille, quasi ex iniuria offensus, reiecit se in pauimentum, & stridebat dentibus, & mordebat procuratorem suum: & capillis eorum, qui aderant, manus iniiciens, quo poterat conatu,se ab eorum manibus abstrahebat,& ab eis vix teneri poterat.Eia [inquit Abbas] ad lectum nostrum eum reducite. Orante itaque Abbate, & fratribus in oratione prostratis, quasi ardentibus paleis, quæ in lecto continebantur, diabolus vereretur, tormento æstuantis vi diuina propinquante, passionem clamoribus testabatur. Iubet ergo vir sanctus in os patientis aquam benedictam infundi. Quam ille pressis labiis & dentibus non admittens, vix tandem cuneo infixo dissoluente presturam,vellet nollet, intra fauces & guttur recepit. Confestimque vt penetrans sanctificatio ad interiora descendit, quasi infuso antidoto, vis maligna erupit, & vomitu sordidissimo,quasi torrentis impulsu,festina præcipitatione rotatus, cum ingenti contumelia dæmon exiuit. Repentè, qui videbatur mortuus,viuit:& de lecto Abbatis quietus & incolumis surgens, patruumque amplexatus: Deo gratias, sanus sum, inquit. Gratias agunt omnes communiter Deo, & qui modò flebant, lætabantur: foris clamor effunditur: res intus gesta,supra tecta solenniter prædicatur:tota ad spectaculum conuenit ciuitas:benedictus Deus in Abbate,tanti operis patratore,totius plebis requiescit affectus. Febricitantibus multis idem sanctus manus imponens, & aquam benedictam porrigens ad bibendum, sanitatem obtinuit : aridas manus & membra paralysi dissoluta tangens, incolumitati restituit:cæcis etiam sub multorum testimonio in eadem ciuitate,vt viderent,impositio signo Crucis, à patre luminum potenter obtinuit. Peridem tempus Albanensis Episcopi, quem Dominus Papa in eadem legatione sibi collegam dederat,gratia tractandorum negociorum hospitium intrauerat, & de his, quæ iniuncta fuerant, agebant adinuicem:cum repente irruit super eos adolescens,cuius arida erat manus & retorta ad brachium: & aduolutus pedibus eius, suppliciter postulat sanitatem. Ille alias occupatus, benedixit quidem & abire præcepit, & nè amplius sibi molestiam faceret,verbis solito seuerioribus interdixit. Recedebat ille,non consecutus quod quæsierat, cum venerabilis Episcopus sub omni celeritate eum regredi iubet,& manu arreptum tradit Abbati: Hunc, inquit, qui minimè beneficium consecutus,tibi vt recederet,obediuit, tu nè claudas viscera misericordiæ: quinpotius tu obedi, & virtute obedientiæ, me iubente, adstrictus, fac quod postulat, largire quod petit: & confidens in eius virtute, per quem expetit sanitatem,postula,& impetrabis:vt & tu de Dei munere,& ille de optata gloietur salute. Ad præceptum Episcopi Abbas apprehensa manu pueri,inuocauit Dominum & exaudiuit eum: & signo Crucis edito, nerui, qui obriguerant, extensi sunt, & caro, quam assidens congelauerat morbus, redeunte sospitate ità mobilis facta est & flexibilis,vt dicto citius languidum diu membrum conualuerit. Obstupuit Episcopus, tam repentinæ virtutis admirans effectum, & mira ex tunc veneratione virum Dei coluit, & miraculorum eius ipse testis extitit & relator. Coëgit igitur Abbatem, vt secum ea nocte cœnaret : Cuius rei assensum vix & cum magna difficultate obtinuit, eadem taxat ratione suasum, quod intolerabilis populus vndique expectaret, nec sine periculo egredi posse videretur. Inter cœnandum verò, paropsidem, in qua Abbas comederat,Episcopus ministro familiari seruandum tradidit,& præcepit,vt seorsum reconditam, cum omni diligentia custodiret. Elapsis exinde aliquot diebus, idem Episcopus febrium vehementi ardore corripitur: & recordatus hominis Dei, familiarem iubet accersiri ministrum: Discum,inquit,Abbatis,quem nuper tradidi conseruandum, huc aduehere nè cunctetis. Cumque ille obtulisset allatum:Infunde,inquit, aquam in eo,& panis exiguas buccellas conscinde. Quod cum factum esset, confidens in Domino,& Abbatis precibus se commendans , comedit & bibit, & absque dilatione conualuit. Augebatur aduentantium numerus, & mirifica opera populos ad se inuitabant, nec vsquam viro Dei dabatur requies, dum ex lassitudine eius alij sibi requiem procurarent. Abeuntibus occurrebant aduenientes , & succedebant sibi beneficia mendicantes.Inter quos miles quidam in vlnis suis puellam ad virum Dei attulit,quæ ità exosam habebat lucem, vt semper clausis palpebris, etiam brachium opponeret oculis, nè aliquo modo aliqua lucis particula se ei ingereret. Auellebantur aliquando oppositabrachia violenter, & cum ei lumen se infunderet,clamabat & flebat:& erat ei calamitas pro cruciatu, & lux visa quasi aculeos eius cerebro infigebat. Benedicit infantulæ vir Dei, & signaculum Crucis faciens super eam,tranquilliorem dimittit:& dum domum referretur,vltrò aperit oculos, & pedes sine vectore ipsa reuertitur.Et ipso in loco mulierem à dæmonio vexatæ, multis adstantibus, à patre misericordiarum idem sanctus obtinuit sanitatem.

V. IAM Papiam aduenerat,& fama virtutum aduentum eius præcesserat, & cum debito gaudio & apparatu tantæ gloriæ virum ciuitas lætabunda suscepit. Et nè diu populi desiderium dilatio suspenderet,qui,sicut Mediolani miracula facta audierat, signum ab eo optabat videre:aduenit post eum repentè rusticus quidam, qui de Mediolano secutus eum fuerat, vxorem dæmoniacam secum adducens, quam ante pedes eius, lachrymabili voce intrinsecas protestans anxietates, deposuit. Nec mora:in contumeliam Abbatis per os miseræ mulieris diabolus locutus est, & irridens seruum Dei : Non me, inquit, de anicula mea hic , parulos edens & brassicas deuorans , expellet. Multa in hunc modum in virum Dei iactabat conuicia,vt blasphemiis prouocatus, impatienter ferret opprobria,& confunderetur in præsentia populi,cum lacessiri se indignis audiret sermonibus. Sed vir Dei astutias eius intelligens, irrisorem irrisit, & vltionem ipse non expetens , sed ad Deum remittens , ad ecclesiam sancti Syri dæmoniacam duci præcepit. Voluit quippe curationis illius gloriam dare martyri , & primitias operationum virtuti eius ascribi. At verò Sanctus Syrus ad hospitem suum remisit negocium , nec in ecclesia sua quippiam sibi deferens, intactum opus reduci ad Abbatem voluit. Reducitur igitur mulier ad Abbatis hospitium , garriente per os eius diabolo,& dicente: Non me Syrulus eiiciet: non me expellet Bernardulus. Ad hæc seruus Dei respondit : Non te Syrus,nec te Bernardus eiiciet:sed Dominus Iesus Christus. Et conuersus ad orationem,pro salute mulieris Domino supplicabat.Tunc verò spiritus nequã,velut priori improbitate mutata: Quam libens, inquit, egrederer ab hac anicula mea,nihil in ea sentiens,nisi molestiam magnam:quàm libens egrederer,sed non possum.Interrogatus causam: Quia necdum vult magnus Dominus,inquit.Cui sanctus:Et quis est magnus Dominus?Et ille: Iesus Nazarenus. Ad quem rursum vir Dei: Vndè enim Iesum nosti, aut si vnquam eum vidisti? Vidi, inquit. Vbinam eum vidisti?In gloria. Et tu in gloria fuisti? Fui quidem. Et quomodò inde exîsti? Cum Lucifero, inquit,multi cecidimus. Hæc autem omnia voce lugubri per os vetulæ, audientibus omnibus, loquebatur. Respondente autem sancto Abbate: Nunquid in illam gloriam redire velles,& restitui in gradum pristinum?Rursum voce mutata,& miro modo cachinnans: Hoc, inquit, tardum est. Et nihil vltra loquente, orante attentius viro Dei , nequissimus ille victus, abscessit, & mulier

Attende virtutem signi S Crucis.

Vide quam torqueatur diabolus aqua benedicta.

Multos cuiusdam morbidos aqua benedicta & Crucis signo.

Manum aridam celerrimè sanat.

Nota lector de paropside,vnde vir Dei comederat.

Signo Crucis sanat oculos puellæ

Item dæmoniacum.

Venit Papiam S Bernardus.

Procacitas dæmonis.

Attendant ista nouinostri Saducæi

Eiicit nequissimum dæmonem.

Eiicit nequiſſimum, dæmonem.

& mulier ſibi reddita ſanitate, quantas potuit gratias egit. Reuertitur ergò vir cùm muliere, per totam viam incolumitati eius congaudens: expectantibus amicis, domui ſuæ redditur. Lætabantur omnes, qui ordinem rei geſtæ audiërant: ſed repente gaudium vertitur in mœrorem: quia vbi domus ſuæ limina attigit, rurſus intrat diabolus in eam, & infeſtior ſolito, miſeram diſcerpit atrocius. Quid faceret miſer maritus, quo ſe verteret, neſciebat. Cohabitare cum dæmoniaca, moleſtiſſimum: relinquere, impium videbatur. Surgit igitur, & aſſumpta ſecum muliere, rurſum Papiam reuertitur. Vbi cum virum Dei non inueniſſet, vſque Cremonam proſequitur abeuntem. Indicat, quid factum ſit, & vt gratiam inueniat, lachrymabiliter deprecatur. Nec défuit piæ petitioni Abbatis clementia: ſed præcipit, vt Eccleſiam ciuitatis illius ingrediatur, & ante confeſſorum corpora orans expectet donec ipſe ſequatur. Itaque memor promiſſi, circa noctis crepuſculum, cæteris dormitum euntibus, ipſe, vno tantum proſequente, Eccleſiam ingreditur, & tota nocte illa orationi vacans, obtinuit à Domino, quod petebat: & impetrata mulieri ſanitate, iubet eam ſecurè reuerti ad propria. Sed cũ reditum ad ſe diaboli, ſicut iam experta fuerat, formidaret, collo eius alligari chartulam hæc verba continentem, præcepit: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti præcipio tibi dæmon, nè hanc amodò præſumas mulierem contingere. Quod mandatum cum tanto timore ſuſcepit diabolus, vt mulieri regreſſæ ad propria, nunquàm deinceps appropinquare præſumpſerit. Erat etiam in eadem ciuitate quidam dæmoniacus, cuius paſſio multos ad riſum commouebat, cum alij, qui ſeuerioris animi erant, clementiſſimo ei compatererentur affectu. Hic ita latrabat, vt, ſi audires, nec perſonam videres, canem crederes. Hunc ad ſe adductum, vir Dei cum latrantem audiſſet, ingemuit: qui eo modo latrabat, quo ſolent percuſſi & obruti canes iraſci & fremere in percuſſores: ſed in præſentia viri Dei anhelans & latrans, acrius ſolito turbabatur. Increpato itaque diabolo, & in virtute Chriſti expulſo, hominiimperat vt loquatur. Purgatus homo intrat eccleſiam, intereſt ſacramentis, Cruçis ſigno ſe munit, audit Euangelia, confitetur & orat, & cætera ſanæ mentis officia Deo reddit, & conſecrat. Cum ſecundo per Mediolanum eodem anno pater ſanctus tranſiret, oblata eſt ei dæmoniaca mulier. Nam eo tempore aberat, quo primum vir Dei ciuitatem prædictam ſua illuſtrauit præſentia. Hanc poſſidebat dæmonium, quod modo Italica, modo Ibera lingua loquebatur: nec ſatis certum erat, vtrum vnus eſſet bilinguis, vtriuſq; ſermonis idiomate vtens, an duo: ſed tam proprie modo hæc, modo illa ſonabat, vt diceres: Hic qui loquitur, Ligur eſt, hic Hiſpanus. Hæc etiam genuum paſſione & poplitis tremore turbabatur. Hæc cum ad virum Dei adducta fuiſſet, ſaltu concito ſcamnum, in quo ſedebat, inopinata celeritate tranſiliit. Reducta & interrogata, quid ſibi vellet ſaltus & fuga, & vnde ægrotanti & vetulæ tanta virtus & velocitas veniſſet, reſpondit hanc ſibi agilitatem ex præſentia ineſſe diaboli, vt currentes comprehenderet equos, & eorum dorſa ſine adminiculo tranſiliret. Hæc ſequenti die dum in eccleſia diuinis, quæ ille celebrabat, officiis intereſſet, crudeliſſimè & diutiſſimè coram omnibus vexata eſt. Compaſſus Abbas mulieri, iam ſæpè in talibus expertus Dei clementiam, imperat diabolo, vt recedat. Ille ad imperium ſerui Dei tremebundus, euanuit: mulier verò non ſolum ex vexatione, ſed etiam à neruorum contractione, in momento conualuit. Hæc & alia multa intra Alpes conſtitutus, operatus eſt vir Dei, & diuerſa loca perluſtrans, benefaciebat his, qui infirmabantur, illuminando cæcos, erigendo debiles, curando febricitantes, maxime oppreſſos à diabolo diligentiori ſtudio purgans: & quæ malignus fœdauerat ſpiritus pectora, templa Deo acceptabilia conſecrabat. Multa in hunc virum probabilia & laude digna concurrunt: & alij quidem doctrinam, alij mores, & alij mirantur miracula. Ego quidem congruum his omnibus honorem defero, ſed præ omnibus, quantum in me eſt, hoc ſublimius duco, hoc propenſius prædico, quod cum eſſet vas electionis, & nomen Chriſti coram gentibus & Regibus ferret intrepidus, cum obedirent ei principes mundi, & ad nutum eius in omni natione ſtarent Epiſcopi, cum ipſa Romana Eccleſia ſingulari priuilegio veneraretur eius conſilia, & quaſi legatione generali conceſſa, ſubiecciſſet ei gentes & regna, cum etiam, quod glorioſius iudicatur, dicta eius & verba confirmarentur miraculis, nunquam exceſſit, nunquam ſupra ſe in mirabilibus ambulauit: ſed ſemper de ſe humiliter ſentiens, venerabilium operum non ſeauthorem credidit, ſed miniſtrum: & cum eſſet omnium iudicio ſummus, ſuo ſibi iudicio conſtitit infimus. Soli Deo, quicquid fecit, aſſcripſit: immò nihil boni aut velle aut poſſe ſe, niſi inſpirante Deo, & ſenſit, & dixit. Sed aderat vis diuina in tempore accepto, & in die ſalutis, ſegregans in Euangelium ſuum ſeruum ſuum, cuius humilitatem reſpexit, cuius animam Spiritus ſanctus ornauerat: & quia ſyncritatem eius nulla maculabat duplicitas, nec interrũpebat bonum eius quælibet conſperſio falſitatis, in loco ſuo idem ſpiritus manebat immobilis. Qui vt ſemper ſplendidior eſſet & purior, quotidiè in fornace probabatur: & nè quid ei rubiginis obreperet, crebris malleorum ictibus in incude tundebatur, flagellabatur & arguebatur, non ad pœnam pro crimine, ſed ad gloriam pro virtute. Nunquam ei defuit ſtimulus ægritudinis: & cum ſciret virtutem in infirmitate perfici, ſufficientem ſibi in hoc experiebatur gratiã, quod videret ſuos omnes, quantulumcunque extraordinarios, motus, lima illius quotidianæ afflictionis abradi. Erat quippe caro infirma, ſed ſpiritus promptus: & quia in corpore delectari non poterat, totus delectabatur in Domino: nec aliqua ſæculi huius ambitione pulſabatur, qui ſolis cæleſtibus inhiabat. Quot eccleſiæ paſtoribus deſtitutæ, ſibi eum in Epiſcopum elegerunt? Elegit eum domeſtica Lingonenſis eccleſia, elegit Catalaunenſis: Intra Italiam ciuitas Ianuenſis & Mediolanum, metropolis Ligurum, hunc optauerunt & paſtorem & magiſtrum. Rhemis nobiliſſima ciuitas Franciæ, ſecundæ Belgicæ prouinciæ caput, eius dominationem ambiuit. Omnibus his vocationibus poſtpoſitis, non ſolicitauit animam eius honor oblatus, nec motus eſt pes eius, vt inclinaret ſe ad gloriam: nec magis eum delectabat tiara & annulus, quàm raſtrum & ſarculus. Petentibus ſe non aliquando negabat, quod petebant, nec conceſſit: ſed dicebat eis, ſe non eſſe ſuum, & quod obedientia iuberet, facturum vt ſeruum. Aiebat autem ſe veniſſe non miniſtrari, ſed miniſtrare, & à miniſterij ſeruitute, cui obligatus eſſet, niſi fratrum voluntate, non poſſe abſolui. Quæres cum referretur ad fratres, reſpondebant: Nos omnibus, quæ poſſidebamus, venditis, inuentã precioſam margaritam comparauimus. Ad patrimonia diſtracta redire non poſſumus. Quod ſi precium & appreciatum nobis perierit, & ſubſtantiis ac margarita priuati fuerimus, expectationi noſtræ malè prouiſum eſt: ſi oleo noſtro effuſo, clauſis ianuis, ſicut fatui, mendicemus. Prouiderant enim ſibi ex conſilio ſanctiſſimi fratres, & domini Papæ authoritate muniti erant, ne quis gaudium eorum tollere poſſet ab eis, & aliorum conſolatio, eis fieret tribulatio, & eorum inopia, aliorum plenitudinem cumularet. His aliisque rationibus ſerui Dei expugnauerant petitores, & iam diuulgatum erat vbique, Abbatem ſic ſtatutum eſſe in Eccleſia à Deo, ſicut in Hebræorum populo Moſes fuit: qui, cum non eſſet pontifex, Aaron tamen vnxit & ſacrauit pontificem, & diſpoſitionibus eius tota Leuitica ſucceſſio omni tempore paruit.

Iterum à S. patre expellitur, & virtute chartulæ, nomẽ Ieſu continentis, amplius nõ eſt reuerſus.

Dæmoniacus purgatur.

Dæmoniaca anus ſanatur.

In S. Bernardo quid præcipuè ſuſpiciendum.

Viri ſancti perpetuæ ęgritudines. 2. Cor. 22.

Multæ eccleſiæ eum eligunt ſibi epiſcopum, ſed renuit.

Amor fratrũ Claraualleni erga S. Bernardum.

Matt. 25.

Leuit. 1.

IAM Alpes tranſcenderat, & deſcendebant in occurſum eius de ſummis rupibus paſtores & armentarij, & agreſte hominum genus, & conclamabant à longè: benedictionem petentes, & reptabant per fauces montium, regredientes ad caulas ſuas, colloquentes ad inuicem & gaudentes, quod ſanctum Dei vidiſſent, & manu ſua ſuper ſe extenſa, optatæ benedictionis gratiam accepiſſent. Tandem Chryſopolim veniens, vſque Lingonas ſolenniter deducitur: circa quos fines fratres ei Clarauallenſes occurrunt. Prouoluti pedibus, ſurgunt ad oſcula, & viciſſim ei colloquentes, Claramuallem eum deducunt alacriter. Aſſunt fratres in vnum congregati, & mira deuotione dilectum patrem ſuſcipiunt: Agitur ſine tumultu cum omni grauitate lætitia: facies quidem purior, hilaritatem diſſimulare non

V.

Fratres redeuntem miraculiſſimè excipiunt.

lare non poterat, sed castigatus actionum & locutionum modus, metas proprias non transgrediebatur, & cohibebant se affectiones ipsæ, nè quid agerent, in quo dissolutionis nota, religionis maturitatem offenderet. In tanta Abbatis mora, nihil in Claraualle potuit diabolus texere, nihil interim rubiginis synceris affricuit mentibus. Nec aliqua parte domus Dei supra petram fundata, mota est, ita opus suum seruus Dei absens corpore, præsens spiritu, orationum instantia muniërat & solidârat, vt nec ruina aliqua in tantis constructionibus dehiscere videretur. Nullæ in aduentu eius lites seruatæ sunt, non odia nutrita, in præsentia iudicis eruperunt. Nihil iuniores aduersus priores de austeritate aut duritia: nihil priores aduersus iuniores de dissolutione aliqua vel remissione causati sunt. Integer vniuersorum status, consors societas, mira vnitas: omnes vnius moris in domo Dei, in pace & sanctimonia inuenti sunt, ascendentes scalam Iacob, & festinantes ad intuitum Dei, cuius delectabilis adspectus in superioribus eminebat. Abbas autem videns satanam sicut fulgor cadentem de cœlo, eo humilior & subiectior Deo erat, quo intelligebat desideriis suis Deum adesse propitium. Nec de hoc in se gloriabatur, quod subijciebantur ei dæmonia: quin potius in Deo gaudebat, quod nomina fratrum suorum scripta videbat in cœlo, quorum vnanimitas immaculatam se custoditet ab hoc sæculo. Aderant ei in consiliis suis venerabiles fratres sui, aderat Godefridus Prior eiusdem loci, propinquus eius & carne & spiritu, vir sapiens & constans, qui etiam religionis & prudentiæ merito, postea in ecclesia Lingonensi factus Episcopus, & sanctitatis formam retinens, & dignitatis, in qua est, honorem non minuens, vsque hodie egrediens & ingrediens, laudabiliter perseuerat. Hi ergò atque alij plures viri prouidi, & de communi vtilitate soliciti, virum Dei, cuius conuersatio in cœlis erat, aliquando descendere compellebant, & indicabant ei, quæ domûs necessitas exigebat. Insinuant itaque ei locum angustum & incommodum, in quo consederant, nec capacem tantæ multitudinis: & cum quotidie cateruatim aduentantium numerus augeretur, non posse eos intra constructas recipi officinas, & vix oratorium solis sufficere monachis. Addunt etiam, se considerare inferius aptam planitiem, & opportunitatem fluminis, quod infra illabitur: ibique locum esse spatiosum ad omnia, quæ ad monasterij necessitates conueniunt, ad prata, ad colonias, ad virgulta, ad vineas: etsi ex vna parte syluæ videatur deesse claustura, facilè hoc parietibus lapideis, quorum ingens ibi est copia, posse suppleri. In primis vir Dei non acquieuit consilio: Videtis, inquit, quia multis expensis & sudoribus domus ista parata est, sublimis est ecclesia, domus lapideæ consummatæ sunt, aquæ ductus cum maximis sumptibus per singulas officinas traducti. Si hæc omnia confregerimus, poterunt homines sæculi de nobis malè sentire, quod aut leues sumus & mutabiles, aut nimiæ, quas tamen non habemus, diuitiæ faciant nos insanire. Cumq; certissimum vobis sit, penes nos non esse pecunias, verbo Euangelico vobis dico, quia ædificaturo turrim, futuri operis necesse est supputare expensas. Alioquin cum cœperit & defecerit, dicetur ei: Hic homo fatuus cœpit ædificare, & non potuit consummare. Ad hæc fratres respondent: Si consummatis his, quæ ad monasterium pertinent, habitatores cessaret mittere Deus, stare posset sententia, & cessandum ab operibus rationabilis foret censura. Nunc verò cum quotidiè gregem suum Deus multiplicet, aut repellendi sunt, quos mittit, aut prouidenda mansio, in qua suscipiantur. Nec dubium est, qui parauit mansores, quin præparet mansiones. Absit autem, vt pro diffidentia sumptuum, confusionis huius incurramus discrimina. Audiens hæc Abbas, fide & charitate eorum delectatus est, & aliquando tandem consiliis eorum acquieuit, plurimis tamen super hoc ad Deum precibus suis fusis, nonnullis quoque reuelationibus præostensis. Gaudent fratres, vbi verbum effusum est in publicum. Audiuit hoc sanctæ memoriæ nobilissimus princeps Theobaldus, & multa in sumptus dedit, & ampliora spopondit subsidia. Audierunt Episcopi regionum, & viri inclyti, & negociatores terræ, & hilari animo sine exactore, vltrò ad opus Dei copiosa contulêre suffragia. Abundantibus sumptibus, conductis festinanter operariis, ipsi fratres per omnia incumbebant operibus. Alij cædebant ligna, alij lapides conquadrabant, alij muros struebant, alij fundabant Ecclesiam, alij diffusis limitibus partiebantur fluuium, & extollebant saltus aquarum ad molas. Fullones, & piscatores, & cotiarij, & fabri, aliique artifices, congruas aptabant suis operibus machinas, vt scaturiret & prodiret, vbicunque opus esset, in omni domo subterraneis canalibus deductus riuus vltrò ebulliens, & demum congruis ministeriis per omnes officinas expletis, purgata domo, ad locum cardinalem aluei reuerterentur, qui diffusi fuerant, & fluuij propriam redderent quantitatem. Inopinata celeritate consummati sunt muri, totum monasterij ambitum spatiosissimè amplectentes. Surrexit domus, & quasi animam viuentem atque motabilem haberet, nuper nata ecclesia, in breui profecit & creuit.

Gen. 28. Luc. 10.

Godefridus Prior Clarauallensis, postea Episcopus Lingonensis.

Ecce tibi vterem piorum hominum erga monasteria construēda liberalitatem.

VI. LABORABAT ea tempestate sub schismaticorum oppressione, tota Burdegalensis ecclesia, & non erat in Aquitania, qui posset resistere principi, cuius animam indurauerat Deus: qui, annuente Gerardo Engolismensi Episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus est schismatis defensor & auctor. Quicunque susceptioni Petri Leonis non subscribebant, persecutionibus expositi, alij damnis, alij proscriptionibus mulctabantur: alij à sedibus propriis pulsi, exulare compellebantur. Sibilabat in auribus Comitis illius crebris persuasionibus, quasi serpens, antiquus veterator ille, qui diu in partibus illis Sedis Apostolicæ fuerat legatus, & nunc à magistratu tanto dejectus, non poterat se pati suæ solius ecclesiæ Episcopũ, qui se viderat totius Aquitaniæ principem & magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cuius potentatui & Turonica, & Burdegalensis, & Anxiensis prouinciæ subditæ fuerant, & quicquid à collibus Iberorum vsque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus, paruërat eius imperio. Consuetus igitur prædari prouincias, & sub titulo iustitiæ de causis emergentibus facere quæstum, infinitas aggregauit pecunias, quæ sibi erant in idolum, & in apostasiæ simulacrum. Videns igitur petîsse sibi exactionum authoritatem, & solam domum, quæ nuper multis stipata clamoribus, iam carebat ærariis, impatienter ferens, quod manus eius non implerentur muneribus, homo serpentinæ astutiæ festinatò ad Petrum Leonis misit, vt ei legationem concederet, & ipse ei fidelitate iurata obediret: insuper & principem terræ, & quoscunque posset, ad eius imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis, quia locum, in quo dilataret malitiam suam, se inuenisse putauit, citò annuit, & libenter ei in adstipulationem erroris Gilonem Tusculanum Cardinalem Episcopum, qui solus de Romanis cum Petro Portuensi Episcopo ei adhæserat, celeriter delegauit. Porrò Gerardus, qui prius se mutilatum dolebat, resumpsit cornua, & deinceps coepit securior & audacior apparere. Nam & quod antè non fecerat, publicè procedebat mitratus, vt ipsa sacri officij insignia ampliorem ei reuerentiam in populos vendicarent. Aggreditur ergò Comitem multis pecuniis, inuadit animam eius rationibus venenatis, & hominem promptum facilè seducit & corrumpit. Inprimis ab vrbe Pictauensi Wilhelmus Episcopus, vir honestus, homo catholicus: in sociatate & defensione vniuersalis Ecclesiæ stabilis, violenter expellitur, & à Gerardo & Cardinale adiutore suo, quia Petrum abdicabat, damnatur. Erant & aliæ familiares causæ, pro quibus ei à multo tempore Comes infensus, data occasione, libentissimè eum persequitur & abiurat. Visum est autem tam Gerardo, quàm Comiti, vt ad confirmationem partis suæ, sine mora Pictaui crearent Episcopum: & inuenerunt hominem ambitiosum, nobilem quidem genere, sed degenerem fide: quẽ, vt genus suum cum eo in causa ponerent, quibusdam ex clericis consentiẽtibus elegerunt: & prophanas ei imponentes manus, execrabile caput eius non tam vnxerunt, quàm contaminauerunt. Simile huic monstrum in Lemouicensi ecclesia instruxerunt, Ramnolphum quendam Dorotensem Abbatem, quem

Aquitaniæ princeps persequitur Pontificis fautores.

Iste Guilhelmus comes, postea sanctissimè vixit.

Gerardus Engolismẽsis Episcop⁹ fouet partes Antipapę admodũ flagitiose.

Legitimis exturbatis Episcopis, substituuntur Pseudepiscopi.

Vltio diuina.

non multò post vltio diuina secuta est: & cadens resupinus de equo in via plana, vno tantũ lapide vltore, qui ad hoc ibi erat relictus, infixo capiti eius, quassato cerebro, expirauit. Audiens hæc & huiusmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotensis Episcopus, cui à Papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuit commendata, vehementer indoluit, & succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis aliis negociis, sine dilatione vlla decreuit. Abbatem ergò Clarauallensem petit & obsecrat, vt sibi ad tanta mala eliminanda succurrat. Assensit vir Dei, & se in proximo congregationem monachorum in Britanniam, in locum, quem iuxta Nannetum Comitissa Ermengardis parauerat, ducturum intimat, & promittit, dispositis illa domo secundum genus & species suas, se cum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur simul, & nè multis ambagibus vtar, simul Nannetum venerunt. Erat autem in regione illa misera mulier, quæ à quodam petulante diabolo vexabatur. Apparuit autem ei lasciuus ille diabolus in specie militis, valdè pulchri aspectu, & in amorem suum intus suggestione latenti, extrà locutione blandienti, animum eius fallaciter inclinauit. Cumque assensum mulieris obtinuisset, expansis brachiis, pedes eius super vnam manuum suarum posuit, altera verò manu caput eius operuit, sibique eam huius fœderis signo dotauit. Illa quidem virum habebat strenuum militem, sed huius execrabilis commercij penitus ignarum. Abutebatur ergò ea, etiam in eodem loco cubante marito, inuisibiliter impurissimus ille adulter, & incredibili vexabat libidine. Sex annis tantum latuit malum, nec detexit mulier perdita tanti criminis probrum. Septimo verò anno confusa est in seipsa, & expauit, tum propter colluuionem tã continuæ turpitudinis, tum propter timorẽ Dei, cuius iudicio singulis momentis timebat intercipi & damnari. Confugit ad sacerdotes, & piaculum confitetur. Peragrat loca sancta, & sanctorũ implorat suffragia: sed nulla ei confessio, nulla oratio, nulla eleemosynarum largitio suffragatur. Quotidiè, vt prius, & importunius, à dæmone infestatur. Denique in publicum tantum scelus effusum est. Quo audito & cognito, maritus eius contubernia execratur. Intereà ad locum prædictum vir Dei cum comitatu suo aduenerat: cuius vt audiuit aduentum infelix mulier, se ad pedes eius tremebunda proiecit. Aperit ei lachrymis perfusa passionem horribilem, & ludificationem inueteratam, & quod ei nihil profecissent, quæcunq; feciſſet sibi à presbyteris imperata. Addit sibi ab oppressore suo aduentũ eius prædictum, & minaciter * ei interdicit, nè ante eius veniret præsentiam: quia nihil ei prodesset, & ipse, recedente Abbate, qui fuerat amator, crudelissimus ei fieret persecutor. Audiens hæc vir Dei, blandis verbis consolatur mulierem, & de cœlo promittit auxilium: præcepitque, vt die altera [iam enim nox instabat] confidens in Domino reuertatur. Reuersa manè, cum viro Dei blasphemias & minas, quas eadem nocte ab incubo suo audierat, retulisset: Ne cures, inquit vir Dei, minas eius: sed tolle baculum hunc nostrum, & pone in lecto tuo, & si quid potest, agat. Egit mulier quod iussum fuerat, & recubans in lecto, signo Crucis munita, iuxta se baculum ponit. Adest ille continuò, sed nec ad consuetum opus, nec ad ipsum cubile præsumpsit accedere: tamen minatur acerrimè, quod discedente viro Dei, ipse in eius supplicia reuerteretur. Instabat dies Dominica, & voluit vir Dei per edictum Episcopi populum in ecclesiam accersiri. Cumque ipsa die maximus populus ad ecclesiam conuenisset, inter Missarum solemnia, comitantibus Episcopis Gaufredo Carnotensi, & Brictio Nannetensi, ipse ad ambonem conscendit, & vt omnes, qui in ecclesia erant, accensas candelas in manibus teneant, locuturus edicit. Quod & ipse cum Episcopis & clericis faciens, inauditos diaboli ausus publicè aperit, & fornicatorem spiritum, qui in tam horrenda inquinamenta etiam contra naturam suam exarserat, cum omnium fidelium, qui aderant, subscriptione anathematizat, & authoritate Christi tam ad illam, quam ad omnes mulieres deinceps interdicit accessum. Extinctis itaque sacramentalibus illis luminibus, extincta est deinceps tota virtus diaboli, & mulieri post confessionem communicanti, nunquam posteà apparuit inimicus, sed irregressibiliter eliminatus aufugit. His itaque patratis, simul Abbas & legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus assensu Comitis, Burdegalensem Archiepiscopatum occupauerat, & simul Burdegalensem & Engolismensem detinebat ecclesiam. Sed affluentibus pecuniis, quas in assentatorum manus iniecerat, magis ac magis cognita veritate: iam defluebant ab eo subsidia principum, & perfidiæ eius timebant existere defensores. Morabatur itaque in locis illis, in quibus securiorem se putabat, nec iam facilè se conuentibus præsentabat. Vt enim prius gesta breuiter repetamus, vbi primum cœpit audiri, quid * aduersus Ecclesiam Dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio Papa, adhuc in Galliis demorante, missi sunt Abbas noster Clarauallensis, & Iosleuus venerabilis Episcopus Suessionensis, & Pictauum vsque venerunt, vt tam ipsum quàm prædictum principem conuenirent. At ille, iam eodem principe persuaso, impudenter in ecclesiam Catholicam, à qua se præcidebat, conuicia cœpit iaculari, & pollicitam prius Innocentio obedientiam subtrahere, Anacletum suum electum digniorem, & quicunque ei non obedirent, erroneos & acephalos nominare. Vnde factum est, vt animati & armati in insaniam Clerici, publicè ex ea die persecutionem Catholicis intentarent. Prius tamen, quàm ab vnitate seipsos taliter præcidissent, obtulerat Abbas sanctus in eorum ecclesia sacrificium Deo. Post cuius discessum, Decanus eiusdem ecclesiæ altare, in quo diuina mysteria celebrabat, impiè quidem, sed non impunè, confregit. Siquidem post breue tempus percussus à Deo, cum spiritum exhalaret, domum, in qua moriebatur, plenam videbat dæmonibus, & se à dæmonio iugulari clamitans, cultellum à circunstantibus postulabat, quem immergeret gutturi suo, vt extracto dæmone viueret. Sed diabolus, cui datus erat, eum inter hæc verba extinxit, & pestilentem animam in infernum demersit. Archipresbyter quoque, qui Petri inuasoris Pictauensis ecclesiæ synodum denunciabat, coram ipsis, quos ad conuentũ perfidiæ inuitabat, à diabolo correptus est. Sed & in alios multos, qui in schismate illo feruentiores extiterant, manus diuina manifestam exercuerat vltionem. Propter hæc & alia huiusmodi, ante homines confundi cœperat Gerardus, & timens opponi sibi, quæ negari non poterant, conuentus publicos * euitabat. Significatũ est interim Comiti per viros illustres, qui ad eum securius audebant accedere, quod Abbas Claræuallis & Episcopus Carnotensis, alijque Episcopi & religiosi viri, colloquium eius expeterent: quorum etiam studium esset, vt secum de pace Ecclesiæ, & de malo remouendo tractarent: persuasumque est illi, nè tantorum virorum deuitaret colloquium: quia poterat fieri, vt communicato cum eis consilio, & facile esset, quod modo videbatur difficile: & quod videbatur impossibile. repentino prouentu possibile redderetur: Itaque apud Pertinacum hinc indè conueniunt, & inprimis de diuisione Ecclesiæ, & de scissura & obstinatione, quæ infra Alpes in sola Aquitania quasi nebulæ corruptela confederat, multis modis & rationibus à seruis Dei Comiti intimatum est, quod Ecclesia vna est, & quicquid extra eam est, quasi extra arcam, iudicio Dei necesse est interire & dilui. Adducta quoque exempla Dathan & Abiron, quos reatu schismatis terra viuos absorbuit: nec tanto malo vindictam Dei aliquando defuisse, monstratum est. His auditis, Comes ex parte sano vsus est consilio, & respondit, se in obedientiam Innocentij Papæ posse dare consensum: sed in restitutionem Episcoporum, quos de sedibus suis expulerat, nulla ratione induci: quoniam implacabiliter eum offenderant, & iurauerat, se nullo tempore eorum pacem aliquando susceptuum. Diu per internuncios protractus est sermo, & dum vicissim verbis se mutuò occupãt, vir Dei efficaciora sibi arma arripiens, ad altare sanctũ oblaturus & supplicaturus accedit. Intrauerant ecclesiam, quibus licebat diuinis interesse mysteriis, Comes sustinebat pro foribus, Peractis itaq; consecrationibus, & pace data ac diffusa per populum, vir Dei iam non se agens, vt hominem,

Britannia minor, pars Franciæ nobilissima.

Diabolus mirè abutitur vxore militis cuiusdam.

* forte interdictum.

Ecce quid valeant etiam tales Sanctorum tres.

Profligat mirabiliter impurissimum dæmonem à femina.

Mittitur cũ Episcopo Suessionẽsi ad componendam pacẽ Ecclesiæ.

Gerardus Episcopus schismaticus Catholicos persequitur.

Terribilis vindicta in decanũ, & alios schismaticos

* euadebat. Ann. 1135.

Num. 16.

Nota historiã memorabilem, &

minem, corpus Domini super patenam ponens, ignea facie & flammeis oculis, non supplicans, sed minax, foras egreditur, & verbis terribilibus aggreditur Ducem: Rogauimus te, inquit, & spreuisti nos: Supplicauit tibi in altero, quem iam tecum habuimus, conuentu seruorum Dei ante te adunata multitudo, & contemptisti. Eccè adest processus filius Virginis, qui est Caput & Dominus Ecclesiæ, quã tu persequeris. Adest iudex tuus, in cuius manus illa tua anima deueniet. Nunquid & ipsum spernes? Nunquid & ipsum sicut seruos eius contẽnes? Lamentabantur vniuersi, qui aderant, & orationibus intenti præstolabãtur exitum rei, & omnium suspensa expectatio nescio quid diuinum cælitus fieri expectabat. Videns Comes Abbatem in spiritu vehementi procedentem, & sacratissimum corpus Domini in manibus ferentẽ, expauit & diriguit, membrisq; tremebundis metu, & dissolutis, quasi amens solo prouoluitur. Eleuatus à militibus, rursum in faciem ruit, nec quippiã alicui loquens, aut intendens in aliquẽ, saliuis per barbam defluentibus, cum profundis effletus gemitibus, epilepticus videbatur. Tum vir Dei ad eum propius accessit, & pede pulsans accliuem, surgere iubet, & stare supra pedes, & Dei audire sententiam. Præsens est, inquit, Pictauensis Episcopus, quem ab ecclesia sua expulisti. Vade, & reconciliare ei, & in osculo pacis iungito fœdera, & ipse ad Sedem suam eum reducito: & satisfaciens Deo, redde pro contumelia gloriam, & in vniuerso principatu tuo diuisos & discordes ad charitatis reuoca vnitatem. Subdere Innocentio Papæ, & sicut ei omnis obedit Ecclesia, tu quoque electo à Deo, tanto pare Pontifici. Audiens hæc [a] Comes, authoritate Spiritus sancti, & sanctorum sacramentorum præsentia victus, nec audebat respondere, nec poterat: sed statim occurrit, & in pacis osculo recepit Episcopum, & eadem, qua eum abiurauerat, manu cum totius exultatione ciuitatis, ad proprium sedem eum reduxit. Sed deinceps Abbas cum Comite iam familiarius & suauius loquens, paternè eum monuit, nè ad impios & temerarios ausus vltra exurgeret, nè Dei patientiam in tantis irritaret flagitiis, nè pacem factam in aliquo violaret. Pace itaque omni Aquitanicæ ecclesiæ reddita, solus Gerrardus perseuerat in malis: sed [b] nõ multo post adueniente die iræ, in domo sua miserabiliter extinctus est. Et cum dicat scriptura. Est peccatum ad mortem: pro eo non dico, vt roget quis: impœnitens & subito mortuus, sine confessione & viatico de corpore egredientem spiritum diabolo reddidit, cuius minister vsque in finem extiterat. Corpus [c] eius à nepotibus suis, quos in ecclesia illa honoribus sublimauerat, inuentum in lecto suo exanime & enormiter tumidum, in basilica quadam humatum est. Sed postea à Gaufredo Carnotensi Episcopo, sedis Apostolicæ legato, indè extractum, alioque proiectum est. Nepotes quoque eius ab eadem ecclesia postea eliminati sunt, & omnis progenies & plantatio à radice euulsa, per extera regna, tanti iudicij circunferens querimonias, exulauit. Tanto ergo malo obruto, & schismate Gerardi redacto in cineres, vir Dei cum magno gaudio Clarauallem reuertitur. Assunt fratres circunfusi pedibus eius: gratias agunt Deo, qui bonis initiis feliciores prouentus accumulat, & vbiq; Abbatis sui humilitatem glorificat & exaltat. Nactus verò vir Dei aliquod quietis tempus, aliis se negociis occupauit: & secedens in casulam, pisatiis torquibus circunextam, solus meditationibus diuinis vacare disponit: & repente occurrunt ei in diuersorio humili, quasi ad præsepe Domini consistenti, amatoria Cantica, & spiritualium fercula nuptiarum. Considerat & expauescit, quod sponsus speciosus forma, præ filiis hominum, in quem etiam Angeli desiderant prospicere, fuscam adamauerit sponsam, & decoloratam à sole, tanto extollat præconio, vt dicat eam totam formosam, nec vllam in ea maculam esse. Ipsam quoque sponsam dilectione languere miratur, & inquirit diligenter, quæ sit illa charitas, cuius oscula dulciora sunt vino, ad quorum delibationem tanto affectu anima impatienter anhelat: cumque sponsus multis laudibus sponsam attollat, non tamen in omnibus plenam ei suî copiam præbeat, nec vsque ad plenitudinem sacietatis se sponsæ desideranti concedat: quæsitus aliquando non inueniatur, & post longos circuitus repertus, teneatur, nè fugiat. Multo tempore in harum meditatione rerum animam suam effudit, & multipliciter hæc exponens, quantum in se profecerit, qui quotidiè in illis epulabatur deliciis: quantum in nobis, quibus illius benedictionis reliquias in scriptura seruauit, manifestum est legentibus eam.

de corporali Christi in Eucharistia præsentia.

Recipit eos mestr Pictauẽsis Episcopum in osculo pacis. Ann. 1135

[a] Huius Vuilhelmi Comitis mirè conuersi vita habetur 10. Febr.

[b] Vltio diuina in Gerardum Antipapæ legatum.

[c] Nota schismatice, & time similẽ vltionem.

VII. INTEREA literæ Apostolicæ virum Dei vocant, & vt assit laboranti Ecclesiæ, supplicant Cardinales. Intermittuntur studia, & quæ modo continua erant, interpolatis discursibus resumuntur. Nulla vacatio superest: seruus Dei aut orat, aut meditatur, aut legit, aut concionatur. Videns ergò excusationes frustrà expendi, & necesse esse obedire mandatis, conuocatos à multis partibus fratres, diu profundeque suspirans, affatur: Videtis fratres, in quantis tribulationibus laboret Ecclesia. Pars quidem Petri & in Italia & in Aquitania, authore Deo, elisa, iam non parturit, sed abortit. Euasati sunt in his regionibus schismatis defensores: Romæ magna pars nobilium Innocentium sequitur, & fauent ei multi fidelium: qui tamen temerariæ multitudinis impetum formidantes, non audent publicè confiteri, quem Innocentio firmauere, consensum. Coniuratos habet Petrus homines perditos, quos corrumpit pecunia: & munitionibus eorum occupatis, non Simonis Petri fidem, sed Simonis Magi repræsentat præstigias. Contra vnam gẽtem, Occidente edomito, lupereſt lucta. Orantibus vobis & iubilantibus, Iericho corruet: & cum extenderitis cum Moyse manus ad Dominum, Amalech victus a fugiet. Iosue pugnat, & vt ad consummationem victoriæ dies sufficiat protelata, soli vt stet, non tam orat, quàm imperat: & meretur fides tam solis obedientiam, quam de hoste prostrato victoriam. Nobis ergò pugnantibus, vos ferte præsidium, & auxilium de cœlo supplicibus animis implorate. Agite, quæ agitis, & state in gradu, quo statis. Et licet vobis nihil conscij sitis, iudicio tamen vestro non æstimetis vos iustos: quia solus Deus quos iustificat, iudicat, & perfectissimus quisque iudicij diuini districtum examen ignorat. Iudicari autem ab humano die non multum curetis, neque vestra propria, neque aliena iudicia approbantes, sub timore Dei sic state, vt nec vos quempiam iudicantes, aliquando extollamini: nec aliorum curantes iudicia, excidatis in nugas. Singula verò prosequentes, vos seruos inutiles reputetis. Eundum autem est nobis, quo nos obedientia vocat: & huius domûs fraternitatem & vestrî custodiam, Deo, pro quo hunc assumimus laborem, confidentes de eius clementia, tradimus & commendamus. Hæc dicens, & benedicens, flentibus vniuersis, discessit: & cum multa reuerentia vbique receptus, demum Romam peruenit. In cuius aduentu tam dominus Papa, quàm fratres lætati sunt: & communicatis cum eo consiliis, secundum rerum prouentus, & statum causarum, Abbas in opus egreditur: nec in curribus, nec in equis spem ponens, sed colloquia quorundam suscipiens, scisitatur, quæ sit eorum facultas, qui fautorum animi: vtrum errore, an malitia seducti, tantum scelus protrahant & protelent. Intellexit ex secretis, Clerum, qui cum Petro erat, de statu suo solicitum, scire quidem peccatum, sed non audere reuerti, nè perpetua notatus infamia, vilis inter cæteros haberetur: & mâlle sub vmbra honestatis interim sic esse, quàm expelli à sedibus suis, & publicæ mendicitati exponi. Eorum, qui de Petri erant prosapia, hæcerat responsio, quia iam credi eis à nemine posset, si dimembrarent genus suum, & eum relinquerent, qui cognationis suæ caput esset & dominus. Cæteri iuramento fidelitatis excusabant perfidiam, nec aliquis ex sana conscientia parti illi conferebat suffragia. Denunciabat itaque Abbas eis, colligationes impietatis esse sacrilegas, & prophanas conspirationes, legibus & canonibus condemnatas, iuramentis non posse muniri: nec posse, nec debere veritatis sacramenta mendacio suffragari: insanire autem eos, qui rem illicitam sacramenti patrocinio constare existimant, cum oporteat extraordinarias pactiones, quocunque religionis obtentu sancitas, reuocari in irritum, & authoritate diuina dissolui: Auditis his & aliis viri Dei sermonibus, defluebant à Petro, & quotidiè partis illius dissociatis ag-

Literis Pontificis euocatur ad vrbem, vt adsit laboranti Ecclesiæ. Ann. 1137.

Iosue 6. Exod. 17. Iosue 10.

Ecce quam sit res temeraria, aliq; iudicare.

Venit Romam, Pontifice & Cardinalibus gratulantibus.

Attende sanam eius doctrinam.

tis agminibus, vincula rumpebantur: ipſius quoque Petri anima tabeſcebat, quia ſe quotidiè minui, Innocentium verò creſcere minimè dubitabat. Defecerant pecuniæ, contabuerat curiæ amplitudo, aruerant miniſteria donûs, rarus menſas eius frequentabat conuiua, deliciæ in plebeia cibaria mutatæ, cultus obſequentium vetuſtate obſcurus, macri & acuti ſtipendiarij, ære alieno oppreſſi, & tota domus effigies pallida, diſſolutionem proximam indicabat. Interea Rex Siciliæ Rogerus, qui ſolus iam ex principibus obedire Papæ Innocentio detrectabat, ad eum mittit epiſtolas, petens, vt Aimericum Cancellarium ſuum & Abbatem Clarævallis ad ſe mitteret, nihilominus à Petro Leonis idem petens, vt Petrum ſibi Piſanum à ſuo latere delegaret. Aiebat autem ſe diſſenſionis huius, quæ iam diu induruerat, velle ſcire originem, & cognita veritate, aut corrigere errorem, aut ſancire ſententiam. Mittebat autem in dolo: quia audierat Petrum Piſanum eloquentiſſimum eſſe, & in legum & in Canonum ſcientia nulli ſecundum: putabatque, ſi eloquentiæ eius in publico conſiſtorio audientia præberetur, declamationibus rhetoricis ſimplicitatem Abbatis poſſe obrui, & ſilentium ei in verborum & rationum pondere imponi. Ne diu morer, venit pars vtraque Salernum: ſed militauerat vltio, & præuenerat tanti ſceleris machinamentum. Parato namque ad bellum innumerabili exercitu aduerſus *Rannulphum Ducem, idem Rex in campum armatas produxerat acies, cum ſubitò viro Duce audacter obuiam procedente, territus fugit, effuſumque exercitum prædæ & cædibus expoſuit, & innumeris militibus captis & interfectis, inuitus Ducem ditauit opibus, & gloria ſublimauit. Quæ quidem ei omnia iuxta verbum viri Dei contigerunt. Cum enim primus eorum, qui vocati fuerant, Abbas ſanctus aduenieſſet, Regem in caſtris poſitum inueniſſet, per multos dies vicinas acies, nè committerent, impediuit, denuncians Regi, quia ſi conflictum ineris, victus & confuſus abibis. Nouiſſimè verò, cum eiuſdem Regis plurimum creuiſſet exercitus, ignorans, quod non in multitudine foret euentus belli, virum ſanctum querentè ea, quæ pacis erant, vlterius audire contemſit. At ille ducem Rannulphum & catholicorum aciem verbis potentibus adhortans, ſicut Regi fugam, ſic illis victoriam pollicitus eſt & triumphum. Cumque ad proximam villulam declinâſſet, & inſtaret orationi, repente fugientium & inſequentium clamor auditur. Siquidem per eundem locum fugientem Regis exercitum Rannulphus perſequebatur. Egreſſus itaque frater quidam ex his, qui cum Abbate erant, vni ex militibus occurrit, & quid accidiſſet interrogabat. At ille [ſiquidem literas nouerat] Vidi, inquit, impium ſuperexaltatum & eleuatum, ſicut cedros Libani: & tranſiui, & eccè non erat. Nec mora, Dux ipſe ſecutus, mox vt monachum vidit, ſicut erat armatus, equo deſiliit, & eius pedibus aduolutus: Gratias ago, inquit, Deo & fideli ſeruo eius: quia non noſtris viribus, ſed fidei eius collata hæc victoria eſt, iterumque inſiliens equo, hoſtes inſequebatur. Nec tamen hac plaga ſibi inflicta cælitus, correctus eſt animus Regis, nec detumuit procella, quam conglomerauerat prauæ mentis elatio: ſed poſt fugam reuerſis, qui euaſerant, ſimulans alacritatem, regio ſe ornatu attollens, ſtipata militibus curia, vtranque partem iubet accerſiri: & prius inſtructo Petro, & multarum promiſſionum authoramentis accenſo, de cauſæ ſuæ rationibus eloqui iubet. Prior Petrus electionem domini ſui canonicam aſſerit, & verba ſua multis canonum aſſertionibus munit. At verò vir Dei non in ſermone, ſed in virtute regnum Dei eſſe intelligens: Scio, inquit, te, Petre, virum ſapientem & literatum eſſe, & vtinam ſanior pars & honeſtiora te occupâſſent negocia. Vtinam te patronum cauſa iuſtior obtineret, & ſine dubio rationalia eloquentem, nulla poſſet impedire facundia. Et nos quidem agreſtes, ſæpius ligonibus, quàm pragmatici aduocationibus aſſueti, ſi cauſa fidei non eſſet, inſtitutum ſilentium teneremus. Nunc autem cogit nos charitas eloqui, quia tunicam Domini, quam in tempore paſſionis nec ethnicus præſumpſit ſcindere, nec iudæus, Petrus Leonis lacerat & dirumpit. Vna eſt fides, vnus Dominus, vnum baptiſma. Nos neque duos dominos, neque geminam fidem, nec duo baptiſmata nouimus: vt ab antiquis ordiar, vna arca tempore diluuij fuit. In hac octo animæ, cæteris omnibus pereuntibus, euaſerunt: & quotquot extra arcam inuenti ſunt, perierunt. Arcam hanc typum tenere Eccleſiæ, nemo eſt qui ambigat. Arca alia nuper fabricata eſt: & cum ſint duæ, alteram neceſſe eſt eſſe adulteram, & in profundum demergi. Arca, quàm regit Petrus, ſi ex Deo eſt, neceſſe eſt, vt arca, quam regit Innocentius, obruatur. Peribit ergo Orientalis Eccleſia, peribit Occidens totus, peribit Francia, peribit Germania, Iberi & Angli, & Barbara regna in profundum pelagi demergentur. Religio *Camaldrenſis, & Carthuſienſis, & Cluniacenſis, & Ciſtertienſis, & Præmonſtratenſis, aliaque innumerabilia ſeruorum Dei & ancillarum collegia, neceſſe eſt, vt ſub vno turbine corruant in abyſſum. Epiſcopos & Abbates, & reliquos Eccleſiæ principes, collo præcipiti mola aſinaria alligata pelagus vorax excipiet. Solus ex principibus mundi arcam Petri intrauit iſte Rogerus, & cæteris omnibus enecatis, ipſe ſolus ſaluabitur? Abſit, vt totius mundi religio pereat, & ambitio Petri [cuius vita, palam eſt, qualis extiterit] regnum cœlorum obtineat. Ad hæc verba non vltrà ſe poterant, qui præſentes aderant, continere: ſed abominati ſunt & vitam Petri, & cauſam. Abbas autem tenens manum Petri, eleuauit eum, & ſimul ipſe ſurrexit: Tutiorem, inquiens, ſi mihi credis, intrabimus arcam. Et ſicut iampridem mente conceperat, ſalutaribus illum aggrediens monitis, cooperante gratia Dei, protinus perſuaſit, vt ad vrbem rediens, Innocentio Papæ reconciliaretur. Soluta concione, Rex necdum voluit obedire: quia ſancti Petri patrimonium, quod in Caſſinenſi & Beneuentana prouincia ampliſſimum eſt, cupidus occupauerat: putabatque huiuſmodi ſuſpenſionibus aliqua extorquere priuilegia, per quæ in ius proprium deinceps ſibi ſtabiliretur hæreditas. Sic Herodes videns Saluatorem, contempſit: & quem deſiderauit abſentem, contempſit præſentem. Sed omnipotens Deus claritatem, quam accepit à patre, dedit hominibus: & contemnentes ſe facit inglorios, & erigit in ſublime humiliatos. Igitur circa curationem cuiuſdam viri nobilis, & in vrbe Salernitana notiſſimi, ſuccumbentibus medicis, quorum præcipuè ibi ars viget & ſtudium, eidem vitam de medicorum auxilio deſperanti, noctu quidam per ſomnium apparens, intimauit adueniſſe Salernum virum ſanctum, & in curationibus efficacem. Hunc inquirere iubet, & de lauacro manuum eius bibere. Quæſiuit, inuenit, aquam petiit, bibit, conualuit. Hoc verbum per totam vrbem diuulgatum, ad aures Regis & procerum eius peruenit. Cum omnium igitur populorum fauore, ſolo Rege in malitia permanente, Abbas Romam reuertitur: prædictum verò Petrum Piſanum & quoſdam alios reconciliauit Eccleſiæ, & Innocentio Papæ confœderat. Aduenerat tempus, in quo completa Amorrhæi malitia, Angelus percutiens, gladium iam vibrabat, & pertranſiens domos, quarum ſuperliminaria agni ſanguis imbuerat, ad domum Petri Leonis veniens, ſalutare in ea non reperit ſignum. Percuſſit ergò miſerum: nec tamen ilico defungitur, ſed datur per triduum pœnitentiæ locus. Ille patientia Dei abutitur, & in peccato ſuo moritur deſperatus. Miſerabili pompa corpus eius effertur, cadauer eius in latebris ſepelitur, & vſque hodie foſſa illa à Catholicis ignoratur. Attamen pars illius, Papam ſibi pro illo alterum ſtatuerunt, non tam ex pertinacia ſchiſmatis, quàm vt opportunius per aliquam temporis moram Papæ Innocentio reconciliarentur. Quod ſine mora per manus ſerui ſui effecit Dominus. Nam & ipſe ridiculus pontifex, Petri Leonis hæres, ad eundem virum Dei nocte ſe contulit, & ille eum nudatum quidem vſurpatis inſignibus, ad Domini Innocentij pedes adduxit. Quo facto, gratulabunda ciuitas lætatur, Innocentio Eccleſia redditur, Romanus populus, vt paſtorem & dominum, Innocentium veneratur, Abbas Clarævallis mira reuerentia habetur, ab omnibus author pacis & pater patriæ prædicatur. Procedentem viri nobiles proſequuntur, acclamat populus, matronæ ſequuntur, & omnes ei prompto animo obſequuntur. Sed quandiu gloriam illam toleraui?

Quandiu

Rogerus Siciliæ rex, ſolus detrectat obedire Innocentio Papæ.

*Rannulphum.

Magna eius Regis calamitas.

Prænunciat S. Bernardus Regis ruinam & Ducis Rannulphi victoriã

Pſalm. 36.

1. Cor. 4.

Ioann. 19.

Epheſ. 4.

Gen. 6. 7. & 8.

Obſerua, quinam pareant Romano Pontifici.

*Camaldulenſis.

Rationalibus argumentis, Petrum Piſanum & cæteros oratores in ſuã partem trahit S. Bernardus.

Luc. 23.

Ioann. 17.

Hominẽ à medicis deſperatum ſanat aqua, qua abluit vir Dei manus ſuas.

Exod. 12.

Antipapa diuinitus percuſſus perit Ann. 1138.

Victor Antipapa.

Viri Dei opera ſchiſma tollitur.

Quandiu pace fruitus est post tam diuturnum laborem? Nec diem pro anno recipere acquieuit. Sedatis omnibus & compositis, vix quinque dies teneri potuit, qui septem annis & vltra pro resarcienda eadem scissione sudauit. Exeunti autem vniuersus populus occurrit, lachrymantur post eum, & seab eo postulant benedici, & orationibus eius cum omni deuotione se commendant. Accepta igitur ab Innocentio licentia, confirmata pace, vir Dei egreditur, & maximum domi reportans gaudium, à fratribus cum gratiarum actione deuotè susçipitur. Interea Romæ Innocentius potestatiuè agenda disponit, vndiq; visitatores occurrunt: alij cum negociis, alij gratia congaudendi aduenium: processiones per Ecclesias celebrantur: depositis armis, ad audiendum verbum Domini plebes accurrunt, post multifarias egestates, ciuitas in breui opulenta refloret. Quæ discordiæ tempore distracta fuerant, pax solidata reducit & reuocat: arantur solitudines, pinguescunt deserta. Requiescunt singuli sub vite & ficulnea sua, nocturnæ silent excubiæ, & apertis ianuis, omnis timor excluditur. Dato tempore, Innocentius Ecclesiæ ruinas restaurat, recolligit exules, ecclesiis antiqua seruitia, depopulatas colonias expulsis restituit, insuper & dona corgtua largitur per singulos. Monasterium etiam apud aquas Saluias, in S. martyris Anastasij honore constituit: quod quidem ibi fuerat prius, sed hoc tempore solus in ecclesia deerat habitator. Constructis itaque cœnobialibus mansionibus, & reformata Ecclesia, assignatis etiam ad alimonias domibus, agris & vineis, à Clarauallé Abbatem & conuentum fratrum sibi mitti dominus Papa voluit & obtinuit. Mittitur ergò Bernardus, Pisanæ olim Ecclesiæ vicedominus, & religiosi cum eo fratres, qui secundum beati Benedicti Regulam, in eodem loco Domino deseruirent. Citò profecit illa plantatio, & associatis sibi viris indigenis, seruorum Dei multiplicatus est numerus, & pinguibus ac congruis nutrimentis in colume & multiplex in breui produxêre peculium.

Redit ad suum monasterium Clarauallense.

Mittũtur è Clarauallé monachi, qui Romæ degant in monasterio S. Anastasij.

Abbas sanctus ad studia sua reuersus, dilectum amplectitur epithalamium. E diuersis etiam regionibus, odore religionis illius vbique diffuso, fratres ad fundanda monasteria inuitantur: Fundata quoque & statuta, se ditioni eius subiiciunt, & arctioris ineunt regulas disciplinæ. Sed & diuersarum regionum ciuitates ex hoc collegio meruêre Episcopos. Imprimis Roma summo ornatur Pontifice: Prænestè Stephanum habuit totius modestiæ virum: Ostia virum magnum Hugonem. In ipsa quoq; Romana curia Henricus & Bernardus, alter presbyter, alter diaconus ordinati sunt Cardinales. Prope vrbem Romam Nepa quoque sub Huberto refloruit. In Tuscia Pisis, natalis soli gloria, & magnum Ecclesiæ lumen, Balduinus effulsit. Citra Alpes Lausannæ datus est Amedeus, Seduno Garinus, Lingonis Godefridus, Antisiodoro Alanus, Nannetis Bernardus, Beluaco Henricus, Tornaco Giraldus, Eboraco Henricus. In Hybernia duo Episcopi, re & nomine Christiani. In Alemania ciuitate Curia Algotus, sapientia, ætate & gratia reuerendus. Hæc luminaria, de Clarauallé assumpta, fulgore puro prædictas vrbes sua illustrauêre præsentia, & pastoralis officij elucidantes gloriam, exemplum cæteris Episcopis facti sunt doctrinæ & vitæ, & in altitudine sua semper humiles constiterunt. Defuncto siquidem Innocentio Papa, & successoribus eius Cœlestino & Lucio quamvelociter consummatis, Bernardus, quem prius apud S. Anastasium Abbatem diximus ordinatum, Papa vrbis efficitur, & Eugenius tertius appellatur. Hic seditione orta in populo, puluerem pedum in litigantes excussit, & relictis eis, in Franciam venit. Cumque Romæ se comederent ac morderent, & se inuicem consumerent, expectauit in pace, donec fatigati conflictibus, & damnis afflicti, eius præsentiam cuperent & optarent. Qui interim celebrato Rhemis Concilio, Claramuallem humiliter visitat, & gloriam pontificatûs Romani pauperum repræsentat adspectibus. Mirantur in tanta altitudine humilitatem immobilem, & in tam excellenti culmine. propositi sancti permanere virtutem, vt altitudini sociata humilitas, pro officio exterius fulgeat, & pro virtute nequaquam interius inanescat. Adhærebat carni eius lanea tunica, & diebus ac noctibus cuculla vestitus, sic ibat, sic cubabat. Intus monachi habitum retinens, extrà se Pontificem & moribus & vestibus exhibebat: rem difficilem agens, diuersarum in vno homine proprietatem exhibens personarum. Segmentata ei circunferebantur pulumaria: lectus eius palliis opertus, cortina ambiebatur purpurea: sed si reuolueres operimenta, inuenires superiectis laneis complosa stramina & paleas conglobaras. Homo in facie, Deus videt in corde: ipse verò bona coram hominibus prouidebat. Alloquitur fratres non sine lachrymis, miscens sermonibus anulsa à corde suspiria, hortatur & consolatur. & se inter eos fratrem & socium, non dominum, exhibet, vel magistrum. Cumque eum ibi morari diutius non pateretur magna eum prosequens comitantium multitudo, salutatis fratribus, iter in Italiam dirigens, abscessit, & ad vrbem peruenit. Scripsit ad eundem Papam vir sanctus multæ subtilitatis librum, in quo acutissima indagatione tam ea, quæ circa eum, quam infra sunt, prosequens, etiam ad ea, quæ supra ipsum sunt, ascendens, tanta de natura diuina disseruit, vt videatur in tertio cœlo assumptus, audîsse quædam verba, quæ non licet homini loqui, & Regem in decore suo vidisse. In his, quæ infra, & quæ circa ipsum sunt, morum societas, naturæ æqualitas, officiorum distantia, consideratio meritorum, diiudicatio prouectuum subtilissimè distinguitur, & singulis in suo genere sui cognitio intimatur. In his quæ supra hominem sunt, speculatur cælestia, non eo modo, quo Angeli, qui semper adhærent Deo, considerant: sed eo modo, quo potest homo puri animi & mentis synceræ diuina contingere, & conformari Hierarchiæ cælesti sacerdotium temporale. Cum enim in cælesti militia constet alios aliis principari, & ministeriales spiritus ad nutum superiorum potestatum ad diuersa officia delegari: quidam vicinius assistentes, ab ipso accipiunt, quæ aliis vel agenda vel intelligenda insinuent. Cumque exigat homo præposituræ suæ reuerentiam exhiberi, ad honorem summæ potestatis cuncta referri necesse est: quia cum sit subditus homini homo, vel spiritui spiritus, subdi maximè oportet Deo, de cuius munere datur iusta prælatio, & quo docente fit, vt pateat homini tam cognitio suî, quam per fidem & spem ad diuinam contemplationem pro modo data & indulta accessio. Dictabat vir Dei & nonnunquam scribebat in tabulis cereis, non patiebatur perire inspirata sibi diuinitus: sedabat lites Ecclesiarum, & appellationes importunas, quas inter se clerici discordes concitabant, blando spiramine componebat. Interdum etiam durius increpante eo, redibat tranquillitas, & detumescentibus procellis, qui seditiosi ante eum venerant, & bile diffusa scaturientes declamationibus, pacifici reuertebantur. Adhæsit ei præ omnibus Comes Theobaldus, & dilectionem beneficiis prosecutus, & se & sua in subsidia Claræuallis exposuit, & in manibus Abbatis posuit animam suam, depositaltitudine principali, se inter seruos Dei conseruum exhibens, non dominum, ita vt obediret ad omnia, quæcunque domûs illius infimi imperâssent. Emebat ergò fundos, construebat domos, Abbatiis nouis præbebat impensas, & vbicunque serui Dei extendissent propagines, delegabat pecunias: non vnam domum, sicut Salomon Hierosolymis statuens: sed vbicunque huius schematis consedissent personæ, satagebat eis ministrare necessaria, quasi Christo in terris præsenti propriam faceret mansionem. Sed & hoc in arbitrio viri Dei posuit, vt quibuscunque egentibus, eo mandante, ad opus Dei sumptus præberet. Videns ergò Abbas promptum principis animum, pietatem pietate accendit, & maximè quidem domesticis fidei voluit esse eum obnoxium, & immortalia templa fundare consuluit, & eleemosynas ea sagacitate disponere, vt semper fructificantes, rediuiuis & renascentibus accessionibus nouas semper eleemosynas parturirent. Deinde egenis, quos hac atque illac, quasi vespæ pungentes, stimuli paupertatis exagitant, omnimodis docuit misereri: aliis indumenta, aliis alimenta largiri monuit: & suggessit, vt per seipsum Xenodochia visitaret, nec horreret adspectus languentium: quia in hoc duplicaretur clementiæ bonum, si videret & foueret, si consolaretur & reficeret. Humiliare pauperum oppressores, defendere pupillum & viduam, misereri &

Epiſcopi cõplures è Clarauallé creati.

Eugenius 3. fit Roman. Pontifex.

Concilium Rhemenſ. præſente Eugenio: Ann. 1148.

Nota in Pontifice ſtrati duritiam. 1. Reg. 16.

Libri ſancti Bernardi de conſidera. tione.

In cæleſtiũ ſpirituum ordinib. alij aliis præſidentur.

Omnem multo magis debemus ſubijci Deo.

Comitis Theobaldi erga virum Dei ſtudium & inſignis liberalitas.

Officium Principis. Ezech. 1.

Theobald' Comes, exemplum optimi principis.

commodare, ſermones ſuos in iudicio diſponere, prouidere quieti Eccleſiæ, rationem gladij intelligere, quaſi elementarium inſtruxit, ſummam principalis officij ei intimans, & hoc exquiri à principe ex debito, vt laudi bonorum & vindictæ malorum intendat. Hæc & alia huiuſmodi ſalubria monita homo rationabilis reuerenter accipiens, luxum curiæ & faſtum altitudinis in humilitatem & honeſtatem conuertit: nec erat, qui in præſentia eius auderet aliquid indecens vel agere, vel loqui: ſed in hoc etiam ei placere ſtudentes, ſiue ficto, ſiue puro animo, ea in quibus dominum ſuum delectari videbant, ipſi quoque ſæpius factitabant. Introducebant igitur ad eum, qui familiarius ei aſſiſtebant, pauperes patientes calumniam: nunciabant, languentes in plateis iacentes, & quoſque in amaritudine & miſeria conſtituros: & ipſe oblata ſibi occaſione clementiæ lætabatur, & altiori gratia ampiectebatur, quos de huiuſmodi rebus videbat eſſe ſolicitos. Denique duos religioſos viros, de Præmonſtratenſi Ordine euocatos, eleemoſynæ ſuæ præpoſuit, ad quorum curam ſpectaret circumire caſtella & vicos, in quibus ipſe maneret, & de propria menſa languentes & leproſos omnes, qui ibi manebant, quandiu in illis locis eſſet, abunder reficiri iuſſit: ſed & aliis pauperibus largas & congruas eleemoſynas ſiue in cibis, ſiue in veſtibus, eorũ miniſterio donari inſtituit. Et illis quidem tantum in domo ſua voluit eſſe dominum, vt poteſtatiuè præcernis & piſtoribus & cocis, & reliquis miniſterialibus, quæ vellent, iuberent: quæ placerent, tollerent: nec eſſet, qui aliquid prohibere auderet vel referre ad Comitem, ſi in aliquo prodigi viderentur. Hi duo, quos prædixi, timentes Deum, & Comiti placere volentes & Deo, nec magnificentiam principis minuebant, qui charitatis plenitudinem de ſuis impleri præceperat: nec Deo ingrati eſſe volebant, ſi inuenirentur deſides & auari, quos promptos & expeditos diſpenſatores eſſe tam voluntas Dei, quam principis ſufficiens bonitas iniunxiſſet. Erat præterea horum officio deputatum, vt monachis & religioſis viris, quos ad curiam diuerſa mittebant negocia, hoſpitia prouiderent, & de penu & horreo Comitis neceſſaria miniſtrarent. Circunferebant etiam rigente bruma, aptatis ſarcinis, pauperum indumenta & pelles, & birros, & calceamenta, in quibus nec axung a deerat, quæ per vicos indigis erogabant. Nullum in Comitatu illo clementiæ opus deerat: ad portum illum naufragi omnes tutum habebant refugium. Temporibus famis non ſicut Pharao frumenta venundedit populo, nec in ſeruitutem ſibi erogatis annonis ſubiecit Aegyptum: ſed Abbate ſancto, quaſi altero Ioſeph, diuiniore vſus conſiliario, gratis egenis aperuit horrea, nec exhauſit populum pecunia, nec aſtu circumuenit afflictos, nec re publica ad ſe translata, priuatos in terra cumulauit theſauros: ſed in cœlo potius theſaurizans infatigabilis diſtributor, cum magna alacritate & pecunias diſtribuit, & annonas. Nec defuit viro inhianti cæleſtibus, magni ponderis & horrenda tentatio: ſed aggreſſus eſt eum tam Rex, quam principes, & commota eſt & contremuit terra, & quaſi iratus eſſet ei Deus, rapinis & incendiis ferè omnia ad eum pertinentia depopulatoribus expoſita erant, & operuit faciem terræ Regis exercitus, & paſſim omnia vaſtabant. Nec erat ei tutum reſiſtere vel obuiare perſecutoribus: quia & ſui deſeruerunt eum, manifeſte infeſtantes: & qui remanſerant, in inſidiis, non ad ſubſidia, erant, & erant vndique anguſtiæ graues: quia nec domi ſibi cauere, nec extra poterat congrua prouidere, qui omninò, qui ſui eſſent, neſciret: & tam de perfidia refugarum, quàm de duplicitate ſuorum, prorſus diffideret. Inter has anguſtias conuerſus ad Dominum de cœlo quæſiuit auxilium: & accito viro Dei, cuius conſilio maxime vtebatur, non deſperans de miſericordia Dei, hoc ex eius reſponſo accepit, vt intelligeret, quia flagellat Deus omnem filium, quem recipit, & huiuſmodi correptiones vel purgant, vel probant animam: & glorioſiorem fuiſſe Iob, cum ſederet in ſterquilinio, quam fuiſſet, cum circunſtante exercitu, ſediſſet illæſus in ſolio. Oſtendit ei vir ſanctus Salomonem peccâſſe in ocio, & abuſum bono pacis defluxiſſe in vitia: cum Dauid Pater eius, Abſolon filio perſequente & vniuerſo Iſraële, permanſiſſet in gratia. Intimauit etiam, quomodo ipſum ſatanas colaphizauit Apoſtolũ: in qua tribulatione immobiliter perſeuerans, illud meruit audire: Quia virtus in infirmitate perficitur: & quia in præſenti ſegniores nos faciunt proſpera, & circunſpectiores aduerſa. Hæc audiens venerabilis Comes, magnificè animatus, duo immenſi ponderis & miri operis vaſa aurea, in quibus precioſiſſimæ gemmæ habebantur incluſæ, quæ in ſolenni tate coronæ ſuæ Rex Anglorum Henricus auunculus eius, ad oſtentationem diuitiarum ſuarum & gloriæ ſuæ, in menſa coram ſe habere conſueuerat, ſub omni celeritate proferri iuſſit in medium: & à corde ſuo delectationem huiuſmodi auellens, gemmas à retinaculis ſuis abſtrahi iuſſit, & aurum confringi præcepit, vt venundaretur, & de precio eorum dilecta Domino ſuper aurum & topazion tabernacula fundarentur. Nec deſiſtebat Amalech ab infeſtatione Iſraël, ſed Moyſes eleuatis in cœlum manibus, potitus eſt victoria: & retrahentibus ſe hoſtibus, Abbas ſanctus ſequeſter ſolicitus, clamantibus ad Dominum, & domi plorantibus fratribus: irrupit in acies & in tẽpore iracundiæ factus eſt reconciliatio: & allegationibus diuinis intercurrentibus, detumuêre procellæ, & reuerſa eſt inter regem & principem tranquillitas, & pacis deſiderata ſerenitas.

Duos Monachos elee moſynæ ſuę præpoſuit. idem Comes.

Genes. 47.

En princeps longè optimus in quã horrendam incidit tentationem.

Prou. 3. Iob 1. 2. Reg. 15. &c. 2. Cor. 12.

S. Bernard' author pacis inter diſcordes principes.

LIBER III. IV. & V. Authore domino Gaufrido monacho Clarauallenſi, & quondam beati Bernardi Notario.*

*Gofrido, vel Godefride.

CLARISSIMI patris noſtri Bernardi Clarauallenſis Abbatis memoriam, viri inſignes ad laudem Chriſti & Promultorum ædificationem literis commendarunt. Inuenta ſanè materia vberi, prout cuique licuit, & locvs certior ei geſtorum innotuit veritas, non eam totam, ſed partes aliquas digeſsêre. Videtur autem nonnullis, quod multò minus eum filere debeat puer ſanctitatis ipſius, dignationis filius, benignitatis alumnus: quem ab eius vberibus poſt annos circiter tredecim, quod ſine ſingultu nec meminiſſe debeo, nec proferre queo, ſola tandem, quæ ſola potuit, mors auulſit. In quo tibi vtinam ſic complaceat etiam nunc, pater ſancte, ſicut aliquando videbatur, & aliquandiu complacere. Et quis alter tibi tam debitor, quis tam obnoxius, quis tam tuus? Momordit, fateor, momordit mors improba, ſed non totum pariter deglutiuit. Amputauit, non extirpauit: ſine miſericordia portionem, quæ ſe contingebat, accepit. Tulit adſpectum, tulit eloquium, corpotale etiam tulit obſequium: ſed non rapuit fidem præſentis etiam nunc opitulationis, non abſorbuit ſpem futuræ aliquando viſionis, non deniq; filialis abſumpſit deuotionis affectum. Cæterum mihi quidem, vt optimè noui, præſertim tanto idonea operi, nec ſcientia, nec eloquentia ſuppetit. Sed tua ſanè magnalia & tuas dignè eloqui laudes, non Origeni ingenium, non Ciceronis lingua ſufficeret. Nec deſperandum tamen, quod tuorum magis operum fructus carpere prudens lector, quam verborum noſtrorum folia indigna, debebit: vt illorum magis ſuauitate guſtata, quam illorum ariditate culpata, non tam nequiter iſta mordeat, quam illos delectabiliter edat. Nam & ſecurius & ſyncerius viſa ſolent, quam audita, narrari: & in tertiũ vas transfuſa, facilius coacteſcunt. Sed & dulcius ea bibitur aqua, quæ exiguo licet alueo fontis hauritur, quem confeſtim repleuerit vena ſcaturiens, quam quæ ex riuo tollitur, longius iam progreſſo, vel ex flumine iam copioſo. Inde eſt, quod intactis eorum libris, qui de eiuſdem beatiſſimi patris noſtri initiis ſeu etiam mediis conſcripſerunt, nè tanquam ſuper alienum ædificâſſe videar fundamentum: circa ea poriſſimum noſter ſermo verſatur, quibus penè omnibus præſens adfui: interdum etiam, licet pauca interſerens, quæ fideliſſima fratrum, qui aderant, relatione cognoui. Veruntamen opus iſtud libellis tribus partitum lector inueniet: quorum

quorum quidem primus ea maximè, quæ ad habitum, mores atque doctrinam huius beati patris visa sunt pertinere: secundus autem virtutes multas, per eum factas, eloquitur, tertius in eiusdem beato fine completur. Illud etiam admonendum, in rerum narratione gestarum, cohærentiam similitudinis magis, quam temporis obseruari. Siquidem nec signa ipsa, nec opera quædam eo ordine scripta, quo facta sunt: sed interdum aliqua, prout occurrere locis opportunioribus videbantur, inserta. Firmior enim videri, & haberi acceptior solet oratio, quæ suis innititur & illustratur exemplis, velut fabrica quædam, idoneis fulta columnis. Nonnulla quoque transportata sunt, vt similibus aliis iungerentur, & quæ erant eiusdem generis, sibi aptius cohærerent. Verum hæc in duobus quidem libellis prioribus, nam in tertio, pene per omnia ordini ipsi ipsius temporis, series narrationis obsequitur. Quid tres libri poste riores contineant.

LIBR. I. INNVMERIS quidem signis atque miraculis, vt orbis comperit vniuersus, fidelem famulum suum Bernardum Clarauallensem Deus glorificauit Abbatem, sicut gloriosus semper in sanctis suis, & in sua mirabilis est maiestate. Cæterum, sicut Malachiam sanctum idem ipse commendat, primum maximumque miraculum, quod exhibuit, ipse fuit: serenus vultu, modestus habitu, circunspectus in verbis, in opere timoratus, in sacra meditatione assiduus, in oratione deuotus: & sicut alios ipse monebat, crebra siquidem experientia persuasus, de omni re magis fidens orationi, quã industriæ propriæ vel labori. Magnanimus in fide, longanimus in spe, perfectus in charitate, summus in humilitate, præcipuus in pietate. In consiliis prouidus, in negociis efficax, nusquam tamen minus, quam in ocio ociosus. Iucundus inter opprobria, inter obsequia verecundus, suauis moribus, meritis sanctus, miraculis gloriosus, plenus denique virtute & sapientia & gratia apud Deum & homines. Cuius sanctæ animæ adiutorium simile sibi fecerat Deus, & speciali præuentum benedictione corpus aptauerat. Apparebat in carne eius gratia quædam specialis, spiritualis tamen potius, quam carnalis: in vultu claritas præfulgebat, non terrena vtique, sed cælestis: in oculis Angelica quædam puritas, & columbina quædam simplicitas radiabat. Tanta erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidentibus quibusdam indiciis foras erumperet, & de cumulo internæ puritatis & gratiæ, copiose perfusus homo quoque exterior videretur. Corpus omne tenuissimum & sine carnibus erat: ipsa quoque subtilissima cutis in genis modicè rubens. Illo nimirum, quicquid caloris inerat naturalis, assidua meditatio & studium compunctionis attraxerat. Cæsaries ex flauo colorabatur & candido: barba subrusa, circa finem vitæ eius respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat: Alias autem thesaurus iste in vase fictili erat, contrito penitus & conquassato. Laborabat siquidem caro eius multiplicibus infirmitatum incommodis, vt in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem in meatu arctissimi gutturis, nil penitus siccum, vix solidum aliquid admittentis: molestior erat stomachi defectus, viscerum corruptio. Hæ continuæ illi, præter alias sæpius incidentes. Summum eius studium, fugere admirationem, & tanquam vnum sese agere cæterorum. At persequebatur gloria fugientem, sicut è regione captantes sese alios fugere contigit. Prouerbium illud in ore ei frequenter, semper in corde: Qui hoc facit quod nemo, mirantur omnes. Quo nimirum intuitu vitam regulamque communem amplius æmulabatur, nil in suis actibus præferens obseruantiæ singularis. Ob hoc denique & cilicium, quod pluribus annis occulte gestauerat, deponere maluit, quam vt ferre sciretur: minime illum latere velle contestans, qui cum cæteris eiusdem professionis sibi communia non sectatur. In ipsis tamen communibus erat illis singularis puritas, & deuotio non communis. Nihil negligens & minima quæque cum studio & intentione tractabat, ex propria siquidem experientia diffinire solitus sapientem, cui quæque res sapiunt prout sunt. A primis fere annis sic euasit illecebras gulæ, vt ipsam quoque saporum discretionem ex magna parte perdiderit. Quoties pia sibi ministrantium fraude deceptus, liquores alios pro aliis sumpsit? Nam & oleum sibi per errorem aliquando propinatum bibit, & penitus ignorauit: nec prius id cognitum, quam supernatans quidam labia eius mirarentur inuncta. Cibus eius buccella panis, in aqua calida penitus emolliti, exigua sorbitiuncula erat. Modicus ille quidem, sed non modicam partem eius crudam reiicere stomachus solebat, ne quasi alli foret in cibo voluptas: quem sumere, periculum: sumptum tenere, dolor: reiicere, miseria. Sic nimirum fideli seruo iuxta desiderium cordis sui dispensatio diuina prouiderat, vt nec fructus ei deesset abstinentiæ singularis, & odiosam admirationem declinaret sub vmbra necessitatis. De vino quidem aliquando ipse nobis dicebat, decere monachum, quando sumere oportet, sic gustare illud, ne exinaniisse calicem notaretur. Quod sic ipse seruabat, quoties sibi vinum patiebatur apponi, vt non modo post vnum potum, sed post qualecunque prandium, suum vasculum, in quo ei propinabatur, vix aliquando videretur minus plenum à mensula reportari. Minus quidem stare poterat, sed erat sedens pene iugiter, & rarissime mouebatur. Quoties subtrahere se poterat negociis, aut orans, aut legens, aut scribens, aut insistens doctrinæ erat & fratrum ædificationi, aut in sacra meditatione persistens. In quo nimirum studio spiritualis obtinuerat gratiam singularem, vt non tædium in illo, non difficultatem aliquando sustineret, libere secum habitans, & deambulans in latitudine cordis sui, & ibi exhibens Christo, vt monere alios ipse solebat, cœnaculum grande stratum. Omnis etiam meditandum hora breuis, locus omnis congruus erat: frequentet tamen, licet sic affectus, diuino vrgente metu, immo regente spiritu, studium hoc lucris vberioribus postponebat, doctus quærere non quod sibi erat vtile, sed quod multis. Alioquin in quolibet cœtu hominum vel tumultu, nisi eius intentionem causa deposceret, tota facilitate animum colligens, interiori quadam, quam vbique ipse sibi circunferebat, solitudine fruebatur, nil prorsus attendens, quod sonaret vel appareret exterius. Cum iam Dei famulus annos aliquot in Claraualle peregisset, subiit animum eius, vt sanctum Hugonem Gratianopolitanum Episcopum & Carthusienses fratres deuotionis gratia visitaret. Quem prædictus Episcopus tam graanter & tam reuetenter suscepit, diuinam intelligens in eiusdem hospitis visitatione præsentiam, vt prostratus solotenus adoret. Videns autem seruus Christi Episcopum ætate grandæuum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem, vehementer expauit: & ipse quoque corruens ante eum, ita demum susceptus in osculo pacis, humilitatem suam tanti viri veneratione confusam, non sine graui gemitu causabatur. In cuius pectore singularem obtinuit ex eo tempore locum, vt fierent deinceps duo illi filij splendoris, cor vnum & anima vna, & se inuicem fruerentur in Christo. Sicut enim regina Saba de Salomone testatur, vterque in altero longe amplius, quam fama vulgâsset, inuenisse gratulabatur. Carthusiæ quoque à viro reuerentissimo Guigone Priore, & à cæteris fratribus eodem affectu & eadem veneratione susceptus est seruus Christi, exultantibus illis in gaudio, quia qualem eum per epistolam prius nouerant, talem inuenerunt & præsentem. Cæterum cum in reliquis omnibus ædificarentur, vnum fuit, quod prædictum Priorem Carthusiensem aliquatenus mouit, stratura videlicet animalis, cui idem vir venerabilis insidebat, minus neglecta, minus præferens paupertatem. Nec silentio præsit æmulator virtutis, quod mente conceperat: sed locutus vni è fratribus, aliquatenus moueri se confessus est & mirari. Cumque ille ad patrem sanctum, quod audierat, retulisset, non minus ipse miratus, qualis illa esset structura, quærebat: quod ita scilicet à Claraualle Carthusiam vsque venisset, vt nunquam eam vidisset, nunquam considerasset, & vsque in horam illam, qualis esset, omnino nesciret. Neque enim suum erat animal illud, sed à quodam monacho Cluniacẽsi auunculo suo, & in sua vicinia demorãti, fuerat accõmodatũ: & erat, sicut sibi sternere ille solebat. Quod verbum sæpe dictus Prior audiẽs, in eo potissimum mirabatur, quod sic ille Dei famulus foris oculos circuncidisset, intus

Catalogus virtutum beatissimi Bernardi.

Dotes corporis eius, & formæ habitudo.

Multiuariis morbis laborat.

Fugienda monacho singularitas

Sapientis definitio.

Cibus eius.

Vinum ita bibit, vt vix bibisse videatur.

Exercitia eius.

Nõ quod sibi erat vtile, sed quod multis quærebat.

Iuuisse sanctum Hugonem Gratianopolitanum Episcopum.

3. Reg. 10.

Item fratres Carthusianos.

Videre admirationẽ dignam.

intus animum occupâſſet, vt quod ipſum primo offenderat viſu, hocille tanti itineris ſpatio non vidiſſet, non conſideraſſet omnino. Iuxta lacum etiam Lauſanum totius diei itinere pergens, penitus eum non vidit, aut ſe videre non vidit. Cum enim veſpere facto de eodem lacu ſocij loquerentur, interroga bat eos, vbi ille lacus eſſet: & mirati ſunt vniuerſi. II.

Præclara eius obedientia.

DESIDERAVERAT tamen ab initio omnimodis ſubtrahere ſe negociis, & nuſquam egredi: ſed in monaſterio reſidere. Quod & poſtmodum ex defectu corporis occaſionem inueniſſe ſe reputans opportunam, aliquando ſtatuit, & aliquandiu tenuit, donec illum exire coëgit neceſſitas Eccleſiæ Dei, & ſummi Pontificis atque omnium Abbatum ſui Ordinis iuſſio: quibus per omnia tanquam patribus deferebat, ipſe omnium Pater. Ex quorum etiam mandato, præter tunicam & cucullam, laneo panno in modum chlamydis decurtatæ, & pileo ſimili vtebatur, inter tantos languores corporis & labores, nullis vnquam vti pellibus acquieſcens. In veſtibus ei paupertas ſemper placuit, ſordes nunquam. Nimirum animi fore indicium, aiebat, aut negligentis, aut inaniter apud ſe gloriantis, aut foris humanam gloriam affectantis. Inceſſus eius & habitus omnis, modeſtus & diſciplinatus, præferens humilitatem, redolens pietatem, exhibens gratiam, exigens reuerentiam, ſolo viſu lætificans intuentes. De riſu dicimus, quod ex ore eius frequenter audiuimus, dum cachinnos religioſorum hominum miraretur, non meminiſſe ſe à primis annis ſuæ conuerſionis aliquando ſic riſiſſe, vt non potius ad ridendum, quam ad reprimendum ſibi vim facere oporteret, & riſui ſuo magis ſtimulum adhibere, quam frenum. Vocem illi in inualido corpore validam ſatis, intelligibilemque contulerat, qui in opus prædicationis ſegregauerat illum ex vtero matris ſuæ. Sermo ei, quoties opportuna inueniebatur occaſio, ad quaſcunque perſonas de ædificatione animarum, prout tamen ſingulorum intelligentiam, mores & ſtudia nouerat, quibuſque auditoribus congruens habebatur. Sic ruſticanis plebibus loquebatur, ac ſi ſemper in rure nutritus: ſic cæteris quibuſque hominum generibus, velut ſi omnem inueſtigandis eorum operibus operam impendiſſet. Literatus apud eruditos, apud ſimplices ſimplex, apud ſpirituales viros perfectionis & ſapientiæ affluens documentis, omnibus ſe coaptabat, omnes cupiens lucrifacere Chriſto. Cautus erat artificioſiſſimè obſeruare, quod ad Eugenium Papam ſcribens, de ſui cordis plenitudine eructauit. III.

Nunquam vtitur pellibus.

Nota quam fuerit a riſu alienus.

Sermonem ſuum accõmodat auditoribus.

Lib.2. De Conſideratione, ſub finem.

NVGAS ſi incidant, interdum, inquit, ferendæ fortaſſis, referendæ nunquam. Interueniendum cautè & prudenter nugacitati. Prorumpendum ſanè in ſerium quid, quod non ſolum vtiliter, ſed & libenter audiant, vt ſuperſedeant ociosis. Quam vero placabilem & perſuaſibilem, quamque eruditam linguam dederit ei Deus, vt ſciret, quem & quando deberet proferre ſermonem, quibus videlicet conſolatio vel obſecratio, quibus exhortatio congrueret aut increpatio, nôſſe poterunt aliquatenus, qui ipſius legerint ſcripta: etſi longè minus ab eis, qui verba oris eius ſæpius audierunt. Siquidem diffuſa erat gratia in labiis eius, & ignitum eloquium eius vehementer: vt non poſſet ne ipſius quidem ſtylus eximius, totam illam dulcedinem, totum retinere feruorem. Mel & lac ſub lingua eius, & nihilominus in ore eius ignea lex, iuxta illud Cantici Canticorum: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Inde erat, quod Germanicis etiam populis loquens, miro audiebatur affectu, & ex ſermone eius, quem intelligere, vtpote alterius linguæ homines, non valebant, magis quam ex peritiſſimi cuiuslibet poſt eum loquentis interpretis, intellecta locutione ædificari illorum deuotio videbatur, & verborum eius magis ſentire virtutem. Cuius rei probatio certa, tunſio pectorum erat, & effuſio lachrymarum. Vtebatur ſanè ſcripturis tam liberè commodeque, vt non tam ſequi illas, quam præcedere crederetur, & ducere ipſe quo vellet, authorem, earum ducem ſpiritum ſequens. Quem nimirum, vt in medio Eccleſiæ aperiret os eius, ſic ſpiritu Deus impleuerat ſapientiæ & intellectus, vt, ſecundum quod in libro Iob legitur, profunda quoque fluuiorum ſcrutaretur, & abſcondita proferret in lucem. Nam & confeſſus eſt aliquoties, ſibi meditanti vel oranti, ſacram omnem velut ſub ſe poſitam, & expoſitam ſibi apparuiſſe ſcripturam. Cæterum quam gratis euangelizauerit, quis dignè prædicet? quis dignè miretur? Munus fore credidit, nullas ſibi ab auditoribus tranſitorias petere facultates, niſi oblatas ſæpius refutaret etiam Eccleſiaſticas dignitates. Parum illi fuit, nulla quærere ſtipendia militanti: ne inſignia quidem recipere acquieuit. Denique velut alter Dauid proceſſurus ad bellum, bellica arma ſibi grauiora cauſatus eſt, vtpotè quibus multos, ſuo præſertim tempore, cerneret prægrauari: & in ſimplicitate ſua glorioſius triumphabat. Tantam enim gratiam virtus diuina ei contulerat, vt licèt abiectus eſſe elegiſſet in domo Dei, vberiùs tamen fructificaret in ea, quam alij quilibet in ſublime porrecti: ampliuſque luceret Eccleſiæ, velut de ſub modio humilitatis ſuæ, quam cæteri ſupra candelabra conſtituti. Nimirùm quò humilior, eò ſemper vtilior fuit populo Dei in omni doctrina ſalutari: in quo tamen nunquam tenere voluit locum doctoris, Beatus planè, qui, ſicut ipſe de quodam ſanctorum ait, legem dilexit, & cathedram non affectauit. Quam feliciùs ſi quidem in virtutum cathedra ſedere meruit, dum ſedere noluit in cathedris dignitatum. Denique ſicut iuſtus & fortis in prædicatione Euangelica laborauit, ſic prudens & temperans cauit ſibi ſemper ab Eccleſiaſtica prælatione. Nec enim contumaciter vnquam tenuit, ſed frequenter & ad maximos electus honores, prudenter egit, diuina ſibi cooperante gratia, ne cogeretur aliquandò. Moyſes quidem ſanctus Pontificium conceſſit Aaron fratri ſuo, quia linguæ erat impeditioris: Bernardum noſtrum, non ab opere Euangeliſtæ neceſſitas aliqua, ſed ab honore ſolo, ſola humilitas reuocauit. Meritò proinde apud Deum & homines obtinuit gratiam ſingularem, qui non modò ſine ſumptu, verum etiam ſine gradu dignitatis, non autem ſine fructu fraternæ ſalutis, Euangelium poſuit, & populo Dei ſemper prodeſſe ſtuduit, nunquam præeſſe ſuſtinuit. Rarò tamen, nec niſi ad loca proxima, vt prædicaret, exiuit: ſed quoties eum neceſſitas aliqua traheret, ſeminabat ſuper omnes aquas, publicè & priuatim annuncians verbum Dei. Quod tamen ipſum ex mandato ſummi Pontificis actitabat: ad nutum quoque Præſulum cæterorum, vbicunque eorum aliquem contigiſſet adeſſe, ſimiliter faciebat. Nimirùm quanto magnus erat, humiliabat ſe in omnibus: & eò magis ſacerdotibus omnibus deferebat, quo plenius intellexerat, quæ miniſtris Chriſti reuerentia deberetur. IV.

Reſpuit multas ſibi oblatas dignitates.

Exod.3.

Eccl.3.

NEC tacendum, quod ex prædicatione itineris Hieroſolymitani graue contrà eum quorundam hominum vel ſimplicitas, vel malignitas ſcandalum ſumpſit, cùm triſtior ſequeretur effectus. Quod tamen verbum dicere poſſumus ab eo quidem initium non ſumpſiſſe. Cum enim multorum iam animos permouiſſet audita neceſſitas, à Rege Francorum ſemel & iterum propter hoc expetitus, Apoſtolicis etiam literis monitus, non ſic acquieuit ſuper hoc loqui, vel conſilium dare: donec per ipſius tandem ſummi Pontificis generalem epiſtolam iuſſus ab eo eſt, tanquam Romanæ Eccleſiæ lingua, exponere populis atque principibus. Cuius epiſtolæ tenor fuit, vt in pœnitentiam & remiſſionem peccatorum iter arriperent, aut liberaturi fratres, aut ſuas pro illis animas poſituri. Hæc & huiuſmodi ſuper hoc poterant veraciter dici: ſed dicendum potius id, quod potius fuit. Euidenter enim verbum hoc prædicauit, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Sed quantis & quam multiplicibus ſignis? Quanta numerare, ne dicam narrare, difficile foret. Nam & eodem tempore ſcribi cœperant, ſed ipſa demum ſcriptorem numeroſitas ſcribendorum, & materia ſuperauit authorem: nimirùm cùm aliquandò vna die viginti ſeu plures ab incommodis variis ſanarentur, nec facilè ab huiuſmodi dies vlla vacaret. Denique plures eo tempore Chriſtus per ſerui ſui tactum & orationem, ab ipſis etiam matris vteris cæcos videre, claudos ambulare, aridos conualeſcere, ſurdos fecit audire & mutos loqui, mirabilius reſtituente gratia, quod minus præſtitum fuerat à natura. Nec tamen ex illa profectione Orientalis

An.1146.

Innumeris claret miraculis.

Viginti ægri aut plures aliquando vno die curantur:

Iob.28. Omnis diuinæ ſcripturæ ſenſus ei diuinitus explicatur.

1.Reg.17.

rientalis Ecclesia liberati, sed cælestis lætari meruit & impleri. Quod si placuit Deo tali occasione plurimorum quidem eripere, si non Orientalium corpora à paganis, Occidentalium animas à peccatis: quis audeat dicere illi, Quid fecisti sic? Aut quis certe sapiens illorum sortem magis non doleat, qui ad priora vel forte ad peiora prioribus scelera redierunt, quam eorum mortem, qui in fructibus pœnitentiæ purgatas variis tribulationibus animas Christo reddiderunt? Alioquin quantlibet dicant Ægyptij, dicant filij tenebrarum, qui veritatem nec videre valent, nec proferre, *Callide eduxit eos, vt interficeret in deserto: patienter tolerat Christus Saluator opprobrium, quod tantarum animarum salute compensat. Meminit huius verbi ipse quoque venerabilis Pater, inter cætera dicens: Si necesse sit vnum fieri ex duobus, malo in nos murmur hominum, quam in Deum, esse. Bonum mihi, si dignetur me vti pro clypeo: libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, vt non ad ipsum perueniant. Non recuso inglorius fieri, vt non irruatur in Dei gloriam. Hoc siquidem ille in libro de Consideratione. Accidit autem, vt vbi primum de eiusdem exercitus dissipatione lamentabilis intra Gallias insonuerat rumor, vt illuminandum Dei famulo cæcum filium offerens pater, multis precibus vinceret excusantem. Et imponens sanctus puero manum, orabat ad Dominum, quatenus si ab eo verbum prædicationis illius exierat, si prædicanti spiritus eius affuerat, in illius illuminatione ostendere dignaretur. Dum vero post orationem orationis præstolaretur effectum, Quid facturus sum? ait puer. Video enim. Attollitur ilico clamor adstantium. Plures enim non modo è fratribus, verumetiam è sæcularibus aderant: qui vt puerum vidêre videntem, multipliciter consolati, Deo gratias referebant. Illud etiam iucunde satis credimus considerâsse nonnullos, quod eadem hebdomada, qua felicissima anima eius carne soluta est, ecclesia Hierosolymitana magnifice satis fuerit diuino munere consolata, sicut sæpius nouerant illum promisisse. Siquidem capta est Ascalon illa munitissima, paucis à sancta ciuitate milliariis distans, & periculose instans calcaneo eius. Aduersus hanc quinquaginta annis & eo amplius nihil profecerant Christiani laborantes, nam & tunc non humana virtute capta est, sed diuina. Nec incongruum nunc ipsius interserere verba, quæ eodem scripserat anno ad virum optimum militem templi, tunc ministrum, nunc etiam magistrum militiæ templi, qui ipsius secundum carnem auunculus erat: Væ principibus nostris, ait. In terra Domini nihil boni fecerunt: in suis, ad quas velociter rediêrunt, incredibilem exercent malitiam, & non compatiuntur super contritione Ioseph. Confidimus autem, quia non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet. Porro dextera domini faciet virtutem, & brachium suum auxiliabitur ei: vt cognoscant omnes, quia bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus. Sed de his hactenus.

Libenter hominum sycophantias & eloquia tolerat propter Christum. *Exod. 32.

Cæcum illuminat.

Ascalon capitur, diuina potius quam humana virtute, &c.

Psalm. 117.

V.

Iam & illud propter posteros memorandum, quam multipliciter viri sancti doctrina Ecclesiæ sanctæ profuerit in catholicorum moribus corrigendis, in schismaticorum furoribus reprimendis, in hæreticorum erroribus confutandis. Siquidem præter eos, quos docuit sobrie & iustè & piè viuere in hoc sæculo, quanto etiam perfectius valedicere sæculo persuaserit, vel ex hoc liquet, quod non cessauit, quandiu vixit, deserta sæculi, sæculi desertoribus implere. Cuius ministerio videtur propheticum illud etiam corporaliter exhiberi: Posuit deserta in stagna aquarum & terram sine aqua in exitus aquarum: Et collocauit illic esurientes, & constituerunt ciuitatem habitationis: Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis: Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis, & iumenta eorum non minorauit. Sanè in diebus schismatis generalis, quam fideliter seruus Domini stetit in confractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius: quam efficaciter stetit & placauit, cessauitque quassatio: quam denique euidenter in tempore iræ factus est reconciliatio, non modo latius prosequendum. Sufficere interim potest, si ipsius super hoc scribentis ad eum Innocentij Papæ verba ponamus: Quam firma, ait, quam perseuerans que constantia causam beati Petri & sanctæ matris tuæ Romanæ Ecclesiæ, incandescente Petri Leonis schismate, feruor tuæ religionis & discretionis susceperit defensandam, & se murum inexpugnabilem pro domo Dei ponens, animos regum ac principum, & aliarum tam ecclesiasticarum quam sæcularium personarum ad Catholicæ Ecclesiæ vnitatem, ac beati Petri ac nostram obedientiam frequentibus argumentis & ratione munitis inducere laborauerit. magna, quæ Ecclesiæ & nobis prouenit, vtilitas manifestat. In quibus autem pro fide quoque magnificè egerit seruus fidelis & prudens, breuiter annectendum est. Fuit in diebus illis Petrus Abailardus, magister insignis & celeberrimus in opinione scientiæ, sed de fide perfide dogmatizans. Cuius cum blasphemiis plena grauissimis volitare vndique scripta cœpissent, prophanas nouitates vocum & sensuum execrati viri eruditi atque fideles, ad hominem Dei retulerunt. Qui nimirum solita benignitate & bonitate desiderans errorem corrigi, hominem non confundi, secreta illum admonitione conuenit. Cum quo etiam tam modeste, tamque rationabiliter egit, vt ille quoque compunctus, ad ipsius arbitrium correcturum se promitteret vniuersa. Cæterum cum recessisset ab eo Petrus idem, consiliis stimulatus iniquis, & ingenij sui viribus plurimoque exercitio disputandi infeliciter fidens, resiliit à proposito saniori. Experens denique Senonensem metropolitanum, eô quod in eiusdem ecclesia celebrandum foret in proximo grande concilium, Clarauallensem causatur Abbatem suis in occulto detrahere libris: additque paratum se esse in publico sua defendere scripta, rogans vt prædictus Abbas dicturus, si quid haberet, ad consilium vocaretur. Factum est, vt postulauit: sed vocatus Abbas, venire penitus recusauit, suum hoc non esse renuncians. Postea tamen, magnorum virorum monitis flexus, ne videlicet ex ipsius absentia & scandalum populo, & cornua crescerent aduersario, demum pergere acquieuit, tristis quidem nec sine lachrymis annuens, sicut in epistola ad Innocentium Papam ipse testatur, vbi plenius lucidiusque omne negocium prosequitur. Affuit dies, & Ecclesia copiosa conuenit, vbi à Dei famulo Petri illius in medium scripta prolata sunt, & erroris capitula designata. Demum illi optio data est, aut sua esse negandi, aut errorem humiliter corrigendi, aut respondendi, si posset, obiiciendis sibi rationibus pariter & sanctorum patrum testimoniis. At ille nec volens resipiscere, nec valens resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur, vt tempus redimeret, sedem Apostolicam appellauit. Sed & postea ab egregio illo catholicæ fidei aduocato monitus, vt vel iam, sciens in personam suam nihil agendum, responderet tam libere quam secure, audiendus tantum & ferendus, hoc quoque omnimodis recusauit. Nam & confessus est postea suis, quia ea hora maxima quidem ex parte memoria eius turbata fuerit, ratio caligauerit, & interior fugerit sensus. Nihilominus tamen Ecclesia, quæ conuenerat, dimisit hominem, mulctauit abominationem, à persona abstinens, sed dogmata praua condemnans. Quando vero Petrus ille refugium inueniret in sede Petri, tam longe dissidens à fide Petri? Et ipsum ergo authorem eadem sententia cum erroribus suis Apostolicus Præsul inuoluens, hæreticumque denuncians, scripta incendio, scriptorem silentio condemnauit. Fuit item Gillebertus, quem cognominauêre Porretanum, Pictauorum Episcopus, in sacris libris plurimum exercitatus, sed sublimiora se etiam sæpe ad insipientiam sibi scrutatus. Siquidem de sanctæ Trinitatis vnitate, & de diuinitatis simplicitate non simpliciter sentiens, nec fideliter scribens, discipulis suis panes proponebat absconditos, furtiuas propinabat aquas: nec facile, quid saperet, immo quantum desiperet, personis authenticis fatebatur. Timebat enim, quod apud Senonas Petrum dixisse ei ferunt:

Tit. 2.

Psal. 106.

Innocentij Papæ literæ ad S. Bernardum.

Petrus Abailardus, vir doctissimus, sed hæreticus, spargit impia dogmata.

Concilium Senonense, Ann. 1140.

Petrus Abailardus, licet hæreticus, tamen agnoscit Ro. Pontificis authoritatem.

Damnatur à Ro. Pontifice.

Gillebertl Porretani errores.

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Notissime tamen, cum iam fidelium super hoc inualesceret scandalum, cresceret murmur, vocatus ad medium est: & librum

Concilium Rhemenſe, præſente Eugenio 3. Pontifice, Anno 1148.

librum tradere iuſſus, in quo blaſphemias euomuerat, graues quidem, ſed verborum quodam inuolucro circunſeptas. In concilio igitur, quod in vrbe Rhemorum Papa venerabilis Eugenius celebrauit, egit cominùs aduersùs hunc Gillebertum Eccleſiæ ſanctæ ſuo tempore ſingularis athleta Bernardus, primò quidem totum, quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur, eliciens: Deinde verò tam ſuis ratiociniis, quàm ſanctorum teſtimoniis biduana diſputatione redarguens: conſiderans ſanè nonnullos ex his, qui præſidebant, iam quidem animaduertentes blaſphemiam in doctrina, adhuc auerteates tamen iniuriam à perſona: accenſus eſt zelo, & domeſticam ſibi eccleſiam ſeorſùm conuocat Gallicanam. Communi deniquè conſilio à patribus decem prouinciarum, aliis autem Epiſcopis & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei, nouis dogmatibus opponitur ſymbolum nouum. Cui etiam ſubſcribuntur nomina ſingulorum, vt eorum videlicet omnium, ſicut fides irreprehenſibilis, ſic irreprehenſibilis zelus innoteſcat. Itaque

Gillebertus agnoſcit errorem ſuũ, & impetrat veniam in Concilio:

mùm Apoſtolico iudicio & authoritate vniuerſalis Eccleſiæ, error ille damnatur: Epiſcopus Gillebertus, an eidem damnationi conſentiat, interrogatur: conſentiens, publicèque refutans, quæ priùs ſcripſerat & affirmauerat, indulgentiam ipſe conſequitur: maximè quòd ab initio cautus fuiſſet ea lege eandem ingredi diſceptationem, vt promitteret ſine vlla obſtinatione ſeſe pro Eccleſiæ ſanctæ arbitrio correcturum liberè ſuam opinionem. In partibus Toloſanis

Nota de Henrico monacho apoſtata, typo hæreticorum noſtri tẽporis 1 Tim. 4.

Henricus quidam, monachus olim, tunc apoſtata vilis, peſſimæ vitæ, pernicioſiſſimæque doctrinæ, verbis perſuaſibilibus gentis illius occupauerat leuitatem, & vt prædixit Apoſtolus de quibuſdam, in hypocriſi loquens mendacium, fictis verbis de eis negociabatur. Erat autem hoſtis Eccleſiæ manifeſtus, irreuerenter Eccleſiaſticis derogans ſacramentis pariter & miniſtris. Nec mediocriter in ea iam malignitate profecerat. Sicut enim de eo ſcribens venerabilis pater ad principem Toloſanum, inter cætera ait: Paſſim inueniebantur iam eccleſiæ ſine plebibus, plebes ſine ſacerdotibus, ſacerdotes ſine debita reuerentia, ſine Chriſto deniquè Chriſtiani. Paruulis Chriſtianorum, Chriſti vita intercludebatur, dum baptiſmi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationesque pro mortuis, ſanctorum inuocationes, ſacerdotum excommunicationes, fidelium peregrinationes baſilicarum ædificationes, dierum ſolennium vacationes, chriſmatis & olei conſecrationes, & omnes deniquè inſtitutiones Eccleſiaſticæ ſpernebantur. Hac neceſſitate vir ſanctus iter arripuit ad eccleſiam regionis illius, ſæpius iam ante rogatus, & tunc demum à reuerendiſſimo Al-

Impuriſſimi hæretici commenta vir ſanctus profligat è populo, An. 1147.

berico Oſtienſi Epiſcopo & Legato ſedis Apoſtolicæ perſuaſus, pariter, & deductus. Veniens autem, cum incredibili deuotione ſuſceptus eſt à populo terræ, acſi de cælo Angelus aduenisſet. Nec moram apud eos facere potuit, cô quod irruentium turbas nemo reprimere poſſet: tanta erat frequentia diebus ac noctibus aduentantium, benedictionem experentium, flagitantium opem. Prædicauit tamen in ciuitate Toloſa per aliquot dies, & in cæteris locis, quæ miſer frequentâſſet amplius, & grauius infeciſſet, multos in fide ſimplices inſtruens, nutantes roborans, errantes reuocans, ſubuerſos reparans, ſubuerſores & obſtinatos authoritate ſua premens & opprimens: vt, non dico reſiſtere quidem, ſed nec apparere præſumerent. Cæterum etſi tunc fugit Henricus ille & latuit, ita tamen impeditæ ſunt viæ eius, & ſemitæ circunſeptæ, vt vix alicubi tutus, poſtea tandem captus & catenatus Epiſcopo traderetur. In quo itinere plurimis etiam ſignis in ſeruo ſuo glorificatus eſt Deus, aliorum corda ab erroribus impiis reuocans, aliorum corpora à

In itinere multa ſigna facit.

languoribus variis ſanans. Eſt locus in regione eadem, cui Sarlatum nomen eſt: vbi ſermone completo, plũrimos ad benedicendum panes, ſicut vbiquè fiebat, Dei famulo populus offerebat. Quos ille eleuata manu & ſigno Crucis edito, in Dei nomine benedicens: In hoc, inquit, ſcietis vera eſſe, quæ à nobis fatta, quæ ab hæreticis ſuadentur, ſi infirmi veſtri, guſtatis panibus iſtis, adepti fuerint ſoſpitatem. Timens autem venerabilis Epiſcopus Carnotenſis, magnus ille Gaufridus (ſiquidem præſens erat & proximus viro Dei) Si bona, inquit, fide ſumpſerint, ſanabuntur. Cui pater ſanctus, de Domini virtute nihil hæſitans: Non hoc ego dixerim, ait: ſed verè, qui guſtauerint, ſanabuntur: vt proinde veros nos & veraces Dei nuncios cognoſcant. Tam ingens languentium multitudo, guſtato eodem pane, conualuit, vt

Confirmat verã fidem miraculis

Benedicto pane ſanat plurimos.

per totam prouinciam verbum hoc diuulgaretur, & vir ſanctus vicina per loca regrediens, ob concurſus intolerabiles declinauerit, & timuerit illò ire.

CELEBERRIMVM ſanè miraculum, quod per ſeruum ſuum in partibus Toloſanis Chriſtus exhibuit, paralytici cuiuſdam clerici curatio fuit. Huncin domo regularium clericorum ſancti Saturnini, quorum ipſe vnus erat, ad petitionem Abbatis & fratrum viſitans homo Dei, moribundum inuenit hominem, qui extremum ſpiritum trahere videretur. Conſolatus itaque miſerum, & data benedictione egrediens, ſicut poſtea confeſſus eſt, loquebatur in corde ſuo fidelis ſeruus Dei, ad Dominum tam fiducialiter, quam fideliter, dicens: Quid expectas Domine Deus? Generatio hæc ſignum quærit. Alioquin minus apud eos noſtris proficimus verbis, niſi abs te fuerint confirmata ſequentibus ſignis. Eadem hora exiliit paralyticus ille de grabato, & accurrens, ſecutus & conſecutus eſt eum, ſacra veſtigia deuotione, qua debuit, amplexatus. Cui ſubito procedenti obuians ex concanonicis vnus, expauit & exclamauit: ſiquidem phantaſma putabat. Quando enim de lectulo crederet ſurgere potuiſſe? Egreſſum magis à corpore eius animam phantaſticè ſibi apparuiſſe arbitratus, aufugit: ſed demum ipſa tam ei, quam cæteris, rei veritas fidem fecit. Egreditur exinde

VI.

Paralyticus moribũdus repente curatur.

Idem paralyticus poſt curationem fit monach⁹ Clarauallẽſis & Abbas Vallis aquæ

ſermo inter fratres, currit ur ad ſpectaculum tam iucundum, ipſe etiam inter primos accurrit Epiſcopus & Legatus: indè pergitur ad eccleſiam eo ipſo, qui conualuerat, præeunte, & conclamatur in laudes Dei, eodem pariter concinente: ruit vndique populus, & benedicitur Deus, triumphat fides, infidelis quiſque confunditur, exultat pietas, & impietas contabeſcit. Porro vir Dei cellam, vbi manebat, ingreſſus, diligenter omnes obſeruari aditus, obſerari ianuas iubet, nè quis pateat acceſſus populo concurrenti. Sanè is quidem Bernardus, qui ſanus factus eſt, (hoc enim clerico nomen erat) corporali beneficio non ingratus, magiſque ſolicitus pro remedio ſpirituali, ſecutus eſt ſeruum Chriſti, monaſticum in Clarauallen ordinem profitens, & habitum ſumens, quo etiam miſſus ad partes iterum Toloſanas, & Abbas illic conſtitutus, hodieque monaſterio præeſt, quod Vallis Aquæ dicitur. Cum autem per totum ab eadem prouincia reditum viri ſancti magis magiſque ſigna crebreſcerent, & multiplicarentur in dies, non præ

Vide inter tot miracula humilitatem ſanctiſſimi viri.

ereundum, quidnam ipſe animi inter hæc gereret, qui à Chriſto humilitatem cordis & manſuetudinem didiciſſet. Diſputans enim ſecum in cogitationibus ſuis, & ex ipſa demum locutus abundantia cordis ſui, domeſticis ſibi religioſis quibuſdam fratribus aiebat: Plurimum miror, quidnam ſibi hæc miracula velint: quid viſum ſit Deo, talia actitare per talem. Nil mihi videor in ſacris paginis ſuper hoc genere legiſſe ſignorum. Siquidem facta ſunt aliquando ſigna per ſanctos homines & perfectos, facta ſunt & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conſcius ſum, nec fictionis. Scio enim ſanctorum mihi non ſuppetere merita, quæ miraculis illuſtrentur: confido autem nec ad eorum ſortem me pertinere, qui virtutes multas

Matth. 7.

in nomine Domini operantur, & à Domino ignorantur. Hæc & huiuſmodi crebrius ſecretiuſque cum viris ſpiritualibus conferebat. Nouiſſime vero opportunum ſibimet viſus exitum reperiſſe: Scio, inquit, huiuſmodi ſigna non ad ſanctitatem vnius, ſed ad multorum ſpectare ſalutem: nec Deum in homine, per quem talia operetur, perfectionem conſiderare, ſed opinionem: vt in eo commendet hominibus, quæ illi creditur ineſſe, virtutem. Neque enim pro eis fiunt hæc, per quos fiunt: ſed pro eis fiunt magis, qui vident illa vel ſciunt. Nec eo fine per eos iſta Deus operatur, vt ipſos probet cæteris ſanctiores, ſed vt cæteros magis amatores & æmulatores faciat ſanctitatis. Nihil ergo mihi & ſignis iſtis, quandoquidem meæ illa famæ magis, quam vitæ, nouerim exhiberi: nec ad meam fieri commendationem, ſed ad commonitionem potius aliorum. Satis nimirum huius viri mirabitur animum, quiſquis hæc diligenti conſi-

deratione

ratione pensauerit : nec præstantius reputabit æstimator quisque fidelis, signa atque prodigia mirabiliter operari, quam perpetrata taliter interpretari. Sibi quoque non minus vtile iudicabit, imitando eius affectus, quam mirando actus, & morum insignia, quam operum signa cognoscere. Sed ad hæc quis idoneus? In huius siquidem pectore viri Dei puritas suauitasque consederant pari fœdere : satis quidem vtraque mirabilis, sed mirabilior vtriusque complexus. Inde nimirum tam singulariter in vnum hominem totius orbis vota pariter concurrebant, quod puritatem suauitas amabilem faceret, suauitatem puritas acceptabilem: vt difficile fuerit æstimare, gratiæne an reuerentiæ amplius obtineret. Quis enim tam rigidæ conuersationis, qui Clarauallensem non reueretetur Abbatem? Quis tam dissolutæ qui non erga eundem dulciter afficeretur? Dulcissimis enim affectibus plenum pectus ipse gerebat: sed quam libere eos, quoties causa posceret, coërcebat? Humanissimus in affectione, magis tamen fortis in fide. Et vt breue aliquod huius rei proferamus exemplum, sicut ipse quoque testatur in sermone super Cantica Canticorum vicesimosexto, siccis oculis germani sui, & germani tam necessarij, tam dilecti, Gerardi videlicet, celebrauit exequias siccis oculis corpus eius tradidit sepulturæ, ne affectus fidem vincere videretur. Nam extraneum quemlibet vix aut nunquam sine lachrymis sepeliuit. Talem sibi illum, vberius proinde fructificaturum, manus diuina formauerat, vt austeritatem suauitas morum tolleret, authoritatem sanctitas conseruaret. Cui enim vel tanta benignitas esset oneri, vel tanta bonitas non esset honori? Legimus de Salomone, quod omnis terra desiderauerit videre vultum illius. Grande præconium: sed forsitan in hac parte non minus, quam Salomon, hic. Neque enim satis credibile est, Salomonem illum in omni gloria sua tam vniuersalem orbis obtinuisse fauorem, quam hunc in sua humilitate. Immò verò difficile omnino videtur, ex historiis aliquibus inuenire hominem vnum, conuersantem adhuc cum hominibus, in vniuersa terra tam celebre & amabile obtinuisse nomen, à solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari. Vt enim illas memoremus prouincias, ex quibus vsque hodie monimenta certiora supereesse noscuntur, & in Ecclesia Orientali, & apud soles occiduos Hybernorum, & à meridie in remotissimis finibus Hispaniarum, & ab Aquilone in insulis, quæ procul sunt, Daciæ Suediæque opinio eius celeberrima fuit. Crebras vndique recipiebat epistolas, & reddebat. Vndique ei xenia mittebantur, vndique eius benedictio petebatur. Postremo quasi vitis abundantissima, eius opinio suos vndique palmites propagauit, excepto quod in terram Hierosolymitanam, quamuis locus esset à Rege paratus, ob incursus paganorum & aëris intemperiem, non acquieuit mittere fratres suos. Neque vero Episcopus ille incongruum aliquid vsurpâsse videtur, qui post sacrum eius obitum, dum fratres consolaretur, inter cætera hoc quoque in ipsius prosecutus est laudem: quia in omnem terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamen sublimitatem nominis, humilitas cordis: nec tantum poterat vniuersus mundus eum erigere, quantum se ipse deiicere solus. Summus reputabatur ab omnibus, infimum ipse se reputans: & quem sibi omnes, ipse se nemini præferebat. Denique sicut nobis sæpius fatebatur, inter summos quosque honores & fauores populorum vel sublimium personarum, alterum sibi mutuatus hominem videbatur, seque potius reputabat absentem, velut quoddam somnium suspicatus. Vbi vero simpliciores ei fratres, vt assolet, fiducialius loquerentur, & amica liceret semper humilitate frui, ibi se inuenisse gaudebat, & in propriam redisse personam. Innata ei à puero verecundia, vsque ad diem perseuerauit extremum. Inde erat, quod licet tam magnus esset & excelsus in verbo gloriæ, nunquam tamen, sicut sæpe audiuimus eum protestantem, in quamlibet humili cœtu sine metu & reuerentia verbum fecit, tacere magis desiderans, nisi conscientiæ propriæ stimulis vrgeretur, cum timore Dei & charitate fraterna. Patientiam eius maxime quidem Dominicis flagellis exercitatam nouimus & probatam: qui nimirum ab ipso suæ conuersionis initio vsque ad diem sacræ depositionis tanta sustinuit, vt vita eius his, qui nouerant, non nisi quædam mortis protelario videretur. Cæterum erga homines quoque, etsi rarior ei occasio minora forsitan patientiæ potuit experimenta præstare, dicendum tamen vel breuiter, ne huius quidem apparuisse eum virtutis immunem. Et quia genus hoc patientiæ solitus erat dicere tripartitam: videlicet ad verborum iniurias, ad damna rerum, & ad corporis læsionem: de singulis singula saltem proponamus exempla, quæ interim nobis occurrunt. Scripserat aliquando Dei famulus ad Episcopum aliquem de curia & consilio Regis, monens eum super quibusdam negociis Regi suadere & consulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amarissimam condidit epistolam, dicens in salutatione prima, Salutem, & non spiritum blasphemiæ: tanquam videlicet vir sanctus (quod horror est dicere) ex blasphemiæ spiritu illa scripsisset. Ad quod verbum mansuetissimus Christi seruus, memor Dominicæ responsionis, Ego dæmonium non habeo: sicut hodieque extans eius epistola continet: Minime quidem, ait, spiritum blasphemiæ me habere credo, sed nec maledixisse cuiquam, aut maledicere velle me scio, præsertim principi populi mei. Nec minus postea charum, nec minus familiarem eundem Episcopum habuit: sed elogium illud prædictum sic fuit, quasi non dictum. Abbas Farcensis conuentum fratrum à Claraualle vocauerat, monasterium eis ædificaturus: sed Romanus impediuit Antistes, & sibi tollens eos, in alio loco ordinauit. Vnde plurimum dolens prædictus ille vir magnus & magnæ deuotionis, collectam pecuniam sexcentarum fere marcarum argenti, deposuit sub chirographo: quam ad Dei hominem veniens, obtulit ei, rogans, vt quod non meruerat in partibus suis, vel citra Alpes nouum exinde cœnobium conderetur. Missum est pro argento, & protsus totum amissum. Nec respondit aliud homo Dei, cum ei nunciaretur, quam, Benedictus Deus, qui nobis pepercit ab onere. Nam & illis, inquit, qui abstulêre, leuius indulgendum: sunt enim Romani: & pecunia videbatur immanis, ac vehemens fuit illa tentatio. Gratulari autem consueuerat, decem circiter monasteria, vel ædificandis monasteriis loca congrua numerans, fraudulenter sibi & violenter ablata, dum contendere nollet, & magis eum vinci, quam vincere, delectaret. Veniens aliquando Clarauallem clericus quidam ex his, quos Regulares canonicos vocant, importune satis instabat, vt in monachum reciperetur. Suadente patre sancto, vt ad suam reuerteretur ecclesiam, nec acquiescente recipere eum: Vt quid ergo, ait, in libris tuis perfectionem tantopere commendasti, si eam desideranti, opem tenuis exhibere? Et maligno spiritu iracundiæ vehementer instigatus, sicut postmodum euidenter apparuit: Iam, inquit, si illos tenerem, discerperem libros. Cui vir Domini: Puto, ait, in nullo illorum legisti, non posse te in tuo claustro esse perfectum. Morum correctionem, non locorum mutationem, (si bene memini) in libris omnibus commendaui. Tum vero impetum faciens homo, velut insanus, in eum, percussit maxillam eius, idque tam grauiter, vt succederet statim rubor ictui, tumor rubori. Iam qui aderant, in sacrilegum inuolabant: sed præuenit eos famulus Domini, clamans & adiurans per nomen Christi, nullatenus eum tangere, sed educere eum caute, & curam eius habere, ne ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam districte præcepit, vt miser ille timens & tremens, ab omni iniuria eductus sit & deductus. Et quidem in libertate spiritus Dei famulus excellenter enituit, cum humilitate & mansuetudine tamen, vt quodammodo videretur & vereri neminem, & omnem hominem reuereri. Increpatione rarius vtebatur, monitis & obsecrationibus potius agens. Quam vero inuitus, & non ex cordis amaritudine, verbum proferret amarum, ex eo maxime animaduertebatur: quod perfacile eiusmodi impetum cohiberet. Siquidem mirabatur hominum improbitatem, quos aliquando forte turbatos, excusationem quamlibet rationabilem, satisfactionem quamlibet humilem admittere, grauat, quòd ipsa suæ turbationis passio miseros sic deiceret, vt oderint omne remedium, vt contineant aures, claudant oculos, obiiciant manus, & omnimodis satagant, ne semel

Mira in eo puritas & suauitas morum.

Facile imperat affectibus suis.

Siccis oculis sepelit dilectũ suum germanum Gerardum.

3. *Reg.* 10.

Celebertima fama beati viri.

Quãto magis mundus eũ extulit, tãto seipsũ deiecit.

Perpetua ei verecundia vsque ad obitum.

Eius in perpetuis molestiis eximia patientia.

Iohan. 8.

Ingentis pecuniæ iactura fert placidissime.

Item decẽ monasteriorum.

Attendant hunc locũ instabiles monachi.

In maxillã grauiter percussus, grauissime interdicit, ne quid mali fiat percussori.

semel orta commotio, sedari valeat & sanari. Eius tamen obiurgationem non minus facile aliquando compescebat grauis & turbulenta responsio, quam humilis & modesta. vt ab aliquibus proinde diceretur cedenti insistere, cedere resistenti. Dicebat enim, vbi resonat vtrinque modestia, dulce esse colloquium: vbi vel ex parte altera, vtile: vbi ex neutra, pernicioſum. Vbi enim hinc in de duritia sonat, iurgium est, nec correctio: nec disciplina, sed rixa: vt deceat magis dissimulare prælatum interim, & commotione sanata, vtilius castigare subiectos: aut certe, si ita res exigit, obseruare consilium sapientis, Quia stultus non corrigitur verbis. Loquitur ipse de increpationibus, minus vtiliter, minus patienter acceptis, in Sermone super Cantica Canticorum quadragesimo secundo, dicens inter cætera: Vtinam neminem obiurgare necesse sit: id enim melius Sed quoniam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit peccantes arguere: magis autem vrget charitas. Quod si arguero, & fecero quod meum est, illa autem procedens increpatio minime, quod suum est, faciat, neque ad quod misi illam, sed reuertatur ad me vacua, tanquam iaculum feriens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nonne angor? nonne torqueor? Et vt mihi vsurpem aliquid ex verbis magistri, quia de sapientia non possum, coarctor prorsus è duobus, & quod eligam nescio: placere ne mihi in eo, quod locutus sum, quoniam quod debui, feci: an pœnitentiam agere super verbo meo, quia quod volui, non recepi. Et infra: Dicas forsitan mihi, quod bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis, cui annunciaui & locutus sum vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed etsi innumera talia addas, me tamen minime ista consolabuntur, mortem filij intuentem, quasi vero meam illa reprehensione liberationem quæsierim & non magis illius. Quæ enim mater, etiamsi omnem, quam potuit, curam & diligentiam ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demum se viderit fruſtratam, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea vnquam à fletibus temperabit? Et hæc hactenus. Decætero, tantus æmulator erat mansuetudinis & pacis, vt si forte improbus quisque petitor durius extorsisset à negante responsum, haud facile deinceps cum eadem repulsa dimitteretur inanis. Siquidem velut naturaliter, vt fatebatur, oderat omne scandalum: & grauamen cuiuslibet hominis sustinere, ei admodum graue: non sentire, impossibile erat. Ideo neminem spreuit, nullius hominis scandalum paruipendit, etsi veritatem Dei iustitiamque prætuleri. Nam & quoties oporteret noxios aliquorum vel reprehendere actus, vel impedire conatus, tam considerate fiebat, vt abundanter ipsi quoque, qui læsi viderentur, haberent, vnde sibi pro eo satisfacerent in cogitationibus suis. Sanè vidimus ex ipsis nonnullos, & de quibus id minus videbatur posse sperari, ampliori deuotione eius postmodum vel obsequiis deseruisse, vel etiam adhæsisse vestigiis. Dicitur tamen & inuidos habuisse vt haberet meritum ex eis. Cæterum tam singulariter eminebat gloria nominis eius, vt pessis illa magis desperatione, quam liuore, tabesceret, & timeret agnosci. Quinetiam humilitate eius & mansuetudine vincebatur, beneficiis suffocabatur, obruebatur obsequiis. Nimirum doctus erat vincere in bono malum, sicut ad quosdam fratres scribens, inter cætera ait: Adhærebo vobis, etsi nolitis: adhærebo etsi nolim ipse. Inuitis præstabo, ingratis adiiciam, honorabo & contemnentes me. Vsqueadeo siquidem omnes homines germano amplectebatur affectu, vt eorum scandalo (sicut ipse fari solebat) grauius vreretur, quibus nullam videret à se occasionem scandali præbuisse. Plus enim piissimum pectus, gratuitum alterius affligebat scandalum, quam propriæ immunitas conscientiæ solabatur. Siquidem minus sperabat posse sanari, quod, vnde procederet, non videbat: magnum sibi è regione solatium fore perhibens, quoties inueniret vnde satisfacere posset vel homini pro se, vel Deo pro homine, non sine occasione turbato. Erga omnium quidem hominum spirituale commodum incommodumve amplius afficiebatur: & summum ei desiderium, summum gaudium erat, animarum fructus, conuersio peccatorum. Et corporeas tamen quorunlibet hominum necessitates piissimo miserabatur affectu: cuius tanta erat humanitas, vt non modo hominibus, sed irrationabilibus etiam animantibus, auibus & feris, compateretur, nec compatienti deerat virtutis effectus. Contigit enim aliquoties, vt iter agens, fugitantem, &, vt videbatur, protinus capiendum vel lepusculum à canibus, vel auiculam ab accipitribus, signo Crucis edito mirabiliter liberaret: diceretque sequentibus, fruſtra sese conari, nec vllatenus se præsente eiusmodi exercere posse rapinam.

Stultus non corrigitur verbis.

Iacob.3.

Philip.1.

Ezech. 18.

Eximia eius mansuetudo & tranquillitas.

Inuidiã vt vicerit.

Nulli præbet occasionem scandali.

Summum eius gaudiũ salus animarum.

Eius cõmiseratio ad omnẽ creaturam.

Hæc nos quidem de sacris moribus patris nostri, pro modulo nostro, sub breuitate perstrinximus. Cæterum longe eminentius in suis ille libris apparet, & ex bonis propriis innotescit. In quibus ita suam expressisse videtur imaginem, & exhibuisse quoddam speculum sui, vt illud quoque Ambrosianum merito illi posse videatur aptari. Laude ipse se sonet & laureatus spiritu, scriptis coronetur suis. Si quis enim nosse desiderat, quam solicitus ab initio sui ipsius diiudicator & scrutator extiterit, primum opus illius de Gradibus humilitatis inspiciat. Inde si quæritur piæ mentis religiosa deuotio, transeundum ad Homilias in laudibus Virginis matris, & illum, quem de diligendo Deo edidit, librum. Si feruens contra suorum vel aliorum vitia zelus, legatur is quem Apologeticum vocat. Si vigil in zelo cordis & circumspecta discretio, de præcepto & dispensatione differens audiatur. Quam verò fidelis cuiuslibet piæ conuersationis commendator extiterit & adiutor, Exhortatorius ad milites templi sermo declarat. Quam non ingratus gratiæ Dei, ex his liquet, quæ de gratia & libero arbitrio tam fideliter quam vtiliter disputauit. Quam liber in voce, quam disertus, & in rerum superiorum pariter inferiorumque scientia locuples, in his, quæ ad Papam Eugenium de Consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quam deuotissimus prædicator alienæ sanctitatis, tam diligenter Episcopi sancti Malachiæ vitam prosecutus ostendit. Nam & in sermonibus super Cantica, & mysteriorum inuestigator, & morum ædificator magnificus innotescit. In Epistolis, quas ad diuersas personas ob negocia diuersa dictauit, prudens lector aduertet, quo feruore spiritus iustitiam omnem dilexerit, omnem æque oderit iniustitiam. Fidelis etenim seruus Christi non quærebat aliquid suum: quicquid tamen erat Christi, sic curabat vt suum. Quæ enim scelera non arguit? quæ odia non extinxit? quæ scandala non compescuit? quæ schismata non resarciuit? quas hæreses non confutauit? Quid vero sanctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bonæ famæ, quid virtutis aut laudabilis disciplinæ, suis ortum in qualibet religione diebus, non roborauit eius authoritas? non fouit charitas? diligentia non promouit? Quid antè promotum, dilatari amplius non optauit? quid forte collapsum, non totis pro loco & tempore viribus egit, vt repararetur? Quis malitiam quamcunque disponens, eius zelum & authoritatem non timuit? Quis proponens quodcunque bonum, eius, si potuit, non consului sanctitatem? non considerauit fauorem? opem non flagitauit? Quis ad sacrum in eius pectore habitantis templum diuinitatis, de quacunque tribulatione fideliter clamaturus accessit, & inefficaciter laborauit? Mœstus ab eo solatium, afflictus auxilium, consilium anxius, æger remedium, pauper subsidium reportabat. Ita sese omnium fecerat seruum, ac si toti genitus orbi: ita tamen liber ex omnibus, cõscientiæ suæ solicitudinẽ gerens, tanquã soli deditus curæ & custodiæ cordis sui. Et quidẽ diuisiones gratiatũ cõmendat Apostolus, & si quis diligẽter quærat, inueniet diuersos ab initio Dei famulos in diuersis enituisse muneribus. Legimus n. viros in fide magnificos, multiplicibus claruisse miraculis: alios spiritum habuisse propheticum, & futura quasi præsentia, occulta velut sub oculis posita mirabiliter cognouisse. Alios nihilominus antiquorũ literæ protestantur grauiori abstinẽtiæ deditos, parsimoniã coluisse: alios in humilitatis proposito, spretis dignitatibus huius sæculi, authori sæculi plurimũ placuisse: alios in doctrina verbi ad salutis scientiã plurimos eruditos, vt secun-

Exscriptis suis vt possit agnosci

Perſequitur vitia.

Fouet virtutes.

Omnium seruum facit.

1.Cor.12. Diuersa sanctorum hominum charismata.

VII.

secundùm promissionem scripturæ sanctæ, luceant quasi stellæ in perpetuas æternitates. Alij quoque in ædificandis cœnobijs laborantes, amplificauerunt nomen sanctitatis: alij in sedandis scandalis & turbinibus huius sæculi, promouendisque Ecclesiæ Dei negocijs efficaciter occupati, vtiles in actione: alij in sacris meditationibus spiritualiter feriati, sublimes in contemplatione fuerunt. Quid horum nostro videbitur defuisse Bernardo? Imò quid horum tam insigne in eo non fuit, vt ad commendationem satis esset, etiamsi cæterorum aliquid non adesset? Nam etsi multiplicibus Ecclesia sui temporis, tam in suprà memoratis negotijs, quam in alijs pluribus, actionis eius vtilitatem meruit experiri: magnificè tamen etiam gratia contemplationis in eo tam ex visionibus & reuelationibus Domini, quàm ex scriptis suis, quæ spiritalibus exuberant sensibus, elucescit. Potrò monasteriorum fructus, quæ per eum Dominus ordinauit, tam copiosus & euidens, humanis sese ingerit oculis, vt nullis egeat literis commendari. Magis autem & ex ipsa quoque eorundem multitudine cœnobiorum, omnis deinceps generatio certum capere poterit documentum, quantos collegerit ad seruitium Christi, qui tam multos vndiq; propagauit. Quòd ad reliqua spectat, de humilitate eius, & dignitatibus refutatis, sed & de tenuissimo victu, superiùs prosecuti: ex his, quæ ad prophetiam pertinent, ostensionemq; virtutum, sub alio quidem principio curabimus annotare perpauca de multis. Et nunc igitur iam super his, quæ in signis exterioribus & multiplici virtutum exhibitione constituit, secundus, vt præmissum est in præfatione, libellus aliquanta narrabit. *Dan. 12.*

S. Bernardus verè omnibus videtur dotatus gratijs.

1. SIC VT Sermone super Cantica Canticorum vicesimoquarto seruus Domini Bernardus Clarauallensis, gratulatur & gratias agit illi, tertiò quidem reditum ab Vrbe suum clementior è cœlo respexit oculus: quia serenior tandem vultus arrisit, eò quòd quieuisset rabies Leonina, accepisset finem malitia, recepisset pacẽ Ecclesia. Tanta verò exultatione ecclesia illum Gallicana recepit, vt non minorem videretur de suo reditu exhibere, quàm de pace reddita lætitiam nunciare. Vnde etiam mirari ipse, sæpiusq; causari solebat, quòd dum sibi post tam graues frequentias hominum & tumultus, velut ab exordio valefaciendum sæculo iudicaret, & tanquàm de nouo adoriendum sacræ propositum conuersationis, tunc potissimùm vberioribus susciperetur gaudijs, obsequijs coleretur. Rediens autem pater sanctus ab Vrbe, ex sanctorum Apostolorum martyrumq; corporibus xenia secum tulit preciosa, haud modicum hunc sibi reputans fructum esse laboris. Inter quæ beati Cæsarij dentem quonam modo receperit, memorandum. Cùm enim integrum ei prædicti martyris caput Græci monachi, in quorum basilica repositum est, exhiberent, vt tolleret indè, quod vellet, dari sibi petijt dentem vnum. Frustrà verò aliquandiù fratres, qui cum eo venerant, laborantes, concessum sibi trahere penitùs non valebant. Fractis enim cultellis duobus aut tribus, quos applicuerant, nihilominùs dens immobilis permanebat. Tunc ille: Orandum est nobis, ait. Nec enim habere possumus, nisi martyr ipse concedat. Facta deniq; oratione, reuerenter accedens, incredibili facilitate duobus digitis, quod ferreis anteà moueri non poterat instrumentis, accepit. Fratres autem Hierosolymitani templi, fidelis militiæ professores, cùm nouam habere eo tempore domum in Vrbe cœpissent, redeunte prædicto patre specialiq; patrono suo, tunicam eius pro eximia benedictione seruabant. Apud quos eodem anno sacerdos quidam grauissima febre correptus, desperabiliter ægrotabat. Vt autem omninò deficiens, deuenisse visus est ad extrema, portari sese, in oratorium, & prædictam beati viri superponi sibi tunicam fecit, in sola positus expectatione exitùs mortis. Cùm subitò raptus in quendam mentis excessum, ac veluti carne solutus, videre sibi visus est corpus suum eodem, quò iacebat, in loco examine iam circundatum multitudine sacerdotum, apertos tenentium libros, & celebrantium exequias ex more solennes. Nec mora, in vultu habituque prædicti patris sancti reuerenda quædam persona prodiens ex altari, manu illis innuit, vt tacerent, voce pariter prohibens, ne mortuum reputarent, cuius vitam Clarauallensi Abbati donauerat Deus. Confestim denique ad se rediens, sanum se reperit, & quod viderat, fratribus indicauit. Qui quidem, vt à fidelibus viris nuper accepimus, hodieque superstes, & in partibus Aquitaniæ degens, beneficium, quod accepit, sedulò confitetur in eius præconium, cuius merito viuit. Si quis hoc minùs miratur, animaduertat de beato Nicolao ex innumeris, quibus decoratus est, miraculis in natalis eius annua commemoratione tanquàm eximium commendari, quòd Imperatorem Constantium ab interitu quorundam, longè constitutus, per visum deflexit. Nec illud dissimile est, quod annectimus. Abbas Gerardus proximum Clarævalli monasterium, quod Mores dicitur, regens, testatus est nobis, vidisse se eum aliquandò psallentium fratrum circumire choros, & sicut frequenter agebat, excitare torpentes, ità vt affectuosiùs & viriliùs psalleretur, quod reliquum fuit vigiliarum. Cumque die sequenti apud eum familiariter causaretur, tardiùs illum, quàm oportuerat, ea nocte visitâsse psallentes: Ego, ait, nocturnis horis corporeo grauiter occupabar incommodo: sed quod non potuit corpus, spiritus fecit. Expauit ille, audiens non fuisse in corpore, quem tamen diù corporeo spectâsset intuitu circumeuntem vtrunq; chorum, & dormitantes quosque, vt consueuerat, excitantem, & manum singulis imponentem. Tempore, quo pater sanctus apud Vrbem morabatur, contigit fratrem quendam, Robertum nomine, in Claraualle grauiter infirmari. Huic apparuit iuuenis quidam, similis fratri infirmario, præcipiens vt sequeretur se. Visum est, quòd sequeretur præeuntem, venitq; ad montem excelsum, in quo Dominum inuenit sedentem cum Angelis suis, audiuitq; eum illi ductori suo dicentem: Custodi mihi istum. Iamq; misit etiam Dominus in cor ipsius infirmi quædam verba, quæ suæ Clarævalli per illum mandauit. Facto ergò manè, resedit, qui moriturus ilicò putabatur, mirantibusq; omnibus, dominum Godefridum, tunc Priorem, nunc Lingonensem Episcopum, vocari fecit. Cui præsenti inter cætera dixit: Mandat vobis Dominus, vt domos amplas faciatis, quæ gentem possint capere, quam ipse multam missurus est vobis: fratribusq; grangiarum mandate, vt honestè se habeant, formamq; boni exempli hominibus sæcularibus præbeant: quia væ ei, per quem vnus retrò abierit. Post dies fermè viginti, cùm eadem adhuc valetudine desperabiliter laboraret, admirabilis pater Bernardus corpore absens, sed spiritu præsens, Clarauallem aduenit, languentem visitauit, matutinos hymnos circa eum cum ingenti fratrum multitudine decantauit, noctemq; illam ibidem iuxta illum fecit, & manè facto, idem frater sanus apparuit, modum etiam suæ liberationis fratribus indicauit. Ad multorum aures famam credimus peruenisse viri venerabilis Guilelmi, qui olim Montis Pessulani dominus, nunc verus Christi pauper & humilis monachus, degit in cœnobio, quod Grandissylua vocatur. Ipsius enim relatione didicimus, quod dicturi sumus, sicut ab eius ore, cui contigerat, se accepisse dicebat. In ciuitate Auxitanorum, quæ metropolis est Vasconiæ, miles quidam infirmabatur, Cuius cùm inferiores corporis partes à renibus & deorsùm morbus sæuiens occupâsset, erat diebus multis lecto decubans, non modica parte præmortuus. Compunctus deniq; & confisus de misericordia Dei, ad seruum eius, cuius circumquaq; tam celebris sese virtutum fama diffuderat, quocunq; labore se præcipit deportari. Iam per dies aliquot processerat, profeceratq; non minùs in fide & deuotione, quàm in itinere ipso: cùm miseratus hominem Deus, mirabiliter satis & infirmitati eius subuenire dignatus est, & parcere fatigationi. Occurrens enim quidam in via, quisnam esset, aut quò tenderet, inquisiuit. Acceptaq; itineris eius necessitate: Ego, ait, ex parte illius sancti præcipio tibi, vt reuertaris, sciens quòd vbi domum veneris, sanus eris. Persuasit illi Deus, vt crederet, cuius nimirùm dispositione omnia gerebantur. Redijt, redienseque, paulatim recepit eam, quæ sibi promissa fuerat, misericordiam, vt non priùs donum pertingeret, quàm plenariæ donum perciperet sospi-

LIB. V. Petro Leone mortuo recepit pacẽ Ecclesia.

Sacras ab Vrbe reliquias gratulabundus absportat, Anno 1138.

Eccè tãtus vir quãti facit dentem vnum sancti Cæsarij martyris.

Tunica eius pro insigni benedictione seruatur.

Illa tunica vitæ restituit hominem moribundum.

Absens corpore, spiritu præsens, excitat dormitantes in Choro.

Visio fratris Roberti.

Adest S. Bernardus spiritu fratri moribundo, & sanat eum.

Vir nobilis miro modo redit ad sanitatem.

ſoſpitatis. Anglorum quoq; Regina Mathildis, tantum huic famulo Dei exhibuit aliquandò deuotionis affectum, vt venienti Boloniam, extra vrbem eum populo pedes occurreret; grauida tamen ipſa, multumq; iam grauis. Quæ poſt dies aliquot, vt pariendi tempus aduenit, tam grauiter eſt afflicta, vt tam ipſa, quàm domus omnis, de vita eius penitùs deſperarent: iamque omni reliqua ſupellectili pauperibus & eccleſijs delegata, veſtis etiam regia pararetur, in qua ſepeliretur, tanquàm protinùs moritura. Tam ſubitò recordata hominis Dei, & nomen illius inuocans plena fide, in ipſa protinùs inuocatione ſine periculo partum edidit deſperatum. Nec diſtulit legatum deſtinare fidelem, per quem gratias ageret celeri ſubuentori, ipſum ſic natum, non immeritò natum eius appellans. Verùm ille, quoties tale aliquid contigiſſet audire, non minùs humiliter, quàm iucundè refutans, dicere conſueuerat: Hoc certe mihi ſic eſt imputandum, ſicut ei, qui conſcius omninò non fuit. In monaſterio, cui nomen eſt Belleuallis, prope vrbem Chryſopolim, homo quidam à dæmone vexabatur, mira eo inſtigante faciens, mira loquens. Poſt multas igitur orationes fratrum: cùm improbè perſiſteret illa nequitia ſpiritalis, recordatus eſt venerabilis Abbas loci illius Pontius, hodieq; ſuperſtes, habere ſe ſtolam, qua aliquandiù beatus pater vſus fuerat in oblatione hoſtiæ ſalutaris. Nec cunctatus, tulit protinùs arma potentia Dei, fiducialiterq; aggreſſus eſt inimicum. Vix limen attigerat cellulæ, in qua miſer homo iacebat, cùm ſubitò malignus ille horridis vocibus victum ſe profitens: En, inquit, egredior, recedo protinùs, manere vltrà non poſſum. Reſpondente autem Abbate, Per nomen Domini, & ipſius beati viri meritum, cuius hæc ſtola fuit, tibi præcipio, exi citiùs, ne moreris: continuò dæmon fugatus ab homine, homo liberatus eſt. Quis alter non periculoſe forſitan exultâſſet, vſq; adeò ſibi ſpiritus eſſe ſubiectos, vt cederent & abſenti? Verùm ille, Abbate ipſo nunciante, nil motus, magiſq; ſubſannans eos, quos videbat magna ſuper hoc admiratione moueri, hæc eadem verba reſpondit: Quidni facilè nos duo prævaluiſſemus in vnum? Leuiter illum eijcere potuit Deus, præſertim cùm ego, vt dicitis, ſocius ei datus ſim & adiutor. Huiuſmodi nempe reſponſis in huiuſmodi rebus ſæpiùs vtebatur. Nouerat ſiquidem verus & verax, non oſtentator, ſed æmulator humilitatis, efficaciùs diſſuaderi poſſe hominibus, quod ſtupebant, obliqua quadam & artificioſa obiectione, quàm aperta excuſatione: quæ humilitatem magis prædicabilem præferendo, æſtimationem non minueret hominum, ſed augeret. Vndè quodam loco ex propria loquens experientia: Verus, inquit, humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari.

Regina Angliæ in ſummo periculo abſentè virum Dei inuocans, mox liberatur

Infigne miraculum.

Serm. 16 in Cantica.

ILLVD quoque notiſſimum fuit, quòd adhuc in carne degens, apparens autem in ſpiritu, fratri cuidam obitûs ſui prænunciauerit diem. Infirmabatur nouitius quidam frater in Claraualle, bonæ conuerſationis & bonæ indolis adoleſcens: Nec longè aberat dies, qua poſt annuam ex more probationem nouum indueret hominem, ſi non priùs hominem exuiſſet. Siquidem conſummatus in breui, expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima eius. Quinto igitur die ante vltimum diem ſuum, viſitante ſe fratre Gerardo, qui hodiè Abbas eſt monaſterij Longipontis, idem nouitius exhilaratus plurimùm, inter alia ſpiritalis gratiæ verba: Eccè, inquit, quinta die moriar. Hodiè enim pater noſter dominus Abbas mihi apparuit cum multitudine monachorum, & blanda conſolatione refouens, quinta die morituum me eſſe dicebat. Exijt ſermo inter fratres, & antequàm impleretur, diuulgatum eſt verbum. Expectabatur ab omnibus dies illa, ſed multo magis ille beatus in expectatione ſua fuit. Iam dies quinta inclinabatur ad veſperam: illius autem ſpiritus magis eleuabatur ad Deum. Demum circa vndecimam horam in ipſo agone mortis poſitus, obducto prorſus, vt aſſolet, lumine oculorum, & nemini iam intendens, ad exitum feſtinabat. Interim viſitans eum pater ſanctus, velut ab alto ſomno reuocat, & quaſi retrahit commeantem, nec inſalutatum abire permittit. Ad cuius vocem aperiens oculos, & mirum in modum facie ſerenata, aliquandiù intendebat in eum. Mirabamur omnes mortalem hominem, imò iam morientem, eatenùs triumphare de morte, vt in ipſo mortis articulo exultaret in gaudio, nobis exhibens illud Pœëta.

Gerardus Abbas Longipontis.

Apparet vir ſanctus nouitio, & ei prædicit diem obitûs ſui.

Ecl. 4. Buc. Virgilij.

Incipe parue puer riſu cognoſcere matrem.

Tunc verò conſolans eum pater beatus, nil timere iubet, ſed recto protinùs curſu pertingere ad Dominum Ieſum Chriſtum, & offerre ei humilem pauperis ſuæ familiæ ſalutationem. Ad hanc vocem, qua potuit capitis inclinatione & motu annuens labiorum, iterùm clauſit oculos, & eadem hora in pace quieuit. Multa quidem huic Dei famulo reuelata per ſpiritum, multa ſine præcedenti reuelatione mirabiliter ab eo prædicta cognouimus, ex quibus exempli gratia pauca ſubnectimus. Cùm eſſet aliquandò pater ſanctus in vrbe Nouiomenſium in domo Epiſcopi Simonis, adductus eſt ad eum Herueius de Bau enceio, puer admodùm gratioſus, ortus ex regio ſanguine, & prædicti Epiſcopi nepos. De quo ſequenti nocte famulo ſuo Chriſtus oſtendit, quod erat poſt longa tempora futurum. Siquidem videbatur ſibi tanquàm in Miſſarum celebratione Angelo cuidam pacis oſculum dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatione, eundem Herueium renunciaturum ſæculo, & futurum aliquandò deuotum Chriſti famulum promittebat. Quæ promiſſio adeò celebris extitit & vulgata, vt ipſe quoque Herueius nobis poſteà fateretur, adoleſcenti ſibi ad omnes arguentis conſcientiæ ſtimulos ſemper occurrere, impoſſibile eſſe, vt poſt viri ſancti tale promiſſum in ſæculari habitu moreretur. Nec fraudatus eſt à ſpe ſua. Siquidem venerabilis Gualerannus, Vrſicampi cœnobij primus Abbas, monachum illum fecit, & Angelico functus officio, pacem, quam ex ore patris ſanct ipſe ſuſceperat, communicauit Herueio. Cuius talis poſtmodùm apparuit conuerſatio, vt tali dignus oraculo videretur. Nam & prædicto Gualeranno in regimine monaſterij Vrſicampi ille ſucceſſit, & nouiſſimè obitum ſuum imminentem ſanus adhuc & incolumis, eodem Gualeranno per reuelationem ſibi annunciante, præſciuit atq; prædixit. Apparuerunt aliquandò viro Dei in Trecenſium vrbe poſito venerabiles eius filij, iam quidem carne ſoluti, Galdricus & Gerardus: quorum etiam ſecundùm carnem alter germanus, alter auunculus eius extiterat. Cumque velut accelerantes, citiùs pertranſirent, reuocanti & retinere volenti reſpondebant, eundum ſibi pro fratre Gaufrido monacho, qui eorundem à prima conuerſione ſocius, ſtrenuè ſatis in multis cœnobijs extruendis militauerat Deo. Continuò excitatis fratribus pater ſanctus accelerari iubet, & ad monaſterium veniens, ipſo die, ſicut eis prædixerat, eundem Gaufridum iam poſitum reperit in extremis. Infenſus aliquandò Rex Francorum ſenior Ludouicus quibuſdam ſui regni Epiſcopis, ſuis eos ſedibus & ciuitatibus exturbauit. Vnde etiam hic vir reuerendus plures ſcripſit epiſtolas, pro eorum pace laborans, quarum hodieque exemplaria perſeuerant. Accidit autem, vt præſente eodem patre ſancto, Epiſcopi multi, indignationem Regis flectere cupientes, tota humilitate proſtrati ſolotenus, eius tenerent veſtigia, & nec ſic gratiam obtinerent. Qua ex re vir Dei religioſa animoſitate permotus, die altera Regem durius increpans, quòd Domini ſacerdotes ſpreuiſſet, liberè quoq; denunciauit, quod eadem ſibi nocte fuerat reuelatum. Hæc, inquit, obſtinatio primogeniti tui Philippi Regis morte mulctabitur. Vidi enim te cum minore filio tuo Ludouico ad pedes Epiſcoporum, quos heri contempſeras, inclinatum, & protinus intellexi, Philippo celeriter facto de medio, pro Ludouici ſubſtitutione eccleſiam, quam nunc opprimis, te rogaturum. Quod quidem non longè pòſt miſerabilis caſus impleuit: & decedente Philippo, egit pater, vt is, qui feliciter hodiè regnat, Ludouicus iunior vngeretur.

Apparent ei frater eius & auunculus.

Diuinitùs punitur rex ob cõtemptos ſacerdotes.

FIDELISSIMVM principem Theobaldum Comitem, in magna tribulatione probatum, non minus mirabiliter, III.
quàm miſericorditer Dominus liberauit. Is nimirum potentiſſimus & ſecundus à Rege, diuerſos & immenſos tenens in regno Franciæ principatus, totus tamen eleemoſynis deditus, & ſtudio pietatis intentus, omniumque ſer-
mirè vexatur,

Theobald⁹ Comes potentiſſimus & piiſſimus

norum

uorum Dei, sed specialiter Bernardi Clarauallensis, amator deuotissimus erat. Quem eatenùs impugnari & affligi passus est Deus, vt Rege pariter & vicinis potentibus ferè cunctis coniurantibus aduersus eum, vsqueadeò de eius euasione desperaretur, vt publicè quoque iam insultaretur religioni, pietati detraheretur, eleemosynis derogaretur. Monachi & Conuersi, inutiles eius milites & balistarij dicebantur. Nec non & apud extraneos, sed in ipsis quoque eius ciuitatibus & castellis, eiusmodi iam blasphemiæ personabant. Denique congregatis aliquando Episcopis pluribus, alijsque personis, præsente etiam viro Dei, dum super his agerent & colloquerentur, Episcopus quidam, eo tempore ætate & opinione prudentiæ celebertimus, aiebat: In manu Regis est Comes Theobaldus: non est qui possit eum eruëre. Respondente alio quodam antistite, Est qui possit liberare eum: multùm ille miratus, quisnam crederetur posse, quærebat. Demùm audiens, quia potest eum eripere, qui omnia potest, Deus, non parùm substomachans: Potest, inquit, si manifestus appareat, si clauam teneat, si hincindè percutiat: sed hactenùs ista non fecit. In tanta igitur desperatione, cùm prædictum principem vehementer vrgerent extranei, graiùs tamen impugnarent, qui ab eo defecerant, omnes ferè homines sui, nec minùs eum affligerent pauci, qui residui videbantur, ex aliorum defectu ipsi quoque suspecti: Lingonensis Episcopus Godefridus frequenter & familiariter Dei hominem consulebat, quidnam sibi Dominus super his reuelaret. Cui ille cùm iam sæpiùs respondisset, nihil sibi apparere, nisi tribulationem super tribulationem: demùm aliquandò sciscitanti, ait, quia quinto mense pax erit. Sanè vltima die quinti mensis reformata est pax, ipso quidem & orante, & cooperante, vt non esset ambiguum, eius potissimùm studio simul & merito, illum principem pijssimum, à tam grauibus imminentibusque periculis liberatum. Post annos aliquot inter eundem Regem Francorum & Aufridum Comitem Andegauensium, exercebantur inimicitiæ graues. Causa erat, quòd virum nobilem Gerardum de Monasteriolo, Rege prohibente, in munitissimo oppido suo Comes obsidens, comprehenderat cum vxore ac liberis & propinquis, ipsamque diruerat munitionem. Tractabat ergò vir sanctus de reformanda pace, multis ad hocipsum Episcopis & principibus congregatis: cùm subitò Comes ille, amaritudinis felle commotus, insalutatos omnes relinquens, equo insilijt, & recessit. Confusis denique omnibus, iam conuentus in desperatione pacis soluebatur: & prædictus Gerardus accedens ad hominem Dei, licentiam postulabat, velut in mortem & carcerem rediturus. Sub obsidibus enim ad colloquium illud erat adductus. Cumque vir Domini consolaretur eum, graiùs ille flens & eiulans: Meam, inquit, minùs doleo sortem: meos omnes lugeo pariter morituros. Compassus itaque vir beatus: Ne timeas, ait: certus esto, quia Deus tibi tuisque subueniet, idque celeriùs, quàm valeas vel sperare. Siquidem recordatus visionis, quam veniens ad id colloquium viderat, tanquàm lecturum se Euangelium, à sancto Episcopo Malachia petere benedictionem, confisus est pacem sine dubio prouenturam. Necdùm Gerardus ille limen domûs attigerat, à facie eius egrediens, cùm subitò quidam occurrens, redire, Comitem nunciauit. Mirati sunt omnes, tam celerem audientes promissionis effectum. Eadem etenim hora Comes redijt, & pariter pax desiderata prouenit. Erat autem idem Comes pro eodem negocio ex mandato summi Pontificis anathematis vinculis innodatus, sed absoluendus, humiliari, vt debuit, vel culpam super hoc fateri suam, penitùs recusauit: magis autem, vt erat plurimùm animosus, Deum sibi culpam huiusmodi nunquàm remittere imprecabatur, innocentem se reputans & iniustè ligatum. Quamobrem discessit pater sanctus non parùm tristis ab illo, dicens ei: (siquidem literas nouerat (In qua mensura mensus fueris, remetietur tibi. Eadem autem die, causantibus super hac improbitate personis quibusdam, & principem illum grauiter errâsse dicentibus, accensus zelo Dei famulus, aiebat: Grauiter satis hæc temeritas punietur. Fieri omninò non potest, quin hoc eodem anno Comes ipse aut moriatur, aut euidentem aliam diuinæ indignationis sentiat vltionem. Hoc verbum & ex ipsis & ex alijs audiêre non pauci. Quod tam celeriter est impletum, vt Comes idem infra diem quintumdecimum moreretur. Ingressus aliquandò seruus Christi Germaniæ regnum, festinabat ad partes Moguntinorum, pacem reformaturus inter Regem Lotarium & prædecessoris eius Henrici Regis nepotes, Conradum scilicet, qui Lotario posteà successit in regnum, & Friderícum, patrem huius Friderici, qui post Conradum electus, obtinet hodie principatum. Venerabilis autem Metropolitanus Moguntinorum Albertus, honorabilem clericum quendam, nomine Mascelinum, viro Dei obuiam misit. Hic igitur Mascelinus cùm à domino suo missum se esse diceret ad seruiendum ei, paulisper intuitus illum vir Dei: Alius, inquit, Dominus ad sibi seruiendum te misit. Expauit Teutonicus, & miratus quid dicere vellet, firmiùs asserebat à domino suo Moguntino sese Archiepiscopo destinatum. Econtrà seruus Christi: Falleris, aiebat, inquit, quòd monachus fieri velim? Absit à me: non cogitaui, nec ascendit super cor meum. Nihilominùs tamen, renuente illo, Dei famulus affirmabat omnimodis fieri oportere, non quod ipse de se cogitauerat, sed quod de eo disposuerat Deus. In eodem denique itinere conuersus ad Dominum, seculo valefecit, & cum alijs pluribus literatis honoratisque personis, quos collegit eo tempore seruus Christi, ipse quoque, sicut sibi prædictum fuerat, secutus est eum. Henricum quoque, germanum Regis Francorum, qui Belnacensem hodiè cathedram ornat, non dissimili Dominus conuersione mutauit. Accidit enim, vt veniens idem Henricus ad hominem Dei, super quodam sæculari negocio locuturus, conuentum etiam fratrum visitans, eorum sese orationibus commendaret. Cui pater sanctus inter verba sanctæ exhortationis: Confido, ait, in Domino, nequiquàm te in eo statu moriturum, in quo nunc positus es: sed velociter experimento proprio probaturum, quantùm tibi istorum prosit oratio, quam expetisti. Quod eodem postmodùm die non absque multorum admiratione completum est, & de tanti iuuenis conuersione cœnobium omne exultatione repletum. Lugentibus autem socijs, & familia omni, acsi mortuum illum cernerent, eiulante: præ cæteris Andreas quidam Parisiensis Henricum ebrium, Henricum insanum vociferabatur, nec conuicijs, nec blasphemijs parcens. Econtrà sanè Henricus pro illius potissimum conuersione, Dei hominem dare operam precabatur. Cui vir sanctus, audientibus multis: Dimitte, ait, hominem modò: anima enim eius in amaritudine est: nec pro eo multùm solicitus sis, quia tuus est ille. Cumque amplius spe concepta Henricus instaret, vt loqueretur Andreæ, seueriùs intuitus eum vir Dei, ait: Quid hoc est? Nunquid non iam dixi tibi, quia tuus est ille? Andreas audiens hæc, (siquidem præsens erat & ipse) sicut & plurimùm improbus erat, & à sacra conuersione vehementer abhorrens, talia secum, vt posteà confessus est nobis, tacita cogitatione voluebat: In hoc nunc falsum scio te esse prophetam. Hoc enim certus sum, quia locutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi ego coram Rege & principibus in celebri quocunque conuentu improperare non parcam, vt tua omnibus falsitas innotescat. Cæterum quàm mirabilis Deus in consilijs super filios hominum, ridens eorum vana conamina, vt propositum suum, quandò & quomodò ipse voluërit, impleatur? Siquidem die altera Andreas, mala omnia imprecans monasterio, vbi dominum dimittebat, ipsam quoque desiderans vallem funditus subrui cum habitatoribus suis. Nec parum moti sunt & mirati, qui prædictum viri sancti de ipso audiërant verbum, cum taliter videretur abire. Sed nõ diu pusillanimitatem eorum & fidem modicam tentari passus est Deus. Illa tantum die procedens & repellens quodammodò gratiam Dei, nocte proxima victus & quasi vinctus, trahente se & vim faciente spiritu Dei, diem expectare non potuit: sed exurgens ante diluculum, velociterque ad mon[asterium]

Prædicit vir Dei quinto mense eundem comitem libe. randum.

Prædicit mœstissimo nobili futurã eius consolationẽ.

Matth. 7.

Ecce vltio diuina in cõtemptorem anathematis.

Prædicit nihil minus cõgitãti Clerico, ipsum monachum futurum

Multi literati & honoratí fiunt monachi.

Henricus frater Regis fit monachus, Anno 1149.

Nota gratiam propheticam in Abbate Bernardo.

Multa mala imprecatur monasterio Andreas quidam.

Fit Monachus idem Andreas.

rium rediens, alterum nobis Saulum, vel magis de Saulo Paulum alterum exhibebat. Inter cæteros, quos de vana conuerſatione ſæculi per miniſterium ſerui ſui Chriſtus eripuit, de [a] partibus Flandriæ multi aliquandò ſapientes, multi nobiles & literati viri, ſub ipſius magiſterio ſacram profeſſi ſunt ſeruitutem. Quorum primus videbatur Gaufridus ille de Perona, qui poſtmodùm in Claraualle Prioris officio functus eſt, & in eo defunctus. In quibus euidentiſſimè vidimus euangelicum illud impleri: Multi dicent vobis, Eccè *hîc eſt Chriſtus, eccè illic. Plurimis enim perſuaſionibus actum eſt cum eis, vt aliam magis eligere profeſſionem & loca alia debuiſſent, donec occurrit Dei famulus iam propè di perſis, & in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius, priſtina omnis hæſitatio facta eſt de medio, & omnium pariter in ipſius conſilio irrefragabiliter eſt firmata voluntas. Quod quidem factum eſt non ſine ſubita penitùs quorundam ex ipſis mutatione animorum. Denique cum iam virum Dei ad monaſterium ſequeretur prædictus ille Gaufridus, grauiſſima cœpit tentatione pulſari. Intuitus autem illum vnus è fratribus, Quid eſt, inquit, quòd facies tua exterminata, & triſtitiæ quodam nubilo obuoluta videtur? Cui Gaufridus: Scio, inquit, ſcio, quòd nunquàm ampliùs lætus ero. Quod verbum cùm ad famulum Dei idem frater ſatis anxius retuliſſet, videns ille baſilicam prope viam, per quam gradiebantur, diuertit, & ingreſſus orabat. Cæteris autem deforis præſtolantibus, Gaufridus ille grauatus tædio, ſuper lapidem obdormuit. Demùm cum ambo pariter ſurrexiſſent, ille de oratione, iſte de ſomno, apparuit idem Gaufridus tanto iucundior & hilarior cæteris, quanto triſtior priùs. Cumq; ei prædictus frater verbum mœſtitiæ, quod locutus fuerat, amicabiliter improperaret: Etſi tunc, inquit, dixi, Nunquàm ampliùs lætus ero: ſed nunc dico, Nunquàm ampliùs triſtis ero. Idem quoq; Gaufridus primo tempore tyrocinij ſui, pro patre ſuo viro nobili & potenti, quem in ſæculo dereliquerat, filiali pietate ſolicitus, Patrem ſanctum pro eius conuerſione rogare Dominum affectuoſiùs exorabat. Cui vir Dei: Ne timeas, inquit, ego illum probatum monachum manibus meis in hac Claraualle ſepeliam. Vtrunque ſecutum eſt: & perfectus monachus factus eſt, & à patre ſancto, ſicut prædixerat ipſe, in Claraualle ſepultus eſt. Tanquàm enim mori illo abſente non poſſet, quinq; menſibus infirmatus, & crebertimum, imò continuum in ſeipſo mortis reſponſum habens, ſuſtinuit donec pater ſanctus rediret, qui, vt olim promiſerat, eum traderet ſepulturæ. Regina Franciæ, ſupradicti Ludouici iunioris vxor, plures cum eo fecerat annos, & ſobolem non habebat. Erat autem vir ſanctus apud Regem pro quadam pace laborans, & Regina in contrarium nitebatur. Cumq; eam moneret deſiſtere cœptis, & Regi ſuggerere meliora, inter loquendum illa cœpit conqueri ſuper ſterilitate ſua, humiliter rogans, vt ſibi partum obtineret à Deo. At ille: Si feceris, inquit, quod moneo, ego quoq; pro verbo, quod poſtulas, Dominum exorabo. Annuit illa, & pacis non tardauit effectus. Qua reformata, prædictus Rex (nam verbum ei regina ſuggeſſerat) à viro Dei promiſſum humiliter exigebat. Hoc autem tam celeriter eſt impletum, vt circa idem tempus anno altero eadem Regina peperit. Dominus Abbas Rainardus Ciſtertienſis, quem ex Claraualle aſſumptum, pater ſanctus & vt filium amplectebatur, & reuerebatur vt patrem, ob quorundam monaſteriorũ ordinationem Prouinciæ partes intrauit. De quo vir Dei in Claraualle conſiſtens, dum fratri cuidam loqueretur, ſubita inſpiratione permotus: Dominus, ait, Ciſtertienſis aut mortuus eſt, aut in proximo moriturus. Nec parùm ille frater miratus eſt, audiens verbum: magis tamen obſtupuit, cùm eiuſdem Abbatis poſt dies paucos audiret obitum nunciari. Eodem anno, quo de hac vita pater ſanctus fuerat exiturus, tres adoleſcentes de proximo oppido, quod Barrum dicitur ſuper Albam, monaſterium Claræuallis gratia conuerſionis intrauerant, quorum tertius, ſuadente maligno, ad vomitum eſt reuerſus. Qua ex re pro duobus alijs magis ſoliciti fratres, ipſis quoque præſentibus, patri ſancto ſuper hoc loquebantur. At ille intuens in eos: Hic, inquit, nulla vnquàm tentatione laborabit: iſte verò multa, ſed tamen prævalebit. Vtrunq; ſicut audiuimus, ſic vidimus, adeò vt frequentiùs alteri obijceremus, cùm aliquoties in tentatione penè deficeret, & inciperet iam abire, impoſſibile eſſe vt vinceretur, quem vir ſanctus dixerat nulla tentatione vincendum. Pernoctabat aliquandò Dei famulus in oratione, in ſuo Clarauallenſi cœnobio conſtitutus, & ſolita intentione Dominum deprecabatur. Contigit autem eadem hora pauperem quendam, & verè pauperem ſpiritu, in cella hoſpitum mori, cuius animam cum vocibus canoris in cœlum deferre pater ſanctus audiuit: & interrogatis manè fratribus, qui affuerant, illam fuiſſe horam obitûs eius comperit, qua prædictas audiërat in ſublime tendentium voces.

[a] Multi nobiles & literati Flandri fiunt monachi.

* Matt. 24.

Videtentationem inuidi ſatanę

Mira vis precum beati viri.

Eius prophetia de conuerſione nobilis viri.

Impetrat prolem reginæ Franciæ.

Abbatis Ciſtertienſis mors ei diuinitùs reuelatur.

Quæ ſint duobus fratribus euẽtura prædixit.

Audit voces Angelicas ad obitum cuiuſdam.

CVM beatus Epiſcopus Malachias, cuius vitam virtutibus plenam pater ſanctus ſtudioſe deſcripſit, iuxta deſiderium cordis ſui in Clarauallebeatam cælo animam reddidiſſet, offerens pro eius tranſitu venerabilis Abbas hoſtiam ſalutarem, gloriam eius, Domino reuelante, cognouit, & eodem inſpirante, ſacrificio iam expleto, formam mutauit orationis, & collectam intulit, quæ ad ſanctorum pontificum celebritates, non ad commendationes pertinet defunctorum, ità dicens: Deus, qui beatum Malachiam pontificem, ſanctorum tuorum meritis cæquâſti, tribue quæſumus, vt qui precioſæ mortis eius feſta agimus, vitæ quoque imitemur exempla. Deindè reuerenter accedens, ſacra eius veſtigia deuotiſſimè oſculabatur. Modum tamen aut ſeriem viſionis nec cuiquam aperire, nec in eiuſdem Epiſcopi vita ſcribere acquieuit: hoc tantùm reſpondens, cùm plurimùm ſuper hoc rogaretur, nimis ad propriam ſuſpſius pertinuiſſe perſonam. Nec ſanè dubium, plura eum ſimilia occultâſſe ſimiliter, quæcunque videlicet paſſus eſt Dominus occultari. Nam & Virduni aliquandò, quæ eſt ciuitas Lotaringorum, cùm ad tumulum reuerendiſſimi viri Alberti Epiſcopi Oſtienſis, nouiter antè defuncti, pro commendatione eius ſacrificium laudis offerret, Collectam ſimiliter in fine mutauit: de quo tamen quid vidiſſet, nec interrogatus eſt, nec confeſſus, cùm ſine certa reuelatione id feciſſe minimè videatur. Super his, quæ ad gratiam pertinent ſanitatum, tam multa per hunc famulum ſuum operatus eſt Chriſtus, vt in eo quoq; videretur exhiberi, quod de ipſo Iohannes Euangeliſta teſtatur. Si enim omnia ſcriberentur, ne ipſum quidem mundum capere eos arbitror, qui ſcribendi fuerant, libros. Cæterùm nos ſaltem pauca de pluribus exempli gratia proferamus. Caſtrum Villanum accolæ vocant: quod à Clarauallę, vt aiunt, ſex milliarijs diſtat: vbi mulier prægnans, tempus omne tranſierat pariendi, & aliquot menſibus iam decurſis, cùm necdùm pareret, ampliùs mirabatur. Cuius eouſque dilatus eſt partus, vt tam ſibi, quàm cæteris quibuſque vicinis, morbus potiùs videretur, nec iam crederetur prægnans eſſe, ſed tumens. Quis enim credere poſſet infantulum anno integro viſceribus poſſe teneri maternis? Deſperata igitur mulier, ad monaſterium viri Dei ducitur, ſic ſe habens. Siſtitur ad portam miſera, & portario fratri cauſa tam miſerabilis intimatur. Rogatus ille & inaudito compaſſus incommodo, ſupplex adijt patrem ſanctum, fideliter ei indicans neceſſitatem mulieris, fideliter explens negocium ſuſceptę legationis. Et ô mira diuinę virtutis operatio, mirabiliùs accelerantis, quod mirabiliter tardabatur. Tanquàm enim hoc ſolùm tempore tanto naſciturus expectauerit infans, hora eadem fœmina peperit, & præcurrente remedio, ad portam rediens frater ille, incommodum, quod nunciauerat, nõ inuenit. Alio tempore in territorio Antiſiodorenſi apud oppidũ, quod Cona vocatur, mulier quædam mirabiliter laborans, periclitabatur multis diebus, eô q; veniſſet filius vſq; ad partum, & vires non haberet parturiens. Cumq; ſuperueniſſet interim ſeruus Chriſti, poſtulanti benedictionem, aquã benedictam miſit. Guſtauit mulier, & confeſtim natus eſt puer. Quẽ venerabilis Epiſcopus Cantorenſis Gaufridus baptizauit, Bernardi ei nomẽ imponens. In eodẽ itinere & in territorio eodem, dum feb[illegible] multitudo, ſicut vbiq; ſolebant, à Dei homine panẽ peteret benedictum, Gerardus quidam clericus eſt caſtro, cui nomẽ ex Clamyteiũ, malè ſciolus & ſubſannans fidem populi, blaſphema-

Reuelatur ei gloria S. Malachiæ Epiſcopi.

Item S. Alberti Epiſcopi Oſtienſis.

Iohan. 21.

Facilimè impetrat partum deſperatæ mulieri

Ecce vim aquæ benedictæ.

phemabat. In ipsis autem verbis blasphemiæ grauissima febre correptus, vsque Antisiodorum abeuntem sequi coactus est virum Dei, & pœnitentiam agens apud eum, ipsam, cui detraxerat, multis obtinuit precibus benedictionem. Tam multis verò gustata eiusmodi benedictio reddidit sanitatem, vt solius Dei, cuius hæc virtute fiebant, possent notitia comprehendi. Vidimus in Meldensi territorio militem deuotissimas referentem gratias viro Dei, quòd ad primum gustum panis ab eo benedicti, plenam receperit sospitatem à febre quartana: qua tic grauiter laborauerat mensibus fermè decem & octo, vt in hora accessionis quasi phreneticus, nec matrem agnosceret suam. Virum quoque venerabilem, Gerardum Lemouicensem Episcopum testantem audiuimus, iuuenem quendam de familia sua lethaliter in capite saucium, cùm iaceret spumans & impos mentis, immissa sibi in os buccella panis, quem benedixerat homo Dei, tam celerem sensisse virtutem, vt incolumis surgeret ipsa hora. Neque illud tacendum, quòd ipsam quoque substantiam panis ab omni corruptionis iniuria eadem benedictio vendicabat, adeò vt plures viderimus, qui per septennium & vltrà eosdem seruauerant panes, nec colore nec sapore mutato. Ante hos paucos dies venerabiles Abbates Gerardus & Henricus de Suediæ partibus venientes, dum super his conferremus, testati sunt nobis, panem ante vndecim annos eius benedictione signatum, manere adhuc apud se penitùs incorruptum. Nec dissimilem apud aliquos nostrûm vsq; hodiè nouimus, & apud alios multos credimus esse repositum. Et nunc idoneum satis & euidens testimonium huius rei proferamus. Vir magnus & magnificè honorandus Danorum Archiepiscopus Eskillus patrem sanctum vnico venerabatur affectu, vnica deuotione colebat. Nec contentus est in filijs eum videre, cùm nouum cœnobium extruxisset, & impetrâsset ab eo desideratum sacræ congregationis examen. Prævaluit apud eum desiderium vehemens, vt homo tantæ authoritatis, & in insulis illis tam ecclesiastica quàm sæculari authoritate singulariter potens, expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet, & labori. Nam de expensis dicere non est magnum, quamuis eundem audierimus protestantem, quòd expenderit in itinere ipso argenti marcas ampliùs quàm sexcentas. Venit igitur Clarauallem persona humilis & sublimis, quam à finibus terræ non curiositas audiendæ sapientiæ, sed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxit. Vbi quantùm fleuerit, qualem sese non modò erga eum, quem tam vnice diligebat, sed etiam erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, non est facile dictu. Demùm rediturus ad propria, vt benedictum à Dei famulo panem referre posset, & diutiùs conseruare, humano sensu præcepit, vt in clibano requoquatur, sicut solent, qui maria transeunt, panem referre bis coctum. Audiens autem sanctus, non est passus errare hominem tam deuotum: sed amicabiliter arguens, in hac parte fidem eius modicam inueniri: Itáne, inquit, non poterit benedictio ipsum panem magis, quàm recoctio, conseruare? Et non acquieuit benedicere illum: sed communem sibi panem præcipiens exhiberi, benedixit & dixit: Eccè hunc tolle tecum, nihil deinceps de corruptione solicitus. Tulit, & ad suos per multa quidem prospere rediens, vsque hodie gloriatur fidei suæ defectum euidentissima rei veritate conuinci. Nec enim passus est patris sancti non visitare sepulcrum, nec minùs nunc erga eum afficitur, nec minùs, quàm olim in viuente, confidit, nimirùm quem veriùs viuere non ambigit. Confessus est etiam nobis de pane quem retulit, quòd nuncusque, cùm iam tertius annus transierit, illæsum ei beati viri fides & benedictio custodiuit. Narrauerunt etiam nobis idem reuerendus Antistes, & qui cum eodem Archiepiscopo venerant viri religiosi, miraculum dignum memoria, nuper factum in cœnobio, q, vt suprà meminimus, in terra sua ipse fundauit. Erat enim, inquit Archiepiscopus, in eadem regione nostra adolescens nobilis, meus quoq; secundum carnẽ propinquus, sed ob multa sua flagitia minùs charus. Correptus aũt ægritudine, vix impetrauit visitationem meam, & per manum eam ad prædictum sese contulit monasterium, vbi & cum maxima cordis contritione renuncians sæculo, per dies aliquot in humili & fidelissima cõfessione persistens, magis ac magis eadem ægritudine laborabat. Qui demùm inualescente, exitum sibi imminere cognoscens, Abbatis & fratrum præsentiam miro amplectebatur affectu, mira eos deuotione monebat, vt spiritualia arma arriperent, egressuram protinùs animam sibi commendatam efficaciter protecturi, & exhibituri fideliter necessarium prorsus inter imminentium hostium crudelissima tela conductum. Cumq; in huiusmodi supplicatione diuinis iam sacramentis munitus, & de eorundem seruorum Dei patrocinio & Domini miseratione pijssima deuotione præsumens, ac proindè circumstantibus omnibus multam suæ salutis relinquens fiduciã, expirâsset, offerebant fratres pro commendatione animæ eius, quam deuotissimè poterant, Dominici corporis salutarem hostiam. Tum subitò inimicus humanæ salutis, ex eiusdem, sicut indubitabile videtur esse, liberatione animæ, quam ex multis diebus irreparabiliter sese occupâsse credebat, iram magnam concipiens, eandem, permittente Deo, crudeliter nimis exercens, vnum è fratribus repentino furore peruasit. Clamabat igitur horrendis vocibus miserabilis homo, & vix multorum manibus tenebatur. Demùm cum maximo quidem labore adsportatus, & in lectulo religatus, tam sua quàm adstantium membra dentibus appetens, dirissimè vexabatur. Nec illa, quam priùs nôsset, lingua, sed noua quadam, quam nec adstantium quisquam nouerat, loquebatur. Et cùm nihil, quod diceret, intelligerent, tam liberè tamen & sine offendiculo non inconcinnas eum audiebant edere voces, vt indubitanter, crederent, quòd lingua aliqua loqueretur. Post aliquantas igitur horas, cùm vehementer confusi fratres, quid agere possent, anxiè cogitarent & studiosè conquirerent, vnus ex eis salubre consilium, Domino inspirante, concipiens, sacra pignora, à meipso nuperibidem commendata, videlicet de capillis & barba & dentem vnum domini mei sancti Bernardi afferri monet, & eius pecton superponi. Quod vt factum est, Germanica lingua per os illius cœpit horrendis vocibus nequam spiritus exclamare: Tollite, tollite, amouete Bernardum. Et dicebat: Heu Bernarde, quàm onerosus, quàm grauis, quàm intolerabilis factus es mihi. Cùm hæc & similia aliquandiù clamitans loqueretur, factum est breue silentium: & subitò frater idem, Domino miserante, purgatus, aperuit oculos, ac velut de somno euigilans, circumstantes fratres & sua plurimùm vincula mirabatur, verecundè satis, quidnam sibi vellent hæc, vel quid accidisset, interrogans. Ex ea igitur hora pristinam sanitatem mentis & corporis per beati patris merita sancta recepit, nil penitùs, quod in illo tam graui casu fecerit, aut locutus fuerit, recordatus. Hæc quidem à nobis de testimonio viri reuerendissimi Eskilli Danorum Archiepiscopi, ex occasione panis, à Dei homine benedicti, non sine quadam anticipatione sunt dicta: decætero iam ex ordine reliqua prosequamur. Non modò autem hominibus, sed pecoribus etiam & armentis tam frequenter eius benedictio profuit, vt monasterij sui cellerarium durè aliquandò increpârit, quòd sibi non indicans, mori animalia permisisset, vndè fuerant Christi pauperes sustentãdi. Dehinc, vt solitus erat, benedixit sal, & animalibus iussit apponi: & protinùs lues orta cessauit. Quod in alijs quoq; monasterijs vidimus & cognouimus, vt audiens fratrum animalia mori, interdùm etiam non rogatus, sed ipse prior admonens eos, eodem remedio subueniret. Gaudium dicitur locus quidam Casiacensium monachorum, vbi vir sanctus cùm aliquandò pernoctaret, exhibitum sibi iuuenem claudum oratione & benedictione e sanauit, ità vt post dies pauciss imos per eundem locum redeunti incolumis & deuotus adstaret. In eisdem partibus in vico, cui nomen Algorrium est, mulierem phreneticam populus obtulit transeunti. Cui manus imponens & orans, sanam dimisit, & abijt. Hanc in eodem loco vidimus posteà viro Dei cum gratiarum actionibus occurrentem. In remotis etiam regionibus, quocunque eum Ecclesiæ sanctæ necessitas traxit, virtus est prosecuta signorum. Apud Viride Folium (sic enim dicitur castrum territorij Tolosani, quod, vt superiori libro meminimus, aliquandò pater

Pœna irridentis miracula viri Dei

Nota miraculũ benedicti panis.

Item aliud

Efficacia benedictionis viri Dei.

Eskillus Archiepiscopꝰ Lundensis venit in Clarauallem.

Non vult panem benedicere bis coctum, sed communẽ sibi exhiberi iubet.

Ecce quantum valeat pro defunctis Dominici corporis oblata hostia.

Eccè quam torquetur diabolus exiguis reliquijs S Bernardi.

Salis ab eo benedicti virtus.

Claudum sanat.

Item phreneticam.

Ecce quan-

ſanctus introiens, multis ibidem virtutibus claruit (puer mancus & claudus ex vtero matris ſuæ, ad cuiuſdam memoriam martyris, vtriuſque pedis & alterius manûs receperat ſanitatem. Huius alteram manum adhuc inualidam, tanquàm diuinitùs ſibi ſeruatam, pater ſanctus benedicendo ſanauit, vt ſanctorum innoteſceret particeps eſſe virtutis. Caturcium dicitur ciuitas Aquitaniæ, per quam viro Dei ipſo tempore tranſitus fuit. Ibi præter alia beneficia, quæ præſtitit infirmantibus multis, vnus de pueris Epiſcopi ciuitatis ipſius, qui ex vulnere graui, alterius oculi lumen amiſerat, ſub manu eius viſum recepit. In pago quoque Engoliſmenſi, loco cui nomen eſt Caſtellare, poſt oblationem hoſtiæ ſalutaris, adſtantibus venerabilibus Epiſcopis, Lamberto Engoliſmenſi, & Gerardo Lemouicenſi, puerum ex matris vtero claudum & mancum, cuius in modum pilæ cubiti cum genibus vmbilico, pedes autem natibus adhærebant, Dei famulo offerebant. At ille ſingula membra, edito priùs ſigno Crucis, attrectans, mira facilitate extendit protinùs, & ſanauit. Apprehendens denique manum eius, erexit illum, & dimiſit liberè gradientem. Populus autem pro tantis nimirùm virtutibus, magnis vocibus Dominum collaudabat Nam & die ſequenti in pago Lemouicenſi, in vico, quem ſancti * Germani nomine vocant, ſigna per eum plurima claruerunt. Vndique enim confluebant, qui incommodis varijs laborabant, & virtus erat Domini ad ſanandum eos. Vbi inter cæteros puer fermè decennis, cæcus ex vtero matris ſuæ, coram omni populo oblatus eſt viro Dei. Qui in digitos ſuos expuens, & liniens oculos eius, breuem fecit orationem, & in nomine Chriſti aperuit oculos cæci nati. Regnum quoque Germaniæ cùm introiſſet aliquando vir beatus, tam excellenter enituit in gratia ſanitatum, vt nec verbis exprimi, nec credi valeat, ſi dicatur. Nam & teſtati ſunt, qui adfuêre, in territorio Conſtantienſi circa vicum, quem * Donignem nominant, ex his, quæ diligentiùs inueſtigârunt & viderunt oculis ſuis, vna die illuminatos ad eius impoſitionem manûs cæcos vndecim, ſanatos etiam mancos decem, & claudos decem & octo. Cæterùm nè feciſſe nos inopes copia videatur, ex innumera multitudine ſaltem pauca memoriæ commendamus, maximè quæ in locis celebrioribus facta noſcuntur. Cùm veniſſet Conſtantiam homo Dei, & vndique ſe virtutum eius fama diffunderet, Abbas Augienſis, quod inſulâ lacum Lemannum antiquum extat & nobile monaſterium, cæcum hominem, quem ſuis eleemoſynis ſuſtentabat, miſit ad eum, & confeſtim videntem illum recepit. Heiteresheim dicitur locus, ad eiuſdem diœceſin pertinens ciuitatis, ſed plurimum à ciuitate remotus. Ibi quoque, ſicut & cæteris illius prouinciæ, per quæ tranſijt, locis, multis in ſeruo ſuo miraculis glorificatus eſt Deus, vbi etiam cæcus natus ſub manu eius viſum recepit. Item alteri à natiuitate ſurdo & muto, auditus redditus eſt & loquela. In ciuitate etiam Baſilea, cùm ex more ſermonem habuiſſet ad populum, vt impleretur in eo, quod de ſanctis Apoſtolis legitur, qui videlicet profecti, prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis: oblata eſt ei fœmina muta, & orante eo, locuta eſt: oblatus eſt ei claudus, & ambulauit: oblatus eſt cæcus, & vidit. Apud Spirenſium ciuitatem, præſente Romanorum Rege Conrado, qui Dei hominem ab Eccleſia ad hoſpitium deuotiſſimè deducebat, offerebant puerum claudum, rogantes, vt ei manum imponere dignaretur. Quem ſignatum protinùs erigens, ſuper pedes ſtatuit, & libere gradiebatur, in Dei laudem acclamantibus vniuerſis. Item in Capella Epiſcopi ciuitatis ipſius, Rege ipſo vidente, viſum reddidit cæcæ cuidam mulieri, & claudo nato greſſum donauit. Multa quidem & alia in manu eius ibidem Chriſtus effecit, ſed ad exemplum pauca ſufficiant. Nonnullos enim pauperculos, etiam pueros, Rex ipſe deuotus ſuis illi manibus offerens, de multorum curatione meruit gratulari. Necnon apud prædictam Spirenſium vrbem, ſed & apud Franckenfurt, Moguntinæ diœceſis locum, innumeris virtutibus idem Dei ſeruus effulſit. De tota ſiquidem regione quotquot patiebantur, afferebant ad eum: & tantus erat concurſus, vt prædictus Rex, cùm aliquandò populum comprimentem coërcere non poſſet depoſita chlamyde, virum ſanctum in proprias vlnas ſuſcipiens, de baſilica abſportârit. Inter plurimos ſanè, qui ibidem adepti ſunt ſanitatem, ſenex quidam paralyticus de vicinia illa, homo notus & honoratus, multis ſuorum precibus & non ſine multo labore introductus eſt ad hominem Dei. A quo poſt breuiſſimam, vt ſolebat, orationem erectus protinùs, non modò incolumis, ſed & fortis apparuit: vt poſſes credere, ſi videres, non tam alteratũ hominem eſſe, quàm alterum. Iamq; eo viriliter procedente, parabant alij tollere lectum eius, in quo ſubuectus erat, cùm reuocans eũ vnus ex circumſtantibus, Hugo Tullenſis eccleſiæ Archidiaconus, Euangelici illius memor paralytici, nõ ſic, ait, non ſic vacuus reuerteris: tolle grabatum tuum, & ambula. Et imponens in humeros eius, dimiſit eum liberè procedentem. Sed & omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo. Ibidem etiam ſurdus puer & mutus ex vtero matris ſuæ, ſubleuatus per ſcalam, & in feneſtra accedens ad virum Dei, ſub manu eius auditum recepit pariter & loquelam. Sed & quædam paralytica mulier de regione eadem, diues & honorata, ibidem recepit amiſſam ex multo tempore ſoſpitatem. Dumq; exiliens ambularet, omnes quidẽ lætati ſunt, qui videbant: ſed præ cæteris exultauêre milites, qui attulerant & obtulerant eam. Nam & ipſius ſibi particeps eſſe virtutis religioſa deuotio videbatur. Per idem tempus tranſeunte ſancto viro prope vicũ, in litore Rheni poſitum, quem Bobardum vocant, & varios per vniuerſam prouinciã curante languores, oblatus eſt paralyticus in grabato. Audita ſiquidem fama virtutum à prædicto viro, in occurſum eius ſe fecerat apportari. Cui in medio populi manus imponens, erexit hominem, incolumemq; remiſit ad propria. Eodem anno ingredienti vrbem Treuirenſium Chriſti ſeruo, ex more obuiam ruit populus vniuerſus. Offerunt autem ei ſorores duas, quæ ab annis quatuor lumen amiſerant oculorum. Quarum ille vtrique imponens ſignum Crucis, viſum reddidit lucis: & videntes virum Dei, cum cæteris ſequebantur. In eiuſdem baſilica ciuitatis, cùm ad altare beati Petri vir Apoſtolicæ gratiæ immortalem hoſtiam immolâſſet, oblatus eſt ei claudus, & ambulauit: oblatus eſt cæcus, & vidit: oblata eſt ſurda mulier, & audiuit. Hæc in ſomnis admonitam ſe eſſe dicebat, vt Dei hominem peteret, cuius beneficio receptura eſſet auditum. Apud Confluentiam, Treuirenſis diœceſis nobile caſtrum, Moſellam fluuium, qui ibidem in Rhenum labitur, Dei famulus pertranſibat. Cumq; paululùm proceſſiſſet, oblatum ſibi & ſignatum hominem claudum, deponi iuſſit & ambulare: ſed non fuit, qui obediret. Nec mora: claudus ibidem retractum priùs femoris neruum clamat ſponte laxari, & dum neſcit, extenditur velut ab altero genu ſuum: quod, quamlibet antè conatus, nullo modo potuiſſet. Mirantur omnes: probatur ſub omni velocitate, quod dicitur: deponitur ilicò, ilicò graditur, ilicò ſanus & incolumis innoteſcit. Non eſt nobis Colonia tranſeunda. Magna eſt ciuitas: magna illic Dei famulo virtus adfuit: magna illum deuotio coluit populorum. Oſtenditur vſq; hodiè in clauſtro beati Petri, ſicut à perſonis veridicis nuper accepimus, adoleſcens olim claudus, nunc libere gradiens: qui oblatus viro Dei, ad impoſitionem manûs eius, greſſum recepit. Vndè etiam filius eius publicè cognominatur. Abbas Henricus de Suedia, cuius ſupra fecimus mentionem, nuper retulit nobis, fœminam nobilem, germani ſui olim vxorem, cùm poſt obitum viri ſui præ dolore phreneſim incurriſſet, & multo tempore ſic ſe habens, in vinculis teneretur, eidem patri ſancto in ciuitate præfata oblatam, & vix tenuiter turba circumſtrepente ſignatam, dum ex more ligata reuehitur, mentem priſtinam atq; integram recepiſſe ſalutem. In eadem etiam ciuitate filiam ſurdam eidem patri ſancto parentes nobiles obtulerunt. Hanc aiebant à pueritia traditam ſanctimonialium monaſterio fœminarum, ibidem prorsùs amiſiſſe auditum, & annos plurimos in eodem incommodo peregiſſe. Cuius aures, ſigno Crucis edito, pater ſanctus attrectans, protinùs & auditum ei, & parentibus reddidit audientem. Accedens inter hæc mulier honorata, Colonienſis

itidem

Item cuiuſdam pueri manum inualidam. Oculum reſtituit

Celerrimè curat miſerè cõtractũ pueru̇m * *Geniani.*

Itẽ cæcum natum.

* Dõinge Vno die ſanat homines 30.

Venit Conſtantiam Alium cæcũ illuminat.

Item alium Item ſurdũ & mutum curat.

Marc. 6.

Item alios debiles.

Venit Spirã Item claudum.

Venit Francofurtũ, & innumeris claret miraculis.

Iohan. 5.

Curatur ſurdus & mutꝰ Sanatur paralytica.

Item paralyticus Treuirenſes honorificè eum excipiunt.

Claudus eius iuſſu ambulat.

Venit Coloniã, & cum multa deuotione excipitur

Sanat ibi claudum.

Item phreneticam.

Et ſurdam puellam

ſtidèm ciuis, quæ alterius oculi lumen amiſerat, plurima iam per quinquennium inutiliter ſeſe in medicos expẽdiſſe dicebat. Et ipſam quoque continuò per ſignum Crucis illuminans vir beatus, quod gratis acceperat, gratis dedit. Sed & matronam alteram, in beati Petri baſilica oblatam in lectulo, idem Chriſti ſeruus erexit protinùs, & incolumẽ ſuis pedibus abire præcepit. Huius ex multo iam tempore nerui femorum fuerant ſic retracti, vt nec erigi vllatenùs poſſet, nec conſiſtere pedibus ſuis. Nam ex perſonis alijs perhibebant, qui ſtudioſius obſeruârunt, ad eiuſdem ſancti viri orationem & manûs impoſitionẽ in ciuitate prædicta infra triduum, quod ibi fecit, duodecim claudos erectos, mancos duos ſanatos, & quinque cæcos illuminatos, loquelam redditam mutis tribus, & decem ſurdis auditum. Aquiſgrani ſede regia, dum in illa famoſiſſima tota Romanorum Orbe Capella vir beatus Miſſarum ſolemnia celebraret, claudo homini greſſum, & cæcis quatuor viſum ſub manu eiuſdẽ ſerui ſui Rex regum ſummus, & vnicus Dominus dominantium reparauit, & potenti virtute reſtituit. Eodem etiam tempore intrà Leodienſium fines, præter innumera alia, quæ breuitatis ſtudio prætermimus, iuxta oppidum, quod Fontanas vocant, orante eo, aperuit Dominus oculos cæci nati. Huius non modò oculi cæci, ſed ipſæ etiam palpebræ clauſæ & emortuæ erant. Quas ſacratiſſimis digitis ſuis aperiens vir beatus, diuino munere & vigorem palpebris, & pupillis præſtitit claritatem. Confeſtim denique idem puer lucem miratus ignotam, maxima cum exultatione clamabat: Video diem, video homines, video capillatos: plaudens quoq; manibus & tripudians: Deus, inquit, ex hoc iam non offendã ad lapides pedes meos. In vrbe etiam Cameraco celebranti Miſſarum ſolennia viro Dei, ſurdum & mutum à natiuitate puerũ offerebant. Quem audientem & loquentẽ qui propiùs aderant, ſupra gradũ ligneum ſtatuêre, vt de loco eminẽtiori nouo ſermone populum ſalutaret. Nec mirum, quòd mira plebis deuotio, mira protinùs vociferatio ſit ſecuta. Et hæc quidem ſuper his, quæ in regno Germaniæ in manu ſerui ſui mirabiliter operatus eſt Deus, è pluribus pauca ſufficiant. Nam & in Hiſpanijs, vbi præſens ipſe non fuit, ſanctitatis eius indicia claruerunt. Cùm enim fidelis ſeruus & prudens precioſum Crucis Dominicæ fructum vndique colligeret, iterumq; propagaret vbiquè: contigit vt de filijs ſuis in Hiſpanias mitteret, in illis quoquè, ſicut & in cæteris gentibus, aliquem habere fructum deſiderans. De quorum numero Albertus quidam faber in loco, cui nomen Superadum, grauiſſima valetudine occupatus, per multum iam tempus iacebat paralyticus in grabato. Interim per Abbatem ſuum incommodum ſuum nunciat patri ſancto, & vt ſibi miſereatur, exorat. Eadem autem die, qua vir beatus in Claraualle pro eodẽ paralytico ad petitionẽ ſui illius Abbatis orauit, currente velociter verbo virtutis, & virtute orationis, ille in Hiſpanijs repentè conualuit, tanquàm vas plenum aqua ſuo ſentiens capiti ſuperfundi. Regreſſus ſiquidem Abbas, cùm prædictum fratrem incolumem reperiſſet, diligenter ſcitcitatus ab eo & modum & tempus ſuæ liberationis, certiſſimè comperit, orante in Gallijs Dei famulo, illum in Hiſpanijs eſſe curatũ. Et quia ſemèl ad Hiſpanias vertimus ſtylum, illud quod cõtigit de viro reuerendiſſimo Petro Aſturienſi Epiſcopo, proſequamur. Is quidem Petrus nobilis genere, monachus profeſſione, pietate deuotus, in cœnobio quodam, quod eo tempore ipſe regebat, tam vehementi dolore capitis laborabat, vt nulla die regulam obſeruare ieiunij, nulla hora ſine pellicijs poſſet aut pileis ſtare. Sic miſerabilis homo aliquandiù victitabat, vel magis diù moriebatur. Audiens autem celebertimam virtutum famam, quæ per Dei hominem efficiebantur, per quendam fratrẽ legationem mittit ſuæ ſupplicationis, & opẽ flagitat eius interceſſionis. Cui vir ſanctus laneum, quo ipſe vtebatur, pileum miſit, & pmiſit ægro capiti de Domini virtute remedium. Suſcepit ille miſſam ſibi benedictionem maxima cum reuerentia & deuotione. Confitens enim quàm ſolicitè potuit delicta ſua, & ſtola ſeſe induens ſacerdotali, ità demùm velut Chriſti fimbriam tangens, ſerui Chriſti pileum ſumpſit, & impoſuit capiti ſuo. Nec tardauit fidei fructus, & benedictionis effectus: ſed miratus & ipſe eſt, celerem protinus ſentiens medicinam: & extunc vſque hodiè ab eiuſmodi languore ſanus & incolumis, annunciat omnibus, quam experiri meruit ipſe, virtutem. Nam & Epiſcopus factus, xenia illa diuiſit, partem mediam ſuis ſecum in ſcrinijs honorificentiſſimè ferens, mediam in monaſterio ſub eadẽ veneratione deponẽs, nec locum ſcilicet, vndè vocatus: nec ſedem, cui prælatus eſt, volens tanta benedictione fraudari. Ex hoc nobis ad ea quoquè, quæ mirabiliter egit in regione propria, redeundum. Nam in eo fortè etiam plus, quàm propheta, dici poſſe videtur, quòd propheticus ei non defuerit honor in patria ſua. Henricus quidam, vir magnus & potens in domo & familia Ducis Bauarorum, ex multo iam tempore, miſero penitùs & miſerabili quodam incommodo deſperabiliter laborabat. Siquidem tanquã viuum aliquid & motabile intrà præcordia ſentiens, & ex magna parte phreneticus, nec conſolari poterat, aut ſecurus eſſe: nec quid timeret aut pateretur, agnoſcere, niſi quòd dæmonium eſſe ſuſpicabatur. Talis ad Dei hominem de Bauaria Clarauallem vſq; perductus, eius oratione perfectam meruit ſoſpitatem. Cui etiam formam vitæ & mandata, quæ deincèps obſeruaret, idem ſanctus imponens, incolumem remiſit ad propria. Nam & vſque in præſentem diem, ſicut certa relatione didicimus, tam obediens perſeuerat, vt non modò ſuis contentus ſit ſtipẽdijs, ſed operibus etiam pietatis intentus: ità vt mirabilior eius morum conuerſio, quàm curatio, videatur. Muſſeium dicitur villa ſuper Sequanam fluuium, paucis à Claraualle milliaribus diſtans. Ex hac virum hydropicum ad Dei hominem adduxerunt. Cui manus imponens & orans, proprio quoquè cingulo ſuo tumentem enormiter vterum eius accinxit: præcipiens, vt incolumitate recepta, priſtinum ſibi cingulum reportaret. Nec tardauit ſanitas, ſed paulatim tumor abſceſſit. Denique circa viceſimum diem gracilis incolumisque reuerſus, cingulum ſimul & gratias multas ſuo retulit curatori. Exeunti aliquandò alio tempore monaſterij clauſtra, ſenem paralyticum ex proximo viculo, qui Mundiuilla dicitur, obtulerunt. Subſiſtens autem modicè, & breuiter orans, tetigit hominẽ, & incolumẽ ſuis pedibus abire præcepit. Quo abeunte, populus multus, qui in occurſum viri Dei confluxerat, non ſine Iachrymis Dominum collaudabat. Item redeunti aliquandò de via, pro foribus monaſterij oblatus eſt ei ſurdus & mutus. Expuens igitur, tetigit linguam eius, & digitos immiſit in aures eius. Protinùs autem aurium eius obſtacula facta ſunt de medio, & ſolutũ eſt vinculum oris eius. Maliuilla dicitur vicus, tribus circiter milliaribus à monaſterio diſtans. Hunc quandoquè pertranſiens vir beatus, mancam puellam tetigit & curauit, quam nunc vſq; ſuperſtitem & incolumem eſſe nupèr percepimus. Per idem tempus in finibus illis ad caſtrum, quod nominant Burdemontem, duo milites de beati patris virtutibus conferebant: ſed minùs credulus alter. Si hunc inquit, puerum ſanauerit, ex tunc firmiùs credam. Dicebat autem ſurdum quendam & mutum, qui apud eos nutritus, nec locutus fuiſſet aliquandò, nec audîſſet. Poſt dies paucos, tranſeunte propiùs patre ſancto, ambo pariter puerum tollunt & offerunt ei. Impoſita igitur manu puero, & ſignans os illius & aures, allocutus eſt eum, & loquentem protinùs audientemque dimiſit. Apud Riſnelmum oppidum regionis eiuſdem, vſque modò cernere eſt adoleſcentem, Simeonem nomine, ſatis notum, qui præfato Dei famulo oblatus eſt, & ſub manu eius greſſum recepit. Eodem etiam tempore prope viculum, cui nomen eſt Malenuilla puella manca ad eius tactum ſanata eſt: & vt nobis teſtati ſunt, qui viderunt & nouerunt, etiam hæc incolumis vſq; hodiè perſeuerat. Barrum ſuper Albam dicitur oppidum, tribus, vt aiunt, leucis diſtans à monaſterio Claræuallis. Ibi quoquè ſæpiùs per hunc hominem Dei, diuinæ virtutis opera claruêrunt. Siquidem præter ea, quæ minùs diligenter curauimus inueſtigare, eò quòd omnis noſtra curioſitas ſignorum multitudine vinceretur, quatuor illic claudos, ad ipſius orationem & manûs impoſitionem, diuerſis temporibus Chriſtus erexit, cæcos duos illuminauit, duobus æquè ſurdis & mutis auditum præſtitit & loquelam.

Item cæcã. Et contra-ctam.

Atque alios multos.

Venit Aquiſgranũ.

Multi debiles Aquiſgrani & Leodij curantur.

Cameraci curat ſurdũ & murum.

Claret ſanctitatis eius nomen in Hiſpanijs.

Precibus abſentem reſtituit paralyticum.

Pileo ſuo ſanat acerrimos capitis dolores.

Medetur cuiuſdam magni viri grauiſſimo incommodo.

Hydropici curatio.

Item paralytici.

Item ſurdi & muti.

Mãca puella fit incolumis.

Item ſurdus & mutus puer.

Item claudus & puella manca.

Multi ægri & hoc loco curantur.

Sed iuxta alterum Barrum ſuper Sequanam, ad eius tactum illuminatus eſt cæcus, conualuit etiam paralyticus, greſſum recepit puer claudus ex vtero matris ſuæ. Cùm reuerendiſſimus Papa noſter Eugenius tertius ex monacho Clarauallenſi, & Abbate ſancti Anaſtaſij in vrbe Romana, ad Apoſtolicam aſſumptus cathedram, Gallias intrâſſet, ibat cum eo vir ſanctus: nec minùs Apoſtolica virtus in illo, quàm dignitas in illo præeminebat. Tantus enim ad beatum virum erat concurſus incõmodis varijs laborantium, vt cùm aliquandò ſummus Pontifex baſilicam, vbi ille Miſſarum ſolennia celebrat, deuotus intrâſſet, expleto ſacrificio, & ex more accedentibus eis, qui curã deſiderabant, paulominùs idem Papa comprimeretur à turbis, & vix potuerit per miniſtrorum manus educi. E plurimis ſanè, quæ in eiuſdem Apoſtolici viri facta ſunt comitatu, duo ſcribimus, quæ nos obliuiſci ipſa, quam vidimus, magnitudo lætitiæ non permittit. Chaleta dicitur vicus, inter Prouignum caſtrum & Sequanam fluuium conſtitutus, vbi puer fermè decennis ab anno priore paralyticus ſic iacebat, vt nec ipſum caput flecteret, niſi ab altero moueretur. Quem

Vide mirabilem morbidorum concurſum ad virum Dei.

afferẽtes in culcitra mater eius cęteriq; propinqui, offerebant viro ſancto, prope eundem locum per ſtratã publicam tranſeunti. At ille ſanatum erigens, ſtatuit ſupra pedes ſuos, & ire præcepit. Nec mora: exilijt puer, & ambulabat, magnificans Deum. Qui tandiù ſanctum proſecutus eſt abeuntem, donèc ille, inuitum licèt & renitentem, redire præcepit. Vbi non immeritò quidem magna admodùm facta eſt admiratio, magna exultatio omnium, qui videbãt: ſed præ cæteris frater iunior in ipſius, tanquàm rediuiui, oſcula ruens, multos eorum ad lachrymas vſque promouit. Hunc quidẽ puerũ & poſt annos quatuor in eodem vico vidimus, quem beato viro mater offerens, ſacros monebat oſculari pedes: Hic eſt, inquiens, pater tuus, qui tibi vitam reddidit, & te mihi. Eodem anno apud Ciſtertium iuxta morem Abbatibus congregatis, prædictus Papa venerabilis adfuit, non tam Apoſtolica authoritate præſidens, quã fraterna charitate reſidens inter eos, quaſi vnus ex eis. Vbi cùm ad cellulam, in qua iacebat, facto veſpere & cõuentu ſoluto, Dei famulus diuertiſſet, ſurdum ei puerum obtulerunt. Erat autem puer ille de vicinia eadem, & ſicut poſteà didicimus, ex longo antè tempore vigilans in cuſtodia gregis ſui, ſubito terrore percuſſus, amiſerat prorsùs auditum. Orans itaq; patet ſanctus, & puero manus imponens, vtrùm audiat, ſciſcitatur. At ille mira deuotione proclamans, Audio, domine, audio: tam firmiter amplexatus eſt eum, vt vix ab eo poſſet auelli. Auditum eſt verbum, oblatus eſt puer ſummo Põtifici alijsq; perſonis, celeberrimumq; hoc miraculum fuit. Venerat pater ſanctus ad monaſterium in diœceſi Biſuntina, cui nomen eſt Charus Locus, & erant cum eo ex Abbatibus ſui Ordinis multi. Vbi matrona quædam de finibus illis, ex multo tẽpore iam clauda, in carro allata, oblata eſt ei. Orans verò breuiter, & ſignans eam in nomine Domini, erexit & ſanauit, vt eadem hora incolumis remearet ad propria. Eodem tempore in monaſterio Morimundo, quæ eſt Ciſtertienſis Ordinis Abbatia vna de primis, monachus quidam iacebat vſqueadeò paralyſi diſſolutus, vt reliquis omnibus membris officio proprio deſtitutis, in ſolo vigere videretur capite ſenſus, in ſolo deinceps pectore vitalis ſpiritus palpitare. Non manũ mouere, non pedem: tantùm loqui poterat, & videre. Interea ſuperueniens vir beatus, paralyticum viſitat, manum poſtulatus imponit, & continuò opem ſentit ægrotus. Vt tamẽ gratius eſſet miraculum, velut gradatim per aliquot dies ad ſingulas eius viſitationes magis ac magis conualeſcens, iam mouebat manus, priùs alteram manum, poſteà alteram recuperans: iam pedibus conſiſtebat, iam paulatim gradiebatur, donèc fratrum collegio redderetur incolumis. Sicque exindè profecturus Abbas ſanctus, palliolo ſuo operuit poſtulantem, & ſub eo in breui obtinuit ẽt reliqui corporis ſoſpitatem. In monaſterio Albæripæ monachus quidam adoleſcens vſum vocis amiſerat, vt nec pſallere inter fratres, nec à quoquam, niſi multùm proximo ſibi, intelligi poſſet, quid loqueretur. Cui vir ſanctus, dum idem monaſterium viſitaret, aquã frigidam benedicens, potũ dedit, & cõtinuò frigidus ex pectore eius ſudor erupit. Deniq; ipſa die ab eodem incõmodo liberatus, pſallere cœpit quaſi vnus de cæteris fratribus: & hoc illi beneficium vſq; hodiè perſeuérat. Nõrunt multi deuotum iuuenem, qui Lugdunẽſis olim eccleſiæ filius, modò monachus Ciſtertienſis, patrui ſui ſancti Hugonis Epiſcopi Gratianopolitani, cuius & nomẽ metuit, mores imitatur. Huius cõuerſione vir ſanctus audita, gauiſus, quia patruo eius ſingulari fuerat charitate deuinctus, & cõſolatorias illi literas miſit. Contigit autẽ, vt eodem tempore idem iuuenis febre correptus, grauiter laboraret. Suſceptam igitur debita veneratione epiſtolam, fideli deuotione collo ſuo ob remedium ſalutis appendit, & vſque modò gratulatur perfectam ſe protinùs obtinuiſſe ſoſpitatem. Cùm veniſſet aliquandò pater ſanctus ad monaſterium Trium Fontium, oblatus eſt ei clericus quidam ex his, qui Regulares nominantur, homo grãdæuus & cæcus. Impoſuit ei manum, & breuem ex more fecit orationem, & eadem hora videntem illum remiſit ad eccleſiam ſuam. In Trecenſium vrbe multa per hunc Dei famulum miracula claruerunt. E quibus duo, quæ præſentibus Epiſcopis', Godefrido Lingonenſi & Henrico Trecenſi facta ſunt, memoramus. Puellam curuam in prædicti Trecenſis Epiſcopi domo, propinqui & noti cum multis ei precibus offerebant. Tantus verò concurſus erat, vt cùm eam ſignatam Dei famulus, ac ſi molle lutum inter ſacras manus mirabiliter formans erexiſſet, & erectã incedere præcepiſſet, locus non potuerit inueniri. Demùm ſupra menſam magnam, quæ propè poſita erat, ſtatuerũt illam, & erecta liberè gradiebatur, magnificè Dominum collaudantibus vniuerſis. Hanc quoq; adhuc ſuperſtitem ab his, qui eam mouẽre, nupèr audiuimus. In eadem vbe filiam mutam patri ſancto obtulit mater, cui morbus epilepſiæ loquendi ademerat facultatem. Nec mora: ſeruo Chriſti imponente ei manum, ſolutum eſt vinculum oris eius, & loquebatur rectè. In eiuſdem vrbis diœceſi loco, cui nomen Domnamant, cùm vir ſanctus Miſſarum ſolennia celebrãſſet, cæcum illi filium obtulit pater. Expuens autem in digitos ſuos, & palpebras eius liniens, eadem hora vidẽtem illum reddidit patri ſuo. Nec longè ab eodem vico apud oppidum Argillerias, poſt Miſſarum ſimiliter celebrationem, fœminam claudam, quæ in præbenda Odonis, eiuſdem caſtri domini, mendica viuebat, cùm baſilicam egrederetur, ſignans & ſanans, populum multum, qui vndiquè fuerat congregatus, admiratione & exultatione repleuit. In exitu quoque oppidi, quod Roſnaium vocant, paralyticum hominem ſic extenuatum corpore, vt ſolam circumferre pallidę mortis imaginem videretur, impoſitum plauſtro tranſeunti offerunt viro Dei. Is quoq;, vbi ſignatus eſt, deponi & incedere juſſus plauſtrum ſuum ſuis pedibus incolumis ſequebatur, vehementer ſtupentibus & in Dei laudem acclamantibus vniuerſis. Alio tempore proximum caſtrum Brenam tranſiens, obuium habuit populum multum, ſicut vbiq; ſemper & vndiquè in ipſius occurſum confluebat innumera multitudo, vbi, cornẽtibus cunctis, fœminã claudam ex eodem oppido tetigit & erexit: quam & ibidèm poſteà vidimus occurrentẽ cum cæteris, & præ cæteris gratias referentem. In pago Senonico apud caſtrum, quod Triangulum vocant, intrà Miſſarum ſacra ſolennia, fœmina, cuius ibidèm per annos decem cæcitas omnibus innotuerat, ſub manu viti Dei, mirantibus omnibus, viſum recepit. Apud Monaſteriolum quoq;, vbi Iona & Sequana confluunt, præſente pijſſimo principe Comite Theobaldo, cuius ſuprà fecimus mentionem, alijsque adſtantibus non paucis potentibus viris, offerenti diuina ſacrificia viro Dei, paralyticam fœminam obtulerunt Quam, expletis ſolennijs, tangens & erigens, ipſa hora ſanam remiſit ad propria: ità vt ſuis pedibus illa abeunte, grabatum, in quo fuerat apportata, in eadem baſilica vacuum remanſiſſe viderimus. Eiuſdem quoquè Diœceſis caſtrum Iouiniacum tranſeunti eidem famulo Chriſti, in ſtrata publica fœminam cæcam offerebant. Subſtitit, & breuiter orans, eidem fœminæ manus impoſuit, & Dominus aperuit oculos eius. Vt autem videre viſa eſt, exultatio magna ſecuta eſt omnium, qui aderant: & clamantes alter ad alterum, Anna videt, Anna videt, (Hoc enim eidem fœminæ nomen erat) copioſius conſluebãt.

Puer decẽnis paralyticus ſanatur.

An. 1148. Eugenij Pontificis inſignis modeſtia.

Surdus puer audit.

Matrona quædam clauda erigitur.

Monachus paralyticus ſanatur.

Reſtituit vocem adoleſcenti.

Epiſtola eius collo appenſa, pellit febrẽ.

Cæcus vidit.

Puella curua erigitur.

Mutæ vox reformatur.

Cæco lumẽ redditur.

Clauda ambulat.

Itèm paralyticus

Clauda iti dem.

Cæca videt

Paralytica ſanatur.

Itèm cæca.

Interea

Interea vir sanctus accelerans, declinabat turbas, & egrediebatur, cùm iuuenis quidam, altero oculo cæcus ab vtero matris suæ secutus & consecutus est eum. Qui quidem continuò & ipse ad eius benedictionem visum recepit, & geminata est lætitia populi prosequentis. Antisiodorum aliquandò veniens vir beatus, orationis causa monachorum basilicam introiuit, vbi Confessor Domini gloriosus Germanus Episcopus requiescit. Cui post orationem regredienti mulier claudа, genibus repens & manibus, vt sui misereretur, supplicabat. At ille signo Crucis edito, apprehendit manum eius, & erexit eam: exiensque dimisit incolumem, & Deo gratias reddituram, ad prædicti confessoris memoriam misit, suis pedibus gradientem. Chableia nomen est vico, qui eidem proximus ciuitati, insignem beati Martini basilicam habet. Nam & fundus ipse ad possessionem spectat Ecclesiæ Turonensis, vbi corpus iacet eiusdem glorioſissimi Confessoris. Hunc verò vicum Dei famulo transeunti, claudum adolescentem populus offerebat. Quem ad eius orationem erectum protinùs & liberè gradientem, ad prædictam beati Martini basilicam deduxerunt, magnificè Dominum collaudantes, qui Martini sui spiritum suscitauerat in Bernardo.

Item cæcus.

Claudа etia gitur.

Item claudus.

V. NONNVLLAS etiam sanitates, quas per manus fidelis serui sui mirabiliter Christus effecit, per visum ei mirabiliùs præostendit: multas ipse, cùm fierent, animi virtute persensit: ad aliquas etiam, spiritu suggerente, non rogatus accessit. E quibus nè videatur in immensum processisse narratio, exempla pauca subijcimus: illud etiam eregionè monentes, nè quis fortè tam breuiter scribi opera tanta miretur. Siquidem multa ex his in tam breui fieri vidimus, vt tam celeriter ea proloqui nequeamus: & cùm dici soleat, nil esse facilius dictu: huic tamen Dei famulo per gratiam, quam acceperat, signa facere magis facilè videbatur, quàm nobis facta narrare. Egredienti aliquandò patre sancto monasterium, homo quidam de finibus illis occurrens, sanandum filium offerebat. Nam intrà monasterium quidem infirmis imponere manum, difficiliùs acquiescebat, nè videlicet, si concursus hominum illic fieret, quies cœnobij turbaretur, & disciplina periret. Erat autem prædictus puer ille farinis & mentis inops, claudus quoquè, & surdus, & mutus. Qui eadem hora per ipsius orationem & manûs impositionem ab omni simul incommodo liberatus, audiebat, & loquebatur, & ambulabat, & sanæ mentis effectus, à priore penitùs inquietudine & furore cessabat. Cumque eundem iam incolumem filium pater deuotus ad oratorium beatæ Dei genitricis cum gratiarum actione deduceret, loquebantur mutuò fratres, de tam multiplici vnius incommodo pueri conquerentes. Ad quos pater sanctus: Flagellum, inquit, Dei erat, & maligni spiritûs dira vexatio. Vidi enim nocte præterita hoceodem in loco (erat enim iuxta fluuium Albam, vbi sanatus est puer) hîc, inquam, vidi oblatum puerum talem, exeunte ab eo spiritu nequam, omnem recipere protinùs sospitatem vsumque membrorum. Addidit etiam vir beatus, de eadem scilicet visione: Cumque paululùm processissem in eodem itinere, quo nunc pergimus, iuxta proximum vicum (dicebat autem de eo, quem nominant Longumcampum) offerebatur mihi fœmina claudа, & Dominus ei gressus reddebat. Audiêrunt & mirati sunt fratres, futuri magis attoniti expectatione miraculi, quàm recordatione præteriti. Quid enim vnquàm simile mundus audiuit? Ventum est ad locum, inuenta ibi protinùs mulier claudа, expectans Dei hominem transiturum, & à simul transeuntibus iuxta verbum, quod prædixerat, expectata. Oblata igitur ab eis, qui attulerant eam, & sicut prædictum fuerat, signata ab homine Dei, ex Dei munere gressum recepit, & ibat gratias agens. Anno altero causa extitit, vt vir sanctus Lingonas peteret, inter Episcopum & Clerum ciuitatis illius orta graui admodùm simultate. Vbi cùm prima die inefficaciter laborâsset, & manè facto, abire pararet, dicebat fratribus: Quia vidi per visum noctis, introëunti mihi ecclesiam offerri claudam fœminam, & sanari. Post vnam ferè horam, cùm iterùm Clerici conuenissent, præter spem omnium reformata pace, multis precibus coëgerunt illum beati Mammetis martyris intrare basilicam, & quia fames inualuerat, populum ad eleemosynam exhortari. Vbi inter loquendum, sicut prædixerat, oblata est ei claudа mulier & erecta, mirantibus quidem omnibus, sed eis ampliùs, qui sicut videbant factum, ità se recordabantur audiisse futurum. In pago Treuirensi antiquum extat cœnobium, quod Rutinense vocatur: vbi celebrante aliquandò Missarum solennia viro Dei, innumerabilis aderat multitudo. Intereà Guntranus de Sura, quod est oppidum eidem proximum monasterio, claudam illuc fecit fœminam afferri. Hæc ex multo iam tempore repens humi, penitùs erigi non valebat: sed scabellula tenens manibus, pedes emortuos post se trahere consueuit. Cùm autem præ multitudine populi ad Dei hominem introduci fœmina non valeret, in basilica media repentè conualuit: & exiliens ambulabat, non sine lachrymis gratias agens Deo. Cuius scabellula populus iubilans tulit protinùs ad altare, vt sisteret ea Domino & Bernardo seruo eius. De cuius nobis curatione confessus est pater sanctus, quòd præcedenti nocte sibi præostensa fuisset. Videbatur enim sibi in eadem basilica in medio populi circumstantis clandestinus & ignotus eiusmodi fœminam tangere & transire, ac penitùs eam videre sanatam, plurimùm sibi ipse congratulans & exultans, quòd agnitus non fuisset. Eadem etiam die rutilauit Rutinæ in beati viri præsentia lux cœlestis, cuius benedictio alijs quoquè claudis duabus fœminis gressum, visum reddidit cæcis æquè duobus. Sæpissimè verò contigit, vt inter orandum indubitanter Dei seruus agnosceret virtutem adesse diuinam. Cuius tamen modum cognitionis se posse nullis verbis exprimere fatebatur. Nonnunquàm verò, cùm signâsset aliquos & transisset, sanatos esse dixit: & regressus aliquis ex his, qui audiêrant, sicut dictum erat, inuenit. Egressus aliquandò Basileam vrbem, surdum quendam signauerat & transiërat. Cumque paululùm processisset vocans Alexandrum Colonienſem: Reuertere, ait: quære, vtrùm audiat homo. Redijt, & illum reperit audientem. Similiter ipso die, cùm signâsset alium cæcum altero oculo, & abiret: Deus, inquit, aperuit oculum eius. Hoc etiam prædictus Alexander cùm ad inquirendum reflexisset iter, ità esse cognouit. Iste est Alexander, qui in eisdem diebus ad viri Dei sacra monita ostensionemque virtutum, inter alios & cum alijs fermè triginta, sæculo valefecit, & secutus est eum: A quo etiam deindè post modicum tempus promotus, Abbas vsque hodiè est ordinatus in monasterio Tolosanæ diœcesis, quod Grandissylua vocatur, cuius suprà fecimus mentionem. In Constantiensi quoquè diœcesi prope castrum Frieburg, cùm homini cæco in via manum imposuisset, remisit qui videret eum: & inuentus est videns. Quod duobus alijs cæcis in pago Colonienſi prope monasterium, quod Bruuiler dicitur, similiter fecit: & cùm videre nunciarentur, confessus est se quoquè sensisse virtutem. Vtriusque rei, tam illorum illuminationis, quàm ipsius confessionis, vsque hodiè testis est Abbas de Campo, quod est cœnobium, non ignotum parochiæ Colonienſis & Ordinis Cistertiensis. In territorio etiam Senonensi, in oppido, quod sancti Florentini nomine vocant, oblata est viro Dei mulier surda. Cui manus imponens, per spiritum sensit virtutis effectum, cùm illa adhuc stupida & tumultuosa, vt est genus illud, & vt antè solebat, nihil se audire clamaret. Manè autem facto, cum nec illa rediret, nec alter aliquid indicaret de ea, sciens sanctus diuinam misericordiam adfuisse, accersiri fœminam iubet. Inuenta igitur auditum recepisse, venit glorificans Deum, & Dei famulo gratias agens. Egrediebatur idem pater Metensium ciuitatem, & ex more deuotus eum populus deducebat cum eorum Episcopo Stephano, & fratre eius Reinaldo Barrensi Comite, alijsq; personis tam ex clericali quàm ex militari ordine multis.

Item alia.

Item alia restituitur gressus.

Duo cæci vident, & duæ claudæ ambulant.

Surdus audit.

Cæco oculus restituitur.

Alexander Abbas Grandissyluæ.

Item tribus alijs.

Surdæ redit auditus.

Interim

Interim cauſa extitit, vt rogaret nobilem virum Henricum de Salmis ſuper verbo quodam, quod ipſe ei Epiſcopus & alij, qui conuenerant, ſuggerebant: vt videlicet Metenſi ciuitati & populo pacem daret, cui grauiter inimicabatur. Ille verò renuere penitus cœpit & abiurare, nec vllis precibus flecti. Inter hæc ſuperuenientes alij offerebant beato viro hominem ſurdum, obſecrantes, vt ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo ſuccenſus, ſicut interdùm ob cauſas neceſſarias terror quidam & authoritas ſupra hominem in eius facie rutilabat, conuerſus ad militem: Tu nos, inquit, audire contemnis, quos continuò coram te audiet ſurdus. Et imponens manum homini, ſignauit eum, & in aures eius digitos miſit. Quo protinùs audiente, pauens Henricus & tremens, ruit ad pedes hominis Dei, humiliter ſatisfaciens, & libere annuens, quicquid fuerat poſtulatus. Tranſiens aliquandò ſeruus Chriſti Brenam oppidum, mendicantem in platea vidit fœminam cæcam. Quam aliquantiſpèr intuitus, cùm ex more à tranſeuntibus eleemoſynam flagitaret: Tu, inquit, petis argentum, & Deus tibi donabit viſum. Accedens ergò, tetigit eam & oculos eius aperuit. Quæ beneficium ſentiens inſperatum, non minùs miſericordiæ magnitudinem, quàm lucem inſolitam mirabatur. Inter primas propagines, quas abundantiſſima vitis emiſit, in Rhemorum parochia monaſterium Igniacenſe plantatum, feliciter radicauit. Quod aliquandò viſitans idem ſanctus, vicum Matronæ fluuio proximum, quem Riuolium nominant, pertranſibat. Vir quoquè magnificus & deuotiſſimus eius amator Samſon Rhemorum Archiepiſcopus comitabatur illum, ſolita veneratione deducens. Senex autem claudus, ad mendicandum poſitus erat in via, cui vnus ex fratribus eleemoſynam dedit. Secutus Abbas ſanctus, cùm tam hominem pertranſiſſet, conuertit ſe, & pauliſpèr intendens in eum, quid patiatur, interrogat circumſtantes, & ſibi illum præcipit exhiberi. Suſpicati homines, quòd eſſet ei amplius aliquid ipſe daturus, Domine, inquiunt, claudus eſt, nec moueri poteſt: nos ad eum feremus, quod voluëris dare. Quo repetente verbum, & dicente, Tollite eum, & afferte ad me, primò quidem præ admiratione mutuò ſeſe intuebantur, ignorantes quid eſſet facturus. Demum agnoſcentes eum, clamabant adinuicem: Abbas eſt Claræuallis, & protinùs illum ſanabit. Nimirùm ſolitus erat, quotiès poterat, operam dare, nè in vicis agnoſceretur, & interdicere ſocijs, nè cui ex occurrentibus manifeſtarent eum, aut de eo aliquid loquerentur: ſed quærentibus quis tranſiret, dicerent monachos eſſe, aut aliquem de perſonis timul euntibus nominarent. Igitur agnito Dei famulo, ruunt vndiquè: & leuantes hominem, ferunt & offerunt ei: Qui imponens vtramque manum capiti eius, & in cœlum ſuſpiciens, ac breuiter orans, deponi illum iubet & ambulare. Excuſante illo, & dicente, Non poſſum: Ego tibi, ait, in nomine Domini & eius virtute præcipio, Vade, ſanus eſto iam ab hac hora. Quid plura? Statim depoſitus, ſtatim ſanatus eſt, ſtatim liberè gradiebatur, repletus ſtupore & ecſtaſi in eo, quod contigerat ſibi. Sed vicini eius & noti pariter cõgratulantes, Dominum collaudabant, qui miſerabilis hominis & meritum ſimul & votum, abundantia ſuæ pietatis exceſſit. Vndè etiam vſque hodiè locus ab incolis demonſtratur, vbi ſignum tam euidens diuinæ virtutis effulſit, vbi ſenex claudus ex multis annis, tota inferioris corporis ſui parte præmortuus, & à renibus deorsùm omni prorsùs membrorum deſtitutus officio, dum ſtipem poſtulauit, ſanitatem recepit, orante ſeruo fideli, & omnipotente Domino operãte. Hic fuit viri ſanctiſſimi nouiſſimus in Rhemorum partes ingreſſus: ſiquidem factum eſt hocante ſacram eius depoſitionem corporis anno vno: de qua felicium eius actuum feliciſſima conſummatione erit nobis iam, ſed ſub alia narratione, dicendum. Nimis enim fallitur, ſi quis arbitretur huius ſanctiſſimi viri facta mirifica poſſe cuncta narrari: & tam neceſſe eſt multa fileri, quàm impoſſibile omnia comprehendi.

Nobilem quendam miraculo cogit paci ſtudere.

Cæcam illuminat.

Samſon Rhemorum Epiſcopus.

Ecce vt ſe cupit celatum.

Claudus repentè fit ſanus.

CVM poſt tantos & tam multos iam labores ac ſudores Dominus dilecto ſuo Bernardo Clarauallenſi Abbati, diù deſideratum precioſæ mortis ſomnum dare diſponeret, & fidelem ſeruum in requiem introducere ſuam: cœpit magis ac magis promptus in ipſum proficere ſpiritus, & caro infirma deficere. Cognoſcens enim vir ſanctus propè eſſe iam brauium, ſolito currebat alacrius, & terreſtris ſuæ habitationis diſſolutionem ſentiens imminere, votis vberioribus adſpirabat ad habitationem ex Deo, domum non manufactam, æternam in cœlis. In cuius puriſſimo pectore ſacri ſeſe deſiderij flamma non capiens, crebris erumpebat indicijs, & ignitum eloquium vehementer feruoris interni vehementiam declarabat: ſicut in ſanctis animalibus per prophetam inter cætera deſcribuntur & ſcintillæ, quaſi adſpectus æris candentis. Corpus lectulo decubans, varijs exercebatur incommodis: animus tamen nihilominùs liber & potens, quæ Dei erant, exercebat inuictus, non ceſſans in medijs quoquè doloribus meditari ſacrum aliquid, aut dictare, & orare affectuoſiùs, fratres ſtudioſiùs exhortari. In oblatione hoſtiæ ſalutaris, quam vſque ad defectum vltimum vix aliquandò intermiſit, artus ſibi vix cohærentes vigore ſpiritûs ſuſtentabat, ſemetipſum pariter offerens acceptabilem hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Quo tempore ad auunculum ſuum Andream militem templi, qui & ipſe regionis Hieroſolymitanæ columna maxima habebatur, Epiſtolam ſcribens, inter cætera ait: Ego enim delibor, nec puto me longum facere ſuper terram. In illis diebus cauſa extitit, vt fratrum aliquis in remotas Germaniæ partes pro quibuſdam mitteretur agendis. Et miſſus eſt frater Henricus monachus, quem ante ſex annos de Conſtantienſis diœceſis partibus cum pluribus alijs idem pater ſanctus adduxerat. Hic ergò dum mitteretur, longioris itineris pericula timens, (nimirùm hyems erat) illud tamen maximè verebatur, nè contingeret, vt idem pater ſanctus, priuſquàm ipſe rediret, ab hac vita migraret, & abſens, ipſe benedictionis extremæ participio fraudaretur. At ille benedicens ei, & dicens, Ne timeas: & incolumis reuerteris, & me quoquè, ſicut deſideras, inuenies, conſolatum illum emiſit. Profectus idem frater, in territorio Argentinenſium adſtrictum glacie fluuium pertranſibat. Tum ſubitò fracta glacie ſub pedibus muli, quo vehebatur, corruit, & ſub glaciem vehemens illum vnda trahebat. Quid faceret merſus flumine, glacie clauſus? Recordatus eſt patris ſui, recordatus eſt promiſſionis eius, quæ inanis eſſe non potuit. Continuò ſiquidem, vt hodiè quoq; fatetur, patrem ſanctum ſibi viſus eſt habere præſentem: tantaquè ſuauitate perfuſus eſt, vt nec impetum amnis, nec moleſtiam frigoris, nec ſpirandi difficultatem, nec vllum deniquè incommodum ſentiret aut metum. Nec mora: contra fluminis impetum ſine ſuo conatu diuina virtute reductus, ad ipſum, per quod antè ceciderat, foramen ſe reperit, marginem arripit, exit intrepidus, illæſus euadit: expleto negocio redit incolumis, & fideli promiſſione, ſicut ipſe promiſit, inuenta, multiplices gratias agit, ad ſacrum cuius tumulum tam deuotus hodieque perſiſtit, quàm certus eſt eius ſeſe meritis, velut de tumulo, & quidem ſatis horribili, reuocatum. Sed non eſt nobis ſuper hoc declamandum. Alij antiqua miracula conferant: nec minùs hunc mirabiliter, quàm beati Benedicti puerum Placidum, nec minori aſſerent à periculo liberatũ: qui etiam, ſi viderent, quẽ adſtrictus glacie reddidit fluuius, ei compararẽt, quẽ euomuit cetus: nobis ſufficit breuis & pura narratio. Interea dũ adhuc pater ſanctus in ſuo Clarauallenſi cœnobio, licèt lectulo decubans, curſum vitæ viriliter conſummaret, grauis admodùm plaga Metenſi populo ſuperuenit. Egreſſi enim in multitudine graui aduersùs vicinos principes, à quibus præter morem laceſſitam ſe eſſe tanta ciuitas indignabatur, traditi ſunt multi in manus pauciſſimorum. Concluſi deniquè inter Frigidi Montis (ſic enim eum appellant) & Moſellæ amnis anguſtias, ac mutuo ſeſe impetu collidentes, vna hora, ſicut dicebatur, plùs quàm duo milia corruerunt, quidam gladijs trucidati, plures amne ſubmerſi. Vehementi ergò indignatione concepta, nobilis illa ciuitas totis ad vltionem viribus parabatur, cùm eregionè aduerſarios quoquè & fortiores

Lib.V. l.

Ezech.1. Corpore laboriante, ſpiritus robuſtus fortiter diuina exercet

Nota rem memorabilem de abſente viro beato

Ionæ 2.

præda

præda copiosa,& audaciores fecisset euentus. Imminebat totius prouinciæ certa vastatio, cùm venerabilis eorum metropolitanus * Hillius Archiepiscopus Treuirensis, dignam gerens suorum solicitudinem filiorum, vnicum in tanta necessitate petijt refugium, & expetijt virum Dei Bernardum. Veniens ergò Clarauallem, ipsius atque omnium fratrum vestigijs tota humilitate prostratus,rogabat & obsecrabat, vt se tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo modum postponere videretur. Dominus autem,sicut semper fidelis serui sui direxerat vias, & in præcipuis quibusque causis aptissimo vsus fuerat instrumento, ex paucis antè diebus ægritudinem corporis eius aliquatenùs releuârat. Quibus diebus cùm ad literas venerabilis Hugonis Ostiensis Episcopi rescriberet, ait: Verum est, quod audistis. Infirmatus sum vsque ad mortem: sed interim, vt sentio, ad mortem reuocatus, atque hoc, vt me sentio, non diù Vitam quippè mortalem, mortem magis, quàm vitam reputans, non à morte, sed ad mortem reuocatum se sentiebat, cùm ab exitu reuocaretur, licèt præsentiens non diutius differendum. Et hoc quidem sæpiùs erga eum prouidentia diuina disposuit, in cuius manu placita erat anima illius, vt quoties eum grandis aliqua necessitas euocaret, vincenti omnia animo vires corporis non deessent, mirantibus, qui videbant, eum & robustos homines in tolerantia superare. Expletis namque negocijs, velut in se rediens, multiplicibus infirmitatibus laborabat, vt vix viueret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in opere nouissimo tam manifestè tamque magnificè diuina adfuit virtus, vt ex laboribus vires capere videretur. Accidit autem, cùm in prædicti Mosellæ fluuij litore residentibus hinc indè partibus, fidelis mediator rogaret, quæ ad pacem erant, vt pars altera nimis ægrè ferret, quod exigebatur: ex tanta siquidem hostium strage ferocior,& humiliari, vt erat necesse, non sustinens: subitò denique, tanquàm agitati furijs, discesserunt, virum Dei insalutatum, solam verò cæteris omnibus relinquentes desperationem pacis. Nec sanè ex contemptu aliquo, sed ex metu reuerentiæ eius inêre fugam. Siquidem verebantur,nè præsentium quamlibet improbas mentes facilè flecteret, minùs considerantes, quid ille per spiritum nusquàm absentem, posset etiam in absentes. Iam conuentus in magno turbine soluebatur, sola vtrinque meditabantur arma, sola imbant consilia malignandi: cùm vir sanctus eos, qui secum venerant, consolatus fratres, Nè turbemini, inquit: licèt enim per multas difficultates, omninò tamen pax desiderata proueniet. Quibus etiam, vndè id nôsset, innotuit, dicens: Videbar mihi per nocturnum soporem Missam celebrare solennem. Cumque expleta paulominùs oratione prima, recordarer Angelicum ex more canticum, id est, Gloria in excelsis Deo, præcedere debuisse, erubui, & quod oblitus omiseram, Canticum inchoans, vobiscum pariter ad finem vsque compleui. Iam medium noctis transierat, cùm vir sanctus de prædictorum pœnitudine principum legatione suscepta, iucundè satis conuersus ad nos: Agnoscite, ait, promissæ vobis canendæ gloriæ & cantici pacis præparationem. Interim ergò partibus conuocatis, per dies aliquot de pace tractatum est, & ob maximas difficultates occurrentes vtrinquè, sæpiùs desperatum, nisi quòd omnes iam consolabatur, quæ omnibus innotuerat, Abbatis sancti tam certa de reformanda pace promissio. Nec parùm ipsa dilatio profuit, ijs præsertim, qui varijs incommodis laborantes, remedia consequebantur in carne, seu etiam qui videntes ædificabantur in fide. Tantus enim concursus erat, vt multitudine pariter atque importunitate sua ipsum quoquè negocium reformandæ pacis penè desperabiliter impedirent, donèc quæsita tandèm in medio flumine insula, partis vtriusque primarij in nauiculis accesserunt. Vbi compositis omnibus, secundùm quod fidelis arbiter diffiniuit, datis sibi inuicèm dextris, reconciliati & confœderati sunt in osculo pacis. Inter omnes sanè, quas per manum serui sui ibidèm præstitit Dominus, sanitates, celeberrima fuit cuiusdam mulieris curatio. Hæc ab annis octo pessima ægritudine laborabat, vehementi tremore & validis motibus vniuersa pariter membra concutiens. Cùm autem videretur, grauioribus ortis difficultatibus, propemodùm excidisse spes pacis, Domino disponente, venit mu icritâ tremens, nec minùs horribilis, quàm miserabilis, & omnes pariter ad spectaculum conuenerunt. Orante deniquè De famulo, sub oculis omnium paulatim concussione sedata, perfectam adepta est protinùs sospitatem. Quæres in tantam admirationem etiam durissimos quosque permouit, vt percutientes pectora sua, per horam ferè dimidiam cum lachrymis acclamarent. Tantus deniquè factus est impetus & concursus procidentium & deosculantium viri Dei sacra vestigia, vt propemodùm comprimeretur, donèc tollentes eum fratres, & imponentes in nauiculam, à terra modicè subduxerunt. Cumque accedentes ad se principes, vt cœperat, pro pace rogaret, suspirantes dixerunt: Oportet nos libenter eum audire, quem, vt ipsi cernimus, Deus diligit & exaudit: & audito eo multa facere, pro quo tanta facit Deus in oculis nostris. Quibus ille, vt semper cautus erat competenter huiusmodi gloriam declinare, Non propter me, inquit, sed propter vos facit. Simili quoquè miraculo,& in simili opportunitate,ipsa etiam die Metensium animos Dominus inclinauit ad pacem. Ingressus enim sanctus Metensium ciuitatem, Episcopum simul populumque ad ea, quæ pacis erant, vehementer vrgebat. Grauiter autem vrebat eos vulnus acceptum, quibus enim validè satis repéndere cogitauerant, secus, quàm vellent, remittere cogebantur. In ipsa hora oblata est ei mulier paralytica in ciuitate eadem. Cui manus imponens,& orans, dignatus est palliolum quoquè proprium, quo vtebatur ipse, super eam extendere, tenendum Episcopo tradere adstanti, & sub eodem velamine debilia tangere membra Expleta autem oratione, & benedictione data, erexit illam: omnibusque mirantibus, per medium illorum incolumis ibat, quam attulerant in grabato. In flumine quoquè prædicto Mosella dum ob intolerabilem concurrentium multitudinem vir Dei nauicula veheretur, vnus ex his, qui curam desiderabant, cæcus clamabat in litore, obsecrans vt duceretur ad eum. Cumque ille iam pertransiret, audiens homo nauigantem post eum haud procùl à litore piscatorem, diffibulatam protinùs chlamydem, qua erat opertus, porrigens illi, rogat vt in nauiculam reciperetur. Factum est: & vt peruénit ad sanctum, iuxta fidei suæ magnitudinem, magna velocitate sub manu eius visu recepto, miratus clamabat se videre colles, videre homines, videre arbores & cætera vniuersa. Paucis ab eodem loco milliaribus distat cœnobium, quod sancti Benedicti nomine vocant: vbi puer claudus & à renibus infrà, omni prorsùs membrorum destitutus officio, solis admouendum manibus vtebatur & renibus, pedes emortuos simul cum tibijs post se trahens. Quem ex Burgundiæ partibus pater aduectum, ante annos quatuor ibi reliquerat, & extunc fratrum eleemosynis alebatur Itaque cùm beati viri sanctitatem & virtutes, quas Dominus operabatur in ipso, per omnem prouinciam celebris fama vulgaret, impositum plaustro eundem puerum, prædicti cœnobij fratres adduxerunt ad eum, rogantes, vt solita pietate misero subueniret. Acquieuit, imposuit manus, orauit, & eadem hora sanum reddidit, liberè stantem, liberè gradientem. Deniquè sicut ab eiusdem loci Abbate nupèr accepimus, vsque hodiè fratrum pecora idem puer incolumis sequitur & custodit: & si quis scire desiderat, Iohannes est nomen eius. Alter etiam claudus, in eiusdem monasterij vicinia degens, eodem tempore ad prædicti patris sancti benedictionem sanatus est, & gressum recepit. Sed & prope Leucorum vrbem loco, cui nomen est Gunderuilla, idem vir Dei fœminam cæcam illuminauit sub oculis plurimorum, qui de tota confluxerant regione. Cæterùm nimis difficile, aut omnimodis impossibile foret, itineris illius magnalia vniuersa complecti: sed neque propositi nostri est, eiusmodi modò prosequi signa, & narrandis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum, pater dulcissime, finis beatus, & hic labor vltimus fuit.

* *Illinus.*

Vide Archiepiscopi exiimiam humilitatem.

Mortalem vitam vir Dei mortem nuncupat.

Visio sancti viri.

Ecce quantùm vir Dei laborauerit in componenda pace inter discordes.

Insigni miraculo multorum cõpunguntur animi, & pax deplorata reformatur.

Sanat paralyticam mulierem.

Cæco celerrimè redditur visum.

Claudus recuperat sitè.

Item alius Cæca videt.

In hoc opere non minùs vtili, quàm difficili, nec minùs deſperatæ, quàm neceſſariæ pacis labores tuos gloriosè compleuit, qui magnificè ſemper honeſtauit te in laboribus tuis & te in ſuo nomine, & nomen ſuum in te glorificat, Rex gloriæ Dominus Deus tuus.

Corripitur vir ſanctus graui morbo & ſuauiſſimo ſpiritu tendit ad finem. *Luc.* 18.

VT expleta Metenſium reconciliatione, & prouinciæ illi pace reddita, pater ſanctus ad monaſterium redijt, II. graui admodùm iamiamque deficientis languore corporis occupatus, in tanta tamen ſuauitate & dulcedine ſpiritûs quotidiè propinquabat ad exitum, acſi in portu nauigans, paulatim vela deponeret. Euidenter quoquè fratribus aiebat: Hæc ſunt verba, quæ loquebar ad vos, cùm præterita hyeme ægrotarem, non vobis eſſe, quod adhuc timeretis: æſtate proxima imminere mihi credite huius corporis diſſolutionem. At quàm euidenter proprio didicimus experimento, quod de ſanctis Apoſtolis Euangelia ſacra teſtantur, quòd dum ſuam eis prædiceret Dominus paſſionem, erat verbum abſconditum ab eis, & capere non valebant. Nimirùm quod tam vehementer horrebat animus, minùs facilè perſuadebatur vt crederet: præſertim cùm & ipſe compatiens filijs, eiuſmodi verba ſupprimeret. Cæterùm factis quodammodò clamans, Opera conſummaui, quæ dedit mihi pater vt facerem, ac magis & magis actus omittere, affectus retrahere, & ſacrorum funibus deſideriorum ſedula intentione præiactis, vicino iam lotô hærere firmiùs, commodiusque applicare. Deniquè cùm venerabilis antiſtes ſedis Lingonicæ Godefridus, de quibuſdam eum ſolicitaret agendis, & minùs apponere animum miraretur: Nè mireris, inquit: ego enim iam non ſum de hoc mundo. Videns autem pater ſanctus, compaſſionis & miſericordiæ viſceribus affluens, chariſſimos ſibi fratres & filios miſerabiliter admodùm tabeſcentes & areſcentes præ timore & expectatione iamiamque imminentis deſolationis grauiſſimæ & lamentabilis orbitatis, dulciſſimis eos conſolationibus refouebat: & monens eos in tuto diuinæ clementiæ ſinu ſpei fideiq; ſuæ ancoram per inconuulſibilem charitatem firmiùs radicare, ſe quoquè promittebat nec poſt mortem eis aliquandò defuturum. Propenſiùs autem, quàm noſter queat exprimere ſermo, rogans obſecransque per multas lachrymas, timorem Dei & ſacræ puritatis ac totius perfectionis amorem noſtris immittere & imprimere animis conabatur. Sed & monebat, & cum lachrymis obteſtabatur, vt ſi quid fortè virtutis aut exemplo nobis commendâſſet, aut verbo, id æmularemur, id firmiter teneremus, & proficeremus in eo: alijs quidem verbis, ſed eodem ſpiritu illud Apoſtolicum loquens: Rogamus vos & obſecramus in Domino Ieſu, vt quemadmodùm accepiſtis à nobis, quomodò vos oporteat ambulare & placere Deo per omnia, ſic & ambuletis, vt abundetis magis. Atque vtinàm tam efficaciter perſuaſerit, quàm affectuosè ſuaſit. Modum autem ægritudinis eius, ſi quis nôſſe deſiderat, extat Epiſtola, quam ad amicum quendam paucisſimis diebus ante ſacram à nobis profectionem ſuam ipſe dictauit. Quam nimirum huic narrationi noſtræ duximus inſerendam, quòd videlicet etſi aliena quoq; de ipſo, ampliùs tamen nos ipſius de ſe verba, delectent. Suſcepimus charitatem veſtram in charitate, & non in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi totum ſibi vendicat amaritudo? Niſi quòd ſolùm nihil comedere, vtcunquè delectabile eſt. Somnus receſſit à me, nè vel beneficio ſopiti ſenſûs dolor vnquàm recedat. Defectus ſtomachi ferè totum, quod patior, eſt. Frequenter in die & in nocte exigit confortari modico admodùm qualicunq; liquore, nam ad ſolidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parùm, quod dignatur admittere, non ſine graui moleſtia ſumit: ſed timet grauiorem, ſi ſeſe vacuum omninò dimiſerit. Quòd ſi pluſculum quid interdùm admittere acquieſcat, id grauiſſimum. Pedes & crura tumuerunt, quemadmodùm hydropicis contingere ſolet. Et in his omnibus, nè quid lateat amicum, de ſtatu amici ſolicitum, ſecundùm interiorem hominem, vt minùs ſapiens dico, ſpiritus prôptus eſt in carne infirma. Orate Saluatorem, qui non vult mortem peccatoris, vt tempeſtiuum iam exitum non differat, ſed cuſtodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis, vt is, qui inſidiatur, inuenire non poſſit, vbi figat dentem, & vulnus infligat. Hæc ipſe dictaui, ſic me habens, vt per notam vobis manum, agnoſcatis affectum Hoc exemplar Epiſtolæ, quam, vt nos diximus, & ipſa quoquè eius verba declarant, pater ſanctus exitu iam imminente dictauit. Ex cuius tenore poſſet nimirùm diligens lector ſacrum illius vel ex parte aliqua pectus agnoſcere, quanta illi in ipſa ſui ruina corporis tranquillitas mentis, ſerenitas animi, ſuauitas ſpiritûs, quanta ſub fiduciæ culmine radix humilitatis. Sed noſtrum ſub tam graui articulo inconſolabilem luctum aliquatenùs illi æſtimare ac ſibimet exhibere licebit, pallidasque, ſi piè ſenſerit, turmas imaginabitur filiorum, exterminatas facies, vultus exangues, genas lachrymis ſordentes, ſuſpiria quoquè pectorum ac ſingultus. Quis enim apud nos erat tumultus cogitationum, quod naufragium animorum, cùm theſaurus tam amabilis raperetur à nobis, & præſentibus & cernentibus, quia nec ſpes eſſet retinendi, nec facultas aliqua commeandi? Pater erat, ſed qualis pater, qui videbatur abire? Nobis quodammodò proprius, verius tamen toti mundo communis. Erat enim omnium & bonorum gloriatio, & malignantium metus: vt de eo non incongruè videretur eſſe pſallendum: Videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os ſuum. Quo præſente, ſanctitas omnis iucundabatur, præſumptio frenabatur, duritia compungebatur. Quo præſente, celebris quiſque conuentus velut quodam ſole reſplenduit: abſente, caliginoſus & quodammodò mutus apparuit. Quàm deuotè, quàm piè ſingulis noſtrûm & tunc hodieque clamandum, Pater mi, pater mi: currus Iſrael, & auriga eius. Tu fluctuantium portus, clypeus oppreſſorum, &, vt de ſeipſo beatus Iob loquitur, cæco fuiſti oculus, & pes claudo. Tu perfectionis exemplar, virtutis forma, ſpeculum ſanctitatis. Tu gloria Iſraël, tu lætitia Hieruſalem, tu deliciæ tui ſæculi, & vnicum tui temporis decus, oliua fructifera, vitis abundans, palma florida, cedrus multiplicata, platanus exaltata. Vas electionis, & vas honoris in domo Dei: vas auri ſolidum, ornatum omni lapide precioſo, fide & ſanctitate ſolidum, & varijs chariſmatibus tanquàm gemmis ornatum. Tu eccleſiæ ſanctæ fortiſſima ſplendidiſſimaque columna, tu vehemens tuba Dei, tu dulciſſimum ſancti ſpiritûs organum, pios oblectans, deſides excitans, debiles portans. Cuius medicinalis manus & lingua, morbos vtraq; curabat, illa corporum, iſta morum. Cuius erat ſimplex habitus, ſimplex vultus, dulcis facies, gratioſus adſpectus. Cuius deniquè vita fructuoſa, cuius mors precioſa: quia tibi quoquè Chriſtus viuere fuit, & mori lucrum. Quòd ſi nobis alterum fortaſſis vtilius, ſed alterum multo melius tibi. Et quod tibi tam commodum, nobis, ſi piè ſapimus, non poteſt non eſſe iucundum. Cæterùm etſi pium eſt congaudere tibi, pater bone, qui in gaudium Domini tui feliciter introiſti: non tamen impium ſuper noſmetipſos flere, quos nimirùm, abeunte te, ſolito grauiùs horror geminus circumſepſit, dum nobis eſt vita tædio, mors timori. Etſi pium congaudere tibi, qui beato tranſitu mortis, ad torrentem voluptatis, quem ardenter ſitiebas, acceſſiſti: noſtram tamen vicem dolere non impium, quibus & viuendi omnis pariter eſt ſublata ſuauitas, & moriendi necdùm collata ſecuritas. Etſi pia tibi impenditur gratulatio, felix anima, quæ in plenitudine lucis exultas: non tamen impia ſuper nos aſſumitur lamentatio, qui relicti ſumus: poſt mirificam, in qua hactenùs exultauimus, claritatem, horrere magis tenebras ſubintrantes: poſt aurea, quæ paulò antè vidimus, ſæcula, grauiùs ferre hoc planè ferreum, quod ſucceſſit. Sed reflectamus ſtylum ad ordinem narrationis, & paternum, quibus poſſumus, votis exitum proſequamur, exitum nobis lugubrem: nam illi potiùs triumphalem. Ante patris huius exceſſum accedentes ad eum filij, quos per Euangelium ipſe genuerat, pijſſimum eius animum lachrymabili ſupplicatione pulſabant, & hæc atque huiuſmodi loquebantur: Nunquid non miſereris huic monaſterio pater? Nunquid non compateris nobis, quos tanto pietatis affectu maternis lactâſti vberibus, paterna conſolatione fouiſti? Quomodò ſic exponis labores tuos, quos in loco hoc laborâſti? quomodò tam

Non vult infirmitate apponere animũ ad temporalia.

Conſolatur & adhortatur vir pijſſimus fratres mœrentes 1. *Theſ.* 2.

Epiſtola eius ad Abbatem Bonævallis Arnoldum, quæ eſt in eius Epiſtolis 310.

Ingens dolor, nec ſanè immeritò, fratrum ob ſancti viri deceſſum.

Pſal. 106.

4. *Reg.* 2.

Iob 29.

SB nardi præconium.

Piæ fratrũ preces & querimoniæ apud virum Dei ad extrema tendentem.

dò tam dilectos hactenùs filios sic relinquis? Tunc flens ipse cum flentibus, & columbinos in cælum oculos porrigens, ac mente tota Apostolicum illum spiritum concipiens, testabatur se esse coarctatum è duobus, & quid eligeret ignorantem, diuinæ totum arbitrio tribuere pietatis. Nam & hinc paterna illum vrgebat charitas, filiorum votis annuere, vt maneret: & indè trahebat Christi desiderium, vt migraret. Cui tamen ab olim iam & altiùs radicata in pectore eius humilitas persuaserat, vt ex intimo cordis affectu seruum inutilem se esse diceret, & arborem sterilem reputaret, ex cuius vita nullus sibi fructus, nullus alteri cuiquam proueniret. Nam & solitus erat in familiari collocutione fateri, vix credere se hominibus, quòd sic eum sibi vtilem crederent, vt dicebant. Sed nec paruum sese in suis super huiusmodi cogitationibus perhibebat aliquandò sustinuisse conflictum, quòd nec tam veraces homines fallere velle, nec tam prudentes falli posse verisimile videretur, cùm alterutrum excusare non posset. Quem enim totus mirabatur orbis, solus ipse, quod erat mirabilius, non videbat, suæ videlicet operationis opinionisve splendorem: sicut ille quondàm vir simplex & rectus, nec solem cùm fulgeret, nec lunam incedentem clarè, vidisse se memorabat. Nouissimè cùm exterioris habitaculi vndiquè iam soluta compago, desideranti animæ liberum præstaret egressum, magnus dies ille illuxit, quo perpetuus illi ortus est dies. Ad cuius exitum, vicini Episcopi cum Abbatum multitudine copiosa & fratrum fuerant congregati. Hora autem diei penè tertia singularis lucerna suæ generationis, sanctus ac verus Abbas Bernardus, à corpore mortis in terram viuentium feliciter, Christo duce, migrauit ex filiorum circumstantium & inter graues singultus ac lachrymas vberes vtcunquè psallentium choro, ad multorum, quos ipse præmiserat, cœtus transiens lætabundos, ad sanctorum cuneos gratulantes, ad obuia agmina Angelorum. Felix anima, quam sic leuabant excelsa suorum priuilegia meritorum, quam sic pia filiorum prosequebantur inferiorum vota, sic quoquè superiorum desideria sacra trahebant. Felix ille & verè serenus dies, quò plenus ei meridies Christus illuxit, dies cunctis diebus vitæ suæ tantis ab eo expectatus desiderijs, expetitus suspirijs, frequentatus meditationibus, orationibus præmunitus. Felix transitus de labore ad refrigerium, de expectatione ad præmium, de agone ad brauium, de morte ad vitã, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad patrem. De quo etiam transitu eius multa nouimus apparuisse quàm multis, & quidem non indigna relatu: sed difficile nimis, singula inuestigare: & scribere omnia, nimis longum. Nam & vsque modò multifariè multisque modis paternus erga filios amor, verè etiam tunc immò veriùs nunc viuens & vigens, crebris reuelationibus eorum dignatur solari lachrymas, releuare mœstitiam: vt quo ei duleiùs congaudent, minùs anxiè doleant sibi. Si qua tamen ex his, nimis prolixam desiderantia narrationem, lector scire desiderat, proprio magis nouissimoque capitulo credimus reseruanda. Interim cætera prosequentes, quanta possumus violentia animos auertamus ab illo tam graui gemitu & rugitu, quo nimirùm grex miserabilis, pastore migrante, personuit. Parcamus paginæ, & quantùm possumus stringamus oculos, palpebras complodamus aduersùs lachrymas illas, quibus in illo suæ claritatis abscessu vallis nostra fluebat, Ecclesiæ protinùs vniuersæ calicem sui propinatura mœroris cui, hactenùs cõsueuerat stillare dulcedinem, gaudia fundere, fluere consolationes. Dum fidelis minister & sacerdos altissimi ingreditur in locum tabernaculi admirabilis, ad altare Dei, sacram ei & acceptabilem hostiam sui spiritus oblaturus, corpus etiam ritè paratum & ornatum sacerdotalibus vestimentis, oratorio beatæ Mariæ Dei genitricis infertur. Plurima quoquè nobilium & ignobilium de vicinis quibusque locis gemebunda protinùs turba conuénit, & vallem totam ploratus & vlulatus multus implebat: amariùs tamen pro foribus monasterij lamentabatur sexus miserabilior mulierum, quòd accedentibus ad eius vestigia viris, monastici Ordinis disciplina inexorabiliter eis etiam tunc negaret ingressum. Biduo mansit in medio gregis pastor extinctus, dum pristina illa gratia dulcissimi vultus nil minorata, sed aucta magis, omnium in se figeret oculos, animos traheret, sepeliret affectus. Crescebat autem supra modum ruens vndiquè populi multitudo, & intolerabilis iam fiebat impetus concurrentium, ac desiderabiles tenentium pedes, osculantium manus applicantium panes, balteos, nummos, & alia quæque, seruanda sibi pro benedictione, & varijs necessitatibus profutura. Maximè tamen parati in diem tertium, solennem per loca proxima præstolabantur reponendi sacri corporis eius horam, copiosiùs vndique conuenturi. Nam & secunda die tantus circa meridiem populus fuerat congregatus, & tanto pietatis zelo stipati, vndiquè sacrum corpus obsederant, vt nullã penè Episcopis reuerentia, nulla fratribus haberetur. Vndè veriti, nè quid simile, aut fortè grauius accideret, die tertia præoccupantes horam, & manè diuina ex more sacrificia consummantes, sicut & biduum iam in celebratione Missarum & iugi fecerant melodia, purissimum illud balsamum vasculo commisêre, * sub lapide reponentes lapidem preciosum, optimam margaritam. Consummatis ergò feliciter vitæ suæ diebus, & annis circiter sexaginta quatuor expletis, dilectus Domini Bernardus, Clarauallensis cœnobij primus Abbas, aliorum quoquè amplius quàm centum sexaginta monasteriorum pater, tertiodecimo Calendas Septembris, inter filiorum manus obdormiuit in Christo: sepultus est autem vndecimo Calendas eiusdem mensis. Sed & pectori eius ipso in tumulo capsula superposita est, in qua beati Thaddæi Apostoli reliquiæ continentur, quas eodem anno ab Hierosolymis sibi missas, suo iusserat corpori superponi: eo vtiquè fidei & deuotionis intuitu, vt eidem Apostolo in die communis resurrectionis adhæreat. Priùs tamen quàm sacratissimum illud corpus tumulo redderetur, vnus è fratribus, qui ex multis annis caduco morbo grauiter laborauit, plena fide opem flagitaturus accessit. Quem nunc vsque superstitem nouimus, & nihil vnquàm ex ea hora prædictæ infelicitatis expertum. Facta sunt hæc eodem anno, quo beatus Papa noster Eugenius tertius, eiusdem patris sancti in sancta conuersatione filius, ab hac luce, vel magis ab caligine migrauit ad lucem: cuius merita in ipsa, cui tam insigniter præfuit, Vrbe miraculis pluribus illustrata coruscant, successore eius Anastasio Romanæ Ecclesiæ præsidente: regnantibus autem in Romanorum Imperio Friderico illustri, in Francorum regno pijssimo rege Ludouico, filio Ludouici: principatum Ecclesiæ vniuersæ, ac totius creaturæ visibilis & inuisibilis monarchiam tenente Dei filio Iesu Christo, anno ab incarnatione sua millesimo centesimo quinquagesimotertio: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

Philip. 1.

Vide tanti viri humilitatem.

Iob 31.

Felicissimè obdormit in Domino vir beatissimus A. 1153.

Crebrò apparet fratribus.

Sacrũ eius corpus oratorio Mariæ virginis infertur sepeliendum.

Gratia mirã in vultu defuncti.

* *in* Numerus annorum vitæ eius.

160. monasteria condidit.

Comitialis frater sanatur.

Eugenius Papa post obtum miraculis coruscat.

III. Iam de suprà memoratis reuelationibus pauca dicturi, ab eo sumamus initium, quod prædictum est anno septimo, antequàm fieret. Erant duo fratres in monasterio, de sacra beati patris vita & felicibus actibus eius colloquentes: quorum alter ab ineunte adolescentia educatus ibidèm, ad alterum ait: Nôsti, quot annis sit victurus hic beatissimus pater noster? Cui ille: Nescio, inquit. Et alter: Ego, ait, nôui eum sex aut septem annos adhuc in carne victurum. Hoc autem vndè sciret, minimè iam scire possumus: quia nec tunc indicauit, & ante patrem sanctum ipse decessit. Porrò alterius hodieque superstitis relatione hoc verbum nobis innotuit, qui tunc primùm magis miratus est se audisse, quandò, vt ab olim audierat, ità vidit. Talis verò ille est, de cuius testimonio nec nos ambigimus, nec cuilibet alteri, qui eum nouerit, dubitandum credimus. Neque id solùm, sed quod non minori dignum admiratione videtur, nomen quoquè & personam successoris ipsius, indicante sibi eodem fratre, ex tunc innotuisse testatur. Manifestè enim eadem hora frater ille prædixit, quia dominus Robertus, qui hodiè Abbas de Dunis, post hunc beatum patrem Abbas futurus est Clarævallis. Nam quòd disiunctiuè sex aut septem annos

D. Robertus Abbas Dunensis post S. Bernardum Abbas Clarauallensis factus.

annos victurum dicebat, ad hoc pertinuiſſe videtur, quòd inuentus ſit terminus idem vltra ſextum annum, intrà ſeptimum tamen. Propè iam erat tempus, & feſtinabat ſanctus pater ad metam. Infirmabatur enim, ſicut in huius libelli principio memorauimus, adeò vt in illa iam infirmitate ipſius perfici virtus, iam imminere exitus videretur. Fratrum precibus dolet ſe in vita retineri. Intereà fratres inſtitêre ſupplicationibus & obſecrationibus, quibus poterant, apud Deum. Vndè etiam ſanctus ipſe cognoſcens, precibus eorum deſiderium ſuum differri, cùm aliquanto melius ſecundùm corpus habere cœpiſſet, congregatis fratribus, hæc eadem verba locutus eſt: Quid tenetis miſerum hominem? Fortiores eſtis, & inualuiſtis. Parcite, quæſo, parcite: ſinite me abire. Priùs tamen, cùm in ſummo periculo & timore fratres omnes in orationibus humiliarent animas ſuas, vni eorum viſio talis apparuit: Occurrebat cum multa exultatione viro Visio fratris suiusdam. Dei extra monaſterij clauſtra innumerabilis multitudo. In qua proceſſione ſolos quatuor præeuntes idem frater, qui videbat, agnouit magnum illum dilectorem eius atque dilectum, cuius & ipſe in libro quarto de conſideratione cum laude meminit, Gaufridum Epiſcopum Carnotenſem: Humbertum quoquè, qui Igniacenſis cœnobij fuerat primus Abbas, & duos eius germanos, Guidonem ſcilicet & Gerardum: Exceptus itaque reuerenter, & poſt oſculum amica diù colloquia miſcens pater beatus, cum his quatuor ſtabat, expectante ſeorsùm multitudine cæterorum. Nouiſſimè ſalutantes eum prædicti viri, ex hoc ſibi redeundum iam eſſe dicebant. Tum verò expalluit ille, & circumfuſa ſibi mœſtitia internum declarans animi dolorem, Quid ergò, ait, ſine me vultis abire? Et illi: Non poſſumus adhuc tuo noſtroque ſatisfacere deſiderio, donèc veniat tempus nouorum. Dicebant autem tempus nouorum, quo fruges nouæ colligerentur, ſicut euidenter poſtmodùm probauit euentus, dum in Auguſto menſe deceſſit. Manè ergò frater ille, cui hoc oſtenſum fuerat, conſolatus eſt cæteros, velut iam imminentem patris obitum formidantes, & quod viderat & audierat, indicauit. Adhuc autem hyems erat. Item alterius fratris visio. Eodem tempore altera quoquè viſio, prioris confirmatio fuit, niſi quòd euidentiùs iam vtriuſque completa veritas probat, quàm euidenter in vtraque, quod futurum erat, Dominus reuelauit. Videbat enim frater quidam, eccè & parabat vir beatiſſimus aſcendere Hieroſolymam: iamq; ipſo in procinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo, qui à primis ferè annis ſtrenuè ſatis & laudabiliter conuerſatus in monaſterio, abſentium conſueuerat Præpoſitorum ſupplere vices, reuerenter accedens, dicebat ſe præceſſurum. Cuius viſionis ſic oſtenſa eſt veritas, vt prædictus vir Deo dignus, ad cæleſtem Hieruſalem, vbi vera viſio eſt pacis, parantem iam egredi, & paulò pòſt ſecuturum patrem ſanctum, felici functus legatione, præiret. Sed & Abbas quidam, ſatis ei & loco & habitatione vicinus, nec minùs animo & affectione deuotus, paucis diebus ante feliciſſimum patris huius exceſſum, videbat eum preciosiſſimis Visio Abbatis cuiusdã. ornatum ſacerdotalibus indumentis, & excellenti perfuſum gloria, cum ingenti ſolennitate ad altare deduci. Ad cuius introitum eccleſia magna, magnis exultans vocibus, exclamabat: Puer natus eſt nobis. Verè etenim ipſe puer erat, mitis & humilis corde, & ſicut paruulus accipiens regnum Dei: in cuius meritò gratulabunda natali Angelica multitudo, & omnis pariter ſanctorum Eccleſia, dum nobis videretur mori, ſibi illum naſci, dum hîc conſummaretur, ibi incipere, non tam ſonoris vocibus, quàm votis paribus concinens, exultabat. Si enim ad vnius pœnitentiam peccatoris, tota illa cæleſtis regio in lætitiam ſuſcitatur: quænam illi gaudia exhibuiſſe credenda eſt, per *Luc. 15.* quem tanta gaudia receperat de tam multorum conuerſione peccatorum? Quis enim valeat æſtimare, quantis in ſæculari habitu & conuerſatione manentibus, compluribus vtriuſque ſexûs ad alias tranſeuntibus congregationes, per huius fidelis famuli miniſterium dedit Dominus pœnitentiam ad ſalutem? Aut quis numeret eos, qui ſub eius cura in centum ſexaginta monaſterijs, per Dei benignitatem ad pœnitentiam ſunt adducti? Nam & his ſolis, qui ſpeciales eius filij videbantur, præter eos, qui iam curſum vitæ feliciter conſummauerant, præter eos, qui per alia loca fuerant propagati, ea die, qua feliciſſimus pater ex Claraualle montem aſcendere meruit clariorem, reliquit inhabitantes in ea ſeptingentas ſeptuaginta fermè animas, Domino ſeruientes. Quid igitur mirum, ſi gratus curiæ, ſi acceptus Regi, ſi exceptus cum lætitia & exultatione credatur, in quo gratia vſqueadeò vacua non fuit, qui tam fideliter, tam efficaciter plùs omnibus ſui temporis & multarum retrò generationum laborauit, qui talentum ſibi traditum, tam copioſè multiplicauit, tanta denique lucra retulit de negocio? Sed de his hactenùs, nè quis nos arguat eius, quam polliciti ſumus, metas excedere breuitatis. Sanè in monaſterio prædicti illius Abbatis, qui ſic natalem eius præuiderat, ea nocte, quam nobiſcum pater ſanctus, manè profecturus, vltimam fecit, venerabili Præpoſito eius appárens, valefecit illi, & ait: Nóueris, quia iam migro, nec vlteriùs hîc morabor. Quod vt ſuo indicauit Abbati, accelerans Abbas, & Clarauallem veniens, ipſo die Abbatem ſanctum, ſicut prædixerat, reperit iam migrâſſe. Frater Wilhelmus de Monte Peſſulano, cuius & ſuprà fecimus mentionem, vir magnificus olim in ſæculo fuit, ſed magnificentior in ſæculi fuga. Hic in monaſterio Grandiſſyluæ monachus factus, patrem ſanctum deuotiſſimè viſitauit. Rediturus autem, lachrymabiliter querebatur, quòd non eſſet eum vltrà viſurus. Cui vir Dei: Nè timeas, ait: adhuc me ſine dubio videbis. Huius effectum promiſſionis deuotiſſimus ille Wilhelmus expectans, ipſa nocte, cùm beatus pater ex hac vita deceſſit, in monaſterio Grandiſſyluæ apparentem ſibi videre meruit, & dicentem: Frater Wilhelme. Et ille: Eccè ego domine. Veni, inquit, mecum. Ibant igitur pariter, & ad montem quendam altiſſimum peruenerunt. Interrogauit autem ſanctus, an ſciret, quò veniſſet. Ille verò ſe neſcire profeſſus eſt. Cui ipſe: Ad radices, inquit, montis Libani vénimus. Et nunc manebis hîc: ego autem aſcendam in montem. Interrogatus, qua de cauſa veller aſcendere: Diſcere volo, inquit. Miratus ille: Quid, inquit, vis diſcere pater, quem nulli hodiè in ſcientia credimus eſſe ſecundum? Ad quem ſanctus: Nulla, ait, hîc ſcientia, nulla veri cognitio: ſurſùm ſcientiæ plenitudo, ſurſùm notitia veritatis. Et in hoc verbo dimittens eum, in montem altiſſimum ſubijt coram illo. Cumque intueretur euntem illum, expergefactus eſt, & protinùs occurrit ei verbum illud, quod ad Iohannem olim de cælo ſonuit: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Vt ergò manè locutus eſt Abbati ſuo & fratribus, patrem ſanctum ex hac vita migrâſſe dicebat. Et notantes diem, ac diligentiùs inquirentes, vt audiérant, inuenerunt. Eugè pater ſancte, qui aſcenſiones in corde diſpoſuiſti in valle lachrymarum, feliciter iam aſcendiſti de Clarauallein montem Libani, montem candidationis, plenitudinem lucis, celſitudinem claritatis. Innocens manibus & mundo corde, aſcendiſti in montem Domini, ad diuitias ſalutis, ad theſauros ſapientiæ & ſcientiæ peruenìſti, vbi purè puram videas veritatem, vbi vnus tibi cum omnibus ſanctis magiſter eſt Chriſtus, *Iohan. 6.* vbi omnes iam docibiles Dei. Trahe nos poſt te, quæſumus, & de monte excelſo miſericorditer reſpice vallem tuam. Adeſto laborantibus, ſubueni periclitantibus, manum porrige aſcendentibus. Dat fiduciam tua nobis ab olim experta, nec exinanita modò, ſed ampliùs cumulata benignitas: quinetiam viſio, quam ſubnectimus, ab eadem noſtra præſumptione non diſcrepat. Proxima nocte, poſtquàm ſacrum corpus eius ſepulturæ traditũ fuerat, quantam adhuc pro filijs ſolicitudinem gereret pater ſanctus, & quomodò ſuos, quos in mundo dilexerat, in finem quoq; diligeret, euidenter oſtendit: Appárens cuidam fratri in multa gloria, & fulgore magno veſtis & vultûs: & deſiderantem tenere citò pertranſiens, aiebat, Quia pro quodam fratre ſimplici véni. Audiérunt hoc fratres, & mirabantur: ſed circa horam diei tertiam veritas comprobata eſt viſionis: Defunctus eſt enim quidam laudabilis admodùm ſimplicitatis frater, & ſicut omninò credibile eſt, animam eius tanto duce felicem, qui pro eo venire ſe dixerat, ſecum tulit. Paucis quoquè expletis diebus alteri euidam fratri magnificè ſatis apparens, & arguens de ſuo nos doluiſ-

Nota magnũ numerum fratrũ Clarauallẽſium ſub B Bernardo.

Vir ſanctus apparet vni præpoſito familiari, exitũ ſuum denũcians

Vir ſanctus apparet fratri cuidam poſt deceſſum ſuum.

Terrena ſcientia imperfecta: quæ de ſurſùm eſt, perfectiſſima: *Apoc. 1.*

Apparet iterùm poſt obitũ ſuum in magna gloria Alia eius appartio.

doluisse decessu, post verba multæ consolationis & promissionem felicitatis æternæ in sua perseuerantibus obedientia & doctrina: Hoc etiam scito, ait, & dicito fratribus, cuiusdam verè sancti corpus, cuius & ego vestem habeo, in oratorio esse sepultum. Dicebat autem Episcopum Malachiam. Ipsius enim tunicam, in qua sanctus ille feliciter obdormiuit, ad Missarum sibi seruauerat celebrationem, & moriturus, in ea sese iusserat sepeliri, sicut & sanctum illum in sua sepeliërat veste. Quod tamen verbum & ipsi fratri, & compluribus alijs, vsque ad visionem istam, prorsùs erat ignotum. Felix pontifex, cuius merita pater sanctus & viuens prædicauerat, & defunctus. Felix charitas, quæ in morte non excidit: felix societas, quam nec illud diuortium, cæteris tam crudele, diremit. Glorioſi siquidem Patres, quemadmodùm in vita sua dilexerant se, ità & in morte non sunt separati. Nam & post dies circiter quadraginta, Abbas quidam ex maioris Britanniæ insula, sacræ illius societatis virtutem feliciter experiri meruit in seipso. Qui eodem tempore cum cæteris coabbatibus suis ex more Cistertium petens, in Claraualle remansérat, gemino quodam desperabiliter occupatus incommodo, pleuritidis scilicet & febris quotidianæ. Iamque eatenùs longa vexatione defecerat, vt solùm animæ eius exitum fratres, qui ei nunquàm deerant, obseruarent. Cumque animum eius angeret, non tam desiderium vitæ præsentis, quàm absentium desolatio filiorum, quòd peregrè moreretur, obnixè petijt, vt ad tumulũ sancti deportaretur Abbatis. Vbi cùm orâsset tota deuotione, qua potuit, beati quoquè Episcopi Malachiæ, in Aquilonari ipsius oratorij latere positum cogitauit visitare sepulchrum, auxilium flagitare: sed fatigationem veritus, & quasi iam securus de incolumitate, quod cogitauerat, non impleuit. Die altera manè iterùm fratres aduocans, vt ad oratorium veniat, opem sibi postulat exhiberi. Causantibus illis, (periculum siquidem verebantur) Omnimodis, inquit, oportet, vt sancti Malachiæ tumulum petam. Cùm enim nocte præterita vix tenuiter obdormîssem, expergefactus subitò, audiebam vocem dicentem mihi: Sanatus iam ab alteta ægritudine tua, si ab altera vis sanari, Episcopum pete. Fecerunt illi, vt ille voluit: & continuò factum est, vt dictum erat ad illum. Eodem die sanus factus, post pauciſſimos dies iter arripuit, & incolumis reuersus est ad suos. Tuum in hoc opere spiritum, tuum agnoscimus dulcissime pater zelum, tuam considerationem: tuum hoc opus, sic deferre collegæ tuo, vt hunc quoquè ei communicares honorem & amorem, cum quo feliciter apud Dominum gloriæ gloriaris. Immò verò tui sunt hæc omnia operis, tui muneris Deus noster. Tu enim replêsti ab initio temporis terram præsentia tuæ diuinitatis, omnem aliquandò repleturus gloria maiestatis: cuius tamen partes interim quasdam & æterno prælecta loca consilio excellentiùs visitans, reples speciali gratia sanctitatis. Fac Domine spiritali semper abundare frumento Vallem, quam vt faceres tam re quàm nomine clariorem, dignatus es tam eximiæ claritatis sideribus illustrare duobus Custodi domum: in qua tibi geminum hoc tam pretiosum depositum custoditur. Fiat nobis deniquè iuxta verbum tuum, vt vbi est thesaurus tuus, ibi sit & cor tuum: ibi gratia, & misericordia, & respectus assiduæ pietatis super omnes, ibidèm in tuo nomine congregatos, quod est super omne nomen, sicut & tu super omnia Deus benedictus in sæcula, Amen.

Nota de S. Malachia Episcopo.

Abbas quidam ex maioti Britannia venit in Clarãuallẽ.

Is graui morbo laborat.

Ad sepulcra SS Malachiæ & Bernardi sanatur.

Matth. 6.

Anno 1165. S. Bernardus Sanctorum catalogo asscriptus est ab Alexandro Papa III. Vide Baron. in notis ad martyrol.

VITA S. STEPHANI PRIMI REGIS HVNGARORVM, QVI EOS AD CHRISTI RELIGIONEM TRADVXIT:

ab Episcopo Chartuitio conscripta, sed stylo mutato per F. Laur. Surium.

AN. 1000.

Præfatio.

DOMINO suo Colomanno, Regi excellentissimo, Chartuitius Episcopus, spiritale ministerium Dei benignitate adeptus, post huius vitæ terminum, illud Eugè precatur sempiternum. Aggredior nunc opus, serenissime Rex, iussu tuo mihi demandatum, à quo hactenùs ingenioli mei imperitia abhorruit, ob id præsertim, quòd Priscianus Grammaticus, mihi olim sat benè perspectus & cognitus, procùl à me digressus, iam decrepito mihi, tanquàm caligine quadam septus, faciem exhibet obscurissimam. Sed cùm alia ex parte dignitatis tuæ attenderem authoritatem, vicit tandèm anxiæ mentis dubitationem omnem, virtutum omnium lux & gemma, obedientia: cuius forti præsidio fretus, tametsi mihi vires cernerem haudquaquàm suppetere, operis inchoandi fiduciam concepi. Cùm sint autem plerumquè inuidiæ obnoxia, quæ bona animi fiducia geruntur: supplex oro regiam sublimitatem tuam, vti opusculi huius suscipere nè grauetur patrocinium: nec offendatur parum commoda dictione, aut ordinis & rerum gestarum confusione. Quòd si occurrat quippiam, quod fœdam habeat offensionem, mâlim codicem ignibus absumi, quàm liuoris materiam cuipiam offerri. Et quia bona omnia ad nos ex diuina misericordia proficiscuntur, ipsius munere sic libet opusculum præsens auspicari.

AVG. 20. Quo die translatæ sunt eius reliquiæ. Obijt vero 15. Augusti. Is Colomãnus est 8. Hungarorum rex.

I. OMNE datum optimum & omne donum perfectum, desursùm est, descendens à patre luminum. Huius quidem patris datum optimum & donum perfectum, ad omnes largiter dimanans, (Neminem enim spernit, sed vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire, ad Hungaros vsque, quos olim Christianorum flagellum fuisse constat, sese diffudit. Quod quemadmodum & quandò factum sit, stylo officio ad posterorum notiam transmittere visum est. Ea quidem tempestate, qua Hungarorum gens, Dei Ecclesiam populabatur, fuit in ea princeps quidam, quartus ab eo, qui Hungaris in Pannoniam ingressuris ducem se præbuit. Is * Geisa dicebatur, seuerus sanè & crudelis homo in suos, potenter eis imperans: erga alios verò, præsertim Christianos, humanus, misericors & liberalis. Etsi autem paganismi adhuc erroribus esset implicatus, attamen cœlestis gratiæ luce spiritali appropinquante, cum omnibus vicinis circumquaq; prouincijs de pace cœpit accuratè tractare, vt iam in illo liceret animaduerti, cuius optaret esse filius, dicente in Euangelio Domino Saluatore: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Edicto quoquè proposito, iussit Christianis omnibus, in ipsius ditionem siue Ducatum ingredi volentibus, hospitalitatis & publicæ fidei studium & curam impendi. Porrò Clericis & Monachis fecit potestatem in ipsius quoquè conspectum veniendi, eosq; propenso animo audiuit: atq; ità factum est, vt orthodoxæ fidei semen in pectoris eius horto satum, in fruges erumpere gestiret.

1. Tim. 2. Iac. 1. Alludit ad dictum Actilæ. Geisa Dux Hũgarorũ. * *Geisca.* *Matth. 5.* Eius humanitas erga Christianos

II. QVID multa? Adest tempus cælitùs dispositum: credit ipse cum familiaribus suis: vndis salutaribus expiatus, omnes ditionis suæ homines pollicetur se ad Christianismum perducturum. Cùm autem multùm esset solicitus de edomandis rebellibus, ritibus sacrilegis abolendis, ad sanctæ Ecclesiæ profectum pro sua æstimatione statuendis Episcopatibus, mira quadam visione nocte eum Dominus consolatus est. Misit enim ad eum iuuenem speciosissimum, qui diceret ei, Pax tibi Christi, electe: facessat cura istæc & solicitudo. Non fiet per te id, quod meditaris. Habes enim manus humano sanguine pollutas. Nascetur autem tibi filius, qui diuinæ prouidentiæ consilio id efficiet, quod tu animo concepisti. Eris Rex, & ex eorum Regum numero, quos Dominus elegit, coronam regni temporarij æterna commutaturus. Tu verò hominem spiritali legatione apud te functurum, honorificè excipito: Exceptum, reuerenter habeto, eius adhortationibus syncerum pij pectoris assensum adhibeto. Experrectus princeps, stupens

Credit in Christum.

Eius visio, qua edoctus est de nascituro sibi filio.

ſtupens ad viſionem, priùs ſecum, deindè cum Chriſtianis & ſuis hominibus pertractans, humi totus proſtratus, ex-
Pſalm. 120. panſis manibus humiliter gratias agit Deo, ſeq; principatumque ſuum cum filio naſcituro curæ illius, qui non dormit, neque dormitat, lachrymabundus commendat.

ADMIRANTE autem eo de viro diuinitùs ipſi prædicto, nunciatur illi, beatum Adalbertum Boëmenſis ec- III.
cleſiæ antiſtitem, ad ipſum venire, ad Chriſtianam religionem fidemq; non fictam eum traducere, & ob fidei profectum Domino laudis hoſtiam immolare cupientem. Is nuncius nouis Chriſti tyronibus ineffabilem attulit lętitiam:
Adalbertus Pragenſis Epiſcopus Hungaros conuertit. An. 989. Dux procedit obuiàm ſeruo Chriſti cum fidelibus quibuſq;, honorificè eum excipit, & vt in viſione erat admonitus, modis omnibus ſe obedientiæ filium fore demonſtrat. Deindè iubente ipſo, fit vbiquè congregatio indomitæ gentis: per ſanctum Epiſcopum fiunt conciones, eius adhortationibus mox illi conuertuntur & baptizantur, multis locis eccleſiæ conduntur. Lux enim illa, quæ illuminat omnem hominem, profligatis tenebris, cœpit in Hungaria enitére, & completum eſt in ea, quod propheta ait: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.
Eſa. 9. Lux lucis inuiſibilis Chriſtus eſt, quem tunc gentiles videre meruerunt, quandò è tenebris reuocati, illum eſſe & verum Deum & hominem verum perfectè credidêre.

Viſio vxoris Geiſæ Ducis. NON eſt autem ſilentio prætereundum, vt omnis ambiguitas tolleretur è medio, & nè parùm fidei habere vi- IV.
deretur viſio Duci oblata, etiam vxorem eius, iam partui propinquam, eiuſmodi diuinitùs conſolatione affectam: Apparuit illi beatus Leuita & protomartyr Stephanus, Leuitici habitûs inſignibus ornatus, ità eam compellans: Confide mulier in Domino, & certa eſto te filium parituram, cui primo huius gentis & regnum & corona debetur. Tu verò illi nomen impones meum. Cùm autem fœmina nõ ſine admiratione ſciſcitaretur ex eo, quiſnam aut eſſet, aut vocaretur, ſic reſpondit: Ego ſum Stephanus protomartyr, qui primus pro Chriſti nomine martyrium obiui ijs
Ierem. 1. dictis, diſparuit. Naſcitur itaque, vt prædictum erat, filius principi, notus Domino, ſecundùm prophetam, priuſquàm in vtero conciperetur, & per Stephanum protomartyrem à Domino appellatus antè, quàm natus. Eum verò
Stephanus rex naſcitur. beatus & Deo dilectus Epiſcopus Adalbertus baptizauit, & nomen Stephani ei impoſitum eſt, non ſine nutu & conſilio Dei, vt nos quidem perſuaſum habemus. Stephanus enim Latinè coronam ſignificat. Et illum Deus voluit tum regni temporanj, tum futuræ beatitudinis redimire corona, vt vita & gloria perfruatur ſempiterna. Oppido quidem Strigonienſi natus eſt, & illic quoquè puer præceptis Grammatices ad plenum imbutus eſt. Interea creuit accuratè educatus. cumque iam exceſſiſſet pueritiæ metas, pater eius conuocauit Hungariæ proceres & reliquos or-
Obitus Geiſæ. An. 997. Martyrium S. Adalberti Epiſcopi. dines, communicatoq; cum eis conſilio, illum poſt ſe regnaturum conſtituit. Vtq; ea res firmior eſſet, ſingulos ad ſacramentum adegit. Deindè iam grandæuus, anno à Chriſto nato noningenteſimo nonageſimoſeptimo vitæ huius ærumnas cum cœleſtibus gaudijs commutauit. Eodem autem anno beatus Adalbertus, cùm in Pruſſiam, gentis eius conuertendæ cauſa, profectus eſſet, martyrij palmam adeptus eſt.

POST obitum patris, Stephanus adhuc adoleſcens, principum & plebis fauore patri ſubrogatus, ardentiori V.
animo in veritatis propagationem incubuit. Nam tametſi etiamnùm eſſet adoleſcens, non tamen illi cor in ore, ſed in corde os erat Scripturarum diuinarum, quarum amore impensè flagrabat, non immemor, iudicium & iuſtitiam
Prou. 1. ſemper ob oculos verſabat, & pulchrè quadrabat in eum illud Salomonis: Audiens ſapiens ſapientior erit, & intelligens gubernacula poſſidebit. Cumque omnia Dei præcepta ſedulò obſeruare conaretur, apud ſe pertractabat, quemadmodùm populum ſuum ad vnius Dei cultum adducere poſſet. Animaduertens autem ſine vicinarum gentium confœderatione id nequaquàm fieri poſſe, cum exteris prouincijs pacem fecit, fidemque inchoatam egregiè
Hungari ſeditiones mouent aduersùs ſuum principem Stephanũ. confirmauit, vt poſſet eo ſecuriùs id quod animo conſtituerat, in nouella plantatione efficere. Sed hoſtis totius boni & aduerſarius diabolus, malignitate & inuidentia plenus, vt eis ſanctum propoſitum diſturbaret, inteſtina ei bella excitauit. Eius enim inſtinctu populus gentilis, Chriſtianæ fidei iugo colla ſupponere noluit, & cum principibus domini ſui imperio ſubducere ſe moliebatur. Itaque depopulabantur eius vrbes, prædia vaſtabant, poſſeſſiones diripiebant, miniſtros cædebant, & vt cætera taceam, etiam ipſi inſultabant. Cumq; ab huiuſmodi improbitate reuocare ſe nollent, nec ſuo furori & amentiæ modum ſtatuerent, Dux ipſe, diuinæ virtuti confidens, ad edomandam
Edomãtur ab illo. illorum rabiem, cum ſui exercitûs copijs ſub ſignis Deo dilecti Pontificis Martini, & clariſſimi martyris Georgij mouit in hoſtes, qui tum fortè vrbem obſidebant, quam vulgo Veſprinum vocant. Quod quidem illi in eius fecêre contumeliam, vt quem ad locum ille familiariùs conſueuiſſet accedere, ibi ipſi conſiderent, eſſetque ex eo loco facilior ipſis aditus ad alia præſidia occupanda. At ille diuina fretus ope & clementia, illos aggreſſus eſt: & illis quidem ſuis armis confidentibus, ipſo verò fide armato, vtrinquè congreſſi ſunt. Victis tandèm hoſtibus, & partim cæ-
1. Reg. 15. ſis, partim captis, Dux victor abſceſſit: & ſapienter quidem de illorum villis & agris ſiue poſſeſſionibus ſtatuens, nõ quemadmodùm olim Saul, qui ſuperatis Amalechitis, contrà quàm Dominus iuſſerat, ex eorum ſpolijs optima quæque ſeruârat: ſed quia Pannonia beatiſſimum Martinum apud ſe natum gloriatur, cuius etiam meritis vir Chriſto fidelis, vt iam dictum eſt, ex hoſtibus victoriam reportauit: nihil de rebus eorum in ſuos vſus conuertit: ſed ex
Monaſterium condit Stephanus in honorem S. Martini. Dei amantium conſilio, iuxta eiuſdem ſancti præſulis fundum, eo loco, qui Sacer Mons dicitur, vbi ſanctus Martinus, cùm in Pannonia degeret, precari ſolitus erat, ſub eius nomine monaſterium conſtruxit, poſſeſſiones & redditus ſufficientes ei attribuens. Idem verò de Epiſcopis conſtituit, ex illorum captiuorum facultatibus decimas perſolui volens, idque adeò exactè, vt ſi quis decem haberet proles, decimam prolem S. Martini cœnobio daret.

ITA ergò hoſtibus ſub iugum miſſis, Chriſti miles gaudio ſpiritali perfuſus, omnem ingenij ſui vim contulit VI.
Eius ſancta ſtudia. ad conſectandam doctrinam Euangelicam. Itaq; dabat operam eleemoſynis, vacabat precibus, crebrò adhærens eccleſiæ pauimento, cum lachrymis orabat Dominum, vt animi ſui propoſitum ad effectum perduceret: vt qui ſine illo nihil poſſet efficere, eius opitulante prouidentia, bona, quæ facere decreuiſſet, cum virtutum incremento etiam re ipſa exequi valeret. Cùm autem facilè intelligeret, ad hæc inchoanda & conſummanda fidelium Chriſtianorum conſilium ſibi eſſe neceſſarium, per nuncios & literas in partes omnes ſuum declarauit votum & deſiderium. Multi igitur presbyteri & Clerici, ſancti ſpiritûs gratia compuncti, relictis ſedibus ſuis, Chriſti cauſa peregrini eſſe voluêre. Abbates & monachi, nihil proprij habere cupientes, ſub tam religioſo principe ſtatuerunt ad ſui inſtituti præ-
Aſtricus Abbas venit in Pannoniam. ſcriptum viuere: in quibus fuit Aſtricus Abbas cum diſcipulis ſuis: è quibus Bonifacius loco patris Abbas poſteà creatus, & à beato Rege in inferiores Hungariæ partes cauſa prædicationis miſſus, in vertice gladio percuſſus, etſi ſuperuixit, non eſt martyrij corona fruſtratus. Venerunt etiam duo è Polonia, eremiticæ vitæ contemplationis cauſa ſtudioſi. Ex ijs alter Andreas dictus, confeſſionis merito choris Angelicis eſt adiunctus, haud obſcurè id declarantibus miraculorum ſignis, quæ per eum Dominus effecit. Alter Benedictus nomine, pro
Extruit idẽ Abbas ibi monaſterium. Chriſto ſanguine fuſo, inſigniter eſt laureatus. Porrò Aſtricus Abbas cum ſuis honorificè acceptus, ad radices Montis Ferrei cœnobium in S. Benedicti honorem conſtruxit, vbi hodiéque monachorum eſt congregatio, regulari diſciplina pollens, temporalium rerum copijs ex Ducis liberalitate ſuperabundans, nullius indigens, niſi vt ad Euangelij præſcriptum, ſuos aliorumque pedes quotidianis precibus & lachrymis lauet. Cum his Dei ſeruis princeps Chriſtianiſſimus, modò communiter cum omnibus, modò ſeparatim cum ſingulis colloquia miſcens,

vſque-

vsqueadeò diuinis conspectibus gratum & acceptum se præbuit, vt per eum omnes militiæ eius comites ad veri Dei cultum adducti sint. Quos autem alios deos colere animaduertit, eos minis & terroribus subiuganit, & conuenienter doctrinæ Ecclesiasticæ illos instituens, in eorum ceruices disciplinæ iugum & legem imposuit, omnesque dæmonum spurcitias prorsùs eliminauit.

VII. POSTEA verò prouinciam in decem Episcopatus distribuit, quorum metropolim & magistram esse voluit Ecclesiam Strigoniensem. Non ignorans autem vir prudens Astrici Abbatis religionem, Episcopum eum Colocensem constituit, canonica electione creatum. Deinde quarto à patris obitu anno diuinitùs permotus, eundem Astricum præsulem, qui etiam Anastasius dictus est, ad sanctorum Apostolorum limina misit, à Petri Apostolorum Principis successore petiturum, vt recèns conuersæ Pannoniæ largam benedictionem impertiret, Strigoniensem Ecclesiam sua authoritate metropolim constitueret, reliquos Episcopatus sua benedictione muniret, & ipsum Ducem regio diademate cohonestaret: vt eo fultus honore, quæ diuinæ gratiæ adiutorio cœpisset, ea magis magisque promouere & constabilire posset. Per idem tempus etiam Miesca[a] Polonorum Dux, Christianam complexus fidē, legatos suos Romam miserat, vt Pontificis benedictionem & regium ipsi titulum impetrarent. Assenserat quidem Pontifex, & iam coronam egregio opere confici curârat, quam ei mitteret, sua benedictione adiuncta. Sed quia nouit Dominus, qui sint eius, qui etiam duobus ab Apostolis propositis, Matthiam socio suo prætulit, & cum Apostolis annumerandum curauit: illa corona Stephanum ornari voluit, posteà feliciùs gloria sempiterna coronandum. Nocte enim eius diei, quo statuerat Pontifex coronam Polonorum principi dare perferendam, apparuit ei Angelus Domini, aitque ad eum: Nóueris crás hora diei prima ignotæ gentis nuncios ad te venturos, suo Duci coronam regiam & Apostolicæ benedictionis munus abs te expetituros. Eam ergò coronam, quam parari iussisti, illis incunctanter tribue, ad ipsorum Ducem eam absportaturis: nec dubites illi eam cum regni gloria pro vitæ eius meritis deberi. Itaque crastina luce, ea hora, qua prædictum erat, Præsul Astricus ad Pontificem venit, domandatumque sibi officium prudenter exequens, sanctiq; Ducis res gestas ordine referens, à sede Apostolica regni coronam petijt, ostendens dignum esse Ducem eo honore & dignitate, quippè qui diuina fretus ope, multos sibi populos subiugâsset, multosq; infideles sua potentia ad Christum conuertisset.

X. Hũgariæ Episcopatus.

Nota summi Pontificis authoritatem.

[a] Miesca dux Poloniæ fit Christianus

2. *Tim.* 4. *Act.* 1.

VIII. IIS auditis, mirè exhilaratus Pontifex, precibus illis libenter annuit, Crucemque ante Regem, ceu Apostolatûs insigne gestandam adiunxit: Ego inquiens, sum Apostolicus: at ille meritò Christi Apostolus dici potest, cuius opera tantum populum sibi Christus acquisiuit. Atq; ea causa, quemadmodùm diuina gratia ipsum docebit, ecclesias Dei vnà cum populis nostra vice ei ordinandas relinquimus. Omnibus impetratis, quæ postulârat, Antistes Astricus lætus ad suos reuertitur, illud secum ferens, cuius causa iter illud emensus erat. Allatis verò Apostolicæ benedictionis literis cum Corona & Cruce, Præsules cum Clero, Comites cum populo, in laudes Dei prorumpunt, & Deo dilectus Stephanus princeps vngitur in Regem, & diademate regio feliciter coronatur. Ea autem dignitate auctus, quam ille vitam egerit, qua prudentia & moderatione fuerit, illud satis declarat, edictum, quod ab illo cum Episcopis & Hungariæ Primoribus promulgatum est: quo singulorum vitijs singula adhibuit remedia, & vt pacis, qua Christus orbem coadunauit, se filium ostenderet, inter cætera cauit, nè quis alium hostiliter inuaderet, nè quis vicinum suum absq; iudicij sententia læderet, nè quis viduas & pupillos opprimeret. Id verò decretum, perpetui fœderis subscriptione, ad posteros suos transmisit.

S. Stephanus a Pontifice Apostolus vocatur.

Primus fit Hungariæ rex.

IX. PORRO consortem regni, præcipuè sobolis propagandæ causa, sibi adsciuit Henrici Imperatoris filiam Giselam: qui Imperator, ob morum comitatem & mansuetudinem, Pius est appellatus. Ea autem Gisela, Chrismate vncta, & corona regia insignita, qualem se præbuerit erga Dei cultum ornandum, quàm frequens benigna ac liberalis erga Christo seruientium congregationes fuerit, multarum ecclesiarum Cruces, vasa sacra & vtensilia, miro opere effecta vel contexta, in hunc vsque diem testantur: præcipuè tamen Ecclesia Vesprimiensis, quam illa à fundamentis constructam, rebus omnibus, quæ ad Dei ministerium sufficiant, in auro, argento, multigenisque vestibus præclarè ornauit. Ipse verò Rex nupèr inchoatos Episcopatus, id est, tam metropolitanam, quàm cæteras cathedrales Ecclesias, amplissima singulis assignata diœcesi, & idoneo præfecto antistite, Abbatias quoquè, prædijs, chortibus, familijs & redditibus regia planè munificentia instruxit, Crucibus, vasis sacris, aliaque supellectile ad Dei ministerium spectante, pro cuiusque necessitate vel indigentia, satis exornauit, annisque singulis, quoad vixit, munera & oblationes semper auxit, nè aliquid extrinsecùs conquirere cogerentur, qui rebus diuinis peragendis præerant. Monachorum quoquè vitam & conuersationem modò per seipsum, modò per alios accuratè inuestigans, desides arguebat, alacres & vigiles charos habebat. Canonicorum ministerium, Episcoporum moderationi & circumspectioni sub Christi & Ecclesiæ testificatione commendabat, cum Apostolo omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret.

Ducit vxorem Giselã, non filiam S. Henrici Imperatoris, quam nullam hàbuit, sed sororem.

Giselæ reginæ pietas.

1. *Cor.* 9.

X. EA tempestate in monasterio sancti Martini erat monachus quidam, Sebastianus nomine, cuius vita probabilis, & in Dei cultu religiosa deuotio habebatur. Eum venerabilis Rex miro cœpit amore complecti: (Quanto enim quisque esset religiosior, tanto illi quoquè charior erat) atque ob vitæ eius merita dignum eum censens, qui Episcopi dignitate polleret, Strigoniensis ecclesiæ Archiepiscopum eum esse voluit. Sed quia flagellat Deus omnem filium, quem recipit, Sebastianum illum, vt eius patientia probaretur, ad tempus vtriusque luminis orbitate afflixit. Nè verò nouellus grex, pastoris gubernatione destitutus, à recto itinere deflecteret & aberraret, Romano Pontifice assentiente, Astricum Colocensem Episcopum, cuius iam crebrò est habita mentio, in eius locum Rex substituit. Triennio indè euoluto, Sebastianus ex Dei benignitate recuperauit visum: & Pontifice Romano approbante, Astricus cum pallio redijt ad suam Colocensem ecclesiam, Sebastianus Strigoniensem gubernandam recepit.

Heb. 12.

Sebastianus primus Strigoniensis Archiepiscopus.

XI. ERAT sanè Rex ille fidelis & integer in omnibus factis suis, Deo toto pectore deditus & addictus: seipsum quoquè & regnum suum per votum & oblationem in perpetuæ Virginis Mariæ tutelam assiduis precibus contulit. Cuius sacratissimæ Virginis honor & gloria tam est celebris apud Hungaros, vt festum Assumptionis eius, tacito proprio nomine, sua lingua diem Dominæ appellent. Atque vt Rex pijssimus propensiorem tantæ Virginis defensionem & patrocinium posset promereri, in ipsa regiæ sedis ciuitate, quam Albam vocant, in eiusdem perpetuæ Virginis laudem & honorem, grandem & insignem atque imprimis celebrem basilicam condidit, opere sanè mirifico celatis Chori parietibus, & pauimento marmore strato. Quam basilicam qui vidit, testimonium perhibet dictis nostris, innumera illic haberi palliorum & eorum, quæ paramenta vocant, genera: tabulas altarium non paucas ex auro purissimo, preciosissimorum lapidum ordinibus conspicuas: Eucharistiæ ædiculam, quam ciborium dicunt, arte mirabili supra Christi mensam extructam: conclaue, omni genere vasorum crystallinorum, onychinorum, aureorum & argenteorum abundè refertum. Tantæ verò elegantiæ ecclesiam vsqueadeò Rex sibi vni vendicauit, adeoque immunem esse voluit, vt nullus Episcopus quicquam in ea iuris haberet. Quibus autem diebus absolutio esset pœnitentibus impendenda, aut sacrum Chrisma conficiendum, eum Episcopum voluit in ea & absoluere pœnitentes, & Chrisma conficere, quem ipse vel præsens id facere iuberet, vel quem absens eò mitteret. Diuina quoquè Missarum solennia, Rege illic præsente, eum duntaxàt Episcopum celebrare, cui Rex consentiente cum fratribus

Mariæ Virginis apud Hungaros quanta veneratio.

Augustissimum B. Mariæ templũ in Alba regali.

Præpoſito, id demandaret: abſente autem Rege, abſque Præpoſiti & fratrum bona venia, nullum Epiſcopum illic ſibi vel Miſſas celebrandi, vel cuiuſlibet pontificalis miniſterij exercendi licentiam vſurpare. Præterea eius eccleſiæ populum tanta libertate & immunitate gaudere voluit, vt nulli omninò Epiſcopo decimas penderet: ſed ſoli Præpoſito & fratribus, prout ipſe inſtituiſſet, ſeruitium exhiberet.

Pſalm. 18.

QVÆCVNQVE autem ſeruus Dei per id tempus acquirere potuit, ea in Chriſtum refundere ſtuduit, à quo XII. illa profecta non ignoraret: vt qui eum mundi huius gloria & honore dignum fecerat, etiam cœleſtis patriæ ciuibus clementer adſcribere dignaretur. Et in Prophetis quidem de Apoſtolis ſcriptum legimus, In omnem terram exiuiſſe ſonum eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Non debet autem hoc de ſolis illis duodecim accipi, ſed de omnibus, à Deo ad euangelizandum miſſis, quorum fide, verbis & moribus, Eccleſia ſuis augeſcit incrementis. Ex eorum autem numero ille, de quo agimus, Chriſtianiſſimus Rex non minimus fuiſſe putandus eſt, vt qui bonæ voluntatis & piorum operum famam, quam eccleſijs in propriæ ditionis amplitudine conſtruendis ſibi peperit, in longinquas regiones & vrbes celebertimas diffuderit ac propagârit. Extruxit enim in ipſa Hieroſolyma, vbi Dominus noſter Ieſus Chriſtus in carne verſatus eſt, monachorum cœnobium, idemque prædijs & vineis, vndè eis quotidiani victus copia ſuppetat, ditauit. Romæ quoquè, quæ eſt mundi caput, ſub protomartyris Stephani titulo, duodecim Canonicorũ collegium condidit, rebus neceſſarijs & ad eiuſmodi collegium attinentibus abundãs: domos quoq; & hoſpitia Hungarorum, qui orationis cauſa Romam ad beati Petri Apoſtolorum principis limina venirent, exædificauit, muro ea lapideo circumdans. Tum quoquè vrbem regiam Conſtantinopolim noluit ſuæ liberalitatis eſſe expertem, mirifici operis in ea condens eccleſiam, rebus omnibus neceſſarijs ei adiunctis. Itaque non immeritò ſuæ ditionis Apoſtolus appellatus eſt. Etſi verò ille ſibi euangelizandi munus non ſumpſit, at tamen ceu quidam concionatorum dux & magiſter, defenſionis & ſuſtentationis ſolatia eis ſuppeditauit.

Cœnobium condit ſanctus rex Hieroſolymis.

Romæ Canonicorum collegium

Eccleſiam Conſtanti nopoli.

Matth. 5. Luc. 6.

INTER omnia autem cœleſtis gratiæ munera, beato Regi diuinitùs collata, illa vel præcipuè admiranda & XIII. ſcriptis commendanda videntur, quæ etiam ad promerenda æternæ vitæ gaudia primarium locum obtinent, putà miſericordia & veritas. In cunctis enim felicibus factis ſuis hoc vel maximè ſibi conſectandum exiſtimabat, quod in Euangelio ſcriptum, fidelibus interioris hominis oculis contemplatus erat, ipſa veritate ità dicente: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. & alio loco: Date, & dabitur vobis. Tanta igitur miſericordia, benignitate & pietate pauperes Chriſti, immò in pauperibus ipſum Chriſtum complectebatur, vt nullum vnquàm hoſpitem & peregrinum abſque aliquo ſolatio à ſe diſcedere pateretur, & ad recreandos egenos quotidianas expenſas abſque intermiſſione fieri iuberet. Iam verò etiam nocturnis horis multa alacritate & hilaritate ablùebat fidelium pedes, & in ſinu pauperum abſcondebat eleemoſynas, Chriſtum inopem in membris eius conſolari in hac vita cupiens, vt cum illo quandoquè in illa cæleſti domo, bonis omnibus refertiſſima, æternùm exultare mereretur.

Benignitas eius in egenos.

QVADAM autem nocte, diuino permotus inſtinctu, nemine ſciente, crumenam nummis plenam accipiens, XIV. puſillum Chriſti gregem ſuo more ſolus inuiſit. Et eccè pauperes cæleſtis theſauri diſtribuendæ pecuniæ nimiùm inhiantes, beati viri barbam euulſerunt, ea improbitate illius meritis teſtimonium perhibentes. At ille gaudio perfuſus ingenti, ad beatiſſimam creatoris omnium matrem ſe confert: humi proſtratus, gratias agens, exclamat: Regina cæleſtis & mea, en quem tu Regem conſtituiſti, eum ſic honorârunt milites tui. Quæ ſi mihi ab aliquo hoſte illata eſſet iniuria, tuo fretus adiutorio, non ſinerem eam inultam abire. At nunc ſciens hinc mihi parari æternam felicitatem, impensè lætor, gratias agens illis piiſſimi Saluatoris conſolatorijs verbis, quibus diſcipulos ſuos confirmauit, Capillus, inquiens, de capite veſtro non peribit. His dictis, cùm ſe vir Dei cæleſti gratia & ſpirirali chariſmate perfuſum ſentiret, ſtatuit nunquàm pectoris ſui oſtia opem poſcentibus claudere: atque deincèps per ſeipſum & alios, præcipuè tamen Chriſti ſeruos & familiares, nempe Clericos & monachos, cælitùs ſibi datas facultates pauperibus impertijt, in æternis theſauris per illorum manus reponendas. Eius rei permulti ſunt teſtes, atque in ijs beatus Guntherus, ex ſæculari nobilitate conuerſus, & eremita atque monachus effectus, cum illo nunc vitæ beatæ particeps. Is humaniſſimi Regis tanta liberalitate illectus, è Boëmiæ regione crebrò ad illum venire ſolebat. Quotiès autem ſua præſentia eius aulam illuſtraret, curam regni ei demandabat Rex. Tum ille rebus, quas in aula inueniſſet, in peregrinos, egenos, viduas, pupillos, cœnobia & eccleſias erogatis, breui illam eximaniebat. Ad eius quoquè nutum Rex Deo deuotus monaſterium, quod Beel vocant, inchoauit, bonis omnibus illud locupletans: in quo Gerardus monachus, qui Venetijs eò venerat, vitam duxit contemplationi addictam: & poſteà diuina ordinatione creatus Epiſcopus, poſt obitum ſancti Regis, orta Chriſtianorum perſecutione, lapidibus oppreſſus, diuino munere, martyrum contubernio dignus effectus eſt. Nec hîc prætermittendum puto, quod diuina virtus in beati viri vita demonſtrare voluit, cuius meriti eſſet. Nam quoties ad aures eius peruenisſet, quempiam aduerſa laborare valetudine, medicinæ loco miſit ei ſiue panis, ſiue pomi, vel herbæ odoriferæ particulam, ſimul mandans, vt ſanus ſurgeret. Mox verò, diuinæ miſericordiæ fauore eius ſermonem proſequente, incolumis ille efficiebatur.

B Gunthe rus eremita.

S Gerardus monachus, Epiſcopus & Martyr.

Multos ſanat ægros.

POST glorioſam in cœlos aſcenſionem, & mirabilem in paterna dextra cõſeſſum, Saluator noſter paucis cor- XV. poraliter apparuiſſe legitur: per viſionem autem multos conſolans, de rebus futuris eos fecit certiores. Idem verò præſtitit etiam huic ſancto Regi. Quadam enim nocte ex reuelatione experrectus, veredarium quendam intrà diem & noctem iuſſit properè ire aũ Albam Tranſſyluaniæ, & omnes ruricolas, vt ad vrbes munitas celerrimè ſe conferant, admonere, quòd ſuperuenturi eſſent Chriſtianorum hoſtes Beſſi, (qui tum Hungaris infenſi & infeſti erant) eorumque res deprædaturi. Vix nuncius compleuerat, quæ iuſſus erat: & eccè Beſſorum inopinata incurſio & impetus, incendijs & rapinis depopulatur omnia, corporibus hominum illæſis, quòd ex beati viri præmonitione in tutiora loca ſe recepiſſent.

Hæc Alba Iulia dicitur.

Beſſorum aduentum prædicit Rex

DEFVNCTO autem beati Regis amico, Romanorum Imperatore Henrico, Conradus ei in imperio ſucceſ- XVI. ſit. Is pacis tranquillitate interturbata, totius Germaniæ viribus & copijs contractis, Pannoniæ infeſtà ſigna inferre conatus eſt. Tum verò Rex Stephanus, Epiſcoporum & principum coacto conuentu, in patriæ defenſionem totius Hungariæ exercitum euocauit. At priùs tamen ſecum perpendens, ſe nihil poſſe ſine Chriſti adiutorio, manibus & corde ſurſùm erectis, Dominæ ſuæ, perpetuæ Virgini & Dei genitrici, ſuas iniurias commendans, in eiuſmodi prorupit voces: Si placet tibi Domina mundi, tuæ partem hæreditatis ab inimicis deuaſtari, & nouellam Chriſtianiſmi plantationem diſſipari: nè, quæſo, ſinas illud imputari diffidentiæ meæ, ſed potiùs diſpoſitioni voluntatis tuæ. Si quid commeruit culpa paſtoris; ipſus luat: oues, quæſo, inſontes nè patiaris affligi. His dictis, tanquàm accepta conſolatione ab ea, fidenter mouit in hoſtes. Altera die nuncius venit ad ſingulos quoſque duces, exercitûs Germanorum, ab Imperatore literas adferens, quibus iubebantur pedem retrò referre. Illis ergò diſcedentibus, ſanctus Rex diuina miſericordia adiutum ſe ſentiens, humi ſe abijcit, gratiasque agit Deo & ſanctiſſimæ genitrici eius, cuius protectioni ſeque regnumque ſuum aſſiduis precibus commendare ſolebat. At Imperator ſuorum tam repentina defectione perterritus, ſciſcitatur quidnam rei ipſis accidiſſet: audiensque de nuncio, qui eos ipſius

Conradus Imp bellũ mouet S. Stephano. An 1030.

Precibus auertit à ſe id bellum.

nomi-

nomine redire iussisset, sciensque illum à se haud quaquàm missum fuisse, non dubitauit consilio & voluntate omnipotentis Dei rem gestam ob fidelissimi Regis corroborandam spem: seque deinceps ab eius inuadendo regno, timore illius iudicis æterni, cohibuit.

XVII. PORRO Rex pijssimus, erga regni sui politicam gubernationem religiosa solicitudine occupatus, diurnum tempus colloquijs & consultationibus impendebat, nocturnis horis in vigilias, preces, lachrymas, rerum diuinarum contemplationē incumbebat, orans sedulò iustum iudicem, vt ipse sua moderatione quotidiè discutiendis rebus & ferendis sententijs adesse dignaretur. Quod quidem cùm ille magno spiritalis desiderij studio frequentaret, nocte quadam procùl à templo Dei, (descenderat quippè cum illo suo magno & nobili comitatu) in loco campestri fixis tentorijs, in cordis sui cubiculum se recepit: & flexis genibus, solo labiorum motu, ad sempiternæ misericordiæ fores gemitibus & lachrymis pulsabat. Cumque diutiùs precibus inhæreret, Domini sui Regis æterni ministris ad susciendas preces eius aduenientibus, papilio super eum extensus, à terra sublatus est: atque tandiù in aëre mansit suspensus, donec vir Dei ad se reuersus ab illa contemplatione, spiritum à precibus relaxauit. Quod licet inuitibiliter illi soli, qui res nouit antè, quàm fiant, & secretorum eius consciis Angelis esset cognitum: at tamen etiam cuidam magnæ simplicitatis & innocentiæ viro, qui tunc fortassis simili erat operi intentus, innotuit. Quem Rex, Dei spiritu id reuelante, arcani sui conscium sciens, ad se accersitum blandis primùm verbis appellat: rogat, quidnam viderit. Deinde seueriter interdicit, ne cui id, dum ipse sit in humanis, reuelet.

Eius tentorium ab Angelis in aere sublcuatur.

XIIX. FAMA nominis eius in multas gentes diuulgata, & iudicijs oris eius cum multa laude vbiq; propalatis: sexaginta Bessi, quorum suprà meminimus, cum vniuerso apparatu suo, auri argentique copia, & multiuarijs ornamentè seruis, quorum animi instar cerę facilè flectuntur in vitium, malignitatis suę facibus inflammati, ijs exiêre obuiam: quæ passi erant, ad Regem relaturi, cœpto pergunt itinere: cumque in Regis conspectus veniissent, ad eius genua prouoluuntur. Rex ijs visis, percontatur quid mali perpessi sint. Tum illi: Nos, inquiunt, serui tui, domine Rex, nihil cuiquam mali machinantes, ad te properamus, audituri iudiciorum tuorum disciplinam. Quidam autem in nos iucurrentes, pecuniam omnem, quam apud nos habebamus, nulla culpa nostra abstulêre: atq; insuper quosdam apprehensos è nobis ceciderunt. Denique vix compotes vitæ huc accessimus, vt eam rem tibi indicaremus. Rex ijs auditis, vt erat prudens, neque vultu, neq; verbis minatus est eis: sed conuenienter illi sententiæ Salomonis, Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt & reseruat in posterum: misit ocyùs ad tribunal, sub quo militabant illi, & ad certum diem iussit coram se sisti omnes. Factum est ità, & ad eius conspectum adducti sunt, ab illo discutiendi. Eos ergò sic appellat Rex: Cur posthabita & contempta lege diuina, non estis vsi misericordia, sed homines innoxios tam malè mulctâstis? Sicut ergò feciſtis, ità hodiè vobis coram me faciet Deus. Legis enim transgressores feriri iustitiæ ità iussisse, vt exemplo suo perditi illi homines alijs terrorem adferrent. Cùm enim regnum suum exteris omnibus in illud aduentantibus, ceu portum quendam tutissimum & asylum esse vellet, liberum quoque in illud omnibus voluit patere ingressum, ità vt nemo ausus esset quenquā ex ijs lædere aut molestiam ei exhibere. Quod etiam sua authoritate consecutus est, quandò illo viuente nullus quemcunque hospitem in aliquo violare ausus fuit.

Prudentia eius eximia. *Prou. 29.*

Seueritas eius in homines malignos.

XIX. NEC tamen beatus & pius Rex immunis fuit ab eo, quod Apostolus dicit, Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei: & quod habetur in Prouerbijs Salomonis: Quem diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Multis enim modis castigauit eum Dominus. Tribus annis perpetuò laborauit aduersa valetudine. Qua cùm tandem diuinæ misericordiæ medicina esset liberatus, in obitu filiorum suorum, quos adhuc infantes mors rapuit, æterni iudicis flagella persensit. At tamen dolorem, ex ea orbitate conceptum, amore filij superstitis, bonæ indolis pueri Emerici temperauit: quem sane ceu vnicum impensiùs amans, quotidianis precibus Christo & eius genitrici, Virgini perpetuæ commendabat, eumque sibi superstitem, & regni hæredem votis omnibus expetebat. Et vt idoneus ille foret tanti regni tenendis gubernaculis, Catholicorum virorum doctrinis quotidianæ lectionis vsum, & vtrasque tam animi, quàm corporis aures, eum voluit adhibere: atque insuper paterni amoris impulsus stimulis, libellum ei composuit de morum institutione, in quo illum verbis spiritalis adhortationis fideliter & accuratè compellat: docens eum, quemadmodùm ante omnia debeat retinere Catholicam fidem, confirmare statum Ecclesiasticum, honorem habere præsulum dignitati, principes & milites amare, iudicij tenax esse, in cunctis suis actibus studere patientiæ, hospites benignè recipere, benigniùs alere & fouere, sine consilio nihil agere, Maiores suos semper ob oculos exemplum sibi statuere, precibus crebrò vacare, pietatem & misericordiam cæterasq; virtutes colere & consectari. His & id genus alijs disciplinis præclarus ille iuuenis imbutus, ex diuinæ voluntatis moderatione, cui omnia parere necesse est, Dominicæ incarnationis anno millesimo tricesimo, vitam hanc corruptibilem cum sempiterna commutauit, supernorum ciuium choris adiunctus. Eius animam eaipsa hora, qua decessit, cuidam Græcorum Episcopo, sanctæ conuersationis viro, diuinitùs reuelatum est, Angelicis manibus in cælos deportari. Cùm autem pro sanctitatis suæ meritis summe ab omnibus diligeretur, omnium extitit luctus ingens, inprimis verò principum: inter quos pater, tanto accepto orbitatis vulnere, grauiter suspirabat, & pietatis affectu ductus, dolebat se omni posteritatis spe destitutum. At tamen sciens scriptum esse, Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum: & illud in Canonibus, Neminem propter obitum charorum nimium debere contristari: posito animi mœrore, totum se contulit ad largam Dei misericordiam promerendam. Cœnobiorum enim & ecclesiarum ministris, monachis & Clericis multa elargitus est, multamq; ea beneficentia attulit consolationem: quicquid verò ei superfuit, peregrinis, viduis & orphanis erogauit. Exterarum quoq; prouinciarum monasterijs regiæ munificentiæ dona innumera per nuncios suos crebrò misit. Eam, quam in iuuentute susceperat, morum grauitatem ad supremum vsq; vitæ diem præ se tulit. Vix vnquàm ridere visus est, sciens scriptum, Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat: semperità se comparans, acsi staret ad tribunal Christi, eius præsentiam oculis interioribus sereno vultu contemplans. Christum in ore, Christum in corde, Christum in cunctis actibus suis circumferebat. Extremum vitæ diem semper ob oculos mentis habebat, & magno cordis desiderio ad illam supernorum ciuium frequentiam adspirabat, quendam Angelicæ conuersationis habitum præ se ferens. Deniq; cunctis ornatus virtutibus, in sanctitate & iustitia coram Deo omnibus diebus vitæ suæ viuere constituerat, vt in eo iam quædam futuræ gloriæ species elucere videretur.

Eius multæ afflictiones.

Libellus eius de morum disciplina.

Emericus filius eius sanctè obit. *Prou. 21.*

Munificentia Stephani regis.

Morum grauitas. *Prou. 14.*

Christum semper gerit in corde suo.

XX. NEC diù pòst in morbum incidit, qui ei posteà mortem attulit: diuturnaq; eius morbi molestia increscente, pedibus insistere non potuit. Quod vbi aduerterunt ex Palatinis nobilissimi quatuor, scilicet Regem diu grauiterque laborantem, cùm etiamnùm cordis perfidia tenerentur, iniquum inter se consilium inièrunt, vt eum è medio tollerent. Iam die aduesperascente, antequàm in domo Regis lucerna accenderetur, vnus ex ijs audacior, cælo obscuro ingressus est, nudum ensem sub chlamyde ferens, quo erat Regem pijssimum iugulaturus. Sed cùm eò inferret pedem, vbi Rex quiescebat, cæleſti reuerà impulsu gladius ei excidit, & inter cadendum tinnitum quen-

Quatuor viri primarij in eius necem conspirant.

dam edidit: quem Rex ſtatim ſentiens, quid is ſibi vellet, perquiſiuit, cùm iam diuinitùs id præſciret. Tum ille territus corruit, agnoſcit conſilium amentia plenum, dolet, accedit propiùs, procumbit in genua, Regis pedes amplexatur, ſe peccâſſe confitetur, petit tanti parricidij veniam. Rex pius ab eo faciem non auertit, propenſo animo ignoſcit. At verò iubet inquiri illos immanes parricidas: in repertos tanto ſceleri congruentē mortis profert ſententiam.

Vni eorum veniam ignoranti ignoſcit Rex.

DIGNVS tandèm, qui centuplex cæleſtis regni brauium conſequeretur, febre correptus eſt: ſentienſque XXI. adeſſe migrationis tempus, accerſitis Epiſcopis & primoribus palatij, Chriſtiano nomine gloriantibus, primùm tractauit cum eis de ſubſtituendo ſibi Rege. Deindè paternè monuit eos, ſeruare Catholicam fidem, quam accepiſſent, amare iuſtitiam, fraternæ charitati ſtudere, humilitati dare operam, ante omnia verò nouellæ Chriſtianiſmi plantationi curam & ſolicitudinem adhibere. His dictis, manus & oculos in cælum erigens, Regina cæli, inquit, mundi inclyta reparatrix, tuo patrocinio ſanctam Eccleſiam cum Clero & Epiſcopis, regnumq; cum primatibus & pupulo tuis precibus commendo: quibus ego nunc vltimum vale dicens, animam quoq; meam tuis manibus committo. Inſtabat tunc præcipua ſolennitas, celebris Angelis & hominibus Aſſumptionis beatiſſimæ Mariæ dies: in cuius gaudijs vt ſui corporis fieret diſſolutio, precibus à Domino contendit, lachrymis & gemitibus impetrauit, ſperans cumulationis miſericordiæ ſe ſpem habiturum. Aderat ergò felix ille dies, eius obitu mox felicitatis aliquam acceſſionem habiturus, circumſtabant cum Clero Epiſcopi, cum miniſtris Principes & Comites. Rex in medio iacens, ſacram percepit Vnctionem, ſanctamq; animam, corporis & ſanguinis Chriſti recreatam viatico, anno Dominicæ incarnationis milleſimo triceſimoquarto, in manus perpetuæ Virginis & ſanctorum Angelorum, æternæ quietis beatitudine inferendam, tradidit.

Sub mortē accipit extremā Vnctionem & Euchariſtiam Anno

MXXXIIX. mortuum cenſet Baronius anno 1038.

EXTITIT mox planctus ſanctorum haud vulgaris, Angelis lætantibus: ſed planctus ille poſteà mutatus eſt in XXII. gaudium perenne tam præſentium, quàm futurorum populorum. Ad exequias eius ex omnibus Pannoniæ plagis concurſum eſt, corpus ad vrbem regiam, puta Albā, perductum: ſed cùm eccleſia beatiſſimæ Virginis ab eo conſtructa, necdùm conſecrata eſſet, communicato inter ſe conſilio, priùs Epiſcopi ſtatuunt ſanctificandā baſilicam, poſteà in ea corpus humandum. Abſoluta igitur dedicotionis ſolennitate, ſacrum corpus in media æde ſarcophago è candido marmore confecto impoſitum eſt, vbi compluribus annis ob eius merita Dominus permultis malè habentibus, febribus vexatis afflictionem & miſeriam ſuam fatentibus, innumera præſtitit beneficia. Sæpè quoq; illic noctibus Angelicæ melodiæ auditæ ſunt à multis, ſæpe odoris ſuauiſſimi fragrantia per templum ſeſe diffudit.

Multa miracula poſt eius obitū.

IACVIT in eo loco ſacrum corpus annis quadragintaquinque, occulta quadam omnipotentis Dei diſpo- XXIII. ſitione, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis, marmoris pondere preſſum, & in puluerem redactum, vt tempore præfinito digniùs declararetur, & in reſurrectionis die glorioſiùs renouetur. Id verò quid ſignificet, quandò ſine diuina ordinatione & diuino affectu factum minimè putamus, libet oculis interioribus ſpeculari. Fortaſſis nonnihil terreni pulueris, diuinæ examinationis igne purgandum, in illo remanſerat, ſine quo Reges, magna potentia fulti, vitam præſentem vix, aut ne vix quidem tranſigere poſſunt. Illis ergò euolutis annis quinq; & quadraginta, cùm ad præſtanda per eum mortalibus ſuæ miſericordiæ beneficia, ſancti ſui iam vellet Deus merita declarare. Romani Pontificis literis mandatum fuit, vt eorum corpora eleuarentur, qui in Pannonia Chriſtianæ fidei ſemina iecíſſent, & ſua vel prædicatione, vel inſtitutione ad Dominum eam conuertiſſent. Itaque Ladislaus Rex, qui tum ad Reipublicæ gubernacula ſedebat, omni morum honeſtate, conſpicuus, & virtutibus illuſtris, diuino cultui & laudibus Dei totus addictus, ſancto illum ſpiritu permouente, communicato cum Epiſcopis, & proceribus, totiuſque regni ſapientibus viris conſilio, triduanum cunctis ieiunium indixit: vt quod cummuni Catholicorum vtilitati, ſpiritus ſancti muneribus, animarum & corporum ſalutem efficientibus, profuturum videretur, id communi omnium deprecatione, ieiunijs & eleemoſynis fulcita, per ſignorum manifeſtationem expeteretur. Sed vt oſtenderet Dominus, quanta miſericordia Rex adhuc manens in corpore, præditus fuerit, quam etiam iam cum Chriſto regnans præ cæteris operibus ſe approbare declararet, cùm triduo totis viribus in id incumberent, vt eius ſacrum corpus eleuarent, nulla id arte loco mouere potuerunt. Eo namq; tempore ob hominum culpas inter eum, quem diximus, Ladislaum Regem & fratrem eius Salomonem, grauis fuit orta ſimultas & ſeditio, cuius nomine captus Salomon, cuſtodia tenebatur. Dùm ergò in corpore eleuando fruſtrà ſudarent, quædam incluſa apud eccleſiam ſancti Saluatoris, (Charitas ea dicebatur) cuius vitæ tum erat celebris opinio, ex diuina reuelatione mandauit Regi, conatus eorum omnes irritos & inanes fore, nec poſſe transferri ſancti Regis corpus, donec Salomon venia impetrata, liber è cuſtodia dimitteretur. Illo igitur è carcere educto, & rurſus triduano exacto ieiunio, cùm ad ſacras transferendas reliquias tertio die ventum eſt, grande ſaxum ſarcophago impoſitum, tanta facilitate ſublatum eſt, acſi nihil ponderis haberet. Abſoluto autem eius dici veſpertino officio, cunctis diuinæ benignitatis beneficia per beati viri merita præſtolantibus, ſubitò Chriſto plebem ſuam viſitante, per ſanctæ ædis amplitudinem cælitus miracula coruſcant. Quorum multitudo quoniam ea nocte numerum exceſſit, libet hìc illud ex Euangelio, dicere, quod Saluator Iohanni, per nuncios ſciſcitanti, an ipſe eſſet, qui venturus ſit, voluit reſponderi: Cæci vident, claudi ambulant, ſurdi audiunt, leproſi mundantur, mali corriguntur, paralytici curantur. Sed tamen, quandò omnia non poſſumus, quædam ex eis annotabimus.

Mandatur eius corpus & aliorum ſanctorum eleuari.

Is S Ladiſlaus, fuit 7. Hungariæ Rex.

Non poteſt moueri ſacrum Regis corpus.

Res memorabilis in eleuatione corporis S. Stephani Regis

Matth. 11.

IVVENIS quidam, membris omnibus diſſolutus, duodecim annis manſit paralyticus, manuum & pedum offi- XXIV. cio deſtitutus. Is parentum opera eò perductus, totius corporis eſt incolumitate potitus, atque ad altare currens alacriter, omnium Chriſti laudes promentium gaudia cumulauit. Fuit hoc eius noctis primum miraculum.

Paralyticus reualeſcit.

ALIVS ſeptennis puer, ab ipſo ortu contractus, genibus & manibus reptabat. Eum parentes plena fide ad XXV. beati Regis ſepulcrum adducunt, illiq́ue proſtrati, eius ſuffragia implorant. Mox voto potiti ſuo, mirantur contractos neruos in filij corpore laxari. Vident omnes eum ſolidatis plantis & genibus ambulantem, & Chriſti nomen in beati viri meritis laudabili clamore concelebrant. Porrò Rex pius, præ nimio gaudio lachrymans, puerum è terra leuatum ad altare adfert, & in Dei laudes erumpens, pro tanto beneficio, illi puero collato, cum omnibus qui aderant, profuſe gratias agit. Ità totam noctem illam Deus, pro famuli ſui veneratione, multorum ſplendore ſignorum mirificè illuſtrauit: & populus, vigilijs & precibus vacans, ſingula miracula laudis & prædicationis vocibus proſequi non ceſſauit.

Contractus puer ſanatur.

HIS verò illud quoque adiungendum videtur, non ſolùm illic præſentes, ſed etiam procùl poſitos, eius ſuf- XXVI. fragantibus meritis, celerem ſalutis effectum adeptos eſſe. Cùm enim eius eleuandi fama paſſim increbuiſſet, varijs afflicti morbis, ex cunctis Pannoniæ finibus, quo quiſque poterat modo, ad ſanctum eius tumulum properârunt. Sed cùm alijs præcedentibus, alij maiori morbo retardati, ſimul eo pertingere non poſſent, eadem tamen miſericordia innumeri in ipſo itinere ſanati ſunt. Quamobrem etiam ob perpetuam benefici Regis conſeruandam, & ad poſteros propagandam memoriam, complures eius meritis ſalutem adepti, in ijs ipſis, quibus curati ſunt, itineris ſui locis grandes lapidum aceruos effecerunt, qui poſteà longo illic tempore permanſerunt. Sed & mulier quædam exanime corpus vnici filij ſui, qui interim ſpiritum exhalârat, apud ſancti Regis ſepulcrum depoſuit, Dei & ſancti

Nota miracula etiam in abſentibus

Mortuus reuiuiſcit.

eius

eius opem implorarura. Mira quidem res, & noſtris temporibus ſtupenda: non priùs fœmina orare deſtitit, quàm viuentem cerneret filium ſuum. Mortuus reuiuiſcit.

XXVII. MANE diei, ab Aſſumptione beatiſſimæ Virginis quinti, conuenientibus in eccleſiam cum Rege principibus, cum Clero Epiſcopis, primùm Miſſa pro defunctis celebrata eſt: deindè ſublata tabula marmorea, quæ erat pauimento eminentior. Poſtquàm autem ad ſarcophagum peruentum eſt, tanta indè ſuauiſſimi odoris fragrantia in omnium nares dimanauit, vt ſibi in paradiſum deliciarum Dei rapti viderentur. Ipſe verò ſarcophagus plenus fuit aqua aliquantum ſubrufa, & quaſi oleo permixta, atq; in ea, perindè atque balſami liquore, oſſa precioſa quieuêre. Quibus in mundiſſimum linteamen collectis, in ipſo liquore diutiſſimè quæſiêrunt annulum, ſancti Regis dexteræ inſertum. Sed cùm non inueniretur, iuſſu Regis aqua illa in argentea vaſa effuſa eſt, vt poſſet annulus certius reperiri. Sed modo ſanè admirabili factum eſt, vt quo plus exhauiretur aquæ, eo magis ſarcophagus impleretur. Id vbi animaduerſum eſt miraculi, aquam hauſtam ſuo reſtituêre loco: nec tamen, ac ea accedente, ſarcophagus magis abundare viſus eſt. Tum verò cooperto ſepulcro, laudes & gratias egerunt diuinæ pietati. Porrò interim dum ex inuento theſauro reparant beatiſſimæ matris Dei & perpetuæ Virginis altare, Deus, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis, profuſis benignitatis ſuę muneribus & euidentibus miraculorũ ſignis ſe pręſentem declarauit, intantùm, vt tempus illud, quo Saluator vixit inter homines, redijſſe videretur, de quo ſcriptura diuina ait: Omnes, qui habebãt infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad Ieſum, & curabantur. Hæc verò omnia virtus diuina, non ſolùm illo die, ſed poſteà quoq; longo tempore ob merita ſerui ſui effecit, ità vt etiã ab exteris regionibus, cognita beati viri fama, ſalutis recuperandæ cauſa permulti, varijs affecti morbis, ad ſancti Regis imploranda ſuffragia cupidiſſimè aduolarent. Miri quid dam de eius ſarcophago *Luc. 4.*

XXIV. COMITISSA Mathildis, eximiæ nobilitatis matrona, tribus annis perpetuo viſcerum dolore laborans, iam morti proxima videbatur. A ſuis verò ad monumentum beati Regis allata, vbi illud attigit, paulatim cœpit habere meliùs: breuiq; recuperata priſtina valetudine, magnalia Dei per famuli eius merita in ſe renouata diuulgauit. Alia miracula cælitùs perpetrata non ideircò prætermiſi, quòd ea faſtidiam: ſed cùm non mihi vni pluat Dominus, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos: tantam beneficiorum eius copiam, omnium vtilitati conſulere cupiens, innumeris ſapientibus viris, quos Hungaria fouet & complectitur, ſtylo proſequendam relinquo. Mathildis Comitiſſa fit ſana *Matth. 5.*

XXV. ILLVD ſolùm ſub libelli finem adijcere libet, miro diuinæ benignitatis munere, diù quæſitum & minimè repertum annulum, cum ipſius beati regis dextera, poſt eius peractam translationem, inuentum eſſe. Nam monachus quidam, Mercurius nomine, (qui cùm eſſet Clericus, theſauri beatiſſimæ ſemperque Virginis Mariæ cuſtos fuerat, & iam amore cæleſtis patriæ ſæculo valefecerat) ea hora, qua ſancti Regis tumulus apertus fuit, ne quid ſacrarum reliquiarum ad ſe raperet, obiurgatione Regis procùl indè remotus fuit. Sedenti igitur in Choro triſti vultu, iuuenis quidam candido amictus habitu, pannum inuolutum tradidit, ità dicens: Hunc pannum tibi ſeruandum commendo, opportuno tempore in lucem proferendum. Sacro indè expleto miniſterio, monachus in quodam angulo domûs explicat pannum, integramque pij Regis manum cum annulo mirifici operis cernens, expaueſcit, nulloque conſcio, ad monaſterium ſuum, cui præfectus erat, ea abſportat, tempus à iuuene ipſi memoratum præſtolaturus. Et diù ſanè theſauri illius in agro abſconditi ſolus ipſe cuſtos peruigil fuit. Deindè monaſterij eius fundatoribus rem aperuit. Poſtremò, appropinquante iam tempore, quo erat arcanum illud in publicum efferendum, ad Regis quoque notitiam perduxit. Is verò mox accitis Epiſcopis, & Hungariæ primarijs viris, cùm multa interim Chriſtus miraculorum beneficia exhiberet, celebrem præfixit diem beati Regis dexteræ eleuandæ. Sed quid ſibi vult, fratres mei, quòd cæteris membris reſolutis, & carne in puluerem redacta, ſolam dextram manum cum eius cute, oſſibus & neruis, Deus integram conſeruauit? Equidem ſic ſentio, diuini conſilij altitudinem id hac re demonſtrare voluiſſe, eleemoſynæ ſtudium omnes virtutum gradus tranſcendere. Quamobrem etiam in Euangelio Dominus ait: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. itemque: Date, & dabitur vobis & alio loco ſcripturæ diuinæ: Ignem ardentem extinguit aqua: & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Meritò igitur ſancti Regis dextera, corruptionis manſit expers, quæ ſemper miſericordiæ floribus reuiuiſcens, ad alendos pauperes nunquàm muneribus diſtribuendis vacua fuit. Namque pijſſimus Rex opem tulit calamitoſis & indigis, liberauit oppreſſos captiuitatis iugo, veſtes & hoſpitalitatis officia impendit peregrinis, viduarum & pupillorum miſeriam & inopiam, ſuam putauit. Mandatum Saluatoris de lauandis aliorum pedibus, quotidiè impleuit, pauperum pedes abluens: eleemoſynas præſtitit non ex rapinis aut aliorum damnis, ſed de ſuis facultatibus. Vt domos Dei locupletaret, ſibijpſi interdixit habendi voluntatem. Denique omnibus pro dignitate prodeſſe cupiens, carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs crucifixit. Indè eſt ergò profecta corporis & dextræ manûs eius admiranda & iucunda veneratio: indè ſuauis & beata ſempiternæ vitæ retributio: indè optatiſſima ſupernorum ciuium cohabitatio: Vbi cunctos illuſtrat ſemper lucens, nec vnquàm deficiens ſplendor vnius ſummæque diuinitatis, patris & filij & Spiritus ſancti per infinita ſæcula ſæculorum, Amen. Dextera ſancti regis manus, pluri mis annis manſit incorrupta. *Iohan. 13.*

MARTYRIVM SS. LEOVIGILDI ET CHRISTOPHORI MONACHORVM, SCRIPTVM A S. EVLOGIO LIB. II. MEMORIALIS Sanctorum cap. I.

AN. 852.

I. CHRISTOPHORVS monachus contribulis noſter, ephebus adoleſcens, Cordubę natus, & à pueritia noſtri auditor, qui poſt noſtrum magiſterium cœnobium S. Martini, quod eſt in montana Cordubenſi, loco qui appellatur Roiana, ingreſſus magnum pie volentibus conuerſari ſpecimen ſanctitatis oſtendit. Hic agnita præcedentium nece ſanctorum concito greſſu in vrbem deſcendens, mox obuiare iudici non extimuit: & reddens coram eo teſtimonium veritatis adnunciat Euangelium, ſancta domini prædicat, prophanationibus deditum vulgus exhortatur, arguit male credulos, luituros cum authore falſario æternum profert incendium. Quem continuo iudex ſæuo commotus furore carceri deputat: arctioribus macerandum vinculis commendat. AVG. 20. S. Chriſtophorus ſpõte ſe offert iudici. Capitur.

II. TVNC etiam Leouigildus monachus Eliberi progenitus, plenæ iuuentutis, vir ſanctus, iuſtus, & timoratus ex Cœnobio ſanctorũ Iuſti & Paſtoris, qꝫ eſt in interiori montana Cordubenſi, loco qui dicitur Fraga inter cliuoſa mõtium & condenſa ſyluatũ, confini viculi Leiulẽſis, qui à Corduba diſtat * quinq; milliarios luſtros, quo ſe nuper moraturus contulerat, martyrio potiturus aduenit. Et priusq̃ forum intraret inſtituendi ſe gratia nos inquirẽs, obſecratur, precatur, exoptat, vt conatus ſuos nos precibus iuuaremus, eiq; benedictionẽ conſummandi agonẽ traderemus, promittens ſe noſtri curã genere ante Dñm, cumq; à nobis firmatus, in pace diſcederet, mox coram iudice ſuam relaturus profeſſionem adſiſtens, dat teſtimoniũ fidei ſecundum cæterorũ conſtantiam: qui cæſus alapis, conuitijſq; diſtentus illico apud ſequos carceres traditur alligandus. Ibi ſe famuli Dei alterno fouent cõſultu, roborantur in inuicẽ: ſicq; pari voto connexi, cũ iam mactationis horã inſtaret, præire S. Chriſtophorus, B. Leouigildum reuerentia ætatis exoptat, poſtmodum ipſe ruiturus. Et ita hoc ordine vterq; interijt, 11. Kal. Septembris Era 890. Quorum corpora ſuppoſitis aduſta incendijs, anteq̃ penitus vrerentur, fidelium cura erepta apud Baſilicam ſancti Zoili ſepulta ſunt. * id eſt milliaribus viginti quinque. S. Leouigildus expetit martyrium. Capitur. Vterque martyrizatur.

MAR-

AN. 240. MARTYRIVM S. PRIVATI EPISCOPI GAVALITANI ET MARTYRIS, VT HABETVR IN ANTIQVIS MSS. CODICIBVS: CVI fidem conciliat S. Gregorius Turonensis Lib. 1. De Historia Francorum, cap. 30. & 32. &c. Stylum hincindè nonnihil elimauit Fr. Laur. Surius.

AVG. 21. VALERIANO & Gallieno Imperatoribus, Romanæ reipublicæ præsidentibus, sæua in Christianos persecutio mota est, adeò vt innumeris illorum edictis compulsi iudices, cum officio ac militari manu certatim vbiq; discurrentes, captos Dei cultores custodis manciparent, & ad iudicia pertractos, verberibus agerent, bestijs lacerandos obijcerent, ignibus torrerent, & diuersis tormentorum generibus excruciarent: vt posset etiam ab ijs mortis remedium desiderari, quos constabat gratulabundos torqueri. Ea tempestate Romæ Cornelius, Cyprianus Carthagine, summi antistites, pro Christi nomine glorioso martyrio coronati sunt. Vnde factum est, vt tanta crudelitate prouocata Domini indignatio, tandem sese declararet. Nam cùm per id tempus Romani Imperij status, pacatis hostibus, incolumis haberetur, repentè omnes penè barbaræ nationes, è suis sedibus erumpentes, aduersus rempublicam quasi coniunctis animis arma tulêre: Orientemque & Occidentem vastantes, vrbes euerterunt, populos trucidârunt, omnia deripuerunt, & terras in quasdam horrendas redegêre solitudines. I.

Alij Cornelium sub alijs passum aiunt.

E quibus tum Alemani, transmisso Rheno, Gallias petiêrunt, non tam virtute, quàm numero, præualidi: quos Regem * Scorconem illo tempore habuisse confirmat antiquitas. Illi igitur multitudine innumerabili, cùm instàr locustarum non solùm per Gallias peruagarentur, sed etiam obuia quæq; protererent, vt hodieq; magnarum vrbium ruinæ testantur, in Gaualitanæ regionis excidium animos atq; arma conuerterunt. Quod cum loci incolæ comperissent, in montem Gredonensem pro rei necessitate confugiunt, expetentes præsidium montis excelsi, quem eatenùs non cura & ars muniërat, sed natura: adeò vt ad eius loci tutelam etiam peregrini populi concurrentes, intolerandam hostium sæuitiam se euasisse gratularentur. Ei verò regioni siue ecclesiæ tum præerat sanctus Priuatus Episcopus, sedem habens in viculo Mimatensi, quòd qui ante eum Episcopi illic fuerant, eo loco & commorati & sepulti essent. Is autem sanctus vir tum religionis studio feruens, tum de quiete solicitus, in eius montis supercilio, quod illi viculo supereminet, cryptam sibi grandi studio & eleganti opere confecit, in qua perpetuò manens, nunquàm indè prodijt, nisi cùm ad agenda pro more solennia egrederetur. Cùm se ergò iam dictæ vrbis homines in Gredonensis montis munitione inclusissent, sanctum Priuatum Episcopum in eius, quam diximus, cryptæ receptaculo hostilis furor reperit: in qua ille degens, licet Gredonensibus corpore non adesset, oratione tamen non defuit. Nam quos præsentia sua consolari non poterat, spiritu confouebat. II.

* *Chrocum.*

Alemanni vastant Gallias.

Manet semper in crypta S. Priuatus Episcopus.

INTEREA Barbari regionem omnem populabundi peruagantur, & tandem ad Gredonensem locum confluunt, non solùm in eo indigenas, sed etiam exteros populos obsessuri. Cùm autem permultos primarios viros ex alijs regionibus, eò se conferentes, eadem obsidione premerent, non solùm omnem sibi expugnationis spem, sed etiam oppugnandi aditum, præclusere. Itaq; incerti & planè desperabundi, feroces animos adhibuerunt, vt quos magno suo malo vallauerant, diuturno tempore clausos tenerent: & qui vi expugnari non possent, vel fame compellente vincerentur. Dum autem in hac intentione persistunt, fama ad eos perfertur, Episcopum regionis eius non esse cum obsessis, sed in receptaculo, quod pacis tempore sibi fecisset, commorari. Eo comperto, mox ad rapiendum illum hostes aduolant, ea vel maximè spe, quòd si ille veniret in manus ipsorum, idq; obsessi cognoscerent, continuò eorum animi frangerentur, atque ad eam conditionem sponte descenderent, qua suum viderent antistitem teneri. III.

Alemanni Gredonens locum ob fident.

Eunt ergò confestim ad cryptam, deponuntq; sanctum virum in collem, qui erat inter montem & ecclesiam, in quo quoddam est propugnaculum, cui Tutoris nomen vetustus conditor imposuit. Et cùm ibi, vt barbarorum habet vel necessitas, vel consuetudo, per interpretem sanctus vir compellaretur, discereteq; ea causa se * pertinaciter captum, vt suorum animos ad deditionem persuasione sua permoueat, plebemq; & Dei & loci beneficio tutam, ad spontaneam captiuitatem ipse captiuus adducat: respondit se hoc nequaquàm facturum, affirmans nec sacerdotem par esse tale suæ plebi præbere consilium, nec populum, loco tutissimo commorantem, deditioni animos accommodaturum: satiusque fore, in quæuis ipsum discrimina conijci, quàm ad tale facinus præbere consensum.

Cõprehenditur ab hostibus Episcopus.

* *perniciter.*

EO responso barbari commoti, statim eum fustibus cædunt, multisque actum verberibus, ad vicum vsq; perducunt, sibi persuasum habentes, eum vel post supplicia sententiam mutaturum. At ille in eadem voce perstens, hoc solùm addidit, potuisse illis semel dicta sufficere, si qua prudentia vel humanitate essent præditi: sibi verò, quod ab ipso poscerent, minimè licere. Tum illi maiori indignatione accensi, quippe rationis expertes, ad multo atrociora prosiliunt, tantæ sanctitatis virum ad immolandum idolis compellentes: vt qui ciuium suorum malè suadendo hostis esse nollet, vel animæ suæ inimicus efficeretur. Itaque funesta sacrificia componunt, vtq; ea offerat, multis intentatis minis vrgent, aiuntque eum aut ipsorum immolare idolis, aut tormentis confici oportere. Sanctus Episcopus sine cunctatione respondet: Miror vos qualemcunque antistitem ad tam execranda compellere. Si enim vlla vobis inesset humana prouidentia, posset apud vos absque mea assertione constare, multo esse rectius, loci mei hominem quemlibet etiam atrocissimæ mortis subire, cruciatus, quàm plebem sibi creditam prodere, & dum ipse perit, illi perditionis authorem existere. IV.

Cæditur fustibus, dum non vult prodere subditos.

Non vult sacrificare dæmonibus.

HIS auditis, illi quamuis barbari, tamen moderationem vtcunque fingentes, respondent: Num te ad illicita & solis barbaris vsitata compellimus? An non & Imperatores vestri, & eorum iudices idola colunt, & Christianos omnes sacrificare compellunt? Sanctus Episcopus dixit: Tametsi grauissimum id est, tamen agnosco vera esse quæ dicitis. Perspicua enim sunt Romanorum principum in gentili prophanatione non tam peccata, quàm crimina. Quod nisi ità esset, ad concutiendam & vexandam eorum Rempublicam non tantæ existerent barbararum nationum vires. Quicquid enim in perniciem nostram vos geritis, non à virtute vestra, sed nostrorum Imperatorum falsa religione, id proficiscitur. Sed est tamen Dei nostri, quem vos penitus ignoratis, ea virtus & potentia, vt temporis momento & principes, quos nobis obijcitis, liberare possit ab errore, & idola vestra prosternere, & nobis, quos præsentium afflictionum verberibus castigatis, solita benignitate opitulari. Ego verò spe bonorum æternorum, quæcunque mihi tormenta intuleritis, planè contemno. V.

MOX barbari immaniora proferentes supplicia: Aut sacrifica, inquiunt, sine mora, aut varijs tormentorum generibus te noueris interficiendum, & in exemplum cæterorum, noua & execrabili morte perituru. At sanctus Episcopus ex Dei munere præsentem animum ad omnia toleranda afferens: Adhibete, inquit, cruciatus omnes & finem mihi vitæ imponite. Ego in nomine Dei mei aliud, quàm sum, esse non possum. Melius mihi est, præsentes ferre pœnas, quàm vobis & dæmonibus vestris stultissimè seruiendo, æternos gehennæ experiri cruciatus. Hæc & id genus alia illo dicente, perinde acsi tum primùm inciperent, atrociter in eum barbari sæuiunt, acrioribusque flagris, arden- VI.

Magna eius constantia.

ardentioribus flammis,& nouis pœnarum vulneribus adeò eum excruciant, vt exanimis putaretur. Eo ergò relicto, cùm se nihil proficere cernerent, ob id tantùm ad Gredonensem locum, vndè profecti fuerant, se retulerunt, vt ab inclusis pacem postularent. Durissimè excruciatur.

VII. Ita ergò mutata rerum vice, obsessi præstant, quod rogare debuerant: vt illos potiùs crederes obsidione liberatos, qui datis multis muneribus, pacem & commercia ab obsessis impetrârunt. Id verò quis dubitet sancti præsulis & confessoris meritis Deum præstitisse, vt mox ab eius passione hostes omnes ab obsidione discederent? Prebs verò egrediendi tandèm libertate potita, ilicò ad Episcopum & confessorem gratulabunda accurrit, alijque eius genibus aduoluuntur, alij suo ore eius sacro corpori inflicta lingunt vulnera, denique ab omnibus in domo Domini pro tantæ miserationis beneficio in commune gratiæ agnatur. Beatus verò confessor aliquandiù posteà mansit in corpore: at tamen illis cruciamentis quassatus, non multò pòst è sæculo excedens, ad gloriam & sedem ipsi debitam commigrauit. Et quia per id tempus, vt diximus, aduersus Christianos vbique feruebat persecutio, & tanta erat persecutorum rabies, vt nec sanctorum cineribus parcerent, quos iniustissimè puniebant, assistente sancto antistite suo, salubriori eius consilio vsi, sepulturæ eius cryptam in loco subterraneo effecerunt, in eaque sanctum corpus eius cum summa veneratione condiderunt: vbi Dominus Deus noster virtutum suarum beneficia penè quotidiè sancti martyris sui suffragantibus meritis, exhibere dignatur. Eius precibus fit ab obsidione liberantur. Decedit è vita.

DE S. SYMPHORIANO MARTYRE EX ANTIQVIS MS. EXEMPLARIBVS. CONSENTIVNT VETVSTISSIMA MARTYROLOGIA: ET MEminit historiæ huius Gregorius Turonensis, De Gloria Confessorum cap. 77. Stylum F. Laur. Surius passim nonnihil expoliuit.

An. 250.

I. Avreliano principe aduersus Christianum nomen persecutionis diram procellã excitante, & ad abolendam Catholicæ legis religionem, imperij sui decreta conuertente, Augustoduni erat Symphorianus, Fausti nobilis viri filius, Christiana familia ortus, literis & moribus probè institutus, ità vt primæ ætatis florentes annos, senum mores & grauitatem præ se ferens, immaculatæ mentis synceritate superaret. Is itaque cùm pueritiæ & adolescentiæ metus prætergressus, ad virilis ætatis robur peruenisset, tantam virtutem suarum omnibus bonis spem fecit, vt eum boni omnes iam cum supernis virtutibus meritorum consortium habere putarent, idque non sine admiratione statuerent. Illustrabat enim eum cælestis sapientiæ spiritalibus gemmis ornata simplicitas, & ipse iustum vitæ tramitem tenens, felicis gubernaculi moderatione seruatus, malè blandientis mundi naufragia vitauit. Per id tempus Heduorum ciuitas Augustodunum, antiquæ nobilitatis titulis & sacrilegæ religionis referta cæremonijs, errorique seruiens, diuersis gloriabatur idolorum templis, multoque vanæ superstitionis tenebatur amore: inprimis autem Berecynthiæ, Apollinis, & Dianæ cultum studio propensiori complectebatur. Avg. 22. Patria & genus Symphoriani.

II. Convenerat tum ad Berecynthiæ matris dæmonum profanam solennitatem multa populi frequentia. Portò Heraclius consularis id temporis in ea vrbe residebat, ad perquirendos discutiendosque Christianos cum primis sagax & curiosus. Adfuit & Symphorianus, & cùm nollet statuam Berecynthiæ, quæ carpento vehebatur, agminibus stipata populorum, per contemptum adorare, publicæ seditionis prætextu comprehensus tenetur, & Heraclio consulari offertur. Is verò pro tribunali sedens, ait ad eum: Nomen tuum conditionemque edicito. Ille respondit: Symphorianus dicor, Christianus sum. Iudex dicit: Christianus es: Nos igitur, vt video, latuisti. Nobis huius nominis professio non magni momenti videtur. Sed cur deæ matris effigiem, profana abusione despectam, adorare noluisti? Symphorianus respondit: Paulò antè iam dixi, Christianus sum. Deum viuum adoro, qui regnat in cælis. Simulacrum verò dæmonis non solùm non adoro, verumetiam, si permittis mihi, malleis illud mea authoritate comminuam. Iudex ait, Iste non solùm sacrilegus, sed etiam rebellis conatur existere. An huius loci ciuis sit, dicat officium. Dictum est ab Officio: Hinc est: & quidem ex nobili familia. Iudex ait: Applaudis tibi Symphoriane, gloriosa indole, & hæc fama cœpit tibi sub ambiguo mendacium persuadere. Et forsitan ignoras, quid principum nostrorum decreta sanxerint. Ea ergò ab Officio recitentur. Lectum est ab Officio. Berecynthia est, quã Cybelem vocant. Offertur iudici pro tribunali sedẽti S. Symphorianus.

III. Avrelianvs Imperator administris & rectoribus suis: Compertum ab his, qui se nostris temporibus Christianos dicunt, legum præcepta violari. Hos ergò comprehensos, nisi dijs nostris sacrificauerint, diuersis pœnis subdite: vt habeat & districtio prolata iustitiam, & in resecandis criminibus vltio terminata iam finem. Lectis Imperatorijs edictis, iudex ait: Quid ad hæc Symphoriane dicis? Num possumus nos principum decreta conuellere? Duplex tibi crimen intenditur: Videris & deorum contemptu sacrilegus, & legum abusione proteruus & contumax. Sed nisi iussis obtemperaueris, hæc tuo sanguine diluentur. Sanctus Symphorianus respondit: Nunquàm ego hanc statuam aliud, quàm diabolicæ persuasionis infaustum simulacrum, & publicæ perditionis execrandum dæmonem putabo. In chaos tartareum procliui semita prolabitur, quisquis Christianus, damnatis prioribus passionibus, ad mala deterioris vitæ conuersus, retrò respicit: statimque deuio gradu semita exorbitante iactatus, & parati muneris gratia destitutus, antiqui hostis retibus patet. Deus verò noster, vt nouit remunerare rectè facta, ità nouit etiam punire peccata. Nomini suo obedientes viuificat, rebelles interficit. In eius ergò confessione firma animi stabilitate duranti, longè mihi præstabilius est sempiterni Regis tenere portum, quàm in mortiferum sæuientis diaboli naufragium conijci. Decretum Aureliani eidem præ. legitur. Præclarum S. Symphoriani responsum.

IV. Vbi sensit Iudex, sanctum Symphorianum dictis suis minimè parere, iussit eum cædi à lictoribus, & indè carceri mancipari. Posteà ad certum diem rursus eum iubet sisti coram se. Producitur ergò è tenebris filius lucis: ex illo feralis ergastuli latibulo, cum æterno Rege semper victurus. Acriores nexus liuentium lacertorum, macie cutis attenuata laxauerat: dumque animum suum ad cælestia contemplanda gaudia sustolleret, inter beata supplicia non minus fuit consumpsisse sanguinem, quàm fudisse. Ait ad eum Iudex: Quanto rectiùs faceres, Symphoriane, si immortalibus dijs seruientem, ex ærario publico muneratum te præclaræ militiæ splendor ecueheret. Si ergò hodiè venerandum deæ matris simulacrum prostratus adorare vis, Apollinis quoque & Dianæ sublimium numinum te cultorem venerabundum declarare, thure redolentia iubebo altaria sertis redimiri, & incensi odoribus sacrificia digna persolui. Symphorianus respondit: Non debet Iudex, cui Reipublicæ cura demandata est, ineptis & friuolis vti sermonibus. Quòd si periculosum est, ad animæ profectum non quotidiè aliquid adijcere: quanti periculi est, animæ salute posthabita, scopulis criminum naufragio vrgente illidi? Iudex ait: Sacrifica dijs, vt possis palatij honoribus perfrui. Symphorianus respondit: Iudex tribunal suum polluit, qui gladijs legum publicitùs latrocinatur: animæque suæ perpetuæ calamitatis mortem affert: & vita eius perennis opprobrij maledictis proscinditur. Nos vitam, quam Christo soluturi sumus ex debito, quidni ex voto soluamus? Sera pœnitudo est, ad sui iudicis timuisse conspectum. Munera vestra, fucati mellis permixta dulcedine, malè credulis mentibus venena parturiunt. At nostræ opes & diuitiæ Cęsus ducitur in carcerem. Contemnit oblatos honores.

diuitiæ ſemper in Chriſto ſunt, quas nulla vnquàm vetuſtas, nulla temporis diuturnitas corrumpit. Cupiditas veſtra, etiam omnia habendo, nil poſſidet: quandoquidem diabolicis obnoxia laqueis, infelicis lucri perpetuis vritur æſtibus. Nobis verò nihil in hoc mundo aufert humanæ fragilitatis lapſura conditio. Gaudia veſtra, inſtàr vitri ad ſolis ſplendorem crepantis, diſſiliunt. Quicquid finis interimit, caſus inuoluit, & cum perenni mundi vertigine rapax tempus obducit. Solus Deus noſter beatitudinem vendicat ſibi. Eius gloriæ exordium, cùm non fuerit illius conſcia, rerum neſcit antiquitas: eius quoque terminum, qui nunquàm futurus eſt, ſcire non poteſt ſeries inueterata ſæculorum.

Iudex ait: Nimiùm te diù, Symphoriane, de Chriſti neſcio cuius magnitudine & maieſtate inaniter diſputantem, patientiæ meæ tenore ſuſtinui: ſed niſi deæ matri ſacrificaueris, hodiè te pœnis omnibus excruciatum, capitali ſententiæ ſubijciam. Symphorianus dixit: Ego Deum omnipotentem & viuum timeo, & illi vni ſeruio. Tu corpus meum ad tempus habes in tua poteſtate, animam non habes. At nunc non in idoli huius cultu portentoſam attende ſuperſtitionem veſtram, quod tu ad opprobrium & exitium tuum veneraris: in cuius ſacris exciſas corporum vires caſtrati adoleſcentes infauſtæ imagini exultantes illidunt, & execrandum facinus pro grandi ſacrificio ducitis ſacrilegi ſacerdotes: vt quod immane ſcelus eſt, religionis prætextu veletur. Vbi perſtrepentes buxos & tibias, fanatici furoris inflati inſania, vbi cymbala pulſant Corybantes. Apollinem verò iſtum quis neſciat apud Amphryſum fluuium Admeti regis egiſſe paſtorem? qui voluptatum ſuarum illecebras recolens, laureis delectabatur coronis, & per implicitas ambages mugientes pecudes, formas dæmonum & voces Delphico miſer receſſu exercuit: vbi cùm crebrò falleret, fertur nonnunquàm vera ceciniſſe. Dianam quoque dæmonium eſſe meridianum, ſanctorum induſtria inueſtigauit: quæ per compita curſitans, & ſyluarum abdita perluſtrans, incredulis hominum mentibus zizania & tribulos ſceleratis artibus ſuis inſerit: dumq; in vijs tendit inſidias, Triuiæ ſibi cognomen obtinuit. Hæc ſancto Symphoriano proſequente, iudex furore percitus ait: Symphorianus publici criminis reus, qui dijs noſtris ſacrificare detrectans, ſacrilegio ſe obſtrinxit, ſacris etiam aris nefarijs vocibus iniuriam irrogauit, gladio vltore feriatur: vt dum crimina funeſta coërcentur, deorum pariter & legum vindicetur iniuria. Ea prolata ſententia, cùm vir beatus duceretur ad mortem, Chriſti victima futuris, venerabilis mater eius de muro ſedula illum voce & oratione ità exhortabatur: Nate, nate Symphoriane, memento Dei viui. Concipe fili, concipe animi conſtantiam. Timere non poſſumus mortem, quæ citra dubium perducit ad vitam. Surſum, fili, erecto corde, adſpice illum, qui regnat in cælis. Hodiè tibi, nate, vita non tollitur, ſed mutatur in melius. Et quamuis anguſtus callis & iter durum atque ſcrupuloſum ærumnas & afflictiones adferat: at tamen hæc vita eſt, in qua percuſſorem tuum proſtratus interficis. Faceſſat igitur metus omnis tormentorum, quandò breuiſſimo vitæ curriculo propinqua meta finem imponit. Si hodiè perduraueris, fili, ad cæleſtem gloriam & ſupernam nobilitatem felicißima commutatione migrabis. Ità ergò ſanctus Symphorianus extra muros eductus, à carnifice cæſus eſt, purpurei ſanguinis ſui vnda perfuſus. Porrò homines religioſi eius corpus latenter indè ſuſtulerunt. Conditus autem eſt apud fontem, qui eſt extra agrum publicum, in cellula parua, at tamen ſemper ſe ſuis virtutibus prodens, ità vt ipſis quoque gentilibus, ob miracula & ſanitatum beneficia ſtupentibus, in maximo honore ea tempeſtate haberetur, non longè à baſilica ſua, quæ ſtudio ſummo antiſtitis noſtri cenſum protulit ædificata faſtigium, fulgetque non vno muneris ſui ornata priuilegio, ſed præcipuis patroni noſtri Symphoriani martyris referta virtutibus: Qui præteruolantis vitæ naufragia, dum de te, diabole, triumphat, excluſit, defenſor factus patriæ ſuæ, dum ad veram feſtinat patriam: Apparui tque turris fortitudinis contra faciem aduerſantis inimici, quam ſanguinis ſui effuſione conſtruxit. Inexpugnabilem murum auxilio corporis ſui perennis patrocinij mediator attollit, innumeras curationes meritorum ſuorum virtute efficit. Denique per eum nobis apud Dominum Ieſum Chriſtum euidens miſericordiæ panditur via, & in omnium votorum plenitudinem felix aperitur ingreſſus: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt vita omnium ſine fine ſanctorum, & regnat cum patre in vnitate ſpiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Irridet falſos deos.

Mater eius egregiè illũ confirmat.

Capite mulctatur.

S. Symphorianus defenſor patriæ ſuæ.

V.

An. 460. DE S. SIDONIO ARVERNORVM EPISCOPO, EX HISTORIÆ FRANCORVM GREGORII TVRONENSIS EPIſcopi, Libro ſecundo.

Aug. 23. Lib. 2. c. 21. Sidonij genus nobiliſſimum

*Fit Epiſcopus Aruernenſis An. 472.

†Cap. 22. Egregia S. Sidonij eloquentia.

Cap 23. Mira in pauperes liberalitas.

Duo preſbyteri valdè eum premunt.

Horrenda mors preſbyteri.

Nota hanc ſanctitatem.

Migrante Eparchio Aruernorum Epiſcopo, Sidonius ex præfecto ſubſtituitur, vir ſecundùm ſæculi dignitatem nobiliſſimus, & de primis Galliarum Senatoribus: ità vt filiam ſibi Auiti Imperatoris in matrimonio ſociaret. Huius *tempore, cùm adhuc apud vrbem Aruernam Victorius, cuius ſuprà meminimus, moraretur, fuit in monaſterio beati Cyrici vrbis ipſius Abbas, Abraham nomine, qui fide atque operibus Abrahæ illius prioris refulgebat, ſicut in libro vitæ eius ſcripſimus.

I.

Sanctvs † verò Sidonius tantæ facundiæ erat, vt plerunq; ex improuiſo luculentiſſimè quæ voluiſſet, nulla obſiſtente mora, componeret. Contigit autem quadam die, vt ad feſtiuitatem baſilicæ monaſterij, cuius ſuprà meminimus, inuitatus accederet, ablatoque ſibi nequiter libello, per quem ſacroſancta ſolennia agere conſueuerat, is ità paratus ex tempore cunctum feſtiuitatis opus explicuit, vt ab omnibus miraretur, nec putaretur ab adſtantibus, hominem ibi locutum fuiſſe, ſed Angelum. Quod in præfatione libri, quem de Miſſis ab eo compoſitis coniunximus, pleniùs declarauimus.

II.

Cvm autem eſſet magnificæ ſanctitatis, atque, vt diximus, ex Senatoribus primis, plerunque neſciente coniuge, vaſa argentea auferebat è domo, & pauperibus erogabat. Quod illa cùm cognoſceret, ſcandalizabatur in eum: ſed tamen, dato egenis precio, ſpecies domui reſtituebat. Cumq; ad officium Dominicum fuiſſet mancipatus, & ſanctam ageret in ſæculo vitam, ſurrexerunt contra eum duo Presbyteri, & ablata ei omni poteſtate à rebus eccleſiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes, ad ſummã eum contumeliam redegerunt. Sed non longi temporis ſpatio inultam eius iniuriam diuina voluit ſuſtinere clementia. Nam vnus ex his nequiſſimis & indignis presbyteris, cùm ante noctem minatus eum fuiſſet de eccleſia velle extrahere, ſignum ad matutinos audiens fuiſſe commotum, feruens felle, contra ſanctum Dei ſurrexit, hoc iniquo corde explere cogitans, quod die præcedente tractauerat. Ingreſſus autem in ſeceſſum ſuum, dum ventrem purgare nititur, ſpiritum exhalauit. Expectabat enim puer foris cum cereo dominum egreſſurum. Iamq; aduenerat lux, & ſatelles eius, id eſt, alius presbyter, mittit nuncium, dicens: Veni, nè tardaueris: vt quæ die heſterna nobis conuenerant, pariter expleamus. Sed cùm reſponſa dare differret exanimis, eleuato puer velo oſtij, reperit dominum ſuper ſellulam ſeceſſus defunctum. Vnde indubitatum eſt, non minoris criminis hunc rerum eſſe, quàm Arrium illum, cui ſimiliter in ſeceſſu fuerunt interna depoſita, per partes inferiores egeſta: quia nec illud ſine hæreſi poteſt accipi, vt in Eccleſia non obediatur ſacerdoti Dei, cui ad paſcendum oues commiſſæ ſunt: & ille ſe ingerat poteſtati, cui neq; à Deo, neq; ab hominibus aliquid eſt commiſſum.

Hinc

IV. HINC beatus sacerdor, vno adhuc manente nihilominus inimico, suæ restituitur potestati. Factum est autem post hæc, vt accedente febre, ægrotare cœpisset: qui rogat suos, vt eum in Ecclesiam ferant. Cumque illuc illatus fuisset, conueniebat ad illum multitudo virorum ac mulierum, simulque etiam & infantium, plangentium atque dicentium: Cur nos deseris, pastor bone, aut cui nos quasi orphanos derelinquis? Nunquid erit nobis post transitum tuum vita? nunquid erit postmodum, qui nos sapientiæ sale sic condiat? aut ad Dominici nominis timorem talis prudentiæ ratione redarguat? Hæc & his similia populis cum magno fletu dicentibus, tandem sacerdos spiritu in se sancto influente, respondit: Nolite timere, ô populi. Ecce frater meus Aprunculus viuit, & ipse erit sacerdos vester. Qui non intelligentes, putabant eum loqui aliquid in ecstasi. Quo migrante, presbyter ille nequam, alter ex duobus, qui remanserat, protinus omnem facultatem Ecclesiæ, tanquam si iam Episcopus esset, inhians cupiditate, præoccupat, dicens: Tandem respexit in me Deus, cognoscens me iustiorem esse Sidonio, largitusque est mihi hanc potestatem. Cumque per totam vrbem superbus ferretur, adueniente die Dominico, qui imminebat post transitum viri, præparato epulo, iussit cunctos ciues in domo Ecclesiæ inuitari, despectisque senioribus, primus recumbit in toro. Cui offerens pincerna poculum, ait. *Prædicit successurũ sibi Aprunculum, & abit è vita.*

V. DOMINE mi, vidi somnium, quod si permittis, edicam. Videbam hac nocte Dominica: & ecce erat domus magna, & in domo erat thronus positus, in quo quasi iudex residebat, cunctis potestate præstantior: cui assistebant multi sacerdotum in albis vestibus, sed & promiscuæ populorum turbæ innumerabiles. Verùm cum hæc trepidus contemplarer, vidi inter eos beatum adstare Sidonium, & cum presbytero illo tibi charissimo, qui ante hos paucos annos de hoc mundo migrauit, attentè litigantem. Quo deuicto, iubet Rex, vt in imis carceris angustiis retrudatur. Ablatoque isto, contra te iterum suggerit, dicens te in eo scelere, propter quod prior ille damnatus fuerat, fuisse participem. Vetùm vbi iudex, quem ad te transmitteret, solicite cœpit inquirere, ego me inter reliquos occulere cœpi, & à tergo statui, tractans apud memetipsum, ne fortè ego, qui nefas sum homini, mittar. Dum hæc mecum tacitus voluerem, amotis omnibus, remansi solus in publico: vocatusque à iudice, propius accedo. Cuius virtutem atque splendorem contuens, cœpi hebes effectus titubare præ metu. Et ille: Ne timeas puer, inquit, sed vade, die presbytero illi: Veni ad respondendum causam: quia Sidonius te accersiri deprecatus est. Tu verò ne moram facias ad eundum, quia sub grandi testificatione mihi præcepit Rex ille hæc loqui, dices: Si tacueris, morte pessima morieris. Hæc eo loquente, exterritus presbyter, elapso de manu calice, reddidit spiritum, ac de recubitu ablatus mortuus, sepulturæ mandatus est, possessurus infernum cum satellite suo. Tale iudicium super contumaces clericos Dominus in hunc prætulit mundum, vt vnus Arii sortiretur mortem, alius, tanquam Simon magus Apostoli sancti oratione, ab excelsa arce superbiæ præceps allideretur. Qui non ambiguntur pariter possidere tartarum, qui simul egerunt nequiter contra sanctum Episcopum suum. *Visio pincernæ presbyteri cuiusdam nequam, & æmuli S. Sidonii.* *Eu etiam alterius presbyteri terribilem mortem.*

VI. INTEREA cum iam Francorum terror resonaret in his partibus, & omnes eos amore desiderabili cuperent regnare: sanctus Aprunculus, Lingonicæ ciuitatis Episcopus, apud Burgundiones cœpit haberi suspectus. Cumque odium de die in diem cresceret, iussum est, vt clam gladio feriretur. Quo ad eum perlato nuncio, nocte à castro Diuionensi per murum demissus, Aruernos aduenit, ibique iuxta verbum Domini, quod posuit in ore sancti Sidonij vndecimus datus Episcopus. *S. Aprunculus, cædem sibi paratã fugiens, fit Episcopus Aruernorũ.*

MARTYRIVM SS. CLAVDII, ASTERII, ET NEONIS, ITEMQVE DONVINÆ ET THEONILLÆ, EX MS. CODICE, CVI VETVSTA MARTYROLOGIA ADSTIPVLANTVR. ANN. 280.

I. DELATI sunt ad iudicem à nouerca Claudius, Asterius, & Neon, quod essent Christiani, deos iniuria afficientes; atque etiam Donuina, & Theonilla eiusdem criminis reæ sunt constitutæ: omnesque vincti in carcerem truſi sunt vsque ad aduentum Proconsulis Lysiæ. Cum autem Proconsul circumiret prouinciam, factũ est vt perueniret Ægeã, vbi sedens pro tribunali dixit: Adducantur examini meo Christiani, qui huius vrbis magistratui traditi sunt ab officio. Eulalius Cõmentariensis dixit: Iuxta præceptũ tuum, domine, quos huius vrbis Magistratus cõprehendere potuit Christianos, offert tres pueros fratres, & duas fœminas, atque infantulum. Ex iis vnus astat in conspectu claritatis tuæ. Quid de eo præcipit nobilitas tua? Lysias Præses dixit: Quis diceris? Respondit ille: Claudius vocor. Lysias Præses dixit: Noli florem iuuentutis tuæ per amentiam perdere: sed accede, & sacrifica diis, quemadmodum iussêre Augusti domini nostri: vt possis parata tibi tormenta vitare. Claudius ait: Deus meus his sacrificiis opus non habet: eleemosynis potius & vitæ sanctimoniâ delectatur: Dij autem vestri impuri dæmones sunt, & lætantur eiusmodi sacrificiis, qui ea facientibus æternum supplicium parant: nunquam ergo poteris persuadere, vt eos colam. Lysias dixit: Ad virgas iste aptetur: non enim alia via poterit eius stultitia superari. Claudius ait: Si etiam grauiora his quæ astant, tormenta admoueas, me quidem nihil lædes, tibi verò æternum supplicium præparas. Lysias Præses dixit: Domini nostri Imperatores iusserunt, vt Christiani dijs sacrificent, si qui id nolunt, eos puniri volunt: pollicentur autem facientibus honores. Claudius dixit: Dona illorum ad modicum tempus durant, Christiana vero confessio æternam gloriam parat. Tunc Proconsul mandat eum suspendi in equuleo, & eius pedibus flammas admoueri, particulas quoque ex eius calcaneis præcidi, atq; illi offeri. Claudius ait: Qui Deum timent, nec ignibus, nec alijs tormentis possunt superari, quæ sciunt tibi proficere ad vitam sempiternam. Lysias Præses dixit: Vngulas admouete. Claudius dixit: Mihi hoc propositum est, vt doceam te dæmonum causam agere, mihique hæc prodesse, tibi verò exitium æternum afferre. Dixit Proconsul: Testulis eum scindite, & faces ardentes adijcite. Claudius ait: Ignis tuus & tormenta mihi conferunt ad salutem, talis est conditio nostra, vt sic patientes vitam æternam consequamur. Lysias dixit: Deponite, & in carcerem ducite, & alium adhibete. *Claudius sistitur coram Lysiã.* *Virgis cæditur.* *Claudii tormenta.* *Memorabilis Claudii sententia.*

II. EVLALIVS Commentariensis dixit: Quemadmodum præcepit potestas tua, Asterius astat frater secundus. Lysias Proconsul dixit: Tu me audi, sacrifica diis: scis quæ supplicia impios maneant. Asterius dixit: Non faciam, quia colo vnum Deum, qui fecit cœlum & terram, qui iudicaturus est viuos & mortuos: vt hunc colerem, & non deos, docuerunt me parentes mei. Lysias dixit: Parate equuleum, & vexantes vngulis latera eius, dicite: Vel nunc crede, sacrifica diis. Asterius ait: Frater sum illius qui paulò ante tortus est, eadem est communis mihi cum illo Christi confessio: fac quod potes in manu habes corpus meum, animam autem non similiter. Lysias dixit: Sumite vngulas, ligate pedes, extendite, cruciate. Asterius dixit: Stulte agis: non mihi, sed tibi paras tormenta. Lysias ait: Sternite pedibus carbones ardentes, virgis verberate & neruis. Asterius dixit: Agite, agite, nullum sit membrum absque martyrio. Lysias dixit: Deponite, custodite eum cæteris, adducite tertium. *Asterii cruciatus.* *In equuleo torquetur.* *Pedes eius vruntur corpus immaniter flagellatur.*

III. ADDVEITVR Neon. Dixit Lysias: Fili obtempera, sacrifica diis, vt hæc non patiaris. Neon respõdit: Dij non sunt, nec aliqua est illis potestas: tu colis qui nullam vim habent, ego vero Deum cœli adoro. Lysias dixit: Frangite cerui cem eius, & dicite voce præconis, Noli blasphemare deos. Neon ait: Non blasphemat qui loquitur vera. Lysias dixit: Extendite in eculeo, carbones adijcite, verberate, & conscindite. Id cum factum esset, Neon ait: Quod mihi vtile est, *Passiones Neonis.*

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tres fratres crucifiguntur.

ſcio, quod animæ meæ prodeſt, id faciã, nec poſſum ab hac ſententia remoueri. Lyſias intrograſſus, obduxit velum: & poſt exiens, ex tabella recitauit ſententiam, dicens: Claudius, Aſterius, Neon fratres Chriſtiani, deos blaſphemantes, & ſacrificare renuentes, ante atrium Crucis affigantur, & corpora eorum auibus laceranda relinquantur. Et ſubiecit: Curent hæc Claudius Commentarienſis, & Archelaus ſpiculator. Anteq̃ aũt ducerentur, recepti ſunt in cuſtodiam. IV.

Donuinæ martyrium.

PERDVCTA eſt à Commentarienſi Donuina, dixitq; Eulalius Cõmentarienſis: Aſtat Donuina. Lyſias ait: Vide mulier, qui ignes & quæ tormenta parentur tibi: ſi ergo vis illæſa abire, offer diis libamina. Donuina reſpondit: Non faciam, ne in ignem æternum & tormenta perpetua incidam: Deum colo & Chriſtum eius, qui fecit cœlum & terram, & quæ in eis ſunt. Dij veſtri ex lapide & ligno ab hominibus fabricati. Lyſias dixit: Veſtibus nudatam extendite, & omnia eius membra virgis laceratæ. Cum verberaretur, Archelaus ſpiculator ait: Per ſublimitatem tuam, Donuina iam extincta eſt. Lyſias dixit: Iactetur corpus eius in profundum fluminis.

Theonillæ certamen egregium.

EVLALIVS Commentarienſis ait: Theonilla adeſt. Lyſias ait: Vidiſti mulier, quæ ſupplicia & quæ flammæ V. afflixerint eos qui non parauerunt: quamobrem da honorem diis, & ſacrifica, vt poſſis ab his pœnis liberari. Theonilla reſpondit: Ego illum timeo, qui poteſtatem habet animam & corpus mittere in gehennam ignis, qui crematurus eſt eos qui deficiunt à Deo & colunt dæmones. Lyſias dixit: Contundite alapis faciem eius, proſternite, ligate pedes, & fortiter excruciate. Theonilla dixit: Bonum ne tibi & æquum videtur, mulierem ingenuam his afficere tormentis? tu ſcis, non latet Deum quod agis. Lyſias dixit: Suſpenſam capillis cædite & in faciem. Theonilla exuta veſtibus dixit: Non te pudet me denudâſſe, cum in me etiam matrem tuam & vxorem eiuſdem ſexus affinitas dedecore? Lyſias dixit: Habes virum, an vidua es? Theonilla dixit: Vidua ſum iam ab annis viginti tribus, & propter Deum meũ ſic permanſi, ieiuniis, vigiliis, & orationibus vacans propter Deum, quem cognoui poſtquam immunditiis renunciaui. Lyſias dixit: Radite caput eius nouaculis, vt amplius erubeſcat: cingite rubo ſilueſtri, extendite ad quatuor palos, & corpus totum verberate, ſed & carbones ſuper ventrem imponite, atque ita conſumatur. Quod cum feciſſent Eulalius Commentarienſis & Archelaus ſpiculator, dixerunt: Domine, iam mortua eſt. Lyſias ait: corpus eius inſuite culeo, & projicite in aquas. Eulalius Commentarienſis & Archelaus ſpiculator dixerunt: Ita fiet, & factum eſt. Paſſi ſunt ſancti

Is annus eſt ann. Chriſti 28.

Martyres apud Ægæam ſub Lyſia Proconſule, decimo Calendas Septembris. Diocletiano & Ariſtobulo Conſulibus, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſæculorum, Amen.

ANN. 40.

DE S. TIMOTHEO ET APOLLINARE MARTYRIBVS, PER D. GREGORIVM ARCHIEPISCOPVM TVRONENSEM, DE gloria martyrum cap. 54.

23. AVG.

Vides quod olim in honorem Sanctorũ eccleſiæ ædificabantur.

Miraculũ.

TIMOTHEVS & Apollinaris apud Remenſem vrbem, conſummato martyrio cœleſtia meruerunt, quo- I. rum reliquias quidam ædificata in eorum honore baſilica deuotus expetiit. Pontifex vero qui aderat, cum honore per presbyterum dirigit. Cumque iter ageret, mulier importuna, & credo indigna merito, in via procedit, ſalutatoq; presbytero, deoſculatur linteum, quo ſacræ tegebantur fauillæ, rogat ſibi de his aliquid cõdonari. Tunc presbyter diu dubitans, & tribuere differens, victus tandem ab improbitate eius, dimiſit ei particulam, aſcendenſque ſonipedem iter expedire cœpit iniunctum, & percutiens vtraq; equi latera, nequaquam poterat promoueri. Ipſe verò grauatus erat vt vix caput valeret erigere. Intelligens autem martyrum ſe virtute teneri, pœnitentia motus, vtiliter recepit quod negligentia intercedente largiri præſumpſit, reſtitutoq; in capſa quod abſtulerat, abire permiſſus eſt.

ANN. 40.

IOSEPHI HVMILIS ET MINIMI LAVDATIO IN SANCTVM APOSTOLVM BARTHOLOMÆVM. HABETVR IN SIMEONE METAPHRASTE.

AVGV. 24

Bartholomæus piſcium piſcator.

Electio eius ad Apoſtolatum.

HVIVS concionis author, & diei feſti iucunditatem ſpiritualem nobis afferentis hilaritas, eſt B. Apoſtolus Barthol. qui cum diuinus ſit Apoſtolus, & luminis ſplendore, puriſq; S. Spiritus fulgoribus tantum illuſtretur, quantũ verbis explicari non põt: nobis ét lumen ſuggerit, qui ſacram & glorioſam eius memoriam celebramus. Age igitur diuinis vocibus illũ collaudantes q̃ maxime poſſumus, diuina ipſius narratione delectemur, & laudationibus honoremus virum, quouis honore ſuperiorem. Laudemus Apoſtolum, à Deo ipſo laudatum. Beatum prædicemus eum, qui ſemper beatus eſt. Eius gloriam celebremus quem extulit diuina gloria. Videamus quiſnam antè fuerit, & qualis poſtea euaſerit, quemadmodum qui prius idiota erat, & pauperem vitam agebat, omni ex parte ſapiens effectus, & omnium bonorum diuitiis ornatus fuerit: quemadmodum è terreſtri cœleſtis euaſerit, è minimo maximus, & ex piſcium piſcatore, hominum piſcator factus ſit.

ITAQVE cum Deus ipſe homo factus, propter miſericordiæ ſuæ viſcera noſtrũ corpus geſtaret, & diſcipulorum II. delectum haberet, is, inquam, qui prænouit omnia, priuſquam generentur, celebertimũ Apoſtolum Bartholomæum delegit, amicumq́, ſibi verum & fidelem cooptauit. O diuinæ vocationis præſtantiam, ô magnam & ſingularem felicitatem, ô qualem hic inuenit magiſtrum, qui maximis myſteriis eum initiauit, & ſapientem effecit: ô beatam illam animam, dignam habitam, quæ cum Deo verſaretur, cum Deo & omnipotente Domino cibum ſumeret, & ſacra doctrina, orationem & facultatem omnem ſuperante, inſtrueretur.

Res à S. Bartholomæo præclare geſtæ.

POSTEA verò, quam Magiſtrum ſuum in Cruce ſuffixum, eundemq́; ſepultum, & poſt reſurrectionem ad cœlos III. aſcendẽtem vidit, & ſanctiſſimi ſpiritus dono æque, ac reliqui Apoſtoli, donatus eſt, tanq̃ generoſus aliquis miles, validiſſimis armis vndiq́; munitus, aduerſus hoſtile bellũ proſiluit. & ipſos quidẽ hoſtes validiſſime percuſſit, his verò, qui ad vitam ipſam venire ſtudebant, ſalutẽ conciliauit. Tetendit orationis ſuæ retia, & gentes ipſas profundo ereptas, illas quidem captiuas, ſed ad vitam tñ ductas, conſeruauit: euertit idolorum templa, & Dei Eccleſias erexit: humana corda in ſterilitatem cõuerſa, cœleſtis doctrinæ aratro renouauit: eaq́; ita excoluit, vt tanq̃ feraces campi, fructũ ferre poſſent: accendit miraculorum facem, & affectuum humanorum caliginem profugauit: in quaſcunq; partes permeabat, velut ſtella quædam iuſtitiæ ſolem prædicans, illuſtremque fulgorem emittens, fallaciæ tenebras deſtruebat: & oratione quidem dæmones ipſos fugabat, precibus autem morbos inſanabiles curabat, leproſos mundos faciens, cæcis viſum reſtituens, claudos ad currendum expeditos reddẽs, corda denique & animos imbecilliores confirmans.

Prædicat Hierapolicum Philippo.

Non vipeꝛã coluiſſe Hierapolitanos, ſed alios Deos notat ex Euſebio 3. de prępar. Euangel. c. 4 Baron ann. 14. §. 3.

ERAT vna cum Bartholomæo & B. ille Apoſtolus Philippus, quo cũm multo tempore diuinum Euangelium IV. prædicauit. Hi cum in vrbẽ Hierapolim veniſſent, cui prius nomẽ erat Ophioryme, multas ærumnas, & cruciatus non mediocres ſuſtinuerunt, cum eius ciuitatis homines violenti eſſent, & valde inhumani: quippe qui viperã colere conſueuerant, venenũ peſtiferũ & lethale, tanq̃ fructum aliquẽ percipiẽtes. Illi cum diuinos Apoſtolos vidiſſent, dicebãt nouũ quendã Deum ab illis nunciari, & à vetere cultu ipſos auerti, atq́; à paternis traditionibus abalienari. Quamobrẽ cum manus in eos iniecíſſent, admirãdę ſanctitatis virũ a Apoſtolũ Philip. cruce cõdemnauerũt: Diuinus aũt Barthol. inſtar alicuius bouis aratoris, à ſuo cõpare ſeparatus ingemiſcebat, ac lamentabatur q̃dẽ, ſed nõ deſinebat tñ ſuauẽ illũ ſulcum ducere, qui animarũ agricolæ Deo vberes fructũ allaturũ eſſet: quinimò ita vt cõſueuerat, huc atq́; illuc obibat,

a S Philip crucifigitur

fidei

fidei sermonem disseminans, prauam zizaniam euellens, & quicquid salutare ijs esset, qui eum suscipiebant, diligenter declarans. O beatos illos pedes, Euangelicis gressibus speciosos factos, & ad infinitarum animarum adeptionem recta via progredientes: ô linguam illam diuinam, ex qua salutaris potus effluxit, qui ab impietatis æstu multos liberauit: ô manus, quæ violentos hostes expugnârunt, & animas ipsas è diaboli manibus eripuerunt: ô diuinos & illustres oculos, per quos multorum oculi patefacti sunt, qui erant perfidiæ tenebris obscurati.

V. Cvm igitur regiones illas ita peragraret, venit ad vrbem quandam: cuius ciues cùm idolorum superstitione liberâsset, ab eius loci Præside crucis supplicio & ipse condemnatus est. Ad quam dum beatus ille accederet, totus gaudio perfusus: Salue, inquit, Crux, per quam humanum genus gaudio affectum est. Salue, eius Crucis imitatio, per quam mortem dissoluit, & mortales ipsos immortalitate donauit, Salue Crux, in quam cum Christus ascendit, terrenos homines cœlestes effecit. Salue Crux, quæ mihi hinc migranti vehiculum effecta es, quo ad cœlos perduci possim: quæ denique mei præceptoris imitatorem me feciſti. Ad te ascendo, neque moram duco: am enim tempus meum completum est. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: opus, quod mihi Christus magister meus tradidit, perfeci. Hæc cum dixisset, & Deum precatus esset, rogauit carnifices illos, vt verso in terram capite, in cruce suffigeretur: nec rectus, quemadmodum eius magister, in crucem ageretur: ita & in ipsis cruciatibus suam in magistrum reuerentiam conseruabat. Quin etiam in cruce suffixus, cum fratribus loqui non destitit, quoad sanctissimam illam animam Deo tradidit. Cuius ascensum Angeli applausu exceperunt, aër purgatus est, & diuinorum Apostolorum chorus exultauit.

Similiter & S. Bartholomæus versso tamen in terram capite vt S. Petrus. Vide Baron. in notis ad Martyrologium 25. Augusti.

VI. Cvm vero multum temporis præteriisset, eius regionis Tyranni, vitæ prauitatem exercentes, & multorum deorum ebrietate debacchantes, cum viderent loculos illos, in quibus beati Apostoli Bartholomæi reliquiæ conditæ erant, splendida quædam & illustria miracula edere, & eos à morbis liberare, qui eo accedebant, prauum consilium & suo proposito dignum iniërunt. Venite, inquiunt, in profundũ mare corpus hoc demergamus. Sed, ô miseri, eiusne corpus in mare demergetis, qui profundum illum draconem in altum demersit, qui salutaris aquæ fontem aperuit, & abundè cælestia dogmata hominibus impertiuit: Venite, inquiunt, mari obruamus. Eumne vos obruetis, qui veritatem antea obrutam detexit, & infidelitatis falsedinem exterminauit? Venite, inquiunt, & temerarium furorem effundentes, in maritimas vndas hoc corpus proijciamus, ne ex eo, tanquam è rationali aliquo flumine, salus ad eos defluat, qui morborum angustiis comprimuntur.

Demergitur eius sanctum corpus in mare

VII. Hæc cum dixissent, quod cogitârant, aggressi sunt, & vna cum quatuor aliorum martyrum loculis, beati Bartholomæi reliquias in mare deiecerunt. Martyres autem illi glorioſi, Apostolum Bartholomæum valde inclytum, duo à dextera, & duo à sinistra parte, medium habentes, Pontum ipsum sine fluctuatione aliqua trâsmittebant. Cumque ad Bosphorum Thracium in Propontidem venissent, Hellesponti angustias transiêrunt: deinde transmisso Ægeo & Ionio mari, ad Siciliam applicuerunt: & Syracusas ad sinistram derelinquentes, atque Occidentem versus tendentes, ad insulam Liparim peruenerunt. Itaque celeberrimus ille Apostolus ad eam insulam deductus est. Diuini autem illi martyres cum id compleuissent, quod Deus voluerat, quam celerrime rediêrunt in eam viam, in quam vnumquemque diuina prouidentia direxit. Statim autem is, qui Ecclesiam Liparis Insulæ gubernabat, per diuinam reuelationem didicit, Christi Apostolum ad maris litus appulisse.

Vt eius reliquiæ in Liparim venerint.

VIII. Erat eius Ecclesiæ gubernator Agatho ille, cuius gloria longè latéque apud omnes celebrabatur. Cum ille igitur properâsset, & loculos ad continentem appulsos vidisset, stupore & gaudio repletus, summa voce: Bene, inquit, quod huc venisti, vt portus salutaris, ad eos, qui pelagi fluctibus periculosis agitamur. Bene quod venisti, diuinum Spiritus paracleti flumen, ex quo veritatis aquæ scaturiunt, & pietas multa redundat. In mari viæ tuæ, & semitæ tuæ in aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur. Veni, & animas nostras irriga, affectuum nostrorum feruorem reprime, cordium ianuas patefactas gratiarum tuarum muneribus repleas. Hoc à te Liparis insula supplex petit, quam habitare voluisti. Hæc, inquam, Insula his verbis te alloquitur: Tu, qui multo lumine illustris es, & illius diuini Orientis vere amicus, quomodo factum est, vt talis tantusq; apud meæ paupertatis Occidentem diuersatus sis, ab Orientis partibus commotus, & per maritimos sinus nobis ostensus? Dives facta sum, quæ antea paupertate laborabam, thesaurum magnum hodie sum consecuta: neque vlla in re Roma illa ipsa vrbe decantata, beatos Apostolos Petrum & Paulum habitatores tenente, inferior ego sum: Bartholomæum enim habitatorem possideo. Omnes insulæ mihi gratulemini, omnes vrbes, quæ vbique estis, mecum vnà exultate. In vobis multorum sanctorum corpora posita sunt: mihi satis est vnus pro omnibus.

Agatho Episcopus Liparimens excipit sanctorum reliquias

Psalm 76.

IX. Sed, ô beatissime, & diuinis Angelis par factus Apostole, quis tua præclara facta pro dignitate laudaret? Quis pericula, pro Christo à te suscepta, enumerare posset? Quæ cùm quotidie subires, à tristibus periculis mortales liberâsti. Tu vere sal illud es, quod corda illa, quæ euanuerant, atque insipida euaserant, condiuisti, & insciliæ salsedine purgata, putredinem ex multorum deorum superstitione contractam, expurgâsti. Tu es rationale illud flumen, ex diuina sede profectum, iũcorum plenum torrentem abluens, Ecclesiæ vero sulcos replens, prauitatis riuos exsiccans, ipsius denique terræ faciem irrigans. Tu es sagena illa solidissima, quæ rationales pisces, in erroris profundo natantes, comprehendisti, eosque supernæ illi mensæ obsonium obtulisti. Tu es aureum illud candelabrum, in quo paracleti Spiritus ignis, tanquam fax quædam, aduenies, multiplicis vitij zizania combussit, & diuinæ cognitionis splendorem emisit. Tu es diuini Solis lucidus radius, qui à summo cœlo vsque ad extremum percurrens, & erroris tenebras imminuens, & iis, qui sedebant in vmbra mortis, hoc est in malis lethalibus, effulgens, per lauacrum regenerationis, Dei filios, mortales homines effecisti. Tu es preciosus ille lapis, ab angulari lapide illo missus, in quo Ecclesiam Christus ipse ædificauit, quæ nullo vnquam tempore quassari aut concuti poterit. Tu es purissimum illud aurum, & cœlestis Dei pretiosissimum munus, lucis columna, Ecclesiæ fundamentum, Spiritus sancti diuersorium, magniloquentiæ præco, aquila in altum volans, suaue canens luscinia, cœlestis cicada, Angelus denique in humano corpore versans, aurea columna, stella lucidissima, florens paradisus, Spiritus sancti myrothecium, ægrotantium medicus, diuinæ gratiæ tuba, vitis fœcundissima, olea fructifera, fluctuantium portus, peccantium patronus, defessorum recreatio, oppressorum refugium, miraculorum fons, dæmonum profugatio, Apostolorum gloria, Angelorum ciuis, qui Prophetis sublimior, & martyrum consors fuisti, eius denique gloriæ, quæ reuelanda est, particeps, sempiternorum bonorum hæres, mundi lumen, omnium (vt summatim dicam) bonorum thesaurus.

Matth. 5.

Eximia S. Bartholomæi præconia.

X. Itaqve salue, Bartholomæe, illius magni tonitrui fulgur, quod in tota mundi huius apparuisti, & idolorum insaniam ac noctem extinxisti. Salue, Bartholomæe, ille Spiritus sancti calamus celeriter scribens, qui legem in tabulis cordis pulcherrimè descripsisti: Legem, inquam, illam non veterem, sed valde nouam. Salue Bartholomæe, potentis Verbi sagitta acutissima, quæ hostium corda vulnerâsti, dæmonum peraërem vagantium turmas percussisti, & mortalium animas vitio vulneratas, sanas effecisti. Salue, Bartholomæe, qui idolorum templa solo adæquâsti, & homines ipsos viuentis Dei templa reddidisti. Salue Spiritus sancti gladius, qui alienigenarum turmas sermonis acie, & omnes mentes ad Christi obedientiam captiuas duxisti. Salue concinna sancti Spiritus paracleti cithara, rationalis

Psalm. 44.

tibia, Christi instrumentũ, quòd cœlestia dogmata nobis cecinisti, & prauæ impietatis modulationes confudisti, Salue cœlum perpulchrum, diuinis splendoribus illustre, in quo ille sol iustitiæ requieſcit, & orationis dux, quo tu innixus, fallaciam omnem euertisti. Te quidem laudationibus extollere vellem, sed rerum multitudine confundor, & dictionis infirmitate opprimor: nam vel hi, qui oratoria facultate maximè præstant, inferiores sunt, quam vt te laudare possint: neq; quisquam est: qui pro dignitate laudes tuas narrare valeat. Tuis igitur precibus Deum ipsum nobis propitium facias, & peccatorum perturbationem, qua vexamur, sedare velis, quique tuum diem festum recolimus, nobis omnibus delictorum veniam, & cœlestis gaudij participationem tuis orationibus impetres, in Christo Iesu Domino nostro: cui gloria cum patre & Spiritu sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Inuocat author S Bartholomæũ.

Sacrum corpus S Bartholomæi Apostoli ex Liparitana insula circa annum Domini 832. translatum est Beneuentum. Capto verò postmodum Beneuento, Otho II. Imperator B. Apostoli ossa inde asportauit, ac Romæ in Licaonia insula in tumba porphyretica collocauit anno Domini 983. cogitans eadem per Tyberim & mare in terram suam deportare, sed eo breui vita exempto pretiosus thesaurus Romæ remansit, vbi pia fidelium veneratione honoratur. Vide Baron. in notis ad Martyrolog. 25. Augusti.

AN. 640. *VITA S. AVDOENI EPISCOPI ROTHOMAGENS. CVIVS ETSI MS. IDEMQVE PERVETVSTVS CODEX AVTHOREM NON EXPRIMIT, puto tamen eam esse, quam scripsit Anno salutis 956. Fridegodus S. Odonis Diaconus. Stylum in gratiam Lectoris passim nonnihil correxit F. Laurentius Surius.*

AVGV. 24 Diuersa dona sanctorum hominum.

CONDITOR mundi omnipotens Deus, sicut sphæram cœlestem multis, sed diuersis, distinxit sideribus: ita Ecclesiam adhuc in terris peregrinantem, quasi quibusdam luminibus illustrare non desinit: In quibus alij miraculis coruscant, alij doctrina salutari quasi pluuia corda piorum irrigant: plerique per martyrij gloriam rubent instar rosæ: non pauci virginitatis integritate candent vt lilium: Hos prudentia prudentes, illos iustitia iustos, alios fortitudine fortes, nonnullos temperãtia temperantes reddit. Vnum tamen vinculum charitatis eos omnes, & sibi inuicẽ, & suo conditori coniungit & sociat: per quam & singularia vniuersorum, & vniuersa fiunt singulorum: & sicut hortus, diuersis herbarum vel aromatum generibus consitus, odorem suauissimum longè latèque diffundit: ita isti Deo & hominibus, virtutibus suauiter redolentes, dicunt: Christi bonus odor sumus Deo, & illud: Aliis quidem sumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. In qua sanctissima Dei Ecclesia beatus Audoenus antistes, quasi quædam splendidissima stella, vel solidissima columna, vel etiam candidissimum lilium emicuit. Siquidem populos doctrinæ suæ radiis illuminauit, contra omnes impetus diabolicæ atque hæreticæ prauitatis vt columna immobilis stetit, vt lilium virtute castitatis enituit. Tum etiam honore virtutis insignis, pudoris admiratione laudabilis, dignitate præclara excelsus, humilitate lucidissima submissus fuit. Vitia denique, quibus humana vexatur fragilitas, patientiæ virtute calcauit, inanes curas procul abegit, animi motus validis constantiæ habenis ceu athleta insignis, mirabiliter compressit. Gemino namque certauit agone, quando & ciuibus suis verbum immortalitatis semper abundè suppeditauit, & saluti animæ suæ perpetuo consulere non destitit: tanto proinde nunc clarior & gloriosior apud Dominum, quantò prius in certamine fortior. De cuius egregia vita vt aliquid digne stylo exarare possimus, inuocanda nobis est summa maiestas sanctæ & individuæ Trinitatis: vt quæ brutæ quondam asellæ id præstitit, vt humana posset voce loqui, nobis sensuum verborumque copiam tribuat ad enarranda munera diuina.

2. Cor. 2.

Num. 22.

S Audoeni patria.

Parentum eius religio & integritas.

Galat. 6.

TEMPORIBVS Clotarij clarissimi principis, filij Chilperici Regis Francorum, anno plùs minùs vicesimo regni eius, pago Suessionico, quinque milliaribus ab ipsa ciuitate distante, eo loco, quem Sanciacum vocant, orti sunt tres venerabiles viri, ex vno semine nobiles in sæculo geniti, & gratia omnipotentis Dei cælitus illuminati: puta, Ado, Dado, & Rado. Nati sunt autem patre Authario, matre verò Aiga. Cum essent autem nobilissimi carnis origine, fuêre nihilominùs erga Christianæ religionis deuotionem perquam studiosi. Cuncta enim, quæ possidebant siue in fandis, siue in diuitiis, in hospites, in pauperes, in peregrinos, in monachos summo studio conferebant: operantes quidem, vt Apostolus docet, bonum in omnes, maximè tamen ad domesticos fidei. Erant ambo fidei integritate puri longanimitatis spe præcipui, charitate non ficti, verbum vitæ aure percipere, & corde retinere, sine fatigatione satagebant, idque ab iis, quorum doctrinam & fidei puritas, & morum sanctitas commendaret. In eorum domo, non vt assolet in quorundam sæcularium conuiuiis, mimorum vel histrionum carmina fœda, sed Euangelica, vel Apostolica, siue Prophetica personabant oracula: illum diem sanctum, illum duxêre solennem, quando aliquem diuini verbi præconem hospitio recipere meruissent. I.

S Columbanus venit in Gallias.

Eius vita habetur 21. Nouemb

* *Materna.*

CONTIGIT autem eo tempore, virum Deo dilectum Columbanum, genere Scotum, cœnobiorum Luxouiensis in Gallia, Bobiensis in Italia fundatorem, ex Hybernia insula in Gallias peruenire: qui relicto paterno solo, parentum domo, cunctisque, quibus mundi amatores pro magno vtuntur, voluntariam paupertatem & salubertimam peregrinationem, pro amore Christi & regni cœlestis arripuit. Cuius viri doctrina vel vita qualis fuerit, qui scire desiderat, ex libro, qui vitam moresque eius ornato edisserit sermone, scire poterit. Accidit autem eisdem temporibus, beatum Columbanum, insignem Dei cultorem, de domo Hagnerici summi consiliarij Regis Clotarij remeantem, ad villam quandam in litore amnis *Matronæ sitam, Vuilciacum nomine, peruenire, ibique prædictum virum illustrem Autharium cum nobili coniuge sua Aiga inuenire. Qui cum virum Dei magno exultantes gaudio suscepissent, & venerabilibus obsequiis ei gratificari studerent: inter cætera salutifera beatorum virorum colloquia, religiosissima materiam dictorum trium puerorum, ad benedicendum, infantulos vero Dei cultori obtulit, obsecrans vt eis beneprecaretur. Videns autem eos vir sanctus, præscius futurorum, secundum piæ matris fidem infantulis benedixit, & prophetico spiritu prædixit eos futuros in Christianæ religionis virtutibus eximios, honoribus & dignitate sæculari claros, in aula etiam regum gloriosos. Nec potuit tanti viri benedictio, cassa vel fortuita vlla ratione putari. Mox ergo, vt pubescere cœperunt, primum Clotario Regi, deinde Dagoberto in cunctis inuenti sunt gratissimi. Sed illi ad cœlestia tendentes, inter pestifera mundi huius negocia, religiosa semper hominum sanctorum consortia amabant: & licet ordine diuerso, at singulos tamen promissionum est effectus consecutus. II.

Prophetia S. Columbani de Adone, Dadone, & Radone

Monasterium Lodariense.

* *Materna.*

NAMQVE primogenitus Ado, cuncta huius mundi obstacula contemnens, semetipsum abnegans, & propriis voluntatibus renuncians, ex Dei beneficio in castris Regis æterni perpetuò militare elegit: monasticamque appetens vitam, mortiferam mundi huius calcauit dulcedinem. Itaque monasterium Lodariense ad *Matronæ fluuium præclare condidit in proprio solo, in quo ad præscriptum regulæ almi patris Columbani viuerent fratres, ad eam rem adiuuante eum beatissimo germano suo Audeono: ditauitque illud rebus & opibus omnibus, atque etiam disciplinis Ecclesiasticis instruxit. III.

RADO

IV. RADO verò, qui extremum natiuitatis ordinem tenebat, thesaurorum regalium summus procurator effectus est: quos ille thesauros iusto dispensans ordine, fideliter & Christianè custodiuit. In ipsis autem sæculi dignitatibus nihilominus fuit sanctæ religioni subditus, erga Dei præcepta iustus & religiosus, dilectione amabilis, eleemosynis largus, in militia prouidus. deniq; iuste ac pie viuendo, in demandatis ipsi palatinis fascibus, fidum ac strenuum sese declarauit.

V. PORRO sanctus Audoenus, cognomẽto Dado, auricularij locum & munus in aula Regis obtinuit: itemq; ad obsignanda scripta vel edicta regia, quę ab ipso conscribebantur, sigillum vel annulum Regis custodiebat. Erat vero sensu profundus, eloquio copiosus, consilio prouidus, iudicio iustus, corporis statura procerus, vultu decorus, & ante omnia in Christi charitate fundatus: Regi vero etiam charus, cunctisq; principibus & optimatibus fuit venerabilis. Ad illius nutum omnia palatij negocia gerebantur: eius consiliis optimates omnes, atq; ipse etiam Dagobertus Rex, ceu diuinis oraculis parebant. Neq; enim vllum erat aliud eius consilium, nisi quod & Regi & populo vtilitatem adferret. Et assidue sane hortabatur Regem, vt Regem omnium Christum, conditorem ac redemptorem suum, sine quo nemo iuste regnat vel imperat, diligendo, timendo, cunctisq; eius mandatis obediẽdo pie coleret: subditorum sibi populorum socium se potius, q̃ dominum existimaret, subiectis parceret, debellaretq; superbos: fines imperij sui ab hostium incursibus strenue defenderet, immo vero, ob abundantiorem Ecclesiæ Christi pacem, eosdem fines etiam proferre ac dilatare contenderet: homines flagitiosos, puta fures, latrones, homicidas, maleficos, hæreticos, cæterasq; infames personas, è regno exturbaret. Admonebat deniq;, vt Ecclesiarum & sanctorum locorum præ omnibus curam gereret, renouandorum & construendorum cœnobiorum studio insisteret: pauperibus, peregrinis, viduis, omnibusq; necessitatem patientibns pie subueniret: hoc dicens iustũ esse, vt cunctorum, qui eius ditione tenerentur, necessitati condoleret. Rex vero Dagobertus aurem viro Dei libenter in omnibus, quæ hortabatur, accomodabat: atque eam ob rem & cunctis hostibus fuit fortior, & omnibus Francorum Regibus, qui ante ipsum regnauerant, felicior. Nam per id tempus nobilissima sanctorum virorum examina, instar apum inclyta Francorum regio protulit: quorum mellifluo collegio idem vir Domini Audoënus apocrisarius Regis, velut splẽdidissimum sidus, magnus Christi miles in Ecclesia quandoq; futurus, iam emicabat. Vnde non est mirum, si ille Rex, malorum infestatione submota, ponendis hinc inde præsidiis pacis, tanta est vsus prosperitate, qui tam prudenti silentiario potiebatur.

Audoenus est Regi Dagoberto à secretis. Itemque eius scriba seu Cancellarius. Optime admonet eundem Regẽ.

Hæretici, homicidæ, latrones & alii flagitio si homines è medio tollendi.

VI. FLOREBAT verò in aula Regis etiam beati viri sodalis Eligius, virtutum sanctitate mirandus, quem haud secus atq; animam suam diligebat: eratq; eis amor vnus, cor vnum & anima vna: pariq; intentione sub habitu adhuc sæculari æterno Regi militabant, ambo fide Christiana firmissimi, ambo Euangelica doctrina repleti. Ab eis omnes Francorum proceres capiebant exempla Christianæ religionis, ab eis hauriebant monita doctrinæ salutaris. Nouerant illi animarum salutem & patriæ cælestis beatitudinem & dulcedinem prædicare: & tanquam duo fortissimi milites, paribus armis fidei, Christi Ecclesiæ seruiebant. Eorum arma hæreticæ prauitatis iacula tentare poterant, penetrare non poterant. Etsi autem beatus Audoenus in palatio Regis militari habitu tectus videretur, at tamen ab omnibus ferè monachus potius, quam laicus habebatur. Nam sæpissime preciosis vestibus & aureo balteo extrinsecus ornatus, subtus vtebatur cilicio: persistebatq; infatigabiliter in orationibus, in vigiliis, in ieiuniis, in lectione diuina, in excipiendis hospitibus: pauperum verò & infirmorum ministerio pene semper deditus erat. Terrena patria instar exilij ei erat: cælestẽ vt propriam diligebat: illa vtebatur tanq̃ exul, ad hanc ceu auis tẽdebat.

Eligius in aula Regis Audoeni sodalis.

S. Audoenus in aula Regis monachum repræsentat.

VII. ITAQVE in Brigiensis syluæ recessibus Rasbacis fluuioli officinas perlustrans, cunctisq; Dei seruis necessariis habitaculis instruens, in suo patrimonio monasterium supradictæ regulæ, quod Hierosolymam voluit dici, efficaciter construxit: vbi non solum præsentem quietis pacem veris Christi cultoribus, verumetiam certam cælestis visionis requiem suis sectatoribus tum præsentibus, tum posteris feliciter comparauit. Idem vero monasterium opimis possessionibus, ornamentis Ecclesiasticis, libris atq; aliis diuersis rebus, ad Dei seruitium & cultum pertinentibus, deuotus impleuit, & sanctorum monachorum multitudinem illic congregans, Abbatem vnum ex almi patris Colũbani discipulis, virum in disciplinis regularibus apprime eruditũ, Aglium nomine, eis præfecit. Iamq; meditabatur, vt cũctis sæculi dignitatibus reiectis, soli Deo intra monasterij claustra absq; impedimento seruiret: sed resistebant tam Rex, quam optimates omnes eius tam piæ voluntati, dicẽtes debere eum potius plurimorum vtilitati consulere, quam priuatæ suę deliberationi obsequi. Videns ergo vir Deo dilectus, ratione simul & authoritate se cõstrictum, (sciebat enim scriptum omnibus, Potestatibus sublimioribus subditi estote. &, Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari) ab hac intentione ardentem animum ad tempus reuocauit: atq; interim diuina id agente prouidentia, Ecclesiæ Rothomagensis futurus seruabatur antistes, vt eius vrbis ciuibus viam salutis sacris admonitionibus aperiret, imperitosq; populi sensus luculentis exemplis institueret.

Monasteriũ Rasbacense condit.

Abbatem eidem præfecit nomine Aglium.

Rom. 13. *Matt.* 22.

VIII. INTEREA verò defuncto Dagoberto Rege Christianissimo, filius eius Clodoueus in regnum successit: in cuius regni exordio hæresis infanda totum pene fœdauit Orientem: intantum vt ipse etiam Paulus Constantinopolitanus Episcopus, & Alexandrinus quoq; patriarcha, peruerso dogmate corrumperentur. Asserebat enim illa pestis, Dominum nostrum Iesum Christum non veram carnem ex Maria Virgine sumpsisse. Cumq; ea de re à Paulo & cæteris infausti dogmatis assertoribus, cum authoritate etiam Imperatoris *Constantij tertij, nepotis Heraclij, B. Martino Pontifici Romano scripta dirigerentur, vt ipse huic sententiæ assentiret & subscriberet: gustum mortiferæ suasionis summa cum execratione respuit, ita dicens: Etiamsi totus orbis dogmata peregrina & à fide aliena complecti velit, se nec minis cuiusquam, nec blandimentis, nec morte ipsa, à doctrina Euangelica & Apostolica vllo pacto posse auelli. Mox vero ad Regem Francorum legatos mittens, rogat vt viros in fidei puritate fundatos verbo & sapientia prouidos, quamprimum ad se mittat: vt cum illis & totius Italiæ præsulibus, Domino auxiliante, aliquam aduersus tantæ prauitatis venena antidotum adhibere possit. Rex igitur cunctis regni sui sacerdotibus in vnum coactis, quid Legati tanti Pontificis afferant, exponit: iubetq; vt ex semetipsis viros tales eligant, quos ad suscipiendum tantæ rei munus, puritate fidei & verbi sapientia idoneos norint. Tum illi vno animo B. Audoënum cum sancto Eligio ei rei destinandos eligunt. Tanta enim erat in viro Dei Audoëno sapientia, vt quanuis Ordinem sacerdotalem nondum adeptus esset, tamen pene omnibus eius temporis Galliæ vel Franciæ sacerdotibus sapientia anteferretur, vel, vt moderatius dicam, æquaretur Sed obstitit tunc quiddam, ne Romam mitterentur.

Hęresis Monothelitarum.

Execratur istam hæresim Rom. Pontifex Martinus.

** Constantis.*

IX. HAVD multo post tempore quidam ipsius impij dogmatis assertor ex Asia pulsus, in Galliarum ciuitatem Heduam, quæ nunc Augustudunum dicitur, perfidus apostata peruenit. Cumq; in aula Regis Francorum relatũ esset, anguem tortuosum virus horrendum in ea ciuitate iam late vibrasse, multosque ibidem infecisse, ilico synodalem conuentum sacerdotum apud Aurelianensem vrbem adunari iussit: vbi sane beati viri Audoënus & Eligius, illius hæretici versutiis obiectionibus validissimis restitẽre, cunctisque eius argumentis, quibus ceu foueis quibusdam se occulere nitebatur, detectis, omnibus qui illic aderant, mortiferum dogma & vitandum & execrandum, tum manifesta ratione, tum diuina authoritate persuaserunt interim tamen, modestiæ causa, eius victoriæ

Synodo Aurelianensi.

Beatus Saluius Epiſc. & martyr, Audoeni æqualis.

palmam beato Saluio Epiſcopo & martyri, concedentes. Conuictus autem hæreticus, etiam è regni Francorum finibus expulſus eſt. Id vero non contra hunc duntaxat, ſed etiam hæreticos omnes Audoënus facere ſolebat, vt quos in conflictu ſuperâſſet, eos in longinquas regiones confeſtim aufugere compelleret.

SS. Audoenus & Eligius tondentur

X. POSTEA verò tum Regis voluntate, tum multorum religioſorũ hominum, præcipue tñ beatiſſimi Eligij, quem præ cæteris ſingulari amore proſequebatur, conſilio & hortatu, Clerici tonſurã accepit, vno eodemq; tempore, etiam ipſo Eligio viro Dei, comam ponente. Inſtabat porrò quotidie magis atque magis, vt Eccleſiæ fides intemerata conſeruaretur, & à recto tramite nulla prauitate abduceretur. Videns autem Simoniacam hæreſim nimiũ in regno Francorum inualuiſſe, quæ ab impiæ Brunihildis tempore cunctas penè Francorũ polluerat Eccleſias: cœpit ſuadere Regi & cunctis optimatibus, vt patriam ea tabe corruptam, ſalutari adhibita medicina liberarent, nec vlla ratione conſentirent, vt quiſquam ſacros Ordines vel emeret, vel venderet: dicens, tale commercium diabolica fraude repertum, atque idcirco ab Eccleſiaſticæ fidei puritate penitus eliminandum: potiuſque eligendos eſſe ad ſacrorum * Ordinum faſtigia, quos non aurum, ſed fidei ſynceritas, doctrinæ ſuauitas, & morum probitas commendaret.

* *Ordinationum.*

Creatur S. Audoenus Rothomagenſ. Epiſc.

XI. INTEREA temporis defuncto Romano, Rothomagenſis vrbis Epiſcopo veneratione digno, beatus Audoënus conſenſu omnium ad eius Epiſcopatus ſubeundum onus compellitur. Illum enim ſolum ea ſede dignum tam Rex, quam proceres, itemque Clerus & populus, vna voce teſtabantur, quippe cuius & fides, & doctrina, & mores tantæ ſedi ſuſcipiendæ conuenirent. Ille autem, licet humiliter, recuſaret, ſciens tamen, quantum ſit obedientiæ bonum, voluntati propriæ imperium præpoſuit plurimorum. Accepta autem ſede pontificia, non ſtatim auſus fuit ſacrum Ordinem præceps percipere, ſciens videlicet cum quanto periculo, & quibus fluctibus coniuncta ſit neophyti ordinatio: ne in ſuperbiam elatus, in iudicium incidat & in laqueum diaboli. Etſi autem à viro ſancto elatio omnis eſſet alieniſſima, vt tamen poſteris humilitatis exempla relinqueret, tantæ dignitatis gradum improuidè, vt dictum eſt, non ſine quadam trepidatione, ſuſcipere noluit.

1. *Tim.3.*

Prædicat verbum Dei in longinquis locis.

XII. MOX verò penitus valere iuſſis curis palatij, & propria ſede relicta, ob verbum Dei gentibus procul poſitis prædicandum, exulem ſe fecit. Tranſmiſſis namque Sequana & Ligeri fluminibus, cunctos in iis regionibus habitantes lumine verbi ſalutaris quaſi Sol quidam illuſtrauit: in aliis fidei fundamenta ponens, alios in fide confirmans: quoſdam etiam hæreſi deprauatos, ad normam Eccleſiaſticæ fidei reuocans. Cumque in Hiſpanias perueniſſet, reperit populos illic commorantes, iam dudum nimia ſiccitate laborare. Iam enim ſeptem anni fluxerant, quibus nec exiguum pluuiæ ſtillicidium eas regiones irrigârat. Videns autem vir Deo plenus, ſi ea aëris incommoditas diutius perſeueraret, non ſolum periculũ, ſed etiam exitium portendere: gladium iam quodammodo in aëre pendentem, & ad feriendum paratum, auertere ſtuduit. Itaque in preces ſe proſternens, obſecrat omnipotentem Dominum, vt qui quondam Iſraelitico populo propter idololatriam & impiiſſimam Iezabel annis tribus & menſibus ſex cœlum clauſerit, tandemque, orante beatiſſimo Elia, pluuia copioſa reſerauerit: nunc quoque ſuæ miſerationis dona populo, ob ſua peccata iuſte afflicto, largiri dignetur, pluuiaque ſalubri terram ſiccitate ſqualentem irrigare non differat: vti per miraculum foris exhibitum, corda populorum in fide torpentia, in laudem creatoris fortius inardeſcant. Tum verò ſine mora preces viri Dei tanta pluuiæ abundantia conſecuta eſt, tantaque aëris commoditas ſubito reddita eſt, vt penè veterum malorum damna, præſens abundantia compenſare videretur. Cernere tum licebat rorare cœlos, imbres ruere, guttulis vberrimis diſtillare aëra, cœlorum beneficiis atua compleri, ſcatere fontes, agros pingueſcere, fructibus onerari arbores, plantaria exiſtere, campos paſſim veſtiri ſegetibus, colles vinetis affluere, purpuraſcentes proferre oliuas, roſarum liliorumque ſuaues ſpirare odores; denique agricolas, reſumptis viribus, inuencorum fatigare terga. Nec mirum, Deo dilectum virum, inſtar Eliæ clauſum cœlum ſacris orationibus reſerare potuiſſe, quem conſtat, in multis virtutum Eliæ ſectatorem fuiſſe. Virginitatis enim priuilegio floruit, vt Elias: Reges & potentes delinquentes aſpere increpauit, vt Elias: nullius eum neque terrores, neque blandimenta à rectitudinis & iuſtitiæ tramite abducere potuêre, vti nec Eliam: veſtibus ſæpe aſperis vtebatur, vt Elias. Atque ita virtutes beatiſſimi viri plurimis celebrantur locis, & fidei eius meritum per orbem terrarum latè prædicatur. Porrò confirmatis Hiſpaniarum populis in fide verbis & miraculis, ad ſedem propriam iam tandem redire conſtituit.

Septem annorum ſterilitatem auertit ſuis precibus.

3. *Reg.17.*

3. *Reg.21.* 4 *Reg.1.*

Pœna laborantis Dominico die.

XIII. CVM autem reuertendo, per Andegauenſem regionem iter ageret, obuiam habuit pauperculum quendam: qui cum Dominico die contra vſum Eccleſiaſticum opus ſeruile exerceret, atque in mola farinam conficeret, manum, qua lapidem molarem circumagebat, repente aridam & inutilem ſenſit. Nam pollex eius adeo affigebatur ſuperiori illius parti, vt ſanguis inde promanaret: ipſumq; lignum, quo mola verſabatur, inter pollicem & palmam tam ſtrictè tenebatur, vt nullo pacto indè poſſet auelli. Procidens ergo pauper ille ad pedes ſancti viri, miſeriam ſuam lachrymabundus ei exponit, ſimul etiam culpam ſuam & negligentiam confitetur. At vir beatus contractæ manui ſignum ſanctæ Crucis imprimit, & priſtinæ ſeruire conſuetudini naturæque inſtitutum exercere iubet: pauperem nihilominus admonens, vt Dominicis & Feſtis diebus potius ad Eccleſiam veniat, verbum Dei audiat, opere impleat, ſanctam percipiat communionem, quam molam verſet, aut vllum prorſus ſeruile opus ſine ſumma neceſſitate exerceat. Si enim Iudæi, inquit, decreta legis per Moyſen datæ, tanta diligentia cuſtodiunt: quanto magis conuenit, Chriſtianos præcepta Euangelij per Chriſtum promulgata, feruenter & audire, & cuſtodire? Sicut ergo Iudæi nullum opus ſeruile faciunt in ſabbato: ita Chriſtiani in die Dominicæ reſurrectionis debent ad Eccleſiam conuenire, verbum Dei auribus percipere, mente retinere, & ab opere ſeruili abſtinere.

Signo Crucis ſanat manum læſam.

Diem Dominicæ reſurrectionis, dicit omnem diẽ Dominicũ.

XIV. PERVENIENS inde Rothomagum, ordinem pontificalem ad præſcriptum Eccleſiaſtici & canonici dogmatis, vna cum beatiſſimo Eligio ſuſcepit, vno namque die apud Rothomagum ambo pariter ordinati ſunt ſanctus Audoënus eiuſdem vrbis Archiepiſcopus, ſanctus verò Eligius * Nouiomagenſis Epiſcopus, anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimo triceſimoquinto pridie Idus Maias, Dominico die ante Litanias. Suſcepto verò Epiſcopatu, qualem ſe deinceps exhibuerit, quis pro dignitate explicare queat? aut quis tanta ſermonis copia inſtructus eſt, vel cuius oratio tantæ affluentiæ vbertate exundat, vt omnes eius virtutes & rectè facta, ita vt par eſt, dicendo conſequi poſſit? Idem ſemper robuſtus permanens, & in virtutis ſtudia continenter incumbens, incœpto propoſito conſtantiſſimè perſeuerabat. Eadem in corde humilitas, eadem in vultu grauitas erat. Eadem pauperum curam & ſolicitudinem, quam prius, retinebat. Eadem fraterna dilectio, eadem mentis conſtantia illi permanebat: niſi quod Epiſcopalis dignitas, quæ aliis pompæ & faſtus fomenta ſubminiſtrare ſolet, ei maioris abiectionis ſtudium attulit: atque vnde alij ad tempus videntur extolli, id ille maioris humilitatis ſibi materiam effecit. CHRISTO ſemper ſubditus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, pontificio honore dignus, in eo verò recuſando humilis, in ſuſcipiendo morigerus, exul ſpontaneus, fide pleniſſimus, erga Dei præcepta obediens, erga promiſſa credulus, peregre locuples, induſtria ſolers, in opere docilis, ſpe longanimis, in colloquiis ſapiens, conſilio prudens, in caſtigandis hominum vitiis ſtrenuus, in amando feruens, patiens in aduerſis, fortis in periculis, manſuetus in diſciplinis, largus in eleemoſynis, in ſtudiis aſſiduus, mortis meditatione ſolicitus. In timore Dei eximius, religione magnificus, in celebrandis exequiis deuotus, miſericordia præclarus, ingenio excellenti præditus, iuſtitia inſignis, ſeueritate terribilis, promptus ad gratiam, paratus ad ignoſcentiam, humilitate ſummus, hoſpitalitate præcipuus, gregis

* *Nouiomenſis.*

Catalogus virtutum eius

Epiſcopalis dignitas ei humilitatis materiam miniſtrat.

gregis sui nutritor piissimus, pastor Ecclesiæ prouidus, dispensator fidelis, moderator insignis. Peccata ne ipse admitteret, cauebat: ab aliis admissa, haud secus ac sua lugebat: plebi salutares adhibebat admonitiones, & Christi eam præcepta docebat. Proteruos non armis vincebat, sed patientia: superbos Christi iugo suauissimo subdebat. Semper erga pauperes obsequiosus, erga peregrinos diligens erat: quibus certe eiusmodi præstabat humanitatis & charitatis officia, vt nisi quis fundatam in Christo haberet mentem, non dignaretur vel æqualibus impendere, quæ ille perpetim luridis & abiectis hominibus exhibebat. Deniq; omni Pontificio fastu posthabito, populorum agminibus neglectis, principum spreta frequentia, famulantium obsequiis postpositis, pauperum & captiuorum consortiis semper delectabatur. Sed his diutius commemorandis immoror, quando vt verum fatear, nunquam quisquam ea tempestate in bonis inchoandis studiosior, nunquam in inchoatis perseuerantior & constantior in Galliis fuit? Posset enim quis vel raro arripere, sed vix aut difficile perpetuo tenere. Hic vero, quod semel proposuit, perpetuo retinuit. Quod Deo primum vouit, id nullis mundi negotiis voluit obligatum. Quod initio arripuit, ad finem vsq; perduxit: in ieiuniis assiduus, in vigiliis pernox. Summa humanitas erga pauperes & captiuos.

XV. Rigorem sane nimiæ abstinentiæ ora pallida dæmonstrabant: maxillæ lachrymis humectæ, cordis contritionem prodebant. Lactea colla ferrei premebant circuli: ventrem brachia ferreum æquè constringebat. Talia miles Christi in suo corpore stigmata circunferens, voluptatum illecebras & diabolicas persuasiones, Deo miserante, facile contempsit. Sciebat enim, Dominum Iesum Christum, vt nos ab æternis pœnis liberaret, multo grauiora pertulisse: & multa martyrum millia persecutionis tempore, vincula, carceres, ignes, bestias atq; inumera tormẽtorum genera Christi causa tolerâsse. Eius quoq; lectus, non ex mollibus plumis, pictisve tapetis, sed ex asperis virgultis sternebatur. In eo corpusculum, ieiuniis & vigiliis defessum, ceu acceptam Deo victimam reponebat: secundum Apostoli præceptum, corpus suum exhibens hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem: illud quoque eiusdem Apostoli decantans: Nõ sunt cõdignæ passiones huius tẽporis, ad futurã gloriã, quę reuelabitur in nobis. Eius abstinentia, lachrymę, corporis cruciatus. Lectus. *Rom.* 12.

XVI. Ardebat vero summo studio monasteria & loca sacra per omnes Franciæ prouincias construendi, maxime vero in propria diœcesi: vbi sane multa cœnobia, eaq; ampla & nobilia, à fundamentis condidit: non pauca vero, priorum Antistitum & Abbatum desidia neglecta instauraut. Inprimis autem ipsam matrem Ecclesiam, præ omnibus, qui ante eum fuerunt, Episcopis, rebus, opibus, thesauriq; plurimis locupletauit, atque inter alia ornamenta lectum fecit auro inclusum, ob amorem perpetuæ Virginis & sanctissimæ genitricis Dei. Clerum quoque plurimum adunauit, eumque Ecclesiasticis disciplinis mirabiliter imbuit, & in subministrandis alimentis rebusq; necessariis, largum se illi procuratorem exhibuit. Xenodochia quoq; & matriculas extruit, annonam sufficiẽtem illic habitantibus suppeditans. Eadem cura & diligentia vicos publicos & plebeias Ecclesias fundauit, vel etiam reparauit: nec vlla diœcesis in cunctis Galliarum prouinciis eius temporibus Rothomagensi diœcesi in pietate & deuotione erga Deum & religionem æquiparari, nedum anteferri potuit. Tantus enim ibi erat numerus cœnobiorum diuersi sexũs, puta monachorum & monacharũ, quæ ad eius institutionem tanquam diuinæ sationis messes quædam, subito enituêre, vt & multitudine & religione Ægypti monasteria, ab Antonio quondam instituta, æquare viderentur. Ipse vero sine intermissione verbum Dei prædicabat, instans, secundum Apostolum, opportune, importune, arguens, obsecrans, increpans cum omni patientia & doctrina. Multa condit monasteria. Ecclesiam Rothomagensem ornat egregiè *Rom.* 8 2. *Tim.* 4.

XVII. Inter cætera autem virtutum miracula, quæ idem egregius præsul effecit, illud omnino prætereundum nõ est, quod illustrem virum Vuaningum sua ratione optatæ sanitati restituerit. Fuit ille Vuaningus sane prædiues & potens: sed morbo correptus acerbo, in ecstasi multa impiorum supplicia vidit. Cumq; eodem morbo adhuc premeretur, B. Audoënus antistes, cum prius orasset, benedictionem ei impertiit, & reddita illi est pristina incolumitas. Hortabatur autem eum Audoënus, vt locum illum Deo dicaret. Admonitus enim ille fuerat à beata Eulalia, vt in prædio suo Fiscano, vbi iam diu decubuerat, ad sancti præsulis Audoëni iussionem cœnobium extrueret: simulq; indicatum erat ei, viginti annis illum in corpore victurum. Itaq; vitæ redditus, & ad sese reuersus, clarissimum pontificem Audoenum orat, vt ad se venire velit, vna cum sacerdote Christi Vuandregisilo. Adfuit vero ẽt Rex iuuenis Clotarius, Ludouici iunioris Regis filius, insigne illud, quod in Vuaningo perpetratum erat miraculum magno desiderio cernere cupiens. Non solum autem Rex, sed & cuncti proceres, & omnis populi multitudo, qui cum illo aderant, viderunt, & omnipotentis Dei clementiam collaudarunt, beatumq; Audoenum colere & venerari cœperunt. Tum demum S. Audoenus vna cum Vuaningo iam Deo consecratum cœnobium, nobilissimamq; & beatam virginem Childemarcham Abbatissam, cum multis Deo sacratis virginibus sancto viro Vuãdregisilo, vt sub eius essent magisterio, tradidere: quem olim sanctus Audoenus sacris ordinibus ornauerat, & cui à Rege Clodoueo locum, qui Fontanella dicitur, ad monasterium construendum impetrauerat. Eius, inquam, operibus bonis & exemplis atq; regularibus disciplinis monasterium hoc docendum & instruendum commisere. Atq; his virtutum miraculis fulgens idem Christi miles & beatus præsul Audoenus, cum esset humilitate munit⁹, non nouerat extolli: immo vero oppida, rura, casas, vicos, castella peragrans, cunctis vitam annunciabat & mortem, tormenta impiorum & iustorum gloriam. Si qua aũt illi esset à concionibus intermissio, orationi vacabat, & terrenis curis absolutus, mente cælestia contemplabatur. Et sæpissime quidem in cubiculo eius lux immensæ claritatis cælitus effusa, à discipulis eius visa est. Sed quia in cœnobiorum mentionem incidimus, opportunum arbitramur, vt quemadmodũ locus, qui nũc Crux S. Audoeni dicitur, primitus ei ostẽsus est, hoc loco cõmemorem⁹. Vuaningũ virum nobilem sanat. S Eulaliæ vita, celeberrimæ apud Hispanos martyris, habetur die 10. Decembris, In cubiculum luce cęlesti illustratur.

XVIII Cvm tempore quodam parochiam suam prædicando perlustraret, & per huncipsum locum iter ageret, curru vectus, (Non enim poterat nimio fessus senio, iam equo vehi) muli, qui currum trahebant, subito substitere: Cumque auriga flagello eos vrgeret ad procedendum, nullo modo inde eos potuit amouere. Sentiens aũt vir Dei, non sine nutu diuino animalia manere immota, confestim surSum erectis luminibus, vidit Crucis vexillum, multo splendore late circunfusum. Cumq; Dño reuelante intelligeret, eum locũ suo illum seruitio & cultui destinasse, mox reductis oculis, cõspicit hominem quendam arantem. Accepto ergo eius stimulo, figurã S. Crucis efficit, eaq; terræ infixa, & sanctorũ reliquiis ei impositis, discedit. Sole inde ad vesperam terras relinquente, columna ignea in eo loco per totam noctem visa est tanto splendore, vt solis claritatem vincere videretur. Nec ea ab vno solo, sed à totius prouinciæ hominibus conspecta est. Itaq; confluxit eo hominum multitudo, offerentiũ Deo vota sua: diuersisq; affecti morbis, illic pristinam sanitatem recuperarunt: cæci visum, surdi auditũ, muti linguæ officium, leprosi mundationẽ. In quo ẽt loco Leutfridus Ecclesiam condidit, quæ in S. Crucis & reuerẽdissimi Audoeni Pontificis honorẽ dedicata est: vbi hodieq; monachi non pauci ad monasticæ regulæ præscriptũ Deo seruiunt. Videt Crucẽ luculentam in aere. Nota miratula ad Crucis effigiem.

XIX. Nec illud intra silentii latebras abdendum est, quod de eo certum & compertum habemus. Iter illo quodam die per Rothomagensem parœciam faciente, ad quendam locum venit, haud procul à Sequana fluuio apud insulam Belcionacam situm. Ibi vero paululum se dixit velle quiescere, diuino haud dubie instinctu admonitus. Cumque tancto sopore esset oppressus, Angelicis est colloquiis fruitus, atq; in eodem, quo quiescebat, loco, vt in beati protomartyris Stephani honorem basilicam ædificaret, admonitus. Accersito deinde Ansberto, qui per id tempus Fontanellæ cœnobij, in cuius territorio locus ille esse videtur, Abbas erat, eius Ecclesiæ cõstruendę Visio eius.

Curat conſtrui monaſteria S. Auſtoenus Epidcopus.

ei negotium dedit. Is vero clariſſimi Pontificis votis fauens, ſacram illam ædiculam exiguo quidem, vt ſeſe habet loci ſitus, ſed eleganti tamen opere, fabricandam curauit. Porrò eximius paſtor & egregius Pontifex Audoënus xenodochium pauperum ob memoriam nominis ſui ſempiternam ibidem inſtituit, ac patrimonium quoddam, cui Childriaci vocabulum eſt, in Dunenſi pago ſitum, pauperibus eius xenodochij gratuita benignitate largitus eſt, ſciens ſcriptum, eam hæreditatem bene recondi, quæ Deo cuſtode ſeruetur.

XX. Alio etiam tempore, cum ſuas parœcias verbum Dei ſeminando circumiret, venit in pagum Conſtantinum. Vbi autem ad monaſterium beati Marculphi acceſſit, rogatus eſt à Bernoino, eius monaſterii Abbate, vt corpus S. Marculphi in alium locum transferret. Eius precibus vir Dei ſatisfaciens, tranſtulit ſacrum corpus in apſidē cum hymnis & congruo honore. Poſtea verò petiit ab eodem Abbate, vt permitteret ipſi ſumere quippiam de illo corpore. Abbate benigne aſſentiente, beatus Audoënus caput ſancti Marculphi pro reliquiis ſecum abſportare ſtatuebat. Sed eo iſthuc meditante, abimprouiſo reperta eſt in eius palma chartula cœlitus miſſa, quæ illum admonuit, ne caput ſancti Marculphi à corpore ſeparare auſus eſſet: ſed aliis locis ex corpore eius reliquias pro voto acciperet. O virum Deo vſque adeo dilectum, vt adhuc in terris degenti, è cælis epiſtolam ſcribere dignatus ſit.

Cœlius chartula ei mittitur.

XXI. Contigit vero in eodem pago, vt quendam illic lapidem inſigni forma videret: cumq; accuratius eum eſſet intuitus, ait eum aptum & opportunum eſſe eorum vſibus, qui equitandi curam gerant: atque ea cauſa optauit eum eſſe in Briſniacenſi villa. Cumque eo inde recedente, quidam homo ſæcularis, animo tumidus, id audiſſet, continuò miſſo plauſtro, lapidem illum ad ſe adduci iuſſit. Veniunt eius famuli, ſaxum plauſtro imponunt, eunt proſpere & expedite vſque ad biuium illud, cuius vna pars ducebat in villam Briſniacenſem, altera ad villam hominis ſæcularis, qui illud ſaxum ſibi vendicare voluit. Vbi eo ventum eſt, ne paſſum quidem vnum boues ſe mouere potuerunt. Iungunt illi multa boum paria, ſed cum nihil proficerent, tandem amoris bobus, ad dominum ſuum caſſo labore reuertuntur. Poſtquam vero id ſancto Audoëno renunciatum eſt, vocat Anſtardum famulum ſuum, in eadem domo ſeruientem, iubetque, vt ſaxum ad villam adducat. Illo dicente, ſe non niſi duas vaccas habere, eas iungere iuber. Paret ille iuſſis viri Dei, venienſque ad ſaxum, vbi illud plauſtro impoſuit, tanta facilitate peruenit ad villam, acſi nullum illi plauſtro onus impoſitum eſſet. Cum autem ſaxum collocatum eſſet in eum vſum, quem vir Domini prius dixerat, aliquanto poſt tempore muliercula quædam ex animi leuitate in illo ſedere auſa fuit. Obiurgabant autem eam vicinæ circumſtantes, quod non verita eſſet inſidere ſaxo ſancti Audoëni. At illa reſpondit: Audoënus homo fuit, ſicut & ego. Nulla vero intercedente mora, vltio diuina verba ſuperbiæ caſtigauit. Repente enim oculorum eius orbes è ſuis ſedibus excluſi ſunt. In illo enim ſaxo nulla fœmina ſedere conſueuerat, poſteaquam à ſancto viro, illic vt ſtatueretur, iuſſum fuit.

Saxum moueri non poteſt.

Nota vltionem cœleſtem in fœminam, quæ virum Dei contempſit

XXII. Illvd etiam cur reticeam celebertimum miraculum, quod per eius diœceſim multorum latè ſparſit rumor & aſſertio? Quodam tempore permultæ ranæ inconditis vocibus religioſi antiſtitis auribus obſtrepebant. Iuſſit ergo ſacerdos Dei, vt conticeſcerent, ac reuerentiam ſacræ orationi deferrent. Mox circumfuſus ille ſtrepitus conquieſcit, licebatque cernere paludes tacitas, & irrationalia animantia per reuerentiam agnoſcere, quod per naturam ignorabant: cum è diuerſo tanta hominum immodeſtia ſit, vt pleriq; deferre neſciant mentium religioni, quod aurium voluptati deferunt. His atque alijs permultis miraculis inſignitus licet Chriſti miles beatus Audoënus, neſcit tamen inflari. Inferiora enim deſpiciens, terrenorum obliuiſcens, alta cælorum tota mentis intentione deſiderans, pangens nunc caſtitatis, nunc temperantiæ modulos, ſobrietatis carmen, integritatis melos, quæ retro ſunt obliuiſcens, & ad anteriora ſe extendens, tendebat ad brauium ſupernæ vocationis. Quis vero, quanuis doctiſſimus, quanuis ſumma dicendi facultate inſtructiſſimus, vel ſcripto explicare, vel ſermone commemorare queat, quanta diuinitus illi collata ſint miracula, Galliarum Francorumq; populo in exemplum relicta? Quis iter arduum & anguſtum, quo ille ad ſupernas properauit ſedes, poſſit imitari? Quis enim dicere auſus ſit, illum vnquam cibum aut potum ad ſatietatem accepiſſe, aut ſomno pluſculum indulſiſſe, cuius Angelicus vultus, vigiliarum & ieiuniorum pallore cernebatur afflictus? Erat ſane erga omnes humaniſſimus, omnes miro complectebatur amore, adeo vt ſuum putaret lucrum, quicquid aliis gratiæ diuina benignitas contuliſſet. Aliorum profectibus lætabatur, aliorum pericula mœſtiſſimum illi pariebant luctum. Gaudebat, ſi quos didiciſſet ad ſumma proficere: triſtabatur, ſi qui ad ima deuoluerentur.

Irrationalia animalia illi obediũt.

Mira cibi potuſque & ſomni parcitas.

Romam proficiſcitur An. 672.

XXIII. Itaqve poſt fundatam in fide Eccleſiam, poſt doctrinæ fluenta, poſt tot ædificata monaſteria, poſt tranquillatum totius Franciæ regnum, vrbem Romam, caput orbis & Chriſtianæ religionis, quam Apoſtolorum principes ſuis corporibus ornant, martyrum cateruæ ſacris oſſibus decorant, pontificatum eius vrbis tunc in annum quartum obtinente Adeodato Papa, adire tandem conſtituit. Cumq; hoc longe lateque fama vulgaret, vndique conueniunt ad virum Dei innumeri homines religioſi, auri argentique pondera multa ei afferentes, ſimulque obiectantes, vt ad corpora ſanctorum Apoſtolorum & martyrum pro redemptione animarum ſuarum, ea deferri iubeat, partem etiam pauperibus illic ſuis ſacris manibus diſtribuat, ipſoſque ſuis precibus Chriſto commendet. Multi etiam venerabiles viri & Deo deuoti, vna cum illo proficiſci ſibi licere gratulabantur. In quibus erat S. Sidonius, genere Scotus, extructor monaſterij, quod nunc per metonymiam, ſanctum Sidonium, appellant. Stipatus igitur vir Deo dilectus ſanctorum comitum turba, eleemoſynarumque benedictionibus onuſtus, ad limina ſanctorum Apoſtolorum hilaris, vt quondam vas electionis, cum diuerſarum benedictiones in miniſterium ſanctorum Hieroſolymam apportaret, peruenit. Ad ſingulas autem Apoſtolorum & martyrum memorias ſe proſternens, vota & ſupplicationes tam pro ſe, quam pro totius Eccleſiæ Catholicæ pace, obtulit, lachrymas tamen vberius, quam verba, fundens. Vbicunque enim in oratione proſtratus iacebat, flumina lachrymarum pauimẽtum irrigabant. Denique cum ad beati Petri confeſſionem hunc verſum inciperet. Exultabunt ſancti in gloria: diuinitus reſponſum eſt, Lætabuntur in cubilibus ſuis. Sed quis commemorare ſufficiat, quanta liberalitate & munificentia per Romanas Eccleſias & ſanctorum memorias traditam ſibi pecuniam diſtribuerit? Cumulabantur altaria ſanctorum auro & argento, itemque pauperum manus implebantur, gaudebat vrbs tota eum, qui toto eſſet notus in orbe, ad ſe veniſſe. Et vt paucis expediam, adeo illius aduentu & beneficiis gratulabatur, acſi fidei ſuæ fundatores coram oculis corporeis intueretur. Abſolutis vero apud loca ſanctorum diu optatis precibus, diuinis acceptis reſponſis, cum multarum reliquiarum ſuffragiis tandem venerabilis ſenex, altiſſimis Alpium iugis tranſmiſſis, in Gallias reuertit.

Nota priſcorũ Chriſtianorum erga ſacra loca & ſanctos deuotionem.

Rom. 15.

Pſal. 149.

Elargitur multas eleemoſynas

Redit ad ſuos, & honorifice excipitur, onuſtus ſanctorũ reliquiis.

XXIV. Cvm autem ad ſuæ diœceſis fines perueniſſet, omnes tam ciues, quam ſuburbani homines, maximo affecti gaudio, cateruatim illi occurrerunt cum Cucibis & lampadibus, gratias agentes Domino, quod proprium paſtorem atque pontificem ipſis incolumem reſtituiſſet. Iamque velox fama volans, Regis perfertur ad aulam. Itaque Rex & Regina cunctique palatij proceres laudant creatorem, quod tantus antiſtes & tutor regni, ipſis ſaluus eſſet redditus. Quid hîc dicam de ſacerdotibus & agminibus monachorum? qui omnes vnanimiter, in cœlum ſublatis manibus, canebant: Gratias agimus tibi Ieſu Chriſte, fili Dei viui, qui exaudiſti voces ad te clamantium, & reddidiſti nobis paſtorem animarum noſtrarum, & corporum procuratorem.

XXV. Ita ad ſedem propriam reuerſus, audit palatij Principes, quos authore Deo, Romam proficiſcens, concordes reliquerat, inſtigante diabolo, iam diſcordiæ peſte correptos. Spiritalia igitur arma capeſſens, puta, vigilias, preces, ieiunia,

ieiunia, ſpiritalem hoſtem è palatio pellere,& priſtinam concordiam inter commotos principes ſarcire conatur. Quam vero multa, quam grauia & alta ſuſpiria duxit, quam multas moleſtias & afflictiones beata ſenectus pertulit, vt inter ſe conciliaret, quos inuidia diaboli in mutuas animorum acerbitates coniecerat? Certe ne ſanguis humanus funderetur à Chriſtianis, libens ipſe mortem erat oppetiturus, non immemor illius Euangelicæ ſententiæ: Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Nec labor tanti viri caſſus eſſe potuit. Principes enim, pulſa diſſenſione, libenter amplexi ſunt amiſſam pacem. *Ioann.* 10.

XXVI. IAM vero regnante Theodorico, qui beatum virum non minus, quam Reges ſuperiores, charum habuit, inter reliqua eius beneficia id ab eo præſtitum eſt ſancto Audoeno, vt in eius parœcia nec Epiſcopus, nec Abbas vel Abbatiſſa, neq; Comes, neq; alius quiſquam indiciaria poteſtate præditus, abſq; eius conſenſu rectorem vel ſucceſſorem cõſtituere auderet, niſi quem vir ſanctus vel de ſuis, vel aliunde pro vitæ merito inſtituere vellet. Erat tũ in eius, quem diximus, Regis palatio primaria dignitate vir illuſtris Vuaratto. Is filium habuit ſtrenuum & induſtrium, ſed animo ferum ac moribus aſperum, & ipſi parenti ſuo inſidiantem. Gislemari nomen erat illi: nec deſtitit à concepta malitia, donec patrem ſuo principatu deiecit. Etſi vero obiurgaret eum B. Audoenus, quod tanta nequitiam aduerſus parentem exerceret, at ille tamẽ monita eius ſalutaria audire noluit. Sed non multo poſt à Deo percuſſus, impiiſſimam animam exhalauit, quemadmodum ei vir Dei ante prædixerat. Authoritas eius quanta fuerit. Gislemarus ſuum parẽtẽ principatu deiecit

XXVII. ORTA autem diſcordia inter Francos & Auſtraſios, vt beatus componendæ pacis cauſa Coloniam venit. Vbi cum martyrum monumenta perluſtraret, atq; ſuo more reliquias ex eorum monumentis ablatas, ſecum magno cum honore abſportaret, obuium habuit mutum quendam, qui iam annis vndecim nullum cuiquam verbũ fudiſſet. Permiſit autem Dominus tot annis illum ſic permanere in famuli ſui Audoeni honorem, vt per eum facultas ei loquẽdi reſtitueretur, & diu tacẽs lingua, in Chriſti laudes erũperet: Illi ergo * muto vir Dei ſignum Crucis impreſſit, caput eius conſignans: moxq; locuta eſt lingua, tandiu tacens. Tum vero inter diſcordes populos inſtauraro pacis fœdere, inde diſcedens in Neuſtriam, Virdunum peruenit. Vir ſanctus venit Coloniam. Attẽde quã ſi fecerint patres noſtri: ſancto rũ reliquias, a Carat, mutum. Curat dæmoniacam.

XXVIII. CVM autem in eius vrbis Eccleſiam ingrederetur, mulier quædam dæmoniaca vexari cœpit miſerabiliter: fremẽsq; dentibus, in virum Dei rapido curſu inuehebatur. At vir beatus manu caput eius ſtringens, ilico dæmonem eiecit, ſanamq; illam parentibus reddidit. Inde ad palatium veniens, quæ de conficienda pace proſpere geſſiſſet, cuncta explicauit. Sed iam tempus eſt, vt de precioſiſſimi viri obitu calamus noſter quædam annotet.

ANNO igitur * decimoſexto regni Theodorici Regis & * Cratildis Reginæ, res palatij adminiſtrante Vuaratto ne ſubregulo, apud villam Clypiacum, vbi tum vir beatus de pace inter Francorum populos conſtitura nuncium attulerat, iam longæuæ ætatis ſenio confectus, in morbum incidit. Appropinquabat enim dies optatus, quo cupiebat diſſolui, & eſſe cum Chriſto: terraq; relicta, penetrare cælos, & videre iam facie ad faciem, quod in ænigmate iampridem vidiſſet. Cùmq; febribus corpus attenuaretur, & obitum ſuum iam imminere cerneret, obſecrabat Dominum, vt ſuas oues idoneo paſtori committere dignaretur. Deniq; hortabatur Regem, vt Abbatem * Ansbertum ſibi faceret ſucceſſorem: quod & factum eſt. Poſtremo fuſis ad Dominum precibus, gregem ſibi creditum illi deuote commendauit, atq; ita ſpiritum reddidit in manus creatoris, cæleſtibus choris ſociãdum, & gloria ſempiterna paradiſi fruiturum. Rexit autem Rothomagenſem Eccleſiam annos quadraginta & tres, menſes tres, dies decem. Nonagenarius migrauit ad Dominum nono Calendas Septembris die Dominico, anno ab incarnatione Chriſti ſexcenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo. * ſexto pro decimoſexto reſtituendum eſſe notat Baronius anno 677 §. 5. * *Crotildis.* * *Aubertũ.* Feliciſſimus obitus eius. Anno 677.

XXIX. COMPLETVR interea luctu ingenti domus regia, omnis palatina dignitas mœret, omnis ſublimitas humiliatur, gaudium omne in lamentum vertitur, riſus omnis excluditur, plangunt cuncti prudentiſſimum conſiliariũ, pacem populo Dei ſemper conciliantem, & humani ſanguinis profuſionem inſtantiſſime amolientem, prædicatorem egregium, monaſteriorum fundatorem, pauperum conſolatorem, monachorum patrem, paſtorem clericorum, hæreticorum perſecutorem, regni tũtorem, & Eccleſiæ Catholicæ propugnatorẽ. Inter hæc vero patent iam beato pontifici cælorum palatia, ſecretorum arcana reſerantur. Eius merita excedunt montium cacumina, eius ſacerdotij dignitas ſuperat altitudinem ſiderum. Sociatus iam choris ſanctorum & legionibus Angelorum, glorificatus eſt inter arces apoſtolicas, collocatus inter patriarcharum & prophetarum turmas, & in lucidiſſimis beatorum caſtris numeratus. Plebs vniuerſa pium plangit paſtorem, & miles Chriſti cum fiducia in Chriſto liberaliſſimo remuneratore exultat. Rex, Regina, palatij proceres, non ceſſant à lachrymis, & ille eius ſine cunctatione contendit faciem intueri, cui in hac vita ſedulæ ſeruitutis officia præſtitit. Triſtantur ciues & vicini, & Audoenus laboris ſui mercedem accipiens, iucundiſſime lætatur. Tunduntur manibus pectora, piis ora rigantur lachymis, & beatus antiſtes ſe mundi nexibus gaudet abſolutum. Regni tutorem omnes expetunt, quem plateæ cæleſtis Hieruſalem coronatum excepere. O quanta fuit tunc plaudentium Angelorum lætitia: & tamen non mediocriter piũ eſt flere Audoenũ, qui vt cæleſtem vitam duxit in ſeculo, ita modo togatus gaudet in cælo, & in tabernaculis iuſtorum magna cum tranquillitate requieſcit, ſtipatus frequentia Angelorum. Poſtquam autem planctus paululum quieuit, Epiſcopi, qui aduenerant, Rex & Regina, Maior domũs, ſiue magiſter equitum, cũctiq; palatij principes, beati viri corpus feretro imponentes, ſacras exequias concelebrarunt. Lætabantur ſinguli, & in maximo lucro ponebant, ſi corpus ſancti viri in humeros ſuſtollere liceret. Cumq; ad pontem Iſaræ cum maximo honore, & digno funeris ornamento laudibus & hymnis decantandis peruenirent, noctem totam in Dei laudibus exegêre. Inde vero regia dignitas cum multo animi dolore rediit ad ſua, cernens ablatam à ſe Domini margaritam. Magnũ eius diceſſus luctum affert. Funus eius honorifice curatur.

XXX. TVM vero permultis Epiſcopis in vnum conuenientibus, adiunctiſq; venerabilibus Abbatibus, ſacerdotibus, monachis & clericis, itemq; viris illuſtribus & turbis populorum, cum Crucibus & lampadibus atq; thymiamateriis in Volcaſſinenſem prouinciam ſunt ingreſſi, ſummoq; cum honore beatum corpus humeris geſtantes, laudes & hymnos Deo canebant, non ſine multis lachrymis reſpectãtes feretrum paſtoris ſui. Ità demum Rothomagum cum ſacro corpore peruenium, atque illic in B. Petri Apoſtoli baſilica, loco, quem ipſe ſibi præparauerat, decentiſſime illud ſepeliunt. Rothomagi ſepelitur.

XXXI. ILLA vero baſilica, in qua ſancta eius membra quieſcunt, miro opere quadris lapidibus Gotthica manu à primo Clotario Francorum Rege, olim nobiliter conſtructa fuit, anno plus minus quarto & viceſimo regni eius, ſedem Rothomagenſem obtinente Flauio Epiſcopo. In qua etiam duæ eius vxores & Reginæ conditæ ſunt, Haldetrudis & Bertetrudis, itemq; Dagobertus filius Sigeberti Regis, quem totondit Grimoaldus: atq; etiam Childericus Rex, frater Theodorici, cum vxore Bilhilde & filia: quos ipſe vir ſanctus iam olim illic ſepeliẽrat: qui fatellitum ſuorum Amalberti & Vigoberti inſidiis, vita atq; regno priuati fuêre. Vbi Dominus Ieſus Chriſtus, meritis beati præſulis Audoeni ſuffragantibus, multa virtutum ſigna vſq; in hodiernum diem efficere non ceſſat. Ibi enim cæci illuminantur, leproſi mundantur, claudorum reformantur greſſus, dæmoniaci curantur, & diuerſi languores ſanantur. Nec in eius duntaxat ea fiunt ſepulturę loco, ſed in multis etiam prouinciis, quas vir Domini docendo peragrauit. Quæ ſi quis plenius noſſe velit, perluſtret Galliam, Aquitaniam, Hiſpaniam, Italiam, geſta regum Francorum, vitam & actus beatiſſimi Eligij Epiſcopi, ab ipſo conſcriptos, vitas quoq; venerabilium Abbatum & confeſſorum temporis ſui, atque illius ciuitatis ſcrinia, itemque monaſteriorum, quæ Reges & Reginæ permul- Ad ſepulcrũ eius multa eduntur miracula. Eius S. Eligij vita habetur 1 Decemb.

tiq; alij viti religioſi,illo adhortante,cõſtruenda curarunt, perlegat.Quibus in locis omnipotens Deus ad honorem nominis ſui,per merita ſancti pontificis,multa admiranda vſq; in præſens operatur Teſtantur ergo loca,vbi ea fiunt miracula,patres matreſque docent liberos ſuos, magiſtri diſcipulos,ſenes iuuenculos,ob memoriam ad poſteros tranſmittendam. Requieuit autem beatiſſimi viri corpus in eodem loco, quo conditum fuit,annis tribus & menſibus nouem.

Transfertur ſacrum eius corpus,poſt triennium, adhuc incorruptum.

POSTEA autem viſum eſt antiſtiti ſucceſſori eius,vt in locum editiorem illud transferretur,nempe ad plagam orientalem altaris S.Petri Apoſtoli.Conuocatis igitur permultis monachis,omnique clero & populo vrbis eius & totius prouinciæ,totam noctem in laudibus & hymnis peruigilem duxit.Finitis vero matutinis laudibus, cum choris modulantium, quorum vocibus cantuq; ſuaui omnia circunſonabant, corpus ſacratiſſimum à loco, vbi humatum fuerat,cum multa veneratione ipſo die Aſcenſionis Domini,tertio Nonas Maij,tranſtulit in locũ prædictum,vbi nunc vſq; honorifice illud homines venerãtur.Fuit enim tam ab omni corruptione alienũ repertum,quam olim fuerat virginea integritate conſpicuum.Fecit vero idem Epiſcopus ſuper eius ſepulcrum fabricã quandam mirifici operis,in quam contulit argenti talentum maximum, auri plurimum,gemmisq; optimis eam exornauit.Atq; intra illam condidit lectum,quem ſanctus Audoenus flagrantiſſimo ardore iuſſerat parari,atq; intus & foris auro mirabiliter inclu di,vt in honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ad ſanctam reſurrectionem in Hieruſalem perferretur,Sed ne id fieret,ſanctæ eius voluntati multa tum fuere impedimenta obiecta. XXXIII.

Tertiana febris profligatur. Miracula ſudarij eius.

QVOD autem ipſo translationis eius die declaratum eſt miraculum,id paucis commemorãdum eſt:Incidérat is,quem diximus,Epiſcopus in moleſtiſſimam corporis valetudinem,quam Tertianã febrem vocant.Cumq; non mediocriter is eum morbus infeſtaret,ita vt mortem ſibi præ foribus adeſſe ſuſpicaretur, ſubito intra Miſſarum ſolennia,coram ſacerdotibus,Clero & populo febre omni profligata, priſtinam ſanitatẽ recepit. Tum verò ſudariũ de capite B.Audoëni,pro reliquiis manu ſua cum fide ſuſtulit,vnde & ipſi & quamplurimis aliis,Domino largiente,ſalus collata eſt.Fecitq; ob amorem ſanctiſſimi viri, omnibus opiparum conuiuium,& tanquam Chriſto aſſiſtens,ambulando ſumebat cibum, & illis recumbentibus officioſe inſeruiebat. Porrò pauperioribus non ſolum alimoniam, ſed etiam innumeram ſolidorum copiam diſtribuebat. Quanta autem veneratione proſequendus eſt hodiernus antiſtitis noſtri Audoëni ſacratiſſimus dies, quo ille iunctus Chriſto, Angelicis fruitur paradiſi deliciis,& à nobis magno cum honore atq; officioſiſſime colitur tumulatus?Pauperes ſane beatæ depoſitionis die in vnum collecti,laudabant Dominum,& gratias inceſſabiles agebant,q; ipſorum bonus paſtor Audoënus,ſicut in vita duplicem ipſis alimoniam abunde præbuiſſet,ita poſt deceſſum ſuum tam magna eis prandia præpararet.Eius nos orationibus adiuti,conemur totis viribus illius vitam,fidẽ & mores imitari,vt mereamur ad coronam gloriæ,quam ipſe adeptus eſt,etiam nos quandoq; pertingere:Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui cum æterno patre & ſpirituſancto viuit & regnat Deus in Trinitate perfecta,in ſæcula ſæculorum, Amen. XXXIV.

Debemus ſãctorum fidẽ & mores imitari.

ANN.170. CERTAMEN S. EVSEBII ET SOCIORVM EIVS MARTYRVM, EX SPECVLO HISTORIALI S: VINCENTII LIB. II. CAP. nō. QVI ASSERIT SE EA EX GESTIS ILLORVM DESVMPSISSE, CVI CORRESPONDENT MARTYROLOGIA.

AVGV.25. EMPORIBVS Commodi,ſæuiente perſecutione in Chriſtianos, adueniente natali die ipſius,decretum ab eo exiit,vt omnis plebs Romanæ vrbis in vnum adueniret, & in laudem Herculis ac Iouis pompatica voce acclamaret. Ventum eſt,& circunſtat Regem pene vniuerſus orbis.Ipſe aũt deformiter indutus,regiam cum mitra aſcendit ſedem, ac prius thurificauit auream Iouis ſtatuam. Tantæ enim ſuperbiæ erat tantæq; iactãtiæ,vt indueret ſe pelle leonis,deſignare in veſtimento volẽs,quod ſicut leo beſtiarum,ſic & ipſe eſſet Rex & magiſter populorum.Cui omnis populus acclamauit,dicens:Protector eſt Hercules reipublicæ & defenſor libertatis Romanæ audaciæ.Eodem tempore morabantur in vico,qui appellabatur * Carnarius,Chriſtiani nominis cultores,inter quos erant viri religioſi Euſebius, Vincentius,Peregrinus, atq; *Potentianus,ſerui Dei orationibus inſtantes,mori pro Chriſto deſiderantes. Hi ad imitationem Apoſtolorum ſua omnia vendiderunt & pauperibus erogauerunt,quatenus nudi ab hoc ſæculo liberius ſoli ſeruirẽt Deo. Qui cum audiſſent huiuſcemodi rem à Commodo geſtam,ridiculo ac ſuperſtitioni hoc deputantes, vicos & vrbes perluſtrãt,trinum [a] & vnum Deum prædicãt,dicentes:Recedite chariſſimi à cultura dæmoniorum.Date honorem Deo trino & vni,patri & filio & ſpiritui ſancto omnipotenti, & agite pœnitentiam & baptizemini,ne ſimul cum Commodo pereatis. I.

*Commodi Imperatoris ſuperbia quanta.

*Lanarium vocatũ fuiſſe vicum ex MSS actis notat Bar. ann 192 § 2

*al. *Pontianus.*

a S.Euſebius cum ſociis Chriſtum prædicat

IT AQVE quidam ſenator Iulius [b] audiẽs monita huiuſmodi ſalutaria,introduxit eos in domum ſuam,& audiens ſolicite prædicationem,credidit:& facultates ſuas varias,per manus eorum diſtribuit.Accerſito igitur quodam presbytero Rufino,baptiſmum cum omni domo ſua ſuſcepit.Cœpitq; ipſe publice profiteri Chriſtum,& p eo mortem concupiſcenti animo deſiderare. Quod cum audiſſet Cæſar,amaritudinis felle exagitatus, iuſſit eum ad ſe induci,& ſic eum cœpit affari:Iuli,qualiter amens effectus es,vt deſerens Iouem & Herculem,ſequaris neſcio quam amentiam vanam?Cui viriliter reſpondit Iulius,dicens : Tu ſimul peribis cum diis tuis,quos vano errore deos eſſe,temerario ore mentiris.Confuſus itaq; Cæſar his & aliis verbis, accerſiuit quendam virum nomine Vitellium magiſtrum peditum,animo fero,opere crudelem,omnibuſq; vitiis obſeſſum,& præcepit ei,dicens : Exquire diligenter facultates huius ſacrilegi,& compelle eum ad ſacrificandum inuictiſſimo Herculi.Qui niſi acquieuerit,non protrahas eum diutius viuere.Suſcipiens Vitellius Vicarius fecit eũ coarctari in cuſtodia.Poſt triduũ vero iuſſit ſibi tribunal præparari in tellude,& ſanctum Iulium catenis adſtrictum ante ſe exhiberi. Erat aũt corpore nudus,ſed ex integro,fide munitus.Quem ſic alloquitur,dicens:Audiſti quid iuſſit princeps?Depone iã pertinaciam,& adora deos,per quos vniuerſus ſubſtitit orbis Romanus. Nam ſi non feceris,diuerſis afflictus pœnis punieris.Cui ſanctus conſtanter reſpondit:O miſer & miſerande,ſimul cum tuo principe perfido peribis.Ad hæc Vitellius dixit:O Iuli,in quo confidis,cũ iam damnatus ſis?Iulius reſpondit:Fiducia mea vita æterna eſt,ſpes mea Chriſtus eſt,qui te cum tuo principe damnabit in æternum interitum.Hæc audiens Vitellius, iracundiæ ſtimulis inſtigatus,iuſſit eum fuſtibus cædi. Qui dum cæderetur,emittens ſpiritum,cæleſtia petiit.Cuius corpus præcepit Vitellius ante amphitheatrũ iactari.Quod audientes Euſebius, Vincentius,Peregrinus,atq; Potentianus, collegerunt corpus ſanctiſſimi Chriſti martyris,& ſepelierunt in cœmeterio Calepodij xiiij.Calen.Septembris. II.

b Siſtitur Iudici Vitellio S. Iulius ſenator.

Dũ cæditur fuſtibus obdormit in Domino.

HÆC audiens Vitellius,perquiri eos fecit,ſibiq; præſentatis dixit: Manifeſta aſſertio eſt, diripuiſſe vos facultates Iulij,cum & corpus illius collegiſtis,ſimulq;& ſepulturæ tradidiſtis.Tunc glorioſus vir Euſebius locutus eſt: Quod nobis obiicis,proculdubio fecimus,quodq; meruimus præſule Chriſto executi ſumus.Iudex nequiſſimus dixit:Quia meruiſtis theſauros diripere,difficultas non ſit vobis reddere,ne pereatis,ſicut& ille periit.Reſpondit Euſebius:Hoc omnibus votis appetimus,hoc communi animo concupiſcimus. Cumq; conſtanter perſiſterent, confuſus, III.

confusus Vitellius eadem hora iussit vt in eculeo facie ad faciem suspenderentur, obtunderentur neruis, & fustigarentur. Quibus suspensis, præco etiam clamabat: Deos & principes nolite blasphemare. Diutius autem eis tortis, iussit cessare paululum à tormentis. Quibus dixit: Parcite vobis, & sacrificate diis. Eusebius ad hæc: Miser, inquit, quod incepisti perfice, noli desistere. Ante enim tibi deficiet tempus ad torquendum nos, quam noster deficiat in Christo persistens animus. Ne ergo putes nos terreri, nec separari nos à fraternitate Domini nostri Iulij. Vitellius circunstantibus ait: Isti securi de arte magica, in tormentis gaudent. Respondit Vincentius: Nos gaudemus & exultamus in Domino nostro Iesu Christo. Tyrannus vero iussit extemplo flammas applicari eorum lateribus. Illi alacres effecti, dicebant: Gloria tibi Domine, qui nos tua visitatione circundas. Igitur vnus carnificum Antoninus, intētis oculis eminus vidit cum spongia iuuenem stantem, fulgore nimio coruscantem, & eorum latera extergentem. Tunc emissa voce, cum ingenti gaudio cœpit clamare: Vnus verus Deus est Christianorum: quē hi euidentissima ratione prędicant. Video enim Angelū Domini circūstantem eos, & à pressura flammarum protegentem. Tunc velut leo frendens iudex, cum clamore ait: O magica ars: ô seductores, qui alienauerunt mente sua hominē clarissimum ac probatissimum in republica. Antoninus autem pœnitentia ductus, deuouit se crediturū Christo Domino. Statim vero Antoninus Rufinum presbyterum adiit, & vt ab eo baptizaretur, humiliter impetrauit. Itaq; Vitellius sanctos martyres de eculeo deponi iussit. Quibus depositis ait: Vt quid tam crudeles estis vobisipsis? Cur non deponitis insaniam vanam, adorantes deos & glorificantes, quos iusserunt principes, vt nobiscum frui mereamini vita æterna? B. Vincentius ait: O omniū infelicissime & crudelissime, qui tibiipsi nō parcis. Nos in gloria iam constituti sumus, tu vero cum Principe tuo in gehenna perituru est. Tunc Vitellius iussit linguam præcidi sancti Eusebij, æstimans illi deesse linguæ officium, in cuius ore semper Christus resonabat. Antoninus autem accurrens clamabat: O Vitelli miserrime, quid tibi & iustis his? vt quid eos crucias? Tunc Vitellius per os sanguinem vomere cœpit, recto scilicet iudicio Dei, vt qui exarsit ad puniendum os iusti, acri dolore torqueretur in suo. Athleta vero Domini Eusebius sine lingua laudes in excelsum Christo dabat. Huic igitur lamentabili spectaculo quidam vir intererat Christianus clarissimus, nomine Faustus. Qui colligens linguam martyris Christi Eusebij, reposuit eam sub tunica sua in sinu suo, & fugiendo latuit. Dehinc iussu Vitellij Antoninus ductus est à carnificibus via Aurelia iuxta formam Traianam, & capite plexus XI. Calen. Septembris.

Eusebius cō socijs in eculeo suspenditur & grauiter fustigatur.

Vruntur eorum latera.

Antoninus carnifex credit & baptizatur.

S. Eusebius præcisa lingua loquitur & Deum laudat.

Plectitur capite S. Antoninus.

IV. PORRO Eusebium ac socios eius diutius maceratos suppliciis, in ima carceris iussit retrudi. Ibi nō diebus neq; noctibus ab oratione cessabant. Percurrebat autem eorum opinio circunquaque. Ad quos veniens non minima multitudo Christianorum, & audiens ab eis æternæ vitæ monita, non mediocriter proficiebat. Post triduum apparuit eis beatus Iulius, cunctisque audientibus, ventura prophetando hæc intulit: Saluate custodem carceris. Hæc dicens, ab oculis eorum euanuit, mentesq; eorum sua gratissima visitatione lætificauit. Tantam verò contulerat Dominus vim virtutis suæ Iuis fidelibus, vt vndiq; illuc populorum confluentibus turbis, variis detentis lāguoribus nulla difficultas esset in conferenda sospitate eorum orationibus. Veniens itaq; sacerdos Capitolij, nomine Lupulus, qui ritu paganismi fungebatur officio illo sacerdotali vanissimo, rogauit vt instrueretur à sanctis martyribus, & baptizaretur. Erat enim cæcus. Cui dixerunt: Si credideris ex toto corde, illuminaberis, & vita æterna nobiscum frueris. Respondit Lupulus: Ego absq; vlla ambiguitate credo in quem vos creditis, nec vllatenus cupio separari à vobis. Ideo enim ad vos confugi, desiderans vobiscum in his vinculis pro amore Christi mancipari. His auditis, confestim miserunt, & rogauerunt ad se venerabilem Rufinum presbyterum venire. Qui veniēs ad carcerem, catechizauit & baptizauit eum. Tunc subito ab oculis eius caligo discessit, & lumen Christi in eis emicuit. Tunc accurrens custos carceris, [a] & videns illustratum [b] superno lumine, qui annis quatuor cæcus fuerat, misit se ad pedes sanctorū, & vt baptizaretur rogauit. Quem ilicoß Rufinus sacro baptismate purificauit, eumque armis fidei muniuit. Abiens Vitellius, intimauit Regi omnia, quæ à sanctis gesta erant, qualiter superassent omnia tormentorum genera, & quomodo cōtempsissent diis libare sacrificia, qualiterq; loqueretur Eusebius sine lingua. Cui ita Rex ait: Extingue eos. Qui iubens tribunal præparari sibi, & illos introduci ait: Afferte tripodam, vt sacrificent hi. At illi expuentes contempserunt eum. Cuius etiam cor impœnitens, admirans, B. Eusebius ait: O miser, cuius cor est sedes Sathanæ. Tunc Vitellius fecit eos ante amphitheatrum tandiu [c] plumbatis acriter cædi, donec spiritum exhalarent. Quorum corpora B. Rufinus collegit, & non longe ab vrbe Roma sepeliuit, viij. Calend. Septembris.

Apparet SS. martyribus S. Iulius eos sua visitatione lætificans.

Multi ægri curantur eorum orationibus.

[a] Simpliciū nominat Ado in martylogio.

[b] Lupulus idolorū sacerdos per fidem & baptismum à duplici cęci tate curatur.

[c] SS. Martyres plūbatis occiduntur.

Romā multo post tempore beatorum martyrum Eusebij & Pontiani membra Nicolai Papæ donatione in Gallias translata esse, addit Ado in martyrologio suo.

MARTYRIVM S. GENESII ARELATENSIS, AVTHORE B. PAVLINO NOLANO EPISCOPO.

AN. 280. AVGV. 25.

PROLOG. PROPRIVM atq; indigenam Arelatensis vrbis beatissimum Genesium martyrem, alumnum eiusdem iure nascendi, patronum virtute moriendi, celebrare iam à principio atq; extollere, omnium fideliū studia, omnes religiosorum literæ debuerunt: vt tanti meriti glorioſa documēta, consignata scriptorum fide, & viuacibus commendata monumentis, illibata atq; integra ad posteros peruenirent, quæ admiratio semper faceret noua, & veneratio probaret antiqua. Sed quoniam succedentes sibi per incertum vitæ tempus ætates, tradere hæc inuicē memoriæ mutuæ, quam mandare literis, maluerunt: vel nunc oportet eadem fidelibus scriptis in tempora secutura transmittere, ne ea, quæ adhuc viua recordatione rerum, vt sunt gesta, referuntur, euanescente per tempus vel tradentium, vel accipientium fide, fabulosa credantur.

I. SANCTVS itaq; Genesius in iuuentutis flore primæuo, prouincialis militiæ tyrocinium suscepit, eam officij partem studio & arte complexus, quæ patronorum verba vel noua signorum velocitate, vel dexteræ, sonum vocis æquaret: spiritalem futuræ gloriæ imaginem præfigurans, vt qui præcepta diuina celeriter audiret, ea fidelibus notis piæ mentis exciperet. Accidit autem, vt, cum ante tribunal exceptoris fungeretur officio, iniusto atque sacrilego mandato persecutionis iussa ederentur, quæ deuotus Deo repudiaret auditus, & imprimere ceris manus sancta respueret. Abiectis ergo tabulis ante pedes iudicis, ministerium sacrilegum sacrata iam Domino mens refugit. Et vt in nullo à præceptis Euangelicis actus martyris deuiaret, quibus declinare persecutionis impetum vel permittimur, vel iubemur, alia atque alia non solum latebra, verumetiam ciuitate mutata, cum & alio loco scriptum sit, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma: ab ira se furentis iudicis paulisper occuluit. Qui cum eum corripi protinus offerrique iussisset, neque inuestigatio ad procuratam latebram peruenire, crudelissimis pœnæ ministris, vt vbi reperius fuisset, gladio eum interficerent, imperauit. Quod vbi beato Genesio vel occultis nunciis, vel rumore compertum est, diuersa latendi loca, vt exitus docet, non infirmitate spiritus, sed carnis trepidatione, mutauit. Atque interim, licet superfluo, de præsumptæ fidei confirmatione solicitus, quoniam nondū erat ex aqua & spiritu sancto renatus, per fidos internuncios à Catholicæ religionis antistite donum baptismatis postulauit. Sed ille vel temporis angustiis impeditus, vel iuuenili ætati diffidens, ardentia vota distulit, ac fideliter indicauit,

S. Genesius exceptoris fungitur officio, nec scribere vult edicta contra Christianos.

Matt. 10.

Matt. 26.

Cruoris per martyrium effuſio alter eſt baptiſmus.

indicauit,quod plenam conſummationem etiam huius muneris daret prompta pro Chriſto cruoris effuſio. Et hæc quidem cunctatio ſacerdotis,diuino,vt æſtimo,prompta nutu atq; iudicio prouocata diſpoſitaq; eſt.vt circa eius ſolennem conſecrationem officia humana ceſſarent,cui vnius baptiſmatis duplex gratia,ex vtroque ſcilicet Chriſti latere & aqua & ſanguis parabatur.

Iohann.19.

SED iam Dominus,qui per Spiritum ſanctum futuri martyris ſeruabat arcana,ſubeundæ conſtantiam paſſi- II.
onis vel fecerat,vel videbat:neque patiebatur differri coronam, cum videret paratam eſſe victoriam.Itaque percuſſoribus ſuis eum obtulit,& iis,quorum in eundem auida crudelitas inhiabat,oſtendit.Atque is vbi ſe perſpicit deprehenſum,inſtinctu Domini Rhodanum petiit, & ſancta fluuio membra committit:vt eum illicà contagione mortali,velut alterius Iordanis vndis,occultus baptiſta purgaret,& mutuo alternoq; myſterio&aquis corpus, & aquas corpore conſecrauit. Atq; hæc cauſa profecto extitit,vt natandi adminiculo peruenirent, qui exemplo

Matth.14. *Iohann.21.*

beatiſſimi Petri ad Chriſtum tendens,per ſumma gurgitum ambulare potuit. Tranſgreſſum continuo in vlteriora fluminis,& ſubeundi præmij paſſionis Chriſto ſponſore ſecurum,in eo loco, quem effuſioni ſanguinis glorioſi Dominus elegerat,quique nunc oratione aſſidua & votis nunquam irritis frequentatur,percuſſor aſſequitur,exoptatoq; gladij ictu feſtinantem ad Deum animam vinculis corporis, quibus tenebatur,abſoluit:& vtraque ſubſtantia propriæ originis elementa reperente, terrena interim terris membra commendat, & cæleſtem ſpiritum emittit ad cælum.

Gladio percuſſus, abit ad Dominũ.

Duæ vrbes ad vtrãque Rhodani ripam ſancti reliquiis celebres.

PROVIDERVNT tamen fideles temporis illius Dei ſerui, vt vtrãq; fluminis ripam,geminatis vrbibus ambi- III.
endam,vnius martyris tutela muniret.Nam in ipſo beatæ paſſionis loco conſecrati cruoris veſtigia relinquentes, in alterum fluuij latus honoratas reliquias tranſtulerũt,vt vtrobiq; præſens S.Geneſius,illic ſanguine haberetur, hîc corpore.Hæc omnia fideliter,atq; vt geſta ſunt,vel comperta,vel dicta,libentibus deuotiſq; animis,qui noueratis,recognoſcite:qui ignorabitis,agnoſcite,& gloriam tanti martyris, per ſingula annorum ſpatia creſcentem, & in ſæcula æterna victuram,mentis oculis contuentes, vnuſquiſq; pro viribus ad ſimilia,ſi ita fides deſideraue-

Apoc.6.

rit,animos præparate,& vt beatus Geneſius,throno Domini vſq; in vindictæ ſuæ tempus aſſiſtens,ſacerdotibus, miniſtris,Clero nobiſq; omnibus,& ei,qui inſtructioni veſtræ iſta compoſuit,patrocinetur, orate:Amen.

EIVSDEM BEATI GENESII INSIGNE MIRACVLVM A BEATO HILARIO Arelatenſi Epiſcopo conſcriptum.

Tobiæ.12.

OPERA Dei narrare,honorificum eſt.Ergo operæpreciũ eſt,miracula diuini operis,ad ſancti martyris Geneſij IV.
gloriam referenda narrare.Natalis.n.ipſius die frequens ille in ciuitate Arelatenſi caſus,pontis abrupti periculo,vrbem totam nimio tremore concuſſit,& animis ſubiti pauoris diſcrimine concuſſis, ſolennitatis lætitiam recepta ſalutis gratia,lætiorem reddidit,iucunditate duplicata.Nam cum ſuos in hac celebritate plus etiam,quã ſuos,Arelâs populus coëgiſſet,quorum in illa die gaudiis agendis ipſa ciuitas anguſta erat,ſemitę &ſpatia camporum,hærente in agmine,& laborantibus ſua cunctis denſitate,ibat in vlterioris fluminis ripã,in honorẽ martyris, Chriſto deuotus exercitus,cum charis coniugibus, dulcibus pignoribus,plura ſimul beneficia habere feſtinans. Nec contentus vno in loco vota profundere,in Eccleſia peruigil, antelucanus ad locum cædis & ſanguinis feſtinabat:item ad ſepulcrum,gaudiorum immolans hoſtias,quaſi occupaturus aures martyris,properabat. Nec clericorum officia ſolenniter ordinata,nec ipſum deniq; lucis tempus expectabat. Splendor ſiquidem feſtiuitatis, collucente vrbe tota,omnem omnimodis pepulerat noctis horrorem.Interim via illa naualis,qua inter confœderatas ſibi vrbes,illius terribilis Rhodani terga calcantur,ſubito aut ſub iniuſto faſce,aut nimio materiarũ pondere,aut per obliquum amnis illapſum,prona diffuſa eſt.Incertum eſt,quo caſu:certum tamen,cuius inſidiis precioſum onus,hoc eſt,fidelium turmam in mediis fluctibus male pendula ſtrata depoſuit.adſtante me,quod veraciter loquor,& pedem ab ipſo, vt ita dixerim, ponte referente.Ingens ilico fragor populi tam ruentis, quam circunſtantis,exoritur:pauor tota vrbe percurrit:hic coniugi,ille filiis,alij propinquis, alij amicis: omnes ſimul diuerſis affectibus metuunt:qui parum,ciuibus.

Solennitas S. Geneſij.

Põs medius inter præno minatas vrbes.

Põte rupto, multi ruunt in aquas.

Iſtius S. Honorati vita habetur 16. Ianuarij.

INTER hæc ſanctæ recordationis antiſtiti Honorato, quo tunc ille populus paſtore gaudebat, vni quidem V.
pro omnibus metuenti,omne cladis pondus incumbit.Quos tunc illa pietas ſtimulos accepit?quam ſubita animi ægritudine ægris ægrior fuit? Erectis confeſtim ab cælum oculis, intentione cordis luminibus exæquata,ita à nobis circunſtantibus mentis exceſſu totus abſceſſit,vt nemo dubitaret,quin tribunalibus Chriſti cum S.Geneſio, opem præſentis mali impetraturus,adſtaret.Agebantur interim grandi tumultu miſeranda naufragia:mixti hominibus phalerati equi,impedito indignantes natatu,altis pectoribus crura iactabant:quicquid obuium fuerat,ſeu admoniti periculo,ſeu pauidi inſtinctu,proculcantes pauida virtute:impliciti charis oneribus,matrum vlnam,& preſſi caueis matronalibus famuli,& tota itineris ſui immixta fragminibus pompa ſolennis.Nemo hoc loco malus interpres occurrat,nemo tantam Martyris gloria maligna obtrectatione * obſcuret, & ripæ vicinam turbam nullus alleget,nemo vadis exceptos aſſerat,quos palam dextera diuina ſaluauit. Depreſſa peregrinorum mercib⁹ quotidie iiſdem ripis inæſtimabilium onerum nauigia iunguntur: nauem illic ferendis pontibus tanquam iacere fundum deſperaret aggeribus,ordinatio antiqua conſtituit. Tantum in hoc vaſto gurgite ſtipati populi pondus expoſuit,quantum longiſſimis,validiſſimis, eodemq; confractis pondere trabibus,acceperat.

Locus mendoſus.

** dubitet.*

OCCVRRAT nunc animis atq; oculis iſta replicantium,ſimul totum,Rhodanus,ruina,naufragium,impli- VI.
canda turba miſerorum diuerſa,in vnum diaboli inſidiis cõglomerata pernicies.Nihil periculo defuit,vt ad gloriam Martyris nil deeſſet.Quando enim alumnos ipſius mergeret fluuius, quem eodem die piis natalibus conſecraſſet?O magna Dei gloria.Erupit è vaſto gurgite glorioſus exercitus.Iordanem iterum crederes,rupto diuinitus amne,patuiſſe:aut iterum maria populo Dei,ſicut ſub Moyſe quondam Duce,in virgæ imperio iter inter fluenta ſolidum præbuiſſe.Neminem ruina quaſſauit,neminem grauatum veſtibus fluuius inuoluit,nemini hauſtum ſuũ fluuius ingeſſit. Illæſos oẽs atq; incolumes vernacula ac familiaris ripa ſuſcepit:Pompa omnis,ſicut ingreſſa fuerat,egreſſa eſt.Matres familias ex profundo famulorum ſuorũ ceruicibus mobiliũ cubiculorum ſecreta viderunt. Comptæ in honorem Dei virgines,nulla fluitantium monilium detrimenta ſenſerunt.acus ipſæ,vt ita dixerim,ſicut affixę fuerant maternis manibus,hæſerunt.Nemo damnum aliquod rei,nemo diſpẽdium ſalutis accepit.Occurrunt pignora chara pignoribus:vnuſquiſq; proximũ ſuum,cui plurimum timuerat,lætus amplectitur. Cuius hic,niſi Chriſti,per interceſſionẽ Martyris ſui,præſens virtus operata eſt? Conuenit vtiq; Epiſcopus Martyrem,& Dominum martyr. Oſtenſum eſt ſalute dignum fidelis populi officium. Et deniq; plurimi (quod mecum fortaſſis & qui feciſtis,agnoſcitis) ilico, ne vel leuiter turbare deuotionem ſanctam liceret inimico, veſtibus, vt erant, madidis nauigia conſcendunt, & matutinum rigorem fluuij, ſpe feruente contemnunt:feſtini quò intenderant,ad locum ſcilicet cædis,animo victore perueniunt,alacritate maiori poſt periculum recens vota ſuſuri. O dignæ audiri preces,quæ non fractę iniuriis,imputare neſciunt quod periclitati ſunt:grates referre ſciunt,quod euaſerunt.

Ioſuæ.3. *Exod.14.*

Oẽs illęſi euadũt è fluuio, martyris interceſſione.

Omnes

Omnes gaudio tripudiant: assistunt deniq; solennibus læti: interfuisse periculis iuuat: quia cõspicabile, interfuisse miraculis. Tanti cuiq; fuit de salute dubitâsse, vt salutem suam mirabiliter acquireret. Integro suorum numero Honoratus pastor exultat: qui quidem hæc manu politiori maioriq; gratia mansuris perpetuo sæculo scriptis mãdare potuisset, nisi diuini muneris conscius, in legatione sancti Martyris particeps designatus, quod se præsule Dominus hęc contulisset, insolentius exultare timuisset. Et quidem ad nos beneficia per plures diffusa peruenirũt cæterum quanti in se priuata cognoscunt? Quod soli Deo adscribimus, qui omnium conditor & conscius, colitur & viuit cum filio & spiritusancto, per infinita sæcula sæculorum, Amen.

ITEM DE EODEM S. GENESIO ARELATENSI, SERMO EX IIS, QVI Eusebio Emiseno Episcopo adscribuntur.

VII. HODIE natale sancti Genesij celebramus, & meritum. Beatorum martyrum passiones. natales vocamus dies, quando eos, Martyrij vita, & gloriæ fides, dum ingerit morti, genuit æternitati, & perpetua gaudia breui dolore parturiit. Merito plane dicendi natales dies, per quos illi, qui nati fuerant in hanc fragilitatis humanæ miseriam, subito renascuntur in gloriam, vitæ perennis initium de mortis fine sumentes. *Passiones martyrum cur natales vocentur.*

VIII. Etenim si istos dies natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis & doloribus nascimur ad dolores, quibus in hunc mundum cum fletu infantiæ vagientes ingredimur, omnis homo quasi futuræ per totam vitam prophetia miseriæ, & infelicitatem naturæ prima illa lachrymabili voce testatur: siquidẽ primo statu vita nascentium, quæ ad omnem suspecta cursum, in tribulatione agitur. Iustius ergo isti celebrantur natales, quibus sancti ex corruptibili luce in nouam illam futuri sæculi veniunt claritatem, & filij hominum in adoptionem diuinæ paternitatis ascendunt, & consortes paulo ante mortalium, subito ciues incipiunt esse Angelorum. *Iuste celebrantur sanctorũ festa.*

IX. Ex eorum numero erat beatus ille, cuius hodie præclarum glorioſi agonis celebramus triumphum. Qui adhuc Catechumenus, adhuc à diuinis legibus peregrinus, adhuc alienus, omnia in se subito mandata pietatis, fidei plenitudine consummauit. Catechumenus, ad confessionis certamina progreditur. Non tingitur fonte, sed abluitur passione. Non viuicatur baptismate, sed morte regeneratur. Et quid tandem crederet, vel quid pro eo redemptori suo deberet, profusione sanguinis confitetur. Non potest quidem dicere, Consepultus sum Christo per baptismum in mortem: sed potest dicere, Per mortem illi iungor in baptismo, id est, in morte. Ipse enim Dominus mortem suam baptismum pronunciauit, dicens: Baptismate habeo baptizari, quod vos non scitis. Beatus ergo & inclytus Christi testis, hanc Domini sui mortem, etsi non edidit mysterio, plus est, quod imitatur exemplo. *Rom. 6. Luc. 12.*

X. O quantum agit ille in pectoribus humanis diuinus ignis? Catechumenus æternam comperit vitam. Nondum profectus ad Christi militiam, & iam dignus ad amicitiam: nondum assumptus ad famulatum, & iam idoneꝰ ad testimonium: nondum intromissus in Ecclesiæ ianuam, subito ipsam penetrat cæli regiam: nondum miles Dei, & iam cohæres: nondum domesticus in domo Dei, & iam filius in regno Dei. Et sane hanc meruit gloriam inconcussa illa in tanto martyre animi virtus & fidei magnitudo, occulto (dico) Christi amore nutrita & subitis approbata documentis. Nam cum secretus adhuc Dei famulus in exceptorum ordine militaret, & ante tribunal pagani Cæsaris assisteret, audiens eum in caput Christianorum cruentas pronunciare sententias, piam dexteram ab excipiendo tanquam sacrificando reuocauit: & implere sacrilega verba contremuit, quia Christum paginis cordis gerebat inscriptum. *Vis diuini amoris.*

XI. PROIECTIS itaq; codicibus ante oculos prophani iudicis, nefarias eius voces, & edicta impia atq; decreta, tota iam martyris libertate condemnat: Tormenta in oculis erant, dolor eorum, quos pœna lacerauerat, vsq; ad metũ carnificum, vsq; ad tremorem torquentium perueniebat, & inter hæc ille Christianum se esse tota exultatione clamabat, tanquam Christiani non ad supplicia, sed ad præmia quærerentur. Quanta & quam noua spectacula Deo atq; angelis suis præbuit fides piorum? *Nõ vult obtẽperare impiis præceptis Imperatoris. Præclara S. Genesij cõfessio.*

XII. ECCE in sacrilegi Tyranni ministerio militem suum Christus inuenit. Solebat Ecclesia ad tribunalia persecutorum martyres mittere: eccè nunc stupendo genere Ecclesiæ martyrem tribunal persecutoris emisit. Pronunciat itaq;, Christianus sum: & omnis insania persecutoris verso in illum furore consurgit: æstuat dolore & cõfusione iudex cruentus: plus erubescit, cultorem fidei de parte emersisse perfidiæ. Incumbente itaq; persecutionis mole, insequentibus diaboli ministris, Rhodani se immittit fluentis, in vlteriorem ripam, de ciuitate in ciuitatẽ, flumine obsequente, transgreditur: non vt glorioſam mortem fugeret, sed vt martyrij ordini nil deesset, dicente ipso Domino: Si vos persecuti fuerint in ciuitate istã, fugite in aliam. Illic apprehensus, Christo immolatur, & triumphali cruore perfunditur. Vnda precioſi sanguinis, baptismi Sacramenta complentur: cadit in precium veritatis, hostis pietatis. *Matth. 10.*

XIII. SVB ipsa itaq; felicissimæ ciuitatis mœnia, fidelium humeris funus inclyti victoris infertur. Vnde nunc inter vtrasq; vrbis illius partes gemino honore glorioſus, illam ripam triumpho sanctificat, hanc sepulcro: illã sanguine illustrat, hanc corpore. Fideles itaq; populi peculiarius exultantes de perpetui propugnatoris auxilio, ferunt ad tumulum vota, de tumulo votorum referunt gaudia. Pulsant hi precibus, respondet ille virtutibus: vincuntur per quotidiana Martyris beneficia, alumnæ vrbis obsequia. Vnde merito in prosperis colunt, quem præsentem in periculis cognouerunt. Frequentibus itaq; tribulationibus approbârunt, quantum apud Deum possit proprius suffragator. Quam preciosa sunt martyrum vulnera, quam glorioſa certamina, inter quæ tormentis viuentes, & mortibus triumphantes, vexati in paucis, bene disponuntur in multis. Coram hominibus afflicti, coram angelis glorificandi, breuem Deo vitam sub æternitatis commercio fœnerauerunt. Et ideo sicut aurum in fornace ignis, ita illi in camino tribulationis probati, fulgebunt sicut sol. De quibus per beatum Iohannem vox diuina testatur Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni, propter hoc stabunt in conspectu throni. Hos ergo chariſſimi ita miremur, vt homines fuisse meminerimus; hos, inquam, ita miremur, vt eos nostri similes nouerimus, & sub eadem, qua nos sumus carnis fragilitate vixisse: & per hoc sequamur, inquantum possumus, fidem illorum: sectemur animi virtutem, qua terrena & præsentia respuentes, vim regnis cælestibus intulerũt. Superauerunt illi corporum dolores, nos superemus morum & cordium passiones: vicerunt illi tormenta, nos vitia. Illi sacrificari dæmoniis horruerunt, nos malitiam, inuidiam, obtrectationes, contentiones, tanquã prophana sacrificia, detestemur: vt inter huius mundi conflictiones, vitia, persecutores virtutis, probent esse nos martyres. Persequamur in nobis peccata, & iniquitates nostras: expugnemus superbiã, debellemus iracundiam: ipsi in nobis, & persecutoris partes exequamur & martyrum, per castigationem vigiliarum, per contritionem ieiuniorum, per custodiam viuentem sanctam, placẽtem Deo, acquiramus nobis nouum, non carnis morte, sed carnalis vitæ mortificatione martyrium, vt de nobis quoque etiam viuentibus dici possit: Preciosa in conspectu Domini, mors sanctorum eius. *S. Genesius ppugnator fidelium perpetuus. Sap. 3. Matth. 13. Apoc. 7. Martyrũ fidẽ & virtutes imitari dẽbemus. Psal. 15.*

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Ergo inquantum fieri poteſt, extinguatur in nobis, quicquid peccati eſt: mortificetur morti, quod ſæculi XIV.
eſt, vt precioſa perficiatur in conſpectu Domini mors viuentiũ: vt animoſitates, cupiditates, atq; præſentium blãdimenta rerum, ſicut ea mors extorquebit inuitis, ità ea nobis veritas fidei & Dei auferat timor; vt non neceſſitas ea à nobis ſeparet, ſed voluntas: vt terminum vitiis, vt finem concupiſcentiis ac delictis noſtris non interitus faciat, ſed profectus.

Ann.280. DE S. GENESIO ROMANO MARTYRE, EX VETVSTIS EXEMPLARIBVS MS. QVIBVS CONSENTIVNT ANTIQVISS. MARTYROLOGIA. DICTIONEM NONNIHIL EXPOLIVIT FRATER Laurentius Surius.

Aug.25. Geneſius mimus. Baptiſmi ritus ſcrutatur, & palã irridendos exhibet.

Diocletiano Imperatore, cum per annos quatuor Eccleſiæ omnes clauſæ eſſent, Romæ mimus quidam fuit, Geneſius nomine: Is cum verum ignoraret Deum, Chriſtianos ſæpiſſime irridebat. Volens autem arte ſua quippiam eiuſmodi efficere, quo placeret Diocletiano Imperatori, apud Chriſtianos diuini ſecreta myſterij perſcrutabatur: & cum omnia accurate didiciſſet, ad theatrum ſe contulit: ingreſſuſq; in ſcenam, ſalutauit diſcipulos ſuos, ab eiſq; reſalutatus aſſedit, aitq; ad illos: Scitis Imperatoribus noſtris cumprimis inuiſos eſſe Chriſtianos? Illi reſponderunt: Adeo hoc omnibus compertum eſt, vt qui id neſciat, inueniri nemo poſſit. Geneſius ait: Si ergo vultis, vt placeamus inuictiſſimo Imperatori, prodam coram illo myſteria Chriſtianorum. Illis libentibus animis eius ſententiam approbantibus, docet eos diuina myſteria, diligenterq; inſtituit, quid facere, quidve dicere debeant. Vbi autem aduenit ſpectaculi exhibendi dies, ille inſtar ægroti lecto decumbit, dicitq; ad ſocios: Eià noſtri, grauem me ſentio: equidem perquam velim leuis fieri. Reſpondent illi: Qua nos ratione leuem te reddemus, ſi grauis es? Itàne fabros nos arbitraris, qui runcina leuiorem te efficere poſſimus? I.

Simulatio vertitur ei in rem ſeriã. Diuinitus bona mẽs ei præſtatur. Nota de veſtibus albis baptizatorum.

Hæc atq; his ſimilia illis dicentibus, & populi riſum cõcitantibus, Geneſius diuinitus permotus, ait: Veſani, ego Chriſtianus mori cupio. Reſpondent collegæ: Quid ita? Geneſius dicit: Vt in illa die ceu fugitiuus, in Deo inueniar. His auditis, Diocletianus riſum tenere non potuit: Illi porro, vt conſtitutum erat, exorciſtam & presbyterũ ironice repræſentant, iiq; ingreſſi, dicunt ei decumbenti: Quamobrem ad nos fili miſiſti? Geneſius non iam ſimulate, ſed ex animo reſpondet: Cupio adipiſci Chriſti gratiam, vt renatum me ſentiens, liberer à præcipitio facinorum meorum. Fit clamor populi: curſores aduolant, adferunt munera ab Imperatore tranſmiſſa. Cum iam autem omnia diuinorum myſteriorum ſecreta completa eſſent, indutus eſt veſtibus albis panemq; & dulciaria cereoſq; elargiebatur. Interea mox accurrunt milites, tanquam ab Imperatore miſſi, correptumq; eum adducunt ad iudicem. Sed ille dum ad commentitiam & ſimulatam rapitur perpeſſionem, ad veram ſynceram confeſſionem accedit: atq; adeo in albis veſtibus ad illum contendit locum, vbi adſpectabat Imperator: aſcendenſq; pulpitum, in quo erat Veneris ſtatua, ita concionatur: II.

Vide admirandam baptiſmi vim.

Avdi Imperator, & ſapientes omnes auſcultate. Antehàc quoties ego Chriſtianos nominari audiui, intolerabili implicatus errore, iungebam me illis, qui eos publice trahebant, pariterq; trahebam, & qui tormenta conſtanter perferrent, illis inſultabam, furoremq; populi in eos incendebam: Tantum vero eius nominis odium me ceperat, vt etiam parentes & affines ea de cauſa reliquerim, maluerimq; ægrotationum & egeſtatis moleſtias perpeti, quam vlla ratione in patria manere apud Chriſtianos. Viſum autem mihi fuit hiſce diebus, perſcrutari res & myſteria Chriſtianorum, non vt crederem, ſed vt illis in publicum proferendis, populo riſum mouerem. At vero ſimulatq; nudum me in conſpectu veſtro aqua illa perfudit, interrogatuſq;, reſpondi me credere ea, quæ proponebantur, vidi ſupra me manum cælitus porrectam, atq; Angelos Deigneа radiantes facie, mihi propius aſſiſtẽtes, flagitiaq; omnia, quæ à primis ætatis initiis vſq; in præſens admiſiſſem, è libro recitantes, atq; ita ad me dicentes: A qua hæc diluit ea omnia, quæ te agnoſcis perpetraſſe. Cumq; vnda baptiſmatis tinctus eſſem, ſimul etiam liber ille perfuſus, niue candidior apparuit, ita vt ſuperioris ſcripturæ nulla prorſus in eo veſtigia cernerentur. Dixeruntq; Angeli ad me: Noueris te ab omni culpa mundatum: vide nunc, vt gratiam perceptam conſerues. Iam tu igitur, Imperator & vos alij omnes decernite, quid faciendum mihi ſit. Ego enim dum volo vobis terrenis placere Imperatoribus, ad Regis cæleſtis gratiam perueni: dumq; hominibus riſum facere ſtudeo, Angelos lætitia affeci. Nunc igitur ab hac ipſa hora, quemadmodum vos omnes hactenus hiſce myſteriis, perinde vt ego, nullam fidem adhibuiſtis, ignorantia ſeducti: ita iam vna mecum credentes, deinceps ea ridere ne velitis, quando ex me cognoſcitis, apertum me vidiſſe cælum, manumq; cælitus mihi impoſitam ea hora, qua aqua perfundebar: conſpexiſſe etiam Angelos, peccata omnia prorſus obliterata, cæleſte lumen, adhortationeſq; audiuiſſe Angelicas, Dei gloriam cordi meo ſenſiſſe impreſſam, quæ me docuit, verum Deum eſſe Dominum Ieſum Chriſtum, eum eſſe lumen, veritatem, pietatem, ſalutem omnium, qui eius gratiam per baptiſmum ſint aſſecuti. Audite, quæſo, me vos boni Principes, & vos optimi viri, meumq; erga vos amorem ita probate, vt ſtudio ſalutis comparandæ, à me edocti, credatis Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſſe Deum verum. Quod tamen experiri non poteſtis, niſi vos vnda illa perfuderit, quam Pater & Filius & Spiritus ſanctus nominis ſui inuocatione ſacrauerit.

Horratur S. Geneſius Imperatorẽ & Principes eius fieri Chriſtianos

Diocletianꝰ mire exandeſcit, dum videt conuerſum Geneſium Geneſius fuſtibus cæditur.

His à Geneſio dictis, Diocletianus immodico furore accenſus, iubet coram ſe ſiſti eos omnes, qui eius ludi ſocios ſe illi adiunxiſſent, virgiſq; acerrime cædi, putabat enim illos quoq, credidiſſe. At illi ſanctum nomen blaſphemantes: Domine Imperator, inquiunt, nos longe diuerſa ſumus animi ſententia. Hic vero amentia correptus, contempta tum ſua, tum pietatis tuæ & totius populi iucunditate & lætitia, Chriſtianorum luctum complectitur. Quod ergo ſolus admiſit, ipſe ſolus luat. Tum vero Imperator incredibili in Geneſium furore percitus, parum abfuit, quin eius ſanguinem biberet, ni horrore prohiberetur. Iubet vero, vt inſpectante populo cædatur fuſtibus, animi ſui ſæuæ perturbationi obſecundans. Altero die præcipit Plutiano Præfecto, vt tandiu tormẽtis eum afficiat, donec paratus ſit idolis ſacrificare. In eculeo igitur ſuſpenſo dicit Plutianus: Inſane & miſerrime, ſacrifica diis, vt poſſis redire in gratiam cum dominis noſtris. Geneſius reſpondet: Ambiant horum Regum gratiam & amicitiam, qui non timent illum Regem, quem ego vidi, quem & adoraui, & adoro. Ille enim verus Rex eſt, quem ego patentibus cælis conſpexi, qui mihi dignatus eſt impertiri miſericordiam ſuam, meq; indignum & irriſorem & incredulum, illuſtrare myſteriis ſuis: vt qui plane cæcus eram, verum lumen adſpicerem, & eius cognoſcerem veritatem. Quamobrem miſerum me lugeo, quod vobiſcum hactenus errauerim, & ſanctũ nomen in Chriſtianis abominatus ſim. Pro quo ſcelere ſupplicia omnia me commeruiſſe putabo. Satis enim ſero ad verum adorandũ Regem acceſſi. Dicit ei Plutianus: Quis eſt iſte Rex præter noſtrum Regem? Geneſius reſpondit: Iſte Rex, quem tu dicis, homo mortalis eſt: At ille, quem ego adoro, Deus eſt. Tuus Rex ad certum tempus terris imperat: Chriſtus vero & in cælis, & in terris, & in mari imperat. Rex tuus habet ſibi præfinitum tempus, certumq; vitæ finem: At Chriſtus ſemper glorioſus viuit & regnat in cælis. III. IV.

Dolet S. Geneſius ſe aliquando erraſſe.

Cvm

IV. Cvm sic ergo in eculeo suspensus diu vngulis laceraretur, lampadibus inflammaretur, ac nihilominus in confessione inuicto animo perseueraret, diceretque iudici: Etiamsi pœnas has vel centies admoueas, etiamsi vel millies me comburas, at Christum tamen mihi à corde auferre non poteris. Gesta omnia Plutianus Diocletiano in palatio legenda obtulit. Quibus perlectis, iussit eum Diocletianus capite puniri. Eam verò sententiam beatus martyr Genesius hilariter excipiens, cæsus est propter nomen Domini nostri Iesu Christi: Cui est cum Deo Patre honor & virtus & potestas in sæcula sæculorum, Amen.

In eculeo suspensus, laceratur & vritur.

Capite trucatur.

DE CONVERSIONE MIRACVLIS AC OBITV AREDII ABBATIS: EX HISTORIÆ FRANCORVM S. GREGORII TVRONENSIS lib 10 cap. 28.

ANN. 550.

I. INTEREA fuit quidam, nomine Aredius, qui hoc anno terras relinquens, vocante Domino, migrauit ad cœlum Lemouicinæ vrbis incola fuit, non mediocribus regionis suæ ortus parentibus, sed valde ingenuis. Hic Theodoberto Regi traditur, aulicis & palatinis adiungitur. Erat autem tunc temporis apud vrbem Treuericam vir eximiæ sanctitatis Nicetius Episcopus, qui non solum in prædicatione admirabilis facundiæ, verum etiam in operibus bonis ac mirabilibus, celebertimus habebatur in plebe. Qui intuens puerum in Regis palatio, nescio quid in vultu eius cernens diuinum, præcepit ei se sequi. At ille, relicto Regis palatio, secutus est eum. Cumque ingressi in cellulam, de iis, quæ ad Deum pertinent, confabularentur, expetiit adolescens à beato sacerdote se corrigi, edoceri, instrui, ac in diuinis voluminibus ab eodem exerceri. Cumque in huius studij flagrantia cum Antistite memorato degeret, tonsurato iam capite, quadam die psallentibus clericis in ecclesia, descendit columba à camera: quæ leuiter volitans circa eum, resedit super caput eius, illud indicans, vt opinor, cum Spiritus sancti gratia iam repletum. Quam cum ille non sine pudore conaretur abigere, hæc paululum circumuolans, iterum super caput eius aut scapulam residebat: quæ non modo ibi, sed etiam cum in cellulam Episcopi ingrederetur, iugiter comitabatur eum. Quod per dies plurimos factum, non sine admiratione Episcopus animaduertebat.

AVG. 25.

Nicetius Episcopus Treuirensis instituit Aredium.

Quid columba in capite Aredij residens præsignarit.

II. EXINDE vir Dei, Spiritu, vt diximus, sancto repletus, ad patriam, genitore ac germano defunctis, regreditur, consolaturus Pelagiam genitricem, quæ nullum consanguineum præter hanc sobolem spectabat. Vbi cum ieiuniis atque orationibus vacaret, deprecatur eam, vt omnis cura domus, id est, siue correctio familiæ, siue exercitium agrorum, siue cultus vinearum, ad eam adspiceret, ne sibi aliquod accideret impedimentum, quo ab oratione cessaret: vnum tantum sibi priuilegium vendicans, vt ad ecclesias ædificandas ipse præesset. Quid plura? Construxit templa Dei in honorem sanctorum, expetiuitque eorum pignora, ac ex familia propria tonsuratos instituit monachos, cœnobiumque fundauit, in quo non modo Cassiani, verumetiam Basilij & reliquorum Abbatum, qui monasterialem vitam instruerunt, celebrantur regulæ, beata muliere victum atque vestitum singulis ministrante. Nec minus hæc tñ, impedita hoc onere, in Dei laudibus persistebat, sed assiduè in eis versabatur. & si quiddam operis exerceret, semper orationem Domino, tanquam odorem incensi acceptabilis, offerebat. Interea ad sanctum Aredium cœperunt infirmi confluere, quos manus singulis cum vexillo Crucis imponens, sanitati reddebat. Quorum si singulatim nomina scribere velim, nec numerum percurrere valeam, nec vocabula memorare. Vnum tamen noui, quod quicunque ad eum æger aduenit, sospes abscessit. De maioribus verò miraculis parua proponimus.

Pelagia mater Aredij.

Nota de monasterio ab Aredio constructo

Signo Crucis Aredius multos sanat.

III. QVODAM tempore dum cum genitrice iter ageret, & ad sancti Iuliani martyris basilicam properaret, venerunt vespere in quendam locum. Erat autem locus ille aridus, & absque fluentis currentibus infœcundus. Dixitque ad eum mater eius: Fili aquam non habemus, & qualiter hic nocte præsenti quiescere possumus? At ille prostratus in oratione, diutissimè preces fudit ad Dominum: & erigens se, defixit virgam in terra, quam manu gerebat, eamque cum bis, aut tertio vertisset ad se, lætus extraxit, moxque vnda aquæ secuta est tam valida, vt non solum ipsis de præsenti, sed etiam pecoribus affatim deinceps pocula ministraret.

Aquam copiosam precibus impetrat.

IV. NVPERRIMO autem tempore, cum iter carpere cœpisset, nimbus ad eum pluuiæ aduenire cœpit. Quod ille cernens, paululum super equum, in quo sedebat, caput inclinans, manus extendit ad Dominum. Consummata vero oratione, diuisa est nubes in duas partes, ac in circuitu maxima descendit pluuia: super eum aût ac socios eius nulla, si dici fas est, gutta descendit. Vistrimundo verò, cognomento Tattoni, cini Turonico, dentes grauem inferebant dolorem, ex quo etiam maxilla intumuerat. Quod cum beato viro ostendisset, ille manum super locum doloris posuit: statimque dolor fugatus, nusquam deinceps ad iniuriam hominis excitatus est. Hæc ipse, qui passus est retulit. De his verò signis, quæ per virtutem sancti Iuliani martyris, Martinique confessoris beati, in eius manibus Dominus operatus est, pleraque in libris miraculorum scripsimus.

Pellit dentium dolorem.

V. POST has verò & multas alias virtutes, quas Christo cooperante compleuit, aduenit Turones post festiuitatem sancti Martini, ibique paululum commoratus, dixit nobis, se aut longæuo tempore adhuc in hoc mundo retineri, aut certè velocius dissolui. Et valedicens, abscessit, gratias agens Deo, quod priusquam obiret, sepulchrum beati Antistitis osculari promeruisset. Cumque ad cellulam accessisset, testamento condito, ordinatisque omnibus: ac sancto Martino, Hilarioque Antistitibus hæredibus constitutis, ægrotare cœpit, ac dysenteriæ morbo grauari. Sexta verò ægrotationis eius die, mulier, quæ à spiritu immundo sæpius vexata, à sancto emundari non poterat, ligatis per se à tergo manibus, clamare cœpit, ac dicere: Currite ciues, exilite populi, exite obuiam martyribus, confessoribusq;, qui ad excessum beati Aredij conueniunt. Ecce adest Iulianus à Brinate, Priuatus ex Mimate, Martinus à Turonis, Martialisque ab vrbe propria. Adest Saturninus à Tolosa, Dionysius ab vrbe Parisiaca nonnulli & alij, quos cœlum retinet, quos vos vt confessores & Dei Martyres adoratis. Hæc cum in exordio noctis clamare cœpisset, à domino suo reuincta est. Quæ nequaquam potuit retineri, sed rumpens vincula, ad monasterium cum his vocibus properare cœpit. Moxque beatus vir spiritum tradidit, non sine testimonio veritatis, q; sit susceptus ab angelis. Mulierem namq; in exequiis suis, cum alia muliere nequiori spiritu vexata, vt est sepulchro tectus, à nequitia infesti dæmonis emundauit. Et credo, quod ob hoc, Dei nutu easdem in corpore positus non potuit emundare, vt exequiæ illius hac virtute glorificarentur. Post celebratum verò funus, mulier quædam rictu patulo sine vocis officio ad eius accessit tumulum: quo osculo delibato, elocutionis meruit recipere beneficium.

Nota sancti viri deuotionem.

Defunctus duas sanat dæmoniacas.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Ann. 650.

VITA S. HVNEGVNDIS VIRGINIS, AB EPISCOPO QVODAM, VT APPARET, ANTE ANNOS SEXCENTOS CONSCRIpta, cuius nomen vetuſtus MS. Codex non habuit. Stylum obſcuriorem mutauit paſſim F. Laur. Surius.

AVGV. 25

BEATORVM ac venerandorum Patrum ſcripta memorabilia, quibus membra & verſutias callidi hoſtis Euangelico accincti gladio, confecerunt, interiorem hominem noſtrum diuinis perfundunt eloquiis: nec minus exteriorem & corruptibilem, quadam ſermonis difficultate impeditum, materna eademq; virginea excitat & confirmat collatio. Ex his enim genus victoriæ extitit egregium, quo diabolus vna cum ſuis armis, omni eſt dominatu exutus: quodq; primis parentibus vitæ excidiũ attulit, id rurſus in ſui augmentum cæleſtis patriæ regnum profecit. Eadem plane natura, quæ viro obtulit guſtum pomi exitialis, per ſanctas virgines exempla præbuit à vitiis ſeſe continendi: quæq; primum facile conſentit vt caderet, eſſetq; calamitatis & miſeriæ mater, poſtea per Chriſti gratiam fortiter reſtitit, vt proſtrato malo dæmone, ſoror & mater ſaluatoris, gratuita eius electione fieret. Ad hanc diuinæ gratiæ ſortem admiſſa beatiſſima Hunegundis virgo, ex immaculato diuini fontis vtero renata, & in Catholicæ matris Eccleſiæ ſinu educata eſt. Cuius pauca quædam vitæ geſta ſcribenda ſuſcepi, quemadmodum à fidelibus hominibus accepi. Obſecro autẽ, vt me peccatorum principem, & vltimum ſacerdotum, veſtrarum precum ſuffragiis adiuuetis, vt ſanctus mihi ſpiritus adeſſe dignetur, qui & facinorum noſtrorum maculas diluat, & linguam ad explicandas virginis res geſtas efficia diſertam.

PRAEFA.

Gen. 3.

SVMMA & incomprehenſibilis diuinitatis prouidentia, cum ſua omnipotenti virtute mundi principem debellare, eiuſq; machinas prorſus elidere & profligare inſtitueret, non ſolum potenter illum vicit, eiuſq; ſpolia abſtulit: verumetiam iiſipſis ſpoliis pro ſua miſericordia eam præſtitit fragrantiam, vt ſordidiſſimi hoſtis dominia contriuerint, factaq; ſint præclara Chriſti luminaria, quæ fuerant antea tenebroſa & obſcura. Atque hoc ordine mundi Principis ſceptra crudeliſſima mutantur, omnis portio tenebrarum cum ſuis ſatellitibus tanto iubare diſſipatur, oritur per orbem terrarum noua lux & gaudium, ſubmittunt mortales colla ſua Regi regum, paulatimq; à ſolis ortu vſq; ad occaſum, Chriſti imperium propagatur. In quibus Francorum gens, multis egregiis facinoribus conſpicua, nec paucis triumphis celeberrima, tametſi tardius ad Chriſti religionem acceſſit, vbi eius perſenſit clementiam, paſſim religione increſcente, multam eamq; ſanctam Deo Patri prolem edidit: ex cuius ſacratiſſima propagine, ſancta mater & virgo, Chriſti Eccleſia dilatata eſt, quæ oblita populum ſuum & domum patris ſui, Trinæ Vnitati ſinum cordis aperuit, vnde ſibi præpotens Dominus impollutam familiam conſecraret. Atq; in ipſa Franciæ tellure pagus Veromandenſis ſeu Veromanduorum, quem clariſſimi martyris Quintini ſuffragia ornant, ſummopere id expetebat, vt poſſet offerre Deo munus gratum, in odorem ſuauiſſimum.

I.

Francia ſanctorum hominũ ferax.

Hodie dicitur S. Quintini oppidũ.

IN eius pagi villa, quam Leibaidem vocant, ſancta virgo Hunegundis nobili ſtirpe genita eſt, parentibus nõ modo genere claris, ſed etiam Chriſtiana religione initiatis. Eam è ſacro fonte ferunt ſuſceptam ab Eligio Nouiomenſi ac Veromandenſi Epiſcopo: vbi immortalis ſponſi accepit arrham, veſtemq; preciolam, immortalitatis inſignibus candidatam, paſſioniſq; triumpho illuſtrem, & caſtæ dilectionis regiam atq; ſacerdotalem, ſed myſticam, coronam. Vbi ẽt in ſeptẽ baptiſterij gradibus, ſeptẽ adepta eſt dona ſpiritus ſancti, Epiſcopali benedictione confirmata, & ſacro chriſmate delibuta. Quibus vndiq; fulcita, ita per ſeptena dierum curricula ſancta puella viuere fluduit, vt ſepties ſeptem auctis acceſſionibus, monade adiecta, iubilei fructum in præſenti vita perciperet: eoq; corpore & anima duplicato, poſt peractum vitæ curſum, fructũ carperet centeſimum, ſanctis virginibus conſecratũ.

II.

S. Eligius Nouiomẽſ. Epiſcopus: eius vita habetur prima Decembris.

Virginum fructus centeſimus.

CVM eſſet autem, vt diximus, claris orta natalibus, in ipſis incunabulis aiunt eam cuidam deſponſatam fuiſſe, qui pari eſſet generis claritudine. Sed quia, ſponſus cæleſtis eam ſibi ſeruare conſtituerat, occulto Dei iudicio, ille morte ſubtractus eſt. Poſtquam autem ſancta virgo adoleuit, eſſetq; liberali atque eleganti vultu, Eudaldus quidam, homo nobilis, eam ſibi deſpondit, multis ei collatis muneribus, mancipiis & villulis. Qua in re licet à parentibus inuita cogeretur, at tamen vultu placido & mente caſta id perferens, iam ſecum animo meditabatur, quemadmodum ſe & dotem ſuam Chriſto ſponſo offerret, fieretque ſanctimonialis in beatiſſimæ matris Virginis monaſterio, capitis inſignita velamine, vt cum veri Regis ſpõſa poſſet etiam ipſa illud ex Canticis dicere: Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Hieruſalem, ideo dilexit me Rex, & introduxit me in cellaria ſua, itemq; illud: Nolite me conſiderare, quod fuſca ſim: quia decoloratuit me ſol. Talis intentio, tamq; præclara cogitatio verſabatur perpetim in puellari pectore, floſq; virgineæ matris ex ſancta redolebat virgine, multaq; virtutum chariſmata ex virgineis elucebant profectibus.

III.

Priori ſpõſo defuncto alteri nolens deſpõdetur, Hunegũdis

Cant. 1.

Ibidem.

PORRO autem cum iam ſanctum mentis ſuæ propoſitum in opus conferre vellet, ſapienti vſa conſilio, ſponſum qua potuit arte tentauit blanditer emollire, & quadam mellita ingenij dexteritate ab amplexibus omnino auocare, ita eum blandiſſime compellans: O dulciſſime atq; amantiſſime ſponſe, quando Chriſtianiſſimis & orthodoxis ſumus parentibus prognati, non decet nos libidinoſis commixtionibus pollui, perinde vt gentes, quæ ignorant Deum, & ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Placeat tibi, obſecro, ſalutare conſilium meũ, dictiſque aſſentire meis, atque inter nos perquiramus, quemadmodum poſſit Deo gratum effici coniugium, noſtrum, & non terrena ex nobis, ſed cæleſtis ſoboles procreari. Mihi quidem hoc conſultum videtur, nec dubito vtilitatis habere plurimum, ſi Apoſtolorum principem inuiſamus, & loca ſancta perluſtremus, vt Apoſtolica munitis benedictione eueniat vita longa, ſalus continua, opulentia in rebus, fœcunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace. O te beatam virginem, ô ſuperni Regis ſponſam: quæ cum ſis deuota Deo, optare te dicis, vt floreſcat tibi mũdus, qui iam aruit in pectore tuo, quemq; toto animo contemnis, haud ſecus atq; ſtercus putidiſſimũ. Quid multa? Ita quidem ſponſi ſolicitudo deluſa eſt, & nuptiarum prorogatus dies, ſumptuſq; apparandis deſtinati nuptiis, in res itineri neceſſarias conferuntur. Cum enim eſſet virgo tenerrima, & tam ætate quam voluntate necdum nubilis, ſponſus vero Chriſtum coleret, & animo religioſus eſſet, conſenſit virgini: cœpitque etiam ipſe author eſſe & hortator itineris ſuſcipiendi, ſperans euentura ea omnia, quæ illa commemorauerat.

IV.

Sponſũ auocat à nuptiis.

Pſal. 31.

OMNIBVS igitur, quæ profecturis eſſent neceſſaria, comparatis, gratias agentes Deo, dant ſe itineri: & ſponſus quidem extrinſecus lætabatur pompa ſæculari, virgo autem intrinſecus longè vberius ſpiritali perfundebatur iucunditate: quod cerneret Chriſtum ſponſum ſuum omnia ſibi proſpera tribuere, cui iam fide vera, ſpe firma & integra charitate, ſe deuouerat perpetuo ſeruituram: quem etiam intra ſe tacitis precibus pulſabat, vt cor & corpus ipſius ſeruaret immaculatum, ne illecebroſis mundi huius voluptatibus implicaretur. Orabat mens immotis labiis, & protegentem ſe Dominum cordis oculis contemplabatur. Simul etiam gratiſſimis alloquiis beatorum legiones Angelorum, vt ſibi opem ferrent, deprecabatur, & ſanctos omnes, vt ſibi adeſſent, cum lachrymis obſecrabat. Exaudit vero Chriſtus ſponſam ſuam, & ſua illam proſequens miſericordia, maiora illi ſolatia adhibet.

V.

proficiſcitur Romam cũ ſponſo ſuo

Sentit

Sentit virgo adesse sibi sacrosancta præsidia, quæ ab omnibus incommodis defensam, cum omni corporis & fidei integritate ipsam Romam perducant. Quo cùm peruenissent, & loca Vrbis, orbis dominæ, perlustrarent, & sponsus quidem superbo apparatu, sodalibus vndique septus, diuersa sanctorum inuiseret pignora, illa vitans ambitiosum comitatum, sola ad Apostolorum limina accedebat. Sponso autem existimante eam præ multæ viæ lassitudine captare requiem, ipsa velut mente renouata & robustior effecta, omnia & intra & extra Vrbem oratoria inuisebat. Ille ruitura quàndoque mœnia oculis corporeis contemplans mirabatur: Hunegundis verò lucidas illas æternumque duraturas cælestis Hierosolymæ mansiones animo lustrabat: semperque patriæ cœlestis amore ad Apostolorum limina in precibus, vigiliis, ieiuniis perseuerans, vix ad hospitium reuertebatur: spretisque rebus caducis omnibus, relicto sponso & eius sodalibus, pernox in oratione manebat, corpus vigiliis & inedia macerans, & omnia, quæ habere poterat, pauperibus erogans. Religiosè inuisit Romæ loca sacra.

VI. Ita nimirum monacha efficitur, quæ sponsa putabatur, terrestrisq; copula cum pompa omni fastiditur, dum è supernis sedibus castitas virtutum regina diffunditur, Lætabatur interim, tanquam iam possideret, quod diu concupierat: nec ad momentum inde abduci se passa est, quod tam celeriter esset adepta. Vbi verò dies aduenit Apostolicæ stationis, ad pedes Antistitis sanctæ & Catholicæ matris Ecclesiæ aduoluta, Christo suam offert virginitatem, ab illo defensam, exemplum imitata perpetuæ Virginis & matris eius: oratque Pontificem, vt capitis velamen sibi imponat, sub eiusdem incomparabilis Virginis matris patrocinio & famulatu victuræ. Eius piissimam verò intentionē & animi promptam deuotionem Pontifex cognoscens, mentemque eius diuinitus illustratam intelligens, tantam in puella sapientiam admirans, cum lachrymis dixisse fertur: Benedictus es Domine Deus omnium, qui in casti cordis & corporis virgineo toro tuum efficis domicilium, & in sexu fragili multa operaris admiratione digna. Te ergò laudent ora omnium: æquum est enim, laude & prædicatione pro huiusmodi efferre te Dominū vniuersorum. Equidem pro his te Domine æternum laudabo, & glorificabo nomen tuum in sæcula. Inde conuersus ad castam Dei virginem: Quæso te, inquit, filia, quam ob rem aut quibus ab oris huc ad nos accesseris, tum quo voceris nomine, & quæ sit gentis tuæ fides & religio, nobis explicato. Puto enim te nobilissima stirpe editam, & ab ipsa infantia Ecclesiasticæ disciplinæ literis eruditam. Tum illa mente & facie sereniissima, vultu submisso, ita respondit: Si de gente mea, Pater & domine, quæris, equidem Franca sum natione: dicor autem Hunegundis, & in pago Veromandensi nata, inde huc aduenj. Educata à parentibus Christianis, non solum contra meam, sed, vt arbitror, etiam contra Dei voluntatem iuuenculo desponsa sum: quē ego fugiens & deuitans, Christi me charitate vrgente, Christo duce & fautore, corpore integra sum & mente impolluta. Illi verò me deuoueo, qui creator est omnium, & fidem, quam nōsse cupis, illi integram conseruo. Quam si audire libet, exponam, pater optime, etsi n. natione barbara sum, at eam tñ nos confitemur fidem veram atque sanctam, quæ in fine sæculorum ab hac sancta sede Apostolica & Catholica matre Ecclesia ad nos allata est. Sed dum tua sanctitas à nobis fidē exigit, videtur instar Saluatoris à Samaritana aquam petere: qui sane illud fœminæ colloquium non respuens, clàm innuit, neminem à fide in qualibet regione excludi. Vnde etiam nos, quia fidem non erubescimus, non pudet Prouinciæ nostræ, cum Dauid iubeat omnes gentes plaudere manibus, & iubilare Deo in voce exultationis, & alibi dicat: Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & Dominus pro populo, qui vitulum adorârat, Moysi deprecanti responderit: Viuo ego, quia implebitur gloria mea vniuersa terra. & per prophetam Malachiam testetur, A solis ortu vsque ad occasum, magnum esse nomen suum in gentibus, atque expressius etiam per Esaiam nos, quamuis belluinos & veneficos, se conuersurum promiserit: Ne memineritis, inquiens, priorum, & antiqua ne intueamini, quoniam ecce ego facio noua: Ponam in deserto viam, & in inuio flumina: Glorificabunt me bestiæ agri, dracones & struthiones. Christo suā vouet virginitatem, petitque à Romano Pontifice capitis velamen ipsi imponi. Romano Pontifici exponit gētem & patriam suam, &c. A sede Apostolica fides in Gallias peruenit. *Ioann. 4.* *Psalm. 46.* *Psalm. 21.* *Num. 14.* *Malach. 1.* *Esai 43.*

VII. Proinde nos quoque in Dei misericordia vocati, & eius gratuita pietate redempti atque renati, etsi patriam secundum carnem nouimus: sed iam nunc non nouimus: quin potius semen Abrahæ fieri cupientes per fidem, terram nostram omnemque cognationem antiquam respuimus, incolas nos & peregrinos fatemur in terra, sicut & patres nostri. Itaque quamdiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino: quia regionem nostram, paradisum scimus esse, quem recuperauimus baptismate renouati, & sanctæ & individuæ Trinitatis confessione. Sed quia Apostolicis institutionibus admonemur, omnibus id poscentibus reddere rationem de spe & charitate, quæ in nobis est, gloriam fidei nostræ, tuæ beatitudini paucis expromemus. Credimus & confitemur absque principio & fine temporis, summum & incircumscriptum spiritum, vnum omnipotentem esse Deum, iuxta illud, quod ait Moses: Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus vnus est. Vnus est, inquam, Deus Pater ingenitus, vnus Filius vnigenitus, vnus Spiritus sanctus, ab vtroque procedens, patri & filio coæternus. Sed semper idem pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus: ex quo omnia, per quem omnia, in quo sunt omnia, & sine quo factum est nihil. *1. Pet. 3.* Confessio fidei. *Deut. 6.*

VIII. Non autem sicut tres personas, ita & tres deos credimus: sed in tribus personis vnam Deitatem cōfitemur. Trinitatem sanctam credimus in subsistentibus personis: vnitatem vero, in natura & maiestate ac substantia Deitatis. Omne igitur, quod est, in duo diuidimus. Quicquid enim extra sacrosanctam Trinitatē est in cœlis, in terris, & in mari, id creaturam esse dicimus: solum verò Deum, creatorem. Sed & filium Dei credimus in nouissimis temporibus conceptum esse de spiritu sancto, natum ex Maria Virgine, carnemque naturæ humanæ & animam susceptisse: in eaq; carne crucifixum, sepultum, resurrexisse à mortuis, ascendisse etiam in ea carne, sed alterius gloriæ, in cœlos, vnde eum iudicem venturum expectamus viuorum & mortuorum. Carnis quoque nostræ resurrectionem confitemur integram atque perfectam, in qua carne nunc viuimus & mouemur: atque in ea consecuturos nos vel pro rectè factis præmia iustorum, vel pro maleficiis & prauis operibus supplicia impiorum. Sed & peccatorum remissionem plenissima fide confitemur, & velut alteram gratiam suscipimus, de qua Apostolus dixisse videtur ad Corinthios: Volui prius venire ad vos, vt secundam gratiam haberetis. Hic est nostræ fidei thesaurus, quem Ecclesiastico symbolo consignatum custodimus, quod in baptismo accepimus. Ita coram Deo corde credimus, ita coram omnibus hominibus ore confitemur, vt hominibus fidem sua cognitio faciat, & imago sua Deo testimonium reddat. *2. Cor. 1.*

IX. Hæc & alia permulta fidei sacramenta palàm omnibus exponens Hunegundis virgo piissima, iis absolutis, conticuit. Tum venerabilis summæ & Apostolicæ Sedis Pontifex, non hominem, sed spiritum Dei, in castis visceribus habitantem, ista prolocutum sentiens, coram omnibus ita ait: Benedicta filia tu à Domino Deo exercituum, quæ in tua pura mente iucundum Deo præparasti habitaculum. Non oportet ergo sanctum contristari spiritum, cuius mēs pudica sacrarium est. Et multum in te venerandus est summus ille artifex, qui operatur omnia in omnibus, diuidens singulis, prout vult. Eia ergò virgo casta & pudica, suscipe quod æterno amori in te cumulando proficiat. Oblata tibi sub specie pietatis à corruptibili homine munera abiecisti: accipe nunc per nostram benedictionem tibi à Domino præstitam dotem, qua te Christi sponsam sempiternam cognoscas, & contemptis rebus labentibus, semper duratura gaudia apprehendas. Ille, quid tuo in animo geras, adspicit: quam religiosè ipsius virgines imiteris, attendit. Itaque vt cum eius adolescentulis ab eo diligaris, summopere contende, & in odorem vnguentorum eius curre vnà cum illis. Semper illi pro collatis beneficiis gratias age: pro conferendis humiliter deprecare. Sint quæso affixa animo tuo, & in eorum cogitatione versare, quæ in illa vita beata obtinere appetis: vt cuius te sponsam profiteris in terris, eius amplexibus perfrui merearis in gloria sempiterna. Mens pudica, sacrariū Spiritus sancti. *1. Cor. 12.* *Cant. 1.*

Pontifex S. Hunegundi imponit velum, eamque Deo consecrat.

His dictis, velum capitis & reliqua indumenta, corporis & animi castitatem, mundiq; contemptum sua humilitate significantia, super altare sanctum composita, sanctus Pontifex benedixit, & pro more eam consecrans, impertita ei benedictione, Christo eam, sicut poposcerat, seruituram dedicauit, orans Dominum hunc in modum: Respice Domine super hanc famulam tuam, vt sanctæ virginitatis propositum, quod te inspirante suscepit, te gubernante custodiat. Sit in ea, Domine, per donum spiritûs tui prudens modestia, grauis lenitas, casta libertas. Ferueat in charitate, & nihil extra te diligat. Laudabiliter viuere studeat, & laudari non appetat. Te timendo super omnia amet, & amando in omnibus timeat. Tu ei Domine sis gaudium, tu in mœrore solatium, tu in ambiguitate consiliũ. In iniuria sis defensio, in paupertate abundantia, in ieiunio cibus, in infirmitate medicina. Quod est professa, custodiat, vt & hostem antiquum deuincat, & vitiorum sordes expurget: quatenus centesimo fructu cum decore virginali ac virtutum lampadib⁹ exornetur, & ad electarum virginum cõsortium peruenire mereatur. Cumq; omnes respondissent. Amen, sanctus Antistes deosculans caput sanctæ virginis Hunegundis, dimisit eam in pace. X.

Ephes. 4. 1. Cor. 3.

Sponsus eam deserit. Psalm. 22.

At verò Eudaldus sponsus eius hæc audiens, cum se cerneret à virgine contemptum, toto animo commot⁹, statuit eam gladio confodere. Sed veritus ne homicidij pœna plecteretur, simul etiam Apostoli sententia territus, quod non sit contristandus spiritus Dei, cuius sancta virgo erat domicilium, & quod eum, qui templum Dei violauerit, disperdet Deus: pœnitentia ductus, non fuit eam ausus contingere: sed missis nunciis, separauit eam à cõsortio suo, solam illam relinquens, & etiam res tanto itineri conficiendo necessarias, ei subtrahens. At illa, humano destituta solatio, viriliter egit, & seipsam in Domino confortans: Dominus, inquit, regit me, & nihil mihi deerit, oransq;, ait: Misericordia tua Christe, obsecro, præcedat & subsequatur me, vt merear peruenire ad optatum seruitium perpetuæ virginis & matris tuæ Mariæ. Atq; ita solam se dedit itineri, in Gallias proficiscens, semperq; sanctorum suffragia implorans. XI.

Vide Virginis abstinẽtiam.

Ibat ergo per viam, perinde acsi iam in monasterio degeret, vel potius instar eremicolæ, Christo in remota solitudine famulantis. Diebus festis solo pane, & aqua parcissima contenta: reliquis, pane cineribus permixto, & herbarum arborumq; pastu defessum fouebat corpusculum.

Quod autem per eam Dominus voluit efficere miraculum, non est nostro silenrio tegendum. Cum Eudaldus, vt diximus, ferret ægerrime se ab illa contemptum, & vellet quidem, sed non auderet, eam interficere: consilio cuiusdam comitis sui, cum magna celeritate ad paternam contendit domum, venditis & distributis illis, quæ possent suo pondere iter retardare, vt citius rediret ad suos. Iam enim statuerat secum, omne sanctæ virginis patrimoniũ & res hæreditarias distrahere: quæ vero non possent vendi, ea prorsus destruere, & cũ omni supellectili & mãcipiis dissipare. Ibat ergo cũ equis velocissimis expedito itinere: sed virginẽ sanctã, in cuius pectore morabatur Dñs sciés omnia, nihil huius latuit. Quamobrẽ diuino permota instinctu, & Christi spiritu vegetata, vt erat pedes, alia pergens via, equos & currus eius omnes anteuertit: venienſq; in patriam, omnia sua pro voto loco illi, quem vulgo Humolarias vocant, beatissimæ genitrici Dei, seq; simul, vt concupierat, Christo illic seruituram obtulit. XII.

Omnia sua largitur Humolarienſi cœnobio.

Porro non diu post Eudaldus securus, rerum & facultatum eius omnium sibi dominium vendicat, nesciens eas iam diuino cultui & sanctissimæ virginis Mariæ patrocinio mancipata & addicta. Vbi autem id comperit, in sese reuersus, secum tacitus & mirari & venerari cœpit, animaduertens quanta per virginem Dominus miracula fecisset. Mox igitur gratias & laudes Deo offert, quod ipsum ab improbo conatu represserit, ne peccaret in sanctam virginem, quodq; subita morte ipsum furentem non extinxerit. Dignos proinde pœnitentiæ fructus faciés, non potuit reperire, quibus vel laudibus virginem afficeret, vel muneribus placaret, vt posset in eius admitti cõspectum, & Christo illius precibus commendari. Tandem cum multa cordis & corporis humilitate coram beatissimæ matris Dei altari prostratus, veniam ab ea poposcit, orans, vt quem noluisset habere sponsum, dignaretur habere seruum: Quandoquidem, inquit, non me mortali aut corruptibili amatori postposuisti, nec mihi quemlibet vel potentem vel humilem sponsum, sed Regem sæculorum & creatorem omnium prætulisti, tibiq; cæleſtem sponsum in torum virgineum assciuisti, & meipsum & mea propenso animo illi offero, & quæ olim tibi munera nuptiarum nomine largitus sum, ea tu tradas sponso vero Iesu Christo, vt in sororum & pauperum cedant alimoniam. Ego vero, dum spiritus hos reget artus, in rebus externis fidum me tibi procuratorem exhibebo: cumq; obiẽro, facultates meas omnes & mançipia huius testamenti mei authoritate volo cedere in ius & honorem omnipotentis Dei, & sanctissimæ matris eius. Tu, quæso, virgo castissima, susciplas hæc à me, & cadauer meum hoc in loco tumulandum curato, vt cum te sponsus & Rex immortalis in suum introduxerit thalamum, ego quoque nuptiali amictus veste, & agni niueo vellere tectus, inter conuiuas mensæ eius vel vitimus merear inueniri. His dictis, postquam impetrauit, quod voluit, cum sancta animi deuotione incolumis discessit: præstitit q; illi Dominus gratiam bene viuendi, eiusq; vota ad optatum perduxit finem. Multo enim plura, quam poscceret necessitas, sacratissimæ virgini suppeditauit, institutoq; xenodochio victum & vestes præbuit. Fultus deinde multimoda Christi virtute, in huiusmodi operibus vitam exigens suam, exutus est huius mundi contagiis, audiuitq; à Domino: Eugè serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Pro eius anima virgo Hunegundis per manus sacerdotum sacrificium Deo obtulit: corpus vero in monasterio suo iussit sepeliri.

Sponsus resipiscens, veniam petit, & multa ei largitur

Matth. 25.

Felix obitus sponsi eius.

Eo autem vita functo, arctiori se & seueriori vitæ tradidit, etiam cogitationes, haud secus atq; mala opera, deplorans & castigans, crebrisq; ieiuniis & vigiliis macerans corpus defessum, non ignorans ad salutem satis non esse cœpisse bene, sed qui perseuerauerit vsq; in finem, illum saluum fore. Atq; in hac sancta animi meditatione & deuota fidei operatione moriens mundo, & viuens Christo, totum vitæ suæ tempus duxisse fertur, non raro illud cum Psalmista dicens: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: atque illud cum Apostolo: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Introduxisti enim me, Christe, in cellam vinariam, id est, in mysteria acerbissimæ passionis tuæ: & ordinasti in me charitatem, dum per dilectionem proximi, ad tuî me amorem pertingere fecisti. Et quia læua tua, id est, præsens vita mihi subiecta est, amplexetur me (obsecro) dextera tua, id est, beatitudo æterna: vt & videri, & videre merear in Sion. Non defuit autem sanctis eius desideriis superna pietas, sed longanimem eius peregrinationem attendens, dum quodam die oraret extensis manibus, corporis magnis ardoribus & molestiis eam affici permisit. Non deerant autem illi solatia Angelorum & sanctorum omnium suffragia, quæ etiam in illa afflicta valetudine implorare non cessabat. Aderant autem ei vtriusque sexûs permulti Christo seruientes, qui ex vicinis & longinquis locis ad tantæ matris & virginis decessum conuenerant, multo dolore & luctu occupati, quod se tanto solatio destitui vident tametsi non ambigerent, eius suffragia in cælis nunquã sibi defutura. At illa conuersa ad eos, qui illic assidebant, presbyteros, sacræ Vnctionis oleum & Eucharistiam sibi petiit ministrari. Tandem Dominici corporis & sanguinis percepto viatico, roseo vultu & facie decora, regum Regi præsentanda in cæleſti thalamo, iubet circunstantes psalmos Dauidicos promere: atque ex cilicio & cinere caput erigés, inter cætera dicebat: Adsum ego, Christe, ancilla tua: veni, obsecro, Rex piissime, & me benigne suscipe. Cumque in huiusmodi voce ab hora noctis media vsque in tertiam diei horam perstiteret, repente cum immenso lumine odor suauissimus illic diffusus est, ita vt præ splendore vix possent, qui illic aderant, pedibus suis consistere, XIV.

Matth. 10. & 24.

Psal. 119.

Philip. 1.

Cant. 2.

Ibidem.

S. Hunegũdis ante mortem petit sibi sacrã Eucharistiã & extremã vnctionem administrari.

quamuis

quamuis odoris illius mira fragrantia corroborati. Aiunt vero etiam vocem pariter auditam, quam tamen terrore consternati intelligere non potuêre. Interim illa sancta anima octauo Calendas Septembris migrauit ad Dominum, qui est solus sine principio,& regnans in Vnitate & Trinitate perfecta, vnus idemque Deus, nunc & semper, & in omnia sæcula sæculorum, Amen. Felix obitus eius.

XV. CVM autem diu sacrum corpus eius sub terra conditum iacuisset, quædam sanctimonialis, Berta nomine, miræ abstinentiæ, multæ patientiæ, paupertatis valde studiosa, eximiæ humilitatis, misericordiæ operibus dedita, ieiuniis, vigiliis & precibus intenta, ex diuina reuelatione locum sepulturæ eius cognouit anno salutis noningentesimo quadragesimo sexto, Ludouico regnante. Cumq; immenso affecta gaudio, tantum thesaurum subito eleuare vellet, venerandus presbyter Giso, sanctorum pignorum Quintini & Victorici martyrum custos, casu superueniens, eam obiurgauit, dicens fas non esse, sine authoritate Episcopi sacrum corpus leuari. Ita ad dies triginta duos intactus mansit sarcophagus iam apertus, apud quem diu noctuque sacris vigiliis incumbentes, Episcopi aduentum sustinebant. Quo spatio multa illic diuinitus sunt declarata miracula, atque ingens splendor perpetuò ad sacrum corpus permansit, ita vt à pectore virginis & sursum, pro sordibus pulueris nitentia relucerent fragmina margaritarum, & quibusdam clarissimis erumpentibus scintillis, adspicientium reuerberarentur obtutus. Tanta etiam ibidem sentiebatur odoris fragrantia, vt omnium nares ineffabili suauitate complerentur. Quicunque autem sacrum illud corpus intueri poterant, quocunque affecti essent morbo, ilico curabantur. Porro odoris illius semper increscebat suauitas. Inter cætera autem miracula, ipso die eleuationis sanctissimæ Virginis, cum sæuissimus morbus totum illum pagum adeo occuparet, vt vix esset domus, in qua non iaceret ægrotus, omnes illi cum eleuato sacro corpore simul è lectulis sani surrexêre. Tandem enim accersito Rodulpho, Noviomensis Ecclesiæ Archidiacono, postea eiusdem vrbis religioso Episcopo, & ex collegio beatissimi martyris Quintini accitis Patribus, Gisone, Rotberto, aliisq; plurimis, magna pietate viris, peractis Missarum solenniis, itum est ad tumulum, ibidem etiamnum circa caput & pectus sanctæ virginis illo, quod diximus, cœlesti lumine adeò coruscante, vt nemo posset ad plenum intueri: leuatumque est sanctissimum corpus è sepulchro, septimo Idus Nouembris. Libet his pauca adiungere miracula.

Quæ deinceps sequũtur, nos in compendium redigimus.

Nota de defuncto corpore virginis.

Morbi oẽs viso eius corpore curantur.

Eleuatur corpus eius.

XVI. HOMINES quidam improbi, suis viribus freti, audaci temeritate porcos suos in syluam monasterij sanctæ Virginis Hunegundis adduxêre, apud pagum Dediniacum ingressi: & cum porcos illos pauissent, nolebant precium monasterio pro datis damnis persoluere, Ecce autem dum si libere vagantur per syluam, sancta Hunegundis illis apparet forma terribili, rogat quid ita ausi sint syluæ ipsius fructus porcis suis deuorandos præbere, concutit virgam, quam manu gestabat, & omnis ille porcorum grex præcipiti cursu fertur ad Humolariense monasterium, atque in pagũ ingressi, per plateas & cohortes sese separatim diffundunt: nec fuit quisquam vnquam, qui eos repeteret. Ita factum est, vt porci, quorum pastum iusto, precio domini illorum compensare nolebant, in ius cederent familiæ sanctæ Hunegundis. Eius rei hodieque multi testes supersunt.

Pœna illorum, qui iniuriam eius monasterio interrogârunt.

XVII. EODEM ferè tempore nobilis quidam, Magenerus nomine, captus amore cuiusdam sanctimonialis eiusdem monasterij, nec more suo accessit ad monasterium, vt suam cum illa libidinem expleret. In ipso autem cœnobij atrio visibiliter ei apparuit S. Hunegundis, & acerrimè illum obiurgans, scisitabatur, quo tenderet. At ille ad vocem eius pudefactus, ad tempus se ab illo facinore cohibuit. At monacha lasciua & petulans, contemptam se putans, callide hominem ad se reuocauit, non sanctam Hunegundem ipsi apparuisse, sed quandam suam æmulam id simulâsse. His inflammatus vir spurcissimus, alia via per apertum clam ostiolum ad eam ingredi conatur: sed rursus adest sancta Hunegundis baculo eum verberat in inguine: fit miser exanguis, & corruit: alienis manibus exportatus, cum eius coxa intumuisset, in eo dolore vitam finit: sed tamen anno prius integro ante obitũ coxa illa computruit. Pro eius curatione amici amplissima munera sanctæ Virgini obtulerunt, quæ tamen haud secus atque putentissima stercora reiecta sunt. Cum enim plurimos illi nummos offerrent, repentinus turbo ita illos dissipauit, vt ne vnus quidem vlli posthac mortalium conspectus sit.

Vide num ignorent sancti res humanas, simulque obserua pœnam volentis sacram violare virginem.

XVIII ANNO Dominicæ incarnationis noningentesimo sexagesimo quarto in ipsis feriis beatæ Hunegundis, in villa, quæ dicitur Sasnulphi chors, messores frumenta secabant. Eos presbyter illorum Lantfridus crebro reprehenderat, dicens se interfuisse synodo, in quo Rodulphus Noviomensis Episcopus iussisset, sanctæ Hunegundis festum deuotissimè celebrari. At illi se excusabant, quod vicinos suos cernerent laboribus insudare. Itaque Rotgildis puella, presbyteri huius, sicut ipse nobis retulit, ex sorore neptis, colligebat spicas, quas illi messores relinquebãt. Ecce aũt dum se inclinat ad eas colligendas, eam, quam primum sustulit, recenti sanguine madentem conspicit. Admirans, vnde ille esset sanguis, reiicit spicam. Tollit alteram, tollit tertiam, quartam, quintam, & multas alias, & omnes videt sanguinolentas. Territa valde, currit ad patrẽ suum, qui tũ forte in agrum exierat, indicat quid sibi acciderit. Pater ceu puellari leuitate ductam reprehendit, iubet redire ad cœptum opus. Illa verò trepidante, sequitur eam pater, simulq; plurimas colligunt spicas cruore madidas. Inquirunt, num quis ex messoribus digito saucio sit. Illis obstupescentibus, & sanctè affirmantibus nullius esse læsam manum, quasdam spicas ad ecclesiam perferunt, offerunt presbytero, remque ei omnem exponunt. Ille ait, nisi certiora adferant documenta, se hominibus incredulis non ausum esse pro concione id indicare. Illo hoc dicente, quasi crassæ quædam lachrymæ, è spicis sanguineæ prorumpentes guttæ, in terram decidunt. Tum ille penè exanimis effectus præ timore, sicut prius timuerat indicare illud populo, ita nunc multo etiam magis celare timet, ne sua negligẽtia tardius ad populi notitiam perferatur. Dato igitur signo, populũ ad Ecclesiam conuocat, eius inobedientiam reprehendit, diuinum exponit miraculum. Illi audito tam insolito miraculo animis consternantur, ad agendam pœnitentiam se promptissimos exhibent. Denique ab Ecclesia egressi, circunquaque vicinis suis denunciant, ne deinceps vacent operi, sed ad Ecclesiam se conferant, rem stupendam visuri. Exterrentur omnes. missa faciunt opera haud aliter, quam si hostes imminentes fugerent, orant supplices, ne cœlesti vltione plectantur. Interea rusticus quidam, Rotbertus nomine, in eadem villa frumẽtum excutiens, dum hęc ad ipsum perferuntur, proiicit è manibus flagellum, promittit se ab opere cessaturum. Sed homo ineptus, quasi id leuius esset, scopas arripit, conuerrit in area frumẽtum. Mox verò brachium eius obrigescit, humique prostratus, clamat se reum, & ilico è vita abiturum. Ea res superiorem timorem auxit. Presbyter verò circunquaque discurrens, sanguinolentas spicas vicinarum Ecclesiarum presbyteris ostendit. Turbantur omnes, conuocatisque suarum parochiarum hominibus, cum Crucibus & cereis simul omnes nudis pedibus cum votis supplicibus, comitante eos illo: cuius brachium obrigueràt, & puella spicas sanguinolẽtas ferente, ad monasterium perpetuæ Virginis Mariæ & S. Hunegundis, propere contendunt: ibique prostrati, fatentur culpam suam, petunt humiliter, vt fratres pro ipsis Dominum deprecentur: quod etiam factum est. Eant iam, qui non credunt huic signo, & calumnientur illud pariter cum eo, quod itidem in sanguine patratum est in Ægypto sub Pharaone. Nos vero benedicamus Deum, qui mirabilis est in sanctis suis, qui dat virtutem & fortitudinem plebi suæ. Benedictus Deus in sæcula, Amen.

Hine potest colligi ætas Authoris huius.

Nota rem prodigiosam.

Vult Deus vt sanctorũ festa celebrentur.

Vltio cœlestis in eum, qui in S. Hunegundis festo laborauit.

Exod 7.

Psalm. 67.

Hos cruentarum spicarum miraculum testatur author se suis oculis vidisse, quem satis constat ante annos sexcentos ista scripsisse.

An.1240.

VITA SANCTI LVDOVICI, REGIS FRANCORVM EXIMII,

EXCERPTA, VT OPINOR, EX ILLA QVAM CONSCRIPSIT GAVFRIDVS DE BELLO LOCO, IPSIVS REGIS CONFESSARIVS, DICTIONEM nonnihil expoliuit in gratiam Lectoris Fr. Laurentius Surius.

Avgv.25. Hæretici Albigenſes.

BEATVS Ludouicus, Francorum piiſſimus Rex, patrem habuit Ludouicum Chriſtianiſſimum Regem, qui in Albigeſio & Comitatu Toloſano hæreticos oppugnauit. In reditu autem lethali correptus morbo, die decimo ad Montem Penſerium exceſſit è viuis, menſe Octobri, anno ab orbe redempto milleſimo ducenteſimo viceſimoſeptimo, vir vtiq; bene Catholicus & ſanctus. Nunquã corporis ſui vllam admiſit pollutionem, vnica vxore legitima contentus. Corpus eius exanime ad B. Dionyſij Eccleſiam apportatũ, iuxta patrem honorifice conditũ eſt. In eius locum ſucceſſit filius primogenitus Ludouicus Rhemis ab Epiſcopo Sueſſionenſi, quod Eccleſia Rhemenſis tum paſtore orbata eſſet, regia corona inſignitus & conſecratus, annos natus duodecim, aut circiter. Eius coronationi complures è præcipuis nobilibus, licet vocati eſſent, intereſſe noluerunt: quod propter dolorem defuncti Regis & regni deſolati, lachrymis & luctui illic potius, quam lætitiæ & iucunditati, ſe darent. I.

Exemplum inſignis cõtinentiæ in Rege.

Blãcha mater S. Ludouici.

AT puer ſanctæ indolis, ſtrenuiſſimo patre orbatus, ſub tutela & moderatione matris Blanchæ, Regis Caſtellæ filiæ, permanſit: quæ illum tenerrime diligens, ex conſilio religioſorum hominum, præſertim Dominicanorum & Franciſcanorum, ſingulari cuidam magiſtro tradidit moribus ac literis inſtituendum. Ille vero pius puer & velut alter Salomon, ingenioſus & bonam ſortitus animam, præ ſuis coætaneis mire profecit in vtriſq;. A primis enim ætatis initiis, deditus fuit pietatis & ſanctitatis ſtudiis, ferturq; vitam omnem abſq; mortiferi peccati perpetratione exegiſſe. Eius vero ſanctitati gratulans Blancha mater: Mãllem, inquit, fili te mortuum cernere, quam creatorem tuum mortali crimine offendentem. Quæ verba vſq; adeo illius animo hæſêre, vt diuina ipſum gratia protegente, nunquam in ſe eiuſmodi crimen admiſerit. II.

Nota vitæ miram innocentiam.

S. Ludouici vxor.

AGENTE autem matre & proceribus regni, anno ſalutis milleſimo ducenteſimo triceſimoquarto duxit vxorem Margaretam, Comitis Prouinciæ filiam, quæ Lutetiam venit intra octauas Aſcenſionis Chriſti, cum prius eſſet coronata apud Senones. Anno proximo dira fames afflixit Gallias, pſertim in Aquitana, ita vt homines inſtar iumentorum, herbis agreſtibus veſcerentur. Nam ſtumenti ſextarius apud Pictauos centum ſolidis veniebat. Sequenti anno Arſacidas ſenior Aſſaſſinorum, miſit nuncios in Franciam, quibus id mandati dederat, vt Regẽ Ludouicum interficerent. Sed Deo animum eius ad pacem & humanitatem inclinante, crudelis mandati pœnitẽtia ductus, miſit alios celeres nuncios, qui Ludouicum Regem admonerent, vt à primis legatis ſibi caueat. Cum autẽ priores nuncij diligenter inquirerentur, inuenti, ad Regem Ludouicum adducti ſunt. Iis conſpectis, Rex lætatus, vtroſq; nuncios muneribus afficit, Regi Arſacidæ non pauca magni precij munera, quibus pacis & amicitiæ ſtudioſum ſe declararet, per illos tranſmittit. Sed ab eo tempore plures ſuo corpori tuendo cuſtodes adhibuit, qui perpetuo clauas æreas ferrent. III.

Magna caritas annonæ.

ANNO milleſimo ducenteſimo quadrageſimoſecundo, Ludouicus Rex duxit exercitum in Hugonem Marchiæ Comitem, quod is aduerſus Regem rebellãſſet, Henrici Angliæ Regis & Richardi fratris eius auxiliis fultus: qui ambo habebant vxores filias Comitis Prouinciæ, ſorores Reginæ Frãciæ: cum Hugo Comes vxorem haberet ipſius Angliæ Regis matrem. Anno quidem ſuperiori Ludouicus multam regni ſui militiam ad Saliminum conuocans, Alphonſum fratrem illic *militem creauerat, cui antea Iohannam, filiam Toloſani Comitis, vxorem dederat, cum Aruerniæ, Pictauorum & Albigẽſium terris quibuſdam. Voluit autem Rex, vt Hugo Marchiæ Comes Alphonſo ſe ſacramento deuinciret: qꝫ cum ille detrectaret, ab vxore perſuaſus, Regis in ſe animos concitauit, adeo vt is anno altero cũ numeroſiſſimo exercitu in eius ditionẽ ingreſſus, aliquot *caſtra expugnaret, & nobiles amplius quadraginta captos, cum multis aliis partim Pariſios, partim aliò mitteret, in cuſtodia aſſeruandos. Interea vero Comitis Marchiæ vxor, quoſdam è ſuis, muneribus & promiſſis illectos, ad Regis Ludouici aulam miſit, qui Regem & fratres eius veneno tollerent è medio. Sed illi à Rege comprehenſi, in carcerem abducti ſunt. Commiſſum tandem eſt prælio nõ ſine multa ſtrage Anglorũ, qui Hugoni Comiti ſuppetias ferebant. Nocte aũt Angliæ rex cũ Hugone Comite, relictis Santonibus, quo ex fuga ſe receperant, aufugêre, ciueſq; eius vrbis mane claues Ludouico Regi obtulerũt. Eodem die Hugo filius Comitis Marchiæ primogenitus, ad Ludouicum Regem venit, cum eo de pace tractaturus. Poſtera luce Comes Marchiæ cum vxore aduenit, cum lachrymis & ſuſpiriis à Rege veniam petit, & impetrat. IV.

* *Pictonum ducem*, habet Æmilio. * *oppida.*

Comitis Marchię ſtrages.

ANNO Chriſti milleſimo ducenteſimo quadrageſimotertio, natus eſt Ludouicus primogenitus Ludouici Regis: atq; altero inde anno in lucem editus eſt Philippus ſecundus filius. Inde circa Idus Decembris Ludouicus Rex apud Pontiſaram ex morbo decumbens, adeo extra ſe raptus eſt, vt multi putarẽt eum iam plane obiiſſe. Sed ad ſe reuerſus, mox tranſmarinæ militiæ Crucem petiit, & accepit. Operam ſane dedit Rex ille piiſſimus, vt proles ſuas & verbis & exemplis ad amorem Dei, ad mundi contemptum, ad ſui cognitionem inſtitueret. Cum enim per ocium liceret vacare ſibi, inuiſebat liberos ſuos, & inſtar Tobiæ monita ſalutis dabat eis: docebat ante omnia timere Deum, & ab omni ſemper peccato abſtinere. Serta è roſis aut floribus confecta, aut alia id genus, non ſinebat eos ſexta feria in capitibus ferre, quod eo die Saluator noſter in ſuo capite tulerit è ſpinis contextam coronã. Cumq; non ignoraret, à deliciis caſtitati, à diuitiis pietati, ab honoribus humilitati magna impendere pericula, ſobrietati, humilitati, miſericordiæ dedit animum, à mundi, carnis & ſatanæ inſidiis ſolicite ſibi cauens: atq; cum Apoſtolo corpus ſuum caſtigans, & in ſeruitutem redigens, multo tempore intima veſte cilicina vtebatur: quaſi non eſſet vſus, dehortante eum confeſſario propter nimiam imbecillitatem, volebat vt idem confeſſarius ꝑ quadam compenſatione diebus ſingulis quadraginta ſolidos Pariſienſes clanculum in pauperes erogaret. Semper ieiunauit ſextis feriis, nec iis diebus, præſertim in Aduentu & Quadrageſima, piſcibus aut fructibus veſci voluit, vigiliis, orationibus, & clandeſtinis abſtinentiis perpetim ſe affligens. V.

Ecſtaſis S. Ludouici.

Optime inſtituit liberos ſuos.

1. *Cor.* 9.

Vtitur cilicio.

QVANTO autem maior erat, tanto humilius & ſummiſſius, inſtar Dauidis Regis, ſe gerebat, & coram Deo ꝑ pria exiſtimatione vilior ſibi videbatur. Quolibet ſabbato in loco ſecretiſſimo aliquot pauperum ſuis manibus abluebat pedes, lotos tergebat, terſos exoſculabatur. Deinde lauabat etiam illorum manus, & ſingulis certam pecuniæ portionem largiebatur. Crebro etiam centum viginti pauperibus, qui in eius aula quotidie abunde reficiebantur, atq; certis quibuſdam diebus & ſolennibus vigiliis dutentis pauperibus, priuſquam ipſe cibum ſumeret, ſuis manibus cibos apponebat. Semper & in prandio & in cœna prope ſe tres habebat ſenes inopes, iiſq; de poſitis ſibi ferculis humaniſſime tranſmittebat. Interdum ſcutellas & cibos, quos illi Chriſti pauperes manibus contrectauerant, offas præſertim quibus libenter veſcebatur, vt inde aliquid ederet, ad ſe reportari iubebat, Chriſtum pauperem in eius pauperibus venerans, dum non abhorret à cibis, qui ipſis ſuperfuerant. Vidit quandoque VI.

2. *Reg.* 6.

Humilitas eius.

Multos alit pauperes. Ité benignitas eius in pauperes.

vnum

IV. vnum ex tribus illis pauperrimis non bene edentem. Iussit igitur pius & humilis Rex scutellam sibi propositam, cum cibo ad illum senem deferri: eamque, cum satis ille comedisset, ad se referri. Ita nimirum, vt interior animi eius humilitas in solius Dei cedebat honorem: ita exterior morum & habitus modestia & humilitas, cunctis mortalibus ponerat esse virtutis incitamentum. Purpurea, aut viridi, aut alioqui preciosa veste, vel pellibus variis, & magni pretij, nolebat vti, maximè posteaquam primum è locis transmarinis rediit. Fidei propagationem summopere sitiebat. Itaque si quid ab inquisitoribus, quod ad fidem pertineret, esset ad eum relatum, id, aliis negotiis omnibus posthabitis, audiebat, & instar Phinees, magno zelo in Christianæ fidei violatores animaduertebat. Ciuis quidam Parisiensis blasphemiæ reus, illo iubente, cauterio in labiis inustus fuit. Ea enim pœna decreta erat ab ipso in eos, qui sceleratè iurarent & blasphemarent. Eam rem cum plerique caperent, & regem tyrannidis insimularent, ille ait: Equidem in meis labiis libens eiusmodi inustionem perpetuò feram: tantùm vt impia iuramenta è regno meo profligentur. Decreuit quandoque pius Rex septennio peregrinari, & loca sancta inuisere: Venit igitur Perusium ad sanctum Ægidium Franciscanum instar pauperis peregrini & ignoti, vna cum sociis suis. Ostiario autem monasterii indicante Ægidio peregrinum quendam ipsius expetere colloquium, ille spiritu docente agnoscens quis esset, propere accurrit, paterque flexis genibus, in mutuos ruunt amplexus & oscula, sed nihil loquuntur, cum vtrique alterius compateret.

Num. 25.

Is S. Ægidius fuit ex primis sociis S. Francisci.

VII. Anno salutis millesimo ducentesimo quadragesimo octauo Crux prædicabatur in diœcesis Colonien sis pago, quem vulgo Bedonfrisium vocant. Ibi tam mense Maio feria sexta ante Pentecosten tres Cruces visebantur in aëre, vna candida versus Aquilonem, altera eiusdem coloris ad Austrum: tertia colore medio, in qua cernebatur suspensi hominis effigies extensis brachiis, & capite inclinato, atque in manus & pedes eius adacti claui. Eaque medium tenebat inter alias locum, in quibus nulla cernebatur hominis figura. Alio tempore in Enchuse Phrysiæ oppido cum illic prædicaretur Crux, alia Crucis forma iuxta solem apparuit colore ceruleo, quam multi viderunt. In Traiectensi quoque diœcesi in Doccum, vbi sanctus Bonifacius martyr trucidatus fuit, Crux visa est in eiusdem martyris festo die, ingens sane & albi coloris, perinde acsi trabi altera trabs transuersim artificiosè impacta esset. Creditur autem bis apparuisse Cruces, ne quis ambigeret de prima apparitione: atque ita factum est, vt Colonien sis prouincia ad trecentas fere naues appararet.

Tres Cruces in aere.

VIII. Anno Christi millesimo ducentesimo quadragesimo septimo, petente Ludouico Christianissimo Rege, magna Dominicæ Crucis portio Cõstantinopoli Patrios translata est. Proximo inde anno Rex Ludouicus sexta feria à Pentecoste iter transmarinum suscepit, multis eum è Lutetia cum Processionibus vsque ad sanctum Antonium deducentibus. Iuerunt cum eo Odo Tusculanus Episcopus, Apostolicæ sedis Legatus, & duo fratres Regis, Robertus Comes Atrebacensis, & Carolus Andegauensis Comes, cum vxoribus suis, & multis Franciæ Episcopis & nobilibus. Erat quidem etiam Alphonsus Comes Pictauiensis, Regis frater, Cruce signatus: sed eo anno, cum Blancha regina matre, ob regni tuitionem mansit domi. Die quinta & vicesima Augusti Rex cum suis in nauim ingressus, biduo sustinuit ventos secundos. Vicesimo octauo Augusti die à portu soluens, Christo duce, prospere nauigans, paulò antè beati Matthæi ferias nocte ad Cyprum appulit. Comitis Atrebacensis coniunx, quod esset prægnans, ab Aquis Mortuis in Franciam reuersa fuit. Rex verò consilio nobilium suorum & regni Cypri, quòd naues & triremes cum balistis necdum aduenissent, tum etiam propter impendentem hyemem & quasdam alias res vsque in Paschales ferias distulit profectionem suam. Interim rex Cypri & omnes ferè regni eius nobiles & Ecclesiarum præfecti siue prælati, Crucis signum accipiunt, & se cum Franciæ Rege, quocunque ipsos ducere velit, aduersum Saracenos profecturos iureiurando confirmant.

Magna S. Crucis portio Lutetiã venit.

Rex sanctus nauigat in Syriam.

Venit in Cyprum.

IX. Per id tempus Sulthanus Ægypti, qui per ditiones Christianorum Damascum petere decreuerat, Regis Francorum cognito aduentu, consilium illud mutauit. Intercesserant enim illi inimicitiæ cum Damasci & Alapiæ Sulthanis. Ijsdem temporibus obiit Robertus Bellouacensis Episcopus, & comes Montisfortis, cum multis aliis eius expeditionis sociis. Porrò extremo ferè Decembri mense venerunt ad Ludouicum Regem nuncij à quodam Tartarorum principe, qui ipsius nomine multa eum salute impertirent. Ij ipso die Natiuitatis Christi fuêre cum Rege Ludouico sub sacrificio in Ecclesia, & ad prandium in aula eius: itidemque in festo Epiphaniæ: nec poterat in eis animaduerti, quod à Christianorum more discreparet. Literæ autem iussu Regis in sermonem Latinum conuersæ sunt. Cumque Rex diligenter de ipsorum principe & rebus Tartarorum ex iis percontatus esset, tandem dimisit eos, adiunctis nunciis cum literis & muneribus, quæ ad tartarorum Regem & ipsorum principem perferrentur. Misit etiam per eosdem nuncios suos Regi Tartarorum, quem Cham vocant, tentorium è purpura elegantissimè confectum, in quo res gestæ Saluatoris nostri graphice expressæ visebantur. Addidit etiam particulas Crucis Dominicæ literis humanissimè & Regem & principem adhortans, vt qui per gratiam suam eos vocâsset ad cognitionem nominis sui, illum accuratè colerent, & in eius amore semper permanerent. Misit vna literas suas Odo Legatus Pontificis ad Regem Tartarorum & principem supradictum, eorumque prælatos, ostendens ei, sacrosanctam Romanam Ecclesiam cupidissimè eos ceu filios charissimos complexuram, modò fidem orthodoxam constanter retinere, & Christi vicario morigeros se præbere velint. Eius legationis primarii, à Rege Francorum missi, fuêre frater Andreas Dominicanus cum duobus aliis eiusdem instituti fratribus, itemque duo Clerici & totidem ministri Regis, præfectique sunt octauo Calendas Februarij cum iis, quos diximus, nunciis Tartarorum. Porro F. Andreas, quem Rex illis præfecerat, non multo post ad Regem litteras misit, quarum exemplum vna cum principis Tartarorum literis, Rex matri suæ Blanchæ in Gallias perferendas curauit.

Legati Tartari eiusdã Christiani ad Regem.

Odo legatus Pontificis.

XI. Interea Ægypti Sulthanus, quem Babyloniæ vocant, vbi comperit Regem Ludouicum in Cypro hybernaturum, rursus Damascum ire contendit, per Hierosolymam proficiscens, in eam curam intentus, vt posset Alapiæ Sulthanum & ei fœderatos, se adiungere: sed ille Ægyptij Sulthani malitiam non ignorans, non fuit ausus ei fidem adhibere. Scripserunt autem Magister militum templi & Marestallus hospitalis Ludouico Regi, Sulthanum Babylonicum cum magno exercitu venisse in loca Gazæ propinqua, eo animo, vt sibi conciliaret Damasci & Alapiæ Sulthanos, metumque esse, ne Ioppen vel Cæsaream obsidione premat. Scripsit postea iterum Magister ille Regi quendam Sulthani Babylonici Admiraldum ad se venisse percontatum de voluntate Regis Francorum, quod dominus ipsius cuperet cum eo pacem componere. Ea verò res & Regi & nobilibus eius valde molesta fuit, maximè quòd Magister diceretur à Sulthano petisse, vt Admiraldum ad ipsum mitteret. Mandauit ergo Rex per literas Magistro, ne deinceps eiusmodi nuncios iniussu suo admitteret, vel cum eis colloqui ausus esset. Affirmabant enim omnes, eo ingenio Syros esse, vt quantumcunque oppressi, nunquam primi velint induciarum mentionem facere, sed eo vsque id differre, donec multa instantia, vt eas faciant, inuitentur.

Marestallũ quidam vocant magistrũ stabuli equitum.

XII. Eodem tempore, quo Rex cum Regina Margareta, coniuge sua in Cypro morabatur, Armeniæ Rex eius aduentu comperto, ad eum spectabiles nuncios misit, Archiepiscopum Armenorum & alios aulicos, per literas eius se offerens voluntati: quos ille honorifice excepit. Dum autem didicisset, inter eum & Antiochiæ principem discordiam extitisse, misit ad vtrunque legatos suos. Illis vero suos quoque ad eum legatos mittentibus, duorum

annorum

annorum pactæ ſunt induciæ. Per id fere tempus capti ſunt quidam, qui ſe dicerent à Sulthano Babylonico miſſos eſſe, vt Regem Ludouicum & primarios eius exercitus viros veneno enecarent. Tandem permultæ venere naues, cum magna militum manu, qui in inſulis hyemauerant. Inde ſabbato poſt Domini Aſcenſionem mandatum eſt, vt omnes ad Damiatam contenderent. Eodem die Rex ſoluit à Cypro, ſed vi tempeſtatis bis in Cyprum reiectus eſt: vbi tum ſe iunxit illi princeps Achaiæ cum magnis ſubſidiis, itemq; Burgundiæ dux. Tum vero dant vela ventis, & ſexto die veniunt in Ægypti conſpectum, ac paulo poſt etiam Damiatæ, in cuius portu naues ancoris fixêre. Sed cum viderent in eo portu magna eſſe Turcorum præſidia, Rex communicato cum proceribus conſilio, iuſſit vt die altero ſummo mane exirent in terram, eamq; eo loco occuparent, vbi inter ipſos & vrbem fluuius interesſet. Eo ergo die, omnibus in triremes & alias naues ſeſe recipientibus, Rex cum legato Pontificis ſacroſanctam geſtans Crucem nudam & apertam, in cymba vehebatur, iuxta eum præcedente in alia cymba B. Dionyſij vexillo, fratribus quoq; illius & aliis nobilibus & ſagittariis comitantibus: atq; ita in terram egreſſi ſunt, multis in hoſtes contortis telis, qui eos arcere magna vi nitebantur. In ea concertatione pene nulli ex Chriſtianis vulnerati ſunt: permulti autem Saraceni & eorum equi interfecti, & in iis tres proceres.

Rex ſoluit à Cypro.

Attende antiquũ vſum S. Crucis, & vexillorum ſanctorum

EODEM die profligatis Saracenorum triẽribus, Chriſtianorum triremes fluuij oſtia occuparunt. Hiſce tam XII.
proſperis initiis feliciores etiam ſucceſſus Dominus adiecit. Perterritis enim, qui intra vrbem erant, Saracenis virtute diuina, omnes in fugã verſi, ex vrbe exceſſerunt, inſtructis prius ignibus, quibus vrbs conflagraret. Multi itaq; è caſtris Regis, per pontem naualem, quem ſatis integrum reliquerant Saraceni, in oppidum ingrediuntur: Rex quoq; certior factus, nonnullos è ſuis intromittit, fixis tentoriis ſuis ad pontem, vt ſi ita res poſceret, ſuis ſuppetias ferret. Multus ibi commeatus repertus eſt ita vt multi affirmarẽt, eam ciuitatem vi capi minime potuiſſe. Proſperexerant enim ſibi in longum tempus Saraceni, ita vt diuino potius miraculo ea victoria tribuenda ſit. Deinde vero ea ciuitate à mortuorum cadaueribus repurgata, igneq; extincto, Legatus Pontificis cum patriarcha Hieroſolymitano, cum Archiepiſcopis, Epiſcopis, & magna parte eorum, qui cõuenerant, itemq; Ludouicus Rex cum permultis aliis, nudis pedibus, præſente Rege Cypri cum non paucis nobilibus, in vrbem ingreſſi ſunt: cumq; legatus ædem quandam prophanatam reconciliaſſet, & gratias egiſſent Deo, in honorem ſanctiſſimæ matris Dei, ab eodem Legato ſacrificium oblatum eſt. Rex autem conſtituit, Deo bene volente, illic canonicorum inſtituere collegium, qui Domino ſeruirent. Capta eſt Damiata, quam alij Eliopolim vocant, anno ab orbe redempto milleſimo ducenteſimo quadrageſimonono: manſitq; illic Rex tota æſtate cum exercitu Chriſtiano, donec fluuius detumeſceret, qui exercitui periculum allaturus videbatur.

Damiata capitur à Chriſtianis.

EODEM anno ſub finem menſis Iunij, Alphonſus Pictauorum Comes & Regis Ludouici frater, matre Blan- XIII.
ga ad regni defenſionem relicta, iter ingreſſus eſt cum copioſo milite, & ſub finem Octobris ad Damiatam applicuit. Inde die Nouembris viceſimo Rex Ludouicus, tam nauali quam terreſtri exercitu inſtructo, relicta Damiata, contra Saracenos mouit, qui tum apud Maſſeram, quam quidam Pharamiam vocant, frequentes conuenerant. In eo itinere non parum detrimenti illatum eſt Saracenis. Deinde cum ventum eſt ad pugnam paulo ante Chriſti natalem, multi ex eis cæſi ſunt, complures Nili aquis extincti. Poſtea tranſmiſſo flumine non ſine ingenti periculo rurſus cum eis Chriſtiani confligentes, multos trucidarunt, neq; ſexui, neq; ætati parcentes. At vbi Saraceni didicerunt noſtros temere progredi, reſumunt animos, & in Chriſtianos impetu facto, magnam etiam nobilium edũt ſtragem, in quibus fuit Robertus Atrebatenſis Comes, frater Ludouici Regis. Tandem tamen noſtris eo die victoria ceſſit. Proxima luce, iubente Rege, plures è Chriſtianis flumen tranſgreſſi, Saracenorum euerterunt machinas, & pontes nauales inſtituerunt, vt poſſent noſtri facile fluuium tranſire: Non diu poſt Saraceni, collectis viribus, omnia ex parte in Chriſtianos ſumma vi & contentione irruunt, ſed magno numero proſternuntur. Poſt dies aliquot in caſtra eorum venit Sulthani Ægyptij filius, (iam enim pater eius obierat) quæ res auxit animos Saracenorum. At Chriſtianorũ res, occulto Dei omnipotentis iudicio, deteriores reddebantur, multis eorũ morbo abſumptis, ita vt ex triginta duobus millibus vix millia ſex ſupereſſent. Magna enim commeatus penuria laborabant, nec pauci fame & inedia periẽre, Saracenis itinera obſidentibus, ne poſſet à Damiata commeatus aduehi in caſtra Regis. Ea res coëgit eos Damiatam repetere. Die quinto Aprilis, illis iam proficiſcentibus, Saraceni cum maximis copiis in eos incurrunt, ipſum Ludouicum ſanctiſſimum Regem & duos frater eius Alphonſum & Carolum capiunt cum multis aliis, eoſq; in carceres coniiciunt, multo fuſo Chriſtianorum ſanguine, Deo fortaſſis propter quorundam peccata permittente, vel etiam, vt piiſſimi Regis virtus & patientia illuſtrior appareret.

Cæduntur Saraceni,

Multa Chriſtianorum millia fame & morbo pereunt.

Sanctus rex capitur.

PORRO autem ſceleratiſſimi illi & impuri Saraceni, præter contumelias in Saluatorem noſtrum iactatas, XIV.
Chriſtianis inſpectantibus, Crucifixi effigiem flagellis verberârunt, & per ſummam ignominiam impie eam conſpuentes, in Chriſtianæ religionis dedecus pedibus cõculcârunt. Poterat ſane facile elabi ſanctus Rex, cum illi ad manum eſſet nauis, ſed ſponte illis ſe capiendum obtulit, vt poſſet captiuos Chriſtianos, quorum erat ingens numerus, redimere. Egit poſtea apud Regem Sulthanus minacibus verbis de paciſcendis induciis, de reſtituenda Damiata, de præſtandis damnis ſarciendiſq; ſumptibus, quos feciſſet ipſe à capta Damiata. Tandem initæ ſunt induciæ decennales, his conditionibus, vt Sulthanus Regem Ludouicum & captiuos Chriſtianos omnes è ſuis ditionibus liberos à ſe dimittat: vt Chriſtiani retineant loca aliquot terræ ſanctæ: porro Rex Ludouicus reſtituat Damiatam, & pro factis in illud bellum impenſis octo millia Byzantiorum, reddatq; captiuos Saracenos omnes. His confectis induciis, Sulthanus, dum cum exercitu Damiatum proficiſcitur, à quibuſdam è ſuis, fruſtatim gladiis conciditur: moxq; grandi numero properant Saraceni ad Regis Ludouici tentorium, illum & Chriſtianos omnes iugulaturi: Sed immenſa Saluatoris virtus eorum animos fregit, mutataq; ſcelerata voluntate, poſtulant à Rege, vt ſtet pactis conuentis. Rex, cum nulla eſſet ſeruandæ Damiatæ ſpes, maluit paciſci cum illis inducias, quam & ſe & Chriſtianos omnes perdere. Itaque ad certum diem Damiata illis redditur, Rex & fratres eius & nobiles Franciæ, ditionis Hieroſolymitanæ & Cypri, è carcere dimittuntur. Sperabat iam pius Rex, fore vt etiam reliqui captiui, vti conuentum erat, à Saracenis dimitterentur: ſed cum diu expectâſſet, ex duodecim millibus, ægrè quadringentos recepit, impiis illis Saracenis fidem iureiurando firmatam violantibus: qui etiam de cæteris rebus nihil voluere remittere, & quod eſt longe immanius, egregios quoſdam iuuenes Chriſtianos è captiuis illis coëgerunt impuriſſimi Mahometis profiteri ſectam, Chriſtiana religione abiurata. Impoſuerant enim nudos enſes ceruicibus eorum, & ſi qui nollent eis conſentire, illos iugulabant. Ex iis quidam imbecilliores, à Chriſto ad Mahometem defecerunt: alij coronas martyrij, contempta morte, reportârunt.

Nota quos duces ſequãtur Iconoclaſtæ.

Æmilio habet, octo millia auripondo.

Perfidia Saracenorum.

CERNENS autem Ludouicus Rex Saracenos venire contra inducias fidem, conſuluit nobiles ſuos & mi- XV.
lites religioſos, quid agendum ipſis videretur. Illis magna ex parte afferentibus, ſi quidem nunc recedãt, terras illas & captiuos in ſummum diſcrimen venturos: ſin autem maneant ad tempus aliquod, poſſe inde vtilitatis nonnihil accidere Chriſtianis, præſertim q̃ inter Ægyptium & Alapianum Sulthanos acerba extaret ſimultas: Rex pi⁹ mâluit hærere in Syria, quam res Chriſtianorũ & ipſius Chriſti, in ea deſperatione tantoq; diſcrimine relinquere. Alphonſum vero & Carolum fratres ſuos ad Reginam Matrẽ conſolãdam remiſit in Gallias. Acta ſunt hæc anno

Chriſti

Christi millesimo dncentesimo quinquagesimo. Quis verò hic non agnoscat stupendum præpotentis Dei miraculum, gentem illam ferocissimam parcere tanto Regi; gentem cupidissimam Regem opulentissimum soluere captiuitate pro longe minori precio, quam obtinere potuissent? Rex autem quinque deinceps annis mansit in Syria, nec ociosus sanè, sed multos Saracenos ad Christi religionem traducens, multos captiuos redimens, & vrbes aliquot & castra egregiè communiens. Offendit tum apud Sidonem permulta cæsorum Christianorum corpora iam putentia, non pauca à feris belluis lacerata. Ea propriis manibus sepeliuit humiliter & deuotè, vsus opera quorundam è suis, qui illorum fœtorem vix ferre potuerunt. Quotidie autem manè flexis genibus Dauidicum Psalterium recitabat. Postquam aût resciuit de obitu matris Blanchæ, nobilibus ipsius id cõsulentibus, in Gallias reuersus est. Cum ergo nauigarent, tertia nocte nauis, quæ Regem habebat, bis tanta vi appulsa est ad ripem vel terræ lingulam, vt nautæ & alij illicò submersum iri putarent. Ea concussione excitati sacerdotes, clerici & cæteri, sanctum Regem inuenerunt coram sacrosancto Christi corpore deuotè orantem: omnesque in ea fuêre sententia, mortis tam præsens discrimen, eius meritis & precibus se euasisse.

Pius rex quinquennio hæret in Syria.

Precibus suis summum auertit discrimen.

XVI. INDE in Franciam reuersus Rex, summa omnium gratulatione excipitur, atq; ab eo tempore magis magisq; de virtute in virtutem proficiscens, ad omnimodam vitæ perfectionẽ peruenit. Etsi verò ab infantia cum illo creuerat miseratio, deinceps tamen euidentius eam declarauit in afflictos & inopes, quibus omnibus pro viribus opitulabatur. Iussit enim extrui domos hospitales, monasteria religiosorum, & in diuersis regni sui locis multas quotannis distribui pecunias iis, qui maiori pressi inopia videbantur. Multa Dominicanorum & Franciscanorum condidit cœnobia à fundamentis, multisque aliis pauperibus religiosis ecclesias & ædificia opportuna construxit, largis additis eleemosynis, Cæcis in qualibet ferè ciuitate & castello regni sui, domos ipsis congruas & opportunas benignissimè attribuit, certos illis prouentus assignans. Non pauca diuersorum Ordinum monasticorum cœnobia ex integro extruxit, & magnis ea redditibus instruxit: in quibus etiam non rarò miræ humilitatis & charitatis officia exhibuit, suis manibus humiliter ac deuotè seruiens ægrotis. Cum veniret Parisios aut ad alias vrbes, domos hospitales, in quibus magna erat male habentium copia, humanissimè inuisens, nulliusque morbidi deformitatem aut sordes refugiens, infirmis omnibus, flexis genibus ferçula offerebat. In Abbatia Regij Montis, Cistertiensis Ordinis, quam ille magnificè inprimis & condidit & ditauit, vt res ipsa testatur, crebro id genus officia præstitisse fertur. Erat ibi monachus quidam leprosus, quem fœdus ille morbus horridum & abominabilem reddiderat, naso eius & oculis planè corrosis & exesis. Ei sanctissimus Rex prandenti in os cibum & potum inferebat, absq; vlla abominatione officiosissime illi inseruiens genibus flexis, ita vt Abbas, qui tum aderat, & vix id intueri sustinebat, in gemitus & lachrymas prorumperet. Quamuis autem nulli indigenti sua benignitate non ferret opem, at illis tamen, qui diuino cultui & saluti animarum vacarent, liberalius & crebrius eleemosynas præstabat: solebatque dicere nonnunquam familiaribus suis de magnis illis eleemosynis, quas cõferebat quotannis Parisiis in fratres Dominicanos & Franciscanos: O Deus, quam bene collocatæ sunt hæ eleemosynæ in tot tantosque fratres, ex toto orbe terrarum Lutetiam aduentantes: vt quod hic ex diuinis scripturis hauriunt, in totum mundum effundant in honorem Dei & salutem animarum. Alias tum eius annuas, tum quotidianas eleemosynas quis vel enumerare queat?

Reuertitur in Franciã.

Benignitas eius in pauperes.

Multa extruit cœnobia.

Nota summam humanitatem & humilitatẽ.

Genibus flexis inseruit pauperibus.

XVII. PRÆCIPVA verò deuotione sanctas venerabatur reliquias, cultumque Dei & honorem sanctorum semper amplificare nitebatur. Parisiis in palatio regali sacellum elegantissimum extruxit, in quo sacrosanctam Domini Iesu coronam spineam, magnam sanctæ Crucis portionem, ferrumque lanceæ, quod Saluatoris latus fodit, admodum reuerenter reposuit cum multis aliis reliquiis, quas à Constantinopolitano Imperatore immenso labore & magnis impendiis acceperat. Cum in Ecclesia diuina officia persoluerentur, nullius admittebat colloquium, nisi aut necessitas cogeret, aut euidens vtilitas id poscere videretur: sed neque sic tamen, nisi breuiter & succincte, ne ipsius lachrymæ & pietas siue deuotio interturbarentur. Nam instar Ieremiæ, in precibus suis & exercitiis pietatis lachrymarum fontem sitiens, suo confessario quandoque in familiari colloquio fatebatur, nonnunquam sibi oranti diuinitus datas fuisse lachrymas, quæ per genas in os influentes, non solum cor, sed etiam os ipsius gustu suauissimo affecissent.

Sanctarum reliquiarũ veneratio.

Christi corona spinea Lutetiæ.

Ierem. 9.

XVIII TANTA reuerentia sanctæ Crucis signum prosequebatur, vt si illud humi expressum vidisset, calcate pedibus attus non esset: exegitque à multis cœnobitis, ne deinceps in suis monasteriis permitterent illud in pauimento effingi: & ficubi eam humi effictum esset, id penitus abolerent. Quam vero reuerenter annis singulis in parasceue ad adorandum sanctæ Crucis lignum, solutis capillis, flexis atque etiam nudis genibus accesserit, testantur eorum oculi, qui tunc cum sine lachrymis conspicere non potuerunt. Illam diem, in quo, vt paulò antè diximus, sacras reliquias à Constantinopolitano Imperatore acceptas, in palatij sacello collocauit, annua voluit solennitate celebrari; idque triduo, ita vt à primo die diuina officia peragerent Dominicani, secundo Minores, tertio alij monachi: atque ad eam rem magnas à Sede Apostolica condonationes siue Indulgentias impetrârat. Cum Saraceni ab eo exigerent, vt quæ cum ipsis pactus erat de numeranda pecunia pro sui & Christianorum liberatione, ea conditione firmaret, vt testaretur se velle Christi fidem abiurâsse videri, si non staret promissis: prorsus abhorruit, dicens: Etiamsi corpus occidatis; animam occidere non potestis. Sed cum quidam è suis diceret: Sine peccato ita eum iurare posse: placide respondit: Ego verò vsque adeo hæc verba de neganda fide exhorreo, vt ea ore exprimere non possim. Orabant eum quidam, cum esset in locis transmarinis, vt nobilem quendam Saracenum, qui recens Sulthanum interfecerat, militem crearet, at ille respondit: Absit à me, vt vel pro seruanda vita, vel morte declinanda, quemcunque à Christiana religione alienum, balteo militari donare velim.

Nota tanti *Regis* reuerentiam erga signum Crucis.

XIX. IN regni administratione eam prudentiam & authoritatem adhibebat, vt sine acceptione personarum, controuersiis quorumque diligenter excussis, iustam ferret sententiam. Consiliarij eius & regni proceres, cernentes eum sapientia Dei præditum, & syncere atque ex animo diligebant illum, & non mediocriter verebantur. Cum autem formidaret pius Rex, causas pauperum non magnæ illis curæ esse, vt minimum, bis hebdomadibus singulis in loco publico residens, audiebat eorum querelas: & tum iustitia, tum misericordia eas expendens, celeriter eos expediebat. Duella, vt quæ iure essent vetita, ad nullius preces admittere voluit: sed alia ratione, quæ iuri consentanea esset, etiam magnatum maleficia castigabat. Et vt vsurarum immanis vorago obstrueretur, statuit, vt eos, qui per literas Iudæis aut alus publicè vsuras exercentibus se obligâssent, non cogerent ad solutionem iudices. Et quia verissimè dixit Esaias, Erit opus iustitiæ, pax: Deus iusto & pio Regi pacem, & regno tranquillitatem præstitit.

Eius iustitia in ferendis sententijs.

Duella & vsuras summopere detestatur

XX. HABEBAT hoc peculiare à Deo munus, vt qui inter se discordia laborarent, eos vt plurimum conciliaret. Quam fuerit autem Deo grata tanti Regis summa humilitas, Rex regum omnium Christus Deus euidenti miraculo declarauit: Comes Geltræ nuncium cum literis miserat Parisios, illico rediturum. Ex eo reuerso scisciabatur Comes, num Regem Franciæ Ludouicum vidisset. Tum ille subsannans, collumque contorquens: Vidi, inquit, vidi illum miserum papilardum Regem ad scapulas capitium gestantem. Vix verba finierat, & facies eius retrorsum acta ita contorta permansit. Tandem post multorum annorum curricula, quibus se in omni virtute exercuit sanctus Rex, certa ad eum fama allata de vastatione & periculis terræ sanctæ, instar Matathiæ cum filiis suis mala gentis Christianæ & sanctorum ferre non sustinens, Deo ipsum permouente, alteram suscepit nauigationem cum tribus

Studium conciliandi discordes.

Vltio diuina in eius irrisorem.

1. Mach. 2.

tribus filiis ſuis comitibus,itemq; cum regni Proceribus & nobilibus,multaque populi frequentia. Cumq; iam naues conſcenſuri erant,filios ſuos blando vultu adſpiciens, & primogenitum ſpeciatim appellans, ait: Vide fili,vt ego iam grandæuus ſecundò hoc iter capeſſam, quando iam etiam Regina mater tua prouecta ætate eſt, & nos regnum noſtrum,fauente Deo, abſque vlla perturbatione obtinemus, diuitiis, delitiis & honoribus, quantum fas eſt,affluentes. Vide, inquam, vt Chriſti & Eccleſiæ eius cauſa non parcam ſenecturi meæ, nec me flectat deſolatio matris tuæ,delitias & honores contemnã, opeſque meas pro Chriſto impendam. Vide, vt te & fratres tuos & ſororem primogenitam mecum ducam, ſimul etiam quartum filium ducturus, ſi aliquanto maturiori eſſet ætate. Hæc verò idcirco te audire volui, vt cùm poſt obitum meum ad regnum pertiger s, pro Chriſto & Eccleſia atque fide Caholica tuenda, nulli rei parcas, non vxori, non liberis, non regno. Volui enim & tibi & fratribus tuis de me ipſo præbere exemplum,vt,ſi res poſtulet,vos ſimiliter faciatis.

Attende quam prudenter inſtruat primogenitũ, vt ſua ſequatur veſtigia.

Alteram expeditionem ſuſcipit in Syriam.

ITAQVE anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo, Calendis Martijs, Ludouicus Rex Chriſtianiſſimus, nihil fractus ſuperiorum temporum laboribus & expenſis, quas in priori expeditione fecerat, cum tribus liberis,Philippo, Ioanne, Petro, è Maſſiliæ portu ſoluit, adiuncto etiam ſibi Nauarræ Rege, & permultis Eccleſiarum præfectis & nobilibus. Vt autem facilius terram ſanctam recuperare poſſent, conſultiſſimum eis viſum eſt, vt regnum Tunetanum,quod magna in Syriam nauigantibus obijceret impedimenta, ante omnia in ſuam redigerent poteſtatem. Iam ceperant portum Carthaginis,* quæ Tunero haud procul abeſt, & ecce morbus, qui illo anno iis in locis mirè graſſabatur, in Chriſtianorum exercitum inuadit, ex Regis filiis tollit Iohannem, tollit ipſum quoque ſanctiſſimũ Regem cum multis è nobilitate & plebe. Quam ſanctè aũ & piè à vitâ migrârit Chriſtianiſſimus Rex,gene reius Nauarræ Rex Tuſculano Epiſcopo perſcripſit. Nam correptus morbo, non ceſſauit laudare Deum, ſæpe illam orationem interſerens: Fac nos Domine proſpera mundi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare,& pro illis, quos ſecum adduxerat, ita orans:Eſto Domine plebi tuæ ſanctificator & cuſtos. Morti propinquus, voluit ſe corporis Chriſti ſacramento muniri. Cumque ſacerdos id ei oſtenderet, perquireretque, num crederet ibi eſſe filium Dei, reſpondit minus id apud ſe habere dubij, quam ſi videret Chriſtum in ea forma, qua aſcendit in cœlos. Iam ſupremum trahens ſpiritum,ſuſpiciens in cœlum,ait: Introibo in domum tuam Domine, adorabo ad templum ſanctum tuum,& confitebor nomini tuo. Quibus dictis,feliciſſime obdormiuit in Domino. XXI.

*qui.

Moritur piiſſimus rex cum multis aliis.

Nota certã eius fidem de Chriſti preſentia in Euchariſtia

EIVS morte non mediocriter conſternato Chriſtianorum exercitu, & Saracenis lætantibus, Carolus Siciliæ Rex,in bellis ſtrenuus,cum multo milite aduenit, animoſque Chriſtianorum confirmauit. Etſi autem longe plures eſſent Barbarorum,quam Chriſtianorum copiæ, non tamen auſi f. ê.e cum noſtris inſtructa vtrinque acie committere,ſed leuibus præl is & crebris excurſionibus non mediocriter vexârunt Chriſtianos. Tandem obſidione preſſi à noſtris, coacti ſunt pacem petere, quæ his potiſſimum conditionibus confecta eſt, vt omnes Chriſtiani, qui in eo regno captiui tenebantur,abirent liberi: & vt Dominicanis & Franciſcanis atque aliis l bera eſſet facultas toto illo regno Chriſtum prædicandi, credenteſque baptizandi: vtque Rex Tunetanus Regi Siciliæ annuum tributum quadraginta mil lium aureorum perſolueret. XXII.

Carolus Siciliæ Rex.

Dominicanis & Franciſcanis datur libertas apud infideles prædicandi.

OBIIT autem piiſſimus rex Ludouicus viceſima quinta Auguſti, & tum in vita, tum poſt obitum multis claruit miraculis. A Bonifacio Pontifice, eius nominis octauo, in ſanctos relatus eſt: Robertus Gaguinus libro ſeptimo de geſtis Francorum teſtiſeſt,in archiuis Caroli quinti Regis Gallorum, repertam eſſe chartulam præceptorum quæ hic ſanctus Rex filio ſuo primogenito, dum Tunetum obſideret, dictauit & ſcripſit:eamque ex Caroli theſauro receptam,Girardum de Montaguto regium ſcribam, Carolo exhibuiſſe anno ſalutis milleſimo trecenteſimo ſexageſimoquarto. Ea præcepta & inſtitutiones habentur etiam in manuſcriptis codicibus,vnde nos ea ſtylo mutato deſcripſimus. XXIII.

S. Ludouicus rex, catalogo ſanctorum inſcribitur.

Inſtitutiones ſanctiſſimæ, Philippo primogenito filio à S. Ludouico Rege ſub mortem propoſitæ.

Charitas. FILI mi,ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum, nemo enim poteſt eſſe ſaluus,niſi Deum amet.

Odium peccati. CAVE, ne vnquam admittas peccatum mortiferum:ſed omnia potius ferre velis genera tormentorum,quam aliquam talem perpetrare culpam.

Patientia Humil tas. CVM aduerſa accidunt,feras æquo animo, & cogites te commeruiſſe:atque ita lucrum tibi inde accedet.

CVM rebus proſperis frueris, humiliter gratias agas Deo, ne inde animo elatus, efficiaris deterior, vnde te oportuit fieri meliorem.

Confeſsio. CREBRO confitearis peccata tua, deligaſque tibi ſapientes confeſſarios, qui te poſſint inſtituere & docere, quid agere, quid vitare te oporteat: & coram illis ita te compares,vt audeant te ſyncere reprehendere, & vitia tua indicare tibi.

Precandi ſtudium. OFFICIVM diuinum deuotè auſcultes: faceſſant ibi fabulæ & nugæ, nec oculi huc atque illuc circumferantur:ſed ores Deum ore,& etiam meditando corde, idque præcipuè ſub ſacrificio poſt peractam conſecrationem.

Miſericordia ANIMO ſis pio & humano erga pauperes & calamitoſos homines, illiſque pro viribus opituleris.

Qui adſciſcedi, itemque vitãdi. SI quid angat animum, id mox explices confeſſario tuo,aut alicui viro bono:ita fiet,vt facilius id feras.

DA operam, vt quotum vteris conſuetudine & familiaritate,ij ſint homines probi & integri, ſiue religioſi illi ſint,ſiue ſeculares,& cum illis libenter miſ. e colloquia: porro nequam & improborum virorum commercia deuita.

Conciones Sermones,qui fiunt de Deo, publicè & priuatim lubens audias, preces quoque & condonationes ſiue indulgentias ſtudioſè expetas.

Indulgẽtię. AMATO bonum,odito malum omne.

Obtrectationes cauendæ. VBICVNQVE fueris,nemo auſus ſit quicquam eiuſmodi te præſente eloqui, quod alliciat ad mortiferum peccatum,aut alterius famæ deroget:nec tu vnquam de vllo male loquaris obtrectandi animo.

NON patiaris quenquam,te audiente, perdersè de Deo aut ſanctis eius loqui, nec id ſinas impune abire.

Gratitudo. CREBRO gratias agas Deo pro bonis omnibus ab illo tibi collatis, vt dignus fias potioribus eius beneficiis affici & augeri.

Iuſtitia. IN adminiſtranda iuſtitia ſis rectus & ſeuerus, & ita, vt leges præſcribunt, eam exerceas erga ſubditos, neque ad dexteram,neque ad ſiniſtram deflectens: pauperumque querimonias non reijcias, donec veritas innoteſcat.

SI quis habeat aduerſum te querelam aut controuerſiam,ſemper ab illo ſtes contra teipſum, donec rem certam comperias:Ita enim fiet,vt conſiliarii tui fidentius iuſtam ferant ſententiam.

Reſtitutio. Eccleſiaſtica beneficia diguis conferenda. SI quid poſſideas rei alienæ, etiamſi id acceperis à maioribus tuis, incunctanter reſtituas iuſto poſſeſſori, vbi certo id tibi conſtiterit. Sin autem dubia res eſt, cura vt viri ſapientes accuratè & ſine mora inquirant. Id.n. vel maximè ſtudere debes, vt qui ſunt in ditione tua, pace & iuſtitia fruantur, in primis homines religioſi, & qui in Clero ſunt.

PARENTIBVS tuis debes amorem, reuerentiam & obedientiam. Beneficia Eccleſiaſtica non conferas niſi benè dignis, & qui nulla eiuſmodi beneficia habeant, idque ex conſilio bonorum virorum.

BELLVM

Bellum, præsertim aduersus quemlibet Christianum, sine multo consilio vide ne suscipias. Si necessitas cogat suscipere, ecclesias & insonres nullo patiaris damno affici.

Si qua existat vel tibi, vel subditis tuis contentio, vel bellum, quoad poteris, componere & sedare coneris.

Vide vt bonos habeas prætores & magistratus, & de illis solerter inquiras, vti se gerant.

Semper sis addictus & deuotus Romanæ Ecclesiæ, & eius Pontifici haud secus, atque spirituali patri, te morigerum præbeas. Reuerentia erga Rom. Pontificem

Da operam, vt impensæ tuæ, moderatæ sint, & rationi consentaneæ.

Sub finem hortor & adiuro te, fili mi, si me contigerit ante te migrare ex hac vita, vt toto regno Franciæ pro anima mea cures offerri Deo preces & Missæ sacrificia.

Ad extremum, fili charissime, quicquid boni potest bonus & pius parens precari filio suo, id ego precor tibi. Sacrosancta Trinitas & sancti omnes seruent te ab omni malo, præstetque tibi Deus gratiam rectè semper agendi, & ipsius faciendi voluntatem, ita vt ille per te honoretur, & nos possimus post hanc vitam pariter esse cum illo, eumq; contemplari & laudare per infinita sæcula sæculorum, Amen.

Corpus S. Ludouici requieſcit in cœnobio diui Dionyſii in Franciæ: caput verò eius colitur in ſancta Capella Pariſiis. Vide Molanum in Notis ad Vſuardi Martyrol. hoc die.

VITA S. GREGORII EPISCOPI VLTRAIECTENSIS, SCRIPTA à B. LVDGERO EPISCOPO MONASTERIENSI, DISCIPULO eius, & ex MSS. Eccleſiæ Fuldenſis per R. P. Chriſtophorum Brovverum Soc. IESV edita. AN. 750.

I. SACRARVM Scripturarum præceptis monemur, vt diligamus Dominum ex toto corde, diligamus & proximum tanquam nos ipsos, & vt illos proximos nostros veraciter arbitremur, qui spiritalibus magis intenti sunt, quam carnalibus, atque ad eorum se promissa, vsque in diem nouissimum, piis operibus præparare non cessant. Quos non carnalis generatio extollit inaniter, sed spiritalis regeneratio fructificare facit & proficere: Caritas ista, quamuis omnibus domesticis Catholicæ fidei, quæ per dilectionem operatur, maximè tamen sanctis Patribus & Præpositis nostris exhibenda est, sicut Sanctus Apostolus adhortatur dicens: Rogo vos fratres vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino & monent vos, vt habeatis illos abundantius in caritate propter opus illorum; pacem habete cum eis. Quæ est ista notitia, qua Præpositos nostros plus cæteris nosse præcipimur, nisi vt eis & viuentibus debitum honorem, & obsequium sincera intentione impendamus; & eorum pia & profutura exempla post obitum illorum non solum à memoria nostra nunquam recedant, sed ea etiam ad aliorum ædificationem indesinenter sermonibus repetere & dilatare non cessemus? quatenus id veraciter fieri valeat, quod idem Apostolus alio loco de ipsis spiritalibus patribus nostris hortatur & dicit; Quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem, vt qui in præsenti mortalitate vestigia illorum & exempla & mente retinemus & actu, in futura immortalitate, secundum Euangelij dictum, gaudium Domini nostri simul cum eis mereamur intrare. Ad illud peruenientes, dum largiente gratuita gratia Christi intrauerimus felicitatem perennem, nemo tollet à nobis in sempiternum: quoniam ad illud in initio, pio conditoris proposito conditi sumus, & post lapsum primi hominis in mortem, Redemptoris nostri misericordi visitatione ad idem reuocati, ad quod peruenturi in die nouissimæ necessitatis, si certissima spe in diebus mortalitatis huius, & hottamenta sequimur spiritualium Patrum: & semper nobis maxima gaudendi causa sit ipse Deus. Igitur quoniam vt dixi clarè testimoniis sanctæ scripturæ, spiritalibus Patribus honorem merito impendendum, & post præcepta Dominica eorum iussis nihil præferendum, paucis iam aperire curabo, ob cuius reuerentiam & dignam memoriam, hanc præfatiunculam præmiserim, pauca de innumeris benefactis eius donante gratia Christi & meritis ipsius suffragantibus scribere incipiens. AVG. 25. Patribus spiritualibus ac Præpositis quãtum deferendum. 1. Thess. c. 5. Hebr c. 13. Matth. c. 25

II. EST enim mihi sermo iste de Domno Gregorio Abbate, & Præceptore meo ab infantia: qui de nobili stirpe Francorum progenitus, nobilitate morum & sapientiæ documentis, nobilitatem seculi ornauit ac superauit. Quam vtique spiritualem nobilitatem & prudentiam assecutus est à sancto Martyre Bonifacio Archiepiscopo & Magistro suo; qui in diebus nobilissimi Principis Francorum Regis Karli de Britannia & gẽte Anglorum clarissimum [a] quoddam Sidus Franciam veniens, sub regibus Karlmanno & Pippino eiusdem Regis Karli glorioſissimis filiis, quasi sol rutilans in sanctitate, expandit radios virtutis suæ & prædicationis, omniaque prope regna, viuens in corpore, largissimis dapibus doctrinæ suæ reficiens, & fide meliorauit & vitâ. Atque post transitum suum de hoc mundo per sanctum Martyrium, eadem Francorum regna per electa grana discipulorum suorum, in exemplum Dominici seminis fructificare fecit, & proficere vsque in hodiernum diem. Inter [b] quos B. Gregorius columna Ecclesiæ Dei inuentus est: qui in diebus religioſissimi Regis Pippini succedens Magistro, genti Fresonum missus est Prædicator; cui Magistro, & Bonifacio Martyri, B Gregorius hoc modo adhærere cæpit & discipulatum eius subire. Gregorius Abbas, & Præceptor S. Ludgeri. Gregorij Magister S. Bonifacius. [a] S. Bonifacii in Francia aduentus & merita. [b] B. Gregorius columna Ecclesiæ Dei.

III. CVM ipse Electus Dei Bonifacius Martyr post tredecim annos peractæ in Fresonia prædicationis, quibus in Australi parte Laci Almari, pauper Euangelicus, & propemodum solitarius sanctam sessionem suam tribus in locis peregisset, quorum vocabula locorum sunt hæc. Primus vocatur Wyrda, in ripa fluuij Rheni, vbi septem annis habitauit. Secundus vocatur Attingohem iuxta amnem Fehta, vbi habitauit annis tribus: quo in loco primum cœpit habere discipulum nomine Gembertum. Tertius locus appellatur Felisa, qui propior erat gentilibus & paganis, vbi tribus similiter annis mansit. Post hos inquam tredecim annos, dum admonitus à Deo ad Hassos & Thuringeos orientales regiones Francorum iter agere cæpisset lucrandorum Deo populorum causa, peruenit ad Palatiolum Monasterium virginum prope Treueris ciuitatem, in ripa fluminis Mosellæ, cui tunc præerat Abbatissa nomine [c] Addula religiosa valde & timens Deum. Quæ, cum vidisset Athletam Dei peregrinum & egentem, gratulabunda suscepit eum in hospitium suum, implens Dominicam adhortationem. Hospes eram & collegistis me. Cumque [d] ille sacer sanctus Viator Bonifacius secundum solitum morem suum Missarum mysteria peregisset, vt propemodum omni die agere consueuit, sederunt ad mensam ipse scilicet & Antilla Dei Addula Abbatissa cum familia sua. Cæperunt autem ad ipsum sanctum conuiuium plus quam epulas, solatium

Aa

[c] Addula Abbatissa S. Bonif. excipit hospitio.

[d] S. Bonifacius fere quotidie missam celebrat.

1. *ad Timoth.* 2. Lectio ſuper meſam B. Gregorii educatio. Legit iuſſu S. Bonifacii

ſolatium ſanctæ ſcripturæ expetere, quo fieret fides audientium accenſa, ſpeſque & charitas renouata in Deum, qui vult omnes homines ſaluos fieri & ad agnitionem veritatis venire. Tunc quæſitus eſt Lector: & iuxta Dei voluntatem, inuentus eſt electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper à ſchola & Palatio reuerſus, ſub laico adhuc habitu, quaſi quartum decimum, aut decimum quintum agens ætatis annum. Dei inſtinctu venit ad auiam ſuam, id eſt, ad matrem patris ſui Albrici ſupradictam Abbatiſſam Deum timentem Addulam; datusque eſt ei liber, qui accepta benedictione, cœpit legere, & iuxta modum ætatis ſuæ benè perlegere. Intelligens verò Magiſter ſagacem mentem pueri bonamque indolem, cœpit eum conſummata lectione, his verbis moderatè laudare & dicere. Benè legis fili, ſi intelligis quæ legis. Ipſe autem adhuc temporis ſapiens vt paruulus, & loquens vt paruulus, ſe ſcire profeſſus eſt, quæ legebat. Dic mihi, inquit, quomodo intelligis quæ legis? Ipſe v.

1. *Cor* 13.

repetebat ab exordio lectionem ſuam volens legere ſicut prius. Præceptor autem ſanctus diſtulit eum paululum; & dixit. Non ita, Fili, quæro vt dicas mihi lectionem tuam, ſed ſecundum proprietatem linguæ tuæ, & ſecundum naturalem parentum tuorum loquelam, ediſſere mihi, quæ legis. Hac ille ratione conuictus, confeſſus eſt, quia non poſſet facere. Sanctus vero ait Bonifacius. Vis, fili, vt ego tibi dicam? Volo, inquit. Tunc B. Bonifacius; Repeteait, ab exordio lectionem tuam; & diſcretè lege. Quod dum faceret, exorſus eſt ſanctus Magiſter, & clara voce cæpit prædicare, & Matri & omni familiæ. Quæ prædicatio ex quo fonte proceſſerit, claret in conuerſione Gregorij ingenioſi pueri & ſagacis, quia non ab humana facundia, quæ frequenter ad tempus deludit, ſed ex S.S. gratia, ſecundum promiſſum Euangelij in modum fluminis aquæ viuæ de ventre fluxit doctoris: & [a] cor prudens ac docile pueri Gregorij, tanta virtute & velocitate penetrauit, vt ad vnam incogniti eatenus Magiſtri exhortationem & prædicationem, obliuiſceretur & parentum & patriæ, ipſaque hora, dum compleſſet Magiſter ſanctus prædicationem ſuam, nolens ab eo vltra diſiungi, iuit ad auiam ſuam prædictam Abbatiſſam venerabilem Addulam, dicens, ſe velle cum homine pergere, & ad diſcendos diuinos libros diſcipulatum eius ſubire. At ipſa, carnali affectu conſtricta, ilico repulit eum, & omnimodis hoc fieri poſſe tenuit, quia vtique non noſſet hominem, neque quo iret: Sed ſicut ſcriptum eſt: Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem; puer Gregorius in propoſito ſuo perman ſit & dixit ad Addulam auiam ſuam Si non vis mihi dare equum vt equitare poſſim cum eo, pedibus ambulando abſque dubio vadam cum illo. Sic [b] ergo altercando de ignoto itinere diutius diſceptabant ad inuicem: ſed tandem præualuit caritas electi pueri Gregorii, &, vt dignum erat; Carnalem amorem vicit dilectio ſpiritalis. Videns ergò famula Dei Addula, quia prudens erat fœmina, animum inflexibilem pueri, dedit illi pueros & equos & dimiſit eum ire cum ſancto Magiſtro in opus quod compleuerunt ſimul, vſque ad ſanctum Martyrium eius. Intelligis, Lector, pius & prudens, quem [c] ſecutus ſit electus puer Gregorius, in hoc facto, vt inconſultis parentibus, omnibusque propinquis, & ipſa, quæ præſens erat, reſiſtente auia tam ſubitò mutaretur. Idem enim ſpiritus videtur mihi in hoc tunc operari puero, qui Apoſtolos Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei ad illud inflammauit, vt ad vnam vocem Domini, relictis retibus & patre ſequerentur Redemptorem. Contemptis igitur parentibus & patria, omnibusque retrò relictis, quæ carnaliter blandiri poterant menti adoleſcentis, ſecundum

Interpretari iubetur quæ legit S. Bonifacius interpretem agit linguæ Latinæ apud Auſtraſios.

Ioan. 7.

[a] Conuertit ſermone ſuo B. Gregorium adoleſcentē, & trahit ad Apoſtolicā vitam.

[b] Addulam auiam B. Gregorius cupit.

Cantic. 8.

[c] B. Gregorii vocatio qualis.

Pſalm. 16.

Pſalmiſtæ dictum Beatus puer Gregorius propter verba labiorum Dei ſecutus eſt vias duras. Durum namque erat, & valde aſperum, vt qui in patris domo multum diuitis in locis & deliciis erat nutritus, vnum peregrinum & pauperem hominem ſequeretur, neſciens quo iret; & in tantum ei obediret, vt omnes alios homines & potentes ſæculi, & proprios parentes, tanquam ſurdus, non audiret, dummodo illius præceptis obſecundaretur in omnibus. Quanta enim auctoritas lucebat iam tunc in futuro Martyre Bonifacio, æſtimare quis poterit, quæ cor pueri, tam ſubita immutatione incitauit? aut quis ardor caritatis ad obediendum ignoto Magiſtro mentem iuuenis inflammauit, vt ſubitò oblitus ſui, ſecutus ſit Chriſti pauperem, omnis mundanæ ſubſtantiæ inopem? Non hoc fecit amor auri & argenti, non cupido prædiorum & ſuperba iactantia, quorum nihil erat in cauſa, ſed hoc fe-

1. *Cor.* 12.

cit artifex ſummus, vnus atque idem Spiritus Dei, qui omnia operatur in omnibus diuidens ſingulis prout vult.

S. Bonifacius cum S. Gregorio venit in Thuringiā Thuringiæ ſtatus, inopia, & diſcrimen.

1. *Cor.* 4. *Actor.* 4.

IV. Tvnc Electi Dei iter deſideratum peragentes venerunt Thuringiam. Porro ad augmentum boniſui, & ad comprobandam mentis eorum conſtantiam & longanimitatem, in tanta paupertate inuenerunt populum illum, vt vix ibi vllus haberet vnde viueret, niſi de longinquo parum quid colligeret, vt ad modicum tempus ſuſtentaret penuriam ſuam. Nam tota illa regio in confinio paganorum re bellium poſita, illo tempore, incenſa erat, & hoſtili manu vaſtata, quæ tamen penuria nequaquam terrere poterat Miniſtros Chriſti, vt ob id ſubterfugerent, quo minus annunciarent eis omne conſilium Dei: ſed iuxta exemplum Apoſtolicum, cœperunt laborare manibus ſuis, quæ opus erant ſibi, & eis, qui cum illis erant; atque cum illo populo in tentationibus ſuis firmiter permanere; & circumquaque prædicando, inuitare ad cæleſtia regna. In his ergo ſtudiis perſeuerantes ſecundum formam primitiuæ Eccleſiæ, erat eis cor vnum & anima vna; & augebat Deus quotidie multiplici numero, qui ſalui fierent in idipſum.

Vitæ aſperitas in annunciando Euangelio.

V. Tvnc fama ſancti Magiſtri & futuri Martyris Bonifacii cœpit dilatari, per omnia orientalia regna Francorum. Cæpit quoque & Electus adoleſcens Gregorius in diſcipulatu eius proficere, ætate & ſapientia; & in tantum amabilis fieri Magiſtro, vt quaſi vnicum filium eum diligeret: iam adiutorem fidelem illum habens in omni opere bono: Hic autem tantus profectus Electorum Dei non eſt initiatus per opulentiam & mundanas delicias; neque per ſecuritatem & proſperitatem vitæ mortalis, ſed in fame, & nuditate, & laboribus multis. In quibus omnibus & opere manuum viuere cogebantur, & nonnunquam vicinam paganorum perſecutionem ob metum mortis cum populo ſimul in ciuitatem fugere; ibique in atro pane & anguſtiis, per dies plures habitare, donec collecta multitudine ſua ciues, manu validiore eos iterum effugarent. Hoc ergò certamen, quoniam per innumeros vicos inter Paganos & Chriſtianos gerebatur, idcirco hinc & inde magna pars regionum illarum redacta erat in ſolitudinem. In tam forti autem, & periculoſa in diebus illis decertatione, in tanta pugna, & perturbatione dimicantium populorum, Electus Paſtor Bonifacius nunquam ceſſare potuit à cuſtodia, & inſtructione gregis ſui, verum tantò fuit conſtantior & paratior pro ouibus ſuis animam ſuam ponere, quanto rabiem luporum frequentius vidit & atrocius imminere. Similiter & fidelis diſcipulus eius Gregorius adiutor infatigabilis in opere Dei cum Magiſtro permanſit in cuſtodia & educatione gregis Chriſti, factus ſecundus Paſtor.

S. Bonifacii paſtoralis cura apud Thuringiæ populos S. Gregorium eius laborum conſors, & ſecundus Paſtor.

Eo vſque autem hæc ita gerebantur, donec per gratiam CHRISTI triumpharet Chriſtiana manus; & pax plena Dei Eccleſiis redderetur. Et erant magis ac magis creſcentes ac proficientes in opere Domini

VI.

Querela S. Ludgeri contra ineptos Paſtores.

Domini, ſicut inpræſentiarum cernitur, conſiderantibus regiones illas. Sed quid nos miſeri, pigri & inertes in pace Eccleſiæ Dei dicturi ſumus, qui non gregis lucra, ſed commoda noſtra ſemper quærentes, vix vnquam in cuſtodia ouium, contra rabiem luporum vel vnum latratum minimi ſermonis emittimus? qui, ſicut dixi, in pace Eccleſiæ pigri ſumus, & ſomnolenti in cuſtodia gregis, in lucris verò carnalibus nimium ſtrenui & perigiles? Iſti autem, de quibus loquimur, in tanta perturbatione, & bellorum certamine, non ſolum in ſui intima & caſta cuſtodia, mundis cordibus permanſerunt, ſed etiam in lucro gregis & diſcipulorum documentis, tanta benedictione Dei dilatati ſunt, & propria vigilantia, per Dei adiutorium multiplicati.

VII. TVNC priores & prudentiores Francorum, qui Electum Dei Martyrem Bonifacium, eiuſque diſcipulos venerabilem Gregorium & ſocios eius, in tanta virtute operum, & fortitudine conſtantiæ, noſſe & intelligere potuerunt, cæperunt eis & ſua offerre diligentius de die in diem, & laudem tantæ beatitudinis & vnitatis, apud Regem Francorum ſeniorem Karlum, non celare. Cœpitque & ipſe Rex virum Dei Bonifacium velle videre; iuſſitque eum venire ad ſe. Qui cum veniſſet, non ſtatim in initio honore ſibi condigno receptus eſt à Rege, ſed ſic competenter dilatus, quia fuerant quidam Pſeudodoctores & adulatores, qui famam ſancti viri, & diſcipulorum eius obfuſcare, & impedire conati ſunt, apud Regem. Veruntamen ex illo die creuit amor & honor hominis Dei, & diſcipulorum eius, apud omnes, qui fidem illorum, & vitam ſcire, & inueſtigare interius deſiderabant; &, iuxta dictum Euangelij, Iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis. Redierunt Electi Dei iterum ad ſua, & in cæpto opere ſine vlla hæſitatione permanentes [a] in Thuringis & in Haſſis, vbi tunc temporis maximè opus erat doctrina illorum, ob vicinitatem paganorum & indoctam plebem. Ibique cæperunt offerentibus, propter amorem Dei & ſalutem animarum ſuarum, modica loca, territoriaque, ſuſcipere, & in eis Eccleſias conſtruere, & in hoc quoque opere, ſicut & in prædicatione ſua, cum benedictione Dei, multum proficere; De quibus locis, eſt vnus in Thuringia, nomine [b] Erpesford, & alius in Haſſis, [c] Frideshlar cum cæteris nonnullis, quos initiauerunt Electi Dei, & excoluere cultu diuino. Tunc creuerunt loca diuitijs, creuitque numerus diſcipulorum; ac virtute operum proficiebat. Creuit etiam beatus adoleſcens Gregorius cum ſuo Magiſtro, in omni operum virtute, & decore ſapientiæ diuinæ; ſecundum formam Magiſtri, à quo didicerat. Et ſic in his omnibus ſecundum Pſalmiſtæ dictum, qui Electis Dei legem dedit in virtute operum, dedit & benedictionem in multiplicatione & profectu diſcipulorum, & ſic ibant de virtute in virtutem cotidie in melius proficientes, & creſcentes in omni opere bono.

S. Bonifacius Caro. lo Martel lo fama virtutis innoteſcit Pſeudodoctores & adulatores ſancto obſtant. *Luc. 7.* a Turingica & Haſsica meſsis. b Erpesford nunc Erfortum Thuringię metropolis; c Frideshlar, ciuitas Haſſiæ.

VIII. INTEREA, dum hæc ita geruntur ab Electis Dei Bonifacio, & diſcipulis eius, ſucceſſerunt in regno Patri Karlo religioſi filii Carlmannus & Pippinus patre debitum vniuerſæ carnis perſoluente, & tranſeunte de hoc mundo. Tunc pij filij patri ſuccedentes in regnum, quia eis vndique per gratiam Chriſti maior quies erat largita bellorum, quam fuiſſet patri, cœperunt in regno ſuo, inſpirante Deo religionis officia intentius quærere; & meliorare. Cæpit & hoc audire Beatus Bonifacius futurus Martyr & diſcipuli eius; cæperuntque frequentius approximare Palatio quàm feciſſent, & loqui cum Regibus, & prædicare ſecundum datam ſibi à Deo gratiam populum Dei in ipſo Palatio. Et in tantam gratiam venerunt apud Reges ſupradictos, & omnem populum Francorum, vt omnes vna voce dicerent, & concordarent Beatum Bonifacium digniſſimum eſſe Epiſcopatu & omni honore, exceptis illis pſeudodoctoribus & adulatoribus, quos ſuperius dixi; qui, & eum interficere aliquando moliti ſunt; ſed non dimiſit eum Dominus protector eius venire in maleuolas manus eorum, donec annuntiaret ſecundum dictum Pſalmiſtæ, brachium & potentiam Dei generationi quæ ventura erat. Igitur ipſi ſoli cæperunt contradicere, & eum blaſphemare, quantum potuerunt: atque affirmare, non eſſe eum dignum Epiſcopatu, quod peregrinus erat. In tantum erant tunc ſanioris conſilij Laici, quam Clerici, videntes ſapientiam Dei & gratiam eſſe in homine illo, vt quo amplius peruerſiſſimi illi, non dico Epiſcopi, quibus nomen illud datum eſt immerito, eum vituperare conati ſunt, tanto amplius diligeretur ab omnibus, & laudibus efferretur, quoadusque in certamen venirent coram Regibus, & coram vniuerſo Senatu Populi Francorum. Sed quid opus eſt dicere de illa diſceptatione quam habuerunt tunc ad inuicem, illi ſcilicet peruerſiſſimi, quos nominare nolo ex vna parte, & ſanctus Bonifacius ex altera, cum diſcipulis ſuis Gregorio, & ſociis eius; dum confuſi, & refutati ab omni Senatu, & ab ipſis Regibus, inde diſcederent aduerſarij; & Sanctus Bonifacius futurus Martyr ad hoc peruenire vt abſque vllius contradictione, vna omnium voce, [d] eligeretur in Epiſcopatus ſublimiſſimum gradum, & Maguntia Metropolitana Eccleſia ei daretur à Regibus prouidenda & regenda. Ex eo [a] die quantum claruerit ſapientia ipſius omni regno Francorum, quantasque Synodos cum religioſis Regibus ad correctionem populi poſtea inſtituiſſet, non in iſto opuſculo modo dicendum eſt, dum in modum ſolis effulſerit in templo Dei ac prædicatione ſua, & exemplis, omnes nebulas effugarit infidelitatis & hæreticæ prauitatis, quoniam & iſta omnia in libello de paſſione ipſius ſcripto, plenè & lucide manifeſtantur.

Carlmanni & Pipini fœlix pace & religione regnum. S. Bonifacii apud eos reges gratia. Aemulorum ingenia *Pſalm. 70.* Aemuli hi Clerici & Epiſcopi. S. Bonifacii cum æmulis ſuis congreſsio. d S. Bonifacius victor deſignatur archiepiſcopus Maguntiæ. a Quanta & per ſe, 5 Iunii.

& per diſcipulos, Archipiſcopus geſſerit. § Bonifacii vitam habes

IX. AD hæc autem vniuerſa, non modicè adiutus eſt ab Electis diſcipulis ſuis, poſt Magiſtrum clariſſimis prædicatoribus, & columnis Eccleſiæ Dei: quorum vnuſquiſque ciuitatem & regionem ſuam, ſicut Lucifer manè oriens, illuminauit exemplis, & doctrina ſua. Beatus Gregorius Traiectum, antiquam ciuitatem & vicum famoſum Dorſtad, cum illa inradiauit parte Freſoniæ quæ tunc temporis Chriſtianitatis nomine cenſebatur. Idem vſque in ripam occidentalem fluminis, quod dicitur Lagbeki, vbi confinium erat Chriſtianorum Freſonum ac Paganorum, cunctis diebus Pippini Regis. Lullus [a] Maguntiam Metropolitanam ciuitatem cum maxima parte Chriſtianorum Freſonum, qui in Parochia vrbis illius conſtiterunt; incoluit. Megingodus [b] venerabilis Pater & Paſtor gregis ſibi commiſſi ciuitatem Wirzeburg cum ſuis adiacentiis in ſua ſorte ſale ſapientiæ & doctrinæ ſuæ condiuit & cuſtodiuit. Willibaldus [c] Electus Dei Antiſtes Epiſcopatum quod nuncupatur in Hehſtedi in parte proxima nobis Baguariorum. Idem in Nordgoe ſimili modo, vt pius Pater à fundamentis illud erigens meliorauit & cuſtodiuit. Nec non & germanus prædicti Willibaldi [d] nomine Winnibaldus Presbyter, Magiſtro meo Beato Gregorio valdè carus, & ipſe locum & regionem ſuam ſanctè & feliciter illuſtrauit, qui poſt obitum ſuum quid viuens fecerit, magis miraculis oſtendit. Sturmi [e] verò venerabilis Abbas, vnus ex numero illo Electorum Dei, quantum profecerit in Eremo ſua poſt Martyrium Sanct. Magiſtri Bocanna ſilua in teſtimonio eſt: quæ prius omnimodis inculta erat ac deſertum, nunc autem ab Oriente vſque ad Occidentem, à ſeptentrione vſque ad Meridiem, Eccleſiis Dei & electis palmitibus Monachorum repleta eſt. Qui etiam Sturmi

Diſcipulorum enumeratio S. Gregorius Traiecti, Dorſtadi & Freſoniæ apoſtolus. a Lullus Maguntiæ Archiepiſcopus. b Megingodus, VVirzeburgi & Franciæ orientalis Paſtor. c VVillibaldus Epiſcopus Hehſtedi & Nordgoe. d VVinnibaldus Presbyter. e Sturmi Fuldenſis Abbas.

§ Bonifacii ſepulchrum. Fuldenſis monaſterii celebritas.

Abbas hoc meruit priuilegium à Deo & Sancto Magiſtro, præ condiſcipulis ſuis, vt ipſum locum, quem Magiſter ſanctus elegit ad ſepulturam corpori ſuo, poſſidere mereretur, & initiare; & ſanctum corpus eius martyrizatum in eodem ſuſcipere & in tantum prouehere & glorificare eundem locum, vt ante obitum ſuum de hoc mundo quadringentorum circiter Monachorum, exceptis pulſantibus & aliis minoribus perſonis, quorum numerus multiplex erat valde in ipſo Monaſterio, poſito iuxta fluuium Fulda, Pater extiterit & Præceptor. Duo autem exillis Electis Dei, Wigbertus, & Burghardus, ante Magiſtrum migrarunt à ſeculo. Sed non ſunt illi abſque palma electionis ſuæ, dum ad regna cæleſtia Magiſtrum præcedere meruerunt, & in regionibus ſuis, pro ſanctis Dei habentur, & coluntur, ab omnibus, qui vitam illorum & virtutem, cum Deo, noſſe potuerunt. Cernis, ô Lector intelligens & diligens, quanta chariſmata in vno homine fuerint; & quid pauper ille, qui ſolitarius dudum in Freſoniæ partibus fuerat, per tempus oſtenſionis ſuæ fecerit ad fructum Eccleſiæ Dei. Non autem ipſe hæc per ſe potuit, ſed ſecundum Apoſtolum, Gratia Dei cum eo fecit hæc vniuerſa, & ſtabiliuit. Igitur, quia paululum propter communem laudem diſcipulorum S. Magiſtri Bonifacij, propoſito itinere narrationis elapſus ſum, nunc iterum ad id redeam vnde digreſſus ſum.

§ Bonifacii chariſmata

1. *Corinth.* 15

VNC Beatus Bonifacius Martyr futurus, lubentibus religioſis Regibus, cum conſenſu omnis Senatus populi Francorum, miſſus eſt Romam ordinandus in Epiſcopatus gradum ad Gregorium Papam tertium à primo; ibique ei nomen ſuum modo omnibus notum & diuulgatum, ſimul cum benedictione & gradu Epiſcopatus, ob facundiam linguæ, & gratiam labiorum, à Deo ſibi donatam, inditum [a] eſt ab Apoſtolico Pontifice Bonifacius, qui antea Winfridi vocabulo cenſebatur. Sicque ſanctus vir, & gradu decoratus, & nomine, coram omni [b] clero & familia beati Petri Principis Apoſtolorum, & coram ipſo Gregorio Papa proſtrauit ſe, & orauit, vt propter Deum, & amorem Sancti Petri ibidem ilicò in ipſa Eccleſia, cum ſupplici deuotione pro ſe flecteret genua omnis clerus, qui præſens aderat, & vnanimiter omnes orarent Dominum, beatumque Petrum interceſſorem inuitaret & auxiliatorem orationis ſuæ, vt bono fine & Deo placabili terminare mereretur & concludere dies ſuos. Qui etiam omnes, inſpirante Deo, vnanimiter cum ſumma deuotione, inclinantes ſe coram reliquiis Beati Petri Principis Apoſtolorum, compleuerunt petitionem eius, ſacra oratione & Paſtoris & gregis fuſa ad Deum. Quæ [c] oratio cum ſanctis meritis ipſius conueniens, quantum valuerit apud Deum omnipotentem, teſtatur ſanctum Martyrium eius, peractum in diebus ſenectutis, etiam tunc nimiæ imbecillitatis corporis ſui, dum in decrepita ætate poſitus, viuere in hoc mundo non valeret diutius. Ecce quomodo ſapiens architectus & Electus Dei Pontifex Bonifacius, non ſuper fluidam arenam humani conſilij, & ſuperbæ contumaciæ, ſed ſuper tutiſſimam [d] petram diuini conſilij & Apoſtolicæ humilitatis, ædificauit domum ſuam. Et idcircò, dum venirent flumina humanæ aduerſitatis, ac perturbationis, flarentque venti diabolicæ tentationis, & calliditatis; & impingerent in domum eius, non potuerunt eam mouere; quia, ſecundum Domini dictum, fundata erat ſuper firmam petram, quæ petra erat Chriſtus. Noſter [e] modo interceſſor, & certiſſimus Patronus apud Deum, conſiderauit perpendens, in quanto periculo & miſeria, humana conſtituta ſit infirmitas, non in ſemetipſo poſuit fiduciam ſuam, iuxta morem ſuperborum partis aduerſæ, ſed ad humilitatem Apoſtolicam, & filiorum Dei recurrit in largitatem diuinæ miſericordiæ, & deuotam ſupplicationem Eccleſiæ Dei, * ſolidauit ſpem ſuam. Sic enim & Apoſtoli Chriſti, eorumque ſucceſſores & cohæredes in regno Dei, in omni labore, & tribulatione ſua, oratione Eccleſiæ Dei ſine intermiſſione adiuti, omnia potuerunt implere, quæ eis præcepta erant à Domino. Eia, Præſules [f] & Prædicatores populi Dei, eodem honore, & pari gradu in hoc ſæculo decorati, aſpicite, & intelligite, & adſumite exemplum iuſti hominis; vt, cum vocati à Deo, & electi ab Eccleſia Dei, non muneribus obcæcati, ad gradum Epiſcopatus, & ad regimen ſanctum acceſſeritis, iuxtà formam eius vos inſtituere, fructumque adferre valeatis permanſurum in vitam æternam. Et in illo quoque itinere; dum Sanctus Martyr Bonifacius Romæ, ſicut ſuperius dictum eſt, ſacro gradu, ſublimatus eſt, Beatus [g] Gregorius Præceptor meus, Electo Magiſtro infatigabilis comes permanſit; intrans, & egrediens, & pergens ad imperium eius, ſicut ſemper ſolebat in omni opere bono. Et non ſolum in hoc eodem itinere, meritum humilitatis, & obedientiæ ſuæ peregit, vt dignum eſt iuniores ſubdi ſenioribus, & maioribus ſuis in omnibus; ſed etiam [h] plura volumina ſanctarum ſcripturarum, largiente Domino, illic acquiſiuit; & ſecum inde ad profectum proprium, diſcipulorumque ſuorum, non modico labore, aduexit domum. Sed & pueros duos, cum conſenſu Magiſtri, in diſcipulatum ſuum [i] Marchelmum videlicet & Marcuuinum de gente Anglorum, ſecum inde adduxit. De quorum ſeniore Marchelmo religioſiſſimo & ſancto viro, vt dignum eſt donante Deo, ſuo loco aliquid plenius dicam: Tunc felix comitatus, Magiſter videlicet ſanctus, & diſcipuli eius electi, & propriis meritis & interceſſione omnis cleri ac familiæ Sanct Petri commendati Deo, & ſanctis eius, reuerſi ſunt domum, creſcentes, & proficientes ex illo die, in omni opere bono; [k] docentes & inſtruentes in via Dei, qua ipſi ibant, non ſolum populum & Proceres Francorum, ſed etiam ipſos Reges religioſos ſale ſapientiæ diuinæ non mediocriter condierunt. Et ſic in conſenſu, & vnanimitate Regum, & cuncti populi, per omne regnum Francorum, cæperunt quotidie magis magisque detrimenta fieri diabolo, & incrementa Eccleſiæ Dei; hæreticæ prauitates non apparere, & Catholica fides in omnibus rutilare, ac religio munda & immaculata longè latèque clareſcere.

§ Bonifacii ordinatio quomodo Romæ peracta.

[a] Gregorius III. in ordinatione Winfrido dat nomen Bonifacij.

[b] S. Bonifacius poſcit pro ſe Cleri Romani preces, & interceſſionem S. Petri.

[c] Orationis efficacia.

[d] S. Bonifacii ſpes & res in Chriſto fundatæ.

[e] Sanctorum inuocatio eluce inſinuata

* *forte eſt in qua*

[f] Paranesis ad Antiſtites & Epiſcopos vt imitentur S. Bonifac.

[g] S. Gregorius comes Bonifacio itinere Romano

[h] Codices ſacros ex vrbe & Italia expoſtulat.

[i] Marchelmus & Marcuuinus pueri Anglia S. Gregorio Roma in Germaniam adducti.

[k] S. Bonifacii & ſociorum poſt ordinationem incrementa religionis in Francorum regno.

Matt. 7

SED quia adhuc vſque communiter & mixtim nunc de Sancto Magiſtro & Martyre Bonifacio, nunc de Beato Gregorio electo diſcipulo eius, modica quæ potui ex magnis, de ſancta eorum conuerſatione, ob vtilitatem audientium, & exemplum futurorum literis commendare curaui, deinceps ſpecialiter Beati Gregorii facta, & virtutes, & ſalutiferæ prædicationis documenta, quibus eruditi, licet indignus, & intereſſe merui ab infantia, paucis aperire, non negligam. Et primò, dignum & memorabile opus ab eo Euangelicè peractum, intimandum exiſtimo, quod de remiſſione & indulgentia inimicorum, mirabili caritate, & poſteris profuturo exemplo, impleuit. Fuerunt ei fratres nobiles, & eximii de Patre generati, & de matre eius nati alii fratres, & tempore & viribus ſecundum ſæculi dignitatem minores, quibus neceſſe erat in obſequio eſſe maiorum. Factum eſt autem, vt aliqui ex maioribus fratribus honorati à Rege, mitterentur in longinquiora regna Galliarum, illuc & ſubſequi, & inhærere neceſſe erat iunioribus. Dum verò poſt ſpatium temporis peracti, & parentes viſitare placeret, & patriam, accepta licentia à ſenioribus ſuis, duo vterini fratres Præceptoris mei Gregorii cœperunt ire, propoſitam carpere viam, vt ad Franciam, id eſt, naturale ſolum, peruenire potuiſſent. Qui dum irent in via, iuuenili audacia amplius ſecuri, quam oporteret, in quadam ſilua, latronum crudeli manu circumdati, latrocinio.

B Gregorii acta quædam ſigillatim exponuntur.

B Gregorii fratres.

Exiis duo vterini perеunt la-

dati, & occisi sunt. Quod statim tam lugubre nuntium Dominos eorum celari non potuit, qui in illis diebus principatum non modicum ipsis in locis habuerunt. Quod, vt audierunt, miserunt circum quaque satellites suos, qui eosdem latrones & carnifices exquirerent & comprehenderent. Qui & inuenti, & comprehensi, & ligati statim adducti sunt, & licet digni haberentur omni pœna, & crudelissima morte interfici, tamen ob reuerentiam & amorem fratris eorum Domini Gregorii, cogitabant, vt eum aliquid in hoc consolarentur, post mortem carorum, si ipsos homicidas & interfectores eorum ad eius dominium & præsentiam peruenire facerent, vt ad satisfactionem & mitigationem doloris sui, quali vellet morte ipse eos interfici iuberet. Quod & fecerunt, duos ex illis præsentari iubentes carnaliter duntaxat cogitantes secundum stultam sapientiam sæculi huius, quæ inimicis piè parcere non nouit. Ipse verò, vt erat vir spiritalis, doctus à Domino Iesu Christo, & sancto Euangelio eius, in quo didicerat scriptum. Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos; vt sitis filii Patris vestri qui in cælis est, spiritaliter eos & gratanter suscepit, cogitans vtrinque, & de sua salute sempiterna, & de fratrum interfectorum absolutione: exemploque posteris profuturo, & iussit eos absolui, & balneari, vestibus indui mundis, atque cibis refici. Tunc ad se ductis præcepit dicens. Ite in pace; & cauete, vt non vlterius tale malum perpetretis, ne deterius vobis aliquid contingat. Et iussit in pace deduci, admonens paterna caritate vt à cæteris propinquis suis cautè se custodirent. Quid nos modici & infirmi ad hæc dicturi sumus, qui nec minimi verbi læsionem absque vltione, vbi facultas suppetit, ferre valemus? Dum de perfectis talia cognoscimus, pensemus, vbi nostra infirmitas prostrata iaceat, quæ nunquam tale aliquid vel mente concepit: vt flere magis libeat, quam aliquid dicere: Forsitam obtinebunt nobis veniam lacrhymæ apud pium iudicem Deum, qui in meritis fiduciam habere non possumus.

Latronum supplicium in S. Gregorii arbitrio ponitur.

Matth. 5.

S. Gregorius inimicos Latrones dilectione prosequitur

XII. Sed & hoc silentio minimè tegendum est, quod, Marchelmo venerabili viro narrante, didici, cuius superius memoriam feci. Quia post martyrium sancti Magistri, à quo per gratiam Christi, & meritum sanctitatis eius, omnes confines nationes illuminatæ sunt, ipse quoque Beatus Gregorius à Stephano Apostolicæ sedis Præsule, & ab illustri & religioso Rege Pippino suscepit auctoritatem seminandi verbum Dei in Fresonia: in qua, primus [a] Sanctus Willibrordus cognomento Archiepiscopus in conuersione gentis illius initiauit rudimenta Christianæ fidei cum discipulis suis, deinde, senescente eo in opere Dei, & stabilito Episcopatu in loco qui nuncupatur [b] Traiectum, & alio nomine Wiltaburg, & migrante ad Dominum de hac luce, successit [c] Sanctus Bonifacius idem Archiepiscopus & Martyr, quem oculis meis ipse vidi candidum canitie & decrepitum senectute, plenum virtutibus & vitæ meritis. Quo tempore in eius discipulatu, sicut superius memorauì, Beatus Gregorius præceptor meus ab ineunte ætate fuerat enutritus, [d] cui & successit pius hæres eiusdem gentis Fresonum Pastor & Prædicator ordinatus à Domino, & à Principibus supradictis Ecclesiæ Dei. Eademque charitate, sicut & fidei firmitate, qua prædecessores sui, Sanctus videlicet Willibrordus Archiepiscopus & Confessor, & Bonifacius Martyr atque Archiepiscopus, larga & melliflua eruditione, populum irradiauit simul cum [e] Chorepiscopo & adiutore suo Aluberto, qui de Britannia & gente Anglorum veniebat magnis vitæ meritis pollens, & eadem beneuolentia iuxta vires Domino studuit animarum lucra acquirere.

B. Gregorius à Stephano Papa auctoritatem obtinet in Fresonia prædicandi.

[a] S. Willibrordi Apostolatus

[b] Episcopatus Traiecti seu Wiltaburg.

[c] S. Bonifacius Traiecti Willi. episcopus,

brordi successor. [d] B. Gregorius S. Bonifacii successor. [e] Alubertus S. Gregorii Chorepiscopus,

XIII. Quod etiam & in discipulorum multiplici benedictione ditatus est Beatus Gregorius, nemo dubitat à Deo ei datum fuisse, qui eiusdem Electi viri & vitæ meritum pensare voluerit, & ptetiosissimum sapientiæ eius thesaurum inuestigare. Propterea & hoc dignum esse memoria videtur, qualiter discipulos suos simul cum eis communi vita conuersando, vt pater filios, educarit, & dilexerit; Singulisque tanto charitatis glutino iungeretur; vt Apostolicum illud sanctum & præclarum testimonium, non tantum ex ore proferret ad ædificationem audientium, sed opere & veritate ad imitandum cunctis ostenderet; quod de vocatione & electione omnium gentium à Beato Petro Apostolo dictum constat. Quomodo in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi: Non enim ex vna qualibet gente eius erant discipuli congregati; sed ex omnium vicinarum nationum flotibus adunati, & tanta familiaritate & mansuetudine lætitiaque spiritali illuminati sunt, vt luce clarius daretur agnosci, quia de vno patre spiritali, & de matre omnium Charitate, generati sunt & coadunati. Quidam enim eorum erant de nobili stirpe Francorum, quidam & de religiosa gente Anglorum; quidam verò & de nouella Dei plantatione diebus nostris inchoata, Fresonum & Saxonum, quidam autem & de Baguariis, & Suæuis, vel de quacunque natione & gente misisset eos Deus, quorum minimus ego sum modicus & infirmus alumnus: quibus omnibus vndecunque, quasi ad vnum ouile collectis, pius Pater & Pastor Gregorius & spiritalia nutrimenta doctrinarum & eloquiorum Dei, & corporalia alimenta eadem deuotione procurauit & donauit: & ita, inspiratus à Deo, exarsit in amore & institutione discipulorum, vt nullus pene præteriret dies, quo non primo mane paterna solicitudine consedens singulis quibusque venientibus prout quisque quæsiuit, poculum vitæ propinaret & irrigaret eloquio Dei.

Discipuli B. Gregorii & eorum cum Magistro conuictus. *Actor. 10.*

Diuersarum nationum discipuli S. Gregorii.

S. Ludgeri humilitas.

S. Gregorii magistri circa discipulos pietas & assi duitas.

XIV. Ipsorum quoque discipulorum eius plurimi tam nobiles erant, tantoque præditi ingenio & doctrina Dei, vt ad arcem Episcopatus & merito vocarentur, & venirent, plurimi verò eorum, æqualiter edocti & disciplinati, & si non tanto gradu sublimati sunt, meritis tamen non erant exigui, sed scientia & charitate Dei eximii.

Discipulorum profectus.

XV. Operæ pretium & dignum esse videtur, vt quoquo modo valeam, singulorum testimonia, suis in locis, & signa charitatis non abscondam. Interim tamen de Beato Gregorio, quæ cæperam pauca de multis, ad profectum audientium, proferre conabor, quoniam peccati reus esse pertimesco, si de cognitis, & tam profuturis bonis, vel extrema quædam narrare non incipiam. Erat enim vir ille venerabilis secundum Sapientiæ dictum, qui post aurum non abiit nec sperauit in thesauris pecuniæ. Ideo stabilita sunt bona illius in Deo, & eleemosynas eius diuulgat Ecclesia sanctorum. Nouerat vtique scriptum, & opere nouerat & veritate, non sermone cassо; quia radix est omnium malorum cupiditas: & idcirco eam quasi immane præcipitium, & inferni foueam exhorruit, & præcauebat in omnibus. Sicut enim cupidi pecuniarum, & auari, qui animam suam venalem habent, timent ne prodant * & perdant lucra terrena, sic metuit vir ille sanctus, ne forte absconden-

B. Gregorius auri & diuitiarum contemptor. *Eccles. 31.* *1. Timot. 6.* **prodigant* Mundicus in egenos. *Matth. 6.*

do ea, & custodiendo perderet cælestia. Et idcirco, quotiescumque auri & argenti in potestatem eius aliquid deuenerat, statim expendere curauit, & pauperibus distribuere, vt vir Euangelicus, secundum Euangelii mandatum faceret, & thesaurizaret sibi thesauros in cælo vbi nec erugo nec tinea demolitur & fures non effodiunt

Terrena in victu cultuque deſpiciens,

diunt nec furantur. Et quoniam totam ſpem ſuam tam firmiter & expedite collocauit in cæleſtibus, nihil eum nocere potuit nec inretire, quod de terrenis & caducis delectabile eſſe videbatur in mundo. O virum venerabilem & electum, manſuetum & pium, cæleſtibus ſemper intentum, & de caducis & terrenis minus curantem: quod & habitu monſtrabat & actu. Nullum in eo locum inuenit ſuperſtitio veſtium & ciborum, non iactantia, & detractio, ſed vno, eodemque æquali cum cæteris veſtimento, & victu, ſemper contentus erat: Et ex hac linguæ, & vitæ munditia, foris innotuit, quantæ puritatis dilectione cor eius interius plenum erat. Ex ſimplici verò veſtimentorum vſu, atque ciborum, monſtrauit exemplo auditoribus ſuis, quod ſermone docuit ex præceptis Dei, & ſanctorum eius. Nam legerat ſcriptum Beato Petro Apoſtolo admonente non in veſte pretioſa: & Coapoſtolo eius Paulo adhortante didicerat, quoniam eſca & potus non eſt regnum Dei, ſed iuſtitia, pax, gaudiumque, in Spiritu Sancto. De potu verò eius quid dicam? in quo ei tantum erat temperamentum, vt vix vnquam, ſecundum Apoſtoli dictum, modico vino vteretur, quod non eſſet aqua mixtum. Et non tantum in ſemetipſo hoc adimpleuit Apoſtolicum dictum, ſed & omnes ſibi ſubiectos vehementer ſemper admonuit, vt nunquam ebrietatis malum incurrerent, ſed velut inferni foueam præcauerent atque vitarent. Et de vitiorum omnium deſtructione, virtutumque ædificatione, propheticum illud frequenter proferre ſolebat. Poſui te vt euellas & deſtruas & diſperdas, & diſſipes, & ædifices & plantes, volens auditores ſuos omnes dictum hoc intelligere, quia nunquam virtutum decor & bonorum operum ædificium ſurgit, niſi vitiorum labes & immunditia deſtruatur. Sed & Apoſtolicum illud glorioſum, & omni laude dignum teſtimonium, propter incitamentum charitatis Dei & proximi, atque deſiderium regni cæleſtis, frequentiſſimè in concluſione prædicationis ſuæ ſolebat aptare. Quod oculus non vidit nec auris audiuit neque in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Sciens igitur prædicator pius, his duobus teſtimoniis, Prophetico ſcilicet & Apoſtolico, intentis auditoribus multum conferri, per chariſma abſconditum Spiritus Sancti, quod & Prophetam impleuit & Apoſtolum, & idcirco tam ſedulo in cæleſti prædicatione ſua hoc vſus eſt oraculo, & hortamento virtutum.

1. *Petr.* 3.
ad Rom. 14
Temperantia potus,
1. *Tim.* 5.
Diſciplina virtutum & vitiorum.
Ierem. 1.
Clauſula concionum B Gregorii
1. *Cor.* 2.

Patientia & manſuetudo eius erga obtrectatores.
Pſal. 37.

Et quoniam ſuperius, vno operis teſtimonio, quod tam religioſe vir Dei Gregorius, ſecundum Dominicam orationem de remiſſione impleuit, multa bonorum operum inſignia demonſtrantur, libet & illud referre, qualiter fecit in quotidiana conuerſatione ſua de omnibus obtrectatoribus ſuis, qui ei aliquando derogabant propriis vitiis inſtigati, qualiter eos non quaſi pro detractoribus exhortuit, & odiuit, ſed quaſi amicos & adiutores ſemper amauit, & adiit, & ſecundum Pſalmiſtæ dictum tanquam ſurdus eos non audiens & quaſi mutus non aperiens os ſuum, benigne cum eisdem conuerſatus eſt, nihilque eis negauit, quæ amicis impendere debuit. Vnde hoc ei, niſi gratia ſuperna largiente, præ munditia mentis egregiæ venire potuit? quod tanquam paruulus tam obliuioſus iniuriarum, tam tenax virtutum fieri valuit? Sagitta enim ſermonis Domini non tantum eius corporis aures tetigit, ſed etiam cordis aures veraciter penetrauit, & illuminauit: vbi in Euangelio, paruulo ad ſe vocato, adhuc rudes Apoſtolos ſuos, & cum ipſis ſimul omne hominum genus viam regni cælorum qualiter intrare debeant admonuit, dicens. Amen dico vobis niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruuli non intrabitis in regnum cælorum. Hoc ergò, & cum familiaribus, & cum extraneis non ſemel exercuit, ſed aſſiduè, niſi vbi diſtrictio diſciplinæ, & correctionis inter ſubiectos aliud exigebat. Sed dum viriſte tam humilis & patiens, pro amore diuino, tam contemptibilia, & ſuæ perſonæ indigna, & ferre voluit æquanimiter & potuit, euenit hoc, quod in diebus eius pene omnibus, qui eum nouerant incognitum non erat, quia penè omnes hi, qui tanto viro honorem debitum impendere noluerunt, vltione diuina percuſſi ſunt, & ad cognitionem ſui, licet coacti & inuiti reducti: vt palam daretur intelligi ſcire volentibus, quia ſub diuina cuſtodia fortiter intus protegebatur, quamuis interdum ante oculos hominum ſuperborum ferre videretur indigna opprobria. Sed, qui hoc attendere voluerit, & imitari, non mediocriter ei proficiet ad introitum regni cæleſtis, dum omnes, qui eandem viam præceſſerunt, talia paterentur, ſecundum dictum & formam Apoſtolorum, qui ibant flagellati à conſpectu conſilii gaudentes & dicentes quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Verum, quia inter virtutes maximas, opus eleemoſynarum ab ipſo Domino & redemptore noſtro eſt ordinatum, & omnes ſcripturæ ſanctæ noui teſtamenti & veteris, hoc opus ſalutiferum laudant, & glorificant; de largiflua eleemoſynarum datione Beati Gregorii ad memoriam poſteritatis & imitationis exemplum, pauca ſunt proferenda. Floruit enim vir ille virtutibus aliis multis, ſed maximè in Eleemoſynarum ſacra purificatione fuit ſemper intentus, in tantum, vt nihil ſibi auri, nihil argenti præter Eccleſiæ neceſſaria miniſteria vnquam reſeruari voluiſſet. Sed & de alia ſubſtantia ſua, eadem benignitate largus habebatur & dilatatus, pauperibusque Chriſti ſemper proficuus, & pius: nihilque ſibi ex ea, excepto victu quotidiano, & veſtitu ſimplici voluit reſeruare, ponens ſpem ſuam totam magis in tremendi examinatione iudicii, quam in præſenti locupletatione theſaurorum & diuitiarum mundi ideoque tam facile pro amore Chriſti omnia largiri potuit, quæ habebat, ex cuius ore & exemplo eadem didicerat quæ faciebat. Quod ſupereſt vobis date eleemoſynam, &, ecce, omnia munda ſunt vobis. Conſiderauit eadem fide & charitate ſanctos Patres in veteri teſtamento à Deo donatos, eadem ſpe remunerationis ſempiternæ, de eleemoſynarum operibus fructuoſis ſemper fuiſſe ſollicitos: vnde & in Pſalmo Sanctus Propheta pro beatitudinis teſtimonio huius operis deuotionem poſuit dicens. Beatus, qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Sed & alius Propheta de eodem opere ſancto laudabiliter canit & dicit. Sicut aqua extinguit ignem, ita Eleemoſyna extinguit peccatum. Dominus quoque ipſe pro hoc opere in die tremendo, ſanctos ſuos gratia ſua & benedictione ſempiterna effert & extollit dicens. Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi: quia eſuriui, & dediſtis mihi manducare, ſitiui, & dediſtis mihi bibere, nudus fui, & operuiſtis me, &c. Talia Beatus Gregorius de vtroque teſtamento, in quibus doctiſſimus erat, intelligendo, & penetrando præcepta & diuinam ſcripturam, legem vertit in opera: & non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, in lege Dei ſemper erat. Eia milites Chriſti, audite & intelligite, & aſſumite exempla patris huius rectiſſima & præclara, vt vobis etiam adhuc in corpore viuentibus, & intuentibus ac diligentibus ea, inde creſcat gratia Dei, largiens vulnerum noſtrorum remedia, vnde illi creuerunt tantarum virtutum ornamenta.

Matth. 18.

S. Gregorio aduerſantes à Deo puniuntur.
Actor. 5.

Eleemoſynas S Gregorii, & earum commendatio.
Luc. 11.
Pſalm. 40.
Eccleſ. 3.
Matth. 25.
Iacob. 1.

XVI.

Talibvs ſucceſſibus & vitæ meritis beatus Abbas meus & Præceptor Gregorius, dum ſemper in melius creſcendo proficeret, & prope iam ad ſeptuaginta annorum ætatẽ tam carus Deo, quam cunctis hominibus perueniret

XVII.

ueniret, adfuit dies, in qua militem suum Dominus adhuc meliorando subuehere vellet ad sublimiora, & remunerationis ei præmia largiri, quæ meritis eius debebantur, & operibus fructuosis. Tactus itaque est ea molestia corporali in sinistro latere, quam paralysin medici vocant; & crescente eadem molestia & ingraueſcente per dies singulos, secundum scripturæ testimonium, flagellauit Deus filium suum in hac peregrinatione, quem è vicino erat recepturus ad patriam cælestium mansionum: tribus enim annis ante obitum suum, arreptus est illa infirmitate. Sed erat languor talis, vt inprimis & ambulare posset, vel manu deduci ad profectum proprium & subditorum suorum; & loqui, quæ ad ædificationem pertinebant. Quod vtique agere non est oblitus; sed sicut semper solebat, tradere, non destitit auditoribus suis libros diuinæ legis, & monita salutis æternæ. Nam & condiscipulis, melioribusq; meis in eadem molestia plures tradidit libros; & [a] mihi modico Ludgero librum S. Augustini tradidit, quem Enchiridion, id est Manuale, ipse nuncupauit.

S. Gregorius ætate septuagenarius Paralysi corripitur. *Hebr.* 12. Triennio ea laborans fungitur officio suo.

[a] S. Ludger hic se prodit autorem huius libelli.

XVIII Hæc ita agendo beatus homo Gregorius, & à profectu spiritualium successionum in ipsa ægritudine sua nunquam desinendo, auxit per singulos dies sanæ mentis sapientia, licet imbecilli corpore, quod sibi suisque ad ingressum regni cælestis & gaudium proficeret sempiternum. Tertio tandem anno inchoatæ ægritudinis, quasi auri more, quod per ignem transiit, corporis fatigatione purgatus ad id peruenit, vt vbicumque opus erat inter discipulorum manus portare necesse esset. Et nec tunc quidem vir venerabilis ab opere Dei vnquam cessauit, sed aut diuinos libros legere coram se, aut pro eadem mentis suæ exercitatione ad cælestia, psalmos cantare assiduè fecit, sicque ad extrema perducto imbecilla membra corporis, quæ iam tunc lecto semper sustentare necesse erat, candida facta sunt, ac nitida, ad instar lactis vel lanæ albæ, vt innotesceret videntibus in quanta munditia Spiritus intus haberetur coram oculis Dei. Tunc cæperunt conqueri & contristari, qui ibidem adfuerunt vtriusque sexus necessarii amici, tam de eius transitu citius imminente, quam de tardatione Electi filii eius Albrici, in quo totius domus spes magna incubuit; qui tunc temporis in Italia erat regali seruitio occupatus, & nemini notum quando esset venturus. Hæc audiens pater, Deo dilectus Gregorius, cæpit condolere mærentibus de seipso securus, & de filio solicitus, & consolatus eos cæpit sicut frequenter sanus corpore ante solebat, inter communia colloquia, propheticum illud proferre ac dicere: Nolite timere, non transibo, inquit, antequam ipse veniat. quod quam veraciter spiritu prænosceret, rei probauit euentus. Nam triduo vel quatriduo ante transitum eius, venit *diu optatus & Electus filius eius Albricus inopinatè, cunctis nescientibus, excepto patre spirituali, qui eius aduentum longè antè prædixit.

§ Gregorii morbidi membra præter solitum albent. Albricus nepos § Gregorii, & spes magna Ecclesiæ Trajecti prædicit aduentū

Albrici successoris. * Albrici ex Italia reditus.

XIX. Tvnc continuos illos tres dies aut quatuor, in communi vtilitate, & totius familiæ salubri negocio, dum ducerent sano sensu quæcunque desiderabant inuicem conferentes; venit ei dies extremus mortalitatis huius, ad ingressum regni & perpetuæ saluti prædestinatus. Circumsteterunt eum discipuli eius, desiderantes adhuc quamuis infirmum patrem diutius secum habere, & de eo optando dicere ad inuicem, Non moritur hodie; non moritur hodie: ipse verò, viribus adsumptis, quibus valuit: hodie, inquit, volo licentiam habere. Et his dictis, iussit se ante oratorium sancti Saluatoris à discipulis portari, & ostium aperiri; ibique oratione facta, & communione sacri corporis & sanguinis Domini accepta, aspiciens ad altare, mente cælestibus intentus, ad Dominum perrexit; cui tanto tempore sincera mente seruiuit: præstante eodem Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

§ Gregorii transitus, Viaticum.

VITA SANCTI ALEXANDRI MARTYRIS, PER ADONEM IN MARTYROLOGIO collecta.

An. 280.

Apvd vrbem Italiæ, quæ Bergomum dicitur, natale sancti Alexandri martyris sub Maximiano Cæsare. Qui cum esset miles vnus è legione Thebæorum, Christianus factus est. Audiens hoc Maximianus post dies quindecim, mittens accersiuit eum, dicens ei: Pro nulla re alia vocaui te, nisi vt sacrifices. Comperi enim te derelinquentem deos nostros Christianum esse factum. Et hoc dicens, petiit sibi mensam. Eaque apposita & linteamine cooperta, cœpit agere cum beato Alexandro, vt sacrificaret. Sanctus Alexander ad cælum adspiciens, dixit: Atque vtinam tantam mihi Deus gratiam daret, qui cuncta per Iesum Christum postulantibus præstat, vt possem & tuam voluntatem ad Dei agnitionem conuertere, & vanissimam istam incredulitatem à te auertere. Sed tu quidem insanabile habes malum, & vetustate huic vanitati adhærens credere non vis: Me autem vocauit ille, qui ex gentibus ad suam gratiam olim vocare promisit. Parce consiliis tuis diabolicis, plange & cognosce actus tuos malos, & crede in Deum viuum qui fecit omnia. Tunc Maximianus ad tantam eius fiduciam commotus, iussit adstantibus, vt de appositio sacrificio inuito ei offerrent, applicitis armatis econtrà. At ille beatissimus confundens regiam iniquitatem, & eius præcepta fide armatus contemnens, calce mensam percussit, euertens eam cum omnibus appositis. Iracundia repletus Maximianus, iussit eum tradi vni ex ministris, qui euaginato gladio, sterit stupidus, ferire non valens. Cui Maximianus: Adhuc stas male miles? At ille respondit: Caput eius sicut mons est ante me, vnde totus contremisco. Tunc Maximianus tradidit eum aliis, vt occideretur. Gaudio itaque repletus martyr, aquam petiit, & manus suas lauit: flectensque genua, & ceruicem in terra humilians, oratione fusa ad Dominum, animaduersus est. Post aliquot dies quædam matrona castissima, nomine * Grata, collegit corpus eius, & posuit illud in prædiolo suo non longè à muro ciuitatis * Pergamensis. Cuius passio completa est, septimo Calend. Septembris.

Avg. 26. Alexander iste vnus fuit ex numero Thebæorum. Apponitur ei mensa, ad sacrificandum aptata

Calce mensam percuti ens euertit. Stupendum miraculum. Capitis abscissione punitur

* *Gratia.*

* *Bergomēsis.*

MARTYRIVM S. VICTORIS, AVTHORE LVCIO MARINEO SICVLO, REGIO HISTORIOGRAPHO, de rebus Hispaniæ libro quinto.

An. 935.

Divi Victoris martyrio mirum in modum gaudet Hispania. Hic enim in Ceresano natus oppido, adolescentiam literis & sacris diuinisque rebus impendit. In antro primo vitam egit aspertimam, quod ipse suis manibus effodit. Deindè verò Mauros patriam suam oppugnare Angelo nunciante, & Christianos amouere & abducere ab Christi cultu: protinus occurrit, & Christianos omnes catholica retinuit in fide, & in hostes vehementer hortatus est. Quod cùm Mauri animaduertissent,

26. Avg. S. Victoris patria. Virā agit aspertimā,

Martyrio coronatur. eum pœnis acerbiſſimis ſuſtulerunt, Itaque martyrii corona donatus, à Chriſto in cæleſtium numero aggregatus ſempiterno gaudio perfruitur.

An. 520.

VITA SANCTI CÆSARII EPISCOPI ARELATENSIS, A CYPRIANO EIVS DISCIPVLO ET MESSIANO PRESBYTERO ET Stephano Diacono conſcripta duobus libris. & ex MSS. edita à Vincentio Barrali in Chronico inſulæ Lerinenſis. Liber I. Authore Cypriano ad Cæſariam Abbatiſſam, & ſororem Sancti Cæſarii.

Prælatio.

Avg. 27. QVIA reuerenda nobis Virgo Cæſaria, cum choro ſodalium monacharum tibi commiſſo petis, à nobis, vt vitam & conuerſationem beatæ memoriæ ſancti Cæſarii inſtitutoris veſtri, ab exordio repetentes, litteris comprehendamus: per quam illius vita præmio fruitur, cuius beatitudo ſermone mortalium non poteſt explicari. Etſi autem iam olim, ipſo adhuc in terris degente, toto orbe eius vita honorificè fuit diuulgata, nefas tamen eſſe credimus tam ſancto deſiderio non parere: præſertim cum id monaſterio veſtro, vel eius potiùs, illum abſentem quodammodo poſſit repræſentare, noſque dum de illo loquimur, eum nos propemodum videre gratulemur. Deo igitur nos iuuante aggredimur implere, quod poſtulaſtis: & multa quidem ipſius domini Cæſarii nobis * relatione comperta, multa à nobis ipſis viſa, nonnullâ etiam venerabilium Presbyterorum, & Diaconorum, eius diſcipulorum, ſermone didicimus, præcipuè verò Meſſiani presbyteri, & Stephani Diaconi, virorum fideliſſimorum, qui ab adoleſcentia illi ſeruierunt. Commemorabimus autem ea duntaxat, quæ minus onerent, & ſint à prolixitate aliena. Sed vnum hoc in præſentis opuſculi deuotione, à lectoribus petimus, vt ſi caſu aliquò ſimplicitas eloquii noſtri ad eruditorum aures, & cenſuram, adducatur, non arguant, quod ſtylus noſter videtur pompam verborum, & artis grammaticæ leges negligere. Nobis enim, actus verba & merita tanti viri, bona fide narrantibus lux ſufficit operum eius, & ornamenta virtutum. Namque etiam ipſe Dominus Cæſarius, quem habemus in manibus, dicere ſolebat, pleroſque ruſticitatem ſermonis vitare, ſed à vitæ & morum vitiis non abhorrere. Meretur verò hoc etiam Virginum Chriſti pura ſinceritas, vt nihil fucatum, nihil mundana arte compoſitum, vel oculis eorum offeratur vel auribus: de fonte ſimplicis veritatis manantia, puriſſimè relationis verba ſuſcipiant. Atque eam ob rem noſter hic ſermo integritatis religione contentus, mundanam faſtidit pompam, reſpuitque cum eius operibus pariter mundanæ gloriæ iactantiam, malens ad piſcatorum ſe accommodare eloquia, quam Rherorum: Itaq; det quiſque operam, vt viuendo imitari velit, quod legendo cupit cognoſcere.

* *ratione.*

Pleriq; ſermonis ruſticitatem vitant, ſed non vitæ & morũ vitia.

I. SANCTVS ac beatiſſimus Cæſarius, Arelatenſis Epiſcopus, territorii Cabilonenſis fertur fuiſſe indigena. Cuius parentes * æqua proſapia, quod eſt illuſtre, & præcipuum nobilitatis exemplum, præ cunctis ciuibus ſuis fide, & moribus floruerunt. Cumque is ſanctus puer ſeptimum, aut eò amplius, ætatis ageret annum, ex veſtibus, quas apud ſe habebat, incunctanter pauperibus impertiebatur. Sæpè autem ſeminudus domum reuertens, à parentibus ſeuerè examinabatur, quid ſuis feciſſet veſtibus. Quibus ille hoc ſolum reſpondebat, à prætereuntibus ipſi fuiſſe ablatas. Igitur ſicut arbuſculæ quædam nobili ſtirpe fructificare citiùs ſolent, quam creſcere, in quibus vtiquè quantò eſt ætas minor, tantò vbertas gratior: ita in illo ſancto viro inter ipſa infantiæ rudimenta lætum vernantis ſpei germen adeò erupit, vt priuſquam vnius anni præteriret ſpatium, ignorante familia & parentibus, ciuis cupiens regni cœleſtis effici, ſe illius temporis Pontificis ſancti Silueſtri veſtigiis, præmiſſa ſupplicatione proſterneret, petens, vt ablatis ſibi capillis, mutatoque habitu, diuino ipſum antiſtes ſeruitio manciparet, nec pateretur vltra ſe à parentibus ad prædium, affectuſque priſtinos reuocari. Agente ergò Pontifice gratias Chriſto, nulla iniecta eſt votis optimis mora: cumque ibi biennio, aut eò amplius ſub hac inchoatione ſeruiſſet, diuinæ gratiæ inſtinctu permotus, deliberat arctiùs ſeſe expeditiuſque, conuenienter ſancto Euangelio, diuino tradere cultui, & regni cœleſtis amore, non ſolùm parentibus, ſed etiam patriæ ſe extraneum exhibere.

* fort. *egregia.*

a. Cæſarius puer dat veſtes ſuas pauperibus.

II. ARREPTA itaque ſalubriter fugiendi de ſæculi compedibus libertate, Lerinenſe Monaſterium tyro ſanctus expetiit. Cumque iter cum vno tantum famulo ſocio ageret, & coram inquiſitoribus, ab eius matre miſſis, flumen tranſiret, viſus ab eis non eſt: diabolus verò in quendam miſerum ingreſſus, & eius iter inſequens, ſine ceſſatione à tergo illius clamabat: Cæſari, non vadas? Quem ille, porrecto ei bibenti poculo benedicto, ſtatim curauit; quod à memorato eius comite referente compertum, eamque conſtitit, illum primam feciſſe virtutem, ſiue miraculum. Suſceptus igitur à ſancto Porchario Abbate, & à cunctis ſenioribus, cœpit eſſe promptus in vigiliis, in obſeruatione ſollicitus, in obedientia feſtinus, in labore deuotus, in humilitate præcipuus, in manſuetudine ſingularis, ita vt quem inſtituendum ſuſceperant in diſciplinæ regularis initiis, perfectum ſe inueniſſe gauderent in totius inſtitutionis augmentis. Itaque poſt breue tempus in [a] congregationis Cellarium eligitur. Cœpit igitur attentè & ſtudioſè illis velle largiri, quibus eſſet neceſſariũ, etiamſi abſtinentiæ amore nihil peterent: quibus verò cognouerat neceſſarium non eſſe, nihil dabat, quamuis vellent accipere. Vnde factum eſt, vt quibus inuiſa erat ſancta diſcretio, & moderatio, Abbati ſupplicarent, vt eum à Cellarii functione remoueret. Quod etiam factum eſt. Mox ea cura liberatus vſque adeò ſeſe optatâ legendi, orandi, vigilandi aſſiduitate materauit, [b] vt imbecille adoleſcentiæ corpus, quod fouere potiùs, quàm conficere, & debilitare oportebat, immodica afflictione curuaret, & frangeret, exiguâ oleris, ſeu pulticulæ coctione, quam Dominica die parabat, vſq; in aliam dominicam contentus.

Fit Monachus Lerinenſis.

Hic Porcharius diuerſus eſt ab eo, cuius vitam habes 12. Auguſti. Vide Salernũ in Chronico Lerinenſi in annot. ad vitam S. Porcharii martyris.

a Fit Cellarius. b Immodica abſtinentia penè conficit ſeſe.

III. ATQVE hæc in ipſis monaſticæ vitæ exordiis meritorum eius bona fulſere, quæ deinceps per omnem vitam multiplicibus ſunt aucta virtutibus; corporis enim detriuit robur, vt virtutem ſpiritus, ſpei & fidei ſoliditate firmaret, &, vt ait Apoſtolus, de ſeipſo ſibi triumphans, coronam adipiſci mereretur: interioriq́ue homini exteriorem ſubdens, præſtantis animi imperiis rebellia corporis incitamenta domaret. Sed interim tamen ſtomacho fatiſcente in quartanam febrem incidit: Cumque ſanctus Abbas eius incommoda valetudine admodum doleret, & inter magiſtrum, & diſcipulum quædam eſſet morbi partitio, illo animo, hoc verò corpore laborante: cerneret autem ſanctus pater in cœnobio nullum ei poſſe remedium adhiberi: vbi etiam ſi medicus adeſſet, tamen feruenis adoleſcentis ad ſpiritalia exercitia conſuetudo, nihil ſibi pateretur de abſtinentiæ frenis, & vigiliarum rigore laxari, iubet eum, immò etiam compellit. Arelatem ſe transferre valetudinis curandæ cauſſa. Erat tum in ea vrbe Firminus vir illuſtris, & timens Deum, eiuſque propinqua Gregoria clariſſima materfamilias: quorum ſtudio, cura & benignitate erga Clerum, & Monachos, erga ciues, & pauperes, vrbs illa illuſtrior reddebatur. Vterque enim proprias opes non in mundi huius luxum conferebat, ſed

1. Cor. 9.

Laborat febre quartana.

Firminus & Gregoria Arelatenſes miré benigni in pauperes.

sed in paradisum pauperum manibus transmittebat: Illi verò sanctum Cæsarium misericordiæ studio ad se recepe-
runt. Erat autem illis admodum familiaris Pomerius quidam professione Rhetor, Afer genere, quem ipsis singu-
lariter charum grammaticæ artis doctrina reddebat. Concipiunt igitur animo generosi homines, vt beatus Cæsa-
rius, tanta Dei gratia refertus, & tam insigni memoria ex Christi beneficio instructus, ei instituendus tradatur, vti
sæcularis scientiæ disciplinis monastica eius simplicitas ornaretur. Sed eruditionis humanæ figmenta non recepit,
quem per se instituendum diuina sibi gratia seruauerat. Itaque codicem, quem ei magister ille legendum obtulerat,
casu vigilis delassatus, in lectulo sub scapula reponit: Cumque ita obdormisset, mox diuinitùs terribili visione per- Visio sancti
celitur: videt scapulam, & brachium, quo innitebatur codici, dracone colligante arrodi. Mox expergefactus, & ipso Cæsarii.
visu territus, terribilius sese pro suo facto obiurgat, quod lumen salutaris regulę, stultæ mundi huius sapientiæ volue-
rit copulare. Ocyùs igitur illa contemnit, sciens non deesse perfectæ locutionis ornatum, in quibus spiritalis intelli-
gentia emineret.

IV. Post aliquot autem dies illi homines illustres, quos diximus, sancto Eonio ciuitatis eius Episcopo, indica- Eonius E-
runt, esse quemdam apud ipsos venerabilem Monachum, & omni laude dignissimum, cuius ipse personam fami- piscopus A-
liari, & priuato colloquio deberet cognoscere. Iubet igitur eum ad se perduci, ex oblato sibi accuratè scisciatur, relatensis.
cuius loci ciuis, & quibus sit parentibus procreatus. illo & patriam, & parentes indicante, sancta alacritate illi gra-
lans sanctus Episcopus, ait: Meus ciuis es, fili, pariter, & propinquus. Namque & parentes tuos ego optime noui,
& proprer sanguinis coniunctionem paterno affectu complector. Cœpit ergo iuuenem, non iam vt peregrinum vel
extraneum, sed attentiori obtutu intimis cordis oculis contemplari: Moxque ab Abbate Porchario illum expetiit,
& licet ab inuito, etiam impetrauit. Illicò primum Diaconus, deinde presbyter ordinatur, nec vnquam tamen ca- Sanctus Cæ-
nonicam monachi modulationem, nunquam Lerinensium fratrum instituta reliquit. Ordine, & officio clericus, sarius ordi-
humilitate, charitate, obedientia, cruce monachus permanet; in Ecclesiam matutinis, aliisque conuentibus primus natur Dia-
ingreditur, vltimus inde discedit. Non oculi, non aures, eius animum à cœlestium bonorum contemplatione vo- conus &
cant, ita vt in eius vultu nescio quid cœleste semper elucere videretur. Presbyter.

V. Defvncto autem in suburbana ciuitatis insula Abbate, ab Episcopo Eonio eò Cæsarius mittitur, vt Mona- Fit Abbas.
sterium Rectore destitutum, ipse in eadem reuerentiæ authoritate succedens, monastica disciplina informaret. Ita-
que in suburbano Monasterio libens eam complectitur vitæ rationem, quam etiam intra vrbem quotidianis semper
studiis coluisset, & perpetuis optasset votis: ipsum verò Monasterium ita quotidiana instantia, & diuinis informa-
uit officiis, vt hodieque, Deo propitio, illic videre licet. Cùm autem in ea Insula vltrà triennium Abbatis officio Beatus Eoni
fungeretur, Sanctus Eonius Episcopus Clerum, & ciues aliquot alloquitur, ipsosque rerum Dominos per internun- us petit sibi
tios appellat, vt posteaquam ipse Domino volente decesserit, nullum alium, quam Cæsarium, sibi substituant, vt substitui S.
Ecclesiasticum vigorem, quem querebatur, se aduersa impeditum valetudine, in multis esse laxatum, per Christi ser- Cæsariũ in
uum Cæsarium in suum locum, & statum fraternitas reuocatum gratuletur, sitque successoris labor, aliquod Episcopatu.
decessoris emolumentum, & tali post se relicto Episcopo, in sanctissimi viri electione æternæ hæreditatis per-
cipiat incrementum, nec desit etiam post obitum electionis socius voto suo, qui esset eius suo decreto auctor.
Itaque his omnibus diuina prouidentia fideliter constitutis, securus de successore, Beatus Eonius migrauit ad
Dominum.

VI. Cvm autem peruenisset ad notitiam patris nostri, de quo agimus, quod esset ordinandus Episcopus, intra quæ-
dam sepulchra sese abscondit. Sed latere non potuit, quem detexit non culpa, sed gratia. Trahitur igitur è quodam Vide honō-
sepulchro vinus, quem non mortuum, sed celatum, vitæ claritas ostendebat: cogitur Episcopatus sarcinam suscipe- ris contem-
re, & ille quidem, seu mansuetum Christi iumentum, impositum sibi onus modesto fert temperamento: porrò de ptum.
cunctorum profectibus, solicitus, & prouidus pastor, mox instituit, vt quotidie tertiæ, & sextæ, & Nonæ officium in Fit Episcop⁹
S Stephani basilica clerici cum hymnis persoluerent, vt si quis fortè sæcularium, vel pœnitentium, sanctum opus ex- Arelatensis.
ercere cuperet, absq; excusatione aliqua quotidiano posset officio interesse: ipse verò reiecta omni cura, & solicitu-
dine terrestri, instar Apostolorum, culturæ solertiam dispensationi Diaconorum, & eorum, quibus ea demandata es-
set, cum diuini nominis obtestatione commissam voluit, seq; totum verbo Dei, & lectioni, atq; sacris concionibus *Act. 6.*
addixit. Reuera spiritalis Medicus, qui vt vitiorum morbos curaret, quicquid oculis videre potuisset, pro audienti- Vacat Deo
um ædificatione, quadam à simili adhibita consolatione, proponere nauauerat. Ita sacrorum voluminum seriem ci- & sactis ad
tabat, vt cum semper noua congereret, nihil omitteret de antiquis: similis templo Dei, quod & nouos quo- populum
tidie hospites excipit & fouet veteres: Atque ita semper aduentantium augeretur accessu, vt nunquam superio- cõcionibus.
rum recessu minueretur. Adeò, inquam, quantumuis multa, si res poscceret, è diuinis voluminibus exempla,
& sententias adferebat, vt non tam è memoriæ thesauris olim lecta depromere, quam ex libro proposito ea re-
citare videretur, vt posset de illo quoq; dici, quod in Euangelio Dominus ait de homine profetente de thesauro suo *Matth. 13.*
noua, & vetera.

VII. Adventantes ad ipsum Episcopos, presbyteros, quoscumque diuini ordinis ministros, ciues, & extraneos, *Prudentia*
post salutationem & preces, paulisper de communi vel priuata suorum salute, & statu interrogare solebat: mox ar- & modera-
mis spiritalibus correptis differebat de vmbris, & vanitate præsentium, deque vitæ cælestis sempiterna beatitudine, tio eius in
atque alias blandis inuitabat sermonibus, alias acrioribus perterrebat. Hos minis, & seueritate, illos comitate cor- exhortãdo.
rigebat, & à vitiis reuocabat. Alios generali quadam adhortatione prouocans, alios asperiùs nec sine diuini nomi-
nis obtestatione castigans, & vt salutaribus sese consiliis accommodarent, cum lachrymis supplicia minabatur, pro-
vt singulorum, aut virtutes, aut vitia poscere viderentur: denique in suis concionibus ea moderatione vtebatur, vt
& bonos inuitaret ad gloriam, & malos à pœnis gehennæ retraheret: atque instar periti medici diuersis vulneribus
diuersas admouebat curationes, non tam ea proferens, quæ singulos delectarent, quam quæ remedium adferrent:
nec tam attendens, quid vellent morbidi, quam quid eorum salus reposcere videretur. Ipsos quoque sanctos Epi-
scopos, & cæteros Ecclesiarum præfectos grauiter, & acriter admonebat, plebi commissæ spiritalem alimoniam in-
definenter suppeditarent, ita dicens ad singulos: obtines, frater, in Christi nomine primi ordinis in spiritali militia
locum. Considera ea, quæ pastorem decet, solertia diuinitus accepta Talenta, & da operam, vt fœneratori ea du-
plicata restituas. Audi Prophetam: væ mihi quia tacui. Audi Apostolum, non sine metu dicentem: væ mihi erit, *Esa. 6.*
si non Euangelizauero. Vide, ne, dum tu occupas cathedram, alius excludatur, qui te magis sit idoneus: dicaturque *1. Cor. 9.*
illud ex Euangelio etiam de te: Tulerunt clauem scientiæ, & nec ipsi intrant, nec alios sinunt intrare, qui fortassis ma- *Luc 11.*
iori cum fructu cathedram tenuissent.

VIII. Habvit peculiare vir sanctus, Deo id in illo agente, vt dum suas quibusque admonitiones proponeret, sin-
gulis ipsorum vitam omnem ob oculos statueret: vt qui eum audirent, non solùm cordium scrutatorem, sed etiam
suæ quodammodo conscientiæ testem confiterentur: sicut autem erat erga sese seueriſſimus, ita etiam circa alios
corrigendos rigidus videbatur. Voluit verò, atque etiam compulit laicos, & populares homines psalmos,
& hym-

& hymnos promere, altaque, & modulatâ voce inſtar Clericorum alios Græcè, alios latinè proſas, & antiphonas decantare, ne illis ſpatium ſuppeteret ad fabulas in Eccleſia effutiendas. Concionesque piiſſimas, & ad animos compungendos aptiſſimas, tempori, & feſtis diebus congruentes introduxit, & inſtituit. Ægrotis verò non conſuluit, ampliſſimis eis aſſignatis ædibus, in quibus ſine vllo ſtrepitu diuina officia, quæ in baſilica peragebantur, auſcultare poſſent: lectos quoque, & lecticas, ſumptus, & homines, qui ſeruire, & mederi eis poſſent, illis comparauit: locum, & copiam, ſiquid vellent, ſuggerendi captiuis, & pauperibus non negauit; immò verò miniſtro ſuo ſemper dicere ſolebat: vide, num qui pauperes ſint præ foribus, ne pro noſtra fortaſſis quiete, trepida, & verecunda paupertas, non ſine culpa noſtra expectans, iniuria afficiatur. trahenſque prolixa ab imo pectore ſuſpiria, dicebat: Reuera Chriſtus factus eſt mendicus, & garrulus, & ſurdus: & tamen rogat omnes, hortatur, admonet, conteſtatur. Addebat etiam: Noſtris proculdubio cumulandi profectibus in hoc ſæculo pauperes donati ſunt, vt iis Chriſto fideiuſſore commendemus in terris, quæ poſtea nobis reſtituantur in cælis.

Non ſunt in Eccleſia effutiendæ fabulæ.

Ægrotorum ſaluti vt conſuluerit.

Humanitas erga pauperes.

Nota quid nobis conferant pauperes.

IX. ACCIDIT autem, vt ſancti viri tranquillum animum poſt aliquot dies liuida Satanæ malignitas infeſtaret: & cui non poſſet vlla corporis obiicere vitia, ei fœdam proditionis notam inurere conaretur. Nam Licumannus beati viri notarius: homo nequam, & perditus non dubitauit talem ſe gerere erga virum Apoſtolicum, qualem olim Iudas aduerſus Saluatorem. Armatur improbus ille fœuæ delationis veneno: ſuggerit Alarico Regi, per eos, qui illi erant à ſecretis, beatiſſimum Cæſarium, è Galliis genus ducentem, totis in id viribus incumbere, vt ditionem, & vrbem Arelatenſem Burgundionibus prodat: cum ille paſtor præſtantiſſimus, flexis genibus pacem gentium, vrbium tranquillitatem diebus, ac noctibus à domino precaretur. Quare magis etiam credendum eſt, diabolo inſtigante, in ſancti viri exilium barbaram ferocitatem incitatam eſſe. Non enim gratus, aut charus eſt hoſti, qui id orat; quod cum eius factis, & conatibus pugnet. Itaque iis, qui tum aderant, inſtigantibus, nec innocentiæ fides attenditur, nec accuſationis veritas inquiritur: ſed vana, & iniqua delatione damnatus, ab Arelate extractus, cogitur apud Burdegalenſes exulare. Sed ne obſcura eſſet in illo gratia Dei, caſu accidit, vt nocte quadam ea ciuitas voracibus vaſtaretur flammis. Tum verò ciues ocyùs accurrunt ad hominem Dei, ſancte Cæſari, clamitant, precibus tuis extinguas ignem ſæuientem. Audiens id vir Dei, dolore paritet & pietate commotus, venienti flammæ procedit obuiam, humi ad preces proſternitur, mox igneos premit abigitque globos: concurrunt eò omnes, & diuinæ virtutis conſonis vocibus laudes celebrantur, deinceps verò in tanta apud omnes admiratione fuit, vt in ea vrbe non ſolùm, vt Pontifex, verum etiam inſtar Apoſtoli haberetur, & perſecutionis author diabolus pudefieret, cernens eum, quem proditionis reum peragere niſus eſſet, diuini operis miraculis clarere. Id verò ita geſtum eſſe, vt diximus, fideli relatione comperimus.

Proditionis accuſatur apud regem.

Mittitur in exilium.

Suis precibus incendium compeſcit.

X. CVM autem illic degeret, vti ſemper, & vbique conſueuerat, Eccleſiam docuit reddere Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei Deo: obedire, iuxta Apoſtolum, Regibus, & poteſtatibus, quando iuſta præcipiunt: ſed in Arriano principe contemnere dogmatis prauitatem. Atque ita, quemadmodum teſtatur veritas, non potuit lucerna abſcondi ſupra candelabrum domini poſita: ſed quocunque acceſſit, omnes illuminauit. Poſtea verò quam beati viri innocentiam comperit nefarius Princeps, orauit, vt ad ſuam reuerteretur ſedem, ſeque, & ciuibus, & Clero exhiberet: porrò delatorem eius iuſſit lapidibus opprimi. Populo igitur ad lapides concurrente, ſubito ad aures viri Dei iuſſio Regis perfertur: properat illicò, & ſua interceſſione maluit accuſatorem ſuum ſeruare agendæ pœnitentiæ, quam iuſta animaduerſione puniri: vt animam eius per pœnitentiam curaret, quam ipſe iniqua delatione diabolo captiuam reddiderat, & hoſti domeſtico clementer ignoſcens, antiquum aduerſarium in vna re conſcientia pura bis vinceret.

Matth. 22. *Rom.* 13. *Matth.* 5.

Delatorem ſuum ſeruat à morte.

XI. SOLEBAT vero ſanctus vir id accuratè obſeruare, vt nemo ex illis, qui ipſi parebant, ſiue ſerui illi eſſent, ſiue ingenui, ſi pro culpa ſua flagellandi eſſent, amplius triginta nouem ictibus ferirentur: ſi quis verò in graui culpa deprehenſus eſſet, permittebat quidem, vt poſt dies paucos iterum vapularet, ſed paucis: conteſtabaturque Eccleſiæ præfectos, ſi quis iuberet quempiam diutiùs flagellari, & ea verbera illi mortem afferrent, vt is homicidii reum ſe ſciret. Vbi autem percrebuit apud Arelatenſes hominem Dei reuerti: iamque eum vrbi appropinquare, omnes vtriuſque ſexus, cum crucibus & cereis ei proceſſere obuiam, pſallentes, & ingreſſum eius opperientes. Cum ſoleat autem Chriſtus ſeruos ſuos illuſtrare virtutibus, & perfidos aperta mirabilium operum luce confundere, ad aduentum ſancti viri Dominus terram longiſſima ſiccitate arentem, largiſſimo perfudit imbre; vt cum reuertente gratiſſimo diſpenſatore fructuum quoq; vbertas ſequeretur.

Reuertitur ab exilio & honorificè excipitur.

Populũ vt in concione retinuerit.

XII. CVM die quodam eſſet ad altare, animaduertit quoſdam lecto Euangelio ex Eccleſia egredi, quod ſancti viri conciones auſcultare initio detrectarent; mox igitur aduolat, appellat his vocibus populum: Quid facitis, filii? quid ita foras abſceditis mala perſuaſione ſubuerſi? ſtate pro animabus veſtris ad accipienda verba adhortationis noſtræ, eaque auſcultate ſoliciti. Non licebit id vobis in illo tremendi iudicii die. Moneo & clamo, atque conteſtor. Ne ſitis, obſecro, vel ſurdi, vel profugi. Auditis oris mei buccinam: perinde ac ſi animas veſtras ſuo mucrone Satan iugularit. Non ego taciturnitatis arguar. Hac de cauſa ſæpiſſimè oſtia lectis Euangeliis occludi iuſſit, donec propitio Deo, ipſi gratulatentur ea coercitione ſe profeciſſe, qui ſolebant eſſe fugitiui.

XIII. CONSTITVIT autem homo Dei, Domino id illi inſpirante, vt non ſolum magna clericorum frequentia, ſed etiam virginum choris, Arelatenſis ornaretur Eccleſia, & ciuitas muniretur, vt ſic plenam ſegetem non deſes, & infructuoſus agricola in cœleſtibus horreis viuens conderet, & defunctus ſui exempli imitatione doceret etiam alios id facere, ſed hac in re conatus eius nonnihil retardauit inuidus ſerpens, & hoſtis antiquus. Francis enim & Burgundionibus vrbem obſidentibus, Alarico Rege à fortiſſimo Clodoueo Rege in conflictu peremto, Theodoricus Italiæ Rex, miſſis ducibus ſuis, in eam prouinciam ingreſſus erat. In hac ergo obſidione, monaſterium, quod ſorori eius, & cæteris virginibus conſtruebatur, magna ex parte deſtructum eſt, tabulis & cœnaculis barbarorum ferocitate direptis, & euerſis. Cum autem vir Dei laborem quem ipſe acceleratare iuſſiſſet, ſuaque manu, & ſudore promouiſſet, ſubrui videret, gemino quodam dolore correptus eſt. Tum enim clericus quidam ciuis, & cognatus eius, ſe captum iri metuens, iuuenili leuitate permotus, malo dæmone beati viri odio eum incitante funiculo ſeſe noctu à muro ſubmiſit, & proxima luce vltrò ſe dedidit hoſtibus, vrbem obſidione prementibus. Quod vbi Gotthi, quierant intra oppidum, compererunt, incurrunt in ſanctum virum: populus & in primis Iudæi * impotenter inſultant, motâque ſeditione, vociferantur Antiſtitem vrbis prodendæ cauſa conciuem ſuum ad hoſtes noctu ablegaſſe. Nullus hic fidei, nullus probationi, nullus denique puræ conſcientiæ relinquitur locus, Iudæis præſertim & hæreticis procaciter & ſine intermiſſione clamantibus. Itaque ex Eccleſiæ domo extrahitur Antiſtes, atque in palatio arctiſſimæ cuſtodiæ traditur, vt noctu in Rhodanum demergatur, aut certè in caſtro Vgernenſi detineatur, donec exilio mulctatus, prolixiores det pœnas. Domus itaq; Eccleſiæ, & cubi-

Clodoueus occidit Alaricum Regẽ.

**impatienter.*

S. Cæſarius traditur in cuſtodiam.

& cubiculum Antistitis ab Arrianorum turbis occupatur: sed ecce dum Gotthus quidam, cæteris contradicentibus, in eius lectulo recumbit, diuinitus percutitur, & altera die excedit à viuis, ne quisquam deinceps ſerui Dei locum pollu ta conſcientia violare auderet.

XIV. Sed cum ex vtraque ripa, * Drumonem, qui hoſtium obſidione iniectus fuerat, Gotthi Dei nutu erigere non valerent, nocte ſanctum virum in palatium reuocarunt, ſed vſque adeò eius celantes perſonam, vt vtrum adhuc eſſet in viuis, nullus Catholicorum ſcire poſſet. Dum ergo Diabolo exultante, & Iudæis plaudentibus hæc geruntur, Iudæis etiam in noſtros vbique, nulla cuiuſquam habita ratione perfidiæ probra iactantibus, nocte quadam vnus ex illis ex eo loco, quem ad agendas in muro excubias ſortibus acceperat, ligatam ſaxo epiſtolam, tanquam in hoſtes illud vibrans, in caſtra illorum coniicere conatus eſt, in qua nomen ſuum religionemque exprimens, hortabatur, vt noctu eo loco, quo ipſi excubarent, ſcalas admouerent, vrbem ingreſſuri ea conditione, vt pro tanto beneficio id redderent Iudæis, ne quiſquam eorum aut caperetur, aut rerum ſuarum iacturam faceret. Manè verò digreſſis nonnihil à muro hoſtibus quidam è propugnaculo egreſſi, epiſtolam illam conſpiciunt, tollunt ſecum, intra vrbem aſportabant, cunctiſque in foro publicitus oſtendunt. Mox auctor epiſtolæ producitur, conuictuſque punitur: ſæua Iudæorum immanitas Deo & hominibus inuiſa, tandem euidentiſſimè confunditur. Daniel noſter, id eſt, ſanctus Cæſarius è lacu leonum educitur, Satraparum accuſatio publicatur, completur in eorum auctore illud propheticum: lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit. Porrò Arelatem Gotthis cum innumera captiuorum turba reuertentibus, replentur ſacræ baſilicæ, repletur Eccleſiæ domus infidelium multitudine, & cùm multa inopia laborarent, quæ ad victum, veſtitumque pertinerent, affatim eis præbuit vir beatus, donec omnes ab ipſo eſſent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius anteceſſor eius Eccleſiæ, menſæ reliquerat, obſeruans illud, quod Dominus in paropſide intinxit panem, non in vaſe argenteo, diſcipuliſque præcepit ne poſſiderent aurum, vel argentum. Hoc autem ſanctum opus ita perſecutus eſt, vt etiam ab illis, quæ ad diuini miniſterii diſpenſationem pertinent, non abſtineret, thuribulis, calicibus, patenis pro eorum redemptione datis, excuſſiſque à cancellorum columnis ornamentis argenteis. Dicebat enim: ne homo rationalis Chriſti ſanguine redemptus, amiſſa libertate & dura preſſus ſeruitute, aut Arrianus efficiatur, aut Iudæus, aut ex ingenuo ſeruus, aut ex ſeruo liber. Ornauit igitur & defendit, non deformauit Eccleſiam: patere noluit filiis viſcera matris, non præcludi: hoc ſæpiſſimè dicens: velim reſpondeant mihi plerique Domini ſacerdotes & reliqui è clero, qui neſcio quo ſuperfluitatis amore nolunt dare inſenſibile argentum, & aurum, ex Chriſti donariis pro mancipiis Chriſti, velim, inquam, dicant mihi, ſi quo caſu ipſi in eam calamitatem inciderent, vellent ne eiuſmodi inſenſibilibus donariis in libertatem vindicari, aut potius ſacrilegii loco haberent, ſi quis eis ex diuinis munuſculis ſubueniret? Equidem non puto id ingratum eſſe Deo, de ſuo miniſterio redemptionem parari: qui ſeipſum pro hominibus redimendis dedit: ſic ille. Nos verò videmus quoſdam laudare in ſancto viro, quod ita fecerit, nec tamen vllo pacto velle imitari: An non in vitro habetur ſanguis Chriſti? An non in ligno ſuſpenſum fuit eius ſacratiſſimum corpus noſtræ ſalutis cauſa? Nos quidem credimus, & confidimus in Domino, miſericordia, fide & precibus beati Cæſarii id effectum eſſe, vt ipſius temporibus ita obſeſſa ſit ab hoſtibus ciuitas Arelatenſis, vt tamen nec capi potuerit, nec prædæ patere, atque ſic deinde à Viſigothis in Oſtrogothorum ditionem peruenit, hodieque in Chriſti nomine paret clariſſimo Regi Childeberto: vt poſſit de ea quoque dici: Tranſierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum, & non permiſit Deus ſub illo hominem nocere Arelatenſibus ſuis.

* dromonē.

Reuocatur in ſuum palatium.

Iudæi dum inſultant Chriſtianis pudefiunt. *Pſalm.* 7.

Eccleſiæ opibus & ſacris vocis multos captiuos redemit S. Cæſarius.

Eius vt creditur meritis conſeruata eſt ciuitas Arelatenſis.

Clodouei filio.

XV. Inter hæc autem præcipuum illud Monaſterium, quod ſorori ſuæ condere cœperat, inſtar prioris inſtauratuit, & quaſi alter quidam noſtri temporis Noë propter tempeſtates, & procellas, in latere Eccleſiæ fœminarum extruxit cœnobium, tanquam arcam: euocataque Maſſilienſi cœnobio venerabili ſorore ſua Cæſariâ, quam idcirco eò miſerat, vt diſceret, quod doceret, & prius eſſet diſcipula quam magiſtra, in præparata domicilia, cum duabus, aut tribus ſodalibus, eam introduxit. Confluxerunt autem ad illam multæ virginum cateruæ, rebus ſuis, & facultatibus, atque ipſis etiam dulciſſimis parentibus renunciantes, & rerum labentium flores tum fallaces, tum caducos reſpuentes. Cæſarii patris, & Cæſariæ matris expetebant gremium, vt cum eis accenſis lampadibus, ad cœleſtis regni expectarent ianuam, & in eam ingreſſæ, Chriſti perpetuis mererentur amplexibus inhærere. Erant autem illo loco adeò incluſæ, vt vſque ad ſupremum vitæ diem nulli earum fas eſſet extra Monaſterii oſtium progredi.

Pſal. 104. Condit Monaſterium fœminarũ.

Matth. 25.

XVI. Sed hoc quoque nomine in beatum virum inuidiæ facibus inflammatus Satan, denuò in eum accuſatione confictaid effecit, vt Rauennam vſque ſub cuſtodia pertraheretur, vt impleretur etiam in illo, quod habet ſcriptura diuina: tanquam aurum in fornace probauit electos dominus. Venit ergo in palatium ad Theodoricum Regem, eumque intrepidè ſalutat. Cernens Rex eum nihil formidantem, & aſpectu venerabilem, reuerenter ei adſurgit, eumque depoſitis capitis ornamentis clementer reſalutat. Deinde placidè ſciſcitatur ab eo de labore itineris, de Gotthis ſuis, & Arelatenſibus. Poſtea egreſſo ſancto Pontifice, Rex ad ſuos ait: Non parcat illis Deus, qui tantæ ſanctitatis, & innocentiæ virum fruſtra compulerunt tam prolixum iter conficere. Quantus enim ille ſit, vel hinc licet animaduerti, quod cum ad ſalutandum me ingrederetur, totus contremui, vidique in eo Angelicum vultum, vidi virum Apoſtolicum, prorſuſque nefas puto de tam venerabili viro quicquam durius ſtatuere, aut male de eo ſentire. Deinde beato viro in hoſpitium ingreſſo, miſit magni pretii diſcum argenteum, librarum plus minus ſexaginta, & cum eo ſolidos trecentos, iuſſitque illi ſic dici: Accipe ſancte Epiſcope, rogatque te filius tuus Rex, vt vaſculum iſtud pro munere tua beatitudo dignetur ſuis vſibus pro ipſius memoria reſeruare. At vir ſanctus, qui præter cochlearia, nihil vnquam argenti ad ſuæ menſæ vſum adhiberi paſſus erat, tertio inde die per miniſtros ſuos diſcum priùs æſtimatum inſſit publicè vendi, eiuſque precio multos redemit captiuos. Illicò Regis ſatellites ad eum referunt, ſe vidiſſe, regium munus palam proſtrare, eoque deſtracto ſanctum Epiſcopum multos è captiuis liberaſſe. Tam enim ad eius hoſpitium: ingens confluebat pauperum multitudo, vt præ miſerorum ſuas ei calamitates exponentium denſitate vix ad ſalutandum eum patebat acceſſus. Vidimus verò etiam per plateas miſerorum immenſos greges curſitare, euntium ad virum Dei atque reuertentium.

Ad Theodoricum Regem.

Sap. 3.

Theod. rég. erga Deum reuerentia.

Multos captiuos redimit.

Benignitas eius erga pauperes.

XVII. Postquam autem rem ab eo geſtam comperit Theodoricus Rex, tanta eum laude, & admiratione proſecutus eſt, vt in eius palatio ſeruientes ſenatores ac proceres, certatim offerrent beato viro munera, quæ eius manibus diſpenſarentur, magno Dei beneficio id ſibi præſtitum affirmantes, quod talem Antiſtitem digni fuiſſent conſpicere, qui ipſorum temporibus, dictis, & factis germanum ſe Apoſtolorum ſucceſſorem & verè Apoſtolicum declararet. Et quia nihil fama velocius eſt, cum in eiuſmodi ſanctiſſimo opere frequens eſſet vir ſanctus, Romæ celebris eius extitit opinio: tantoque eius viſendi deſiderio arſere omnes, Pontifex, Clerus, Senatus, proceres, & populus, vt prius eum iam animo complecterentur, quam oculis

Plurimi eum facit Theodoricus Rex, & eius proceres.

*Duriam. *inuentos. oculis conſpexiſſent. Interea captiuos omnes vltra Durentiam * maximeque Arauſicenſes, qui omnes capti erant, * quorum etiam pleroſque Arelate liberauerat, in Italia viuentes * vinctos, vt potuit, redemit: & vt pleniori gauderent libertate, exhauſtos, curauit iumentis, & plauſtris impoſitos non ſine ſuorum ſolatio ad propria reduci.

XVIII. ERAT tum Rauennæ vidua quædam, quæ filium habuit præfecto miniſtrantem, & ſuis ſtipendiis ipſius inopiam ſuſtentantem. Is ſubitò correptus morbo, iacebat exanimis. Cumque nulla ſpes ab humana cura, vel affulgeret arte, mater eius, illo relicto, properat ad * curiam Dei, coram illo humi proſternitur, manant ab oculis lachrymarum imbres, dat voces lugubres, & ſola in ea vigente fide, complexa ſancti Epiſcopi genua, exclamat: Credo diuina benignitate huc te adductum, ſancte Pater, vt filium reddas matri. Recuſat pauliſper vir pius: ſed tamen durum exiſtimans talibus lachrymis non moueri, ſolita miſeratione permotus, vult quidem debitum charitatis affectum afflictæ mulieri impendere, ſed ita tamen in Dei nomine exercere virtutem, vt prorſus effugiat vanitatem. Itaque ad eius tugurium occultè accedit, atque illic fuſa prece, vbi ſuo more proſtratus, diuinam virtutem ſuæ vocationi per ſpiritum ſanctum ſenſit adeſſe, abſcedit: relictoque illic Meſſiano, tunc eius notario, nunc venerabili presbytero, id dat negotii, vt cum adoleſcens ad ſe redierit, quamprimum id ipſi renunciet. Meſſiano igitur ad adoleſcentis lectulum excubante, intra vnius horæ ſpatium ille à mortis tenebris ad lucem reuocatur, moxque oculorum explicatis orbibus, matrem ita compellat: Curre mater ad ſeruum Dei, cuius orationibus & tibi, & vitæ ſum redditus: eique gratias age, quod meritis & virtutibus eius Deus effectum largitus eſt. Abit mater celerrimè, gratias agit, non tam verbis, quàm lachrymis, & vocibus, ab animi exultatione expreſſis: ſimulque orat, vt quem Deus ipſius precibus reuocauit ad vitam, in Gallias proficiſcens, non ſinat à ſuo diſcedere famulatu. At vir beatus altiori ingenio reſpondit, eam illi potius debere gratias agere, cuius virtus, & clementia mœſtis, & calamitoſis adeſſe conſueuit. Hoc tam illuſtre miraculum, non modò illam ciuitatem, ſed prouinciam omnem, fidelium deuota relatione peruagatum eſt.

* virum

Sancti in operandis miraculis ſentiunt ſibi diuinâ adeſſe virtutem

Excitat mortuum S. Cæſarius

*Elpidius. XIX. * VLPIDIVS Diaconus, & Medicus, Regiæ poteſtati ſedulis officiis cumprimis familiaris, & intimus, diaboli-ca infeſtatione non ſolum diuerſis vexabatur inſidiis, ſed ſaxorum quoque imbre, crebro in ſuis ædibus appetitus eſt. Orat igitur ſanctum Cæſarium, vt ſuis precibus eas mali dæmonis iniurias à ſe auertat. Venit ad eius domum vir beatus, eamque ſanctificaturus, benedicta aqua conſpergit: moxque adeò omnis illa vexatio profligata eſt, vt deinceps nihil eiuſmodi acciderit.

Aqua benedicta abigit dæmonem.

Venit ad Symmachũ Papam. XX. POST hæc Romam veniens, beato Symmacho Pontifici, ac deinde Senatoribus exhibetur. Agunt omnes gratias Deo, & Regi, quod licuerit ipſis corporis oculis illum intueri, quem iamdudum animi obtutibus conſpexiſſent: virumque Apoſtolicum non iam de fama, ſed præſentia comprobantes, certatim diligere, & venerari ſtudent. Atque ipſe etiam Pontifex Symmachus præclara eius meritorum dignitate permotus, non ſolum eum veriſſimè metropolitani honore præditum voluit, ſed etiam ſpeciali quodam priuilegio pallii vſum ei permiſit, & diaconos eius perindè, vt Romanæ Eccleſiæ diaconos, dalmaticis vti voluit. His ita geſtis ſanctus vir Arelatem reuerſus, excipitur cum pſalmodiis, & canticis, & qui in Italiam exulatum ierat, confecta captiuorum redemptione, octo ſolidorum millia ab Italia ſecum reportauit. Qua autem die Arelatem ingreſſus eſt, daturus benedictionem, ſub veſperam in Eccleſiam ſe recepit. Ibi tum fœmina quædam tremore correpta, ſpumans, eiulans, & clamitans, cunctis in Eccleſia obſtupeſcentibus, proripit ſeſe: moxque apprehenſa, ad aram beato antiſtiti offertur: orant pro ea omnes, vt morbo pulſo, reddatur incolumis. Tum ſuo more ſanctus vir pro eius ſalute deprecaturus, humi ſe abiecit: deinde capiti eius imponit manum, ſenſus omnes, & vultum ſacro oleo perungit, fugit morbus, nec auſus eſt in Chriſti nomine abſcedere iuſſus denuo moleſtus eſſe mulieri.

Vſus pallii antiquiſſimus.

Sanat fœminam miſeram.

Magnum ſtudium erga captiuos redimendos XXI. INTER alia vel maximè ei ſtudio & curæ fuit redemptio captiuorum, cui ſane tam præclaram, & illuſtrem natuit operam, vt nullius id poſſit oratione explicari. Cum enim quodam tempore deeſſet ſanctis manibus aurum, & argentum, rogareturque ſtipem à paupere, quid tibi vis, inquit, faciam, miſelle. Equidem quod habeo, hoc tibi do, ſicque ingreſſus in cubiculum ſuum, caſulam, qua in proceſſionibus vtebatur, & albam Paſchalem inde profert, datque egeno, ſubetque, vt vendat vni ex clero, & earum precio redimat captiuum ſuum. Nec illi ſoli redempti ſunt, qui ab illo id expetierunt: ſed ipſemet, Carcaſſonam proficiſcens captiuos liberauit: nec raro per loca diuerſa Abbates, Diaconos & clericos miſit, qui miſeros è captiuitate extraherent. Tot autem in illo vno diuinæ gratiæ virtutes emicuêre, quot vix permultis Dei ſeruis conſpiciantur: & tamen adeò ille vnam aliquam virtutem excolere ſemper ſtuduit, ac ſi illa ſola præditus eſſet, & tamdiu præcedens virtus in eo formoſiſſima, & gratiſſima videbatur, donecà ſequentibus vinceretur. Quis eius patientiam, quis puritatem, quis charitatem, feruorem, ſpiritus diſcretionem, ſiue moderationem, benignitatem, zelum ſanctum, iugem die ac nocte in lege Domini meditationem enarrabit? Fuit ille egregius aſſertor fidei, forma Sacerdotum, Eccleſiarum decus, gratiæ prædicator, iurgiorum profligator, charitatis ſeminarium, diſciplinæ norma, morum caſtigator, & cenſor, conſilii libramentum, defenſor pupillorum, captiuorum redemptio. Nunquam ab ore illius obtrectatio, nunquam mendacium, nunquam maledictum in quemcunque hominem proceſſit, nec modo nemini ipſe detraxit: ſed nec detractionem patienter tulit. Siquis ex eius familia ſubitò iuraſſet, aut forſan cuiquam maledixiſſet, pro ratione perſonæ non permiſit inultum abire. Si ipſe fortaſſis in aliquem commotus eſſet, hæc eius pro maledicto erat benedictio: obliteret Deus peccatum tuum, aboleat Deus peccata tua: caſtiget Dominus culpam tuam, ne in poſterum vltio te maneat; hic Dominus corrigat errorem tuum.

Catalogus virtutum eius

Deteſtatur omne mendacium & detractationes.

Prouer. 17. XXII. ERVS hominem interiorem prodebat exterior, nam vultu ſemper erat placido, & Angelico, ita vt conuenienter diuinæ ſcripturæ, corde luctante, vultus floreret: vt autem nunquam in viſu plus æquo remiſſior, ita nunquam mœrore nimio oppreſſus fuit, niſi forte aliena peccata lugeret. Nunquam aliquem odio habuit, nec pro amicis duntaxat, ſed etiam pro inimicis toto pectoris ſtudio precabatur. Nec docuit verbis, quam factis & exemplis non præſtaret. Nullam diei horam abſque diuinorum eloquiorum meditatione abire paſſus eſt, immo ne dormiens quidem: ſæpe enim & dormiens meditari viſus eſt. Cumque à pſalmorum meditatione, aut prædicatione ceſſare putaretur, lector, aut notarius coram illo legere non ceſſabat, ita vt poſſet illud ex pſalmo veriſſime dicere: Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper. Cum ali quando circa Alpes iter ageret, vir venerabilis ſanctus Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus cum illo erat. Accidit tum, vt in media via infælix, & morbida mulier eis occurreret, manibus, & pedibus contractis per terram reptans: Quam cum eſſet intuitus Beatus Cæſarius, interrogauit ſanctum Eucherium, quid hoc eſſet, quod illa per terram ita ſe traheret. Eucherius interrogat fœminam, illa reſpondet, ſe multis annis membris omnibus fuiſſe contractam. Beatus Cæſarius dicit ſancto Eucherio: deſcende, & conſigna eam, illo quaſi trepidante, & excuſante ſeſe, Cæſarius inſtat, & vrget. Tandem Eucherius deſcendit, & conſignat eam, aitque: Ecce feci, quod iuſſiſti: dicit & Cæſarius: extenſa manu apprehende manum illius & erige eam: Ille reſpondet: Quicquid aliud iuſſeris non recuſabit Eucherius tuus: iſtud vt faciam adduci non potero: Tuum hoc eſt facere, cui præſtitit Deus gratiam, & animas & corpora languentium curandi. Cæſarius ait: tu interim facito, quod dico, illo plane renitente, & cum multa modeſtia, & lachrymis ſeſe excuſante, diuque facere detre-

Pſal. 18.

Eucherius Lugdun. Epiſcopus.

Sancti Eucherii humilitas & ſingularis modeſtia.

detractante Cæsarius dicit: Tunc obedientiæ causa in ignem ingressurus es, qui nec misericordia adduci potes, vt facias quod charitas iubet? Mitte in nomine Domini manum tuam, & erige eam. Tum ille obediens porrigit fœminæ manum, & subleuat eam. Illa verò mox integrè sanata abiit ad hospitiolum suum. Mulier contracta sanatur.

XXIII In agro suburbano Monasterii Beati Cæsarii frequentes erant apri. Itaq; comites, & alii viri militares ex vrbe egressi non sinebant homines in suis domibus habitare, & laborare, sed miserè eos mactabant, quod aprosauerterent, & absterrerent. Illi verò tandem non ferentes iniurias, & vexationes illas, veniunt ad Beatum Cæsarium, dicuntque, fac nobis quicquid tibi visum est. Nos enim neque seruire tibi, neque durare hic possumus. Tum ille solicitè perquirit, quas habeant querelas, respondent illi propter apros veniunt comites, & Gotthi, & diuersi venatores, nosque interficiunt. Mox vir Dei sublatis in cælum manibus & oculis, alta voce dicit: Domine Iesu Christe nunquam deinceps pateat illis belluis accessus ad hunc locum. Ab ea hora vsque in præsentem diem nunquam illic apri, vt ante consueuerant, pascuntur, nec quicquam conspicitur, quod venatores infectentur. Meritò sanè illi belluæ paruerunt, qui vitia omnia profligauerat, nec difficile illi fuit impetrare à Deo, qui eius præcepta nunquam violauerat. Nota vim precũ eius.

XXIV Partherivs patritius, qui cæteris seruis præfectus, apud Dominum suum præcipuum gratiæ locum obtinebat, nequissimi spiritus vexatione sæpius in terram sensibus destitutus corruebat. Cumque is morbus animi potius quam corporis esse videretur, ex maligni dæmonis infestatione profectus: oleo beatissimi viri benedictione sacrato perunctus est. Ita omnis illa satanæ tentatio compressa est, vt quem cessante Medici opera, Christus per seruum suum reddiderat sanitati, eum Dominus eius in terroris exemplum, domui suæ præponeret. Oleo sacrato curat hominem.

XXV. Non est silentio premendum etiam illud factum memorabile, quod plus admirationis & formidinis habet. Cum vir sanctus diœcesim suam circumiret, in villa, quæ Lannico dicitur, ab eius loci Dominis exceptus est. Postquam autem discessit, Anatolius Medicus, homo pestifer in illum lectum, quo vsus fuerat sanctus Episcopus, scortum sibi voluit adduci. Sed confestim ab incentore diabolo publica vexatione correptus, coram aliis in terram elisus est, dumque palam confiteretur temeritatis suæ se dare pœnas, & viri Dei virtutem, & suum facinus prodidit. Pœna hominis petulantis.

XXVI Mvlta quidem per intercessionem serui sui Dominum miracula fecisse scimus, sed ea omnia commemorare longum est, vnus è nobis, qui hæc scripsimus, benedictum ab eo oleum petiit, ampullam plenam accepit, diligenter secum asportauit domum, & haud secus atque præclaras reliquias asseruauit. Non diu post tertianæ febris ardoribus afflictus, ampullam illam cum multa veneratione, magni præsidii loco, ad caput suum iussit suspendi. Erat autem mundissimo inuoluta linteo, sed, vt arbitror, famulorum negligentia fracta est, interim nihilominus oleo adeò intra illam se continente, vt ne in ipsum quidem linteum quicquam inde distillaret. Vbi animaduersum est fractam esse, summa celeritate in aliud vasculum oleum transfusum est: mox ampullula illa dissiliit: ab eo autem qui hæc veracissimè commemorat, domino adiuuante, febris quam primum abscessit. Insigne miraculum.

XXVII In differendis scripturis diuinis, & obscuritatibus elucidandis quanta in illo gratia enituerit, quis explicet? erat illi summæ voluptati, si quis eum inuitaret ad obscura loca interpetanda: sed etiam ipse sæpissime inuitabat nos, dicens nobis: scio vos non intelligere omnia, Cur igitur non interrogatis, vt possitis cognoscere? Non semper vaccæ ad vitulos, sed plerunq; vituli ad vaccas properant, vt de maternis vberibus possint famem explere suam. Quod quidem etiam vos omnino facere debetis, vt scisitando etiam nos exerceatis, dum ea ratione compellimur perquirere vnde vobis spiritualia mella promamus. Cernere in beato viro licebat virtutes omnes, virginitatem cum sinceritate coniunctam, modestiam cum verecundia, prudentiam cum simplicitate, seueritatem cum mansuetudine, eruditionem siue scientiam cum humilitate: denique vitam immaculatam, vitam nulli reprehensioni obnoxiam, vitam sui semper similem. Væ mihi misero Cypriano, qui ad discendum tam tepidus fui, vt modo, & agnoscam, & doleam, me de tanti fontis vbertate non tantum hausisse quantum mea postulabat auiditas. Ecquis verò charitatis eius eximiæ, qua mortales omnes complectebatur, ardorem imitari queat? Erat illi hoc vel maxime in ore, & in pectore, vt inimicos diligeremus, quo etiam nos tum sermonibus suauissimis, tum exemplis suis prouocabat, denique biennio, antequam è vita excederet, merces pro rectè factis eius in cœlis reposita, in Spiritu ei ostensa est, dictumque est illi: lætare in Domino: Ecce enim quæ tibi parata sint pro labore tuo. Multa eius adhuc supersunt, & præclara, quæ prolixitatis declinandæ caussa omittimus. Dexteritas scripturas exponendi. Hic authot prodit nomen suum.

XXVIII In ipso namq; resplenduerunt singulæ quæq; virtutes, virginitas cum sinceritate, modestia cum verecundia, sapientia cum simplicitate, seueritas cum mansuetudine, doctrina cum humilitate, vita deniq; immaculata, irreprehensibilis, vita sibimet semper æqualis, charitatis autem eius ardorem qua omnes homines dilexit quis poterit imitari, ille hoc maximè & corde & ore gestabat, & vt inimicos diligere deberemus hortatu blandissimo, sermone & exemplo laudabiliter instruebat. Vix aliquis illo affectu pro charis, quo ille pro inimicis orabat: & licet non essent causæ quibus illi quisquam inimicus existeret, nisi fortè pro inuidia aut disciplina aliqui æmuli esse viderentur: Ille tamen eos non solum paterno, sed etiam materno diligebat affectu, hoc sæpius nobis insinuans, quia cum dilectio vsq; ad inimicos extenditur, fieri non potest vt proximus non ametur. Docuit præterea memoriter, quandiu potuit, altaq; voce semper in Ecclesia prædicauit, in quo opere tam pia atq; salubris eius prouisio fuit, vt cum ipse pro infirmitate iam non posset ad ipsum officium peragendum accedere, presbyteros & Diaconos imbueret atq; statueret in Ecclesia prædicare, quo facilius nullus Episcoporum se ab hac necessaria cunctis exhortatione, cuiuscunq; impossibilitatis excusatione, suspenderet, hæc dicens; si verba Domini & Prophetarum siue Apostolorum à presbyteris & Diaconis recitantur, Ambrosii, Augustini, seu paruitatis meæ, aut quorumcunq; doctorum catholicorum à Presbyteris & Diaconis quare non recitentur? non est seruus maior domino suo: quibus data est authoritas Euangelium legendi, credo & licitum esse homilias seruorum Dei seu expositiones canonicarum scripturarum in Ecclesia recitare. Ego me exuo hoc instituendo: sancti sacerdotes, qui hoc implere contempserint, causas se inde in die iudicii nouerint esse dicturos. Non quidem credo, quod quisquam tam obduratum sensum habeat, vt cui Deus dixit, Clama ne cesses, nec ipse clamet, nec alios clamare permittat. Timeat illud væ tacentibus, quoniam loquaces muti sunt: & illud Apostoli: canes muti non valentes latrare. Etenim quantæ oues tacente sacerdote oberrauerint, de tantorum animabus redditurus est rationem. Prædicationes quoq; congruas festiuitatibus, & locis: sed & contra itacundiam, atq; superbiam, contra sacrilegos & Aruspices, contráq; calendarum paganissimos ritus, & contra Augures, ligaticolas, fonticolas, diuersorumq; errorum vitia, fecit, easque ita parauit, vt si quis Auenionsium peteret, non solum non abnuerit impartiri, sed & si minimè suggesserit, vt deberet accipere, offerret ei tamen & impertiret, ipseq; legeret. Longè verò positis in Francia, in Gallis, atq; in Italia, in Hispania, diuersisque prouinciis constitutis transmisit per sacerdotes: Quod in Ecclesiis suis prædicari facerent, vt proiectis rebus friuolis & caducis, iuxta Apostolum, bonorum operum fierent sectatores. Bonus ergo Christi odor per ipsum longè lateque diffusus est, flagrauit vbique profectibus, quò non est conspectibus præsentatus, tetigit pectora, quorum membra non contigit. Adiecit etiam hoc vt nunquam in Ecclesia sua Diaconem ordinaret ante trigesimum ætatis eius annum. Verum etiam hoc addidit, vt nec in quabet Inimicorũ dilectio. Commendat prædicationem verbi Dei. *Esa. 58.* *Esa. 56.* *ad Tit. 2.* Prohibet ordinari Diaconum ante annum trigesimum

libet maiore ætate vnquam ordinaretur, niſi quatuor vicibus in ordine libros veteris teſtamenti legerit, & quatuor noui. Sanctæ conſcientiæ ſuæ teſtis ſum ego peccator Cyprianus, quia quicquid aut aliis præcepit, aut ipſe fecit, omnia propter Dominum ſemper impleuit: quicquid autem prohibuit aut ipſe vitauit, omnia in zelo Dei, nihil carnaliter, aut egit, aut ſapuit.

Ædificat tripartitã Eccleſiam cum ſepulturis pro monialibus.

Et quia nunquam otioſus ab opere Dei eſſe voluit, diſpoſuit fabricare triplicem in vna concluſione baſilicam, cuius membrum medium in honorem ſanctæ Mariæ virginis culru eminentiori ſtruxit, ex vno latere D. Ioannis, ex alio S. Martini ſubiecit. Et vt auferret ſacris virginibus, quas congregauerat, curam neceſſariæ ſepulturæ, nobiles arcas, corporibus humandis aptiſſimas, de ſaxis ingentibus nouiter fecit incidi, quas per omne pauimentum baſilicæ conſtipatas ſterni fecit ordine, vt quæcunque congregationis illius de hac luce migraſſet, locum ſepulturæ paratiſſimum & ſanctiſſimum reperiret. Non multum igitur poſt ipſum, monaſterii matrem germanam ſuam Cæſariam ſanctam, ad præmia Chriſti migrantem, inter has, quas præmiſerat, inibi ad medium throni, iuxta eam, quam ſibi parauerat, condiderunt ſepulturam, ſuccedente eidem, quæ nunc ſupereſt, Cæſariæ matri. Cuius opus cum ſodalibus tam præcipuum viget, quod & inter pſalmos atque ieiunia, vigilias quoque & lectiones, libros diuinos ſcripſiſſent virgines, Chriſti ipſam matrem magiſtram habentes. Inſiſtebat itaque vt ſolitus erat orationi, lectioni & eleemoſynis beatus homo, prædicationibus inceſſanter omni dominica, omnibuſque diebus feſtis, frequenter etiam matutinis ad lucernarium propter aduenientes, homeliæ recitabantur, vt nullus eſſet qui ſe de ignorantia excuſaret: obedientes inuitabat, ſolicitos inſtruebat, remittentes verò acriter conteſtabatur, quia, ſicut fidelibus in die iudicii digna eſſet retributio conferenda, ita & hos dignè indignationis vltio ſequeretur. Statuit etiam regulariter, vt nubentes ob reuerentiam benedictionis, ante triduum coniunctionis eorum eis in baſilica benedictio daretur. Tanta denique bona in ſe, largiente diuina gratia, habuit, vt de audientium profectibus & de diſcipulorum ſequacitate, & de virginum conſecratione, non vno tantum ſit merito coronatus: ſed inter tantas ac multiplices coronas, decorus, tantis meritis ſuis cingetur, vt totus in corona gloriæ demutetur. XXIX

Synodus congregata Valentiæ.

Ioan. 15. Ibid. Ioan. 19. 1. ad Cor. 15 Iac. 1. Pſalm. 83.

Mvlti quidem æmuli ſurrexerunt, qui eius reſiſterent doctrinæ de gratia prædicandi: ſed ô felicitas æmulanda! Etenim, ſuſurris & mala interpretatione quorundam, oboritur in Galliarum partibus contra prædicationem Dei hominis fruſtra ſiniſtra ſuſcipio. Ob hoc antiſtites Chriſti vltra Iſaram conſiſtentes, charitatis amore collecti, in Valentina ciuitate conueniunt, vbi etiam beatus Cæſarius infirmitatis cauſa ſolicitans, ſicut diſpoſuerat properare non potuit: miſit tamen præſtantiſſimos viros de Epiſcopis cum presbyteris & diaconis, inter quos etiam Cyprianus Tholonenſis Epiſcopus Antiſtes magnus & clarus enituit, omnia, quæ dicebat, de diuinis vtiq; ſcripturis firmans, & de antiquiſſimis patrum inſtitutionibus probans, nihil per ſe in diuinis profectibus quemquam arripere poſſe, niſi fuerit primitus Dei gratia præueniente vocatus. Sed dum ſuam iuſtitiam quærebant ſtatuere, iuſtitiæ non erant ſubiecti, non reminiſcentes Dominum dixiſſe, Sine me nihil poteſtis facere, & Ego vos elegi, non vos me, & Nemo habet quicquam niſi datum illi fuerit de ſurſum, & Apoſtolum, Gratia Dei ſum id quod ſum, Et alium, Omne datum optimum de ſurſum eſt: & Propheram, Gratiam & gloriam dabit Dominus. Et, quod tunc verè liberum homo reſumat arbitrium, cum fuerit Chriſti liberatione redemptus, ſub qua etiam abſolutione valeat conſequi perfectionis effectum. Quorum intenſionibus vir Dei Cæſarius dedit veram & euidentem ex traditione Apoſtolica rationem: nam beatæ memoriæ Bonifacius Romanæ Eccleſiæ Papa eadem colluctatione comperta, calcata intenſione iurgantium, proſecutionem ſancti Cæſarii Apoſtolica authoritate firmauit. Idem donante Chriſto paulatim Eccleſiarum Antiſtites præceperunt, quod optauerat diabolus repentina animoſitate ceſſare. XXX.

Hoc itaq; iure definito, præſtolantibus fratribus ſanctus Pontifex quibuſcunq; prædicabat dicens: Si amas Dei verbum impectoratum vtiq; retines quod iniecti: amori namq; diuino congruebat decalogi ſumma perfectio, vt in te ſibi charitas Chriſti deuinxerit. Reddas etiam ipſe cum homine participata largitate commune: ſed ne parentum, amicorum, ſiue clientium, de hoc alloquio noſtro tantummodo credas animas eſſe paſcendas. Teſtor te coram Deo eiuſq; Angelis ſanctis, reus eris ſalute mancipiorum ſuorum quorumlibet infirmorum, ſi non æquè illis vt amicis, vel parentibus cum reuerſus fueris, quod prædicauimus, iniecteris. Conditione namq; tibi corporeum in præſenti ſubditum noueris eſſe mancipium, non perennitatis vinculo mancipatum. Iterum, quod ad eos quos fuerat allocutus dicebat, Quid diximus, fratres? quid diſſeruimus, filioli? Quæſo vos, qui fuerũt noſtri hactenus in collatione ſermones? Si quid diligitis, retinetis; ſi retinetis, procul dubio noſtra dicta cordibus concluſiſtis. Taliter prouocando etiã inuitis ſtudium retinendi extorquebat. Ad prandiũ verò & ad cœnam menſæ ſuæ ſine ceſſatione quotidie legebatur: vt vterq;, interior, exteriorq; homo, ſatiatus refectione duplici, lætaretur. In hac ergo arcta conſtrictaque concluſione audientes cum ſudore fateor & verecundia grandi multi ante eum mox obliuioſi ſunt agniti Dum pauci quod peius eſt, commiſſam narratiunculam potuerant ſaltuoſis compendiis replicare. In domo vero quidem Eccleſiæ ſuæ, ſicut illo præſente, ita abſente conuiuium ſemper præparatum eſt clericis ſiue quibuſcumq; aduenientibus nullus, illo ſuperſtite, tanquam ad extraneam ciuitatem, ſed tanquam ad propriam domum Arelatæ venit. Cum grandi zelo & feruore ſpiritus ſolicitudinem gerens de Eccleſiis, de monaſteriis, de peregrinis, de viduis, de infirmantibus: de quorum cauſis, ne aliquis contra fas iuſq; opprimeretur, precabatur vniuerſos. Viros occurrentes ſibi, tantæ charitatis affectu excepit, cum tam ſancto & dulci alloquio affatus eſt, vt partem ſe æternę benedictionis percipere crederet, quicumq; eius expetiit præſentiam. Mulieres tamen intra domum Eccleſiæ, non ad ſalutandum, non qualibet cauſa, nec religioſæ, nec propinquæ ancillæ, nulla omninò fœminarum introeundi habuit licentiam. Et verè ſancta, cauta & perfecta conſuetudo, vt abſcindatur omnis occaſio maligna, ſiue ſiniſtra ſuſpicio. Et quia de innumerabilibus eius bonis hæc pauca præſumpſimus attingere, ſufficiant manifeſta, etiam ſi celamus occulta. Rogamus vos tamen, ſancti fratres Meſſiane Presbyter & Stephane Diacone, quibus de illo multa comperta ſunt pro eo quod ab adoleſcentia in obſequio ipſius fuiſtis, vt huic opuſculo veſtram quoque collationem iungatis. XXXI

Lectio ſemper ad menſam S. Cæſarii.

Omnes abigit a te mulieres.

Liber ſecundus authoribus Meßiano Presbytero & Stephano Diacono.

Messianvs presbyter & Stephanus Diaconus dixerunt: De ſancti beatiſſimiique patris & ſacerdotis ac magiſtri noſtri, domini ſcilicet Cæſarii, conuerſatione atque virtutibus, denique illa dicturi ſumus, quæ vel ſimul vel ſigillatim de eo cognouimus, vel cum ſanctiſſimis Coepiſcopis eius, id eſt Domino Cypriano, & Domino Firmino, atque ſancto Viuentio pariter vidimus, quia quæ de ipſo ſuperius ſcripta ſunt, ab initio referentes vſque ad finem, articuli concluſerunt & nobis permittere ac iubere dignati ſunt, vt vnuſquiſque noſtrum, quæ ſibi de geſtis eius eſſent benè cognita, fideliter enarraret. Non indigemus, vel ſi nobis ſuppeteret eloquentia ſæcularis, cum adſit quæ omnem facundiæ mundanæ tranſcendit ornatum, ſanctarum veritas actionum. Ad quam pleniſſimè demonſtrandam illa nobis puritas, ſimplicitaſque ſufficiat, quam ipſe quoque beatiſſimus pater, cuius miracula quoq; à nobis ſunt referenda, perfecit. Maximè cùm frequenter hoc & ipſe Dominus communi ſuo habuerit in ſermone, quod I.

Pulchra ſententia ſan. & Cæſarii.

quod quicquid eruditè dicitur, intelligentiam doctis tantummodo ministraret, quod verò simpliciter,& doctos simul & simplices competenter instrueret. Ergo ea,quæ veraciter ab eo facta dictave cognouimus,aggrediemur,Deo propitio,verbis infucatis & integris,pro parte,qua possumus, fidelibus auditoribus intimare, vt ex ipsis & infirmis compunctio, & perfectis gaudium, & ad perfectionem tendentibus ministretur exemplum. Incipiemus igitur, quemadmodum recordamur breuiter opera eius sancta, Deo iuuante retexere.

II. PETRI diaconi huius Ecclesiæ filia,in qua omnis vtilitas domus ipsius consistere videbatur, languore graui fatigante, triduo iam muta iacebat. Pro quare, quodam die pedibus se beatissimi viri prostrauit, dicens: Miserere, serue Christi, senectuti meæ: venit hora, pro filia mea, quia confido, tibi à Domino nihil esse negandum, pone manum super eam, & salua erit: Iam enim per triduum muta oculis clausis iacet, horisque & momentis singulis exitum eius expecto. Quo audito, motus & compulsus lachrymis eius, ad domum ipsius perrexit: vbi cum ingressus fuisset & omnes in ipsa domo cum patre, fortiter flentes, videret in oratione prostratos, vbi velut alter Elisæus ad caput eius inter angustias arcæ & lecti se attraxit. Post orationem, quam cum lachrymis fudit statim reuerti ad domum Ecclesiæ cœpit: Erat enim consuetudinis eius, vt, cum Spiritu sancto sibi insinuante preces suas exaudiri pro infirmis agnosceret,statim cum celeritate exinde discederet, ne si illo præsente fieret,quod ipse à Domino impetrasset,aliqua arrogantiæ nasceretur occasio,quia & reuera frequenter & dulciter quasi in figura vt nemo intelligeret dicebat: Cui animarum cura credita est,fortiter debet timere curam corporum exercere. Denique simplicibus magis quam doctis istud gratia diuina concessit. Vtinam in his, quæ nobis misericors dominus dedit discretionem nobis sibi placitam concedat: Istud tamen à nobis indignis minimè est præsumendum. Discedente ergo eo cœpit iterum atque iterum clamare pater, post eunrem: noui quia, si Dominum tuum precaris, redditur mihi filia mea. Tunc ille vnum de cubicularijs suis reliquit, dicens: Vade, obserua ibi, & post paulum veni, & die mihi quid agit puella. Nec dum hora completa est, & ecce illum nunciare: Domine, inquit, reuersa est ad se puella, supra quam orasti, quæ hoc dicit, dominus Episcopus hic fuit, cuius orationibus reddita sum & sana facta. Pro qua re venit pater gratias agens & sibi iam per orationes Episcopi reuocatam à morte filiam protestatus. Nam, domino hodie denique annuente, viuens huius rei ipsa per se testis existit. Sed licet, vt mos seruorum Dei est, semper virtutes faciendas excusent. Is præcipuè seruus Christi, & quando ad præsens sibi præstari, insinuante domino, confidebat, nec tunc temerè arripere, sed cautè subterfugere volebat. Verùm siue stetisset siue fugisset nunquam postulanti defuit Deus, quem ille in corde suo, non solum in oratione & in obsecratione, sed etiam in conuiuio, in itinere, in collocutione, in concessu, in prosperis, in aduersis, etiam in somno secum semper habuit. Denique, nos ipsi, vel conserui nostri,qui in cella ipsius manserunt, sciunt quæ diximus, illum inter pausas somni quas iam ætas non solum exigebat, sed etiam pro infirmitate aliquotiens premebat, spiritu semper vigilante dicere, tanquam admonens, qui psalmum diceret: age. Nulli dubium est, quod aut spiritualiter cum sanctis psallebat, aut certè illud impleuerit propheticum, Ego dormio & cor meum vigilat. Frequenter etiam in sopore positus de futuro iudicio vel de æterno præmio prædicabat.

Aurea sententia.

S. Cæsarius sanat ægrotam.

In sopore suo psallebat.

III. INTEREA non est meorum meritorum vt indignus præclara de famulo Dei referam: cum igitur in cella ipsius Diaconus in seruitio illius ad iudicium delectus essem curam me,inter reliqua etiam de nocturnis horis iusserat habere. Itaq; cùm de cella inferiore,vbi manebam, foras egressus fuissem(quia omnibus rebus sanctus vir semper modum voluit custodire,præcipuè ad nocturnos vigilantissimè obseruabat,vt absq; eo,quod sibi peculiariter, Deo solo teste,dicebat,nullus seruorũ,qui secum manerent,excitaretur ante horam legitimam) tunc persomnolenta clamabat voce,duo sunt,nihil esse medium. Duo sunt aut in cælum ascenditur,aut in infernum descenditur. De foris cella ego reuertens,ille vigilabat,ait ad me, quid iam, inquit, hora est ad nocturnos: ego dixi, non est hora, adhuc tempus est. Et ille,vere hora est,& reuera sic erat,tunc impleuimus nocturnos,& dixit mihi: Cuidam per somnium cum grandi intensione clamabam,duo sunt,duo sunt,non est quit quam medium;aut in infernum,aut in cęlum itur. Ego respondi,consuetudinem tuam facis,incessanter clamare. Tunc ego peccator arbitratus sum quod semper ille de Deo & cum Deo loquebatur. Hic enim,vt suprà dictum est,sic omnium virtutum amator fuit,vt nullum bonum fuerit,quod vel per se non cum alacritate exercuerit, vel cum feruore spiritus alios habere & voluerit, & docuerit. Inter omnia igitur bona,quæ generaliter & vt fierent docebat,& mala,quæ nulla omninò fieri pronunciabat,præcipuè quod benigna & sincera conscientia vestra nouit,infidelitatis,mendacii,superbiæ,luxuriæ vitia & ebrietatis impatientissimè omninò abhorrebat. Iesu bone! quibus gemitibus,quibusve suspiriis,quo fletu,pro peccatoribus supplicabat,vt iam videres hominem Dei tanquam in præsenti conspicere,miserum peccatorem ad gehennæ supplicia destinari. Deniq; secundum Apostolum nunquam sibi soli vixit,nunquam pro se solo orauit.

Cant. 5. Curam psallendi matutinum iungit Messiano.

Duo sunt aut infernus aut cælum.

Odit vitia& orat pro peccatoribus.

IV. QVODAM igitur tempore cum velut ad cumulum meritorum suorum vndiq; captiui Arelato redimendi non frustra exhiberentur, magna multitudo redemptorum ingenuorum & multorum nobilium venit, qui ab ipso viro sancto quotidie pascebantur. Tunc accessit ordinator domus ipsius,& cœpit ipsum contestari, & dicere. Captiui isti vadant,domine, per plateas, & petant, vnde comedant,quia si hodie consuetudinariè ab Ecclesia pasti fuerint, crastino ad mensam tuam,vnde panes fiant, non habebis. Tunc ille fiducialiter cellam ingrediens, ad orationis consuetudinaria subsidia confugiens,vbi nunquam testem hominem habere voluit, expetiit à Domino substantiam miseris dari. Nam si quis fortè,vbi ille solo stratus orabat, casu superuenisset fortiter abhorrebat. Itaque tam profuse fleuit vt statim impetraret quod postulauerat. Tunc ergo inde exiens cum alacritate & fiducia, quodammodo infidelitatem ordinatoris obiurgans, Messiano presbytero, tum temporis Notario dixit: Vade, inquit, ad horreum & ita verre vt nec vnum granum, si fieri potest, hic remaneat, & fiant panes secundum consuetudinem,& omnes simul manducemus, & si crastino panis defuerit, omnes ieiunemus, dummodo hodie bene nati homines seu reliqui captiui nobis edentibus & bibentibus non eant per plateas mendicare. Vocans tamen vnum è nobis in aure ei dixit, cras dabit Deus, quia qui dat pauperibus,nunquam egebit. Etenim ipsis captiuis adhuc non licebat ad propria remeare, quid multa? Impletur quod iussit, murmuratur ab omnibus Ecclesiæ conuiuantibus, vnde essent alia die comesturi. Sed, qui Eliæ prouiderat mulierem viduam ad quam veniendo panxillum sustentaretur, & isti proculdubio,cum oraret,sine ambiguitate insinuauerat, omnia captiuis & peregrinis erogando,nihilq;omninò sibi reseruando, vt semper vberius ditaretur. Denique alia die, quam pallentes lucescere metuebant hi,qui ope Ecclesiæ sustentabantur,& cum minimis suspiriis expectarent,quid ageretur,Gundobaldus & Sigismundus Rex Burgundionum scientes,quam alacer seruus Dei ad opera misericordiæ festinaret, antequam ipsa lux diei clarescceret, tres naues,quas Latenas vocant,maiores,plenas tritico direxerunt. Et omnes, qui pridie incredulitate famis periculum metuebant,videntes, quod dominus seruo suo nunquam deesset, gratias cum gaudio Deo in necessitate subuenienti maximas referebant.

Pascit pauperes captiuos.

Pro panibus captiuis ero gatis tres naues tritico onustas recepit.

V. QVODAM igitur tempore patritius liberius insidiantibus Gotthis, quos Visigotthos dicunt, lanceæ vulnere in ventre vsque ad vitalia perfossus est,& quia trans Durenciam periculum ipsum gestum fuerat, turbatis omnibus concurrentibusque post ipsum percussorem, ille solus remansit, periculo vulneris ipsius perterritus, & spe suæ vitæ

desperatus. Quantum potest homo, donec fiat exanguis, propè non minùs quingentos aut eo amplius passus, in aliam ripam propriis pedibus transfugit. Sed cum ad locum Arnaginem, vbi homines ipsius vici occurrere potuerunt, peruenit, omninò sine vlla spe vel respiratione animæ cadens iacuit. Hæc enim omnis pene ciuitas nouit, tamen quæ diximus, magnificentissimo viro ipso referente cum lachrymis & grandi admiratione virtutes viri sancti, cognouimus. Tunc (inquit) vir ille referebat nobis, nihil mihi in supremo meo halitu aliud in memoriam venerat, nisi vt cum lachrymis proclamarem: omnia remedia cessauerunt, dominum meum Cæsarium rogate, vt mihi subueniat, quòd nos ex eius, qui missus fuerat velocitate verum esse cognouimus: Nam dum in agro sancti Monasterii sui aliquantulum & quiescere & ordinare aliqua voluisset, ibidem cœperat paulum remorari, & ecce subitò qui missus fuerat, anhelans venit, suppliciter deposcens: citò propera, inquit, domine, filius tuus, vt ante obitum suum illum videas, rogat: Et cum nullum, sine medicamento pœnitentiæ, vir Dei de hoc mundo voluisset recedere, illum præcipuè sine hoc remedio nolebat abire: statim enim ad vicum Arnaginensem peruenimus. Ergo, sicut supra dixi, ea, quæ vir iple mihi ex plurimis retulit, indicabo. Nam cum exanimis iaceret, vt non solùm omnes reliquos suos, sed etiam nec coniugem vel filiam vnicam agnoscceret, tunc ipse cùm sacramento dicebat, sibi fuisse visum humanam vocem audisse, quæ illi in aëra lentè loquens dixerit: Ecce, sanctus Episcopus venit: statim ad ipsam vocem oculos aperuit, & ipsum famulum Christi venientem cognouit: sed vbi ad me accessit manus illius, quantum necesse erat mihi, qui spem vitæ amiseram, osculari fortiter instituit. Tunc ego, vt credidi Deo mihi peccatori inspirante, birrum ipsius Domini mei apprehendi & vulneri meo imposui: sed cum ibidem paululum partem ipsius vestimenti tenuissem, in eadem hora sanguis, qui penitùs non desistebat fluere, ita deinceps cessauit, vt non solùm sanitas, sed etiam virtus maxima mihi redderetur, & si permissus fuissem, equo insistens ad ciuitatem nitebar properare: quod etiam apud nos, qui præsentes fuimus, verissimum esse constat.

Sanat sethaliter vulneratum.

VI.

Sanat fluxum sanguinis in muliere.

IGITVR illustrissima fœminarum Agressia, matrona eiusdem viri, cùm mulieris illius, quæ extremam fimbriam vestimenti Domini tetigit, infirmitate laboraret, non dissimilis fide & deuotione liberata est. Cùm ad occursum eius venissem, illa familiariter dignabatur meam paruitatem infirmitatem suam cum verecundia matronali prodens, cœpit sub obtestatione Domini multis precibus exposcere à me, vt vnum pannum de tessellis illius, quem nudo corpore habuisset, sibi ferrem. Cumque ego in cella beati viri essem, & facilè potuissem facere, quod sperabat, timere tamen cœpit, ne vnde illa sibi remedium petebat, ego peccatum ex furto incurrerem. Tunc cubiculario, ad quem vestimenta sancta pertinebant, id indicauit: quod aliquis pro fide tessellum sibi deportari postulasset, quare vnum vetustum mihi dare, non distulit. Domine Iesu Christe, qui gloriosus es in sanctis tuis, & quis tibi simulis, tu promisisti, quod siquis in te crederet, opera, quæ facis, & ipse faceret. Nam cum apud me iam seruaretur pannus ille deportandus, cùm esset serò, ea consuetudo erat ei, vt antequam quiesceret, tessellis adhiberentur calefacti ad ignem, & aliis detractis apponerentur. Exhibiti sunt, prout opus æstimauit, qui seruiebat. Cui ille, non istos, inquit, illum talem atque talem volo. Exhibiti sunt alii veteres. Non est hic, inquit, quem quæro. Exquirens, quod non consueuerat: vt innotesceret quod spiritu præuidebat: tum nutibus ego & ille, qui mihi dederat, cœpimus recognoscere, quod seruum Dei furtum nostrum non potuisset latere, vt perspicuum & euidens esset, quod famulus tuus, Domine, nobis indignis de donis illis, quæ ipsi tribueras, potuisset dicere, tetigit me aliquis. Tunc ego, velut pro illa, quam tu Domine Iesu per orationem serui tui sanasti, ego timens & tremens, quod factum fuerat, cœpi seruo tuo fateri, dicens: Indulge Domine, egomet pannum quem quæris, habeo: filia tua (vsque hic me loqui permisit) ille autem cum sibilo silentii, tace, inquit. Et, vt erat pius, apprehendit etiam alium tessellum, & dedit mihi dicens: vade, porta ambos ad basilicam D. Stephani & mitte illos sub altare, & ibi maneant, & vnum horum porta mane, ad eam quæ te rogauit, aliumque mihi reuoca. Sicut mihi iussit, feci, & tamen deinceps nullum vnquam à me requisiuit, cumque illa fœmina exactrix esse non desisteret, vt quod petierat deportarem, videnscque me eminus venientem porrectis procul manibus, antequam darem, iamque raptura, quod exhibebam, impetu obuio, vt mihi & priusquam de sub casula velarem pannum, quem fidei alacritate popposcerat, rapere satagebat. Ego verò proferens dedi ei, illaque super vestimenta sua circa se posuit: priùs tamen oculis admouit, & cum deuotione deosculans, vt dignum erat, honorabat. Nec mora, statim affuit, Domino tribuente, fidelis petitionis suæ effectus, & iam vestimenta serui Dei habuerunt, quod & post transitum eius habere noscuntur. Denique, vt solebat ipsa fateri, cum ipsum pannum ad pectus suum posuisset, statim velut ij qui solent aqua frigida respergi, ita omnia membra vel venæ eius, etiam paruo dolore, in obrepilationem suspensa sunt, vt corpus eius aliquantum horrore simul & tremore quateretur. Sed illicò Dei misericordia affuit & fluxus qui erat, discessit. Et nunquam amplius ad illam rediit: impletumque est in ea: Vade filia, secundum fidem tuam fiat tibi.

Sanatur mulier eius amictu.

VII.

FACTVM est vt quodam tempore quatuor aut quinque Episcopi ad occursum eius veniissent: cum quibus ad lucernarium in basilica sancti Stephani descenderit. Cumque expleto lucernario benedictionem populo dedisset, egredientibus illis mulier quædam in salutatorio occurrit, quæ tam horribilem infirmitatem incurrerat, vt die noctéque incessanter manus eius ita inter se colliderentur, quasi aliquid voluentes: quæ lachrymabiliter clamauit: Domine Cæsari, miserere infælici: ora pro me, vt mihi manus meæ reddantur. Illius vt erat consuetudo, in oratione cum aliis Episcopis prosternitur, cumque vterque surrexisset, inclinato capite vni de sanctis Episcopis dixit. Rogo, frater, signa manus mulieris huius, qui obedientissime paruit, sed nihilominus præfatæ manus mulieris solito voluebantur. Illa vehementius clamans dixit: Domine Cæsari, ad te clamo, te rogo, tu signa: iterum in orationem procumbit erigenscque se, crucem super manus infirmas fecit, quæ statim steterunt. Mulier verò gratias agens sana rediit.

Sanat tremulam mulierem.

VIII.

NAM cum ad benedicendum oleum annis singulis competentibus diebus in baptisterio veniisset, & ingrediens cocinnulam ad consignandos infantes sederet, paruuli illic pueri vel puellæ à parentibus missi certatim currebant exhibentes vascula cum aqua, alii cum oleo, vt eis benediceret, cumque ii, qui deferebant, contra se vrceolos & ampullas pro multitudine populi comploderent, sonus audiebatur percutientium & videbatur: & tamen vitrum, in quo benedictio serui Christi effusa fuerat, nullum fractum est.

IX.

QVODAM tempore, dum Diœceses visitaret, ad castellum, quod Luco dicitur, venimus, erat ibi matrona quædam, Eutyria nomine, quæ ancillam suam offerens ante pedes eius prostrauit, pro qua vt domino supplicaret, orabat, ille autem, vt erat vir Deo plenus, & in omnibus humilimus, quid infirmitatis haberet, interrogauit. Dixerunt, dæmonium quod Rustici diarium vocant, quæ sic affligitur, vt penè omnibus noctibus assiduè cædatur, & sæpè in Ecclesiam ducitur inter duos viros vt maneat, & sic à flagris diabolicis occultè atteritur, vt vox continua eius rogans audiatur, & eis, qui sibi adhærent, respondere penitùs non possit. Tunc omnibus qui seruo Christi aderant, poscentibus, vt rei veritas appareret, videre petierunt: permittente igitur ipso domino sanctus Lucius presbyter & Didimus Diaconus, qui eo tempore cum ipso per parochias ambulabant, ad eam secretius videndam properarent, in quorum etiam & ego obsequio perrexi. Si mihi fideles credunt, coram Deo dico, oculis meis vidi plagas, quas ante aliquot dies in dorso & in scapulis acceperat, ad sanitatem venire. Pridianas autem & ipsa nocte impressas accedentes inter illas intextas. Tunc iterum exhibita ante illum ita toruis luminibus oculorum confusa

confusa & auersa ab eo facie apparuit, vt omnibus innotesceret, in faciem serui Dei minimè eam posse respicere. Sed illi capiti eius manum imponens benedixit ei, deinde oleo benedicto nocturnis horis perungi iussit, statimque ita sanata est, vt inde tentatio dæmonis ad illam non reuerteretur. Oleo benedicto curat energumenam.

X. Alio vero tempore, cum in Diœcesi venissemus, infans annorum circiter octo clericali habitu ad altare venit. vbi post prædicationem, quam non solum in ciuitate, sed etiam in omnibus parochiis, cum potuit, per se memoriter facere minimè distulit, cùm de cancello ad altare reuocasset, Missam iam cœperat celebrare: infans verò ipse grauiter à spiritu nequissimo cœpit vexari. Nam tremore & spumis horribiliter quatiebatur. Tunc nos omnes terror non modicus inuasit, ille verò oculos in cælum eleuans preces ad dominum pro curatione eius direxit, & cœpit iterum omisso illo ad missas faciendas se conuertere. Tunc quidam presbyter Cathonocensis Ecclesiæ, Vrsus nomine, infantulum ipsum ante pedes eius proiecit, quod ille egressus suspiciens, ait, parcat tibi Deus, Benedicte; istud aliorum opus est, non meum. Et, licet propter humanam arrogantiam denegaret: non tamen seruo suo defuit virtus diuina: statim autem, vt ante pedes eius puer proiectus est, sanè surrexit, nec vnquam ad eum spiritus nequitiæ rediit, quem etiam subdiaconum in ipsa Ecclesia vidi. Sanat puerum dæmoniacum.

XI. Nam cum ad Citaristanam parochiam venisset visitandam, cuiusdam Nouati nominis filia tam nefandum & noui generis dæmonium videbatur incurrisse: vt si quando pedem extra ostium domus suæ misisset, statim multitudo coruorum in faciem ipsius lacerantes irruebant, & illa tremore quassata vel cum spumis volutante, omne illius nudum quod reperissent corpus, hoc est faciem, ceruicem vel quicquid aliud inuenissent deturparent. Quæ dum sancto viro exhibita est, vsque ad basilicam quam ingressa est, vbi vir Dei erat, superuenientes coruos nos vidimus eminus volitantes circa eam. Nec tamen ausi iam importuni irruere: nam cum ante ipsum venisset, videns faciem ipsius deformiter laceratam, nobis secretius dixit. Nunquam isto genere diabolum insidiatum alicui vel legi vel vidi. Tunc ante sanctum altare super caput eius manus imponens oleum benedixit eiusque oculos & aures inunxit: quo facto cunctis videntibus per plateam ad domum suam reuersa est sana. Per biduum, quo ibi fuimus, ad Ecclesiam processit, incursusque ille malus deinceps nunquam ad eam rediit. Fugat dæmonem maligaum.

XII. Devolvto itaque tempore venit ad agrum Ecclesiæ nostræ, vbi Diœceses sunt, qui Succentriones vocantur: balnearia ibidem grandibus fastigiis constructa sunt, vbi singulis momentis, si quis casu transiret, statim nomine proprio cum clamore vocabatur, & illicò sibi ingentia saxa ante pedes aut post se cadentia cum metu aspiciebat, cauentibus vniuersis ne illac vnquam præterirent: vnde etiam monebantur omnes nescientes, ne in illud periculum inciderent, inde prætergredi non debere. Cùm ecce vir Dei Cæsarius per eadē loca ad aliam pergeret Ecclesiam, clericus, cui cura erat baculum illius portare (quod notariorum officium erat) oblitus est, in quo ministerio inutilis ego seruiebam: Tumque incolæ loci illius, cum eum inuenissent, gaudentes dicebant, sibi à domino præstitum, vt aliquid illius reperissent, mirantes, & agunt Deo gratias, Virgamque ipsam de pariete illo suspendunt deferentes ad locum vbi dæmonum incursus audiebantur. Statimque fugatæ sunt insidiæ diaboli, & vltrà nulli in loco illo nocere aduersarius ipse præsumpsit. Baculo suo fugantur spiritus maligni.

XIII. Accidit etiam quodam tempore, vt vnus ex Gallis, Benenatus nomine, non opere, veniret, quique se deplorabat cum nepotellis suis captiuum esse, Hic habebat puellam paruulam, quam virili habitu induens, ad ipsum demonstrans, dicebat: Hic nepos meus est, & mecum cum sorore sua quæ post nos huc properat, captiui detinentur. Tunc vir Dei dolens de captiuitate eorum pro affectu, quem ei dominus ab infantia inspirauerat, illum qui puellam ipsam exhibuerat & ipsam, velut puerum credens, vtrumque blandè resalutans osculatur. Igitur accepta vterque redemptione, vnde ibi applicuerant, reuertuntur. Post biduum iterum puellam ipsam in habitu proprio, vt amplius solito acciperet, reuocat. Hæc verò agebantur per suggestionem sancti viri Iacobi presbyteri, qui sancta simplicitate sua omnia illum in veritate queri insinuabat: tuncque idem huius Benenatus puellæ redemptionem iterum accepit. Nam, quorum tunc solicitudinis fuit, cognouerunt, quod ipsam postea exhibuerat, quam prius virili habitu demonstrauerat: quod cum indignatione sancta Dei, non solus ego, sed etiam supradictus presbyter, simul & cum verecundia, suggerebat. Tunc ille, vt erat circa peregrinos semper mitissimus & benignus, Presbytero dixit: noli tu, frater, irasci, tu bene fecisti peregrinum commendare, pro bona voluntate tua reddet tibi Deus mercedem; & tibi Misello parcat Deus peccatum hoc, qui me fecit puellam deosculari, & hoc præmium puella ipsa recipiat, vt quia etsi indignum sacerdotem osculari præsumpsit, talem sanctimonialem faciat, vt alium virum nunquam osculetur. Sed, quia futurorum arbiter Deus sciuit illam sine dubio in virginitate perdurare non posse, ne serui Dei oratio irrita fieret, alia die de hoc mundo discessit. Hæc Arelatæ in basilica Apostolorum vbi ipse * meatum habuerat celebre acta noscuntur. Benè precatur illudenti se. * *sacrum*

XIV. Alio quoque tempore matrona quædam in vrbe Massilienſi casu pedem sibi luxauit, ita vt per tempora multa pedem ipsum in terra ponere non posset, sed manibus sustentata seruorum suorum vix ad Ecclesiam duci poterat, validissimum sustinens dolorem, sed quia multæ sunt miserationes Domini, cum voluit causas effecit, vt vir Dei ad ciuitatem illam ambularet, audito mulier aduentu ipsius fecit se ad eum salutandum adduci. Quæ accepta ab eo oratione & benedictione nihil illi de causa sua præsumpsit suggerere, sed regressa ab eo ad cellam ipsius appropinquare se permitti rogauit, quæ de supersellio, quo cella regebatur, locum, debilitaris fideliter tangens statim pristinam sanitatem recipiens, tanquam nihil mali fuisset perpessa, pedibus suis, nullo sustentante, incolumis reuersa est, Domino vsque in præsens gratias agens. Venit Massiliam & sanat mulierem.

XV. Qvodam igitur die, quod multi nouerunt, hac in ciuitate cuiusdam Ioannis domus succendi cœpit, vicina monasterio: appropinquare igitur ignis cœpit, ita vt nulli dubium esset, omnia ibidem concremanda. Turbatæ igitur ancillæ Dei, quibus foras exire non licebat, libros & res, cellas & seipsas per cisternas iactabant; vbi Deo dispensante aqua deerat. Ne illas desperatio conturbaret, currentes præpositi monasterii nunciarunt patri ipsarum, quod iam ignis propè esset cellæ suæ. Ille festinanter egressus media nocte per murum ad locum veniens, vbi flamma vehementius incumbebat, oratione prosternens se, ipsisque mandans & de muro clamans, non timeatis benedictæ: mox flamma sæuiens virtutis suæ amisit incendium. Ab incendio liberat Cœnobiū monialium

XVI. Nec hoc silebo, quod etiam quodam tempore in Alpinis locis factum celeberrimum prædicatur, dum cuiusdam fines nobilissimi viri tempestas assidua pernicioſa infusione contereret, cunctosque fructus loci illius vis grandinis deuoraret, ita vt annis singulis nulla ibidem spes subsidii remaneret, euenit iterum vt baculus eius casu ibidem remaneret: de quo possessor ipse crucem fieri iussit, quam eminentiori loco fide armatus infixit, vt venienti lapidi contrairet & virga discipuli & crux magistri. Tantam ibi Deus ob honorem serui sui dignatus est operari virtutem, vt ibi postmodum maximam vbertatem daret, vnde repulerat tempestatem.

XVII. Item quadam die domum Vincentii cuiusdam comprehendit, cuius solarium ex ligno factum flamma cedebat. Ille videns se nihil valere posse, quanta potuit velocitate ad beatum Cæsarium perrexit, & genibus eius prouolutus rogat, vt oraret, qui annuens ei, egressusque foras crucem contra flammam fecit, quæ ex continuo regrediens ita sopita est, vt nec signum apparuisset in solatii tabulis. Baculo suo fugat tempestates.

Iterum ſanat dæmoniacam & multos alios.

RETVLIT etiam nobis quidam presbyter, quod ante aliquos annos, dum adhuc Laicus eſſet, filia ſua à dæmonio vexabatur, qui mœrens & lugens, vni ex amicis ſuis dixit: quid faciam infælix, quod filia mea à dæmonio vexatur. Melius mihi fuerat, non nata aut mortua fuiſſet. Cui ille reſpondit: noli flere, ſed vade, adduc eam ad Dominum Cæſarium & offer eam illi ſecretè, & curabit eam. Ille verò nihil dubitans venit Arelatum & vadens occurrit, & proſtrauit ſe ad pedes eius cum lachrymis dicens: Domine, miſerere mihi miſero, cura filiam meam. Qui ſollicitè interrogans, quid haberet? reſpondit: dæmonium. dixit ei: tace, & reuertere in domum tuam, mane, cum matutinæ dicentur, reuertere, & adhuc tecum puellam ipſam, & matrem eius, & obſerua dictis matutinis in atrio ſancti Stephani, & cum ſecretum videris, veni ad cellam & appella: ille verò fecit, ſicut iuſſerat. Ipſe autem ſecretè egrediens & genua in terram figens cum patre & matre puellæ orauit, erigenſque ſe ſignauit eam, & dimiſit ſanam. XVIII

Caſula eſt habitus monachalis qui dicitur cuculla ſiue ſcapulare ſeu flocus

ITERVM ambulans per plateam ciuitatis, vidit contra in foro hominem, qui à dæmonio agebatur, in quem cum attendiſſet, habens manum ſub caſula, vt à ſuis non videretur, crucem contra eum fecit, qui ſtatim à tentatione inimici abſolutus eſt. Nam illud quam ſanctum & dulce erat, cum per diem inceſſabiliter opportunè, importunè volentibus, nolentibuſque verbum Dei ingereret, cum iam ſerò quieſcere veniſſet, vt vel vnius horæ momento de ſcripturis & de inſtructione ſancta non vacaret, aiebat ad nos: Dicite mihi, quid cœnauimus hodie, qualia fercula habuimus? Nos tamen tacentes ſuſpirabamus, quia illuc intellectus noſter ducebatur, quò ille ſolitus erat nos prouocare, quod de cibo ſpirituali loqui volebat, & ideò nos interrogaret. Dicebat ille tum: ſcio quod ſi ſollicitus fuero quid cœnauerimus, etiam & quod prandiſtis retinetis. Si autem interrogauerimus, quid ad menſam lectum ſit, non recordamur, vnde datis intelligi, quia illud nobis, quod retinemus, dulciter ſapuit; illud verò, quod non retinemus, non ſolum ſaporem cordi noſtro nullum præſtitit, ſed etiam forſan fecit, & ingemiſcens dicebat: ô infælix obliuio bonorum, quia nihil infælicius, & inſipiens ab initio, quod lectum fuerat, vel expoſitum, repetebat, nobiſque miſellis voce prophetica cum gemitu dicebat: colligite colligite triticum Domini, quia verè dico vobis, non diu erit vt colligatis, videte quæ dico, colligite, quia quæſituri eſtis iſtud tempus. Verè, verè, quæſituri eſtis dies iſtos, & valdè deſiderabitis. Quod etſi tunc abuſiuè deſiderium noſtrum ſuſcipiebat, iam tamen nunc veniſſe probamus, quod dixit. Illud propheticum in nobis completum eſt: Mittam vobis famem in terram. Famem inquit, non panis & aquæ, ſed audiendi verbum Dei; licet prædicationes, quas inſtituit, recitentur, tamen ceſſauit illa ineffabilis vox, quæ implebat illud propheticum: Clama, ne ceſſes: Hoc ſæpius dicens: palatus cuiuſcunq;, cum verbum Dei faſtidit, anima eius febricitat, cum ad ſanitatem venerit, tunc eſurit, & ſitit, quod dum infirmatur repudiat & negligit. Nam illud dulciſſimum & ſanctiſſimum reticinium quis verbis vnquam valebit explicare. Sed dicebat nobis ſeruus Chriſti. Cœnam expediuimus, vt potuimus. Ab aſtantibus verò vel à cubicularijs ſuggerebatur, propter laſſitudinem ſuam, quia reſpirare vix fatigatus valebat, vt quieſceret: ille reſpondebat bene dicitis: ſed ſpectate modicum. Tunc cubicularij inquiunt: Domine, quid tu dicis? Quibus ille; expectate, inquit, ad menſam multum dicendo laſſaſtis, & huc vſque non tacuiſtis, iam paululum reticete, & adiecit, bene dicitis, ſed quia cœnam expediuimus nullum reticinium facturi ſumus incognitorum conſcius nouit, quod dico, quia ſpiritus ſanctus cum cœpiſſet per ipſum eructari, omnium vitia ita replicabat, vt omnes nos agnoſceremus: & flagellis ſuæ eruditionis cædebat, & medicamentis diuinis lenibus ad ſanitatem ſine vlla mora reuocabat: tanquam ſpiritualis & ſanctus Organarius corda tangebat ſingulorum, ita vt exeuntes ab ipſo nobiſmet ipſis de hoc quod dictum fuerat aliquantulum reſonaremus, dicentes, vnuſquiſque ex nobis: Domine gratias tibi, quia iam nunc taceo male factum, nec fuerit animus meus contra vllum fratrem meum, quia vtique vera ſunt quæ ſeruus tuus prædicat, malo iniuriam pati, quam in die iudicij mihi iſte ſanctus in teſtimonio exhibeatur. Ille alius de ſuperbia eadem dicebat, alius de inuidia, aliuſque de quolibet vitio laborauerat, ſimiliter dicebamus, omneſque ſani animo & reuelati ad cubilia noſtra, Domino gratias agentes reuertebamur. XIX.

Poſt cibum repetebat quæ lecta erant in menſa

Memorãda ſententia. *Amos.* 8.

Virtutes S. Cæſarii.

NAM qualem vultum, Deus bone, plaſmator ſancte, qualem faciem, qualem perſonam, quis poteſt vnquam exponere? Nos verò deſideramus in te ſancte pater, doctrinam, formam, vultum, perſonam, ſcientiam, dulcedinem, quæ ſpecialiter à Domino inter cæteros homines habuiſti: quam ſancta fuit vita tua? quam purus & dulcis affectus? Domine Ieſu, quanta & qualia: Quis poteſt vel excogitare, non dicam verbis exponere: Nam cum ad benedicendos fontes procederet, ſi ij qui viderunt ea, quæ de eo audiunt, teſtes ipſi idonei ſunt, quia ſibi credunt. Quis enim vnquam terrenum hominem eſſe in illa proceſſione credidit. Domine Deus cæli fiducialiter & veraciter dico, quia per iſtos quadraginta annos, quibus adminiſtrauit, quicumque eum viderunt de illa procedentem, tanquam ſi nunquam ante vidiſſent, ſic ſemper in oculis omnium nouus apparuit: reſplendebat cum anima vultus, quia & reuera vita eius profectibus continuis ſuccreſcebat, vt ſemper ſeipſo fieret melior, vt non immeritò extrinſecus appareret quod intrinſecus gerebatur. Huic verò viſitationes non ſolum quorumque ſanctorum multotiens oſtenſæ, verum etiam, quod eſt ſuper omnia, Dominus Ieſus cum diſcipulis ſuis ſe in viſione ei reuelauit: quod non paſſim ille iactauit, aut ſpiritu exaltatus eſt: ſed vni tantùm ſatis fideli perſonæ hoc confeſſus eſt, quæ coram Deo factum aſſerit. Verum etiam & ante biennium tranſitus ſui cuncta præparatio, quam percepturus erat pro omnibus operibus ſuis in cælis in ſpiritu oſtenſa eſt, & dictum eſt ei: lætare in Domino, quia quæ percipies ecce pro ſeruitio tuo. Et quia adhuc multa ſunt, ſatis & magna, quæ propter prolixitatem præterimus: plerique, & ij qui nobiſcum illa nouerunt, dolebunt nos proculdubio præteriſſe plurima, quæ vtique nobiſcum ſciunt, quos vt ignoſcant rogo, quia indecorum eſt, & onoroſum, aut barbarum eruditis auribus, diutiùs loqui præſumere: aut mutum, cum loqui non poſſit, velle amplius muſſitare. Det Deus, vt prius finem habeamus, quam de amore, de nutrimentis, de charitate, de prædicatione, de omnino ſancta eius recordatione Domini noſtri ſanctique partis noſtri Cæſarii finem in animis noſtris faciamus. Tamen, quæ etiam antequam iſta ſcribentur poſt tranſitum ipſius de reliquiis eius acta ſunt pauca referam. XX.

Quadraginta annos ſeruit Epiſcoparum.

Inviſione videt præmia futura.

Miracula poſt mortẽ

CARTARIVS publicus nomine Deſiderius, cum multo tempore quartanis febribus fortiter ita vrgeretur, vt etiam prævalida iuuentute careret, aquam, vnde corpus illud ſanctum lotum eſt, paululum hauſit, atque ſtatim ita ſanatus eſt vt non ſolum febris ipſa iuuenem non repeteret, ſed etiam virtus & robur priſtinum in ipſo (domino annuente) rediret. Filius verò illuſtris viri Salui cum tertianis febribus ſatis grauiter vrgeretur, &, vt eſt ſtudium talis viri, crebris potionibus huic infirmitati comperentibus illum ſtuderet mederi, nihil prorſus iuuari potuit. Tunc ei Chriſtianus, curre (inquit fili) & quære vt aquam vnde dominus Epiſcopus lotus eſt, aut certè de veſtimento ſuo reliquias, laua, & bibe, & dominus dabit ſanitatem. Statim vt factum eſt, omnis febris, & quicquid incommodum fuit, ab eo diſceſſit. Filius etiam illuſtris viri quondam Martiniani grauiter febribus incommodis ſic angebatur, vt etiam à Medicis deſperaretur, ille verò, ſicut Deus promptius quibus vult mederi inſpirat, fide & alacritate cœpit petere, vt aliquid, quod de veſtibus famuli domini erat, ipſi lauatum bibendum daretur. Tunc ad me vel ad reliquos abſentes, qui inde ſibi aliquid reſeruarant, curritur: apud quempiam quæſitum, inuentum, datumque eſt de veſtimento, quod exhibitum eſt; aquam ipſam ſumpſit, XXI.

Aqua qua lotum eſt ſacrum eius corpus ſanãtur ægri

ſanatuſque

sanusque effectus est, huiusque miraculi testis per se ipsum existit. Alius verò eunte me per plateam Francus quidam iam totus frigore quartanæ febris incuruus atque tremebundus ante ambulabat. Et cum velociter ire disponerem, quo cœperam, post me cœpit clamare, Benedicite, si habes, da mihi de pannis Sancti Cæsarii propter frigora, quia multis iuuant, volo bibere. Ego, qui velociter properare volebam quo cœperam, dixi, fine, specta, crastino dabo tibi, quod quæris. Ille ait: Ego hodie febrim patior & iam totus tremo, quando te expectare debeo? Tunc ego non otiose mihi illum in platea totiens ante positum cogitans, dixi ad eum, veni iuuenis, Ego tibi do, quod quæris. Statim regressi sumus, & cum in cellam meam ingressi manus vterque lauassemus, protuli linteum ex quo sanctum corpus dulcis domni tersum fuerat. Tuli ergo paruulam partem, vt darem ei, & ille Francus cum grandi furore ait ad me. Tolle homo, quid mentiris? Ego audiui, quod ille benedictus non linteum, sed pannos in vsum habuerit, quod ego lauari volo & de aqua desidero bibere. Tunc ego cum lachrymis dixi, bene dicis, verum audisti. Sed hoc linteo corpus ipsius sanctum, quando transiuit, detersum est. Et ille: Ergo (inquit) das vt sanus sim, accepto itaque statim in eadem hora à domino sanitatem sensit. Sed quia beneficia orationum serui domini, quæ corporibus & animabus Christus per illum præstitit, omnino nulla valet lingua, vt dignum est, expedire, Licet rusticitas meæ eloquentiæ quasi fatua resonet, quia nec peritus sermone existo: tamen cum sapientibus sermo est, pauca & vera testimonia magna sunt rerum emolumenta, sensus suos pro testimonio habent, qui fideli mente vera dicta suscipiunt. Illud tamen non prætereant, quod nuper in cella ipsius cessit vbi corpusculum quieuit, ex qua ad superna migrauit, dicentibus sanctis fratribus, inibi præstantibus capitulum, ipsis præsentibus vnus de cubicularijs, quos in obsequio habuerat, dum Cicindilem concinnaret, de manibus super lapides lapsa est, quæ nec versa est, nec fracta, nec extincta.

S. Cæsarius nunquam vsus fuerat.

XXII. DVM ergo hic velut ex officio, vt legimus, eximium summumque verbi opus opportunè, importunè agit, Dumque sacrum implet officium, adest Dei nutu (non tradente ipso, vt criminabantur Arriani cum tamen iugiter exoraret pro omnibus cum tranquillitate & quiete in Arelatensium ciuitate) glorioſissimi Childeberti catholicum in Christi nomine regnum, cum virtute mansuetum, cum seueritate commune, cum humilitate conspicuum, sacerdotes domini non terrore concutiens, sed veneratione constringens, In Galliis eminentius omnibus, in Ecclesiis cunctis æquale priuilegium, celsitudinem in ciuitate humanitas recognoscens. De hoc ergo homo Dei refectus pariter & lætus despexit Arriomannidarum minas, & crebras accusationes, falsiloquia, simulationes confictas. Inde ergo & lætatus est, appositusque ad patres suos in senectute bona, in Christi nomine plenus dierum. Cum ergo eum semianimem ipsum redderet conspectibus nostris infirmitas, Et inter hæc septuagesimum tertium gereret totius vitæ tramitis annum, è quibus quadragesimum in pontificatu verteret circulus gyrum, & animaduerteret per spiritum imminere sibi transitus diem, inter non modicos, quos patiebatur, dolores scisitatus est, quam proximè esset beatissimi Augustini depositionis dies, & cum imminere commemorationem eius didicisset, confido (ait) in domino, quod meum transitum non longè diuisurus est ab ipsius patris Augustini natali, quia vt ipsi scitis, quantum dilexi eius catholicissimum sensum, tantum me, etsi discrepantem meritis, minimè tamen reor distantia longiore depositionis meæ diem ab eius obitus tempore sequestrari. Interea accessit propius exitus Israel de terra Ægypti, id est animæ sanctæ de hoc mundo corporalis vitæ migratio. Iubet ergo se in Monasterio Virginum quod ipse fundauerat, sella famulantum manu gestari, quasi consolaturus anxias, quibus suspicio transitus sui abstulerat somnum, & cibum obliuio. Psalmorum quoque, sono lachrymis intersuso, mugitum, pro cantico, & gemitum pro alleluia reddebat. Consolatis igitur compellatisque filiabus non alacritatem contulit, sed mœrorem accumulauit. Etenim in promptu erat agnoscere iam migraturum pium patrem. Alloquitur itaque primam quasi amore & dulcedine suæ ducentarum puellarum venerabilem Cæsariam matrem & consolatur, atque ad palmam tendere supernæ vocationis hortatur, & vt teneant regulam, quam ipse ante aliquot annos instituerat, monet, seque etiam taliter easdem testamento suo, succedentibus etiam sibi Episcopis & reliquo præfecturæ clero, vel comitibus seu ciuibus, per epistolas suas, commendat; quatenus minimè ferrent imposterum futurum laborem. Erant constitutionis Monasterii ipsius eo tempore anni pleni triginta: Dat ergo eis orationem & benedictionem vale vltimum dicens, illis valde gementibus, ad Ecclesiam reuertitur, tertianaque die post sancti Genesii festum, id est, sexto Calendarum Septembrium, ante diem depositionis sancti Augustini, & post diem dedicationis Monasterii sui, cum iam vale dixisset pridie cunctis, imminente hora prima, inter manus qui aderant pontificum, & presbyterorum ac Diaconorum beatam animam lætus emisit ad Christum. Sancti etiam corporis vestimenta ita à diuersis lamentantibus vel fidelibus populis pia violentia deripiebantur, vt ab assistentibus nobis presbyteris ministrisque vix potuerit vel à suscipiendorum reliquorum patientia reuocari, de quibus iugiter, Deo præstante, sicut superius dixi, infirmorum curationes creberrimè celebrantur. Admirabile quidem gaudium fuit in cœlis, in terris v. intolerabilem luctum reliquit: quē luctū non solum boni, sed &, si qui mali aderant, simul participati sunt. Nam si quis in exequiis illis cum suis vel extraneis propter lachrymas psalmum cecinit, ammixti in turba malive iusti & iniusti, Christiani & Iudæi antecedentes cum sequentibus voces dabant: Væ, væ, & quotidie ampliùs, quia non fuit dignus mundus talem habere præconem & intercessorem. Sepultus est itaque in basilica sanctæ Mariæ semper virginis, quam ipse condiderat, vbi sacra virginum corpora de Monasterio suo conduntur. Nos quoque fideli deuotione & sedulitate debita veneremur in terris, cuius animam confidimus, gaudemus & gloriamur quod præfulgeat in cœlis. Ad laudem & honorem Iesu Christi Domini nostri qui cum æterno patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

S. Cæsarius moritur anno 73. ætatis suæ, an. 754. Præuidit obitum suū.

Ante obitū visitat moniales.

Testamenti copiam vide apud Baron. ann. 508.

Inter manus Pontificum reddit Spiritū S. Cæsarius

Sepelitur in Ecclesia S Mariæ à se æd. ficata.

VITA SANCTI GEBHARDI CONSTANTIENSIS EPISCOPI, EX ANTIQVORVM RELATIONE ET TRADITIONE conscripta, per Felicem Manilium, & ex manuscriptis Monasterii Petershusensis publicata per Henr. Canisium IC. antiquæ Lectionis tomo VI.

AN. 980.

Præfatio.

CVM rerum conditor protoplastum in paradiso mandatis institueret salutaribus, eidemque eum præficeret loco, vt spiritalem ibidem gigneret prolem, donec prædestinatorum numero completo, sine vllo mortis interuentu, simul cum corpore & anima ad illum scanderet locum, de quo malignus cum suis sequacibus ceciderat spiritus: liuore inuidiæ stimulatus diabolus, ꝙ caro possessura esset, gloriā, quā ipse spiritus perdiderat, fallaci psuasione seduxit hominem, & promittendo diuinitatē, quam non habuerat, etiam immortalitate simul cum gloria, quam iam habebat, nudauit: Deus a plus malitiā hostis, quam casum

AVG. 27.

hominis deteſtatus, hominem quidem ad pœnitentiam reuocauit, deceptorem vero æterna pœna mulctauit, dedit vero homini rectores atque magiſtros, quibus per Spiritum inſpirauit ſuum, ſiue quid faciendum, quidue vitandum foret, vt cæteros regerent atque docerent per ſemitas iuſtitiæ incedere, prauaque itinera deuitare. Ad hoc promiſit eis ſuum aduentum in mundum, vt ſua carne noſtram liberaret carnem, & ſua luce noſtram illuſtraret cæcitatem, qui ſedebamus in tenebris, & in regione vmbræ mortis: hoc autem primo per Patriarchas, deinde per legem, poſtremo vero per multiformia Prophetarum prædixit oracula, hi enim omnes miſſi ſunt, prænunciare aduentum Saluatoris in carne, parateque Domino plebem perfectam. Vbi verò venit plenitudo temporis miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus, non ſolum autem eos, qui ſine iugo erant, vocauit, dicens eis: Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Expleta ergo diſpenſatione, pro qua carnemt aſſumpſerat, cum reuerteretur ad Patrem, à quo nunquam per diuinæ maieſtatis vnitatem receſſerat, non reliquit ſuos ſeruos orphanos, ſed conſolatione ſui Spiritus eos confirmauit atque ſolidauit, & iuſſit eos prædicare & teſtificari per omnes gentes pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum accipere per lauacrum regenerationis, & fidem Chriſti Domini, introitumque Regni cæleſtis, & gloriam permanſuram. Huius autem primi ſeminatores verbi fuerunt Apoſtoli, deinde eorum ſucceſſores, videlicet Sacerdotes Domini, quorum plurimi etiam vſque ad ſanguinem pro eodem verbo certauerunt, & mortem libenter pro Domino pertulerunt, vt vitæ æternæ participes fieri mererentur. Alii vero ieiuniis, vigiliis, & orationibus ſemetipſos in ara cordis, Domino hoſtiam viuam immolantes, & aliis verbum vitæ annuntiantes, talentum ſibi creditum cum lucro reportauerunt. Inter quos beatiſſimus Gebhardus velut ſplendidiſſimum ſydus, Alamannicis rutilabat in partibus, qui omni virtutum iubare ornatus, morum probitate & teſtimonio vitæ pollebat, adeo, vt Deus omnipotens per eius merita crebro faceret mirabilia, cuius nos omnia geſta non didicimus, ſed pauca ſeniorum relatione ad noſtras peruenerunt aures, quæ etiam prout poſſumns ad poſteros transmittere curamus, neminem ergo leuitas remordeat verborum, nulli incultus ſermo faſtidium iniiciat legendi, nec attendat auditor, quis, quomodo, ſed quid, vel de quo loquatur, nec hoc quenquam mouere debet, quod non viſa, ſed audita ſcribere præſumimus, cum etiam Lucas & Marcus Euangelium ſuum, & plerique ſanctorum Patrum conſcripſerint, quæ vtique non viſu, ſed ſolo auditu veraciter perceperunt. Quanquam & hi, quorum relatu nos hæc percepimus, tales ac tanti extiterint, vt ebrum verbis melius quam propriis poſſemus credere oculorum obtutibus, ſed in hoc anteriores videlicet non mediocriter culpandi ſunt, qui viderunt & interfuerunt his, quæ per illum Deus operatus eſt, quod hæc literis tradere ad laudem Chriſti minime curauere, ſed his intermiſſis, nos, Deo adiuuante, ad narrandi ordinem veniamus.

Matth. 11.

Ex quorum relatu author hanc vitam ſcripſerit.

§ Gebhardi parentes.

BEATVS Gebhardus nobiliſſima Alamannorum ſtirpe, patre videlicet Vzone vel Huozone nomine, Rhetianorum Comite extitit oriundus. Quem mater dum geſtaret in vtero, morte debitum exigente, languore correpta eſt, in extremis vero poſita ſuis indicauit hominibus, viuum ſcilicet in vtero geſtare infantem, rogatque, vt anima exhalata ventrem ſibi incidant, infantulum tollant, calido aruinæ globo inuoluant, Deique prouidentiæ cautiſſime cuſtodiant. Quæ omnia vt ipſa rogauerat completa ſunt. Hora autem adueniente, qua infans naſci debuiſſet, ſi materno vtero foueri licuiſſet, vocem emiſit infantulus, indeque cognitum eſt reuoluendum, lucique reddendum fore, ô mira omnipotentis Dei opera, qui, vt ait beatus Ioannes præcurſor Domini, potens de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ, pene ſine fotu muliebris vteri columnam ſuæ procreauit Eccleſiæ. Huic certe accommodari poteſt illud, quod Dominus ad Hieremiam Prophetam dixit: priusquam te formatem in vtero, noui te, & antequam exires de vulua, ſanctificaui te.

Lib. I.

Viuus ex vtero matris defunctæ exſcinditur

Matth. 3.

Ier. m. 1.

TVLERVNT ergo infantulum & nutriri commendauerunt, adultumque litteris tradiderunt. Tunc puer cœpit bonæ indolis eſſe, & ceu prudentiſſima apis per multigenos flores mella, ita ille per diuerſas ſacræ ſcripturæ paginas in alueario cordis dulciſonas congerebat ſententias quibus poſtmodum populorum dulcificaret fauces. II.

Iuuenis verſatur cum S. Conrado Conſtantienſi Epiſcopo

CVM autem puerilia tranſcendiſſet iura, & iuuenilem vitam attigiſſet, Dei cœpit frequentare contubernia & præcipue beati ac Deo digni Sacerdotis Conradi Conſtantienſis Epiſcopi, cuius etiam familiariſſimus pediſſequus extitit, vt videlicet in eius probitate diſceret, quicquid adhuc in eius moribus emendandum foret. Sciebat enim ſcriptum eſſe; [a] Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum peruerſo peruerſus eris, ideo & prauorum fugiebat conſortia dicens cum Propheta: [b] Oculi mei ad fideles terræ, vt ſedeam cum eis & ambulanti in via immaculata huic miniſtrabam. III.

a Pſalm 17. *b Pſalm.* 100.

S Conradus prædicit eum fore Epiſcopum.

VNDE & Spiritus ſanctus dignatus eſt ſuis de eo prænuntiare fidelibus, quod iugum portaturus Domini, & pater familias in domo Domini futurus eſſet. Denique cum beatæ memoriæ Conradus, cuius ſuperius mentionem fecimus, die quodam cum ſuis reſideret, & cauſa exiſtente domum ad horam fuiſſet egreſſus: vir Domini Gebehardus, iocandi gratia, vt fieri ſolet, venit & ſedit in loco, de quo Epiſcopus fuerat digreſſus. Ingrediens autem inopinate Epiſcopus, & videns Gebehardum ſuum occupantem locum, ſubridendo, vt fertur, ad eum locutus eſt. Eia, inquit, Gebeharde, quam cito meum anticipare voluiſti locum? ſed non ita erit, non enim tibi poſt me, ſed alteri debetur. Illo vero aſſumpto, te Dominus ſuarum ouium rectorem prædeſtinauit atque Paſtorem. Hanc autem Prophetiam veracem eſſe, rei exitus approbauit. IV.

§ Gebhardus fit Epiſcopus Conſtantienſis

NAM beatiſſimo Conrado ad Dominum translato Gaminolphus ei in Epiſcopatum ſucceſſit, qui plus minus quatuor præfuit annis, quo defuncto, Clerus, ſenatus, populusque Conſtantienſis Gebehardum ſibi Paſtorem vnanimiter delegerunt, ipſam vero electionem ſummo Paſtori acceptabilem atque ſuis ouibus Paſtorem hunc etiam ab ipſo Domino prædeſtinatum fuiſſe euidenti ſigno monſtratum eſt. V.

Imago Dei Genitricis apparet ei in ſomno.

ERAT namque in eadem Eccleſia imago ſanctæ Deigenetricis Mariæ, ligneæ inſculpta tabulæ, quæ beato viro in ſomnis viſa eſt virgam præbuiſſe Paſtoralem eique præcepiſſe, vt Dominicum gregem paſceret, eique paſcua vitæ monſtraret æternæ. VI.

* *omnium for. omni.*

OTTO etiam eiusdem nominis ſecundus Imperator, audiens obitum Conſtantienſis Epiſcopi conſenſumque populi in electione venerandi viri Gebehardi, gratulabundus ei baculum cum Pontificali annulo direxit, præcipiens vt cum * ouium ſubiectione Gebehardo omnes obedirent, eumque ſibi datum à Domino Pontificem gauderent; Erat enim idem vir Domino Imperatori familiariſſimus, eo quod Compater eius eſſet, ideoque gaudebat, VII.

debat, quod occasionem inuenisset ad hoc eum promouendi, quod iam dudum concupierat, & ad quod eum dignissimum omni vitæ sanctimonia decernebat.

VIII. CANONICA electione peracta, vnctusque vnguento sanctificationis, quod de capite descendit in barbam Aaron, cœpit vir Domini, boni Pastoris imitari exemplum, mercenarii deuitare perfidiam, talentum sibi creditum cum lucro reportare, omni mentis annisu satagere, omni virtuti operam dare, sicut decebat Domini dispensatorem: bonus, pius, pudicus, sobrius, castus, & vt breuiter dicam, omni bonitate conspicuus vniuerso morum decore ornatus. Ibat enim de virtute in virtutem vt videret Domini decorem in Sion. Omni custodia seruabat cor suum, illud attendens quod Dominus in Euangelio ait: Beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt: omnibus omnia factus est, vt omnes saluos faceret, omnia autem faciebat propter Deum, vt hæres eius fieret, cohæres autem Christi. *Psalm. 132. Psal. 83. Prouer. 4. Matth. 5.*

IX. SED quia de nobilissimis & ditissimis fuerat parentibus, qui sibi fratribusque suis multitudinem copiosam prædiorum reliquerant, (sicut est humana auaritia, quæ diuitiis non impletur) fratres eius sibi vendicabant vniuersa, nec fratri quicquam dederant de sibi relicta substantia, vir autem Dei non cupiditate prædiorum, sed Dei, cui ea tradere cupiebat, amore succensus, suam partem possessionum à fratribus sibi dari postulabat: Illis autem negantibus, vi extorsit ab eis, vt omnia æqua lance diuiderent, nec quicquam eorum, quod suæ contigerat sorti, permisit habere. Hæc vero non malitia sed diuino zelo, animo inardescente peragebat, ne forte fratres periculum suæ incurrerent animæ, si aliquid sibi iniuste vsurpatum possiderent. B Gebhardus cogit fratres ad diuisionem hæreditatis.

X. PERACTA autem hac hæreditaria diuisione, vir Domini Gebehardus, animo reuoluens illam sententiam, qua Saluator in Euangelio ait: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo: Et, Nisi quis renuntiauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus; Suis ex prædiis Monasterium sancti Gregorii Papæ in ripa Rheni fluminis iuxta Constantiam ciuitatem construxit, deputatis illic duodenis fratribus, qui die noctuque diuinis ibidem insisterent officiis, quibus sufficienter victum vestitumque suis ex facultatibus ministrari constituit: de terrena ergo substantia sibi nihil reseruauit, sed cuncta Christi pauperibus fideliter erogauit, sicut scriptum est: Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in æternum, thesaurizare sibi noluit in terra, vbi nesciret, cui congregaret, sed thesaurizabat sibi thesauros in cœlo, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur, vbi fures non effodiunt, nec furantur. *Matth. 19. Luc. 14.* Ex sua quota Monasterium Petershusen ædificat. *Psalm. 111. Matth. 6.*

XI. ANNO autem Dominicæ incarnationis nongentesimo octogesimo tertio, Episcopatus autem sui quarto, vndecimo vero imperii Ottonis secundi hanc eandem manufactam domum ex materialibus lapidibus Domino construere cœpit, ipse viuus lapis ponendus in non manufacta domo æterna in cœlestibus dicens cum Apostolo: Non enim habemus hic manentem ciuitatem sed futuram inquirimus; Thesaurizabat sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehenderet veram vitam, quæ est in Christo Iesu. *ad Heb. 13.*

XII. CVM autem, Deo prosperante, iecisset fundamenta Ecclesiæ, toto nisu cœpto operi cœpit cottidie insistere, & Deo incrementum dante, ventum est ad hoc, vt parietibus in altum excrescentibus, necessario etiam lignorum instrumenta subrigerentur, per quæ onera portantes ascenderent & descenderent, super quæ etiam opera facientes constare possent. Et ecce quadam die subito ex improuiso accidit, quod omnes assistentes valde contristauit. Nam cum omnes certatim operi instarent contigit vt fractis sustentaculis, in quibus stabant, operarii cæderent in terram, ita vt opifex, qui præerat operi, toto conquassato corpore, quasi exanimis inueniretur. Cumque ex eo quod acciderat, magna afficerentur tristitia, vir Domini Gebehardus confisus in eo qui dixit: Quæcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis; Iussit eum leuari, & in oratorium in sancti Michaelis, quod ibi erat, deportare, & eiectis omnibus, ipse clausit ostium seseque in orationem dedit. Quo orante elisus sanus surrexit, eumque ad opus redire iussit, atque ait: Vere nullus deinceps ex hoc cadendo suæ periculum patietur animæ: Iussitque omnes parietes certo tramite sursum sine vestibulis sicut hactenus cernuntur construi, ita vt laquearia eiusdem templi in modum crucis suspensa esse videantur. Quæ laquearia deauratis baculis in modum stellati cæli vndique decorauit: muros vero per circuitum varia pictura perornauit, non tali, qualem Propheta Ezechiel perfosso pariete conspexit, sed tali, quæ opera Saluatoris, quæ vel in veteri vel in nouo Testamento operatus est, ad ædificationem intuentium repræsentaret. *Ioann. 14.* Architectũ casu grauiter elisum sanat. *Cap. 8.*

XIII. SITVS autem eiusdem templi ad Occidentalem plagam versus est, secundum formam basilicæ principis Apostolorum Romæ constructam formatum est, propter quod eundem locum Petri domum appellauit: per circuitum vero congrua Monachis construxit habitacula; perfectisque omnibus decimo anno Ecclesiam in honore sancti Gregorii Papæ dedicauit, eamque multiplicibus & magnificis sanctorum reliquiis cumulauit, inter quas etiam brachium sancti Philippi Apostoli ab Ottone tertio Imperatore sibi cum aliis plurimis condonatum, summo studio ibidem collocauit. S. Philippi Apostoli brachium collocat in Petershausen.

XIV. CVMQVE summo studio sanctorum reliquias & cætera quæque ad diuinum cultum pertinentia vndique ex diuersis locis congregaret, eiusdem rei gratia etiam Romam properauit, vt & de Apostolorum liminibus, sanctorum exuuias, priuilegiumque libertatis perciperet, quod & magnificè impetrauit. Nam cum iam sæpe dictum locum principi Apostolorum proprietatis iure contradidisset, ab eius vicario Ioanne tale priuilegium accipere promeruit.

XV. IOANNES Episcopus, seruus seruorum Dei, in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Patris videlicet & Filii & Spiritus sancti. Notum esse volumus omnibus Christi fidelibus, qualiter Gebhardus secundus amabilis Episcopus sanctæ Constantiensis Ecclesiæ, dilectissimus confrater noster orationis causa Romam veniens ad limina Apostolorum Principum Petri & Pauli, & ante nostram præsentiam, retulitque nobis, quatenus ipse Dei nutu compulsus, Ecclesiam cœnobitarum construxisset, super ripam fluminis, quod dicitur Rhenus, ad honorem beati Gregorii Confessoris Christi, in quo loco regulam sancti Benedicti Abbatis, & Monachorum fratrum luculentissimè ordinaret: vbi deuotissimè de suis propriis prædiis, quæ à suis parentibus illi euenerunt, & partem de rebus S. suæ Ecclesiæ deuotissimè obtulit, ad sustentationem & stipẽdium illorum videlicet Monachorũ, qui in ipso sancto Monasterio sedulo Christi laudes persoluere, die noctuq; non cessant: de quibus nostræ humilitatis supplicans clementiã, vt prædictus locus ipse sub tuitione & defensione S. Petri nostra nostrorumq; successorũ Ponti-

Pontificum in perpetuum maneat: Ita tamen vt nullus Rex aut Dux neque Marchio, nec etiam Epiſcopus, qui per tempora in ipſo Epiſcopio fuerit, aut vlla perſona audeant de omnibus, quæ ibidem ab ipſo iam dicto Gebehardo Epiſcopo conceſſa ſunt, alienare, aut quoquo modo de ipſo ſancto Monaſterio extrahere, ſed tuta & ſtabilita atque firma vſque in futura tempora concedimus permanenda, ſed & hoc Apoſtolica præceptione, rogante ſupradicto confratre noſtro, interdicimus, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ne aliquis eidem Monaſterio præficiatur, niſi quem communi conſenſu fratres ibidem Chriſto ſedulo ſeruientes elegerint, electumque Epiſcopus benedictionis titulo confirmare procuret. Et hoc ipſum de aduocati electione decerni placuit, ſi verò, quod abſit, aliquando contigerit, vt Epiſcopus eiuſdem ſanctæ Eccleſiæ hæreticus vel ſchiſmaticus exiſtat, fratres ſupra dicti Monaſterii ex auctoritate Sedis Apoſtolicæ habeant poteſtatem Eccleſiaſticos ordines requirendi, vbicunque Catholicum nouerint eſſe Epiſcopum, nec ille iniquus, de hoc aliquam eis iniuriam inferre præſumat: nam ſi quis aliquis homo, cuiuſcunque ſit ordinis vel poteſtatis, quod non credimus, in aliquo diſrumpere tentauerit ea, quæ ab ipſo iam dicto confratre noſtro in prædicto Monaſterio conceſſa ſunt, & à iure & ditione ipſius Monaſterii auferre voluerit, niſi reſipiſcat, excommunicatus à corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti conſiſtat, & anathematizatus à ſanctis Patribus omnibus & à nobis, nec in exitu vitæ communicet, ſed etiam mortuo nomen eius inter Miſſarum ſolennia nullo modo recitetur. Qui verò pio intuitu cuſtos & procurator huius noſtri præcepti extiterit, benedictionis gratiam, vitamque ab ipſo Domino Deo & Saluatore Ieſu Chriſto mereatur, in ſæcula ſæculorum, Amen. Scriptum per manus Iohannis Notarii & Regionarii & Scrinarii ſacri Lateranenſis Palatii in menſe Aprili & Indictione ſecunda, datum verò ſeptimo Kalendas Maias, per manus Gregorii Epiſcopi ſacræ Portuenſis Eccleſiæ, & Bibliothecarii Sedis Apoſtolicæ, Anno Pontificatus Domini noſtri Ioannis ſanctiſſimi Papæ quarto.

S. Gregorii Magni caput acquirit.

XVI. Inter cæteras verò, quas idem Pontifex, beato viro ſanctorum dederat reliquias, Caput quoque ſanctiſſimi Papæ ſibi condonauit Gregorii: ſed hoc paucis & ſibi familiariſſimis cognoſcentibus, vir autem Dei tanto munere accepto, maximo delibutus gaudio, feſtinus vrbem egreditur, verens hoc, quod etiam contigiſſet, niſi diuina miniſtratione profectus fuiſſet. Romani enim cognoſcentes ſe tanto pignore priuatos, ſe quaſi orbatos, gementes ciuitatem egreſſi, virum Dei vnanimiter proſequuntur.

XVII. Quod ille ſentiens fugam iniuit, fugiendoque Placentiæ ad Padum fluuium vſque peruenit, quem in immenſum excreuiſſe inuenit, nauemque altera in parte fluminis conſiſtere doluit; cumque nullum adeſſe conſpiceret, qui nauim aduehere potuiſſet, iamiamque inſequentes ſe aduenire formidaret, quod tunc ſolum ſubſidii nouerat, ad arma orationum confugit, ſeſeque in ripa fluminis Deo ſupplicem dedit, quem mox ſe inuocantem Chriſtus in tribulatione dilatauit: quia oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum, & adhuc eo clamante dixit: Ecce adſum: illo namque orante & omnipotentis Dei miſericordiam implorante, vt ſi voluntatis ipſius eſſet, quatenus iſtæ ſanctorum exuuiæ ad locum deſtinatum peruenirent, ſibi in hoc neceſſitatis articulo ſubueniret. Mirum dictu Padus ſe ſubmiſit, & per medium ſuimet ſanctiſſimo viro modum optimum patefecit, & ſicut de Iſraelitico populo Pſalmiſta canit, Mare vidit & fugit, Iordanus conuerſus eſt retrorſum: & iterum, Deduxiſti ſicut oues populum tuum in manu Moyſi & Aaron, ità & nos de iſto proclamare poſſumus: quia Padus illum vidit & fugit, & de curſu ſuo conuerſus eſt retrorſum, & fideles ſuos deduxit Dominus per aquas multas, in manu ſerui ſui Gebhardi; Ipſe autem vir Dei, ſtatim vt ſibi viam à Domino proſpexit patefactam, cum ſuis omnibus ingreſſus omni cum alacritate pertranſiuit. Vnus autem nequam ex obſequio ipſius ſancti, poſtremus pertranſeuntium factus, cunctis aliis egreſſis, in alueo fluminis ſolus inuentus, concurrentibusque aquis præuentus, atque ſuffocatus eſt, ſecundum illud quod ſcriptum eſt, Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet qui eum adiuuet, vt ſurgat. Quod cum viro Dei nuntiatum fuiſſet, ait: Ex hoc nolite contriſtari, naulum enim hoc in loco dare debueramus, pro quo iſtum à Domino ſublatum credamus, & cum lætitia Chriſto gratias agentes iter noſtrum peragamus. Illi vero, qui virum Dei illò perſequuti fuerant, videntes quæ facta ſunt, ad propria reuertuntur: quis verò hæc audiens non obſtupeſcat, quiſue obſtupeſcens credat de ſterili Alemannorum terra, tantum emicuiſſe virum, per quem Deus his temporibus antiqua renouare dignatus eſt mirabilia. Sicut enim Moyſes cum Iſraelitico populo, per mare rubrum, & Ioſue, Helias, & Heliſeus, per Iordanica fluenta ſicco pertranſierunt veſtigio: Ita iſte Domini dilectus præpetes fluctus Padi alueo fidei concludens per ſemitam, humanis pedibus hactenus inconceſſam, ſecuris greſſibus commeauit.

Pſal. 33. *Pſalm.* 113. *Pſalm.* 76. Padum fluuium ſiccis pedibus pertranſit. *Eccleſ.* 4.

XVIII. Domvm autem cum peruenisſet, collocatis cum omni diligentia reliquiis ordinatiſque duodenis, vt ſupra dictum eſt, ad locum fratribus, Periggerum tertium decimum vicem Chriſti inter eos agere conſtituit.

XIX. Post hæc, conuocatis ſeruis ſuis, elegit ex eis optimos quoſque, & conſtituit ex eis cocos & piſtores, caupones & fullones, ſutores & hortulanos, carpentarios & ſingularum artium magiſtros, & conſtituit eis, vt eo die, quo fratribus deſeruirent, de cibo & pane fratrum cibarentur, quia dignus eſt operarius cibo ſuo. Vt autem bono animo ſuis miniſtrarent dominis, huiuſmodi donario ipſos cumulauit: ſcilicet, vt cum quis præſentium, vel eorum ſucceſſorum, qui de progenie illorum eſſet, moreretur, *exuuiæ de eis non ſumerentur, ſed hæredes relictam hæreditatem indiuiſam poſſiderent: ſi vero de alia progenie aliquis ſucceſſiſſet, ab hoc donatiuo alienus extitiſſet.

*Exuuiæ exin inde non ſumerentur

XX. Conſtitvit etiam alios clientes, qui equitando deſeruirent, ſcilicet vt ſemper parati eſſent ad equitandum, quocunque neceſſitas exegiſſet, & ad commodandum fratribus caballos ſuos quocunque popoſciſſent. Hæc autem vir Domini, quaſi pennatum animal plenum oculis antè & retrò parauit, vt videlicet fratres ibidem Chriſto famulantes, ſpiritalibus, atque carnalibus neceſſariis ſufficienter inſtructi, expediti contemplatiuæ cum Maria ad pedes Domini vacarent vitæ. Nec eos ſollicitudo Marthæ in actiua aliquoties perturbaret, & eſſet ſicut ſcriptum eſt, Nihil deeſt timentibus eum, ſciebat enim ſcriptum: Propter inopiam deliquerunt multi, & ideo prouidebat illis interius exteriuſque quæque erant neceſſaria, ne inopia vrgente cum periculo animæ ſubſidium quærerent huius vitæ, & ipſe pro hoc non beneficium, ſed à diſtricto iudice Deo gehennæ tuliſſet ſupplicium.

Ezech. 10. *Pſalm.* 22. *Eccleſ.* 27.

XXI. Cvm ergo quodam die in ſæpè dicto deambularet loco, obuium habuit quendam claudum eiuſdem loci incolam, qui curuatis ad terram genibus & ſcabellulis, quæ manibus geſtabat, caput à terra ſuſtentabat, in modumq; quadrupedis omni corpore curuus deambulabat. Is a peritiſſimus erat in omni ſculptura lignorum, ſicuti etiam in eiuſdem Baſilicæ valuis melius addiſci poterit. Hunc ergò cum venerabilis vidiſſet Pontifex, ait ad eũ, homo cur manibus genibusq; tellurẽ premis, nec rectis graderis plantis? ſcitis ait, ſcitis dudũ Domine, ꝙ Dei debilitatus iudicio erectus quoquã greſſum mouere nequeo. At ille, baculũ, quẽ manu geſtabat, claudo porrexit: ſume, inquit, & in hoc te ſuſtenta,

te sustenta, rectoque cursu deinceps ambula: ille autem sumens baculum super eo se erexit, nouisque gaudendo Dominumque laudando gressibus currere cœpit, ô virum ineffabilem & principibus Apostolorum, Petro videlicet atque Paulo, comparandum, quorum vnus claudum ad Speciosam portam templi iacentem & mendicantem erexit, alter verò dormitantem Eutychum & de tertio cœnaculo in inferiora cadentem viuum reddidit atque saluum. Sic iste Domini dilectus claudum non iacentem, sed manibus genibusque reptantem propriis gradi fecit plantis, hominemque de altitudine murorum cadentem viuum reddidit & incolumem, qua in re considerandum est, quam sanctus quantique apud Deum meriti fuerit, per quem Christus non minora, quam etiam per suos Apostolos monstrare dignatus est. In modernis enim adhuc temporibus refrigescente etiam charitate multorum, in suo fideli, veritas complere dignata est, quod suis promisit discipulis dicens: Si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis.

Claudum sanat. *Act. 3.* *Act. 20.* *Ioann. 16.*

XXII. CVM autem bonorum remunerator operum, famulum suum de turbulento huius mundi salo ad portum perpetuæ quietis educere decreuisset, molestia corporali pulsatus, dormitans non est inuentus, sed succensa lampade venienti Domino atque pulsanti obuians ouando ei aperuit, dicens cum Apostolo: Cupio dissolui, & esse cum Christo; cumque languor corporis ingraueseeret, & se de hoc sæculo citius migraturum præsensisset, rogauit, se in templo, quod ipse fabricârat sepeliri, nam tunc temporis in Constantiensi morabatur ciuitate, in qua etiam hæc eadem eum infirmitas occupauerat. Languore autem ad vitalia veniente sexto decimo Episcopatus sui anno, sexto Calendas Septembris viam vniuersæ carnis ingressus est. Angelicisque, vt verè credendum est, manibus euectus, talentum sibi creditum Domino duplicatum repræsentauit, & ab ipso auctore audire promeruit: Euge serue bone & fidelis, quia in modico fidelis fuisti: super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui: Cum ergo lotus, ac sacerdotalibus, vt moris est, vestibus indutus, & feretro impositus ad Ecclesiam fuisset deportatus, dissensio exorta est vtrum in ipsa Ecclesia, sponsa videlicet sua, an vt ipse rogauerat, in ea, quæ ab ipso constructa fuerat, debuisset tumulari, illis verò ita inter se altercantibus, aliis quidem eius petitionem implere cupientibus, aliis verò tanti pastoris exuuiis carere dolentibus: tandem maior minorem vicit partem, quæ se sui patris reliquiis exorbitare nolle clamabat, & decreuerunt eum in eodem loco sepeliri.

ad Phil. 1. Moritur. *Luc. 19.*

XXIII. ACCEDENTES autem hi, qui ad portandum feretrum deputati fuerant, loculum leuare atque ad præparatum sepulchrum deferre conabantur, cumque brachia tenderent ad feretrum, cœperunt toto corpore tremedere ipsum depressum est feretrum, vt humanis viribus moueri nequiuisset. Tunc omnes qui aderant, hoc miraculo perterriti, cœperunt dicere, illum sepulchri locum à Deo sibi prædestinatum non fuisse, tandemque diuino correcti iudicio, decreuerunt, eum, vbi ipse rogauerat, sepeliendum fore. Portitores autem iterum accedentes cum omni velocitate loculum leuauerunt, atque omnis illi pristina grauitudo ita ex toto immutata est, vt penè nil ponderis se portare præsensissent. Cum autem ianuam eiusdem egrederentur Ecclesiæ, aliud non minus miraculum diuina monstrare dignata est misericordia. Nam illis, vt dictum est, Ecclesiæ limen egredientibus columba, cunctis cernentibus aduolauit, & supra iam sæpè dictum beati viri, nullo ambigente consedit feretrum, indeque non recessit, donec transnauigato flumine, Ecclesiam sancti Gregorii ingressi fuissent. Quam mox, vt intrauerunt, columba, quæ videbatur, disparuit, eamque nullus deinceps videre præualuit, tantique odoris fragrantia eos illic excepit, vt omnes se quasi renouatos crederent, nullusque se vnquam aliquid, quod tanti esset odoris, præsensisse memorârit. Quæ etiam fragrantia, tandiu supersanctum corpus permansit, quousque eum maximo in honore in Meridiana parte eiusdem templi sepulturæ tradidissent: quia enim columbinæ fuerat simplicitatis, rectè in eius funere columba apparuit, per quam mentis illius sinceritas vitæque monstraretur innocentia, rectè in exequiis pii Pastoris noua odoris fragrantia bonarum refectæ sunt nares ouium, quæ videlicet prius in anima eius prædicatione semper reficiebantur simul & oratione. Vtrum autem in ipsa columba sancta eius anima, sicuti & de aliis sanctis legitur, quorum animæ sæpius in columbæ specie, cælum visæ sunt penetrare: an quis alius apparuerit Spiritus, nobis quidem incognitum, Deo autem cui omnia nuda & aperta sunt, est cognitum: quiet iam hoc ipso miraculo suum in cælis dignatus est famulum hominibus monstrare clarificatum. Igitur beat Pontificis anima cælo recepta, carne verò terræ honorificè commendata, tale Epitaphium eius tumbæ aureis subscripserunt characteribus.

Non possunt feretrum mouere.

Columba supra feretrum apparet.

Debita pars terræ fallentia tempora sperne.
Et memorare viæ quam testatur cinis iste.
Gentis honor nostræ iacet hic, gentis dolor atque.
Præfuit huic vrbi, cuncto sed profuit orbi.
Hancque Deo sedem Templi fundauit & ædem.
Parti terrenæ Deus ignoscens miserere.
Redde vicem iuste, quia te dilexerat iste.

Epitaphiũ S. Gebhardi.

POST hæc quadam nocte eiusdem Monasterii Abbas Periggerus nomine, cuius superius mentionem fecimus, Oratorium, causa orandi ingressus est, cumque attentius in ipso noctis silentio orationi incumberet, el beatus apparuit Gebehardus, & hilari vultu ad eum loquutus est: scias pro certo me apud omnipotentem impetrauisse Deum, vt nullus fratrum modò in hoc Monasterio Christo deseruientium à morte lædatur secunda, sed omnes mortem subeuntes temporalem vitam cum Christo possidebunt sempiternam, hoc dicto, ab oculis eius euanuit, nec eum vlterius cernere quiuit. Ipse enim beatus iam de hoc sæculo victoriam nactus, suorum adhuc in mundo laborantium ærumnis non est oblitus, sed vt quidam ait:

Apparet Periggero.

Verus amor Christi vera est custodia legis.

Et mandata Dei complet amans homines, prioris recordatus amoris, sibi famulantibus & adhuc in via laborantibus, apud Deum est auxiliatus, eosque de prosperitate consummandi itineris est consolatus; vt videlicet eò ardentiores viam rectitudinis properatent, quò se ad patriam peruenturos minus dubitatent. Quapropter & nos assiduè eius implorare condecet auxilium, vt eius meritis adiuti de periculis huius euadamus exilii & patriam mereamur Paradisi. Erat etiam idem venerabilis Heros capite caluus omnino, sermonem autem suum hoc iuramento solebat firmare, quasi diceret: per meum caput non natum: quia videlicet non natus, sed de vtero matris excisus calido aruinæ globo est inuolutus, propter quod & dicebant, eum latum habere caluitium. Sedit autem in Episcopatu annis sedecim: sexto decimo defunctus est, die sexto Calendarium Septembrium; Anno ab Incarnatione Domini nongentesimo nonagesimo sexto; tertio decimo vero anno Ottonis

Ottonis Auguſti eiuſdem nominis tertij, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui vna cum Patre & Spiritu ſancto vnus eſt honor & gloria per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.

IGITVR poſtquam redemptor humani generis famulum ſuum Gebhardum de voragine huius ſæculi ad ſuper- Lib. II Præfa- tio.
nam patriam tranſduxit, referuntur multæ virtutes, quas per eum nobis Dominus oſtendere dignatus eſt, dum ſancta eius anima abſoluebatur à vinculis carnis, & rediit ad Dominum, qui dedit illam; & quantam potentiam eius miſericordia cunctis auxilium & gratiam ad eius tumbam deuote precantibus, Dominus fecerit, non eſt noſtræ ſcientiæ, vt dignum eſt, vobis intimare: quædam tamen ad notitiam poſterorum, prout Dominus donare dignatus fuerit, litteris commendare; quædam vero ſilentio præterire curamus; ne tædioſo lectori faſtidium incutiamus, & tantum ſtudioſo ſatisfacere valeamus. Nomina vero eorum à quibus nobis tradita ſunt, ſupprimimus, ſicut fecimus, ne ipſa barbaries vocabulorum offendat, & Latinus ſermo ſuum decorem non amittat. Vir itaque Angelicæ in carne vitæ, Deo deuotione contriti cordis militauit, dum vixit, & penitus ſe in hac carne crucifixit, ideo & Dominus, quia ſocius fuit paſſionum, conſortem fecit eum & conſolationum, non tantum in ſupernis ſedibus, remunerando; verum etiam in terris coram humanis obtutibus, ſignis & virtutibus illuſtrando, ſicut in ſequentibus luce clarius patebit relationibus.

I.

Nebula ſupra tumbã eius appãret.

FRATER quidam iam ſæpe dicti Monaſterij ad tumbam ſancti viri Gebhardi ſe orationi accommodauit, dumque ſe attentius Deo precibus commendaret, vidit nebulam totum ſepulchri ambitum contegentem. & ſuauiſſimum odorem ex ipſa nebula naribus præſenſit redolentem: quæ aliquantiſper morata, ob oculis cernentis atque ſtupentis paulatim ſubtracta eſt, qua in re conſiderandum quanta claritate quantoque odore ſancta eius anima in ſuperna ciuitate perfruatur, cuius etiam corporea putredo in terris tanta odoris fragrantia illuſtrata eſt. Quia enim de illis fuerat, quos Eſaias Propheta præuidens admiratur dicens: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant? Recte ab odorifera nube eius viſitatum eſt mauſoleum, cuius conuerſatio ſemper in cœlis fuerat, & qui die noctuque ſuas ad cœlum cum odoramentis bonorum operum direxerat orationes, quaſi incenſum ſacrificii veſpertini; & vt per hæc apertius monſtraretur æternæ lucis hunc inhabitare valde glorioſam manſionem. Sic enim iſtis etiam temporibus, rudibus fratribus eius merita ignorantibus, eiusque ſanctitati detrahentibus, cuidam eorum in viſione apparuit in lucidiſſima ſedens manſione, Sacerdotalibus indutus veſtimentis, mitra capiti ſuperpoſita cum ineffabili claritate excelſo ſedens in throno; dicens ad eum: ecce frater oculis approbare poteris tuis, quod conſpectui omnipotentis Dei non ita deſpicabilis aſſiſto, quomodo quorundam fratrum tuorum exiſtimationi appareo. In omnibus enim vtilitati ſuorum conſulens, ne forte ſibi detrahendo peccarent, ſuam, Deo opitulante, dignatus eſt eis præmonſtrare claritatem, vt videlicet ſcirent, quanto honore dignus, qualive reuerentia ab hominibus in terris eſſet excolendus: Sed quia frater ille cui viſus eſt præ humilitate ipſam viſionem pene nulli innoteſcere voluerat hominum, diuina elementia aliud apud ſepulchrum illius cunctis aſtantibus atque cernentibus in dæmoniaco homine oſtendere dignata eſt miraculum; ſicut poſtea plenius ſcriptum inuenitur. Ex quo omnes correcti ſanctum Dei digna deinceps cum veneratione excoluerunt, eique ſe ſuis in orationibus ſtudioſiſſime commendauerunt.

Iſaiæ 60.

Apparet cui dam ex fratribus glorioſus.

II.

Pſalm. 49. Cæcus illuminatur.

ALIO quoque tempore cæcus quidam de pago Turgau aduenit, & apud ſepulchrum ſancti Confeſſoris ad orationem conſtitit. Quem Deus ſecundum quod per Prophetam ſuum pollicitus eſt dicens: Inuoca me in die tribulationis & eruam te, & honorificabis me; ſua miſeratione ſe inuocantem reſpexit, eumque per merita ſui famuli Gebehardi de tenebris cæcitatis erutum lumen ſolis videre donauit. Ille autem admirans quis eſſet, quis fuerit, orbes oculorum circumducere cœpit, explorare cupiens vbi eſſet, vel qualiter circa ſe actum fuiſſet. Tandem ſe ſoli redditum recognoſcens, magno cum clamore Chriſto eiusque Confeſſori gratias egit; cunctisque ſe oculorum officia recepiſſe ingenti cum gaudio intimauit. At hi, qui eum cæcum aduenisse viderant, videntem tardius credere poterant: ſed poſtquam veritatem experti ſunt maximo cum tripudio miſericordi Deo gratias retulerunt, qui in ſuis ſanctis ſemper eſt mirabilis, & quoniam in ſæculum miſericordia eius, ſuper omnes qui ex toto corde quærunt illum.

III.

Energumeni multi liberantur. * *fort. non*

PRÆTEREA dæmoniaci multi per eum ſunt liberati, quorum quidam dum ad ſpelæum ducerentur, dixerunt, ſe ibidem * eſſe exituros, ſed apud ſanctum Conradum ſe eiiciendos eſſe proclamabant. Cumque illò adducti fuiſſent, ſimilia fatebantur & reducendi plerumque in medio fluminis liberabantur, vt per hæc manifeſte daretur intelligi vtrorumque interuentu eos à calumniatore eſſe liberatos.

IV.

1. Cor. 10. Paralyticus à dæmone vexatus ſanatur.

QVIDAM autem colonus eiusdem loci paralyſi diſſolutus, per multa tempora lecto decubabat languidus, qui die quadam ſolus cum ſola coniuge domi remanens, ſubito arreptus à dæmonio de lecto proſiliuit, fuſtem arripuit, mulierem petiit, fuſtemque ad percutiendum eam librauit. Illa autem exiliens in manſiunculam aufugit, magnisque clamoribus ciues aduenire fecit. Audientes enim clamorem mulieris accurrerunt, hominemque quem iam dudum Paralyticum nouerant, inſaniſſimum repererunt, quem vix maximo cum labore tenuerunt, nec vlla ratione eius rabiem domare potuerunt, donec multorum viribus hominum collectis, ſellæ illigatum ad Eccleſiam deportarunt, & tumbæ ſancti Confeſſoris ſuperpoſuerunt, qui ſtatim ſecundum illud Apoſtolicum: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſuper quam poteſtis portare; ſed faciet cum tentatione etiam prouentum, vt poſſitis ſuſtinere, meritis beati Pontificis Gebhardi liberatus, nec multo poſt etiam ex hac vita ſubtractus eſt.

V.

Mulier obſeſſa liberatur.

MVLIERCVLA de villa Schwindorf, dicta, de infeſtiſſimo dæmonio per multorum temporum curricula crudeliſſime vexata, per plurima ſanctorum loca eſt deducta, nec mundata. Tandem ad beatum Gebehardum amici eius illam ſe perducere velle dixerunt. Hoc audiens dæmon, contriſtatus eſt valde & dixit. Et quid prodeſt, ſi me ad illum perduxeritis virum, in quo nil ſanctitatis conſtat haberi? Ego enim nulla ratione per eum de hoc vaſe expelli potero. Nam in vita ſua ſimulator atque ſeductor extitit, & hic talis quomodo in me aliquam exercere poterit virtutem? hæc & his peiora illo memorante: Inuentori falſitatis nequaquam fidem accommodantes, inuadunt iter, quod ducit ad locum Petri domum dictum. Quod cum dæmon præſenſiſſet, cœpit perturbari & contriſtari, & diras voces ad cœlum dare, & multo plus ſolito hominem diſcerpere atque vexare. Ad locum autem cum peruenisſent, magno cum labore ad Eccleſiam pertracta eſt. Statim dæmon per os mulieris ſanctum Dei maledicere cœpit, vociferando ſæpius, quam replicando atque dicendo. Væ tibi male Gebharde, vt quid me incendis? Tunc ad ſepulchrum ducta, ibique miſerabiliter ab hoſte diſcerpta eſt, poſt paululum reducta eſt. Item poſt Miſſas, ſanctorum allatis reliquiis, multorum hominum viribus, aliis trahentibus, aliis vero compellentibus adducta magnis clamoribus vociferando, ſanctumque Dei per nomen maledicendo, & quod ſe incenderet importunis vocibus conquerendo, tandemque, quamuis laborioſe, tumbæ ſancti Confeſſoris ſuperpoſita, atque à Presbytero exorciſmus cunctis fratribus cum aliis multis aſtantibus ſuper eam recitatus eſt. Quæ ſtatim à maligno ſpiritu liberata conticuit, nec vltra vocem clamoris emiſit. Antiquo ergo hoſte

go hoste recedente, mulier cui paulo ante pene nemo appropinquare ausus fuit, iam quasi exanimis iacuit, nec vllum corporis membrum mouere quiuit. Tandem resumptis viribus surrexit, discoopertumque pectus velauit, & lachrymabiliter Deum ac Saluatorem eiusque Confessorem Gebehardum, quantis potuit verbis, magnificauit. Quanta illic gaudia lachrymarum plena, quis memorare quisve effari poterit? Ibi enim resonabant voces diuersæ, Monachorum, populorum, diuersi sexus & ætatis. Cum sono campanarum, omnes hymnum Deo concrepantes, qui per suum seruum factura mannum suarum de manu superbi calumniatoris eripuit, & vas sacro fonte baptismatis ablutum ab immundissimo autem innasore coinquinatum, emundauit, ad laudem & gloriam nominis sui sancti; & Confessoris atque Pontificis sui Gebehardi, deinde vero cum vexillo sanctæ Crucis & populorum fauore transmissa venit Constantiam, vt mater Ecclesia mortuæ filiæ & resuscitatæ congauderet, congaudensque spirituale conuiuium præpararet, ad quod amicos atque vicinos conuocaret, dicens eis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quæ perierat, & iterum; Epulari & gaudere oportet, quia hæc filia mea mortua fuerat & reuixit, perierat, & inuenta est; nocte autem subsecuta malignus iterum aduenit habitator, & mulierem iam pridie dimissam suscitauit, eiusque auribus talia infudit venena dicens: O dilectum vas, quare tam nequiter contra me feci sti, quod me tui antiquum inhabitatorem respuisti, & fidelitatem mecum iam dudum conseruatam abnegasti propter seductorem illum Gebehardum, qui me expulit à te? Nam hunc ipsum scias tibi nullo modo profuturum fore. Sed redi quæso, redi ad me, non enim dignum est, vt alterum pro me tuum in vas recipias, sed rogo mihi non deneges iam tamdiu multum amabilem mei tecum cohabitationem. His & huiusce modi sermonibus antiquo serpente auribus mulieris insibilante, illa religiosas fœminas, inter quas illa nocte manebat, excitauit, eisque quas pateretur ab aduersario molestias aperuit, & vt Domino pro se supplicarent postulauit. Quo facto, & die crastino imagine Crucifixi & Euangelio, quod beatus Ioannes de verbo, quod in principio erat apud Deum, conscripserat, donata atque cõsignata: omnis illa infestatio immundi spiritus ita ex toto discessit, vt vlterius nunquam eam molestauerit, sed sanissima cum omni gaudio ad propria commeauit, laudans & glorificans eum qui fecit misericordiam cum illa, cuius gloriosum nomen erit benedictum ex hoc nunc & vsque in sæculum, Amen. *Luc. 15.* *Ibid.*

VI. In eodem Monasterio erat quidam Monachus psalmodiæ nimium deditus, cui per somnum visum est, quasi coram tumba sanctissimi Confessoris Episcopi Gebhardi constitisset: cui sic stanti sanctus Pontifex, quasi de tumulo progrediens apparuit, & salutationis verba ad eum protulit, eique pauitanti sic ait. Noli timere frater. Ego enim sum Gebehardus ille, qui hanc ædem Christo, eiusque Confessori Gregorio fabricaui: vade ergo & dic fratribus meis, vt bono animo sint & voluntariè Christo sanctoque Papæ Gregorio in hoc meo Monasterio deseruiant, atque his addidit: sciatis pro certo quod omnes quicunque in hoc Monasterio voluntariè cum bono proposito deseruiens inuentus fuerit, in omni tentatione atque tribulatione me sanctumque Gregorium fortes auxiliatores apud Deum habebit, & in extremo iudicij examine ante thronum iusti Iudicis æterna vita coronandum ipsum perducturi sumus. His dictis ab oculis cernentis elapsus est. *S. Gebhardus apparet cuidam fratri.*

VII. Neque hoc prætereundum puto, quod quidam è custodibus eiusdem Ecclesiæ, dum lumen lucernæ ad sepulchrum eius ardens, ante lucem diei extinguere solitus esset, quadam nocte ei sanctus in somno apparuit Gebehardus, eique digito oculum tetigit. Quem statim morbus inuasit, & in breui luscum reddidit, & merito, vt qui sanctum Dei æterna luce in cœlis clarificatum in terris materiali lumine ex parte priuauit, ipse quoque lumine, quo semitam regeret, ex parte priuaretur. *Custodis lumen ad sepulchrũ eius negligẽtis pœna.*

VIII. Alius etiam in eodem iam sæpedicto cœnobio iuuenis fuit, cuius brachia, tibiasque tumor & scabies valde grauis inuaserat, nec vllis medicaminibus illi subueniri poterat: Cumque iam de humano desperaret auxilio, ad illius se contulit præsidium, qui dixit: Ego occidam, & viuere faciam, percutiam & ego sanabo: sed quia semet nequaquam idoneum conspexit ad eius adiutorium implorandum, fideiussorem quæsiuit, per cuius auxilium etiam, quod voluerat, impetrauit. Nam cum ad Missas quæ apud sepulchrum sanctissimi Pontificis celebrantur Gebehardi Subdiaconi sæpius fungeretur officio, deuoti cordis supplicatione flagitabat, vt quoniam humano sibi non potuisset subueniri medicamento, diuino per intercessionem ipsius sancti sanaretur iuuamento: ad hæc se in eadem congregatione, si sibi sanitas concederetur, voluntariè vsque ad finem vitæ suæ permansurum Deo & sanctis eis deuotissime spopondit. Quadam vero die post gemitus & suspiria orationum, caput super tumulum fessus reclinauit: Cumque surripiente somno obdormisset, vidit beatum Gebehardum quasi de crypta, quæ iuxta est, Pontificalibus amictum ornamentis procedentem, & ferula, quam manu gestabat, se tangentem, sibique audiuit dicentem: sanus sis in brachiis & tibiis; hæc dixit & expauit, & videns euigilauit, & illa hora leuius habere se sensit, iuxta illud, quod Psalmista de Domino loquitur dicens: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos. Ergo ex illa hora, sicut ipse postea referebat, brachia, cruraque ipsius sanitate temperari cœperunt, donec in breui ad instar pueri nuper nati omne corpus eius integerrimæ sanitati restitueretur. *Deut. 32.* *Fratet scabie infectus sanatur.* *Psalm. 144*

IX. Quia vero Regis secretum bonum scimus esse celatum, Dei autem mirabilia, quæ sunt nimis inenarrabilia, optimum esse palam narrare, Christicolisque studiosius prædicare, nos quoque nequaquam silebimus, quod diuina pietas nuper apud sepulchrum iam sæpe dicti Confessoris Christi operari dignata est: in Constantia namque ciuitate erat mulierc ula diuitiis valde paupercula, sed fide Christi, vt post patuit plena, habens paruulum filium ab ineunte ætate Paralyticum. Hic namque nunquam erectus sederat, nunquam pedibus ambulauerat, sed semper æger lateri incubabat, & iam fere per quinquennium matrem sic debilis vexabat, quem mater ipsa miserabilis secum detulit in vlnis, cum plebs vndique conflueret, vt festiuitatem concelebraret beati Papæ Gregorij in loco piissimi Præsulis Gebehardi. Ergo iam dicta matercula flebilis venit ad tumbam beati Antistitis, paruulum iuxta antrum sancti proiecit, & ipsa secus illum orans constitit: cum subito se puerulus erexit, & per semetipsum tunc primum assedit: quod cernens muliercula lætabunda nimis est facta, de sibi præstita omnipotentis gratia, festinaque accurrit, filium in brachia sustulit, ad altare sancti Gregorij ipsum deportauit, & lætissimis vocibus Domini misericordiam collaudauit, & sic ad propria gaudens repedauit. Ex hoc cœpit puer in dies viribus confortari, & post paucos dies, à matre duos baculos postulare: quos cum accepisset, se super hos vtraque manu sustentauit, & aliquantis diebus huc atque illuc per semetipsum in laribus deambulauit Post hæc calceamenta sibi comparari & ad Medicum iterum se reduci cœpit postulare. Mater vero libens nuntia peregit, quæ paruulus eius postulãs exegit. Porro calceamentis datis mulier filium tulit ad sanctum, perrexit, & coram lecto se in oratione prostrauit: tunc post paululum puer baculos proiecit, & per semetipsum firmis gressibus domum lætus cum matre remeauit. Ecce, Pater, vt potui, tua iussa libens peregi, nec manibus conscripsi, nisi quod auribus audiui, à viris veracissimis, probatis etiam senioribus, nec me culpare potest lector, quod mea conscientia veritatum sim in aliquo transgressor: si quid tamen mea imperitia culpatur, tua pater authoritate defendatur, erroremque benigne corrigat, si quis lector eum in hoc deprehendat. Ad extremum vero pie supplicamus Christo, vt intercedente beato Gebehardo veniam delictis tribuat, cælesteque Regnum nos intrare faciat, vbi ipse cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen. *Curat puerum paralyticum.*

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De S. Hermete martyre videat Lector 3 Maij. in Martyrio S. Alexandri Papæ, &c.

An. 390. *Poſſidonio.

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI PRÆSTANTISSIMI ECCLESIÆ DOCTORIS, EDITA A* POSSIDIO, PRIMVM EIVS diſcipulo, poſtea Epiſcopo Calamenſi.

INSPIRANTE rerum omnium factore & gubernatore Deo, mei memor propoſiti, quo per gratiam Saluatoris omnipotenti, ac diuinæ Trinitati per fidem ſeruire decreui, & antea in vita laicorum, & nunc in officio Epiſcoporum: ſtudens ex qualicunque accepto ingenio & ſermone ædificationi prodeſſe ſanctæ ac veræ Chriſti Domini catholicæ Eccleſiæ, de vita ac moribus prædeſtinati & ſuo tempore præſentati ſacerdotis optimi Auguſtini, quæ in eodem vidi, ab eodemque audiui, minime reticere debeo. Id enim etiam ante nos factitatum fuiſſe à religioſiſſimis ſanctæ matris Eccleſiæ Catholicæ viris, legimus & comperimus: qui diuino afflati ſpiritu, ſermone proprio atque ſtylo, & auribus & oculis ſcire volentium, dicendo & ſcribendo, ſimilia ſtudioſorum notitiæ intulerunt, quales quantique viri ſancti ex communi Domini gratia in rebus humanis & viuere, & vſque in finem obitus perſeuerare meruerunt. Idcirco ipſe quoque diſpenſatorum omnium minimus, fide non ficta, qua Domino dominantium omnibuſque bonis ſeruiendum & placendum eſt fidelibus, de prædicti venerabilis exortu viri & procurſu & vitæ fine, quæ per eum didici & expertus ſum, quam plurimis annis eius inhærens charitati, vt Dominus donauerit, explicandum ſuſcipio. Verum ſummam quæſo maieſtatem, quô munus huiuſmodi à me arreptum ita geram & peragam, vt nec patris luminum offendam veritatem, nec bonorum eccleſiæ filiorum vlla ex parte fraudare videar charitatem. Nec attingam ea omnia inſinuare, quæ idem beatiſſimus Auguſtinus in ſuis Confeſſionum libris de ſemetipſo, qualis ante perceptam gratiam fuerit, qualiſque iam ſumpta viueret, deſignauit. Hoc autem facere voluit, vt ait Apoſtolus: ne de ſe quiſquam hominum ſupra, quam ſe eſſe nouerat, aut iam de ſe auditum fuiſſet, crederet vel putaret, humilitatis ſanctæ more vtens, & iam nullum fallens: ſed laudem non ſuam, ſed ſui Domini, de propria liberatione ac munere quærens ex iis videlicet, quæ iam perceperat, & fraternas preces poſcens de iis, quæ accipere cupiebat. Sacramentum igitur Regis, vt Angelica authoritate prolatum eſt, bonum eſt abſcondere: opera autem Domini reuelare & confiteri, honorificum eſt.

Prol.

Iacob. 1.

2. Cor. 12.

Tob. 18.

AVG. 28. Patria & parentes S. Auguſtini. Natus eſt ann. 355.

IGITVR beatiſſimus Auguſtinus ex prouincia Aphricana ciuitate Thagaſtenſi, de numero curialium, parentibus honeſtis & Chriſtianis progenitus erat, alituſque ac nutritus eorum cura ac diligentia impenſiſque, ſæcularibus quoque literis eruditus apprime, omnibus videlicet diſciplinis imbutus, quas liberales vocant. Nam & Grammaticam prius in ſua ciuitate, & Rhetoricam in Aphricæ capite Carthagine poſtea docuit. Conſequenti etiam tempore trans mare in vrbe Roma, & apud Mediolanum, vbi tunc temporis Imperatoris Valentiniani minoris comitatus fuerat conſtitutus. In qua vrbe tunc Epiſcopatum adminiſtrabat, acceptiſſimus Deo, & in optimis viris præclariſſimus ſacerdos Ambroſius. Huius interea verbi Dei prædicatoris frequentiſſimis in eccleſia diſputationibus adſtans in populo, intendebat ſuſpenſus atque affixus. Verum aliquando Manichæorum apud Carthaginem adoleſcens fuerat errore ſeductus: & ideo cæteris ſuſpenſior aderat, ne quid vel pro ipſa, vel contra ipſam hæreſim diceretur. Sed præuenit Dei liberatoris clementia, ſui ſacerdotis Ambroſij cor pertractantis, vt contra illum errorem incidentes legis ſolu erentur quæſtiones, atque ita edoctus ſenſim atque paulatim, hæreſis illa miſeratione diuina eius ex animo pulſa eſt. Protinuſque in fide catholica confirmatus, proficiendi in religione eidem amoris ardor tantus innatus eſt, vt propinquantibus diebus ſanctis Paſchæ ſalutis aquam perciperet. Et factum eſt, diuina præſtante opitulatione, vt per illum talem ac tantum antiſtitem Ambroſium, & doctrinam ſalutarem Eccleſiæ catholicæ, & diuina perciperet ſacramenta.

I.

S. Ambroſij encomion.

Auguſtinus Manichæus

Baptizatur ab Ambroſio An. 388.

MOXQVE ex intimis cordis medullis ad Deum conuerſus, ſpem omnem, quam habebat in ſæculo, dereliquit, iam non vxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores ſæculi quærens: ſed ſoli Deo cum ſuis ſeruire ſtatuit, & in illo & ex illo puſillo grege eſſe ſtudens, quem Dominus alloquitur, dicens: Nolite timere puſillus grex: quoniam complacuit patri veſtro vobis dare regnum: Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam: Facite vobis ſaculos non veteraſcentes, theſauros non deficientes in cælis. Et illud quod iterum dicit Dominus, idem vir ſanctus facere cupiens: Si vis eſſe perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælis, & veni, ſequere me: Et ſic ſuper fidei fundamentum ædificare deſiderans, non ligna, fœnum, ſtipulam, ſed aurum, argentum & lapides precioſos. Et erat tunc annis maior triginta, ſola ſuperſtite matre, nomine Monica, ſibique adhærente, & de ſuſcepto eius propoſito ſeruiendi Dei amplius, quam de carnis nepotibus exultante. Nam eius pater Patritius dictus antea defunctus erat. Renunciauit etiam ſcholaſticis, quos Rhetoricen docebat, vt ſibi magiſtrum alium prouiderent, cô quod ſeruire Deo ipſe decreuiſſet.

II.

Mira conuerſio.

Luc. 12.

Matth. 19.

1. Cor. 3.

AC placuit ei, percepta baptiſmi gratia, cum aliis ciuibus & amicis ſuis, Deo pariter ſeruientibus ad Aphricam illi & propriam domum agroſque remeare. Ad quos veniens, & in quibus conſtitutus ferme triennio, & à ſe iam alienatis curis ſæcularibus, cum iis, qui eidem adhærebant, Deo viuebat: ieiuniis, orationibus, boniſque operibus vacans, atque in lege Domini meditans die ac nocte. Et de iis, quæ ſibi Deus cogitanti atque oranti intellecta reuelabat, & præſentes & abſentes ſermonibus ac libris docebat. Contigit forte eodem tempore, vt quidam ex iis, quos dicunt Agentes in rebus, apud Hipponem regium conſtitutus, bene Chriſtianus Deumque timens, comperta eius bona fama atque doctrina deſideraret atque optaret eum videre, promittens ſe poſſe mundi huius omnes contemnere cupiditates atque illecebras, ſi aliquando ex eius ore Dei verbum audire meruiſſet. Quod cum ad ſe fideli fuiſſet relatione delatum, liberare animam cupiens ab huius vitæ periculis, morteque æterna, ad memoratam vltro atque confeſtim venit ciuitatem, & hominem viſum allocutus frequentius atque exhortatus eſt, quantum Deus donabat, vt quod Deo vouerat, redderet. Hæc ſe ille facturum de die in diem pollicebatur, nec tamen in eius tunc hoc impleuit præſentia. Sed vacuum vtique & inane eſſe non potuit, quod per tale vas mundum, in honorem vile Domino, ad omne opus bonum paratum, in omni loco diuina gerebat prouidentia.

Proficiſcitur in patriâ vbi ieiuniis, orationib*, ac piis vacabat operib*.

Eius ſtudiũ in lucrãdis animis.

EODEM itaque tempore in eccleſia Hipponenſi catholica, Valerius ſanctus Epiſcopatum gerebat. Qui cum, III. flagitante eccleſiaſtica neceſſitate, de prouidendo, & ornando presbytero ciuitatis Dei plebem alloqueretur, & exhortaretur: iam ſcientes catholici ſancti Auguſtini propoſitum & doctrinam, manu iniecta, quemnam & idem in populo ſecurus & ignarus, quid futurum eſſet, auſtabat, tenuerunt. Solebat autem laicus, vt nobis dicebat, ab eis tenum

Valerius Epiſcopus Hipponen.

eccleſiis,

ecclesiis, quæ non haberent Episcopos, suam abstinere præsentiam. Eum ergo tenuerunt, & vt in talibus consuetum est, Episcopo ordinandum intulerunt, omnibus id vno consensu & desiderio fieri perficique petentibus, magnoque studio & clamore flagitantibus. vbertim eo flente: nonnullis quidem lachrymas eius, vt nobis retulit, tunc superbe interpretantibus. & tanquam eum consolantibus ac dicentibus, quia locus presbyteri, licet ipse maiore dignus esset, appropinquaret tamen Episcopatui tui. Cum ille homo Dei, vt nobis retulit, maiori consideratione intelligeret & gemeret, quam multa & quam magna suæ vitæ pericula de regimine & gubernatione ecclesiæ impendere ac iam hinc prouenire spectaret, atque ideo fleret, Eorum ergo, vt voluerunt, completum est desiderium. Ordinatur presbyter S. Augustinus An 391.

V. FACTVS ergo presbyter, monasterium intra ecclesiam mox instituit, & cum Dei seruis viuere cœpit secundum modum & regulam, sub sanctis Apostolis constitutam: Maxime, vt nemo quicquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia, & distribueretur vnicuique, prout cuique opus erat: quod iam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset. Sanctus vero Valerius ordinator eius, vt erat vir pius & Deum timens, exultabat & Deo gratias agebat, suas exauditas à Domino fuisse preces: quas se frequentissime fudisse narrabat; scilicet vt sibi diuinitus homo concederetur talis, qui posset verbo Dei doctrina salubri, Ecclesiam Dei ædificare: cui rei se homo natura Græcus minusque Latina lingua & literis instructus, minus vtilem peruidebat. Et eidem presbytero potestatem dedit coram se in ecclesia Euangelium prædicandi, ac frequentissime tractandi, contra vsum quidem & consuetudinem Africanarum ecclesiarum. Vnde etiam ei nonnulli Episcopi detrahebant. Sed ille vir venerabilis ac prouidus, in Orientalibus ecclesiis id ex more fieri sciens, vtilitati ecclesiæ consulens, obtrectatorum non curabat linguas, dummodo factitaretur à presbytero, quod à se Episcopo impleri minime posse cernebat. Vnde accensa & ardens, eleuata super candelabrum lucerna, omnibus qui in domo erant, lucebat. Et postea currente & volante huiusmodi fama, bono præcedente exemplo, accepta ab Episcopis potestate, presbyteri nonnulli coram Episcopis, populis tractare cœperunt verbum Dei. Matt. 5 Luc. 8. Constituit monasterium in quo secundum Regulã Apostolicam ab eo conscriptã monachos viuere voluit. Hoc monasterium in horto condidit sibi à Valerio donatum: factus vero Episcopus secundum condidit intra Ecclesiam, Vide Baron. an 391.

VI. SANE tunc in illa Hipponensi vrbe Manichæorum pestilentia quamplurimos ciues vel peregrinos infecerat & penetrauerat, seducente & decipiente eiusdem hæresis quodam presbytero, nomine Fortunato, ibidem conuersante atque manente. Interea Hipponenses ciues vel peregrini Christiani, tam catholici, quam etiam Donatistæ, adeunt Augustinum presbyterum, ac deposcunt, vt illum hominem Manichæorum presbyterum, quem doctum credebant, videret, & cum eodem de lege tractaret. Quod idem, vt scriptum est, paratus ad *responsionem omni poscenti se rationem de fide & spe, quæ in Deum est, potensque exhortari in doctrina sana, & contradicentes redarguere, minime renuit: sed vtrum etiam ille hoc fieri vellet, scisciatus est. At illi confestim ad ipsum Fortunatum id detulerunt, petentes & exhortantes ac flagitantes, quod id minime recusaret. Sane quoniam idem Fortunatus iam apud Carthaginem sanctum nouerat Augustinum, adhuc in eodem secum errore constitutum, cum eodem congredi pauitabat. Verumtamen suorum maxime instantia coactus ac verecundatus, promisit cominus se esse venturum, certamenque disputandi subiturum. Vnde condicto die & loco, conuenerunt in vnum, concurrentibus quamplurimis studiosis turbisque curiosis: & apertis notariorum tabulis, disputatio cœpta primo, & secundo finita est die. In qua ille Manichæus præceptor, vt gestorum continet fides, nec Catholicam assertionem potuit euacuare, nec Manichæorum sectam subnixa veritate valuit comprobare: sed deficiens responsione, vltima collaturum se cum suis maioribus ea, quæ refellere non potuit, prosecutus est, & si sibi forte de his satis minime fecissent, suæ animæ consulturum: atque ita ab omnibus apud quos magnus & doctus videbatur, nihil valuisse in suæ sectæ assertione iudicatus est. Qua ille confusione affectus, & sequenti tempore de Hipponensi ciuitate profectus, ad eandem amplius non remeauit. Ac sic per memoratum Dei hominem omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui absentes illa, quæ gesta sunt, cognouerant, error ille ablatus, catholica est intimata ac comperta syncera religio.* 1. Petr 3. Tit. 1. Fortunatus presbyter Manichæus Disputat cũ Fortunato Augustinus Ann. 392. Cõfusione affectus Fortunatus abit.

VII. ET docebat ac prædicabat ille priuatim & publice, in domo & in ecclesia salutis verbum cum omni fiducia aduersus Africanas hæreses, maximeque contra Donatistas, Manichæos & Pelagianos, libris confectis, ac repetitis sermonibus, ineffabiliter admirantibus Christianis & collætantibus, & hoc ipsum, vbi poterant, non tacentibus, sed diffamantibus. Sicque, adiuuante Domino, leuare in Africa Ecclesia Catholica exorsa est caput, quæ multo tempore illic conualescentibus hæreticis, præcipueque rebaptizante Donati parte maiorem multitudinem Africorum, seducta & oppressa iacebat. Libros vero eiusdem siue tractatus, mirabili Dei gratia procedentes ac profluentes, instructos omni rationis copia, atque authoritate sanctarum scripturarum, ipsi quoque hæretici concurrentes, cum Catholicis ingenti ardore audiebant: & quisquis, vt voluit & potuit, notarios adhibens, etiam ea, quæ dicebantur, excepta describebat. Et inde iam per totum Africæ corpus præclara doctrina, odorque suauissimus Christi, diffusus & manifestatus est, congaudente, hoc quoque compertо, Ecclesia Dei transmarina. Quoniam sicut dum patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: ita etiam cum glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Per idem tempus coram Episcopis, hoc illi iubentibus, qui plenarium totius Africæ concilium Hippone agebant, de fide & symbolo presbyter adhuc Augustinus disputauit. Hæreticos egregiè cõfutat Augustinus. 1. Cor. 12. Hipponẽse Concilium Ann 393.

VIII. ILLE vero beatus senex Valerius, cæteris hoc amplius exultans, & Deo gratias agens de concesso sibi speciali beneficio, metuere cœpit, vt est humanus animus, ne ab alia ecclesia sacerdos probatus ad Episcopatum quæreretur, & sibi auferretur. Nam & id prouenisset, nisi & hoc idem Episcopus cognito, ad locum secretum eum transire curâsset, occultatumque à quærentibus minime inueniri fecisset. Vnde amplius formidans idem venerabilis senex, & sciens se corpore & ætate infirmissimum, egit secretis literis apud Primatem Episcopum sedis Carthaginensis, allegans imbecillitatem corporis sui, ætatisque grauitatem, & obsecrans, vt Hipponensi Ecclesiæ ordinaretur Episcopus, qui suæ cathedræ non iam succederet, sed consacerdos accederet Augustinus. Quæ igitur beatus Valerius optauit & rogauit, satagens rescripto impetrauit. Post quam petitionem ad visitandum aduenienti ad Ecclesiam Hipponensem tunc Primate Numidiæ Megalio Calamensi Episcopo, Valerius Antistes Episcopis, qui forte tunc aderant, & Clericis omnibus Hipponensibus & vniuersæ plebi inopinatam cunctis suam insinuat tunc voluntatem: omnibusque audientibus & gratulantibus, atque id fieri perficique ingenti desiderio clamantibus, Episcopatum suscipere contra morem Ecclesiæ, suo viuente Episcopo, presbyter Augustinus recusabat. Dumque id fieri solere ab omnibus suaderetur, atque id ignaro transmarinis & Africanis Ecclesiæ exemplis probaretur, compulsus atque coactus succubuit, & Episcopatus curam & maioris loci ordinationem suscepit. Quod ipse postea fieri non debuisse, vt viuo suo Episcopo ordinaretur, & dixit & scripsit propter consilii vniuersalis vetitum, quod iam ordinatus didicerat: nec, quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit. Vnde etiam fatetur, vt conciliis constitueretur Episcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis, vel ordinatis omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferenda. Attendes sãctum beati Valerii animum, qui Ecclesiæ saluti studens rogat Augustinum sui loco ordinari Episcopum. Cogitur esse Episcopus Valerio viuente Ann 395.

IX. ATQVE ita factum est, vt Episcopatu suscepto, multo instantius ac feruentius maiore authoritate, non in vna tantum regione, sed vbicunque rogatus venisset, verbum salutis æternæ alacriter ac suauiter, pullulante atque crescente Domini Ecclesia, prædicaret, paratus semper poscentibus reddere rationem de fide & spe, quæ in Deum est. Et eius dicta atque excepta, maxime Donatistæ in eadem Hipponensi vel vicina manentes ciuitate, ad suos Episcopos Pugna cum Donatistis.

Philip. 2. pos deferebant. Quæ cum audiſſent, & econtra forte aliquid dicerent, aut à ſuis refellebatur, aut eadem res ad ſanctũ Auguſtinum deferebatur: eaque comperta, patienter ac leniter, vt ſcriptum eſt, cum timore & tremore ſalutem omnium operabatur: Oſtendens, quod nihil illi refellere voluerint ac valuerint, quamque verum manifeſtumque ſit, quod Eccleſiæ Dei fides tenet & docet. Et hæc diebus ac noctibus ab eodem iugiter agebantur. Nam & epiſtolas priuatas ad quoſcunque eiuſdem erroris Epiſcopos, & eminentes ſcilicet laicos dedit, ratione reddita admonens atque exhortans, vt vel ab illa ſe prauitate corrigerent, vel certe ad diſputationem venirent. Illi vero cauſa diffidentiæ nihil vnquam reſcribere voluerunt: ſed irati furioſa loquebantur, atque ſeductorem deceptoremque animarum Auguſtinum eſſe, & priuatim & publice conclamabant, & velut lupum occidendum eſſe, in defenſionem gregis ſcilicet ſui, dicebant & tractabant, omniaque peccata à Deo indubitanter eſſe credendum poſſe dimitti iis, qui hoc facere ac perficere potuiſſent. nec Deum timentes, nec homines erubeſcentes. Et vt eorum cauſæ diffidentia cunctis innoteſceret, elaborauit: & publicis geſtis conuenti, non ſunt auſi conferre.

Circũcellio num immanitas. HABEBANT etiam iidem Donatiſtæ per ſuas pene omnes eccleſias inauditum hominum genus, peruerſum ac violentum, velut ſub profeſſione continentium ambulantes, qui Circuncelliones dicebantur. Et erant in ingenti numero & turba per omnes fere Aphricanas regiones conſtituti. Qui malis imbuti doctoribus, audacia ſuperba & temeritate illicita, nec ſuis, nec alienis aliquando parcebant, contra ius fasque * in cauſis interdicentes hominibus: & niſi obediſſent, damnis grauiſſimis & cædibus afficiebant, armati diuerſis telis, bacchantes per agros villaſque vſque ad ſanguinis effuſionem accedere non metuentes. Sed dum verbum Dei ſedulo prædicaretur, & cum iis, qui oderant pacem, pacis ratio haberetur, illi pacem loquentem debellabant gratis. Cumque aduerſus eorum dogma veritas innoteſceret, qui volebant & poterant, ſeſe inde vel eripiebant, vel ſubducebant, & paci atque vnitati Eccleſiæ cum ſuis, quibus poterant, cohærebant. Vnde illi ſui erroris congregationem minui videntes, atque augmentis Eccleſiæ inuidentes, accenſi exardeſcebant ira grauiſſima, & intolerabiles perſecutiones vnitati Eccleſiæ compacti faciebant: ipſiſque ſacerdotibus catholicis & miniſtris aggreſſiones diurnas atque nocturnas, direptioneſque rerum omnium vi inferebant. Nam & multos Dei ſeruos cædibus debilitauerunt: aliquibus etiam calcem cum aceto in oculos miſerunt, alioſque occiderunt. Vnde etiam ſuis iidem Donatiſtæ rebaptizatores in odium veniebant. X.

* Incautis.

Pſalm. 119.

Sæuiunt in Eccleſiæ miniſtros Circũcelliones

Nota cũ S. Auguſtino in monaſterio viziſſe ſeruos Dei. PROFICIENTE vero doctrina diuina, ſub ſancto & cum ſancto Auguſtino in monaſterio Deo ſeruientes, Eccleſiæ Hipponenſi clerici ordinari cœperũt. Ac deinde innoteſcente & clareſcẽte de die in diẽ Eccleſiæ catholicæ prædicationis veritate, ſanctorumq; ſeruorũ Dei propoſito continentiæ & paupertate profunda, ex monaſterio, quod per illũ venerabilem virum & eſſe & creſcere cœperat, magno deſiderio poſcere atque accipere Epiſcopos & clericos pax Eccleſiæ atq; vnitas & cœpit primo, & poſtea conſecuta eſt. Nam ferme decem, quos ipſe noui, ſanctos ac venerabiles viros, continentes & doctiſſimos, beatus Auguſtinus diuerſis eccleſiis: nonnullis quoque eminentioribus, rogatus dedit. Similiterque & ipſi ex illorum ſanctorum propoſito venientes, Domini eccleſiis propagatis, & monaſteria inſtituerunt, & ſtudio creſcente ædificationis verbi Dei, cæteris eccleſiis promotos fratres ad ſuſcipiendum ſacerdotium præſtiterunt. Vnde per multos & in multis ſalubris fidei, ſpei, & charitatis Eccleſiæ innoteſcente doctrina, non ſolum per omnes Aphricanas partes, verumetiam in tranſmarinis & per libros editos, atque in Græcum ſermonem translatos, ab illo vno homine, & per illum multis, fauente Deo, multa innoteſcere meruerunt. Atque hinc, vt ſcriptum eſt, peccator videns iraſcebatur, dentibus ſuis frendebat & tabeſcebat: ſerui autem Chriſti, vt dictum eſt, cum iis, qui oderunt pacem, erant pacifici, & cum loquerentur, debellabantur gratis ab eis. XI.

Multi ei⁹ filij ad Epiſcopatum aſſumuntur

Pſalm. 111.

Pſalm. 119.

Circũcelliones ci inſidiantur. ALIQVOTIES vero etiam vias armati iidem Circuncelliones contra famulum Dei Auguſtinum obſederunt, dũ forte iret rogatus ad viſitandas, inſtruendaſque & exhortandas catholicas plebes: quodetiam ipſe frequentiſſime faciebat. Et aliquando contigit, vt illi ſuccenturiati hactenus perderent captonem: euenit enim, non prouidentia, ſed ductoris hominis errore, vt per aliam viam cum ſuis comitibus ſacerdos quo tendebat, S. Auguſtinus veniſſet, atque per hunc, poſtea cognouit errorem, per manus impias euaſiſſe. Et cum in omnibus liberatori Deo gratias egiſſet, illi omnino ſuo more nec laicis, nec clericis pepercerunt. ſicut publica teſtantur geſta. Interea ſilendum non eſt, quod ad laudem Dei per illius tam egregij in eccleſia viri ſtudium, domuſque Dei zelum, aduerſus prædictos rebaptizatores Donatiſtas geſtum & perfectum eſt. Cum forte vnus ex iis, quos de ſuo monaſterio & clero Epiſcopos eccleſiæ propagauerat, ad ſuam curam pertinentem Calamenſis eccleſiæ diœceſim viſitarer, vt quæ dixerat pro pace Eccleſiæ, contra illam hæreſim prædicaret: factum eſt, vt in medio itinere, cum eorum inſidias incurriſſet, ægre cum omnibus ſe comitantibus euaſerit, iniuria tamen, ablatis per vim iumentis aliiſque rebus grauiſſimè affectus. De qua re, nè pacis eccleſiæ amplius impediretur profectus, defenſor eccleſiæ inter leges non ſilnit. Et præceptus eſt Criſpinus, qui iſidem Donatiſtis in Calamenſi ciuitate & regione Epiſcopus fuit, prædicator ſcilicet falſus, & multi temporis doctor, ad mulctam teneri auratiam publicis legibus contra hæreticos conſtitutam. Qui reſultans legibus, cùm præſentatus apud Proconſulem ſe negaret hæreticum, oborta eſt neceſſitas, vt illi, recedente Eccleſiæ defenſore, à catholico Epiſcopo reſiſteretur, & conuinceretur, eum eſſe, quod ſe fuiſſe negauerat: Quoniam ſi à Catholico diſſimularetur, forte Catholicus Epiſcopus, qui erat hæreticus, crederetur, atque ita ex hac deſidia infirmis ſcandalum naſceretur. Et tunc memorabili Auguſtino antiſtite omnimodis inſtante, ad controuerſiam ambo ipſi Calamenſes Epiſcopi, Catholicus ſcilicet & hæreticus, venerunt, & de ipſa diuerſa communione tertio conflictu ſecum egerunt, magna populorum Chriſtianorum multitudine cauſæ exitum, & apud Carthaginem, & per totam Aphricam expectante: atque ille Criſpinus proconſulari & libellari ſententia eſt pronunciatus hæreticus: Proque illo apud cognitorem catholicus Epiſcopus interceſſit, ne auraria mulcta exigeretur, & ei beneficium eſt imperatum. Vnde cùm ingratus ad piiſſimum principẽ prouocaſſet, ab Imperatore eſt reſponſum & conſequenter præceptum, nullo prorſus loco hæreticos Donatiſtas eſſe debere, & eos ad vim legum omnium, contra hæreticos latarum, vbique teneri debere. Ex quo & idem Criſpinus, & cæteri ſibi compares hæretici, præcepti ſunt denas auri libras fiſci iuribus inferre. Sed protinus opera data eſt per Catholicos Epiſcopos, præcipue per ſanctæ memoriæ Auguſtinum, vt illa omnium condemnatio, commemorati principis dimitteretur indulgentia. Et Domino adiuuante, perfectum eſt. Qua diligentia & ſancto ſtudio multum creuit ſancta Eccleſia. XII.

Is fuit Poſſidius.

Criſpinus hæreticus confuſus ſuccumbit.

Collatio Catholicorum cum Donatiſtis apud Carthaginẽ Ann. 411. ET de his omnibus, pro pace Eccleſiæ geſtis, Auguſtino Dominus & hic palmam dedit, & apud ſe iuſtitiæ coronam ſeruauit: ac ſic magis magiſque iuuante Chriſto, de die in diem augebatur & multiplicabatur pacis vnitas, & Eccleſiæ Dei fraternitas. Et id maxime factum eſt poſt Collationem, quæ ab vniuerſis Epiſcopis Catholicis apud Carthaginem cum eiſdem Donatiſtarum Epiſcopis poſtmodum facta eſt, id iubente glorioſiſſimo & religioſiſſimo Imperatore Honorio: propter quod perficiendum, etiam à ſuo latere Tribunum Marcellinum ad Aphricam iudicem miſerat. In qua controuerſia illi omnimodis confutati, atque de errore à catholicis conuicti, ſententia iudicis notati ſunt, & poſt eorum appellationem, piiſſimi Regis reſponſo iuſte inter hæreticos condemnati ſunt. Ex qua ratione ſublato amplius eorum Epiſcopi, cum ſuis clericis & plebibus communicauerunt, & pacem tenentes Catholicam multas eorum, qui catholicam aſpernabantur fidem, perſecutiones, vſque ad membrorum amputationem & internecionem pertulerunt. Et totum illud bonum, vt dixi, per ſanctum illum hominem Auguſtinum, conſentientibus coepiſcopis & patiter ſatagentibus, & cœptum, & perfectum eſt. XIII.

FORRO

XIV. PORRO autem quoniam post illam, quæ cum Donatistis facta est, Collationem, non defuerunt qui dicerent, permissus non fuisse eosdem Episcopos apud potestatem, quæ causam audiuit, dicere omnia pro suis partibus, quoniã cathol cæ communionis cognitor suæ fauebat Ecclesiæ: licet hoc deficientes & victi, ad excusationem iactarent: quã- Nota autho
dõquidem & ante controuersiam iidem hæretici catholicæ communionis eundem esse nouerant, & cum ab eodem ritatem Rõ.
conuenirentur publicis gestis, quod ad Collationem occurrerent, se esse facturos prosecuti sunt. Poterant vtique su- Pontificis
spectum eum habentes recusare congressum: tamen omnipotentis Dei præstitit auxilium, vt postea in Cæsareensi Mauritaniæ ciuitate constitutus venerabilis memoriæ Augustinus, quo enim venire cum aliis coepiscopis Sedis Apostolicæ literæ compulerunt, ob terminandas vid licet alias Ecclesiæ necessitates: hac ergo occasione prouenit, vt Emeritum, eiusdem loci Donatistarum Episcopum, quem suæ sectæ præcipuum in illa Collatione habuerunt defensorẽ, videret, & cum eodem publice in ecclesia, populo adstante diuersæ communionis, ex hoc ipso disputaret, & prouocaret gestis Ecclesiasticis: vt quod forte, sicut dicebant, prosequi potuit in Collatione, & permissus non erat, in præsenti Emeritus hæreticus
sine alicuius potestatis prohibitione aut potẽtia, securus dicere minimè dubitaret, & in sua ciuitate, suis omnibus præ- vincitur.
sentibus ciuibus, fiducialiter propriam defendere communionem non denegarer. Ille nec hac hortatione, nec suorũ Ann. 418.
parentum & ciuium instanti petitione id facere voluit, qui ei pollicebantur se ad eius redituros communionem et- iam cum discrimine patrimoniorum, salutisquæ suæ temporalis, si modo catholicam superaret assertionem. At ille amplius dicere illis gestis nihil voluit, nec valuit, nisi tantum, Iam illa, inquit, gesta continenter apud Carthaginem inter Episcopos confecta, vtrum vicerimus, an victi fuerimus. Et dum à notario alio loco, vt respondere et admoneretur & reticeret, eius cunctis manifestata diffidentia, Ecclesiæ Dei augmenta ac firmamenta prouenerunt. Quisquis ergo diligentiam & operam beatissimæ memoriæ Augustini pro Ecclesiæ Dei statu cognoscere plenius voluerit, etiam illa percurrat gesta: & inueniet quæ vel qualia protulerit, quibus illum doctum, eloquentem & prædicatum hominem prouocârit, hortatusque fuerit, vt pro suæ defensione partis, quod vellet ediceret, illumque victum cognoscet.

XV. SCIO item non ego solus ipse Possidius præsul, qui vitam hanc conscribo, verum etiam alij fratres & conserui, qui nobiscum tunc intra Hipponensem ecclesiam cum eodem sancto vito viuebant, nobis pariter ad mensam con- Possidius il-
stitutis eum dixisse: Aduertistis hodie in ecclesia meum sermonem, eiusque initium & finem contra meam consuetu- le huius hi-
dinem processisse: quoniam non eam rem terminatam explicuerim, quam proposueram, sed pendentem reliquerim? storiæ scri-
Cui respondimus: Ita nos in tempore miratos fuisse & scimus, & recognoscimus. At ille: Credo, air, quod fortè aliquẽ ptor.
errantem in populo Dominus per nostram obliuionem & errorem doceri & curari voluerit in cuius manu sunt & nos & sermones nostri. Nam cum propositæ quæstionis latebras pertractarem, in alium sermonis excursum perrexi, atque ita non conclusa vel explicata quæstione, disputationem terminaui, magis aduersum Manichæorum errorem, vnde nihil dicere decreueram, disputans, quam de iis, quæ asserere proposueram. Et post hæc, nisi fallar, ecce alio die vel post biduum venit quidam, Firmus nomine, negociator, & intra monasterium sedente sancto Augustino coram nobis, ad pedes eius genibus prouolutus, sese iactauit, lachrymas fundens & rogans, vt pro suis delictis sacerdos cum suis Dominum deprecaretur, confitens quod Manichæorum sectam secutus fuisset, & in ea quamplurimis annis vixisset, & propterea pecuniam multam ipsis Manichæis, vel eis, quos dicunt electos, incassum erogâsset; ac se in Ecclesia per Dei misericordiam fuisse eius tractatibus nuper correctum, atque Catholicum factum. Quod & ipse venerabilis Augusti- Manichæus
nus, & nos, qui tunc aderamus, ab eodem diligenter inquirentes, ex qua re potissimum, an illo tractatu sibi fuerit satis- conuertitur
factum, & referente eo, nobisque omnibus sermonis seriem recognoscentibus, profundum consilium Dei pro salute ei⁹ cõcione
animarum admirantes & stupentes, glorificauimus sanctum eius nomen & benediximus: qui cum voluerit, & vnde non sine mi-
voluerit, & quomodo voluerit, & per scientes, & per nescientes animarum operatur salutem. Ex eo ille homo propo- raculo.
sito seruorum Dei adhærens, negociatoris dimisit actionem, & proficiens in Ecclesiæ membris, in alia regione ad presbyteri quoque Dei voluntate petitus & coactus officium accessit, tenens atque custodiens propositi sanctitatem: & forte adhuc vsque in rebus humanis viuit trans mare constitutus.

XVI. APVD Carthaginem quoque dum per quendam domus regiæ procuratorem, nomine Vrsum, fidei catholicæ Anno 420.
hominem, ad quosdam Manichæorum, quos electos vel electas dicunt, blasphemis operibus præsentes perueniretur, atque ad ecclesiam ab eodem deducerentur, & perducerentur ab Episcopis, ad tabulas auditi sunt. Inter quos etiam Sanctus Au-
sanctæ memoriæ Augustinus fuit, qui præ cæteris illam execrabilem sectam nouerat, & eorum prodens eiusmodi dã- gustinus Ma-
nabiles blasphemias, ex locis librorum, quos illi accipiunt Manichæi, vsque ad confessionem earundem blasphemia- nichæos ad
rum eos perduxit: & quæ inter se illi suo more malo indigna & turpia facere consueuerunt, à fœminarum illarum ve- confessionẽ
lut electarum proditione, illis ecclesiasticis gestis declaratum est. Atque ita pastorum diligentia Dominico gregi & au- suarũ blas-
gmentum accessit, & aduersus fures atque latrones defensio competens procurata est. Cum quodam etiam Felice de phemiarũ,
numero eorum, quos electos dicunt iidem Manichæi, quique Hipponem venerat, eundem seminaturus errorem, vsque per-
publice in Hipponensi ecclesia notatis excipientibus disputauit beatus Augustinus, populo adstante, & post secundã ducit.
vel tertiam collationem ille Manichæus, frustrata vanitate & errore illius sectæ, ad nostram conuersus est fidem atque Felix mani-
Ecclesiam, sicut eadem relecta docere poterit scriptura. chæus con-
uertitur.
Anno 404.

XVII. PRÆTEREA cum quodam etiam Pascentio, Comite domus regiæ, Arriano, qui per authoritatem suæ personæ Pascentius
fisci vehementissimus exactor, fidem Catholicam atrociter aciugiter oppugnabat, & quamplurimos sacerdotes Dei, Comes fidẽ
simpliciori fide viuentes, dicacitate ac potestate exagitabat & perturbabat, præsentibus honoratis & nobilibus viris, catholicam
apud Carthaginem ab illo prouocatus, coram contulit. Sed idem Hæreticus tabulas atque stylum, quod magister no- oppugnat
ster & ante congressum & in congressu instantissime fieri volebat, ne adesset omnimodo recusauit: & dum id perne- atrocissimè
gâsset, dicens quod legum metu publicarum periclitari tabulis scriptis nollet, interpositis stylo & tabulis: Augustinus circa a. 421.
Episcopus cum suis, qui aderant, consacerdotibus id placere videret, vt absque vlla scriptura priuatim disputarent, collationem suscepit, prædicens vt postmodum contigit, quod post solutum conuentum esse cuiquam posset liberum forte dicere, nullo scripturæ documento se dixisse, quod forte non dixerit, vel non dixisse, quod dixerit. Et sic miscuit cum eodem sermonem, atque asseruit quid crederet: & ab illo, quid teneret, audiuit, & vera ratione atque authoritate scripturarum probata docuit & ostendit nostræ fidei firmamenta: Illius autem asserta, nulla veritate, nulla scripturarum sanctarum authoritate suffulta docuit & frustrauit. Et vt à se inuicem partes digressæ sunt, ille magis magisque Imprudens
iratus & furens, mendacia multa pro fide sua falsa iactabat, victum esse à seipso proclamans, multorum ore laudatum Pascentij
Augustinum. Quæ cum illum venerabilem virum minime lauerent, coactus est ad ipsum scribere Pascentium, propter mendacijs.
illius metum omissis nominibus conferentium & in eis literis, quicquid inter partes dictum vel gestum fuerat, fideliter intimauit, ad ea, si negarentur probanda magnam testium habens copiam, clarissimos scilicet atque honorabiles, qui tunc aderant, viros. Atque ille ad duo sibi directa scripta, vnum vix reddidit rescriptum: in quo magis iniuriam facere, quam suæ sectæ rationem valuit declarare. Quod à volentibus & à valentibus legere comprobatur. Cum ipsorũ Disputat cũ
quoque Arrianorum Episcopo quodam Maximino, cum Gotthis ad Aphricam veniente, apud Hipponem quam- Maximino
pluribus volentibus atque petentibus, & præclaris interpositis viris, contulit, & quid singulæ asseruerint partes scri- & Augustin⁹
ptum est. Quæ si studiosi diligenter legere voluerint, proculdubio indagabunt. & quid callida & irrationabilis hæresis

ad ſeducendum & decipiendum profitetur,& quid Eccleſia catholica de diuina teneat & prædicet Trinitate. Sed quoniam ille hæreticus de Hippone rediens ad Carthaginem,de ſua multa in collatione lequacitate victorem ſe de ipſa collatione receſſiſſe iactauit, & mentitus eſt, quæ vtique non facile à diuinæ legis ignaris examinari & diiudicari poſſent:à venerabili viro Auguſtino ſequenti tempore ſtylo,& illius totius collationis de ſingulis obiectis & reſponſis facta eſt recapitulatio:& quam nihil ille obiectis referre & reſponſis contradicere potuerit, nihilominus demonſtratum eſt,additis ſupplementis,quæ in tempore collationis anguſto cuncta inferri & ſcribi minime potuerunt. Idenim egerat nequitia hominis:vt ſua nouiſſima proſecutione multum longiſſima, totum, quod remanſerat,diei ſpatium occuparet.

XIIX. Adversvs Pelagianiſtas quoque,nouos noſtrorum temporum hæreticos & diſputatores callidos,arte magis ſubtili noxia ſcribentes,& vbicunque potuerant,publice & per domos loquentes, perannos ferme decem laborauit, librorum multa condens & edens,& in eccleſia populis ex eodem errore frequentiſſime diſputans. Et quoniam idem peruerſi Sedi Apoſtolicæ per ſuam ambitionem eandem perfidiam perſuadere conabantur, inſtantiſſime etiam conciliis Aphricanis ſanctorum Epiſcoporum geſtum eſt, vt ſancto Papæ vrbis Romæ,& prius venerabili Innocentio, & poſtea ſancto Zozimo eius ſucceſſori perſuaderetur, quã illa ſecta à Catholica fide & ab omittenda & dãnanda ſuiſſet. At illi tantæ Sedis Antiſtites, ſuis diuerſis temporibus eoſdem notantes, atque à membris Eccleſiæ præcidẽtes, datis literis ad Aphricanas Orientis & Occidẽtis Eccleſias,eos anathematizandos,& deuitandos ab omnibus catholicis cenſuerunt. Et hoc tale de illis Eccleſiæ catholicæ prolatum iudicium, etiam piiſſimus Imperator Honorius audiens ac ſequens,ſuis eos legibus damnatos inter hæreticos haberi debere conſtituit. Vnde nonnulli ex eis,ad ſanctæ matris Eccleſiæ gremium,vnde reſilierant,redierunt, & adhuc alij redeunt, innoteſcente & præualeſcente aduerſus illum deteſtabilem errorem rectæ fidei veritate. Et erat ille memorabilis vir Auguſtinus, præcipuum Dominici corporis membrum,circa vniuerſalis Eccleſiæ vtilitatem ſolicitus ſemper ac peruigil. Et illi diuinitus donatum eſt,vt de ſuorũ laborum fructu,etiam in hac vita gaudere prouenirent: prius quidem in Hipponenſi Eccleſia & regione,cui maxime præſidebat,vnitate ac pace perfecta:deinde in aliis Aphricæ partibus,ſiue per ſeipſum,ſiue per alios,& quos ipſe dederat ſacerdotes pullulaſſe,& multiplicatam fuiſſe Domini Eccleſiam peruidens, illoſque Manichæos, Donatiſtas, Pelagianiſtas & Paganos ex magna parte defeciſſe,& Eccleſiæ Dei ſociatos eſſe congaudens. Profectibus quoque & ſtudiis fauens erat & exultans bonorum omnium,indiſciplinationem pie ac ſancte tolerans fratrum,ingemiſcenſque de iniquitatibus malorum ſiue eorum,qui intra Eccleſiam, ſiue eorum, qui extra Eccleſiam ſunt conſtituti,Dominicis, vt dixi,lucris ſemper gaudens,& damnis mœrens. Tanta autem ab eodem dictata & edita ſunt, tantaque in Eccleſia diſputata,excepta atque emendata,vel aduerſus diuerſos hæreticos conſcripta,vel ex canonicis libris expoſita ad ædificationem ſanctorum Eccleſiæ filiorum,vt ea omnia vix quiſquam ſtudioſorum noſſe & perlegere ſufficiat.

Pelagiani dãnantur à R. Pontifi. cibus.

Recipitur dictũ Pontificis ab Honorio Imperatore.

Magna ſcriptorum & operũ eius copia.

XIX. Secvndvm Apoſtoli quoque ſententiam,dicentis:Audet quiſquam veſtrũm aduerſus alterum negocium habens,iudicari ab iniquis,& non apud ſanctos? An neſcitis,quia ſancti mundũ iudicabunt? Et ſi in vobis iudicatur mundus,indigni eſtis iudiciorum minimorum? Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus,nedũ ſæcularia? Secularia igitur iudicia ſi habueritis inter vos,eos qui contemptibiles ſunt in Eccleſia, hos collocate ad iudicandum. Ad reuerentiam vobis loquor. Sic non eſt inter vos quiſquam ſapiens,qui poſſit inter fratrem ſuum diiudicare,ſed frater cum fratre iudicio cõtendit,& hoc apud infideles? Interpellatus ergo beatus Auguſtinus à Chriſtianis, vel à cuiuſcunq; ſectæ hominibus cauſas audiebat diligenter ac piè:cuiuſdã viri ſapiẽtis cognitã ſententiã ante oculos habens,dicẽtis,ſe malle inter incognitos,quã inter amicos cauſas audire:eo quod de incognitis,pro quo arbitrata æquitate iudicaretur,amicũ poſſet acquirere:de amicis vero vnum eſſet, contra quem ſententia proferretur,perditurus. Et eas aliquando vſque in horam refectionis,aliquando autem tota die ieiunans,ſemper tamen noſcebat & dirimebat,intendens in eis Chriſtianorum momenta animorum,quantum quiſque vel in fide boniſque operibus proficeret, vel ab iis deficeret: atque compertis rerum opportunitatibus,diuinæ legis veritatẽ partes docebat,eamque illis inculcabat, & eos,qui adipiſcerentur vitam æternam,edocebat & admonebat:nihil aliud quærens ab iis,quibus ad hoc vacabat, niſi tantum obedientiam & deuotionem Chriſtianam,quæ & Deo debetur & hominibus:peccantes coram omnibus arguens,vt cæteri timorem haberent. Et faciebat hoc tanquam ſpeculator à Domino conſtitutus domui Iſrael, prædicans verbum, atque inſtans opportune,importune;arguens,obteſtans,increpans,in omni longanimitate & doctrina,præcipueque operam dans inſtruere eos,qui eſſent idonei & alios docere. Rogatus quoque à nonnullis,in eorum temporalibus cauſis,epiſtolas ad diuerſos dabat. Sed hanc ſuam à melioribus rebus occupationem tanquam angariam deputabat: ſuauem ſemper habens de iis,quæ Dei ſunt,vel allocutionem,vel collationem fraternæ & domeſticæ familiaritatis.

1.Cor.6.

Audit cauſas omniũ accurate & piè.

2.Tim.4.

XX. Novimvs quoque eum,à ſuis chariſſimis literarum interceſſum apud ſæculi poteſtates poſtulatum,non dediſſe dicentem,cuiuſdam ſapientis ſeruandam eſſe ſententiam, de quo ſcriptum eſſet, quod multa ſuæ famæ contemplatione amicis non præſtitiſſet. Illud nihilominus ſuum addens,quoniam plerumque poteſtas,quæ præſtat, premit. Cum vero intercedendum eſſe rogatus videbat,tam id honeſte ac temperate agebat,vt non ſolum oneroſus ac moleſtus nõ videretur,verum etiam mirabilis exiſteret. Nam dum exorta neceſſitate ſuo more apud quendam Aphricæ vicarium, nomine Macedonium,pro ſupplice literis interueniret,atque ille paruiſſet,hoc modo reſcriptum tranſmiſit: Miro modo afficior ſapientia tua.& in illis,quæ confidiſti,& in his,quæ interueniens pro reis mittere non grauaris. Nam & illa tantum habent acumin is,ſcientiæ & ſanctitatis,vt nihil ſupra ſit: & hæc tantum verecundiæ,vt niſi faciam,quod mandas,culpam penes me remanere,non in negocio eſſe,diiudicem,domine merito venerabilis & vere ſuſcipiende pater. Non enim inſtas(quod plerique homines iſtius loci faciunt)vt quodcunque ſolicitus petieris voluerit: extorqueas:ſed quod tibi à iudice tot curis obſtricto petibile viſum fuerit,admones; & rogas ſubſeruiente verecundia,quæ maxima difficultum inter bonos efficacia eſt. Proinde ſtatim commendatis effectum deſiderij tribui:Nam ſperandi illam ante patefeceram.

Vt pro aliis interceſſerit.

Epiſt.15.

Non quæ ſua ſunt quærebat, ſed quæ ſũt Ieſu Chriſti.

XXI. Sanctorvm concilia ſacerdotum,per diuerſos prouincias celebrata,cum potuit, frequentauit, non in eis quæ ſua ſunt ſed quæ eiu Chriſti, quærens,vt vel fides ſanctæ Eccleſiæ catholicæ inuiolata maneret,vel nonnulli ſacerdotes & clerici,ſiue per fas,ſiue per nefas excommunicati,vel abſoluerentur, vel abiicerentur. In ordinandis vero ſacerdotibus & clericis,conſentium maiorem Chriſtianorum,& conſuetudinem Eccleſiæ ſequendam arbitrabatur.

Eius victus & veſtitus.

1.Tim.4.

Vestes eius & calceamenta & lectualia,ex moderato & competenti habitu erant,nec nitida nimium; nec abiecta plurimum: quia his plerunque vel iactare ſe inſolenter homines ſolent,vel abiicere, ex vtroque non quæ ſunt Chriſti,ſed quæ ſua ſunt,idem quærentes. At ille beatus,vt dixi,medium tenebat,neque in dexteram, neque in ſiniſtram declinans. Menſa vſus eſt frugali & parca,quæ quidem inter olera & legumina,etiam carnes aliquando,propter hoſpites habebat vel quoſque infirmiores. Semper autem vinum habebat, quanuis modice & temperanter, quia nouerat & docebat,vt Apoſtolus dicit,quod omnis creatura Dei bona ſit,& nihil abiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur:ſanctificatur enim per verbum Dei & oratione. Et vt idem Auguſtinus in ſuis Confeſſionum libris poſuit,dicens:Non ego immunditiam obſonij timeo,ſed immunditiam cupiditatis. Scio enim Nc omne genus carnis

Lib 10.c.31

quod cibo esset vsui, manducare permissum, Etiam quoq; cibo carnis refectum, Ioannem mirabili abstinentia prædi- *Gen 9.*
tam, animalibus, hoc est, locustis in escam cedentibus, non fuisse pollutum. Scio & Esau lenticulæ concupiscentia *3. Reg. 17.*
deceptum, & Dauid propter aquæ desiderium à seipso reprehensum, & Regem nostrum, non de carne, sed de pane *Gen 25.*
tentatum. Ideoq; & populus in eremo, non quia carnes desiderauit, sed quia escæ desiderio contra Deum murmu- *2. Reg 23.*
rauit, meruit improbari. De vino autem sumendo Apostoli extat sententia, ad Timotheum scribentis ac dicentis: Noli *1. Tim. 5.*
adhuc aquam bibere, sed vino modico vtere propter stomachum & frequentes tuas infirmitates. Cochlearibus tan-
tum argenteis vtens, cætera vasa, quibus mensæ inferebantur cibi, vel testacea, vel lignea, vel marmorea erant: non tã
necessitatis inopia, quam proposito voluntatis hospitalitatem quidem semper exhibuit. Et in ipsa mensa magis le-
ctionem vel disputationem, quam epulationem potationemq; diligebat: & contra pestilentiam humanæ consuetu-
dinis, in ea ita scriptum habebat.

Leges mensæ ipsius.

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam, Hanc mensam vetitam noverit esse sibi.

Et ideo omnem conuiuam à superfluis & noxiis fabulis & detractionibus sese abstinere debere admonebat. Nam & quosdam suos familiarissimos coëpiscopos illius scripturæ oblitos, & contra eam loquentes, tam aspere aliquando reprehendit commotus, vt diceret, aut delendos esse illos de mẽsa versus, aut se de media refectione ad suum cubiculum surrecturum. Quod ego & alij, qui mensæ interfuimus, experti sumus.

XXIII. Pavpervm verò semper memor erat, eisq; inde erogabat, vnde & sibi suisq; omnibus secum habitantibus ero- Eius in pauperes liberalitas.
gabatur, hoc est, vel ex redditibus possessionum ecclesiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium. Et dum fortè, vt assolet,
de possessionibus ipsis inuidia clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, mãlle se ex collationibus plebis Dei viuere,
quam illarum possessionum curam vel gubernationem pati, & paratum se esse illis cedere, vt eo modo omnes Dei *2. Cor. 9.*
serui & ministri viuerent, quo in veteri testamento leguntur altari deseruientes, de eodem comparticipari. Sed nun-
quam id laici suscipere voluërunt.

XXIV. Domvs ecclesiæ curam omnemque substantiam, ad vices valentioribus clericis delegabat & credebat: Nun-
quam clauem, nunquam annulum in manu habens: sed ab eisdem domũs Præpositis cuncta & accepta, & erogata no
tabantur. Quæ anno completo eidem recitabantur, quò sciretur, quantum acceptum, quantumq; dispensatũ fuisset,
vel quicquid indispensatum vel dispensandum remansisset: & in multis titulis magis illius præpositi domũs fidem se-
quens, quàm probatum manifestatumq; cognoscens. Domum verò, vel agrum, seu villam nunquam emere voluit. Donata vel legata Ecclesiæ non respuebat.
Verum si forte ecclesiæ à quoquam sponte tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur: nõ respuebat, sed
suscipi iubebat. Nam & aliquas eum hæreditates recusasse nouimus, non quia pauperibus inutiles esse possent, sed
quoniam iustum & æquum esse videbat, vt à mortuorum vel filiis vel parentibus vel affinibus magis possiderentur,
quibus, ab eis deficientes, dimittere noluerint. Quidam etiam ex honoratis Hipponensium, apud Carthaginem vi-
uens, ecclesiæ Hipponensi possessionem donare voluit, & confectas tabulas, sibi vsufructu retento, vltro eidem san-
ctæ memoriæ August. misit. Cuius ille oblationem libenter accepit, congratulans, quod æternæ suæ memor esset salu-
tis. Verum post aliquot annos, nobis forte cum eodem cominus constitutis, ecce ille donator literas per filium suum
mittens, rogauit vt illæ donationũ tabulæ suo filio redderentur, pauperibus verò erogandos direxit solidos centum.
Quo ille sanctus cognito, ingemuit, hominem vel finxisse donationem, vel eum de bono opere pœnituisse, & quan-
tum potuit, Deo suggerente cordi eius, condolente animo ex eadem refragatione dixit, in illius se increpationem &
correctionem: Et tabulas, quas ille sponte miserat, nec desideratas, nec exactas, confestim reddidit, pecuniamq; illam
respuit: atq; rescriptis eundem, sicut oportuit, & arguit & corripuit, admonens, vt de sua simulatione vel iniquitate,
pœnitentiæ humilitate Deo satisfaceret, nè cum tam graui delicto de sæculo exiret. Frequentius quoq; dicebat, secu-
rius ac tutius ecclesiam legata à defunctis dimissa debere suscipere, quã hæreditates forte solicitas & damnosas, ipsaq;
legata magis offerenda esse, quam exigenda. Commendata verò quæq; ipse non suscipiebat, sed volentes suscipere
clericos non prohibebat. In his quoq; quæ ecclesia habebat & possidebat, intentus amore, vel implicitus cupiditate Vide quibus rebus animum occupari suum.
non erat: sed maioribus magis & spiritalibus suspensus & inhærens rebus, vix aliquando seipsum ad ista temporalia ab
æternorum cogitatione relaxabat & deponebat. Quibus citissimè ille dispositis & ordinatis, tanquam à rebus mor- *Luc. 10.*
dacibus & molestis, animi recursum ad interiora mentis & superiora faciebat, quò vel de inueniendis diuinis rebus
cogitaret, vel de iam inuentis aliquid dictaret, aut certè ex iam dictatis atq; transcriptis aliquid emendaret. Et id age-
bat in die laborans, & in nocte lucubrans. Et erat tanquam illa religiosissima Maria, typum gestans supernæ Ecclesiæ,
de qua scriptum est, quod sederet ad pedes Domini, atq; intenta verbum eius audiret: De qua soror conquesta, quod
ab eadem circa multum ministerium occupata non adiuuaretur, audiuit: Martha Martha, solicita es: Elegit meliorem
partem Maria, quæ non auferetur ab ea. Nam fabricarum nouarum nunquam studium habuit, deuitans in eis impli-
cationem sui animi, quem semper liberum habere volebat ab omni molestia temporali. Non tamen illas volentes &
ædificantes prohibebat, nisi tantum immoderatos. Interea dum ecclesiæ pecunia deficeret, hoc ipsum populo Chri-
stiano denunciabat, non se habere, quod indigentibus erogaret. Nam & de vasis Dominicis propter captiuos & quã-
plurimos indigentes, frangi quædam & conflari iubebat, & indigentibus dispensari. Quod non commemorâssem,
nisi contra carnalem sensum quorundam fieri peruiderem. Et hoc ipsum etiam venerabilis memoriæ Ambrosius in
talibus necessitatibus indubitanter esse faciendum & dixit & scripsit: sed & inde de neglecto à fidelibus grazophyla-
cio, & secretario, vnde altari necessaria inferuntur, aliquandò in ecclesia loquens admonebat: quod etiam beatissi-
mum Ambrosium, se præsente in ecclesia tractauisse, nobis aliquando retulerat.

XXV. Cvm ipso semper clerici, vna etiam domo ac mensa, sumptibusq; cõmunibus alebantur & vestiebantur. Et nè
quisquam facili iuratione etiã ad periurium decidisset, & in ecclesia populo prædicabat, & suos instituerat, nè quis ju-
raret, nec ad modicum quidem. Quod si prolapsus fuisset, vnam de statutis perdebat portionem. Numerus enim erat Pœna iurantis.
suis secum commorantibus & conuiuantibus poculorum præfixus. Indisciplinationes quoq; & transgressiones suo- Nota decem to numero hausturum. *Psal. 140.*
rum à regula recta & honesta, & arguebat, & tolerabat, quantum decebat & oportebat: in talibus præcipuè docens, *Matth. 5.*
nè cuiusquã cor declinaretur in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis. Docebat itidem, vt dũ quisq;
offerret munus suum ad altare, & illic recordatus fuisset, quod frater suus haberet aliquid aduersus illum, relinquen
dum esse munus ad altare, atq; eundem fratrem esse reconciliandum: & tunc veniendum, & munus ad altare offeren
dum. Si verò ipse aduersus fratrem suum aliquid haberet, corripere eum debere in parte: & si eum audisset, lucratus
esset suum fratrem: si minus, adhibendum esse vnum aut duos. Quod si & ipsos contemneret, Ecclesiam adhiben-
dam. Si verò & huic non obediret, esset illi vt ethnicus & publicanus. Et illud addens, vt peccanti & veniam pe-
tenti, non tantum septies, sed septuagies septies delictum relaxaretur sicut quisque à Domino quotidiè sibi postulat
relaxari.

XXVI. Foeminarvm autem intra domum eius nulla vnquã conuersata est, nulla mansit, nec quidem germana soror: Nullam apud se fœminam patitur.
quæ vidua Deo seruiens, multo tẽpore vsq; in diem obitûs sui præposita ancillarũ Dei vixit. Sed neq; patrui sui filiæ, &
fratris sui filiæ, quæ pariter Deo seruiebant: Quãuis has personas sanctarũ Episcoporũ concilia posse eum Episcopis

& Presbyteris cõuerſari conceſſiſſem. Dicebat verò, quia etſi de ſorore & neptibus ſecũ cõmorantibus, nulla naſci poſſit mala ſuſpicio, tamen quoniã illæ perſonæ ſine aliis neceſſariis ſecumq; manentibus fœminis eſſe non poſſent, & de his fœminis quod ad eas etiam à foris intratẽt, poſſe offendiculum aut ſcandalũ infirmis naſci, & illos, qui cum Epiſcopo vel quolibet clerico fortè manerent, ex illis omnibus fœminarum perſonis vna commorantibus aut aduentantibus, tentationibus humanis poſſe perire, aut certè malis hominum ſuſpicionibus peſſimè diffamari: ob hoc ergò dicebat, nunquàm debere fœminas cum ſeruis Dei etiam caſtiſſimis, in vna manere domo, nè, vt dictum eſt, aliquod ſcandalum vel offendiculum hoc tali exemplo poneretur infirmioribus. Et ſi forte ab aliquibus fœminis, vt videretur vel ſalutaretur, rogabatur, nunquam ſine clericis teſtibus ad eum intrabant, vel ſolus cum ſolis vnquam eſt locutus, nec ſi ſecretorum aliquid intereſſet.

Nunquam ſine clericis teſtibus locutꝰ eſt mulieribus.

Iacob. 1.

Officium erga deſtitutos & ægros.

In viſitationibus verò modum tenebat ab Apoſtolo definitum, vt non niſi pupillos & viduas in tribulationibus conſtitutas viſitaret. Et ſi fortè ab ægrotantibus ob hoc peteretur, vt pro eis in præſenti Deũ rogaret, eiſq; manus imponeret, ſine mora pergebat. Fœminarum autem monaſteria non niſi vrgentibus neceſſitatibus viſitabat. Seruandum quoq; in vita & moribus hominis Dei referebat, quod in inſtitutis ſanctæ memoriæ Ambroſij compererat: vt vxorem cuiquam nunquam poſceret, neq; militare volentem ad hoc commendaret, neq; in ſua patria petitus iret ad conuiuium: De ſingulis rebus præſtans cauſas, ſcilicet, nè, dum inter ſe coniugati, iurgarent, ei maledicerent, per quẽ coniuncti eſſent. Sed planè ad hoc ſibi iam conſentientibus petitũ intereſſe debere ſacerdotem, vt vel eorum iã pacta & placita firmarentur, vel benedicerentur. Et nè militiæ commendatus ac malè agens, ſuam culpam ſuffragatori tribueret. Et nè per frequentiam conuiuiorum, temperantiæ amitteretur modus. Indicauerat quoq; nobis, ſe prædicti B. viri Ambroſij in vltimo vitæ conſtituti audiſſe ſapientiſſimum & piiſſimũ reſponſum, & multum laudabat ac prædicabat. Nam cum ille, inquit, venerabilis vltima iaceret ægritudine, & à fidelibus honoratis, lecto eius adſtantibus, & videntibus eum de ſæculo migraturum ad Deum, & ob hoc mœrentibus, tanti ſc. ac talis antiſtitis morte eccleſiam poſſe priuari verbi ſacramenti Dei diſpenſatione & cum lacrymis rogaretur, vt ſibi à Domino vitæ poſceret commeatum, eum illis dixiſſe: nõ ſic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: ſed nec mori timeo, quia bonum dominum habemus. Et hæc noſter Auguſtinus ſenex elimata ac librata admirabatur & laudabat verba. Ideo enim eum dixiſſe intelligendum eſt. Nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus, nè crederetur præfidens de ſuis purgatiſſimis moribus præſumpſiſſe. Non ſic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: Hoc enim dixerat ad illud, quod homines de homine nõſſe poterant. Nam ſciens examen æquitatis diuinæ, de bono Domino ſe dicebat magis, quam de meritis ſuis, confidere, cui etiã in oratione quotidiana dicebat: Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Cuiuſdam quoq; coëpiſcopi & familiariſſimi ſui amici, in extremis vitæ de talibus frequentiſſimum referebat dictum ad quem quum viſitandum iam morti propinquantem venirẽt, & ille manuum geſtu ſe de ſæculo exiturum ſignificaret, atq; à ſe illi eſſet reſponſum, adhuc eum Eccleſiæ neceſſarium viuere poſſe, illum, nè putaretur huius vitæ teneri cupiditate, reſpondiſſe ei: Si nunquam, bene: Si aliquando, quare non modo? Et talem ſententiam mirabatur & laudabat hominem protuliſſe, Deum quidem timentem, veruntamen in villa natum & nutritum, ſed non multa lectionis eruditum ſcientia. Illud etiam cuiuſdam ægrotantis dictum afferebat Epiſcopi, de quo ſanctus in epiſtola ſua, quã de mortalitate ſcripſit, martyr Cyprianus ità tetulit, dicens: Cum quidam de collegis & conſacerdotibus noſtris infirmitate defeſſus, & de appropinquante morte ſolicitus, commeatum ſibi precaretur, adſtitit deprecanti, & iam penè morienti iuuenis, honore & maieſtate venerabilis, ſtatura celſus, & clarus adſpectu, & quem adſtantem ſibi vix poſſet humanus adſpectus oculis carnalibus intueri, niſi quod talem videre iam poterat de ſæculo receſſurus. Atq; ille non ſine quadam animi & vocis indignatione infremuit & dixit: Pati timetis, exire non vultis: quid faciam vobis?

Memorabilis ſententia S. Ambroſij

Matth. 6.

Serm. de Mortalitate.

xxvii.

Ante proximum verò diem infirmitatis obitûs ſui, à ſe dictatos & editos recenſuit libros, ſiue eos, quos primo tempore conuerſionis ſuæ adhuc laicus, ſiue quos presbyter, ſiue quos Epiſcopus dictauerat: & quæcunq; in his recognouit aliter, quã ſeſe haberet Eccleſiaſtica regula, à ſe fuiſſe dictata, & ſcripta, cum adhuc Eccleſiaſticum vſum minus ſciret, minuſq; intelligeret, à ſemetipſo & reprehenſa & correcta ſunt. Vnde etiam duo conſcripſit volumina, quorũ eſt titulus. De retractatione vel recenſione librorũ. Præreptos etiam ſibi quoſdam libros ante diligentiorem emẽdationẽ à nonnullis fratribus conquerebatur, licet eos poſtmodũ emendâſſet. Imperfecta etiam quædam librorum tuorum, præuentus morte, reliquit. Quiq; prodeſſe omnibus volens, & volentibus multa librorum legere, & non valentibus, ex vtroq; diuino teſtamento veteri & nouo, præmiſſa præfatione, præcepta diuina ſeu vetita, ad vitæ regulã pertinentia, excerpſit, atq; ex his vnum codicẽ fecit, vt qui vellet, legeret: atq; in eo, vel quàm obediẽs Deo, inobediensve eſſet, agnoſceret: & hoc opus voluit Speculũ appellare. Verum breui conſequenti tempore diuina volũtate & poteſtate prouenit, vt manus ingens, diuerſis telis armata & bellis exercitata: immanium hoſtium Vandalorum & Alanorum, commixtam ſecum habentes Gotthorum gentem, aliarumq; diuerſarum gentiũ perſonas, ex Hiſpaniæ partibus tranſinatinis nauibus Aphricæ influxiſſet & irruiſſet, vniuerſaq; per loca Mauritaniarum, etiam ad alias noſtras tranſiens prouincias & regiones, omni ſæuiens crudelitate & atrocitate, cuncta quæ potuit expoliatione, cædibus, diuerſiſq; tormentis, incendiis, aliiſq; innumerabilibus infandis malis depopulata eſt, nulli parcens ætati, necipſis Dei ſacerdotibus vel miniſtris, necipſis eccleſiarum ornamentis, ſeu inſtrumentis, vel ædificiis. Et hanc ferociſſimam hoſtium graſſationem & vaſtationem ille homo Dei, & factam fuiſſe & fieri, non vt cæteri homines, ſentiebat & cogitabat: ſed altius & profundius eam conſiderans, & in hac animarũ præcipue vel pericula, vel mortes præuidens, ſolito amplius [quoniam vt ſcriptũ eſt, Qui apponit ſcientiam, apponit doloré, &, Cor intelligens, quaſi tinea eſt oſſibus] fuerunt ei lacrymæ panes die ac nocte, amariſſimamq; & lugubrem præ cæteris ſuæ ſenecturis iam pene extremã ducebat ac tolerabat vitam. Videbat enim ille homo Dei ciuitates excidio perditas pariter cum ædificiis, villarumq; habitatores alios hoſtili nece extinctos, alios effugatos atq; diſperſos, Eccleſias ſacerdotibus ac miniſtris deſtitutas, virgineſq; ſacras & quaſq; continentes vbiq; diſſipatas: & in his alios defeciſſe tormentis, alios gladio interemptos eſſe: alios in captiuitate, perdita animi & corporis integritate ac fide, malo more ac duro hoſtibus deſeruire: hymnos Dei & laudes ab eccleſiis deperiſſe, ædificia eccleſiarum quam plurimis locis ignibus concremata: ſolennia quoque, quæ Deo debentur, de propriis locis defeciſſe: ſacrificia ac ſacramenta diuina vel non quæri, vel quærenti quibuslibet, non facile reperiri: in ipſas montium ſyluas & cauernas petrarum & ſpeluncas confugientes, vel ad quaſcunque munitiones: alios fuiſſe expugnatos & interfectos, alios ita neceſſariis ſuſtentaculis *euolutos atque priuatos, vt fame contabeſcerent: ipſoſque eccleſiarum præpoſitos & clericos, qui forte Dei beneficio vel eos non incurrerant, vel incurrentes euaſerant, rebus omnibus expoliatos atque nudatos, egentiſſimos mendicare, neciis omnibus ad omnia, quibus fulciendi eſſent, ſubueniri poſſe. Vix tres ſuperſtites ex innumerabilibus eccleſiis, hoc eſt, Carthaginenſem, Hipponenſem & Cirtenſem, quæ Dei beneficio exciſæ non ſunt, & earum permanent ciuitates, & diuino & humano fultæ præſidio, licet poſt eius obitum vibs Hipponenſis incolis deſtituta, ab hoſtibus fuerit concremata. Et ſe inter hæc mala ille homo Dei cuiuſdam ſapientis ſententia conſolabatur, dicentis: Non erit magnus, magnum putans, quod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales. Hæc ergò omnia ille, vt erat alte ſapiens, quotidie vbertim plangebat. Accreuitq; mœroribus & lamentationibus eius, vt etiam adhuc eo in ſtatu conſi-

xxviii.

Scribit libros Retractationum. circa ann. 416.

Speculum. Tom. 3.

Barbarorũ irruptiones Ann. 428.

Idem faciũt hodieque hæretici.

Eccl. 1.

Pſalm. 41.

Confer hæc cum noſtris temporibus

**intercepios.*

Poſteà etiã has eccleſias Barbari Arriani occuparunt.

consistente,ad eandem Hipponensium regionum ciuitatem ab ijsdem hostibus veniretur obsidendam.Quoniam in eius tunc defensione erat constitutus Comes quidam Bonifacius,cũ Gotthorum quondam fœderatus exercitu, quã vrbem fermè quatuordecim mensibus conclusam obsederunt.Nam & lutus illi marinum intercluſione abstuleruntː Quo etiam nosipsi de vicino cum aliis nostris coëpiscopis confugeramus, in eademq; omni eius obsidionis tempore fuimus. Vnde nobiscum sæpissimè colloquebamur, & Dei tremenda iudicia præ oculis nostris posita considerabamus,dicentes:Iustus es Domine,& rectum iudicium tuum.Pariterq; dolentes,gementes & flentes, orabamus misericordiarum patrem & Deum omnis consolationis,vt de eadem nos tribulatione subleuare dignaretur. Hipponensis ciuitas obsidetur Anno 430. *Psalm.*118.

XXIX. Et fortè prouenit,vt vna cum eodem ad mensam constitutis,& inde confabulantibus, nobis diceret. Nouerit is me hoc tempore nostræ calamitatis Deum rogare, vt aut hanc ciuitatem ab hostibus circundatam liberare dignetur,aut si aliud ei videtur, suos seruos ad perferendã suam voluntatem fortes faciat, aut certè vt me de hoc sæculo ad se accipiat.Quæ ille dicens,nosq; instruens,deinceps cum eodem & nos cũ nostris omnibus.& ipsi,qui in eadem fuerant ciuitate,à summo Deo similiter petebamus. Et eccè tertio illius obsidionis mense decubuit lecto, febribus fatigatus,& illa vltima exercebatur ægritudine. Nec suum sanè Dominus famulum fructu suæ precis fraudauit. Nam & sibiipsi, & eidem ciuitati, quod & lachrymosis deposcit precibus, in tempore impetrauit. Noui quoque eundem & presbyterum & Episcopum pro quibusdam energumenis petentibus, vt oraret,rogatum :eumq; in oratione lachrymas fundentem,Deum rogasse,& dæmones ab hominibus recessisse.Itemq; scio ad eum ægrotantem & lecto iacentem,quendam cum suo ægroto venisse,& rogauisse,vt eidem manum imponeret,vt sanus esse posset:eumq; respondisse,si aliquid in his posset,sibi hoc vtiq; primitus præstitisset:illumq; dixisse,visitatum se fuisse,sibiq; per somnium dictum esse. Vade ad Augustinum Episcopum,vt eidem manum imponat,& saluus erit. Quod dum comperisset,facere non distulit:illumq; infirmum continuo Dominus sanum ab eodem discedere fecit. Preceseius quanti fuerint apud Deum ponderis. Aliquot S. Augustini miracula.

XXX. Interea reticendum minimè est,cum memorati impenderent hostes, à sancto viro nostro coëpiscopo Thabennensis ecclesiæ Honorato,literis fuisse consultum,vtrumnam illis aduentantibus,ex ecclesiis Episcopis vel clericis recedendum esset,nec nè.Eiq; rescriptis insinuâsse, quid magis ab illis euersoribus esset metuendum. Quam eius epistolam huic scripturæ inserere volui. Est enim sacerdotũ Dei & ministrorũ moribus valde vtilis & necessaria. Isto modo rescriptum est ad eundem ab eodem:Sancto fratri & coëpiscopo Honorato, Augustinus in Domino salutem. Charitati tuæ missoexemplo epistolæ, quam fratri Quoduultdeo nostro coëpiscopo scripsi, putabam me hoconere caruisse,quod mihi imposuisti,quærendo consilium,quid in his periculis,quæ tempora nostra inuenerunt,facere debeatis.Quinuis enim epistolam,&c. Honoratus Tabenensis Episcopus. *Epist.*150.

XXXI. Sane ille sanctus in vita sua prolixa, pro vtilitate ac felicitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ diuinitus condonatã, vixit annis septuagintasex: in clericatu autẽ vel Episcopatu annis fermè 40. Dicere nobis inter familiaria colloquia consueuerat,post perceptum baptismum etiam laudatos Christianos & sacerdotes,absq; digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere.Quod ipse fecit vltima,qua defunctus est,ægritudine.Nam sibi iusserat Psalmos Dauidicos,qui sunt pauciſſimi,de pœnitentia scribi,ipsosq; quaterniones iacens in lecto contra parietem positos diebus suæ infirmitatis intuebatur,& legebat & iugiter ac vbertim flebat.Et nè intentio eius à quoquã impediretur,ante dies fermè decem,quàm exiret de corpore,à nobis postulauit præsentibus,nè quis ad eum ingrederetur, nisi iis tantùm horis,quibus medici ad inspiciendum intrabant,vel cum ei inferretur refectio.Et ita obseruatum ac factum est, qui omni illo tempore orationi vacabat.Verbũ Dei vsq; ad ipsam suã extremam ægritudinẽ, imptærmisse,alacriter & fortiter,sana mente sanoq; cõsilio in ecclesia prædicauit.Membris omnibus sui corporis incolumis,integro adspectu atq; auditu,nobis adstantibus & videntibus,ac cum eo pariter orantibus,obdormiuit cum patribus suis, enutritus in bona senectute: & nobis coram positis, pro eius commendanda corporis depositione, sacrificium Deo oblatum est,& sepultus est.Testamentum nullum,fecit,quia vnde faceret, pauper Christi non habuit. Ecclesiæ Bibliothecam omnesq; codices diligenter posteris custodiendos semper iubebat.Si quid verò ecclesia vel in sumptibus,vel in ornamentis habuit,fideli presbytero,qui sub eodem domus ecclesiæ curam gerebat,dimisit. Nec suos consanguineos vel in proposito, vel extra constitutos, in sua vita & morte vulgi more tractauit. Quibus dum adhuc superesset, id,si opus fuit,quod & cæteris erogauit,non vt diuitias haberent,sed vt aut non,aut minus egerent.Clerum sufficientissimum & monasteria virorum ac fœminarum continentium cum suis præpositis plena ecclesiæ dimisit, vna cum bibliothecis,libros & tractatus vel suos,vel aliorum sanctorum habentibus,in quibus dono Dei qualis quantusq; in Ecclesia faerit,noscitur,& in his semper viuere à fidelibus inuenitur: Iuxta quod etiam sæcularium quidam poëtarũ, suis iubens,quo sibi tumulum mortuo in agere publico collocarent,pro epigrammate finxit,dicens: Nota de Psalmis, quos pœnitentiales vocant. Migrat ad Dominum Anno 430. Sacrificium offertur pro eo defuncto.

Viuere post obitum vatem vis nosse viator? Quod legis,eccè loquor:vox tua,nempe mea est.

Et in suis quidem scriptis ille Deo acceptus & charus sacerdos, quantum lucente veritate videre conceditur, rectæ ac sanæ fidei,spei & charitatis catholicæ Ecclesiæ vixisse manifestatur. Quod agnoscunt, qui eundem de diuinis scribentem legentes proficiunt. Sed ego arbitror plus ex eo proficere potuisse, qui eum & loquentem in ecclesia præsentem audire & videre potuerunt, & eius præsertim inter homines conuersationem non ignorauerunt. Erat enim non solum eruditus scriba in regno cœlorum, de thesauro suo proferens noua & vetera, & vnus negociatorum,qui inuentam pretiosam margaritam,quæ habebat,venditis, comparauit: verumetiam ex iis extitit vnus, ad quos scriptum est: Sic loquimini, & sic facite: & de quibus Saluator dicit: Qui fecerit, & docuerit sic homines,hic magnus vocabitur in regno cœlorum.Peto autem impendio vestram charitatem, qui hæc scripta legitis, vt mecum omnipotenti Deo gratias agatis, Dominumq; benedicatis, qui tribuit mihi intellectum, vt hæc in notitiam & præsentium & absentiũ præsentis temporis & futuri hominũ,& vellem deferre,& valuissem:& mecũ ac pro me oretis,vt illius quondam viri, cũ quo annis fermè quadraginta Dei dono absq; amara vlla dissensione familiariter ac dulciter vixi,& in hoc sæculo æmulator & imitator existã,& in futuro omnipotentis Dei promissis cum eodẽ perfruar, Amẽ. Nota de monasteriis *Matth.*15. *Iacob.*3. *Matth.*15

DE TRANSLATIONE RELIQVIARVM S. AVGVSTINI EPISCOPI EPISTOLA PETRI ARCHIEPISCOPI MEDIOLANENSIS, QVI ET Oldradus dicitur ad Carolum Magnum Imp.

I. Domino Regum piissimo Carolo Magno Petrus Oldradus indignus Mediolanensium Archiepiscopus perennem in Christo coronam.

Opvs, quod celsitudo vestra, dum in vrbe Mediolani moraretur, mihi imponere dignata fuit, vt aliquid de translatione corporis beati Augustini Episcopi de Sardinia Papiam inquirerem, & fideli sermone celsitudini vestræ transcriberem : quantum humana fragilitas laborare potuit, elaboraui, & quod ex litteris & libris Regum Longobardorum,& etiam ex traditione multorũ legi& audiui,Deo adiuuante,breuiter scribam.Beatus Augustinus doctor Ecclesiarum Christi, post multa miraculorum signa, quibus in hoc mundo effulsit:post multam insudationem laborum,qua obstinationem hæreticorum rectum iter vię deprauantium oppugnauerat,Deo animam reddẽs,honorificè à fidelibus sepultus est in ciuitate Hipponensi,in Episcopatu suo,in Ecclesia sancti Stephani, currente anno Incarnationis Christi quadringentesimo trigesimo : ibiq; honorificè sepultus per manum

*lxxiv. manum diſcipulorum ſuorum, iacuit annis ferè * quinquaginta ſex: deinde in Sardiniam translatum eſt à fidelibus & Catholicis Epiſcopis: qui ob Chriſti fidem ab iniquo Traſamundo Rege vnà cum Fulgentio Ruſpenſi Epiſcopo, cũ innumerabilibus Chriſti fidelibus in eãdem inſulam relegati fuerant, quo tempore Vuandali armis Africam vaſtabant: ne gemma & theſaurus tantus ab immundis ſpiritibus pollueretur, ſecum cum nonnullis aliis ſanctorum reliquiis deportarunt. Ibi multis miraculis claruit annis ducẽtis viginti * tribus. In quo manifeſtum datur intelligi, quod quos Deus caros habet, ad ſanctitatis eorum teſtimonium clarificat, & inſignit virtutibus miraculorum.

Transfertur in Sardiniam. An. 504.

*cccxxi.

*cccxcv. VNDE Luithprando Aſprandi filio Longobardorũ Rege, quo tempore à die obitus ipſius ſancti, ducenti & octuaginta anni euoluti fuerant, regno Longobardorũ adepto, & perſeuerante in vero religionis propoſito, quippe qui protector & defenſor fidelis Eccleſiarum Dei extitit, vir certè tanto principatu digniſſimus, ſi prudentiam, ſapientiam, II.

Luithprandi pia opera. conſiliumq; quo plurimum valebat, quis inſpexerit: iuſtitia autem & clementia ita inſignis haberetur, vt difficilè iudicaretur, qua in re maiorem promereretur laudem, Chriſtianiſſimus adeò fuit, ac religionis amator, vt nulla vnquã in regno templa ſine ſuo ſuffragio ædificari permiſerit: nam vt de cæteris taceam. Papiæ plurima templa ornatu mirto conſtruxit, donatis & additis multis caſtris & poſſeſſionibus: & præcipuè in palatio ſuo oratorium in honorem Saluatoris mundi extruxit, vbi & ſacerdotes & clericos multos inſtituit, qui die noctuq; diuina officia exoluerent, attributis multis bonis, vt honeſtius & alacrius Deo inſeruire poſſent.

Et primo regni ſui anno donationem, quam beato Petro Aripertus Rex donauerat, confirmauit, ſcilicet Alpes III.
Cottias, in quibus Ianua eſt, & quicquid ab ea Alpes vſq; ad Galliarum fines continebant. Et beato Petro Apoſtolorum principi in ſuburbio Papienſi monaſterium conſtruxit artificis opere excellenter ornatum, cui etiam indidit nomen, Cœlum aureum.

BARBARORVM igitur infinita multitudo Sardiniam expugnare eſt aggreſſa: quam cum inuaſiſſent, & ſubiugatã IV.
deſtruerent, loca etiam ſancta violenter aggreſſi polluebant, inter quæ ſepulcrũ B. Aug. Hæc cum iuſtitiæ cultor & amator religionis Luitprandus Rex audiſſet, à ſanctæ memoriæ Petro Papienſi Epiſcopo, qué Rex maximo honore & ſumma reuerentia ob vitæ ſanctitatem proſequebatur, videlicet coinquinari & inhoneſtè tractari ſanctiſſimi Aug. locum: Legatos ſuos proceres nobiles cũ magno pondere auri & argenti tranſmiſit in Sardiniã, vt corpus tanti ſancti redimerent precio, & transferrent quamprimum ad ciuitatem Papienſem. Qui iuſſioni & deſiderio piiſſimi Regis ſatis facere cupientes, nauigio venerunt in Sardiniam, & redimentes corpus ſanctum à barbaris, nauiq; illud imponentes, Dei miſericordia & ingenti eorum gaudio plenis velis per tranquillũ mare in vnius die & noctis ſpatio perducti ſunt ante portum & ſtationem Ianuenſem: & per Legatos Regi quæ facta erant denunciarunt, & vt honorificè occurrerent ad reliquias tam glorioſi corporis ſuſcipiendas.

Transfertur ex Sardinia. Ann. 725.

QVO audito, Rex immẽſo gaudio perfuſus, gratias ingentes Deo referebat, quod deſideriũ ſuum impleuiſſet: om- V.
niq; negotio poſtpoſito, rogatis & conuocatis omnibus ciuitatũ ſuarum Epiſcopis, & vniuerſo clero, vſq; ad finẽ agri
2. Reg. 6. Dertonenſis ad ſuſcipiẽdum tam præclarum Dei munus cum maxima humilitate proceſſit: & more Dauidico, ad accipiendam Arcam Domini, & reponendam in decentiori loco, properabat cum innumerabili procerum & populi vtriuſq; ſexus multitudine, Deo gratias omnes agentes de tantis donis datis. Cum autem ad locum, vbi iacebat ſanctũ corpus, appropinquaſſet, depoſitis regalis aulæ inſignibus, nudatoq; capite & pedibus cũ tanta humilitate & deuotione procedebat, vt omnes qui aderant, mirarentur. & Deum ſuper tanta deuotione piiſſimi Regis laudarent. Ad confeſſorem autẽ ſuum clarificandum miſericors Dominus dignatus eſt multa miracula operari: multi enim aliquo officio corporis priuati aderant, qui recuperata ſanitate, alacres ad laudem & honorem Dei vociferantes, læti ad propria remeabant. Vnde corpus beati confeſſoris cum laudibus & hymnis deferentes peruenerunt ad fines agri Dertonenſis, ad prædium quod appellant Sauinarienſe, vbi Rex Luithprandus cum vniuerſo Epiſcoporum & procerũ comitatu pernoctantes, & debitum tanto patre officium dignè peragentes: Rex ipſe tanquam vnus de plebe prope ſanctiſſimi corporis reliquias nimio deuotionis zelo ardens pernoctauit.

CVM autẽ aurora ſequentis diei illuceſceret, ad peragendum iter ad vrbem Ticinenſem ſiſtentes, nullo modo ſan- VI.
ctum corpus mouere potuerunt. Cũ igitur plures ad feretrum accederent, nec quicquã proficerent: Rex Luithprandus ſciſſis veſtibus & deformata facie in terra deuolutabatur: quippe qui immenſo deſiderio tanti patris transferendi reliquias ad vrbẽ Ticinum æſtuabat nimis: at tum omnino ab omni ſpe ceciderat poſſe amoueri ſanctũ corpus. Quo miraculo omnes Epiſcopi & proceres ſtupebant, cogitantes intra ſe, quidnã Deus omnipotens indicare vellet de reliquiis tã glorioſi doctoris. Aderat inter cętum Epiſcoporũ ſanctæ memoriæ Gratianus Nouarienſis Eccleſiæ Præſul, vir multa doctrina prædituſ, & omni ſcientiarũ genere illuſtris, & verè Dei ſacerdos, qui acceſſit confidenter ad Luitprãdum Regẽ, affirmans Dei miſericordiam non verbis & actibus externis, ſed magis votis & operibus implorandã. Quæ Rex libentiſſime monita audiens, facto voto, deliberauit, ſi Dominus Deus omnipotens corpus B. Aug. Ticinũ deferri permitteret, quod ſupra nominatum prædiũ Sauinarienſe Deo & Eccleſiæ B. Petri, ad quam ipſum ſanctum corpus deferre volebat, perpetuò habendũ tribueret. Factũ eſt igitur, vt cum votum perſoluiſſet, accederet ad feretrũ: qui cum corpus de terra leuare tentaret, ita leuiſſimum inuenit, vt nullo vlterius onere impediente, corpus beatiſſimum, quod prius nec moueri poterat à pluribus, modo non prohiberetur ferri à duobus: peragebant igitur inceptum iter, ingenti gaudio & exultatione laudantes Dei omnipotentiam, qui vota Regis tam facilè audiſſet.

CVM autem in vrbe auditũ eſſet de aduentu Regis cum reliquiis beatiſſimi confeſſoris: ad ſuſcipiendũ corpus ſan- VII.
ctiſſimum omnes, qui reſidui fuerant, feſtinarunt occurrere, & cũ ſummo honore, vtpote tanto patri, debito, detulerunt cum hymnis & canticis, & totius populi concurſu, ſummo gaudio perfuſi, & repoſuerunt in Eccleſia B. Petri in Cęlo aureo: Iure autẽ in Apoſtolica poſitus eſt Eccleſia, qui pro Eccleſiaſtica dimicans fide, diabolicas hæreticorum fraudes diſperſit. Vbi etiam ad ſanctitatis eius teſtimonium, ad argumentũ fidei poſterorum, multis ſignis & miraculis clatuit. Illud memoria dignũ contigit poſt translationem Papiã factam, quo Deo, beatoq; Patri Auguſt. gratã fuiſſe eam translationẽ innotuit: ſiquidem multi tactu ſacrorũ pignorum tantum, ex variis morbis ſtatim cõualuerẽt. Sed inſignis fuit illa apparitio facta quibuſdã Vltramontanis numero 40. qui petẽtes Romam, prope viculum Cauæ, Papia diſtantis circiter tria millia paſſuũ, quo membra feſſa in longo itinere curarent, pernoctantes, circa ſecundam horam noctis ab Eccleſia quæ vicina erat, dicata ſanctis martyribus Coſmæ & Damiano, viderunt egredi hominem habitu Pontificali ornatum, qui ipſis appropinquans percunctatus eſt, quo pergerent. Cum reſpondiſſent, ſe Romã ad baſilicas Sanctorum Petri & Pauli proficiſci, quatenus à Domino impetrarent liberari ab infirmitatibus, quibus vnuſquiſq; eorum affligebatur: erant enim omnes infirmi, ideo Romã peregrinabantur, tum vt viderent ſancta loca, tum vt ſanctorum meritis ibi quieſcentiũ Deus eos ſanaret. dixit illis Pontifex: Dirigite greſſus veſtros ad vrbem vobis vicinam, Papiam nempe, & ingredimini templum B. Petri in Cœlo aureo: ingreſſi ſanabimini à languoribus veſtris. quis eſſet, interrogantibus peregrinis, reſpondit, ſe eſſe Auguſtinum Hipponenſem Epiſcopũ. His auditis, ſtupore & gaudio repleti, feſtinantes Papiam, & templum ingreſſi: clamantes dixerunt: Sancte Auguſtine, ſicut pollicitus es, reſtitue nobis ſanitatem. His vix pronunciatis, ſenſerunt ſe priſtinæ incolumitati redditos, & Deo, beatoque Auguſtino gratias agentes, ad propria læti & incolumes remearunt, narrantes mirabilia quæ fecerat Dominus interceſſione tanti Doctoris. Dona autem, quæ piiſſimus Rex Luithprandus Eccleſiæ beati Petri donauit, tam in prædiis & poſſeſſionibus, quam in vaſis aureis & argenteis & veſtibus, ad Dei cultum pertinentibus, excedunt omnium

S. Auguſtio. apparuit quibuſdam Vltramontanis infirmis.

omnium piorum & Catholicorum opinionem. Existimabat autem Rex ille, se tantum non posse donare ministris, qui custodiebant corpus B. Patris quod opinioni & voluntati suæ penitus satisfaceret. Et tanto gaudio ad corpus sancti viri receptum repletus est, quod die ac nocte in hymnis & canticis Dei cum clericis & sacerdotibus in Ecclesia perno-&arer, & tanquã vnus de ministris in canticis Dei & psalmodia se exerceret. Hæc translatio corporis sancti Augustini facta fuit pridie Kalendas Martij, sedente in sancta Petri Sede bonæ memoriæ Gregorio eius nominis secundo. Excellentiam magnitudinis vestræ per multa annorum curricula Rex Regum Christus Dominus sua dignetur custodire potentia. Datum in vrbe Mediolani anno salu ifer æ Incarnationis Domini septingentesimo nonagesimo sexto.

Mitra S. Augustini & baculus pastoralis ex Hippone regio simul cum reliquiis in Sardiniam transportata sunt, quæ, corpore Ticinum translato, ibidem hactenus asseruantur. Vide Baron. in notis ad Mart. hoc die.

DE S. IVLIANO MARTYRE, AVTHORE BEATO GREGORIO ARCHIEPISCOPO TVRONENSI.

AN. 290. 28. AVGV.

I. MAGNVM in nobis quodammodo igniculum ad iustitiæ suæ adipiscendam semitam, pietas diuina succendit, cum dicit: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: Ostendens, quod qui iustitiam ex toto corde dilexerit, cum precatus fuerit, audiatur à Domino. Vtinam quisque nostrum cum hæc tentare cœperit, statim spretis mundi scandalis, neglectis concupiscentiis vanis, derelictisque semitis prauis, iustitiæ viam expeditus & sine impedimento sæcularium actionum, conaretur irrepere. Per hanc enim viam Abel iustus suscipitur, Enoch beatus assumitur, Noë reseruatur, Abraham eligitur, Isaac benedicitur, Iacob dilatatur, Ioseph custoditur, Moyses sanctificatur, Dauid prædestinatur, Salomon ditatur, tres pueri inter incendia rorulenta vaticinantur, Daniel inter innocuas bestias pascitur: Per hanc viam Apostoli diriguntur, Martyres beati glorificantur Et qualiter, inquis? Scilicet dum infirmos curant, mortuos suscitant, præsentia contemnunt, futura desiderant, tortores despiciunt, pœnas non sentiunt, ad cælestia regna contendunt. Quod proculdubio virtute propria non obtinerent nisi per viam iustitiæ rectissimè incedentes, à Domino audirentur. Sic & inclytus martyr Iulianus, qui Viennensi ortus vrbe, Aruernis datus est martyr, ab hoc igne succensus, hæc concupiuit, ac mente tota desiderauit. Quia cum esset apud beatissimum Ferreolum, iam tunc martyrij ardore flagrabat: qui relictis diuitiis ac propinquis, tantum ob solius amorem martyrij Aruernis aduenit. Sed nec hoc sine diuino mandato peregit, cum tunc persecutio in Viennensi vrbe ferueret. Legerat enim Dominum prædixisse. Si vos persecuti fuerint in ista ciuitate, fugite in aliam. Contulit ergò se hic in Aruerno territorio, non metu mortis, sed vt relinquens propria, facilius perueniret ad palmam, metuebat enim, nè ei parentes essent obuij, si inter eos hoc certamen iniuisset: & perderet miles Christi coronam gloriæ, si legitimè non certasset. Igitur instante persecutione, ad Briuatensem vicum, in quo fanatici erroris neniæ colebantur, aduenit. Et cum insequi aduersarios nutu Dei sensisset, à vidua quadam se occultari deprecatur. Quem illa tegens, ilico martyre poscente detexit: qui suis insecutoribus ità dixit: Nolo diutius commorari in hoc sæculo, quia sitio tota animi auiditate iam Christum. At illi educta vibranti dextera framea, decisò capite, in tres [vt ita dicam] partes gloriosus diuiditur martyr. Nam caput Viennæ defertur, artus Briuate recondantur, felix anima à Christo conditore suscipitur. Senes quoque, qui sacrum corpus mancipauerant sepulturæ, ità reintegrati sunt, vt in senectute summa positi, tanquam iuuenes haberentur. Caput quoque eius Ferreolus martyr accepit: completoq; certamine, tam illius membra, quàm istius caput, in vnius tumuli receptaculo collocantur. Quæ nè cuiquam fortassis videatur incredibilis esse narratio, quæ audiui gesta, fideliter prodam.

Patria S. Iuliani.

Matth. 10.

Sitit tota animi deuotione Christum.

Caput ei amputatur.

Nota miraculum.

QVODAM tempore, dum ad occursum beati Nicetij antistitis, vsq; Lugdunum processissem, libuit animo non aliter, nisi orationis causa. Viennam adire, & præcipuè sepulcrum visitare Ferreoli martyris glorioſi. Inf derat enim menti, propter antiquam dilectionem eorum, me sic esse eius alumnum, vt Iuliani. Deniq; oratione facta, erigo oculorum aciem ad tribunal, conspicioq; in eo versiculos hoc modo conscriptos.

Nicetius Episcopus Lugdunensis.

Heroas Christi geminos hæc continet aula: Iulianum capite, corpore Ferreolum.

II. CVMQ; hæc legens, ædituum consulerem, cur hæc scripta sic fuerint, respondit: Basilica sancti martyris Ferreoli super ipsum Rhodani litus ab antiquis fuerat collocata. Denique cum impulsante violentia amnis, porticus, quæ ab ea parte erat locata, corrueret, prouidus sacerdos, Mamertus nomine, qui tunc Viennensem regebat ecclesiam, ruinam futuram præueniens, aliam basilicam eleganti opere & in ipsa mensura sagaci intentione constituxit, illuc sancti martyris transferre cupiens corpus. Aduenit autem ad hoc opus Abbatum atque Monachorum magnus numerus, vigilataque nocte, accepto sarculo fodere cœperunt. Cumque in profundo descenderent, tria sepulcra reperiunt, ac confestim stupor mentes spectantium inuadit. Nec quisquam erat certus, quisnam esset beati martyris tumulus. Igitur cum starent omnes in hebetate mentis attoniti, inspirante [vt credo] diuinitate, vnus ex circunstantibus exclamat, dicens: Antiquitus referri solitum etat, & celebri per populos sermone vulgatum, caput Iuliani Confessoris in sepulcro retineri martyris Ferreoli. Sic opertorio amoto, vnusquisque consideretur, & sic potest, quæ sint membra Ferreoli martyris, protinus inueniri. Hæc audiens sacerdos, cunctos iubet in oratione prosterni Qua impleta, procedit ad tumulos: detectisq; duobus, singulos in his quiescentes inuenit viros. Cumque aperuisset & tertium, inuenit in eo virum iacentem illæso corpore, integro vestimento: qui deciso capite, caput amplexus aliud, brachio detinebat. Erat enim acsi nuper sepultus, neque pallore faciei demutatus, neque capillorum decisione turpatus, neque vlla putredine resolutus: sed ità integer & illæsus, vt putares eum adhuc sopore corporeo detineri. Tunc antistes gaudio magno repletus, ait: Hoc esse cadauer Ferreoli, hoc est caput Iuliani martyris, dubium non habetur. Tunc cum magno psalterio plaudente populo, in loco, vbi nunc est, adoratur Domino annuente. Hæc autem vt ad sepulcrũ martyris ab ipso ædituo cognoui, fideliter retuli. Præbet tamen huic operi testimoniũ Sollius noster, ipsi Mamerto scribẽs his verbis: Tibi soli concessa est in parte orbis occidui, martyris Ferreoli solida translatio, adiecto nostri capite Iuliani. Vndè pro compensatione deposcimus, vt nobis indè veniat pars patrocinij, quia vobis hinc rediit pars patroni.

Mamertus Episcopus Viennensis.

Corpus S. Ferreoli integrum reperitur cũ capite S. Iuliani.

III. IN loco autem illo, quo beatus martyr est percussus, fons habetur splendidus, lenis, dulcibus aquis vberrimus, in quo & à persecutoribus caput amputatum ablutum est, de quibus aquis multæ sanitates tribuuntur infirmis. Nam sæpè cæcorum oculi, ab his tacti, illuminati sunt: tertianarum quartanarumq; febrium ardoribus accensi, vt poratũ, qui potiuntur, iuerint, conquiescunt. Nam & si quis graui laborans incommodo, inspirante martyre desiderium habuerit hauriendi, protinus vt hauserit, conualescit: & ità velociter extinguitur vis febrium, ceu si videas super immensum rogum proiectis vndis incendia vniuersa restingui.

Nota vim aquarum, quibus ablutum est caput S. Iuliani.

IV. POST passionem verò beati martyris ac fama præeunte de senibus, qui, dum sanctos artus sepulturæ mandarent, fortitudini pristinæ fuerint restituti, multa ibi beneficia expetentes credentesque, indulgente martyre, consequuntur. De quibus pauca perstringenti deprecor veniam condonari, quod me minus vel peritum, vel idoneum ad hæc narranda cognosco, nec imbutum grammaticis artibus, nec literis liberalibus eruditum. Sed quid facio, quod impellit me amor patroni, vt nequeam hæc silere? Vinctus quidam ab Hispanis & carceri deditus, apud Imperatorem Treueri cum capitali diiudicatus sententia tenebatur. Quod coniunx illius cognitum, dum tumulare viri

Multi ægri pristinæ sanitati restituuntur ad eius sepulchrum.

viri membra feſtinat, ad Briuatenſem vicum peruenit: repertoſq; viros, dum diuerſa ſtudio intento timaretur, cognoſcit, quod in eo vel de martyre, vel de ſenibus fuerit geſtum, fideliq; inſinuatione credens, ad ſepulchrum beati martyris deliberat properare, vt cauſam ſuggerat, caſus referet, vel cunctum laborem ſui doloris exponat. Aſſerentibus tamen præterea hominibus: Abſque dubio pollicemur, domina, tibi à martyre reddi lætitiam, qui ſenum quondam decrepitæ ætatis, membra rigentia antiquo vigori reſtituit. Impletaque hæc oratione, promittit, vt ſi ſoſpitem recuperet coniugem, martyris ſepulchrum, in quo poſſit ſpatio, cæmento contegeret. Fide plena, & de martyris pietate ſecura, Treuerim eſt ingreſſa, inuentumque obuium virum, & gratia imperiali receptum, læto regreditur. Inquiſitoque tempore, quo vir relaxatus eſſet à carcere, nouit quod hæc fuit abſolutionis hora, qua illa martyris eſt auxilium precata. Dehinc pollicitationem, quam promiſerat, cum immenſis muneribus adimpleuit.

Captiuus liberatur.

ERAT enim haud procul à cellula, quam ſupra ſepulchrum martyris hæc matrona conſtruxerat, grande delu- V.
brum, vbi in columnam altiſſimam ſimulacrum Martis Mercuriq; colebatur. Cumq; delubri illius feſta à gentilibus agerentur, ac mortui mortuis thura deferrent, medio è vulgo commouentur pueri duo in ſcandalum: nudatoq; vnus gladio, alterum appetit trucidandum. At ille cernens nihil veniæ reſeruari, cum à diis ſuis non defenſaretur, noſtræ religionis cuſtodiam, noſtræ confeſſionis veniam, noſtræ contagionis medelam, cellulam expetiit martyris glorioſi. Tunc ille, qui ſequebatur, cum in aſſultu gladij eum non potuiſſet contingere, & hic ſuper ſe oſtium *reſeràſſet, atq; ille arrepto vtroq; poſte oſtium conaretur infringere, illico inhærentes manus tabulis, dolore nimio quatiuntur, & tanta afflictione miſer torquetur, vt vbertim lachrymæ, qualis eſſet dolor intrinſecus, nunciarent. Interea ſtupente vulgo, incluſus qui fuerat, progreditur liber: parentes quoque illius, qui virtute ſancti retinebatur, cognoſcentes martyris ſepulturam, deuotis multis muneribus pro filio exorabant.

*Reſeràſſet, pro, obſeràſſet.

Liberatur trucidandꝰ virtute S. martyris.

FACTVM eſt autem dum hæc agerentur, vt presbyter quidam via illa deſcenderet. Qui cum didiciſſet quæ acta VI.
fuerant, pollicetur parentibus, ſi à gentilitate diſcederent, filium reciperent ſanum. Ipſe quoq; ſacerdos ſequenti nocte videt per ſomnium ſimulacra illa, quæ à gentilibus colebantur, numine diuino comminui, atq; in puluerem redacta, ſolo proſtetni. Quarta autem die cum gentilitas vellet iterum diis exhibere libamina, mœſtus presbyter ad ſepulcrum ſancti proſternitur, & cum lachrymis exorat, vt tandem gentilitatem hanc, quæ iacebat in tenebris, ſplendor diuinæ potentiæ viſitaret, nec ſineret vltra martyr beatus alumnos proprios iſta caligine detineri, cum ille perpetuæ claritatis gaudia poſſideret. Confeſtim ad eius orationem commouentur tonitrua, renident fulgura, deſcendit imber igne mixtus, & grandine turbantur omnia. Concurrit vulgus ad cellulam, proſternitur coram ſacerdote omnis caterua gentilium, & mixto cum lachrymis vlulatu, cuncti Domini miſericordiam deprecantur, pollicenturq; ſacerdoti, ſi grando recederet, & martyrem patronum experterent, & ad Deum eius, relictis ſimulacrorum cultibus, integro corde tranſirent. Portò ille fuſa oratione, cuncta quæ periit, meruit obtinere. Recedēte autem tempeſtate, puer cum parentibus credens, ipſa die à doloribus liberatur: gentiles in Trinitatis nomine baptizati, ſtatuas quas coluerant, confringentes, in lacum vico amniq; proximum proiecerunt. Ab eo enim tempore in loco illo, & fides Catholica & martyris virtus eſt amplius declarata.

Eccè quantum valeāt apud Deum Sanctorum merita, & iuſtorum orationes.

Multi conuertuntur ad Chriſtū miraculis perterriti.

POST hæc venientes quidam de Burgundionibus ad Briuatenſem vicum, eum cum armorum multitudine co- VII.
pioſa circundant: captoq; populo, direpto miniſterio ſacroſancto, vltra amnem tranſeunt, & viros gladio interficere, reliquum vulgus forte diuidere parant. Tunc Illidius quidam à Vellano venieus, &, vt aiunt, commonitione columbæ alitis incitatus, ſuper eos irruit: Hortatuſque ſocios, ita hoſtes ad internecionem cecidit, vt captiuis laxatis, triumphans in laudem martyris, amne tranſmiſſo, ad beatam cellulam tanquam nouus Moyſes cum omni populo canendo reuerteretur. Nec minor, vt arbitror, exultatio fuit ereptis, quam quondam Iſraëlitis, dimerſis fuit Aegyptiis. Quod nè quis dubitet hanc beati martyris fuiſſe victoriam, inſinuatio columbæ, aliquod myſterium creditur fuiſſe virtutis diuinæ. Nam veniente Illidio, hæc ei obuiam venit, & cum, vt ille aſſolet, aliquid demoraretur, hæc in circuitu illius volitabat: illoq; progrediente, iſta præcedebat, & reuertebatur obuiam, quaſi accelerare deprecans iter. Dum hæc agerentur, aduenieus puer captiuitatem nunciat, & ſic iſte viam accelerauit, ſed & ipſo pugnante, columba ſemper circa eum viſa eſt diſcurrere. Quod nè quis inuideat quaſi confictum de columba, & homini præſtitum Chriſtiano, cum Oroſius conſulem Romanorum, id eſt, Marcum Valerium, à coruo alite ſcribat adiutum.

Nota miri quiddā de columba.

PROSTRATIS ergò ab Illidio hoſtibus, quatuor ex his per fugam lapſi, patenam & vrceum, qui anax dicitur, in VIII.
patriam deferunt: & diuiſa in tantis, vt erant, partibus patena, vrceum Regi Gundobalbo ob gratiam exhibent conquirendam. Reliquum verò argentum Reginæ ſagacitas reperit, quod, additis multis muneribus, loco illo ſancto reſtituit, fideliter inſinuans Regi, non oportere eum, vt gratiam martyris ſancti propter argenti paruitatem amitteret.

Pietas Reginæ & religio

PRO quibus ac talibus virtutum ornamentis magna ibi baſilica fabricata à fidelibus, virtutibus, vt præfati ſu- IX.
mus, martyris beati refulget: in qua paralyticorum, claudorum, cæcorum, & aliorum quoq; morborum ſæpius petita remedia conquiruntur. Fœdamia quædam mulier, paralyſis humore conſtricta, cui nullum corporis membrum ſine dolore vigebat, exhibita eſt, deferentibus propinquis ad beatam baſilicam, vt vel ſtipem à largientibus mereretur. Quæ dum in porticu illa, quæ ſanctæ baſilicæ coniungitur, decubaret, noctem Dominicam dum ſacroſanctis vigiliis populi fides deuota concelebrat, & illa quieſcens lectulo paululum obdormiſſet, à viro quodam per viſum correpta atq; increpata eſt, dicente ſibi: Cur reliquis, excubias nocturnas Deo exhibentibus, illa deeſſet? Reſpondit ſe abomni membrorum parte debilem, nec penitus greſſum agere poſſe. Tunc quaſi ſuſtentata à viro, qui loquebatur ei, & ad ſepulcrum vſq; deducta, dum in ſopore fundit orationem, viſum eſt ei quaſi multitudinem catenarum ab eius membris ſolo decidere, à quo etiam ſonitu expergefacta, ſenſit omnium artuum recepiſſe pleniſſimam ſanitatem. Protinus ſurrexit à lectulo, & ſtupentibus cunctis, cum gratiarum actione vociferans, ſanctam eſt ingreſſa baſilicam. Ferunt etiam quidam, ſolitam fuiſſe eam referre habitum viri, qui eam fuerat allocutus. Dicebat eum ſtatura eſſe procerum, veſte nitidum, elegantia eximium, vultu hilarem: flaua cæſarie immixtis canis: inceſſu expeditum, voce ſerum, allocutione blandiſſimum, candoremq; cutis illius vltra lilij nitorem fulgore, vt de multis millibus hominum, quæ ſæpè vidiſſet, nullum ſimilem conſpiceret. Vnde nullis non abſurde videtur, ei beatum martyrem apparuiſſe. Quæ mulier poſt decem & octo annos ſanata eſt.

Multa miracula fiūt, in baſilica S. Iuliani.

Egregium miraculū.

Forma eius qui apparuit paralyticæ.

QVIDAM dum in ſeditione, quam commouerat, oculum amiſiſſet, hominem, qui ictum intulerat, de baſilica X.
conabatur extrahere. Quod dum agit, non modò amiſſi oculi non recipit lumen, verum etiam ſenſit alium eius, quem ſanum habuerat, obcæcari. Pontò cum peccata ſua confiteretur, dicens, Merito mihi euenit iudicium ſine miſericordia, qui non feci miſericordiam: proſtratus coram ſancto ſepulcro cum populo, qui tunc ad feſtiuitatem aduenerat, indulgens lædenti, & viſum recepit, & gratiam: ſicq; factum eſt, vt is, qui ſancti auxilium expetierat, curaretur: Ille verò, qui non credebat, argueretur. Et ſic vterq; lætus remeauit datuſq; diſceſſit.

Iac. 2. Cuidam pœnitenti reſtituitur lumē oculorum.

ALIVS quoque auſu temerario die Dominica boues iungens, agrum ſulcare cœpit. Apprehenſaq; ſecuri, vt ali XI.
quid emendaret in vomere, protinus contractis digitis, manubrium in dextera eius adhæſit. Cumq; prædolore nimio cruciaretur, poſt duos annos veniens ad beati martyris baſilicam, vigilias fideliter celebrauit: Statimque in ipſa die

Vltio diuina in violatorem diei Dominicæ.

die Dominica reserata manus lignum, quod iunitus tenebat, amisit, magnam inferens populo disciplinam, vt quod die Dominica fuerat perpetratum, ipsi quoq; die Dominica purgarentur. At ille magnificans gloriam martyris, recessit incolumis: nec vltra die resurrectionis Dominicæ quicquam ausus est operari.

XII. Sic & Anagilus quidam mutus, surdus, & cæcus, omnium membrorum compage debilitatus, ad limina sacrosancta proiectus est, scilicet vt vel ab stipe pasceretur deuotorum, qui victus alimoniam propriis manibus laborare non poterat. Igitur cum per annum integrum ante sanctam ædem decubâsset, tandem visitatus à virtute beati martyris, ab omni infirmitate sanatus est. Videtur autem mihi non incongruum, vt sicut sancti virtute curata morbida retexuntur, ita & infidelium prauitates oratione illius confutatæ, ad emendationē aliorum, nè similia appetant, declarentur: quia vtraq; sancti gloria præstat, vt & hos sanitati reddat, nè amplius crucientur: & illos arguat, nè in futuro iudicio condemnentur. Mutus, cæcus, & surd⁹ misericordi ter curatur.

XIII. Et licet nullum latere credam aliquid de hostilitate Theodorici Regis, ac infirmitatibus Sigualdi, quæ ei in Aruerno posito contigerunt, propter virtutem tamen beati martyris est diligentius exponendum, quo facilius fides dictis adhibeatur. Igitur cum ob direptionem Aruernorum Rex antedictus festinaret, & ingrediens terminum, vastatione cuncta subigeret, pars aliqua ab exercitu separata, ad Briuatensem vicū infesta prorupit, fama vulgante, quod in basilica ellent incolæ cum multis thesauris absconditi. Cumq; peruenissent ad locum, inueniunt multitudinem promiscui sexus, obseratis ostiis, in templo ipso cum propriis facultatibus residere. Cumq; intrare non possent, vnus per effractam ceu fur in altari sancto fenestram vitream ingreditur: quia qui non intrat per ianuam, hic latro est. Dehinc reseratis ædis illius valuis, exercitum intromittit. At illi direpta cuncta pauperum supellectili, cum ministris ipsius basilicæ reliquum populum qui infra erat, eductum foras, diuiserunt haud procul à vico. Quæ cum ad Regem delata fuissent, comprehensos ex his aliquos diuersis mortibus condemnauit. Fugiens verò ille, qui irrupta æde caput fuit huius sceleris, igne de cœlo dilapso consumptus interiit: super quem cum multi aceruum lapidum congregâssent, à tonitruis & corruscationibus detectus, terrena caruit sepultura. Qui verò de consentaneis, latentes Regem, in patriam sunt regressi, correptiá dæmone, diuersis exitibus hanc vitam finierunt. Hæc audiens Rex, omnia, exinde quæ fuerant ablata, reddidit. Præceperat enim, nè in septimo à basilica milliari quis vim inferret. *Ioan. 10.* Punitur tẽpli effractor. Item alij effractores à dæmone corripiũtur

XIV. Tvnc Sigualdus cum Rege præpotens, cum omni familia sua in Aruernam regionem ex Regis iussu migrauit: vbi dum multorum res iniustè competeret, villam quandam, quam gloriosæ memoriæ Tetradius Episcopus Biturigensis basilicæ sancti Iuliani reliquerat, sub specie obumbratæ commutationis auidus peruadit: sed mense tertio, postquam aggressus est, correptus à febre, & sine sensu effectus, declinauit caput ad lectulum. Cuius vxor dum de hoc exitu mœsta penderet, à quodam sacerdote commonita est, vt eum, si videre vellet incolumem, auferret à villa. At illa hæc audiens, præparatis carrucis, compositoq; plaustro, quo eum ueheret, mox vt prædium sunt egressi, protinus diuina sunt pariter gratia munerati. Nam iste salutem, illa meruit ex huius incolumitate lætitiam. Ferunt etiam, in oratorio prædicti illius sanctum Iulianum martyrem cum Tetradio Episcopo loquentem, cuidam religioso reuelatum fuisse, promittentem se Episcopo villam, quam pro animæ suæ remedio sibi reliquerat, recepturum. Sed & habitum beati martyris in eodem modo esse, vt quondam paralytica exposuerat, referebat. Tetradius Episcopus Biturigen. Pœna occupantis Eccle siæ villam.

XV. Pastor verò quidam, nō strenuitate, sed nomine, ingenuus genere, dum in multis rebus contra basilicam sancti martyris iniustè ageret, ad hoc leuitas eius inimico insultante conualuit, vt colonias basilicæ concupiscens, quæ agro eius erant proximæ, peruadere non timeret. Ad quem sacerdos loci cum aliquos de clericis quasi legatos mitteret, vt accepta ratione quod male peruaserat, relaxaret: ille quasi contra iniquum hostem telis correptis prosiliit, fugatisq; sagittis clericis, res omnes in sua dominatione retinuit. Factum est autem, vt in proximo aduenirent dies passionis martyris glorioſi. Ad quam ille immemor peruasionis suæ atq; iniuriæ, quam intulerat clericis, ante quinq; dies solennitatis, ad vicum Briuatensem aduenit: qui cum in domo hospitalitatis suæ conuiuio cum lætitia & exultatione fungeretur, subito coruscatione facta, tonitruum sonuit: rursumq; iterato, iaculo igneo de cœlis elapso percussus est, nullo tamen de reliquis pereunte. Deinde ad exemplum omnium, tanquam rogus flammeus ardens, paulatim consumebatur. Ad quod miraculum populus, qui ad beati festa conuenerat, hæc cernens, cum admiratione metuebat: satisq; illi fuit, ne de rebus sancti aliquid vltra contingeret. Quod nè fortuito actum quis putet, cernat inter multos innoxios vnum interisse sacrilegum. Nota horrendum supplicium res Ecclesiæ sibi vendicãtis.

XVI. Qvid etiam ad Becconis Comitis confutandam superbiam beatus martyr sit operatus, enarrabo. Hic cum actiones ageret publicas, & elatus iactantia, multos contra iustitiam aggrauaret, casu contigit, vt dimissum accipitrem diu per diuersa vagantem perderet: similiter, vt vnus deseruientibus sancti Iuliani, accipitrem alium, dum per viam ambularet, quasi vagum inuenit. Erat enim puer ille pincerna in domo basilicæ. Quod cum ad Becconem peruenisset, quod scilicet puer repertum teneret accipitrem, calumniari cœpit ac dicere, Meus ille erat, & hic furto eum sustulit. Deindè succedente auaritia, misit illum vinctum in carcerem, deliberans eam in sequenti, patibulo condemnare. Tunc sacerdos mœstus valde, ad sepulcrum sancti properat, reseratisque cum gemitu * caulis, apprehensis decem aureis, per fideles amicos Becconi obtulit. Quod ille pro nihilo respuens, cum iuramento asseruit nunquam se puerum dimissurum, nisi exinde aureos triginta acciperet. Quos presbyter desuper sepulchro sancti accipiens, Becconi transmisit. Quos acceptos satiata auri cupiditate, puerum restaurauit incolumem. Sed Deus omnipotens, qui permanet ante solem, secundum bonitatis suæ diuitias humiliauit calumniatorem. Nam ipsius anni transacto curriculo, veniens ad sancti festiuitatem cum caterua satellitum, ingressus est limen sanctum. Procedente verò pastore, qui beatæ passionis recenseret historiam, vt reuoluit librum, & in principio lectionis sancti Iuliani protulit nomen, confestim Becco voce nescio qua tetertima ad terram corruit, cruentaque spumans, dare voces diuersas cœpit. Inde inter suorum manus sublatus, à basilica domum reducitur. Nec fuit dubium pueris eius, hoc ob iniuriam basilicaris famuli euenisse. Omnem quoque ornatum, quem super se tunc habuit, tam in auro, quam in vestimentis, basilicæ contulit, & multa deinceps munera misit: sed vsque ad diem obitus sui sine sensu durauit. * *cautis* Vide diuinã animaduersionem in iniquum Comitem.

XVII. Fvit etiam quidam Diaconus, qui relicta ecclesia, fisco se publicè iunxit: acceptaq; à patronis potestate, tanta perpetrabat scelera, vt vix posset à vicinis circumpositis sustineri. Accidit autem, vt saltus montenses, vbi ad æstiuandum oues abierant, circumiret, atq; pascuaria, quæ fisco debebantur, inquireret. Cumq; diuersos spoliaret iniustè, cõspicit eminus greges, qui tunc sub nomine martyris tuebantur: ad quos leni cursu euolans, tanquam lupus rapax diripit arietes. Conturbati atque exterriti pastores ouium, dicunt ei: Ne, quæsumus, contingas hos arietes, quia beati martyris Iuliani dominio subiugati sunt. Quibus ille hæc irridens respondisse fertur. Putas ne Iulianus comedit arietes? Dehinc ipsis verberibus affectis, quæ voluit, abstulit, ignorans miser, quod qui de domibus sanctorum aliquid aufert, ipsis sanctis iniuriam facit, ipso, sic Domino protestante: Qui vos spernit, me spernit: & qui recipit iustum, mercedem iusti accipiet. Contigit autem, vt post dies multos non religione, sed casu conferente, ad vicum Briuatensem properaret: proiectusq; homo ante sepulcrum, mox à febre corripitur, & tanta vi caloris opprimitur, vt neq; consurgere, neq; puerum euocare posset. Famuli verò cum vidissent eum extra solitum plus occumbere, accedentes: Quid tu, in- Qui de domibus sanctorum aliquid auferẽt ipsis sanctis facit iniuriam. *Luc. 10.* *Matth. 10.*

tu, inquiunt, in tanta diuturnitate deprimeris? non enim tibi longus mos erat orandi aut deuotio Ferebant enim de eo, quod quando quidem in eccleſia fuiſſet ingreſſus, parumper immurmurans, nec capite inclinato, regrediebatur. Tunc interpellant. bus pueris cum reſponium reddere non valeret, abiatus manibus è loco in cellam, quæ erat proxima lectulo, collocatur. Igitur inualeſcente febre, proclamat ſe miſerum incendi per martyrem. Et quod prius fuerat, admotis animæ iudicij facibus, crimina confitetur, iactat q; ſuper ſe aquam, voce qua poterat, deprecabatur. Delatis quoq; cum vaſculo lymphis in eum ſæpè deiectis, tanquam de fornace tunc fumus egrediebatur è corpore. Iteredq miſeri artus, ceu combuſti, in nigredinem conuertuntur. Vnde tantus procedebat fœtor, vt vix de aſtantibus poſſent aliqui tolerare. Mox illis recedentibus, hic ſpiritum exhalauit: de quo haud dubium eſt, qualem iuſte teneat locum, qui hinc cum tali diſceſſit iudicio.

Horrẽdum Dei iudiciũ in Diaconũres ſ. Iulia ni auferentem.

ALIVS autem per vigiliam feſtiuitatis equum alicuius, qui tunc fortè ad eandem ſolennitatem venerat, furto comprehendit. Aſcenſoq;, velociter properat, ſcilicet vt qui lumen perdiderat veritatis, non inueniretur à luce: & cuius pectus cupiditatis tenebræ obtiederant, eius & furtiuam fraudulentiam nox celaret. De talibus enim Dominus dicebat in Euangelio: Omnis qui malè agit, odit lucem. Albeſcente igitur cœlo, dicebat: Iam ſecurus ſum. Nam triginta leucas à ſancti baſilica elongatus iam tutiam ſecus propriam domum eſſe me credo. Dum hæc tacitus reuolueret intrà ſe, demotis ex axe tenebris, cognoſcit ſeipſum vicopropinquum inter populos deuagari: tutiuſque nè ſcelus ſuum patefieret publico, cum cautela grãdi cabalium in loco, vnde digreſſus fuerat, reformauit. Sic miſer virtute martyris tota nocte detentus in circuitu vici, &, vt ego credo, ab autore, qui eum obſederat, eſt deluſus, vt viam, quam apprehendere voluit, non valeret. O ſcelerata cupiditas, quid agis? Semper amatores tuos in confuſionem præcipitas.

Ioann. 3.

Fur equum non poteſt abducere.

XIIX.

QVIDAM alteri trientem præſtiterat, quem interpoſitis paucis diebus recepit. Poſt annum verò in atrio ſancti conuentum hominem, rem ſuam quaſi non recepiſſet, ſibi reddi depoſcebat. At ille deteſtans, aſſerebat ſe reddidiſſe ſuſceptum. Cumq; diutiſſimè altercarentur, ille qui reddiderat, ait ad ſocium: Vſquequo vterq; contendimus? ſub iudicio hoc omnipotentis Dei ponamus. Eamus ad tumulum martyris, & quod ſub ſacramenti interpoſitione dixeris, diſcernat virtus ſancta patroni. At ille nec dubitans, ingreſſuſq; ſepulcrum, dum audacter eleuat manus, vt periuret, infeliciter miſer irriguit. Hæret vox in gutture, lingua coarctatur in fauce, vibrant labia vacua à ſermone. ipſa quoque brachia, quæ ad adiutorium fruſtrati ſacramenti erexerat, prorſus retrahere non valebat. Ad hæc vulgo admirante, publicato ſcelere, multitudo cuncta populi vna voce protumpens, Domini miſericordiam ac beati martyris auxilium deprecatur. Poſt quatuor verò aut eo amplius horas, ad ſenſum regreſſus, quod iniuſtè repetebat, publica confeſſione patefecit. & ſic ſanus abſceſſit.

Nota pœnã ad ſepulcrũ martyris peierare volentis.

XIX.

SÆPE hæc ille audierat, qui baſilicæ ſanctæ violentiam intulit, ſed iniquam mentẽ ſemel obſeſſam vitio, bonitas mollire non potuit, Salomone obteſtante. In maleuolam animam non ingreditur ſapientia. Aduenerat feſtiuitas, & eccè quidam è populo, conſpicatur ornamentis immenſis beatam baſilicam effulgere. Concupiſcit iniqua mente, quod adipiſcens, non poterat occultare. Igitur diſcedente populo à baſilica poſt gratiam veſpertinam, hic ſe in angulo baſilicæ reprimens, latitauit: ac dato cunctis nocturnæ quietis ſilentio, operienteque vmbroſa caligine mundum, confugit ab angulo, & nihil dubitans, vtiq; qui à ſatellite ſatana impellebatur, ſuper cancellum beati ſepulchri curſu proſilit rapido: detractamque à ſummo vnam gemmis coruſcantibus Crucem, ad terram deiecit: collectiſq; velulis ac palliolis, de circuitu parietum pendentibus, vnum voluculum facit: impoſitoq; humeris, ac eleuata Cruce manu, ad locum, vnde diſceſſerat, repetit: ac poſita capiti ſarcina peccati, ſopore compreſſus obdormiuit. Media vero nocte, circumeuntes cuſtodes ſanctam baſilicam, adſpiciunt in angulo vnam gemmam Crucis, tanquam iubar cæleſte, refulgere: obſtupefacti, accedunt cominus cum timore, admotoq; cereo, inueniunt perſonam rebus furatis, quas auferre non poterat, inibi decubare. Deniq; ſub cuſtodia illa nocte detentus, mane facto, cuncta, quæ fecerat, patefecit, afferens ſe laſſum obdormiſſe, eò quod diutiſſime circuiens cum faſce baſilicam, oſtium vnde egrederetur, reperire non poterat.

Sap. 1.

Eccè etiam antiquitus egregiè ornatas eccleſias.

Sacrilegus proditur.

XX.

MVLTA quidem & alia in præuaricatoribus oſtendit, ſed ſatis ſunt iſta ad coërcendam deſidiam eorum. Nunc verò ad gaudia proſperitatum, quæ larga pietate præſtat populis, reuertamur. Sed prius illud non arbitror poſtponendum, quod expertum valde cognouimus, quid in rebus perditis apud hunc patronum fidelis deprecatio conſequatur, ex quibus vnum tantum commemorare ſtudui. Ad feſtiuitatem beati martyris deuotus pauper aduenerat, laxatoq; equo, ſacram ingreſſus eſt ædem, ac vigilias immobilis inſtans, noctem cum cæteris orando deduxit. Illucеſcente verò cœlo, ad metatum regreſſus, caballum, quem reliquerat, non inuenit: quæſitoq; diutiſſime, nec ſigna quidem, in quam partem diſceſſiſſet, agnouit. Tranſacto igitur biduo, recurrit iterum per ſaltus, perſcrutans à locorum incolis, ſi fortè aliquis aut teneret captum aut capi vidiſſet ab aliquo. Nullum dehinc indicij genus reperiens, anxius atque mœſtus, ad ſepulcrum ſancti regreditur: ibique cauſas doloris ac mœroris exponens, aiebat: Ad tua, ſancte, limina veni, nihil aliud, quàm paruitatis meæ vota deferre: nihil iniuſtè abſtuli, nihil geſſi indignum tua ſolennitate. Cum, inquam, perdidi rem meam, rogo, vt reſtituas amiſſum, vt neceſſarium reddas. Hæc fletu addito loquẽs, vt egreſſus eſt templum, conſpicit eminus à quodam viro ſuum equum retineri. Ad quem accedens, quærit vnde ſit, aut vnde venerit, aut ex quo tempore hunc habeat equum: didicitq; ipſa hora eum fuiſſe repertum, qua ille B. martyris implorauit auxilium.

Sancti, patroni noſtri ſunt.

Nota demẽtia eorũ, qui putant ſanctos ignorare res noſtras.

XXI.

CVM autem quidam ab eo loco per incurſum diabolicum, oculum perdidiſſet, & ad hoſpitiolum ſuum viduatus lumine infeliciter reſideret, ac manibus propriis nihil laborare præualens, ſpem alimoniæ non haberet, apparuit ei vir in viſu noctis, commonens vt ad baſilicam ambularet: ibique ſi deuotè preces ſuggerat, promittit auxilium inueniri. At ille nil moratus, arrepto bacillo, adminiculante puero, ſanctum ingreſſus eſt locum. Qui poſt completam orationem Archipresbyterum, qui tunc locum ipſum regebat, nomine Publianum adiit, ſupplicans, vt oculis cæcis Chriſti crucem imponeret, erat enim valdè religioſus. Quod ille dum iactantiam euadere cupit, euitans, tenetur à cæco, nec omnino dimittitur, niſi quæ petebat, adimpleret. Tunc ille proſtratus ante ſepulcrum, diutiſſime martyris eſt ſuffragium imprecatus. Deinde admota oculis cæci manu, protinus vt lignum Crucis impoſuit, viſum iſte recepit. Admiramini, quæſo, virtutem martyris, cui cum parum ſit per ſe exercere miracula, nunc etiam per manus diſcipulorum, adſtipulante virtutis ſuæ fauore, publice operatur: ſed nec meritum diſcipuli fuit exiguum, cui hæc præſtita eſſe cernuntur.

Signo Crucis cæcus illuminatur.

XXII.

ERAT tunc temporis apud vrbem Aruernam patruus meus, Gallus Epiſcopus, de quo non videtur omitti, qualitet in adoleſcentia ſua fuerit à ſancti virtute adiutus. Et ſæpe commemoraui, quale excidium Aruernæ regioni Rex Theodoricus intulerit, cum neque maioribus, neque minoribus natu aliquid de rebus propriis ſit relictum, præter terram vacuam, quam ſecum barbari ferre non poterant. His temporibus gloriоſæ memoriæ patruus meus, qui poſteà, vt dixi, ſacerdotali faſce Aruernam rexit eccleſiam, pupillus erat: cuius facultates ità direptæ ſunt ab exercitu, vt nihil prorſus remaneret in promptu. Ipſe quoque cum vno tantum puerulo vſque ad Briuatenſem vicum plerunque itinere pedeſtri diſcurrebat. Accidit autem quodam tempore, dum hoc iter teneret, vt laxatis præ calore Solis calceamentis, nuda incedens planta, ſudem calcaret ſpinearn, quæ tunc fortaſſis inciſa, adhuc

Gallus Aruernorum Epiſcopus.

XXIII.

terræ

terræ hærens erecto acumine inter herbas vtrides latitabat. Quæ defixa plantæ, & supergressa effractaque, deorsum extrahi nequibat. Igitur defluente sanguinis rino, cum gressum facere non valeret, beati martyris implorat auxilium: paululumq; dolore compresso, licet claudicando, iter quod ceperat, expediuit. Tertia verò nocte computrescente vulnere, dolor maximus incitatur. Ille verò ad experta dudum præsidia confugiens, sepulcro glorioso prosternitur: expletisq; vigiliis, regressus ad lectulum, dum virtutem martyris præstolatur, somno incumbente deprimitur. Deinde consurgens nullam doloris sentit iniuriam: adspectaq; planta, pars fusci, quæ ingressa fuerat, non videtur: euulsum tamen sentiebat à pede. Quod lignum diligenter inquirens, in stratu suo repperit. admirans qualiter fuisset egressum. Solitus nanq; erat in Episcopatu suo locum vulneris ostendere, in quo magna adhuc fossa conspiciebatur, obtestans in hoc beati martyris fuisse virtutem. Pedem læsum sanat sanctus martyr.

XXIV. Post multum verò tempus aduenerat festiuitas beati martyris, & pater meus cum omni domo sua ad huius festiuitatis gaudia properabat. Nobis verò iter agentibus, Petrus frater meus senior ab ardore febrium occupatur, & tam graniter agit, vt neq; vigilare, neq; cibum sumere posset: totumq; illud iter cum grandi agitur mœrore, & in discrimine res vertitur, vtrum conualescat, an pereat. Deniq; cum isto labore peruenitur ad locum: ingredimur basilicam, adoramus sacrosanctum martyris sepulcrum. Prosternitur & ægrotus in pauimento, deprecans medelam à martyre glorioso. post completam verò orationem ad metatum egressus, febris paululum conquieuit. Veniente autem nocte, nobis ad vigilias properantibus, rogat se & ille deferri, incumbensq; ante sepulcrum, tota nocte martyris suffragium deprecatur. Exactis deinde nocturnis excubiis, rogat vt de puluere, qui circa beatum erat tumulum, collecto vel potui darent, vel collo suspenderent. Quo facto, ità omnis ardor febrium conquieuit, vt ipsa die & cibum caperet incolumis, & vbi delectatio vertisset animum, ambularet. Festiuitas B Iuliani. Nota de puluere tumuli miraculum.

XXV. Sequenti verò festiuitate, dum iterum cum magno gaudio ad sanctam properamus basilicã, mihi caput à sole percussum, grauiter dolere cœpit. Qui dolor accrescens, febrem intrinsecus generabat, ità vt nec cibum me capere, nec loqui permitteret. Cumq; per duos dies ab hoc dolore consumerer, die tertia ad basilicam sancti Ferreoli, cui fons ille, de quo superius meminimus, est contiguus, aduenimus. Distat autem basilica à Briuatensi vico quasi stadiis decem. Cumq; in locum illum venissemus, libuit animo ad fontem vsq; procedere, confidens de virtute martyris, si me exinde leuis vnda perfunderet, mox sanarer. Aduenies verò, orationem fundo, aquam haurio, ob refrigerium caput infundo: statimq; decedentibus lymphis, fugato dolore, sanus abscedo, & vsq; ad sepulcrum martyris glorioси letus ingredior, admirans & gratias agens martyri, quod prius me virtute sua dignatus fuerit visitare, quam ipsius mererer cernere sepulcrum. Dolor capitis sanatur aqua fontis martyris Dei.

XVI. Est enim ad hunc fontem, quia ibidem martyr percussus est, virtus eximia. Quidam à febre correptus, dum in extremis ageret, desiderium habuit de aqua fontis haurire. Ad quam etiam se deportari fideliter exorauit. Quem sui inter manus apprehensum, & in loco depositum, protinus vt aquæ haustum accepit, & faciem caputq; perfudit, recipere meruit sanitatem, & aliorum manibus illatus, propriis gressibus est regressus. Fuit autem incola huius vici, sed excidit nomen eius. Nota de fonte aliud miraculum.

XVII. Quadam autem die orta tempestas cum magno venti impetu, super vicum Briuatensem rapidè descendebat, micabant enim de nubibus fulgura, ac tonitrua terribiliter voces dabant, quatitur terra fragore, & exuri à coruscatione penè omnia putabantur, sola erat expectatio in virtute martyris glorioси. Nec mora, dato cum fulgore grauи sono tonitrui, iaculum igneum per aditum, quo funis ille signi dependet, ingreditur: percussisq; duabus columnis, fusta excussit. Indè repercutiens, per fenestram, quæ super sanctum habetur tumulum, est egressum, nullo tamen per beati custodiam de populo læso. O quàm magnus circa alumnos proprios beati martyris affectus: columnas finit percuti, non phalanges. Confringi passus est vitreas, non cateruam. Permisit super sepulcrum proprium præterire coruscum, nè fieret multitudinis totius interitus. Igitur expulsum à basilica sancti martyris iaculum, aceruum fæni combussit, interfecit pecora, iumenta deleuit. Quod si hæc fortuitò quis aduenisse putat, admiretur magis & stupeat inclyti potentiam martyris, quod præteriens ignis per medium populi, nemini nocuit: sed ibi tantum expleuit XXIIX. vota, vbi se cognouit habere licentiam. Stupeat inclyti potentiam martyris.

Clericvs autem Aredij Lemouicini Abbatis, ad festiuitatem veniens, præ multitudine populi non solum ad sanctum tumulum accedere, verum etiam nec in ipsam basilicam potuit introire. Cumq; mœstum metu se reddidisset, recubans in lectulo, obdormiuit. Protinus adstitit ei vir in visu, dicens. Quid tu sopore deprimeris? vade celerius ad templum martyris, & omnia inuenies reserata. At ille metu territus, exurgens credulus dictioni, properat velociter experiri, si vera essent, quæ sibi fuerant indicata. Cumq; venisset ad ostium, reperit remotos vndiq; populos vsque ad sanctum altare, vel ipsum tumulum, via facta nullo obsistente. Et sic sine vlla impressione accedens, fusa oratione, cum gaudio est regressus. Quod nè quis dubitet, testor omnipotentem Deum, quia ab ipsius Abbatis hæc ore cognoui, apud cuius monachum gesta sunt. Visio clerici & monachi.

XXIX. Hvivs festiuitatis tempus ignorans plebs, mœsta pendebat, nesciens, diem, in quo martyr beatus deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari. Et hæc ignorantia vsq; ad beatum Germanum Antisiodorensem antistitem est protracta. Factum est autem, vt antedictus Pontifex Briuate aduenire: scisciteturque ab incolis, quo tempore huius sacra celebrarentur, se nescire respondent. Tunc ille: Oremus, inquit, & fortassis nobis hæc Domini potentia reuelabit. Quod cum fecissent, manè orto, conuocatis senioribus loci ait, quinto Kalendas mensis septimi celebrandam esse solennitatem. Ex hoc nunc deuotus aduenies populus, vota præsuli reddens, refert & animæ & corporis medicinam. Nota anniquam deuotionem. Diuinitus reuelatur dies solennitatis S. Iuliani.

XXX. Energvmeni verò cum aduenerint, plerunque euomunt in sanctum Dei conuicia, cur sanctas alios ad sua conuocet festa, ipsosque nominatim confitentes, eorum fatentur virtutes & merita. Aiunt enim: Sufficiat tibi, Iuliane, nos propria virtute torquere. Vt quid reliquos prouocas? Quid inuitas extraneos? Eccè Martinum Pannonium, inimicum iugiter nostrum, qui tres à nostris cauernis repulit mostruos. Adest Priuatus ex Gabalis, qui oues suas barbaris, nostra instigatione commotis, tradere noluit. Aduenit Ferreolus collega tuus ex Viennensibus, qui nobis inte supplicium, incolis præsidium misit. Quid Symphorianum Heduum? Quid Saturninum vocas Tolosanum? Aggregâsti conciliam, vt nobis ingeras internale tormentum. Hæc & his similia dicentes, ita sanctos Dei humanis mentibus repræsentant, vt nulli sit dubium, eos in ibi commorantis: multi tamen ab his infirmi curantur, & sani recedun. Vide dæmonum cõfessionem.

XXXI. Sed & illud est memoratu dignissimum, quæ sit mansuetudo pecorum, in hac basilica votiuorum, qualiter vituli petulantes, calcitrantes equi, grunnientes suillæ, cum limen sanctum ingressi fuerint, conquiescunt. Nam vidimus sæpè cothurnosos tauros, qui à quindecim aut eo amplius viris alligati funibus ducebantur, talem in hominibus impetum dare, vt putares eos ipsos quoque disrumpere funes. Sed cum ædem sanctam ingressi sunt, ita quieuerunt, vt arbitreris eos tanquam agnos mansuetos haberi. Vidimus etiã per medias turmas multos ingredi inclinato capite, populos amouentes rostro, non cornibus, & tanquàm tribunal adirent indicis, aliquem sensum habere timoris, non calcem mittere, non aliquem cornu petere, non oculis toruis adspicere, sed in omni mansuetudine vsq; ad sanctum Immanissimæ bestiæ in ædem S. Iuliani mansuescunt.

properantes oſculanteſq; altare, rurſus in ipſa, qua ingreſſi fuerant, patientia repedare. Sic & reliquorum iumentorũ petulantia cum illuc acceſſerit, depoſito cuncto furore, manſuefcit, vt eam manſuetudinem columbatum cum grandi admiratione conſpicias. De his verò, quæ votiua ſunt, nulli penitus quippiam ſubtrahere licet: nullus, priuſquam ad baſilicam veniat, aut commutare præſumit, aut emere. Nam qui fecerint, ſæpius vltione diuina grauiter quatiuntur. Nam aut febris imminet, aut malum aliquod obrepit, aut damnum graue ſuccedit, aut hoc, quod abſtulit, morbus aufert. Difficilè tamen ſine præſenti vltione res præterit.

Nota de votiuis iumentis.

De illis dixiſſe virtutibus ſufficiat, quæ circa ſanctam baſilicam eius geſta ſunt aut geruntur: nunc panca de locis illis, in quibus habentur reliquiæ, diſſerentes, finem huius libelli facere placet. Deuotione commouente, quidam apud Belgicæ ſecundæ prouinciam, id eſt, ſuburbano Rhemenſis vrbis, baſilicam in honore beati martyris ſtudioſe conſtruxit, cuius reliquias poſt perfectam fabricam expetit fideliter ac deuotè. Quas acceptas dum viatim pſallendo regreditur, Rhemenſem eſt ingreſſus Campaniam. Erat enim haud procul à via. Et cuiuſdam diuitis Campanenſis, ad quem ſcindendum magna multitudo conuenerat. Igitur appropinquante viatore cum his pignoribus, cæpit quidam de aratoribus malè torqueri, & quaſi in exceſſu mentis dicere: En beatiſſimum Iulianum appropinquantem, Eccè virtutem eius, Eccè gloriam eius: occurrite viri, relinquite boues dimittite aratra, caterua omnis eat ei obuiam. Stupentes illi, & quid narraret ignari, dum hc beati admirantur tam voces, quam dicta perſonæ, protinus miſer relicto aruis vomere, elidens ſe in terram, veberanſq; palmas, in partem qua vir ille beati martyris ferés reliquias, veniebat, curſu celeri rapitur, clamans: Vt quid me ſancte ſic cruciasꝰ et quid me glorioſe martyr incendis? Cur regionem tibi non debitam aggrederis? cur habitacula noſtra perluſtras? Talia eo dicente, ad locum vbi iam ſacerdos tabernaculum erexerat, turbulentus aduenit: proſtratuſq; coram ſanctis reliquiis, diutiſſimè humo incubuit. Tunc preſbyter capſulam illam ſanctam ſuper eum vt poſuit, illico erumpente ex ore eius ſanguine, ab incurſione diabolici erroris mundatus eſt: ac deinceps virtutem ſancti prædicans, comes fuit huius itineris.

Cruciãt dæmones reliquiæ ſanctorum.

XXXII.

Qvid de eius reliquiis in Oriente fidelium fratrum relatio ſignat, edicam. In quadam Orientis ciuitate, dum in eccleſia à dæmonio quidam torqueretur, in naui beati martyris prædixit eſſe reliquias. Cumq; nauis portum fuiſſet adepta, hic ad eam ſaltuatim proſiliit, ac prouolutus ſolo coram naui, erumpente ab ore & naribus rabe, perſona purgata eſt. Quæ cum Epiſcopo nunciata fuiſſent, commouit populum cum accenſis cereis ad portum vſq; procedere. Igitur nauclerus audiens, flenſq; præ gaudio, in occurſum Epiſcopi properat, nihil ſe aliud afferens de beati ſuſtuliſſe baſilica, niſi parumper puluerisꝰ qui circa ſanctum iacebat tumulum: ſed Deus omnipotens comprobans fidem viri, occultari virtutem martyris non permiſit. Dehinc Epiſcopus ſublatas reliquias vſq; ad ſanctam eccleſiam cum magno honore deportat. Negociator verò tanta cernens mirabilia, baſilicam in honore martyris ædificauit. In qua beatas reliquias collocans, multa deinceps miracula vidit operari.

Vide reuerentiam erga ſactas reliquias. Mira vis pulueris. Alia extruitur ſancto Deibaſilica.

XXXIII.

Hæc ego dudum expertus ſum. Contigit vt poſt ordinationem meam Arnernos accederem: profectuſq;, beati baſilicam adiui: expletaq; feſtiuitate, diſruptis à palla, quæ ſanctum tegit tumulum, fimbriis, in his mihi præſidium credens, impleta oratione diſceſſi. Apud Turonicam verò vrbem monachi in honore ipſius baſilicam, qualem poſſibilitas eorum habuit, ædificauerunt, cupientes eam eius virtutibus conſecrari. Audientes autem hæc pignora à me fuiſſe delata, rogant, vt dedicata ædes iiſdem augeretur reliquiis. At ego apprehenſa ſecretius capſa, ad baſilicam beati Martini incipiente nocte propero. Referebat autem mihi vir fidelis, qui tunc eminus adſtabat, cum nos baſilicam ſumus ingreſſi, vidiſſe ſe pharum immenſi luminis è cælo delapſam, ſuper beatam baſilicam deſcendiſſe, & deinceps quaſi intro ingreſſa fuiſſet. Cum enim nobis hæc in craſtinum à fidelibus relata fuiſſent, coniecimus eam à virtute beati martyris proceſſiſſe: Depoſitis ergò ſuper altarium ſacroſanctis reliquiis, vigilata nocte cum grandi pſalterio, ad antedictam deferebantur baſilicam. Et eccè vnus ex energumenis, manibus in ſe colliſis, ore patulo cruenta proijciẽs ſputa, aiebat: Vt quid te Martine Iuliano iunxiſti? Quid eum in his pauouocas locis? dum nobis erat præſentia tua ſupplicium, ſimilem ruĩ ad augenda tormenta vocaſti, cur hæc agis? Quarè nos cum Iuliano ſic cruciasꝰ Hæc & alia miſero declamante, expletis Miſſarum ſolennitatibus, dum ſe ante ſanctum altarium diutiſſimè collidit, profluente ſanie ex ore eius, ab infeſtatione furoris diabolici liberatus eſt.

Basilica S. Iuliani.

Sacrosãctæ reliquiæ purgant dæmoniacum.

XXXIV.

Sed nec hoc ſilendum puto, quod in nocte illa, priuſquam ſanctæ reliquiæ ibidem collocarentur, ſit geſtum. Monachus ipſius loci dum de aduentu ſolennitatis gauderet, & ſingulos quoſq; ad cellariolum baſilicæ promptiſſimus inuitaret, hortans vt omnes in baſilica fideliter vigilarent, extracto à vaſe vino, cœpit eis cauſa deuotionis, cum gaudio propinare, dicens: Magnum nobis patrocinium in beatum martyrem pietas diuina largitur. Idcirco rogo charitatem veſtram, vt vnanimiter vigiletis mecum. Cras enim eius reliquiæ in hoc loco ſunt collocandæ. Exacta quoque cum ſacris hymnis moduliſque celeſtibus nocte, celebratis etiam Miſſarum ſolenniis, feſtiuitate omans clericus, cœpit eos iterum, quos prius inuitauerat, rogare ad refectionem, dicens: Gratias vobis ago, quod ſic ad vigilandum immobiles perſtitiſtis. Sed nec martyr diu diſtulit bonam voluntatẽ, virtutis ſuæ gratia munerari. Nam ingreſſus promptuarium clericus, reperit cupellam, quam penè mediam reliquerat, per ſuperiorem aditum redundare intantum, vt copia defluentis vini, riuum per terram ad oſtium vſque duceret. Quod ille admirans, poſito deorſum vaſe, ſæpius extulit plenum: ſed & de ipſo, cum ſatis abundeque fuiſſet expenſum, nihil prorſus defuit, ſed vſque in craſtinum, mirantibus cunctis, ſemper ſtetit plenum. Erat autem tertio Kalendas menſis quinti. O admirabilis virtus martyris, cum produxit de vaſe ſine flore vindemiam, cum ſit ſolitum, vt collecta vina condantur in veſcula: protulit dolium muſta, in quo non vina, ſed virtus ſola defluxit: turgeſcit vaſculum à liquore, quo fructus non illatus eſt, ſed creatus. Agit hoc ille Dominus ad glorificandum martyrem, qui implens vterum virginis ſine ſemine, permanere præſtitit matrem in caſtitate. Sed tamen hîc nouo magis exuberat fructu, cum ſine codicibus falerna porrigit. In aliis vineis, vix adhuc erumpunt gemmæ: in hoc verò vaſe vinum defluit à virtute: æquatur Maius Octobri, cum noua porrigit pocula: plus habet quàm ille, cum in promptu non oſtenditur vinea, & in domo gignuntur falerna. Rudis etenim venit ſine torculari vindemia, quæ non in palmitibus, ſed in occultis eſt reperta: acerrius acinorum non premitur ab arbore, & vini defluunt vndæ: hauriuntur falerna, cum in torculari non cernuntur impreſſa, vitis eccè non adſpicitur, & pocula largè complentur. Sed quid inquam? non enim deeſt fidelibus virtus illa cæleſtis. Nam qui quondam in nuptiis de aquis præſtitit vina, nunc ſuis eadem largè porrigit ſine vllius elementi natura: & qui geminis piſcibus quinq; millia hominum ſatiauit, nunc bonæ voluntati multiplicata reſtituit: In ipſius enim ortus tempore Angelica vox teſtata eſt, dicens: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sed iam ad ſequentia virtutum opera reuertamur.

Vinum diuinitus excreſcit in vaſe.

Falernum, à regione Falerna vinũ optimum.

Ioann. 2.

Matth. 14. Luc 2.

Contractus ſanatur

XXXVI.

Seruiens huius monaſterij diu contractus, infeliciter trahebatur. Adueniens autem ad ipſam ſanctam baſilicam, vigilias celebrat: quibus expletis, manè, dum ad ſtratum ſuum regreditur, inter portantium manus reſolutis ſanatus eſt neruis.

Puella quædam lippis erat oculis, & nimio imbre lachrymarum profluente, penè cæcata: cuius pater audita virtute martyris glorioſi, cum ea ad baſilicam ſanctam properat, celebratiſque vigiliis, manè pauperibus, qui ad matriculam illam erant, cibum potumque protulit. Epulantibus verò illis, ſubitò puella capitis dolore ſe torqueri proclamat

XXXVII.

proclamat,& vt modicum ſopori indulgeatur, implorat. Qua quieſcente, cum conuiuæ epulum applicarent, illa ſurrexit, & ad ſanctum ſe altare duci depoſcit. Ante quod cum ſolo proſtrata fuiſſet, & attente Domini miſericordiam deprecaretur, reſtrictis lachrymis, purgatis lippitudine oculis, læta ſurrexit. Tunc patre gaudente, domi redditur ſana. Item lippi oculi puellæ.

XXXIIX Alivs quidam puerulus paruulus, cuius parentes haud procul ab ipſa baſilica commanebant, in ſecundo ortus ſui anno membris totis contractus, ſine ſpe alicuius boni nutriebatur, qui ità contractus erat, vt genua ab eius ore penitus ſeparari non poſſent. At cum ad ſancti baſilicam parentes eius vigilaſſent, & proiectum infantulum coram ſacroſanctis reliquiis dimiſiſſent, poſt paululum reperiunt eum ſedentem, ac membris omnibus eſſe directum. Dehinc fuſa oratione, gaudentes ad domum ſuam regreſſi ſunt. Item puer quidam cõtractus.

XXXIX. Est autem in Turonico vicus, cui Gaudiacum nomen eſt, in quo beati martyris reliquiæ continentur. Qui cũ magnis virtutibus crebrò illuſtretur, in periuros tamen plerunq; agitat vltionem. Nam cum ibidem quis, inimico humani generis ſuadente, periurauerit, ità vltio diuina proſequitur, vt protinus aut in ſucceſſione damni, aut in amiſſione proximi, aut in conſumptione morbi manifeſta pateſcat, nec cauſam remanere inultam martyr prorſus indulget. Sed nec imbri iam auſu temerario periurat barbarorum cruda ruſticitas. De quo negocio iſta ſufficiant, quia longum eſt, ſingula, quæ de his acta ſunt, per ordinem memorare. Produntes diuina vltione periuri.

XL. Cvm autem ad me Aredius presbyter ex Lemouicino veniſſet, vir valdè religioſus, cuius etiam in ſecundo virtutum beati Martini libro memini, dum ſolicite vitam eius perſcrutarer, actionem inquirere cæpi, quæ ibidem beatiſſimus Iulianus in miraculis prodidiſſet. In honorem enim beati martyris baſilicam ædificauit, quam & eius reliquiis illuſtrauit. Sicut ergò eſt verecundiſſimus, diu cunctatus, tandem hæc & valde inuitus expoſuit. Quando, inquit, primum beati Iuliani adiui baſilicam, parumper ceræ à ſepulcro ſuſtuli, inde veniens ad fontem, in quo beati ſanguis effuſus eſt, abluta aquis facie, paruam ab his pro benedictione compleui ampullam. Teſtor omnipotentem Deum, quia antequam ad domum accederem, colore, ſpiſſitudine atq; odore in balſamum commutata eſt. Veniens verò ſacerdos ad dedicandam ædem, cum hæc expoſuiſſem, nihil aliud pro reliquiis in ſanctum altare cõdere voluit, niſi vaſculum, cuius aqua in balſamum commutata fuerat, dicens: Hæ ſunt certæ reliquiæ, quas martyr paradiſiacis virtutibus illuſtrauit. Aredi presbyter in honorem S. Iuliani eccleſiã ædificat & reliquiis ornat. Inſigne miraculum. Fit conſecrationẽ ecclefiæ cum reliquiarũ appoſitiõe.

XLI. Mvlta quidem & alia ſunt, de quibus plurima prætermittens, aliqua pando. Infirmus quidam omnibus membris debilis, plauſtro impoſitus, ad eius monaſterium eſt aduectus. Qui cum ante ipſam baſilicam in hoc vehiculo nocte iaceret, videt eam ſubito magno ſplendore fulgentem, voceſq; in ea pſallentium tanquam multorum hominum audiebat. Dum hæc agerentur, & ille orationem funderet, quaſi ſtupefactus, nec memor dolorum, eo appropinquãte, ſplendor, quem viderat, præterit ante oculos eius. At ille fulgore demoto in ſe reuerſus, ſenſit ſe priſtinæ ſaluti recuperatum. Paralytici reſtitutio.

XLII. Cæcvs quoque, adminiculo deducente, ad ſacroſanctum altare eius accedens, dum de opertorio ſanctarum reliquiarum oculos attigit, lumen recepit. Sed & energumeni ab hac palla cooperti, ſæpè mundati ſunt, & poteſtas iudicum, quotieſcunq; in eo loco ſuperfluè egit, confuſa diſceſſit. Item cæci illuminatio.

XLIII. Pendebat autem ſuper ipſum altare Crux holochryſa, eleganti opere facta, & erat tam præclara viſu, vt eam putares ex auro eſſe mundiſſimo. Aduenientibus verò Barbaris, à quodam eſſe aurea æſtimata, direpta eſt, & ſinu recondita. At is qui eam ſuſtulerat, tanto ſubitò pondere prograuatur, vt eam penitus ſuſtinere non poſſet: ſtatimque compunctus virtute martyris, pœnitentia motus, de itinere tranſmiſſam loco ſancto reſtituit. Sacrilegus tollere non poteſt Crucem.

XLIV. Qvæ poſtquam geſta ſunt, miſit clericum ſuum, dicens: Vade ad beati Iuliani baſilicam, & fundens orationẽ, ſupplica vt tibi aliquid ceræ vel pulueris de ſepulcro iacentis largiri dignentur æditui, vt delatum à me cum benedictione ſuſcipiatur. Ille verò veniens quæ ſibi fuerant imperata, flagitat, ac ſuſcepit. Et cum ſuſceptum ferre vellet, tanto grauatur pondere, vt vix ceruicem poſſet erigere: Vnde tremore magno concuſſus, pauimento proſternitur, & iterum cum lacrymis orationem fundens, ſurrexit incolumis, & acceptam ſenſit abeundi habere ſe libertatem. Igitur arrepto itinere, incaleſcente nimium ſole corripitur. Veniens autem ad villam viæ proximam, vnam caſulam adit, aquam depoſcens. De qua egrediens iuuenis dare reſponſum, vt eos vidit, in terram corruit, factuſq, eſt ſicut mortuus. Concurrentes autem cognati eius, calumniabantur hominibus, afferentes conſanguineum ſuum eorum magicis artibus fuiſſe peremptum. Et apprehenſum puerum, eleuauerunt ſemiuiuum. At ille de manibus eorum elapſus, percuſſis palmis, cœpit debacchando clamare & dicere, quod martyris Iuliani virtute exureretur. Clericus verò hæc audiens, poſita ſuper caput eius capſula cum pignoribus ſanctis, fide plenus, orare cæpit attentius. Ipſe quoq; cum vomitu ſanguinem dæmoniumq; proijciens, purgatus abſceſſit. Dehinc firmatus in fide, portitor iter totum cũ pſalmis & gratiarum actionibus carpens, ad locum præoptatum, martyre ducente, peruenit. Iam exinde tempore procedente, quanti ibi energumeni, frigoretici, vel diuerſis morbis oppreſſi, martyris virtute ſanati ſunt, neç nomina retineri, nec numerus potuit colligi. Dæmoniacus curatus. Multa miracula.

XLV. Inter reliqua verò inſignia ſuſcipiendorum miraculorum ponimus & iſtud, quod inſipientes corrigat, & roboret ſapientes. Igitur Cautini Epiſcopi tempore, quo ingruentibus peccatis populi, Aruerna regio ab excidio luis, quam inguinariam vocant, deuaſtabatur, ego Briuatẽſem vicum expetij, ſcilicet vt qui meritis tutari nequibam, beati martyris Iuliani ſaluarer ſubſidio. In quo dum commorarer vico, vnus puer ex noſtris, ab hoc morbo corripitur: reclinatoq; ad lectulum capite, grauiter agere cœpit. Erat autem febris aſſidua cum ſtomachi pituita, ità vt ſi aliquid acciperet, confeſtim reiiceret. Nec erat ei cibus confortatio, ſed magis exitus putabatur. Deniq; mei cum viderent eum in extrema vexari, ariolum quendam inuocant. Ille verò venire non differens, acceſſit ad ægrotum, & artem ſuam exercere conatur, incantationes immurmurat, ſortes iactat, ligaturas collo ſuſpendit, promittit viuere, quem ipſe mancipauerat morti. Hæc autem me neſciente agebantur: quæ cum mihi delata fuiſſent, amariſſimus reddor, & cum graui ſuſpirio illud commemoro, quod Dominus per Eliam Prophetam Ochoziæ Regi pronunciat, dicens: Quia dereliquiſti Dominum Deum Iſrael, & conſuluiſti deum Accaron, ideo de lectulo, in quo aſcendiſti, non conſurges, ſed morte morieris. Nam iſte poſt aduentum arioli validius febre ſuccenſus, ſpiritum exhalabat. Cuius poſt obitum, interpoſitis paucis diebus, puer alius ſimili laborare cœpit incommodo. Tunc ego, Eccè, inquio, accedite ad martyris tumulum, & aliquid exindè ad ægrotum deportate: & videbitis magnalia Dei, atque cognoſcetis, quid ſit inter iuſtum & iniuſtum, & inter timentem Deum, & non ſeruientem illi. Accedentes autem, paruumper puluerem circa ſepulchrum iacentis ſuſtulerunt. De quo vt hauſit infirmus cum aqua, protinus aſſecutus eſt medicinam, recuperatiſque viribus, ac reſtincta febre, conualuit. Intelligire ergò nunc, ô omnes, qui inſipientes eſtis in populo, & poſtquàm ita diſcuſſeritis, ſcitote quia nihil ſunt, quæ ad ſeducendum humanum genus diabolus operatur. Ideo moneo, vt ſi quis vexillo Crucis ſignatus, ſi quis baptiſmi ablutione mundatus, ſi quis vetuſtate depoſita, in nouo nunc homine viget, talia poſtponat ac negligat: quærat autem patrocinia martyrum, per quos ſanitatum miracula celebrantur: poſtulet adiutoria confeſſorum, qui meritò amici ſunt domini nuncupati, & quæ voluerit, obtinebit. En quantũ olim ſanctiſſimi viri tribuerint ſanctis. 4. *Reg.* 1. Deteſtabile malum, cõſulere arioſos. Certè hoc præclarũ eſt miraculum. Nota cõſiliũ ſanctiſſimi Epiſc.

Eo tempore, cum post obitum Perserij martyrarij, Vibanus diaconus huius basilicæ ordinatur æditruus, mira XLVI.
tes ad sepulcrum sancti apparuit. Nam vigilante diacono in lectulo suo, auditus est sonitus, quasi ostium basili-
Rosæ pulcherrimę in Nouembri apud tumulum S. Iuliani. cæ panderetur. Post multarum verò horarum spatium, audiuit ipsum iterum claudi. Post hæc surgens de stra-
tu, præcedente lumine, accedit ad tumulum sancti. Mirum dictu, vidit pauimentum rosis rutilantibus esse respersum.
Energumenus curatur Erant autem magnæ valdè, cum fragrantia odoris immensitas ipsas quoq; cancelli cælatutas mirabatur rosas intus.
Nonus enim erat mensis, & hæ ità erant virides, vt eadem ipsa putares hora & momento ramis virentibus esse de-
cerptas. Tunc cum grandi reuerentia collectas secretius posuit, multis exinde infirmis medicamenta distribu-
ens. Nam energumenus quidam ex Turonico veniens, vt exinde dęmone, ejecto dęmone, purga-
tus abscessit.

Mvlier quædam à natiuitate cæca erat, quæ se exhiberi à parentibus ad beati Martini tumulum deprecata XLVII.
est. Vbi cum venisset, prostrata per triduum ad cancellos, qui ante sepulcrum sancti Antistitis habentur extrinsecus,
responsum accepit per somnium, dicente sibi sancto viro: Si lumē recipere desideras, require basilicā sancti Iuliani: in
qua dum præsidium martyris experies, ille coniunctus Martino, visum tibi necessitatium, simul orationum suarum suf-
fragiis reuocabit. Exurgens autem mulier, & ignorans, quod in Turonico huius martyris reliquiæ tenerentur, ad
Solēnis dies natalis S. Ioannis Baptistæ. Cæca videt. Santonicam vrbem iter dirigit. Victorina etenim matrefamilias, ex nobili stirpe progenita, in vrbis suæ territorio ba-
silicam construxerat, reliquiasq; beati martyris condiderat. Ad hanc ergò eadem mulier accedens, orat per triduum.
Die autem tertia aduenit natalis Baptistæ Dominici. Stante autem populo, & lectionum dogmata auscultante, subi-
tò murmur magnum oritur: presbyter verò, qui solennia celebrabat, comprimere voces cupiens, interrogat quid hoc
esset. Cui vnus ex adstantibus ait: Murmur mitescere non potest: quia virtus Domini miraculum prodidit. Ecce enim
mulier illa, quæ se cæcam testabatur ortam, erumpente ab oculis sanguine, visum recepit. Tunc omnes benedixerunt
Deum, cognoscentes pariter, quæ fuerant gesta.

Alius energumenus purgatur ità alia dæmoniaca. Navinvs presbyter domûs Vibriacensis, martyris huius glorioſi reliquias expetiuit, quas ex iussu beati Auiti XLVIII.
Pontificis sumptas, cum psallentio vsq; ad basilicam sancti Ferreoli, quæ procul ab ipso vico sita est, perduxisset, vnus
ex energumenis est mundatus. Procedens autem psallendo, cum ad Medianam peruenisset, palam hoste im probo
virtute sancti repulso, puella alia purgata discessit.

Multi sanantur Accedens autem ad locum, vbi oratorium, quod in honorem sancti construxerat, posuit hæc pignora in alta- XLIX.
ri sancto. Veniens autem ad eum vnus cum amissis oculis, alius manu debilis, impleta oratione, hic lucem percipit
post tenebras, manû ille vsum post ocia diuturna. Mulier etiam, nomine Aeterna, cum filia, ab hoste iniquo vexata,
ad hoc altare curata, cum prole sospes abscessit.

Frigoretici etiam in illo loco multi sanati sunt. Sed quoniam non est absurdum, si B. Iulianus cum Ioanne L.
aut Martino dona sanitatum impertiatur, cum quibus victor sæculi in cælo tripudiat: referam adhuc, qualiter cum
Nicetio Lugdunensi simili virtute floruerit. Igitur infra terminum territorij Turonici Litomeris quidam in honore
Cæc⁹ videt Istius S. Nicetij vita habetur 2. Aprilis. Nota preces tanti pontificis. sancti martyris basilicam ædificauit, in qua nos ex more ad benedicendum euocati, sancti Iuliani martyris pignora cū
Nicetij Lugdunensis reliquiis collocauimus. Sed non multo post tempore cæcus aduenies, dum fideliter orationem
fudit, visum recipere meruit. Memini huius rei in libro vitæ sancti Nicetij: quia dignum est, vt communis virtus viri-
usq; sancti scripta connectat. Ex his miraculis Lector intendens intelligat, non aliter nisi martyrum, reliquorumq; a-
micorum Dei, adiutoriis se posse saluari. Ego autem Domini misericordiam per beati martyris Iuliani patrocinia de-
precor, vt aduocatus in causis alumni proprij coram Domino assistens, obtineat, vt absq; impedimento maculæ vl-
lius, huius vitæ cursum peragam, atq; illa, quæ confessus sum in baptismo, irreprehensibiliter teneam, fideliter exer-
ceam, ac viriliter vsq; ad consummationem huius vitæ custodiam, Amen.

An 490. DE SANCTO *BIBIANO VRBIS SANTONICÆ EPISCOPO; EX D. GREGORII TVRONENSIS DE GLORIA CONFESSORVM CAP. 58.

*al. Viuiano.

28. Avgvs Miracula ad S. Bibiani sepulcrū. In suburbano quoq; vrbis Santonicæ Bibianus Antistes quieſcit, cuius virtutum præstantiam liber, qui
iam de eius vita scriptus tenetur, enarrat. Nunc autem exoratus crebrò languentibus tribuit sospi-
tatem. Vnde videtur vt de tantis miraculis vel vnum fari præsumam. Mulier quædam, cuius manus
aruerant, vnguibusq; iam sauciatæ, contractis neruis, opus operandi perdiderant, ad beati sepulcrum
deuota prosternitur, factaque oratione, manus reintegratas, laxatis digitorum filis, ad agendas Domi-
no gratias meruit eleuare.

Ann. 30. COMMENTARIVS DE SANCTO PROPHETA ET PRÆCVRSORE ET MARTYRE IOANNE BAPTISTA, EX SIMEONE METAPHRASTE.

29. Avgvs Ioannem Baptistam, magnum illud decus orbis terrarum laudare, desiderare quidem licet omnibus: I.
vt pro dignitate autem laudet, nemo potest consequi. Quis enim illi laudem contexet pro dignitate,
Matth. 11. quem omnibus hominibus esse superiorem dixit omnium opifex? Quoniam autem hic est illius amicus, & perfectus imitator, ei quoq; omnino gratum fuerit id, quod fit pro viribus. Sunt ergò à nobis, et
illius narrandæ, diuini Lucæ vestigia sequentibus, vndenam ortus sit, & quomodo, & quænam fuerit ei-
us educatio, & quonam fine vitæ vsus sit hic vir magnus & admirabilis. Dicenda sunt autem, nō vt narrentur iis, qui
nesciunt. [Quomodo enim, cum omnes res illius celebrentur ab omnibus?] sed vt omnino percipiamus voluptatem
in eis commemorandis. Sic verò habent.

Luc. 1. 1. Par. 24. Temporibvs Herodis, qui fuit Rex Iudææ, sacerdotem dicit fuisse diuinus hic Lucas, Zachariam quidem II.
nomine, ex vice autem Abiæ: quæ octaua erat. Et autem fuisse etiam vxorē, quæ orta quidē erat ex
filiabus Aarō, vt vtrinq; esset Zacharias sacerdos legitimus: Vocabatur autē Elisabeth. Eis vero suo testimonio tribuit
S. Ioannis parentes Catare liberos, patribus vetustis testamenti, maximo fuit probro. iustitiam ante oculos Dei. Ipsa enim est ea, quæ est vera iustitia: quandoquidem et soli aperta sunt corda hominum.
Et quod in omnibus eius mandatis & iustificationibus ambularent citra reprehensionem. Quanquam autem essent
tanta virtute præditi, eos tamen dicit caruisse liberis: quod erat probro veteribus, non leue & contemnendum, sed a-
liorum omnium grauissimum. Quod quidem vobis magno debet esse solatio, quicunq; bonæ quidem vitæ vobis e-
stis conscij: sæpe vero vobis minus æquæ & prosperæ succedunt res humanæ:

III.

Luc 1. Hvic autem Zachariæ, dū sacerdotali munere fungeretur, visum esse dicit Angelum Domini stantē à dextris
altaris:

altaris. Cuiusnam autem altaris? Incensi. Erat enim alterum oblationum. Et Zachariam quidem illuc solum subiisse in ipsa hora incensi, totam autem populi multitudinem fuisse extra, vtente in oratione. Conturbato vero & perterrefacto Zacharia propter spectaculum, Angelum ei soluentem metum dixisse: Noli timere, auditæ sunt enim preces tuæ. Angeli apparentes hominibus semper metum soluũt. *Ioan. 1.*

Te autem fuisse exauditum probatur, quod & sit tibi promissus filius, & significetur, quemadmodum sit vocandus, & quod propter eius ortum prædicatur gaudium. Sed quid, dixerit quispiam, est consequens, vt ille, qui pro populi peccatis intercedit, accipiat promissionem, fore vt ei nascatur filius? Est certe valde consentaneum & conueniens. Nam qui ab illo erat suscipiendus, is erat futurus præco agni, qui tollit peccatum mundi: quemadmodum ille ipse clamat.

V. FVTVRVM autem eum magnum prædixit, non quidem absolute, sed coram Domino: Sicut etiam ipsos parentes prius dixit iustos esse coram Deo. In quonam autem ipsum fore magnum dicit diuinus Lucas? Num omnino in abundantia spiritus? Neque enim diuina gratiæ eum solum dicit futurum participem. Sed replebitur, inquit, spiritu sancto, & non post aliquod tempus, neque cum ad aliquam peruenerit ætatem: sed adhuc in vtero matris. Quod autem erit eius munus, & quidnam aget? Conuersionem multorum filiorum Israel ad Dominum Deum eorum. Adde etiam reliquam laudationem, ô Angele. Et præcedet coram eo in spiritu & virtute Eliæ. Nam sicut ille erit præcursor secundi aduentus Christi, ita hic fuit primi, pari virtute, & pari potestate, & eodem spiritu. Et conuertet corda patrum ad filios. Quid significans, nisi quod efficeret, vt Iudæi paterent doctrinæ Apostolorum? Hi enim erant illorum filij cognatione sanguinis: quorum etiam prudentiæ visi sunt obedire, qui tunc erant inobedientes. Eo enim tendit illud, Et parare Domino populum copiosum: nempe quod, vt populus Iudaicus pareret Christo, etiam antequam Christus Elias præcursor secũdi aduentus Christi, Iohannes primi.

VI. appareret, ab Iohanne scilicet fuerit paratus, & eius linguæ præda factus fuerit.

QONIAM autem tu [hæc enim dicit Angelus Zachariæ] visus es non credere meis verbis, & eius, qui me misit, & cui assisto, virtutem non attendens, attendisti potius imbecillitatem corporis, & ad hoc solum adspexisti: imponetur tibi pœna, vocis mutatio, & donec euenerint ea, quæ dicta sunt, eris obnoxius silentio. Statim autem pœna affuit, & simul cum Angeli voce extincta quoque est vox Zachariæ. Apertum vero eius indicium, nutus. Erat enim, inquit, eis annuens, populo scilicet, propterea quod ei sermo deesset. Vnum ergo est hoc, ô maxime Præcursor, & arcanæ tuæ ab initio potentiæ, vt & patri solueres linguæ vincula ex solo nomine, & matri naturalis pedicas sterilitatis: sicut etiam multis postea, pœnitentiæ prædicatione, soluisti vincula peccatorum. Verumenimuero Zacharias quidem, ab eo iam pera & is diebus ministerij, domum reuertitur: Elisabethæ autem postea ex inopinato elucet conceptio. Et abscondit Zacharias silentio castigatur. S. Ioannes concipitur, ann. mundi 4050. *Luc. 1.*

VII. se, inquit, menses quinque, quod in senectute, tanquam præter tempus, concepisset, erubescens.

SEXTO autem mense [oportet enim ea connectere, quæ sunt consequentia iis, quæ sunt proposita] quæ ad eam genere attinebat, Maria, dico Deipara, quæ degebat in domo sponsi Ioseph, qui erat in ciuitate Nazareth cum ei illicallatus esset bonus nuncius carnis à Verbo susceptionis, & propter rem nouam de naturæ dubitaret legibus, aperte audit ab Angelo, & alioqui confirmante id, quod dixerat, & ad fidem trahente tali exemplo: Ecce enim, quod cognata tua Elisabeth ipsa quoque concepit filium in senectute sua: & hic est sextus mensis ei, quæ vocatur sterilis. Deinde paulo post consequitur Mariæ cum festinatione in montana ascensus, & eius in domum. Zachariæ aduentus. Festinauit enim, vt gratularetur Elisabeth de bono nuncio huius nouæ conceptionis. Accedit ergo, & benigne eam salutat seu appellat. Salutatio autem, est dulcis exultatio infantis, qui est in vtero. Iam enim ex ventre didicerat seruus Dominum, qui erat in ventre: & cum sensisset eius in mundum aduentum, mirandum in modum lætabatur. Hoc enim aperte ostendebat læta exultatio. S. Mariæ salutatio quæ fuerit virtutis.

VIII. NE te lateat autem magna Elisabethæ moderatio, & submissio cum admirabili prædictione. Erubescebat enim, quod ad eam venisset Virgo, cum id eius longe superaret dignitatem. Et ideo, Vnde hoc mihi? inquit. Sicut etiam illius filius fecit ad Domini aduentum, Et tu venis ad me dicens in tempore baptismatis. Vide autem, quemadmodum Virginem appellat. Eam & matrem, & dominam suam nominat, quinetiam benedictam dicit in mulieribus. Et id, quod gestabat in vtero, fructum ventris eius appellat admirabiliter, & præter opinionem: Quid hoc significans? Quod semini viri minime erat particeps. Et in domo quidem Elisabethæ habitauit Virgo circa tres menses. Deinde ea quidem sic domum reuertitur, Elisabethæ autem impletum fuit tempus pariendi. Quanam vero de causa ad tres menses, & non plures, fuit ea habitatio? An omnino, quod tunc esset paritura Elisabeth? Si enim circa sextum mensem, ex quo ea conceperat, missus fuit angelus ad Virginem, ipsa autem cum apud Elisabeth venisset, menses tres apud eam permanet: clarum est, quod cum finitum esset tempus conceptionis, quod nonus mensis circunscribit, in domum suã Virgo reuertitur: & fortasse hac de causa, quod vniuersa multitudo erat ventura in ædes Zachariæ, cum instaret tem- Humilitas S. Elisabeth. *Matth. 3.*

IX. pus pariendi Elisabeth, pudor autem virginalis hæc minime sustineret. Cur Maria non diutius quam ad 3. menses apud cognatam manserit.

VNDENAM vero venit in mentem Elisabethæ, vt infanti imponeret nomen Iohannis, quod reuera erat nouum, & ab eorum genere alienum? Vndenam autem, nisi reuera ex spiritu sancto, & ex virtute eius, qui nascebatur? Neque enim ei hoc significauit maritus. Quomodo enim, cum ei esset adhuc lingua prepedita? Certe etiam postquam hoc scripto significauit Zachatias, [nutu enim non poterat] admirati sunt, inquit, omnes. Propter quamnam aliam causam, quam propter parentum conuenientiam circa nomen infantis? Simulatq; ergo scribens nominauit, linguæ quoque dissoluta sunt vincula, & cœpit loqui. Sed cur inuadit timor omnes, qui circum habitabant? Quod oportebat clara præcurrere miracula, & propter promissionem eius, qui erat nasciturus. & propter tam eximium illius partum: vt ab initio fide dignus præclare appareret. Significat autem hoc quoque id, quod subiungitur, quod admiratio & metus *Luc. 1.* Cur puer sit vocatus Iohannes.

X. inuaserit omnes, scilicet eos, qui audiebant: Quisnam erit, dicentes, hic puer?

VERVMENIMVERO ne hæc quidem nos prætereant, neque socordiæ accusemur, in iis, in quibus debemus potius conferre studium & diligentiam. Vide enim quemadmodum lingua Zachariæ, depositis quibus alligabatur vinculis, non solum modo loquitur, sed etiam, vt propheta, cœpit futura pulchre prædicere, atque adeo de ipso filio prædicere, *Ibidem.* qui eius linguæ vincula immiserat, & ea relaxauerat. Prædicit enim eum futurum prophetam altissimi, & præiturum esse ante eius faciem, paraturum autem esse vias eius. Sed hæc quidem sic. Consequebatur autem, inquit, Iohanni pro ratione ætatis, spiritalis quoque gratiæ accessio. Hoc enim sibi vult Euangelista, dicens. Puer autem crescebat, & confirmabatur spiritu: & quæ sequuntur. Quinetiam eum dicit fuisse versatum in solitudinibus vsque ad tempus, quo se demonstrauit Israeli. Sed quanam de causa noluit conuersari cum populo, & peregrinationis amicus fuit, & solitudinis? *Ibidem.* S. Iohannes cur in solitudinẽ se abdiderit.

Ne euanesceret populi in eum reuerentia, vt quæ offunderetur & flaccescat conuersationis assuefactione: quinetiam vt dum argueret, facilius admitteretur: & dum testimonium ferret, esset fide dignus, nunc quidem Iudæorum arguens improbitatem, partim autem Christo ferens testimonium.

XI. VERVMENIMVERO Zacharias quidem senex & sacerdos, vt à patribus de eo tradita tenet narratio, cum vitam produxisset vsque ad ipsum Dei & Saluatoris nostri ortum secundum carnem, & cum maternis vlnis (ô diuinam submissionem) eum vidisset gestari, & sic ab ea sæpe in templum introduci, & eum esse Deum minime ignorasset, propterea ei concedit, vt ingrediatur in sancta sanctorum, cum cognouisset eam esse Deiparam, & vt illic stet, ei largitur propter excellentiam. Sed hæc quidem ita se habebant. Ea autem res clariores ex Iudæis (ita enim vult, quæ traditur, narratio) ad iram accendit, & efficit, vt in senem grauiter insaniant. Etenim audiebant, inquit, ab eo Regem creatu- Vide Baron. ann. 1. §. 12. & seqq.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

naturæ ad humanam veniſſe generationem. Metu ergo, ne Regi parerent, concipiunt laborem, vt ait Eſaias, & pariunt iniquitatem. & cum eſſent procliues ad malitiam, & ad effundendum ſanguinem, non minus quam aquam è manu, vna nocte in templum irrumpentes, in conſpectu (proh dolor) altaris occidunt Zachariam. Deinde cum ſanguis locum admodum cruentaſſet, & cædem factam plane argueret, terra effoſſa abſcondunt mortuum parricidæ, vt qui cædis quoque ſcelus vellent abſcondere. Hoc autem eſt reuera difficile. Eſt enim ſcelus factu quidem facile: poſtquam autem factum ſit, celatu difficile, Et ſic quidem narratur fuiſſe occiſus Zacharias.

Eſa.59. Cædes Zachariæ.

ALIVD quoque traditur non minus receptum, quod propter puerorum cædem ab Herode factam, is quoque fuerit interemptus. Poſtquam enim in omnem partem peruaſit edictum, quod iubebat interfici pueros in Bethleem, ſimul & in montanis, vt communi cæde horum puerorum, eum etiam vna interimeret, qui erat ſuſcitaturus mortuos: & ſic ipſe metum exueret principatus: ea enim de cauſa omnes pueros fuerat aggreſſus occidere: (proh dolor, ad cuiuſmodi cœpta impelluntur homines propter gloriæ cupiditatem) tunc quærebatur quidem filius quoque Zachariæ ad cædem, vt qui nuper eſſet natus: non inueniebatur autem. Et enim quomodo Ioſeph iubebatur fugere in Ægyptum cum Maria & puero, ita etiam Eliſabeth quandam ſpeluncam ingreſſa cum infante, in ea habitabat. Quoniam ergo infans ab eis apprehendi non poterat, totam iram ij, qui puerum quærebant, effundunt in Zachariam: & cum in templo inueniſſent, (etenim rurſus vice ſua attendebat altari incenſi) interficiunt celantem filium, vt qui eum nollet eis ad cædem tradere. Et ſic duplicem aſſequitur coronam, quod & Deo miniſtrans, mactatur apud ipſum altare, & quod cum infantibus primus Chriſto ſacrificatur. IX.

Matth.2.

Ambitio quid efficiat.

Matth.2.

CVM hæc ſic proceſſiſſent, & poſt multos quidem annos è viuis monarcha exceſſiſſet Auguſtus, Tiberius autem, qui monarchiæ ab illo ſuſceperat dominatum, quindecim iam annos in imperio tranſegiſſet: quinetiam Herodis alienigenæ regno in quatuor principatus diuiſo, & totidem numero filiis diſtributo, qui quidem erant Archelaus, & Herodes, & Philippus, & Lyſanias: cum prima quidem tetrachia eſſet Iudæa, eam autem adminiſtraret Archelaus, qui erat primus inter filios: cumque omnibus ſceptro Romano collum inclinantibus poſt primam deſcriptionem, duceſque & præſides, quibus Reipublicæ cura mandabatur, Roma accipientibus, Pontius Pilatus tunc præſes eſſet Iudææ, qui quoniam Tiberio Cæſari erat intimus, ideo præmium ſuæ in eum amicitiæ, hanc acceperat adminiſtrationem: (Oportebat enim, cum veniſſet Chriſtus, cui imperare erat repoſitum, vt ait propheta, ceſſare principes ex Iuda) Et Galilææ quidem tetracha eſſet Herodes, vt ſacrum dicit Euangelium: Philippus autem eius frater eſſet tetracha (oportet enim, tanquam ornamento aliquo, ipſis vti eloquiis) Iturææ & regionis Trachonitidis: & Lyſanias, Abilinæ: ſub Pontificibus Anna & Caipha, Iohannes definitum expectans tempus, (vt ſacra dicunt eloquia) quo ſe Iſraeli oſtenderet, morabatur adhuc in ſolitudine, quam habitauit vix ſolutus à faſcijs, exercens vitam Angelicam, & liberam ab omnibus impedimentis & omni ſupellectile. Non enim tecto, non menſa, neque aliquo alio ex iis, quæ ſunt huiuſmodi, indigebat. Non terram arauit, non ſulcum proſcidit: non in ſudore vultus, quam quidem meam & paternam noui pœnam, panem comedit: ſed arborum quidem ſummæ frondes alimentum, parabant: ex pilis autem cameli rude & ſine arte confectum induebat veſtimentum, vt eos, qui erant in mundo, ad quos non ita multo poſt venit, doceret victus tenuitatem, & inſtitueret, vt & humana deſpicerent, & eam, quæ reuera erat apud antiquos, exercerent frugalitatem: qua prius Adam honoratus, minime opus habuit veſtibus. Clarum eſt enim, ei poſt tranſgreſſionem opus fuiſſe veſtibus. X.

Gen.49. *Luc.3.*

Filij Herodis Aſcalonitæ.

S Iohannes vix ſolutus à faſciis manet in ſolitudine, *Geneſ.3.* Auſteritas vitæ eius,

CVM autem tempus iam dictum aduentaſſet, & ſeipſum Iſraeli patefeciſſet, cuiuſmodi erat ad efferendam admirationem homo, qui triginta annos habitarat in ſolitudine, & ſe veluti perpetuo damnauerat exilio, & cum nullo omnino homine verſari ſtatuerat, & ab ineunte ætate vitam elegerat monaſticam, vt qui tunc primum veniret in cõſpectum hominum? Statim enim, vt iam diximus, ab incunabulis lubenter verſatus fuit in ſolitudine: nulla re humana omnino indigens, ſimul cum moribus loquentem formam & veſtem attrahens, vt qui fuiſſet filius Pontificis, & teſtimonium de eo ferentem Eſaiam aperte induceret. Illud enim, Vox clamantis in deſerto: de eo ſcilicet dictum eſt. Nouus quidem Elias oſtenſus ex omnibus, vel potius omnibus perſuadens ſe habere illo aliquid amplius, quatenus plus eſt omnino verſari in ſolitudinibus, quam in ciuitatibus, in quibus erat Elias. Ea de cauſa erat Iudæis mirandum in modum venerabilis, & tolerabantur eius reprehenſiones. Quomodo enim eos increpans & vocans genimina viperarum etſi manu eſſent valde prompti, & propenſi ad cædem, eos non adegit ad inſaniam? XI.

Iohannes monachus ab infantia.

Eſa.40.

Matth.3.

VERVMENIMVERO attendendum eſt, quam fuerit Iudæis Baptiſta admirabilis. Eis enim iniecit ſuſpicionem, ne ipſe reuera eſſet Chriſtus. Et ideo extitit vox illa, quæ ex alto teſtimonium filij tribuebat ei, qui baptizabatur: & columba; quæ aduolauit, & apud illum ſolum manſit. Illum autem nihil ex his extulit, neque vnquam viſus eſt primas partes ſibi vendicare, ſed ſibi potius extremam adſciſcere humilitatem. Quid enim ſibi vult illa calceamenti corrigia, niſi quod omnino recuſaret ſe cum Ieſu conferri, & diceret ſe non eſſe idoneum, qui ſolueret corrigiam eius calceamenti? Et alioqui cum à Iudæis, miſſis ad eum legatis ex ſacerdotibus & Leuitis, interrogaretur, Confeſſus eſt, inquit, & non negauit: & confeſſus eſt, ſe nullo modo eſſe Chriſtum: verſi illi ad exprimendam Baptiſtæ confeſſionem, quod ipſe eſſet aperte Chriſtus, quid non faciebant? Eo enim cum aliis hæc tendebat interrogatio: Quid tu baptizas, ſi tu non es Chriſtus? Quinetiam à propriis diſcipulis Chriſto inuidentibus, & propter baptiſmum nonnihil vellicantibus, (ad eum enim ſenſim accedentes, & ad æmulationem accedentes: Cui tu teſtimonium tuliſti, aiebant, ecce is baptizat) ille ne tantillum quidem abducebatur: aperte autem dicebat, ſeipſum non eſſe Chriſtum, ſed miſſum. Chriſtum vero & Agnum Dei vocabat, & ſe quidem oportere minui, illum autem augeri confitebatur. Non autem erat Iudæis ſolum venerandus Baptiſta, & vere dignus, qui haberetur in admiratione: ſed etiam ipſi Herodi, & ei magis quam Iudæis, quod ei non ſolum pudorem, ſed metum quoque iniecerat: Timebat enim, inquit, Iohannem, quod ſciret virum ſanctum & iuſtum eum eſſe. Quinetiam eum audiens, multa faciebat, & eum lubenter audiebat. Nam illud quidem habebat ex conſcientiæ condemnatione, quod eum timeret, inquam, cum prauo & ſcelerate viueret: hoc autem ex virtute dicentis, quod omnino eum lubenter audiret. Et ſic efficit quidem virtus, vt eam illi quoque reuereantur, qui ſunt ab ea omnino alieni. XII.

Iohan.1.

Magna humilitas eius.

Iohan.3.

Marc.6.

Virtutem etiã impro bi reuerentur.

SED reuera magnam vim habet intemperans cupiditas, & res eſt omnium efficaciſſima ad animam redigendam in ſeruitutem. Sicut etiam hunc Herodem miſere admodum affecit, dum non ſecus ac mancipio. Rege (proh dolor) vſa eſt. Qui deſpecta ſua vxore, (ea autem erat filia Aretæ Regis Arabum) & contemptui habito eius amore, plurimi faciebat amorem Herodiadis. Eam enim, cum eſſet vxor fratris Philippi, duxit præter leges, cum iam haberet ſemen fratris. Illis enim ſolis permittebatur hoc facere, quorum fratres reliquerant vitam abſque filiis: Permittebatur autem omnino hoc conſilio, vt ſemen ſuſcitarent fratribus. Propter hæc ergo Iohannes Herodem reprehendens, viſus eſt ſurdo canere, & loqui in aurem mortuo: etſi ſolitus eſſet prius eum lubenter audire, & ſciret eum in magna haberi reuerentia. Sed amor Herodiadis, qui, vt diximus, eum inuaſerat vehementius, efficiebat vt nihili faceret verba Iohannis: & illum quidem coniecit in carcerem, Herodiadi autem gratiorem præbuit audientiam, & liberam dedit poteſtatem ſui explendi deſiderij. XIII.

Deut.25.

Libidinis mãcipium Herodes.

CÆTERVM Baptiſta, vt qui eſſet propheta, vel potius propheta ſuperior, cum præcognouiſſet ſe per Herodem XIV.

quidem

quidem mox esse excessurum ex hominibus, suos autem discipulos hominem quidem solum existimare esse Christum, ipsum vero esse Christo longo interuallo præstantiorem: vellet autem hoc corrigere iudicium, vt quod non recte haberet, quoniam neque desiderabat assentationem, neque præter veritatem volebat ornari gloria: quid facit? Cum ille elegisset duos ex suis discipulis, mittit ad Iesum, qui rogarent: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Et hoc statuit facere, non ipse volens discere, sed illos doceri potius. Quomodo enim opus habuisset discere, quem nouerat ex vtero, antequam ex eo proditet, & quem doctus à patre, aperte prædicauit in omnibus? Quibus, cum venissent, & hæc Christo dixissent, ille quidem primum nullam dat lingua responsionem, sed factis potius respondens, se ipsum esse ostendit, quē quærebant, signorum magnitudine, quoniā ea ipsa hora multa signa fecerat: deinde vero etiā per verba adiiciens responsionem: Euntes, renunciate, inquit, Iohanni ea, quæ audistis, & quæ vidistis. Quænam autem ea sunt? Cæcorum correctio, leprosorum mundatio, surdorum auditio, mortuorum resurrectio: & quæ deinceps consequuntur. Propter quæ diuinè subiungit: Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Quid hoc dicens, aut quid volens ostendere. Quod vel eius supercilia (vt ait diuinus Dauid) examinant filios hominum, & quæ ab eis agitantur in cordibus, eius oculos minime effugiunt. Ipsi enim aperte erant, qui scandalizabantur.

Matth. 11. Cur S Iohānes discipulos ad Christū miserit. *Psal. 10.*

XVII. POSTQVAM autem ij rediissent ad Baptistam, volens Christus iis quoque mederi, quæ tum hæ circunsistentis animum perturbabant. (Iam enim recte se habebant Iohannis discipuli.) Verisimile nanque erat tum eum dubitasse, num hæc dicta essent à Iohanne ambigente, vtrum is sit, qui venit, an alium forte expectare oporteat, vt qui vel propter carcerem in metum incidisset, vel etiam pœnitentia ductus esset eorum, quæ prius dicta fuerant: Has, inquam, dubitationes Christus corrigens: Quid existis, inquit, visum in desertum? Arundinem vento agitatam? Aut eum, qui est in mollibus vestibus? vel prophetam tantum? Hæc autem post discipulorum Iohannis reuersionem, sicut diximus. Neque enim eis præsentibus volebat laudes contexere Baptistæ, quoniam assentantis potius, quam vera dicentis, existimata essent ea, quæ dicta sunt. Ad quid ergo exemplum arundinis, quæ vento facile agitatur, quam vt ostendat hominem facilem & mobilem, venti campum, vt est in prouerbio: & mentem, quæ facile duci & transmutari potest quæ seruit temporibus, & cito ab eis transfertur? Non ergo à priore illa mente & sententia traductus est Iohannes: quoniam cum adducto exemplo pugnat ex diametro. Est enim ille firmus & solidus, arundini, quæ facile circunfertur, omnino dissimilis. Quid autē illud, In mollibus vestibus? Eos innuit, qui viuunt in deliciis. Probabile enim erat Iudæos cogitare, quod qui primum fuerat firmus ac robustus, & assuetus laboribus, deinde deliciis vsus, tunc euaserat delicatus, & inierat fœdus cum mollitia: Quorum neutrum fuisse Iohannis animi & vitæ, certum testimonium est, & vestis, & carcer. Non enim condemnatus esset illum habitare, si sciuisset seruire tempori, & cedere Regibus se inique gerentibus: cum præsertim ei non esset necesse loqui ad gratiam, sed solum tacere sufficiebat, vt omnibus modis obtemperaretur & coleretur. Quomodo autem accipiendum est illud. Eum esse plus quam prophetam? An quod conspectus sit propinquus Christi aduentui ad homines? Mittam enim, inquit, Angelum meum ante faciem tuam. Quod quidem nihil aliud significat, quam proxime. Nam ij quoque, qui in progrediendo præcedunt continenter Regibus, ij scilicet & maiorem, quam alij, habent authoritatem, & sunt ei coniunctiores.

Christus in absentia discipulorum cur Iohanne laudauerit. *Malach. 3.*

XVIII. ET sufficit quidem lingua Dominica ad ferendum Iohanni testimonium de excellentia inter homines, & quod nulla mulier eo maiorem pepererit: Inueniet autem qui velit, veritatem quoque rerum idem dicere, si illius mensam cogitet, si illius viuendi rationem, si excelsam illius mentem. Tanquam enim, qui è cælo venisset, sic terram obibat, corpus tanquam superuacaneum & ociosum aliquid inferens, & eius fere nullam curam gerens, hymnis & precibus assidue deditus, propemodum quidem nec terram tangens, ad cælum autem mente sublatus, & Deum solum puro contingens, nullam rem humanam vendicans, sed nouā vitæ viam ingrediens, vt qui esset simul tranquillus & vehemens. Etenim cum populo quidem Iudæorum strenue & fortiter, cum Rege autem libere, cum suis vero discipulis comiter admodum & benigne loquebatur: non leuiter quidem & temere, sed vnumquodque scilicet, vt oportebat. Quomodo ergo non erat hominibus maior, qui sic erat affectus? Quid autem sibi vult id, quod subiungitur. Minor quidem, in regno autem cælorum maior? An ne nimiæ laudes Iudæis aliquam parerent absurditatem, & darent eis occasionem, Christo præferendi Iohannem? Minorem autem omnino & ætate, & multorum opinione seipsum vocat. Erant enim quidam, qui ei non solum tribuebant humilitatem, sed & voracem, & vinipotorem non verebantur eum vocare.

Sanctitas eius eximia. Christus vt minor Iohanne. *Matth. 11.*

XIX. SED iam ad eius quoque mortem est transeundum, quam ille subiit propter reprehensiones, vt qui perpetuo aduersus peccatum decertauit, non timens dies [vt dicam cum diuino Dauide] non formidans vultus regum, qui Deum & leges despiciunt: sed aperte arguens eos seruos voluptatis, qui aliis [ô iura & leges] volent imperare. Nam postquam iam fuisset inclusus carcere, (eo enim illic dimisso, digressi sumus) Herodes faciebat cœnam in suo natali proceribus, & tribunis, & vt sacrum dicit Euangelium, primis Galilææ. Deinde in cœna oblectationes, & *honestæ recreationes. Oportet enim eas quoque dicere, quibus rex vsus est apud eos, qui inuitati fuerant. Accepit puella saltans, non plebeia aliqua, aut vna ex vulgo, sed quæ nominata fuerat filia Regis, & illius ipsius Regis, qui conuiuio exceperat, Nec erubescebat Regina filiam, eamque, vt videbatur, virginem introducens, & saltantem producens in conspectum tot masculorum, rem pudicis oculis non solum iniucundam, sed etiam vitandam. Sed id consulto agebat, vt cognosceretur quam esset honesta ea, quam Rex duxerat, & ex fructu arbor, & ex filia mater reperta euaderet. Et ipsa quidem per illam: qui duxerat autem, per vtranque laudandus videretur & beatus. Vide vero mali quoque accessionem. Patri placuit id, quod fiebat, propter quod oportebat eum magis pudore affici: & sic placuit (ô regiam munificentiam) vt polliceretur se ei regnum suum esse diuisurum, ad remunerandam rem tam publice vtilem, & magno studio dignam: & quod est deterius, cum nec illa petiisset, sed ipse eam ad rogandum incitasset.

Psal. 55. *Marc 6.* *for. inhonesta.* Ex fructu arbor cognoscitur.

XX. ILLA autem laudis quoque & gloriæ monetur cupiditate, & rem petit longe maiorem, vt quæ cum esset fœtus viperæ, didicisset ab ipsa matre petitionem. Quærit enim non dimidium regni sibi promissum, neque aliquid eiusmodi, sed rem, proh dolor, quæ omnia regna terræ superat, & cum qua ne ipse quidem mundus potest conferri, si eius spectes precium: nempe caput viri, quod tu quoque prius, qui seruus es potius, quam Rex, in maximo honore habuisti, vt ipsa dicunt Euangelia, & nos prius ostendimus. Nunc autem propter à ratione alienum tui animi motum, & eius reprehensiones, in vincula coniicis virum illum venerandum, & non solum coniicis, sed etiam interimis: & illud caput malis vendis amoribus, tales, ô infelix, gratias ei largiens, cuius tu turpi amore tenebaris. Quis vero fuit hic prætextus? Ne iusiurandum transilires, iusti interemptio. Clarum est enim, te esse pollicitum, regni tui dimidium ei daturum. Hoc autem quid est aliud quam opes, pecuniæ, ingera terræ, gloria ad tempus, quorum ipse eras dominus? Hæc enim si ei à te ex æquo essent diuisa, tuum conseruassent iusiurandum. Viri autem cædes, viri dixi, immo vero plus quam viri, quid cum his commune habebat apud eum, qui temperanter viuit, & recte leges sequitur? Nisi hoc tibi erat regnare, ô optime subiectos nulla de causa interimere: Tu autem præ te tulisti te molestè ferre, vt qui necesse habuisses iusti viri cædem permittere, iurisiurandi, & non legum, solum custos diligens. Sed satis intelle-

Filia Herodiadis fœtus viperæ. Simulatio Herodis.

intellectum eſt, te ad nouercæ, vt aiunt, ſepulchrum, & præ te ferre te illud dare inuitum, quod magis gaudebas, quam ij, qui petebant.

XXI. INFERTVR autem caput plenum ſanguine, inuitatis quidem tetrum ſpectaculum, & quod omnem conuiuij lætitiam poterat in dolorem conuertere, matri autem puellæ maximam afferens voluptatem. Talem enim ſitiebat eum videre, qui eam prohibebat, ne vinceret ex ſui animi ſententia, & zelo linguam habebat non minus gladio acutam, licet mutam. Diuina enim quædam res eſt virtus, & quæ vinci non poteſt, vt quæ etiam poſt mortem eius, qui eam poſſedit, adhuc dominetur. Qui enim erat adeo turpis, & abominandus, & voluptatum ſeruus Rex qui cædem talis viri, tanquam vnius abiecti & contempti, iuſſu fecerat, vide quemadmodum poſt illius mortem euadit timidus & meticuloſus. Adeo certe timidus, vt eum, qui erat mortuus, putaret prope eſſe morte ſuperiorem. Cum enim de Ieſu audiſſet, Euangelium inquit, Herodes, & quænam faceret miracula: Hic eſt inquit, Iohannes Baptiſta, hic ſurrexit à mortuis. Huius autem rei probatio erat: Virtutes enim dicebat operari in eo, Dominignorum & miraculorum ſic vocans operationem. Poſtquam autem fuit interfectus diuinus ille Iohannes, & magna contentione petendum caput præmium ſaltationis donatum fuit illi debacchanti iuuenculæ, & id per ipſam habuit mater: illa, cum id accepiſſet, quod ardenter ſitiebat, profunde infodit, & apud ſe tuto abſcondit: vt ex iis, quæ à Patribus ſunt tradita, narrationibus ſcriptiſque licet diſcere. Magnus enim timor & magnitudo eius, quem habebat odio, efficiebat, vt ipſa ſibi caueret. Neque permittit caput coniungi cum corpore, dubitans ne ſic reſurgeret, & ad priores rediret reprehenſiones: Sed ſi, inquit, apud me caput recte abſcondatur, id non facile potuerit reſurgere.

Virtus ſemper inuicta.

Caput S. Iohannis defoditur.

Matth. 14.

XXII. POSTQVAM autem curæ fuiſſet eius diſcipulis, vt reliquum corpus in quodam loco inſigni honorifice ſepeliretur, ij ad Ieſum venientes, omnia ei renunciant. Ille autem, vtpote ex eo dolore affectus, non amplius patitur manere in regione: ſed illinc ſurgit protinus, & vna cum ſuis diſcipulis nauem conſcendens, venit in deſertum quendam locũ Bethſaidæ, & ſe, & illos quiete recreans, & veluti conſolans triſtitiam. Atque diuinus quidem Iohannes, cum præter alia bona, quibus erat locuples, etiam, quod à Chriſto acceperat, teſtimonio fuiſſet honoratus, cælorum, quibus erat dignus, ſortitus fuit habitationem, cum triginta duos annos, & ſex menſes peregiſſet in terra. Herodem autem Dei iuſtitia, etſi vt primum ſoleat eſſe tarda ad ſupplicium, tamen hic fortaſſe inſigne ſcelus habens odio, haud ita diu poſt inuadit. Poſtquam enim ille ſuam vxorem, propter vehementem amorem in adulteram, & odio habuit, & repudiauit: ea non ferens contumeliam, venit ad Aretam ſuum patrem, qui erat Rex Arabum, vt antea dictum eſt, eique & inſolentiam & alia omnia (vt ſemel dicam) expoſuit, & petiit, vt vlciſceretur rem, quæ mulieri eſt intolerabilis. Ille autem (neque enim eius ſolum, ſed ſuam potius propriam exiſtimabat contumeliam) bellum commouit aduerſus Herodem. Et cum rem recte geſſiſſet, & illius exercitum valde cecidiſſet: & alios quidem occidiſſet, alios vero redegiſſet in ſeruitutem, & ſubiectis flammis omnem eſſet populatus regionem, reuertitur. Et res quidem Herodis ita ſe habuerunt,

Marc. 6.

Luc. 9.

Bellum fecit Herodi Aretas.

XXIII. CÆTERVM huius adulteræ & illegitimæ vxoris Herodis, quomodo? Ipſa in longiſſimum quidem tempus vitam producit. Cum ſuam autem vidiſſet filiam acerbo fine primum vitam terminaſſe, ſic ipſa quoque recedit, iis, quæ illuc ſunt, omnino ſeruata ſupplicijs, & bibitura totam fæcem iuſtiſſimi calicis, qui eſt in manu Domini. Filia autem illius, quam quidem diximus periiſſe ante matrem, cum ad quendam locum proficiſceretur, & tempore hyemis oporteret eam flumen tranſire, quoniam erat glacie concretum, id tranſibat pedibus. Cum autem glacies non ſine Dei numine omnino eſſet diſrupta, ipſa quidem vſque ad caput defluxit miſera, tunc quoque veluti ſaltans laniationibus, non in terra, ſed in aquis. Caput vero & glacie confractum, & valde amputatum, relinquitur ſupra gelu, admirabile indicium Dei iudiciorum, ipſum quoque diuiſum à reliquo corpore, non gladio, ſed glacie. Sed hæc quidem ita ſe habuerunt, & infame illud & ſceleratum caput, propoſitum erat ſpectaculum omnibus, ea, quæ fecerat, in memoriam reuocans ſpectatoribus. Quemadmodum autem illud vere ſacrum, & magna contentione quærendum caput, in profundo terræ [ſicut prius diximus] à Baccha illa abſconſum, admirabiliter rurſus eluxerit, & manifeſtum euaſerit fidelibus, iam ad declarandum accedit oratio.

Pſal. 74.

Filiæ Herodiadis horrendus interitus.

De inuentione capitis S. Iohannis Baptiſtæ.

Apparet S. Iohãnes duobus monachis, eis indicãs vbi latet caput ſuũ

XXIV. DVo monachi ex Oriente profecti, cum eos teneret deſiderium fruendi conſpectu ſacrorum locorum Chriſti paſſionum, veniunt Hieroſolyma. Alteri eorum dormienti apparens Baptiſta, & oſtendit quiſnam eſſet, &, cum ad Herodis, inquit, Regis domum veneritis, [illic enim eſt meum caput conditum] à vobis maxime curandum eſt, vt id tollatis. Mane ergo accedens, qui viſionem viderat, ea comiti communicat. Ille autem id, quod viſum fuerat, inanem dicit eſſe viſionem, non veritatem. Ipſum enim fortaſſe mouebat ad incredulitatem affectio æmulationis. Ea rat one & negligebatur id, quod imperatum fuerat, & ad effectum minime deducebatur. Sequenti ergo nocte ſingulatim accedens præco veritatis, vtriſque mandat eadem, dicens, nihil oportere dubitare: ſed omni incredulitate depoſita & ſecordia, curam gerere eius, quod fuerat imperatum. Cum ergo ambo id, quod viſum fuerat, rurſus ſibi inuicem ſignificaſſent, & ſoluta eſt incredulitas, & ab vtriſque via ſimul eſt confecta, Præcurſore rurſus (vt ſemel dicã) illam eis dirigente, & bono duce eis aſſecto. Breui itaque ad locum perueniunt. & inueniunt ſacrum caput, cuius amputatio fuerat pœna temperantiæ: & ideo non merebatur abſcondi, ſed potius prodire in lucem, ad ſanctificationem & vtilitatem multorum.

Inueniunt ſacratiſſimũ caput S. Iohannis.

Pſal. 118.

XXV. CVM id ergo ſuſtuliſſent monachi, vt iuſſi fuerant, & in ſaccum ex pilis confectum id immiſiſſent, [quod quidẽ fortaſſe factum fuerat de illius ſententia, vt caput imitaretur indumentum totius corporis, quo vtebatur in ſolitudine] ſtatim ſe parant ad reditum, rem vere deſiderabilem, & ſupra millia auri & argenti [vt cum diu no Dauid dicam] fidelibus afferentes. Figulus autem quidam illo tempore, ex ciuitate quidem Emeſa genus ducens, ſed tanta laborans inopia, vt ipſam odio haberet patriam, vt quæ eum non poſſet alere, ob idque charum etiam ſolum, nempe patriam ipſam, derelinqueret, & quaſi ſecum habitantem paupertatem fugeret: hic cum erraret in via, incidit in monachos, à quibus diuinus theſaurus, nempe Præcurſoris caput, exportabatur. Cum ergo ille vna cum eis colloqueretur, & ſimul iter faceret, illi tradunt ferendum hoc excellum & venerandum caput. Ignorante autem figulo quidnam eſſet, quod eius fidei commiſſum fuerat, illi apparet Præcurſor, & in eius conſpectum fugiens: Relictis, inquit, tuis comitibus, aufuge cum eo, quod habes in manibus. Hoc autem facit, monachorum quidem, vt eſt veriſimile, frigiditatem condemnans & ſocordiã, vt qui rem tantam homini alieno & ignoto credidiſſent: Figulo vero hanc præbens occaſionem, & rem gerendi rectius, & vitæ melioris. Nam cum ille obediſſet, & latuiſſet, & cum tali theſauro domum eſſet reuerſus, fuit deinceps florens opibus, & bonorum bonis per totam vitam repletus. Quomodo enim non erat futurus, qui non, vt ille comœdiæ Chremylus Plutum domum introduxerat, cæcum penitus, & cui non eſt fidendum: ſed veras diuitias, theſaurum, inquam, qui non eximanitur, ſecum habebat habitantes? Non oblitus autem ille, cum male prius rem ſuam gereret, ſacrum illud & venerandum caput in omni honore habuit. Et hoc quidem tota vita ſua fecit.

Ecce iſtorũ monachorum ſocordiam, qui tantũ theſaurũ ignoto concrediderunt.

Dat ſecit figulus aſſeruans ſanctũ caput

XXVI. CVM autem eſſet deceſſurus, vbi illud impoſuiſſet in hydria (ſic enim forte diſpenſabat, qui eius, qui propter me pauper

pauper est factus, paupertatem æmulabatur in omnibus] & deir de extrinsecus eam arca inclusisset, & pulchre signaculo obsignasset, deponit apud sororem, ei, quæ euenerant, omnia aperiens, & quemadmodum veluti quoddam inexpugnabile malum aliquando ipsum atterebat paupertas: præter spem autem rebus mutatis, ad eas, quas nunc habet, opes peruenit, & bonorum affluentiam. Causam autem mutationis dicebat fuisse caput, quod in vase ostendebat inclusum: quod mihi, inquit, maiorem attulit vtilitatem, quam, quod vulgo celebratur, Cornucopiæ. Cum sic dixisset, diligenter præcepit, vt in omni quidem honore illud haberet: id vero, quod celabatur, ipsa non prius aperiret, quam iis, quos nouit, modis Præcursor ipse id faciendum significaret. Hoc autem iussit, fortasse considerans, quod qui suum Dominum, cum adhuc esset intra vterum, non ignorauit, sed in ventre exultando, eum significauit: is etiam post mortem capsa, tanquam ventre viens, seipsum, cum vellet, esset declaraturus. Atque quandiu quidem, sorori inquit, vixeris, vide vt omnis honor & cultus ei seruetur: postquam autem videris tuum appropinquare decessum, apud aliquem virum pium est hic tibi deponendus thesaurus. Sic ergo mulier quandiu habuit quidem corpus, alacritati animi seruiens, curauit mandata fratris, & in seruiendo venerando capiti non fuit negligens. Postquam autem peruenit etiam ad senectutem, & ad necessarium exoluendum debitum mors eam vocabat, implet hic quoque mandatum: & apud quendam, qui non solum pietatem, sed etiam castitatem sibi vendicabat, deponit thesaurum, ea mandans similiter, quæ sibi quoque mandata fuerant.

Moriturus tradit thesaurū hunc sorori suæ asseruan-

Luc. 1.

xxvii. Ad multos ergo eodem modo donum transiens, deinde etiam ad quendam Eustachium, monachum quidem & presbyterum, sed diuersæ ab orthodoxis sententiæ, & non conuenientem cum iis, qui de fide recte sentiebant, bonum illud venit: cum ignorassent, vt arbitror, qui deposuerant, sententiæ diuersitatem. Ei vero non hoc solum, sed mens quoque erat peruersa, & mores conueniebant ei, quod sentiebat. Idque facile probari potest. Quæ enim faciebat id, quod apud eum celabatur, & quæ diuina signa operabatur, sibi improbè ille impius asseribebat, & fur erat simul, pretiosissimam thecam habens tanquam marsupium. & non minus quæ fiebant, quam quæ immittebantur, cauponans, vt qui omnino simularet, & ea ad se traheret. Non oportet autem omnino admirari, si viro tali tam pretiosum caput Baptista sustinuit committi. Quid enim, qui & in improbæ mulieris manus prius venire, & ab ea abscond: multo autem magis qui etiam illam ipsam sustinuit habere causam amputationis? Tandem vero fuit euidens, quænam esset eius sententia. Fauebat autem Arrio, & eodem morbo, quo ille, laborabat. Propter ipsam itaque hæresim eadem hora expellitur ex ciuitate Emesenorum, valde quidem rogans & obsecrans, vt vnum solum diem sibi liceret manere in monasterio. Cum non fuisset autem exauditus (Neque enim oportebat, cum d uinus non permitteret Præcursor, futurum malum egregie prospiciens: Volebat enim sceleratus diuinum caput secum accipere, vt rursus furaretur, & sibi attribuere, quæ ab illo fiebant miracula, & sic procurare, vt hæresis recte se habere, & Deo grata esse videretur) ille quidem malus male statim expellitur: caput autem rursus, ita erat, manet in monasterio.

Sanctū caput traditur cuidam monacho hæretico & peruerso.

Asseribebat ille impius monachus sibi, quæ fiebant per caput Baptistæ miracula.

xxviii. Cum autem post multos, qui præfuerunt, diuino quoque Marcello præfectura eius monasterij fuisset credita, visum est magno præconi veritatis seipsum ostendere. Ostensio vero fuit admirabilis, & digna, quæ à fidelibus audiatur hominibus. Sic autem habet, vt ille ipse, cui fuit declaratum, Marcellus exposuit. Erat quippe media hebdomada diuinorum ieiuniorum, & octauus decimus mensis Peritij dies: Regnabant autem Valentinianus & Martianus, imprimis pij Imperatores: Ecclesiæ vero præerat Vranius. Visæ sunt, inquit, mihi in somnis apertæ esse omnes portæ nostri monasterij: & ego conturbatus, putabam me abire hoc animo, vt portas clauderem. Deinde rursus mihi sum visus videre fluuium in portam irruentem, & mirari, vndenam esset tantus aquæ impetus. Cum hæc autem in animo versarem, audiebatur sonus multitudinis populi & classium, quæ ab Oriente veluti ferebantur super aquam, quæ ad nos quidem procedebat. Vnaquæque autem classis propria lingua vtens: Ecce, dicebat, magnus ille Præcursor Christi Saluatoris nostri & Baptista Iohannes ostenditur. Cum ego autem starem ad portam meridionalem, & illa statim est aperta, & ingressæ sunt acies. Ego vero simul, relicta porta currens sum ingressus: & stans in initio scalarum, vidi ipsos ingredientes monasterium.

Vide Baron. in notis hoc die & sub anno 391.

xxix. In iisdem autem scalis mihi adhuc stanti visa sunt duo atria, vnum quidem vergens ad occasum, alterum vero ad meridiem: & magnum templum situm erat in medio eorum. Vnamquanque autem classem videbam ingredientem in atrium, quod vergebat ad occidentem. Deinde etiam cum ad templum adorassent, statim abierunt ad portam meridionalem, & sic desisterunt ab itinere. Deinde etiam audiui vocem aliorum rursus clamantium: Ecce magnus Iohannes Baptista. Cum ad hoc sustulissem oculos, adspexi illum in eo templo, quod videram. Præterea autem duo quidam vna cum eo aderant, vnus quidem à dextris, alter vero à sinistris. Iam vero vnamquanque classem ad ipsum accedentem benedicebat: & post quam illæ cessarunt accedere, me quoque subiit desiderium ad ipsum veniendi, & similem percipiendi salutationem & benedictionem. Me autem continui parumper, quod nollem illis portis ingredi, per quas ingressæ erant illæ classes, & quoniam non videbam aliquem labra ori eius admouentem, nisi soli pectori. Tandem nihilominus in eius quidem conspectum veni anterius, sed tremebundus, & timidus, & humi figens oculos. Deinde etiam humi procumbens, prehendo eius pedes. Ille vero me erigit, & barbam placide tangens, & os ori admouens, amplectitur: & præterea vas proferens lacte plenum, id tradit mihi, subiungens: Hoc tibi erit ad benedictionem. Deinde cum sic visum esset progredi, eum præcedebam: & simul ipse, & qui cum eo erant, conuenerunt in hoc nostrum monasterium. A me autem, cum attendissem, ante ipsum conspecta fuit columna ignis: & cum vidissem, non paruus mihi metus incubuit. Et statim è somno sum excitatus.

xxx. Non multum tempus intercessit, quod mox fui à somno iterum captus, & quæ visa fuerant, ad finem peruenerunt. Nam erat quidem vespera diei vnius ex ieiuniis. Ego autem dixi monachis: Vnusquisque vestrum suum psalmum bis dicat. Qui cum sic facerent, vni ex fratribus (erat autem ei nomen Isaacius) cum sustulisset oculos, ignis aperte ardens visus est in spelunca. Cum ex eo autem esset timore affectus, vox eum recreauit, dicens: Noli timere. Ecce enim datus sum vobis: Tu vero surge, & progredere, habens stellam, tuæ viæ bonam ducem futuram. Vbi autem illa absorpta fuerit, si effoderis, nequaquam carebis eo, quod est promissum: sed me omnino inuenies in regione. Et hęc quidem vox extitit: ego autem terrore affectus & expergefactus, statim surrexi, & vidi proxime stellam ante oculos, quæ iter ineuntem me præcedebat. Ego vero ibam eam sequens, donec illa stetit super concham spelunceæ, vbi etiam defossum fuerat caput Præcursoris.

Visio Isaacij monachi.

xxxi. Cvm ego hæc omnia spectassem, & iam fidem animo conciperem, procumbens in genua, adoraui Dominum, & suffumigans, vehementer oraui. Deinde [a] in manus accepto ligone, cœpi vehementer fodere. Hæc autē [b] mihi facienti, visus est quidam locus calce valide ædificatus vsque ad quinque cubitos. Cum pergerē fodere, à me audiebatur quidam sonus quasi fictilium. Cum autem iam solum tangerem, video æris ramenta, velut arenam: & simul etiam vna egreditur tegula, sub qua tabulam adspexi nuceam. Quam cum sustulissem, sub ipsa inueni pretiosam hydriam. Et deinceps distrahebat metu, simul & gaudio. Animo tamen confirmatus (ô manum audacem) & tremebundus, hydriam aperio, & sanctum caput contrecto. Deinde cum id etiam, sicut oportebat, adorassem, rursus operui hydriam. Nondum finem acceperat id, quod fiebat, & ad nos accedit Archimandrita & diaconus, Gennadius, inquam: qui

[a] incipit fodere terram in loco sibi ostenso demonstrato Marcellus Abbas.

[b] Iterum inuenitur sanctissimū caput S. Iohannis, ipso reuelante.

qui cum nobis occurriſſet in oſtio ſpeluncæ, & ea dixiſſet, quæ dici conſueuerunt, narrat viſionem, quam viderat in

Viſio Gennadij Diaconi. ſomnis. Ea autem ita ſe habebat. Putabam, inquit, nos ambos ſtare in hac ſpelunca: in ipſa vero poſitum eſſe panum cumulum. Atque erant quidem illi hordeacei, ſed æque puri, atque ſol. Erat autem eis impoſita quædam quoque particula. Et s examen hominum, veniens in ſpeluncam, à nobis accipiebat. Neque vero eis deficiebant omnino panes, qui dabantur, neque ij ceſſabant venire. Poſtquam autem panes iam ad finem veniſſent, ij viſi ſunt volare in noſtris manibus, & ſic ij, qui accedebant, ipſos participaſſe. XXXII.

Hæc cum audiiſſem, ſtatim apud me verſabam, quærens quænam eſſet ſomnij ſignificatio. Videbatur autem hoc ab illo viſum eſſe non ſine Dei numine, neque ſolam in ſe nudam continere viſionem. Deinde Baptiſtæ diuinum ad nos aduentum aperio. Quæ cum audiiſſet, vehementer me rogauit, vt viſu locum apprehenderet. Ego vero illum ſtatim ei oſtendi. Poſthæc nobis è ſpelunca ſimul exeuntibus, ipſe conſiderabam, quidnam eſſet nobis faciendum: & mihi optimum viſum eſt, hæc etiam aperire Stephano [erat autem is Archimandrita Daromnij] vt hæc ab eo rurſus deferrentur ad Epiſcopum. Accedentes ergo, ipſum quidem non inuenimus præſentem: iuerat enim ad monaſteria, quæ ſunt in regione. Cum itaque cogitaſſem, oportere accerſere diaconum Cyriacum, qui erat Archimandrita eorum, quæ in ea regione erant, monaſteriorum, & Præcurſoris res ei aperire, ſic feci. Ille autem ſtatim venit acceſſitus.

Item Cyriaci Archimandritæ viſio ſimilis

Consecvtvm quoque eſt aliud pertinens ad ea, quæ ſunt propoſita. Narrat enim ipſe quoque nobis ſomnium, quod noctu viderat. Erat autem illud quoque valde conſonans viſioni Gennadij. Poſtquam vero ad eum delatæ ſunt res Præcurſoris, ille: Quid ergo, inquit, nobis eſt faciendum? Et ego: Epiſcopo, inquam, eſt ſignificandum: expedit enim. Poſtquam autem intelleximus, non adhuc adeſſe dictum Archimandritam Stephanum, per quem volebamus vt id ei ſignificaretur, quinque dies poſtea expectauimus. Quid deinde conſequitur? Erat quidem ſabbatum veſpere: Nobis autem ambobus ſedentibus, & ſimul ſermocinantibus, vehemen er percuſſus in genua, tanta vi inflector, vt non poſſem quidem moueri, neque omnino aliquid aliud facere. Diaconus ergo Gennadius, videns me tam male affectũ: Quid vero? Non tibi dixi, aiebat, oportere ad Epiſcopum accedentes nos ea illi ſtatim ſignificare, quoniam non venie-

Caſtigatur Marcellus Abbas ob ſuam negligentiam bat papa Stephanus? Atque ipſe quidem manſi, plaga adhuc magis magiſque caſtigatus: Gennadius autem & Cyriacus, poſteaquam miniſterium ſuum ad finem deduxerunt, ſimul ad me accedunt; vbi eram iacens, & dicunt: Iam te ſcire oportet, quod diuino Iohanni ſumus polliciti, nos hæc Epiſcopo eſſe ſignificaturos, priuſquam ſol oriretur. Ego vero: Recte, dixi, eſtis polliciti. Nondum id, quod dixeram, finem acceperat, & mihi ceſſauit, & diſſoluta eſt plaga. XXXIII

Cvm ſtatim ergo die ſequenti cum Cyriaco & Iuliano monacho acceſſiſſemus, ſignificamus omnia Vranio Epiſcopo, qui iam egrediebatur ex Matutinis, dicentes. Magnus Iohannes Baptiſta oſtenditur. Ei autem, cum audiiſſet, ſuccurrit admirari: & cum propius acceſſiſſet: Sed nemo, inquit, ſciat, neque quis eum tangat omnino. Cum vero to-

Nota reuerẽtiam priſcorũ erga ſacras reliquias gaſſet Cyriacus: Quando ergo tu quoque venies? Die craſtino, inquit. Cum itaque poſtridie veniſſet, vt fuerat pollicitus, ſimul cum presbyteris & diaconis, vbi fuimus in loco, ipſi quidem procidentes adorabant: Malcho autem presbytero (erat is vnus ex iis, qui ſequebantur Epiſcopum) proh dolor, venit in mentem, vt minime crederet: Et, Quanam, inquit, ratione credendum eſt, id eſſe caput (ſimul oſtendens & tangens) Præcurſori? Poſtquam autem pilos quoque

Pœna incredduli: ſimul tetigit, manus illi protinus eſt arefacta, & hydriæ ori adhæſit. Eam autem recipere, aut illinc extrahere omnino non licebat. Quid ergo poſtea eſt conſecutum? Fiunt ab omnibus preces & orationes vehementiſſimæ. Et manus quidem vix tandem fuit relaxata à vinculis, quæ non cadebant ſub adſpectum: Manſit vero admodum imbecilla, & non paruas reliquias ferens caſtigationis. Epiſcopus ergo cum omnibus, qui erant cum ipſo, accepta hydria, quæ magnas opes, diuinum nempe celabat theſaurum, in Diaconico, quod vocatur, ſanctæ reponit Eccleſiæ. Et fuit is illic, donec templum fuit ab eo ædificatum. XXXIV.

Præclara S. Iohãnis encomia. Vide Baron anno 391

Vervmenimvero cum hæc iam eſſet facienda depoſitio, magnus ille Præcurſor, fuit etiam præcurſor ad miſericordiam, & imitator eius, qui fuit ab eo baptizatus. Presbytero enim, qui non crediderat, apparens in ſomnis: Si in proceſſione, inquit, meæ depoſitionis, manum tuam hydriæ impoſueris, nullam amplius pœnam ſenties, ſed eam habebis deinceps omnino validam & ſanam. Cum ſic feciſſet ſenex, non fuit promiſſo fruſtratus: ſed manum habuit, & cum ipſa animam quoque valde ſanam. Diuinus ergo Iohannes Præcurſor ſolis iuſtitiæ, ſtella lucifer, patris Apoſtolus, Baptiſta filij, cognitor ſancti Spiritus, diuinæ adminiſter œconomiæ, Euangeliorum principium, vox Verbi, præco Regis; tuba ſalutis, ſponſi pronubus, inuentor continentiæ, dux & princeps caſtitatis, lucerna lucidiſſima, præcurſor & Baptiſta, vigeſimo quidem quinto menſis Octobris, quadringenteſimo & ſexageſimoſeptimo anno, Imperij ſceptra tenentibus inprimis piis Principibus Valentiniano & Martiano, deponitur quidem in Eccleſia Emeſenorum in ſuo templo: Inuenitur autem vigeſimoquarto Februarij ſextæ Indictionis: Adgloriam magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti: Cui ſit decet omnis gloria, honor, & adoratio, nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Romanum martyrologium profitetur caput S. Ioannis Baptiſtæ Romæ aſſeruari in Eccleſia S. Sylueſtri in campo Martio: mentum vero, quo illud caret, Auguſtæ Prætoriæ in finibus Subalpinorum haberi perhibetur. Vide Baron. in notis ad martyrolog. hoc die.

An. 956.

ORATIO SEV ENCOMIVM DE EXPORTATIONE PRECIOSÆ MANVS DEXTERÆ SANCTI IOHANNIS PRÆCVRSORIS, EX ANTIOCHIA: VT HABETVR IN SIMEONE METAPHRASTE.

Codex diẽ certum non habuit. Ecce ad nos rurſus venit ſacroſanctus Chriſti Præcurſor, abunde fluenta emittens ſuarum gratiarum: I. & rurſus dies alius celebris redditur, qui maiora & potentiora alia oſtendit argumenta, quam quæ ſunt in aliis eius feſtis: & eos, qui feſtis delectantur, euehit ad excelſiorem miraculorum conſiderationem. Ecce Solis iuſtitiæ clarus & omni ex parte lucidus lucifer reſplenduit, ſuis radiis illuſtrans totam Eccleſiæ plenitudinem, & ſuum feſtum lætificans. Venit autem non vt prius, per ſuam natiuitatem, neque vt deinde, per ab

Sanctorum reliquias veneramur, quia ſancti ſpiritus gratia adumbratur Herode factam ipſius capitis amputationem, neque vt poſtea, per arcanam eiuſdem mirifici capitis reuelationem: ſed per manum, quæ fuit veluti ſis Angelis venerabilis, quæ cæleſti lumine illuſtratur, & ſancti ſpiritus gratia adumbratur: quæ, quicquid erat quidem graue & terrenum, in terra depoſuit, & ad incorruptionem traducta eſt per vitam continentem, quæ erat ſupra hominem: quæ prius quidem ingratis Iudæis oſtendit Agnum Dei, & ſecurem ad arborum radicem poſitam, & exciſionem minabatur peccatoribus.

Nvnc autem cum illa ipſa apparuerit, & præſtantiori quodam modo manus emiſerit barbaricas, à quibus II. videbatur teneri, tanquam captiua, æquum eſt, vt in feſti lætitiam pie & reuerenter afficiatur cœtus eorum, qui feſtum lubenter celebrant: & nubes quidem, quæ interiectæ animam impediunt, eius illa, quæ intelligentia percipitur, illuminatione diſcutiat & diſſoluat: alacri autem pede & exultante ſpiritu, ad ea, quæ ſunt vel ipſis Angelis deſiderabilia, myſteria feſtinet.

Quid ſit vere feſtum celebrare. Hoc eſt enim feſtum celebrare, paratos eſſe ad prompto & alacri animo occurrendum iis, quæ ſunt venerabilia, & extrinſecus figuris & motibus fidei & affectionis internum ardorem oſtendere. Hic ergo mihi adſit omnis ordo eorum, qui ſunt honorifice in excelſis remoti à materia, & eorum, qui ſunt adhuc hoc circũdati pulue-

puluere: & communi contexta chorea, luminosum & perquàm clarum constituamus theatrum, eo duce vtentes, qui inter natos mulierum est maximus. Nam etsi humanæ naturæ superauit terminos per vitam à carne & corpore alienam, vt qui tamen nostrarum naturalium particeps fuit proprietatum, lætatur nostris de se laudibus & celebrationibus, & bonam accipiens voluntatem, copiosam remetitur remunerationem.

III. Cæterum eius quidem conceptum & ortum, & vitam, quam egit in solitudine, & eius ad Israëlem ostensionem, & veridicum testimonium, per quod Dei agnum ostendit, & ipsum primùm & posteà venientem per diuinam authoritatem, & humanæ naturæ pronunciauit susceptionem: & quemadmodum ex alto vocatus venit ad Iordanem, & cùm purum, & ab omni labe alienum, & quauis purgatione superiorem baptizâsset, illo contactu ostendit fontem sanctificationis, & quæ de ipso Iudæus is, qui fuit ab ipso baptizatus, per arundinis & mollium vestium amictûs similitudinem, ad eius dixit commendationem: eius vitæ à rerum superfluarum cura abhorrentem simplicitatem, & in virtute firmitatem & constantiam, & eum veteri Eliæ æqualem, & moribus similem tacitè significans: & quæcunq; sunt his consequentia, Euangeliorum quaternio ostendet apertiùs ijs, qui hæc scrutantur diligentiùs. *Iohan. 1.* *Matth. 11.*

IV. Qvæ autem præsenti conueniunt celebritati, ea sunt enuncianda & docenda, vt cum argumento festi hic scopus congruat, nostrumq; in hoc rectè studium conferatur. Ille in Mosaicis educatus documentis, & assiduè meditans in lege Domini, eius custodiæ & obseruationi omnia postponebat: solùm autem, vt in eius perseueraret iustificationibus, plurimum ponebat studij. Cùm verò Herodes vir libidinosissimus, qui erat Galilææ tetrarcha, decreta legis transgrediens, fratris Philippi vxorem, cùm sibi nõ liceret, propterea quòd Philippus ex illa liberos susceperat, duxisset in matrimonium: & esset illud quidem scelus legis euersio, Dei autem contemptio, hominum verò ad deteriora adhortatio & inductio: tunc, tanquàm fortis athleta Iohannes, rectè institutus, & in laboribus priùs exercitatus, veritatis armis & telis munitus, aciem quidem struit aduersus Tyrannum. Quænam verò ea erant: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. O libertatem, quę non potest perterreri: & fiduciam, quę non potest euerti O os diuinum, & linguam, quæ à Deo mouetur, quæ in ipsum cor reprehensionum infigens aculeos, fecit, vt ille superbus & insolens clypeum abijceret, & fugeret. O manum venerandam & sanctam, quæ ad sermonum mota elocutionem, reprehensionum quoq; augebat asperitatem, & fiduciam ostendebat & audaciam. Mos est enim ijs, qui verbis contendũt, manum simul cum ore mouere, & sermoni eius quoq; motum adhibere, & per vtrunq; ostendere, quàm sit confidens & interritus is, qui loquitur. Hinc factum est, vt in carcerem, & in vincula conijceretur, cum vesana mulier nefarium amatorem suum ad id compulisset. *Leuit. 18.*

Celebritas exportatæ manus S. Iohannis.

Mittitur in carcerem veritatis præco.

V. Deinde dies festus natalis, potusq; copiosus & immoderatus, cùm nimium vinum eum, qui celebrabat conuiuium, deuoluisset ad delirium. Potûs autem quæna est delectatio: Saltatio filiæ, quæ erat instar meretricis, & petitio mercedis: & merces, Prophetæ interfectio. Ex qua Regis ficta tristitia pp œstrum, quod eum obsidebat intrinsecus: obtemperatio tamen, & submissio, & aduersus iustũ Prophetam prolatio sententiæ: & paulo pòst caput in disco allatum, & libidinosæ & adulterę mulieri traditum. Quid hac inhumana actione inhumanius, & magis nefarium? Quid hoc belluino facinore magis insanum & belluinum, hominem ex ipso matris vtero sanctitate circundatum, qui temperantiam erat amplexus, castitatem adsciuerat, inedia se exercuërat, ab omni congressione hominum se separauerat, solitudinem, tanquàm ciuitatẽ, habitauerat, qui simul cum agri bestijs versabatur, cameli pilis tegebatur, pellicea zona cingebatur, sicut aues id, quod sua sponte nascebatur, habebat alimentum, carebat nutrimento, carebat vtensilibus, & planè carnis erat expers: qui totus quoq; cernebatur remotus à materia, quòd hęc materialis coagmẽtatio esset inedia attenuata & emortua, & ad materiæ vacuitatem traducta propter insignem continentiam: eum, inquam, pro iustitia, pro veritate, & ne lex in aliquo violaretur laborantem, dari mercedem mulieri adulteræ? *Luc. 1.*

Herodis simulata tristitia.

Admiranda Baptistæ Domini abstinentia & paupertas.

VI. Sed quonam modo hæc quidem permissa sunt ab eo, qui omnia sapienter administrat, sciunt ij, quibus datus est spiritus ad hæc aliqua ex parte cognoscenda. Huius aũt discipuli, cùm corpus à capite diuisum abstulissent, honoratæ mandârũt sepulturę, nè si hoc quoq; post decessum videretur à libidinosis & voluptuarijs, esset maior fomes inuidiæ, & maioris sceleris materia intemperantibus. Sic ergò corpus quidem sepultum occultabatur, cùm neq; quisquam illud tunc perscrutari studuisset, neq; ipse manifestatus esset. Sed quandoquidem ad hunc locum perueni, volo de hoc prophetico tabernaculo, & de manu, quæ ei coaluërat, quiddam, quod è veteri pendet narratione, huic sacro theatro explanare, & quæ de his audiuimus & cognouimus, & quæ veteres tradunt historiæ, explicare fusiùs, & vndenàm diuina hæc gratia translata est Antiochiam, & vbinam fuit repositum translatum Propheticum illud tabernaculum, & quisnam fuerit quidem modus huius translationis, & quis rursus ablationis & exportationis. *Matth. 14.*

Mandatur corpus eius post decollationem sepulturæ.

VII. Herodes qui infantes occiderat, cùm Iudaicum multorum principatum traduxisset ad regnum, parebat quidem Romanis. Cùm multis autem modis quæreret, vt eis videretur beneuolus & fidelis, effecit quidem, vt Romani eum benignis adspicerent oculis, & nec fore, vt ab eis deficeret, vllam haberent suspicionem. Is, vt clarior esset sua in eos beneuolentia, inter alia condidit etiam ciuitatem, sitam non procùl ab Hierosolymis, sed distantem tantùm itinere vnius diei, eam vocans Sebasten, Latinè Augustam, vt Augusti Cæsaris appellatione significaret suam in eum beneuolentiam & seruitutem. In ea, qui post illum obtinuit principatum, tetrarcha Herodes fixit regiam, in qua etiam fuit illud conuiuium, quo Propheta fuit occisus, & iuxta quam fuerat in vinculis hic sacer Propheta in quodam tenebroso reorum domicilio. Cuius ex transuerso referunt sepultum fuisse corpus præconis veritatis. Quo etiam in loco dicunt prius fuisse alterum sepulcrum Prophetæ Elisæi, adeò vt duo loculi viderentur simul iacentes in vno & eodem loco. Ibi quoq; templum maximum olim extructum fuerat, quod propter ea, quæ in ipso fiebant, miracula & pulchritudinem, fuerat incomparabile. Cùm eius autem tectum tempore defluxisset, sub dio relicta sunt eius ædificia, adeò vt vna sola illæsa remanserit domuncula, quæ vocabatur Sacrorum vasorum custodia: in qua etiam inclusi loculi prophetarum conseruabantur absque vllo detrimento. *Matth. 2.*

Sebaste conditur ab Herode.

Sepulcrum Elisæi prophetæ.

VIII. Cvm autem Lucas Euangelista circunquaq; omnes obiret regiones, vbi etiam obeundo venit Sebasten, Antiochiæ tactus desiderio, vt qui in ea esset natus, magno quidem tenebatur studio sacrum illud Præcursoris corpus tollendi integrum. Cùm autem non posset, quoniam diligenter seruabatur, ablata manu dextera, eam portauit in suam ciuitatem, loco alicuius alterius beneficij, & aliarum diuitiarum ei, quæ ipsum aluërat, hanc reddens mercedem educationis. Ab illo ergò tempore sita erat manus illa apud Antiochenos, in magno honore habita, & iugis, quæ in ea habitat, gratiæ fidem faciens miraculis.

Nota de manu S. Iohannis.

X. Cvm autem Iulianus tyrannicè clauum arripuisset Imperij, quoniam eos, qui ipsum præcesserant, persecutores & Dei hostes contendebat superare sceleribus, & eorum, qui pro Christo decertârunt, quæcunq; erant reliquiæ, aut integrum tabernaculum, aut aliquid aliud ex ijs, quæ sunt puræ nostræ fidei signa, ea omnia igni mandabat & cineri: magno deinceps studio venit Antiochiam, simul quidẽ immunda peracturus mysteria in ara simulacrorum, quæ sita est ad Daphnen: & simul etiam perscrutaturus, & si sanctorum aliquid in ea inuenisset repositum, id igni mandaturus. Cùm hoc ergò sæuum renunciatum esset eius decretum, qui erant Christianarum partium, sacram manum Præcursoris clàm in quadam turre ciuitatis, quæ vocatur Gonia, id est, angulus, studuerunt includere, nè capi posset ab idololatra. Qui autẽ Pontificalem sedem tenebat Hierosolymis, cùm auditione accepisset execrandum decretum,

Vide quem imitentur hostes sanctarum reliquiarum.

Dextra manus & corpus S. Iohannis absconduntur a Christianis.

nec tyrannum omninò moraturum, quin ad ſacra loca aſcenderet, & quæ in eis erant precioſiſſima corpora, igni conſumenda mandaret, hoc diligenter curat, & magnum adhibet ſtudium, vt è loculo ſublatum Præcurſoris tabernaculum, tranſmitteret ſeruandum in ciuitate Alexandrina, alio quodam communi corpore pro eo repleta depoſitione.

Iuliani Apoſtatæ furor in ſacras reliquias.

X. POSTQVAM autem Antiochiæ omnia perſcrutatus ille impius, ea eſt aggreſſus, quę fieri non poterant, cùm abſconſa manus nuſquàm compareret, eo ille ſceleratus deſiderio fruſtratus, & in reliquum propheticum corpus furore percitus, qui id ſcrutarentur, ſtatim miſit vſque ad Hieroſolyma, vt Præcurſoris igni mandarent tabernaculum. Quod cùm ad finem eſſet deductum, & commune, quod pro illo ſepultum fuerat, corpus ab ijs, qui miſſi fuerant, in cinerem eſſet redactum, illinc ſoluens, duxit exercitum ad obſidendam Edeſſam, vtpotè quod qui in ea habitabant, planum eſſet eos ſtare à partibus Chriſtianorum. Aiunt autem quendam ex ſuis famulis, qui liberè cum eo loquebatur, & erat ei valdè coniunctus, ex animo verò res Chriſtianorum colebat & honorabat, eum à cœpto prohibuiſſe, & ad bellum aduerſus Perſas gerendum incitâſſe, ciuitatem cùm vellet, in poteſtatem eius venturam pollicens. Et ſic conſilio obtemperans, profectus eſt ad bellum contra Perſas gerendum. In quo plaga diuinitùs immiſſa percuſſus, vitam finijt miſerabiliter.

Iuliani apoſtatæ miſerabilis interitus.

XI. POSTQVAM autem ad fideles Imperatores rediêrunt ſceptra Romanorum, & reddita fuit libertas Chriſtianis, neſciebatur quidem, vbinam eſſet precioſa manus, ab ijs, qui Antiochenam habitabant ciuitatem. Sed haud ità diù pòſt per diuiniorem reuelatum fuit viſionem, vbinam eſſet abſconſa. Quam cùm fideliter ex eo loco ſuſtuliſſent, in ea honoranda erant inſatiabiles. Cùm autem non parùm effluxiſſet temporis, Imperator Iuſtinianus inter alia, quæ piè geſſit, fecit etiam tale quid. Hanc enim miraculorum effectricem Præcurſoris dexteram, ex Antiochia, & Domini & Dei noſtri *tunicam, quę erat in ciuitate Maratſemere, & maximè venerandum caput, ex Eme a tranſtulit ad regiam ciuitatem: quæ quidem oſtendebantur obſignata ſignaculo ſancti Imperatoris Conſtantini, ad hoc, vt non ampliùs ex eis auelleretur ab ijs, qui amplecterentur. Ablatis ergò ſignaculis, cùm templum Præcurſoris, quod in Hebdomo eſt ab eo ædificatum, per Domini tunicam & eiuſmodi ſacras ſanctificâſſet reliquias, rurſus remiſit ſuis obſignatas ſignaculis eò, vnde venerant, ſolam dexteram propheticam relinquens non ſignatam, vt quæ vngeretur vnguentis, & ſuſtolleretur in feſto Exaltationis.

Iuſtinianus Imperator vide Baronium, anno 391.

* Tunica Chriſti, caput & dextra S. Iohannis transferuntur.

XII. ET ſic quidem de his relatum eſt à veteribus, alijs alia de manu narrantibus, concluſa tamen in vnam & eandem fidei notionem, & expellentia omnem incredulitatem, aberrante nemini procùl à veritate. Quòd ſi oportet etiam alicuius meminiſſe miraculi, Antiochia nobiſcum ei, quod dicemus, feret teſtimonium: quod quidem auditione à nobis acceptum eſt ex quibuſdam, qui illic ſunt verſati. In cauerna deliteſcebat quidam draco in eius finibus, quem, qui habitabant ciuitatem, in deos referentes, anniuerſario honorabant ſacrificio. Id autem erat puella virgo, quæ paulo autè peruenerat ad pubertatem, & propter non pollutam virginitatem, conſeruabatur draconi ſacrificium. Quis erat autem modus ſacrificij?

Nota draconis cultũ & ſacrificium horrendum.

XIII. IN eo ipſo loco, in quo erat cauerna draconis, Antiocheni publicè confluentes, & frequens effecti theatrum, cùm puellam circumduxiſſent, præbebant deuorandã draconi. Is verò proſerpens è cauerna, & inſperatum & incredibile apparens miraculum, ſerpens & repens ſuis pedibus, & naturali, qui eſt intùs, ſpiritu incuruatus, & inſtar vndæ tumefactus, hianti ore & dilatato thorace accipiebat ſacrificium, & lacerabat dentibus. Pro more aũt ſors obtigerat cuidam Chriſtiano, vt ſuam daret filiam draconi ſacrificandam: qui ſtimulis ſauciatus naturalibus, ex corde ſuſpirabat ad maximum Præcurſorem. Et vt filia à morte ſeruari poſſit, tale quid excogitat: Cùm magnã vim auri apud ſe abſcondiſſet, petit vt ſibi permitteretur adorare manum ſanctam ab eo, qui illam ſeruabat. Is aũt conceſſit poſtulatum. Cùm verò is in his eſſet, & quod afferebat aurum latenter, tanquàm ſub prætextu adorandi, humi effudiſſet, rectà proceſſit ad adorandum. Ædituus autem, vt qui auidis oculis ad aurum adſpiceret, cucurrit ad illud colligendum.

Quidã Chriſtianus fide plenus tollit digitum S. Iohannis

Inſigni miraculo necatur draco digito S. Iohannis.

Ille autem, qui petierat, vt ſibi liceret adorare, cùm ſe incuruâſſet, & totum ſe in loculum inclinâſſet, diuino ſauciatus deſiderio, cùm venerandæ dexteræ pollicem oſculando, & labra admouendo mordicùs dentibus abſcidiſſet, & occultâſſet, à templo quam primùm receſſit. Cùm aũt iam dies aduentâſſet ſacrificij, & ciuium eorumque, qui circumhabitabant, collectum eſſet theatrũ, accedit pater puellam adducês ad ſacrificium. Et cum fuiſſet prope draconem, & eum vidiſſet vaſto ore hiantem, & horrendis ſibilis eos, qui audiebant, terrentem, & ſacrificium deſiderantem, ſacrum illum & venerandum digitum in mediam gulam iaculatus, eius iactu ſtatim quoque mortem ei attulit.

Magnificũ templum S. Iohannis.

XIV. HIS ſic geſtis, pater quidem viuam filiam domum reducit: & lachrymis ſimul & gaudio plenus, & admirabilem, & quæ præter opinionem acciderat, filiæ narrans redemptionem. Qui autem circunſiſtebat populus, inſigni miraculo obſtupefactus, ingentes Deo agebat gratias. Quo factum eſt, vt Præcurſori templum illic conſtruerent, vbi factum fuerat miraculum, quod nominârunt κρεμαστὸν, id eſt, ſuſpenſum, ſiue propterea, quòd ſupra terram ſit ſolum templi eleuatum, ſiue quòd ad tantam ædificiorum ſublimitatem eius ſit extenſa latitudo, vt conſpicientibus propè videatur pendere in aëre. In quo cùm hunc ſacrum & mirificum digitum depoſuiſſent, eum feſtis honorant anniuerſarijs, miraculum, quod factum fuerat, per commemorationem tranſmittentes ad poſteros. Dicitur etiã aliud quoq; mirum tale fieri ſignum: Huius ſcilicet ſanctæ manûs aliquandò quidem extendi digitos, aliquandò verò contrahi, quorum extenſione quidem ſignificari fertilitatem fructuum, contractione autem, inopiam & penuriam.

Rogant Chriſtiani obnixè Deũ pro recuperatione manus S. Iohannis.

XV. CVM autem multi, qui ante nos fuerunt, Imperatores hanc manum deſiderâſſent quouis modo poſſidere, nec ſinere, vt tantum bonum maneret apud barbaras gentes, quæ partes illas occupârant, captiuum: augebatur quidem, ac vigebat eius rei deſiderium: ſed modus, quo id poſſiderent, nullo modo inueniri poterat. Et cum eis aliquandò viſum eſſet, dando pecuniam, talem comparare theſaurum, aërem, vt eſt in prouerbio, pugnis cædebant. Deſiderabatur ergò ab omnibus, à quibus nomen Chriſti eſt inuocatum: & quicunq; in eius rei verſabatur cogitatione, Deum rogabat gemitibus inenarrabilibus, vt benignis oculis ſuum adſpiceret populum, & eius eum efficeret poſſeſſorem & ſpectatorem. Quoniam autem diuinæ prouidentiæ ſunt omnia præfinita, ei qui omnia præſciuit ante mundum conditum, deſpicienti tempora noſtræ inſcienriæ, placuit per multas ſuas miſerationes, vt in hac quoq; generatione reuelaretur hoc magnum & inſigne miraculum, in qua Conſtantinus & Romanus, qui digni ſunt magnis laudibus, ab ipſo ortu purpureis faſcijs inuoluti, regebant habenas Imperij. Id autem eſt, venerandæ Præcurſoris manûs exportatio, & reuocatio.

Templum S. Petri Antiochiæ.

XVI. MODVS autem reuocationis, eſt valdè mirabilis & præter opinionem. Nam vir quidam, qui erat relatus in ſortem diaconorũ Antiochiæ ciuitatis, Iob nomine, ſupernè inſpiratus, & diuino zelo repletus, apud ſe cogitabat, poſſet ne Præcurſoris ſuffuratus dexteram, eam donum deſideratum largiri Chriſtianis: atq; adeò ad talem proceſſit experientiam. Pulchrum templum & excelſum ſub nomine Petri Apoſtolorum principis poſitum eſt in ea ciuitate. In huius veſtibulo cùm ſuam is feciſſet habitationẽ, cum ſacrorum, quæ illic erant, vaſorum cuſtode inijt amicitiã, vt ea de cauſa tentaret cum ipſo tota nocte venerãdæ manûs aſſidere loculo. Poſtq; autem petitioni non annuit is, cui credita fuerat cuſtodia, inopinatum quid cogitans, ad aliam tranſit machinationem. Cùm ſumptuoſa & lauta menſa eum exhilarâſſet, & amice eum ad bibendum inuitando, ad profundum & morti ſimilem ſomnum dedu xiſſet: & per

qu.a-

quandam feneſtram intempeſta nocte ſe in templum demiſiſſet, ſenſim & ſine ſtrepitu, ſacro aperto loculo, (ô rem & factu & auditu terribilem) accipit precioſam, quæ deſiderabatur, dexteram: & ſummo ſilentio reuerſus, diligenter quidem apud ſe ſeruat, quod furatus fuerat, ne cognoſceretur ab aliquo barbarorum. Iob diaconus clam tollit manũ S Iohannis.

XVII. HINC egreditur Antiochia, & iter inijt magno metu affectus, ne res fieret manifeſta inimicis, ad exequendum propoſitum multis ſæpè vtens precibus. Locum autem loco, & ciuitatem ciuitate commutans, feſtinabat ad exitum. Cumq; lethiferas illas vias ſic peruaſiſſet, peruenit ad fines Romanos, magnum quidem illum metum excutiens, audaciùs autem & confidentiùs feſtinans ad regiam ciuitatem. Poſtquàm verò fidelis Imperator eius reſciuit aduentum, & re admirabili fuit obſtupefactus, Chriſto quidem non poterat agere gratias pro dignitate, vt quem inſperatum impediret gaudium: eos autem, qui hoc ſanctum cum hymnis, lampadibus & vnguentis eſſent ſuſcepturi, & ad ipſum allaturi, emiſit: vt ſicut ipſe vox clamantis in deſerto parare vias Domini, & ſemitas rectas facere, iuſſus erat: ità etiam ipſi Chriſtianam ingredienti ciuitatem, & à qua eius gratia non longè aberat, pararentur honeſti & decori ingreſſus. Cùm ergò appropinquaret Chalcedonem, nauis quidem emiſſa eſt Imperatoria, & pontifex cum ſacerdotibus, & quicunque ex ſenatu erant clari & illuſtres ſimul, vt ſactum illum theſaurum inferrent in regiam, cum quibus fidelium quoque multitudo vrbe egreſſa, mari ei nauigârunt obuiam, vt eum deducerent. Vide cum quando honore ſacra Præcurſoris manus excipitur.

XIIX. POSTQVAM autem fuit ſuſceptus in manus Pontificis, & eius ferebatur vlnis, & in mare aſcendit, licebat videre ipſam quoque aquæ naturam placidam & tranquillam, mollibus fluctibus ante nauem exilientem, & ad Imperatores eius curſum dirigentem. Porrò autem aliquid quoque accidit alijs magis admirabile, & dignum manu veneranda Præcurſoris. Aderat enim dies feſtus ſanctorum luminum, in quo vera illa lux, Iordanis fluenta complectens, humanæ naturæ contritionem reformauit. Et quoniam præcedente die ieiunio præpurgamur, accidit vt in ipſa hora veſpertina, in qua mos eſt Chriſtianis peragere ſanctificationem, diuina manus aduenerit: quam cùm Chriſti amantiſſimus Imperator, tanquàm cæleſte donum & ab interitu alienum ſuſcepiſſet, & amplexus eſſet, deſiderijque & fidei lachrymas effudiſſet, reponit in medio templorum regalium: adeò vt omnes credetent illum ipſum adeſſe Baptiſtam, etſi ſub adſpectum non caderet, & propoſitas aquas ſua ſanctificare dextera. Hinc canebantur hymnodiæ ſpiritûs, illata lumina templum illuminabant, omnium oculi ad ſacram capſam erant aperti, & adſpectu hauriebant ſanctificationem. Feſtum ſanctorum luminum, Epiphania Domini eſt. Nota de luminibus.

XIX. SIC quidem cùm feſtum ſanctorum Theophaniorum, & ſic etiam ſequens, in quo ſacri Præcurſoris memoria eſt altiùs nobis tradita, quippè qui diuini baptiſmatis myſterio inſeruierit, peregiſſemus & celebraſſemus, iudicauimus par eſſe manûs quoq; honorare depoſitionem feſtis annuis, hac quoq; connumerata alijs eius feſtis, vt ex rebus illius nihil ſit non glorioſum & admirabile. Et nunc eccè adeſt hoc feſtum clarum & inſigne poſt circularem anni ambitum, diſtillans nobis imbres miraculorum, & ea afferens, quæ ſunt futura animis noſtris conducibilia. Eſt ergò nobis propoſita omni ex parte glorioſa & veneranda manus Baptiſtæ & Præcurſoris, incorporeis circumdata virtutibus, quæ admirantur ſancti ſpiritûs virtutem, quæ in ea habitat. Quodnam ergò eſt hoc templum hodiè pulchrius? Quænam ædes diuina venerabilior, & magnificentior hac, in qua hic ſacer & diuinus theſaurus repoſitus, innumerabilium luminum ſplendore cum cæleſtibus contendit ſpectaculis? Sub quibus quæ ſupernè deſcendunt gratiæ ſancti ſpiritûs, diſpenſantur pro modo vniuſcuiuſque fidei, eorum, qui laudant & celebrant, animabus: In Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria & potentia in ſæcula ſæculorum, Amen. Feſtum annuũ depoſitæ manûs S. Iohannis. Reliquiæ Sanctorum templum ſancti Spiritus.

MARTYRIVM S. SABINÆ, ILLVSTRISSIMÆ MATRONÆ, AVTHORÆ ADONE, IN MARTYROLOGIO. AN. 120.

I. ROMÆ in Auentino, in oppido Vindinenſi, ad arcum Fauſtini, natale beatiſſimæ & illuſtriſſimæ Sabinæ martyris, quæ fuit vxor præclariſſimi quondam Valentini, & filia Herodis Metallarij: Quæ paſſa eſt, Adriano imperante, ſub præfecto * Elpidio. AVG. 29. * *Helpidio.*

II. HANC beata virgo † cum in domo eius conuerſarerur, perſuaſit in fide Domini Ieſu Chriſti. Quæ poſtmodùm eandem virginem vſque ad locum paſſionis ſecura eſt: & cùm ei * Beryllus diceret, Quid tibi ipſa derogas? aut quare temetipſam vilem reddis? aut quare non conſideras, quæ es, aut cuius filia es? Coniunxiſti enim te Chriſtianis, & oblita es natales tuos, & memoriam tanti viri, cuius fuiſti, & deorum, quorum iram vereor ne incurras. Reuertere magis ad domum tuam, & dimitte hanc nefandam, quæ maleficijs te & plures demutauit à cultura deorum: beata Sabina reſpondit: Illius ſanctæ puellæ, de qua dicis, maleficijs vtinàm & tu ſuaderetis, ſicuti & ego ſuaſa ſum, & ab immundis recederes idolis, & verum & certiſſimum agnoſceres Deum, qui bonos ad æternam vocat vitam, & malos in pœnam relinquit perpetuam. Quod Præſes audiens, reueritus illam dimiſit. S Sabina conuertitur a S Serapia. † *Seraphia.* * *præſes.* Præfectus non audet eam punire

III. VT verò beata Serapia glorioſiſſimo martyrio coronata eſt, illuſtriſſima Sabina colligens reliquias eius, celebratis venerabilibus exequijs, vt theſaurum ſempiternum, vel precioſam margaritam repoſuit in monumento ſuo, quod ipſa ſibi cum ſummo ſtudio & ornatu fecerat. Deinde interpoſitis aliquot diebus, comprehenſa, iudici Elpidio præſentatur. Quam ille videns: Tu es, inquit, Sabina, vxor quondam Valentini illuſtriſſimæ memoriæ, & filia Herodis? Cui ſancta matrona reſpondit: Ego ſum, & gratias ago Domino meo Ieſu Chriſto, qui me peccatricem per ſanctam famulam ſuam Serapiam, de multis ſordibus & poteſtate dæmonum liberare dignatus eſt. Siſtitur coram Elpidio Præfecto. Conſtantia eius.

IV. COMMOTVS poſtmodùm Præfectus, cùm videret in confeſſione Chriſti conſtantiam eius, dictauit ſententiam, dicens: Sabinam dijs inobedientem, dominos quoque & Auguſtos noſtros blaſphemantem, gladio percuti decreuimus, atque omnes facultates eius publicis titulis deſignari. Paſſa eſt autem beata famula Chriſti Sabina 4. Calendas Septembris: & à Chriſtianis ſublatum corpus eius, ſepultum eſt in monumento, vbi ipſa venerabiliter repoſuerat magiſtram fidei ſuæ virginem Serapiam, ad arcum Fauſtini, iuxta aream Vindiciani in oppido Vindinenſi. Percutitur gladio.

HISTORIA S. SAVINÆ VIRGINIS EX BREVIARIO TRICASSINO EDITA PER N. CAMVZAT IN antiq. Tricaſſinis. AN. 310.

I. POSTQVAM beatus Sauinianus ſupernæ patriæ deſiderio accenſus, parentes patriamque reliquit, deflebat eum quotidie pater eius. Et cum filiam quandam haberet, nomine Sauinam: non audebat eam obiurgare, ſed multis eam blandimentis alliciebat, oſtendens ei aurum arabicum, & lapides pretioſos. Illa vero afflicta, præ amore & deſiderio fratris ſui, quem amiſſum putabat, non ſolum non accipere, ſed nec reſpicere ea volens, iugiter flebat. Quadam igitur die, cum fratrem ſuum amarius AVG. 29. B Sauinianus martyr, cuius feſtum incidit in 29. Ianuarij.

frater S. Sauinæ, peregre proficiſcitur,

Angelus apparet Sauinæ fratrem lugenti. *Matth.* 10.

fleret, & pro eo idolis ſupplicaret: tandem poſito ſuper petram capite, ſopore oppreſſa, obdormiuit. Angelus autem Domini ei dormienti apparuit: dicens. Sauina noli flere, ſed relictis omnibus, quæcunque habes, recede ab his hominibus vana colentibus, & inuenies fratrem tuum in maximo honore conſtitutum. Dixit enim Dominus, Qui non reliquerit patrem aut matrem propter me, non eſt me dignus. Et his dictis: receſſit angelus ab ea.

Sauina cum Maximinola peregre proficiſcitur.

BEATA vero Sauina euigilans, ait ad Maximinolam collactaneam ſuam, Dilectiſſima mihi Maximinola, II. aliquid ne ſenſiſti? Et illa, etiam Domina. Nam vidi hominem tecum loquentem, ſed neſcio quid dicentem. Non me (inquit Sauina) accuſabis. Et illa, abſit Domina. Quæcunque vis, facias: tantum ne te occidas: Sicque in craſtino occulte, neſciente patre, à patria receſſerunt, Dominum cum lachrymis orantes, vt viam ſibi ſuam dirigeret. Cum ergo Sauinus pater eius diu feciſſet eam inquiri, & non inueniſſet: eleuatis in cælum manibus ait. Si tu es Deus, qui poteſtatem habes in cælo, & in terra, & alius præter te Deus non eſt, ſi poteſtatem habes ſaluandi nos, deſtrue idola manu facta, quæ vſque nunc adoraui, quæ & me natoſque meos ſaluare non potuerunt. Tunc intonans de cælo Dominus, idola omnia confregit, & comminuit à ſummo vſque ad fundamentum, quod multi videntes crediderunt.

Romam venit.

DEINDE non multo temporis ſpatio tranſacto, beata Sauina Romam veniens, vrbem circuiuit, & ſepultu- III.
Ibi baptizatur
Miracula eius.
ra beati Petri Apoſtoli viſitata, adhærens mulieri cuidam religioſæ nomine Iuſtinæ, pariter cum ea orationi vacabat, cuius tandem exhortationibus, Sauina ipſa ab Euſebio Papa baptizata, in virginitate permanſit & dum in vrbe eſſet, duo cæci, duo debiles, & vnus claudus eius orationibus ſanati ſunt. Poſt hæc, dormienti ei iterum Angelus Domini apparuit, dicens Sauina, quid eſt quod facis? Vt quid enim deſpexiſti patrem, & matrem, domoſque paternas, & modo hic in delitijs epularis, neque perſeueras in peregrinatione tua? Surge & vade Trecas in Campaniam, ibi namque inuenies fratrem tuum quem deſiderat anima tua, gemmis pretioſis coronatum: quo dicto, receſſit angelus ab ea,

Iterum apparet ei angelus.

Vadit Trecas.

ILLA vero, vt euigilauit: tremens & Deo gratias agens Româ diſceſſit, & venit Trecas. Cum ergo iam à IV.
Sauinianus martyr.
Trecis ciuitate ſolo miliari diſtaret, & præ labore ibidem quieſceret: ecce vir quidam nobilis nomine Licerius de ciuitate egreſſus, dixit ad eam: Vnde es? cui Sauina, Ego de ciuitate iſta ſum. Et ille, cur mentiris? nam & loquela tua te peregrinam eſſe indicat. At illa, vere domine peregrina ſum, & fratrem meum Sauinianum diu perditum quæro. Cui ait vir ille, Non eſt hic, quem quæris: nam & paulo ante Aureliani iuſſu pro Chriſto decollatus eſt, & in tali loco ſepultus, locumque ei ſepulturæ indicauit. Illa vt hæc audiuit, mox in orationem proſtrata, ait: Domine Ieſu Chriſte, qui mihi ſemper ab adoleſcentia gubernator fuiſti, non me amplius permittas duris itineribus fatigari, ſed iube indignum corpus meum ſepulturæ hic tradi. Commendo tibi famulam meam, quæ propter me tanta ſuſtinuit: fratremque meum quem hic videre non potui, fac vt vel in regno tuo videre merear, & completa oratione, emiſit ſpiritum. Quod videns Maximinola eius famula, cæpit flere, quia neceſſaria ad eam ſepeliendam non habebat. Illa autem flente, ecce vir venerabilis Licerius ad ciuitatem remeabat, & videns Sauinam mortuam. Maximonolam conſolatus eſt & veſtes ad eam ſepeliendam præparauit. Deinde conuocatis clericis, ac ſacerdotibus alijſque vrbis ciuibus, honorifice ibidem ſepulta eſt. Vna autem mulier cæca, & manibus arida, cum corpus eius tetigiſſet, ſtatim apertis oculis, & manibus ſanis, receſſit incolumis. Prædictus vero Licerius quamdiu vixit, Maximinolæ neceſſaria miniſtrauit.

Sauina ad ſepulchrum fratris moritur.

Ibidem ſepelitur.

Corpus S. Sauinæ requieſcit in ſuburbijs Tricaſſinæ vrbis in cœnobio Cellenſi.

VITA SANCTI MEDERICI ABBATIS, EX SPECVLI VINCENTII LIB. XXX. CAP. XCII.

AVG. 29. S. Mederici patria & genus.

ANNO Domini nongenteſimo octogeſimoquarto, qui fuit primus annus Ottonis tertij ſecundùm chronica, leuatum eſt Pariſius corpus S. Mederici Abbatis, ipſo die depoſitionis eius, ſcilicet quarto Calendas Septembris. Hic Eduæ ciuitatis pago ortus, nobilis genere, cùm tredecim annos ætatis implêſſet, inuitis parentibus ad monaſterium eiuſdem ciuitatis abijt: & ingreſſus, tantæ abſtinentiæ fuit, vt in hebdomada non niſi bis edulij quicquam caperet, quod non niſi pane hordeaco, vel quod vilius reperire poterat, & aquæ modico fiebat. Corpus vero cilicio aſperrimo occultè tegebat, & deſuper in veſtibus alijs fratribus ſimilis erat. Tandem mortuo Abbati ſucceſſit, vbi non honorem, ſed onus ſe accepiſſe conſiderans, omnibus ſibi commiſſis verus pater apparere ſtuduit. Ipſo tempore, quidam monachus eiuſdem loci, cùm libidinis æſtu grauiter vreretur, & hoc patri pio indicâſſet: ille tunicam, qua induebatur, ei ad induendum direxit: Qua indutus, ilicò dæmon incentor ipſius mali, fugiendo delituit, magnis vocibus proclamans: Sancte Mederice, cur incendis me precibus tuis? Vaſculum quod diu poſſederam abſtuliſti, & me inextinguibili incendio mancipâſti. Tunc ſanctus diuina voce eum increpauit, & ille abſceſſit. Monachus verò ille poſtmodùm in tanta ſanctitate permanſit, vt plurimæ per eum virtutes efficerentur. Alius quoque prædicti patris diſcipulus, ità erat diabolica illuſione ſubactus, vt quandocunque operi diuino inſiſtere deberet, ſtatim vt ſynaxeos oratio conſueta finienda erat, ab eccleſia exiret. Qua de cauſa frequenter admonitus, non tamen eſt emendatus. Tunc ſanctus Abbas panem accepit, & benedicens, eulogias fratri tribuit, & ab eo mox inimicum excluſit. Cùm de diuerſis regionibus, audita eius fama, ad eum multi properarent, deſertũ locum expetijt, & ſub ſtatu diù deſiderato ſeſe concluſit: ita * vt quicquid ciborum ſumendum eſſet, proprijs manibus elaboraret. Fratres verò de abſceſſu eius triſtes effecti, per vaſtam eremum longè lateque eum perquirunt, & tandem inuentum, cùm reducere non poſſent, Epiſcopum adeunt. Qui cum eis pergens, ſanctum in eremo reperit: & excommunicationis vinculo eum alligans, ad monaſterium perduxit, vbi multa poſt ſanctitate, floruit, & multas infirmitates curauit. Tandem orationis cauſa, Pariſius proficiſci voluit: in quo etiam itinere, multa per eum Dominus miracula fecit. Denique Pariſius veniens, in cellula quæ ſub nomine S. Petri Apoſtoli fuerat conſecrata, duobus annis & nouem menſibus Deo militauit, ac demum vocatis diſcipulis ſuis, obitûs ſui diem indicauit, in quo expletis omnibus, valedicens eis, inter verba orationis ad Deum migrauit quarto Calendas Septembris.

Creatur Abbas.

Tunica ſua monachum liberat à libidinis æſtu

Alium monachum ab infeſtatione diaboli pane benedicto etipit.

* Vult latere mundũ, ſed non poteſt.

Feliciſſimus obitus eius.

VITA

VITA SANCTI FIACRII CONFESSORIS ET EREMITÆ, VT HABETVR IN EGREGIO MS. CODICE ECclesiæ Traiectensis: nomen Authoris deerat, quod dolendum in eiusmodi libris rarò extare.

AN. 640.

I. BEATVS Fiacrius ex Hybernia nobilibus ortus parentibus, solitariam vitam appetens, Meldis ad sanctum Faronem Episcopum cum quibusdam socijs suis aduenit. Cuius desiderium cùm pontifex cognouisset, & ei locum in nemore, ad se ex proprio patrimonio pertinentem, nomine Brodolium assignâsset, eum ibidem perduxit. Beatus autem Fiacrius, cuulso nemore, monasterium in honore beatæ Mariæ Virginis constructuit, & exiguam domum seorsum ædificauit, in qua manens, hospites suscipiebat: & de die in diem virtuti studens, in Deo proficiebat, corpori proprio hostis nimis austerus, & quod sibi subtrahebat, peregrinis & pauperibus erogabat. Fama igitur eius sanctitatis, longè lateq; comperta: omnes robore priuati, elingues siue contracti, aut obsessi, aut alia incommoditate detenti, qui ad eum veniebant, vel deferebantur, sola manûs impositione sanitati pristinæ reddebantur. Cuius beata opinio vbique discurrens, sanctum Cillenum, qui ex Romanæ peregrinationis itinere applicuerat, adduxit ad videndum eum. Quem sanctus Fiacrius sibi sanguine coniunctum cognoscens, spirituali cognatione & gaudio suscepit: atque diuino alloquio cum eo vacans, aliquandiù apud se detinuit in Domino.

AVG. 30. S Fiacrij patria & parentes.

Monasterium construit & hospitale.

Claret miraculis.

In vita Faronis 28. Octobr.

Chillenus vocatur.

II. POSTHÆC Fiacrius non habens vndè inopiam aduenientium releuaret, accessit ad Episcopum, petens vt liceret ei tantum nemoris euellere, vt ibidem posset hortum facere ad nutrienda olera pro pauperibus peregrinis. Cui pontifex tantum rogati nemoris, quantum in gyro circa domum suam propria manu fodiendo, in vna die fossato posset circundare: & quicquid intrà fossarum concluderet, liberum absq; cauillatione, quasi hæreditarium possideret. Quo audito ad solitudinem reuersus, facta oratione, baculum quem manu tenebat per terram trahebat, & quod est dictu mirabile, ad nutum viri Dei, tractu baculi, terra dehiscens patebat: & nemus hinc & indè funditus corruebat.

Cum sumo omnium stupore, baculo terram aperit, ad modū fossę.

III. INTEREA mulier quædam aduenit, quæ viso terræ dehiscentis miraculo, stupefacta ad Episcopum festinauit: Eremitam magnificum, esse magum, maleficum, & incantatorem asserens, & non Dei cultorem. Deindè cum celeritate ad eremum reuersa, sancto viro conuicia, contumeliasq; & blasphemias irrogauit, & eum authoritate Episcopi ab incepto opere cessare præcepit: ipsum etiam Episcopum aduenire nunciauit. Hac de causa ab incepto opere cessans, sanctus contristatus, super petram resedit. Mirabilibus mirabiliora succedunt: Petra namq; durissima, nutu Dei, vt sessioni sancti esset habilior, sub ipso concauum eidem præstitit locum. Quæ petra in hodiernum diem, eodem in monasterio seruatur, & locus sessionis eius demonstratur, cuius tactu debiles sæpiùs restituuntur sanitati. Prouocatus igitur pontifex verbis mulieris, aduenit: & videns vtraque miracula, intellexit Eremitam magni esse meriti apud Deum, & deinceps eum feruentiùs dilexit, & quandiù vixit, ei familiariùs adhæsit. Fossata verò tactu baculi viri Dei facta vsque in hodiernum diem ab incolis demonstrantur. Ab [a] illo tempore quo mulier sanctum virum Dei accusauit apud Episcopum vsq; in præsens mulieres in eius monasterium non intrauerunt. Ad iram siquidem prouocatus à muliere, orauit quòd omnis mulier, quæ eius monasterium ingrederetur, sui corporis infirmitatem incurreret.

Mulier accusat eum maleficij apud S. Faronem Episcopum.

Miraculum ingens.

Tenerè eū diligit Episcopus.

[a] Precibus ingressum monasterij mulieribus occlusit.

IV. POSTMODVM igitur, quædam mulier dives & nobilis volens experiri quid accideret mulieri monasterium prædictum intrāti, ad illud ancillam suam manibus proprijs impulit. Quo [b] facto, videntibus omnibus qui aderant, ipsa vnum oculum amisit: ancilla verò illæsa permansit. Sed [c] & moderno tēpore mulier de Latiniaco in monasterio vnum pedem posuit, qui statim intumuit, tumorq; ascendendo, tibiam, genu & crus occupauit. Sunt & alia multa, quæ mulieres ab ingressu monasterij prædicti compescunt. Beatus itaq; Fiacrius in eodem loco, signis & virtutibus coruscans, cursum [d] vitæ feliciter consummauit. At cuius tumulum quasi continuè gloriosa fiunt miracula.

[b] Castigatur diuinitùs mulier temeraria.

[c] Item alia.

[d] Obdormit in Domino S. Fiacrius.

V. INTER quæ accidit, quòd quidam vir de Montiaco, qui duos habebat paruulos, diutissimè infirmatos, & tandem vt ad beatum Fiacrium duceret, iumento imposuit, vnum antè, alium retrò, medius verò ipse resedit. Et cum iter aggressus peruenisset ad pontem, qui dicitur Pons rapidus, iumentum suum pedem offendit & in fluuium corruit, cum patre & filijs proclamantibus, Sancte Fiacri succurre nobis. Et cùm rei exitus à circumstantibus præstolaretur: subitò pater emersit & filij. Aqua insuper duorum hominum longitudine profunda, se calcabilem patri prębuit, qui filios dextera læuaq; arripiens, sine difficultate ad terram reduxit, sanctum asserens sibi affuisse Fiacrium. Quod vt manifestùs pateret, sicut de periculo, ità de morbo, quo, vt dictum est, diù priùs laborauerant, in ipso articulo liberati sunt.

Pater cum duobus filijs à submersione eripitur.

Filij ab infirmitate curantur.

VI. QVATVOR pueri balneantes se, apud Nouiomum in flumen Isara nomine, fortuitò submersi, & à piscatoribus à sexta hora vsque ad solis occasum quæsiti nec inuenti: tandēm à matre duorum illorum, quos sanctus Fiacrius à submersione, & morbo pridem liberauerat, inuocatus est, & ab ea adiuratus, vt simili facto ostenderet quantùm posset apud Deum. Post ipsius mulieris orationem, statim pueri emerserunt viuentes: dicentes se à quatuor dæmonibus fuisse ligatos, sed per sanctum Fiacrium nunc solutos.

Quatuor pueri submersi reuiuiscunt.

VII. QVIDAM de territorio Ambianensi, polypum quasi ouum super nasum habens, vt anser sibilans, omnibusque monstrum apparens, ad Sancti Dei monasterium confluens, ibique orans, obdormiuit: ac statim surgens sanatum se inuenit.

Quidam curatur à polypo.

VIII. SEPTEM peregrini de S. Dionysio venientes, cùm non longè essent à monasterio S. Fiacrij, dixerunt quatuor ex illis: Eamus ad sanctum Fiacrium. Reliqui verò tres dixerunt: Nos viscosi non sumus, non habemus necesse ire ad eum, ipse non habet peregrinos nisi viscosos. Quatuor tamen ad Sanctum incedentibus, tres prædicti eos irridentes sæpiùs clamabant: Ite viscosi ad medicum viscosorum. Nec mora: cæci facti sunt, & apertis oculis nihil videbant. Pœnitentes igitur clamabant post quatuor socios, qui ad Sanctum Dei properabant. At illi putantes eos vt prius irridere, ipsis non intenderunt. Tandem visitato sancto Fiacrio reuersi, prædictos sex socios suos inuenerunt cæcos, errare per agros. Cognoscentes verò culpam, eos ad sanctum Fiacrium duxerunt, & cum ipsis Sancti misericordiam implorantes, obtinuerunt eis visum restitui. Tanta autem quotidiè, meritis beati confessoris perpetrantur in diuersis partibus miracula, quòd de singulis non est nostræ possibilitatis scribere.

Castigātur diuinitùs sancti viri.

Rursus cōsequuntur misericordiam & à cæcitate liberantur.

An. 290.

MARTYRIVM SANCTORVM FELICIS ET ADAVCTI, VT HABETVR IN MSS. CODICIBVS, QVIBVS SVFFRAGANTVR OMNIA Martyrologia & Ado.

Avg. 30.

CVM feruor Diocletiani & Maximiani ſanctos Dei diuerſis pœnis interficeret: duos fratres Felices nomine & opere, presbyteros ſanctæ Eccleſiæ catholicæ, impietati ſuæ oblatos, ad Dracum vrbis Præfectum dirigi iuſſerunt, dicentes: Si ſacrificare contemnerent, punirentur. Intereà vnus ex ipſis Felix, qui erat ſenior frater, cùm ex iuſſione præfecti ductus fuiſſet ad templum Serapis iuxta ſecretarium vbi erat præfectus: dum cogeretur ad ſacrificium, exufflauit in faciem ſtatuæ æreæ, & ſtatim cecidit.

S. Felix efflatu tres comminuit deorum ſtatuas.

Item ductus eſt in aliam ædiculam vbi Mercurij ſtatua erat conſtituta, vt ibi thura incenderet: ſimiliq; modo exufflauit in illam, & corruit. Item in tertiam quoque ædiculam ductus eſt ad ſimulacrum Dianæ, & exufflans in eam, ſtatim corruit. Tunc reductus ad præfectum, imponitur eculeo, & inquiritur quibus maleficijs hoc feciſſet. Qui reſpondens ait: Ego hoc non maleficijs diaboli, ſed beneficijs Dei mei omnipotentis egi. Tunc furore repletus præfectus, iuſſit eum duci iuxta murum vrbis via Oſtienſi ad locum qui ſecundo miliario ab vrbe erat. Et quia in eodem loco arbor excelſa ſtabat, ibi ſacrificare eum compelli fecit. Quod ſi minimè adimpleret, Draco præfecto renunciaretur. At vbi S. Felix adductus eſt in memoratum locum, vt nefandiſſimis ſacrificijs inquinaretur, inſufflauit in arborem, & ait: Præcipio tibi in nomine Domini mei Ieſu Chriſti, vt à radicibus tuis corruas, & templum cum ara & ſimulacro eius ità comminuas, vt ampliùs per te animæ nullatenùs decipiantur. Et ſtatim ad verbum ſerui Dei à radicibus euerſa eſt, & templum atque aram cum ſimulacro eius ita comminuit, vt nihil ex ipſis penitùs appareret. Quod cum nunciatum fuiſſet ab officio, Draco vrbis præfecto, iuſſit eum eadem via duci, & in eodem loco decollari, corpuſque eius inhumatum lupis & canibus derelinqui. Qui cùm duceretur, obuium habuit quendam virum Chriſtianum, hominibus quidem abſconditum, Deo verò manifeſtum. Hic cùm didiciſſet quòd beatus Felix preſbyter pro Chriſti nomine iuſſus eſſet capitalem ſubire ſententiam, cœpit clamare & dicere voce magna: Et ego ex eadem lege ſum, & ipſum quem hic ſanatus prædicat presbyter, confiteor Dominum Ieſum Chriſtum, & pari ſententiæ ſubiacebo. Elegi enim cum eo potiùs ad tempus mori, & in æternum triumphare cum Domino Chriſto, quàm cum nefandiſſimis principibus veſtris ad tempus viuere, & in æternum cum ipſis, pœnis perpetuis cruciari. Intereà ducti ad locum in quo prædicta arbor ſteterat, cùm eis ſpatium orandi datum fuiſſet exurgentes ab oratione, oſculati ſunt ſe inuicem, & pariter capitalem ſubiêrunt ſententiam. Corpora autem eorum inhumata relicta ſunt, ſed Chriſtiani noctù venientes, ibidèm vbi arbor ſteterat, quia nimiam terræ altitudinem aperuerat euerſio eius, ſepelierunt eos. Altera verò die volentes pagani ex nimia rabie corpora eorum effodere, quicunque tentauerunt manus admouere, à diabolo arrepti ſunt. Vbi poſteà pacis tempore, baſilica fabricata eſt: in qua beneficia diuina exuberant vſque in hodiernum diem: Paſſi ſunt ſancti martyres Felix presbyter & Adauctus, 3. Cal. Septembr. regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto ſine fine, Amen.

Similiter & arborem radicitùs deijcit, & templum ſubuertit.

Iubetur cum quodam ſocio capitalem ſubire ſententiam.

Arripiuntur à diabolo, volentes ſanctorum prophanare reliquias.

Horum Sanctorum capita Coloniæ Agrippinæ in collegiata Eccleſia SS. Apoſtolorum aſſeruantur.

An. 590.

VITA B. AGYLI VICECOMITIS AVRELIANENSIS, QVAM EX MSS. CODICIBVS EDIDIT SAVSSEIUS libro tertio Annalium Eccleſiæ Aurelianenſis.

Avg. 30.

BEATVS Agylus iam à temporibus Childeberti Regis Francorum ciuitate Aurelianenſis Vicecomes, I. cum ſeruus quidam ſæuitiam eius veritus profugiſſet ad Beati Maximini ſenioris abbatis ſepulchrum, quod eſt in capella ſancti Maximini retro altare, apparitores miſit qui miſerum adducerent vapulandum. Sed accedentes ad ſancti venerandas reliquias, tremore membrorum ob temeritatem impenſiùs caſtigati, infecto negotio ad Agylum reuertuntur, & totam rei ſeriem panduntexquirenti. Qui ſtatim ob iracundiam mentis impoſ equum concitat, ferrum ab latere deripit, elatumque deferebat in pectus ſerui, niſi medio itinere diuina prehenſam dextram attinuiſſet vindicta, quæ ſiſtit equum, nec vlterius progredi regrediue ſinit, equitem obſtupefactum corpore membrorum, totiuſque corporis improuiſa vexatione perculſum, vix caput erigere patitur. Concurrit conglobata ſeruorum familia, ſinguli propius accedentes inualidum ſociatis laboribus eleuant, tumuloque Beati Maximini adferunt. Collecto animo, deiectis in terram oculis culpam adnoſcit, ſupplex veniam deprecatur, votoque obfirmat erumpentes in ſcelus manus, ædificaturas in Eccleſiam, ſi ſalus illi reſtituta ſit. Seruum vero, quem ſibi Beatus Maximinus beneficio obſtrinxerat, ilico ſeruitio mancipat benefacientis.

B. Agylus ad idem ſepulchrum ſanitati reſtituitur.

EXIN Agylus compos valetudinis, mutatus eſt in virum alterum, & exercitam vitijs adſuetudinem longè II. relinquens, cæpit orationibus & vigilijs reliquum vitæ ſuæ tempus impendere, egenorum, pupillorum, viduarum & eiuſmodi perſonarum, quas diuina commendant eloquia, eſſe ſolicitus, clericos impenſiùs honorare, facultates ſuas in eorum vſus libenter explicare. Baſilicam enim ſancti Stephani quæ eſt in agro Miciacenſi, * vbi iugiter deuoti monachi diuinas laudes perſoluunt: Monaſterium item Beati Petri Aurelianis apud quod ſacrum Beati Aniani Epiſcopi corpus hodie requieſcit, multis prædijs locupletauit. Denique rebus ſuis in alimenta pauperum, & ſacrorum locorum ædificationem piè diſtractis, vt nudum Chriſtum nudus ſequeretur, cupidine religionis Romam ad limina apoſtolorum Petri & Pauli, hinc Ieroſolymam ad ſepulchrum Domini profectus eſt, quo in itinere omnia ſanctorum monimenta perluſtrauit.

* *Meſmin de Mixy.*

B. Aniani reliquiæ.

B. Agylus Romam & Hieroſolymam profiſcitur.

Ex tam longinquis partibus reuerſus domum, Epiſcopum ciuitatis Auſtrenum, & ſanctum Maximinum iu- III. niorem (qui fuit Beati Theodemiri ſucceſſor & nepos) monet diem obitus ſui pro foribus eſſe, velint illi accuratis orationibus ſubuenire, nihil reliqui facere, quin ſacramentorum panoplia muniatur. Accedunt ergo & ſacrum Euchariſtiæ viaticum moribundo deferunt, quo communitus, die Dominico tertio Calendas Septembris maturus annorum vitâ concedit. Concio populorum, quæ illuc aduenerat, mortem eius vbertim fluentibus proſequitur lachrumis, funus eius dein celebrant multo maxima multitudine, & in ſuo prædio ad Eccleſiam B. Virginis Deiparæ, cuius vſui familiam ſuam ſuumque prædium deuotus attribuerat, corpus exanimum honoro tumulo conlocant, ex quo frequentia miraculorum inclaret.

Prædicit obitum ſuum.

Moritur.

Sepelitur.

VITA

VITA S. BONONII ABBATIS MONASTERII LOCEDENSIS, QVOD EST IN AGRO VERCELLENSI, QVAM EX DVOBUS CODICIBUS, quorum alter apud Canonicos Cathedralis Ecclesiæ, alter apud Monachos S. Stephani Bononiæ asseruatur, Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis & Episcopus Bononiensis Gabriel Palæotus ad nos exscriptam misit, vndè eam de sententia nihil, at stylum aliquantum immutantes, excerpsimus.

AN. 1000

I. BEATVS Bononius Bononia oriundus, cùm vitam sapientis hominis mortis esse meditationem legendo didicisset, seriò hoc & sæpè apud animum voluens, à primis statim annis mundi huius delicijs repudiatis in S. Stephani monasterium, quod est Bononiæ, se abdidit, vt sæculo excluso & mundo mortuus Christo totus viueret: nihil interea pensi habens, quæ homines vel loquerentur, vel sentirent. quippe qui legerat, primam monachi virtutem esse, hominum iudicia contemnere, & illud Apostoli semper memoria repetere: *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.* In illo autem S. Stephani monasterio cùm in sanctarum virtutum diuinæque contemplationis pijssimis exercitijs multùm per aliquot annos profecisset, ad perfectiora charismata contendens, patria, amicis, domo, vibisque frequentia desertis Babylonis Ægypti solitudinem adijt, vt asperioris ac durioris vitæ freno corpus perfecte edomaret, ac spiritui obsequens plane redderet. Euenit autem famæ & virtutum eius fragrantia ad Ægypti incolas peruadente, vt ea capti ac dementer incitarentur: ità quidem, vt potestatem facerent, ea istis in locis instituendi, quæ ad religionis restauratione barbarica feritate conculcatam pertinere censuisset. Quod cum frequenter vrgerent, gauisus pius pater, & Deo, qui feroces barbarorum mentes mitigâsset, gratiam referens, occasionem tantam minime sibi negligendam ratus, operi sedulò institit, primùm diruta multis in locis templa restaurans, & post iactum hoc virtutum suarum quasi spirituale fundamentum monasteria deinde plurima reparans, per quæ cœtus monachorum distribuit, Abbates constituit, eosque secundùm à D. Benedicto præscriptam regulam vitam religiose traducere iussit.

30. Aug.

Monasterium à primis statim annis ingreditur.

Galat. 1.

Secedit in Aegypti solitudinem.

Templa per Aegyptũ & monasteria restaurat.

II. IPSE autem non in vno loco consistens Ægyptum peragrabat, verbi Dei semina vbique spargens, ex quibus magnus credentium numerus successit, ac tanquàm ager quiuis fertilis messem copiosam fructumque & centesimum, & sexagesimum, & tricesimum produxit: cùm signis etiam atq; miraculis editis, eorum animos ad aures adhibendum frequenter permoueret. Sic cùm forte in naui Ægyptijs mercatoribus, quibus cum Alexandriam vnà nauigabat, Christum annunciaret, & subita tempestas exorta in certum omnes vitæ discrimen conijceret, illique attoniti, & omnia alia spe distituti, Deum quem ipsis annunciabat se credere professi, ad eius opem confugerent, obtestantes, vt pro salute omnium Deum suum deprecaretur, nuncupato insuper voto Christiana sacra se suscepturos, si præsens eius numen experti salui euaderent: postquàm ad precum præsidium sanctus se conuertit Bononius, tempestas repentè discussa, & serenitas reddita est, & Alexandriam incolumes ad portum omnes applicuerunt. nec mora, quos ad ipsius preces ex mortis quasi faucibus Deus eripuerat, in eis per baptismi gratiam ipse nouam vitam restaurat.

Aegyptijs Christum annunciat.

Precibus ad Deum fusis tempestatem sedat.

III. HÆC aliáve eiusdem generis admiranda opera celebrem cum per Alexandriam effecêre, quorum ciuium nè fauor eum nimiùm extolleret ac transuersum ageret, clàm indè egressus Babylonis ad amicam solitudinem iterum secessit, vbi vigilijs, ieiunijs, orationibus, pijsq; alijs bonorum operum exercitijs, cùm ipse sedulò operam daret, tum alijs vitæ viam præibat, præmonstrabatque: neq; potentibus blanditus, & eorum per turpem adulationem amicitiam ac fauorem nimis abiectè appetens, neq; tamen eos quamuis superbos & insolentes per nimiam austeritatem negligendos, aspernandos ac fastidiendos sibi ducens: hoc quidem, vt omnibus omnia factus omnes lucrifaceret: illud autem, diuinæ illius non immemor comminationis, *Væ vobis qui consuitis puluillos & ceruicalia sub omni cubitu ad decipiendas animas. Eccè ego disrumpam eos, vt non vltrà capiatis animas volantes.* Non ille prosperis nimiùm efferebatur, aduersa eum deijcere non poterant. Pauperum indigentiam non tantùm ipse subleuabat, sed ad opem illis ferendam etiam diuites sedulò exhortabatur, ac incitabat. Et tam quidem erga alios solicitam curam gerebat: ipse autem in suscepta semel vitæ austeritate perseuerans, pro molli lecto duram humum, pro delicatis linteaminibus asperum cilicium, pro ceruicali cõmodo lapidem, cui caput inclinaret, commutabat, ac sic quiescere consueuerat, si quies dicenda est, quæ fugibus per dies & noctes orationibus fatigabatur, ità quidem, vt Dauidis illud sibi vsurpare potuerit, *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.*

Redit ad solitudinem.

Ezech. 13.

Pauperum curã gerit.

Eius vitæ austeritas.

Psal. 6.

IV. GRAVES per illa tempora procellæ Ægyptum vniuersam concussere, Romanis Ægyptios bello persequentibus, commissoque prælio cùm vtrinque magna strages fieret, neque triumphus Christianis satis feliciter succederet, eorum etiam plurimi captiui ducti sunt, & inter eos etiam diuinæ memoriæ venerandus Vercellensis ecclesiæ antistes Petrus. Qui in tantam pertractus miseriam, inquirebat diligenter, si quis per eam regionem Christianus esset, cuius consilio atq; ope liberari posset. Indesinenter autem suspiranti, neq; vllum precandi finem facienti, affuit qui in se sperantes nunquàm deserit Deus, & S. Bononium in illis regionibus vitam agere admonuit. Qui accersitus nihil prætermisit, quæ ad eum cæterosque, qui carceribus concluſi tenebantur, consolandos ac liberandos excogitare posset. itaque & carceris custodes, vt ad eos sibi liber aditus pateret, muneribus sibi deuinxit: & regiam familiam ipsamque regis coniugem in suas partes pertraxit, vt pro captiuis suis fratribus intercedere vellent. Regem ergò, cùm per hortos odoratissimis balsamis consitos animi causa cerro quodam tempore obambularet, vnanimes vnóve ore diuino planè instinctu, aggressi, quod supplices rogabant, vt captiuos Christianos Bononio condonaret, facilè impetrârunt. Naui ergò impositos postquàm mare transissent Hierosolymam primùm, indè in montem Sinai perduxit, quem ipse sibi habitationem iam tum animo designabat, vt in eo sicut Moyses olim Dei legem, sic ipse spiritûs sancti gratiam adipisceretur. Post quæ loca perlustrata Constantinopolim contendit, vbi cùm ad littus appulissent, tanquàm à quibus metuendæ insidiæ essent ad imperatorem delati, eius iussu custodiæ mancipati sunt, antequàm qui essent, & quid venissent edoceri se esset passus. quorum cùm deinde innocentiam referentibus in ea vrbe Dei cultoribus didicisset, non solùm liberos, sed muneribus ex fisco insuper vestibusque donatos, eorum sortem miseratus dimisit. Conscensa igitur rursus naui, cùm læti in suam quippe patriam reuersi essent, etiam Petrus Episcopus suæ sedi est restitutus, cui multò post tempore præfuit.

Petrus Vercellensis Episcopus captus ab Aegyptijs: Liberandis captiuis operam diligentem nauat.

Petrus Vercellensis episcopus ad sedem suam redit.

V. CÆTERVM Bononius Dei seruus ad montem Sinai regressus, cùm totũ illic diuinæ se legi mancipâsset, magnarũ virturum signis ità inclaruit, vt gratissimo sanctissimæ suæ opinionis odore Hierosolymã & vicina Hierosolymis loca repleret. Cum nõ multò pòst aũt Locedensis monasterij, qꝑ est in diœcesi Vercellensi, Abbas obijsset, qui supra nobis memoratus est Vercellensiũ Pontifex Petrus eũ accersendũ duxit, vt defuncto Abbati sufficeret: qꝑ quamuis à se onus

Locedenſis Abbas fit inuitus.

reijcere ſeriò conaretur, tamen cùm is nullum ſolicitandi & rogandi finem faceret, ne diuinæ vocationi reſiſtere velle videretur, ceſſit tandē, & humeros ei ſubmiſit, paterque monachorum quamuis inuitus factus eſt. Eccè autem antiquus humani generis hoſtis, virtutum eius, quibus hîc quoque coruſcare incipiebat, vt eſt bonis operibus infeſtus, ſplendorem non ferens, aduerſus ſanctum paſtorem conſurgit, & monaſterio procellæ quodam turbine commoto, eum oppugnare aggreditur, vt lætam bonorum fructuum ſegetem, quam hunc cultorem productum conijciebat, remoraretur. Ille verò memor huius ad ſuos diſcipulos Chriſti conſilij, Si vos perſecuti in vna ciuitate fuerint, fugite in aliam, per ſummam humilitatem ſcandalum declinans in Hetruriam interim ſeceſſit. vbi reparato ad plenum, & ſecundum legem Dei & ſancti Benedicti regulam inſtituto monaſterio, miraculis patratis celebris. etiam redditur.

Matth. 10.

In Hetruria monaſteriū reſtaurat.

CONQVIEVERVNT intereà excitati motus, quibus Locedenſe monaſterium concutiebatur, & ipſe Domino reuocante ad illud reuerſus, plantas quas diuina adiutus gratia conſeuerat, piæ conuerſationis quaſi fomentis, vt coaleſcerent, lateq; ramos diffunderent, irrigare ſatagebat. Quo magis autem etiam hîc in monaſterio per multa annorum curricula, quibus hoc rexit, omnibus conſpicua eminerent fulgerentq; virtutū eius inſignia, eo de ſe ſubmiſſiùs ſentiebat, & latere ſtudebat magis, illud ſecum reputans, quod Saluator inculcat: Cùm feceritis quæ præcipio vobis, dicite, Serui inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus. Inter cætera quæ præclarè in vita geſſit, magnis impenſis, cura atq; labore templo extruendo incubuit, quo conſummato opere, cùm ſe per omnem vitam irreprehenſibilem exhibuiſſet, tempuſq; adeſſet, quo eius labores Deus remuneratus æternę ei gloriæ brauium donaret, ſpiritum creatori reddidit 3. Cal. Septembr. anno Dominicæ incarnationis 1026. Actum quidem, qualis quantuſq; in vita fuiſſet, clarè omnibus patuit, per ea quæ ad eius ſepulcrum edebantur miracula. Nam ad illud plurimas ægritudines curatas nouimus, & de die in diem ipſius meritis fidem credentium informari gaudemus, ſicut olim prædicationis ſuæ verbis, ità nunc miraculorum ſignis. His verò permotus venerabilis Vercellenſis Eccleſiæ Epiſcopus Ardericus, non multis poſt eius ex hac vita tranſitum diebus, diuino planè inſtinctu atq; conſilio, Chriſti Confeſſori debitam deuotionem impenſurus, altare ſupra ſacratiſſimum eius corpus erigendum & dedicandum piè cenſuit: quod ſuum conſilium cùm ad Clerum & ſuę fidei commiſſam plebem retuliſſet, cum plauſu exceptum ſic eſt, vt vnanimes decernerent Apoſtolica authoritate, conſenſu, & approbatione roborari ac confirmari oportere, vt quandò hoc ille ratum haberet, & religio, & beatiſſimi Bononij commemoratio maiori pietate celebrarentur. Romam ergò ad Iohannem Pontificem pius hic pontifex profectus, poſtquàm commemoratis quæ ad eius ſepulcrum edebantur miraculis de eius ſanctitate fidem ſatis feciſſet, aſſenſum ſtatim & approbationem impetrauit, actum domum reuerſus altare cum magna vniuerſæ plebis lætitia erexit ac conſecrauit, adiuuante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

VI.

Luc. 17.

Miraculis poſt mortē claret.

Verba hæc ſcriptoris arguunt æ. qualem illorum temporum fuiſſe, quod in præfatione ad miracula & in ipſis miraculis clariùs cernere licet.

MIRACVLA AB EO EDITA, INCERTI QVIDEM AVTHORIS, SED QVEM ÆQVALEM ILLORVM TEMPORVM fuiſſe arbitramur.

Præfatio.

GRATIA noſtri Redemptoris, qui fideles ſuos mundo mortuos ſecum viuentes & in cæleſtibus conregnantes multorum ſignis miraculorum oſtenſis perſpicuè demonſtrat, apparet viros fuiſſe quorum ſtudio ac labore veteris & noui Teſtamenti ſanctorum patrum opera atq; virtutum per eos cælitùs facta ſigna, quibus ad diuinum amorem excitarētur, poſteris ſcripto relinquerentur. Quiſq; aũt illorum, ſancto Spiritu vbi vult ſpirante, & non omnes ſuas gratias vni, ſed per partes cunctis tribuente, pro virium ſeu ingenij capacitate vel pauca vel plura ſtuduit prout potuit exarare. Ergo fratribus mirę deuotionis, vt miracula per ſanctum Bononium, ſiue dum viueret, ſiue poſt eius obitum facta ſchedulis traderem obnixè rogantibus, atq; præfatorum ſcriptorum mihi renuenti exempla obijcientibus, quorum ego minimo nullo modo me audeo comparare, ſciens me modicæ ſcientiæ, ſed in Dño ſpei maximæ, qui linguas infantium facit diſertas, tandèm diutina eorũ deprecatione deuictus, atq; in ipſorum obſecrationibus, tantiq; Confeſſoris ſupplicationibus pro me ad Dominũ confiſus, pauca de multis vltra meas vires negotium præſumendo, non patiens cuncta eſſe incognita, conor memoriæ tradere. Quorũ ſi nulla fieret deſcriptio, nè meriti commiſſum talentum abſcondentis in terra particeps eſſem timeo, cùm teſtante ſcriptura bonum ſit ſecretum regis celare, & honorificum opera Domini laudare & magnificare. Vnde obnixè oro lectores, vt non ſint huius operis detractores, nec verborũ ruſticitatem attendant, ſed quæ hinc habentur vera eſſe credant. Quia eorũ quæ refero plura ego ipſe vidi, non viſa autem à me à veridicis & fidelibus viris audiui, multorum teſtimonijs confirmata.

Viſa à ſe & à fide digniſ au ita narrat author.

BEATO igitur Bononio ſolennis hic mos erat, vt nocturnis hymnis laudibuſq; peractis, in oratorio perſiſteret, I. & fuſis vbertim lachrymis Deum pro felici Eccleſiæ ſtatu, pro fidelium omnium & viuorum & defunctorum ſalute, abſtractus à cæteris & humanæ laudis plauſum declinans, ſedulò deprecaretur. Accidit autem vt frater quidam, cui nomen Liuidefridus, vir magnæ reuerentiæ & prouectæ ætatis, elegantem candelam cupiditate victus ſubrepram in ſinu ſuo reconderet: neq; id impunè. Dei enim iuſto & occulto iudicio, quamuis hoc ille tum nondum ſentiret neq; animaduerteret, ab Angelo percuſſus eſt. Vtrunq; hoc B. Bononium, cuius perpurus mentis intuitus cæleſtia in ecſtaſi penetrabat, minimè latuit. Itaq; prima diei hora manè in fratrum collatione, cùm, quæ ibi dicenda eſſent, abſoluiſſet, & quæ corrigenda, iuſtè miſericorditerq; correxiſſet, etiam hunc fratrem clementer de candelæ ſurreptione increpatum, vt eam cuſtodi redderet, admonuit. Et diſſoluto conuentu, quibuſdam ad ſe accerſitis, mœſtus de morbo, quem is frater non ſine vitæ periculo eſſet incurſurus, commonefecit, vtq; lectum præpararent, & diligentem eius curam gererent, eſt adhortatus. Parent illi, & fratri obuiam facto exponunt, quæ ex Patris mandato curâſſent. Quod ille contemnere tanquàm ſomnium viſus eſt. neq; enim morbo ſe admodum grauari tum ſentiebat. At ſenſim ingruente & inualeſcente inualetudine, ita ſunt vires eius ea ipſa die labefactatæ, vt de eius vita deſperaretur: quo in ſtatu permultos deindè dies permanſit, neque, vt ipſe poſteà ſolitus erat referre & ſicut credi planè licet, morbi vim ſuperaturus fuiſſet, niſi B. Bononius meritis & orationibus ſuis ſubueniſſet.

Solennis S. Bononij cõſuetudo.

Morbum fratri prædicit.

VT corpus ſuum cum vitijs & concupiſcentijs crucifigeret, ab ipſa adoleſcentia B. Bononius à carne, adipe, II. ouis, atq; caſeo, ſed & à vini vſu abſtinebat, niſi quòd valdè modico vteretur propter ſtomachi euerſionem, quibus diebus Euchariſtiam accipiebat. In quo more cùm etiam in ſolenni Paſchæ feſto perſeuerare veller, miraculo non eſt à ſuperna clementia hoc facere permiſſus. Quippe celebratis ritè diuini officij myſterijs, cum miniſter pro more ad menſam duo illi pocula attuliſſet, quorum alterum vinum, alterum aquam contineret, & illud, in quo aqua erat, poſt impreſſum Crucis ſignum ori admouiſſet, eam vinum factam reperit. Et miniſter guſtare iuſſus ſic reuerà eſſe cognouit, ac admiratus eſt, cùm aquam ſe fudiſſe certus eſſet. Sed iuſſus effuſo priùs vino aqua iterum repleuit. Quæ itidèm poſtquàm eam ori admouiſſet, poſt imploratum Dei nomen & Crucis ſignum impreſſum, optimi vini ſaporem retulit. Obiurgare ergò miniſtrũ, qui ſibi illudere cogitaret: ille verò Deum teſtem vocare, ſuis manibus aquam hauſtam eſſe. Cùm verò tertiò etiam hoc ſic euenisſet, diuinam virtutem atq; operationem agnoſcens, eiuſq; erga ſe miſeratione hoc ita fieri colligens, eius numen celebrauit & gratias retulit. Sed fauorem popularem modeſtè declinans, miniſtro, qui ſolus erat conſcius, efferre hoc & palàm facere vetuit.

Abſtinentia eius. Solenni Paſchæ feſto abſtinentiæ eius rigorē Deus temperat, aqua tertiò in vinum conuerſa.

MVLIER

III. MVLIER quædam multis annis infœcnnda, cùm magna cupiditate prolis ſuſcipiendæ teneretur, medicinis adhibitis, liberos quidem, ſed minùs vitales tamen, iuſto Dei iudicio pariebat. Quæ in peccata cauſam reijciens, & pœnitentia ſibi ea eſſe diluenda rata, fama ſanctitatis B. Bononij excita, ad eius ſe pedes ſupplex abiecit, cauſamque aduentûs ſui expoſuit. Quam conſolatus benignè B. Bononius ſanctis ſuis monitis inſtruxit, pœnitentiam indixit, ſuisq; orationibus commendatam ſe habiturum pollicitus, domum redire iuſſit. Quæ poſteà, quoàd vixit, ſancti confeſſoris precibus atque meritis adiuta, voti compos hæredibus maſculis & fœmellis nunquam caruit.

Partus vitales precibus ſuis mulieri à Deo obtinet.

IV. ID quod nunc referam matri meæ per eius interceſſionem collatum à Deo beneficium eſt. Nam febri, acriter correpta ipſum conueniens, orationibus ſe eius cupidè commendare ſtudebat. Quam benignè gratanterque ſuſcipiens, & Deum pro eius ſalute ſe oraturum promittens, in hanc vocem erupit: Vade, & noli ampliùs febricitare. Quid fit? continuò meliuſculè habet, & domum reuerſa tota conualuit.

Hoc miraculum circa ea tempora vixiſſe ſcripto rem hunc ſatis arguit.

V. CVM aliquandò iter faceret, in diuerſorio, ad quod diuerterat, in ipſis noctis tenebris: tanta eum [a] lucis claritas circumfulſit, vt incendio conflagrare domum, qui in vicinia commorabantur, crederent. Ad quod reſtinguendum cum feſtinarent, ſplendore illo lucis ſenſim euaneſcente, inuſtam domum & intactam ab igne repererunt. Sic eum, qui opera tenebrarum omni conatu à puero perfectè abiecerat, armaque lucis & fidei claritatem aſſumpſerat, ſplendore illuſtrari dignum fuit. Poſt eius [b] verò ex hac vita tranſitum, etiam cellam eius lumine eodem pacto circumfundi à multis frequenter viſum & obſeruatum eſt, manifeſto indicio, in ea ſanctis ſtudijs & Deo placitis operibus eum inſtanter vacâſſe.

[a] Lucis eum claritas circumfulget.

[b] Cella viri ſancti poſt eius obitũ lumine circumfuſa.

VI. INVITATVS etiam à quadam matrefamiliâs, eius precibus ceſſit, vt apud eam prandere: conſumptis autem, quæ illic erant, edulijs, ficus poſtulauit. Cui [c] presbyter, qui ad eas colligendas antè miſſus fuerat, negauit maturas ſe vllas reperiſſe. Iuſſus tamen à viro Dei redire & colligere, paruit, & ad eaſdem ficus, quas priùs luſtrauerat, redijt, &, vt eodem referente cognoui, tot in eis maturas inuenit, vt viro Dei, & qui vnà in menſa erant omnibus, ſufficerent. Vndè credentium fides informari ſimul debet atq; augmentari. Nam vnicus ſummi patris omnium [d] Dominus ſeruo ſuo præſtitit, quod ipſe quærens fructum in ficulnea ſibimet non exhibuit, neq; hoc mirum. ſpopondit enim in ſe credentibus: Opera, quæ ego facio, facietis, & maiora etiam. Sed quoniam nonnulla, quæ viuus peregit, prout quiuimus ſummatim ſcribendo perſtrinximus, ad recolendum ea, quæ poſt tranſitum egit, Domino adiuuante ſtylum vertamus.

[c] Cognouit hoc miraculum ſcriptor, ab eo, qui præſens adfuit cùm hoc patraret.

[d] Chriſtus maiora per ſeruos ſuos miracula exhibet: quàm viuus exhibuerat.

VII. ANNO igitur Dominicæ incarnationis 1026 dormitionis ſuæ tempore ingruente, B. Bononius Angelis gaudentibus, at mœſtitiam lachrymis teſtificante populo, ad omnium bonorum remuneratorem feliciter perrexit, brauiumq; ſui agonis optimus athleta ab eo eſt conſecutus. Fama autem ſanctitatis eius confeſtim ſic per omnem prouinciam circumquaquè diffuſa eſt, ac ſi per emiſſos præcones, & obijſſe illum, & ad eius ſepulcrum ſigna edi denunciatum eſſet. Ergò quidam arcta cuſtodia & compedibus [e] vinctus, ad quem ea quoq; fama perlata erat, Deum obnixè rogare cœpit, vt, ſi quæ de viro Dei nunciarentur vera eſſent, eius meritis atq; interceſſione ex illis, quibus conſtrictus tenebatur compedibus, expediri poſſet. Et quidem voti compos factus, nihil moratus eadem vincula ad ſacri corporis tumulum perferens, illuc memoriæ cauſa ſuſpendit: gratijsque Deo ac ſancto Bononio actis, nobis, quomodò per eius interceſſionem liberari meruerit, expoſuit. Quæ quidem compedes diù pòſt ſuſpenſæ eodem in loco permanſerunt.

[e] Vincula captiui eius meritis & interceſſione diſſoluuntur.

VIII. EODEM, quo S. Bononius obijt, anno frater quidam, quem ipſe religioſo habitu induerat, adeò acri dentium dolore torquebatur, vt neq; noctù, neq; interdiù quieſcere poſſet, vndè tanquàm amens & mente captus per monaſterij ſepta vagabatur. Fit autem, vt poſt longam fatigationem in miniſtri infirmorum gremium caput inclinaret, & modicum ſomni caperet. Quo in ſomno ſanctus illi Bononius apparere viſus eſt, & ipſe ad ſacra eius veſtigia oſculanda prorueret, ſanctusq; Bononius mento eius amanter apprehenſo ipſum erigere. Ad cuius tactum ilicò omnem à ſe dolorem amoueri ſenſit, & expergefactus miniſtrum compellans: Iam, inquit, S. Bononij apparitione & conſolatione omni dentium dolore careo, neq; ex dentibus, quoàd vixit, vnquàm poſteà frater ille laborauit.

Dẽtium dolorem, quo quidam frater acriter torquebatur, mitigat ac ſanat.

IX. SEPTENNALI pœnitentia quidam ob fratricidium damnatus, qui ex eo, quo fratrem peremerat, [f] mucrone circulum brachio dextro circumderat, cùm in ſeptimo pœnitentiæ anno verſaretur, non ceſſabat diuorum multorum memorias & Sanctorum limina inuiſere: & quidem natali S. Bononij die, ad eius etiam ſepulcrum ſupplex venit, Deumq; flens atq; eiulans, altaq; ex intimo cordis ſuſpiria trahens, precabatur, vt tanti ſui famuli interceſſione ſibi propitius eſſe dignaretur. Dum orationi autem feruenter inſiſtit, & S. Bononium interuentorem atq; ſuffragatorem ſolicitat, eccè in magna virorum atq; mulierum circumſtante turba, circulus, cui cutis atq; caro ſuperexuerat, per Chriſti clementiam diffilijt. Qui [g] apud ſancti altare ad eius rei memoriam longo pòſt tempore pependit. Fuit autem hoc indicium eodem momento ab animæ etiam reatu liberatum.

[f] Memorias, & limina Sanctorum pœnitẽtes frequẽtat, eorumque pro ſe preces amplectitur, mitigat ac ſanat.

[g] Circulus ferreus ad patrati miraculi memoriam ad altare Sancti ſuſpenſus.

X. EODEM etiam [h] die quidam ab ipſa infantia mutus ſermonis eſt vſum conſecutus, dum ex ore eius copioſus ſanguis efflueret, quod fracti linguæ vinculi indicium fuit. Quibus conſpectis ſignis, ad maiorem ſpem & fidem in Deum, atq; venerationem erga ſanctum Dei Confeſſorem qui conuenerant, excitati, magno cum gaudio domum quiq; ſuam reuerſi ſunt. Tua ſunt, Domine Ieſu Chriſte, hæc opera. Sic, ſic, cui tu ſemper viuere fuiſti, nunc mortuum magnificas, à quo, dum viueret, fideliter magnificabaris. Qui lucerna lucens non ſub modio latuit, ſed ſuper candelabrum poſitus, omnibus in domo tua conſpicuè ſplenduit.

[h] Muto loquendi facultas donatur.

XI. ALIO verò anno ipſius natali die cùm ex multis orbis partibus ad eius ſacri corporis tumulum plurimi Dominum adoraturi, & ipſius ſuffragia poſtulaturi confluerent, certa ſpe & fiducia, poſſe ſe eius interuentu ab inſtantibus futurisq; malis liberari: mulier etiam quædam adfuit, quæ à dæmone vexata, ad aliorum Sanctorum memorias liberationem fruſtrà expetierat, neq; enim illis dæmonis expulſio à Deo conceſſa fuit, ſed S. Bononio reſeruata, in cuius eccleſiam introducta, eius ſe orationibus grauiter torqueri dæmon clamare ac vociferari non deſinebat. Triduum autem in templo morata, multis coram adſtantibus ſanguinem vomuit, per quem vomitum diuina pietas ab ea dæmonium, quod Dei plaſma diù poſſederat, per S. Bononij interceſſionem eiecit, magno ſtrepitu templum complens, & coronam argenteam altari imminentem ictibus quales audiri atq; cerni poterant, cùm ipſum tamen dæmonium non videretur, concutiens.

Miracula quæ Sancti faciunt, Dei ſunt opera.

Dæmoniaca ad Sancti huius Eccleſiam perducta liberatur.

XII. ALIA quoq; fœmina, cùm ex partûs laboribus ſitiens aquam poſtulaſſet, eamq; ſignum ſanctæ Crucis facere oblita bibiſſet, ſpiritu maligno Fumareth, quo nomine ipſe interrogatus ſe vocari perhibuit, correpta eſt. Qui eam tamen, cùm poſt partûs purificationem ad quandam in eius honore dedicatam eccleſiam perducta eſſet, & presbyteri & cæteri fideles preces pro ea funderent, ſanctosq; piè inuocarent, per Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem coniuratus, coactus & confuſus ſancti Confeſſoris interuentu deſeruit, & vt fumus, à quo videtur vocabulum ſumpſiſſe, euanuit, nunquàm eam poſteà moleſtare auſus.

Alia itẽm dæmoniaca curata: Adoleſcens pedibus captus ad eius.

XIII. ADOLESCENS quidam, cui Adamo nomen, ab ipſis cunabulis cõtractos pedes & ad nates adductos ità habebat, vt ijs nequaquàm inſiſtere, neq; ambulare poſſet, reptando autem progredi cogeretur. Is ſanctiſſimi Confeſ-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

altare pedũ vsum recipit.

soris meritis confisus, spe recuperandæ illic sanitatis ad eius sepulchrum aduectus est, vbi cùm continuis tribus diebus se ad altaris crepidinem abiecisset, ipsiusq; suffragia postulare non destitisset, quam à Deo optauerat, sanitatem eius famuli intercessione est consecutus. In cuius curatione hoc admirandum fuit, quòd redeunte sospitatis vigore, tanto calore, quamuis hyems esset, æstuaret, vt interulam, quam erat indutus, abijceret, & nudus quasi permaneret. Qui tantus calor post recuperatam sanitatem se, etiam remisit. Sed ipse etiam, vt & Deo & sanitatis largitori iugiter gratias referret, eius se ecclesiæ mancipauit, & seruitium ei exhibens vsque in hodiernum diem apud nos degit.

Author Locedẽsis monachus.

Alter idem debilis pedibusq; captus, ad eius sepulchrum curatur.

EODEM etiam tempore, eandem eius opem, sed grandæuus vir, cuius nomen Fleti, vtriusq; etiam pedis officio destitutus, vt genibus manibusque se sustentare cogeretur, expertus est. Atque is etiam eius patrocinio ad sacri corporis sepulchrum ad pristinam celeritatem reuocatus, in eadem adhuc ecclesia degens, Domino Deo & S. Bononio non cessat gratias referre, & quicquid seruitij potest, in ipsius ecclesia Deo seruientib. fratribus deuotè exhibere. XIV.

SED comitissa etiam Waria Comitis Wilhelmi vxor, ad ecclesiam, in qua sancti viri corpus humatum erat, oratura veniens magno comitatu stipata, ad eius altare Missas celebrari curauit: Interuenit autem mendicus quidã, filium in scapulis gestans, cuius pes & manus sinistri lateris paralysi aruerant, sibi atq; filio stipem rogans. Quem illa cùm clausis pietatis visceribus repelleret, etiam acerbè & duris verbis aggressa est, non sibi tantas copias esse, quæ omnibus, qui à se quicquam rogarent, sufficerent: Iret potiùs & sancto Confessori Bononio filium sisteret, & pro eius incolumitate Dominum deprecaretur. Scilicet Psalmographus hoc appositè expressit: Tibi inquiens, Domine derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Sed ille tamen, quod fuit monitus, exequi non distulit. Filium siquidem in gremia prouolutus post fusas ad Deum preces ex scapulis, quibus gestabatur, sumptum prope sacri corporis tumulũ prostrauit, actum ad petẽdas eleemosynas ecclesiam peragrauit. Adest euestigiò, opitulantibus almi Confessoris meritis puero diuina bonitas, & cui eleemosyna fuerat negata, vt olim claudo ad portam templi sedenti, aurum & argentum, ità auro carior membrorum sanitas donatur. Quo viso miraculo, plausus atq; exultatio ad laudem & gloriam omnipotentis Dei eiusque Confessoris subsecuta, ad quam præter cæteros accurrit etiam pater. Quid ergò & quomodò actum sit exquiritur: neq; Comitissam hoc, quemadmodùm gestum esset, referre piguit. Sic omnipotens Dominus, qui omnia admirabili dispensatione gubernat, palàm hoc miraculum mundo voluit inclarescere, cùm ad serui sui venerationem atq; celebritatem amplificandam, tum quia, testante scriptura, signa infidelibus dantur, vt ab infidelitate declinantes discant sperantes in Domino, non deficere omni bono: cui per omne æuum laus est atque gloria sempiterna. XV.

Psalm. 9.

Actor 3.

Item paralyticus.

AN. 400. *SANCTI PATRIS NOSTRI GERMANI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI ENCOMIVM, IN ADORATIONEM VENERANDAE ZONAE sanctissimæ Deiparæ, & in depositionem sanctarum fasciarum Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, necnon in Encænia templi, in quo illa deposita fuerant. Habetur in Simeone Methaphraste.*

AVG. 31. *Psalm. 68.*

GLORIOSA dicta sunt de te, ciuitas Dei: nobis diuinus Dauid cecinit in spiritu: reuerà ciuitatem, de qua glorioſa dicta sunt, apertissimè vocans ciuitatem magni Regis. Quænam ea est? Existimo eum manifestissimè & sine vlla contradictione dicere eam, quæ verè est electa, & omnibus superior, non domorum excellentia, & altitudine excitatorum ædificiorum, sed diuinarum & sublimium virtutum magnitudine & puritate omnibus antecellentem, Mariam nulli penitùs culpæ affinem, & castissimam Deiparam. In qua, qui verè est Rex regum & Dominus dominantium, habitauit, vel potiùs, in qua plenitudo totius diuinitatis habitauit corporaliter. I.

Maria, præclarissima ciuitas & domus Dei.

HÆC verè glorioſa ciuitas, hæc Sion, quæ percipitur intelligentia. Hanc, vt arbitror, Dauid prædixit diuinus. Quòd si quis eius quoque domum, glorioſam vrbem vocauerit, non alienum à vero & honesto dixerit. Si enim ij, quorum nomina in terris celebrata sunt, diuturno tempore nominis memoriam conseruant: aliorum autem, quorum ne nomina quidem fas esset labijs proferre, columnæ, & templa, & simulacra vsq; in hodiernum diem, etsi nomine tantùm, sunt tamen extensa, & ipsi tanquàm adhuc superstites, resonant in auribus simpliciorum: quid dixerit quispiam de glorioſissima & laudatissima Virgine, quæ est omni ex parte intemerata, & nulli culpæ obnoxia? Nam si ea appellata est ciuitas animata Regis Christi, meritò illius quoq; templum sanctissimum, cuius dedicationem hodiè celebramus, est & nominatur ciuitas glorioſa. Ciuitas non terrestris, & mortali Regi in ciuium numerum asscribens eos, qui parent eius ditioni: sed cælesti, qui transmittit ad vitam æternam, & præbet regnum suum ijs, qui ipsum sequuntur. II.

Dedicatio templi.

ENCÆNIORVM autem nomen, id est, dedicationis, ô reuerendi auditores, nè recenter factis ædificijs, & modò coagmentatis constructionibus existimetis solùm contineri: sed eam etiam, quæ in spiritu fit, renouationem significare, per quam homo noster internus, cùm vetus & lacerum peccati exuërit indumentum, nouum pietatis induens, viuit in vitæ nouitate. Illis enim delectatur Virgo, ab omni penitus macula aliena, qui virtutibus & secundũ Deum vitæ pio instituto renouantur. Sic castæ castis castè fruamur Encænijs: & tanquàm ad ipsam præsentem, & omnia videntem accessuri: ità ad venerandum eius templum accedentes, omnia componamus, & omnia mutemus in id, quod est melius, actionem & contemplationem. Nihil sit nostro die indignum, non ingressus pedis, non risus dentium, vt dicitur, non vestis ornatus tendat ad indecorum. Quid dico? Ipsas quoquè componamus cogitationes, & incessu eas esse Deo dignas ostendamus. III.

Encænia vt celebranda.

HÆC autem omnia præcedat etiam misericordia, qua Deus colitur, vt mente, anima & corpore, encæniorum intemeratæ Dei secundùm carnem matris diem nouo modo celebremus. Nam cum ea vnà quoquè elucet venerandæ eius Zonæ, & intemeratarum eius filij fasciarum Christi veri Dei nostri, depositio & adoratio: Zonæ, inquam, maximè venerandæ fasciarum preciosissimarum: Zonæ illius, quæ sanctissimum illud corpus constringebat, & Deum, qui in vtero celabatur, continebat: Zonæ illius, quæ Dei arcam pulchrè & honestè exornabat: Zonæ, quæ sæpe humectabatur ex guttis lactis intemeratæ Virginis. IV.

Veneranda zona & intemeratæ fasciæ.

NEC existimet aliquis hoc esse absurdum ex ijs, qui lubenter reprehendunt, si ea, tanquàm animata alloquamur, & ea bonis verbis & laudibus prosequamur. Si enim vas, quod vnguentum vel breui tempore continuit, eo effuso, diù seruat odorem: quid dixerit quispiam de ea zona, quæ verè ineffusum & diuinum vnguentum, purissimum, inquam, & ab omni reprehensione alienum Deiparæ corpus diù inuoluit, & est complexa? Non seruabit in æternum odorem curationum: & eos qui cum fide & desiderio ad eam accedunt, bono odore implebit, non quod eneruat & effœminat, & est abijciendum, sed diuino, & omni ex parte venerando, quod acerrimè expellit vitia animæ & corporis? Et si vas, vt diximus, in animum, quod inanimum continuit vnguentum, scit esse eius qualitatis particeps, & grati odoris: quid dicemus de ea, quæ propinqua fuit animato Dei verbi habitaculo? Non accurremus? Non supplices humi procidemus? Non purgationem animæ & corporis ab ea postulabimus? Omnino. Quid verò? Non perindè ac viuam alloquemur, & ei laudum cantica afferemus? Id certè faciemus. V.

Egregium argumentũ à simili.

VI. O zona, quæ ijs, qui ad te confugiunt, das lumborum quidem mortificationem ad vitia, animi autem fortitudinem ad virtutũ operationem. O zona, quæ noſtræ naturæ imbecillitatẽ adſtringis & roboras: & inimicos noſtros tam qui ſub adſpectum cadunt, quàm qui non cadũt, impedis. Sed quî mihi accidit, vt dum ſanctiſſimæ cõpungerer deſiderio, & impetu vrgerer orationis, obliuiſcerer faſciarũ? Non mirũ. Dũ nam n. mater glorificatur, lætatur quoq; & voluptate afficitur filius. Quinetiam legi cedentes naturæ, etiamſi res ſint ſupra naturã, matri primũ munus obtulimus. Neq; omninò id ægrè feret, qui eſt ſummè bonus Dominus Cùm enim verè homo ex ea progredi ei viſum ſit, & eius appellari filius, nos nõ condemnabit imprudentiæ, quæ extitit ſecundũ hominẽ, is qui eſt ſummè miſericors. Eccè quãtæ virtutis ſit hæc ſacratiſſima zo.

VII. Sed facta mentione faſciarum, rursùs reuertor ad illam, quæ Dominum peperit. Ea enim illas ſuis caſtis confecit manibus. Ipſa, vt infantem oportuit, magnum Dominum maternis manibus in his inuoluit. Ipſa cum ijs eum ferens in gremio lactabat, qui ſupra rationem præbebat omni naturæ ſpiritum & alimentum. Sed ô faſciæ, quæ liberatorem Dominum inuoluiſtis, & noſtrorum peccatorum catenas diſſoluiſtis. O faſciæ, quæ ſortem Dominum conſtrinxiſtis, & imbecillitatem noſtri generis roborãſtis O faſciæ, quæ fideles quidem cuſtoditis & conſeruatis: eos autem, qui contrà ſe habent, ligatis & proſternitis. Sed ô faſciæ & zona veneranda, tribuite ſanctificationem, corroborationem & expiationem ijs, qui fide acceſſerunt ad ſanctum hoc templum, & cum deſiderio vos colunt, & adorant. Faſciarum Chriſti encomia.

VIII. O zona veneranda, quæ tuam ciuitatem circundas & contines, & conſeruas à barbarica illæſam excurſione. O zona precioſa, quæ Deum verbum, cùm eſſet in vtero, inuoluiſti, & curationum benedictionem affatim illinc hauſiſti. O iucunda zona, quæ à corruptione alienæ Dei matris ſummè honeſto corpori honeſtè appropinquãſti, & illinc induiſti incorruptionem, manens illabefactata, & aliena ab interitu: vt ad nos peruénit quæd im narratio veritati conſentanea. Sed quid conamur ingredi adyta, & ſepta feſtinamus tranſilire, eis verborum honorem pro dignitate conantes tribuere, quod profectò ne Angeli quidẽ poſſunt facere? Sed veniamus rursus ad ſupplicationem. Item zonæ venerandæ.

X. O veneranda zona ſummè venerandæ Dei matris, accinge lumbos noſtros veritate, iuſtitia & manſuetudine. Fac nos hæredes æternæ & beatæ vitæ, & hanc noſtram vitam interitũ obnoxiam conſerua, nè eam lædant inimici, tam qui ſub viſum cadunt, quàm qui non cadunt. Tuam hæreditatem, tuum populum, ô intemeratæ zona intemerata, conſerua rectos fide, ſaluos vita, quæ eſt ſecundùm Deum, & nullo damno & iniuria affectos. Habeamus te viros & auxilium, murum & propugnaculum, portum & ſalutare refugium.

X. Tv autem ô caſtiſſima & optima, & ſummè miſericors Domina, Chriſtianorum ſolatium, eorum, qui affliguntur, potentiſſima recreatio, paratiſſimum refugium peccatorum, nè nos relinquas orbos tua defenſione. Nam ſi tu nos deſeruẽris, quonàm confugiemus? Quidnam autem de nobis fiet, ô ſanctiſſima Deipara, ſpiritus & vita Chriſtianorum? Quomodò enim corpus noſtrum, vitalis ſignum operationis habet reſpirationem: ità etiam ſanctiſſimum tuum nomen, quod in ore ſeruorum tuorum verſatur aſſidue, in omni tempore, loco & modo, vitæ, lætitiæ & auxilij non ſolùm eſt ſignum, ſed ea etiam procurat & conciliat. Nos protegas alis tuæ bonitatis: nos cuſtodias tuis afficeris. Nos, qui ſumus egeni diuinorum operum & morum, per te nobis præbitas contemplati opes benignitatis, te Deum quæſiuimus: & cùm inueniſſemus, ſalui facti ſumus. Potens ergò ad ſalutem eſt tuum auxilium, ô Deipara, & non indiget aliquo alio ad Deum interceſſore. Hoc nos certò ſcientes, vt qui etiã, cùm ſæpè petiẽrimus, experientia didicimus, te eſſe vehementiſſimam noſtram defenſionem: affatim poſtulandi ſumimus occaſionem, & in præſentia ad te confugimus tuus populus, tua hæreditas, tuus grex, qui tui filij appellatione exornatur & gloriatur. Vide quid ant quiras tribuerit ſanctiſſimæ Virgini. *Pſalm.* 32.

XI. Non eſt reuerà finis tuæ magnitudinis, non eſt vlla ſatietas tuæ defenſionis, non eſt numerus tuorum beneficiorum. Nullus enim eſt, qui ſaluus fiat, ô ſanctiſſima, niſi per te. Nemo eſt, qui liberetur à malis, niſi per te, ô puriſſima Nemo eſt, cui donum concedatur, niſi per te, ô caſtiſſima. Nemo eſt, cuius miſereatur gratia, niſi per te, ô honeſtiſſima. Quamobrèm quis non te beatam pronunciabit? Quis non glorificabit? Quis non magnificabit, ſi non pro dignitate, at promptè quidem certè & alacriter, Te, quæ es glorificata: Te, quæ es dicenda beata: Te, quæ magnalia eſt conſecuta ab ipſo tuo filio & Deo, verè magna & admirabilia? Quamobrèm te laudant omnes generationes. Eccè quàm potentiſſima ſit ſancta Dei genitrix

XII. Qvis poſt tuum filium ità generis humani curam gerit, ſicut tu? Quis ità nos defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò præueniens, nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus? Quis ea, quæ corrigi non poſſunt, adeò repugnando excuſat? Tu enim cùm habeas maternã apud tuum filium fiduciam & potentiam, nos, qui ſumus condemnati, & non audemus intueri ad cæli altitudinem, tuis interpellationibus & interceſſionibus ei efficis familiares, & das ſalutem, & ab æterno liberas ſupplicio. Quamobrẽ is, qui affligitur, ad te confugit Qui iniuria afficitur, ad te accurrit. Qui eſt rebus aſperis & aduerſis implicatus, tuum inuocat auxilium Omnia tua ſunt admirabilia, ô Deipara Omnia ſupra naturam. Omnia ingentia, & aliorum vires ſuperantia. Propterea & patrocinium tuum maius eſt, quàm vt intelligentia comprehendi poſſit. Homines enim ipſos olim reiectos, expulſos, expugnatosq;, tuo partu reconciliãſti, domeſticos effeciſti, filios & hæredes Tu quotidiè peccatorum pelago fluctuantibus hominibus adiutricem manum extendens, eripis à fluctuatione. Tu nequiſſimi hoſtis contra ſeruos tuos inuaſiones, ſola tui nominis inuocatione ſanctiſſima repellis, tutos atq; incolumes ſeruas. Tu implorantes te homines, ab omni neceſſitate ex omnigenis tentationibus opportunè liberas. Quamobrèm ad templum tuum ſtudioſè accurrimus, in quo cùm ſtamus, in cælo ipſo ſtare nos credimus: in quo te celebrantes, in Angelorum choro verſari nos exiſtimamus. Ecquodnam genus hominum talis gloriæ diuitias aſſecutum eſt? talẽ opem, tale patrocinium poſſidet, quale Chriſtianorum natio in te habet? Ecquiſnam ex fidelibus venerãdam tuam zonam intuens, non ſtatim animi iucunditate repletur? Quis feruenti animo ad eam procidens, honeſta petitione inanis redijt? Quis tuum characterem inſpiciens, non ſubitò anguſtias omnes oblitus eſt? Nòrunt qui ad venerandũ hoc templum tuum accedunt, in quo precioſam zonam reponi conceſſiſti, & filij tui ac Dei noſtri incunabula, quorum depoſitionem hodierno die celebramus: quanto gaudio, quanta delectatione, quanta hilaritate affici ſoleant. Non enim verbis explicari poteſt. O vas illud, ex quo recreationis manna nos, malorũ ardoribus arefacti, ebibimus. O menſa, per quam eſurientes nos panẽ vitæ abundè adepti ſumus. O lucerna, per quam, qui ſedebamus in tenebris, magna luce illuminati ſumus. Habes tu quidem à Deo ipſo dignas & congruentes tibi laudes: ſed nè, quæſo, repellas hanc noſtram indignam quidem laudationem, ſed ex animo tamen tibi oblatam. Nè repellas ſordidis labijs pronunciatam orationem, quam beneuolè tibi offerimus Nè, quæſo, tenuis & indignæ linguæ ſupplicationem reijcias: ſed animum remetiens, peccatorum noſtrorum remiſſionem nobis cõcedas, ſempiternæ vitæ fruitionẽ, & omnium malorum liberationem. Reſpice de ſancto habitaculo tuo circumſtantem fidelem populum, qui cùm te Dominam & patronam habeat, huc conuenit, vt toto animo te celebraret. Diuina igitur protectione tua præſentem viſitãs cœtum, ab omni calamitate & anguſtia, ab omni morbo & incommodo, atq; violentia liberatum, omni gaudio, ſalubritate & gratia proſequere, atq; in aduentu filij tui clementiſſimi Dei noſtri, cùm aſſiſtemus omnes iudicandi, tu, quæſo, vt maternam habens fiduciam, & maximam potentiam, valida illa manu tua ab æterno igne nos eripiens, fac vt ſempiterna conſequamur bona: gratia illius & benignitate hoc præſtante, qui à te genitus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus: Cui gloria & Imperium nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen. Nota quid Catholici ſentiant de matre Domini. Refugium peccatorũ & conſolatrix afflictorum S. Maria. Non dubium, quin ſanctis ſuis interceſſio, nibus hæc præſtet Deipara.

EVTHI-

EVTHYMII MONACHI ENCOMIVM IN ADORATIONEM VENERANDAE ZONAE SANCTISSIMAE DEIPARAE, ET FASCIARVM DOMINI, NECNON

in anniuersarium diem dedicationis Templi in Chalcopratijs, propter collationem sanctæ capsæ, prædicta continentis. Habetur in Simeone Metaphraste.

AVG. 31. Zona sanctissimæ Virginis veneranda.

PROPOSITA est nobis hodiè ad adorandum, & spiritaliter celebrandum (ô purum mihi adiutorium) veneranda & insignis & colenda vel ab ipsis supremis ministris nostri secundùm gratiam, qui non potest comprehendi, patris, integra, intacta & incorrupta zona, suprà quàm dici potest, benedictæ & gloriosæ semper Virginis, & intemeratæ Dominæ nostræ Deiparæ. Cùm itaq; animas & corpora per virtutes, quæ reprehendi non possunt, & Deo dignæ sunt, nos omnes abluerimus, ità accedamus ad eius diuinum & suscipiendum, & quod supercœlesti loco non est inferius, templum. In quod quicunque, vt videt, ingreditur, tanquàm in cœlo quodammodò, perpetuos & indeficientes cultus, & glorificationes facit cum timore & cordis exultatione, maximè autem hodiè. I.

O miraculum inprimis nouum & alienum: quoniam post stupendam & lætam adorationem preciosissimæ & maximè regiæ, & Christo dilectæ zonæ, vel ipso, quod est in Eden, paradiso preciosius, vt diximus, hoc templum fuit dedicatum. In quo etiam Domini nostri Iesu Christi, qui est vnus ex supersubstantiali & increata Trinitate, repositæ sunt (ô mysterium, ô rem nouam & inauditam) quæ precio æstimari non possunt, & Deum decent, fasciæ, lucidæ & fulgenti zonæ coniunctæ. Et quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes eius? aut quomodò possem ego hoc duplici luce resplendens Festum, verbis exornare splendidis, primùm quidem vt Deo placeam, & ei, quæ eum peperit sine semine, & planè ineffabiliter: deindè etiam, vt prosim ijs, qui conuenerunt & iucundè exultant? II.

Psal. 105.

ATQVI vita quidem excelsa carens, quam conuenit habere eos, qui volunt scribere: (Primùm enim cœpit Iesus facere, deindè docere) quinetiam spiritali egens oratione, (oportet enim linguam habere theologicam, vt non opùs habeat aliò conuertere oculos, quàm ad viros diuinos, qui olim locuti sunt pulchrè & panegyricè) nihil aliud efficiam oratione, quàm molestia afficiam eos, qui conuenerũt, indecora verborum humiliate, & obscura, ac inornata dictione. Sed tamen viri fidelissimi implẽtes obedientiam, & eius, qui est diuinis repletus, eamus iã duplex ad festum laudandæ semper & beatæ Virginis. Dabit enim verbũ, inquit, Dominus euangelizantibus virtute multa. III.

Act. 1.

Psalm. 67.

AGE verò huic diuino, excellenti & iucundo diei nouum aliquod priùs comparemus & exæquemus spectaculum, & ità nobis orationem consequenter suppeditante ea, quæ sine vllis loci angustijs cepit, ac continuit consistẽs Verbum patris, adijciamus coronas encomiorum his, quibus est gratum festum & amborum festo afferamus ea, quæ est consentaneum. Quomodò enim propositis geminis, qui gaudium afferunt oculis, sole, inquam, resplendente, & Orientem illustrante, & luna cum splendidis stellis noctem obscuram illuminante, aut etiam duobus solibus orientibus nutu & prouidentia diuina, & à patre mota voluntate, est admirabile & ineffabile ijs, qui hîc adsunt, spectaculum: ità etiam, quæ nunc adest splendida & summa celebritas, in nos emittit radiorum micantia fulgura, & huius fidelissimi populi congregationem, tanquàm astrorum multitudinem penè innumerabilem, mittit ad templum eius, quæ est verè & propriè Deipara: diuinosque radios, odoresque, suauissimè spirantes effundit innumerabiles, & persuadet Deum promptissimo glorificare animo, quomodò ex terrigenis nemo fuerit elocutus. Non potest enim exhauriri eius bonorum scaturigo. Est perennis thesaurus eius miraculorum. IV.

Festũ zonæ Deiparæ virginis, & fasciarum Domini Iesu Christi.

SI enim, vt diximus, est dulcis & desiderabilis & eximius, & læta efficit corda oriens hic sol, qui est ad tempus, & est interiturus, etiamsi solus fuerit lucens & illuminans: quanto magis, putas, Christus sol iustitiæ nos illuminat iucundissima eius specie, & pulchritudine fruentes, per immateriales, inquam, glorificantes, & purissimas preces? Ego enim (inquit sapientia) eos, qui me amant, diligo. Qui autem diligit filium, & Deum & hominem Christum, diligit eum quoquè, qui ipsum genuit sine tempore, ante omnia sæcula, & ineffabiliter. Diligit verò etiam sanctissimum & paracletum spiritum, vt honore æqualem, & consessorem Patris, & filij, & vt qui ex patre quidem procedit, per filium autem ad omnem pium mittitur. Diligit autem simul (ô excellentem Dei œconomiam) eam, quæ ineffabili & stupẽda ratione in vltimis tẽporibus continuit vnigenitũ Verbum Patris, & quod cũ eo est expers principij. more loqui videtur. V.

Christus sol iustitiæ vt nos illuminet.

Prouer. 8.

De processione spiritus Sancti recentium Græcorum

HABVIT enim, habuit in vtero intemerata & impolluta Verbum illud, quod cælos constituit. Habuit in vtero eum, qui pugno omnia continet, & (ô castissimam, & nulli culpæ affinem, quam extimescunt intelligentes omnes hierarchiæ) gestauit in vtero eum, qui nec contineri, nec adiri potest ab vniuersa creatura, Deum perfectum & (Verùm quid tibi rei, ô benigne & clemens, cum mendicis & abiectis?) hominem perfectum, duplicem natura, vna autem consistentem persona. Non enim dicimus hominem Deificatum tanquàm in visione ac phantasia: Absit: sed Deum incarnatum, & hominem factum, qui totum illud, quod nostrum est, suscepit, dogmate nostro tenemus. Verbum enim (inquit tonitrui filius) caro factum est. Non quòd conuersum ac mutatum sit ex eo, quod erat Verbum, sed quòd præterea acceperit, vt caro fieret: non mutata diuinitate in humanitatem, sed cum propria suæ diuinitatis essentia, in propria persona Dei Verbi & consistentis, comprehendens etiam esse hominem. VI.

S Maria casta & impolluta, ac nulli culpæ affinis.

Iohan. 1.

Marc. 3.

HOMINEM autem dico perfectè. Quæcunque enim homo, & qualia homo, & si quid est homo, accepit vnigenitus, vt in perfecto suo homine vniuersam salutem, cùm Deus esset, efficeret, hominis nihil relinquens: nè pars relicta rursùs fieret esca diaboli. Non enim vénit, vt mutaret naturam, carne indutus, vniuersorum Deus: sed vt eam reformaret, & efficeret puram à mutatione, vt etiam factum est. Quod enim fuimus, erimus, propter mysterium eius incarnationis eam, quæ ab initio erat, immutabilitatem accepturi, quam mihi & bonis omnibus perfecit, & corpus natura mundum reddens à peccato, & intelligentem animam, voluntatem habentem immutabilem. VII.

Christus nihil hominis reliquit, sed totum assumpsit hominem.

VNO autem verbo vniuersum dico mysterium. Neq; Deum nudum corpore, & ijs, quæ sunt corporis, Christum esse credamus, neq; nudum hominem absq; vera diuinitate, & ijs quæ sunt diuinitatis: (Vtrumq; enim apertè ostendunt doctrinam diaboli) sed Deum totũ, & eum ipsum absq; conuersione totius hominis accepisse essentiam, corde puro credamus ad iustitiam, & ore Apostolicè & paternè confiteamur ad salutem. Hunc ergò ante sæcula Deum, qui comprehendi non potest, qui refulsit in duabus essentijs & operationibus, vna autem, vt diximus, persona, & nobis in omnibus fuit assimilatus præter peccatum, peperit quæ est verum patrocinium Christianorũ, & propriè vereq; est Deipara: quæ est altior & superior quauis re creata, tam quæ sub adspectum cadit, quàm quæ non cadit: quæ est pura, impolluta, intacta Patris, qui nec videri, nec comprehendi potest, ab omni reprehensione aliena, & pulcherrima sponsa: quæ est in omnibus glorioſa & benedicta, & in bonitate & benignitate est incomparabilis, conuenienter ei, qui ex ea natus est Deus & homo, & nobis ad indeficientem proposita opem & salutem. VIII.

Rom. 12.

In Christo gemina natura & operatio, sed vna persona.

ET quis non hodiè (vt superiùs diximus) accurrit ad venerabilem zonæ, quæ semper lucet, & omni ex parte resplendet, venerationem, & ad hanc longè clarissimam & illustrissimam eius ornatissimi & à Deo conditi templi dedicationem? Hodiè enim admirabiliter ambo simul sunt proposita ad lætitiam fidelibus, qui recte sentiunt, & IX.

Festũ dedicationis ecclesiæ.

qui

qui verè eam confitentur, & adorant veram Deiparam, vt quæ peperit supereſſentiale Verbum Dei Patris, qui nequit comprehendi. Et qui non eſt ità affectus, & non ità opinatur, vt paulò antè ſcripſimus, voces mutuantes ex paternis præceptis, ſit anathema.

X. HODIE lætantur Angeli, gaudent Cherubin, gaudio afficiuntur Seraphin, Throni & Dominationes mente nobiſcum exultant. Tranſilias, ô tu, pura mente æthera & cælum, quod illum ſuperat, puris & caſtis oculis, & videbis vim eorum, quæ dicuntur. Nec mireris. Nam ſi ſtudio & diligentia homo fit Deus, (inquit enim: Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes) quid eſt incredibile, aut magnum, quòd quis verſatus cum Angelis, quæ illic ſunt bona, videat intelligentia, & in ijs ſe omninò extendat & oblectet? Abundè enim diuina gratia benignitatem ſuam iugiter effundit ijs, qui purè viuunt & Euangelicè. Ego enim (inquit meus Ieſus) & Pater veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Vide ergò, vide quemadmodùm inhabitatio Trinitatis in hominibus maior fiat, quàm contemplari poſſimus. *Pſalm.* 81. *Iohan.* 14.

XI. HODIE ergò à nobis quoq; honoretur zona, quæ eſt omninò à Deo maximè illuſtrata, & ſummè admirabilis, & valdè veneranda. Hodiè honoretur zona, qua ſuccincta fuit laudatiſſima Deipara, & fraudulentiſſimum draconem per eam ſuffocauit, & noſtri generis authores à graui reuocauit exilio. Hodiè honoretur zona, quam ipſum quoq; vnigenitum Dei Verbum ineffabiliter ex ipſa carne tectum, quomodò ipſe ſolus nouit, tenuit, & eſt complexus, adhuc corporaliter propter ætatem ſe gerens pueriliter, & vt puer ſolet facere, balbutiens, & in materno gremio requieſcens, & exiliens. Vides, vt antiquitas honorarit ſacras reliquias.

XII. HODIE ipſi quoq;, inquam, primi Dei miniſtri, licèt non videantur, eam adorant, & maxima colunt veneratione, & arcanè vnà nobiſcũ lætantur. Hodiè à nobis etiam terrenis adoretur, & magnificetur hæc zona ad gloriam eius, qui ſupra rationem fuit carne indutus: Et (ô myſteria, quæ comprehendi nequeunt) hodiè magnificetur zona ad laudẽ & honorem ſemper Virginis & Deiparæ Matrię. Lætatur enim, cùm nos in his adſpicit caſtiſſima Domina. Se enim ea re vera cinxit, vt credimus: & aras contriuit idolorum, & delubra gentium perdidit & comminuit, & ceſſare fecit immoderati ſanguinis effuſionem. Hodiè zona magnificetur, per quam aër fuit ſanctificatus: cæli ſummè refulgent: Sol & Luna ſupra naturã ſuam nunc ſplendidè radios & myſticè emittunt: & vniuerſus mundus, qui quatuor continetur finibus, renouatur & illuſtratur. Et gloria ſit ei, qui nos implet in bonis omnib. ad gloriam ſuæ bonitatis. Virtutes zonæ Deiparæ Virginis.

XIII. HODIE glorificetur zona, per quam montes exiliunt, & tranquillum mare ſubridet placidè, omnesq; ſummè ditãtur, & lætitia aſſiciuntur, ad gloriam eius, quæ eſt ſemper virgo, & Dei mater. Hodiè zona glorificetur, per quam pulchri euadunt fluuij, & ſoli ſubiectam terram rigant, & fertilem efficiunt: Et gloria ſit ei, qui eos regit, & nos in omnibus lætificat, & copiosè alit. Hodiè proponatur, honoretur & adoretur zona, quæ diuina virtute cælos ſuperat, & reſplendet pluſquàm radij ſolares, manetq; integra & intacta plurimorum annorum curriculis, noningentorum, inquam, aut ampliùs. Nongentis annis zona incorrupta.

XIV. O Dei myſteria, quæ comprehendi nequeunt: ô dona eius, quæ non poſſunt inueſtigari. Papæ tuam, ô intemerata, potentiam. Papæ tuam ad filium tuum abſq; vllo interceſſore fiduciam. Et quis, ô Domina, potuerit ſatis, vel aliqua ex parte laudare hanc præclaram, & verè ſemper colendam celebritatem? Et præbere quidem aures: Sum enim admirabilia dicturus. Nam vt ſcriptum inuenimus, in admirãda & ſemper reſplendente arca, in qua eſt precioſa hæc zona recõdita, à tempore Archadij, qui olim imperauit in fide rectè ſentiens, quiq; fuit filius magni illius, & qui virtutibus refulſit, Theodoſij, hîc fuit repoſita triceſimoprimo vltimi huius menſis: ſaluaq; illæſa impolluta, vt videtis, permanſit vſq; in hodiernũ diem, nullo modo fœdata, aut offuſcata, aut eius colore vllo modo mutato: ſed reſplẽdens ſupra niuem, & tanquã modò ex coccino laborata, ſic eſt propoſita, virtute ſancti & viuifici & adorãdi ſpiritũs. Vltimum menſem dicit Auguſtũ more Græcorum.

XV. EI autem prompto & alacri animo flectamus genua, lachrymas fundamus præ lætitia, ante eam ſtemus, & fideliter omnes ſanctificemur oculis, labris, frontibus, manibus, eam cum metu tangentes, & in altum extollentes, & ſic dicentes: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ tuæ capſæ nos omnes ardenter volutari, & tuum poſtulare auxilium, expectantes tuam defenſionem, tuum in omnibus inuocantes patrocinium. Itaque vt, dum hîc quidem manemus, nos protegas, ſupplicamus: rurſùs autem, vt, cùm excedemus, in ædibus ſemper viuentibus & luminoſis habitemus, obſecramus. Contrà autem nobis parcat tuus filius & Deus, perennibus tuis orationibus. Nihil enim eſt, quod tibi ſit impedimento, ô impolluta Domina. Eccè enim poſt tuum feſtum precioſæ tuæ & adorandæ zonæ, huius quoquè tui templi dedicationem concorditer peragimus, vt qui ſimus ſerui & debitores, ô optima. Reſpice ſeruos tuos, reſpice. In te enim omnes ſpem noſtram collocauimus, & in te viuimus, & gloriamur, & ſumus. Scimus enim, ſcimus fore, vt non hac noſtra fruſtremur expectatione, aut fallamur, & excidamus. Tua enim ſumus hæreditas, ô impolluta, & ad te manè ſurgere & confugere, nunquàm nos piguerit. *Pſal.* 44. Hæc Catholici piè tribuunt beatæ Virgini, ſed poſt Deum.

XVI. AGEDVM verò populo electe, & Deo grate, poſtquàm de veneranda & precioſiſſima zona pauca diximus, pro noſtra quoquè dicendi facultate, nonnulla dicamus de Dedicatione, ſicut vobis ante ſumus polliciti. Dedicatur ergò hodiè templum Dei matris, quod eſt pulcherrimum & luminoſiſſimum, & cælo poteſt æquiparari. Hodiè dedicatur templum maximè benedictæ Dei filiæ, in quo Anglorum exercitus aſſiduè miniſtrant, & circa ſemper ſplendentem, capſam cum timore aſſiſtunt, quòd & faſciæ Chriſti in ea ſunt reconditæ, & hæc à Deo contexta zona eius, quæ peperit ineffabiliter. Gloria ſit ei, qui nos in his affatim ditat, & refrigerat, & à multis malis liberat, nempe & ex incurſione Barbarorum, & grauibus alijs quibuſdam caſibus. Dedicatio templi antiquitùs celebrata.

XVII. HODIE celebrantur encænia noſtræ intemeratæ. Et quis ex viris terrigenis, & ea, quæ ſunt Dei, ſcientibus, non exiliërit, & non præclarè ſupra niuem dealbatus fuerit, & animo & moribus muratus? Ità enim in his erimus ſine periculo, ſi maxime cum metu & tremore, & ſpiritali exultatione in id ingrediamur. Hodie templum dedicatur huius glorioſæ Dei matris, in quod ab Oriente & Occidente, à Septentrione & mari, omnes ardenter & fideliter confluunt, & ſpiritales cultus cum timore peragunt, & Deum ex corde non ceſſant glorificare à media nocte, atque adeò perpetuò prompto & alacri animo, aſſimilati Angelis & Archangelis. Hodie dedicatur templum Regis Chriſti matris, in quo omnis ſcriptura à Deo inſpirata, & vtilis legitur ad vtilitatem animarum innumerabilium. Etenim ex quouis Chriſtianiſſimo ordine in id magno ſtudio confluunt Pontifices & Reges, Principes & magiſtratus, diuites & pauperes, immatura ætas, & piarum fœminarum caterua. Et hîc agnoſcis priſcam deuotionem.

XXIII. SED quis tuæ gloriæ loquetur magnalia, ô intemerata? Hodiè dedicatur templum ſponſæ expertis nuptiarum patris, qui non poteſt comprehendi, in quo chori piorum & doctorum virorum in ordine aſſiſtentes, & indoctis nõ paruam præbẽtes vtilitatem ſummam accipiunt remunerationem. Qui enim abducit, inquit, indignum ab indigno, erit tanquàm os meum. Hodie dedicatur templum purum & integrum glorioſæ Dei filiæ, in quod etiam ij, qui ſunt in montibus & ſpeluncis, curſu venientes, ex bona fama oſſa (vt dicit ſcriptura) pinguefaciente, amore amorem aſſumunt, & læti domum vadunt, ſemper Virginis Mariæ ſummum templum honorantes. Hodie templum dedicatur illius caſtiſſimæ, templis omnib. ſuperius, in quo plurimi ex ijs, qui ſunt polluti peccatis grauiſſimis, redeunt ad pietatem & ſummam puritatem, & fiunt æquales Angelis. Hodie dedicatur templum patrocinij & defenſionis Chri- *Ieremi.* 15. *Prou.* 15.

Christianorum, in quo ij etiam, qui optimè viuunt, redduntur formosiores, & luce lucem accipiunt, exornati humilitate, qui Christum imitantur. Hodiè templum dedicatur laudatissimæ, & ab omni labe alienæ puellæ: in quod quicunq; ingreditur ex desiderio & fide, & ea enunciat, quæ ab eo facta sunt grauiter, & confitetur se amputaturum ea, quæ sunt molesta, statim (ô miraculum) inuenit solutionem, & cordis exultationem. Dixi enim, inquit, enunciabo contra me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei,

Psalm. 31. Multa miracula fiunt in Mariæ Virgini dedicata ecclesia

HODIE templum omni ex parte benedictæ & venerandæ adolescentulæ, & prophetarum coronidis, est dedicatum: in quo eriguntur paralytici: qui non vident, visum recipiunt: & qui horrore ac febri laborant, curantur. Est enim semper perennis scaturigo eius miraculorum. Hodiè nos quoq;, qui huc accurrimus, ab innumerabilibus, & sibi inuicèm succedentibus afflictionibus, & turpissimis improborum hominum maledictis liberati, & tecti sub alis eius intercessionis, suppeditatam rationem, & sapientiæ cognitionem desuper à filio ex ea nato, per ipsam admittentes, cùm loqui iussi fuerimus, sine impedimento clamemus ex corde, clamemus: Nè assiduas nostras preces repudies, nè repudies, ô intemerata. Defende nos secundùm magnam & copiosam misericordiam tuam, ô Domina. Frange schedulam immensorum nostrorum malorum tuis, quæ nunquàm dormiunt, intercessionibus, ô optima. Nostre finem concilia tuo misericordi & iusto iudici, filio & Deo. Sumus enim planè omni destituti fiducia & audacia, propter negligentiam & multitudinem peccatorum. Sed magnam vim habet, ô laudatissima, precatio matris ad filij conciliandam beneuolétiam, vt credimus. Cùm ergò habeas maternam & infinitam ad eum fiduciam, qui ex te sine fluxione ineffabiliter ortus est, nos quoq; fac bonorum æternorum participes, & ab omni graui hîc & illic libera afflictione. Potes enim omnia tu, quæ es plusquàm benedicta & glorioſa: vt â te custoditi, & de te gloriantes, emittamus gloriam & gratiarum actionem in hoc venerando templo, & vbicunquè simus, patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper & in sæcula, Amen.

Beata virgo Maria omnia potest

AN. 630. *VITA SANCTI AIDANI EPISCOPI LINDISFARNENSIS ET CONFESSORIS, PER VENERABILEM BEDAM CONSCRIPTA LIB. III.*

Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum.

AVG. 31. Excap 3.

SANCTVS Aïdanus ad Oswaldum Regem est de insula quæ vocatur Hu, destinatus, cuius monasterium magno monachorum pollens examine, in cunctis penè septentrionalium Scotorum & omnium Pictorum monasterijs non paruo tempore arcem tenebat, regendisq; eorum populis præerat. Quæ videlicet insula ad ius quidem Britanniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt, iamdudùm monachis Scotorum tradita, eô quòd illis prædicantibus fidem Christi perceperunt.

Excap 5. Ex Huensi monasterio S. Aidanus vocatur ad episcopatũ. Optimum doctrinæ genus, vt talis sit vita, qualis prædicatio.

AB hac ergò insula, ab horum collegio monachorum, ad prouinciam Anglorum instituendam in Christo, II. missus est Aïdanus, accepto gradu Episcopatûs: quo tempore eidem monasterio Segenius Abbas & presbyter præfuit. Vndè inter alia viuendi documenta, saluberrimum abstinentiæ vel continẽtiæ clericis reliquit exemplum. Cuius doctrinam id maximè commendabat omnibus, quòd non aliter quàm viuebat cũ suis, ipse docebat. Nihil enim huius mundi quærere, nil amare curabat. Cuncta quæ sibi à Regibus vel diuitibus sæculi donabantur, mox pauperibus qui occurrerent, erogare gaudebat. Discurrere per cuncta & vibana & rustica loca, non equorum dorso, sed pedum incessu vectus, nisi si maior fortè necessitas compulisset, solebat: quatenus vbicunquè aliquos vel diuites vel pauperes incedens adspexisset, confestim ad hos diuertens, vel ad fidei suscipiendæ sacramentum, si infideles essent, inuitaret: vel si fideles: in ipsa eos fide confortaret, atq; [a] ad eleemosynas bonorumq; operum exequutionem & verbis excitaret & factis. Intantùm autem vita illius à nostri temporis segnitia distabat, vt omnes qui cum eo incedebant, siue attonsi, siue laici, meditari deberent, id est, aut legendis scripturis, aut psalmis discẽdis operam dare. Hoc erat quotidianum opus ipsius, & omnium qui cum eo erant fratrum, vbicunquè locorum venissent. Et si fortè euenisset, (quod tamen tarò euenit) vt ad Regis conuiuium vocaretur, intrabat cum vno clerico, aut duobus, & vbi paululùm refociebatur, accelerabat ocyùs ad legendum cum suis, siue ad orandum egredi.

[a] Vacat misericordiæ operibus.

Ieiunium quartæ & sextæ feriæ antiquissimum

CVIVS exemplis informati tempore illo religiosi quiq; viri ac fœminæ, consuetudinem fecerunt per totum III. annum, excepta remissione quinquagesimæ Paschalis, quarta & sexta sabbati ieiunium ad nonam vsque horam protelare. Nunquàm [b] diuitibus honoris siue timoris gratia, si quæ deliquissent, reticebat, sed aspera illos inuectione corrigebat. Nullam potentibus sæculi pecuniam, excepta solummodò esca, si quos hospitio suscepisset, vnquàm dare solebat. Sed ea potiùs quæ sibi à diuitibus donaria pecuniarum largiebantur, vel in vsus pauperum, vt diximus, dispergebat, vel ad redemptionem eorum qui iniustè fuerant venditi, dispensabat. Deniq; [c] multos quos precio dato redemerat, redemptos postmodùm suos discipulos fecit, atque ad sacerdotalem vsque gradum erudiendo atque instituendo prouexit.

[b] Nõ respicit personã hominis S. Aidanus.

[c] Multos congregat discipulos.

FERTVR autem quia cùm de prouincia Scotorum Rex Oswaldus postulasset Antistitem, qui sibi suæq; gẽti verbum fidei ministraret, missus fuerit primò alius austerioris animi vir. Qui cùm aliquandiù genti Anglorũ prædicans nil proficeret, nec libenter audiretur à populo, rediërit in patriam, atq; in conuentu seniorum retulerit, quia nihil prodesse docẽdo genti ad quam missus erat potuisset, eô quòd essent homines indomabiles, & duræ ac barbaræ mentis. At illi, vt perhibent, tractatum magnum in concilio, quid esset agendum, habere cœperunt, desiderantes quidem genti, quam petebant, salutem esse, sed non recepto quem miserant prædicatore, dolentes. Tunc ait Aïdanus (nam & ipse concilio intererat) ad eum, de quo agebatur, sacerdotem: Videtur mihi, frater, quòd durior iusto indoctis auditoribus fuisti, & non eis iuxta Apostolicam disciplinam primò lac doctrinæ mollioris porrexisti, donèc paulatim enutriti verbo Dei, ad capienda perfectiora, & ad facienda Dei sublimiora præcepta sufficerent. Quo audito, omnium qui considebant, ad ipsum ora & oculi conuersi, diligenter quid diceret, discutiebant, & ipsum esse dignum Episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos & indoctos mitti debere decernunt, qui gratia discretionis, quę virtutum mater est, ante omnia probatur imbutus. Sicq; illum ordinantes, ad prædicandum miserunt. Qui vbi tempus accepit, sicut priùs moderamine discretionis, ità postmodùm & cæteris virtutibus ornatus apparuit. IV.

1. Cor. 1.

Discretio omnium virtutum mater.

Excap 6. Optimè instruit Anglorũ gentem.

HVIVS igitur reuerendissimi Antistitis doctrina Rex Oswaldus, cũ ea, cui præerat, gente Anglorum institutus, V. non solùm incognita progenitoribus suis regna cœlorum sperare didicit, sed & regna terrarum, plusquàm vlli maiorum suorum, ab eodem vno omnipotenti Deo, qui fecit cælum & terram, consequutus est.

† *viam peragere.*

TRANSLATO verò ad cælestia regna Oswaldo, suscepit regni terrestris sedem pro eo frater eius Oswinus, qui VI. vna dierum donauerat equum optimum Episcopo Aïdano, in quo ille quamuis ambulare solitus, vel amniũ fluenta transire, vel si alia quælibet necessitas insisteret, † via pergere posset. Cui cùm paruo interiecto tempore pauper quidam occurreret, eleemosynam petens, desiliens ille præcepit, equum ità vt erat stratus regaliter, pauperi dari. Erat enim multùm misericors, & cultor pauperum, ac velut pater miserorum. Hoc cùm Regi esset relatum, dicebat Episcopo, cùm fortè ingressuri essent ad prandium: Quid voluisti, domine Antistes, equum regium, quem te conueniebat proprium habere, pauperi dare? nunquid non habuimus equos viliores plurimos, & alias species quæ ad pauperum

Excap.

Benignitas eius erga pauperes.

rum dona sufficerent, absq; quòd illum ei equum dares, quem tibi specialiter possidendum elegi? Cui statim Episcopus: Quid loqueris, inquit, Rex? Num tibi charior est iste filius Dei? Quibus dictis, intrabant ad prandendum: & Episcopus quidem residebat in suo loco.

VII. PORRO Rex venerat de venatu, & cœpit consistens ad focum calefieri cum ministris. Et repentè inter calefacientes recordans verbum, quod dixerat illi Antistes, discinxit se gladio suo, & dedit illum ministro, festinusq; accedens ante pedes Episcopi corruit, postulans, vt sibi placatus esset, quia nunquàm, inquit, deinceps aliquid loquar de hoc, aut iudicabo quid vel quantum de pecunia nostra filijs Dei tribuas. Quod videns Episcopus, multùm pertimuit, ac statim exurgens, leuauit eum, promittens se multùm illi esse placatum, dummodò ille residens ad epulas, tristitiam deponeret. Dumq; Rex iubente Episcopo lętitiam reciperet, cœpit contrà Episcopus tristis vsq; ad lachrymarum profusionem effici. Quem dum presbyter suus lingua patria, quam Rex & domestici eius nouerant, quarè lachrymaretur, interrogâsset: Scio, inquit, quòd non multo tempore victurus est Rex. Nunquàm enim vidi antehàc * humilem Regem. Vndè animaduerto, citius illum ex hac vita rapiendum. Non enim digne est hæc gens talem habere rectorem. Nec multò pòst dira Antistitis præsagia tristi Regis funere, de quo suprà diximus, impleta sunt. Sed & ipse Antistes Aïdanus, non plus quàm duodecim pòst occisionem Regis, quem amabat, dies, id est prid. Calendas Septembris, de sæculo ablatus, perpetua laborum suorum à Domino præmia recepit.

Humiliat se ante Episcopum Oswinus Rex.

* *similem*

VIII. Qui cuius meriti fuerit, etiam miraculorum signis internus arbiter edocuit. E quibus tria memoriæ causa, ponere satis sit. Presbyter quidam nomine Vita, multæ grauitatis ac veritatis vir, & ob id omnibus, etiam ipsis principibus sæculi honorabilis, cùm mitteretur Cantuam ob adducendam inde coniugem Regi Oswino, filiam videlicet Eduini Regis Eanfledam, quæ occiso patre illuc fuerat adducta: qui terrestri, quidem itinere illò venire, sed nauigio cum virgine redire disponebat: accessit ad Episcopum Aïdanum, obsecrans eum, pro se suisq;, qui tunc iter erat aggressuri, Domino supplicare. Qui benedicens illos, ac Domino commendans, dedit etiam oleum sanctificatum: Scio, inquiens, quia vbi nauem ascenderitis, tempestas vobis & ventus contrarius superueniet. Sed tu memento, vt hoc oleum, quod tibi do, mittas in mare, & statim quiescentibus ventis serenitas maris vos læta prosequetur, & cupito itinere domum remittet. Quæ cuncta, vt prædixerat Antistes, ex ordine completa sunt, Equidem inprimis furentibus vndis pelagi, tentabant nautæ, ancoris in mare missis nauem retinere, neq; hoc agentes aliquid proficiebant. Cumq; mergentibus vndiq; & implere incipientibus nauem fluctibus, mortem sibi omnes imminere, iamq; adesse viderent: tandèm presbyter reminiscens verba Antistitis, assumpta ampulla, misit de oleo in pontum, & statim, vt prædictum erat, suo quieuit à feruore. Sicque factum est, vt vir Dei per prophetiæ spiritum tempestatem prædixerit futuram, & per virtutem eiusdem spiritûs hanc exortam, quamuis corporaliter absens, sopiuerit. Cuius ordinem miraculi non quilibet dubius relator, sed fidelissimus mihi nostræ ecclesiæ presbyter Cynimund vocabulo narrauit, qui se hoc ab ipso Vtta presbytero, in quo & per quem completum est, audisse perhibebat.

Exc. 15.

Episcoporũ est semper alijs benedicere.

Ecce quid valeant benedictiones rerum creatarum, quas nostri cacoeuangelici reprobant.

IX. ALIVD eiusdem patris memorabile miraculum ferunt multi, qui nôsse potuerunt. Nam cùm tempore Episcopatûs eius hostilis Merciorum exercitus, Penda duce, Nord-Humbrorum regiones impia clade longè lateq; deuastans, peruenit ad vrbem vsq; regiam, quæ ex Bebbæ quondàm Reginæ vocabulo cognominatur, eamq;, cùm neque armis neq; obsidione capere poterat, flammis absumere conatus est. Discessitq;, & vehiculis quæ in vicinia vrbis inuenit, aduexit illò plurimam congeriem trabium, tignorum, parietum virgeorum, aliarumq; rerum. Et his vrbem in magna altitudine circumdedit à parte quæ terræ est contigua. Et dum ventum opportunum cerneret, illato igne comburere vrbem nisus est. Quo tempore reuerendissimus Antistes Aïdanus in insula Farne, quæ duobus fermè milibus passuum ab vrbe procùl abest, morabatur. Illò enim sæpiùs secretæ orationis & silentij causa secedere consueuerat. Deniquè vsq; hodiè locum sedis illius solitariæ in eadem insula solent ostendere. Qui cùm ventis furentibus globum ignis ac fumum supra muros vrbis exhalare conspiceret, fertur eleuatis ad cælum oculis manibusq; cum lachrymis dixisse: Vide Domine, quanta mala facit Penda. Quo dicto, statim mutati ab vrbe venti, in eos qui accenderant, flammarum incendia retorserunt: ità vt aliqui læsi, omnes territi, impugnare vltrà vrbem cessarent, quam diuinitùs iuuari cognouerant.

Ex cap 16.

Oratione liberat vrbem ab hostium expugnatione.

X. HVNC cùm dies mortis egredi è corpore cogeret, completis annis Episcopatûs sui septendecim, erat in villa regia non longè ab vrbe, de qua præfati sumus: in hac enim habens ecclesiam & cubiculum, sæpiùs ibidèm diuerti ac manere, atq; indè ad prædicandum circumquaq; consueuerat exire, quod ipsum & in alijs villis regiis facere solebat, vtpotè nihil propriæ possessionis, excepta ecclesia sua & adiacentibus agellis, habens. Tetenderũt ergo ei ægrotanti tentorium ad occidentalem ecclesiæ partem, ità vt ipsum tentorium parieti hæreret ecclesiæ. Vndè factum est, vt acclinis destinæ, quæ extrinsecùs ecclesiæ pro munimine erat apposita, spiritum vitæ exhalaret vltimum. Obijt autem decimo septimo Episcopatûs sui anno pridiè Calendarum Septembrium. Cuius corpus mox indè translatum ad insulam Lindisfarnensium, atq; in cœmeterio fratrum sepultum est. At interiecto tempore aliquanto, cùm fabricata esset ibi basilica maior, atq; in honorem beatissimi Apostolorum Principis dedicata, illò ossa eius translata, atq; ad dexteram eius altaris iuxta venerationem tanto pontifice dignam condita sunt. Successit verò ei in Episcopatum Sinan, & ille ipse ab Hu Scotorum insula ac monasterio destinatus, ac tempore non pauco in Episcopatu permansit.

Excap 17.

Felicitet obdormit in Domino. An 651.

Ossa sancti Episcopi translata sunt in ecclesiam principis Apostolorũ S Petri.

XI. CONTIGIT autem pòst aliquot annos, vt Penda Merciorum Rex cum hostili exercitu hæc in loca perueniens, cùm cuncta quæ poterat, ferro flammaq; perderet, vicusq; ille, in quo Antistes obijt, vnà cum ecclesia memorata flamma absumeretur. Sed mirum in modum sola illa destina, cui incumbens obijt, ab ignibus circumcincta vorantibus, absumi non potuit. Quo clarescente miraculo, mox ibidèm ecclesia restaurata, & hæc eadem destina in munimentum est parietis, vt ante fuerat, forinsecùs apposita. Rursumq; peracto tempore aliquanto, euenit per culpam incuriæ vicum eundem & ipsam pariter ecclesiam ignibus consumi: sed nec tunc quidem eandem tangere flamma destinam valebat. Et cum magno vtiquè miraculo ipsa eius foramina ingrediens, quibus ædificio erat affixa, perderet, ipsum tamen lædere nullatenùs sinebatur. Vndè tertia ædificata ibi ecclesia, destinam illam non vt antea de foris in fulcimentum domûs apposuerunt, sed intrò ipsam ecclesiam in memoriam miraculi posuerunt: vbi intrantes genu flectere, ac misericordiæ cælesti supplicare deberent. Constatq; multos ex eo tempore gratiam sanitatis in eodem loco consequutos: quinetiam astulis ex ipsa destina excisis, & in aquam missis, plures sibi suisque languorum remedia conquisiêre.

Ignis, eius ecclesiam non lædit.

Plura de hoc sancto viro Dei Aidano, habentur in vita S. Cuthberti capite quarto, cuius festum occurrit 20. Martij. Nam ibi enarrat venerabilis Beda, quomodò S. Guthbertus viderit S. Aidani animam ab Angelis in cælum deferri.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf